Lobala NT

Lobala: Sangola Eenyakune New Testament

Lobala NT
Lobala: Sangola Eenyakune New Testament

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Lobala)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 May 2025 from source files dated 10 May 2025
45dc5a8e-f513-5ba3-aad6-e48bd1d5b563

Contents

Matiye 1
Malako 58
Luka 95
Yoane 155
Bitoma 196
Ɓaloma 249
1 Ɓakoliti 274
2 Ɓakoliti 298
Ɓagalatia 313
Ɓaefese 321
Ɓafilipi 329
Ɓakolose 335
1 Ɓatesaloniki 341
2 Ɓatesaloniki 347
1 Timote 350
2 Timote 357
Tito 362
Filemɔ 366
Ɓaebele 368
Zake 386
1 Petelo 392
2 Petelo 399
1 Yoane 403
2 Yoane 412
3 Yoane 414
Yuda 416
Iwɛninyama sa Maphɔɔ 418

Simo elaa ya Yesu Klisto eya imolaka
Matiye
Maphɔɔ ma etatele

O Simo Elaa ya Matiye tomozwa ndɔngɔ iinɛnɛ ya Simo Elaa ɓo waeyimolaka Malako.

Kasi Simo Elaa ya Matiye embi kula kyɛsɛnɛ na ɓwikye na Simo eyaaka Malako.

O Simo ya Matiye tomozwa maphɔɔ mama:

- Matiye 1–2: Ɓankɔkɔ ɓa Yesu na iɓotama sɛ
- Matiye 3.1-12: Mateya ma Yoane Moɓatise
- Matiye 3.13–4.11: Iɓatisama na imekama sa Yesu
- Matiye 4.12–18.35: Etoma ya Yesu o Galileya
- Matiye 19.1–20.34: Yesu amani o Galileya akyɛ o Yelusalɛmɛ
- Matiye 21.1–27.66: Pɔsɔ ya Yesu eya suka o Yelusalɛmɛ
- Matiye 28.1-20: Iakwa sa Yesu na iwɛnɛnɛ sɛ na ɓaekosi

Simo Elaa ya Matiye, kyewɛninya oɓokye Yesu ali Mokonzi ooyelesi ɓato ɓɛɛ ɓokonzi pha Ŋwaphongo. Ambi kula ɓaa na Moteye ooɓaphɛ mateya masengyesi na ɓɛ́ɛ phɔ ɓaɓee manzoka oka ɓato ɓasɔ.

Ɓankɔkɔ ɓa Yesu
(Luka 3.23-38)

1 Kyeka mankombo ma ɓankɔkɔ ɓa Yesu-Klisto: Yesu ali nkɔkɔ wa Davidi, na nkɔkɔ wa Abalayama.

2-11 Abalayama aɓoti Izake,
Izake aɓoti Yakoɓo,
Yakoɓo aɓoti Yuda na ɓanaa nyango,
Yuda aɓoti Pɛlɛsi na Zala nyango wa ɓɛ́ɛ Tamala,
Pɛlɛsi aɓoti Esilɔnɛ,
Esilɔnɛ aɓoti Lama,
Lama aɓoti Aminadaba,
Aminadaba aɓoti Nasonɛ,
Nasonɛ aɓoti Salamani,
Salamani aɓoti Boaze (nyango yaɓaka Laaɓa),
Boaze aɓoti Obɛdɛ (nyango yaɓaka Luta),
Obɛdɛ aɓoti Yese,
Yese aɓoti mokonzi Davidi,
Davidi aɓoti Salomo (nyango yaɓaka ŋwasi owa zalaka phanza na Uliya),
Salomo aɓoti Loboama,
Loboama aɓoti Abiya,
Abiya aɓoti Asa,
Asa aɓoti Yozafa,
Yozafa aɓoti Yolama,
Yolama aɓoti Azaliya,
Azaliya aɓoti Yotama,
Yotama aɓoti Akaza,
Akaza aɓoti Ezekiya,
Ezekiya aɓoti Manase,
Manase aɓoti Amona,
Amona aɓoti Yosiya,

Yosiya aɓoti Yoyakimɛ na ɓanaa nyango imbɛlɛ saakyɛkyɛ ɓɛ́ɛ na ɓato
ɓa Isalayɛlɛ o ɓoombo pha Babilɔnɛ.
12-16 O sima ya ɓokyɛkye na ɓato ɓa Isalayɛlɛ o ɓoombo o Babilɔnɛ,
Yoyakimɛ aɓoti Salitiyɛlɛ,
Salitiyɛlɛ aɓoti Zolobabɛlɛ,
Zolobabɛlɛ aɓoti Abiudi,
Abiudi aɓoti Eliyakimɛ,
Eliyakimɛ aɓoti Azɔlɔ,
Azɔlɔ aɓoti Sadokɛ,
Sadokɛ aɓoti Akimi,
Akimi aɓoti Eliudi,
Eliudi aɓoti Eleyaza,
Eleyaza aɓoti Matanɛ,
Matanɛ aɓoti Yakoɓo,
Yakoɓo aɓoti Zozefu,
Zozefu moloo wa Maliya nyango wa Yesu, okoɓangye ɓɛ́ɛ Masiya.
17 Tata oka Abalayama nɔnɔ oka Davidi wali ɓa yoo iko mbuka ɓane. Uta
oka Davidi nɔnɔ wakyɛndɛ ɓɛ́ɛ na ɓato ɓa Isalayɛlɛ o ɓoombo o Babilɔnɛ,
walekana ɓa yoo iko mbuka ɓane. Na o itata imɓɛlɛ sasina tee nɔnɔ o
iɓotama sa Masiya, walekana ɓa yoo iko mbuka ɓane mɛ.

Iɓotama sa Yesu
(Luka 2.1-7)

18 Iɓotama sa Yesu Masiya saɓaka ɓoɓo: Nyango Maliya aɓaka
ŋwaŋwasi owa lukaka Zozefu ilonga, kasi waaɓa ɓɛ́ɛ naino sa ɓobutwakye
o ingambi sɔnɔsɔ, Maliya aesi ya ekama na nwiya ŋwa Ɓolɔɓɔ Ɓosanto.
19 Moloo nyɛ Zozefu aɓaka moto wa ɓosembo, taikaka zinga imosambola
o miyo ma ɓato, amba ya kana imolɛɛ oɓokye ɓato saeɓa.
20 Wa ɓaka yo kaumunya ɓaɓona, anzelu mɔnɔmɔ wa Nkolo amba
motɔkɔlɛlɛ o ndɔtɔ, amba ya wɔ nɛ oɓokye: «Zozefu, nkɔkɔ wa Davidi,
saila ilonga Maliya, phɔ ibu siili nɛ, siuti na mwiya ŋwa Ɓɔlɔɓɔ.
21 Amoɓota ŋwana wa lele, waa molaa nkombo Yesu. Eli yo moto owa
mobikya ɓato ɓɛ́ɛ na masumu ma ɓɛ.»
22 Maphɔɔ masɔ maamana makyelama phɔ ya ikokya yaawɔ Nkolo na
munɔkɔ ŋwa moimosi wɛ oɓokye:
23 «Ngɔndɔ mɔnɔmɔ amoekama, amoɓota ŋwana wa lele, ɓaamolaa
nkombo Emanuɛl.» Nkombo mɛ kyelukye iwɔ oɓokye: «Ɪŋwaphongo ali
na ɓanga elele yɔnɔyɔ.»
24 Waa umwa Zozefu, ambakyela nde ɓo wamowɔlɛkyɛ anzelu wa Nkolo,
nɔnɔ wa longa yo Maliya.
25 Kasi taika angana nɛ nɔnɔ waaɓota yo ŋwana wɛ, emba Zozefu amba
laa ŋwana mɛ nkombo ya Yesu.

2

Ɓato ɓa malondo ɓaesi ya kyeka Yesu

1 Yesu aɓotamaka o Bɛtɛlɛmɛ ya Yuda, imbɛlɛ saa ɓaka Elode mokonzi.
Nkɔlɔ mɛ, ɓanganga ɓaakyekye ɓanyasɛɛsi, ɓautaka biitɔkɔlɔ munyɛlɛ.
Ɓamba ya koma o Yelusalɛmɛ.
2 Ɓamba ya tuna ɓɛ̀ɛ kye: «Ɪŋwana outi ɓɛ́ɛ iɓota, mokonzi ŋwa ɓayuda,
ali bi? Towɛnɛkyi nyasɛɛsi wɛ atɔkɔsi ɓiiye munyɛlɛ, emba toesi ya
mokumbela.»

3 Waa oka mokonzi Elode simo mɛnɛ, ndondo yamba baa nɛ, na ɓato
ɓasɔ ɓa Yelusalɛmɛ.
4 Amba ya ɓanga ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓateye ɓa
Miɓeko, amba ya ɓatuna elele'ye esengyesi Masiya iɓotama.
5 Ɓamba mobuyisa ɓɛɛ kye: «O Bɛtɛlɛmɛ ya Yuda. Phɔ moimosi wa
Ŋwaphongo akoma ɓoɓo:
6 “Ka wɛ, Bɛtɛlɛmɛ, mokyisi ŋwa Yuda,
toli ŋwana mokyisi pha o nkyisi ya Yuda.
Phɔ mokonzi munɛnɛ owa mokanba ɓato ɓanga Isalayɛlɛ,
amouta oka ya wɛ.”»
7 Emba Elode amba ya ɓanga ɓato ɓa malondo miiɓombo phɔ
ɓamoimole imbɛlɛ sa tɔkɔlɔkɔ nyasɛɛsi mɛ.
8 Sima amba ya ɓatoma o Bɛtɛlɛmɛ, amba ya wɔ na ɓɛɛ oɓokye: «Kyɛndɛ
okyɛ mituna na mɔɔ na mɔɔ phɔ ya ŋwana, ɓo omowɛni, oya nzimola phɔ
na nga na kyɛ mokumbela.»
9 Waa oka ɓɛɛ munɔkɔ ŋwa mokonzi, ɓamba ya kyɛndɛ. Ɓamba ya wɛnɛ
nyasɛɛsi owa wɛnɛkyɛ ɓɛɛ phanza o mbale ekyetɔkɔlɔ munyɛlɛ, kakyɛ o
ɓoo pha ɓɛ. Waakoma nyasɛɛsi mɛ o ikolo sa ele eeli ŋwana, nyasɛɛsi mɛ
amba kyɛ tɛmɛ.
10 Ɓamba tonda na nkyisa waa wɛnɛ ɓɛɛ nyasɛɛsi mɛ atɛmi.
11 Ɓaesi ya nyɔlɔ o ingambi, ɓawɛni ŋwana na nyango Maliya. Ɓamba
kusama phɔ ya imokumbela, ɓamba ya ingola ɓayombo ɓa ɓɛ, ɓamba
mophɛ makaɓo mama: Wolo, mpaka na mauta ma milɛ.* 12 Sima
Ŋwaphongo amba ya ɓawɔlɛ o ndɔtɔ oɓokye ɓɛɛ sakula butwa yaaka
Elode. Emba ɓamba ya butwa o mokyisi ŋwa ɓɛɛ mi nzela esuu.

Zozefu, Maliya, na ŋwana Yesu ɓaloti o Ezipito

13 Waabutwa ɓaa malondo, o sima, anzelu wa Nkolo mɔnɔmɔ amba
yelela Zozefu o ndɔtɔ, amba ya wɔ nɛ yokye: «Langwa, kpa ŋwana na
nyango, lota o Ezipito, ikala omɔ nɔnɔ waamowɔ nga na wɛ oɓokye oya
butwa. Phɔ Elode amoluka ŋwana phɔ ya imoɓoma.»
14 Nde na muna mokɔlɔ, Zozefu aesi ya tɛmɛ, akpe ŋwana na nyango,
amba yakyɛ miɓomba o Ezipito.
15 Aɓaka omɔ nɔnɔ waawa Elode. Maphɔɔ mamana makyelama phɔ
ya ikokya maphɔɔ maawɔkɔ Ŋwaphongo o munɔkɔ ŋwa moimosi wɛ
oɓokye: «Naɓangyi ŋwana wa nga oɓokye amane o Ezipito.»

Elode aɓomi ɓana ɓaakyikyi

16 Waawɛnɛ Elode oɓokye ɓaamalondo ɓamokose, aokaka yɔɔ ekusi.
Amba ya toma ɓatuluku o Bɛtɛlɛmɛ na o nkyisi yaa mambale, ɓaɓome
ɓana ɓa ɓampele ɓasɔ ɓaali sakokya mbula iɓale. Amekaka ɓaɓona phɔ
atangaka nkɔlɔ yaalekanaka tata waawɛnɛkyɛ ɓaamalondo nyasɛɛsi.
17 Maphɔɔ masɔ mamana makyelama ɓo wawɔkɔ moimosi Yilimiya
oɓokye:
18 «Ɓaokyi ilela siute o Lama,
malelo na imiima sa ngɔngɔ.
Eli Layele kalele ɓana ɓɛ,
taazingye oɓokye ɓamoɓɔndɔ phɔ ɓana ɓɛɛ ɓawe.»

Zozefu, Maliya na ŋwana Yesu ɓamani o Ezipito

* **2:11 2.11** Mauta mɛ mali ndokolo ngola ekyeingye ɓɛɛ ɓolekyele.

19 O sima ya iwaa sa Elode, anzelu wa Nkolo amba yelela Zozefu o ndɔtɔ
o Ezipito.
20 Amba ya wɔ nɛ yokye: «Tɛmɛ, kpa ŋwana na nyango, butwa o
Isalayɛlɛ, phɔ ɓaalukaka iɓoma ŋwana ɓawe.»
21 Zozefu amba ya tɛmɛ, aesi ya kpa ŋwana na nyango, amba ya butwa
o Isalayɛlɛ.
22 Kasi waaoka Zozefu oɓokye Arkelaus abuto mokonzi ŋwa Yuda o elele
ya ango Elode, amba lota ibutwa omɔ. Ŋwaphongo amba kula moteya o
ndɔtɔ ndengye ekokyi yo ikyela, amba ya kyɛndɛ o mokyisi ŋwa Galileya.
23 Amba ya kyɛ zala o Nazalɛtɛ. Maphɔɔ mamana makyelama phɔ ya
ikokya maphɔɔ maawɔkɔ ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo oɓokye: «Ɓaamoɓanga
moto wa Nazalɛtɛ.»

3

Mateya ma Yoane Moɓatise
(Malako 1.1-8; Luka 3.1-18; Yoane 1.19-28)

1 Sima ya mambula, Yoane Moɓatise akyɛkyɛ o bokye pha Yuda, akyɛkyɛ
miteya ɓoɓo:
2 «Ɓongola mandondo, phɔ ɓokonzi pha ikolo ɓokomi phɛnɛphɛ.»
3 Yoane, eli yo moto owa wɔkɔ moimosi Isaya phɔ yɛ oɓokye:
«Moto mɔnɔmɔ kaaŋwane onte ya bokye yokye:
Nkolo kalukye iyaa: Omoɓɔngyisa nzela,
tutola ɓanaa manzela maakyikyi yɔɔ!»
4 Yoane aɓaka kalate etobu eya kyela ɓɛ́ɛ na nkungyɛ ya nyama na
nkombo shamo, na nkamba ya lopho la nyama o mobimbi, aɓaka kaze
nde ntɛtɛ na maɓoo.
5 Ɓato ɓa Yelusalɛmɛ na ɓato ɓasɔ ɓa Yuda na ɓaa mokyisi mooli
phɛnɛphɛ na ebale ya Yaladɛnɛ, ɓaɓaka ɓakyɛ oka yɛ.
6 Ɓaimolaka masumu ma ɓɛ́ɛ o ɓoo pha ɓato ɓasɔ, Yoane aɓaka
kaɓaɓatisa o eɓale ya Yaladɛnɛ.
7 Waawɛnɛ Yoane oɓokye Ɓafalisayi na Ɓasadukayi ɓaikye ɓaye oka
yɛ phɔ aɓaɓatisa, amba tata iɓawɔlɛ ɓoɓo: «Ɓɛɛ iɓota sa nzɔɔ, oephɛ
malondo ma ilota yɔɔ ya Ŋwaphongo ekye ye nza?
8 Wɛninya na bikyela oɓokye oɓongosi motema.
9 Lɛ imiwɔlɛ oɓokye: "Ekpele yɔnɔyɔ ete lokyele, phɔ Abalayama
ali nkɔkɔ wa ɓanga." Phɔ naewɔlɛ ngakye, Ŋwaphongo akokyi ibuya
maɓanga mama ɓana ɓa Abalayama.
10 Ɓambo ɓɔngyɛ ikoko phɔ ya ikpɛtɛ nkanga ya nzete; ŋwete munsɔ
mote moɓote mbuma ndaa, ɓaamokpɛtɛ, ɓamba movaka o nweya.
11 Nga, naeɓatisa na maa phɔ ya iwɛninya oɓokye oɓongosi motema, ka
ookoye o sima ya nga, amoeɓatisa na Ɓolɔɓɔ Ɓosanto na ná ŋwenya. Yo
andekyi na mwiya, sikyilongoɓana na phɔ ya imumanya bikoto.
12 Aphisi enyɛngyɛlɛ o maɓɔkɔ phɔ ya ikaɓola mbuma na nkata.
Amoɓomba mbuma o ɓompɛndɛ, kasi amotumba nkata o ŋwenya moote
moozime.»

Iɓatisama sa Yesu
(Malako 1.9-11; Luka 3.21-22)

13 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ Yesu autaka o Galileya aesi o Yaladɛnɛ, amba ya
koma ooli Yoane phɔ aɓatisame.
14 Kasi Yoane amba lɛ, yokye: «Eli nde wɛ moto okokakyi imbatisa, emba
kombe kula yaa oka nga ndengye'ye?»

15 Kasi Yesu amba ya mobuyisela yokye: «Anola oɓokye wataa ɓaa
ɓaɓona phɔ ya uŋwaŋwa eye. Phɔ tosengyesi ikokya maphɔɔ masɔ
mazingaka Ŋwaphongo.» Emba Yoane amba ya anola.
16 Waunva Yesu izwa ɓatisimo, amba aɓwa o maa. Nde mina wamɔ,
ikolo samba ingwa, amba wɛnɛ Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo ɓoute ndokolo
inkoto-ŋwenya siesi yauta mi yo.
17 Ŋwɛsi mɔnɔmɔ ŋwamba uta o ikolo mowɔ oɓokye: «Oyo ali Ŋwana
wa nga wa lozingo; nasepesi nɛ na ɓoikye.»

4

Zabulu amekyi Yesu
(Malako 1.12-13; Luka 4.1-13)

1 Ɓoɓɛlɛ Ɓolɔɓɔ amba ya kamba Yesu o bokye phɔ Zabulu amumekye.
2 Omɔɔ, Yesu akyelaka nkɔlɔ mako mane mobimba sazaa, emba Yesu
amba ya oka nzala.
3 Zabulu amba ya wali yo, amba ya wɔ nɛ yokye: «Bo oli Ŋwana wa
Ŋwaphongo, wɔ na maɓanga mama ma butwe mapa.»
4 Kasi Yesu amba ya mobuyisa yokye: «O buku pha Ŋwaphongo
wakomama ɓoɓo: “Moto eta bíkye nde na mapa, kasi na maphɔɔ masɔ
maa wɔ Ŋwaphongo.”»
5 Emba Zabulu amba kyɛ nɛ nɔnɔ o Yelusalɛmɛ, mokyisi mosantu, akyɛ
motɛyɛ o sɔngyɛ ya Tempelo,
6 amba ya wɔ nɛ yokye: «Bo oli ŋwana wa Ŋwaphongo, omikumbya
o se; phɔ o buku pha Ŋwaphongo wakomama ɓoɓo: “Ŋwaphongo
amoetomela ɓanze ɓɛ, ɓa moetamba phɔ ekolo ya wɛ yango sazuma mi
iɓanga.”»
7 Yesu amba ya moɓuyisa yokye: «O buku pha Ŋwaphongo wakomama
ɓoɓo: “Sameka Ŋwaphongo Nkolo ya wɛ.”»
8 Zabulu amba kula kyɛndɛ nɛ o ikolo sa ngomba aanda, amba moteya
makonzi masɔ maa se ná ngambo ya mango.
9 Amba ya wɔ nɛ yokye: «Namoephɛ isɔ miina ɓo onkusamesi phɔ ya
inkumisa.»
10 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Molemba, mana wawa! Phɔ o buku pha
Ŋwaphongo wakomama ɓoɓo: “Wamokumisa nde Ŋwaphongo Nkolo ya
wɛ, wamba na kyelela nde yo, moto mosuu phe.”»
11 Ɓoɓɛlɛ Zabulu amba ya mana wali Yesu. Emba ɓanze ɓamba yaa
waali Yesu, ɓamba tata imokyelela.

Yesu atati etoma yɛ o Galileya
(Malako 1.14-15; Luka 4.14-15)

12 Waa oka Yesu oɓokye ɓaakye Yoane o bɔlɔkɔ, amba kyɛ o Galileya.
13 Amani o Nazalɛtɛ, kasi amba kyɛ zala o Kapalanauma, mokyisi mooli
o mokukulu ŋwa ebale ya Galileya, o manyɛtɛ ma Zabulɔni na Nefetali.
14 Wakyelama ɓaɓona phɔ ya ikokya maphɔɔ maawɔkɔ moimosi Isaya
oɓokye:
15 «Manyɛtɛ ma Zabulɔni na ma Nefetali,
mopha ŋwa ebale eenɛnɛ,
o mbale eyɔkɔ ya Yaladɛnɛ.
Galileya mokyisi ŋwa ɓato ɓate ɓali Ɓayuda!
16 Ɓɛ, ɓato ɓaaɓakyi o enzɔmbi ɓawɛni
munyɛlɛ ŋwaa phɛlɛ!
Ɓaaɓakyi o enzɔmbi ya mokyisi ŋwa ɓawe, munyɛlɛ moɓatɔkɔlɛsi!»

17 Uta imbɛlɛ mɛ, Yesu abuto iteya ɓoɓo: «Ɓongola motema, phɔ ɓokonzi
pha Ŋwaphongo ɓokomi phɛnɛphɛ!»

Yesu aɓangyi ɓaekosi ɓane
(Malako 1.16-20; Luka 5.1-11)

18 Yesu aɓaka kakyɛ mitambula o mokukulu ŋwa ebale ya Galileya, amba
ya wɛnɛ ɓaɔsi ɓa swe ɓaɓale, ɓola na mosii, Simo okoɓangye ɓɛ́ɛ Petelo,
na Andele ŋwana wa nyango, ɓaɓaka ɓavakye ɓondɛndi.
19 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Imbengye! Namoebuya ɓalukyi ɓa
ɓato.»
20 Mbala yɔnɔyɔ, ɓaikyi mandɛndi ma ɓɛ, ɓaɓengyi Yesu.
21 Waamana Yesu wamɔ, akuli wɛnɛ ɓato ɓaɓale, ɓola na mosii, Zake na
Yoane, ɓana ɓa Zebede. Ɓaɓaka o vato na ango wa ɓɛ́ɛ Zebede ɓaɓɔngya
mandɛndi. Yesu amba ya ɓaɓanga.
22 Mbala yɔnɔyɔ, ɓaikyi ika vato na ango wa ɓɛ, ɓaɓengyi Yesu.

Yesu kateya, kambe na bikya ɓato

23 Yesu atambulaka o Galileya mobimba; kakyɛ miteya o mangambi
ma makyita, kakyɛ miimola Simo Elaa ya ɓokonzi pha Ŋwaphongo na
ikyɛmibikya ɓato na malɔsi ma ɓɛ́ɛ masɔ, na bilɛmɛ ɓa ɓɛ́ɛ bisɔ.
24 Ngambo yɛ ya tambulaka o manyɛtɛ ma Siri mobimba, ɓamba
moyelela na ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka na malɔsi ndengye na ndengye na ɓaaɓaka
na matungyisi ndengye na ndengye; na ɓaaɓaka na malɔɓɔ maɓe na
ɓaamaphukuluku ná bituku. Yesu amba ya ɓabikya.
25 Ɓato ɓaikye ɓamoɓengaka; ɓautaka o Galileya, o Dekapolis, o
Yelusalɛmɛ, o Yuda na o mokyisi mooli o mopha moyɔkɔ ŋwa Yaladɛnɛ.

5

Yesu kateya o ikolo sa ngomba

1 Waawɛnɛ Yesu ɓato ɓaikye wamɔ, aesi ya baa o ikolo sa ngomba, akyɛ
zala. Ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓamba ya susinya phɛnɛphɛ nɛ, 2 amba tata iɓateya
ɓoɓo:

Yaakolo nkyisa
(Luka 6.20-23)

3 «Nkyisa ili na ɓaamieɓe oɓokye ɓali ɓakayee o mandondo,
phɔ ɓokonzi pha ikolo ɓoli phɔ ya ɓɛ!
4 Nkyisa ili na ɓaalele,
phɔ Ŋwaphongo aaɓaɓɔndɔ.
5 Nkyisa ili na ɓaate ɓali na tɔkɔ,
ɓɛ́ɛ ɓamozwa mokyisi ŋwa lakyela Ŋwaphongo ɓato.
6 Nkyisa ili na ɓaali na phowa ya ikyela ɓolaa,
phɔ Ŋwaphongo amokokya phowa ya ɓɛ.
7 Nkyisa ili na ɓaaokye ɓato ngɔngɔ,
phɔ Ŋwaphongo aɓaoka na ɓɛ́ɛ ngɔngɔ.
8 Nkyisa ili na ɓaali na mandondo maakunywa,
phɔ ɓamowɛnɛ Ŋwaphongo.
9 Nkyisa ili na ɓaakyɛmiambya ɓose,
phɔ Ŋwaphongo aaɓaɓanga ɓana ɓɛ.
10 Nkyisa ili na ɓaanyɔkɔmɔ phɔ ɓakyele ɓolaa,
phɔ ɓokonzi pha ikolo ɓoli phɔ ya ɓɛ.
11 Nkyisa ili na ɓɛ̀ɛ ɓo ɓato ɓaetole,

ɓaenyɔkɔlɔ ɓambe na ewɔlɛ maphɔɔ masɔ maaɓe phɔ ɓɛ̀ɛ konzanole.
12 Kumba, ɓa na nkyisa,
phɔ mbano enɛnɛ kyeeziya o ikolo.
Phɔ ɓanyɔkɔlɔkɔ ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo
ɓaaɓaka phanza nde ɓomɔ.»

Mokpa na Tala
(Malako 9.50; Luka 14.34-35)

13 «Ɓɛ̀ɛ oli mokpa ŋwa mokyisi. Ka ɓo mokpa mumani vale, ɓamokula moɓuya vale ndengye'ye? Temokuli ɓa na tina, ɓaamovaka o nze, ɓato ɓaamokyita.
14 Ɓɛ̀ɛ oli saa ya mokyisi, mokyisi ŋwaatongama o ikolo sa ngomba temokokyi iɓombama.
15 Teɓaalosa tala phɔ ya iekukya na katini, kasi ɓaetɛyɛ o ikolo sa mesa phɔ ewɛninya ɓato ɓasɔ ɓaali o ingambi.
16 Yango mɛna, osengyesi ilola o ɓoo pha ɓato ndokolo tala phɔ ɓawɛnɛ ɓolaa ɓookyele ɓɛ̀ɛ, emba ɓaambe kumbela Ango wa ɓɛ̀ɛ ooli o ikolo.»

Mateya phɔ ya miɓeko

17 «Saumunya oɓokye nga naya phɔ ya imanya moɓeko ŋwa Mose na mateya ma ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo. Siika yaa phɔ ya imanya kasi phɔ ya ikokya.
18 Eli phɛlɛ, na wɔ na ɓɛ̀ɛ, tee nɔnɔ wamumana ikolo na muse, ete ɓamanya lowɔɔ lɔnɔlɔ o miɓeko, eɓe na ŋwana itanga o mookyikyi owakoma ɓɛ́ɛ omɔɔ ete ɓaamumanya.
19 Yango mɛna, na nza na nza okomanya nɔnɔ ŋwana moɓeko o mokyikyi, kambe nateya ɓato ɓasuu ɓakyele ɓomɔ, amoɓa moto wa mbomela o ɓokonzi pha ikolo. Ka iyo nzaa ookokumole miɓeko kambe na teya ɓato ɓasuu oɓokye ɓakyele ɓomɔ, amoɓa moto wa ɓoo o ɓokonzi pha ikolo.
20 Na wɔ na ɓɛ̀ɛ, luka ikumola Ŋwaphongo ileka ɓookomokumole ɓateye ɓa mibeko na Ɓafalisayi, ɓo phe, otoonyɔlɔ o ɓokonzi pha ikolo.»

Mateya phɔ ya yɔɔ

21 «Waunva oka ewɔlɛ ya ɓankɔkɔ kyewɔ ɓoɓo: “Sa ɓoma moto; moto ooɓomi moto, ɓateni ɓa malombe ɓaamosambisa.”
22 Kasi nga na wɔ na ɓɛ̀ɛ ɓoɓo: Moto munsɔ ookyesi nwɛbi yɔ, ɓateni ɓa malombe ɓaamosambisa. Ka ootosi nwɛbi oɓokye: “Ebubusi!” ikyita siinɛnɛ sa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo saamosambisa. Owa mowɔɔ na nwɛbi nɛ yokye: “Alemana!” eɓɔngyi oɓokye ɓamovakye o ŋwenya ŋwa lifelo.
23 Ɓokokyɛ o mesa ma Ŋwaphongo phɔ ya ikyɛ mophɛ iɓonza, ɓo omɔ okyɛ umunya oɓokye oli na lowɔɔ na nwɛbi na wɛ,
24 langya iɓonza sa wɛ imbale ya mesa ma maɓonza, kyɛndɛ naino okyɛ ɓɔngyɛ na nwɛbi na wɛ, emba ombe ya ambya iɓonza sa wɛ oka Ŋwaphongo.
25 Ɓo moto aephundi, ɓo ɓɛ́ɛ nɛ kombe kyɛndɛ oka ɓa zuzi, ɓɔngya nɛ wataaɓa ɓɛ̀ɛ o nzela. Ɓo phe, moto mɛ amoeyambya oka ɓa zuzi, ɓamoetoma oka ɓatuluku phɔ ɓaenyɔsa o bɔlɔkɔ.
26 Nde phɛlɛ na wɔ na wɛ: Otootɔkɔlɔ o bɔlɔkɔ tee nɔnɔ waamophuta wɛ mbɔngɔ ya wɛ esɔ.»

Mateya phɔ ya ɓaphemba

27 «Waunva oka ɓawɔ ɓoɓo: “Sakyela phemba na ŋwaŋwasi wa moto.”

28 Kasi nga na wɔ na ɓèɛ ɓoɓo: Moto munsɔ ookyekyi ŋwaŋwasi wa
nwɛbi phɔ ya imooka phowa, ambokyela nɛ phemba o ndondo yɛ.
29 Ɓo ziyo sa wɛ saa ɓoloo si etome o ikyela ɓoɓe, osiphɛngɔlɔ, osivakye
itakye. Elekyi ɓolaa phɔ ya wɛ ibungya enango yɔnɔyɔ ya nzoto ya wɛ na
oɓokye ɓaevakye muwosi o lifelo.
30 Ɓo eɓɔkɔ ya wɛ eya ɓoloo kyeetome o ikyela ɓobe, oetene, oevakye
itakye. Elekyi ɓolaa phɔ ya wɛ iɓungya enango yɔnɔyɔ ya nzoto ya wɛ na
oɓokye okyɛ muwosi o lifelo.»

Mateya phɔ ya iɓoma ɓolonga
(Matiye 19.9; Malako 10.11-12; Luka 16.18)

31 «Ɓakulaka wɔ ɓoɓo: “Ɓo lele alɛ ŋwasi wɛ, asengyesi oɓokye
amokomele mokanda moimole oɓokye ɓolonga ɓowee.”
32 Kasi nga nawɔ na ɓèɛ ɓoɓo: Moto munsɔ ookolɛ ŋwasi wɛ, ɓoteeɓe
phɔ ya miɓeko misuu miikatele ɓolonga mɛ oɓokye ɓowe phe, mɛna
atomise ŋwaŋwasi mɛ ikyela ɓaphemba. Ka moto owamolonga ŋwaŋwasi
wa ndenge mɛna, akyesi phemba.»

Mateya phɔ ya ikata seleka

33 «Wakulaka oka oɓokye ɓawɔkɔ na ɓankɔkɔ ɓa ɓanga ɓoɓo: “Sakata
seleka ya ɓɔlɛ. Kasi kyela maphɔɔ masɔ malakyi wɛ ɓookatakyi wɛ seleka
o ɓoo pha Nkolo.”
34 Kasi nga nawɔ na ɓèɛ ɓoɓo: Sakata seleka nɔnɔ ŋwana ɓokyii ɓoɓo.
Eɓe na nkombo ya ikolo, phɔ ikolo eli eziye ya Ŋwaphongo.
35 Naa na nkombo ya munse, phɔ muse eli elele ekye tɛyɛ yo makolo mɛ,
naa na nkombo ya Yelusalɛmɛ, phɔ Yelusalɛmɛ eli mokyisi ŋwa Mokonzi
munɛnɛ.
36 Sakata seleka na moto ŋwa wɛ, phɔ tokokyi ibuya suwe ya wɛ ntane
naa nsindo.
37 Ɓo ɛɛ, wɔ oɓokye: “Ɛɛ”. Ɓo phe, wɔ oɓokye: “Phe”. Maphɔɔ masɔ
maɓakya ɓèɛ o maamana maute na Molemba.»

Mateya phɔ ya ibuya ɓoɓe
(Luka 6.29-30)

38 «Waoka ɓawɔkɔ ɓoɓo: “Ziyo phɔ ya ziyo; zino phɔ ya zino.”
39 Kasi nga na wɔ na ɓèɛ ɓoɓo: Ɓo moto akyesi ɓoɓe, samoɓuyisa ɓoɓe.
Ɓo moto aewandi engyete o itama sa ɓoloo, kula mophɛ saa ɓowɛɛ.
40 Ɓo moto kalukye iyekamba o ɓaloo phɔ ya iyeɓɔlɔlɔ simisi, omolɛlɛ
na muna munkoto.
41 Ɓo moto aeyongyi na ɓokusi ikyɛ moika o eɓonga, kula lekana nɛ
itakye na eɓonga.
42 Ɓo moto aeyongyi ekpele, omophɛ; ɓo azingyi iɓeka na wɛ,
omoɓekya.»

Izinga ɓanguna
(Luka 6.27-28, 32-36)

43 «Waoka ɓawɔkɔ ɓoɓo: “Zinga nwɛbi na wɛ, ina munguna ŋwa wɛ.”
44 Kasi nga na wɔ na ɓèɛ ɓoɓo: Zinga ɓanguna ɓa ɓèɛ, ɓɔndɛlɛ phɔ ya
bato ɓaenyɔkɔlɔ.
45 Emba waamba ɓaa ɓakolo ɓana ɓa Ango wa ɓèɛ Ooli o ikolo. Phɔ
katɔkɔlɔ moo nwɛ na phɔ ya ɓato ɓaaɓe na phɔ ya ɓato ɓaala. Kanɔya
mbula phɔ ya ɓato ɓakyele ɓolaa na phɔ ya ɓato ɓakyele ɓoɓe.
46 Ɓo kozingye nde ɓato ɓaezingye, mbano ye eyamozwa ɓèɛ oka
Ŋwaphongo? Na ɓaphutise ɓa mputi ɓakyele ɓomɔ!

47 Ɓo koɓeya nde ɓana nyango na ɓèɛ, mɛna o kyesi lowɔ lolekyi? Phe!
Na ɓato ɓate ɓaebe Ŋwaphongo ɓakyele nde ɓomɔ!
48 Ɓèɛ ɓa ɓato ɓaala ɓoli Ango wa ɓèɛ owa ikolo molaa.»

6

Mateya phɔ ya isunga ɓaɓola

1 «Kyeɓa na ndengye ekyekyelele ɓèɛ Ŋwaphongo. Samokyelela o miyo
ma ɓato oɓokye ɓaewɛnɛkye. Ɓo phe, otozwe mbano oka Angɔ wa ɓèɛ oli
o ikolo.
2 Waa kaɓele wɛ moɓola ekpele, sakyela oɓokye ɓato ɓaewɛnɛ ɓokyele
ɓanyamaɓɔlɛ o mangambi ma makyita na o nsɔngɔ phɔ ɓato ɓaɓakumisa.
Nde phɛlɛ, nawɔ na ɓèɛ ngakye: Ɓaambozwa mbano ya ɓɛ.
3 Kasi ɓo eɓɔkɔ ya wɛ eya ɓoloo kyekaɓele moɓola, kyela oɓokye eɓɔkɔ
ya wɛ eya ɓowɛɛ saeɓa.
4 Phɔ ikaɓo sa wɛ siɓee miiɓombo; emba Ɔngɔ okowɛnɛ maphɔɔ
maɓombama amoeyuma.»

Mateya phɔ ya iɓɔndɛlɛ
(Luka 11.2-4)

5 «Ɓo koɓɔndɛlɛ, sa ɓaa ya ɓato ɓa ɓɔɔlɛ; ɓazingye ikyemitɛmɛ o
mangambi ma makyita na o nsɔngɔ phɔ ya iɓɔndɛlɛ phɔ ɓato ɓasɔ
ɓaɓawɛnɛ. Nde phɛlɛ, nawɔ na ɓèɛ; ɓaambozwa mbano ya ɓɛ.
6 Kasi iwɛ, ɓokolukye iɓɔndɛlɛ, nyɔlɔ o kolale wɛ, ziɓa ekomba, ɓɔndɛlɛ
Ɔngɔ oli o elele mɛ eya iɓombo, yo okowɛnɛ isɔ ikyikyele wɛ miiɓombo
amoephɛ mbano.
7 Wa ɓɔndɛlɛ ɓèɛ Ŋwaphongo, sa wɔ maphɔɔ maikye ndokolo ɓato
ɓate ɓaeɓe Ŋwaphongo; ɓaumunya oɓokye Ŋwaphongo aaɓaoka nde ɓo
ɓawɔɔ na ɓoikye.
8 Sakyela ya ɓɛ, phɔ Ŋwaphongo, ango wa ɓèɛ, kaeɓe iwaa iisengyesi
na ɓèɛ, ɓèɛ naino sataa iyonga.
9 Kyeka ɓosengyesi ɓèɛ iɓɔndɛlɛ:
"Ango wa ɓanga ooli o ikolo,
nkombo ya wɛ eɓe esantu.
10 Ɓokonzi pha wɛ ɓoyee;
mokano ŋwa wɛ mokyelame wawa o se ndokolo ɓokokyelame wango o
ikolo.
11 Olophɛ lɔlɔ ntoma iikokyi.
12 Ololimbisa ɓobe ɓookyesi ɓanga
nde ɓokolimbisa ɓanga ɓɛbi ɓoɓe ɓolokyesi ɓɛ.
13 Salokamba o bimekyi;
kasi olobikya o nsɛɛ ya Molemba. [Phɔ ɓokonzi, mwiya na nkyɛmɔ ili ya
wɛ ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ. Amɛ.]"»
14 «Phɔ, ɓokolimbisa ɓɛbi ɓoɓe ɓoekyesi ɓɛ, Ango wa ɓèɛ ooli o ikolo
amoelimbisa mɛ.
15 Kasi ɓo olɛɛ ilimbisa ɓɛbi ɓoɓe ɓoekyesi ɓɛ, Ango wa ɓèɛ etaelimbisa
ɓoɓe ɓookyesi ɓèɛ mɛ.»

Mateya phɔ ya imiima ntoma

16 «Waamiime ɓèɛ ntoma, samikyela ngɔngɔ ɓokokyele ɓanyamaɓɔlɛ,
ɓakangye maɓoo ma ɓɛ́ɛ phɔ ɓato ɓasɔ ɓawɛnɛ oɓokye ɓamiimi ntoma.
Nde phɛlɛ, na wɔ na ɓèɛ, ɓaambozwa mbano ya ɓɛ.

17 Kasi wɛ, ɓo omiimi ntoma, kunyola ɓoo pha wɛ, ɓɔngya suwe na
ɓolaa.
18 Phɔ ɓato saeɓa oɓokye omiimi ntoma; moto owaaloeɓa nde Ɔngɔ
ooli o elele ya iɓombo. Emba Ɔngɔ ookowɛnɛ maphɔɔ maali o maɓombo,
amoephɛ mbano.»

Iɓomba ezwele o ikolo
(Luka 12.33-34)

19 «Sa ɓomba ezwele o mokyisi mumu. O mokyisi mumu, munsɛ na
maɓembe ɓamoeyɔtɔ, ɓaibi ɓamobuka maphungola phɔ ya ieyiɓa.
20 Kasi ɓomba ezwele nde o ikolo oka Ŋwaphongo. Phɔ omɔ tewali
munsɛ, maɓembe ma iyɔtɔ mbolo temali, na ɓaibi ɓaibuka mangambi
teɓali.
21 Phɔ elele eli ezwele ya wɛ, ndondo ya wɛ elangyi nde omɔ.»

Tala ya nzoto
(Luka 11.34-36)

22 «Miyo mali tala ya nzoto; ɓo miyo ma wɛ mali na ɓolaa, nzoto
moɓimba ya mowɛnɛ saa,
23 Kasi ɓo miyo ma wɛ mali na ɓolɔsi, nzoto ya wɛ mobimba yamoɓaa o
enzɔmbi, otoowɛnɛ ekpele. Nde ɓomɔ, ɓo tala eeli o ndondo ya wɛ ebuto
enzɔmbi, enzɔmbi mɛ yamoɓa ekusi koleka.»

Ŋwaphongo náa ɓaphalanga
(Luka 16.13)

24 «Moto mɔnɔmɔ takokyi iɓaa moombo wa ɓankolo ɓaɓale; naa amoina
mɔnɔmɔ, amba zinga oomoyɔkɔ, naa amotosa mɔnɔmɔ amba tiyola
oomoyɔkɔ. Tokokyi iɓaa na mbala yɔnɔyɔ moombo wa Ŋwaphongo na
moombo wa ɓaphalanga.»

Samitungyisa phɔ ya maphɔɔ masengyesi na ɓɛ̀ɛ
(Luka 12.22-31)

25 «Yango mɛna na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Samitungyisa phɔ ya izaa na
inywaa iisengyesi na ɓɛ̀ɛ phɔ ya ibika, naa phɔ ya bitobu biisengyesi na
ɓɛ̀ɛ phɔ ya nzoto. Ɓomɔɔ teɓoolekye ntoma? Nzoto te iilekye bitobu?
26 Kyeka manyɔsi, teɓaaphikye, teɓaanɔkɔ mbuma phɔ ya iɓomba o
mampɛndɛ kasi Ango wa ɓɛ̀ɛ ooli o ikolo kaɓazeya. Emba ɓɛ̀ɛ toolekye
manyɔsi?
27 Na ɓo omitungyise ndengye'ye, nzaa onte ya ɓɛ̀ɛ akokyi iɓakya nɔnɔ
mokɔlɔ mɔnɔmɔ o ɓomɔɔ phɛ?
28 Ka phɔ ya'ye komitungyisa phɔ ya bitobu? Kyeka ndengye ekyetɔkɔlɔ
ɓa phulɛlɛ o manzaɓi; ɓɛ́ɛ teɓaakyele na etoma, teɓaaɓambe na bitobu.
29 Kasi na wɔ na ɓɛ̀ɛ, eɓe na Salomo, na ezwele yɛ esɔ, taikaka lata na
bitobu biila koleka phulɛlɛ nɔnɔ yɔnɔyɔ.
30 Taaumunya nkata iili lɔlɔ o inzabi, yana ɓakokyi iitumba o ŋwenya.
Emba ɓo Ŋwaphongo ailasee ɓaɓona, takokyi ilasa na ɓɛ̀ɛ? Phɔ ya'ye
ianola sa ɓɛ̀ɛ sili sikyikyi?
31 Sa mitungyisaka na iwɔ oɓokye: “Tomoza iye? Tomunywa iye?
Tomolata iye?”
32 Kyemitungyisa na iluka isɔ miina nde ɓato ɓaate ɓaeɓe Ŋwaphongo.
Kasi Ango wa ɓɛ̀ɛ oli o ikolo kaeɓe oɓokye osengyesi na yango.
33 Taaluka phanza Ɓokonzi pha Ŋwaphongo na ikyela maphɔɔ maaz-
ingye yo. Emba amba ephɛ isɔ iyɔkɔ iisengyesi na ɓɛ̀ɛ.

34 Sa mitungyisa phɔ ya yana, yana yango mampeza yaamitungyisa na
maphɔɔ ma yango. Mokɔlɔ na mokɔlɔ moli na nkaka iikokyi na ŋwango.»

7

Satenela nwɛbi ɓolombe
(Luka 6.37-38, 41-42)

1 «Satena ɓolombe mi moɓesi ŋwa moto, phɔ Ŋwaphongo nde aetenesi
ɓolombe mi moɓesi ŋwa ɓèɛ.
2 Phɔ Ŋwaphongo amoekyeka ɓookokyekye ɓèɛ ɓɛbi, amoekyela ɓoɓe
naa ɓolaa nde ɓookokyele ɓèɛ ɓɛbi.
3 Phɔ ya'ye kowɛnɛ mungalala mooli o ziyo sa nwɛbi na wɛ kasi toowɛnɛ
iɓaya siili o ziyo sa wɛ?
4 Kowɔ na nwɛbi na wɛ oɓokye: "Lɛ naemanya mungalala mooli o ziyo
sa wɛ." Okokyi iwɔ ɓaɓona ndengye'ye phɔ o ziyo sa wɛ iɓaya silii, kasi
kosiwɛnɛ nde pha.
5 Nyaɓɔɔlɛ, taamanya phanza iɓaya siili o ziyo sa wɛ, waamba wɛnɛ na
ɓolaa phɔ ya imanya mungalala mooli o ziyo sa nwɛbi na wɛ.
6 Saphɛ manva mbolo iisantu, phɔ makokyi iyekpana ietwa; savaka
ɓayaka ɓa motuya o ɓoo pha mangulu, phɔ nde ɓaɓakyiti.»

Ionga, iluka na ikomola moziɓo
(Luka 11.9-13)

7 «Onga ɓamoephɛ, luka wamozwa, komola moziɓo ɓamoeziɓola.
8 Phɔ moto munsɔ okoongye ɓamophɛ, ookolukye kazwe na ookokomole
moziɓo ɓamoziɓole.
9 Nzaa onte ya ɓèɛ ookokyi iphɛ ŋwana wɛ iɓanga ɓo amoongyi ipa?
10 Naa nzɔɔ ɓo amoongyi swe?
11 Ɓo ɓèɛ ɓato ɓaɓe koeɓe iphɛ ɓana ɓa ɓèɛ mbolo iindaa, emba na Ango
wa ɓèɛ oli o ikolo takokyi iephɛ mbolo iilekyi ɓolaa ɓoomongyi yango?
12 Isɔ ikyizingye ɓèɛ oɓokye ɓaekyelele yango, na ɓèɛ oikyelele ɓɛbi,
kyeka iikyiloteya miɓeko ma Mose na nkanda ya ɓaimosi.»

Moziɓo mookyikyi
(Luka 13.23-24)

13 «Nyɔlɔ o moziɓo mookyikyi! Phɔ moziɓo ŋwa inyɔlɔ o mokyisi ŋwa
ɓawee moli munɛnɛ ná nzela ekyekyɛndɛ omɔ teeli na nkamba. Yango
mɛna ɓato ɓaikye ɓaeɓengye.
14 Kasi moziɓo ŋwa inyɔlɔ o mokyisi ŋwa ɓato ɓali na ɓomɔɔ, moli
mokyikyi, ná nzela ekyekyɛndɛ omɔ eli na mpika. Yango mɛna ɓato
ɓaezwe teɓali ɓaikye.»

Baimosi ɓa ɓɔlɛ
(Luka 6.43-44)

15 «Nde kokyeɓe na ɓaimosi ɓa ɓɔlɛ! Ɓaye oka ɓèɛ ɓalati lopho la mpate
nzuka o motema nde mangɔɔ.
16 Waaɓaeɓa na moɓesi ŋwa ɓɛ. Teɓaimbe mbuma ya vinyɔ mi nkaa
naa mbuma ya fige mi ŋwete ŋwa milɔ.
17 Ŋwete molaa moɓote mbuma ndaa, ŋwete mooɓe moɓote mbuma
mbe.
18 Ŋwete moola temokokyi iɓota mbuma iimbe naa ŋwete mooɓe
temokokyi iɓota mbuma iindaa.

19 Ŋwete munsɔ moote moɓote mbuma ndaa, ɓaamokpɛtɛ, ɓaamovaka
o ŋwenya.
20 Yango mɛna, wamoeɓa ɓaimosi ɓa ɓɔɔlɛ na moɓesi ŋwa ɓɛ.»

Biwɔlɛ na Bikyela
(Luka 13.25-27)

21 «Teli ɓaawɔ na nga oɓokye: “Nkolo, Nkolo”, ɓaamunyɔlɔ o Ɓokonzi
pha ikolo, kasi nde ɓaakyele maphɔɔ maazingye Tata oli o ikolo.
22 Mokɔlɔ ŋwa moya sambisa nga mokyisi, ɓato ɓaikye ɓa mowɔ na
nga ɓɛkye: “Nkolo, Nkolo, toɓaka ɓaimosi na nkombo ya wɛ. Totɔkɔlɔkɔ
malɔɓɔ maɓe na nkombo ya wɛ; tokyelaka bilekyesako biikye na nkombo
ya wɛ.”
23 Kasi nga namba wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: “Sieyeɓe, mana o ɓoo pha nga
ɓɛ̀ɛ ɓato ɓaɓe!”»

Mangambi maɓale
(Luka 6.47-49)

24 «Yango mɛna, moto munsɔ ookyi mateya ma nga ambi na matosa, ali
ndokolo moto wa malondo ootongyi ingambi sɛ o ikolo sa maɓanga.
25 Mbula enɔ, maa matondi, ewɛlɛ ekusi enyingyinye ingambi, tesiikyi
uuwa phɔ ɓasitonga o ikolo sa maɓanga.
26 Kasi moto munsɔ okookye mateya ma nga taambe na matosa, ali
ndokolo ebubusi ootongyi ingambi sɛ o ikolo sa musɛngyɛ.
27 Mbula enɔ, maa matondi, ewɛlɛ ekusi enyingyinye sina ingambi,
siuwo sisɔ sisɔ.»

Ɓokonzi pha Yesu
(Malako 1.22; Luka 4.32)

28 Waunva Yesu mateya mamana, ɓato ɓasɔ ɓakamwaka na moteyesi
nwɛ.
29 Phɔ taikaka ɓaa kateya ya ɓateye ɓa miɓeko, kasi kateya na ɓokonzi
ɓosɔ.

8

Yesu abikye moto ooli na ɓolɔsi pha maɓa
(Malako 1.40-45; Luka 5.12-16)

1 Waaɓa Yesu kaute o ngomba, ɓato ɓaikye ɓaamba ya moɓenga.
2 Emba moto mɔnɔmɔ oli na ɓolɔsi pha maɓa amba ya waali yo, aesi
ya kusama o ɓoo phɛ, amba wɔ nɛ yokye: «Nkolo, ɓo ozingyi okokyi
iimbikya.»
3 Yesu amba ya elola eɓɔkɔ, amokumi, amba ya wɔ yokye: «Nazingyi,
bika!» Nde mina wamɔ, maɓa mɛ mamani.
4 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Oka na ɓolaa! Saika loimola moto, kasi
kyɛndɛ kyɛmiteya oka nganga ya Ŋwaphongo, oambya na ikaɓo ɓo wa
wɔ Mose; phɔ ya iwɛninya oka ɓato ɓasɔ oɓokye obikyi phɛlɛ.»

Yesu abikye mosali ŋwa mokonzi ŋwa ɓatuluku
(Luka 7.1-10; Yoane 4.43-54)

5 Waaɓa Yesu kanyɔlɔ o Kapalanauma, mokonzi ŋwa ɓatuluku ɓa Loma
amba yaa ooli yo, amba ya nyingonela nɛ ɓoɓo:
6 «Nkolo, moto wa etoma wa nga alangyi o ingambi, taakokye ikula
tambula, ali na ɓolɔsi ɓoikye.»
7 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Nakyɛndɛ, namokyɛ mobikya.»

8 Mokonzi ŋwa ɓatuluku amba moɓuyisa yokye: «Nkolo, nga nali nza
oɓokye onyɔlɔ o ingambi sa nga? Kasi wɔ nde lowɔ lɔnɔlɔ, moto wa etoma
wa nga amobika.
9 Phɔ nga natosa ɓakonzi ɓa nga; nali na ná ɓatuluku ɓaantosa. Ɓo na
wɔɔ na mɔnɔmɔ ngakye: "Kyɛndɛ!" kakyɛndɛ, ɓo na wɔɔ na oomoyɔkɔ
ngakye: "Yaka!" kaye, na ɓo natomi moto wa etoma wa nga oɓokye:
"Kyela ɓoɓo", kakyele.»
10 Waaoka Yesu ɓaaɓona, ambakamwa amba ya wɔ na ɓato ɓaaɓaka
ɓamoɓengye yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ, naino siwɛni moto wa
ianola ndengye eye onte ya ɓato ɓa Isalayɛlɛ.
11 Na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓato ɓaikye ɓamouta biitɔkɔlɔ munyɛlɛ na
biikyɛ waa munyɛlɛ, ɓamoyanyɔlɔ o ɓokonzi pha ikolo, ɓamozaa o esɛlɛkɔ
elele yɔnɔyɔ na Abalayama, na Izake na ná Yakoɓo.
12 Kasi ɓato ɓaaɓakyi ɓato ɓa Ɓokonzi pha ikolo, ɓaaɓavaka o iɓanda,
o enzɔmbi, omɔ ɓamobutwa ilela na itwa mino.»
13 Emba Yesu amba ya wɔ na mokonzi ŋwa ɓatuluku yokye: «Butwa oka
ya wɛ, phɔ ya ianola sa wɛ, Ŋwaphongo aephɛ isɔ imoongyi wɛ.» Nde o
sina imbɛlɛ mɛ, moto wa etoma wa mokonzi ŋwa ɓatuluku abikaka.

Yesu abikye ɓato ɓaikye ɓaa malɔsi
(Malako 1.29-34; Luka 4.38-41)

14 Yesu amba ya kyɛndɛ o ingambi sa Petelo. Aesi ya kyɛ zwa nyango
wa ŋwasi wa Petelo alangyi ali na mowɛwɛ.
15 Amba mokuma na eɓɔkɔ, mowɛwɛ moesi ya mana, amba ya iŋwa
abuto imokyelela.
16 Waakoma nkɔnkɔlɔ, ɓamba yelela Yesu ɓato ɓaikye ɓaa malɔɓɔ maɓe.
Yesu amba phaphala na mango, amba mitɔkɔlɔ, amba na bikya ɓato ɓasɔ
ɓaaɓaka na malɔsi.
17 Akyelaka maphɔɔ masɔ ɓaɓona phɔ ya ikokya maloɓa ma moimosi
Isaya waa wɔ yo oɓokye:
«Akpe bilɛmɛ ɓa ɓanga,
anyanye na malɔsi ma ɓanga.»*

Baazingye iɓenga Yesu
(Luka 9.57-62)

18 Waawɛnɛ Yesu ɓato ɓaikye ɓamolungye, amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ
yokye toakale o ngambo eyɔkɔ ya ebale.
19 Nde o sina imbɛlɛ mɛ, moteye mɔnɔmɔ wa miɓeko amba yaa oli Yesu
amba ya wɔ nɛ yokye: «Moteye, namoeɓenga mboka esɔ eya mokyɛndɛ
wɛ.»
20 Yesu amba mobuyisa yokye: «Manzumbu mali na bikakala, manyɔsi
mali na mooɓo, kasi nga Ŋwana wa Moto sili na elele ya imilangya.»
21 Mɔnɔmɔ na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ amba ya wɔ nɛ yokye: «Nkolo, indɛ naingyele
taakyɛ kunda tata.»
22 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Imbengye, lɛ ɓawee na ɓawee
ɓakundane.»

Yesu azibise Ewɛɛlɛ na kanda
(Malako 4.35-41; Luka 8.22-25)

23 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya kpela o vato ná ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaamba yakyɛ nɛ
molɔngɔ.
24 Mbala yɔnɔyɔ Ewɛɛlɛ ekusi eesi yakyela o ebale, emba maa matati
inyɔlɔ o vato. Kasi Yesu aɓaka na ebuu.

---

* **8:17 8.17** Yisaya 53.4.

25 Ɓaekosi ɓamba ya susinya waali yo, ɓaesi ya moumola ɓɛkye: «Nkolo olobikya, tomowaa!»
26 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Ɓèɛ koile iye? Iyanola sa ɓèɛ sili sikyikyi!» Emba amba ya iŋwa, aesi ya phaphala na Ewɛɛlɛ na maa nɔnɔ waa ikala wango phio.
27 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓakamwaka ɓɛkye: «Moto oyo ani ɓaa nzaa oɓokye Ewɛɛlɛ na kanda imotosa?»

Yesu abikye ɓato ɓaa malɔɓɔ maɓe
(Malako 5.1-20; Luka 8.26-39)

28 Waakoma Yesu o ngambo ya ebale, o mokyisi ŋwa Gadara, ɓato ɓaɓale ɓautaka o malita, ɓatɔkɔsi ɓaesi ya vana nɛ. Ɓato mɛ ɓaɓaka na malɔɓɔ maɓe, ɓaɓaka ɓatɔmbɔ na ɓokusi; yango mɛna ɓato teɓakokaka ikula lekana mi nzela mɛ.
29 Ɓato mɛ ɓamba ɓutwa iyaŋwana ɓɛkye: «Ŋwana wa Ŋwaphongo, ɓanga na wɛ lowɔ'ye? Ombo ya lotungyisa wawa naino imbɛlɛ mɛ sataa koka?»
30 Ŋwana itakye na waali ɓɛ, ɓokanda pha mangulu phaɓaka ɓokyɛmizaa.
31 Milimo miɓe mamba nyingonela na Yesu ɓoɓo: «Ɓoozingyi ilowiinya, olotome tokyɛ nyɔlɔ o mangulu mamana.»
32 Yesu amba ya wɔ na ɓèɛ yokye: «Kyɛndɛ kyɛ nyɔlɔ mi mɛ.» Milimo miɓe maamba tɔkɔlɔ oka ɓato ɓaaɓana, makyɛkyɛ nyɔlɔ o mangulu. Mbala yɔnɔyɔ, mangulu masɔ maesi ya uta o ngomba, makyɛ mivaka o ebale.
33 Ɓato ɓaaɓaka ɓaɓanza mana mangulu ɓaesi ya lota nɔnɔ o lombo, ɓakyɛ imola maphɔɔ masɔ maalekaa na ɓato ɓaaɓaka na malɔɓɔ maɓe.
34 Emba ɓato ɓasɔ ɓa mokyisi mɛ ɓamba tɔkɔlɔ phɔ ya ikyɛ vana na Yesu; waamowɛnɛ ɓɛ, ɓamba moonga oɓokye amane o mokyisi ŋwa ɓèɛ.

9

Yesu abikye moto owa ɔtɔnɔ makolo
(Malako 2.1-12; Luka 5.17-26)

1 Yesu amba kpela o vato, amba kula katisa ebale, aesi ya kyɛndɛ o mokyisi nwɛ.
2 Ɓamba moyelela na moto mɔnɔmɔ owa ɔtɔnɔ makolo alangyi o itɔkɔ. Waawɛnɛ Yesu ianola sa ɓɛ, amba ya wɔ na moto owa ɔtɔnɔ makolo yokye: «Ŋwana wa nga ititala! Masumu ma wɛ malimbisami!»
3 Emba ɓateye ɓa miɓeko ɓaamba ya butwa iwɔnɔ onte ya ɓɛ́ɛ ɓɛkye: «Moto oyo katole Ŋwaphongo!»
4 Yesu aeɓaka maumunya ma ɓɛ́ɛ amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Oli na maumunya maɓe o mandondo ma ɓèɛ phɔ ya'ye?
5 Eli pha iwɔ oɓokye: “Masumu ma wɛ malimbisami”, nde iwɔ oɓokye: “Iŋwa tambula?”
6 Kasi nazingyi oeɓe oɓokye, Ŋwana wa Moto ali na ɓokonzi o munse mumu pha ilimbisa masumu.» Emba amba ya wɔ na moto owa ɔtɔnɔ makolo yokye: «Iŋwa, kpa itɔkɔ sa wɛ, butwa o ingambi!»
7 Moto mɛ amba ya iŋwa nɔnɔ waabutwa yo o ingambi sɛ.
8 Waawɛnɛ ɓato ɓaɓona, ɓailaka na ɓoikye, ɓakumbelaka Ŋwaphongo phɔ aphɛ ɓato ɓokonzi ndengye mɛna.

Yesu aɓangyi Matiye
(Malako 2.13-17; Luka 5.27-32)

9 Yesu aesi ya mana omɔ, waaɓa yo kalekane o nzela, aesi ya wɛnɛ moto
mɔnɔmɔ nkombo yɛ Matiye azasi o elele yɛ ya etoma ekyekyɛ ɓɛ́ɛ phuta
mputi. Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Imbengye!» Matiye amba ya tɛmɛ
amoɓengyi.
10 Waaɓa Yesu kaze o ingambi sa Matiye, ɓaphutise ɓa mputi na ɓato ɓa
masumu ɓaikye ɓaɓaka o mesa elele yɔnɔyɔ nɛ na ɓaekosi ɓɛɛ.
11 Waawɛnɛ Ɓafalisayi ɓaɓona, ɓamba ya tuna ɓaekosi ɓa Yesu ɓɛkye:
«Moteye wa ɓɛ̀ɛ kaze elele yɔnɔyɔ na ɓaphutise ɓa mputi na na ɓato ɓa
masumu phɔ ya'ye?»
12 Yesu aɓaokyi amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓato ɓali na nzoto ndaa
teɓasengyesi na munganga, kasi esengyesi nɛ nde ɓaali na malɔsi.
13 Kyɛndɛ kyɛ ekola ntina ya maloɓa makomama o buku pha
Ŋwaphongo oɓokye: “Nazingye motema ŋwa iokyela ɓato ngɔngɔ, kasi
mambeka ma manyama phe.” Phɔ siikyi ya ɓanga ɓato ɓaala kasi naesi
ya ɓanga nde ɓato ɓa masumu.»

Yesu kawɔ phɔ ya imiima ntoma
(Malako 2.18-22; Luka 5.33-39)

14 Ɓaekosi ɓa Yoane Moɓatise ɓamba yaa ooli Yesu, ɓaesi ya motuna
ɓɛkye: «Ɓanga na Ɓafalisayi tomiime ntoma mbala na mbala. Ɓaekosi
ɓa wɛ teɓaakyele ɓomɔ phɔ ya'ye?»
15 Yesu amba ya ɓaɓuyisa yokye: «Koumunya oɓokye ɓato ɓaaɓangyi
ɓɛ̀ɛ o esɛlɛkɔ ya ɓolonga ɓakokyi iɓa na ngɔngɔ ɓo molongyi ali na ɓɛ?
Teli ɓomɔ! Kasi imbɛlɛ sɔnɔsɔ waamumanya ɓɛ́ɛ molongyi onte ya ɓɛ̀ɛ,
emba ɓamba tata imiima ntoma.»
16 «Moto na mɔnɔmɔ taapke etato ya etobu eenyakune phɔ aeɓambe
na etobu eya ɓoka, phɔ etato mɛ ya mowawola etobu eya ɓoka, iluu mɛ
samobutwa sinɛnɛ.
17 Teɓaatɛyɛ malɛku maa swaswa o mambongo maaɓoka; phɔ ɓoɓakyesi
ɓaɓona, mambongo mamoɓoya, malɛku mamokyɛndɛ o se. Kasi
ɓatɛyɛ malɛku maa swaswa nde o mambongo maanyakune phɔ masɔ
maɓatelame na ɓolaa.»

Yesu abikye ŋwana wa ŋwaŋwasi ná ŋwaŋwasi owa ɓɔlɔsi pha malongo
(Malako 5.21-43; Luka 8.40-56)

18 Waaɓa Yesu kaɓawɔlɛ ɓaɓona, mokonzi mɔnɔmɔ ŋwa ɓayuda amba
ya mokusamela aesi ya wɔ nɛ yokye: «Ŋwana wa nga wa ŋwaŋwasi awe
nde iŋwaŋwa eye, kasi yaka, omotandele eɓɔkɔ, amobika.»
19 Yesu amba ya tɛmɛ, aesi ya moɓenga yo na ɓaekosi ɓɛɛ.
20 Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ, aɓaka na ɓolɔsi pha itɔkɔlɔ malongo phaa kɔkɔ
mbula iko mbuka iɓale, aesi o sima ya Yesu, aesi ya kuma nsɔngyɛ ya
etobu Yɛ.
21 Phɔ amiwɔlɛkyɛ yokye: «Ɓo nakyɛ kuma nɔnɔ nsɔngyɛ ya etobu Yɛ,
namobika.»
22 Yesu amba ya miekola, aesi ya mowɛnɛ, amba ya wɔ nɛ yokye:
«Ititala, ŋwana wa nga! Iyanola sa wɛ siebikye.» Nde mina wamɔ
ŋwaŋwasi mɛ abikyi.
23 Yesu amba ya koma o ingambi sa mokonzi mɛ. Waawɛnɛ yo ɓatubi
ɓatuɓe meembo phɔ ya iluka ikyɛ kunda eɓembe, na ɓato ɓaikye ɓambe
kula lela na ɓokusi.
24 Yesu amba ya wɔ yokye: «Tɔkɔlɔ, phɔ ŋwana taikyi waa, kasi alasi
nde ebuu.» Kasi ɓamba tata imoekyɛ.
25 Waatɔkɔlɔ ɓɛ́ɛ ɓato ɓasɔ o nze, Yesu amba ya nyɔlɔ o ingambi saaɓaka
mowee, amba mophila o eɓɔkɔ nɔnɔ wa iŋwa yo.

26 Simo mɛ ya tambulaka mboka esɔ o mokyisi mɛ.

Yesu abikye ɓato ɓaɓale ɓaaphɔlɔ miyo

27 Imbɛlɛ saa mana Yesu omɔ, waaɓa yo kalekane o nzela, ɓato ɓaɓale
ɓaaphɔlɔ miyo ɓaesi ya moɓenga, ɓakyɛ mi aŋwana ɓɛkye: «Nkɔkɔ wa
Davidi, olookye ngɔngɔ!»
28 Waakoma Yesu o ingambi, ɓato ɓaaphɔlɔ miyo ɓaaɓana ɓamba yaa
wali yo. Yesu amba ɓatuna yokye: «Oli na ianola oɓokye nakokyi ikyela
ɓomɔ?» Ɓamba anola ɓɛkye: «Ɛɛ, Nkolo.»
29 Emba Yesu aesi ya ɓakuma o miyo amba ya wɔ yokye: «Waekye-
lamele ɓoanosi ɓɛ̀ɛ!»
30 Miyo ma ɓɛ́ɛ mabuto iwɛnɛ, Yesu amba ya ɓakatela na ɓokusi yokye:
«Oka na ɓolaa, moto mɔnɔmɔ saika eɓa lowɔ lolo.»
31 Kasi ɓɛ́ɛ ɓakyɛkyɛ butwa iimola nde ngambo ya Yesu mboka esɔ.

Yesu abikye moto owa mbubu
(Luka 11.14-15)

32 Waaluka ɓɛ́ɛ ikyɛndɛ, ɓamba yelela Yesu moto mɔnɔmɔ owa mbubu
phɔ aɓaka na ɓolɔɓɔ ɓoɓe.
33 Waatɔkɔlɔ Yesu ɓolɔɓɔ ɓoɓe mɛ, moto owa mbubu abuto iwɔ. Ɓato
ɓasɔ ɓakaŋwaka ɓamba wɔ ɓɛkye: «Naino tolowɛni lowɔɔ la ndengye
eye o Isalayɛlɛ!»
34 Kasi Ɓafalisayi ɓamba wɔ ɓɛkye: «Eli mokonzi ŋwa malɔɓɔ maɓe
moto okomophɛ ɓokonzi pha itɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe.»

Yesu aokyi ɓato ngɔngɔ
(Malako 6.6b, 34; Luka 10.2)

35 Yesu atambulaka o nkyisi isɔ inɛnɛ na iinkyikyi; aɓaka kateya o
mangambi ma makyita, Simo Elaa ya ɓokonzi na ibikya ɓato ɓa malɔsi
ndengye na ndengye na ná bilɛmɛ ɓa ɓɛ.
36 Aokaka ngɔngɔ iikye o ndondo yɛ phɔ ya ɓoikye pha ɓato ɓawɛnɛkyɛ
yo, phɔ ɓaphɛmbɛkyɛ, ɓaengyeɓanaka ndokolo mampate mazangyi
moɓanze.
37 Emba amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ yokye: «Mbuma ili nzikye o inzabi,
kasi ɓato ɓa iinɔkɔ teɓali ɓaikye.
38 Onga na nkolo wa inzambi atome ɓato ɓa etoma ɓaikye phɔ
ɓamunɔkyɛlɛ mbuma.»

10

Ɓatoma iko mbuka ɓaɓale
(Malako 3.13-19; Luka 6.12-16)

1 Yesu amba ya ɓanga ɓaekosi ɓɛ́ɛ iko mbuka ɓaɓale, amba ɓaphɛ
mwiya ŋwa itɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe na ibikya malɔsi ndengye na ndengye.
2 Kyeka mankombo ma ɓana ɓatoma iko mbuka ɓaɓale: Owa ɓoo Simo
okoɓangye ɓɛ́ɛ Petelo na ŋwana nyango Andele; Zake na ŋwana nyango
Yoane, ɓana ɓa Zebede;
3 Filipe na Ɓatelemi; Toma na Matiye mophutise wa mputi; Zake ŋwana
wa Alafe, na Taade;
4 Simo owa ingomba sa ɓaatɛmbɛlɛ mokyisi ŋwa ɓɛ, na Yudasi
Mosikaliota owa ungyaka Yesu.

Etoma ya ɓatoma iko mbuka ɓaɓale
(Malako 6.7-13; Luka 9.1-6)

5 Yesu amba ya toma ɓatoma iko mbuka ɓaɓale ɓaaɓana; amba ya ɓaphɛ
mitindo mimi: «Sakyɛndɛ o nkyisi ya ɓabutu; sanyɔlɔ o mokyisi mɔnɔmɔ
ŋwa Samaliya.
6 Kasi kyɛndɛ nde oka ɓato ɓa Isalayɛlɛ phɔ ɓabutwa ndokolo mampate
mabungyi.
7 Waamoɓa ɓɛ̀ɛ o nzela, kyɛmiimola oɓokye: “Ɓokonzi pha ikolo ɓokomi
phɛnɛphɛ.”
8 Bikyia ɓato ɓa malɔsi, akola ɓawe, bikya ɓato ɓa maɓa, tɔkɔlɔ malɔɓɔ
maɓe. Ozwee pha, ambya pha.
9 Saphila wolo, na phalanga o makuɓa ma ɓɛ̀ɛ.
10 Saphila ikuɓa phɔ ya imbanga, na ɓasimisi ɓaɓale, saphila na mapapa,
na motuu. Phɔ, moto wa etoma aɓɔngyi na mbano.
11 Ɓo okomi o mokyisi mɔnɔmɔ munɛnɛ naa mokyikyi, luka moto owa
ndondo elaa, zala oka yɛ tee nɔnɔ mokɔlɔ ŋwa mumana ɓɛ̀ɛ o mokyisi
mɛ.
12 Ɓo onyɔsi o ingambi sɔnɔsɔ, wɔ oɓokye: “Ɓose ɓoɓe na ɓɛ̀ɛ.”
13 Ɓo ɓato ɓa ingambi mɛ ɓaeyambi, ɓose pha ɓɛ̀ɛ pha moɓa na ɓɛ; “Ka
ɓo teɓaeyambi, ɓose pha ɓɛ̀ɛ pha moebutolela.
14 Ɓo o ingambi sɔnɔsɔ naa omokyisi mɔnɔmɔ, ɓalɛ ieyamba na ieyoka,
lekana ombe lasa mobulubutu ŋwa makolo ma ɓɛ̀ɛ.
15 Nde phɛlɛ na wɔ ɓɛ̀ɛ ngakye: Mokɔlɔ ŋwaa mosambisa Ŋwaphongo
ɓato, etumbu ya mokyisi mamuna yamoleka eya Sɔdɔmɔ na Gomola.”»

Minyɔkɔ maa moyaa
(Malako 13.9-13; Luka 21.12-17)

16 «Okyemela! Naetome ndokolo mampate onte ya mangɔɔ. Yango
mɛna oɓe na ɓokyɛngyi ndokolo manzɔɔ, na ɓonyilɛ ndokolo mankoto-
ŋwenya.
17 Kyeɓa, phɔ ɓato ɓamoesongyela oka ɓazuzi, ɓamoebinda phimbo o
mangambi ma makyita.
18 Phɔ ya nga, ɓa mokyɛ na ɓɛ̀ɛ o ɓoo pha ɓato ɓaateɓaeɓe Ŋwaphongo
ɓaeyokye.
19 Waa mokyɛ ɓɛ̀ɛ o ɓoo pha ɓazuzi, ɓɛ̀ɛ saila phɔ ya maphɔɔ masengyesi
ɓɛ̀ɛ iwɔ, maphɔɔ maamowɔ ɓɛ̀ɛ, wamazwa nde imbɛlɛ mɛ.
20 Maphɔɔ mɛ ete maaute na ɓɛ̀ɛ, kasi Ɓolɔɓɔ pha Ango wa ɓɛ̀ɛ pha
mowɔ onte ya ɓɛ̀ɛ.
21 Onte ya iɓota, ɓaná ɓamoungya ɓanaa nyango na ɓɛ́ɛ oɓokye
ɓaɓaɓome. Ɓa ango ɓamoungya ɓana ɓa ɓɛ, ɓana ɓamoekpenela ɓaɓoti
ɓa ɓɛ́ɛ phɔ ɓaɓaɓome.
22 Ɓato ɓasɔ ɓamoeyina phɔ ya nga. Kasi owa moititala tee nɔnɔ o suka
amobika.
23 Waamoenyɔkɔlɔ ɓɛ́ɛ o mokyisi mɔnɔmɔ, lota o mokyisi mooyɔkɔ. Nde
phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Otootaa unva itambula o nkyisi isɔ ya Isalayɛlɛ
mɛna Ŋwana wa Moto sa ɓoyakakye.
24 Moekosi taalekye moteye wɛ, moto owa etoma taalekye mokonzi nwɛ.
25 Wa ɓɔngyi nde oɓokye moekosi abutwe ɓooli moteye nwɛ, na moto wa
etoma ɓooli mokonzi nwɛ. Ɓo ɓaɓangye mokonzi ŋwa iɓota Ɓɛlɛzɛbula,
ka ɓaná ɓaamba ɓaɓanga ɓa nza?»

Moto ookokyi ɓɛ́ɛ iila
(Malako 8.38; Luka 9.26; 12.2-7)

26 «Yango mɛna saila moto. Mokɔlɔ mɔnɔmɔ moli, mowaa maphɔɔ masɔ
maaɓombama mamotɔkɔlɔ o nze, maphɔɔ maazite ɓɛ́ɛ mamoeɓana.
27 Ikyiewɔlɛ nga o enzɔmbi, okule iwɔɔ waa moo, ka ikyikɔlɔ ɓɛ́ɛ na ɓɛ̀ɛ
o itoo, o iwɔɔ o ikolo sa motɔndɔ.
28 Saila ɓaaɓome nzoto kasi te ɓakokyi iɓoma molimo, ila nde
Ŋwaphongo ookokyi iɓoma na nzoto na molimo o lifelo.
29 Teɓaungya manyɔsi maɓale maakyikyi na motuya mokyikyi? Kasi
yɔnɔyɔ na mango teeka o se sa oɓokye Ɔngɔ wa ɓɛ̀ɛ, Ŋwaphongo saeɓa.
30 Phɔ ya ɓɛ̀ɛ, eli nde ɓomɔ, na suwɛ ya ɓɛ̀ɛ ango wa ɓɛ̀ɛ Ŋwaphongo
kaiyeɓe na motuya.
31 Yango mɛna ɓɛ̀ɛ saila, phɔ oli na ntina koleka manyɔsi maikye
maakyikyi.»

Ianola ndee ilɛɛ Yesu
(Luka 12.8-9)

32 «Moto okonzanole o miyo ma ɓato, na nga naamoanola o ɓoo pha
Tata ooli o ikolo.
33 Ka moto owamunzangana o ɓoo pha ɓato, na nga naamoangana o ɓoo
pha Tata ooli o ikolo.»

Ɓose phe, kasi eɓasi
(Luka 12.51-53; 14.26-27)

34 «Saumunya oɓokye naesi yaambya ɓose o mokyisi. Siikyi yaambya
ɓose, kasi eɓasi.
35 Naesi phɔ ya iyakaɓola ŋwana wa lele na ango, ŋwana wa ŋwaŋwasi
na nyango, ŋwaŋwasi wa ŋwana na nyamolo nyɛ.
36 Nde phɛlɛ, ɓanguna ɓa moto ya moɓaa nde ɓato ɓa iɓota sɛ.»
37 «Moto ookozingye nyango naa ango indeka nga, takokyi iɓaa moto wa
nga. Moto ookozingye ŋwana wɛ wa lele naa wa ŋwaŋwasi indeka nga,
takokyi iɓaa moto wa nga.
38 Moto ootonyanya ekulusu yɛ phɔ ya imbenga, takokyi iɓaa moto wa
nga.
39 Moto ookozingye iɓanza ɓomɔɔ phɛ aaɓoɓungya, kasi ookoɓobungya
phɔ ya nga amokula ɓozwa.»

Moto oeyambi anzambi
(Malako 9.41)

40 «Moto oeyambi, anzambi nga; ka moto oonzambi, ayambi yo
owantoma.
41 Moto owamoyamba moimosi wa Ŋwaphongo phɔ ali moimosi,
amozwa iphuti siiphɛ Ŋwaphongo moimosi. Ka moto owamoyamba moto
owa ndondo elaa phɔ ali moto wa ndondo elaa, amozwa iphuti siiphɛ
Ŋwaphongo moto wa ndondo elaa.
42 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Moto owa mophɛɛ nɔnɔ kɔphɔ ya
maa ma mpiyɔ na mɔnɔmɔ wa ɓaakyikyi onte ya ɓaekosi ɓanga, phɔ ali
moekosi wa nga, amozwa iphuti sɛ.»

11

Ɓatima ɓa Yoane Moɓatise
(Luka 7.18-35)

1 Waaunva Yesu iphɛ ɓaekosi ɓɛ́ɛ iko mbuka ɓaɓale miɓeko maamina,
amba ya mana omɔ phɔ ya ikyɛmiimola na ikyɛmiteya o nkyisi yaa
mambale.

2 Yoane Moɓatise aɓaka o bɔlɔkɔ. Amba ya oka sango ya bitoma bikyele
Klisto, emba amba ya toma ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaayɔkɔ,
3 phɔ ɓakyɛtuna Yesu oɓokye: «Eli wɛ Masiya osengyesi iya ndee toziya
mosuu?»
4 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Kyɛndɛ kyɛ imola Yoane maphɔɔ masɔ
maokyi ɓɛ̀ɛ na maawɛni ɓɛ̀ɛ.
5 Ɓato ɓaaphɔlɔ miyo ɓabuto iwɛnɛ, ɓaa ɔtɔnɔ makolo ɓabuto itambula,
ɓato ɓa maɓa ɓabikyi, ɓaa loko ɓabuto ioka, ɓaawa ɓaako, ɓaa ngɔngɔ
ɓaokyi Simo Elaa.
6 Nkyisa ili na moto owa moɓa sa lɛɛ ianola sɛ oka nga!»

Yesu kawɔ phɔ ya Yoane Moɓatise

7 Waabutwa ɓaekosi ɓa Yoane, Yesu aesi ya tata ituna ɓato phɔ ya Yoane
yokye: «O bokye, okyɛkyi kyeka ye? Mumbunyɛ monyingane na ewɛɛlɛ?
Phe?
8 Ka okyɛkyi kyeka ye? Moto alati bitobu bilaa? Ka ɓalate bitobu bilaa
ɓazale o mangambi ma ɓakonzi.
9 Ka okyɛkyi kyeka nde iye? Moimosi wa Ŋwaphongo? Ɛɛ, nde phɛlɛ
na wɔ na ɓɛ̀ɛ, alekyi na moimosi wa Ŋwaphongo.
10 Phɔ Yoane ali owa wɔ ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo ɓoɓo: “Namotoma
tima ya nga o ɓoo pha wɛ phɔ ya ieɓɔngyisela nzela.”
11 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Onte ya ɓato ɓasɔ ɓaaɓotama na
ŋwaŋwasi, oolekyi Yoane Moɓatise na ngambo talii. Kasi oolekyi ɓokyikyi
o Ɓokonzi pha ikolo, yo mɔna alekyi Yoane na ngambo.
12 Tata imbɛlɛ saaɓa Yoane kateya tee nɔnɔ lɔlɔ eye, ɓali nde iŋwana na
ɓokonzi pha ikolo; ɓanguna ɓalukye iɓoɓɔlɔlɔ.
13 Ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo ɓasɔ, eɓe na miɓeko ma Mose, ɓaimolaka
maphɔɔ mamana tee nɔnɔ o imbɛlɛ sa Yoane.
14 Ka ɓokolukye imoanola, Yoane ali Eliya owa imolaka ɓɛ́ɛ iya sɛ.
15 Ooli na matoo ma ioka, aokye!»
16 «Namoulinya ɓato ɓa lɔlɔ na nza? Ɓaulane na ɓana ɓaakyikyi
ɓaazasi o munsɔngɔ ɓambe wɔ na ɓɛbi na ɓɛ́ɛ ɓɛkye:
17 “Toulesi iphengo, toikyi bina! Totubi meembo ma elesi, kasi toikyi
lela!”
18 Phɔ Yoane aya, waaɓa yo saza, sanywa, ɓɛkye: “Ali na ɓolɔɓɔ ɓoɓe!”
19 Kasi Ŋwana wa Moto aesi, kaze, kanywe, ɓɛkye: “Kyeka moto oyo
kaumunya nde izaa na inywa vinyɔ, ekamba ya ɓaphutise ɓamputi na
ɓato ɓa masumu!” Kasi zebi siwɛnɛnɛ phɛlɛ na bitoma ba sango.»

Nkyisi iinɛnɛ ilɛɛ ianola Yesu
(Luka 10.13-15)

20 Emba Yesu amba butwa ioya nkyisi iinɛnɛ yaakyelelaka yo bilekyesako
biikye, phɔ ɓato ɓa nkyisi mɛ teɓaika ɓongola ntema ya ɓɛ. Amba wɔ
yokye:
21 «Ngɔngɔ ya wɛ mokyisi ŋwa Korazine! Ngɔngɔ ya wɛ mokyisi ŋwa
Ɓetesaida! Phɔ bilekyesako ɓiakyelamaka oka ɓɛ̀ɛ ɓo ɓiakyelamaka nde
o Tula na Sidona, kalakala ɓato ɓa ɓɛ́ɛ nde ɓaunva lɛɓɛ, nde ɓaunva
misweya mbutu, nde ɓaunva ɓongola ntema ya ɓɛ.
22 Yango mɛna nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Mokɔlɔ ŋwaa mosambisa
Ŋwaphongo ɓato, etumbu ya ɓɛ̀ɛ ya moleka eyaaka Tula na Sidona.
23 Na wɛ Kapalanauma, koumunya oɓokye wa mobaa nɔnɔ o ikolo? Phe.
Wamouta nɔnɔ o mokyisi ŋwa ɓawe! Phɔ ɓo bilekyesako ɓiakyelamaka

oka ya wɛ ɓo ɓiakyelamaka o Sɔdɔmɔ, mokyisi mɛ nde motaaɓaa nɔnɔ lɔlɔ eye.
24 Yango mɛna nawɔ na wɛ ngakye: Mokɔlɔ ŋwaa mosambisa
Ŋwaphongo ɓato, etumbu ya wɛ yamoleka eya Sɔdɔmɔ.»

Yaka oka nga, wamoema
(Luka 10.21-22)

25 Imbɛlɛ saasina Yesu amba ya wɔ yokye: «Ee Tata, Nkolo wa ikolo na
munse, naephɛ mɛlɛsi phɔ oziti maphɔɔ mama na ɓato ɓa malondo na ná
ɓato ɓaaekola, kasi omaimosi ɓato ɓaateɓali na ntina.
26 Phɛlɛ, Tata, wazingaka oɓokye wakyelame nde ɓɔmɔ.
27 Tata aphɛ maphɔɔ masɔ o maɓɔkɔ ma nga. Moto mɔnɔmɔ taaeɓe
Ŋwana ɓo teeɓe Tata, na moto mɔnɔmɔ taaeɓe Tata ɓo teeɓe Ŋwana, na
ɓawaa ɓaazinga Ŋwana iɓateya Tata.»

Phila na nga mokaka

28 «Yaka oka nga ɓɛ̀ɛ ɓasɔ ɓaaphɛmbi na iphila ephesi ezito na
moeyeminya.
29 Phila na nga mokaka, yaka ya zwe zebi oka nga, phɔ nali moto wa
ngɔngɔ na wa ɓonyilɛ; waamba ya zwa na ɓoemakye.
30 Mokaka moetomisa nga iphila ŋwa lawa, na ephesi ya nga teeli ezito.»

12

Yesu ali Nkolo wa saɓata
(Malako 2.23-28; Luka 6.1-5)

1 Imbɛlɛ mɛ, Yesu na ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaɓaka ɓalekane o manzabi ma ble,
yaɓaka mokɔlɔ mɔnɔmɔ ŋwa saɓata. Ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓawaka na nzala; ɓaesi
ya butwa ikyɛminɔkɔ bikpoto ɓa ble ɓambe zaa ina mbuma. 2 Waawɛnɛ
Ɓafalisayi ɓaaɓona, ɓamba ya wɔ na Yesu ɓɛkye: «Kyeka ɓaekosi ɓa wɛ
ɓakyele ikyikatele moɓeko ŋwa ɓanga ikyela mokɔlɔ ŋwa saɓata!»
3 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Toikatanga yaakyelaka Davidi na ɓɛbi
nɛ wawaka ɓɛ́ɛ na nzala?
4 Anyɔlɔkɔ o Ingambi sa Ŋwaphongo yo na ɓɛbi nɛ, ɓamba zaa mapa
maaphɛkyɛ ɓɛ́ɛ Ŋwaphongo. Teɓakokaka na imaza; phɔ moɓeko ŋwa
ɓanga mowɔ oɓokye kyemaze nde ɓanganga ɓa Ŋwaphongo.
5 Naino totangyi o Miɓeko ma Mose, wakomama oɓokye ɓanganga ɓa
Ŋwaphongo o Tempelo teɓaakumole saɓata, kasi naɓo ɓaɓona teɓali na
lowɔ?
6 Nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Maphɔɔ maawɛnɛ ɓɛ̀ɛ wawa malekyi Tempelo.
7 Ɓo oeɓakyi ntina ya maloɓa maakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo
maawɔ oɓokye: "Nazingye motema ŋwa iokyela ɓato ngɔngɔ, kasi
mambeka ma manyama phe", nde toɓaoye.
8 Phɔ Ŋwana wa Moto ali Nkolo wa saɓata.»

Yesu abikye moto owa nyiɓa eɓɔkɔ
(Malako 3.1-6; Luka 6.6-11)

9 Yesu amba ya mana o elele mɛ, aesi yakyɛndɛ o ingambi sa makyita.
10 Moto mɔnɔmɔ owa nyiɓa eɓɔkɔ aɓaka omɔ. Ɓafalisayi ɓalukaka
nzela ya imophunda, yango mɛna ɓamba ya motuna ɓɛkye: «Moɓeko ŋwa
ɓanga moanole ibikya moto mokɔlɔ ŋwa saɓata?»
11 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Ɓo mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ̀ɛ ali na mpate
yɔnɔyɔ; ɓo embikyɛ kaa o iɓela siizindo mokɔlɔ ŋwa saɓata, etaakyɛ
eyaɓola?

12 Moto alekyi mpate! Kyelukye iwɔ oɓokye, moɓeko ŋwa ɓanga
moanole ikyela moto ɓolaa mokɔlɔ ŋwa saɓata.»
13 Emba Yesu amba ya wɔ na moto owa nyiɓa eɓɔkɔ yokye: «Elola eɓɔkɔ
ya wɛ.» Amba ya eyelola nɔnɔ waabutwa yango elaa ndokolo eeyɔkɔ.
14 Ɓafalisayi ɓamba ya tɔkɔlɔ o ingambi sa makyita, ɓamba ya kyɛ
angana phɔ ya iwangya ŋwango ŋwa iɓoma Yesu.

Yesu ali moto wa etoma owa ɔlɔ Ŋwaphongo

15 Waaoka Yesu maphɔɔ maamana, aesi ya mana o elele mɛ, ɓato ɓaikye
ɓamba ya moɓenga. Amba bikya ɓato ɓa malɔsi ɓasɔ.
16 Kasi amba ya ɓakatela na ɓokusi oɓokye ɓɛ́ɛ saimola ɓato elele eli yo.
17 Wakyelama ɓaɓona phɔ ya ikokya maloɓa ma moimosi Isaya maa wɔ
yo ɓoɓo:
18 «Ŋwaphongo yokye:
Kyeka moto wa etoma wa nga owa ɔlɔ nga.
Na mozingye,
nali na nkyisa phɔ yɛ.
Ɓolɔɓɔ pha nga pha moɓa nɛ,
phɔ aimole nkyisi isɔ maphɔɔ maazingye nga.
19 Eta okye ɓooka na moto,
eta tombe ŋwɛsi,
ete ɓaamookye kakyɛmiwɔ o munsɔngɔ.
20 Eta tene munkata ŋwaumbama;
eta zimya tala ekyelukye izima.
Amokyela ɓaaɓona
tee nɔnɔ wa molonga maphɔɔ masɔ na ɓosembo.
21 Amoɓa molemo ŋwa nkyisi isɔ.»

Yesu katɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe
(Malako 3.22-30; Luka 11.14-23)

22 Ɓamba yelela Yesu moto mɔnɔmɔ aɓaka na ɓolɔɓɔ ɓoɓe, aphɔlɔ miyo,
ambi kula ɓa na mbubu. Yesu amba ya mobikya, emba moto mɛ amba
butwa iwɔ na iwɛnɛ.
23 Ɓato ɓasɔ ɓakamwaka ɓaamba tunana ɓɛkye: «Eye teli nkɔkɔ wa
Davidi?»
24 Waaoka Ɓafalisayi ɓawɔ ɓaɓona, ɓamba wɔ ɓɛkye: «Moto mona
katɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe phɔ mokonzi ŋwa ɓɛ́ɛ Bɛlɛzɛbula amophɛ ɓokonzi
mɛ!»
25 Kasi Yesu aeɓaka maumunya ma ɓɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓo
ɓato ɓa ɓokonzi ɓɔnɔɓɔ ɓakaɓwa onte ya ɓɛ, ɓokonzi pha ɓɛ́ɛ pha mowaa.
Ɓo ɓato ɓa mokyisi mɔnɔmɔ naa ɓa iɓota sɔnɔsɔ ɓakaɓwa, mokyisi naa
iɓota mɛ itesiikule ɓa.
26 Ka ɓo Molemba awiinye moto wɛ, kaɔtɔ nde ɓokonzi phɛ mampenza,
emba ɓokonzi phɛ phaamba kɔkɔ ndengye'ye?
27 Ɓɛ̀ɛ kowɔ oɓokye Bɛlɛzɛbula moto owampɛ mwiya ŋwa itɔkɔlɔ
malɔɓɔ maɓe. Ka ɓo eli phɛlɛ, owaamba phɛ ɓato ɓa ɓɛ̀ɛ mwiya ŋwa
itɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe nza? Ɓato ɓa ɓɛ̀ɛ mampenza ɓa enyɛtɛ!
28 Ɓo natɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe na Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo, kyelukye iwɔ
oɓokye Ɓokonzi pha Ŋwaphongo ɓokomi nɔnɔ oka ɓɛ̀ɛ.»
29 «Moto takokyi inyɔlɔ o ingambi sa moto mokusi phɔ ya iɓɔlɔlɔ mbolo
yɛ, ɓo naino tamokangyi maphanga; kasi ɓo amokangyi maphanga, akokyi
imoɓɔlɔlɔ mbolo isɔ ya ingambi.

30 Moto ootoli na nga mbale, kanzine. Yo ootonsungye na iɓɔkya ɓato,
ka ɓanyangole.
31 Yango mɛna na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓato ɓasɔ ɓaakyele masumu na
ɓaatiyole Ŋwaphongo, ɓaaɓalimbisa. Kasi moto owamowamba Ɓolɔɓɔ
Ɓosanto ete ɓaamolimbisa.
32 Owa mowɔlɛ Ŋwana wa Moto lowɔ loɓe, ɓaamolimbisa, ka nde yo
owa mowɔlɛ Ɓolɔɓɔ Ɓosanto na ɓoɓe, ete ɓaamolimbisa, eɓe o mokyisi
mumu, eɓe na o mokyisi ŋwaa moyaa.»

Ŋwete na mbuma ya ŋwango
(Matiye 7.16-17; Luka 6.44-45)

33 «Ɓo ophikyi ŋwete moola, wa mozwa mbuma iindaa; ɓo ophikyi
ŋwete moɓe, wa mozwa nde mbuma iimbe. Phɔ ɓaeɓe ŋwete nde na
mbuma ya ŋwango.
34 Ɓɛ̀ɛ manzɔɔ! Oli ɓato ɓaɓe, waamba wɔ maphɔɔ malaa ndengye'ye?
Phɔ munɔkɔ katɔkɔlɔ nde maphɔɔ maute o ndondo.
35 Moto molaa katɔkɔlɔ maphɔɔ malaa maute o ndondo yɛ, moto moɓe
katɔkɔlɔ maphɔɔ maɓe maute o ndondo yɛ mɛ.
36 Na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Mokɔlɔ ŋwa mosambisa Ŋwaphongo ɓato,
moto na moto amosamba na maphɔɔ masɔ maapha maatɔkɔlɔ o munɔkɔ
nwɛ.
37 Phɔ ɓamoelongya nde na ɓowɔkye pha wɛ naa ɓamoenyɛtɛ nde na
ɓowɔkye pha wɛ.»

Ɓafalisayi ɓaongye elekyesako
(Matiye 16.1-4; Malako 8.11-12; Luka 11.16, 29-32)

38 Emba ɓateye ɓa miɓeko ɓaayɔkɔ na Ɓafalisayi ɓamɓa ya wɔ na Yesu
ɓɛkye: «Moteye, tozingye oɓokye olokyelele elekyesako.»
39 Yesu amba ya ɓabuyisa ɓoɓo: «Ŋwaphongo amoteya nde elekyesako
yɔnɔyɔ eyaka moimosi Yona.
40 Phɔ ɓo wakyelaka Yona nkɔlɔ iyato o ibuu sa swe eenɛnɛ, nde ɓomɔ
Ŋwana wa Moto amokyela nkɔlɔ iyato o se ya manyɛtɛ.
41 Mokɔlɔ ŋwaa mosambisa Ŋwaphongo ɓato, ɓato ɓa Niniwe ɓamoya
ephunda ɓɛ̀ɛ ɓato ɓaa lɔlɔ, phɔ ɓɛ́ɛ ɓaɓongolaka ntema ya ɓɛ́ɛ waoka ɓɛ́ɛ
yaawɔkɔ Yona. Kasi ooli wawa alekyi Yona.
42 Mokɔlɔ ŋwaa mosambisa Ŋwaphongo ɓato, mokonzi ŋwa ŋwaŋwasi
wa mokyisi ŋwa Saɓa amoya ephunda phɔ yo autaka itakye phɔ ya iya
oka maphɔɔ ma zebi sa Salomo. Kasi ooli wawa, alekyi Salomo!»

Waakule ya butwa ɓolɔɓɔ ɓoɓe
(Luka 11.24-26)

43 «Ɓo ɓolɔɓɔ ɓoɓe ɓotɔkɔsi onte ya moto, ɓokyɛ miengyeɓana o bokye
phɔ ya iluka elele ya iɓaa. Ɓo te ɓozwe elele,
44 ɓomiwɔlɛ oɓokye: “Nakule butolela moto owa ɓaka nga phɔ yo ali
ndokolo ingambi sa nga.” Kasi waa ya butwa phaango, ɓoyazwa ingambi
mɛ pha, ɓasi ɓɔngyɛ na ɓolaa.
45 Emba ɓoombe kyɛ kpa mbengo ya malɔɓɔ masuu sambo maaɓolekye
na ɓoɓe; mango masɔ maambe yaa molɔngɔ iya zala o nzoto ya moto
mɔna. Emba moto mɔna kambe ɔtɔnɔ ileka ɓowaɓaka yo phanza. Ya
moɓa nde ɓomɔ phɔ ya ɓɛ̀ɛ ɓato ɓaaɓe ɓaalɔlɔ.»

Saakolo iɓota sa Yesu
(Malako 3.31-35; Luka 8.19-21)

46 Waaɓa Yesu kataa wɔ na ɓato, nyango na ɓana nyango ɓaamba ya.
Ɓaesi ya tɛmɛ o nze, ɓalukaka iwɔnɔ nɛ.
47 Moto mɔnɔmɔ amba ya wɔ na Yesu yokye: «Kyeka, nyɔngɔ na ɓanaa
nyɔngɔ ɓali o nze, ɓalukye iwɔnɔ na wɛ.»
48 Yesu amba ya buyisa moto mɛ yokye: «Mama nza? Ɓanaa mama
ɓanza?»
49 Amba teya na eɓɔkɔ bili ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Kyeka mama na ɓanaa
mama ɓɛ́ɛ ɓaɓa.
50 Phɔ moto okokyele maphɔɔ maazingye Tata owa ikolo ali ŋwana
mama, nkanasa ya nga na mama.»

13

Ete ya mophikyi
(Malako 4.1-9; Luka 8.4-8)

1 Mokɔlɔ mamuna, Yesu amba ya tɔkɔlɔ o ingambi, aesi ya kyɛ zala o
mokukulu ŋwa ebale phɔ ya iteya.
2 Ɓato ɓaikye ɓamba ya angana wali yo, yango mɛna Yesu amba ya ɓaa
o vato, akyɛ zala. Ɓato ɓasɔ ɓatɛmɛkyɛ o mokukulu.
3 Yesu amba ya ɓaimola maphɔɔ maikye na bite. Awɔkɔ yokye: «Moto
mɔnɔmɔ akyɛkyɛ phika ndemo o inzambi sɛ.
4 Wa ɓa yo kakyɛminyaka ndemo, ndemo iiyɔkɔ ikaa o nzela, manyɔsi
maesi ya ikomola.
5 Ndemo iiyɔkɔ ikyɛ kaa o elele ya maɓanga, wamɔ manyɛtɛ maikye
phe, yango mɛna ndemo itɔkɔsi sakɔkɔ.
6 Waangala moo, inyiti phɔ nkanga te ya ikaka nyɔsa.
7 Ndemo iiyɔkɔ ikyɛ kaa o nkata yaa milɔ, nkata mɛ ikosi, ikyɛtitise
ndemo iindaa.
8 Kasi ndemo iiyɔkɔ ikaa o manyɛtɛ malaa, iɓoti, ina mbuma munkama,
iiyɔkɔ mbuma makoo motoɓa, iiyɔkɔ mbuma makoo maato.»
9 Yesu amba kula ɓakya yokye: «Ooli na matoo ma ioka, aokye!»

Phɔ ya'ye Yesu kawɔ na bite
(Malako 4.10-12; Luka 8.9-10)

10 Emba ɓaekosi ɓamba ya susinya phɛnɛphɛ na Yesu, ɓamba ya motuna
ɓɛkye: «Phɔ ya'ye kolowɔlɛ na bite?»
11 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Ɓɛɛ okokyi eɓa sekyele ya Ɓokonzi
pha Ikolo, kasi ɓɛ́ɛ teɓakokyi ieyeɓa.
12 Phɔ moto ooli na mbolo nzikye, ɓamokula moɓakyisela, kasi ooli phaa,
ɓaamoɓɔlɔlɔ na ŋwana ndambo ooɓakyi nɛ.
13 Yango mɛna nakpe bite phɔ ya iɓawɔlɛ, phɔ na ɓo ɓakyekye teɓawɛnɛ,
na ɓo ɓalaa mato, teɓaokye, teɓaa sɔsɔlɔ, teɓaambe na eɓa.
14 Na ɓaɓona maloɓa ma moimosi Isaya makokyisame waa wɔ yo
oɓokye:
“Na ɓo ookyi ndengye'ye, otoeɓe,
na ɓo olembetesi ndenye'ye, otoowɛnɛ.
15 Phɔ ɓato ɓaɓa ɓali na ntema nkusi,
ɓamiundi matoo, ɓazibi miyo phɔ ɓɛ́ɛ sawɛnɛ,
ɓɛ́ɛ saoka, ɓɛ́ɛ saeɓa.
Ɓo sa ɓaɓona phe, nde ɓaɓongolaka ntema ya ɓɛ́ɛ phɔ naɓabikya, kye wɔ
Ŋwaphongo.”»
16 «Ka ɓɛ̀ɛ, ɓa na nkyisa phɔ miyo ma ɓɛ̀ɛ mawɛnɛ, matoo ma ɓɛ̀ɛ
maokye!

17 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓaimosi ɓaikye na ɓato ɓa ɓosembo
ɓaikye ɓaɓaka na phowa ya ioka na ya iwɛnɛ maphɔɔ mawɛnɛ ɓɛ̀ɛ mama,
kasi teɓaika mawɛnɛ, ɓaɓaka na phowa ya ioka maphɔɔ maokye ɓɛ̀ɛ
mama, kasi teɓaika maoka.»

Yesu alimbosi ete ya mophikyi
(Malako 4.13-20; Luka 8.11-15)

18 «Okyemela ntina ya ete ya mophikyi.
19 Ɓato ɓaaokye simo ya Ɓokonzi pha ikolo kasi teɓaikyi esɔsɔlɔ, ɓali
ndokolo ndemo ikaa o nzela, Munguna aesi ya imanya o mandondo ma
ɓɛ.
20 Ɓato ɓaayɔkɔ ɓali ndokolo ndemo iikaa o manyɛtɛ maangana na
maɓanga, ɓaokye iloɓa sa Ŋwaphongo, ɓasianole na nkyisa izele.
21 Kasi iloɓa mɛ tesii tɔkɔlɔ nkanga o mandondo ma ɓɛ, ɓasikyelele nde
ŋwana ɓokyi ɓoɓo; emba wambe yaa mampasi na minyɔkɔ phɔ ya iloɓa
sa Ŋwaphongo, ɓalɛ ianola sa ɓɛ́ɛ izele.
22 Ɓato ɓaayɔkɔ ɓali ndokolo ndemo ikaa onte ya nkata yaa milɔ, ɓaokye
iloɓa sa Ŋwaphongo, kasi phɔ ya phowa ya mokyisi na phowa ya ezwele
ekye kosa ɓato, iloɓa mɛ siɔtɔnɔ, emba tesii ɓote na ekpele.
23 Ɓato ɓayɔkɔ ɓali ndokolo ndemo iikaa o manyɛtɛ maalaa, ɓaokye
iloɓa sa Ŋwaphongo, ɓasisɔsɔlɔ, emba ɓaambe ɓota mbuma: Ɓána
munkama, ɓaayɔkɔ makoo motoɓa, ɓaayɔkɔ makoo maato.»

Ete ya munkata mooɓe

24 Yesu amba kula ya ɓakpela ete esuu yokye: «Ɓokonzi pha ikolo pha
ulana na moto mɔnɔmɔ owa aphikaka mumboto molaa o inzabi sɛ.
25 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, waa mokɔlɔ, waaɓa ɓato ɓasɔ na ebuu, munguna
ŋwa moto mɔnɔ aesi ya kyɛndɛ phika munkata mooɓe o nte ya ble nɔnɔ
wakyɛndɛ yo.
26 Waatɔkɔlɔ nkona, ble ekyesi ndomba, munkata mooɓe motɔkɔsi na
ŋwango mɛ.
27 Ɓaombo ɓaesi yakyɛ wɔɔ na mokolo inzambi ɓɛkye: “Nkolo, ka
waphikaka mumboto moola o inzabi sa wɛ, ka munkata mooɓe mouti
bi?”
28 Amba ya ɓabuyisa yokye: “Eli munguna ŋwa nga moto okyesi
ɓaaɓona.” Emba ɓaombo ɓaamba ya motuna ɓɛkye: “Ozingyi oɓokye
tokyɛ manya munkata mooɓe?”
29 Amba ɓabuyisa yokye: “Phe, phɔ waamumanya ɓɛ̀ɛ munkata mooɓe
nde obisi na ble.
30 Oilɛ kyikole yango isɔ, waainɔkɔ, imbɛlɛ mɛ, na mowɔ na ɓanɔkyi
ngakye: Taabila munkata mooɓe phanza, omokangye mbɔmbɔ mbɔmbɔ
phɔ ya imotumba, sima ombe angyisa ble oenyɔsa o ɓompɛndɛ pha nga.”»

Ete ya mumbuma ŋwa mutarde
(Malako 4.30-32; Luka 13.18-19)

31 Yesu ambakula ɓakpela ete esuu yokye: «Ɓokonzi pha ikolo pha ulana
na mumbuma ŋwa mutarde ŋwaaphika moto mɔnɔmɔ o inzabi sɛ.
32 Eli mumbuma moolekyi ɓokyikyi onte ya mbuma isɔ, kasi ɓo
motɔkɔsi, molekye ndemo isɔ iilii onte ya inzabi na phanda. Mobutwe
ŋwete na bitakyi, manyɔsi maya tonga mooɓo omɔ.»

Ete ya munɔɔ moulole mapa
(Luka 13.20-21)

33 Yesu amba kula ya ɓakpela ete esuu yokye: «Ɓokonzi pha ikolo pha
ulana na munɔɔ ŋwa mapa moangyinya ŋwaŋwasi na faline iikye, nɔnɔ
waanyangwe ŋwango oena faline esɔ.»

Phɔ ya'ye Yesu aɓaka kawɔ na bite
(Malako 4.33-34)

34 Yesu awɔlɛ ɓato maphɔɔ masɔ maamana na bite, aɓaka kaɓawɔlɛ nde
na bite.
35 Akyelaka ɓaɓona phɔ ya ikokya maphɔɔ maawɔkɔ moimosi oɓokye:
«Na mowɔ nde na bite. Namoimola maphɔɔ maaɓombama uta o etatele
ya mokyisi.»

Yesu alimbosi ete ya munkata mooɓe

36 Emba Yesu amba ya mana wali ɓato, amba ya butwa o ingambi.
Ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓamba yakyɛ wali yo, ɓamba ya motuna ɓɛkye: «Ololim-
bolele ete ya munkata mooɓe o inzambi.»
37 Yesu amba ya ɓabuyisa ɓoɓo: «Motɔ ookophikye mumboto moola, eli
Ŋwana wa Moto,
38 inzambi eli mokyisi, mumboto moola eli ɓaanole Ɓokonzi pha ikolo,
munkata mooɓe eli ɓato ɓaanole Munguna.
39 Munguna okophikye munkata mooɓe, eli zabulu, mbuma ya inɔkɔ eli
suka ya mokyisi, ɓanɔkyi eli ɓanze.
40 Ɓookomanya ɓɛ́ɛ munkata mooɓe phɔ ya imovaka o ŋwenya, yamoɓa
nde ɓomɔ o suka ya mokyisi.
41 Ŋwana wa Moto amotoma ɓanze ɓɛ, ɓamumanya o ɓokonzi phɛ ɓato
ɓasɔ ɓaɔtɔ ianola sa ɓɛbi, na ɓato ɓaakyele ɓoɓe,
42 ɓaaɓavaka o itumbu sa ŋwenya, omɔ nde malelo na itwa mino.
43 Kasi ɓato ɓaa ɓosembo ɓamungyɛngyɛ ndokolo moo o ɓokonzi pha
Ango wa ɓɛ. Oli na matoo ma ioka, aokye!»

Ete ya ezwele eya ɓombama

44 «Ɓokonzi pha ikolo pha ulana na ezwele eya kundama o inzabi. Moto
mɔnɔmɔ akyɛ ekundola ambikula eɓomba. Na nkyisa isɔ, akyɛ ungya
mbolo yɛ isɔ phɔ aombe sina inzaɓi.»

Ete ya ɓayaka

45 «Ɓokonzi pha ikolo pha ulana na muungye wa mbolo ookolukye
ɓayaka ɓaala.
46 Ɓo azwe yɔnɔyɔ eya motuya mwikye, amokyɛ ungya mbolo isɔ iili nɛ
phɔ akyɛ omba ɓayaka mɛ.»

Ete ya ɓondɛndi

47 «Ɓokonzi pha ikolo pha kula ulana na ɓondɛndi ɓovakyi ɓɛ́ɛ o eɓale,
ɓooakye swe ndengye na ndengye.
48 Ɓotondi na swe, ɓaɔsi ɓaɓoɓendi o mokukulu, emba ɓambe zala phɔ
ya iɔlɔ swe, iindaa ɓaikyele o bikɔkɔlɔ, iimbe ɓaivakye.
49 Ya moɓa nde ɓomɔ o suka ya mokyisi, ɓanze ɓamoya kaɓola ɓato
ɓaaɓe na ɓato ɓaala.
50 Phɔ ya ivaka ɓato ɓaaɓe o itumbu sa ŋwenya, omɔɔ nyaa malelo na
itwa mino.»

Bizwele biikasi na biinyakune

51 Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Ɓɛɛ ookyi maphɔɔ masɔ mama na
ɓolaa?» Ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: «Ɛɛ, tookyi.»

52 Emba amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Yango mɛna, moteye wa miɓeko
munsɔ ookoekole maphɔɔ ma Ɓokonzi pha ikolo kaulane na moto wa
ezwele ookotɔkɔlɔ ná mbolo iinkasi ná mbolo iinyakune.»

Ɓato ɓa Nazalɛtɛ ɓalɛ ianola Yesu
(Malako 6.1-6; Luka 4.16-30)

53 Waaunva Yesu ikpa bite ɓabina, amba ya mana omɔ,
54 amba ya kyɛndɛ o mokyisi ŋwaakolaka yo. Aesi ya butwa iteya o
Ingambi sa makyita. Emba ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka wamɔ ɓakamwaka na
ɓoikye. Ɓawɔkɔ ɓɛkye: «Azwe zebi sisi bi? Kakyele bilekyesako bibi
ndengye'ye?
55 Teli yo ŋwana wa mowasi ŋwa maɓaya? Nyango teli Maliya? Ɓanaa
nyango teli Zake, Zozefu, Simo na Yuda?
56 Mankanasa mɛ masɔ temali na ɓanga wawa? Ɓona ɓokonzi ɓoɓo
aɓozwe bii?»
57 Yango mɛna teɓaikaka moanolela. Emba Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye: «Moimosi wa Ŋwaphongo kazwe ngambo o nkyisi isɔ manya nde
o mokyisi nwɛ na o iɓota sɛ.»
58 Yesu amba ya kyela omɔ nde ɓanaa bilekyesako ndambo phɔ ɓɛ́ɛ
teɓaikaka moanola.

14

Iwaa sa Yoane Moɓatise

1 Imbɛlɛ saasina, Elode, mokonzi ŋwa Galileya, aesi ya oka ɓawɔ phɔ ya
Yesu.
2 Amba ya wɔ na ɓato ɓaetoma ɓɛ́ɛ yokye: «Eli Yoane Moɓatise, akundo!
Yango mɛna azwe mwiya ŋwa ikyela bilikyesako ɓoɓo.»
3 Phɔ phanza, Elode atomaka ɓaakya Yoane, ɓamokangye maphanga,
ɓamovakye o bɔlɔkɔ. Yaɓaka phɔ ya lowɔɔ la Elodiya, ŋwasi wa ŋwana
nyango Filipe.
4 Phɔ Yoane awɔkɔ na Elode yokye: «Miɓeko ma ɓanga mikatele oɓokye
tokokyi ibuya Elodiya ŋwasi wa wɛ!»
5 Yango mɛna Elode alukaka iɓoma Yoane, kasi aɓaka kalote Ɓayuda,
phɔ ɓato ɓasɔ ɓakpaka Yoane ndokolo moimosi.
6 Nzuka mokɔlɔ ŋwaakyelaka Elode esɛlɛkɔ ya iyumunya mokɔlɔ
ŋwaaɓotamaka yo, ŋwana wa Elodiya wa ŋwaŋwasi amba ya bina o ɓoo
pha ɓato ɓaaɓangaka yo. Asepelisaka Elode na ɓoikye.
7 Yango mɛna Elode amba kata seleka oɓokye aamophɛ ekpele esɔ eya
moonga yo.
8 Uta na mateya ma nyango, ŋwana amba ya wɔ na Elode yokye: «Impɛ
uŋwaŋwa'eye moto ŋwa Yoane Moɓatise mi lako!»
9 Mokonzi Elode aesi ya oka ngɔngɔ ɓoikye, kasi phɔ ya seleka eyakataka
yo o ɓoo pha ɓato ɓaaɓangaka yo, amba ya toma oɓokye ɓamophɛ moto
ŋwa Yoane.
10 Amba ya toma moto mɔnɔmɔ ikyɛ tena moto ŋwa Yoane o bɔlɔkɔ.
11 Ɓaamba yaa na moto mɛ mi lako, ɓamba ya mophɛ ŋwana wa
ŋwaŋwasi mɛ, yo amba yakyɛ mophɛ nyango.
12 Ɓaekosi ɓa Yoane ɓamba yakyɛ kpa ena eɓembe ɓamba kyɛ ekunda.
Ɓamba kyɛ imola Yesu maphɔɔ maaleka.

Yesu azeye ɓampele nkoto itano

13 Waaoka Yesu simo ya iwaa sa Yoane Moɓatise, aesi ya mana omɔ yaa
vato, amba ya kyɛ yo mampenza o elele yɔnɔyɔ ya indende. Kasi ɓato

ɓaesi ya eɓa, ɓamba tɔkɔlɔ o nkyisi ya phɛnɛphɛ, ɓamba ya moɓenga na makolo yaa mokukulu.
14 Waaɓwa yo o vato, aesi ya wɛnɛ ɓato ɓaikye, amba ɓaoka ngɔngɔ, amba butwa ibikya ɓato ɓa ɓɛ́ɛ ɓaamalɔsi.
15 Waakoma waa nkɔkɔlɔ, ɓaekosi ɓa Yesu ɓamba ya susinya oli yo, ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛ́ɛ kye: «Bunya ɓokyɛ, elele eye eli indende, buya ɓato phɔ ɓakyɛndɛ o nkyisi ɓakyɛ omba ntoma ya izaa omɔ.»
16 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Te wali ntina oɓokye ɓakyɛndɛ, oɓaphɛ ɓɛ̀ɛ mampenza ntoma ya izaa!»
17 Kasi ɓɛ́ɛ ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Wawa, toli nde na mapa matano na swe iɓale.»
18 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Inzelele na yango.»
19 Emba, amba ya wɔ na ɓato ɓasɔ ɓazale o nkata, aesi yakpa mapa matano na swe iɓale miina, amba ya tomba miyo o ikolo, aphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi. Aesi ya kyɛsɛ mapa amaphɛ ɓaekosi. Emba ɓaekosi ɓamba kyɛmikaɓela ɓato.
20 Ɓato ɓasɔ ɓazaka, ɓaokaka. Ɓaekosi ɓamba ya ɔngɔ ɓanyanzima iko mbuka ɓaɓale ɓoɓɛɛ ɓa bitee ɓaikalaka.
21 Ɓato ɓaazaka ɓaɓaka ɓampele phɛnɛphɛ na nkoto itano sa tanga ɓaɓasi na ɓana.

Yesu atambusi o ikolo sa maa

22 Sakɔkɔ Yesu aesi ya toma ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓa baa o vato phɔ ɓakatisa o ɓoo phɛ o mokukulu moyɔkɔ, wamoɓa yo kataa buya ɓato.
23 Waunva yo iɓabuya, aesi ya baa o ɓokosi phɔ ya iɓɔndɛlɛ. Waakoma nkɔkɔlɔ aikalaka wamɔ nde yo mampenza.
24 Vato pha komaka o ɓodiko, kanda yaɓaka kye ɓabuya na munsima phɔ ewɛɛlɛ yaɓaka ekusi.
25 Wakoma bunya phɛnɛphɛ na iyɛ, Yesu amba ya ɓenga ɓaekosi ɓɛ́ɛ yaa makolo, amba tambula o ikolo sa maa.
26 Waamowɛnɛ ɓɛ́ɛ katambule o ikolo sa maa, ɓawɛnɛkyɛ ɓɔɔɓɔ, ɓamba wɔ ɓɛkye: «Eli mozisi!» Ɓamba butwa iyaŋwana na ɓona ɓɔɔɓɔ.
27 Kasi mbala yɔnɔyɔ Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Saila, eli nde nga, ɓɛ̀ɛ salota!»
28 Emba Petelo amba ya wɔ na Yesu yokye: «Bo eli wɛ phɛlɛ, wɔ nanga na tambule o ikolo sa maa, nayee oli wɛ.»
29 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Yaka!» Petelo aesi ya tɔkɔlɔ o vato amba ya butwa itambula o ikolo sa maa, phɔ ya ikyɛndɛ oli Yesu.
30 Kasi waawɛnɛ yo ewɛɛlɛ ekusi, amba ya wɛnɛ inganga. Amba ya tata izinda nɔnɔ wa aŋwana yo yokye: «Nkolo, imbikya!»
31 Mbala yɔnɔyɔ, Yesu amba ya elola eɓɔkɔ, aesi ya mophila, amba ya wɔ nɛ yokye: «Moto wa ianola sikyikyi! Phɔ ya'ye oikakyi ziko?»
32 Emba ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓale ɓamba ya baa o vato, ewɛɛlɛ esi ya lɛɛ.
33 Ɓoɓɛlɛ ɓaekosi ɓaɓaka o vato ɓamba ya kusama na maɓɔngɔ o ɓoo pha Yesu, ɓamba ya wɔ ɓɛkye: «Oli Ŋwana wa Ŋwaphongo phɛlɛ!»

Yesu abikye ɓato ɓa malɔsi o Genesalɛtɛ

34 Waaunva ɓɛ́ɛ ikatisa ebale, ɓaesi ya kyɛ sɛmɛ o manyɛtɛ ma Genesalɛtɛ.
35 Ɓato ɓa mokyisi mɛ ɓaeɓaka Yesu phanza, emba waamowɛnɛ ɓɛ, ɓamba kyɛmiimola mboka esɔ oɓokye aesi. Ɓamba moyelela ɓato ɓasɔ ɓaa malɔsi.

36 Ɓamba ya nyingonela nɛ oɓokye aɓalɛ ɓakume nɔnɔ sɔngya ya
munkoto nwɛ. Ɓato ɓasɔ ɓaamokumaka ɓabikaka.

15

Yesu kateya phɔ ya mateya ma ɓankɔkɔ

1 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, Ɓafalisayi na Ɓateye ɓa miɓeko ɓautaka o
Yelusalɛmɛ, ɓamba ya angana oli Yesu, ɓamba ya motuna ɓɛkye:
2 «Phɔ ya'ye, ɓaekosi ɓa wɛ teɓaakumole miɓeko ma ɓankɔkɔ? Phɔ
teɓaakunyole sɛ o ɓoo pha izaa.»
3 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Ka ɓɛ̀ɛ, phɔ ya'ye tookumole miɓeko
ma Ŋwaphongo, Kokumole nde ɓonkɔkɔ pha ɓɛ̀ɛ?
4 Phɔ Ŋwaphongo awɔ ɓoɓo: “Kumola nyɔngɔ na ɔngɔ”, kasi “owa
motola nyango na ango, ɓasengyesi imoɓoma.”
5 Kasi ɓɛ̀ɛ kowɔ oɓokye: “Moto akokyi iwɔɔ na nyango eɓe na ango
oɓokye mbolo iunvakyi esunga na nga, na iɓombi phɔ ya Ŋwaphongo.”
6 Ɓo awɔ ɓaɓona, takokyi kula sunga na nyango na ango. Mɛna
kabuya miɓeko ma Ŋwaphongo ekpele phaa phɔ ya itosa ɓonkɔkɔ pha
ɓɛ̀ɛ mampenza.
7 Ɓanyamaɓɔlɛ! Moimosi Isaya aɓaka nde na elongyi waawɔ yo phɔ ya
ɓɛ̀ɛ ɓoɓo:
8 “Ɓato ɓaɓa ɓankumole nde na munɔkɔ. Kasi o mandondo ɓali itakye
na nga.
9 Losambo la ɓɛ́ɛ teloli na ntina. Phɔ mateya ma ɓɛ́ɛ mali nde miɓeko
miute na ɓato.”»

Maphɔɔ maaɔtɔ ndondo ya moto

10 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya ɓanga ɓato ɓasɔ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Okyemela, ombe na kyitolela:
11 Teli ekpele ekye nyɔlɔ o munɔkɔ ŋwa moto ekye mobuya moto wa
sɔkɔtɔ. Kasi ekyetɔkɔlɔ o munɔkɔ nwɛ, kyeka yango ekye mobuya moto
wa sɔkɔtɔ.»
12 Emba ɓaekosi ɓamba susana phɛnɛphɛ na Yesu, ɓamba ya wɔ nɛ
ɓɛkye: «Koeɓe oɓokye maphɔɔ maawɔ wɛ mamana, maphɛ Ɓafalisayi
ndondo ɓolɔsi?»
13 Yesu amba ya buya yokye: «Ŋwete munsɔ ŋwaateŋwaika phika Tata
oli o ikolo, ɓaamophikola.
14 Oɓalɛ! Ɓali ɓato ɓaaphɔlɔ miyo ɓateya ɓato ɓaaphɔlɔ miyo nzela. Ɓo
moto mɔnɔmɔ owa phɔlɔ miyo kateya nwɛbi nɛ owa phɔlɔ miyo nzela,
ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓale ɓamokaa o iɓela.»
15 Petelo amba ya wɔ na Yesu yokye: «Ololimbolele ntina ya ete mɛ.»
16 Yesu amba ya wɔ yokye: «Na ɓɛ̀ɛ naino tozwe malondo?
17 Ɓɛ̀ɛ toeɓe oɓokye ekpele esɔ ekye nyɔlɔ o munɔkɔ ŋwa moto,
kyelekane o ibuu sɛ, emba sima kyekyɛ tɔkɔlɔ o zikyi?
18 Kasi ikyi tɔkɔlɔ o munɔkɔ, kyiute o ndondo, yango ikokyi ibuya moto,
moto wa sɔkɔtɔ.
19 Phɔ maumunya masɔ ma ikyela ɓoɓe maute o ndondo ya moto, eli
ɓooli iɓoma ɓato, ikyela ɓaphemba, ikyela bondumba, iiɓa, ikatela ɓato
ɓɔlɛ, na iyɔ ɓato.
20 Mɛna eli maphɔɔ maɔtɔ moto. Kasi izaa sataa kunyola sɛ, tesiibuya
moto, moto wa sɔkɔtɔ.»

Ŋwaŋwasi ootoli Moyuda aanosi Yesu

21 Ɓoɓɛlɛ Yesu aesi ya mana o elele mɛ, akyɛ o nkyisi ya Tula na Sidona.
22 Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ wa Kanana aɓaka kazale o mokyisi mɛ, amba yaa oli Yesu, amba ya aŋwana yokye: «Moteye, Ŋwana wa Davidi, inzokye ngɔngɔ! Ŋwana wa nga wa ŋwaŋwasi ali na ɓolɔɓɔ ɓoɓe, ɓomunyɔkɔlɔ na ɓokusi!»
23 Kasi Yesu taika mobuyisa na lowɔɔ. Ɓaekosi ɓamba yaa oli Yesu. Ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Omowiinya, phɔ taalɛ ikyɛmiaŋwana o sima ya ɓanga.»
24 Yesu amba ya buya yokye: «Ɓantoma nde oka ɓato ɓa Isalayɛlɛ ɓaali ndokolo mampate maabunga.»
25 Kasi ŋwaŋwasi mɛ, amba ya kusama o ɓoo pha Yesu, amba ya wɔ yokye: «Moteye, insungye!»
26 Yesu amba ya wɔ yokye: «Teli ɓolaa o ɓokye okpe ntoma ya ɓana oivakyele manva.»
27 Ŋwaŋwasi mɛ amba ya wɔ yokye: «Nde phɛlɛ Moteye, kasi manva mazee mpusu ikyilale o se ya mesa ma ɓankolo ɓa mɛ.»
28 Emba Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Ee, ŋwaŋwasi oyo! Oli na ianola sinɛnɛ. Waekyelamele ɓoozingyi wɛ.» Nde o sina imbɛlɛ mɛ, ŋwana wɛ abikyi.

Yesu abikye ɓato ɓaikye ɓaa malɔsi

29 Ɓoɓɛlɛ Yesu aesi ya mana wa mɔ, akyɛ o mokukulu ŋwa maa maanɛnɛ ma Galileya. Aesi ya kyɛ zala o ikolo sa ngomba.
30 Ɓato ɓaikye ɓamba ya kyɛndɛ oli yo. Ɓanyanye ɓato ɓaaɔtɔnɔ makolo, ɓato ɓaaphɔlɔ miyo, bituku, mambubu, na ɓato ɓaa malɔsi ndengye na ndengye. Ɓamba ya ɓazasa o se o ɓoo pha Yesu, emba amba ya ɓabikya.
31 Ɓato ɓakamwaka waaawɛnɛ ɓɛ́ɛ mambubu mabuto iwɔ, bituku bibikyi, ɓato ɓaa ɔtɔnɔ makolo ɓatambusi, ɓato ɓaaphɔlɔ miyo, ɓawɛni. Emba ɓato ɓasɔ ɓamba tata ikumbela Ŋwaphongo owa Isalayɛlɛ.

Yesu azeye ɓampele nkoto ine

32 Yesu amba ya ɓanga ɓaekosi ɓɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Naokyele ɓato ɓaɓa ngɔngɔ, phɔ nkɔlɔ iyato ɓali na nga wawa, kasi teɓali na ntoma ya izaa. Sizingye iɓabuya na nzala, phɔ imbɛlɛ sisuu nde ɓakyɛ kpa phikyi o nzela.»
33 Ɓaekosi ɓamba ya motuna ɓɛkye: «Wawa toli o bokye, tomokyɛ zwa ntoma bi, oɓokye ɓazee ɓaokye?»
34 Emba Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Bɛɛ, oli na mapa ɓo?» Ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Toli na mapa sambo na ɓanaa swe inkyikyi.»
35 Emba Yesu amba ya wɔ na ɓato ɓasɔ oɓokye ɓazale o se.
36 Aesi ya kpa mapa sambo na ina swe, aphɛɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi, aikyɛsi, aiphɛ ɓaekosi ɓɛ̀ɛ oɓokye ɓaikaɓe. Ɓaekosi ɓaikpe, ɓaikaɓesi ɓato ɓasɔ.
37 Ɓato ɓasɔ ɓaazaka ɓaokaka. Ɓaekosi ɓaɔngɔkɔ ntoma yaa otwaka ɓɛ, ya tonzaka ɓanyanzima sambo.
38 Ɓato ɓaazaka ɓaɓaka ɓampele nkoto ine, sa tanga ɓaɓasi na ɓana.
39 Waaunva yo ibuya ɓato o nkyisi ya ɓɛ, Yesu aesi ya baa o vato, aesi ya kyɛndɛ o manyɛtɛ ma Magadana.

16

Ɓafalisayi na Ɓasadukayi ɓaongye elekyesako

1 Ɓafalisayi na Ɓasadukayi ɓamba ya waali Yesu phɔ ya imumeka.
Ɓaesi ya motuna oɓokye akyele elekyesako phɔ ya iteya oɓokye maphɔɔ
maakyele yo maute oka Ŋwaphongo.
2 Yesu amba ya ɓabuyisa ɓoɓo: «Waakome nkɔkɔlɔ ɓɛ̀ɛ kowɔ oɓokye:
“Mbula eteenɔ, phɔ ikolo sili silaa.”
3 Ka waamunkunkutu ɓɛ̀ɛ kowɔ oɓokye: “Lɔlɔ mbula ya munɔ, phɔ
ikolo siɓɛlɔ.” Waakyekye ɓɛ̀ɛ ikolo, ɓɛ̀ɛ koeɓe naa mbula ya munɔ naa
eteenɔ. Kasi bileko biiteya maphɔɔ ma nkɔlɔ ikyiye, toeɓe ibilimbola.
4 Ɓanyamaɓɔlɛ, ɓato ɓa lɔlɔ eye ɓali ɓato ɓaɓe na ɓato ɓa bikoɓo,
teɓaakumole Ŋwaphongo, ɓaongye elekyesako. Kasi eteɓawɛnɛ na
elekyesako na yɔnɔyɔ, ɓo teeɓe nd'eyaaka Yona phe.» Emba, amba ika
ɓaika, aesi ya kyɛndɛ.

Kyeɓa na mateya na Ɓafalisayi na Ɓasadukayi

5 Waakatisaka ɓaekosi o mbale eeyɔkɔ ya maa ma manɛnɛ, ɓabungaka
iphila mapa.
6 Emba Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Kyeka! Nde kokyeɓe na munɔɔ
ŋwa Ɓafalisayi na Ɓasadukayi moulole mapa!»
7 Ɓaekosi ɓamba butwa iwɔnɔ ɓɛ́ɛ na ɓɛ, ɓɛkye: «Awɔ ɓaɓona phɔ tololi
na mapa.»
8 Kasi Yesu aeɓaka maumunya ma ɓɛ, amba ya ɓatuna yokye: «Phɔ
ya'ye kowɔnɔ ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ oɓokye, nde phɔ tololi na mapa? Ɓato ɓa ianola
sikyikyi.
9 Ɓɛ̀ɛ naino tosɔsɔsi? Umunya mapa matano maazeyaka nga ɓampele
nkoto itano. Umunya na motuya ŋwa ɓanyanzima ɓaa ɔngɔkɔ ɓɛ?
10 Umunya na mapa sambo maazeyaka nga ɓampele nkoto ine,
ɓanyanzima ɓo ɓaa ɔngɔkɔ ɓɛ̀ɛ?
11 Phɔ ya'ye ɓɛ̀ɛ toosɔsɔlɔ oɓokye siikaka wɔ na ɓɛ̀ɛ phɔ ya mapa,
waawɔkɔ nga na ɓɛ̀ɛ oɓokye: “Kyeɓa na munɔ ŋwa Ɓafalisayi na
Ɓasadukayi moulole mapa!”»
12 Emba ɓaekosi ɓamba ya sɔsɔlɔ oɓokye Yesu taikaka wɔ na ɓɛ̀ɛ oɓokye
ɓakyeɓe na munɔ moulole mapa, kasi ɓakyeɓe na mateya ma Ɓafalifayi
na Ɓasadukayi.

Petelo awɔɔ yokye Yesu ali Masiya

13 Yesu amba ya kyɛndɛ o nkyisi iili phɛnɛphɛ na manyɛtɛ ma Sezare,
mokyisi ŋwa mokonzi Filipe. Amba ya tuna ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓato
ɓawɔ ɓo phɔ ya Ŋwana wa Moto?»
14 Ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: «Ɓakyi ɓawɔ oɓokye oli Yoane Moɓatise,
ɓana ɓɛkye oli Eliya. Ɓaayɔkɔ ɓakule wɔ ɓɛkye oli Jeremi naa mɔnɔmɔ
na ɓaimosi.»
15 Amba ya ɓatuna yokye: «Ka ɓɛ̀ɛ, kowɔ oɓokye nga nali nza?»
16 Simo Petelo amba ya buya yokye: «Iwɛ oli Masiya, Ŋwana wa
Ŋwaphongo wa ɓomɔɔ.»
17 Emba Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Oli na nkyisa ɓoikye, Simo ŋwana
wa Yoane phɔ teeli moto oeteye maphɔɔ mama, kasi nde Tata ooli o ikolo.
18 Emba nga na wɔ na wɛ ngakye: Oli Petelo, o ikolo sa iɓanga sisi
namotonga ingomba sa nga, na iwaa etesiikokye isibukola.*

* **16:18 16.18** O munɔkɔ ŋwa Ɓaela, nkombo ya petelo kyelukye iwɔ oɓokye iɓanga.

19 Namoephɛ maphungola ma Ɓokonzi pha ikolo, eya mokanga wɛ wawa
o se, Ŋwaphongo amoekanga o ikoli mɛ, eya moingola wɛ wawa o se,
Ŋwaphongo nɛ amoeyingola o ikolo.»
20 Emba Yesu amba ya katela ɓaekosi ɓɛ́ɛ na ɓokusi oɓokye ɓɛ́ɛ saimola
nɔnɔ moto oɓokye iyo ali Masiya.

Yesu aimosi ɓo wamowaa yo na ɓo wamokundwa yo

21 Tata imbɛlɛ mɛ, Yesu atati iimola ɓaekosi ɓɛ̀ɛ polele maphɔɔ
maalukye imoyelela, amba ya wɔ yokye: «Esengyesi oɓokye na kyɛndɛ o
Yelusalɛmɛ, omɔ, ɓankumu, ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, eɓe na
ɓateye ɓa miɓeko ɓomunveninya ɓolɔsi ɓoikye. Ɓamumboma, kasi sima
ya nkɔlɔ iyato na mokundwa.»
22 Emba Petelo amba kyɛ nɛ ŋwana imbale, amba butwa imooya yokye:
«Ee Nkolo! Ŋwaphongo amoeɓanza, maphɔɔ mamana ete maakyelame!»
23 Yesu aesi yaekpana, amba ya wɔ na Petelo yokye: «Mana itakye
na nga, Satana! Oli iɓaku phɔ ya nga! Phɔ toumunya ɓokoumunya
Ŋwaphongo, kasi koumunya ɓokoumunya ɓato.»
24 Emba Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓo moto kalukye
imbenga yo sakula luka ɓolaa phɛ mampenza, anyanya ekulusu yɛ, emba
ambe mbenga.
25 Phɔ moto ookolukye ibikya ɓomɔɔ phɛ, aaɓobungya, kasi owa
mobungya ɓomɔɔ phɛ phɔ ya nga, aaɓozwa.
26 Na ɓo moto azwe ezwele esɔ eli o mokyisi, kasi abungye ɓomɔɔ phɛ,
ambi zwa ekpele'ye? Ekpele'ye eekokyi yo iambya phɔ ya iikola ɓomɔɔ
phɛ?
27 Phɔ Ŋwana wa Moto amoya o nkyɛmɔ ya Ango, yo na ɓanze ɓɛɛ, emba
amba phuta moto na moto ikokana na bitoma ɓɛ.
28 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ́ɛ ngakye: Onte ya ɓɛ̀ɛ ɓasɔ ɓaali wawa, ɓana
ete ɓaata waa phanza, saika wɛnɛ na miyo ɓo wa moyaa Ŋwana wa Moto
ndokolo mokonzi.»

17

Yesu awɛnɛ o nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo

1 Sima ya nkɔlɔ motoɓa, Yesu aesi ya kpa Petelo, Zake na Yoane, ŋwana
nyango na Zake, akyɛ na ɓɛ́ɛ o ngomba yɔnɔyɔ eanda, itakye na ɓato, omɔ
ɓaɓaka nde ɓɛ́ɛ mampenza.
2 Nzoto ya Yesu ya butwaka ndengye esuu o miyo ma ɓɛ. Ɓoo phɛ pha
butwaka ɓongyɛngyɛ ndokolo moo, bitobu ɓɛ́ɛ ɓa butwaka bitane pɛɛ.
3 Ɓoɓɛlɛ, ɓaekosi mɛ ɓaato ɓaesi ya wɛnɛ Mose na Eliya ɓawɔnɔ na
Yesu.
4 Emba Petelo amba ya wɔ na Yesu yokye: «Nkolo, eli ɓolaa oɓokye
toɓee wawa. Ɓoozingyi, namotonga ndalaku iyato wawa, mɔnɔmɔ phɔ
ya wɛ, muna phɔ ya Mose, mooyɔkɔ phɔ ya Eliya.»
5 Waataɓa yo kawɔ, impata sɔnɔsɔ siitane siesi ya ɓaziɓa, onte ya impata
mɛ, ŋwɛsi mɔnɔmɔ moesi yaokana, mowɔ ɓoɓo: «Oyo ali Ŋwana wa nga
owa sɔmi, nali na nkyisa ɓoikye phɔ yɛ. Omookye!»
6 Waaoka ɓaekosi ŋwɛsi mɛ, ɓawɛnɛkyɛ ɓɔɓɔ ɓoikye, nɔnɔ waauya ɓɛ́ɛ
maɓoo nɔnɔ o se.
7 Yesu amba ya kyɛndɛ ooli ɓɛ, aesi ya ɓakuma, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye: «Iŋwaa, ɓɛ̀ɛ saila!»
8 Ɓamba inola maɓoo, kasi teɓaikyi wɛnɛ moto mosuu, nde Yesu yo
mampenza.

9 Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓaute ngomba, Yesu aɓakatelaka yokye: «Ɓɛɛ saimola
nɔnɔ moto mɔnɔmɔ maphɔɔ masɔ maawɛni ɓɛɛ, tee nɔnɔ mokɔlɔ
ŋwaamokundwa Ŋwana wa Moto onte ya ɓawee.»
10 Ɓoɓɛlɛ ɓaekosi ɓamba ya tuna Yesu ɓɛkye: «Phɔ ya ye ɓateye ɓa
Miɓeko ɓawɔ oɓokye, esengyesi oɓokye Eliya aye phanza?»
11 Iyo, amba ya ɓabuyisa yokye: «Eli ɓomɔ, esengyesi oɓokye Eliya aye
phanza phɔ ya iyaɓɔngya maphɔɔ masɔ.
12 Kasi nga na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Eliya nga aunva yaa, kasi teɓaika
moeɓa. Ɓamokyelela maphɔɔ masɔ maɓe ɓo wazingaka ntema ya ɓɛ.
Yango mɛna, ɓamunyɔkɔlɔ Ŋwana wa Moto nde ɓomɔ.»
13 Emba, ɓaekosi ɓasɔsɔlɔkɔ oɓokye kaɓa wɔlɛ phɔ ya Yoane Moɓatise.

Yesu abikye ŋwana ooli na ɓolɔɓɔ ɓoɓe

14 Waabutwa ɓɛ́ɛ o elele eyikalaka ɓato, moto mɔnɔmɔ amba yaa ooli
Yesu, amba kusama na maɓɔngɔ o ɓoo phɛ.
15 Amba ya wɔ nɛ yokye: «Moteye, okyela ŋwana wa nga wa lele
ngɔngɔ. Ali na iphukuluku, mbala esuu kakaa naa o ŋwenya naa o maa.
16 Nayakakyi nɛ oka ɓaekosi ɓa wɛ, kasi teɓaikyi koka imobikya.»
17 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Oo! Ɓɛ̀ɛ toli nde na ianola! Esengyesi
oɓokye na kule ɓa na ɓɛ̀ɛ bileko ɓo? Inzelele na ŋwana mɛ wawa!»
18 Yesu amba phaphala na ɓolɔɓɔ ɓoɓe mɛ, emba phamba tɔkɔlɔ o nzoto
ya ŋwana, mina wamɔɔ, ŋwana abikyi.
19 Ɓaekosi ɓamba yaa ɓɛ́ɛ na ɓɛ́ɛ oli Yesu, ɓamba ya motuna ɓɛkye:
«Ɓanga toloikyi koka itɔkɔlɔ ɓolɔɓɔ ɓoɓe mɛ phɔ ya'ye?»
20 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Phɔ ɓɛ̀ɛ oli na ianola sikyikyi. Nde
phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Naɓo oli na ianola sikyikyi ɓooli mumbuma
ŋwa mutarde, wamowɔ na ngomba eye oɓokye: Mana wawa kyɛndɛ owo,
ya mumana. Ekpele yɔnɔyɔ tekokyi iekatela. [
21 Kasi ɓakokyi itɔkɔlɔ ɓolɔɓɔ pha ndengye mɛna nde na iɓɔndɛlɛ na
ná imiima ntoma.]»

Yesu akuli imola ɓo wamowaa yo na ɓo wa mokundwa yo

22 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ ɓaekosi ɓamba yaangana ɓɛ́ɛ ɓasɔ o Galileya. Yesu
amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓamoamba Ŋwana wa Moto o maɓɔkɔ ma
ɓato. 23 Ɓaamoɓoma, kasi o sima ya nkɔlɔ iyato amokundwa o nte ya
ɓawe.» Emba ɓaekosi ɓaokaka ngɔngɔ ɓoikye.

Iphuta mputi ya Tempelo

24 Waakoma Yesu na ɓaekosi ɓɛ́ɛ o Kapalanauma, ɓato ɓaaphutisa mputi
ya Tempelo, ɓamba ya waali Petelo. Ɓamba motuna ɓɛkye: «Moteye wa
ɓɛ̀ɛ kaphute mputi ya Tempelo?»
25 Petelo amba ya ɓuya yokye: «Ɛɛ, kaphute.» Waanyɔlɔ Petelo o
ingambi, Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Simo, koumunya ɓo? Ookokyi
iphuta mputi ya mokonzi ŋwa mokyisi nza? Ɓaalombo nde ɓabutu?»
26 Petelo amba ya mobuyisa yokye: «Ɓabutu.» Emba Yesu amba ya wɔ
nɛ yokye: «Ɓo ɓaaɓona, ɓaamokyisi teɓaaphute.
27 Ka phɔ ɓanga saɓatungyisa, kyɛndɛ lɔɓɔ o maa maanɛnɛ, swe eya
motata wɛ iimba, oetakole munɔkɔ, wa mowɛnɛ phalanga eya ebuni,
oekpe, ophute mputi phɔ ya ɓanga na wɛ.»

18

Olekyi na ngambo nza?

1 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ ɓaekosi ɓamba ya waali Yesu, ɓamba ya motuna
ɓɛkye: «Oolekyi na ngambo o Ɓokonzi pha ikolo nza?»
2 Yesu amba ya ɓanga ŋwana omokyɛ, aesi ya motɛyɛ onte ya ɓɛ.
3 Amba ya wɔ yokye: «Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓo moɓesi ŋwa
ɓɛ̀ɛ temobuto ndokolo ŋwaka ɓana ɓaakyɛɛ phe, otonyɔlɔ o Ɓokonzi pha
ikolo.
4 Oolekyi na ngambo o Ɓokonzi pha ikolo, eli moto ookomiuya na
ookobutwe ndokolo ŋwana oyo.
5 Emba na moto nza, owa moyamba ŋwana omookyɛɛ phɔ ya nga, mɛna
anzambi nde nga mampenza.»

Sakyela ɓoɓe

6 «Ka moto nzaa owamokosa ɓaakyikyi ɓaɓa ɓaanzanole oɓokye
ɓakyele ɓoɓe, elekakyi na ɓola oɓokye ɓatingya moto mɛ iɓanga sinɛnɛ o
nkyingo, ɓamovakye o ebale.
7 Ngɔngɔ ɓoikye na ɓato ɓa mokyisi, na ndengye ekyekyele ɓɛ́ɛ oɓokye
ɓɛbi ɓakyele masumu. Maphɔɔ ma ndengye mɛna temakokyi izanga; kasi
ngɔngɔ ɓoikye eli na moto okokyele oɓokye ɓɛbi ɓakyele masumu.
8 Ɓo eɓokɔ ya wɛ naa ekolo ya wɛ kyeetome ikyela ɓoɓe, oetene, phɔ
elekyi na ɓolaa inyɔlɔ o lola na eɓokɔ yɔnɔyɔ naa ekolo yɔnɔyɔ na ikyɛndɛ
na maɓɔkɔ maɓale na ná makolo maɓale o lifelo, o ŋwenya mote mozime.
9 Ka ɓo ziyo sa wɛ sietome ikyela ɓoɓe, osiphɛngɔlɔ kosivakye itakye na
wɛ, phɔ elekyi ɓolaa phɔ ya wɛ inyɔlɔ o lola na ziyo sɔnɔsɔ, na ikyɛndɛ
na miyo masɔ maɓale o ŋwenya ŋwa lifelo.»

Ete ya mpate eebungyi ezwa

10 «Kyeɓa na iwɛnɛ mɔnɔmɔ na ɓana ɓaɓa phaa; naewɔlɛ phɔ ɓanze ɓa
ɓɛ́ɛ ɓaaɓatele ɓatɛmɛ imbɛlɛ sisɔ o ɓoo pha Tata oli o ikolo. [
11 Phɔ Ŋwana wa Moto aesi ya bikya ɓaabunga.]»
12 «Ɓɛ̀ɛ koumunya ɓo? Ɓo moto mɔnɔmɔ ali na mampate munkama, ɓo
yɔnɔyɔ ebungyi, etaikye ika makoo ibuya mbuka ibuya o ikolo sa ngomba
phɔ akyɛ luka eebungyi?
13 Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓo aezwe, amoɓaa na nkyisa phɔ ya
mpate mɛ ileka nkyisa iiɓakyi nɛ phɔ ya mampate mako ibuwa mbuka
ibuwa matemaikakyi bunga.
14 Nde ɓomɔ, Ango wa ɓɛ̀ɛ ooli o ikolo taazingye oɓokye na mɔnɔmɔ na
ɓana ɓaɓa abungye.»

Ɓo nwɛbi aekyesi ɓoɓe

15 «Ɓo nwɛbi aekyesi ɓoɓe, kyɛndɛ oka yɛ, omowɛninya ɓoɓe ɓoekyesi
yo ɓɛ̀ɛ ɓaɓale. Ɓo aeyokyi, mɛna akuli butwa nwɛbi na wɛ.
16 Kasi ɓo alɛ iyeyoka, kpa moto mɔnɔmɔ naa ɓaɓale, phɔ "ɓatene
ɓolombe nde minɔkɔ ya manzoka maɓale naa maato."
17 Kasi ɓo alɛɛ iɓaoka, oloimole o ingomba. Emba ɓo ambi lɛ
ioka ingomba, omowɛnɛ ndokolo mopakano naa ndokolo mophutise wa
mputi.»
18 «Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Maphɔɔ masɔ maamoanola ɓɛ̀ɛ
wawa o se, nɛ Ŋwaphongo aamaanola o ikolo; ka maphɔɔ masɔ maamolɛ
ɓɛ̀ɛ wawa o se, Ŋwaphongo nɛ aamalɛ o ikolo.
19 Nakule wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓo o mokyisi mumu, ɓato ɓaɓale onte ya
ɓɛ, ɓaokaa iɓɔndɛlɛ phɔ ya inzonga ekpele, Tata owa ikolo aaɓaphɛ yango.

20 Phɔ elele esɔ eangaa ɓato ɓaɓale naa ɓaato na nkombo ya nga, nali
onte ya ɓɛ.»

Ete ya moto wa etoma otookyele ɓɛbi ngɔngɔ

21 Emba Petelo amba yaa phɛnɛphɛ na Yesu, amba ya motuna yokye:
«Nkolo, ɓo nwɛbi na nga ankyesi ɓoɓe esengyesi oɓokye na molimbisa
mɓala ɓo? Ekokyi iɓaa mbala sambo?»
22 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Phe, siiwɔ na wɛ oɓokye mbala
sambo, kasi mbala mako sambo mbala sambo.
23 Yango mɛna, Ɓokonzi pha ikolo pha ulana na mokonzi mɔnɔmɔ owa
ɓangaka ɓato ɓɛ̀ɛ ɓaaetoma, phɔ akyekye maphɔɔ ma mambɔngɔ ma ɓɛ.
24 Waatata yo ikyeka maphɔɔ mɛ, ɓamoyelesi na moto wa etoma
mɔnɔmɔ owa ɓaka na mbɔngɔ enɛnɛ.
25 Moto mɛ taɓaka na ɓaphalanga ɓaiita mbɔngɔ mɛ. Yango mɛna
mokonzi nwɛ amba ya toma oɓokye, ɓamoungya ndokolo moombo na
ŋwaŋwasi na ɓana ɓa ɓɛɛ, eɓe na mbolo yɛ, phɔ ya iita ena mbɔngɔ.
26 Moto wa etoma mɔna, amba ya kusama na maɓɔngɔ; amba wɔ yokye:
“Mokonzi inzuyisa mɔɔ, impɛ ɓanaa nkɔlɔ, namwita mbɔngɔ ya wɛ esɔ.”
27 Mokonzi aesi ya mooka ngɔngɔ, amolimbise, nɔnɔ waamolɛ yo akyɛ.
28 Waatɔkɔlɔ moto wa etoma mɔna, akyɛ vana na nwɛbi nɛ wa etoma
owa ɓaka na ŋwana mbɔngɔ yɛ ekyikyi ya ɓaphalanga. Amoakye o ŋwɛsi,
abuto imunyata na ɓokusi, amba ya wɔ yokye: “Iita mbɔngɔ ya nga!”
29 Nwɛbi nɛ amba ya kusama na maɓɔngɔ, amba ya nyingonela nɛ
yokye: “Inzuyisa mɔɔ, impɛ ɓana nkɔlɔ, namwita mbɔngɔ ya wɛ!”
30 Kasi yo taikaka anola, amba kyɛ munyɔsa o bɔlɔkɔ tee nɔnɔ mokɔlɔ
ŋwa iita yo mɓɔngɔ yɛ.
31 Waawɛnɛ ɓato ɓaetoma ɓaayɔkɔ ɓaaɓona, ɓawɛnɛkyɛ ngɔngɔ ɓoikye,
ɓamba yakyɛ imola mokonzi ŋwa ɓɛ.
32 Mokonzi amba ya ɓanga moto wa etoma mɛ, amba ya wɔ nɛ yokye:
“Oli moto wa etoma moɓe! Waɓaka na mbɔngɔ ya nga, na elimbisaka phɔ
wanyingonelaka na nga.
33 Nawɛ nga osengyelakyi iyokyela nwɛbi na wɛ ngɔngɔ ɓo wa
eyokyelaka nga ngɔngɔ.”
34 Mokonzi aokaka yɔ, amba ya nyɔsa moto wa etoma mɛ o bɔlɔkɔ, tee
nɔnɔ mokɔlɔ ŋwa mwita yo mbɔngɔ yɛ.»
35 Yesu amba ya wɔ yokye: «Tata ooli o ikolo amoekyela nde ɓomɔ, ɓo
mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ̀ɛ talimbise nwɛbi nɛ na ndondo yɔnɔyɔ.»

19

Mateya ma Yesu phɔ ya Lowɔ lookyekyi iɓoma ɓolonga

1 Waaunva Yesu iwɔ maphɔɔ mamana, amani o Galileya, aesi ya kyɛndɛ
o manyɛtɛ ma Yuda mali o mokukulu mooyɔkɔ ŋwa ebale ya Yaladɛnɛ.
2 Moluku ŋwa ɓato moikye ŋwamba ya moɓenga o mɔ, amba ya
ɓabikya.
3 Bafalisayi ɓaayɔkɔ ɓayakaka oli Yesu phɔ ya imumeka, ɓamba ya
motuna ɓɛkye: «Miɓeko ma ɓanga mianole oɓokye lele akokyi ilɛ ŋwasi
wɛ nde pha ɓaɓona?»
4 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Bɛ̀ɛ naino totangyi buku pha
Ŋwaphongo? “O etatele ya mokyisi, Ŋwaphongo akyelaka ŋwaŋwasi na
lele.”

5 Emba, amba ya wɔ yokye: Yango mɛna, lele amoika nyango na ango,
amokyɛ angana elele yɔnɔyɔ na ŋwaŋwasi wɛ, phɔ ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓale
ɓabutwe moto mɔnɔmɔ.
6 Nde ɓomɔ, teɓakuli ɓa ɓato ɓaɓale, kasi ɓabuto moto mɔnɔmɔ. Emba
ɓo Ŋwaphongo ambo angyinya ŋwaŋwasi na lele, moto sa ɓakabinya.»
7 Ɓafalisayi ɓamba ya motuna ɓɛkye: «Ka phɔ ya ye Mose aphɛkyɛ nzela
oɓokye ɓo lele kalɛ ŋwaŋwasi na ɓolonga, asengyesi imokomela mokanda
moteya oɓokye ɓolonga ɓowe?»
8 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Mose aephɛkyɛ nzela ya ilɛ ɓaɓasi
phɔ ya nzoto ɓokusi ya ɓɛ̀ɛ. Kasi uta o etatele teyaikaka ɓaa ɓaɓona.
9 Kasi nga na wɔ ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓo lele alɛ ŋwasi wɛ, ɓo te eɓe nde phɔ
ya ɓondumba phe, akyɛɛ longa mosuu, mɛna kakyele phemba.»
10 Ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Ɓo moɓeko ŋwa ɓolonga moɓee
ɓaɓona, elekyi na ɓolaa iɓa salonga.»
11 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Teli ɓato ɓasɔ ɓaakokyi isɔsɔlɔ
mateya mama, manya nde ɓaaunva phɛ Ŋwaphongo ɓokusi pha
imaanola.
12 Maphɔɔ mali maikye, maakatele moto salonga. Ɓakyi teɓaalongwe
phɔ ɓanyiɓa ɓompele tata o iɓotama, ɓana ɓaɓaɓoma ɓompele, ɓaayɔkɔ
te ɓalongye phɔ ɓamiambya muwɔsi phɔ ya Ɓokonzi pha ikolo. Moto
oakokyi ianola mateya mama, amaanole!»

Yesu atandesi ɓana ɓakyɛ maɓɔkɔ

13 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ ɓato ɓayelesi Yesu ɓana ɓa ɓɛ́ɛ phɔ aɓatandele
maɓɔkɔ ambe na ɓɔndɛlɛ phɔ ya ɓɛ, ɓaekosi ɓamba ɓakatela.
14 Kasi Yesu amba ya wɔ yokye: «Lɛ ɓana ɓakyɛ ɓaye oka nga, lɛ
ɓakatela, phɔ Ɓokonzi pha ikolo ɓoli phɔ ya ɓato ɓali ndokolo ɓana
ɓakyɛ.»
15 Waaɓatandela yo maɓɔkɔ, amba ya mana wamɔ.

Moto wa ezwele

16 Moto mɔnɔmɔ amba yaa oli Yesu, amba ya motuna yokye: «Moteye,
lowɔ'ye loolaa, losengyesi nga ikyela phɔ na zwe ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ?»
17 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Phɔ ya'ye kontune phɔ ya lowɔɔ
loolekyi ɓolaa? Ooli molaa nde Ŋwaphongo. Ɓoozingyi inyɔlɔ o mokyisi
ŋwa ɓomɔɔ, kumola miɓeko.»
18 Moto mɛ amba ya motuna yokye: «Miɓeko ye?» Yesu amba ya
mobuyisa yokye: «Saɓoma moto, sakyela ɓaphemba, saiɓa, sakatela moto
ɓɔɔlɛ,
19 kumola nyɔngɔ na ɔngɔ, zinga mobuɓaa na wɛ ɓo komizingye wɛ
mampenza.»
20 Munzenga mɛ amba ya wɔ nɛ yokye: «Nakumole miɓeko misɔ
maamina. Nakule kyela'ye?»
21 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Ɓo ozingyi iɓa moto o molaa kyɛndɛ
kyɛ ungya mbolo ya wɛ isɔ, ombe kaɓela ɓaɓola ɓana ɓaphalanga. Emba
waamba ɓa na ezwele o ikolo. Sima, yaka ya mbengye.»
22 Kasi waaoka munzenga mɔna ɓaaɓona, aesi ya butwa na ngɔngɔ phɔ
aɓaka moto wa ezwele iikye.
23 Emba Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ na
ɓɛ̀ɛ, wali nkamba phɔ ya moto wa ezwele inyɔlɔ o ɓokonzi pha ikolo.
24 Nakule wɔ na ɓɛ̀ɛ ɓoɓo: Wali nkamba phɔ ya nyama enɛnɛ ɓoli shamo
iinyɔlɔ o iluu sa sɔlu. Kasi nkamba kyikule lɔɓɔ phɔ ya moto wa ezwele
inyɔlɔ o ɓokonzi pha Ŋwaphongo.»

25 Waaoka ɓaekosi maphɔɔ mɛ, ɓamba kamwa na ɓoikye, ɓamba ya wɔ
ɓɛkye: «Ɓo eɓe ɓaɓona, ombi koka ibika nza?»
26 Yesu aɓakyekyi, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Moto takokyi imibikya
nde yo mapenza, kasi eli nde Ŋwaphongo ookokyi ikyela maphɔɔ masɔ.»
27 Emba Petelo amba ya kpa maloɓa yokye: «Kyeka, ɓanga ɓaɓa toikyika
isɔ yaaɓaka na ɓanga, tobuto ikyɛmieɓenga, ekpele'ye eya mozwa ɓanga?»
28 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ ɓɛ̀ɛ ngakye: Imbɛlɛ
saamozala Ŋwana wa Moto o eziye yɛ ya ngambo, o mokyisi ŋwaa sika,
ɓɛ̀ɛ ɓambengakyi, wa mozala na ɓɛ̀ɛ o biziye iko mbuka biɓale phɔ ya
itenaka malombe ma maɓota iko mbuka maɓale ma Isalayɛlɛ.
29 Ka moto munsɔ oikyika ingambi sɛ, eɓe ɓanaa nyango, eɓe nyango
na ango, eɓe ɓana ɓɛ, na manzabi mɛ, phɔ ya nkombo ya nga, amozwa
mbolo mɛ mbala munkama, amba na zwa ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
30 Ɓato ɓaikye ɓaali lɔlɔ eye o ɓoo, ɓamobutwa o sima. Kasi ɓaali lɔlɔ
o sima ɓamobutwa o ɓoo.»

20

Ɓato ɓaetoma o inzabi sa vinyɔ

1 «Okyemela yaamokyela Ŋwaphongo o ɓokonzi pha ikolo, ya moɓa
ndokolo moto mɔnɔmɔ ootɔkɔsi na mumbengu phɔ ya ikyɛ luka ɓato ɓa
imokyelela etoma o inzabi sɛ sa vinyɔ.
2 Aesi ya okana na ɓɛ́ɛ oɓokye: Ɓamozwa mbano ya eɓende yɔnɔyɔ ya
ɓaphalanga ɓoophute ɓɛ́ɛ phɔ ya mokɔlɔ mɔnɔmɔ ŋwa etoma, amba ya
ɓatoma o inzabi sɛ sa vinyɔ.
3 O ngonga ya ibuwa ya mumbengu, akuli ya tɔkɔlɔ, akyɛ zwa ɓato ɓasuu
ɓazasi o munsɔngɔ sa etoma ya ikyela,
4 amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: “Na ɓɛ̀ɛ kyɛ kyela o inzabi sa nga.
Namoephɛ mbano eekokyi.”
5 Na ɓɛ́ɛ ɓamba ya kyɛndɛ. Wa koma bunya o moto, na wa ngonga eya
iyato ya nkɔkɔlɔ, akulaka kyela nde ɓomɔ.
6 O ngonga ya itano eya nkɔkɔlɔ, akuli tɔkɔlɔ akyɛ zwa ɓato ɓasuu ɓazasi
o munsɔngɔ. Amba ya ɓatuna yokye: “Phɔ ya'ye ozasi wawa nzanga
mobimba sakyela etoma?”
7 Ɓɛ́ɛ ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: “Moto wa ilokpa o etoma tali.” Amba
ya ɓabuyisa yokye: “Ɓɛ kyɛ kyela o inzabi sa nga.”»
8 «Waatata iyinda bunya, mokolo inzabi aesi ya wɔ na kapita yokye:
“Ɓanga ɓato ɓaetoma ɓasɔ, oɓaphute. Tata na ɓaakpakyi nga sima,
oombe ɓomela na ɓaakpakyi nga o ɓoo.”
9 Ɓato ɓaatataka ikyela etoma o ngonga eya itano ya nkɔkɔlɔ, ɓaesi ya
zwa moto na moto eɓende yɔnɔyɔ ya ɓaphalanga eekokyi na iphuti sa
mokɔlɔ mobimba.
10 Waakoma imbɛlɛ sa ɓatataka ikyela etoma, ɓaumunyaka oɓokye
ɓamozwa ɓaphalanga ileka ɓɛbi. Kasi ɓaɓaphɛkyɛ nde eɓende yɔnɔyɔ
ya ɓaphalanga ekokyi na mokɔlɔ mobimba.
11 Waakpa ɓɛ́ɛ ɓaphalanga, ɓabuto imiima na mokolo inzabi.
12 Ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: “Ɓato ɓaetoma ɓaasukakyi wɛ ipka ɓakyesi
etoma nde ngonga yɔnɔyɔ, o ɓaphuti na ɓanga nde ndengye yɔnɔyɔ. Kasi
ɓanga tokyesi etoma mokɔlɔ mobimba, tophɛmbi na ná moo mokusi!”
13 Kasi mokolo inzabi amba ya buyisa mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ yokye: “Nwɛbi
na nga, siikyi ekyela ɓoɓe, tolookanakyi nga na wɛ na eɓende yɔnɔyɔ ya
ɓaphalanga phɔ ya mokɔlɔ mobimba?

14 Kpa ɓaphalanga ɓa wɛ, kyɛndɛ. Na zingye iphuta okpakyi nga sima
ɓoephuti nga.
15 Ya ɓo'ye! Eli ɓaphalanga ɓa nga, sikokyi ikyela na ɓɛ́ɛ ɓoozingyi nga?
Ookyi zuwa phɔ nali moto molaa?”
16 Yango mɛna, Yesu amba ya sukya ɓoɓo: Ɓato ɓaali o sima ɓamobutwa
o ɓoo, kasi ɓali o ɓoo ɓamobutwa o sima.»

Yesu akuli imola mbala eya iyato ɓo wa mowaa yo na ɓo wa mokundwa yo

17 Waaɓa Yesu kakyendɛ o Yelusalɛmɛ, o nzela, amba ya wɔ na ɓaekosi
iko mbuka ɓaɓale yokye:
18 «Okyemela, uŋwaŋwa eye, tokyɛndɛ o Yelusalɛmɛ, omɔ, nga Ŋwana
wa Moto, ɓamunzambya oka ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, na
ɓateye ɓa Miɓeko, ɓamuntenela ɓolombe pha iwaa.
19 Ɓamba na nzambya oka ɓato ɓaateɓali Bayuda, ɓamunzakya,
ɓamumbinda phimbo, ɓaamba na mbaka o ekulusu. Kasi sima ya nkɔlɔ
iyato namokundwa.»

Ionga sa nyango wa Zake na Yoane

20 Ɓoɓɛlɛ, ŋwaŋwasi wa Zebede aesi ooli Yesu na ɓana ɓɛ̀ɛ ɓaɓale ɓa
ɓampele, amba ya kusama o ɓoo phɛ, phɔ ya imonga lowɔɔ lonɔlɔ.
21 Yesu amba ya motuna yokye: «Kozingye'ye?» Ŋwaŋwasi wa Zebede
amba mobuyisa yokye: «Indakyele oɓokye o ɓokonzi pha wɛ, ɓana ɓanga
ɓa ɓampele ɓaɓa ɓamozala mɔnɔmɔ o ɓoloo pha wɛ, omoyɔkɔ o ɓowɛɛ
pha wɛ.»
22 Yesu amba ya buya yokye: «Toeɓe lowɔ loongye ɓɛ̀ɛ. Ɓɛ̀ɛ okokyi
inywa kɔphɔ ya ɓolɔsi eya munywa nga?» Ɓamba mobuyisa ɓɛkye:
«Ɓokokyi.»
23 Emba Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Eli phɛlɛ, kɔphɔ eyamunywa
nga na ɓɛ̀ɛ wa moenyŋwa mɛ. Kasi iyɔlɔ moto owa mozala o ɓoloo naa o
ɓowɛɛ pha nga tekyekyi nga, phɔ Tata aunva ɓɔngya bilele ɓaabina phɔ
ya ɓato ɓaɔlɔ yo.»
24 Waoka ɓaekosi iko ɓayɔkɔ lowɔ mɛ, ɓaokyelaka ɓola na mosi yɔɔ.
25 Emɓa Yesu amba ya ɓaɓanga ɓɛ́ɛ ɓasɔ wali yo, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye: «Koeɓe oɓokye ɓakonzi ɓa nkyisi, ɓakonza ɓato ɓa ɓɛ, na ɓato
ɓaanɛnɛ ɓawɛninya ɓato ɓa ɓɛ́ɛ mpasi.
26 Nzuka onte ya ɓɛ̀ɛ, yango saɓa ɓaɓona. Ɓo mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ kalukye
imibuya moto munɛnɛ, esengyesi oɓokye aɓe moto wa etoma wa ɓɛ̀ɛ.
27 Nde ɓomɔ, ɓo mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ kazingye iɓa o ɓoo, esengyesi oɓokye
aɓe moombo ŋwa ɓɛ̀ɛ.
28 Phɔ nga Ŋwana wa Moto siika yaa phɔ ɓato ɓankyelele, kasi na yaa
nde oɓokye naɓakyelele, nambe naambya ɓomɔɔ pha nga phɔ yaiikola
ɓato ɓaikye o ɓoombo.»

Yesu abikye ɓato ɓaɓale ɓaaphɔlɔ miyo

29 Waatɔkɔlɔ ɓɛ́ɛ o Yeliko, ɓato ɓaikye ɓamba ya ɓenga Yesu.
30 Ɓato ɓaɓale ɓaaphɔlɔ miyo ɓazalaka o mbale ya nzela, waoka ɓɛ́ɛ
oɓokye Yesu kalekane, ɓamba tata iyaaŋwana ɓɛkye: «Nkolo, Ŋwana wa
Davidi, olookyele ngɔngɔ!»
31 Ɓato ɓaikye ɓaphaphalaka na ɓɛ, ɓɛkye: «Kanga munɔkɔ!» Kasi ɓɛ́ɛ
ɓakulaka aŋwana na ɓokusi ɓɛkye: «Nkolo, Ŋwana wa Davidi, olookyele
ngɔngɔ.»

32 Yesu amba ya tɛmɛ, aesi ya ɓaɓanga, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Kozingye oɓokye nakyele'ye phɔ ya ɓɛ̀ɛ?»
33 Ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: «Nkolo, kyela oɓokye miyo ma ɓanga
maingwe.»
34 Yesu amba ɓaokyela ngɔngɔ, amba ya ɓakuma o miyo, nde mina
wamɔ, ɓato ɓaɓale mɛ ɓabuto iwɛnɛ, ɓamba butwa iɓenga Yesu.

21

Yesu anyɔsi o Yelusalɛmɛ

1 Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaesi ya koma phɛnɛphɛ na Yelusalɛmɛ. Waakoma
ɓɛ́ɛ o Ɓetafaze o ngomba ya Ɓaolive, Yesu amba ya toma ɓaekosi ɓaɓale
o ɓoo. 2 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Kyɛndɛ o mokyisi mooli o ɓoo,
ɓo okomi omɔ, wamowɛnɛ eɓɛmbɛ ya mpunda ɓaetingye na ŋwana wa
yango. Omaingole, oye na mango wawa.
3 Kasi ɓo moto aetuni, ɓɛ̀ɛ omobuyisaka oɓokye: “Nkolo asengyesi na
mango.” Amokula ebuyisa mango izele.»
4 Maphɔɔ maamana makyelamaka phɔ ya ikokya maphɔɔ mawɔkɔ
moimosi wa Ŋwaphongo oɓokye:
5 «Wɔ na ŋwana wa ŋwaŋwasi wa Siona oɓokye: Kyeka mokonzi ŋwa
wɛ kaye. Kaye na ɓonyilɛ, abaa o ikolo sa mpunda na sa ŋwana wa
mpunda.»*
6 Ɓaekosi ɓamba ya kyɛndɛ, ɓakyɛkyela nde ɓo wa wɔkɔ Yesu na ɓɛ.
7 Ɓamba yaa na mpunda na ŋwana wa yango, ɓawalaka bitobu ɓa ɓɛ́ɛ
o ikolo sa mango, Yesu amba ya zala iɓɛ.
8 Moluku ŋwa ɓato mwikye ɓaɓaka ɓawale bitobu ɓa ɓɛ́ɛ o nzela,
ɓaayɔkɔ ɓatenaka nkanga, ɓailangyaka o nzela. 9 Ɓato ɓaatambulaka
o ɓoo pha Yesu na ɓaamoɓengaka o sima, ɓaɓaka ɓaaŋwane ɓɛkye:
«Nkyɛmɔ na Ŋwana wa Davidi! Ookoye na nkombo ya Nkolo apambo-
lame! Nkyɛmɔ o bilele biilekyi ikolo!»
10 Waanyɔlɔ Yesu o Yelusalɛmɛ, mokyisi munsɔ ŋwanyinganaka, ɓato
ɓamba tunana ɓɛkye: «Moto oyo kane ɓaa nza?»
11 Ɓato ɓaayakaka na Yesu ɓamba buya ɓɛkye: «Eli Yesu moimosi wa
Nazalɛtɛ o Galileya.»

Yesu anyɔsi o Tɛmpelo

12 Yesu aesi ya nyɔlɔ o Tɛmpelo, atati iwiinya ɓaungye na ɓaoombi ɓa
mbolo omɔ, amba ya bumbya ɓa mesa ma ɓaendinye ɓa ɓaphalanga.
Akuli na bumbya biziye ɓa ɓato ɓaungya makoto-ŋwenya.
13 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «O buku pha Ŋwaphongo wakomama
ɓoɓo: “Ɓamoɓanga ingambi sa nga, ingambi sa losambo.” Amba kula
ɓakya yokye: Ɓɛ̀ɛ osibuye elele ya ɓaibi.»
14 Ɓato ɓaaphɔlɔ miyo na ɓaaɔtɔnɔ makolo ɓamba yaa oli Yesu, amba
ɓabikya.
15 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓateye ɓa Miɓeko ɓaokaka
yɔɔ, wawɛnɛ ɓɛ́ɛ bilekyesako ɓiakyelaka Yesu na ɓana ɓaaɓaka ɓaaŋwane
o Tɛmpelo oɓokye: «Nkyɛmɔ na Ŋwana wa Dawidi!»
16 Emba ɓamba ya wɔ na Yesu ɓɛkye: «Kookye maphɔɔ maawɔ ɓɛ?»
Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Ɛɛ, naokye. Ɓɛ̀ɛ naino totangyi o

* **21:5 21.5** Ŋwana wa ŋwasi wa Siyona kyelukye iwɔ oɓokye ɓato ɓaa mokyisi ŋwa Siyona (Yelusalɛmɛ).

buku pha Ŋwaphongo? Ɓo wakoma ɓɛ́ɛ ɓoɓo: “Oteye ɓana ɓakyɛɛ na ɓaanywangye ndengye eekokyi ɓɛ́ɛ iekumbela?”»
17 Ɓoɓɛlɛ, aikyi ɓaika, atɔkɔsi o Yelusalɛmɛ akyɛ milangya o Ɓetani.

Yesu awambi ŋwete ŋwa fige

18 Mokɔlɔ ŋwa sima, waaɓa Yesu kakule butwa o Yelusalɛmɛ, aesi ya oka nzala.
19 Amba ya wɛnɛ ŋwete mɔnɔmɔ ŋwa fige imbale ya nzela, amba susana phɛnɛphɛ na ŋwango, akyɛ zwa nde maakyi na maakyi. Amba ya wɔ na ŋwete mɛ yokye: «Otokule ɓota mbuma!» Nde o sina imɓɛlɛ mɛ, ŋwete ŋwa fige moungyi.
20 Waawɛnɛ ɓaekosi ɓaɓona, ɓamba kamwa na ɓoikye. Ɓamba ya tuna Yesu ɓɛkye: «Phɔ ya'ye ŋwete mumu moungyi na mbala yɔnɔyɔ ɓoɓo?»
21 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓooli phɛlɛ na ianola, ɓo toikyi ziko, okokyi ikyela maphɔɔ maakyesi nga na ŋwete ŋwa fige. Okokyi na iwɔ na ngomba eye oɓokye: Mana wawa, kyɛndɛ kyɛ mivaka o ebale enɛnɛ! Wamokyelama.
22 Ekpele esɔ eya moonga ɓɛ̀ɛ na iɓɔndɛlɛ, ɓo oanosi oɓokye wa moezwa, waamba na ezwa.»

Owa phɛ Yesu ɓokonzi nza?

23 Yesu aesi ya nyɔlɔ o Tempelo, atati iteya ɓato. Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓankumu ɓa ɓato, ɓamba ya susana oli yo, ɓamba ya motuna ɓɛkye: «Kokyele maphɔɔ mama na ɓokonzi'ye? Oephɛ ɓokonzi pha ikyela maphɔɔ mɛ nza?»
24 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Na nga, naetune nde motuna mɔnɔmɔ. Ɓo ombuyise eyano, emba na moeyimola na ɓokonzi ye ɓokyele na nga maphɔɔ mamana.
25 Owa tomaka Yoane iɓatisa ɓato nza? Ya motomaka Ŋwaphongo ndee ɓato?» Kasi ɓɛ́ɛ ɓabutwaka iwɔnɔ ɓɛ́ɛ na ɓɛ́ɛ ɓɛkye: «Ɓo tobuye oɓokye yamotomaka Ŋwaphongo, amokula lotuna yokye: Toikaka anola Yoane phɔ ya'ye?
26 Ɓo toonimobuyisa oɓokye: Ya motomaka ɓato, toile tɔkɔ na ɓato, phɔ ɓato ɓasɔ ɓaanolaka oɓokye Yoane ali nde owa kolo moimosi wa Ŋwaphongo.»
27 Yango mɛna, ɓamba mobuyisela ɓɛkye: «Toloeɓe.» Emba Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Na nga mɛ esieyimole naa nakyele maphɔɔ mama na ɓokonzi pha nza.»

Ete ya ɓana ɓa ɓampele ɓaɓale

28 Yesu amba kula ya wɔ yokye: «Ɓɛɛ koumunya ɓo phɔ ya maphɔɔ mama? Moto mɔnɔmɔ aɓaka na ɓana ɓa ɓampele ɓaɓale, aesi ya ɓanga owa ɓola, amba ya wɔ nɛ yokye: “Ŋwana wa nga, lɔlɔ kyɛndɛ kyɛ kyela o inzabi sa vinyɔ.”
29 Ŋwana amba ya buya yokye: “Nalɛ, esiikyɛndɛ.” Kasi o sima aumunye, aesi ya kyɛndɛ o inzabi sa vinyɔ.
30 Akulaka wɔ na owa iɓale nde ɓomɔ. Owa iɓale amba buya yokye: “Ɛɛ Tata, na mokyɛndɛ.” Kasi taika kyɛndɛ.
31 Onte ya ɓana ɓaɓale ɓaaɓana, okyesi maphɔɔ maazingye ango wa ɓɛ́ɛ nza?» Ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: «Ŋwana owa ɓoo.» Emba Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓaphutise ɓa mputi na mandumba, ɓamunyɔlɔ o ɓokonzi pha Ŋwaphongo o ɓoo pha ɓɛ̀ɛ.

32 Phɔ, Yoane Moɓatise ayakaka yaeteya nzela elaa, kasi ɓɛ̀ɛ toikaka
moanola. Kasi ɓaphutise ɓa mputi, eɓe na mandumba ɓa moanoleleka,
ka ɓɛ̀ɛ na ɓo wawɛnɛkyɛ ɓɛ̀ɛ ɓaɓona, toika ɓongola mandondo phɔ ya
imoanola.»

Ete ya ɓato ɓaetoma ɓaɓe o inzabi sa vinyɔ

33 «Okyemela ete esuu. Moto mɔnɔmɔ aɓalaka inzabi sa vinyɔ, aesi
ya silungya na kyengyete. Amba ya tima iɓela o maɓanga phɔ ya ikyela
isungu sa iyamola mbuma ya vinyɔ. Atongaka na ingambi sɔnɔsɔ o
ngomba phɔ ya moto okokyɛngyɛlɛ sina inzabi. Sima, amba ika siikyela
ɓato oɓokye ɓasiphutele, yo akyɛ o imbanga.
34 Waakoma imbɛlɛ sa inɔkɔ mbuma, mokolo inzabi aesi ya toma ɓato
ɓaetoma ɓɛ́ɛ oka ɓato ɓaaphutele inzabi oɓokye ɓakyɛ mokpela iyalo
saaka yɛ.
35 Kasi ɓaaphutele inzabi ɓaakye ɓasali mɛ, ɓakutubi mɔnɔmɔ, ɓaɓomi
oomoyɔkɔ, owa iyato ɓamoɓomi na maɓanga.
36 Emba mokolo inzabi amba kula toma ɓato ɓasuu ɓaikye ileka
ɓaaphanza, kasi ɓaaphutele inzabi ɓakulaka ɓakyela nde ɓomɔ.
37 O sima ya ɓɛ́ɛ ɓasɔ, amba ya ɓatomela ŋwana wɛ mɔnɔmɔ.
Aumunyaka oɓokye: “Ɓamokumola ŋwana wa nga.”
38 Kasi waamowɛnɛ ɓaaphutele inzabi, ɓawɔnɔkɔ onte ya ɓɛ̀ɛ ɓɛkye:
“Kyeka sɔmi yɛ, owa moikala na sina inzabi ɓo ango awe! Yaka tomoɓome,
inzambi mɛ samobutwa sa ɓanga.”
39 Ɓaesi ya moakya, ɓamovakyi o sɛlɛkyɛ ya inzambi, ɓamoɓomi.»
40 Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Emba waamoya mokolo ŋwa inzambi,
amokyela ye phɔ ya ɓasali ɓaɓana?»
41 Ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: «Etaɓaokye ngɔngɔ. Aaɓaɓoma ɓɛ́ɛ
ɓasɔ, aamba phɛ inzambi oka ɓaphutesi ɓasuu. Emba ɓato mɛ ɓamoɓaka
ɓamophɛ mbuma o imbɛlɛ siikokyi.»
42 Emba Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛɛ toika tanga maphɔɔ mama
o Buku pha Ŋwaphongo? Ɓakoma ɓoɓo:
“Iɓanga saavakaka ɓatongyi ɓa mangambi,
sibuto iɓanga siiphisi ingambi sisɔ.
Mɛna etoma ya Nkolo.
O miyo ma ɓanga eli lowɔ la ikamwa!”»
43 Yesu amba kula ya ɓakya yokye: «Yango mɛna, na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye:
Ɓamoeɓɔlɔlɔ ɓokonzi pha Ŋwaphongo, ɓaamba ɓophɛ ɓato ɓasuu, ɓɛ́ɛ
ɓaaɓokyelela etoma elaa. [
44 Owa mokaa o ikolo sa sina iɓanga, amokyɛ mitenya ɓinango, kasi ɓo
iɓanga mɛ sikaa o ikolo sa moto mɔnɔmɔ, saamowɔlingyinya.]»
45 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓateye ɓa Miɓeko ɓaaokyi
bite biɓale mɛ, ɓaeɓaka oɓokye, Yesu kawɔ phɔ ya ɓɛ.
46 Emba ɓamba tata iluka malondo ma imwakya, kasi ɓa ilaka ɓato, phɔ
ɓato ɓaɓaka ɓakpe Yesu ndokolo moimosi wa Ŋwaphongo.

22

Ete ya esɛlɛkɔ ya ɓolonga

1 Yesu akulaka wɔlɛ ɓato ɓaamookye na bite bisuu yokye:
2 «Kyeka ɓo wamolekana maphɔɔ o Ɓokonzi pha ikolo. Ya moɓa
ndokolo mokonzi mɔnɔmɔ akyesi esɛlɛkɔ ya ɓolonga pha ŋwana wɛ.

3 Atomi ɓato ɓa etoma ɓɛ́ɛ oɓokye ɓakyɛ oka ɓato ɓaaɓangaka yo, phɔ
ɓaye o esɛlɛkɔ, kasi ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓalɛ iyaa.
4 Akulaka toma ɓato ɓa etoma ɓasuu, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ oɓokye
ɓakyɛndɛ wɔ na ɓato ɓaaɓangaka yo ɓoɓo: “Naumbo ɓɔngya mbolo isɔ,
naɓomi ngombɛ ya nga, na manyama maaisa. Yaka o esɛlɛkɔ ya ɓolonga.”
5 Kasi ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓawɛni lowɔɔ mɛ nde pha, mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ akyɛ o
etoma yɛ, omoyɔkɔ akyɛ o manzabi, ona akyɛ kyela mumbongu.
6 Ɓaayɔkɔ ɓaakye ɓato ɓa etoma ɓaɓana, ɓa ɓanyɔkɔsi, ɓa ɓaɓomi.
7 Mokonzi aokyi yɔɔ, amba toma ɓatuluku ɓɛ, phɔ ɓakyɛ ɓoma ɓaɓomi
ɓaɓana, ɓatumbe na mokyisi ŋwa ɓɛ.
8 Sima amba ya wɔ na ɓato ɓa etoma ɓɛ́ɛ yokye: “Na ɓɔngyakyi esɛlɛkɔ
na ɓolaa, kasi ɓato ɓaaɓangakyi nga teɓaikyi ya zaa.
9 Kyɛndɛ o nsɔngɔ isɔ inɛnɛ, oɓangye ɓato ɓaamowɛnɛ ɓɛ, phɔ ɓaye o
esɛlɛkɔ.”
10 Ɓato ɓa etoma ɓaesi ya kyɛndɛ o nsɔngɔ ɓamba yaa na ɓato ɓasɔ
ɓaakyɛkyɛ zwa ɓɛ́ɛ omɔ, eɓe ɓato ɓalaa, na ɓato ɓaaɓe, nɔnɔ watondaka
ingambi sa esɛlɛkɔ.»
11 «Waanyɔlɔ mokonzi ikyɛ kyeka ɓato ɓaaɓangaka yo, akyɛ wɛnɛ moto
mɔnɔmɔ taikaka lata etobu ya esɛlɛkɔ.
12 Emba, amba ya motuna yokye: “Iwɛ onyɔsi wawa ndengye'ye? Toikyi
lata etobu ya esɛlɛkɔ.” Kasi moto mɛ taikaka zwa lowɔɔ la ibuya.
13 Ɓoɓɛlɛ mokonzi amba ya toma ɓato ɓa etoma ɓɛ́ɛ yokye: “Omokangye
maɓɔkɔ na makolo, omovakye o iɓanda o enzɔmbi amokyɛ lela, amokyɛ
twa mino.”
14 Yesu amba ya sukya ɓoɓo: “Nde phɛlɛ, ɓato ɓaikye ɓaɓangama, kasi
ɓaaɔlɔ ɓɛ́ɛ ɓali ɓa itanga.”»

Mputi ya mokonzi ŋwa Loma

15 Ɓafalisayi ɓakyɛkyɛ angana ikyita phɔ ya iluka malondo maiyakya
Yesu na maloɓa mɛ mampenza.
16 Ɓatomaka ɓaekosi ɓa ɓɛ́ɛ ɓasuu na ɓato ɓa Elode phɔ ɓakyɛ tuna
Yesu oɓokye: «Moteye, toeɓe oɓokye iwɛ kowɔ nde phɛlɛ, toile na moto,
iwɛ tookyekye na ngambo ya moto, kasi koteya nde phɛlɛ ikyiongye
Ŋwaphongo.
17 Oloimole, koumunya ɓo, moɓeko ŋwa ɓanga ŋwambya nzela ya
iphuta mputi ya mokonzi ŋwa Loma nde phe?»
18 Kasi Yesu aeɓaka malondo ma ɓɛ́ɛ maaɓe. Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Ɓanyamaɓɔlɛ. Phɔ ya'ye komekye?
19 Taateya ɓaphalanga ɓaphute na ɓɛ́ɛ mputi.» Ɓamba moteya eɓende
ya ɓaphalanga yɔnɔyɔ.
20 Emba Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Ɓoo ɓoɓo na nkombo eyakoma
ɓɛ́ɛ wawa ili ya nza?»
21 Ɓamba ya moɓuyisa ɓɛkye: «Ya mokonzi oo munɛnɛ wa Loma.»
Emba Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Yaaka mokonzi ŋwa Loma, oiphɛ
mokonzi ŋwa Loma, yaaka Ŋwaphongo, oiphɛ Ŋwaphongo.»
22 Waaoka ɓɛ́ɛ ɓaɓona, ɓakamwaka na ɓoikye, ɓaikyi mwika ɓakyɛ.

Motuna phɔ ya ikundwa sa ɓawe

23 Nde o muna mokɔlɔ mɛ, Ɓasadukayi ɓaesi waali Yesu. Eli ɓɛ̀ɛ ɓato
ɓawɔ oɓokye, ɓato ɓaawaa ete ɓaakundwe.

24 Ɓamba motuna ɓɛkye: «Moteye, Mose awɔkɔ yokye: “Bo moto awe
taikyi ɓota ɓana, ŋwana nyango na mowe asengyesi ilonga ɓozengye mɛ,
phɔ aɓotele ŋwana nyango ɓana.”
25 Oka ɓanga, yaɓaka ɓampele sambo, ɓɛ́ɛ ɓasɔ nyango mɔnɔmɔ,
ango mɔnɔmɔ. Ŋwana owa ɓola alongyi ŋwaŋwasi, awe taikyi ɓota na
ŋwaŋwasi ɓana, aikyi ɓozengye mɛ na ŋwana nyango.
26 Wakyelamaka nde ɓomɔ na owa iɓale na owa iyato, tee nɔnɔ owa
sambo.
27 O sima ya ɓɛ́ɛ ɓasɔ, ŋwaŋwasi mɛ aesi ya waa mɛ.
28 Emba mokɔlɔ ŋwa mokundwa ɓawe, ŋwaŋwasi mɛ amoɓa wa nza?
Phɔ ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓamolongaka.»
29 Yesu amba ya ɓa ɓuyisa yokye: «Ɓɛ omikose, phɔ toeɓe na maphɔɔ
maali o buku pha Ŋwaphongo, toeɓe na ɓokusi phɛ.
30 Phɔ waamokundwa ɓawe, malonga ete makule ɓaa, ɓa ɓasi na
ɓampele ɓamoɓa ndokolo ɓaanzelu ɓa ikolo.
31 Kasi phɔ ya lowɔ lokyekyi ikundwa sa ɓawe, toika tanga ɓo wawɔkɔ
Ŋwaphongo na ɓɛ?
32 Awɔ ɓoɓo: “Nali Ŋwaphongo wa Abalayama, wa Izake na wa
Yakoɓo.” Yo tali Ŋwaphongo wa ɓawe kasi ali Ŋwaphongo wa ɓato ɓali
na ɓomɔ.»
33 Ɓato ɓasɔ ɓaamokaka, ɓakamwaka na mateya mɛ.

Moɓeko molekyi miiyɔkɔ

34 Wa oka Ɓafalisayi oɓokye Yesu asukise Ɓasadukayi, ɓamba ya
angana waali yo.
35 Mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ̀ɛ aɓaka moteye ŋwa miɓeko, alukaka malondo
ma imeka Yesu, amba ya motuna yokye:
36 «Moteye, onte ya Miɓeko misɔ ma Ŋwaphongo, moɓeko'ye molekyi
miyɔkɔ?»
37 Yesu amba mobuyisa yokye: «Osengyesi izinga Nkolo Ŋwaphongo
wa wɛ na ndondo yɔnɔyɔ, na molimo ŋwa wɛ musɔ na ná maumunya ma
wɛ masɔ.
38 Mɛna eli moɓeko ŋwaa ɓoo, na moolekyi ɓonɛnɛ.
39 Moɓeko ŋwa iɓale mookokaa na ŋwa ɓoo, nwɛ mumu: Osengyesi
izinga nwɛbi na wɛ, ɓooko mizingye wɛ mampenza.
40 Miɓeko ma Mose na mateya ma ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo mali nde
onte ya miɓeko miɓale mamina.»

Masiya na Davidi

41 Ɓafalisayi ɓaanganaka elele yɔnɔyɔ, Yesu amba ya ɓatuna motuna
mumu:
42 «Ɓɛɛ koumunya ɓo phɔ ya Masiya? Iyo ali ŋwana wa nza?» Ɓamba
ya mobuyisa ɓɛkye: «Ali ŋwana wa Davidi.»
43 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ndengye'ye Davidi wakambemaka
yo na Bolɔɓɔ, amoɓangaka “Nkolo?” Waawɔ yo oɓokye:
44 “Nkolo Ŋwaphongo awɔ na Nkolo wa nga yokye: Yaka ya zale o ɓoloo
pha nga tee nɔnɔ waamouya nga ɓanguna ɓa wɛ o se ya makolo ma wɛ.”
45 Ɓo Davidi amoɓangaka “Nkolo”, ka ndengye'ye Masiya akokyi ikula
ɓaa ŋwana wa Davidi?»
46 Mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ takokaka na imobuyisa na lowɔɔ lɔnɔlɔ, tata mokɔlɔ
mɛ, moto takulaka meka na imotuna na mituna.

23

Ɓateye ɓa Miɓeko na Ɓafalisayi ɓanyamaɓɔlɛ

1 Emba, Yesu amba ya wɔ na ɓato ɓasɔ na ná ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye:
2 «Ɓateye ɓa Mibeko na Ɓafalisayi, etoma ya ɓɛ́ɛ nde ilimbolela ɓato
Mibeko ma Mose.
3 Ɓɛ̀ɛ osengyesi ikumola na ikyela isɔ yaamowɔ ɓɛ́ɛ na ɓɛ̀ɛ kasi ɓɛ̀ɛ
samekola moɓesi ŋwa ɓɛ, phɔ teɓaakyelele iikyiteya ɓɛ.
4 Ɓakangye biphesi bizito bili na nkamba phɔ ya ibinyanya, ɓaambe
biphisa ɓato o maɓɛkyɛ, kasi ɓɛ́ɛ mampenza teɓaabikume nɔnɔ na
munsɛɛ.
5 Bitoma bisɔ biikyele ɓɛ, ɓalukye nde oɓokye ɓato ɓa ɓawɛnɛ. Bitee ɓa
nkanda ya Ŋwaphongo bilate ɓato o imɓɛlɛ si sambele ɓɛ, ɓɛ́ɛ ɓa bibuya
binɛnɛ mpenza, ɓambe na ɓamba ma sɔngya manɛnɛ ma nkoto ya ɓɛ.
6 Ɓazingye bilele ɓa ngambo o bisɛlɛkɔ, na biziye ɓa o ɓoo o mangambi
ma makyita.
7 Ɓazingye ɓato ɓaɓaɓeyakye o bilele ɓiangane ɓato ɓaikye, ɓaambakye
na ɓaɓanga "ɓateye."
8 Kasi ɓɛ̀ɛ, sazingaka oɓokye ɓaeɓangye "moteye", phɔ ɓɛ̀ɛ ɓasɔ oli nde
ɓaekosi, oli nde na Moteye mɔnɔmɔ.
9 O munse mumu sa ɓanga moto mɔnɔmɔ "tata", phɔ oli nde na Ango
wa ɓɛ̀ɛ mɔnɔmɔ, oli o ikolo.
10 Sazingaka oɓokye ɓato ɓaeɓangakye "mokonzi", phɔ oli nde na
Mokonzi mɔnɔmɔ yo Masiya.
11 Moto oelekyi ɓɛ̀ɛ ɓasɔ, amoɓa moto wa ɓɛ̀ɛ wa etoma.
12 Moto okomitombe, ɓaamounya, kasi moto ookomiuya, ɓaamotomba.»

Yesu awɛninyee ɓɔɔlɛ pha ɓateye ɓa Miɓeko na Ɓafalisayi

13 «Ngɔngɔ ya ɓɛ̀ɛ, ɓateye ɓa Miɓeko na Ɓafalisayi, ɓanyamaɓɔlɛ!
Koziɓele ɓato nzela eekokyi na ɓɛ́ɛ inyɔlɔ o ɓokonzi pha ikolo. Ɓɛ̀ɛ
mampenza toonyɔlɔ, kombe na katela ɓato ɓaazingye inyɔlɔ.»
14 [«Ngɔngɔ ya ɓɛ̀ɛ, ɓateye ɓa Miɓeko na Ɓafalisayi, ɓanyamaɓɔlɛ!
Koiyele mazengye na mbolo ya ɓɛ́ɛ isɔ na malondo maɓe phɔ ya iɓomba
ɓoɓe pha ɓɛ̀ɛ, kombe buzinya na ma ɓɔndɛsi maanda. Yango mɛna
Ŋwaphongo amoephɛ etumbu eya moleka ɓonɛnɛ!]
15 Ngɔngɔ ya ɓɛ̀ɛ, ɓateye ɓa Miɓeko na Ɓafalisayi, ɓanyamaɓɔlɛ! Kokyɛ
mikyɛndɛ mambanga mboka esɔ, na yaa mokyisi na yaa ebale phɔ ya
iluka moanosi mɔnɔmɔ, ka waamozwe ɓɛ̀ɛ, kokule mobuya moto wa lifelo
koleka ɓɛ̀ɛ.
16 Ngɔngɔ ya ɓɛ̀ɛ, ɓato ɓaaphɔlɔ miyo ɓaateya ɓato nzela. Phɔ ya ɓɛ̀ɛ
kowɔ oɓokye: Ɓo moto akati seleka na nkombo ya Tempelo, seleka mɛ eli
pha. Kasi ɓo akati seleka na nkombo ya wolo ekyeɓombe yo o Tempelo,
asengyesi ikumola seleka mɛ.
17 Bibubusi ɓiɓi, ɓato ɓaaphɔlɔ miyo! Elekyi na ntina eli'ye, itela ndee
Tempelo? Itela kabutwe ekpele eya ekyila nde onte ya Tempelo.
18 Kowɔ na oɓokye: Ɓo moto akati seleka na nkombo ya etumbelo seleka
mɛ eli pha. Kasi ɓo akati seleka na nkombo ya ikaɓo sili o ikolo sa
etumbelo, asengyesi ikumola seleka mɛ.
19 Ɓato ɓaaphɔlɔ miyo! Ikaɓo na etumbelo, elekyi iye? Ikaɓo sibutwe
ekpele eya ekyila phɔ ɓasikyesi o etumbelo.
20 Moto ookokate seleka na nkombo ya etumbelo, aekati phɔ ya etumbelo
na phɔ ya mbolo isɔ iili o ikolo sa etumbelo.

21 Okokate seleka na nkombo ya Tempelo, aekati na nkombo ya Tempelo
na ná nkombo ya Ŋwaphongo okozale omɔ.
22 Na okokate seleka na nkombo ya ikolo, aekati na nkombo ya eziye ya
Ŋwaphongo, na ya Ŋwaphongo okozale miyango.
23 Ngɔngɔ ya ɓèɛ, ɓateye ɓa Miɓeko na Ɓafalisayi, ɓanyamaɓɔlɛ!
Komanyisa Ŋwaphongo iyalo sɔnɔsɔ onte ya maalo iko ma maakyi maa
solo elaa. Kasi koɓungye miɓeko miilekyi minɛnɛ ɓooli: Ikyela ɓato
ɓolaa, iyokyela ɓato ngɔngɔ, na iɓaa ɓato ɓawɔ phɛlɛ. Mɛna eli maphɔɔ
masengyesi ɓèɛ ikyela, kasi sa bunga maayɔkɔ.
24 Ɓato ɓaaphɔlɔ miyo ɓateyee ɓa nzela! Kokonde maleku ma ɓèɛ phɔ
ya imanya esala omokyikyi, kasi komine shamo oomunɛnɛ!
25 Ngɔngɔ ya ɓèɛ, ɓateye ɓa Miɓeko na Ɓafalisayi, ɓanyamaɓɔlɛ!
Kokunyole ɓa kɔphɔ na ɓalako o ikolo kasi o motema itondi na mbolo
ya iiɓa na maphowa maɓe.
26 Mofalisayi owa phɔlɔ miyo! Kunyola kɔphɔ o motema phanza emba
o iɓanda wamokunywa mɛ.
27 Ngɔngɔ ya ɓèɛ, ɓateye ɓa Miɓeko na Ɓafalisayi, ɓanyamaɓɔlɛ!
Waulana na malita mainga ɓéɛ mumpɛmbɛ, mawɛnɛnɛ malaa o iɓanda,
kasi o motema matonda na mpee ya ɓato ɓawaa na ná sɔkɔtɔ ndengye na
ndengye.
28 Na ɓèɛ o iɓanda kowɛnɛnɛ ndokolo ɓato ɓalaa o ɓoo pha Ŋwaphongo.
Kasi o motema watonda na ɓɔɔlɛ na ná ɓoɓe.
29 Ngɔngɔ ya ɓèɛ, ɓateye ɓa Miɓeko na Ɓafalisayi, ɓanyamaɓɔlɛ!
Kotongyele ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo malita malaa, koɓɔngya na malita ma
ɓato ɓa ɓosembo.
30 Kombe na wɔ oɓokye: “Ɓato ɓaaɓaka o imbɛlɛ sa ɓankɔkɔ ɓa ɓanga,
nde toloangana na ɓéɛ phɔ ya iɓoma ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo.”
31 Ɓaaɓona, ɓèɛ mampenza koanole oɓokye oli ɓankɔkɔ ɓa ɓato
ɓaɓomaka ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo.
32 Uŋwaŋwa eye, emba unva etoma eya tataka ɓankɔkɔ ɓa ɓéɛ ikyela!
33 Ɓèɛ manzɔɔ, ɓoso imɛlɛ! Wa mokyela ndengye'ye phɔ olote etumbu
eya lifelo?
34 Yango mɛna, okyemela: Na moetomela ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo na
ɓato ɓaa malondo na ɓateye ɓa Miɓeko ɓaalaa. Kasi wa moɓoma ɓakyi
na masɛngu na ná maɓanga, ɓaayɔkɔ wa ɓaɓoma o ikolo sa ekulusu, wa
mobinda ɓayɔkɔ na phimbo o mangambi ma makyita ma ɓèɛ, wa mokyɛ
mi ɓawiinya o nkyisi isɔ iinɛnɛ.
35 Yango mɛna, konyanya ngambo ya malongo ma ɓato ɓasɔ ɓa ɓosembo
ɓaɓomaka ɓèɛ, tata oka Abɛlɛ tee nɔnɔ oka Zakaliya ŋwana wa Balasi, owa
ɓomamaka onte ya Tempelo na o etumbelo.
36 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓèɛ ngakye: Ɓèɛ wa mozwa etumbu phɔ ya
maphɔɔ masɔ mamana!»

Yesu alesi phɔ ya Yelusalɛmɛ

37 «Yelusalɛmɛ, Yelusalɛmɛ, iwɛ moto ookoɓome ɓaumosi ɓa
Ŋwaphongo, koɓome na ɓato ɓaa etomele Ŋwaphongo na maɓanga! Kasi
ingaa, mbala na mbala na mekakyi eyeyangyinya wali nga, ɓokoangyinya
soo ɓana ɓéɛ o se ya mapapusa mɛ, kasi ɓèɛ toika anola!
38 Kyeka, ingambi sa wɛ sa moikala nde phaa.
39 Na wɔ na ɓèɛ ngakye: Tata nde uŋwaŋwa ye, otokule nvɛnɛ tee nɔnɔ
wa mo wɔ ɓèɛ oɓokye: “Okoye na nkombo ya Nkolo apambolame.”»

24

Yesu aimosi oɓokye Tempelo yamobukwa

1 Waaɓa Yesu katɔlɔ o Tempelo, ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓamba yaa wa li yo, ɓamba
ya wɔ ɓɛkye: «Taakyeka ɓowa tonga ɓɛ́ɛ Tempelo eye!»
2 Emba Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Oewɛni yango esɔ te? Nde phɛlɛ
na wɔ ɓɛ̀ɛ ngakye: Iɓanga na sɔnɔsɔ etesiikale o ikolo sa siyɔkɔ, masɔ ma
munyangwa.»

Malɔsi na minyɔkɔ maa moyaa

3 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya kyɛ zala o ikolo sa ngomba ya Ɓaolive. Ɓaekosi
ɓɛ́ɛ ɓamba yaa ɓɛ́ɛ mampenza waali yo, ɓamba ya motuna ɓɛkye:
«Taloimola maphɔɔ maawɔ wɛ, mamokyela imɓɛlɛ ye? Tomba na eɓa
na ye, oɓokye imɓɛlɛ sa iyaa sa wɛ na saa suka ya mokyisi sikokyi?»
4 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Nde koeɓe, moto sa ekosa.
5 Phɔ ɓato ɓaikye ɓamoyaa, na nkombo ya nga, ɓamowɔɔ ɓɛkye: “Inga
nali Masiya!” Ɓamokosa ɓato ɓaikye.
6 Wamooka oɓokye mabita maeyelele na masimo ma mabita mali bisuu,
ɓɛ̀ɛ sa ilaa. Esengyesi oɓokye maphɔɔ mɛ makyelame, kasi mɛna teetaa
ɓaa suka ya mokyisi.
7 Ekolo yɔnɔyɔ ya muŋwana na ekolo eeyɔkɔ, ɓokonzi ɓɔnɔɓɔ pha
muŋwana na ɓokonzi ɓooyɔkɔ, zilo sikusi sa moɓaa, na manyɛtɛ
mamunyingana bilele biikye.
8 Maphɔɔ masɔ mamana ma moɓa ndokolo etatele ya eswɛtɛ ya iɓota.
9 Emba, ɓato ɓamotata iyeyungya, phɔ ya iyewɛninya ɓolɔsi na iyeɓoma.
Maɓota masɔ ma moeyina phɔ ya nkombo ya nga.
10 O nkɔlɔ mɛ, ɓato ɓaikye ɓamolɛɛ ianola sa ɓɛ, ɓamungyana na
iyinana ɓɛ́ɛ na ɓɛ.
11 Ɓaimosi ɓaɓɔlɛ ɓaikye ɓamotɔkɔlɔ, ɓamokosa ɓato ɓaikye.
12 Phɔ ɓoɓe pha moleka o mokyisi, ɓato ete ɓakule zingana.
13 Kasi owa moititala nɔnɔ o suka, amobika.
14 Simo Elaa ya ɓokonzi pha Ŋwaphongo yamoteyama o munse munsɔ
munsɔ, phɔ nkyisi isɔ ɓaeyokye. Emba suka yaamba yaa.»

Mɔɔti owa inganga

15 «Wamowɛnɛ ookoɓangye ɓɛ̀ɛ mɔɔti owa inganga, ɓo wa wɔ moimosi
Danielɛ. Amotɛmɛ o elele esantu. Motangyi wa maphɔɔ mama amasɔsɔlɔ!
16 Ɓaamoɓaa o Yuda ɓɛ́ɛ elotaka o mangomba.
17 Owamoɓaa o iɓanda, yo sakula nyɔlɔ o ingambi ikyɛ kpa mbolo yɛ.
18 Na owa moɓa o manzabi, yo sakula butwa o lombo phɔ ya ikyɛ kpa
etobu yɛ.
19 O nkɔlɔ mɛ, ngɔngɔ ya moɓaa na ɓaɓasi ɓaaekama na ná malekyele!
20 Ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo, phɔ mokɔlɔ ŋwa molota ɓɛ̀ɛ, nwɛ sa ɓaa imbɛlɛ
sa mambula naa mokɔlɔ ŋwa saɓata!
21 Phɔ nkɔlɔ mɛ, yamoɓaa ya malɔsi maikye, mali naino ɓato sa wɛnɛ
uta waetatele ya mokyisi ɓowamokyela Ŋwaphongo tee nɔnɔ lɔlɔ eye.
Malɔsi mamoulana na mango ete makule na wɛnɛnɛ.
22 Kasi ɓo Ŋwaphongo tabukolaka nkɔlɔ ya malɔsi mɛ phe, moto na
mɔnɔmɔ nde tabikyi. Kasi Ŋwaphongo abukola nkɔlɔ mɛ phɔ ya ɓato
ɓaunva yo ɔlɔ.
23 O imɓɛlɛ mɛ, ɓo moto awɔ na ɓɛ̀ɛ yokye: “Kyeka, Masiya ali wawa!”
Naa oɓokye: “Ali owo!” Ɓɛ̀ɛ samoanolela.

24 Phɔ ɓamasiya ɓaaɓɔlɛ na ɓaimosi ɓaaɓɔlɛ ɓamoya ɓaikye, ɓamokyela
bilekyesako binɛnɛ na maphɔɔ ma ikamwa phɔ ya ikosa ɓato ɓaaunva ɔlɔ
Ŋwaphongo.
25 Okyemela! Nambo ekyebisa na maphɔɔ masɔ maamoya.
26 Yango mɛna, ɓo ɓawɔ na ɓɛ̀ɛ ɓɛkye: “Kyeka ali o bokye!” Sakyɛndɛ.
Na ɓo ɓawɔ na ɓɛ̀ɛ ɓɛkye: “Kyeka, amiɓombi wawa!” Saɓaanolela.
27 Phɔ ɓookyele munkakasi o ikolo, uta biitɔkɔlɔ moo na biikyɛ milangya
ŋwango, Ŋwana wa Moto amoya nde ɓomɔ.
28 Waaɓe eɓembe, biwawanga biikye biangane nde wa mɔ.»

Iyaa sa Ŋwana wa Moto

29 «Ɓo nkɔlɔ ya malɔsi mɛ yumboo, malɔsi masuu maalekyi mamoya.
Moo ŋwa mobutwa enzɔmbi, ɓokombe eteɓokule ngala, ɓanyasɛɛsi
ɓamobiya, isɔ iili o ikolo ya munyingana.
30 Emba elembo ya Ŋwana wa Moto yamowɛnɛnɛ o ikolo, o imbɛlɛ mɛ,
ɓato ɓa nkyisi isɔ iili o munse, ɓaamiima, waamowɛnɛ ɓɛ́ɛ Ŋwana wa
Moto iyaa o mampata na mwiya na ná nkyɛmɔ iikye.
31 Indulɛ sinɛnɛ samokaa, amotoma ɓanze ɓɛ́ɛ mbɔmbɔ isɔ ya munse,
ɓamoangyinya ɓato ɓasɔ ɓaunva yo ɔlɔ.»

Ete ya ŋwete ŋwa fige

32 «Sɔsɔlɔ na ɓolaa ete ya ŋwete ŋwa fige. Ɓo molɛɓɔsi, ɓɛ̀ɛ koeɓe
oɓokye imbɛlɛ siikyɛtɛ mbuma sikokyi.
33 Nde ɓɔmɔ, waamowɛnɛ ɓɛ̀ɛ maphɔɔ masɔ maamana makyelame, wa
moeɓa oɓokye iyaa sa Ŋwana wa Moto sikokyi.
34 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Maphɔɔ mama mamokyelama naino
ɓato ɓaayɔkɔ ɓali na ɓanga lɔlɔ sataa waa.
35 Ikolo na munse ya molekana kasi maloɓa ma nga etemalekane.»

Mokɔlɔ ŋwa suka ya mokyisi moeɓe nde Ŋwaphongo

36 «Moto na mɔnɔmɔ taaeɓe na mokɔlɔ naa imbɛlɛ saamokyelama
maphɔɔ mamana, eɓe na ɓanze o ikolo, eɓe na ona Ŋwana taeɓe. Kyeeɓe
nde Tata yo mampenza.
37 Mokɔlɔ ŋwaamoyaa Ŋwana wa Moto, maphɔɔ mamokyelama nde ɓo
wakyelamaka wɛɛ o imɓɛlɛ saaka Nowa.
38 O ɓoo pha maa izinza mokyisi munsɔ, ɓato ɓaɓaka ɓazee, ɓanywe,
ɓalonganaka tee nɔnɔ mokɔlɔ ŋwaanyɔlɔ Nowa o masuwa.
39 Teɓaɓaka ɓaumunya na ekpele yɔnɔyɔ, tee nɔnɔ waa yaa zinza maa
mokyisi munsɔ. Imbɛlɛ saamoya Ŋwana wa Moto ya moɓa nde ɓomɔ.
40 Ɓampele ɓaɓale ɓamoɓa o inzabi, ɓamokpa mɔnɔmɔ, ɓamoika
mɔnɔmɔ.
41 Ɓaɓasi ɓaɓale ɓamoɓa ɓatwakye o oomba yɔnɔyɔ, ɓamokpa mɔnɔmɔ,
ɓamoika mɔnɔmɔ.
42 Kyɛngyɛ na ɓolaa, phɔ mokɔlɔ ŋwaamoya Nkolo wa ɓɛ̀ɛ toomoeɓe.
43 Umunya na ɓolaa lowɔ lolo: Ɓo nkolo wa ingambi aeɓakyi imbɛlɛ
ye saamoya mwibi na mokɔlɔ, nde talasi, phɔ ya ikyɛngyɛ oɓokye mwibi
sanyɔlɔ o ingambi sɛ.
44 Yango mɛna, ɓɛ̀ɛ ɓaka na ɓokyɛngyi imɓɛlɛ sisɔ. Phɔ Ŋwana wa Moto
amoyaa o imɓɛlɛ site sieɓe ɓɛ̀ɛ.»

Moto wa etoma owa ɓosembo na ootoli na ɓosembo

45 «Ɓaka ndokolo moto wa etoma owa ɓosembo na ná malondo.
Mokonzi nwɛ amotɛyɛ kapita ya ɓɛbi nɛ, phɔ aɓaphɛkyɛ ntoma o imbɛlɛ
siikokyi.
46 Nkyisa ɓoikye na kapita mɔna, ɓo mokonzi nwɛ aesi ya motakana
kakyele etoma mɛ.
47 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Mokonzi mona aamophɛ ɓokonzi
pha mbolo yɛɛ isɔ.
48 Kasi ɓo kapita mɛ tali na ɓosembo, aambi miwɔlɛ yokye: “Mokonzi
ŋwa nga taaye zele”,
49 ambi tata iwanda ɓɛbi nɛ, abuto izaa na inywa elele yɔnɔyɔ na
ɓalangyi ɓa malɛku.
50 Emba, mokonzi nwɛ amoyaa mokɔlɔ ŋwaamoɓa yo samoziya, naa o
imbɛlɛ siite sieɓe yo.
51 Aamowiinya, aamba mophɛ etumbu enɛnɛ, aamunyɔsa ooli
ɓanyamaɓɔlɛ, o elele ekyelele ɓɛ́ɛ na ekye twe ɓɛ́ɛ mino.»

25

Ete ya ɓangɔndɔ iko

1 «Ɓokonzi pha ikolo phamoulana na ete ya ɓangɔndɔ iko ɓaakpaka
ɓatala ɓa ɓɛ́ɛ phɔ ya ikyɛ vana na moloo wa ɓolonga.
2 Onte ya ɓɛ, ɓatano ɓaɓaka bibubusi, ɓatano ɓayɔkɔ ɓaɓaka
ɓamalondo.
3 Ɓaa bibubusi ɓaphilaka nde ɓatala, kasi iphila mautaa maikye phe.
4 Kasi ɓaamalondo ɓaphilaka ɓatala ɓa ɓɛ́ɛ na ndangyi ya mauta.
5 Waɓaa moloo wa ɓolonga saya izele, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaokyi ebu ɓalasi.
6 Waamolengyela, moto mɔnɔmɔ aesi ya aŋwana yokye: “Kyeka moloo
wa ɓolonga, tɔkɔlɔ okyɛ moyamba!”
7 Emba ɓangɔndɔ ɓaɓana ɓaesi ya umwa, ɓatati iɓɔngya ɓatala ɓa ɓɛ.
8 Ɓangɔndɔ ɓaa bibubusi ɓamba ya wɔ na ɓɛbi na ɓɛ́ɛ ɓaa malondo
ɓɛkye: “Olophɛ ndambo ya mauta, ɓatala ɓa ɓanga ɓazime.”
9 Ɓaa malondo ɓamba ya ɓabuyisa ɓɛkyɛ: “Phe, ɓo toephɛ, mauta ma
ɓanga ete maakokye. Kyɛndɛ omba maɓɛ o zando.”
10 Waakyɛ ɓaa bibubusi ikyɛ omba mauta, nde o sina imbɛlɛ mɛ, moloo
wa ɓolonga aesi o sima. Ɓatano ɓaa malondo ɓaamilɛngyɛlɛkyɛ, ɓaesi ya
nyɔlɔ na moloo wa ɓolonga o ingambi sa esɛlɛkɔ. Ɓamba kanga ekomba
na iphungola.
11 O sima, ɓangɔndɔ ɓatano ɓaa bibubusi ɓaesi ya koma, ɓaaŋwanaka
ɓɛkye: “Nkolo, Nkolo, oloziɓole!”
12 Kasi moloo wa ɓolonga amba yaɓabuyisa yokye: “Nde phɛlɛ na wɔ
na ɓɛ̀ɛ ngakye: Sieyeɓe.”»
13 Yesu amba sukya ɓoɓo: «Yango mɛna, nde kokyɛngyɛ phɔ toeɓe na
mokɔlɔ na ngonga.»

Ete ya ɓato ɓaaetoma ɓaato

14 «Ɲwaphongo amokyela ndokolo moto mɔnɔmɔ kalukye ikyɛndɛ o
imbanga, aɓangyi ɓato ɓɛ́ɛ ɓaetoma, aesi ya ɓakaɓela ɓaphalanga ɓɛ́ɛ
phɔ ɓa ɓakolisa.
15 Aesi ya phɛ moto na moto ɓookokyi na malondo mɛ. Owa eɓandele
amophɛ biɓende ɓa ɓaphalanga bitano, owa iɓale biɓende ɓa ɓaphalanga
biɓale, emba owa iyato eɓende ya phalanga yɔnɔyɔ.

16 Moto wa etoma owa zwaka biɓende ɓa ɓaphalanga bitano, akyɛ
ɓakyela na mumbongu, amba kula zwa biɓende bitano bisuu.
17 Owa zwaka biɓende biɓale, akyɛ kyela nde ɓɔmɔ amba zwa biɓende
ɓa ɓaphalanga biɓale bisuu.
18 Kasi owa zwaka eɓende yɔnɔyɔ, akyɛ tima iɓela o manyɛtɛ, aɓombi
ɓaphalanga ɓaamophɛkyɛ nkolo wɛ.»
19 «Nkɔlɔ nzikye ya lekanaka, nkolo wa ɓato ɓa etoma aesi ya butwa,
amba ya ɓanga ɓato ɓɛ́ɛ ɓa etoma phɔ ɓamoteya ɓo wakyelela ɓɛ́ɛ
ɓaphalanga ɓɛ.
20 Moto wa etoma owa zwaka biɓende ɓa ɓaphalanga bitano, aesi ya
moteya bitano bisuu yokye: “Nkolo, wampɛkyɛ biɓende ɓa ɓaphalanga
bitano, kyeka nakuli ɓakya biɓende bitano bisuu o ikolo.”
21 Nkolo wɛ amba ya wɔ nɛ yokye: “Ɓolaa, moto wa etoma o molaa na
owa ɓosemɓo. Oli na ɓosembo o mbolo iinkyikyi naamoephɛ ɓokonzi pha
mbolo iinzikye. Yaka ya kumbe na nga elɔngɔ.”
22 Moto wa etoma owa zwaka biɓende ɓa ɓaphalanga biɓale aesi nɛ ya
moteya, amba ya wɔ yokye: “Nkolo, wampɛkyɛ biɓende ɓa ɓaphalanga
biɓale, kyeka, nakuli ɓakya biɓale bisuu o ikolo.”
23 Nkolo wɛ amba ya wɔ nɛ yokye: “Ɓolaa, oli moto wa etoma o molaa na
owa ɓosembo. Oɓakyi na ɓosembo o mbolo iinkyikyi, na moephɛ ɓokonzi
o mbolo inzikye. Yaka ya kumbe na nga elɔngɔ.”
24 O suka moto wa etoma owa phɛkyɛ ɓɛ́ɛ eɓende ya ɓaphalanga yɔnɔyɔ
aesi nɛ, amba ya wɔ yokye: “Nkolo, nga naeɓe oɓokye iwɛ oli moto
mɔnɔmɔ wa nkamba, konɔkɔ mbuma o elele eteyaikaka phika wɛ.
25 Nailaka, namba kyɛ ɓomba ɓaphalanga ɓa wɛ o se ya manyɛtɛ, kyeka
ɓaphalanga ɓa wɛ ɓɛ́ɛ ɓaɓa.”
26 Nkolo wɛ amba ya mobuyisa yokye: “Moto wa etoma moɓe na wa
ɓokɔɔ! Waeɓaka oɓokye nga nanɔkɔ mbuma o elele ete yaikaka nga phika.
27 Kasi iwɛ nga nde wa kyɛkyɛ ɓomba ɓaphalanga ɓanga o banki, wa
iyaa nga nde naesi ya ɓazwa na ɓanaa matabisi.
28 Omoɓɔlɔlɔ eɓende ya phalanga mɛna, oephɛ ooli na biɓende ɓa
ɓaphalanga iko.
29 Phɔ ooli ná ɓanaa mbolo nzikye ɓamokula moɓakyisela, kasi ooli pha,
ɓaamoɓɔlɔlɔ na ŋwana ndambo ooɓakyi nɛ.
30 Vaka moto wa etoma ootoli na ntina o iɓanda, o enzɔmbi, o elele
ekyelele ɓɛ́ɛ na ekye twe ɓɛ́ɛ mino.”»

Mwambo ŋwaa suka

31 «Mokɔlɔ ŋwaamoya Ŋwana wa Moto na nkyɛmɔ yɛ, elele yɔnɔyɔ na
ɓanze ɓasɔ, amozala o eziye yɛ eya ɓokonzi.
32 Ɓato ɓasɔ ɓaa munse, ɓamoyaangana o ɓoo phɛ, aaɓakaɓa ndokolo
waakaɓe mɔɔkɔsi mampate na mambosi.
33 Amotɛyɛ mampate o ɓoloo phɛ, mambosi o ɓowɛɛ phɛ.
34 Emba mokonzi amba ya wɔɔ na ɓali o ɓoloo phɛ yokye: “Ɓɛɛ yaka,
ɓato ɓapambola Tata, ya nyɔlɔ o ɓokonzi phaa eɓɔngyisela ɓɛ, uta o etatele
ya mokyisi.
35 Phɔ naɓaka na nzala, wampɛkyɛ ntoma ya izaa, naɓaka na phowa
ya maa, wampɛkyɛ maa mainywa, naɓaka mobutu, wanzambaka o
mangambi ma ɓɛ̀ɛ.
36 Naɓaka ɓolumbu, wamba ya mpɛ bitobu ɓa ilata, naɓaka na ɓolɔsi,
wansalisaka, naɓaka o bɔlɔkɔ, wayakaka ya nkyeka.”

37 Ɓato ɓaɓosembo ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: “Nkolo, imbɛlɛ ye
saaewɛnɛkyɛ ɓanga na nzala tomba ya ephɛ ntoma ya izaa, na ná phowa
ya maa, tomba yaa ephɛ maa mainywa?
38 Imbɛlɛ ye saaɓaka wɛ mobutu oka ɓanga tomba eyamba o mangambi
ma ɓanga, na ɓolumbu tomba ephɛ bitobu ɓa ilata?
39 Imbɛlɛ ye saaewɛnɛkyɛ ɓanga naa ɓolɔsi naa o bɔlɔkɔ, tomba ya kyɛ
ekyeka?”
40 Mokonzi amba ya ɓabuyisa yokye: “Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye:
Mbala isɔ yaaɓaka ɓɛ̀ɛ kokyele na mɔnɔmɔ na ɓaakyɛ onte ya ɓanaa
mama, mɛna waɓaka kokyelele nde nga.”»
41 «O sima mokonzi amba ya wɔ na ɓaali o ɓowɛɛ phɛ yokye: “Mana
o miyo ma nga, ɓɛ̀ɛ ɓato ɓaalaka ɓɛ́ɛ na ɓoɓe! Kyɛndɛ o ŋwenya mote
mozime, ŋwa ɓɔngya ɓɛ́ɛ phɔ ya Zabulu na ɓakonga ɓɛ!
42 Phɔ naɓaka na nzala, toikaka ya mpɛ ntoma ya izaa, naokaka phowa
ya maa, toikaka mpɛ maa mainywa.
43 Naɓaka mobutu toikaka nzamba, naɓaka ɓolumbu, toikaka mpɛ etobu
ya ilata, naɓaka na ɓolɔsi na o bɔlɔkɔ, toikaka nsunga.”
44 Emba ɓɛ́ɛ ɓamba ya motuna ɓɛkye: “Nkolo, imbɛlɛ ye saa ewɛnɛkyɛ
ɓanga na nzala naa na phowa ya maa naa mobutu naa ɓolumbu naa na
ɓolɔsi naa o ɓɔlɔkɔ tomba lɛ iesunga?”
45 Mokonzi amba ɓabuyisa yokye: “Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye:
Mbala isɔ yaalɛkyɛ ɓɛ̀ɛ ikyelela mɔnɔmɔ na ɓaakyɛ onte ya ɓanaa mama,
mɛna walɛkyɛ ikyelela nde nga.”
46 Emba ɓato mɛ ɓaamba zwa etumbu eteyunve, kasi ɓato ɓaaɓosembo
ɓamozwa ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.»

26

Ɓakonzi ɓawangyi iɓoma Yesu

1 Waaunva Yesu iwɔ maphɔɔ masɔ mamana, amba ya wɔ na ɓaekosi
ɓɛ̀ɛ yokye:
2 «Ɓɛɛ koeɓe oɓokye iikasi nkɔlɔ iɓale phɔ ya esɛlɛkɔ ya Ilekana,
ɓamoungya Ŋwana wa Moto phɔ ɓamoɓakye o ekulusu.»
3 Nde o sina imɓɛlɛ mɛ, ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na
ɓankumu ɓa Ɓayuda ɓakyɛkyɛ angana o ingambi sa Kayafa, mokonzi ŋwa
ɓanganga ɓa Ŋwaphongo.
4 Emba ɓamba wangya iyakya Yesu miiɓombo phɔ ya imoɓoma.
5 Ɓamba wɔ ɓɛkye: «Tolokokyi imoakya mokɔlɔ ŋwa esɛlɛkɔ phɔ ɓato
nde ɓatɔmbi.»

Ŋwasi mɔnɔmɔ asweyee malasi o moto ŋwa Yesu

6 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ Yesu aɓaka o Betani o ingambi sa Simo, moto owaɓaka
na ɓolɔsi pha maɓaa.
7 Waaɓa yo kazee, ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ aesi wali yo, na molangyi o
maɓɔkɔ ŋwa kyela ɓɛ́ɛ na ná iɓanga saa motuya motondi na malasi ma
motuya mwikye. Amba ya masweya o moto ŋwa Yesu.
8 Waawɛnɛ ɓaekosi ɓaɓona, ɓawɛnɛkye ɓoɓe, ɓamba wɔ ɓɛkye: «Ani
ɔtɔ malasi mamana phɔ ya'ye?
9 Nde ɓamaungyakyi na motuya mwikye, ɓambe kpa ɓana ɓaphalanga
ɓaɓakaɓele ɓaɓola.»

10 Yesu aeɓaka maphɔɔ masɔ maaɓaka ɓɛ́ɛ ɓawɔ. Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye: «Phɔ ya'ye ɓɛ̀ɛ kotungyisa ŋwaŋwasi oyo? Lowɔ lokyesi yo phɔ ya
nga lolekyi ɓolaa.
11 Ɓaɓola ɓamoɓa na ɓɛ̀ɛ wawa imbɛlɛ sisɔ. Kasi nga esiiɓe na ɓɛ̀ɛ nkɔlɔ
isɔ.
12 Ambo nzɔlɔlɔ malasi o nzoto, phɔ ya imbɔngya nɔnɔ wa munkunda
ɓɛ.
13 Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: O nkyisi isɔ, na o bilele bisɔ
bamoumolaka ɓɛ́ɛ Simo Elaa, ɓamoɓaka ɓawɔ lowɔɔ lookyesi ŋwaŋwasi
oyo, ɓaamba na moumunya.»

Yudasi kalukye ungya Yesu

14 Ɓoɓɛlɛ, mɔnɔmɔ na ɓaekosi iko mbuka ɓaɓale, ookoɓangye ɓɛ́ɛ
Yudasi Mosikaliyota, aesi ya kyɛndɛ oka ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa
Ŋwaphongo.
15 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Wamumpɛ'ye, ɓo naekaɓesi Yesu?» Emba
ɓɛ́ɛ ɓamba mophɛɛ biɓende ɓa ɓaphalanga makoo maato.
16 Uta mokɔlɔ maamuna, Yudasi abutwaka iluka malondo ma iɓaungyisa
Yesu.

Yesu katome ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ilɛngyɛlɛ esɛlɛkɔ ya Ilekana

17 Ya ɓaka mɔkɔlɔ mwa etatele ya esɛlɛkɔ ya mapa maatumbe ɓɛ́ɛ sa
munɔ moulole mapa, ɓaekosi ɓaesi ya kyɛ tuna Yesu ɓɛkye: «Kozingye
oɓokye tokyɛ elambela ntoma ya esɛlɛkɔ ya Ilekana bi?»
18 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Kyɛndɛ o munsɔngɔ ŋwa mokyisi
munɛnɛ o ingambi sa songolo, owɔ nɛ ɓoɓo: “Moteye awɔ yokye: Imbɛlɛ
sanga sikokyi, nga na mozaa esɛlɛkɔ ya Ilekana o ingambi sa wɛ nga na
ɓaekosi ɓa nga.”»
19 Ɓaekosi ɓaamba kyela ɓo wa ɓatomaka Yesu, ɓalambi ntoma ya
esɛlɛkɔ ya Ilekana.
20 Waakoma nkɔkɔlɔ, Yesu amba ya kyɛ zala elele yɔnɔyɔ na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ
iko mbuka ɓaɓale.
21 Waaɓaka ɓɛ́ɛ ɓaze, Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nde phɛlɛ na
wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ̀ɛ amunzungya.»
22 Ɓaekosi ɓamba oka ngɔngɔ ɓoikye, ɓamba tata imotuna mɔnɔmɔ na
mɔnɔmɔ oɓokye: «Nkolo, eli nza?»
23 Yesu amba buya yokye: «Owa munzungya eli nde mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ,
maɓɔkɔ ma ɓanga mamovana mɓala yɔnɔyɔ o lako.
24 Ŋwana wa Moto amowa nde ɓowa komama wango phɔ yɛ o buku
pha Ŋwaphongo. Eye ngɔngɔ phɔ ya moto owamoungya Ŋwana wa Moto.
Ɛɓakyi ɓolaa phɔ ya moto mɛ ɓo taɓotamaka.»
25 Yudasi moto owaamoungya amba ya motuna yokye: «Moteye, eli
nga?» Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Iwɛ mampenza olowɔɔ.»

Elambo ya Nkolo

26 Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓaze, Yesu akpe ipa, aphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi, asikyɛsi,
amba kaɓela ɓaekosi ɓɛ́ɛ amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Imaa, zaa eye eli
nzoto ya nga.»
27 Amba kula ya kpa kɔphɔ ya vinyɔ, aphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi aephɛ
ɓaekosi ɓɛ̀ɛ, amba ya wɔ yokye: «Oenywe ɓɛ̀ɛ ɓasɔ.
28 Phɔ eye eli malongo ma nga, malongo ma sangola ya Ŋwaphongo na
ɓato, masweye phɔ ya ɓato ɓaikye, ɓazwe ɓolimbisi pha masumu.

29 Nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye tata lɔlɔ, esikule nywa vinyɔ eye tee nɔnɔ mokɔlɔ
ŋwa munywa nga na ɓɛ̀ɛ vinyɔ eenyakune o Ɓokonzi pha Tata.» 30 Ɓoɓɛlɛ,
Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ, ɓamba ya tuɓa meembo ma esɛlɛkɔ. Waaunva ɓɛ̀ɛ
ituɓa meembo, ɓamba ya kyɛndɛ o ngomba ya Ɓaolive.

Yesu aimosi oɓokye Petelo aamoangana

31 Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Nde na mokɔlɔ ŋwa lɔlɔ,
ɓɛ̀ɛ ɓasɔ wamundota. Phɔ yakomama o buku pha Ŋwaphongo ɓoɓo:
“Namoɓoma mɔɔkɔsi wa mampate, mampate masɔ mamunyangwa.”
32 Yesu amba kula ɓakya yokye: Kasi waamokundwa nga na mokyɛ eziya
o Galileya.»
33 Petelo amba ya wɔ nɛ yokye: «Na ɓo ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaeloti, nga esielote.»
34 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Nde phɛlɛ nawɔ na wɛ ngakye: Nde
na mokɔlɔ ŋwa lɔlɔ, soo sa ɓotɔngɔkye iwɛ wa munzangana mɓala iyato
oɓokye toonzeɓe.»
35 Petelo amɓa ya kpɛtɛ kapha yokye: «Na ɓo eɓe oɓokye na wee na wɛ
elele yɔnɔyɔ, nga esieyangane.» Ɓaekosi ɓasɔ ɓamba ya wɔ nde ɓɔmɔ.

Yesu kaɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo o Getesemani

36 Emba Yesu amba ya koma na ɓaekosi ɓɛ́ɛ o etiye ekyeɓangye ɓɛ́ɛ
Getesemani. Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ zala wawa, nga nakyɛ
ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo.»
37 Amba kyɛ na Petelo na ɓana ɓaɓale ɓa Zebede ɓaa ɓampele, Zake na
Yoane. Ɓoɓɛlɛ atati ioka motema ɓolɔsi na inganga.
38 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ndondo ya nga etondi na ngɔngɔ ndokolo
namowa. Ikala wawa, kɛngyɛ na nga.»
39 Amba yakyɛ ŋwana itakye, akyɛ kusama ɓoo o se, amba tata iɓɔndɛlɛ
Ŋwaphongo yokye: «Tata, ɓo wakokyi ikyelama, manya kɔphɔ eya ɓolɔsi
eye. Kasi sakyela ɓoozingyi nga, kyela nde ɓoozingyi wɛ.»
40 Yesu amba ya butwa oli ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaato, aesi ya kyɛ ɓatakana ɓalasi
ebuu. Amba ya wɔɔ na Petelo yokye: «Toikyi koka ikyɛngyɛ na nga na ɓo
ngonga yɔnɔyɔ?
41 Kyɛngyɛ, ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo phɔ ɓɛ̀ɛ sakaa o bimekyi ɓa Molemba!
Moto o ndondo yɛ ali na phowa ya ikyela ɓolaa, kasi o nzoto yɛ tali na
ɓokusi.»
42 Akulaka kyɛndɛ mbala eya iɓale, amba kyɛ ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo
yokye: «Tata, ɓo kɔphɔ eye teekokyi imana, elaa na enywe, wakyelame
nde ɓozingyi wɛ.»
43 Yesu amba kula ya butwa ooli ɓaekosi ɓɛɛ, amba kula ya kyɛ ɓazwa
ɓakuli lala ebuu. Phɔ miyo ma ɓɛ̀ɛ mabutwaka mazito.
44 Yesu amba kula ɓaika, akyɛ ɓɔndɛlɛ mɓala eya iyato, akulaka wɔ nde
ɓɔmɔ.
45 O sima aesi ya butwa ooli ɓaekosi ɓɛ̀ɛ, amba ya wɔ na ɓɛ̀ɛ yokye:
«Kokule lala, komieminya? Kyeka, imbɛlɛ sa iyambya Ŋwana wa Moto o
maɓɔkɔ ma ɓato ɓa masumu sikokyi.
46 Temɛ, tokyɛndɛ. Kyeka moto ookonzungya aesi.»

Baakye Yesu

47 Waaɓa Yesu kata wɔ, Yudasi mɔnɔmɔ na ɓaekosi iko mbuka ɓaɓale,
aesi ya koma. Aesi na ɓato ɓaikye, ɓaphisi mphata na nkpɔngu o
maɓɔkɔ. Ya ɓatomaka ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓankumu
ɓa Ɓayuda.

48 Yudasi owa ungyaka Yesu, aɓateyaka iyaa samokyela yo, amba ya wɔ
yokye: «Moto owa moyamba nga, yo mɔna, omoakya.»
49 Waakoma Yudasi, amba susana oli Yesu amba ya wɔ nɛ yokye:
«Moteye, mbote!» Amba moyamba.
50 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Nwɛbi na nga, yeesi wɛ ya kyela,
oikyele mizele.» Emba ɓaayɔkɔ ɓamba ya susana, ɓaphisi Yesu, ɓamba
moakya.
51 Mɔnɔmɔ na ɓaaɓaka na Yesu, amba gɓɔlɔ mumphata nwɛ, ateni itoo
sa moto wa etoma wa mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo.
52 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Buya mumphata ŋwa wɛ o ekokolo. Phɔ
ɓato ɓasɔ ɓaaŋwane na mumphata, ɓawe nde na mumphata.
53 Toeɓe oɓokye ɓo naongyi mbengo oka Tata, nde uŋwaŋwa eye
amuntomela ɓaanzelu ɓaikye ileka ɓatayɔ iko mbuka iɓale ya ɓatuluku.
54 Kasi ɓonakyesi ɓaɓona, maphɔɔ makomama o ɓuku pha Ŋwaphongo
mamokokyisama ndengye'ye? Phɔ wakomama oɓokye maphɔɔ masɔ
masengyesi ikyelama nde ɓaɓona.»
55 O sima Yesu amba ya wɔ na ɓato ɓasɔ yokye: «Emba iya nzakya
kombe yaa na mphata na ná nkpɔngu o maɓɔkɔ ndokolo nga nali nde
moibi? Nkɔlɔ isɔ naɓaka nazale o Tempelo phɔ ya iteya toikaka na nzakya.
56 Kasi masɔ mama makyelame phɔ ya ikokya maloɓa ma ɓaimosi ɓa
Ŋwaphongo maakoma ɓɛ́ɛ o ɓuku pha Ŋwaphongo.» Emba ɓaekosi ɓasɔ
ɓaikyi moika, ɓaloti.

Yesu kasambe o ikyita siinɛnɛ

57 Ɓato ɓaakyaka Yesu, ɓamba yakyɛ nɛ oka Kayafa, mokonzi ŋwa
ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, waanganaka ɓaamiɓeko na ɓankumu.
58 Petelo aɓaka kaɓengye Yesu na itakye tee nɔnɔ wakyɛ yo nyɔlɔ o
lophango la mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo. Omɔ, amba kyɛ zala
elele yɔnɔyɔ na ɓasinzili, phɔ ya ikyeka ndengye eya mosuka lowɔɔ mɛ.
59 Bakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓato ɓasɔ ɓa ikyita siinɛnɛ
ɓaɓaka ɓalukye ɓato ɓaakokyi ikatela Yesu maphɔɔ phɔ ɓamoingya.
60 Kasi na ɓo ɓato ɓaikye ɓayakaka ya mokatela maphɔɔ, teɓaika zwa
na lowɔ lonɔlɔ tee sima ɓato ɓaɓale ɓamba yaa,
61 ɓaesi ya wɔ ɓɛkye: «Moto oyo awɔkɔ yokye: Nga na mouwola
Tempelo ya Ŋwaphongo namba etonga sima ya nkɔlɔ iyato.»
62 Emba mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo aesi ya tɛmɛ, amba ya
tuna Yesu yokye: «Toobuya na iikyiephunde ɓato ɓaɓa?»
63 Kasi Yesu aikalaka nde ɓose. Mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo
akulaka wɔ nɛ yokye: «Kata seleka na nkombo ya Ŋwaphongo oli na
ɓomɔɔ! Oloimole ɓo oli Masiya, Ŋwana wa Ŋwaphongo?»
64 Yesu amba mobuyisa yokye: «Iwɛ mampenza olowɔɔ. Kasi nawɔ na
ɓɛ̀ɛ ngakye: Tata uŋwaŋwa, wamowɛnɛ Ŋwana wa Moto azasi o ɓoloo pha
Ŋwaphongo owa mwiya, waamba na mowɛnɛ kaye onte ya mampata!»
65 Emba mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, amba ya kakola ɓitobu
ɓɛ̀ɛ ɓalataka yo, amba ya wɔ yokye: «Atosi Ŋwaphongo! Tolokuli
sengyela na manzoka! Ookyi ɓootosi yo Ŋwaphongo.
66 Ɓɛ̀ɛ koumunya ɓo?» Ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Asengyesi iwaa!»
67 O sima mɛ, ɓamba motowa matee o ɓoo, ɓamba mowanda mankutu,
ɓaayɔkɔ ɓamba mowanda ɓingyete.
68 Ɓamba wɔ ɓɛkye: «Iwɛ Masiya, teya oɓokye oli moimosi! Ooewandi
nza?»

Petelo aanga Yesu

69 Petelo aɓaka azasi o iɓanda o lophango. Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ wa
etoma, amba ya wɔ nɛ yokye: «Na wɛ oɓakyi na Yesu, moto wa Galileya.»
70 Kasi yo amba angana o miyo ma ɓato ɓasɔ, amba wɔ yokye: «Maphɔɔ
manvɔlɛ wɛ mamana, nga siimaeɓe.»
71 Sima Petelo aesi ya kyɛ tɛmɛ o munɔkɔ ŋwa lophango. Moto wa etoma
mosuu wa ŋwaŋwasi aesi ya mowɛnɛ, amba ya wɔ na ɓaaɓaka wamɔ
yokye: «Moto oyo aɓakyi na Yesu owa Nazalɛtɛ.»
72 Petelo akulaka angana, amba kata na seleka yokye: «Sieɓe moto
mɔna.»
73 Sakɔkɔ ɓato ɓaaɓaka wamɔ ɓaesi oli Petelo, ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye:
«Nde phɛlɛ, oli mɔnɔmɔ na ɓɛ, phɔ ewɔsi ya wɛ kyeephunde!»
74 Emba Petelo amba ya aŋwana yokye: «Seleka Nzambi, sieɓe moto
mɔna. Ɓo nakate, Ŋwaphongo ampɛ etumbu!» Nde o sina imbɛlɛ mɛ, soo
eesi ya tɔngɔ.
75 Emba Petelo amba ya umunya maphɔɔ maawɔkɔ Yesu nɛ oɓokye:
«Soo sa ɓotɔngɔkye, wamunzangana mbala iyato oɓokye wɛ toonzeɓe.»
Ɓoɓɛlɛ Petelo amba ya tɔkɔlɔ na ilela na ngɔngɔ ɓoikye.

27

Yesu akyɛ samba oka Pilata

1 Waa moyɛlɔ, ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo ɓasɔ naa ɓankumu
ɓa Ɓayuda, ɓaanga, ɓamba okana oɓokye ɓaɓome Yesu.
2 Ɓamba mokanga maphanga, ɓamba yakyɛ nɛ oka Pilata moangyesi
ŋwa Ɓayuda.

Iwaa sa Yudasi

3 Yudasi moto owa moungyaka, wa oka yo oɓokye ɓatenesi Yesu
ɓolombe pha iwaa, aokaka ɓolɔsi ɓoikye o ndondo yɛ, amba ya kyɛ
buyisa mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓankumu biɓende ɓa
ɓaphalanga makoo maato, biamophɛkyɛ ɓɛ.
4 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nakyesi ɓoɓe phɔ naungye moto ootoli
na lowɔɔ.» Kasi ɓɛ́ɛ ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: «Mɛna nde lowɔɔ la wɛ!
Lowɔɔ lalona telokyekyi ɓanga!»
5 Emba Yudasi amba vaka ɓana ɓaphalanga o Tempelo, nɔnɔ wakyɛ yo
miingya.
6 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo ɓaɔngɔkɔ ɓaphalanga mɛ,
ɓamba ya wɔ ɓɛkye: «Miɓeko ma ɓanga temianole inyɔsa ɓaphalanga
ɓaa ndengye eye o eɓombelo ya Tempelo, phɔ eli ɓaphalanga ɓaatangya
malongo ma moto.»
7 Waaunva ɓɛ́ɛ iokana, ɓamba ya ɓaomba na inzabi sa moto mɔnɔmɔ
owa ɓaka kakyele manoko phɔ ɓakundakye na ɓabutu ɓaawe omɔ.
8 Yango mɛna, ɓaɓangye inzabi mɛ nɔnɔ lɔlɔ eye: «Inzabi sa malongo.»
9 Wakyelamaka ɓowawɔkɔ moimosi Yilimiya yokye: «Ɓakpee biɓende
ɓa ɓaphalanga mako maato, yɛ eli motuya ŋwaaphɛkyɛ ɓato ɓa Isalayɛlɛ
phɔ yɛ,
10 ɓamba ɓaomba na inzabi sa moto okokyele manoko ɓo wa nvɔlɛkyɛ
Nkolo.»

Pilata atuni Yesu

11 Yesu akyɛ samba o ɓoo pha Pilata. Pilata amba ya motuna yokye:
«Iwɛ oli mokonzi ŋwa Ɓayuda?» Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Iwɛ
mampenza o lowɔɔ.»

12 Kasi imbɛlɛ saaɓaka ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na
ɓankumu ɓamophunde, iyo taikaka buya na lowɔɔ.
13 Emba Pilata amba kula motuna yokye: «Tookye maphɔɔ maikye
maephunde na ɓɛ?»
14 Kasi Yesu taika na mobuyisa na lowɔɔ lɔnɔlɔ. Yango mɛna Pilata
akamwaka na ɓoikye.

Pilata atenesi Yesu ɓolombe pha iwaa

15 O bisɛlɛkɔ bisɔ bya Ilekana, mwangyesi amɛɛlɛkyɛ ikandola moto wa
bɔlɔkɔ mɔnɔmɔ oozingyi ɓato.
16 O imbɛlɛ mɛ, moto mɔnɔmɔ aɓaka o bɔlɔkɔ, aeɓanaka na ɓoikye,
nkombo yɛ Yesu Ɓalaɓa.
17 Pilata amba ya tuna ɓato ɓaanganaka yokye: «Ɓɛɛ kozingye oɓokye
naekandolele nza? Yesu Ɓalaɓa nde Yesu okoɓangye ɓɛ́ɛ Klisto?»
18 Pilata aeɓaka na ɓolaa oɓokye, ɓaphundaka Yesu oka yɛ nde phɔ ya
zuwa.
19 Waaɓa Pilata azasi kasambisa Yesu, ŋwasi wɛ amba motomela maloɓa
yokye: «Sanyɔlɔ o lowɔɔ la moto mɔna, tali na lowɔɔ. Lɔlɔ na mokɔlɔ
nawɛni ɓolɔsi ɓoikye o ndɔtɔ phɔ yɛ.»
20 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓankumu, ɓaphɛkyɛ ɓato
malondo phɔ ɓaongye Pilata akandole Ɓalaɓa, aɓome Yesu.
21 Pilata akulaka ɓatuna yokye: «Onte ya ɓato ɓaɓale ɓaɓa kozingye
oɓokye naekandolele nza?» Ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Ɓalaɓa!»
22 Emba Pilata amba kula ya ɓatuna yokye: «Ka nakyele ɓo na Yesu oko
ɓangye ɓɛ́ɛ Klisto?» Ɓamba ya buya ɓɛkye: «Omoɓakye o ekulusu!»
23 Pilata amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓoɓe ye ɓookyesi yo?» Kasi ɓɛ́ɛ
ɓatataka iyaŋwana na ɓokusi mpenza ɓɛkye: «Omoɓakye o ekulusu!»
24 Waawɛnɛ Pilata oɓokye takokyi ikyela na ekpele yɔnɔyɔ, ɓato ɓalukye
itɔmbɔ, aesi ya kpa maa akunyosi sɛɛ o miyo na ɓato ɓasɔ amba ya wɔ
yokye: «Iwaa sa moto oyo tesili o maɓɔkɔ ma nga! Mɛna nde lowɔɔ la
ɓɛ̀ɛ.»
25 Ɓato ɓasɔ ɓamba ya buya ɓɛkye: «Lowɔ phɛ, malongo mɛ maɓee o
ikolo sa ɓanga na ɓana ɓa ɓanga.»
26 Emba Pilata amba ya ɓakandolela Ɓalaɓa, atomi ɓawande Yesu
phimbo, amba ɓa phɛ Yesu oɓokye ɓamoɓakye o ekulusu.

Ɓatuluku ɓaɛkyɛ Yesu

27 Ɓatuluku ɓa Pilata ɓaesi ya kyɛ na Yesu o lophango la moangyesi.
Emba ɓatayɔ mobimba ya ɓatuluku ɓamba ya molungya.
28 Ɓamba mumanya bitobu, ɓamba molasa nde munkoto mɔnɔmɔ ŋwa
mangola.
29 Sima, ɓaesi ya tonga eboko yɔnɔyɔ ya milɔ, ɓamba molasa yango o
moto ndokolo mokonzi. Ɓamba mophisa ŋwana munkyɛkyɛlɛ o eɓɔkɔ eya
ɓoloo, ɓamba butwa imokusamela na imoɛkyɛ, ɓambe wɔ ɓɛkye: «Mbote,
mokonzi ŋwa Ɓayuda!»
30 Ɓamba motowa matee, ɓaesi ya kpa muna munkyɛkyɛlɛ
ŋwaamophisaka ɓɛ́ɛ o eɓɔkɔ, ɓabuto imobinda ŋwango o moto.
31 Waunva ɓɛ́ɛ imoɛkyɛ, ɓaesi ya mumanya munkoto ŋwamolasaka ɓɛ,
ɓamba mobuyisa bitobu ɓɛ. Emba ɓamba kyɛ nɛ ikyɛ moɓaka o ekulusu.

Ɓaɓakyi Yesu o ekulusu

32 Waatɔkɔlɔ ɓɛ́ɛ o mokyisi, ɓamba kyɛ vana na moto mɔnɔmɔ wa
Sirene, nkombo yɛ Simo, ɓatuluku ɓamotomisaka na ɓokusi oɓokye
anyanya ekulusu ya Yesu.
33 Ɓamba ya koma o elele ekyeɓangye ɓɛ́ɛ Gologota, kyelukye iwɔ
oɓokye: «Elele eya engyɛngyɛlɛ.»
34 Omɔ ɓamba phɛ Yesu malɛku maangyinya ɓɛ́ɛ na munɔ ŋwa ɓololo,
waamameka yo amba lɛɛ imanywa.
35 Waaunva ɓɛ́ɛ imobakya o ekulusu, ɓamba ya maa mbɛsɛ phɔ ya ikaɓa
bitobu ɓɛ.
36 Sima, ɓamba ya zala wamɔ phɔ ya imokyɛngyɛ.
37 O ikolo sa moto nwɛ, ɓakomaka ntina ya iwaa sɛ oɓokye: «Oyo Yesu,
mokonzi ŋwa Ɓayuda».
38 Ɓaɓakaka na ɓaibi ɓaɓale o ekulusu, ona o ɓoloo phɛ, oomoyɔkɔ o
ɓowɛɛ phɛ.
39 Ɓaalekane ɓamotolaka, ɓanyingye na nzoto,
40 ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Iwɛ owalukaka iyuwola Tempelo, ombe
etonga na nkɔlɔ iyato, omibikya ɓooli Ŋwana wa Ŋwaphongo, ombe na
uta o ekulusu.»
41 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓateye ɓa Miɓeko na
ɓankumu ɓamoɛkyɛkyɛ nde ɓomɔ, ɓamba ya wɔ ɓɛkye:
42 «Abikyaka ɓato ɓasuu, kasi takokyi imibikya yo mampenza! Ali
mokonzi ŋwa Isalayɛlɛ? Aute uŋwaŋwa o ekulusu, toomba moanola.
43 Ambyaka motema nwɛ munsɔ oka Ŋwaphongo, nde kawɔ yokye:
“Nali Ŋwana wa Ŋwaphongo.” Ka ɓo Ŋwaphongo kamozingye amobikya
uŋwaŋwa eye!»
44 Eɓe na ɓaibi ɓaaɓakaka ɓɛ́ɛ o ekulusu phɛnɛphɛ na Yesu ɓamotolaka
nde ɓomɔ.

Iwaa sa Yesu

45 Waakoma bunya i moto, enzɔmbi yeesi ya ziɓa mokyisi munsɔ, tee
nɔnɔ o ngonga ya iyato eya nkɔkɔlɔ.
46 Phɛnɛphɛ na ngonga eya iyato, Yesu amba ya aŋwana na ɓokusi
yokye: «Eli, Eli, lema saɓakatani?» Kyelukye iwɔ oɓokye: «Ŋwaphongo
wa nga! Ŋwaphongo wa nga! Phɔ ya'ye ondɛ?»
47 Ɓato ɓasuu ɓaatɛmɛkyɛ wamɔ, ɓamookyi, ɓamba ya wɔ ɓɛkye:
«Kaɓangye moimosi Eliya!»
48 Mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ amba kyilingana izele, akyɛ nyinya inyuka o malɛku
maangaa. Asitingye o sɔngya ya mungbalango amba siphɛ Yesu oɓokye
anywe.
49 Kasi ɓayɔkɔ ɓamba wɔ ɓɛkye: «Ka tokyekye ɓo Eliya amoya
mobikya!»
50 Emba Yesu ambakula aŋwana ŋwangye mokusi nɔnɔ waakata yo
motema.
51 Nde o sina imbɛlɛ mɛ, etobu eya lɛngyɛkyɛ ɓɛ́ɛ o Tempelo, o ɓoo pha
elele elekyi ɓosanto, yakakwaka na miɓale uta o ikolo nɔnɔ o se. Manyɛtɛ
manyinganaka, maɓanga mawaye,*
52 malita maziɓoo, ɓasantu ɓa Ŋwaphongo ɓaikye ɓaawaka ɓakundoo,
53 ɓatɔkɔsi o malita, emba sima ya ikundwa sa Yesu ɓamba ya nyɔlɔ o
Yelusalɛmɛ. Omɔ ɓato ɓaikye ɓaɓawɛnɛkyɛ.
54 Ɓatuluku ɓaaɓaka ɓakyɛngyɛlɛ Yesu eɓe na mokonzi wa ɓɛ, wawɛnɛ
ɓɛ́ɛ manyɛtɛ manyingaa na maphɔɔ masɔ maaɓaka malekane, ɓamba

* **27:51 27.51** Lokala

wɛnɛ inganga siikye, ɓamba wɔ ɓɛkye: «Nde phɛlɛ, moto oyo aɓakyi
Ŋwana wa Ŋwaphongo!»
55 Ɓaɓasi ɓaikye ɓaaɓaka ɓakyɛmikyɛ nɛ uta o Galileya phɔ ya
imosunga, ɓatɛmɛkyɛ na ɓɛ́ɛ wamɔ, ɓakyekye na itakye.
56 Onte ya ɓɛ̀ɛ, yaɓaka Maliya owa Magadala na ndoo yɛ nyango wa
Zake na Zozefu, eɓe na nyango wa ɓana ɓa Zebede.

Ikundama sa Yesu

57 Wa nkɔkɔlɔ, moto mɔnɔmɔ wa ezwele amba yaa, nkombo yɛ Zozefu.
Autaka o Alimataya, nɛ aɓaka moekosi wa Yesu.
58 Akyɛkyɛ oka Pilata ikyɛ moonga eɓembe ya Yesu. Pilata amba wɔ
oɓokye ɓamophɛ yango.
59 Emba Zozefu amba ekpa, aezingyi na etobu eenyakune.
60 Amba yakyɛ enyɔsa o ilita saatimaka yo o maɓanga phɔ yɛ mampenza.
Ɓoɓɛlɛ amba ya ukaa iɓanga sinɛnɛ phɔ ya iziɓa munɔkɔ ŋwa ilita, nɔnɔ
wa butwa yo.
61 Maliya owa Magadala na ndoo yɛ ɓazalaka o ɓoo pha ilita.

Ɓatuluku ɓakyɛngyɛlɛ ilita sa Yesu

62 Sima ya mokɔlɔ mɔnɔmɔ, yaɓaka mokɔlɔ ŋwa saɓata, ɓakonzi ɓa
ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na Ɓafalisayi ɓamba ya kyɛndɛ oka Pilata.
63 Ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Mokonzi, toumunya maphɔɔ maawɔkɔ
nyaɓɔɔlɛ mɔna, wataka ɓaa yo na ɓomɔɔ. Awɔkɔ yokye: “Namokundwa
sima ya nkɔlɔ iyato.”
64 Eɓɔngyi oɓokye otome ɓato ɓakyɛngyɛlɛ ilita nkɔlɔ iyato, ɓo phe,
ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓamoyaa iɓa eɓembe, emba sima ɓamba wɔɔ na ɓato oɓokye:
“Akundo.” Ɓɔɔlɛ ɓaɓona phamoleka phaa phanza na ɓoɓe.»
65 Pilata amba ɓabuyisa yokye: «Kpa ɓatuluku, kyɛndɛ kyɛngyɛlɛ ilita
ɓoumunye ɓɛ̀ɛ.»
66 Emba ɓamba ya kyɛ ɓalimisa iɓanga mɛ na ɓokusi. Ɓamba ikaa
ɓatuluku phɔ ɓasikyɛngyɛlɛ.

28

Ikundwa sa Yesu

1 Mokɔlɔ ŋwa saɓata molekaa, na munkukutu, Maliya owa Magadala na
ndoo yɛ, nyango wa Zake na Zozefu, ɓakulaka kyɛ kyeka ilita.
2 Na mbala yɔnɔyɔ, manyɛtɛ matati inyingana na ɓokusi. Mwanze wa
Nkolo auti o ikolo, aesi ya manya iɓanga, amba zala o ikolo sa sango.
3 Ɓoo phɛɛ phaɓaka ɓongyɛngyɛ ndokolo munkakasi, bitobu ɓɛ̀ɛ baɓaka
mpɛmbɛ pɛɛ.
4 Ɓatuluku ɓawɛnɛkyɛ inganga, ɓabuto itɛkyɛnɛlɛ, ɓabutwaka ndokolo
biɓembe.
5 Mwanze amba ya wɔ na ɓaɓasi yokye: «Ɓɛ̀ɛ salota, naeɓe oɓokye
kolukye Yesu owa ɓomaka ɓɛ́ɛ o ekulusu.
6 Wawa tali! Ambo kundwa ɓo wawɔkɔ yo. Yaka ya kyɛ kyeka elele
eeɓakyi nzoto yɛ.
7 Kyɛndɛ kyɛ imola ɓaekosi ɓɛ̀ɛ izele oɓokye ambo kundwa, “akyɛ
uŋwaŋwa eye o ɓoo pha ɓɛ́ɛ o Galileya. Wamokyɛ mowɛnɛ omɔ.” Mɛna
eli simo eyakakyi nga ya ieimola.»

8 Ɓamba mana o ilita izele, ɓaɓaka na inganga siikye, kasi mandondo
ma ɓɛ́ɛ matondaka na nkyisa, ɓamba ya kyɛ na mbangu iimola simo mɛ
oka ɓaekosi ɓa Yesu.
9 Na mbala yɔnɔyɔ Yesu aesi ya tɔkɔlɛlɛ ɓasi mɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye: «Mbote ya ɓɛ̀ɛ!» Ɓɛ́ɛ ɓamba susana phɛnɛphɛ, ɓamba kusama,
ɓamophisi o makolo.
10 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ saila, kyɛndɛ kyɛimola ɓɛbi na
nga, ɓakyɛndɛ o Galileya, ɓamokyɛ nvɛnɛ omɔ.»

Batuluku ɓakyɛ imola simo oka ɓakonzi

11 Waaɓa ɓaɓasi ɓabutwe, ɓatuluku ɓaaɓaka ɓakyɛngyɛlɛ ilita ɓamba
ya butwa o lombo, phɔ ya ikyɛimola ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo
maphɔɔ masɔ malekanaka.
12 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓankumu, ɓamba angana
phɔ ya iyoka, emba ɓamba phɛ ɓatuluku ɓaphalanga ɓaikye.
13 Ɓamba ya wɔ na ɓɛ́ɛ oɓokye: «Owɔkɔ ɓoɓo: Ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaesi ya
iɓaa eɓembe yɛ na mokɔlɔ imbɛlɛ siiɓee ɓanga na ebuu.
14 Ɓo Pilata aokyi lowɔɔ mɛ, toomuya mɔɔ, ɓɛ̀ɛ salota etaekyele ekpele.»
15 Ɓatuluku ɓaesi ya kpa ɓaphalanga, ɓakyesi nde ɓo wawɔkɔ ɓɛ́ɛ na
ɓɛ̀ɛ. Yango mɛna isolo sisi sanyangwaka onte ya Ɓayuda tee nɔnɔ lɔlɔ eye.

Yesu atɔkɔlɛsi ɓaekosi ɓɛ̀ɛ

16 Ɓaekosi iko na mɔnɔmɔ ɓaesi ya kyɛndɛ o ngomba ya Galileya,
eyawɔkɔ Yesu oɓokye amokyɛ vana na ɓɛ́ɛ omɔ.
17 Waamowɛnɛ ɓɛ, ɓamba mokusamela. Kasi ɓayɔkɔ onte ya ɓɛ́ɛ
ɓataaka ɓaa na ziko.
18 Yesu amba susana phɛnɛphɛ na ɓɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Ŋwaphongo ampɛ ɓokonzi ɓosɔ pha ikolo na pha o se.
19 Yango mɛna, ɓɛ̀ɛ kyɛndɛ oka ɓato ɓaa nkyisi isɔ ya mokyisi, oɓabuya
ɓaekosi ɓanga, oɓaɓatisa na nkombo ya Tata, ya Ŋwana na ya Ɓɔlɔɓɔ.
20 Oɓateya oɓokye ɓakumole mitindo mia ephɛkyɛ nga. Oeɓe oɓokye
nali na ɓɛ̀ɛ nkɔlɔ isɔ tee nɔnɔ o suka ya mokyisi.»

Simo elaa ya Yesu Klisto eya imolaka
Malako
Maphɔɔ ma etatele

O nte ya ɓabuku ɓa Simo Elaa ɓasɔ ɓane, phaaka Malako ɓoli ɓokuwe ɓombe kula na wɛnɛnɛ oɓokye ɓoli ɓookasi. Ńkombo ya Malako eyɔkɔ eli Yoane Malako. Toewɛnɛ o Malako 14.51; Bitoma 12.12, 25; 13.5, 13; 15.37, 39; Ɓakolose 4.10; 2 Ti 4.11; Filemona 24; 1 Petelo 5.15.

O nkanda ya ɓaanosi ɓaakasi ɓakoma oɓokye Malako aɓaka «mpengyi» ya Petelo o mokyisi ŋwa Loma; yango mɛna iimola sɛ sa Simo Elaa siɓengye ɓowaɓaka Petelo kateya.

O Simo ya Malako tomozwa maphɔɔ mama:

- Malako 1.1-13: Yoane Moɓatise kaɓɔngyisele Yesu nzela; Yesu aɓatisami, aesi ya kyɛndɛ o bokye; omɔɔ Satana amumekyi
- Malako 1.14–10.52: Ɛtoma ya Yesu o Galileya: Yesu amiteye oɓokye ali moto ooli na ɓokonzi; atati iimola ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓowamowa yo na ɓowamokundwa yo. Aesi ya mana o Galileya akye o Yelusalɛmɛ
- Malako 11.1–16.8: Pɔsɔ ya Yesu eya suka o Yelusalɛmɛ. Ɓato ɓayambaka Yesu na ɓolaa. Kasi maphɔɔ maaɓaka yo kakyele na mateya mɛ temaikaka ɓaa masepelisa ɓakonzi. Waa nkɔlɔ ya ilɛngyɛlɛ eyenga ya Ilekana, Yesu amba ya za na ɓaekosi ɓɛ́ɛ mozaa ŋwa suka, sima aesi ya kyɛ ɓɔndɛlɛ o inzabi sa ɓa olive; omɔɔ ɓaesi ya moakya, emba ɓamba ya kyɛ moɓoma oekulusu. Kasi na munkukutu, o sima ya mokolo ŋwa Saɓata, moanze monomo amba ya vana na ɓasi ɓakyɛkyɛ kyeka ilita sa Yesu, aesi ya ɓaimola oɓokye Yesu akundoo
- Malako 16.9-20: Yesu atɔkɔlɛsi ɓato ɓɛ, emba abaa o ikolo

Nwɛbi motangyi, ɓakoma mokanda ŋwa «Simo Elaa» mumu phɔ na ɓanga toanole «sekyele» ya Yesu wa Nazalɛtɛ, ɓo wanola mokonzi ŋwa ɓatuluku wa Loma oɓokye «Nde phɛlɛ, moto oyo aɓakyi Ŋwana wa Ŋwaphongo» (15.39).

Mateya ma Yoane Moɓatise

1 Eye etatele ya Simo Elaa ya Yesu Klisto, iyo Ŋwana wa ya Ŋwaphongo.
2 Moimosi Isaya akoma o buku pha Ŋwaphongo ɓoɓo:
Ŋwaphongo yokye: «Kyeka! Namotoma tima ya nga o ɓoo pha wɛ.
Amoeɓɔngyisa nzela.
3 Moto mɔnɔmɔ kaaŋwane o bokye:
Ɓɔngya nzela ya Nkolo!
Omotɛyisa nsonga!»
4 Yoane aesi ya tɔkɔlɔ o bokye. Ateyaka ɓato, yokye: «Ɓɔngya mandondo ma ɓɛ̀ɛ, oɓatisame. Emba Ŋwaphongo amoelimbisa masumu ma ɓɛ̀ɛ.»
5 Ɓato ɓasɔ ɓa ekolo ya Yuda na ɓa mokyisi ŋwa Yelusalɛmɛ ɓakyɛkyɛ oka yɛ. Ɓaimolaka ɓoɓe pha ɓɛ́ɛ o miyo ma ɓato ɓasɔ. Ndokolo Yoane kambe ya ɓaɓatisa o maa ma ebale ya Yaladɛnɛ.
6 Yoane alataka etobu eyatongamaka na nkungyɛ ya nyama na nkombo «Shamo». Alataka na nkamba ya lopho la nyama o mobimbi nwɛ. Azaka ntɛtɛ, alɛtɛkyɛ na maɓoo.
7 Aimolaka ɓato mɛ ɓoɓo: «Moto owamoya o sima ya nga andekyi na mwiya. Nga sikokyi imiinya o ɓoo phɛ oɓokye naingole nɔnɔ simbi ya bikoto ɓɛɛ.

8 Nga, naeɓatisa na maa, ka iyo amoeɓatisa na Ɓolɔɓɔ Ɓosanto.»

Yoane aɓatise Yesu

9 Emba mi nkɔlɔ mɛ Yesu aesi yauta o mokyisi mɔnɔmɔ o manyɛtɛ ma
Galileya, nkombo ya mokyisi mɛ Nazalɛtɛ. Aesi ya koma oka Yoane. Yoane
aesi ya moɓatisa o eɓale ya Yaladɛnɛ.
10 Sakɔkɔ, Yesu aesi ya londwa o maa. Okolondwe yo, awɛni ikolo si
ziɓoo. Akuli wɛnɛ Ɓolɔɓɔ ɓomoutesi ndokolo inkoto-nwinya. 11 Aokyi
ŋwɛsi moute o ikolo mowɔ ɓoɓo: «Iwɛ, Ŋwana wa nga owa lozingo, nali
na wɛ na nkyisa ɓoikye.»

Molemba amekyi Yesu

12 Sakɔkɔ, Ɓolɔɓɔ aesi ya kamba Yesu o bokye.
13 Yesu aɓaka o bokye nkɔlɔ makoo mane. Omɔ, Molemba amumekaka.
Ɓaanze ɓamosungaka.

Yesu aɓangyi ɓaɔsi ɓane

14 Waanyɔsa ɓɛ́ɛ Yoane o bɔlɔkɔ, Yesu aesi yakyɛ o manyɛtɛ ma Galileya,
abuto ikyɛmimola Simo Elaa ya Ŋwaphongo,
15 aɓaka kakyɛmiwɔ yokye: «Uŋwaŋwa eye imbɛlɛ mɛ simbi yakoka.
Ŋwaphongo awɛninye ɓokonzi phɛ. Ɓongola ntema ya ɓɛ̀ɛ, anola Simo
Elaa ya Ŋwaphongo!»
16 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ Yesu aesi ya ɓanda o mokukulu ŋwa maa maanɛnɛ
ma Galileya. Okoɓande yo, aesi ya wɛnɛ ɓaɔsi ɓa swe ɓaɓale, mankombo
ma ɓɛ́ɛ Simo na ŋwana nyango Andele ɓavakye ɓondɛndi o maa.
17 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Yambengye. Otokule ɓa ɓaɔsi ɓa
swe, namoeɓuya ɓaɔsi ɓa ɓato phɔ ya Ŋwaphongo.»
18 Sakɔkɔ, ɓaikyi ika mandɛndi ma ɓɛ, ɓamoɓengyi.
19 Yesu akuli susana na ŋwana o ɓoo. Aesi ya wɛnɛ Zake na Yoane, ɓana
ɓa Zebede. Ɓaɓaka mi vato, ɓaɓambe mandɛndi ma ɓɛ.
20 Sakɔkɔ Yesu aesi ya ɓaɓanga. Ɓaikyiika ango wa ɓɛ́ɛ Zebede o vato
na ɓato ɓɛ́ɛ ɓaetoma, ɓaɓengyi Yesu.

Yesu abikye moto owa ɓolɔɓɔ ɓooɓe

21 Yesu na ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaesi ya kyɛndɛ o mokyisi muunɛnɛ ŋwa
Kapalanauma. O mokɔlɔ moeme Ɓayuda, Yesu aesi ya nyɔlɔ o Ingambi sa
makyita. Atati iteya.
22 Ɓato ɓakamwaka ioka iteya sɛ, phɔ aɓateyaka na ɓoekondo ɓosɔ.
Taikaka ɓateya ndokolo ɓateye ɓa Miɓeko.
23 Imbɛlɛ mɛ moto mɔnɔmɔ aesi ya nyɔlɔ o Ingambi sa makyita, aɓaka
na ɓolɔɓɔ ɓoɓe, atati iaŋwana yokye:
24 «Yesu wa Nazalɛtɛ, kolukye ilokyela ɓo? Oesi nde iya lounva?
Naeyeɓe. Iwɛ moto Mosantu owa toma Ŋwaphongo.»
25 Yesu aesi ya phaphala na ɓɔlɔɓɔ mɛ yokye: «Zala ɓose! Tɔkɔlɔ o
nzoto ya moto oyo!»
26 Ɓɔlɔɓɔ ɓooɓe ɓoesi ya nyingyinya moto mɛ na ɓokusi. Ɓoesi ya
aŋwana na ɓokusi, ɓotɔkosi o nzoto yɛ.
27 Ɓato ɓasɔ ɓaesi ya kamwa na ɓoikye. Nde ɓaɓona ɓabuto imituna,
ɓɛkye: «Eye lowɔ ye? Kateya maphɔɔ manyakune na ɓoekondo. Katome
na malɔɓɔ maaɓe, mamookye.»
28 Ŋwana ɓokyi ɓoɓo, sango ya Yesu yeesi ya nyangwa o nkyisi isɔ ya
Galileya.

Yesu abikye ɓato ɓaikye ɓaa malɔsi

29 Ɓoɓɛlɛ, Yesu na Zake na Yoane ɓaesi ya mana o Ingambi sa makyita.
Ɓaesi ya kyɛ o ingambi sa Simo na Andele.
30 Ɓɔɔ pha Simo owa ŋwaŋwasi amilangyaka phɔ aɓaka na mowɛwɛ. Okokome Yesu, ɓaesi ya moimola ɓolɔsi pha ŋwaŋwasi mɛ.
31 Yesu asusinye phɛnɛphɛ nɛ. Amophisi na eɓɔkɔ Amotɛyɛ. Mowɛwɛ moesi ya mana. Ŋwaŋwasi mɛ atati iɓakyelela.
32 Waankɔkɔlɔ, ɓato ɓamba ya ikyela Yesu ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka na biswɛtɛ na ɓaa malɔɓɔ maɓe.
33 Ɓato ɓasɔ ɓa mokyisi ŋwa Kapalanauma ɓaesi yaangana o ɓoo pha ingambi saaɓaka Yesu.
34 Wamɔ, Yesu abikyaka ɓato ɓaikye na biswɛtɛ ndengye na ndengye. Atɔkɔlɔkɔ na malɔɓɔ maɓe maikye. Taikaka ɓenela oɓokye malɔɓɔ maɓe mawɔ phɔ malɔɓɔ maamana maeɓaka oɓokye ali Ŋwana wa Ŋwaphongo.

Yesu akyɛkyɛmitambula nkyisi isɔ ya Galileya

35 Yana wa munkukutu, Yesu aesi ya umwa. Aesi ya tɔkɔlɔ o ingambi sa ɓaka ɓɛ. Aesi ya kyɛndɛ o elele eya ɓose. Omɔ, atati iɓɔndɛlɛ.
36 Simo na ɓɛbi ɓaaɓaka nɛ ɓamba ya kyɛ moluka.
37 Okomozwe ɓɛ, ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Ɓato ɓasɔ ɓaaelukye.»
38 Kasi Yesu yokye: «Yaka tokyɛndɛ! Tokyɛndɛ o nkyisi iiyɔkɔ ya phɛnɛphɛ, phɔ ya oɓokye nakyɛ teya Simo Elaa omɔ mɛ. Naesi nde phɔ ya etoma mɛ.»
39 Nde ɓaɓona Yesu akyɛkyɛmitambula nkyisi isɔ ya Galileya, ateyaka o Mangambi masɔ ma makyita, atɔkɔlɔkɔ na malɔɓɔ maɓe maaɓaka onte ya ɓato.

Yesu abikye moto owa ɓolɔsi pha maaɓa

40 Ɓoɓɛlɛ, moto mɔnɔmɔ wa maaɓa aesi ya kyɛ oka Yesu. Amba ya mokusamela. Amba ya moɓɔndɔ, yokye: «Ɓo ozingyi, okokyi imbikya.»
41 Yesu amookyelaka ngɔngɔ, amba ya moelolela eɓɔkɔ, amba ya mokuma, yokye: «Nazingyi, bika!»
42 Sakɔkɔ maaɓa mɛ maesi ya mana. Moto mɛ aesi ya bika.
43-44 Yesu amba yawɔ nɛ na ɓokusi yokye: «Inzokye na ɓolaa, Saimola lowɔ lolo nɔnɔ moto mɔnɔmɔ. Kyɛndɛ nde oka nganga ya Ŋwaphongo. Omoteya nzoto ya wɛ. Oambya makaɓo ma ibika sa wɛ, ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Mose. Kyela ɓaɓona phɔ ɓato ɓaeɓe oɓokye obikyi phɛlɛ. Sima Yesu amba ya mobuya o ingambi sɛ.»
45 Kasi naɓo ɓaɓona, moto mɔna abuto kakyɛmiimola mboka esɔ lowɔ lamokomelaka. Yango mɛna, Yesu takulaka miwɛninya na ɓato, aikalaka nde o elele eeteli ɓato. Emba ɓato ɓaakyɛkyɛmiuta mboka esɔ, ɓakyɛkyɛ oli yo.

2

Yesu abikye etuku eya nyiɓa makolo

1 Sima ya ɓanaa nkɔlɔ, Yesu akuli butwa o Kapalanauma. Ɓato ɓaokyi oɓokye ali o ingambi saɓaka yo.
2 Ɓato ɓaikye ɓamba yaangana wamɔ. Malondo ma oɓokye ɓanyɔlɔ ɓɛ́ɛ ɓasɔ o ingambi mɛ temaɓaka. Na elele ya itɛmɛ o ɓoo pha moziɓo mwa ingambi teyaɓaka. Yesu aɓaka kaɓaimole Simo ya Ŋwaphongo.
3 Ikyeka ɓoɓo, ɓato ɓane ɓaesi ya moyelela na etuku. Ɓamophisi miitɔkɔ.

4 Nzela ya oɓokye ɓamokomya oka Yesu teyaɓaka, phɔ ɓato ɓalɔɓɔkɔ.
Ɓoɓɛlɛ, ɓamba ya ɓaa o ikolo sa motɔndɔ ŋwa ndaku mɛ ŋwaa langyema.
Ɓaesi ya ziɓola muna motɔndɔ o elele eyaɓaka Yesu. Ɓaesi ya uya moto
mɛ mi sina itɔkɔ.
5 Yesu aesi ya wɛnɛ oɓokye ɓato mɛ ɓali na ianola. Emba amba ya wɔ
na etuku yokye: «Nwɛbi, masumu ma wɛ malimbisami.»
6 Ɓateye ɓa Miɓeko ɓaayɔkɔ ɓaɓaka wamɔ ɓaesi ya ɓomba maumunya
mama o mandondo ma ɓɛ:
7 «Iyo nza oɓokye awɔ ɓaɓona? Eye nga kawambe nde Ŋwaphongo.
Kyelimbisa masumu nde Ŋwaphongo!»
8 Mina wamɔ Yesu aesi ya eɓa maumunya maaɓaka na ɓɛ, amba wɔ
yokye: «Phɔ ya ye otondi na maumunya mamana?
9 Ɓo na wɔ na etuku oɓokye: “Masumu ma wɛ malimbisami”, na oɓokye
“Tɛmɛ, kpa itɔkɔ sa wɛ, kyɛndɛ, lowɔ'ye loolɔbi ɓokusi?”
10 Kasi nazingye oɓokye oeɓe oɓokye nga Ŋwana wa Moto nali na
ɓokonzi pha ilimbisa masumu o mokyisi mumu.» Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya
wɔ na etuku yokye:
11 «Nawɔ na wɛ ngakye: Tɛmɛ, kpa itɔkɔ sa wɛ, obutwe oka ɓɛ̀ɛ.»
12 Sakɔkɔ, moto mɛ aesi ya tɛmɛ, akpe itɔkɔ sɛ, o miyo ma ɓato ɓasɔ
abutoo. Ɓato ɓasɔ ɓakamwaka, ɓabutwaka ikumisa Ŋwaphongo, ɓɛkye:
«Naino tolowɛni lowɔ la ndengye eye!»

Yesu aɓangyi Lewi

13 Yesu amba kula ya kyɛmitambula o mokukulu ŋwa maa manɛnɛ ma
Galileya. Ɓato ɓaikye ɓayakaka ya moɓenga, amba ya ɓateya.
14 Waalekana yo, amba ya wɛnɛ moto mɔnɔmɔ, nkombo yɛ Lewi, ŋwana
wa Alafa, azasi o elele ekyephutisa ɓɛ́ɛ mputi. Yesu amba ya wɔ nɛ yokye:
«Imbengye!» Lewi aesi ya tɛmɛ, amoɓengyi.
15 Emba Yesu amba yakyɛ zala o ingambi sa Lewi. Ɓaesi ya zaa wamɔ,
yo na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ na ɓaphutise ɓa mputi na ɓato ɓayɔkɔ ɓa masumu, phɔ
ɓato ɓaamoɓengaka ɓaɓaka ɓaikye.
16 Ɓateye ɓa Miɓeko ɓaaɓaka o ingomba sa Ɓafalisayi ɓaesi ya tuna
ɓaekosi ɓa Yesu ɓɛkye: «Phɔ ya'ye kaze na ɓaphutise ɓa mputi nana ɓato
ɓa masumu?»
17 Yesu aesi ya ɓaoka ɓo kowɔ ɓɛ. Ndokolo kambe ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Esengyesi na munganga nde ɓato ɓa malɔsi, kasi ɓato ɓaa nzoto nkusi
phe. Naesi ya ɓanga nde ɓato ɓa masumu, siesi phɔ ya ɓato ɓa ɓosembo.»

Yesu kateya phɔ ya imiima ntoma

18 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, ɓaekosi ɓa Yoane Moɓatise na Ɓafalisayi ɓamiimaka
ntoma. Ɓoɓɛlɛ, ɓato ɓasuu ɓaesi ya kyɛ tuna Yesu ɓɛkye: «Louti ɓo
oɓokye ɓaekosi ɓa wɛ teɓaikyi miima ntoma?» Emiimi ntoma nde ɓaekosi
ɓa Yoane na Ɓafalisayi.
19 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Okokyele ɓɛ́ɛ esɛlɛkɔ ya ɓolonga,
ɓabutu ɓaɓangye ɓɛ, ɓamiime ntoma?» Ɓo molongyi ata ɓaa na ɓɛ́ɛ
wamɔ, eteɓaamiime ntoma. Teli ɓomɔ!
20 Kasi mokɔlɔ moli, ɓamoya manya molongyi, nde mokɔlɔ mɛ ɓaamiima
ntoma.

Yesu ateye mateya maanyakune

21 Moto taɓambe munyɛngu munyakune mi etobu ekasi. Ɓo phe,
munyɛngu munyakune ŋwamowawola etobu eekasi, iluu samokula ingwa
sinɛnɛ.

22 Na moto tatɛyɛ malɛku maa swaswa mi mbongo eekasi. Ɓo phe, ɓo
malɛku mɛ maulubi mamoɓola mbongo mɛ. Eɓe malɛku, eɓe mbongo, isɔ
yamokyɛ phaa. Malɛku maa swaswa makokyi na mbongo eenyakune.

Yesu ateye phɔ ya ikokyi ɓɛ́ɛ ikyela mokɔlɔ ŋwa Saɓata

23 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ ŋwa Saɓata, Yesu alekanaka yo na ɓaekosi o manzabi
ma ble. Ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓatati ikyɛ minɔkɔ ble nzela nzela.
24 Ɓoɓɛlɛ, Ɓafalisayi ɓaesi ya wɔ na Yesu ɓɛkye: «Kyeka! Phɔ ya'ye
ɓaekosi ɓa wɛ ɓakyele etoma mokɔlɔ ŋwa Saɓata?» Moɓeko ŋwa ɓanga
temoɓenele ɓaɓona.
25 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Toika tanga o buku pha Ŋwaphongo
lowɔɔ laakyelaka Davidi? Waaɓaka yo na nzala, iyo na ɓato ɓaaɓaka nɛ.
26 Aesi ya nyɔlɔ o Tempelo. Akyɛ zaa mapa maambyaka ɓɛ́ɛ oka
Ŋwaphongo. O moɓeko ŋwa ɓanga, mapa mɛ maaze nde ɓanganga ɓɛ́ɛ
na ɓɛ. Ka Davidi aesi ya kpa mapa mamana amaze. Aesi ya maphɛ na ɓato
ɓaaɓaka nɛ. Minkɔlɔ mɛ Abiyatala aɓaka nganga eya o ɓoo ya ɓanganga
ɓa Ŋwaphongo.»
27 Ɓoɓɛlɛ, Yesu akuli ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ŋwaphongo akyela mokɔlɔ
ŋwa Saɓata phɔ ya ɓato, kasi taika kyela ɓato phɔ ya mokɔlɔ ŋwa Saɓata.
28 Yango mɛna, ingaa, Ŋwana wa Moto nali Nkolo ya Mokɔlɔ ŋwa
Saɓata.»

3

Yesu abikye moto owa ngɓatatala eɓɔkɔ

1 Ɓoɓɛlɛ, Yesu akuli yakyɛndɛ o Ingambi sa makyita. Moto mɔnɔmɔ owa
ngɓatatala eɓɔkɔ aɓaka nɛ omɔ.
2 Ɓaphalisayi ɓayɔkɔ ɓaaɓaka wamɔ ɓakyekaka Yesu na biɓɛɛ ɓo amo-
bikya moto mɛ mokɔlɔ ŋwa Saɓata. Ɓalukaka oɓokye ɓamosongyele.*
3 Yesu amba ya wɔ na moto owangbatatala eɓɔkɔ yokye: «Iŋwa, okyɛ
tɛmɛ o ɓoo pha ɓato ɓasɔ.»
4 Emba Yesu amba ya tuna ɓato ɓaɓaka ɓamokyekye, yokye: «Moɓeko
ŋwa ɓanga mowɔ ɓo, phɔ ya mokɔlɔ ŋwa Saɓata? Ikyela ɓolaa na ikyela
ɓoɓe, elaa'ye? Ibikya moto na iɓoma moto, elaa'ye?» Ɓɛ́ɛ ɓasɔ teɓazwaka
na lowɔɔ la ibuya.
5 Na ena yɔɔ mɛ, Yesu aesi ya ɓakyeka. Aɓaka na ná ngɔngɔ phɔ ya
maumunya maaɓe ma ɓɛ. Ɓoɓɛlɛ, Yesu aesi ya wɔ na moto mɛ yokye:
«Elola eɓɔkɔ ya wɛ!» Waaelola yo eɓɔkɔ ɓoɓo, ikyeka, eɓɔngyi.
6 Ɓaphalisayi ɓaesi ya tɔkɔlɔ o Ingambi sa makyita. Ɓakyɛ angana ikɔlɔ
na ɓato ɓaaka Mokonzi Elode. Ɓalukaka malondo ma iɓoma Yesu.

Ɓato ɓaikye ɓaɓengye Yesu

7 Lɔlɔ eye Yesu akuli kyɛ na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ phɛnɛphɛ na maa manɛnɛ ma
Galileya. Ɓato ɓaikye ɓaesi ya moɓenga. Ɓato mɛ ɓautaka o manyɛtɛ ma
Galileya, o manyɛtɛ ma Yuda na o Yelusalɛmɛ.
8 Ɓaayɔkɔ ɓautaka o manyɛtɛ ma Idume, o mokukulu ŋwa ebale ya
Yaladɛnɛ, o nkyisi ya phɛnɛphɛ na manyɛtɛ ma Tula na ma Sidona. Ɓato
mɛ ɓaikye ɓaokaka yaakyelaka Yesu. Yango mɛnɛ ɓaesi yakyɛ oka yɛ.
9 Ɓoɓɛlɛ, Yesu aesi ya toma ɓaekosi ɓɛ̀ɛ oɓokye ɓamolukyele vato phɔ
ɓato ɓɛ́ɛ sa mokatitisa.

---

* **3:2 3.2** Mokɔlɔ ŋwa sambo. Mokɔlɔ moeme Ŋwaphongo.

10 Yesu awɔkɔ ɓaɓona phɔ abikyaka ɓato ɓaikye, ɓato ɓasɔ ɓaamalɔsi
ɓawelanaka ikyɛmokuma.
11 Waawɛnɛ ɓato ɓaɓaka na malɔɓɔ maɓe Yesu, ɓakyɛkyɛ mivaka
o makolo mɛ. Ɓabutwaka ɓaaŋwane ɓɛɛkye: «Iwɛ, oli Ŋwana wa
Ŋwaphongo!»
12 Kasi Yesu amba katela ɓato mɛ, yokye: «Sanzebinya!»

Yesu aɔsi ɓatoma iko mbuka ɓaɓale

13 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba yakyɛ baa o ngomba, amba ya ɓanga ɓato
ɓaazingaka yo. Ɓɛɛ ɓaesi ya kyɛ oka yɛ.
14 Aesi ya ɔlɔ ɓato iko mbuka ɓaɓale, ɓaatangaka yo ɓatoma. Yesu
aɓaɔlɔkɔ oɓokye ɓaɓee nɛ elele yɔnɔyɔ, oɓokye aɓatome ikyɛmiteya,
15 na oɓokye aɓaakyisa mwiya ŋwa itɔkɔlɔkɔ malɔɓɔ maɓe.
16 Ɓato iko mbuka ɓaɓale mɛ, yaɓaka: Simo (Yesu amophɛkyɛ nkombo
ya Petelo),
17 Zake na Yoane waɓɛ ango, Zebede (Yesu aɓaphɛkyɛ nkombo ya
Ɓɔnɛlɛgɛsi, kyelimbole oɓokye: Ɓana ɓa nkakye),
18 Andele, Philipe, Ɓatelemi, Matiye, Toma, Zake (ŋwana wa Alafa),
Taade, Simo owamiambyaka phɔ ya ɓosɔmi pha ekolo yɛ,
19 na Yuda Mokeliyota, owamungya Yesu.

Ɓanaa nyango na Yesu ɓaesi ya mokyeka

20 Ɓobɛlɛ, Yesu akuli butwa o ingambi. Ɓato ɓaikye ɓakuli yaangana,
malondo ma oɓokye Yesu na ɓaekosi ɓɛɛ ɓaze temali.
21 Ɓanaa nyango na Yesu ɓaesi yaoka simo mɛ. Ɓamba ya kyɛndɛ
oɓokye ɓakyɛ mokpa, phɔ ɓato ɓawɔkɔ ɓɛkye: «Abuto ndokolo elemele!»
22 Uŋwaŋwa eye ɓateye ɓa Miɓeko ɓautaka o Yelusalɛmɛ ɓawɔkɔ ɓɛkyɛ:
«Molemba amunyɔsi, katɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe o nzoto ya ɓato nde na
mwiya ŋwa Bɛlɛzebula, mokonzi ŋwa malɔɓɔ maɓe.»
23 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya ɓanga ɓato ɓasɔ. Amba ya ɓawɔlɛ na bite
yokye: «Teɓakokyi itɔkɔlɔ Molemba na mwiya ŋwa Molemba.
24 Ɓo ɓato ɓa mokyisi mɔnɔmɔ ɓaŋwane ɓɛɛ na ɓɛ, mokyisi mɛ
etemookɔkɔ.
25 Ɓo ɓato ɓa iɓota sɔnɔsɔ ɓaŋwane ɓɛɛ na ɓɛ, iɓota mɛ etesiikɔkɔ.
26 Ka ɓo ɓokonzi pha Molemba ɓomikabinye, ɓokonzi mɛ ete ɓookɔkɔ.
27 Moto takokyi inyɔlɔ o ingambi sa moto oli na nkamba phɔ akyɛ iɓa
mbolo yɛ, ɓo naino moto mɛ teɓamoɓakyi maphanga. Elaa atamoɓaka
maphanga phanza, amba iɓa mbolo yɛ isɔ.»
28 «Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛɛ ngakye: Ŋwaphongo amolimbisa masumu
masɔ maakyele ɓato, na maphɔɔ masɔ maatole ɓato nkombo yɛ.
29 Kasi moto ookotole Ɓolɔɓɔ Ɓosanto, kakyele isumu sitesiilimbisa
Ŋwaphongo. Isumu mɛ samoikala nde ɓoɓɛlɛ.»
30 Yesu awɔkɔ na ɓɛɛ ɓoɓo, phɔ ɓɛɛ ɓaɓaka ɓawɔ ɓɛkyɛ: «Ɓolɔɓɔ ɓoɓe
ɓonyɔlɛsi Yesu.»

Nyango wa Yesu na ɓanaa nyango na Yesu ɓamolukye

31 Ɓoɓɛlɛ, nyango wa Yesu na ɓana ɓɛɛ ɓa ɓampele, ɓaesi oka Yesu.
Ɓamba ya tɛmɛ o iɓanda. Ɓamba ya toma moto oɓokye aɓaɓangyele
Yesu.
32 Ɓato ɓasɔ ɓaazalaka nɛ wamɔ, ɓamolungyaka. Ɓamba ya wɔ nɛ
ɓɛkyɛ: «Kyeka! Nyɔngɔ na ɓanaa nyɔngɔ ɓatɛmi o iɓanda ɓaelukye.»
33 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Mama eli nza? Ɓanaa mama eli
ɓanza?»

34 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya kyeka ɓato ɓazalaka nɛ amba ya wɔ yokye:
«Kyeka mama na ɓanaa mama, ɓɛ́ɛ ɓaɓa.
35 Phɔ moto okokyele maphɔɔ mazingye Ŋwaphongo, yo ŋwana mama
owa lele, yo nkanasa ya nga, yo mama.»

4

Ete ya mophikyi

1 Yesu akuli butwa iteya ɓato o mokukulu ŋwa maa maanɛnɛ ma
Galileya. Ɓato ɓaikye ɓaesi yaangana waali yo, emba Yesu amba ya kyɛ
zala o vato. Vato mɛ phaɓaka o maa, emba ɓato ɓaɓaka o mokukulu.
2 Aɓaka kateya maphɔɔ maikye na bite. Amba ya ɓateya yokye:
3 «Okyemela! Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, moto mɔnɔmɔ akyɛkyɛ o inzabi oikyɛ
minyaka ndemo oɓokye itɔkɔlɔ.
4 Waanyaka yo ndemo o inzabi, ndambo iesi yakaa o nzela, manyɔsi
maesi ya kyɛ iikomola.
5 Ndambo eyɔkɔ iesi yakaa o manyɛtɛ maa maɓanga, wamɔ manyɛtɛ
maikye phe. Sakɔkɔ ndemo miina iesi ya tɔkɔlɔ phɔ teyaika zwa manyɛtɛ
maikye wamɔ.
6 Waa manzanga, ndemo mɛ iesi ya nyita, iungyi phɔ teyaikaka ɓa na
ya kolo nkanga.
7 Ndambo esuu ya ndemo iesi yakaa o nte ya nkata ya milɔ. Nkata ya
milɔ miina iesi ya kola, yuɓye ina ndemo emba teyaamba ɓota.
8 Kasi ndemo nsuu mɛ iesi yakaa o manyɛtɛ malaa, iesi ya tɔkɔlɔ,
ikosi, iɓoti. Iiyɔkɔ iɓoti mbuma mako maato, iiyɔkɔ mako motoba, iiyɔkɔ
munkama.»
9 Emba Yesu amba kula wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Moto oli na matoo ma ioka,
aokye!»

Phɔ ya'ye Yesu kateya na bite

10 Ɓoɓɛlɛ, Yesu aesi ya ika ɓato ɓaaɓana o mokukulu. Waaɓaika yo,
ɓaekosi iko mbuka ɓaɓale na ɓaayɔkɔ ɓaaɓaka phɛnɛphɛ nɛ ɓaesi ya
motuna ɓɛkye aɓaimole ntina ya bite mɛ.
11 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ŋwaphongo aeteye, ɓɛ̀ɛ ɓaɓa, sekyele ya
Ɓokonzi phɛ. Ɓato ɓasuu ɓaokye nde na bite.
12 Yango mɛna wakomama ɓoɓo:
“Naɓo ɓakyekye na ɓolaa, teɓaawɛnɛ na ekpele.
Naɓo ɓaokye na ɓolaa, kasi teɓaasɔsɔlɔ,
ɓo phe nde ɓaɓongolakyi mandondo ma ɓɛ, emba Ŋwaphongo nde
aɓalimbisakyi!”»

Yesu kalimbole ntina ya ete ya mophikyi

13 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓo ɓɛ̀ɛ toeɓe ntina ya ete
mɛna? Emba waamba eɓa ntina ya bite bisuu ndengye'ye?
14 Mophikyi ndemo ali ndokolo moto okoteya iloɓa sa Ŋwaphongo.
15 Ɓato ɓayɔkɔ ɓali ndokolo nzela. Simo ya Ŋwaphongo yakyɛkyɛ
kaa wamɔ. Ɓaokyi Simo mɛ. Oeyokyi ɓɛ, Molemba aesi ya emanya o
mandondo ma ɓɛ.
16 Ɓato ɓayɔkɔ ɓakokaa na ndemo iikaa o manyɛtɛ maangana na
maɓanga: Wa okye ɓɛ́ɛ iloɓa sa Ŋwaphongo, ɓasanosi izele na nkyisa.
17 Kasi iloɓa mɛ te saika nyɔsɛ nkanga o mandondo ma ɓɛ, ɓaanole nde
ŋwana imbɛlɛ mokuwe. Kasi ɓo nkaka na minyɔkɔ yeesi phɔ ya sina iloɓa
sa Ŋwaphongo, ɓalɛ ianola sa ɓɛ́ɛ izele.

18 Ɓato ɓayɔkɔ ɓali ndokolo ndemo iikaa o nkata yaa milɔ: Ɓaokyi
maloɓa ma Ŋwaphongo,
19 kasi maumunya ma mokyisi mumu, phowa ya ezwele ekye kosa
ɓato, na maumunya masuu ndengye na ndenge maɔtɔ sina iloɓa, emba
tesiiɓote.
20 Kasi ɓato ɓasuu ɓali ndokolo ndemo ikaa o manyɛtɛ maala: Ɓaokyi
maloɓa ma Ŋwaphongo, ɓamaanosi emba ɓaɓoti mbuma iindaa, iiyɔkɔ
mako maato, iiyɔkɔ mako motoɓa, iiyɔkɔ munkama.»

Ete ya tala

21 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓo moto aesi na tala,
amoekukya na katini nde amoetɛyɛ o se ya ntangye? Kasi amoetɛya o
ikolo sa mesa. Teli ɓomɔ?
22 Maphɔɔ masɔ maaɓombama mamotɔkɔlɔ, na maphɔɔ masɔ ma
enzɔmbi mamowɛnɛnɛ saa.
23 Moto oli na matoo ma ioka, aokye!»
24 Yesu akuli wɔɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nde kokyeɓe na maphɔɔ maeyimole
nga. Nde ɓokokyele ɓɛ̀ɛ ɓɛbi, Ŋwaphongo amoekyela nde ɓomɔ mɛ.
Amba kula ekyela na koleka.
25 Moto ooli na mbolo nzikye ɓamokula mophɛ nsuu. Moto ooli pha,
ɓaamoɓɔlɔlɔ nɔnɔ ŋwana ndambo ooli nɛ.»

Yesu akpe ete ya ndemo

26 Yesu akuli wɔ yokye: «Ɓokonzi pha Ŋwaphongo ɓoli ndokolo moto
mɔnɔmɔ anyakaka ndemo o inzabi sɛ.
27 Na mokɔlɔ, wa lale yo na ná moo wakyɛmitambula yo, ndemo
kyitɔkɔlɔ, kyikole. Moto mɛ taikaka eɓa ɓo wakolaka yango.
28 Eli nde manyɛtɛ maakosaka ndemo. Phanza kyetɔkɔlɔ iɓɔngyi, sima
kyembe ya tɔkɔlɔ munkoloko, o suka kyembe ya ɓota maɓɔtu na ɓolaa.
29 Ble eesi yaola. Waaola mbuma, moto mɛ akyɛ nɔkɔ phɔ mbunu ya
inɔkɔ yakokaka.»

Yesu akpaka ete ya mumbuma ŋwa ŋwete na nkombo mutardɛ

30 Yesu akuli ya wɔ yokye: «Ekpele'ye elongoɓa na Ɓokonzi pha
Ŋwaphongo? Tomokpa ete'ye phɔ ya ilimbola Ɓokonzi pha Ŋwaphongo?
31 Ɓokonzi pha Ŋwaphongo pha ulana na mumbuma mwa mutardɛ.
Ɓo ɓakyɛ ɛmophika, mumbuma maamuna, molekyi isɔ yaamokyisi na
ɓokyikyi.*
32 Sima moesi ya kola, moombe ya leka ndemo isɔ na ɓonɛnɛ. Moombe
ya tɔkɔlɔ bitakyi binɛnɛ. Manyɔsi mamotonga mooɓo ma ɓɛ́ɛ o ɔɔmɛlɛ ya
ŋwete mɛ.»
33 Nde ɓaɓona Yesu ateyaka ɓato Simo ya Ŋwaphongo na bite biikye
bya ndengye eye. Aɓateyaka na ndengye eekokyi na ɓɛ́ɛ ioka.
34 O mateya mɛ taikaka lɛɛ iɓakpela bite. Kasi waaɓaka yo kaikale na
ɓaekosi ɓɛ́ɛ yo mampenza aɓalimbolelaka nde bite mɛ bisɔ.

Yesu azibise Ewɛɛlɛ

35 Mokɔlɔ maamuna bunya ɓoesi ya inda. Okoinde bunya, Yesu aesi ya
wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Toakale o mokukulu ŋwa maa ŋwaa bina.»
36 Yesu azalaka o vato. Ɓaekosi ɓaesi ya kyɛndɛ nɛ o vato ɓaɓona. Mato
masuu maɓaka wamɔ mɛ. Ɓaikaka ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka wamɔ.

---

* **4:31 4.31** Phɔ ya mutardɛ, kyeka o Luka 13.18.

37 Ɓoɓɛlɛ, ewɛlɛ ekusi yamba ya kyela. Kanda yanyɔsaka maa o motema
ŋwa vato. Vato ɓaɓona phatataka itonda na maa.
38 Yesu aɓaka o mbolo eya sima ya vato. Alangyaka moto nwɛ o ikolo sa
mungbɛlɛngɔ, alasi ebuu. Ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaamba ya moumola miebu mɛna,
ɓɛkyɛ: «Towee! Towee! Toli na maumunya phɔ ya ɓanga?»
39 Yesu amba ya umwa, amba ya wɔ na ewɛɛlɛ na ná maa na ɓokusi
yokye: «Ikala ɓose!» Ɓoɓɛlɛ, ewɛɛlɛ eesi yaunva. Emba maa mamba
yaikala ena phioo! 40 Akuli wɔ na ɓaekosi yokye: «Bɛ koile phɔ ya'ye? Ɓɛ̀ɛ
naino toanosi?»
41 Ɓaekosi ɓawɛnɛkyɛ inganga siikye, ɓawɔnɔkɔ ɓɛkyɛ: «Moto oyo ali
nde nza? Na maa na ewɛɛlɛ kyimotosa!»

5

Yesu abikye moto owaɓaka na malɔɓɔ maɓe

1 Ɓoɓɛlɛ, Yesu na Ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaesi ya koma o mokukulu mɛ o manyɛtɛ
ma Ɓagelaza.
2 Yesu aesi ya aphwa. Okoaphwe yo, moto mɔnɔmɔ atɔkɔsi o malita.
Aesi ya vana nɛ. Ɓolɔɓɔ ɓoɓe phanyɔlɔkɔ o nzoto ya moto mɛ.
3 Abutwaka izala o malita. Ɓato teɓakulaka koka imoɓaka maphanga,
eɓe na munyɔlɔlɔ.
4 Soosoo ɓamokangye maɓɔkɔ na makolo na munyɔlɔlɔ. Nzuka moto
mɛ aɓaka kabile muna munyɔlɔlɔ. Moto na mɔnɔmɔ takokaka imozibisa.
5 Na moo na mokɔlɔ aɓaka katambule o malita na o ngomba. Mbala isɔ
aɓaka kaaŋwane nzanga, aɓaka kamizokya na ná maɓanga.
6 Mɛna Yesu ataa ɓaa itakye, ambo mowɛnɛ. Aesi ya kyilingana. Akyɛ
mokusamela na maɓɔngɔ.
7 Amba yaaŋwana na ɓokusi yokye: «Yesu, Ŋwana wa Ŋwaphongo
owa ikolo, kolukye inkyela ɓo? Naongyi na wɛ o ɓoo pha Ŋwaphongo,
sa nvɛninya mpasi!» [
8 Awɔkɔ ɓoɓo phɔ Yesu aɓaka kawɔ yokye: «Ɓolɔɓɔ ɓoɓe, tɔkɔlɔ o nzoto
ya moto oyo.»]
9 Yesu amba kula tuna moto mɛ yokye: «Nkombo ya wɛ nza?» Aesi ya
mobuyisa yokye: «Nkombo ya nga, Ekonzo, phɔ ɓanga toli ɓaikye.»
10 Aongaka Yesu na ɓokusi oɓokye satoma malɔɓɔ maɓe mama o
mokyisi mosuu.
11 O ngomba mɛ yaɓaka wamɔ, ɓokanda pha mangulu, phaɓaka
ɓokyɛmiwaa.
12 Malɔɓɔ mamba ɓɔndɛlɛ Yesu ɓoɓo: «Olotome onte ya mangulu
mamana, tokyɛ nyɔlɔ o nzoto ya mango.»
13 Yesu amba ya maphɛ nzela. Ɓoɓɛlɛ, malɔɓɔ maɓe mamana maesi
yatɔkɔlɔ oka moto mɛ. Maesi ya kyɛ nyɔlɔ o mangulu mamana. Ɓokanda
ɓosɔ phaɓaka phɛnɛphɛ na mangulu nkoto iɓale. Mangulu maesi ya uta
ngomba, maesi ya kyilingana nɔnɔ o maa. Mabutwaka ikyiɓa maa, mamba
ya waa.
14 Ɓaɓanze ɓa mangulu ɓaaɓaka wamɔ, ɓaesi ya lota, ɓakyɛ imola o
lombo nɔnɔ o manganda. Ɓato ɓaesi ya kyɛ kyeka lowɔɔ mɛ lalekanaka.
15 Ɓaesi ya koma oka Yesu. Ɓawɛni moto mɛ owaɓaka na malɔɓɔ maɓe
azasi, alati bitobu, aɓɔngyi. Waamowɛnɛ ɓɛ, ɓato mɛ ɓawɛnɛkyɛ ɓɔɓɔ.
16 Ɓato ɓaawɛnɛkyɛ maphɔɔ mɛ masɔ, ɓaesi ya ɓaimola maphɔɔ ma
moto owa malɔɓɔ maɓe na ma mangulu.

17 Ɓoɓɛlɛ, ɓato ɓaaokaka maphɔɔ mɛ ɓaesi ya wɔ na Yesu oɓokye amane
o manyɛtɛ ma ɓɛ.
18 Yesu akyɛ kpela o vato. Okokpele yo, moto owaɓaka na malɔɓɔ maɓe
aesi yaonga na Yesu yokye: «Bo ozingyi, nakyɛndɛ na wɛ.»
19 Yesu alɛ, amba wɔ yokye: «Butwa oka ɓɛ, o iɓota sa wɛ, okyɛ ɓaimola
isɔ iyekyelesi Nkolo na ngɔngɔ yɛ.»
20 Emba moto mɛ amba yakyɛ. Atati ikyɛmiimola o nkyisi yaaɓaka omɔ
na nkombo Dekapolis. Aimolaka isɔ yaakyelaka Yesu phɔ yɛ. Ɓato ɓasɔ,
ɓaamookaka, ɓakamwaka.

Yesu kakyɛ oka Yailo

21 Yesu akuli akala na vato o mokukulu ŋwaaɓaka yo. Ɓato ɓaikye ɓaesi
yaangana wali yo. Mɛna ataa ɓa o ibongu, ɓaesi ya molungya.
22 Mɔnɔmɔ na Ɓaangyesi ɓa Ingambi sa makyita aesi ya koma. Nkombo
yɛ Yailo. Aesi ya wɛnɛ Yesu. Amba ya mivaka o makolo mɛ.
23 Amba ya nyingonela nɛ yokye: «Ŋwana wa nga wa ŋwaŋwasi kawe.
Tokyɛ oka nga, okyɛ kyela maɓɔkɔ o ikolo sa nzoto yɛ oɓokye yo sawaa,
abikye.»

Yesu abikye ŋwaŋwasi owa ɓolɔsi pha malongo

24 Ɓoɓɛlɛ, Yesu aesi ya kyɛ nɛ nzela yɔnɔyɔ. Ɓato ɓaikye ɓakyɛkyɛ nɛ
ewawaka. Ɓamokatitisaka na mbale na mbale.
25 Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ aɓaka na ɓɛ. Aɓaka na ɓolɔsi pha malongo, pha
kɔkɔ nɛ mambula iko mbuka iɓale.
26 Akomaka o maɓɔkɔ ma ɓamiinganga ɓaikye. Abungyaka ɓaphalanga
ɓɛ́ɛ ɓasɔ. Taikaka bika. Ɓolɔsi ɓokule ngala nde ɓongasi.
27-28 Aokaka simo ya Yesu. Aumunyaka o ndondo yɛ yokye: «Ɓo nakyɛ
kuma nɔnɔ bitobu ɓɛ̀ɛ, nde nabikyi.» Aesi ya moɓenga na ikyɛmiphaka
onte ya ɓato ɓaɓana nɔnɔ wakoma yo o sima yɛ. Aesi ya kuma etobu ya
Yesu.
29 Mina wamɔ malongo maesi ya tenya. Aesi ya wɛnɛ o nzoto yɛ oɓokye
abikyi na ɓolɔsi mɛ.
30 Nde wamɔ, Yesu aesi ya mioka onte yɛ oɓokye ndambo ya mwiya nwɛ
motɔkɔsi. Aesi ya miekpinya o ntante ya ɓato, yokye: «Oonkumi o bitobu
ɓa nga nza?»
31 Ɓaekosi ɓɛkyɛ: «Aaa! Owɛni oɓokye ɓato ɓaekatitise na mbale na
mbale, kokule tuna: “Onkumi nza?”»
32 Kasi Yesu aesi ya kyeka na mbale na mbale oɓokye aeɓe moto
omokumi.
33 Ŋwaŋwasi mɛ aɓaka katɛkyɛnɛlɛ na sina inganga, phɔ aeɓaka lowɔɔ
lamokomelaka o nzoto yɛ. Aesi ya mokusamela. Ɓoɓɛlɛ, aesi ya moimola
phɛlɛ phɛlɛ maphɔɔ masɔ maaɓaka nɛ.
34 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Mama, ɓoanosi wɛ, obikyi. Eɓe nde
ɓomɔ. Kyɛndɛ na ɓolaa.»

Yesu aakosi ŋwana wa Yailo

35 Waaɓaka Yesu kawɔ ɓaɓona, ɓato ɓauti o ingambi sa Moangyesi mɛ,
Yailo. Ɓaesi ya wɔ ɓɛkyɛ: «Ŋwana wa wɛ awe. Kokule nyɔkɔlɔ Moteye
phɔ ya'ye?»
36 Nzuka Yesu aokaka maphɔɔ mawɔkɔ ɓɛ. Amba ya wɔ na Moangyesi
wa Ingambi sa makyita mɛ yokye: «Sakula ila! Anola ndee to!»
37 Yesu taikaka ɓenela ɓato ɓasuu ikyɛndɛ nɛ. Aanolaka nde Petelo, Zake
na ŋwana nyango Yoane.

38 Ɓaesi ya koma o ingambi sa Moangyesi mɛ. Yesu awɛni oɓokye
ɓakyɛmi mivaka, ɓalele na ngɔngɔ, ɓaaŋwane.
39 Aesi ya nyɔlɔ o ingambi. Aesi ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ikyɛmi mivaka
na ilelo sisi sa lowɔɔ'ye? Ŋwana wa ɓɛ̀ɛ taikyi waa. Alasi nde ebuu.»
40 Ɓaaelesi ɓaesi ya moɛkyɛ. Emba Yesu aesi ya ɓatɔkɔlɔ ɓɛ́ɛ ɓasɔ o
nzee. Akyɛ na ango na nyango na ɓaaɓaka nɛ. Ɓamba ya nyɔlɔ o motema
ŋwa ingambi o elele eyalangyaka ɓɛ́ɛ ŋwana.
41 Yesu amba ya phila ŋwana mɛ mi eɓɔkɔ yokye: «Talita kumi!»
kyeimole oɓokye: «Ɪŋwana ngɔndɔ, umwa!»
42 Mina wamɔ, ŋwana ngɔndɔ mɛ — aɓaka na mambula iko mbuka iɓale
—, amba ya tɛmɛ. Abuto itambula. Ɓaaɓaka nɛ wamɔ, ɓakamwaka nde
ɓokamo.
43 Yesu awɔkɔ na ɓɛ́ɛ na ɓokusi yokye: «Moto saimola moto lowɔ lalona,
amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye ɓamophɛ na ntoma azee.»

6

Ɓato ɓa Nazalɛtɛ ɓalɛ ianola Yesu

1 Yesu na ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaesi ya mana o elele mɛ, ɓaesi ya kyɛndɛ o
Nazalɛtɛ mokyisi ŋwa kolaka yo.
2 O mokɔlɔ ŋwa Saɓata, aɓaka kateya o Ingambi sa makyita. Ɓato
ɓaikye ɓaamookaka, ɓakaŋwaka, ɓamitunaka ɓɛkye: «Phɔ iye aizwe
bi? Malondo ma zwe yo mama mauti bi? Kakyele na bilekyesako bibi
ndenge'ye?
3 Eye ka mowasi wa maɓaya, ŋwana wa Maliya, ɓola pha Zake na Zoze
na Yudasi na Simo. Na ɓasii ɓɛ́ɛ ɓaa ɓaɓasi ka ɓali na ɓanga wawa.»
Yango mɛna ɓalɛkyɛ imoanolela.
4 Yesu amba yawɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Moimosi wa Ŋwaphongo
ɓamokumole nde o nkyisi nsuu, manya o mokyisi nwɛ mampenza, na o
iɓota sɛ na oka ɓanaa nyango.»
5 Yesu taikaka koka ikyela nɔnɔ elekyesako yɔnɔyɔ eenɛnɛ omɔ, manya
nde ndambo ya ɓato ɓa malɔsi ɓaatandelaka yo maɓɔkɔ, ɓaabikyaka yo.
6 Akamwaka na ɓoikye phɔ ya ɓato ɓa Nazalɛtɛ teɓaikaka ɓa na ianola.

Yesu atomi ɓaekosi iko mbuka ɓaɓale

Emba Yesu amba yakyɛmiteya o nkyisi yaa mambale.
7 Aesi ya ɓanga ɓaekosi iko mbuka ɓaɓale, atati iɓatoma ikyɛmiteya
ɓaɓale ɓaɓale. Aɓaphɛ na ɓokonzi pha itɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe.
8 Aɓakatelaka yokye: «Ɓo wamokyɛndɛ ɓɛ̀ɛ o imbanga ɓoɓo, ɓɛ̀ɛ saphila
ekpele esuu, eɓe ntoma, eɓe ikuɓa, eɓe na ɓaphalanga, ophilaka nde ntuu.
9 Ɓɛ̀ɛ salata bitobu biɓale, kolate nde etobu yɔnɔyɔ na bikoto.»
10 Yesu ambakula ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓo okomi o mokyisi mɔnɔmɔ,
oɓaka nde o ingambi sa moelasa ɓɛ́ɛ nɔnɔ mokɔlɔ ŋwa mokyɛndɛ ɓɛ̀ɛ o
mokyisi mosuu.
11 Ka ɓo ɓato ɓa mokyisi mɔnɔmɔ ɓalɛɛ iekumbela, ɓalɛɛ na iyeyoka,
lekana mokyisi mɛ, ɔlɔlɔ ngonza phɔ ya iɓateya ɓoɓe ɓookyesi ɓɛ.»
12 Ɓoɓɛlɛ ɓaekosi ɓamba yakyɛmiimola ɓato oɓokye ɓaɓongole ntema
ya ɓɛ.
13 Ɓatɔkɔlɔkɔ na malɔɓɔ maɓe miikye. Ɓaingaka na ɓato ɓaikye ɓa
malɔsi mauta, ɓaɓabikyaka.

Elode aokyi ngambo ya Yesu

14 Nkɔlɔ mɛ, Mokonzi Elode amba yaoka Simo ya Yesu phɔ ngambo yɛ ya
tambulaka nkyisi isɔ. Ɓana ɓɛkye: «Eye eli nde Yoane Moɓatise akundo!
Yango mɛna ali na phɛmbɔ ya ikyela bilekesako ɓabina.»
15 Kasi ɓayɔkɔ ɓawɔkɔ ɓɛkye: «Eli moimosi Eliya.» Ɓasuu ɓayɔkɔ
ɓɛkye: «Ali moimosi ndokolo ɓaimosi ɓaa phanza.»
16 Waaoka Elode ziko sa ɓato, amba ya wɔ yokye: «Eli Yoane Moɓatise,
owa tomaka nga oɓokye ɓatene moto, akundoo!»

Iwaa sa Yoane Moɓatise

17 Phɔ Elode atomaka ɓatuluku ɓɛ̀ɛ oɓokye ɓaakya Yoane ɓamunyɔsa o
ɓɔlɔkɔ, phɔ ya Elodiya ŋwaŋwasi wa ŋwana nyango Philipo owa buyaka
yo ŋwasi wɛ.
18 Phɔ Yoane awɔkɔ na Elode yokye: «Tokokyi ilonga ŋwasi wa ŋwana
nyɔngɔ.»
19 Elodiya aphinywaka na Yoane. Alukaka malondo ma imoɓoma, kasi
taikaka mozwa.
20 Phɔ Elode ailaka Yoane, aeɓaka oɓokye Yoane ali moto wa ɓosembo,
moto wa Ŋwaphongo. Yango mɛna, ambaka ɓaa kamoɓanza. Elode aɓaka
katungisame na ɓoikye na mateya ma Yoane, ka na ɓaɓona azingaka nde
imooka.
21 Wakoma esɛlɛkɔ yaimunya mokɔlɔ ŋwa ɓotama Elode, Elode
aɓangaka ɓakumu, ɓakonzi ɓa ɓatuluku, ɓato ɓa ngambo ɓa Galileya,
oɓokye ɓaya zaa oka yɛ. Mokɔlɔ mɛ Elodiya awɛnɛkyɛ oɓokye nkɔnzɔ yɛ
ya iɓoma Yoane imbiyakoka.
22 Waɓa ɓɛ́ɛ ɓazee, ŋwana wa Elodiya wa ŋwaŋwasi amba yakyɛ
ɓabinela. Elode na ɓato ɓaaɓangaka yo ɓasepelaka na mbina yɛ. Ɓoɓɛlɛ
mokonzi Elode amba ya wɔ na ŋwana ngɔndɔ mɛ yokye: «Inzongye
ekpele eesɔ ekyezingye wɛ, namoephɛ yango.»
23 Amba ya kata na seleka yokye: «Namoephɛ epkele esɔ eyamunzonga
wɛ, eɓe naɓo etee ya mokyisi moangyele nga.»
24 Ŋwana ngɔndɔ mɛ atɔkɔsi, akyɛ tuna nyango, yokye: «Naongye
ekpele'ye?» Nyango yokye: «Koongye nde moto ŋwa Yoane Moɓatise.»
25 Sakɔkɔ, ŋwana ngɔndɔ mɔna akuli butwa izele oka mokonzi Elode
akyɛ wɔ nɛ yokye: «Nazingye oɓokye ompɛ nde iŋwaŋwa eye moto ŋwa
Yoane Moɓatise mi lako.»
26 Waaoka mokonzi Elode ɓaaɓona, aokyi ngɔngɔ ɓoikye. Ka naiumunya
seleka eya kataka yo o miyo ma ɓabutu ɓaɓangaka yo o esɛlɛkɔ, takokyi
na ilɛ imophɛ ekpele esɔ eya ongaka yo.
27 Sakɔkɔ, mokonzi amba ya toma tuluku mɔnɔmɔ o ɓɔlɔkɔ oɓokye akyɛ
tena moto ŋwa Yoane amoyelele na ŋwango. Ɓoɓɛlɛ, tuluku mɛ amba
yakyɛ o ɓɔlɔkɔ, akyɛ tena moto ŋwa Yoane
28 Aesi na ŋwango mi lako, amophɛ ŋwana ngɔndɔ mɛ, akyɛ mophɛ
nyango.
29 Waaoka ɓaekosi ɓa Yoane maphɔɔ masɔ maalekaa, ɓaesi yakyɛ kpa
eɓembe yɛ ɓakyɛ ekunda.

Yesu azeye ɓampele nkoto itano

30 Ɓatoma waauta ɓɛ́ɛ o imbanga, ɓaesi yaangana wali Yesu, ɓamoimosi
maphɔɔ masɔ makyelaka ɓɛ́ɛ na ma teyaka ɓɛ.
31 Phɔ ɓato ɓaike ɓaɓaka ɓasekane oka Yesu, Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ
teɓaikaka zwa ngonga ya izaa, yango mɛna amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Yaka tomane wali ɓato, tokyɛ luka elele eya ɓose phɔ tokute zaa tombe
naema.»

32 Ɓoɓɛlɛ ɓamba ya baa o vato ɓakyɛ ɓɛ́ɛ mampenza o elele eteeli ɓato
33 Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓakyɛ ɓaɓona, ɓato ɓaɓawɛni, ɓaɓasɔsɔsi. Ɓaɓaka ɓaute
o nkyisi isɔ na mambangu, ɓakyɛ koma o ɓoo o elele eyalukaka Yesu na
ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ikyɛndɛ.
34 Waasɛmɛ ɓɛ, Yesu amba ya aphwa o vato, awɛni moluku ŋwa
ɓato ɓaikye. Aɓaokyelaka ngɔngɔ ɓoikye phɔ ɓaɓaka ndokolo mampate
mazangyi mɔɔkɔsi, amba ya tata iɓateya maphɔɔ maikye.
35 Walekana bunya, ɓaekosi ɓamba ya kyɛndɛ oli Yesu, ɓamba ya wɔ nɛ
ɓɛkye: «Bunya ɓolekaa, elele eye eli itakye na lombo.
36 Buya ɓato oɓokye ɓakyɛndɛ o manzabi, na o nkyisi ya mambale, phɔ
ɓakyɛ miombela ntoma ya izaa.»
37 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Ɓɛ mampenza oɓaphɛ ntoma ya izaa.»
Ɓaekosi ɓɛkye: «Kozingye oɓokye ɓanga toombe mapa ma ɓadenali
nkama iɓale phɔ ya izeya moluku munsɔ mumu? Na ɓo toombi mapa ma
ɓadenale nkama iɓale phɔ ya izeya moluku musɔ mumu ete maaɓakokye.»
38 Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Oli na mapa ɓo? Taa kyɛ kyeka!»
Waakyɛ kyeka ɓɛ, ɓamba ya moimola ɓɛkyɛ: «Toli na mapa matano na
swe iɓale.»
39 Ndokolo kambe ya toma ɓaekosi ɓazasa ɓato ɓasɔ o nkata, biɓoko
biɓoko.
40 Ɓaɓazasaka na ndɔngɔ, muna ŋwa munkama, moyɔkɔ ŋwa mako
matano.
41 Yesu aesi ya kpa mapa matano mamana na swe iɓale, atombi miyo o
ikolo, aɓɔndɛsi Ŋwaphongo. Waunva yo iɓɔndɛlɛ, akyɛsi mapa, amaphɛ
ɓaekosi oɓokye ɓakaɓele ɓato ɓasɔ. Akuli kyela na swe nde ɓomɔ.
42 Ɓato ɓasɔ ɓazaka, ɓaokaka.
43 Ɓaekosi ɓamba ɔngɔ bikyɛsi ɓa mapa na ɓa swe ɓa otwaka ɓɛ,
ɓatonzaka ɓanyanzima iko mbuka ɓaɓale.
44 Motango ŋwa ɓato ɓasɔ ɓaazaka mapa mamana, o itanga nde
ɓampele, ŋwaɓaka nkoto itano.

Yesu atambusi o ikolo sa maa

45 Sakɔkɔ, Yesu aesi ya toma ɓaekosi oɓokye ɓabaa o vato, ɓakatisa,
ɓakyɛ moziya o ɓoo o mokukulu moyɔkɔ o mokyisi ŋwa Ɓetesaida. Mina
wamɔ, aesi ya buya na moluku ŋwa ɓato ɓaɓaka wamɔ o nkyisi ya ɓɛ.
46 Waunva yo iɓabuya, aesi ya kyɛ ɓɔndɛlɛ o ikolo sa ngomba.
47 Waainda bunya, ɓaekosi ɓataka ɓaa onte ya eɓale sa ɓokomakye. Kasi
Yesu aɓaka yo mampenza o mokukulu.
48 Awɛnɛkyɛ ɓaekosi ɓaŋwane na iluka phɔ ewɛɛlɛ yaɓaka kyeɓabuya
na munsima. Waa munkukutu, Yesu amba ya ɓaɓenga na makolo o ikolo
sa maa, aunvaka na ɓalenaka.
49 Waamowɛnɛ ɓɛ́ɛ katambule o ikolo sa maa na makolo, ɓaumunyaka
oɓokye eli mozisi. Ɓamba ya aŋwana,
50 phɔ ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓamowɛnɛkyɛ, ɓatondaka na ɓɔɓɔ. Yesu amba ya wɔ
na ɓɛ́ɛ yokye: «Ititala, ɓɛ́ɛ salota, eli nde nga!»
51 Amba ya baa o vato phaa ɓaka ɓɛ, ewɛɛlɛ eesi ya ema. Ɓaekosi
ɓakamwaka na ɓoikye,
52 phɔ na waakyelaka Yesu elekyesako ya izeya ɓampele mapa,
teɓaikaka sɔsɔlɔ, malondo ma ɓɛ́ɛ maɓaka makuwe.

Yesu abikye ɓato ɓa malɔsi o manyɛtɛ ma Genesalɛtɛ

53 Waaunva ɓɛ́ɛ ikatisa eɓale, ɓaesi ya kyɛ sɛmɛ o Genesalɛtɛ.
54 Waaphwa ɓɛ́ɛ o vato, sakɔkɔ ɓato ɓaesi ya eɓa oɓokye eli Yesu.

55 Ɓoɓɛlɛ ɓamba ya kyilingana o nkyisi ya ɓɛ́ɛ isɔ, ikyɛmikpa ɓato ɓasɔ
ɓaa malɔsi, ɓaɓanyanye mi matɔkɔ ɓakyɛkyɛ na ɓɛ́ɛ o bilele bisɔ ɓaokoka
ɓɛ́ɛ oɓokye Yesu ali wamɔ.
56 Bilele bisɔ baaɓaka Yesu kakyɛmikyɛndɛ, eɓe o nkyisi iinɛnɛ na
iinkyikyi na yaa mangonda, ɓaɓaka ɓakyɛ milangya ɓato ɓaa malɔsi o
munsɔngɔ. Ɓanyingonelaka na Yesu ɓɛkye: «Oɓalɛ ɓakume nɔnɔ sɔngyɛ
ya etobu ya wɛ.» Emba, ɓasɔ ɓaamokumaka, ɓabikaka.

7

Yesu Kateya phɔ ya mateya ma ɓankɔkɔ

1 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ Ɓafalisayi na ɓateye ɓa Miɓeko ɓayɔkɔ ɓautaka o
Yelusalɛmɛ, ɓaesi ya angana oli Yesu.
2 Waawɛnɛ ɓɛ́ɛ oɓokye ɓaekosi ɓa Yesu ɓayɔkɔ ɓaze ntoma na sɔkɔtɔ
sa kunyola sɛ, ɓo kowɔ mateya ma ɓankɔkɔ,
3 phɔ Ɓafalisayi na Ɓayuda ɓasɔ ɓakumolaka miɓeko ma ɓankɔkɔ, o
ɓoo pha izaa ntoma, ela ɓakunyosi sɛ ɓo wa teyaka ɓankɔkɔ.
4 Ɓo ɓaute o zando, te ɓakokyi izaa ɓo teɓamikunyosi ɓo kowɔ miɓeko
ma ɓɛ. Ɓali na maphɔɔ masuu maike ma ɓankɔkɔ makumole ɓɛ,
maphɔɔ mɛ mango mama: Ikunyola binywele, mambongo, manzongo maa
biɓende, na biziye.
5 Yango mɛna Ɓafalisayi na ɓateye ɓa Miɓeko ɓamba ya tuna Yesu
ɓɛkye: «Phɔ ya ye ɓaekosi ɓa wɛ te ɓaakumole miɓeko ma ɓankɔkɔ, ɓaze
ntoma sa kunyola sɛ?»
6 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Moimosi Isaya alongaka nde phɛlɛ
waa wɔ yo phɔ ya Yesu oɓokye: “Ɓato ɓaɓa ɓankumole nde na maloɓa,
kasi o mandondo ɓali itakye na nga.
7 Losambo la ɓɛ́ɛ loli nde pha, ɓateya nde miɓeko miute na ɓato, ɓɛkye
maphɔɔ ma nga Ŋwaphongo.”»
8 Yesu akuli wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: Komanya miɓeko ma Ŋwaphongo phɔ ya
ikumola miɓeko ma ɓato.
9 «Koeɓe na ɓola nde ilɛ miɓeko ma Ŋwaphongo phɔ ya iɓanza miɓeko
ma ɓankɔkɔ.
10 Phɔ Mose awɔ yokye: “Kumola nyɔngɔ na ɔngɔ. Kasi owa motola
nyango na ango, ɓasengyesi imoɓoma.”
11 Ka koteya ɓoɓo: “Moto takokyi iwɔ na nyango eɓe na ango yokye:
Mbolo iunvakyi nga iesunga na yango, nataa iphɛ Ŋwaphongo, kyelukye
iwɔ oɓokye mbolo mɛ ibuto koloɓanɛ.”
12 Ɓo ɓakyesi ɓaɓona, mɛna ɓamokatesi ikula sunga nyango na ango.
13 Na ɓomɔ, mɛna kɔɔtɔ Simo ya Ŋwaphongo na mateya ma ɓankɔkɔ
maateya ɓɛ. Ɓokyele maphɔɔ masuu maikye nde ɓomɔ.»

Maphɔɔ maabuya ndondo ya moto sɔkɔtɔ

14 Sima mɛ Yesu akuli ya ɓanga moluku ŋwa ɓato, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye: «Okyemela, ɓɛ̀ɛ ɓasɔ osɔsɔlɔ na ɓolaa.
15 Ekple esɔ eekyenyɔlɔ onte ya moto, tekokyi ɔtɔ ndondo yɛ, kasi nde
maphɔɔ matɔkɔlɔ o ndondo ya moto, eli mɛɛ maamɔtɔ. [
16 Ooli na matoo ma ioka, aokye!]»
17 Waaika Yesu moluku ŋwa ɓato ɓaaɓaka nɛ, anyɔsi o ingambi, ɓaekosi
ɓaesi ya motuna ntina ya ete mɛ.
18 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Na ɓɛ̀ɛ naino tosɔsɔsi? Toeɓe oɓokye
epkele esɔ ekye nyɔlɔ onte ya moto teekokyi iɔtɔ ndondo yɛ?

19 Phɔ ekpele mɛ te nyɔlɔ o ndondo yɛ, kasi kye nyɔlɔ nde o ibu, sima
kaeyete o zikyi.» Na ete mɛ, Yesu ateya oɓokye ntoma isɔ ili ndaa phɔ ya
izaa.
20 Akulaka wɔ yokye: «Kyeɔtɔ moto nde ekplele ekyetɔkɔlɔ o ndondo
yɛ.
21 Phɔ maumunya masɔ maaɓe maute o ndondo ya moto, ɓooli:
Ɓondumba, iɓa, iɓoma ɓato,
22 ikyela ɓaphemba, imengyela, ikyela ɓato ɓoɓe, ikosa, ikyela mobulu
ŋwa ɓaɓasi na ɓampele, zuwa, ikata ɓɔlɛ, lolɛndɔ, ɓobubusi.
23 Maphɔɔ maaɓe masɔ mama matɔkɔlɔ o ndondo ya moto, mɛɛ mambe
mɔɔtɔ.»

Ŋwaŋwasi ootoli Moyuda aanosi Yesu

24 Yesu aesi ya mama o elele mɛ, akyɛ o nkyisi iili phɛnɛphɛ na mokyisi
ŋwa Tula. Aesi ya nyɔlɔ o ingambi sɔnɔsɔ phɔ taikaka zinga oɓokye ɓato
ɓaeɓe wali yo. Kasi na ɓo ɓaɓona, ɓato ɓaeɓaka nde elele eli yo.
25-26 Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ, otoikaka ɓa Moyuda, aɓotama o Fenisi.
Ŋwaŋwasi mɛ aɓaka na ŋwana wɛ wa ŋwaŋwasi, aɓaka na ɓolɔɓɔ ɓoɓe.
Waoka yo simo ya Yesu, sakɔkɔ aesi yakyɛ mivaka o makolo mɛ, amba
nyingonela na Yesu oɓokye atɔkɔlɔ ɓolɔɓɔ ɓoɓe o nzoto ya ŋwana wɛ.
27 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Talɛ naino ɓana ɓazee phanza ɓaokye,
phɔ teli ɓolaa oɓokye okpe mapa ma ɓana omavakyele ɓana ɓa manva.»
28 Ŋwaŋwasi mɛ amobuyisaka yokye: «Eli ɓomɔ, Nkolo, ka ɓana ɓa
manva nga ɓakute zaa nɔnɔ ina mpusu ikyilasa ɓana o se ya mesa.»
29 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Ee mama, phɔ ya mobuyisesi ŋwa wɛ
molaa maamuna, butwa o ingambi sa wɛ, ɓolɔɓɔ ɓoɓe ɓotɔkɔsi o nzoto
ya ŋwana wa wɛ.»
30 Wabutwa ŋwaŋwasi mɛ o ingambi sɛ, akyɛ takana ŋwana wɛ
amilangye o tangye, ɓolɔɓɔ ɓoɓe ɓotɔkɔlɛlɛkyi.

Yesu abikye moto owa looko na ikyɛkumisa

31 Yesu amba ya mana o nkyisi ili phɛnɛphɛ na mokyisi ŋwa Tula, alekaa
ya mokyisi ŋwa Sidona, akatise Dekapɔlɛ wakoma yo o maa manɛnɛ ma
Galileya.
32 Omɔ, ɓaesi ya moyelela na moto owa loko, aɓaka na ná ikyɛkumisa.
Ɓato mɛ ɓaɓaka ɓanyingonele nɛ oɓokye amotandele maɓɔkɔ phɔ ya
imobikya.
33 Yesu amba ya mopka, akyɛ nɛ ŋwana imbale, itakye na moluku ŋwa
ɓato. Amunyɔsɛ nsɛ o matoo, amitowi matee o nsɛ, amotasee na mango o
lolee.
34 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya tomba miyo o ikolo, auye mɔɔ, amba ya wɔ na
moto mɛ yokye: «Ephata!» Kyelukye iwɔ oɓokye «matoo ziɓwa!»
35 Mina wamɔ, matoo ma moto mɛ mazibo, lolee lɛɛ loingoo, abuto iwɔ
na ɓolaa.
36 Yesu akatelaka ɓato mɛ ɓaaɓaka wamɔ oɓokye ɓɛ́ɛ saumola nɔnɔ
moto monɔmɔ. Na ɓo waɓakatelaka yo ɓaɓona, ɓaɓaka ɓakyɛ mimola
nde isɔ ya kyelaka yo.
37 Ɓato ɓakaŋwaka nde ɓokamo ɓɛkye: «Isɔ iikyikyele yo ili nde ndaa!
Kaingole matoo ma ɓato ɓaa loko, phɔ ɓabutwe ioka, kawɔya na ɓato ɓaa
mbubu!»

8

Yesu azeyee ɓato nkoto ine

1 Nde mi nkɔlɔ mɛ, ɓato ɓaikye ɓakulaka yaangana wali Yesu. Kasi ɓo
toikaka ɓa ɓɛ́ɛ na ntoma ya izaa, Yesu amba ya ɓanga ɓaekosi ɓɛɛ, amba
ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
2 «Nali na ngɔngɔ phɔ ya ɓato ɓaɓa, ɓambo kyela na nga wawa nkɔlɔ
iyato, kasi uŋwaŋwa eye teɓakuli ɓa na ekple ya izaa.
3 Ɓo na ɓabuye o mangambi ma ɓɛ́ɛ na nzala, ɓamokyɛ kpaa phikyi o
nzela, phɔ ɓaayɔkɔ ɓauta itakye.»
4 Ɓaekosi ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: «Wawa toli o bokye, tomozwa
mapa ma iɓaphɛ bi oɓokye ɓazee ɓaokye?»
5 Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Oli na mapa ɓo?» Ɓaekosi ɓɛkye: «Toli
na mapa sambo.»
6 Emba Yesu amba ya wɔɔ na ɓato ɓasɔ oɓokye ɓazale o se. Aesi
yakpa mapa sambo maamana, aphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi, amateni amaphɛ
ɓaekosi oɓokye ɓamakaɓele ɓato ɓasɔ. Ɓakyelaka nde ɓomɔ.
7 Ɓakulaka ɓa na ná ɓanaa swe ɓakyikyi. Yesu akuli phɛ Ŋwaphongo
mɛlɛsi phɔ ya swe mɛ, aiphɛ ɓaekosi ɓɛɛ oɓokye ɓakule ikaɓela ɓato.
8 Ɓato ɓasɔ ɓaazaka ɓaokaka. Ɓaekosi ɓaɔngɔkɔ ntoma yaa otwaka ɓɛ,
ɓatonzaka ɓanyanzima sambo.
9 Ɓato ɓasɔ ɓaazaka ɓaɓaka phɛnɛphɛ nkoto ine! Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya
ɓabuya o nkyisi ya ɓɛ.
10 Waunva yo iɓabuya, ndokolo kambe ya kpela o vato yo na ɓaekosi
ɓɛɛ, ɓamba yakyɛ o manyɛtɛ ma Dalamanuta.

Ɓafalisayi ɓaongye elekyesako

11 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ Ɓafalisayi ɓaesi ya tɔkɔlɔ, ɓatati iika ziko na Yesu.
Phɔ ya imumeka, ɓamba ya motuna oɓokye akyele iyaa phɔ ya iteya
oɓokye maphɔɔ maakyele yo maute oka Ŋwaphongo.
12 Yesu aumesi, amba ya wɔ yokye: «Phɔ ya'ye ɓato ɓa lɔlɔ eye ɓatune
ikyela iyaa? Na wɔ na ɓɛ̀ɛ nde phɛlɛ, esikyele nɔnɔ iyaa sɔnɔsɔ!»
13 Ɓoɓɛlɛ, aikyi ɓaika, akuli kyɛ kpela o vato, aesi ya katisa o mbale eya
mokukulu mooyɔkɔ ŋwa maa.

Malondo makuwe ma ɓaekosi

14 Ɓaekosi ɓabungaka iphila mapa, ɓaɓaka nde na ipa sɔnɔsɔ ɓoɓɛlɛ o
vato.
15 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Oeɓaka! Kyeɓa na zwɛ siulole mapa
sa Ɓafalisayi na ɓato ɓa Elode.»
16 Ɓaekosi ɓɛ́ɛ na ɓɛ́ɛ ɓaikaka ziko ɓɛkyɛ: «Awɔ ɓaɓona phɔ tololi na
mapa.»
17 Yesu aeɓaka maumunya ma ɓɛ, amba ya ɓatuna yokye: «Phɔ ya'ye
ɓɛ̀ɛ koikye ziko oɓokye toli na mapa? Ɓɛ̀ɛ naino tosɔsɔsi? Naino toɓanze?
Malondo ma ɓɛ̀ɛ makuwe?
18 Oli na miyo, toowɛnɛ? Oli na matoo, tookye? Obungyi elekyesako
eyakyelaka nga?
19 Mokɔlɔ ŋwa zeyaka nga ɓampele nkoto itano mapa matano, wabut-
waka na ɓanyanzima ɓoo ɓaatonzaka ɓɛ̀ɛ na bitee bya otwaka ɓɛ?»
Ɓaekosi ɓamobuyisaka ɓɛkye: «Tobutwaka na ɓanyanzima iko mbuka
ɓaɓale.»
20 Yesu akuli ɓatuna yokye: «Mokɔlɔ ŋwaezeyaka nga ɓato nkoto
ine mapa sambo, wabutwa na ɓanyanzima ɓoo ɓatonzaka ɓɛ̀ɛ na
bitee ɓaotwaka ɓɛ?» Ɓaekosi ɓamobuyisaka ɓɛkye: «Tobutwaka na
ɓanyanzima sambo.»

21 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Bɛ̀ɛ naino tosɔsɔsi?»

Yesu abikye moto owa phɔlɔ miyo o Betesaida

22 Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaesi ya koma o mokyisi ŋwa Betesaida. Omɔ, ɓato ɓamba yelela Yesu moto owa phɔlɔ miyo. Ɓamba ya nyingonela nɛ oɓokye amotasa.
23 Yesu amba ya kpa moto owa phɔlɔ miyo mi eɓɔkɔ, akyɛ nɛ o eɓonga ya mokyisi. Aesi ya motowa mate o miyo, amba ya motanda maɓɔkɔ, amba ya motuna yokye: «Kowɛnɛ ŋwana ekpele?»
24 Moto awa phɔlɔ miyo amba ya ziɓola miyo, yokye: «Nawɛnɛ ɓato. Naɓawɛnɛ ndokolo nzete, kasi ɓatambule.»
25 Ɓoɓɛlɛ amba kula motasa o miyo, abuto iwɛnɛ na ɓolaa, abikyi, abuto iwɛnɛ mbolo isɔ na ɓolaa.
26 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya mobuya o ingambi sɛ, yokye: «Sazwa yaa munsɔngɔ.»

Petelo yokye: Yesu ali Masiya

27 Yesu na ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaesi ya kyɛndɛ o nkyisi iili phɛnɛphɛ na Sezare Filipe, mokyisi ŋwa mokonzi Filipe. Waaɓa ɓɛ́ɛ o nzela, Yesu aesi ya tuna ɓaekosi ɓoɓo: «Ɓato ɓawɔ oɓokye nga nali nza?»
28 Ɓaesi ya mobuyisa ɓɛkye: «Ɓakyi ɓaetangye Yoane Moɓatise, ɓana ɓaetangye moimosi Eliya, ɓaayɔkɔ ɓawɔ ɓɛkye oli mɔnɔmɔ na ɓaimosi ɓa kalakala.»
29 Yesu akuli ɓatuna yokye: «Ka ɓɛ̀ɛ, kowɔ oɓokye nga nali nza?» Petelo aesi ya mobuyisa yokye: «Oli Klisto.»
30 Emba Yesu aɓakatelaka na ɓokusi oɓokye ɓɛ́ɛ saloimola nɔnɔ moto.

Yesu aimosi iwa sɛ na ikundwa sɛ

31 Ɓoɓɛlɛ, Yesu aesi ya tata iteya ɓaekosi yokye: «Esengyesi oɓokye nga, Ŋwana wa Moto nawɛnɛ malɔsi maikye. Ɓankumu ɓa ingomba, ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, na ɓateye ɓa miɓeko ɓamundɛɛ. Ɓamumboma, kasi o sima ya nkɔlɔ iyato namokundwa.»
32 Aɓawɔlɛkyɛ nde pwapwa. Petelo amba ya mokpa, akyɛ nɛ ŋwana imbale, atati iimooya yokye: «Sawɔkɔ ɓaɓona.»
33 Yesu amba ya ekpana, akyekyi ɓaekosi, amba ya phaphala na Petelo yokye: «Mana wawa, Molemba! Maumunya ma wɛ temali maaka Ŋwaphongo, mali nde maaka ɓato ɓa mokyisi.»

Phɔ ya iɓenga Yesu

34 Boɓɛlɛ, Yesu aesi ya ɓanga ɓato na ɓaekosi ɓɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓo moto kalukye imbenga, yo sakula luka ɓolaa phɛ mampenza, anyanya ekulusu yɛ, emba ambe mbenga.
35 Phɔ moto ookolukye ibikya ɓomɔɔ phɛ aaɓobungya. Ka owa mobungya ɓomɔɔ phɛ phɔ ya nga, na phɔ ya imola Simo Ɛlaa, aaɓobikya.
36 Na ɓo moto amizwesi ezwele esɔ eli o mokyisi, kasi abungye ɓomɔɔ phɛ, ambi zwa ekpele'ye?
37 Ekpele'ye eekokyi yo ambya phɔ ya iikola ɓomɔɔ phɛ?
38 Ɓato ɓa lɔlɔ eye ɓakyele masumu teɓaalote na Ŋwaphongo. Ɓo moto aokyi sɔɔ ya imbenga, aokyi na sɔɔ ya imola Simo ya nga oka ɓato ɓaaɓana, inga Ŋwana wa Moto nde ɓomɔ mɛ, naamooka sɔɔ wa moyaa nga na Ɓaanze ɓasanto o nkyɛmɔ ya Tata.»

9

1 Yesu akuli wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓokonzi
pha Ŋwaphongo pha moya na mwiya, naino ɓayɔkɔ ɓali na ɓɛ̀ɛ wawa
sataa waa.»

Petelo, Zake, na Yoane ɓawɛni Yesu o nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo

2 Sima ya nkɔlɔ motoɓa, Yesu aesi ya kpa Petelo, Zake na Yoane. Akyɛ
na ɓɛ́ɛ o ngomba yɔnɔyɔ eanda, itakye na ɓato. Omɔ, ɓaɓaka nde ɓɛ́ɛ
mampenza. Nzoto ya Yesu iesi ya butwa ndengye esuu o miyo ma ɓɛ.
3 Bitobu ɓɛ̀ɛ ɓabutwaka ingyɛngyɛ na ɓokusi. Ɓabutwaka bitane pɛ na
ndengye yɔnɔyɔ oɓokye moto mɔnɔmɔ o mokyisi takokyi ikunyola bitobu
pɛɛ pɛɛ ɓaɓona.
4 Ɓoɓɛlɛ, ɓaekosi mɛ ɓaato ɓaesi ya wɛnɛ Eliya na Mose ɓawɔɔnɔ na
Yesu.
5 Emba Petelo amba ya wɔ na Yesu yokye: «Moteye, eli ɓolaa oɓokye
toɓee wawa! Totongye ndalaku iyato, mɔnɔmɔ phɔ ya wɛ, muna phɔ ya
Mose, mooyɔkɔ phɔ ya Eliya!»
6 Petelo aɓaɓanganaka saeɓa iikyi wɔ yo, phɔ eɓe yo eɓe ɓɛbi nɛ
ɓawɛnɛkyɛ inganga siikye.
7 Emba impata sɔnɔsɔ siesi ya ɓaziɓa. Onte ya impata mɛ, ŋwɛsi
mɔnɔmɔ moesi ya okana mowɔ ɓoɓo: «Oyo Ŋwana wa nga owa sɔmi,
omookye!»
8 Mina wamɔ, ɓaekosi ɓakyekyi na mbale na mbale, teɓakuli wɛnɛ moto
mosuu, nde Yesu yo mampenza.
9 Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓaute ngomba, Yesu aɓakatelaka yokye: Saika imola
na moto mɔnɔmɔ maphɔɔ maawɛni ɓɛ̀ɛ mama, tee nɔnɔ mokɔlɔ
ŋwaamokundwa Ŋwana wa moto onte ya ɓawe.
10 Ɓazitaka maphɔɔ mɛ. Kasi ɓaɓaka ɓamitune ɓɛkye: «“Ikundwa onte
ya ɓawe kyeneluka iwɔ ɓo?”»
11 Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya tuna Yesu ɓɛkye: «Phɔ ya'ye ɓateye ɓa Miɓeko ɓawɔ
ɓɛkye: Esengyesi oɓokye Eliya atakula yaa phanza, Masiya amba yaa
sima?»
12 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Eli ɓomɔ! Esengyesi oɓokye Eliya
aye phanza iya ɓɔngya maphɔɔ masɔ. Ka phɔ ya'ye yakomama o buku
pha Ŋwaphongo oɓokye Ŋwana wa Moto amowɛnɛ ɓolɔsi ɓoikye, ɓamba
na mosemola?
13 Kasi nga nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Eliya ka aunva yaa, ɓato ɓamokyelela
maphɔɔ masɔ maaɓe ɓowa zingaka mandondo ma ɓɛ, nde ɓowakoma ɓɛ́ɛ
o buku pha Ŋwaphongo phɔ yɛ!»

Yesu abikye munzenga mɔnɔmɔ oli na ɓolɔɓɔ ɓoɓe

14 Waakoma ɓɛ́ɛ phɛnɛphɛ na ɓaekosi ɓayɔkɔ ɓaikalaka, ɓawɛni ɓato
ɓaikye ɓalungye ɓaekosi mɛ, ɓateye ɓa Miɓeko ɓaikye na ɓɛ́ɛ ziiko.
15 Waawɛnɛ ɓato mɛ Yesu, ɓakamwaka na ɓoikye, ɓakyilinganaka ikyɛ
moɓeya.
16 Yesu amba ya tuna ɓaekosi ɓɛ̀ɛ yokye: «Lowɔɔ ye loikyele ɓɛ́ɛ na ɓɛ̀ɛ
ziko?»
17 Moto mɔnɔmɔ onte ya ɓato ɓaaɓana amobuyisaka yokye: «Moteye,
naeyelelakyi na mwana wa nga o wa lele phɔ ali na ɓolɔɓɔ ɓoɓe
phamobuya mbubu.
18 Ɓilele bisɔ bimoakya ɓolɔɓɔ mɛ, ɓomovakye o se. Ŋwana kabutwe
itɔkɔlɔ luulu o munɔkɔ, kaze na mino, nzoto kyimbe na etetala nɛ.

Naongakyi na ɓaekosi ɓa wɛ oɓokye ɓatɔkɔlɔ ɓolɔɓɔ mɛ, kasi teɓaikyi koka.»
19 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Oo, ɓɛ̀ɛ toli nde na ianola! Esengyesi oɓokye nakule ɓa na ɓɛ̀ɛ bileko ɓo, oɓokye ombe anola? Nakule euyisa mɔɔ tee imbele ye? Inzelele na ŋwana mɛ wawa.»
20 Ɓaamba ya moyelela na ŋwana mɛ. Wa wɛnɛ ɓolɔɓɔ ɓoɓe mɛ Yesu, phamba ya nyingyinya ŋwana na ɓokusi. Ŋwana mɛ aesi ya kaa o se. Abuto ikuluɓana, ɓibi luulu lomotɔkɔlɔ o munɔkɔ.
21 Yesu amba ya tuna ango wa ŋwana mɛ yokye: «Ambo kyela na ɓolɔsi mɛ mambula ɓo?» Ango wa ŋwana yokye: «Phatata nɛ nɔnɔ waa ɓoŋwana.
22 Sooso ɓolɔɓɔ mɛ ɓomovakye o ŋwenya, eɓe na o maa nde oɓokye ɓomoɓome. Kasi ɓowamokoka, olookyele ngɔngɔ, olosungye!»
23 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Phɔ ya'ye owɔ wɛkye: Ɓo na mokoka? Oeɓe oɓokye: Maphɔɔ masɔ makokyi ikyelama phɔ ya moto okoanole Ŋwaphongo!»
24 Sakɔkɔ ango wa ŋwana atati iaŋwana yokye: «Naanosi, kasi insungye phɔ sili na ianola siikye!»
25 Waawɛnɛ Yesu ɓato ɓaikye ɓaye waali ɓɛ́ɛ na mankyɛɛ, aesi ya phaphala na ɓolɔɓɔ ɓoɓe mɛ yokye: «Iwɛ ɓolɔɓɔ ɓoɓe phaabuya ŋwana mbubu na loko, nawɔ na wɛ ngakye: Tɔkɔlɔ o nzoto ya ŋwana oyo, na mbala, sakula mobutolela.»
26 Ɓolɔɓɔ mɛ ɓoesi ya lika ŋwangye, ɓoesi ya nyingyinya ŋwana na ɓokusi, phaamba ya tɔkɔlɔ. Ŋwana aesi ya butwa ndokolo moto awee. Yango mɛna, ɓato ɓaikye ɓaɓaka wamɔ ɓɛkye: «Ŋwana mɛ awee!»
27 Kasi Yesu amba ya mokpa mi eɓɔkɔ, amolangosi. Ŋwana mɛ amba ya tɛmɛ.
28 Sima mɛ Yesu aesi ya butwa o ingambi. Waaɓa yo na ɓaekosi ɓɛ́ɛ na ɓɛ, ɓaekosi ɓamba ya motuna ɓɛkye: «Ɓanga, toloikyi koka itɔkɔlɔ ɓolɔɓɔ mɛ phɔ ya ye?»
29 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Malɔɓɔ maaɓe ma ndengye mɛnɛ makokyi itɔkɔlɔ nde na iɓɔndɛlɛ.»

Yesu akuli imola iwaa sɛ na ikundwa sɛ

30 Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaesi ya mana o elele mɛ, ɓaesi ya lekana o manyɛtɛ ma Galileya. Yesu taikaka ɓenela oɓokye ɓato ɓaeɓe elele eli yo.
31 Phɔ aɓaka kateya ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓoɓo: «Nga Ŋwana wa Moto ɓamunzambya o maɓɔkɔ ma ɓato, ɓamumboma, kasi sima ya nkɔlɔ iyato namokundwa.»
32 Kasi ɓaekosi teɓaikaka sɔsɔlɔ ntina ya maphɔɔ maawɔkɔ yo, ɓailaka na imotuna ntina mɛ.

Olekyi na ngambo nza?

33 Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaesi ya koma o Kapalanauma. Waanyɔlɔ ɓɛ́ɛ o ingambi, Yesu aesi ya ɓatuna yokye: «Lowɔɔ'ye loɓakyi ɓɛ̀ɛ koikyele ziko o nzela?»
34 Kasi ɓaekosi ɓaikalaka ɓose, phɔ ɓaɓaka ɓaikye ziko o nzela phɔ ya eɓa nza olekyi na ngambo onte ya ɓɛ.
35 Ɓoɓɛlɛ, Yesu aesi ya zala, aesi ya ɓanga ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓasɔ iko mbuka ɓaɓale, amba ya wɔɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓo moto kalukye iɓaa owa o ɓoo, esengyesi oɓokye aɓe o mbomela ya ɓasɔ, ambe kula na ɓaa owa etoma wa ɓɛ.»

36 Ɓoɓɛlɛ Yesu aesi ya kpa ŋwana oo mokyɛ, amotɛyɛ o nte ya ɓɛ,
amoɓɛbi, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
37 «Moto nza owamoyamba ŋwana o mokyɛ ɓoli oyo ɓoɓo phɔ ya nga,
mɛnɛ anzambi nde nga mampenza. Ka owamunzamba, taikyi yamba nde
nga mamɛ, kasi ayambi na Ŋwaphongo owa ntoma.»

Ootolotɛmɛlɛ ali na ɓanga mbale

38 Yoane aesi ya wɔ na Yesu yokye: «Moteye, towɛnɛkyi moto mɔnɔmɔ
katɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe na nkombo ya wɛ. Tomokatelaka phɔ taikaka ɓaa
mɔnɔmɔ na ɓanga.»
39 Yesu amba buya yokye: «Ɓɛɛ samokatela! Phɔ moto takokyi ikyela
elekyesako na nkombo ya nga sima ambe kula nvɔlɛ na ɓoɓe.
40 Phɔ moto ootoolotɛmɛlɛ ali na ɓanga mbale.
41 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Moto owamoephɛ nɔnɔ kɔphɔ ya
maa ma inywa phɔ ɓɛ̀ɛ oli ɓato ɓanga, Klisto, nde phɛlɛ amozwa mbano
yɛ.»

Sakyela ɓoɓe

42 Yesu amba kula wɔ yokye: «Ka ɓo moto nza katomisa mɔnɔmɔ na
ɓaali na ianola sikyikyi oka nga oɓokye ɓakyele ɓoɓe, esengyesi oɓokye
ɓatingya moto mɛ iɓanga sinɛnɛ o nkyingo, ɓamovakye o ebale.
43 Ɓo eɓɔkɔ ya wɛ kyeetome ikyela ɓoɓe, oetene! Phɔ elekyi ɓolaa inyɔlɔ
o lola na eɓɔkɔ yɔnɔyɔ, na ikyɛndɛ na maɓɔkɔ masɔ maɓale o lifelo, o
ŋwenya motemoozime.
44 [Omɔɔ, “nkuu ikyitwe nzoto ya ɓato teiwe, na ŋwenya temozime.”]
45 Ɓo ekolo ya wɛ kyeetome ikyela ɓoɓe, oetene! Phɔ elekyi ɓolaa inyɔlɔ
o lola na ekolo yɔnɔyɔ, na ikyɛndɛ na makolo masɔ maɓale o lifelo, [o
ŋwenya motemozime.
46 Omɔɔ, “nkuu ikyitwe nzoto ya ɓato teiwe, na ŋwenya temozime.”]
47 Ka ɓo ziyo sa wɛ sietome ikyela ɓoɓe, osiphɛngɔlɔ! Phɔ elekyi ɓolaa
inyɔlɔ o ɓokonzi pha Ŋwaphongo na ziyo sɔnɔsɔ, na ikyɛndɛ na miyo
masɔ maɓale o lifelo.
48 [Omɔɔ, “nkuu ikyitwe nzoto ya ɓato teiwe, na ŋwenya temozime.”]
49 Ɓato ɓasɔ ɓamolekana o ŋwenya oɓokye ɓaɓɔngɔ, nde ɓokokyele ɓɛ́ɛ
mokpa o ntoma oɓokye iɓɔngɔ.
50 Mokpa eli ekpele elaa. Ka ɓo mokpa mumani vale, ɓamokula mobuya
vale ndengye'ye? Ɓaka ndokolo mokpa onte ya ɓɛ̀ɛ, oombakye ɓaa na
ɓose o nte ya ɓɛ̀ɛ.»

10

Mateya ma Yesu phɔ ya ilɛ ɓolonga

1 Ɓoɓɛlɛ Yesu aesi ya mana o Kapalanauma, akyɛ o nkyisi ya manyɛtɛ
maa Yuda. Sima aesi yaakala o mokukulu moyɔkɔ ŋwa Yaladɛnɛ.
Omɔɔ, ɓato ɓaikye ɓakulaka yaangana wali yo, aesi ya tata iɓateya
ɓowamɛɛlɛkyɛ yo.
2 Ɓafalisayi ɓayɔkɔ ɓayakaka wali Yesu phɔ ya imumeka, ɓaesi ya
motuna ɓɛkye: «Lele akokyi ilɛ ŋwasi wɛ?»
3 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Moɓeko iye ŋwaaephɛkyɛ Mose?»
4 Ɓafalisayi ɓɛkye: «Mose ambyaka nzela oɓokye o ɓoo pha ilɛ
ŋwaŋwasi o ɓolonga, esengyesi oɓokye lele amokomele mokanda moimole
oɓokye ɓolonga ɓowee.»

5 Kasi Yesu yokye: «Mose aekomela moɓeko mamuna phɔ ya mandondo
makusi ma ɓɛ̀ɛ.
6 Kasi uta oetatele ya mokyisi, Ŋwaphongo “akyelaka ŋwaŋwasi na lele.
7 Yango mɛna, lele amoika ika nyango na ango, amokyɛ angana elele
yɔnɔyɔ na ŋwaŋwasi wɛ.
8 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓamobutwa moto mɔnɔmɔ. Nde ɓomɔ, teɓakuli ɓa ɓato
ɓaɓale, kasi ɓabuto nde moto mɔnɔmɔ.”
9 Emba ɓo Ŋwaphongo ambo angyinya ŋwaŋwasi na lele, moto
saɓakabinya.»
10 Waɓa Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ o motema ŋwa ingambi, ɓaekosi ɓakulaka
motuna phɔ ya lowɔ la iɓoma ɓolonga.
11 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Ɓo lele alɛ ŋwaŋwasi wɛ, akyɛ
longa mosuu, mɛna akyelesi ŋwaŋwasi wɛ o wa phanza ɓoɓe phɔ akyesi
phemba.
12 Ekuli ɓa nde ɓomɔ, ɓo ŋwaŋwasi alɛ lele wɛ, akyɛ zala na lele mosusu,
mɛna akyesi phemba.»

Yesu apambosi ɓana ɓakyɛɛ

13 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, ɓato ɓasu ɓayakaka na ɓana ɓa ɓɛ́ɛ ooli Yesu oɓokye
aɓapambole, kasi ɓaekosi ɓaɓaka ɓaɓakatele.
14 Wawɛnɛ Yesu oɓokye ɓaɓakatele, aesi ya tɛmbɛ na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ yokye:
«Ɓɛɛ lɛ iɓakatela! Lɛ ɓana ɓakyɛɛ ɓaye oka nga, phɔ ɓokonzi pha
Ŋwaphongo ɓoli phɔ ya ɓato ɓali ndokolo ɓana ɓakyɛɛ.
15 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ, ngakye: Ɓo moto taanosi ɓokonzi pha
Ŋwaphongo ndokolo ŋwana mokyɛɛ, takokyi inyɔlɔ omɔ.»
16 Ɓoɓɛlɛ, Yesu aesi yaɓɛɓɛ ɓana mɛ, aɓatandesi maɓɔkɔ o nzótó,
aɓapambosi.

Moto wa ezwele

17 Waaɓa Yesu kalukye na ikyɛndɛ o Yelusalɛmɛ, moto monɔnɔ aesi na
mbangu oka yɛ. Akyɛ mokusamela. Amba ya motuna yokye: «Moteye
molaa, nakyele ɓo phɔ nazwe ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ?»
18 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Phɔ ya'ye kontangye moto molaa?
Moto molaa tali, ɓo teeɓe nde Ŋwaphongo.»
19 Koeɓe miɓeko mimi: «“Saɓoma moto, sakyela ɓaphemba, sa iɓa,
satɛmɛlɛ moto ɓonzoka ɓoɓe, sakpa mbolo ya ɓato na malondo maɓe,
kumola nyɔngɔ na ɔngɔ.”»
20 Moto mɛ amba ya wɔ nɛ yokye: «Moteye, nakumole miɓeko misɔ
mamina tata ɓoŋwana pha nga.»
21 Yesu amba ya mokyeka na miyo maala yokye: «Oikasi na lowɔ lɔnɔlɔ,
lɛɛ lolo: Kyɛ ungya mbolo ya wɛ isɔ, okpe ɓaphalanga mɛ oɓaphɛ ɓaɓola.
Mɛna wamozwa ɓomengɔ o Ikolo. Emba ombe ya mbenga.»
22 Waaoka moto mɛ ɓaɓona, yo munsɔ anyibi, aesi ya butwa na ngɔngɔ,
phɔ aɓaka moto wa ezwele iikye.
23 Ɓoɓɛlɛ, Yesu aesi ya kyeka ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓasɔ ɓaamolungyaka, amba
ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Eli nkamba phɔ ya ɓato ɓa ezwele inyɔlɔ o ɓokonzi
pha Ŋwaphongo!»
24 Ɓaekosi ɓakamwaka na maphɔɔ mɛ. Kasi Yesu akulaka wɔ na
ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓana ɓanga, wali nde nkamba o inyɔlɔ o ɓokonzi pha
Ŋwaphongo!
25 Eli nkamba phɔ ya nyama enene ɓoli Shamo o ituɓana o iluu sa sɔlu.
Kasi nkamba kyimbe kula lɔɓɔ phɔ ya moto wa ezwele o inyɔlɔ o ɓokonzi
pha Ŋwaphongo.»

26 Ɓaekosi ɓakulaka kamwa na ɓoikye, ɓawɔnɔkɔ onte ya ɓɛ, ɓɛkye:
«Ka ɓo eɓe ɓaɓona, ombi koka ibika nza?»
27 Yesu aɓakyekyi, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Moto takokyi imibikya
yo mampenza, kasi nde Ŋwaphongo moto ookokyi imobikya, phɔ
Ŋwaphongo akokyi ikyela maphɔɔ masɔ.»
28 Emba Petelo amba ya wɔ nɛ yokye: «Kyeka! Ɓanga ɓaɓa toikyi ika
isɔ yaaɓaka na ɓanga, tobuto ikyɛ mieɓenga.»
29 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Nde phɛlɛ, nawɔ na ɓɛ̀ɛ, ngakye: Ɓo
moto aikyi ika ingambi sɛ, eɓe ɓanaa nyango, eɓe nyango na ango, eɓe
ɓana ɓɛ, eɓe na manzabi mɛ, phɔ ya nga na phɔ ya Simo Elaa,
30 moto mɛ amokula izwa mbala munkama o mokyisi mumu. Eɓe
mangambi, ɓanaa nyango, ɓanyango, ɓana, na manzabi. Aamba na
nyɔkɔmɔ phɔ ya nga. Kasi mi nkɔlɔ ya moya, amozwa ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
31 Ɓato ɓaikye ɓali o ɓoo lɔlɔ eye, ɓamobutwa ɓaa o sima, emba ɓaikye
ɓali lɔlɔ eye o sima, ɓamobutwa ɓaa o ɓoo.»

Yesu akuli imola mbala eya iyato iwa sɛ na ikundwa sɛ

32 Waaɓa Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓakyɛndɛ o Yelusalɛmɛ, Yesu aɓaka
katambule o ɓoo pha ɓɛ. Ɓaekosi ɓaɓaka na ɓoilakye phɔ ɓakyɛndɛ o
Yelusalɛmɛ, ɓato ɓaayɔkɔ ɓaɓaka na ɓɛ́ɛ ɓaɓaka na ɓolotakye. Yesu amba
ya angyinya ɓaekosi ɓɛ̀ɛ iko na mbuka ɓaɓale, atati iɓa imola maphɔɔ
maamoyelela.
33 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Okyemela! Uŋwaŋwa eye tokyɛndɛ o
Yelusalɛmɛ, omɔɔ, nga Ŋwana wa Moto ɓamunzambya oka ɓakonzi ɓa
ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, na ɓateye ɓa miɓeko. Ɓamuntenela ɓolombe
pha iwaa, ɓamba na nzambya oka ɓato ɓate ɓaeɓe Ŋwaphongo.
34 Ɓamunzakya, ɓamuntowa matee, ɓamumbinda phimbo, ɓamba na
mboma. Kasi sima ya nkɔlɔ iyato, namokundwa.»

Ionga sa ɓana ɓa Zebede

35 Ɓoɓɛlɛ, Zake na Yoane, ɓana ɓa ɓampele ɓa Zebede, ɓaesi ya kyɛ oka
Yesu, ɓakyɛ wɔ nɛ ɓɛkye: «Moteye, tozingye oɓokye olokyelele maphɔɔ
mamoeyonga ɓanga.»
36 Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Ɓɛɛ kozingye oɓokye naekyelele ye?»
37 Ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Waamokoma wɛ o ɓokonzi pha wɛ phaa
nkyɛmɔ, olozasaka phɛnɛphɛ na wɛ, ona bi ɓoloo pha wɛ, oomoyɔkɔ bi
ɓowɛɛ pha wɛ.»
38 Kasi Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ toeɓe lowɔ loongye ɓɛ̀ɛ.
Kɔphɔ ya ɓolɔsi eya munywa nga, ɓɛ̀ɛ wamoenywa? Na iɓatisa sa minyɔkɔ
saamozwa nga, ɓɛ̀ɛ waa sizwa mɛ?»
39 Ɓamobuyisaka ɓɛkye: «Tomokoka.» Yesu amba kula ya wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye: «Nde phɛlɛ, kɔphɔ ya ɓolɔsi eya munywa nga, na ɓɛ̀ɛ wamoenywa
mɛ. Iɓatisa sa minyɔkɔ sa mozwa nga na ɓɛ̀ɛ wa sizwa mɛ.
40 Kasi lowɔɔ la izasa ɓato, ona bii ɓoloo, omoyɔkɔ bii ɓowɛɛ pha nga,
telokyekyi nga. Ɓiziye mɛ bili phɔ ya ɓato ɓaaunva ɓongya Ŋwaphongo.»
41 Wa oka ɓaekosi iko ɓayɔkɔ lowɔ mɛ, ɓabuto iyokyela Zake na Yoane
yɔɔ.
42 Yesu aesi ya ɓaɓanga ɓɛ́ɛ ɓasɔ wali yo, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛɛ
koeɓe oɓokye ɓato ɓawɛnɛ ɓɛ̀ɛ ndokolo ɓakonzi ɓa ɓapakano, ɓakonza
ɓato ɓa ɓɛ, ɓato ɓaanɛnɛ ɓawɛninya ɓato ɓa ɓɛ́ɛ mpasi.
43 Nzuka, onte ya ɓɛ̀ɛ ɓaekosi tewali ɓaɓona. Ɓo monɔmɔ na ɓɛ̀ɛ
kalukye iɓa moto munɛnɛ, lɛ oɓokye aɓe moto wa etoma wa ɓɛ̀ɛ.

44 Nde ɓomɔ, ɓo mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ kazingye iɓa o ɓoo, esengyesi oɓokye
aɓe moombo ŋwa ɓato ɓasɔ.
45 Phɔ nga Ŋwana wa Moto siika yaa oɓokye ɓato ɓankyelele. Kasi naya
nde oɓokye naɓakyelele, nambe na ambya ɓomɔɔ pha nga phɔ ya iikola
ɓato ɓaikye o ɓoombo.»

Yesu abikye Ɓalatime, moto owa phɔlɔ miyo

46 Ɓobɛlɛ, Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaesi ya koma o Yeliko. Waaɓa ɓɛ́ɛ na
moluku ŋwa ɓato ɓatɔkɔlɔ o Yeliko, moto mɔnɔmɔ owa phɔlɔ miyo aɓaka
wamɔ. Nkombo yɛ Ɓalatime, ŋwana wa Time, aɓaka kazale i mbale ya
nzela phɔ ya iongaka.
47 Waaoka yo oɓokye eli Yesu wa Nazalɛtɛ moto okolekane, abuto
iaŋwana, yokye: «Yesu, Ŋwana wa Davidi, inzonkye ngɔngɔ.»
48 Ɓato ɓaikye ɓaphaphalaka nɛ, ɓɛkye: «Kanga munɔkɔ!» Kasi yo
akulaka aŋwana nde na ɓokusi, yokye: «Ŋwana wa Davidi, inzokye
ngɔngɔ.»
49 Yesu aesi ya tɛmɛ, amba ya wɔ yokye: «Omoɓangye!» Ɓamba ya
moɓanga, ɓɛkye: «Salota! Tɛmɛ, kaeɓangye!»
50 Ɓoɓɛlɛ amba ya vaka munkoto nwɛ, angɓɛngɔɔ, akyɛ oli Yesu.
51 Yesu amba ya motuna yokye: «Kozingye oɓokye naekyele'ye?» Moto
owa phɔlɔ miyo amba ya mobuyisa yokye: «Moteye, kyela oɓokye nakule
wɛnɛ.»
52 Emba Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Kyɛndɛ! Ianola sa wɛ
siebikye!» Mina wamɔ, moto mɛ owa phɔlɔkɔ miyo abuto iwɛnɛ. Abuto
ikyɛmikyɛndɛ na Yesu.

11

Yesu anyɔsi o Yelusalɛmɛ

1 Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaesi ya koma phɛnɛphɛ na Yelusalɛmɛ. Waata ɓaa
ɓɛ́ɛ o Ɓetani, phɛnɛphɛ na Ɓetafaze, o ngomba ya nzete ya ikyiɓangye
ɓɛ́ɛ ɓa-Olive, Yesu aesi ya toma ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaɓale,
2 yokye: «Kyɛndɛ o mokyisi moli o ɓoo. Ɓo okomi omɔ, wamokyɛ
wɛnɛ ŋwana wa mpunda ɓamotingye. Naino moto tabaa mi yango. Ɓɛ̀ɛ
oeyingole, oye na yango wawa.
3 Ka ɓo moto aetuni oɓokye “koeyingole phɔ ya'ye?” Ɓɛ̀ɛ omobuyisaka
oɓokye: “Nkolo asengyesi na yango, amokula ebuyisa yango wawa izele.”»
4 Ɓoɓɛlɛ, ɓaekosi mɛ ɓaesi ya kyɛndɛ. Wakoma ɓɛ́ɛ omɔ, ɓakyɛ zwa
ŋwana wa mpunda o munsɔngɔ, atingyi o nzee o moziɓo ŋwa ingambi
sɔnɔsɔ. Ɓamba ya eingola.
5 Ɓato ɓaayɔkɔ ɓaɓaka wamɔ ɓamba ɓatuna ɓɛkyɛ: «Ɓɛɛ mɛna
kokyele'ye? Koingole ŋwana wa mpunda mɔnɔ phɔ ya'ye?»
6 Ɓaekosi mɛ ɓamba ya ɓabuyisa ɓo wawɔkɔ Yesu na ɓɛ. Emba ɓato
mɛ ɓamba ya ɓalɛ ɓakyɛ na yango.
7 Ɓaekosi ɓaesi ya kyɛ na ŋwana wa mpunda mɛ ooli Yesu. Ɓawasi
bitobu ɓa ɓɛ́ɛ o ikolo sa ŋwana wa mpunda mɛ, Yesu amba ya zala o ikolo
sa yango.
8 Ɓato ɓaikye ɓawalaka bitobu ɓa ɓɛ́ɛ o nzela. Ɓaayɔkɔ ɓakyelaka
nkanga yatenaka ɓɛ́ɛ o manzabi o nzela.
9 Ɓato ɓaaɓaka ɓatambule o ɓoo pha Yesu, na ɓaaɓaka o sima yɛ,
ɓaɓaka ɓaaŋwane ɓɛkyɛ: «Ozana! Ŋwaphongo apambole oko ye na
nkombo ya Nkolo!

10 Ŋwaphongo apambole ɓokonzi ɓooye, ɓokonzi pha mokonzi Davidi
nkɔkɔ wa ɓanga! Ozana oka Ŋwaphongo owa Ikolo!»
11 Waakoma Yesu o Yelusalɛmɛ, aesi ya kyɛ nyɔlɔ o Tempelo. Waaunva
yo ikyɛ miekyeka, amba ya butwa yo na ɓaekosi ɓèɛ iko mbuka ɓaɓale o
Ɓetani phɔ bunya phalekanaka.

Yesu awambi ŋwete ŋwa Fige

12 Mokɔlɔ ŋwaa sima, Yesu na ɓaekosi ɓèɛ ɓaesi ya mana o Ɓetani.
Waaɓa ɓéɛ ɓamane o Ɓetani, Yesu aesi ya oka nzala.
13 Aesi ya wɛnɛ na itakye ŋwete mɔnɔmɔ ŋwa Fige ŋwa lɛɓɔlɔ, amba
ya kyɛ mokyeka naa amozwa mbuma omɔ. Waakoma yo phɛnɛphɛ na
ŋwete mɛ, akyɛ wɛnɛ nde maakyi na maakyi, phɔ imbɛlɛ sikute mbuma
te sataaka koka. 14 Yesu amba ya wɔ na ŋwete mɛ yokye: «Moto nɔnɔ
mɔnɔmɔ etakule zaa mbuma ya wɛ!» Na ɓaekosi ɓèɛ ɓaokaka ɓo wa
wɔkɔ Yesu na ŋwete mɛ.

Yesu auwinye ɓaungye o Tempelo

15 Yesu na ɓaekosi ɓèɛ ɓakuli koma o Yelusalɛmɛ. Yesu aesi ya nyɔlɔ o
Tempelo, atati iwiinya ɓaungye na ɓaombi ɓa mbolo o mopkengba ŋwa
Tempelo. Aesi ya bumbya ɓa mesa ɓa ɓaendinye ɓa ɓaphalanga. Akuli na
bumbya biziye ɓa ɓato ɓaaungya mankotoŋwenya.
16 Akatelaka ɓato ɓasɔ oɓokye: Moto salekana na ephesi o Tempelo.
17 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya teya ɓato yokye: «Ŋwaphongo kawɔ o buku phɛ
yokye, “ɓamoɓanga Ingambi sa nga Ingambi sa losambo phɔ ya maɓota
masɔ.” Amba kula ɓakya yokye: Ka ɓèɛ osibuye iɓombo sa ɓaibi!»
18 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓateye ɓa Miɓeko, ɓaokyi
lowɔɔ loleka o Tempelo. Ɓaesi ya luka malondo ma iɓoma Yesu. Kasi
ɓamoile phɔ ɓato ɓasɔ ɓaɓaka ɓasambe mateya mɛ.
19 Waakoma wa nkɔkɔlɔ, Yesu na ɓaekosi ɓèɛ ɓaesi ya mana o
Yelusalɛmɛ.

Yesu kateya phɔ ya ianola Ŋwaphongo

20 Na munkukutu, Yesu na ɓaekosi ɓèɛ ɓakuli ya lekana mi nzela mɛ.
Ɓaesi ya wɛnɛ ŋwete ŋwa Fige mɛ muungyi nɔnɔ o nkanga.
21 Petelo aesi ya umunya maphɔɔ mawɔlɛkyɛ Yesu ŋwete mɛ, amba ya
wɔ nɛ yokye: «Moteye, kyeka, ŋwete ŋwa Fige ŋwawambaka wɛ munsɔ
muungyi.»
22 Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi ɓèɛ yokye: «Ɓɛɛ, anola Ŋwaphongo.
23 Nde phɛlɛ nawɔ na ɓèɛ, ngakye: Ɓo moto awɔ na ngomba eye yokye:
“Mana wawana, kyɛndɛ mivaka o ebale eenɛnɛ!” Ɓo moto mɛ taɓe na
ziko o ndondo yɛ, ɓo aanosi oɓokye loowɔ yo lamokyelama, Ŋwaphongo
aamokyelela lango.
24 Yango mɛna nawɔ na ɓèɛ ngakye: Ɓo koɓɔndɛlɛ phɔ ya ionga ekpele
oka Ŋwaphongo, anola oɓokye umbo ezwa, Ŋwaphongo amoephɛ yango.
25 Waatɛmɛ ɓèɛ phɔ ya iɓɔndɛlɛ, ɓooli na lowɔɔ na moto, omolimbisa.
Na ɓomɔ, Ango wa ɓèɛ ooli o Ikolo amoelimbisa na ɓèɛ ɓoɓe pha ɓèɛ». [
26 Ka ɓo ɓèɛ toolimbisa ɓɛɓi, Ango wa ɓèɛ oli o Ikolo nɛ etaelimbisa
ɓoɓe pha ɓèɛ.]

Owa phɛ Yesu ɓokonzi nza?

27 Yesu na ɓaekosi ɓèɛ ɓakuli ya nyɔlɔ o Yelusalɛmɛ. Waaɓa Yesu
kakyɛmitambula o Tempelo, ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, na
ɓateye ɓa Miɓeko, na ɓankumu ɓaesi wali yo.

28 Ɓamba ya motuna ɓɛkyɛ: «Kokyele maphɔɔ mamana na ɓokonzi iye?
Owa ephɛ ɓokonzi pha ikyela maphɔɔ mamana nza?»
29 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Naetune nde motuna mɔnɔmɔ, ɓo
ombuyise, emba namba eimola na ɓokonzi iye ɓokyele na nga maphɔɔ
mama.
30 Owa tomaka Yoane iɓatisa ɓato nza? Yamotomaka Ŋwaphongo nde
ɓato? Inzimole.»
31 Ɓabutwaka iwɔɔnɔ ɓɛ́ɛ na ɓɛ, ɓɛkye: «Ɓo tobuye oɓokye yamo-
tomaka Ŋwaphongo, amokula lotuna yokye: "Toikaka anola Yoane phɔ
ya'ye?"
32 Ɓotoombi kula mobuyisa oɓokye: "Yamotomaka ɓato…"» Ete wa
ɓɔngɔ ɓailaka ɓato, phɔ ɓato ɓasɔ ɓaanolaka oɓokye Yoane ali nde
owakolo moimosi wa Ŋwaphongo.
33 Yango mɛna ɓamba ya buyisela Yesu ɓɛkye: «Toloeɓe.» Emba Yesu
amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Na nga mɛ esi eimole ɓo nakyele maphɔɔ
mama na ɓokonzi pha nza.»

12

Ete ya ɓakolo manzabi ma vinyɔ ɓaaphute na ɓoɓe

1 Uŋwaŋwa eye Yesu atati iɓakpela bite, yokye: «Moto mɔnɔmɔ aɓalaka
inzabi sa vinyɔ. Aesi ya silungya na kyengyete. Amba ya ima iɓela o
maɓanga phɔ ya ikyela isungu sa iamola mbuma ya vinyɔ. Atongaka na
ingambi sɔnɔsɔ sianda phɔ ya moto okokyɛngyɛlɛ sina inzabi. Sima amba
ika siikyela ɓato ɓasiphutele, yo akyɛ o imbanga.»
2 «Waakoma imbɛlɛ sa inɔkɔ mbuma, mokolo inzabi aesi ya toma moto
wa etoma wɛ oka ɓato ɓaphutele inzabi oɓokye akyɛ mokpela iyalo sa
mbuma saaka yɛ.
3 Kasi ɓato ɓaphutele inzabi ɓaakye moto wa etoma mɛ, ɓamokutubi,
ɓambi na mobuya maɓɔkɔ pha.
4 Mokolo inzabi akuli ya toma moto wa etoma mosuu, ɓamozokye o
moto, ɓamba na mosambola.
5 Emba mokolo inzabi akuli ya toma moto wa etoma mosuu. Ka mɔnɔ,
ɓato ɓaphutele inzabi ɓamoɓomi. Mokolo inzabi amba kula ya toma ɓato
ɓa etoma ɓasuu ɓaikye. Kasi ɓakulaka ɓakyela nde ɓomɔ, ɓakutuɓaka
ɓakyi, ɓaɓomaka ɓaayɔkɔ.
6 Mokolo inzabi aesi ya ikala nde na ŋwana wɛ mɔnɔmɔ owa lɔɓɔkɔ
yo zinga. O mbomela esɔ amba ya toma ŋwana mɛ oka ɓɛ, o ndondo yɛ
yokye: "Ɓamokumola ŋwana wa nga."
7 Kasi ɓato ɓaaphutele inzabi ɓamba ya wɔnɔ onte ya ɓɛ, ɓɛkye: "Kyeka
sɔmi yɛ, owamoikala na sina inzabi ɓo ango awe! Yaka tomoɓome, inzabi
mɛ saamba butwa sa ɓanga!"
8 Ɓaesi yaakya ŋwana mɛ, ɓamoɓomi, ɓakyɛ movaka o sɛlɛkyɛ ya
inzabi».
9 «Mokolo wa inzabi aaɓakyela ɓo? Amoya ɓoma ɓato ɓaphutele inzabi
ɓaaɓana. Amba siphɛ ɓato ɓasuu.
10 Ɓɛ̀ɛ toika tanga maphɔɔ mama o buku pha Ŋwaphongo? Ɓo wakoma
ɓɛ́ɛ oɓokye: "Iɓanga saavakaka ɓatongyi ɓa mangambi, sibuto iɓanga
siiphisi ingambi sisɔ.
11 Mɛna etoma ya Ŋwaphongo. O miyo ma ɓanga eli lowɔ la ikamwa"»
12 Ɓakonzi ɓa Ɓayuda ɓalukaka malondo ma iyakya Yesu, phɔ ɓaeɓaka
oɓokye akpaka ete mɛ nde phɔ ya iɓalungola. Kasi ɓailaka ɓato ɓaaɓaka
wamɔ, ɓamba ya molɛ, nɔnɔ owa kyɛ ɓɛ.

Lowɔ lokyekyi mputi ya Kaisala

13 Ɓakonzi ɓa Ɓayuda ɓamba ya toma ndambo ya Ɓafalisayi, na ɓato
ɓasuu ɓali mbale na Elode Antipasi oli Yesu. Ɓaesi ya motuna mituna,
phɔ ya imolɔngɔ oɓokye ɓamozwe na maloɓa mɛ mampenza.
14 Ɓaesi ya motuna ɓɛkye: «Moteye, toeɓe oɓokye iwɛ kowɔ nde
maphɔɔ maa phɛlɛ, tooile na moto. Tooile na ɓoo pha moto, kasi koteya
nde o phɛlɛ maphɔɔ ma Ŋwaphongo. Taa loimola, phɔ ya lowɔ lokyekyi
mputi ya Kaisala, miɓeko ma ɓanga miwɔ ɓo? Tokokyi iphuta nde
tolokokyi iphuta?»
15 Kasi Yesu aeɓaka oɓokye ɓaziti maphɔɔ masuu. Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye: «Koya mbekyisa izɛngyɛ phɔ ya'ye? Inzelele na phalanga yɔnɔyɔ
ya eɓende, naekyekye.»
16 Ɓaesi ya moeyelela na yango. Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Mi
eɓende eye, ɓoo pha eema ɓɛ́ɛ ɓoɓo, na nkombo eya koma ɓɛ́ɛ eye, ya
nza?» Ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: «Ya Kaisala.»
17 Emba Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Phɛ Kaisala yaaka Kaisala,
phɛ Ŋwaphongo yaaka Ŋwaphongo.» Ɓakamwaka na ɓoikye na eyano
ya Yesu.

Lowɔɔ lookyekyi ikundwa sa ɓawe

18 Ɓasadukayi ɓaayɔkɔ ɓaesi oli Yesu. Oka ɓɛ́ɛ Ɓasadukayi ɓawɔ
oɓokye ɓato ɓaawa ete ɓakundwe. Ɓamba ya tuna Yesu ɓɛkye:
19 «Moteye, Mose alokomela o buku pha Miɓeko ɓoɓo: “Ɓo ɓola awe
aikyi ika ŋwaŋwasi kasi taikyi ɓota nɛ, esengyesi oɓokye mosi nyɛ azasa
ɓozengye ɓaɓona phɔ ɓola phɛ owa wa azwe ɓana.”
20 Yaɓaka ɓaɓona o mokyisi mɔnɔmɔ, ɓana ɓa ɓampele sambo, ɓaɓaka
ɓɛ́ɛ ɓasɔ nyango mɔnɔmɔ ango mɔnɔmɔ. Ɓola pha ɓɛ́ɛ aesi ya longa
ŋwaŋwasi, awe sa ɓota nɛ.
21 Owa iɓale aesi ya zasa ɓozengye mɛ. Akuli waa sa ɓota nɛ. Yakulaka
ɓa nde ɓomɔ oka mosi nyɛ owa iyato.
22 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ sambo ɓaazasaka ɓozengye mɛ, ɓawa sa ɓota nɛ. O sima ya
ɓɛ́ɛ ɓasɔ, ɓozengye mɛ amba ya waa nɛ.»
23 Ka mokɔlɔ ŋwa mokundwa ɓawe, onte ya ɓɛ́ɛ ɓasɔ sambo, amoɓa
ŋwaŋwasi wa nza? Phɔ ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓamozasaka.
24 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ komɛngyɛ! Phɔ toeɓe maphɔɔ
makoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo, eɓe na mwiya nwɛ.
25 Phɔ mokɔlɔ ŋwa mokundwa ɓawe, malonga etemakule ɓaa. Kasi
ɓaɓasi na ɓampele ɓamobutwa ndokolo ɓaanzelu ɓa ikolo.
26 Phɔ ya lowɔ lokyekyi ikundwa sa ɓawe, naeɓe phɛlɛ oɓokye ɓɛ̀ɛ
waunva tanga simo ya ŋwete mookyikyi ŋwalolaka sa zika. Omɔ
Ŋwaphongo awɔkɔ na Mose yokye: “Nga nali Ŋwaphongo wa Abalayama,
wa Izake, na wa Yakoɓo.”
27 Yo tali Ŋwaphongo wa ɓawe, kasi ali Ŋwaphongo wa ɓato ɓaali na
ɓomɔɔ. Owɛni! Yango mɛna ɓɛ̀ɛ komikosa na ɓoikye.»

Moɓeko molekyi miiyɔkɔ

28 Moteye wa miɓeko mɔnɔmɔ aɓaka kaokye ɓo waɓaka Yesu na
Ɓasadukayi ɓaikane ziko. Aesi ya wɛnɛ oɓokye Yesu abuyise Ɓasadukayi
na ɓolaa, amba ya susinya, akyɛ motuna yokye: «Onte ya miɓeko misɔ
ma Ŋwaphongo, moɓeko ye molekyi miiyɔkɔ?»

29 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Moɓeko molekyi miiyɔkɔ ŋwango mumu: “Isalayɛlɛ, okyemela! Ŋwaphongo Nkolo wa ɓanga ali nde yo mɔnɔmɔ, mosuu tali.
30 Zinga Ŋwaphongo Nkolo wa wɛ na ndondo ya wɛ esɔ, na molimo ŋwa wɛ munsɔ, na maumunya ma wɛ masɔ, na ná ɓokusi pha wɛ ɓosɔ.”
31 Moɓeko ŋwa iɓale ŋwango mumu: “Zinga nwɛbi na wɛ ɓookomizingye wɛ mampenza.” Moɓeko mosuu moolekye miɓale maamina temoli.»
32 Ɓoɓɛlɛ moteye wa miɓeko amba ya wɔ na Yesu yokye: «Moteye, eli nde ɓomɔ! Iwɔ wɛ ili nde phɛlɛ: Ŋwaphongo Nkolo wa ɓanga ali nde yo mɔnɔmɔ, mosuu tali.
33 Esengyesi oɓokye tozingye Ŋwaphongo na ndondo ya ɓanga esɔ, na maumunya ma ɓanga masɔ, na ná ɓokusi pha ɓanga ɓosɔ, toombe kula na zinga ɓɛɓi na ɓanga ɓookomizengye ɓanga mampenza. Elekyi ɓolaa ikyela ɓaɓona, na oɓokye otumbele Ŋwaphongo mambeka ma manyama na imophɛ bilambo.»
34 Yesu aesi ya wɛnɛ oɓokye moteye wa miɓeko amobuyise na zebi sisɔ, amba ya wɔ nɛ yokye: «Tolí itakye na ɓokonzi pha Ŋwaphongo.» Ɓanda wamɔ, na moto mɔnɔmɔ takulaka meka imotuna mituna.

Masiya alekyi Davidi

35 Waaɓa Yesu kateya o Tempelo, amba ya tuna motuna yokye: «Phɔ ya'ye ɓateye ɓa miɓeko ɓawɔ ɓɛkye: “Masiya ali nde Ŋwana wa Davidi?”
36 Davidi na ɓokambemakye pha Ɓolɔɓɔ Ɓosanto, awɔkɔ yokye: Ŋwaphongo kawɔ na Nkolo yanga yokye: “Yaka ya zale o ɓoloo pha nga tee nɔnɔ waamouya nga ɓanguna ɓa wɛ.”
37 Davidi yo mampenza kamoɓangye Nkolo, ka ndengye'ye Masiya ambi kula koka iɓa ŋwana nwɛ?»

Sakyela ya ɓateye ɓa Miɓeko

Ɓato ɓaikye ɓaɓaka ɓaokye Yesu na nkyisa.
38 Aɓateyaka yokye: «Ɓɛɛ nde kokyeɓe na ɓateye ɓa miɓeko. Ɓɛ́ɛ ɓazingye íkyɛmitambula na bitobu biinɛnɛ, bianda, ɓakule na zinga oɓokye ɓa ɓaɓeyakye o bilele biangane ɓato ɓaikye phɔ ya imiebinya oɓokye ɓali ɓaakolo ɓato.
39 Ɓaɔlɔ biziye ɓa o ɓoo o Mangambi ma makyita, eɓe na biziye baa kaa o bisɛlɛkɔ.
40 Ɓaiyele mazengye na mbolo ya ɓɛ́ɛ isɔ na malondo maɓe. Phɔ ya iɓomba ɓoɓe pha ɓɛ, ɓambe bunzinya na maɓɔndɛsi maanda. Yango mɛna Ŋwaphongo aaɓaphɛ etumbu yɔnɔyɔ yamoleka ɓonɛnɛ.»

Ikaɓo sa ɓozengye saa lekaka masɔ

41 Yesu amba ya kyɛ zala phɛnɛphɛ na ekɔkɔlɔ ekye kyɛ ambya ɓɛ́ɛ makaɓo o Tempelo. Aɓaka kakyekye ɓo koyaambya ɓato makaɓo. Ɓaabizwele ɓaambyaka ɓaphalanga ɓaikye.
42 Ɓozengye ɓɔnɔɓɔ phaɓaka wamɔ, yo moɓola. Nɛ aesi yaambya ɓanaa ɓaphalanga ɓa biɓende ɓaɓale ɓaa motiya mokyikyi.
43 Emba Yesu amba ya ɓanga ɓaekosi ɓɛ̀ɛ, awɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ikaɓo sa ɓozengye ɓoɓo, yo moɓola, silekyi makaɓo masɔ maambye ɓɛ́ɛ wawa.
44 Phɔ ɓaabizwele, ɓaambye nde ɓaphalanga ɓate ɓaasengyelaka na ɓɛ. Ka ɓozengye ɓoɓo, na ɓoɓola phɛ, ambye nde ɓanaa ɓaphalanga ɓasɔ ɓaɓaka nɛ, takuli ikala na ná ekpele yɔnɔyɔ ya ibika.»

13

Yesu aimosi oɓokye Tempelo yamobukwa

1 Waɓa Yesu katɔkɔlɔ o Tempelo, mɔnɔmɔ na ɓaekosi ɓée amba ya wɔ
nɛ yokye: «Moteye, kyeka! Eye maɓanga ɓolaa, eye mangambi manɛnɛ!»
2 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Kowɛnɛ mangambi maanɛnɛ mama
te? Etewaaikale na iɓanga sɔnɔsɔ wawa, masɔ mamunyangwa.»

Malɔsi na Minyɔkɔ maamoya

3 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya kyɛ zala o ikolo sa ngomba ya ɓa Olive,
ekyekyekane na Tempelo. Petelo, Zake, Yoane na Andele, ɓaɓaka nɛ omɔ,
ɓamba ya motuna ɓɛkye:
4 «Taa loimola, maphɔɔ maawɔɔ wɛ mamokyelama imbɛlɛ ye? Tomba
na eɓa na ye oɓokye imbɛlɛ mɛ sikokyi?»
5 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Kyeɓa, moto saekatela.
6 Ɓato ɓaikye ɓamoyaa na nkombo ya nga, ɓamowɔ ɓɛkye: “Masiya nga
oyo!” Ɓamokatela ɓato ɓaikye.
7 Wamooka ɓèɛ oɓokye mabita maeyelele, na masimo ma mabita mali
bisuu, ɓèɛ sa ila! Esengyesi oɓokye maphɔɔ mamana mayee, kasi mɛna
etee taaɓa suka ya mokyisi.
8 Ekolo yɔnɔyɔ yamuŋwana na ekolo eyɔkɔ, ɓokonzi ɓɔnɔɓɔ
phamuŋwana na ɓokonzi ɓooyɔkɔ. Manyɛtɛ mamunyingana o bilele
biikye, zilo sikusi samoɓa. Maphɔɔ masɔ mamana mamoɓa ndokolo
etatele ya eswɛtɛ ya iɓota.
9 Kasi ɓèɛ, ɓaa na ɓokyebi, ɓato ɓamoesongyela oka ɓananga.
Ɓamoebinda phimbo o mangambi ma losambo. Phɔ ya nga, ɓamokyɛ
na ɓèɛ o ɓoo pha ɓaangyesi ɓa nkyisi na o ɓoo pha ɓakonzi. Na ɓomɔ,
wamoɓa manzoka manga o ɓoo pha ɓɛ.
10 Phɔ esengyesi oɓokye Simo Elaa eimolame naino oka ɓato ɓasɔ, emba
suka ya mokyisi eembe yaa.
11 Ka waamokyɛ ɓée na ɓèɛ o ɓoo pha ɓananga phɔ ya ikyɛ samba, ɓèɛ
sataa miima phanza phɔ ya maphɔɔ maamowɔ ɓèɛ. Imɓɛlɛ mɛ, wamowɔ
nde maphɔɔ maamoeteya Ŋwaphongo, phɔ etewɔ ɓèɛ, kasi yaamowɔ ɓèɛ
yamouta nde na Ɓolɔɓɔ Ɓosanto.
12 Onte ya maɓota, ɓana ɓamuungya ɓana nyango na ɓée oɓokye
ɓaɓaɓome. Ɓaango ɓa ɓana ɓamokyela nde ɓomɔ na ɓana ɓa ɓɛ. Ɓana
ɓamobutwa ɓanguna ɓa ɓaɓoti ɓa ɓɛ, ɓaɓaungya oka ɓakonzi oɓokye
ɓaɓaɓome.
13 Ɓato ɓasɔ ɓamoeyina phɔ ya nga. Kasi owamoititala nɔnɔ o suka, yo
mɔna Ŋwaphongo aamobikya.»

Ɓato ɓamowɛnɛ malɔsi maikye

14 «Wamowɛnɛ okoɓangye ɓée “mɔɔti owa inganga”: Atɛmi o elele
etekokyi yo iɓa. (Motangyi wa maphɔɔ mama amasɔsɔlɔ). Imbɛlɛ mɛ,
ɓaamoɓa o manyɛtɛ ma Yuda, ɓée elotaka bi mangomba.
15 Owamoɓa o iɓanda yo sakula nyɔlɔ o ingambi phɔ ya ikyɛ kpa mbolo
yɛ.
16 Na owamoɓa o inzabi, yo sakula butwa o ingambi phɔ ya ikyɛ kpa
etobu yɛ.
17 O nkɔlɔ mɛ, ngɔngɔ ya moɓa na ɓaɓasi ɓaekama, na ná malekyele.
18 Ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo oɓokye imbɛlɛ mɛ sango saɓa wa mambula.

19 Phɔ nkɔlɔ mɛ ya moɓa yaa malɔsi maikye maali naino ɓato sawɛnɛ
uta o etatele ya mokyisi ɓowamokyela Ŋwaphongo nɔnɔ lɔlɔ eye. Malɔsi
maamoulana na mango etemaawɛnɛnɛ.
20 Ɓo Ŋwaphongo tabukolaka nkɔlɔ ya malɔsi mɛ phe, moto nɔnɔ
mɔnɔmɔ nde tabikyi. Kasi aibukola phɔ ya ɓato ɓaɔlɔ yo phɔ yɛ.
21 O imbɛlɛ mɛ, ɓo moto awɔ na ɓɛ̀ɛ yokye: “Kyeka, Masiya ali wawa!”
naa “ali wana!” ɓɛ̀ɛ samoanolela.
22 Phɔ ɓa masiya ɓaaɓɔlɛ, na ɓaimosi ɓaaɓolɛ ɓamoya ɓaikye.
Ɓamokyela bilekyesako na maphɔɔ maikamwa phɔ ɓo walongoɓa ɓazwe
nzela ya ikosa ɓato ɓaaunva ɔlɔ Ŋwaphongo.
23 Yango mɛna, ɓɛ̀ɛ oeɓaka! Naumbo ekyebisa na maphɔɔ masɔ
maamoya.»

Iyaa sa Ŋwana wa Moto

24 «Kasi mi nkɔlɔ mɛ, waamunva malɔsi masɔ mamana, moo
ŋwamobutwa enzɔmbi, ɓokombe eteɓokule ngala.
25 Ɓanyasɛɛsi ɓamobiya, isɔ iili o ikolo yamunyingana.
26 Emba imbɛlɛ mɛ, ɓamunvɛnɛ nga Ŋwana wa Moto naye onte ya
mapata, na mwiya mwikye na ná nkyɛmɔ nzikye.
27 Namba ya toma ɓaanzelu ɓanga oɓokye ɓaangyinya ɓato ɓasɔ
ɓaaunva nga ɔlɔ. Ɓato mɛ ɓamouta o bilele bisɔ ɓa mokyisi.»

Yesu ateye ete ya ŋwete ŋwa fige

28 «Sɔsɔlɔ na ɓolaa ete ya ŋwete ŋwa fige. Ɓo molɛɓɔsi, mɛna ɓɛ̀ɛ koeɓe
oɓokye imbɛlɛ sa ikyɛtɛ sikokyi.
29 Nde ɓomɔ, waamowɛnɛ ɓɛ̀ɛ maphɔɔ masɔ maamana makyelame,
oeɓe oɓokye waɓuto phɛnɛphɛ.
30 Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Maphɔɔ masɔ mama mamokyelama,
naino ɓato ɓaayɔkɔ ɓali na ɓanga lɔlɔ eye sataa waa.
31 Ikolo na munse yamolekana, kasi maphɔɔ ma nga etemaalekane.»

Suka ya mokyisi kyeeɓe nde Ŋwaphongo

32 «Moto nɔnɔ mɔnɔmɔ taeɓe na mokɔlɔ na imbɛlɛ saamokyelama
maphɔɔ maamana. Eɓe ɓaanzelu o ikolo teɓaeɓe, eɓe na ona nga Ŋwana
wa Ŋwaphongo sieɓe; kyeeɓe nde Tata Ŋwaphongo yo mampenza.
33 Ɓɛ̀ɛ oeɓaka! Sa lala ebuu phɔ toeɓe waamokoka sina imbɛlɛ mɛ.
34 Yamoɓa ndokolo moto mɔnɔmɔ ookokyɛ o imbanga. Okokyɛ yo, aikyi
ika ɓokonzi pha ingambi sɛ oka ɓato ɓɛ̀ɛ ɓaetoma. Aikyi phɛ moto na moto
yɛ etoma ya ikyela. Amba ya wɔ na sinzili yokye akyɛngyɛlɛ ingambi na
ɓolaa.
35 Nde ɓomɔ, na ɓɛ̀ɛ okyɛngyɛlɛkyɛ phɔ toeɓe imbɛlɛ sa moya nkolo ya
ingambi, naa amoya wa nkɔkɔlɔ, naa wa molengyela, naa wa tɔngɔ masoo,
naa wamumbengu.
36 Ɓoaesi mbanyaka, yo sa yaetakana olasi ebuu.
37 Maphɔɔ maewɔlɛ nga mama, namawɔlɛ na ɓato ɓasɔ oɓokye: Nde
kokyɛngyɛlɛ na ɓolaa.»

14

Ɓanganga ɓalukaka malondo ma iakya Yesu

1 Uŋwaŋwa eye yaikalaka nde nkɔlɔ iɓale oɓokye Ɓayuda ɓaze eyenga
ya ɓɛ́ɛ ya iumunya ɓo wabikyaka Ŋwaphongo ɓankɔkɔ ɓa ɓɛ́ɛ o Ezipito,
na eyenga ekyeze ɓɛ́ɛ mapa maa te maaulwe. Ɓanganga ɓanɛnɛ na ɓateye

ɓa Miɓeko ɓalukaka malondo ma iyakya Yesu na ma imoɓoma oɓokye ɓato saeɓa.
2 Ɓɛɛ na ɓɛɛ ɓɛkye: «Ɓo tomoakye o miyo ma ɓato ɓaaze eyenga, ɓamotɔmbɔ na ɓanga.»

Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ asweyaka Yesu malasi o moto

3 Uŋwaŋwa eye Yesu aesi yakyɛ o Ɓetani. Aesi ya kyɛ zala o ingambi sa Simo owaɓaka na ɓolɔsi pha maɓa. Waaɓa ɓɛɛ ɓaze o mesa, ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ aesi ya nyɔlɔ o ingambi mɛ. Aɓaka na molangyi ŋwa malasi. Ɓakyelaka malasi mɛ na ŋwete mɔnɔmɔ na nkombo naladi. Amaombaka na motiya moikye. Ɓakyelaka molangyi mɛ na iɓanga siɓangye ɓɛɛ alaɓata. Aesi ya ɓola munɔkɔ ŋwa molangyi mɛ. Amba ya sweya mana malasi o moto ŋwa Yesu.
4 Ɓato ɓaayɔkɔ ɓaɓaka wamɔ ɓamookyelaka yɔɔ. Ɓawɔnɔkɔ ɓɛkye: «Phɔ ya'ye aɔti malasi mama ɓoɓo?»
5 Ɓo ɓamaungye, nde ɓazwe ɓaphalanga ɓa biɓende nkama iyato. Emba ɓaphɛ ɓaɓola ɓana ɓaphalanga mɛ. Ɓabilelaka ŋwaŋwasi mɛ mankyɛɛ.
6 Kasi Yesu yokye: «Ɓɛɛ omolɛ ɓose. Phɔ ya'ye komunyɔkɔlɔ? Ŋwaŋwasi oyo ankyesi ɓolaa.
7 Ɓaɓola ɓamoikalaka na ɓɛɛ ɓoɓɛlɛ. Waaɓakyela ɓolaa nkɔlɔ isɔ ɓoozingye ɓɛɛ. Ka nga, esikale na ɓɛɛ ɓoɓɛlɛ.
8 Ŋwaŋwasi mɛ akyesi ikokyi nɛ. Ambo nzɔlɔlɔ malasi o nzoto phɔ ya oɓokye iɓɔngɔ mokɔlɔ ŋwa munkunda ɓɛ.
9 Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛɛ ngakye: Ɓo ɓakyɛ imola Simo Elaa, eɓe mbale ewaa o nkyisi isɔ, ɓamoimolaka na maphɔɔ maakyesi ŋwaŋwasi oyo oɓokye ɓato ɓamaumunya.»

Yudasi kalukye iyambya Yesu oka ɓanganga ɓaanɛnɛ

10 Mɔnɔmɔ onte ya ɓaekosi iko mbuka ɓaɓale, nkombo yɛ Yudasi Mokeliyota, aɓaka wamɔ. Amba yakyɛ oka ɓanganga ɓaanɛnɛ oɓokye ambya Yesu.
11 Waaoka ɓɛɛ ɓoɓo, ɓaɓaka na nkyisa. Ɓamolakyelaka imophɛ ɓaphalanga. Alukaka ndengye ewaa eyamoambya yo Yesu.

Yesu kaze eyenga yo na ɓaekosi ɓɛɛ

12 Mokɔlɔ ŋwa etatele ŋwa eyenga ekyeze ɓɛɛ mapa maate maulwe, mokɔlɔ moɓome ɓɛɛ mampate phɔ ya iza eyenga ya Ilekana, ɓaekosi ɓa Yesu ɓamba ya motuna ɓɛkye: «Ozingyi oɓokye tokyɛ ɓɔngya elele eyamoza wɛ eyenga ya Ilekana bi?»
13 Yesu amba ya toma ɓaekosi ɓaɓale yokye: «Kyɛndɛ o mokyisi muunɛnɛ. Lele mɔnɔmɔ amovana na ɓɛɛ. Aphisi mbongo ya maa. Ɓɛɛ, omoɓengaka.
14 Elele eya moatola yo, na ɓɛɛ, waatola nde wamɔ. Wamoimola nkolo ya ingambi ɓoɓo: “Moteye awɔ, yokye: Oloteya elele eyamoza yo na ɓaekosi ɓɛɛ eyenga ya Ilekana.”
15 Emba amokyɛ eteya elele eyaɛmbɔ o ingambi, eyatonga ɓɛɛ o ikolo sa eyɔkɔ. Mbolo isɔ isengyesi na ɓanga ili wamɔ. Elele mɛ nde yango mɛna, eya moɓɔngya ɓɛɛ oɓokye toze eyenga.»
16 Ɓaekosi mɛ ɓaɓale ɓaesi ya kyɛndɛ. Ɓaesi ya koma o mokyisi muunɛnɛ mɛ. Ɓamba yazwa maphɔɔ masɔ nde ɓomɔ, ɓo waɓawɔlɛkyɛ Yesu. Ɓamba ya ɓɔngya mbolo isɔ ya eyenga.
17 Waainda bunya, Yesu aesi ya koma na ɓaekosi ɓɛɛ iko mbuka ɓaɓale.

18 Ɓaesi yakyɛ zaa o elele mɛ. Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓaze, Yesu amba ya wɔ na
ɓɛ́ɛ yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ, ngakye: Onte ya ɓɛ̀ɛ ɓaaze na nga,
mɔnɔmɔ amunzambya.»
19 Waaoka ɓaekosi ɓaaɓona, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaokaka ngɔngɔ. Ɓaesi ya
motuna, mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ ɓɛkye: «Eli nga nde'ye?»
20 Yesu yokye: «Eli nde mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ ɓaekosi, ɓaaze na nga ɓaɓa.
21 Ŋwana wa Moto amowaa nde ɓo wakoma ɓɛ́ɛ phɔ yɛ, kasi ngɔngɔ ya
moto owamunzambya. Ɓolaa ɓo moto mɛ taikaka ɓotama.»

Nzoto na malongo ma Yesu

22 Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓaze, Yesu aesi yakpa mapa, aphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi,
amakyɛsi, amaphɛ ɓaekosi ɓɛ̀ɛ yokye: «Kpa oze, eye eli nzoto ya nga.»
23 Akuli ya kpa kɔphɔ, aphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi, aephɛ ɓaekosi. Ɓɛ́ɛ
ɓasɔ ɓaesi ya enywa.
24 Yesu yokye: «Eye eli malongo ma nga, malongo ma sangola,
maasweye phɔ ya ɓato ɓaikye.
25 Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Esiikule nywa malɛku mama tee nɔnɔ
mokɔlɔ ŋwa mokula nga manywa o ɓokonzi pha Ŋwaphongo.» 26 Ɓoɓɛlɛ
Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓamba ya tuɓa meembo ma Ŋwaphongo. Waunva
ɓɛ́ɛ ituɓa meembo, ɓamba ya kyɛndɛ o Ngomba ya ɓa Olive.

Yesu aimosi oɓokye Petelo amoangana

27 Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ ɓasɔ wamundota.
Phɔ, ɓakoma o buku pha Ŋwaphongo ɓoɓo: “Namoɓoma mɔɔkɔsi wa
mampate, emba mampate mamunyangwa.”
28 Kasi waamokundwa nga, namokyɛ o Galileya o ɓoo pha ɓɛ̀ɛ.»
29 Petelo amba ya wɔ nɛ yokye: «Na ɓo ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaeloti, nga esielote.»
30 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ na wɛ, nde o mokɔlɔ
ŋwa lɔlɔ, mɛna soo saɓotɔngɔkye mbala iɓale, iwɛ wamunzangana mbala
iyato oɓokye toonzeɓe.»
31 Kasi Petelo amba kpɛtɛ kapha yokye: «Naɓoeɓe oɓokye na wee na wɛ
elele yɔnɔyɔ, nga esieyangane.» Ɓaekosi ɓasɔ ɓamba ya wɔ nde ɓomɔ.

Yesu kaɓɔndɛlɛ o Getesemani

32 Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓamba ya koma o elele yɔnɔyɔ ekyeɓangye ɓɛ́ɛ
Getesemani. Yesu aesi ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ zala wawa nga
nakyɛ ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo.»
33 Amba yakyɛ na Petelo, Zake na Yoane. Ɓoɓɛlɛ atati iyoka ndondo
ɓolɔsi na inganga.
34 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ndondo ya nga etondi na ngɔngɔ ndokolo
namowa; ikala wawa, ɓɛ̀ɛ okyɛngyɛkye.»
35 Amba yakyɛ ŋwana itakye, akyɛ kusama, atati iɓɔndɛlɛ phɔ
ɓowakokyi ikyelama, imbele sa ɓolɔsi siimoziya simane itakye nɛ.
36 Amba ya wɔ yokye: «Aba, Tata, iwɛ okokyi ikyela maphɔɔ masɔ.
Manya kɔphɔ ya ɓolɔsi eye itakye na nga. Kasi sakyela iizingyi nga, kyela
nde izingyi wɛ.»
37 Yesu amba ya butwa oli ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaato. Aesi yakyɛ ɓatakana ɓalasi
ebuu. Amba ya wɔ na Petelo yokye: «Simo, kolale? Toikyi koka iɓa salala
nɔnɔ ngonga yɔnɔyɔ?
38 Kyɛngyɛ ombe na ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo phɔ ɓɛ̀ɛ sakaa o bimekyi ɓa
Molemba. Phɔ na ɓo molimo ŋwa moto moli na phowa iikye ya ikyela
ɓolaa, kasi nzoto yɛ ili na ɓokɔɔ.»

39 Ɓoɓɛlɛ Yesu akuli ya ɓaika, akyɛ ɓɔndɛlɛ nde ɓowaɓɔndɛlɛkyɛ yo
phanza.
40 Akuli ya butwa wali ɓaekosi ɓɛɛ, akuli ya ɓatakana ɓalasi ebuu. Phɔ
ya miyo ɓozito, teɓakulaka eɓa na lowɔ la imobuyisa.
41 Waabutwa Yesu mbala eya iyato, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ
ominangye, olasi, waumbo! Imbɛlɛ mɛ sikokyi. Uŋwaŋwa eye, nga Ŋwana
wa Moto ɓamunzungya o maɓɔkɔ ma ɓato ɓa masumu.
42 Tɛmɛ tokyɛndɛ! Kyeka moto ookonzungya aesi!»

Ɓaakye Yesu

43 Waaɓa Yesu kataa wɔ, sakɔkɔ Yudasi, mɔnɔmɔ na ɓaekosi iko mbuka
ɓaɓale aesi yakoma. Aesi na ɓato ɓaikye ɓaphisi mphata na nkpɔngu o
maɓɔkɔ. Yaɓatomaka ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓateye ɓa
Miɓeko na ɓankumu.
44 Yudasi moto okoɓaungyisa Yesu aɓateyaka iyaa saamokyela yo.
Awɔkɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Moto owamoyamba nga, mɛna yo! Omoakya,
kyɛndɛ nɛ, omoɓanza na ɓolaa.»
45 Waakoma ɓɛ, Yudasi amba ya susana phɛnɛphɛ na Yesu, amoɓangyi
yokye: «Moteye!» Amba ya moyamba.
46 Ɓato ɓaaɓaka na Yudasi, ɓamba yaakya Yesu, ɓamokangyi.
47 Mɔnɔmɔ na ɓaaɓaka na Yesu, amba ya gɓɔlɔ mumphata nwɛ, ateni
itoo sa moto wa etoma wa nganga mokonzi wa Ŋwaphongo.
48 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Iimba ya nzakya kombe yaa na
mphata na ná nkpɔngu ndokolo nga nali nde mwibi!
49 Nkɔlɔ isɔ naɓe na ɓɛ̀ɛ o Tempelo, nateya, toika nzakya. Ka isɔ iye
ikyelame phɔ ya ikokya maphɔɔ makomama o buku pha Ŋwaphongo.»
50 Emba ɓaekosi ɓasɔ ɓamba molota.
51 Munzenga mɔnɔmɔ miɓaɓaka ɓaɓengye Yesu, alataka imputa.
Waaluka ɓɛ́ɛ imoakya,
52 aikyi ika sina imputa amba lota ɓolumbu.

Ɓananga ɓaanɛnɛ ɓasambisa Yesu

53 Ɓamba yakyɛ na Yesu oka mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo.
Omɔ, yaanganaka ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, ɓankumu na
ɓateye ɓa Miɓeko.
54 Petelo aɓaka kaɓengye Yesu na itakye nɔnɔ waakyɛ nyɔlɔ yo o
lophango la mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo. Omɔ, amba kyɛ zala
elele yɔnɔyɔ na ɓasinzili, abuto iɔtɔ ŋwenya.
55 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓananga ɓasɔ ɓa ikyita
sinɛnɛ ɓalukaka eleko oka ɓato phɔ ya iingya Yesu, kasi teɓaika ezwa.
56 Phɔ ɓato ɓaɓaka ɓamokatele maphɔɔ ma ɓɔlɛ, kasi bina biwɔlɛ ba
ɓɛ́ɛ tebaikaka kokana.
57 Emba ɓato ɓaayɔkɔ ɓaesi ya tɛmɛ, ɓamba mokatela ɓoɓo:
58 «Tomookaka kawɔ yokye: “Nga namouwola Tempelo eyatongama na
ɓato eye. O sima ya nkɔlɔ iyato, namotonga esuu eyamoɓa satongama na
maɓɔkɔ ma ɓato.”»
59 Kasi na ɓo na lowɔ lalona, biwɔlɛ ba ɓɛ́ɛ tebakulaka na kokana.
60 Mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo amba tɛmɛ o ɓoo pha ɓato
ɓasɔ, amba tuna Yesu yokye: «Iwɛ toobuya na iikyi ewɔlɛ ɓato ɓaɓa?»
61 Kasi Yesu aikalaka nde ɓose, sabuya. Mokonzi ŋwa ɓanganga
ɓa Ŋwaphongo amba kula motuna yokye: «Iwɛ Masiya, Ŋwana wa
Okokumole ɓanga?»

62 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Eli nga. Ɓèɛ ɓasɔ wamowɛnɛ Ŋwana
wa Moto azasi o ɓoloo pha Ŋwaphongo owa mwiya, waamba na mowɛnɛ
kaye onte ya mampata.»
63 Emba mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo amba ya kakola bitobu
ɓèɛ balataka yo, amba ya wɔ yokye: «Tolokuli sengyela na manzoka!
64 Ɓèɛ ɓasɔ omookyi ɓookotole yo Ŋwaphongo. Ɓèɛ koumunya ɓo?»
Ɓato ɓasɔ ɓamba ya nyɛtɛ Yesu ɓɛkye akokyi na iwaa.
65 Ɓayɔkɔ onte ya ɓɛ́ɛ ɓabuto imotowa matee, ɓamozibi ɓoo,
ɓamowande mankutu ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Imola, oewandi nza?»
Ɓoɓɛlɛ, ɓasinzili ɓamba ya mokpa ɓabuto imowanda bingyete.

Petelo aanga Yesu

66 Waaɓa Petelo o iɓanda sa lophango la mokonzi ŋwa ɓanganga ɓa
Ŋwaphongo, ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ, mɔnɔmɔ na ɓaa etoma ɓɛ́ɛ amba yaa
wamɔ.
67 Aesi ya wɛnɛ Petelo kaɔtɔ ŋwenya, amba ya molembetela, amba ya
wɔ nɛ yokye: «Na wɛ waɓaka na Yesu moto wa Nazalɛtɛ!»
68 Kasi Petelo aesi yaangana yokye: «Sieɓe ikyilukye wɛ iwɔ! Siisɔsɔlɔ
ikyi wɔ wɛ.» Ɓoɓɛlɛ aesi ya mana wamɔ, aesi ya kyɛ zala o nze o munɔkɔ
ŋwa lophango. [Ɓoɓɛlɛ soo eesi ya tɔngɔ.]
69 Kasi ŋwaŋwasi mɛ akuli yakyɛ mowɛnɛ, amba ya imola ɓaɓaka wamɔ
yokye: «Moto oyo ali mɔnɔmɔ na ɓato ɓaaɓana!»
70 Petelo akuli angana mbala esuu yokye: «Phe, teli ɓɔmɔ!» Ŋwana
ɓonte, ɓaaɓaka wa mɔ ɓakuli ya wɔ na Petelo ɓɛkye: «Nde phɛlɛ, oli
mɔnɔmɔ na ɓɛ, phɔ na wɛ oli moto wa Galileya.»
71 Emba Petelo amba butwa ikata seleka yokye: «O nkombo ya
Ŋwaphongo, sieɓe moto okowɔ ɓèɛ mɔna, ɓo nakate, Ŋwaphongo ampɛ
etumbu!»
72 Nde o sina imbɛlɛ mɛ, soo ekuli ya tɔngɔ mbala eya iɓale. Emba Petelo
amba ya umunya maphɔɔ maawɔkɔ Yesu nɛ oɓokye: «Soo sa ɓotɔngɔkye
mbala iɓale, wamunzangana mbala iyato oɓokye iwɛ tonzeɓe.» Emba
Petelo amba ya tɔkɔlɔ abuto ikyɛmilela.

15

Ɓakyɛ na Yesu oka Pilata

1 Na moyɛlɔ, ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo ɓaesi yaangana ikyita
na ɓankumu na ɓateye ɓa Miɓeko. Ɓaesi ya kanga Yesu maphanga, ɓakyɛ
moika oka Pilata.
2 Pilata amba ya tuna Yesu yokye: «Iwɛ oli mokonzi ŋwa Ɓayuda?» Yesu
amba mobuyisa yokye: «Mɛna ewɔ nde wɛ.»
3 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo ɓamba ya phunda Yesu na
maphɔɔ maikye.
4 Ɓoɓɛlɛ Pilata amba kula motuna yokye: «Iwɛ toobuya? Ka kookye
maphɔɔ maikye maephunde na ɓɛ!»
5 Kasi Yesu taika buya na lowɔɔ. Yango mɛna Pilata amba kamwa na
ɓoikye.

Pilata anyɛti Yesu oɓokye awee

6 O bisɛlɛkɔ bisɔ ba eyenga ya Ilekana, Pilata kakandole moto wa bɔlɔkɔ
mɔnɔmɔ okoongye ɓato.
7 Nzuka o bɔlɔkɔ, yaɓaka moto mɔnɔmɔ nkombo yɛ Ɓalaɓa. Aɓaka o
mɔ yo na ɓato ɓasuu ɓaaɓomaka moto waatɔmbɔlɛlɛkyɛ ɓɛ́ɛ Ɓaloma.

8 Ɓato ɓaikye ɓamba ya kyɛndɛ oka Pilata, ɓakyɛ moonga oɓokye
aɓakyelele ɓo wamɛɛlɛ yo iɓakyelela.
9 Pilata amba ya ɓabuyisa yokye: «Ozingyi oɓokye naekandolele
mokonzi ŋwa Ɓayuda?»
10 Phɔ Pilata aeɓaka na ɓolaa oɓokye ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa
Ɲwaphongo ɓayakaka yamophɛ Yesu nde phɔ ya zuwa.
11 Kasi ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ɲwaphongo ɓaindisaka ɓato oɓokye
ɓawɔ nde oɓokye ɓaɓakandolele nde Ɓalaɓa.
12 Pilata amba kula ɓatuna yokye: «Ka nakyele ɓo na okoɓangye ɓɛ́ɛ
mokonzi ŋwa Ɓayuda?»
13 Ɓɛ́ɛ ɓamba ya aŋwana ɓɛkye: «Omoɓakye o ekulusu!»
14 Pilata amba kula ya ɓatuna yokye: «Akyesi lowɔɔ loɓe ye?» Kasi
ɓamba kula nde aŋwana na ɓokusi ɓɛkye: «Omoɓakye o ekulusu!»
15 Phɔ ya isepelisa ɓato, Pilata amba ya ɓakandolela Ɓalaɓa. Amba toma
ɓatuluku ɓabinde Yesu phimbo. Waa unva ɓɛ́ɛ imobinda phimbo, amba
mophɛ ɓɛ́ɛ oɓokye ɓakyɛ moɓaka o ekulusu.

Ɓatuluku ɓaɛkyɛ Yesu

16 Ɓatuluku ɓaesi yakyɛndɛ na Yesu onte ya lophango la mokonzi Pilata,
ɓaesi ya ɓangana ɓɛ́ɛ ɓasɔ. 17 Phɔ ya imoɛkyɛ, ɓaesi ya molasa munkoto
ŋwa mangola, ɓaesi ya tonga na eɓoko ya milɔ, ɓamba ya molasa yango
o moto.
18 Ɓabuto imoɓeya ɓɛkye: «Ena wɛ e mokonzi ŋwa Ɓayuda!»
19 Ɓabuto imobinda na munziye o moto, ɓamotowi matee, ɓakusami na
maɓɔngɔ o ɓoo phɛ ndokolo ɓamokumbele.
20 Waaunva ɓɛ́ɛ imoɛkyɛ, ɓamba ya mumanya munkoto ŋwa mangola,
ɓamba kula ya molasa bitobu ɓɛ. Sima, ɓamba tɔkɔlɔ nɛ o iɓanda phɔ ya
ikyɛ moɓaka o ekulusu.

Ɓaɓakyi Yesu o ekulusu

21 Moto mɔnɔmɔ wa Sirɛnɛ nkombo yɛ Simo, ango wa Alegizandele na
Luphusu, autaka o manzabi, amba ya lekana wamɔ. Ɓatuluku ɓamba ya
moengyisa oɓokye anyanya ekulusu ya Yesu.
22 Ɓaesi yakyɛ na Yesu o elele ekyeɓangye ɓɛ́ɛ Gologota, kyelukye iwɔ
oɓɔkye «Elele ya Engyɛngyɛlɛ.»
23 Ɓamba ya mophɛ malɛku ɓa maangyinya na munɔ moɓangye ɓɛ́ɛ
milɛ; kasi Yesu taikaka manywa.
24 Ɓoɓɛlɛ ɓatuluku ɓamba ya moɓaka o ekulusu. Ɓamba ya maa mbɛsɛ
phɔ ya ikaɓa bitobu ɓa Yesu.
25 Yaɓaka ngonga ya ibuwa eya mumbengu waamoɓaka ɓɛ́ɛ o ekulusu.
26 O ŋwana iɓaya owackomaka ɓɛ́ɛ ewelele yɛ, ɓakomaka oɓokye:
«Mokonzi ŋwa Ɓayuda.»
27 Ɓatuluku ɓaesi ya ɓaka na ɓaibi ɓaɓale o ekulusu phɛnɛphɛ na Yesu:
Ona o ɓoloo, o moyɔkɔ o ɓowɛɛ phɛ. [
28 Yango mɛna wakokyisami ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ɲwaphongo
oɓokye: «Ɓamoangyinye o moɓɔmbɔ ŋwa ɓaibi.»]
29 Ɓato ɓaaɓaka ɓalekane wamɔ ɓabuto imotola, ɓanyingye nzoto
ɓɛkye: «Ee! Iwɛ owa wɔkɔ oɓokye wamobukola Tempelo, wamoetonga
na nkɔlɔ iyato!
30 Ka omibikya, uta o ekulusu!»

31 Nde ɓomɔ na ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓateye ɓa
Miɓeko ɓaɛkyɛkyɛ Yesu. Ɓawɔɔnɔkɔ onte ya ɓɛ́ɛ ɓɛkye: «Abikyaka ɓato
ɓasuu kasi yo mampenza taakokye imibikya!
32 Ɓo ali Masiya, Mokonzi ŋwa Isalayɛlɛ, aute uŋwaŋwa eye o ekulusu
phɔ towɛnɛ, tombe anola!» Na ɓaibi ɓaɓale ɓaɓakaka ɓɛ́ɛ o ekulusu
phɛnɛphɛ na Yesu ɓamotolaka nde mɛ.

Iwaa sa Yesu

33 Waakoma bunya imoto, enzɔmbi esi ya ziɓa mokyisi musɔ tee nɔnɔ
wa ngonga eya iyato eya nkɔkɔlɔ.
34 Waakoma ngonga ya iyato, Yesu aesi ya aŋwana na ɓokusi yokye:
«Eloi, Eloi lama saɓakatani?» Kyelukye iwɔ oɓokye: «Ŋwaphongo wa
nga, Ŋwaphongo wa nga phɔ ya'ye ondɛ?»
35 Ɓato ɓasuu ɓaaɓaka wamɔ ɓamookyi, ɓamba ya wɔ ɓɛkye:
«Okyemela, kaɓangye moimosi Eliya!»
36 Mɔnɔmɔ na ɓaaɓaka wamɔ amba ya kyilingana, akyɛ nyinya inyuka
o malɛku ma ngaa, asikangyi o sɔngyɛ ya mungɓalango, aesi ya phɛ Yesu
phɔ anywe. Amba ya wɔ yokye: «Ziya tokyekye ɓo Eliya aesi ya mouya o
ekulusu!»
37 Kasi Yesu amba ya aŋwana ŋwangye mokusi nɔnɔ waakata yo
motema.
38 Etobu enɛnɛ eyalɛngyɛkyɛ ɓɛ́ɛ o Tempelo yakakwaka na miɓale, uta
o ikolo nɔnɔ o se.
39 Mokonzi ŋwa ɓatuluku owa tɛmɛkyɛ o ɓoo pha Yesu awɛnɛkyɛ ɓoowe
yo, yokye: «Nde phɛlɛ, moto oyo aɓakyi Ŋwana wa Ŋwaphongo.»
40 Ɓaɓasi ɓasuu ɓaaɓaka na ɓɛ́ɛ wamɔ, ɓaɓaka ɓakyekye na itakye.
Onte ya ɓɛ́ɛ yaɓaka Maliya owa Magadala, na ndo yɛ Maliya, nyango wa
Zake eya munzenga na Zoze na Salome.
41 Ɓaɓasi ɓaaɓana, ɓaɓaka ɓaɓengye Yesu, ɓaɓaka ɓamokyelele waaɓa
yo o manyɛtɛ ma Galileya. Yaɓaka na ɓaɓasi ɓasuu ɓaikye omɔ,
ɓaatambulaka na Yesu nzela yɔnɔyɔ o Yelusalɛmɛ.

Ikundama sa Yesu

42 Waakomaka nkɔkɔlɔ, imbɛlɛ siilɛngyɛlɛ ɓɛ́ɛ mokɔlɔ ŋwa Saɓata.
43 Zozefu wa Alimataya amba yaa. Aɓaka moto wa ngambo onte ya
ɓananga ɓaanɛnɛ ɓa Ɓayuda, nɛ aɓaka kaziya iyaa sa ɓokonzi pha
Ŋwaphongo. Amba yakyɛ na ɓoititalakye ɓosɔ oka Pilata ikyɛ onga
eɓembe ya Yesu.
44 Pilata amba ya kamwa na iyoka oɓokye Yesu aambo waa. Aesi ya
ɓanga mokonzi ŋwa ɓatuluku owa ɓaka wamɔ phɔ ya imotuna ɓo Yesu
ambo waa elinga.
45 Waamoimola mokonzi ŋwa ɓatuluku oɓokye Yesu ambo waa, Pilata
amba ya phɛ Zozefu nzela ya ikyɛ kpa eɓembe ya Yesu.
46 Zozefu aesi ya omba imputa siilaa, aesi ya uya eɓembe ya Yesu o
ekulusu, aezingyi na ena etobu, amba kyɛ enyɔsa o ilita saa imaka ɓɛ́ɛ
o maɓanga. Sima, amba uka iɓanga siinɛnɛ phɔ ya iziɓa munɔkɔ ŋwa
mɔɔtɔ.
47 Maliya ma Magadala na ndo yɛ Maliya, nyango wa Zoze, ɓaɓaka
ɓakyekye elele ekye kunde ɓɛ́ɛ Yesu.

16

Yesu akundoo

1 Uŋwaŋwa eye mokɔlɔ ŋwa Saɓata moesi ya unva. Maliya ma
Magadala, na ndo yɛ nyango wa Zake na Salome ɓaesi yakyɛ omba mauta
ma solo elaa oɓokye ɓakyɛ maɔlɔlɔ eɓembe ya Yesu.
2 Waamumbengu ŋwa mokɔlɔ ŋwa sima ya Saɓata, waatɔkɔlɔ munyɛlɛ,
ɓaesi yakyɛ o mɔɔtɔ.
3 Ɓawɔnɔkɔ ɓɛkye: «Moto owalomanyisa iɓanga o munɔkɔ ŋwa mɔɔtɔ
nza?»
4 Waavaka ɓɛ́ɛ miyo omɔ, ɓaesi ya wɛnɛ oɓokye ɓambo manya iɓanga
mɛ imbale. Iɓanga mɛ saɓaka sinɛnɛ. 5 Ɓamba ya nyɔlɔ o mɔɔtɔ. Ɓaesi
ya wɛnɛ munzenga mɔnɔmɔ omɔ azasi bi ɓoloo o mɔtɔ, alati etobu eetane.
Ɓaɓasi mɛ ɓawɛnɛkyɛ inganga siikye.
6 Kasi aesi ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ sa ila. Naeɓe oɓokye ɓɛ̀ɛ kolukye
Yesu wa Nazalɛtɛ, owaɓakaka ɓɛ́ɛ o ekulusu. Aambo kundwa. Wawa tali!
Kyeka elele eya molangyaka ɓɛ.
7 Emba ɓɛ̀ɛ ɓasɔ kyɛndɛ, kyɛ lɔngɔlɔ Petelo na ɓaekosi ɓaayɔkɔ oɓokye
Yesu akyɛ ɓaziya o Galileya. Ɓɛ́ɛ ɓamokyɛ mowɛnɛ omɔ, ɓoo ɓalɔngɔsi
yo.»
8 Ɓaɓasi mɛ ɓaesi ya tɔkɔlɔ, ɓamani o mɔɔtɔ, ɓakyilinga mambangu, phɔ
ya sina inganga, ɓatɛkyɛnɛlɛkyɛ phɔ malondo maunvaka na ɓɛ. Teɓaikaka
imola nɔnɔ moto mɔnɔmɔ, phɔ ɓailaka.

Yesu atɔkɔlɛsi Maliya ma Magadala

[
9 Waakundwa Yesu na moyɛlɔ ŋwa sima ya mokɔlɔ ŋwaa Saɓata, atataka
itɔkɔlɛlɛ Maliya ma Magadala, owamanyaka yo malɔɓɔ maɓe sambo.
10 Maliya amba kyɛ imola simo mɛ oka ɓaekosi ɓa Yesu. Akyɛ ɓazwa
ɓalele na ngɔngɔ.
11 Kasi waaoka ɓɛ́ɛ oɓokye Yesu ali na ɓɔmɔɔ, Maliya amowɛni,
teɓaikaka anola.

Yesu atɔkɔlɛsi ɓaekosi ɓaɓale

12 Sima Yesu akulaka tɔkɔlɛlɛ ɓaekosi ɓaɓale o nzela ekyɛkyɛ ɓɛ́ɛ o
manzabi. Amibuyaka ndengye esuu.
13 Ɓaekosi mɛ ɓamba ya ɓomela, ɓakyɛ imola ɓɛbi na ɓɛ́ɛ ɓo
wawɛnɛnɛkyɛ ɓɛ́ɛ na Yesu. Kasi ɓɛ́ɛ teɓaikaka na anola.

Yesu atɔkɔlɛsi ɓaekosi iko mbuka mɔnɔmɔ

14 Sima ya isɔ, Yesu akulaka tɔkɔlɛlɛ ɓaekosi iko mbuka mɔnɔmɔ,
ɓaaɓaka ɓaze. Amba ya ɓaoya yokye: «Ɓɛɛ toli na ianola, kombe ikyela
na ziko ɓaayakaka ya eimola oɓokye ɓanvɛni na miyo oɓokye nali na
ɓomɔɔ.»
15 Emba amba ya ɓatoma, yokye: «Ɓɛɛ ɓasɔ, kyɛndɛ o mokyisi munsɔ,
okyɛmimola ɓato ɓasɔ Simo Elaa.
16 Ɓo moto aanosi Simo Elaa mɛ, ɓo aɓatisami, amobika. Ka ɓo moto
taanosi Simo Elaa, amosambisama.
17 Ɓaanosi mɛ ɓamokyela bilekyesako bibi: Ɓamowiinya malɔɓɔ maɓe
na nkombo ya nga, ɓamowɔɔ nɔkɔ insuu itieɓe ɓato;
18 ɓo ɓaakye manzɔɔ, na ɓo ɓanywe zwe siɓome, eteɓaokye ɓolɔsi,
eteɓawe; ɓamotandela ɓato ɓa malɔsi maɓɔkɔ, ɓato mɛ ɓamobika.»

Yesu abutoo o ikolo

19 Waaunva Nkolo Yesu iwɔ na ɓɛ́ɛ ɓoɓo, abuto o ikolo. Akyɛ zala o elele
ya ngambo o ɓoloo pha Ŋwaphongo.

20 Ɓoɓɛlɛ, ɓaekosi ɓaesi ya kyɛmimola Simo Elaa mɛ mboka esɔ. Nkolo aɓaka kaɓasungye o etoma ya ɓɛ, akyelaka bilekyesako biikye o nzela ya ɓɛ́ɛ phɔ ya iphɛ maloɓa ma ɓɛ́ɛ mwiya.]

Simo elaa ya Yesu Klisto eya imolaka
Luka
Maphɔɔ ma etatele

Nde ɓowa kyela Matiye, Luka nɛ akula imola simo yɛ nde ɓowaimola Malako. Kasi ɓokyɛsɛ phɛ na Malako ɓoli oɓokye, ɓanaa maphɔɔ maikye mali nde maakoma Luka yo mampenza.

Luka yo moto owa imola na ɓoikye Simo Elaa oka ɓato ɓate ɓali Ɓayuda. Yango mɛnɛ onte ya nkanda isɔ ine ya Simo Elaa, ŋwaka Luka mowɔlɛ mpenza ɓato ɓa nɔkɔ isɔ, oɓokye ɓaeɓe ntina ya Simo ya Yesu, emba ɓambe anola oɓokye ali Mobikye wa ɓato ɓasɔ.

O Simo ya Luka tomozwa maphɔɔ mama:

- Luka 1.1-4: Ntina ya munkanda mumu
- Luka 1.5–2.52: Iɓotama sa Yoane Moɓatise na sa Yesu na ɓoŋwana pha bɛ
- Luka 3.1-20: Mosala ŋwa Yoane Moɓatise
- Luka 3.21–4.13: Batisimo na imekama sa Yesu
- Luka 4.14–9.50: Mosala ŋwa Yesu o Galileya
- Luka 9.51–19.27: Yesu amani o Galileya, akyɛ o Yelusalɛmɛ
- Luka 19.28–23.56: Pɔsɔ ya Yesu eya suka o Yelusalɛmɛ
- Luka 24.1-53: Yesu akundoo, awɛnɛɛ na ɓato emba abaa o Ikolo

Ntina ya buku ɓoɓo

1 Owa lozingo Teofile,
Ɓato ɓaikye ɓameka ikoma na molɔngɔ simo ya maphɔɔ maalekana o
nte ya ɓanga,
2 ɓo waloumola ɓaawɛnɛkyɛ maphɔɔ mɛ na miyo uta o etatele, ɓaabuto
lɔlɔ eye ɓato ɓa etoma ya ikyɛmimola Simo ya Ŋwaphongo.
3 Yango mɛna, na nga mɛ, o sima ya ioka maphɔɔ masɔ mawɛnɛkyɛ ɓɛɛ
na miyo mamana na ɓolaa tata o etatele, nasepesi iyekomela simo mɛ na
molɔngɔ, nwɛbi na nga owa ngambo Teofile.
4 Nakyele ɓaɓona phɔ oeɓe oɓokye mateya maeteyaka ɓɛɛ mali maa
phɛlɛ.

Mwanze aimosi iɓotama sa Yoane Moɓatise

5 Waaɓa Elode mokonzi ŋwa manyɛtɛ ma Yuda, yaɓaka nganga mɔnɔmɔ
wa Ŋwaphongo, nkombo yɛ Zakaliya aɓaka o iɓota sa ɓanganga ɓa
Ŋwaphongo sa Abiya. Ŋwasi wɛ Elizaɓɛti aɓaka nɛ o ɓosoo pha nganga
mokonzi Alona.
6 Ɓɛɛ ɓasɔ ɓaɓale ɓaɓaka ɓato ɓalaa o miyo ma Ŋwaphongo, ɓaɓaka
ɓakumole na ɓolaa miɓeko misɔ ma Nkolo.
7 Kasi teɓaikaka ɓaa na ŋwana phɔ Elizaɓɛti taikaka ɓaa kaɓote, na ɓɛɛ
ɓasɔ ɓaɓale ɓakotwaka.
8 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, yaɓaka ngala ya ɓanganga ɓa iɓota sa Abiya ya
ikyela etoma, Zakaliya aɓaka kakyele etoma yɛ ya ɓonganga o ɓoo pha
Ŋwaphongo.
9 Ikokana na moɓeko ŋwa ɓonganga, mbɛsɛ ya kaaka mi yo oɓokye
anyɔlɔ o elele elekyi ɓosantu ya Nkolo phɔ ya ikyɛ tumba mpaka ya malasi.
10 Moluku ŋwa ɓato ɓasɔ ɓaɓaka ɓaɓɔndɛlɛ o nze imbɛlɛ siitumbe ɓɛɛ
mpaka ya malasi.

11 Ɓoɓɛlɛ anzelu mɔnɔmɔ wa Nkolo amba ya motɔkɔlɛlɛ, anzelu mɛ aesi
ya tɛmɛ o ɓoloo pha elele ekyetumbele ɓɛ́ɛ Ŋwaphongo mpaka ya malasi.
12 Waawɛnɛ Zakaliya anzelu mɛ, malondo maesi ya unva nɛ, abuto iwɛnɛ
ɓɔɔɓɔ.
13 Kasi anzelu amba ya wɔ nɛ yokye: «Zakaliya, saila, phɔ Ŋwaphongo
aokyi iɓɔndɛsi sa wɛ. Ŋwasi wa wɛ Elizabɛti amoeɓotela ŋwana wa lele,
waamolaa nkombo Yoane.
14 Wamoɓa na nkyisa nzikye, na ɓato ɓaikye ɓamoɓa na nkyisa phɔ ya
iɓotama sɛ.
15 Phɔ amoɓa moto munɛnɛ o ɓoo pha Nkolo. Etaanywe na malɛku
naa ekpele esɔ eekyelangya. Amotonda na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu tata o ibuu sa
nyango.
16 Amobuya ɓana ɓaikye ɓa Isalayɛlɛ oka Nkolo Ŋwaphongo wa ɓɛ.
17 Amoya o ɓoo pha Ŋwaphongo, na ɓolɔɓɔ na ná mwiya ndokolo
moimosi Eliya, phɔ ya iɓɔngya ɓa ango na ɓana ɓa ɓɛ, na ibuya ɓato
ɓaa nzoto nkusi ɓato ɓa malondo malaa, phɔ aɓaɓɔngya phɔ ya iyamba
Nkolo.»
18 Zakaliya amba ya tuna anzelu yokye: «Namoeɓa na ye oɓokye lowɔ
mɛ loli phɛlɛ? Phɔ nga na ŋwasi wa nga tokotoo.»
19 Emba anzelu amba ya mobuyisa yokye: «Nga nali Gabiliyɛlɛ,
ookotɛmɛ o ɓoo pha Ŋwaphongo. Antomi phɔ ya iyewɔlɛ na iyeyimola
simo elaa.
20 Maphɔɔ maeyimosi nga mamokyelama imbɛlɛ saameka Ŋwaphongo.
Kasi otoikyi wɛ anola, wamobutwa mbubu, ootokule wɔ tata lɔlɔ nɔnɔ
mokɔlɔ mɛ.»
21 Imbɛlɛ mɛ, ɓato ɓaɓaka ɓaziya Zakaliya o nze ɓakamwaka phɔ
akɔkɔkɔ na ɓoikye o motema ŋwa elele eelekyi ɓosantu.
22 Watɔkɔlɔ yo, takokaka ikula ɓawɔlɛ, abuto iɓawɔlɛ nde na bikyela
phɔ abutwaka mbubu. Emba ɓato ɓasɔ ɓamba eɓa oɓokye awɛni lowɔɔ
onte ya elele eelekyi ɓosantu.
23 Waaunva Zakaliya nkɔlɔ yɛ ya etoma o ingambi siinɛnɛ sa
Ŋwaphongo, abutoo oka yɛ.
24 Sima ya ŋwana imbɛlɛ, Elizabɛti ŋwasi wɛ aekami. Akyɛkyɛ miɓomba
makombe matano, amiwɔlɛkyɛ yokye:
25 «Kyeka lowɔ lokyesi Nkolo phɔ nga, phɔ amanyee sɔɔ o miyo ma
ɓato.»

Mwanze aumosi iɓotama sa Yesu

26 Waakoma ibuu sa Elizaɓɛti na makombe motoɓa, Ŋwaphongo aesi
ya toma anzelu Gabilɛyɛlɛ o mokyisi mɔnɔmɔ muunɛnɛ ŋwa Galileya,
nkombo ya ŋwango Nazalɛtɛ,
27 oka ngɔndɔ mɔnɔmɔ owamozala ɓolonga na lele mɔnɔmɔ nkombo yɛ
Zozefu, moto wa iɓota sa mokonzi Davidi. Nkombo ya ŋwana ngɔndɔ mɛ
Maliya.
28 Mwanze amba ya nyɔlɔ oka Maliya amba ya wɔ nɛ yokye: «Kumba!
Nkolo Ŋwaphongo aeteye ɓolaa phɛ.»
29 Waaoka Maliya maphɔɔ maamana, malondo makyimaka nɛ, amba
mituna ntina ya ikumba mɛ.
30 Emba anzelu amba ya wɔ nɛ yokye: «Saila, Maliya, phɔ ozwe ngɔlu
o miyo ma Ŋwaphongo.
31 Wamoekama, wamoɓota ŋwana wa lele, waamolaa nkombo Yesu.
32 Amoɓa moto munɛnɛ, ɓaamoɓanga Ŋwana wa Owa Ikolo. Nkolo
Ŋwaphongo aamophɛ eziye ya ɓokonzi pha nkɔkɔ yɛ Davidi.

33 Amoɓa mokonzi phɔ ya ɓoɓɛlɛ o ingambi sa Yakoɓo, ɓokonzi phɛ
eteɓooɓe na suka.»
34 Maliya amba ya wɔ na anzelu yokye: «Lowɔ mɛ lamokyelama
ndengye'ye phɔ nga naino sianga na lele?»
35 Mwanze amba ya mobuyisa yokye: «Ɓolɔɓɔ Ɓosantu pha moeyutela,
na mwiya ŋwa Owa Ikolo ŋwa moezíba na ɔɔmɛlɛ yɛ, yango mɛna ŋwana
owamoɓota wɛ amoɓa mosantu, ɓamoɓanga Ŋwana wa Ŋwaphongo.
36 Kyeka na ŋwana nyɔngɔ Elizabɛti nɛ aekama, amoɓota ŋwana wa
lele na ɓokoto phɛ. Yo owa wɔkɔ ɓɛ́ɛ oɓokye taɓote, ali lɔlɔ na ibuu sa
makombe motoɓa,
37 phɔ lowɔɔ loolekye Ŋwaphongo teloli.»
38 Emba Maliya amba ya wɔ yokye: «Nali ŋwaŋwasi wa etoma wa Nkolo.
Masɔ makyelame mi nga ɓo wɔ wɛ!» Nɔnɔ wa moika anzelu.

Maliya akyɛ kyeka Elizabɛti

39 Nde o sina imbɛlɛ mɛ, Maliya amba ya kyɛ izele o mokyisi mɔnɔmɔ
mbale eya mangomba o manyɛtɛ ma Yuda.
40 Aesi ya kyɛ nyɔlɔ o ingambi sa Zakaliya, aesi ya ɓeya Elizabɛti.
41 Wa oka Elizaɓɛti iɓeya sa Maliya, ŋwana ooli o ibuu sɛ anyinganaka,
emba Elizaɓɛti amba tonda na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu.
42 Amba ya wɔ na ŋwɛsi mokusi yokye: «Opambolami ileka ɓaɓasi ɓasɔ,
na ŋwana ooli o ibuu sa wɛ apambolami mɛ!
43 Ndengye'ye nyango wa nkolo ŋwa nga aya nkyeka?
44 Phɔ ookyi nga iɓeya sa wɛ, kyeka ŋwana anyinga na nkyisa o ibuu sa
nga.
45 Nkyisa ili na owaanosi: Imowɔlɛsi ɓɛ́ɛ phɔ ya Nkolo yamokyelama!»

Zembo sa Maliya

46 Emba Maliya yokye:
«Nakumole Nkolo na ndondo ya nga esɔ;
47 na molimo ŋwa nga motondi na nkyisa
phɔ ya Ŋwaphongo mobikye wa nga,
48 phɔ akyekyi moombo wɛ ootoli na ngambo.
Phɛlɛ tata lɔlɔ, ɓato ɓasɔ ɓamumbanga moto wa esɛngɔ,
49 phɔ Ekambambasi ankyelesi maphɔɔ manɛnɛ: Nkombo yɛ eɓe esantu.
50 Ɓolaa phɛ kaɓokyele oka ɓato ɓasɔ ɓamoile o ɓayoo ɓasɔ.
51 Akyesi misala ma ikamwa na mwiya ŋwa eɓɔkɔ yɛ,
anyangosi ɓato ɓaalolɛndɔ;
52 amanye ɓakonzi ɓaakusi o biziye ɓa ɓokonzi ɓa ɓɛ,
atombi ɓato ɓateɓali na ngambo;
53 ɓaawe na nzala aɓatonze na ntoma,
na ɓaa ezwele, aɓabuye maɓɔkɔ pha.
54 Asungyi ɓato ɓa Isalayɛlɛ, ɓato ɓa etoma ɓɛ,
na ɓoumunyakye ɓolaa phɛ.
55 Eli ɓo walakyelaka yo ɓankɔkɔ ɓa ɓanga,
Abalayama na ɓana ɓɛ́ɛ phɔ ya ɓoɓɛlɛ.»
56 Maliya amba ikala na Elizaɓɛti phɛnɛphɛ na makombe maato, ɓoɓɛlɛ
amba ya butwa oka ɓɛ.

Iɓotama sa Yoane

57 Waakoka mokɔlɔ ŋwa Elizaɓɛti ŋwa iɓota, aesi ya ɓota ŋwana wa
lele.

58 Ɓabuɓaa nɛ na iɓota sɛɓaokyi ndengye eya mokyelela Nkolo ɓolaa,
ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓamba kumba nɛ.
59 Waakokya ŋwana nkɔlɔ ŋwambi, ɓakyɛ moɓɛlɛ. Ɓalukaka imolaa
nkombo ya ango, Zakaliya.
60 Emba nyango amba ya wɔ yokye: «Phe! Nkombo yɛ yamoɓa Yoane.»
61 Ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Moto na mɔnɔmɔ o iɓota sa wɛ tali na
nkombo mɛna!»
62 Ɓamba tuna ango wa ŋwana na ɓilembo phɔ ya iyeɓa nkombo'ye
ekokyi yo ilaa ŋwana.
63 Zakaliya amba ya onga ŋwana iɓaya wa ikoma, amba koma ɓoɓo:
«Nkombo yɛ Yoane.» Emba ɓato ɓasɔ ɓamba kaŋwa.
64 Mina wamɔ munɔkɔ na lole lɛ loingo, abuto iwɔɔ, abuto ikumbela
Ŋwaphongo.
65 Emba ɓabuɓaa nɛ ɓabuto ilaa. Na o mangomba masɔ ma manyɛtɛ
ma Yuda ɓaɓaka ɓawɔ nde maphɔɔ mɛ.
66 Ɓato ɓasɔ ɓaa okaka maphɔɔ mɛ ɓamaɓanzaka o mandondo ma ɓɛ,
ɓɛkye: «Iŋwana oyo amuna ɓa nza?» Phɔ nde phɛlɛ mwiya ŋwa Nkolo
ŋwaɓaka nɛ.

Zembo sa Zakaliya

67 Ɓoɓɛlɛ Zakaliya, ango wa ŋwana, atondaka na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, amba
tata isakola ɓoɓo:
68 «Nkolo apambolame, Ŋwaphongo wa Isalayɛlɛ,
phɔ aesi ya kyeka ɓato ɓɛ, aɓamanye o ɓoombo.
69 Alotɔkɔlɛsi kamba Mobikye,
o iɓota sa Davidi, moto wɛ wa etoma.
70 Nde ɓo wawɔkɔ yo kalakala na nɔkɔ ya ɓaimosi ɓɛ́ɛ ɓasantu:
71 Ibikyi siilomanya o maɓɔkɔ ma ɓanguna ɓa ɓanga
na o maɓɔkɔ ma ɓato ɓasɔ ɓaloine.
72 Awɛninya ɓolaa phɛ oka ɓankɔkɔ ɓa ɓanga,
aumunye sangola yɛ esantu.
73 Phɔ Ŋwaphongo alakyelaka nkɔkɔ wa ɓanga Abalayama,
74 iloɓɔlɔlɔ o maɓɔkɔ ma ɓanguna
phɔ tomokyelele saɓa na ɓoilakye,
75 onte ya ɓosantu na ɓosembo o miyo mɛ
nkɔlɔ isɔ ya ɓomɔɔ pha ɓanga.
76 Ka wɛ, ŋwana oomokyɛɛ, wamoɓa moimosi wa Owa Ikolo,
phɔ wamotambula o ɓoo pha Nkolo phɔ ya iɓɔngya manzela mɛ,
77 phɔ ya iteya ɓato ɓɛ́ɛ oɓokye kaye iya ɓabikya
na ilimbisa masumu ma ɓɛ.
78 Eli lowɔɔ la bɔlaa ɓoikye pha Ŋwaphongo wa ɓanga.
Phɔ ya ɓolaa mɛ, moo motɔkɔsi o ikolo moesi ya lokyeka.
79 Motɔkɔlɛsi ɓato ɓaali o enzɔmbi ya iwaa,
phɔ ya ikamba matambe ma ɓanga o nzela ya ɓose.»

Ɓolɛngyɛ pha Yoane Moɓatise

80 Ŋwana akolaka na nzoto, akutaka na o molimo. Aɓaka kaɓe o
mabokye tee nɔnɔ waakokaka mokɔlɔ nwɛ ŋwa imiwɛninya oka ɓato ɓa
Isalayɛlɛ.

2

Iɓotama sa Yesu

1 Imbɛlɛ mɛ, mokonzi Kaisala Ogisito ambyaka moɓeko ŋwa itanga ɓato
ɓasɔ ɓa ekolo ya Loma.
2 Itanga sa ɓato saa ntuɓo sasina sakyelamaka imbɛlɛ saɓaka Kilinus
moangyesi wa Siri.
3 Ɓato ɓasɔ ɓakyɛkyɛ komisa mankombo, moto na moto o mokyisi nwɛ.
4 Zozefu nɛ amba ya mana o Nazalɛtɛ o manyɛtɛ ma Galileya, amba ya
kyɛ o Bɛtɛlɛmɛ omanyɛtɛ ma Yuda, waa ɓotaka ɓɛ́ɛ mokonzi Davidi. Phɔ
yo Zozefu aɓaka moto wa ɓosoo Davidi.
5 Akyɛndɛkyɛ komisa nkombo yo na ŋwasi wɛ Maliya, owaɓaka na ibuu.
6 Nzuka imbɛlɛ saɓa ɓɛ́ɛ o Ɓɛtɛlɛmɛ, mokɔlɔ nwɛ ŋwa iɓota ŋwakokaka.
7 Amba ya ɓota ŋwana wa lele, ŋwana wɛ awa oɓoo. Aesi ya mozinga
na bitato, amba ya molangya o kyɛsi ekyelangyisa ɓɛ́ɛ manyama ntoma
ya izaa, phɔ teɓaikaka zwa elele ya ilala o ingambi siilasa ɓɛ́ɛ ɓabutu.

Mwanze mɔnɔmɔ atɔkɔlɛsi ɓaɓanze ɓa mampate

8 O manyɛtɛ mɛ, ɓaɓanze ɓa mampate ɓaɓaka ɓalale o manzabi phɔ ya
iɓatela mampate ma ɓɛ.
9 Mwanze wa Nkolo mɔnɔmɔ amba ya ɓatɔkɔlɛlɛ, nkyɛmɔ ya Nkolo
yamba ya ɓangyɛngyɛlɛ, emba ɓailaka na ɓoikye.
10 Mwanze amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ saila, phɔ naesi ya iemola
simo elaa, eya mosepelisa ɓato ɓasɔ:
11 O mokɔlɔ ŋwa lɔlɔ eye, o mokyisi munɛnɛ ŋwa Davidi, ɓaeɓotesi
Mobikye ooli Masiya, Nkolo.
12 Kyeka bilembetele baamoeɓa na ɓɛ̀ɛ: Wamokyɛ wɛnɛ ŋwana oo
mokyikyi ɓamozingyi na bitato, alangyi o kyɛsi ekyelangyisa ɓɛ́ɛ manyama
ntoma ya izaa.»
13 Mbala yɔnɔyɔ ɓanze ɓasuu ɓaikye ɓamba ya angana na anzelu owa
ɓoo. Ɓaɓaka ɓakumbele Ŋwaphongo ɓoɓo:
14 «Lɛ nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo iwɛnɛnɛ o ikolo, ɓose ɓoɓe wawa o se
oka ɓato ɓaazingye yo!»

Ɓaɓanze ɓa mampate ɓakyɛ o Ɓɛtɛlɛmɛ

15 Waabutwa ɓanze o ikolo, ɓaɓanze ɓa mampate ɓamba ya wɔɔnɔ onte
ya ɓɛ, ɓɛkye: «Tokyɛndɛ tee nɔnɔ o Ɓɛtɛlɛmɛ, tokyɛ wɛnɛ lowɔ lokyelami
omɔ, loloumosi Nkolo Ŋwaphongo.»
16 Ɓamba yakyɛ omɔ izele, ɓaesi ya kyɛ wɛnɛ Maliya na Zozefu na
ŋwana o mokyikyi alangyi o kyɛsi ekyelangyisa ɓɛ́ɛ manyama ntoma ya
izaa.
17 Waamowɛnɛ ɓɛ, ɓamba imola isɔ ya ɓawɔlɛkyɛ ɓɛ́ɛ phɔ ya ŋwana.
18 Emba ɓato ɓasɔ ɓaɓaokaka ɓakaŋwaka na maphɔɔ maaɓaka ɓaɓanze
ɓa mampate ɓawɔ.
19 Kasi Maliya aɓanzaka maphɔɔ masɔ mamana o ndondo yɛ ambaka
ɓaa kamaumunya.
20 Ɓoɓɛlɛ ɓaɓanze ɓa mampate ɓamba ya butwa. Ɓakumbelaka ɓonɛnɛ
pha Ŋwaphongo, ɓamokumisaka phɔ ya maphɔɔ masɔ maaokaka ɓɛ́ɛ na
maawɛnɛkyɛ ɓɛ, phɔ masɔ malekanaka nde ɓowaɓaimolaka anzelu.

Ɓakyɛ ɓɛlɛ Yesu

21 Waakoka nkɔlɔ ŋwambi sima ya iɓotama sa ŋwana, imbɛlɛ sa imoɓɛlɛ
sakokaka, ɓaamba ya molaa nkombo ya Yesu, nkombo eyawɔkɔ anzelu
phanza nyango saɓoekamakye.

Maliya na Zozefu ɓakyɛ teya Yesu o Tempelo

22 Ɓoɓɛlɛ, waakoka mokɔlɔ ŋwa ikyɛ manya sɔkɔtɔ ɓokowɔ moɓeko
ŋwa Mose, Maliya na Zozefu ɓamba yakyɛ na ŋwana o Yelusalɛmɛ phɔ
ɓakyɛ moteya Nkolo.
23 Phɔ yakomama o Moɓeko ŋwa Nkolo ɓoɓo: «Ŋwana musɔ ooɓoti ɓɛ́ɛ
wa lele wa oɓoo, kaɓe wa Nkolo.»
24 Maliya na Zozefu ɓamba ya ambya na ɓɛ́ɛ iɓonza ɓokoongye Moɓeko
ŋwa Nkolo: Mankoto ŋwenya maɓale maa ngonda naa ɓana ɓaɓale ɓa
mankoto ŋwenya maa lombo.

Simeyɔ akumosi Ŋwaphongo phɔ ya Yesu

25 Nzuka o Yelusalɛmɛ moto mɔnɔmɔ aɓaka omɔ, nkombo yɛ Simeyɔ.
Aɓaka moto wa ɓosembo, aɓaka kakumole na Ŋwaphongo, ambaka ɓa
kaziya mokɔlɔ ŋwa moyamanya Ŋwaphongo Isalayɛlɛ ngɔngɔ. Ɓolɔɓɔ
Ɓosantu phaɓaka nɛ.
26 Ɓolɔɓɔ Ɓosantu pha moimolaka oɓokye etawee ɓo naino tawɛni
Masiya owamotoma Nkolo.
27 Emba Simeyɔ akambemi na Ɓolɔɓɔ, amba yakyɛ o ingambi siinɛnɛ sa
losambo. O imbɛlɛ mɛ, ɓaɓoti ɓa ŋwana Yesu ɓamba ya nɛ phɔ ya ikyɛ
kyela bokoongye moɓeko phɔ yɛ.
28 Simeyɔ amokpe o maɓɔkɔ mɛ, amba ya phɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi yokye:
29 «Uŋwaŋwa eye, Nkolo, okokye mbunu ya wɛ;
okokyi ilɛ moombo ŋwa wɛ awe ɓose.
30 Phɔ miyo ma nga mawɛni ibikyi sa wɛ,
31 saaɓɔngyɛ wɛ phɔ ya ɓato ɓasɔ:
32 Ibikyi mɛ sili moo ŋwaamungyɛngyɛlɛ ɓapakano;
ŋwamophɛɛ nkyɛmɔ oka ɓato ɓa wɛ Isalayɛlɛ.»

Maphɔɔ maawɔkɔ Simeyɔ phɔ ya Yesu

33 Ango na nyango wa Yesu ɓakaŋwaka na ikyimowɔlɛ ɓɛ.
34 Simeyɔ amba ɓapambola, aesi ya wɔ na Maliya, nyango wa Yesu
yokye: «Phɔ ya ŋwana wa wɛ, ɓato ɓaikye o Isalayɛlɛ, ɓana ɓamokaa
ɓaayɔkɔ ɓamotɛmɛ. Amoɓa elembo ya Ŋwaphongo, kasi ɓato ɓamolɛ.
35 Emba maumunya maaɓombama o mandondo ma ɓato mamowɛnɛnɛ
o phaa. Na wɛ, Maliya, ɓolɔsi phamoetubinya ndokolo mumphata.»

Ana, moimosi owa ŋwaŋwasi

36 Yaɓaka na moimosi mɔnɔmɔ wa ŋwaŋwasi, nkombo yɛ Ana, ŋwana
wa Fanuɛlɛ, wa iɓota sa Asɛlɛ. Yo akotwaka na ɓokusi. Ɓɛ́ɛ na lele wɛ
ɓazala ɓolonga nde mbula sambo,
37 ɓoɓɛlɛ aesi ya ikala ɓozengye. Aɓaka na mambula mako ŋwambi
mbuka mane. Ana aɓaka nkɔlɔ isɔ o ingambi sa losambo ikyelela
Ŋwaphongo na moo na mokɔlɔ, na imiima ntoma na ná iɓɔndɛlɛ.
38 Nde o sina imbɛlɛ mɛ, abuto iphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi. Abuto iwɔ
phɔ ya ŋwana na ɓato ɓasɔ ɓaɓaka ɓaziya oɓokye Ŋwaphongo aikole
Yelusalɛmɛ.

Ibutwa o Nazalɛtɛ

39 Waunva ɓaɓoti ɓa Yesu ikyela ya ongaka Moɓeko ŋwa Nkolo, ɓamba
ya butwa na ŋwana o manyɛtɛ ma Galileya, o mokyisi ŋwa ɓɛ́ɛ Nazalɛtɛ.
40 Ŋwana akolaka, azwaka ɓokusi. Atondaka na zebi, na ɓolaa pha
Ŋwaphongo phaɓaka mi yo.

Yesu na mbula iko mbuka iɓale akyɛ o Tempelo

41 Mbula na mbula ɓaɓoti ɓa Yesu ɓaɓaka ɓakyɛndɛ o Yelusalɛmɛ phɔ
ya eyenga ya Ilekana.
42 Waakokya Yesu na mambula iko mbuka maɓale, ɓaɓoti ɓɛ́ɛ ɓakyɛkyɛ
nɛ ɓo owamɛɛlɛ ɓɛ́ɛ ikyela phɔ ya eyenga.
43 Waaunva eyenga, ɓaesi ya butwa. Kasi Yesu aikalaka o Yelusalɛmɛ,
ɓaɓoti ɓɛ́ɛ saeɓa.
44 Ɓaumunyaka oɓokye ali na ɓɛbi na ɓɛ́ɛ ɓaa imbanga, ɓamba kyela
nzanga moɓimba ya nzela ɓɛ́ɛ satamoluka. Sima, ɓamba ya kyɛ moluka
oka ɓanaa nyango na oka ɓaeɓaa na ɓɛ.
45 Kasi waaɓa ɓɛ́ɛ samozwa, ɓaesi ya butwa o Yelusalɛmɛ ikyɛmimoluka.
46 Sima ya nkɔlɔ iyato, ɓaesi yakyɛ mozwa o Tempelo azasi onte ya
ɓateye ɓa miɓeko, kaɓaokye kambe na ɓatuna mituna.
47 Ɓato ɓasɔ ɓaɓaka ɓamookye ɓakamwaka na malondo mɛ na ná
ɓiyano ɓɛ.
48 Waamowɛnɛ ɓɛ, ɓakamwaka na ɓoikye, emba nyango amba ya wɔ nɛ
yokye: «Ŋwana wa nga, olokyesi ɓaɓona phɔ ya'ye? Kyeka nga na ɔngɔ
toɓakyi na ntema o ikolo phɔ ya ikyɛmieluka.»
49 Amba ya ɓabuyisa yokye: «Ɓɛ kondukye phɔ ya'ye? Toeɓe oɓokye
nasengyesi iɓa o ingambi sa Tata?»
50 Kasi ɓɛ́ɛ teɓaikaka sɔsɔlɔ yaɓawɔlɛkyɛ yo.
51 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya butwa na ɓɛ́ɛ o Nazalɛtɛ. Aɓaka kaɓatosa.
Nyango aɓanzaka maphɔɔ masɔɔ mamana o ndondo yɛ.
52 Emba Yesu aɓaka kakole na zebi na ná nzoto, awɛnɛnɛkyɛ moto molaa
o miyo ma Ŋwaphongo na oka ɓato.

3

Mateya ma Yoane Moɓatise

1 O mbula ya iko mbuka itano ya ɓokonzi pha Tiɓɛlɛ Sezalɛ, Pɔsɔ Pilata
aɓaka moangyesi ŋwa Yuda. Elode aɓaka mokonzi ŋwa Galileya, ŋwana
nyango Philipe aɓaka mokonzi ŋwa Itule na Talakonite, Lizania aɓaka
mokonzi ŋwa Abilɛnɛ.
2 Ana na Kaifa ɓaɓaka ɓanganga ɓanɛnɛ ɓa Ŋwaphongo. Imbɛlɛ mɛ
Yoane ŋwana wa Zakaliya, aesi ya imola Simo ya Ŋwaphongo o ɓokye.
3 Yoane abuto ikyɛmitambula nkyisi isɔ iili o mokukulu ŋwa ebale ya
Yaladɛnɛ. Aɓaka kakyɛmiwɔ na ɓato yokye: «Ɓɔngya mandondo ma ɓɛ̀ɛ,
oɓatisame. Emba Ŋwaphongo amoelimbisa masumu ma ɓɛ̀ɛ.»
4 Ndengye mɛna, Yoane akokyaka maphɔɔ maakoma moimosi Isaya o
buku pha Ŋwaphongo oɓokye:
«Moto mɔnɔmɔ kaŋwane o bokye:
Ɓɔngya nzela ya Nkolo!
Omotɛyisa nsonga!
5 Mangɔngɔ masɔ ɓamakyinza,
mangomba na makosi masɔ ɓamawalole.
Mangbɔngbɔ masɔ ɓamaelole;
maɓela mali o nzela ɓamakyinza.
6 Emba ɓato ɓasɔ ɓaamba wɛnɛ ɓokobikya Ŋwaphongo ɓato.»
7 Ɓato ɓaikye ɓaɓaka ɓaye oka Yoane phɔ aɓaɓatisa. Yoane aɓaka
kawɔ na ɓɛ́ɛ oɓokye: «Ɓɛɛ ɓosoo imɛlɛ; oephɛ malondo ma ilota yɔɔ ya
Ŋwaphongo ekyeye nza?

8 Kyela maphɔɔ ma wɛninya oɓokye oɓɔngyɛ moɓesi. Lɛ imiwɔlɛ
oɓokye: “Ekpele yɔnɔyɔ etelokyele phɔ Abalayama ali nkɔkɔ wa ɓanga.”
Nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye Ŋwaphongo akokyi ibuya maɓanga mama ɓana ɓa
Abalayama.
9 Ɓambo ɓɔngya ikoko phɔ ya itena nkanga ya nzete. Ŋwete munsɔ
mootemooɓote mbuma indaa, ɓaamokpɛtɛ, ɓaamovaka o ŋwenya.»
10 Ɓato ɓamba motuna ɓɛkye: «Emba tokyele ɓo?»
11 Yoane amba ya ɓabuyisa yokye: «Oli na bitobu ɓiɓale ɓa ikolo, aphɛ
yɔnɔyɔ na ooli pha. Oli na ntoma ya izaa, akaɓele ootoli na ntoma.»
12 Ɓaphutise ɓa mputi ɓakaka na ɓɛ́ɛ oka Yoane phɔ aɓaɓatisa. Ɓamba
ya motuna ɓɛkye: «Moteye, tokyele ɓo?»
13 Yoane amba ya ɓabuyisa yokye: «Phutisa mputi nde ɓo owaetoma
ɓɛ.»
14 Ɓatuluku ɓamba ya motuna na ɓɛ́ɛ ɓɛkye: «Ka ɓanga tokyele ɓo?»
Yoane amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛɛ sanyɔkɔlɔ moto, saɓɔlɔlɔ moto
ɓaphalanga, sakatela moto lowɔ, bika nde na iphuta sa ɓɛ̀ɛ.»
15 Ɓato ɓasɔ ɓaɓaka ɓakyele maumunya na ilemela oɓokye emba Yoane
teli nde yo Masiya.
16 Yoane amba ya ɓabuyisela ɓɛ́ɛ ɓasɔ yokye: «Nga naeɓatisa nde na
maa, kasi ookoye andekyi na mwiya; sikokyi na iingola nsimbi ya bikoto
ɓɛ. Yo amoeɓatisa na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu na ná ŋwenya.
17 Aphisi enyɛngyɛlɛ o maɓɔkɔ phɔ ya inyɛngyɛlɛ nkata ya angana na
mbuma. Amoɓomba mbuma o ɓompɛndɛ kasi amotumba nkata o ŋwenya
motemozime.»
18 Yoane akulaka na teya ɓato maphɔɔ masuu maiikye, aɓaka kaɓaimole
na Simo Elaa.

Elode Atipasi aakye Yoane o bɔlɔkɔ

19 Yoane aoyaka Elode mokonzi ŋwa Galileya phɔ alongaka Elodiade,
ŋwasi wa mwana nyango; na phɔ akulaka nakyela maphɔɔ maɓe maiike.
20 Emba Elode akulaka kyela lowɔ losuu looɓe; laa inyɔsa Yoane o bɔlɔkɔ.

Iɓatisama sa Yesu

21 Waaunva Yoane iɓatisa ɓato ɓasɔ, aesi ya ɓatisa na Yesu. Waaɓa Yesu
kaɓɔndɛlɛ, ikolo siesi ya zibwa.
22 Ɓolɔɓɔ Ɓosantu ɓoesi ya moutela ndokolo inkoto ŋwenya, ŋwɛsi
mɔnɔmɔ mouti o ikolo mooka oɓokye: «Oli Ŋwana wa nga owa sɔmi,
nali na nkyisa ɓoikye phɔ yɛ.»
23-38 Yesu aɓaka na manbula phɛnɛphɛ na mako maato wa tata yo etoma
yɛ. Ɓato ɓatataka iumunya oɓokye ali ŋwana wa Zozefu.
Zozefu aɓaka ŋwana wa Eliya,
Eliya ŋwana wa Matati,
Matati ŋwana wa Lewi,
Lewi ŋwana wa Melekyi,
Melekyi ŋwana wa Yanayi,
Yanayi ŋwana wa Zozefu,
Zozefu ŋwana wa Matatiasi,
Matatiasi ŋwana wa Amosi,
Amosi ŋwana wa Nauma,
Nauma ŋwana wa Esili,
Esili ŋwana wa Nagayi,
Nagayi ŋwana wa Maati,
Maati ŋwana wa Matatiasi,

Matatiasi ŋwana wa Semeyi,
Semeyi ŋwana wa Yozeki,
Yozeki ŋwana wa Yoda,
Yoda ŋwana wa Yoanane,
Yoanane ŋwana wa Leza,
Leza ŋwana wa Zolobabɛlɛ,
Zolobabɛlɛ ŋwana wa Salatiyɛlɛ,
Salatiyɛlɛ ŋwana wa Neli,
Neli ŋwana wa Melekyi,
Melekyi ŋwana wa Toli,
Toli ŋwana wa Kosama,
Kosama ŋwana wa Elemadama,
Elemadama ŋwana wa Ele,
Ele ŋwana wa Yesu,
Yesu ŋwana wa Elezele,
Elezele ŋwana wa Yolima,
Yolima ŋwana wa Matati,
Matati ŋwana wa Lewi,
Lewi ŋwana wa Simeyona,
Simeyona ŋwana wa Yuda,
Yuda ŋwana wa Zozefu,
Zozefu ŋwana wa Yowama,
Yowama ŋwana wa Eliyakimi,
Eliyakimi ŋwana wa Meleya,
Meleya ŋwana wa Mena,
Mena ŋwana wa Matata,
Matata ŋwana wa Nata,
Nata ŋwana wa Davidi,
Davidi ŋwana wa Yese,
Yese ŋwana wa Yeɓeni,
Yeɓeni ŋwana wa Ɓoaze,
Ɓoaze ŋwana wa Sala,
Sala ŋwana wa Nasoni,
Nasoni ŋwana wa Aminadaba,
Aminadaba ŋwana wa Alani,
Alani ŋwana wa Eselona,
Eselona ŋwana wa Pelesi,
Pelesi ŋwana wa Yuda,
Yuda ŋwana wa Yakoɓo,
Yakoɓo ŋwana wa Izaka,
Izaka ŋwana wa Abalayama,
Abalayama ŋwana wa Tela,
Tela ŋwana wa Nawolo,
Nawolo ŋwana wa Seluga,
Seluga ŋwana wa Leyu,
Leyu ŋwana wa Peloga,
Peloga ŋwana wa Ebele,
Ebele ŋwana wa Sela,
Sela ŋwana wa Kainama,
Kainama ŋwana wa Alapakasada,
Alapakasada ŋwana wa Sema,
Sema ŋwana wa Nowa,
Nowa ŋwana wa Lameke,
Lameke ŋwana wa Metusela,

Metusela ŋwana wa Enoka,
Enoka ŋwana wa Yalede,
Yalede ŋwana wa Malele,
Malele ŋwana wa Kename,
Kaname ŋwana wa Esini,
Esini ŋwana wa Seti,
Seti ŋwana wa Adamu,
Adamu ŋwana wa Ŋwaphongo.

4

Zabulu amekyi Yesu

1 Yesu atondi na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, amani o eɓale ya Yaladɛnɛ, Ɓolɔɓɔ
amba ya mokamba o bokye.
2 Omɔ, Zabulu aesi yamumeka nkɔlɔ makoo mane. Nkɔlɔ isɔ miina, Yesu
taikaka zaa, sima mɛ amba yaoka nzala.
3 Zabulu amba ya wɔ nɛ yokye: «Ɓo oli Ŋwana wa Ŋwaphongo, wɔ na
iɓanga sisi sibutwe mapa.»
4 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Buku pha Ŋwaphongo ɓowɔ ɓoɓo:
“Moto etabikye nde na mapa.”»
5 Emba Zabulu amba yakyɛndɛ nɛ o elele yɔnɔyɔ ya ikolo, amba ya
moteya nkyisi isɔ ili o mokyisi.
6 Amba ya wɔ nɛ yokye: «Namoephɛ ɓokonzi na ngambo ya nkyisi isɔ
mina phɔ ɓaimphɛ, nakokyi iphɛ na moto owa ozingyi nga.
7 Ka ɓo onkusamesi, isɔ miina yamotwa ya wɛ.»
8 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Buku pha Ŋwaphongo ɓowɔ ɓoɓo:
“Wamokusamela nde Nkolo, Ŋwaphongo wa wɛ, wamosambela nde yo.”»
9 Zabulu ambakula yakyɛndɛ nɛ o Yelusalɛmɛ, akyɛ motɛyɛ o sɔngyɛ ya
Tempelo, amba ya wɔ nɛ yokye: «Ɓoli Ŋwana wa Ŋwaphongo, omikumbɛ
o se;
10 phɔ buku pha Ŋwaphongo ɓowɔ ɓoɓo: “Ŋwaphongo amotoma ɓanze
ɓɛ́ɛ oɓokye ɓaya eɓanza.
11 Na oɓokye ɓamoetamba na maɓɔkɔ phɔ ekolo ya wɛ sa zuma o
iɓanga.”»
12 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Buku pha Ŋwaphongo ɓowɔ ɓoɓo:
“Sameka Nkolo, Ŋwaphongo wa wɛ.”»
13 Waunva Zabulu imeka Yesu, amba ya moika akyɛɛ tee nɔnɔ o imbɛlɛ
sisuu saamozwana ɓɛ.

Yesu atati etoma yɛ o Galileya

14 Ɓoɓɛlɛ Yesu, na mwiya ŋwa Ɓolɔɓɔ, amba ya butwa o Galileya.
Ngambo yɛ ya tambulaka o nkyisi isɔ ya manyɛtɛ ma Galileya.
15 Aɓaka kakyɛmiteya o mangambi ma makyita, ɓato ɓasɔ ɓasambaka
mateya mɛ.

Ɓato ɓa Nazalɛtɛ ɓalɛ ianola Yesu

16 Yesu akyɛndɛkyɛ o Nazalɛtɛ mokyisi ŋwa kolaka yo. Mokɔlɔ ŋwa
Saɓata, amba ya nyɔlɔ o ingambi ma makyita ɓowamɛɛlɛkyɛ yo. Amba ya
tɛmɛ phɔ ya itanga buku pha Ŋwaphongo.
17 Ɓamba ya mophɛ mokanda ŋwa moimosi Isaya. Amoingosi, aesi
yakyɛ zwa elele eyakoma ɓɛ́ɛ oɓokye:
18 «Ɓolɔɓɔ pha Nkolo ɓoli mi nga.
Anzɔsi phɔ ya iya imola ɓaɓola Simo Elaa.

Antomi phɔ ya iya iimola ɓato ɓaa bɔlɔkɔ oɓokye ɓaaɓakondola, na
ɓaaphɔlɔ miyo oɓokye ɓamokula wɛnɛ,
na phɔ ya iyabikya ɓato ɓaa minyɔkɔ,
19 phɔ ya iya imola ɓato mbula eyamowɛninya Nkolo ngɔlu yɛ.»
20 Emba Yesu amba ya ziɓa buku aɓobuyise moto wa etoma o ingambi
sa makyita, ɓato ɓasɔ ɓabuto imolembetela.
21 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Maphɔɔ maatangyi nga
mama makokyisami lɔlɔ phɔ ya ɓɛ́ɛ ɓaanzokye.»
22 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓasepeleka na Yesu ɓamba na kamwa na maphɔɔ malaa
maawɔkɔ yo. Ɓɛkye: «Eye nga ŋwana wa Zozefu!»
23 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Naebi oɓokye ɓɛ́ɛ wa munkpela ete
ekye wɔ oɓokye: “Munganga, omibikya wɛ mampenza.” Wamokula wɔ
na nga na oɓokye: “Tooka isɔ yaakyela wɛ o Kapalanauma, oikyele ɓomɔ
na wawa o mokyisi ŋwa wɛ.”»
24 Yesu ambakula wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye:
Moimosi teɓamoanole o mokyisi nwɛ.
25 Nakule ɓakya ngakye: O imbɛlɛ saka moimosi Eliya, mazengye
maɓaka maikye o Isalayɛlɛ. Waaɓa imbɛlɛ mɛ mambula sa nɔɔ mbula
iyato na makombe motoɓa, zilo sikusi sakyindaka mokyisi munsɔ.
26 Kasi Ŋwaphongo taika toma Eliya nɔnɔ oka mɔnɔmɔ na mazengye
mamana. Kasi amotoma nde oka ɓozengye ɓɔnɔɓɔ phaaɓaka o Salepeta
mokyisi ŋwa manyɛtɛ ma Sidona.
27 Na wa imbɛlɛ saka moimosi Elize, ɓato ɓaikye ɓa maɓa ɓaɓaka o
Isalayɛlɛ. Na mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ taikaka bika. Kasi yabikaka nde Namana
moto wa Siri.»
28 Waaoka ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka o ingambi sa makyita maphɔɔ mɛ, ɓɛ́ɛ
ɓasɔ ɓaokyelaka Yesu yɔɔ.
29 Ɓamba ya tɛmɛ ɓaesi ya tɔkɔlɔ na Yesu o eɓonga. Ɓamba ya kyɛndɛ
nɛ o ikolo sa ngomba eya tonga ɓɛ́ɛ mokyisi phɔ ɓamuukye o se.
30 Kasi Yesu amba ya bolongana onte ya ɓɛ́ɛ nɔnɔ wakyɛndɛ yo.

Yesu abikye moto ooli na ɓolɔɓɔ ɓoɓe

31 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya kyɛndɛ o Kapalanauma, mokyisi ŋwa manyɛtɛ
ma Galileya. Aɓaka kateya ɓato nkɔlɔ isɔ ya Saɓata.
32 Ɓato ɓakamwaka na moteyesi nwɛ phɔ aɓaka kawɔ na ɓokonzi ɓosɔ.
33 O ingambi sa makyita, moto mɔnɔmɔ aɓaka na ɓolɔɓɔ ɓoɓe. Amba
ya butwa iyaŋwana na ɓokusi yokye:
34 «Aa Yesu wa Nazalɛtɛ, kolukye ilokyela ɓo? Oesi nde iya lounva?
Naeyeɓe, iwɛ oli Mosantu owa toma Ŋwaphongo.»
35 Yesu amba ya phaphala na ɓolɔɓɔ ɓoɓe mɛ amba wɔ na phango
yokye: «Zala ɓose! Eemba na tɔkɔlɔ onte ya moto oyo.» Ɓolɔɓɔ ɓoɓe
mɛ phaamba ya vaka moto mɛ o se o ɓoo pha ɓato ɓasɔ, ɓotɔkɔsi saika
mokyela na ɓoɓe.
36 Ɓato ɓasɔ ɓakamwaka na ɓoikye, ɓamba mituna onte ya ɓɛ́ɛ ɓɛkye:
«Maphɔɔ ma moto oyo mali ya ɓo'ye? Kawɔ na ɓokonzi na malɔɓɔ maɓe
oɓokye matɔkɔlɔ, maambe na tɔkɔlɔ.»
37 Emba ngambo ya Yesu ya tambulaka o nkyisi isɔ.

Yesu abikye ɓato ɓaikye ɓa malɔsi

38 Yesu amba ya tɔkɔlɔ o ingambi sa makyita, amba ya kyɛ nyɔlɔ o
ingambi sa Simo. Ɓokyilo pha Simo owa ŋwaŋwasi aɓaka na mowɛwɛ
moikye, ɓamba onga na Yesu oɓokye amobikya.

39 Yesu amba ya mikpakya mi yo, na ŋwɛsi mokusi amba phaphala
na mowɛwɛ nɔnɔ waamana ŋwango, mina wamɔ aesi ya iŋwa, abuto
iɓakyelela.
40 Waatate inda bunya, ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka na ɓato ɓa malɔsi ndengye
na ndengye ɓamba ya na ɓɛ́ɛ ooli Yesu. Amba ya tandela mɔnɔmɔ na
mɔnɔmɔ maɓɔkɔ, amba ɓabikya.
41 Malɔɓɔ maɓe maatɔkɔlɔkɔ onte ya ɓato ɓaayɔkɔ ɓa malɔsi
maaŋwanaka oɓokye: «Oli Ŋwana wa Ŋwaphongo!» Kasi Yesu amba
phaphala na mango, amakatelaka oɓokye mɛ sa wɔɔ, phɔ mɛ maeɓaka
oɓokye yo ali Masiya.

Yesu akyɛ imola Simo Elaa o Yuda

42 Waayɛ bunya Yesu aesi ya mana o Kapalanauma, aesi ya kyɛndɛ o
elele yɔnɔyɔ ya ɓose. Ɓato ɓaikye ɓabuto imoluka. Waamozwa ɓɛ, ɓamba
mozimba oɓokye yo salekana.
43 Kasi Yesu amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nasengyesi iimola Simo Elaa ya
Ɓokonzi pha Ŋwaphongo o nkyisi iiyɔkɔ mɛ. Phɔ Ŋwaphongo antoma
nde phɔ ya ɓomɔ.»
44 Amba ya kyɛmiteya o mangambi ma makyita masɔ mali o Yuda.

5

Yesu aɓangyi ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaa o ɓoo

1 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, Yesu aɓaka o mokukulu ŋwa maa maanɛnɛ ma
Genezalɛtɛ, ɓato ɓaikye ɓamba ya izele oli yo phɔ ya iya oka iloɓa sa
Ŋwaphongo.
2 Yesu aesi ya wɛnɛ mato maɓale o mokukulu ŋwa maa maanɛnɛ. Mato
mɛ ya maikaka ɓaɔsi ɓautaka o maa phɔ ya akunyola mandɛndi ma ɓɛ.
3 Yesu amba ya baa ovato ɓɔnɔɓɔ, yaɓaka phaka Simo. Amba wɔ na
Simo oɓokye tangola vato ŋwana itakye na mokukulu. Yesu amba ya zala
o vato abuto iteya ɓato.
4 Waaunva yo iteya, amba wɔ na Simo yokye: «Susinya vato o ɓodiko,
emba iwɛ na ɓɛbi na wɛ, ovakye mandɛndi phɔ oɓome swe.»
5 Simo amba ya mobuyisa yokye: «Moteye, toɔsi mokɔlɔ mobimba
toloikyi ɓoma na ekpele. Ka phɔ wɛ oniwɔ ɓaɓona, na movaka mandɛndi
o maa.»
6 Ɓamba ya vaka mandɛndi o maa, ɓamba zwa swe ɓoikye. Mandɛndi
ma ɓɛ́ɛ matataka naikakwa.
7 Ɓamba ya ɓanga ɓɛbi na ɓɛ́ɛ ɓaɓaka o vato ɓoyɔkɔ oɓokye
ɓayaɓasunga. Ɓɛbi na ɓɛ́ɛ ɓamba yaa. Ɓamba tonza mato masɔ maɓale
na swe. Mato mɛ malukaka na izinda.
8 Wawɛ nɛ Simo Petelo ɓaɓona, amba kaa na maɓɔngɔ o ɓoo pha Yesu
yokye: «Nkolo, mana phɛnɛphɛ na nga, phɔ nali moto wa masumu.»
9 Phɔ eɓe yo eɓe ɓɛbi nɛ ɓaokaka ɓɔɔɓɔ, phɔ ya ɓoikye pha swe yaa
ɓomaka ɓɛ.
10 Zake na Yoane, ɓana ɓa Zebede, ɓɛbi na Simo ɓayakaka ya ɓasunga
ɓawɛnɛkyɛ na ɓɛ́ɛ ɓɔɔɓɔ. Kasi Yesu amba ya wɔ na Simo yokye: «Sa ila!
Ɓanda lɔlɔ otokule ɓa moɔsi wa swe, wamobutwa molukyi wa ɓato.»
11 Emɓa ɓamba komya mato o mokukulu, ɓaesi ya ika isɔ nɔnɔ waa
ɓenga ɓɛ́ɛ Yesu.

Yesu abikye moto ooli na ɓolɔsi pha maɓa

12 Waaɓa Yesu o mokyisi mɔnɔmɔ, moto monɔmɔ aɓaka na ɓolɔsi pha
maɓa amba ya ooli yo. Wa wɛnɛ yo Yesu, aesi ya kusama o ɓoo phɛ,
ɓoo nɔnɔ o se, amba nyingonela nɛ yokye: «Nkolo! Ɓo ozingyi okokyi
imbikya.»
13 Yesu amba ya tanda eɓɔkɔ, amba mokuma, amba wɔ nɛ yokye:
«Naanosi, bika.» Nde mina wamɔ, maɓa mamani.
14 Yesu amba yawɔ nɛ yokye: «Saika imola na moto mɔnɔmɔ lowɔ lolo.
Kasi kyɛndɛ nde miteya oka nganga ya Ŋwaphongo ɓoobuto wɛ, emba
ombe ambya ikaɓo ɓo wa wɔ Mose phɔ ya ɓato ɓabikyi na ɓolɔsi pha
maɓa, phɔ ya iwɛninya oka ɓato oɓokye obikyi phɛlɛ.»
15 Ngambo ya Yesu yatambulaka mboka esɔ. Ɓato ɓaikye ɓaɓaka
ɓayaangana waali yo phɔ ya iyamooka na iyaluka ibikyi na malɔsi ma
ɓɛ.
16 Kasi Yesu aɓaka kakyɛndɛ ɓɔndɛlɛ yo mampenza o bilele ba ɓose.

Yesu abikye moto owa nyiɓa makolo

17 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ Yesu aɓaka kateya. Ɓafalisayi na ɓateye ɓa miɓeko
ɓaɓaka wamɔ. Ɓakyɛkyɛ miuta o nkyisi isɔ ya Ɠalileya na ya Yuda na
o Yelusalɛmɛ. Yesu aɓaka kabikya ɓato ɓa malɔsi na mwiya ŋwa Nkolo
Ŋwaphongo.
18 Ɓato ɓamba moyelela na moto owa nyiɓa makolo ɓamophisi miitɔkɔ.
Ɓamba ya luka nzela ya imunyɔsa o ingambi phɔ ya ikyɛmolangya o ɓoo
pha Yesu.
19 Kasi phɔ ya ɓoikye pha ɓato, teɓaika zwa nzela ya ikoma nɔnɔ ooli
Yesu. Ɓamba ya ɓaa o motɔndɔ ŋwaa langyema, ɓamba bumbola muna
motɔndɔ nɔnɔ wa mouya ɓɛ́ɛ mi sina itɔkɔ onte ya ɓato o ɓoo pha Yesu.
20 Waawɛnɛ Yesu ianola sa ɓɛ, amba ya wɔ na moto owa nyiɓa makolo
yokye: «Nwɛbi na nga, naelimbise masumu ma wɛ.»
21 Ɓateye ɓa miɓeko na ɓafalisayi, ɓabuto imituna ɓɛkye: «Moto
ookonetola Ŋwaphongo oyo ani ɓa nza? Ookokyi ilimbisa masumu nza
ɓo teeɓe nde Ŋwaphongo!»
22 Yesu aeɓaka maumunya ma ɓɛ. Amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ
koumunya ɓaɓona phɔ ya'ye?
23 Iwɔ na moto oɓokye: “Masumu ma wɛ malimbisami”, na ná iwɔ nɛ
oɓokye: “Tɛmɛ, tambula?” Elekyi ɓokusi iye
24 Kasi nazingyi oɓokye ɓɛ́ɛ oeɓe oɓokye Ŋwana wa Moto ali na ɓokonzi
pha ilimbisa masumu wawa o mokyisi.» Emba amba ya wɔ na moto owa
nyiɓa makolo yokye: «Nawɔ na wɛ, tɛmɛ, kpa itɔkɔ sa wɛ butwa oka ɓɛ.»
25 Mina wa mɔ, aesi ya tɛmɛ o miyo ma ɓato ɓasɔ atombi itɔkɔ
saamolangyaka na ɓɛ, nɔnɔ wabutwa yo oka ɓɛ́ɛ na ikyɛmikumbela
Ŋwaphongo.
26 Ɓato ɓasɔ ɓakaŋwaka na ɓoikye, ɓakumbelaka Ŋwaphongo, na
ɓɔɔɓɔ ɓɛkye: «Ɠowɛni lɔlɔ maphɔɔ ma ikamwa!»

Yesu aɓangyi Lewi

27 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya tɔkɔlɔ, amba ya wɛnɛ moto mɔnɔmɔ nkombo
yɛ Lewi, mophutise wa mputi, azasi o elele yɛ ya etoma. Yesu amba wɔ nɛ
yokye: «Imbengye!»
28 Lewi aesi ya tɛmɛ, aikyi iika isɔ aɓengyi Yesu.
29 Emba Lewi amba kyelela Yesu esɛlɛkɔ enɛnɛ o ingambi sɛ. Ɓaphutise
ɓa mputi ɓaikye na ɓato ɓasuu ɓaɓaka o mesa na ɓɛ.

30 Ɓafalisayi na ɓateye ɓa miɓeko ɓawɛnɛkyɛ ɓoɓe, ɓamba ya wɔ na
ɓaekosi ɓa Yesu ɓɛkye: «Phɔ ya'ye ɓɛ́ɛ koze, konywe elele yɔnɔyɔ na
ɓaphutise ɓa mputi na ɓato ɓa masumu?»
31 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Ɓaali na nzoto ndaa teɓasengyesi na
munganga, esengyesi na munganga nde ɓato ɓali na malɔsi.
32 Siesi ya ɓanga ɓato ɓalaa. Kasi naesi ya ɓanga nde ɓato ɓaaɓe phɔ
ɓaɓongole ntema ya ɓɛ.»

Yesu kateya phɔ ya imiima ntoma

33 Ɓafalisayi ɓamba ya wɔ na Yesu ɓɛkye: «Ɓaekosi ɓa Yoane Moɓatise,
eɓe na ɓaaka ɓafalisayi ɓamiime ntoma, ɓambe na ɓɔndɛlɛ; ka ɓaekosi
ɓaaka ya wɛ ɓaze, ɓanywe.»
34 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Mokɔlɔ ŋwa esɛlɛkɔ ya ɓolonga, okokyi
ilasa ɓato ɓaaɓangyi yo o esɛlɛkɔ nzala ɓo molongyi ataa ɓa na ɓɛ?
35 Kasi mokɔlɔ ŋwaa moɓa molongyi saɓa onte ya ɓɛ, emba mi nkɔlɔ
mina, ɓaamilasa nzala.»
36 Yesu amba ya ɓakpela ete eye: «Moto takokyi ikpa etato ya etobu
eenyakune phɔ ya ietongya na etobu eya ɓooka. Ɓo akyesi ɓaɓona, aɔti
etobu eenyakune, etato ya etobu eenyakune teekoka na etobu eya ɓooka.
37 Nde ɓomɔ, moto takokyi iangola malɛku maa swaswa o mambongo
maaɓoka. Ɓo akyesi ɓaɓona, malɛku maa swaswa mamoɓola mambongo
maaɓoka, malɛku ma molukwa o se, mambongo mamɔɔtɔnɔ.
38 Kasi ɓaɓona phe, malɛku maa swaswa ɓamatɛyɛ nde o mambongo
maaanyakune.
39 Moto etazingye inywa malɛku maa swaswa ɓo ambo nywa malɛku
maa mpiko, phɔ amowɔ oɓokye: "Malɛku maa mpiko malekyi ɓolaa."»

6

Yesu ali Nkolo wa Sabata

1 Mɔkɔlɔ mɔnɔmɔ ŋwa Sabata, Yesu na ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓalekanaka o
manzabi ma ble. Baekosi ɓɛ́ɛ ɓabuto inɔkɔ ena ble, ɓaeyinya o matandala
ɓambe za ina mbuma.
2 Bafalisai ɓayɔkɔ ɓamba ya tuna ɓaekosi ɓa Yesu ɓɛkye: «Phɔ ya'ye
kokyele maphɔɔ maakatele moɓeko ikyela mokɔlɔ ŋwa Saɓata?»
3 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Toikatanga yaakyelaka Davidi, mokɔlɔ
mɔnɔmɔ yo na ɓɛbi nɛ ɓaɓaka na nzala?
4 Anyɔlɔkɔ o Ingambi sa Ŋwaphongo, akpaka mapa maambyaka ɓɛ́ɛ
oka Ŋwaphongo. Amazaka, aphɛkyɛ na ɓɛbi nɛ. Kasi moɓeko ŋwa
ɓanga mowɔ oɓokye mapa mamana makokyi izaa nde ɓanganga ɓa
Ŋwaphongo.»
5 Yesu amba ya wɔ na ɓafalisayi yokye: «Ŋwana wa Moto ali Nkolo wa
Saɓata.»
6 Mokɔlɔ mosuu ŋwa Saɓata, Yesu amba ya nyɔlɔ o Ingambi sa makyita,
abuto iteya. Moto monɔnɔ owa nyiɓa eɓɔkɔ ya ɓolo aɓaka omɔ.
7 Ɓateye ɓa miɓeko na ɓafaliayi ɓaɓaka ɓakyekye Yesu naa amobikya
moto mona mokɔlɔ ŋwa Saɓata phɔ ɓazwe nzela ya imophunda.
8 Kasi Yesu aeɓaka maumunya ma ɓɛ. Amba ya wɔ na moto owa nyiɓa
eɓɔkɔ yokye: «Iŋwa, otɛmɛ o ɓoo pha ɓato ɓasɔ!» Moto mɛ amba ya iŋwa,
akyɛ tɛmɛ.
9 Emba Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Naetune ɓɛ̀ɛ, moɓeko ŋwa
ɓanga mowɔ ɓo phɔ ya Saɓata? Ikyela ɓolaa ndee ikyela ɓoɓe, ibikya
moto ndee imolɛ kawe?»

10 Yesu amba ɓakyeka ɓɛ́ɛ ɓasɔ, amba ya wɔ na moto owa nyiɓa eɓɔkɔ
yokye: «Elola eɓɔkɔ ya wɛ.» Amba ya eyelola, eɓɔkɔ eɓɔngyi.
11 Kasi ɓateye ɓa miɓeko na ɓafalisayi ɓatondaka na yɔɔ, ɓabuto iyika
ziko onte ya ɓɛ́ɛ phɔ ya lowɔɔ lookokyi ɓɛ́ɛ ikyela phɔ ya Yesu.

Yesu aɔsi ɓatoma iko mbuka ɓaɓale

12 Imbɛlɛ mɛ, Yesu akyɛkyɛ ɓaa o ŋgomba phɔ ya iɓɔndɛlɛ. Alekyinyaka
mokɔlɔ mobimba omɔɔ phɔ ya iɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo.
13 Waa yɛ bunya, amba ya ɓanga ɓaekosi ɓɛ. Onte ya ɓɛ, amba ya ɔlɔ
iko mbuka ɓaɓale, amba ya ɓaphɛ nkombo ya ɓatoma.
14 Yaɓaka: Simo owa phɛkyɛ yo nkombo ya Petelo, Andele ŋwana
nyango na Simo, Zake, Yoane, Filipe, Ɓatelemi,
15 Matiye, Toma, Zake ŋwana wa Alifa, Simo owa ingomba sa ɓaatɛmbɛlɛ
mokyisi ŋwa ɓɛ,
16 Yuda ŋwana wa Zake, na Yudasi Isikaliyɔta, owa ungyaka Yesu.

Yesu kateya, kabikya na ɓaa malɔsi

17 Yesu amba ya uta ngomba yo na ɓatoma ɓɛ, amba ya kyɛ tɛmɛ o
elele yɔnɔyɔ eya langyema. Ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaikye ɓaɓaka wamɔ. Yaɓaka
wamɔ na moluku ŋwa ɓato mwikye ɓautaka o Yuda mobimba, ɓautaka o
Yelusalɛmɛ na o nkyisi ya mbale ya Tula na Sidona.
18 Ɓato ɓayakaka phɔ ya iya oka Yesu na iluka ibika na malɔsi ma ɓɛ.
Ɓato ɓaɓaka ɓatungyisame na malɔɓɔ maɓe, na ɓɛ́ɛ ɓabikaka.
19 Ɓato ɓasɔ ɓalukaka ikuma Yesu phɔ phɛmbɔ yaaɓaka kyitɔkɔlɔ nɛ
yaɓaka kyiɓabikya ɓɛ́ɛ ɓasɔ.

Nkɔnzɔ na ngɔngɔ

20 Emba Yesu amba kyeka ɓaekosi ɓɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Nkɔnzɔ na ɓɛ̀ɛ ɓaali ɓaɓola,
phɔ Ɓokonzi pha Ŋwaphongo ɓoli pha ɓɛ̀ɛ!
21 Nkɔnzɔ na ɓɛ̀ɛ ɓali na nzala uŋwamwa eye,
phɔ wa mozwa ntoma ya izaa nzikye.
Nkɔnzɔ na ɓɛ̀ɛ ɓaalele uŋwaŋwa eye phɔ wamoɛkyɛ!
22 Nkɔnzɔ na ɓɛ̀ɛ ɓo ɓato ɓaeyine,
ɓo ɓaelɛ na ɓo ɓaambe etola,
ɓambe tanga mankombo ma ɓɛ̀ɛ na ɓoɓe
phɔ koanole Ŋwana wa Moto.
23 Sepela ɓa na esɛngo mokɔlɔ ŋwa moya maphɔɔ mamana,
phɔ iphuti siinɛnɛ sieziya o ikolo.
Oeɓe oɓokye ɓankɔkɔ ɓa ɓɛ̀ɛ ɓanyɔkɔlɔkɔ ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo nde
ɓomɔ.
24 Kasi ngɔngɔ ya ɓɛ̀ɛ ɓato ɓa ezwele phɔ ombozwa esɛngɔ ya ɓɛ̀ɛ wawa
o se.
25 Ngɔngɔ ya ɓɛ̀ɛ ɓaali na isɔ isengyesi na ɓɛ̀ɛ wawa o se uŋwaŋwa eye,
phɔ wa mowa na nzala.
Ngɔngɔ ya ɓɛ̀ɛ ɓato ɓaɛkyɛ uŋwaŋwa eye,
phɔ wamoɓa o elesi wamba na lela,
26 Ngɔngɔ ya ɓɛ̀ɛ ɓo ɓato ɓasɔ ɓaewɔlɛ na ɓolaa;
ɓankɔkɔ ɓa ɓɛ́ɛ ɓakyelaka nde ɓaɓona na ɓaimosi ɓa ɓɔlɛ.»

Zinga ɓanguna ɓa ɓɛ̀ɛ

27 «Kasi na wɔ na ɓɛ̀ɛ ɓaanzokye: Zinga ɓanguna ɓa ɓɛ, kyela ɓolaa na
ɓato ɓaaeyine,

28 imela ɓolaa na ɓato ɓaeyimele ɓoɓe, ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo phɔ ya ɓato
ɓaaenyɔkɔlɔ.
29 Ɓo moto aewandi engyete o mpakato eya ɓowɛ, kula molaalela na
mpakato eya ɓoloo. Ɓo moto aeɓɔlɔsi munkoto ŋwa wɛ, omolɛ kapke na
ena simisi.
30 Kaɓela moto munsɔ okoeyongye ekpele. Ka ɓo moto akpe epkele ya
wɛ, sakula eonga.
31 Kyela na ɓasuu ikyizingye wɛ oɓokye ɓaekyele yango.
32 Ɓokonzingye nde ɓato ɓaezingye, wamba zwa iye? Phɔ na ɓato ɓa
masumu ɓazingye ɓaaɓazingye.
33 Ka ɓokokyele ɓolaa nde na ɓato ɓaaekyele ɓolaa, wamba zwa iye? Na
ɓato ɓa masumu ɓakyele nde ɓomɔ.
34 Ka ɓokoɓekya nde na ɓaaeɓe wɛ oɓokye ɓamoebuyisa, wamba zwa
iye? Na ɓato ɓa masumu ɓaɓekya ɓɛbi na ɓɛ́ɛ ɓato ɓa masumu phɔ
ɓaaɓabuyisa ndengye eeɓaɓekyakyi ɓɛ.
35 Ka ɓɛ̀ɛ, zinga ɓanguna ɓa ɓɛ̀ɛ, oɓakyele ɓolaa, ɓekya salemela oɓokye
ɓaaɓekye wɛ ɓamoebuyisa. Emba wamozwa iphuti sinɛnɛ, wamba ɓaa na
ɓana ɓa Ŋwaphongo Owa Ikolo. Phɔ yo ali molaa phɔ ya ɓato ɓate ɓaaphɛ
mɛlɛsi na ɓato ɓaa nkamba.
36 Okyelaka ɓato ngɔngɔ ɓokookyele ango wa ɓɛ̀ɛ ɓato ngɔngɔ.»

Sasambisa ɓɛbi

37 «Sasambisa ɓɛbi, eteɓaesambisa mɛ. Sanyɛtɛ ɓɛbi, eteɓaaenyɛtɛ mɛ.
Limbisa ɓɛbi, ɓamoelimbisa mɛ.
38 Kaɓela ɓɛbi, ɓamoekaɓela mɛ. Ɓamotonza ɓanyanzima ɓa ɓɛ̀ɛ, ɓaa
ɓainisa, ɓaaɓanyingyinya phɔ ɓatonde na ɓolaa. Phɔ, ɓamoekaɓela nde
ɓookokaɓele wɛ ɓɛbi.»
39 Yesu ambakula ɓakpelela ete yokye: «Moto owa phɔlɔ miyo takokyi
iteya nwɛbi nɛ owa phɔlɔ miyo nzela. Phɔ ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓale ɓamokyɛ kaa
o iɓela, teli ɓomɔ?
40 Moekosi na mɔnɔmɔ taalekye molakyisi wɛ na mayɛlɛ. Kasi moekosi
munsɔ oteye ɓɛ́ɛ na ɓolaa kabutwe nde ɓooli molakyisi wɛ.»
41 «Phɔ ya'ye kowɛnɛ mungalala mooli o ziyo sa mwɛbi na wɛ, kasi ete
ya ŋwete eli o ziyo saka ya wɛ toewɛnɛ?
42 Ndengye'ye okokyi iwɔ na nwɛbi na wɛ oɓokye: “Nwɛbi, lɛ naemanya
mungalala mooli o ziyo sa wɛ”, kasi toowɛnɛ ete ya ŋwete eli o ziyo saka
ya wɛ? Moto wa ɓolɛ, taamanya ete ya ŋwete eli o ziyo sa wɛ, emba
wamowɛnɛ na ɓolaa phɔ ya imanya mungalala mooli o ziyo sa nwɛbi na
wɛ.»

Ŋwete na mbuma ya ŋwango

43 «Ŋwete molaa temooɓote mbuma mbe, na ŋwete mooɓe temoɓote
mbuma ndaa.
44 Ŋwete na ŋwete ɓamoeɓe nde na mbuma ya ŋwango. Teɓaa imbe
mbuma ya fige o nzete yaa milɔ, teɓaa nɔkɔ mbuma ya vinyɔ o nkaa.
45 Moto o molaa katɔkɔlɔ maphɔɔ malaa maute o ndondo yɛ. Moto o
moɓe katɔkɔlɔ maphɔɔ maaɓe maute o ndondo yɛ. Phɔ isɔ iikyitɔlɔ o
munɔkɔ ŋwa moto kyiute nde o ndondo yɛ.»

Mangambi maɓale

46 «Phɔ ya'ye ɓɛ́ɛ kombangye: “Nkolo, Nkolo”, kasi tokyele ikyi wɔ nga?
47 Na moeteya moto owa ulana na moto okoye oka nga, kaokye maphɔɔ
ma nga kambe na matosa.

48 Alulana na moto okotongye ingambi, aimi mbɔngu nzindo, akyesi
maɓanga o motema. Ambitata itonga o ikolo sa maɓanga mɛ. Waaya
mpela enɛnɛ, maa ma ebale matombi, maesi ya koma nɔnɔ o sina ingambi.
Kasi temaikyi siuwola phɔ inganbi mɛ satongamaka na ɓolaa.
49 Ka moto okookye maphɔɔ ma nga kasi tamatosa, aulana na moto
mɔnɔmɔ katongye ingambi nde o ikolo sa manyɛtɛ sa ima mbɔngu ya
inyɔsa maɓanga. Waaya mpela, ingambi sizindi, sikaa nde mbala yɔnɔyɔ
siuwo sisɔ sisɔ.»

7

Yesu abikye Moombo wa mokonzi ŋwa Ɓatuluku

1 Waaunva Yesu iwɔlɛ ɓato maphɔɔ mamana, ambaka ya kyɛndɛ o
Kapalanauma.
2 Omɔɔ, mokonzi ŋwa ɓatuluku ba Loma aɓaka na moombo owa lɔɓɔkɔ
yo zinga. Moombo mɛ aɓaka na ɓolɔsi pha iwa.
3 Waaoka mokonzi ŋwa ɓatuluku mɛ simo ya Yesu, amba ya motomela
ɓanaa ɓakumu ɓa ɓayuda phɔ ya ikyɛ wɔ nɛ oɓokye aya bikya moombo
wɛ.
4 Waakoma ɓakumu oka Yesu, bamba butwa inyingonela nɛ ɓɛkye:
«Moto oolotomi oyo ali molaa, akokyi oɓokye omosungye
5 phɔ kazingye ɓato ɓa ɓanga, eli na yo moto owa lotongyela Ingambi
sa losambo.»
6 Boɓɛlɛ Yesu amba ya kyɛ yo na ɓankumu ɓaatomaka ɓɛ. Waakoma
yo phɛnɛphɛ na ingambi, mokomzi ŋwa ɓatuluku aesi ya toma ɓɛbi nɛ
phɔ ɓakyɛ wɔ na Yesu oɓokye: «Nkolo, lɛ mitungyisa. Siikyi longobana
oɓokye onyɔlɔ o ingambi sa nga.
7 Yango mɛna naloti iya nga mampenza oka ya wɛ. Kasi wɔ nde lɔwɔɔ
lɔnɔlɔ, moombo wa nga amobika.
8 Nga na tosa ɓakonzi ɓa nga, naambi na ɓa na ɓatuluku ɓaa kambe nga.
Ɓo nawɔɔ na mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ ngakye: “Kyɛndɛ”, ka kyɛndɛ, ɓo naani wɔɔ
na ooyɔkɔ ngakye: “Yaka”, kaye. Ɓo na wɔɔ na moombo wa nga ngakye:
“Kyela ɓoɓo”, kakyele nde ɓomɔ.»
9 Waaoka Yesu maloba mamana, amba sepela na mokonzi ŋwa ɓatuluku.
Amba ekola ɓoo oka ɓato ɓaaɓaka ɓamobengye, amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye naino siwɛni ianola sa ndengye'ye eɓe na o ɓato
ɓa Isalayɛlɛ.»
10 Waaya butwa ɓato ɓaatomaka ɓɛ́ɛ o ingambi sa mokonzi ŋwa
ɓatuluku, ɓaya kyɛ zwa moombo mɛ abikyi.

Yesu abikyee ŋwana wa ɓozengye

11 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba yakyɛ o mokyisi muunɛnɛ mɔnɔmɔ nkombo ya
ŋwango Naina. Baesi ɓɛ́ɛ na ɓato ɓasuu ɓaikye ɓaakyɛndɛkyɛ nɛ.
12 Waakoma yo phɛnɛphɛ na iɓala, ɓaesi ya vana na ɓato ɓakyɛndɛ
kunda moto o malita. Yaɓaka ŋwana wa lele nde mɔnɔmɔ wa ŋwaŋwasi
ɓozengye. Ɓato ɓaikye ɓa mokyisi ɓakyɛkyɛ mi moukya.
13 Waa wɛnɛ Yesu ŋwaŋwasi mɛ, amookaka ngɔngɔ, amba ya wɔ nɛ
yokye: «Lɛ ilela.»
14 Yesu amba ya susinya, amba ya kuma ena ephomba. Ɓato ɓaaephilaka
ɓamba ya tɛmɛ. Yesu amba ya wɔ yokye: «Ɓunzenga, na wɔ na wɛ,
langwa!»
15 Mowee amba ya zala, abuto iwɔ. Yesu amba ya mobuyisa nyango.

16 Ɓato ɓasɔ ɓailaka na ɓoikye, ɓamba butwa iwɔ ɓɛkye: «Moimosi
munɛnɛ atɔkɔsi onte ya ɓanga! Ŋwaphongo aesi na ya ɓikya ɓato ɓɛ!»
17 Emba ngambo ya Yesu yamba tambula mboka esɔ tee nɔnɔ o Yuda
moɓimba na o nkyisi yaa mambale phɔ ya lowɔ laakyelaka yo.

Motuna ŋwa Yoane Moɓatise

18 Ɓaekosi ɓa Yoane ɓamba kyɛ moimola maphɔɔ masɔ. Emba Yoane
amba ya ɓanga ɓaɓale mi ɓaekosi ɓɛ.
19 Amba ya ɓatoma oka Yesu phɔ ya ikyɛ motuna oɓokye: «Eli wɛ Masiya
ookoye ndee toziya mosuu?»
20 Waakoma ɓɛ́ɛ oka Yesu, ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Yoane Moɓatise
alotomi phɔ ya iya etuna oɓokye "eli wɛ Masiya ookoye ndee toziya
mosuu?"»
21 Nde o sina imbɛlɛ mɛ, Yesu aɓaka kabikya ɓato ɓaikye na malɔsi ma
ɓɛ, na bilɛmɛ ba ɓɛ́ɛ na ɓato ɓa malɔɓɔ maɓe, na ɓaaphɔlɔ miyo.
22 Emba Yesu amba ya buyisa ɓatima ɓa Yoane yokye: «Kyɛndɛ kyɛ
imola Yoane maphɔɔ masɔ maawɛni ɓɛ̀ɛ na maokyi ɓɛ̀ɛ; ɓato ɓaaphɔlɔ
miyo ɓawɛni, ɓato ɓaaɔtɔnɔ makolo ɓatambusi na ɓola, ɓato ɓaa maɓa
ɓabikyi, ɓato ɓaaloko ɓaokyi, ɓawe ɓaako, ɓaɓola ɓaokye Simo Elaa.
23 Esengɔ na moto owamoɓa sabungya ianola sɛ phɔ ya nga!»

Yesu kawɔ phɔ ya Yoane

24 Waabutwa ɓatoma ɓaatomaka Yoane, Yesu amba ya butwa ituna ɓato
ɓaaɓaka wamɔ phɔ ya Yoane yokye: «Ɓɛ okyɛkyi kyela iye o bokye?
Ŋwana ŋwete kanyingane na ewɛlɛ? Phe.
25 Ka okyɛkyi kyeka iye? Moto alati bitobu bilaa? Ɓato ɓaalate bitobu
bilaa na ɓaali na ezwele ɓaɓe o mangambi ma ɓakonzi.
26 Ka oombakyi kyɛ kyeka iye, moimisi? Ɛɛ, na wɔ na ɓɛ̀ɛ, yo alekyi na
moimosi.
27 Phɔ Yoane eli moto ookowɔ buku pha Ŋwaphongo phɔ yɛ ɓoɓo:
"Ŋwaphongo awɔ yokye: Namotoma tima ya nga o ɓoo pha wɛ phɔ ya
ieɓɔngyisela nzela."
28 Nawɔ na ɓɛ̀ɛ nga kye onte ya ɓato ɓasɔ ɓaaɓotama na ŋwaŋwasi,
tewali moto oolekyi Yoane, kasi moto oolekyi ɓokyikyi o Ɓokonzi pha
Ŋwaphongo, yo mɔna alekyi Yoane.»
29 Ɓato ɓasɔ na ɓaphutise ɓa mputi ɓamba mooka, ɓamba ya anola
oɓokye Ŋwaphongo ali na ɓosembo, ɓamba ɓatisama na Yoane.
30 Kasi ɓafalisayi na ɓateye ɓa miɓeko teɓaika anola yaa zingaka
Ŋwaphongo phɔ ya ɓɛ, ɓamba na lɛ iɓatisama na Yoane.
31 Yesu ambakula wɔ yokye: «Ɓato ɓa lɔlɔ eye, naaɓaulinya na nza?
32 Ɓaulana na ɓana ɓazasi o munsɔngɔ, ɓayɔkɔ ɓawɔ na ɓɛbi na ɓɛ́ɛ
ɓɛkye: "Toeyulelesi iphengo, toikyi bina; toetuɓesi meembo ma elesi, ɓɛ̀ɛ
toikyi lela!"
33 Phɔ Yoane Moɓatise aesi, taaze mapa, taanywe malɛku, ɓɛ̀ɛ ɓɛkye:
"Ayeya."
34 Ka Ŋwana wa Moto aniyaa, kaze kanywe, ɓɛ̀ɛ ɓɛkye: "Kyeka moto
ookoumunya nde izaa na inywa; ali ekamba ya ɓaphutise ɓa mputi na
ɓato ɓaa masumu."
35 Kasi zebi silaa sieɓane oka ɓato ɓaasianole.»

Yesu anyɔsi o ingambi sa Simo mofalisayi

36 Mofalisayi mɔnɔmɔ amba ya ɓanga Yesu oɓokye akye zaa oka yɛ. Yesu
amba ya kyɛndɛ omɔɔ, amba ya zala o mesa.

37 Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ wa ndumba aɓaka o mokyisi mɛ. Waaoka yo
oɓokye Yesu ali o ingambi sa mofalisayi, amba ya na molangyi mɔnɔmɔ
ŋwa motiya motondi na malasi. Ɓakyelaka molangyi mɛ na iɓanga
siɓangye ɓɛ́ɛ alaɓata.
38 Amba ya tɛmɛ o sima ya Yesu, o makolo mɛ. Aɓaka kalele, abuto
inyɔbibisa makolo ma Yesu na mbembe yɛ, kambe ikunyola na suwe
yɛ, kambe mayamba, amba masweya malasi. 39 Waawɛnɛ mofalisayi
owa ɓangaka Yesu ɓaɓona, amba miwɔlɛ yokye: «Ɓo moto oyo aɓakyi
owaakolo moimosi, nde aeɓi oɓokye ŋwaŋwasi ookomokume oyo ali
ndumba.»
40 Emba Yesu amba ya wɔ na mofalisayi yokye: «Simo, nali na ŋwana
lowɔɔ wa iewɔlɛ.» Simo amba ya wɔ nɛ yokye: «Moteye, wɔɔ.»
41 Emba Yesu yokye: «Moto mɔnɔmɔ aɓekyaka ɓato ɓaɓale ɓaphalanga.
Mɔnɔmɔ aɓekaka nkama itano ya ɓaphalanga ɓa biɓende, oyɔkɔ aɓekaka
makoo matano ma ɓaphalanga ɓa biɓende.
42 Kasi waaɓa ɓɛ́ɛ sakoka iita ena mbɔngɔ, amba ɓalimbisa ɓɛ́ɛ ɓasɔ
ɓaɓale. Onte ya ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓale, owa molɔɓɔ zinga moto oɓalimbise na
mbɔngɔ nza?»
43 Simo yokye: «Phɔ ya nga, naumunya oɓokye eli olimbise ɓɛ́ɛ na
mbɔngɔ enɛnɛ.» Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Olongyi.»
44 Amba miekpinya oka ŋwaŋwasi mɛ, amba wɔ na Simo yokye: «Owɛni
ŋwaŋwasi oyo? Nanyɔsi o ingambi sa wɛ, toikyi mpɛ maa maikunyola
makolo. Kasí yo, akunyosi makolo ma nga na mbembe yɛ, ambi ya maɔlɔlɔ
na suwe yɛ.
45 Toikyi nyangyela, kasi yo, tata oonyɔsi nga wawa, kaina ɓɛɓɛ makolo
ma nga.
46 Toikyi nsweya malasi o moto, kasi yo, answeye malasi o makolo.
47 Yango mɛna nawɔ na wɛ ngakye lozingo lɛ lonɛnɛ oka nga lowɛninye
oɓokye masumu mɛ maikye masɔ malimbisami. Kasi ootoikyi ɓɛ́ɛ limbisa
na maphɔɔ maɓe maikye, taawɛninya lozingo loikye.»
48 Emba Yesu amba ya wɔ na ŋwaŋwasi mɛ yokye: «Masumu ma wɛ
malimbisami.»
49 Ɓaaɓaka ɓaze nɛ ɓabuto imituna ɓɛkye: «Moto oyo ambi ɓa nza phɔ
ya ilimbisa na masumu?»
50 Yesu amba ya wɔ na ŋwaŋwasi mɛ yokye: «Ianola sa wɛ siebikye.
Kyɛndɛ na ɓolaa.»

8

Ɓaɓasi ɓaakyɛkyɛ mi ɓaa na Yesu

1 Sima, Yesu amba kyɛndɛ o nkyisi iinɛnɛ na inkyikyi, kakyɛ miteya na
ikyɛ miimola Simo Elaa ya Ɓokonzi pha Ŋwaphongo. Ɓaekosi iko mbuka
ɓaɓale ɓakyɛkyɛ mikyɛ nɛ,
2 na ɓaɓasi ɓasuu ɓaabikya yo na malɔɓɔ maɓe na malɔsi. Yaɓaka
Maliya, okobangye ɓɛ́ɛ Maliya ma Magadala, owa tɔkɔlɔkɔ ɓɛ́ɛ malɔɓɔ
maɓe sambo,
3 Zaani ŋwasi wa Kuza, mɔnɔmɔ wa ɓato ɓaakyele etoma na Elode
Atipasi, Suzani na ɓasuu ɓaikye, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓasungaka Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ
na mbolo ya ɓɛ.

Ete ya mophikyi

4 Ɓato ɓaikye ɓakyɛkyɛ miuta o nkyisi iinɛnɛ ɓa yakaka oka Yesu. Emba
Yesu amba ɓakpela ete eye:
5 «Moto mɔnɔmɔ akyɛkyɛ phika ndemo o inzabi sɛ. Waaɓa yo kakyɛ
miphika, ndemo iiyɔkɔ yakaka o nzela. Ɓatambusi ɓaikyiti, manyɔsi
ɓaikomosi.
6 Ndemo iiyɔkɔ yakaka o manyɛtɛ mali na maɓanga, itɔkɔsi, kasi inyiti
phɔ teiizwe mpiyɔ.
7 Ndambo ya ndemo iiyɔkɔ yakaka onte ya milɔ. Nzete ya milɔ ikosi
molɔngɔ na ndemo mɛ, kasi milɔ miikyɛtitise.
8 Ndambo ya ndemo iiyɔkɔ yakaka o manyɛtɛ malaa. Ikosi, iɓoti mbuma
mikama na mikama.» Yesu amba kula wɔ yokye: «Ooli na matoo ma ioka,
aokye.»

Phɔ ya'ye Yesu kateya na bite

9 Ɓaekosi ɓa Yesu ɓamba ya motuna ɓɛkye: «Ete mɛna kyelukye iwɔ
ɓo?»
10 Amba ɓabuyisa yokye: «Ɓɛɛ, Ŋwaphongo aephɛ iyeɓa ɓa sekyele ɓa
ɓokonzi phɛ, kasi ɓato ɓaayɔkɔ ɓaokye nde na bite. "Phɔ ɓakyekye kasi
teɓaawɛnɛ, ɓaokye kasi teɓaasɔsɔlɔ."»

Yesu kalimbole ete ya mophikyi

11 Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Okyemela ntina ya ete mɛ;
ndemo, eli iloɓa sa Ŋwaphongo.
12 Nzela eli ɓato ɓaaokye Iloɓa. Kasi Zabulu kaye, kaya manya iloɓa o
mandondo ma ɓɛ́ɛ phɔ ɓɛ́ɛ saanola, ɓɛ́ɛ saamba na bika.
13 Manyɛtɛ maangana na maɓanga, eli ɓato ɓaokye iloɓa sa
Ŋwaphongo, ɓa sianole na nkyisa, kasi iloɓa mɛ tesili na nkanga. Ɓaanole
ŋwana imbɛlɛ, sima waaye nkaka ɓalɛ sina iloɓa.
14 Ndemo yaa kaa onte ya milɔ eli Iloɓa sa Ŋwaphongo siokye ɓato,
kasi matungyisi, na ezwele na bisɛngɔ ɓa mokyisi kyi ɓaphɛmbya, emba
mbuma ya ɓɛ́ɛ kyiukwe nde ɓouko.
15 Ndemo yaa kaa o manyɛtɛ malaa eli Iloɓa sa Ŋwaphongo siiokye
ɓato na ndondo yɔnɔyɔ. Ɓasiɓombe, ɓambe na phila ianola sa ɓɛ́ɛ nɔnɔ
waaɓote ɓɛ́ɛ mbuma.»

Ete ya tala

16 «Moto ɓo alose tala, taaekukya na katini naa taaenyɔsa o se ya
ntangye. Kasi kaetɛyɛ o ikolo phɔ ɓato ɓasɔ ɓaanyɔlɔ o ingambi ɓawɛnɛ
na ɓolaa.
17 Maphɔɔ masɔ maa ɓombama mamowɛnɛnɛ o phaa o minyo ma ɓato,
na maphɔɔ ma sekyele mamoeɓana.
18 Nde koeɓe na mookyelesi ŋwa ɓɛ̀ɛ ŋwa maphɔɔ! Phɔ, moto ooli na
ŋwana epkele ɓaamoɓakyisela. Kasi moto ooli pha, ɓamoɓɔlɔlɔ na ŋwana
ndambo oɓakyi nɛ.»

Nyango wa Yesu na ɓanaa nyango na Yesu

19 Nyango wa Yesu na ɓana nyango na Yesu ɓayakaka ya mokyeka. Kasi
te ɓaikaka koka ikoma wali yo phɔ ya ɓoikye pha ɓato.
20 Ɓamba ya imola Yesu oɓokye: «Nyɔngɔ na ɓanaa nyɔngɔ ɓali o
iɓanda, ɓazingye iyewɛnɛ.»
21 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Mama na ɓanaa mama eli ɓato ɓa
okye iloɓa sa Ŋwaphongo, ɓambe na sikyelela.»

Yesu azibise ewɛɛlɛ na kanda

22 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ Yesu amba ya ɓaa o vato yo na ɓaekosi ɓɛɛ. Amba
ya wɔ na ɓɛ̀ɛ yokye: «Tokatisa o mbale ya mokukulu ŋwa maa manɛnɛ
muna.» Bamba ya kyɛndɛ.
23 Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓakatisa, Yesu aesi ya lala ebu. Mbala yɔnɔyɔ, ewɛɛlɛ ekusi
etati ikyela o maa maanɛnɛ, maa mabuto inyɔlɔ o vato. Ɓabuto miiwaa.
24 Ɓaekosi ɓamba ya susinya oli Yesu, ɓamba moumola ɓɛkye: «Moteye,
Moteye, tomowa!» Waaumwa Yesu, amba ya zibisa ewɛɛlɛ na kanda,
sakɔkɔ iesi yaema. Maa maamba ya butwa ɓose.
25 Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi yokye: «Ianola sa ɓɛ̀ɛ sili wa?» Kasi
ɓawɛnɛkyɛ ɓɔɔɓɔ, ɓamba kamwa, ɓamba wɔnɔ ɓɛ́ɛ na ɓɛ́ɛ ɓɛkye: «Moto
oyo ambi ɓa nza? Kaambya mitindo, na ewɛɛlɛ na maa kyimookye!»

Yesu abikye moto ooli na malɔɓɔ maɓe

26 Ɓoɓɛlɛ ɓamba ya koma o mokyisi ŋwa Genesalɛtɛ moli o mokukulu
ŋwa maa ma Galileya.
27 Waa aɓwa Yesu o vato, moto monɔmɔ wa mokyisi mɛ aesi ya moɓenga.
Moto mɛ aɓaka na malɔɓɔ maɓe. Tata kalakala, taalate na bitobu, taaɓe
na o ingambi, kasi kaɓe nde o malita.
28 Waawɛnɛ moto oli na malɔɓɔ maɓe Yesu, amba ya aŋwana ŋwange,
amba yakaa o makolo mɛ, amba ya wɔ na ɓokusi yokye: «Yesu Ŋwana wa
Ŋwaphongo owa Ikolo, nga na wɛ lowɔ iye? Na ongye na wɛ, sankyela
ɓoɓe!»
29 Awɔkɔ ɓaɓona phɔ Yesu awɔkɔ na ɓolɔɓɔ ɓoɓe oɓokye ɓotɔkɔlɔ.
Ɓolɔɓɔ phaɓaka ɓomoakya mbala nzikye; emba ɓaɓaka ɓamokangye na
munyɔlɔlɔ na maɓɔkɔ na makolo, kasi mbala isɔ aɓaka kabile muna
munyɔlɔlɔ, emba ɓolɔɓɔ mɛ phaɓaka ɓomovakye o bokye.
30 Yesu amba ya motuna yokye: «Nkombo ya wɛ nza?» Amba ya anola
yokye: «Nkombo ya nga Ɓoikye». Awɔkɔ ɓaɓona phɔ malɔɓɔ maɓe
maikye mamunyɔlɔkɔ.
31 Malɔɓɔ mɛ mamba nyingonela na Yesu mɛkye: «Salovaka o iɓela
siinɛnɛ siizindo!»
32 Yaɓaka wamɔ ɓokanda ɓonɛnɛ pha mangulu maɓaka makyɛ miluka
ntoma ya izaa o ngomba. Malɔɓɔ maɓe mɛ mamba ya wɔɔ na Yesu
oɓokye: «Ololɛ tonyɔlɔ o mangulu mama!» Yesu amba maanolela.
33 Mbala yɔnɔyɔ malɔɓɔ maɓe mambatɔlɔ oka moto mɛ mambakyɛ
nyɔlɔ o mangulu. Ɓokanda pha mangulu ɓosɔ phaamba ya uta o ikolo
sa ngomba nɔnɔ wakyɛ phango mivaka o ebale nɔnɔ waazinda mango.
34 Waawɛnɛ ɓaɓanze ɓa ɓokanda pha mangulu lowɔɔ lolekaa, ɓamba
ya lota mambangu, ɓamba kyɛ imola simo mɛ o Genesalɛtɛ na o nkyisi
yaa mambale.
35 Ɓato ɓamba ya kyɛ kyeka lowɔɔ loolekaa. Waakoma ɓɛ́ɛ waali Yesu,
ɓamba ya zwa moto ootɔkɔsi ɓɛ́ɛ malɔɓɔ maɓe azasi o makolo ma Yesu,
alati bitobu, abuto na ɓolaa. Emba ɓato ɓamba iila.
36 Ɓaawɛnɛkyɛ masɔ malekaa, ɓamba ya imola ɓɛbi ndenge ebikyi moto
ooɓakyi na malɔɓɔ maɓe.
37 Emba ɓato ɓasɔ ɓa Genesalɛtɛ ɓamba ya onga na Yesu oɓokye amane
o mokyisi ŋwa ɓɛ́ɛ phɔ ɓaɓaka na ɓɔɔɓɔ. Yesu amba ya kpela o vato nɔnɔ
waabutwa yo.
38 Moto owatɔkɔlɔkɔ ɓɛ́ɛ malɔɓɔ maɓe amba onga na Yesu yokye: «Ɓo
ozingyi, lɛ nakyɛndɛ na wɛ!» Kasi Yesu amba wɔ nɛ yokye:

39 «Butwa oka ya wɛ! Kyɛ imola isɔ ikyesi Ŋwaphongo phɔ ya wɛ!»
Ɓoɓɛlɛ moto mɛ amba ya kyɛ mimola o mokyisi munsɔ maphɔɔ maakyesi
Yesu phɔ yɛ.

Yesu abikye Ŋwana wa Yailo na ŋwaŋwasi owa ɓolɔsi pha malongo

40 Waabutwa Yesu o mokukulu moyɔkɔ ŋwa maa maanɛnɛ, ɓato ɓaikye
ɓamba ya moyamba phɔ ɓaɓaka ɓamoziya.
41 Moto monɔmɔ nkombo yɛ Yailo, mokonzi ŋwa ingambi sa makyita,
amba ya mivaka o makolo ma Yesu aesi ya onga Yesu oɓokye aye o ingambi
sɛ.
42 Phɔ ŋwana wɛ nde mɔnɔmɔ wa ŋwanwsi, wa mbula iko mbuka iɓale
ali nde mowe. Waaɓa Yesu kakyɛndɛ omɔ, ɓato ɓaikye ɓa mokatitisaka
mboka esɔ sa ɓɔngɔ itambula.
43 Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ owa ɓolɔsi pha malongo aɓaka wamɔ. Mbula
iko mbuka iɓale malongo maɓaka mamotɔkɔlɔ nde ɓotɔkɔsi satenya.
Aunvaka mbolo yɛ isɔ yaaɓaka nɛ phɔ ya iphuta ɓa muunganga, kasi na
moto monɔmɔ taika koka imobikya.
44 Amba yaa o sima ya Yesu, aesi yakuma sɔngyɛ ya etobu ya Yesu, mina
wamɔ, malongo maesi ya tenya. 45 Yesu amba yatuna yokye: «Oonkumi
nza?» Ɓasɔ ɓamba anola ɓɛkye ɓanga phe. Petelo amba ya wɔ na Yesu
yokye: «Moteye, eli ɓato ɓaikye ɓaaezingyi, ɓaa ekatitise.»
46 Kasi Yesu yokye: «Moto monɔmɔ ankumi, phɔ naokyi phɛmbɔ etɔkɔsi
o nzoto ya nga.»
47 Ŋwaŋwasi aesi ya wɛnɛ oɓokye ɓamoebi. Na itɛkyɛnɛlɛ sisɔ, amba
ya kyɛ mivaka o makolo ma Yesu. Ó ɓoo pha ɓato ɓasɔ amba ya moimola
ntina eemokumi nɛ na ɓoobikyi yo.
48 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Ŋwana wa nga, ianola sa wɛ siebikye,
kyɛndɛ na ɓolaa.»
49 Waaɓa Yesu kawɔ ɓaɓona, moto monɔmɔ ambauta o ingambi sa Yailo,
mokonzi ŋwa ingambi sa makyita. Amba ya wɔ nɛ oɓokye: «Ŋwana wa
wɛ wa waŋwasi awee, sakula tungyisa Moteye»
50 Kasi Yesu aɓaka kamookye ɓoko wɔɔ yo. Amba wɔ na Yailo yokye:
«Saila, ɓa nde na ianola, ŋwana wa wɛ amobika.»
51 Waakoma Yesu o ingambi sa Yailo, taikaka anola oɓokye ɓato ɓasuu
ɓanyɔlɔ nɛ, manya nde Petelo, Yoane, Zake na ango na nyango wa ŋwana.
52 Ɓato ɓasɔ ɓaɓaka ɓalele na imiima phɔ ya ŋwana. Emba Yesu amba
ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Bɛ̀ɛ salela! Taikyi waa, alasi nde ebu.»
53 Kasi ɓato ɓamba moɛkyɛ. Phɔ ɓaeɓaka oɓokye ŋwana ambo waa.
54 Kasi Yesu amba mophila o eɓɔkɔ, amba aŋwana yokye: «Ŋwana,
iŋwa!»
55 Ŋwana akuli butwa na ɓomɔɔ, aesi ya uŋwa. Emba Yesu amba ya wɔ
na ɓɛ́ɛ oɓokye ɓamophɛ ntoma ya izaa.
56 Ɓaɓoti ɓa ŋwana ɓakamwaka na ɓoikye kasi Yesu amba ɓakatela
oɓokye ɓɛ́ɛ saimola na moto maphɔɔ maalekaa.

9

Yesu atomi ɓaekosi iko mbuka ɓaɓale
(Matiye 10.5-15; Malako 6.7-13)

1 Yesu amɓa ya angyinya ɓaekosi iko mbuka ɓaɓale. Amɓa ya ɓaphɛ
mwiya na ɓokonzi pha itɔkɔlɔ malɔɓɔ masɔ maɓe na ibikya malɔsi.

2 Sima, amba ɓatoma ikyɛ mimola Ɓokonzi pha Ŋwaphongo na ikyɛ
mibikya ɓato ɓa malɔsi.
3 Amɓa ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ookokyɛ ɓɛ̀ɛ o imbanga, saphila ekpele
na yɔnɔyɔ: Eɓe motuu, eɓe ikuɓa, eɓe ntoma, eɓe na ɓaphalanga. Moto
na mɔnɔmɔ saphila ɓasimisi ɓaɓale.
4 Ɓo ɓaeyamɓi o ingamɓi sɔnɔsɔ, oɓee nde wamɔ tee nɔnɔ waamumana
ɓɛ̀ɛ o mokyisi mɛ.
5 Ka ɓo ɓato ɓa mokyisi mɔnɔmɔ teɓaeyamɓi, mana o mokyisi mɛ,
lasa mobulubutu ŋwa mokyisi ŋwa ɓɛ́ɛ mooli o matambe ma ɓɛ̀ɛ phɔ
ya iɓawɛninya oɓokye ɓakyesi ɓoɓe.»
6 Emɓa ɓaekosi ɓamɓa ya kyɛmdɛ, ɓaesi ya lekana o nkyisi isɔ ikyɛ
miimola Simo Elaa na ikyɛ mibikya ɓato ɓa malɔsi.

Elode kamitune phɔ ya Yesu
(Matiye 14.1-12; Malako 6.14-29)

7 Mokonzi Elode aokaka maphɔɔ masɔ malekane. Malondo mambaunva
nɛ. Phɔ ɓato ɓakyi ɓawɔkɔ phɔ ya Yesu oɓokye: «Eli Yoane Moɓatise
akundoo.»
8 Bana ɓɛkye: «Eli Eliya atɔkɔsi!» Baayɔkɔ ɓɛkye: «Eli mɔnɔmɔ na
ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo akundoo!»
9 Kasi Elode yokye: «Yoane, nga mampenza namotena moto. Kasi moto
ookokule oka nga na ngambo esɔ oyo nza?» Yango mɛna Elode alukaka
iwɛnɛ Yesu.

Yesu azeye ɓampele nkoto itano
(Matiye 14.13-21; Malako 6.30-44; Yoane 6.1-14)

10 Waaya butwa ɓɛ, ɓatoma ɓamba ya imola Yesu maphɔɔ masɔ
maakyelaka ɓɛ. Yesu amba ya kyɛ na ɓɛ́ɛ o mokyisi mooɓangye ɓɛ́ɛ
Ɓetesaida.
11 Kasi waaeɓa ɓato oɓokye akyɛ, ɓato ɓaikye ɓamba moɓenga. Yesu
amba ɓayamɓa, amba butwa iɓawɔlɛ phɔ ya Ɓokonzi pha Ŋwaphongo
na ibikya ɓaɓaka na phowa ya ibika.
12 Wa tata ikoma nkɔkɔlɔ, ɓatoma iko mbuka ɓaɓale ɓamba ya wali
Yesu ɓaesi ya wɔ nɛ oɓokye: «Ɓuya ɓato ɓasɔ phɔ ɓakyɛndɛ o nkyisi yaa
mambale na oka ɓato ɓaali o manzabi, phɔ ɓakyɛ luka bilangyi na ntoma
ya izaa. Phɔ wawa toli mi elele ya bokye.»
13 Kasi Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Bɛ̀ɛ mampenza o ɓaphɛ ntoma
ya izaa.» Ɓaekosi ɓɛkye: «Toli nde na mapa matano na swe iɓale ɓoɓɛlɛ.
Ozingyi oɓokye tokyɛ omba ntoma ya izaa phɔ ya ɓato ɓasɔ ɓaɓa?»
14 Ɓampele phɛnɛphɛ nkoto itano ɓaɓaka wamɔ. Yesu amba ya wɔ na
ɓaekosi yokye: «Oɓazasa biɓoko biɓoko ɓa ɓato mako matano matano.»
15 Ɓaekosi ɓamba kyela nde ɓomɔ, ɓamba zasa ɓato ɓasɔ.
16 Yesu amba ya kpa mana mapa matano na swe iɓale. Amba ya tomba
miyo o ikolo, apambosi mapa na ina swe. Amba ya makyɛsɛ, amba ya
phɛ ɓaekosi ɓɛ̀ɛ phɔ ɓakaɓele ɓato. 17 Ɓato ɓasɔ ɓamba zaa, ɓamba oka.
Ɓamba ɔngɔ bikyɛsi bya otwaka ɓɛ, ɓamba tonza ɓanyanzima iko mbuka
ɓaɓale.

Petelo awɔ yokye Yesu ali Masiya
(Matiye 16.13-19; Malako 8.27-29)

18 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ Yesu na ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓakyɛkyɛ ɓɔndɛlɛ o elele yɔnɔyɔ
ya indende. Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Ɓato ɓawɔɔ oɓokye nga nali
nza?»

19 Ɓaekosi ɓamba ya moɓuyisa ɓɛkye: «Ɓakyi ɓawɔ ɓɛkye: “Iwɛ Yoane
Moɓatise, ɓana ɓɛkye: Iwɛ Eliya, ɓaayɔkɔ ɓane wɔ ɓɛkye: Iwɛ oli mɔnɔmɔ
na ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo ɓaa phanza akundoo.”»
20 Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Ka ɓèɛ, kowɔ oɓokye nga nali nza?»
Petelo amba ya buya yokye: «Iwɛ oli Masiya owa lotomela Ŋwaphongo.»
21 Yesu amba ɓakatela na ɓokusi oɓokye ɓɛ́ɛ saloimola na moto.
22 Emba Yesu amba ya ɓakyisa yokye: «Nwama wa Moto asengyesi
ioka ɓolɔsi ɓoikye. Ɓankumu, ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na
ɓateye ɓa miɓeko ɓaamolɛɛ. Ɓaamoɓoma. Kasi o sima ya nkɔlɔ ıyato,
amokundwa.»

Ndengye ya iɓenga Yesu

23 Sima, Yesu amba ya wɔ na ɓato ɓasɔ yokye: «Ɓo moto kazingye
imbenga, alɛɛ iumunya phɔ ya nzoto yɛ, anyanya ekulusu yɛ mokɔlɔ na
mokɔlɔ ambe mbenga.
24 Phɔ, moto ozingyi ibikya ɓomɔɔ phɛ aaɓobungya. Kasi moto owa
mobungya ɓomɔɔ phɛ phɔ ya nga aaɓobikya.
25 Ɓo moto azwe ezwele ya mokyisi munsɔ, kasi ɓo ambi bungya ɓomɔɔ
phɛ naa ani ɓoɔtɔ yo mampenza, amozwa itomba iye?
26 Ɓo moto kaokye sɔɔ phɔ ya nga na phɔ ya maloɓa ma nga, inga Ŋwana
wa Moto, na nga namooka sɔɔ phɔ yɛ mɛ, waamoya nga na nkyɛmɔ ya
nga, na eyaaka Tata na eyaaka ɓanze ɓasantu.
27 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ́ɛ ngakye ɓana o nte ya ɓèɛ ɓali wawa ete ɓawe
phanza saika wɛnɛ Ɓokonzi pha Ŋwaphongo.»

Petelo, Yoane na Zake ɓawɛni Yesu o nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo (Matiye 17.1-8; Malako 9.2-8)

28 Nkɔlɔ ŋwambi sima ya maphɔɔ mamana Yesu amba ya kpa Petelo,
Yoane na Zake amba ya baa na ɓɛ́ɛ o ikolo sa ngomba phɔ ya iɓɔndɛlɛ.
29 Waaɓa Yesu kaɓɔndɛlɛ, ɓoo phɛ phamba ya butwa ndengye esuu, na
bitobu ɓɛ́ɛ bamba ya butwa bitane pɛɛpɛ.
30 Mbala yɔnɔyɔ, ɓato ɓaɓale ɓabutwaka ɓasolole na Yesu, yaɓaka:
Mose na Eliya,
31 ɓaɓawɛnɛkyɛ ɓalungami na nkyɛmɔ eya ikolo. Mose na Eliya ɓaɓaka
ɓawɔnɔ na Yesu phɔ ya mowesi ŋwa mokyɛ yo waa o Yelusalɛmɛ.
32 Petelo na ɓɛbi nɛ ɓawaka na eɓuu. Waaumwa ɓɛ, ɓamba ya wɛnɛ
nkyɛmɔ ya Yesu na ɓato ɓaɓale ɓaɓaka ɓatɛmi nɛ.
33 Imbɛlɛ saluka Mose na Eliya iika Yesu, Petelo amba ya wɔ na Yesu
yokye: «Moteye, eli ɓolaa oɓokye toikale wawa. Tomotonga ndalaku
ıyato: Mɔnɔmɔ phɔ ya wɛ, mɔnɔmɔ phɔ ya Mose, mɔnɔmɔ phɔ ya Eliya.»
Kasi Petelo taikaka eɓa yaaɓaka yo ka wɔɔ.
34 Waaɓa Petelo kawɔ ɓaɓona, ipata sɔnɔsɔ siesi ya ɓaziɓa. Waa ɓaziɓa
impata, ɓaekosi ɓawɛnɛkyɛ ɓɔɔɓɔ.
35 Uta o ipata, ŋwɛsi mɔnɔmɔ ŋwaokanaka mowɔ oɓokye: «Oyo ali
Ŋwana wa nga, oɔsi nga, omookye!»
36 Waaunva iokana ŋwɛsi mamuna, ɓawɛni Yesu nde yo mampenza.
Ɓaekosi ɓaesi ya ikala ɓose, mi nkɔlɔ mɛ, teɓaikaka imola na moto
maphɔɔ maawɛnɛkyɛ ɓɛ.

Yesu abikye munzenga mɔnɔmɔ ooli na ɓolɔɓɔ ɓoɓe (Matiye 17.14-18; Malako 9.14-27)

37 Sima ya mokɔlɔ mɔnɔmɔ, Yesu na ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaato ɓamba ya uta
ngomba. Moluku ŋwa ɓato moikye ŋwaamba yakyɛ vana nɛ.

38 O nte ya moluku ŋwa ɓato ɓaɓana, moto mɔnɔmɔ aɓaka kaaŋwane
yokye: «Moteye, naeɓɔndi, okyekye ŋwana wa nga wa lele, phɔ ali ŋwana
wa nga nde yo mɔnɔmɔ!
39 Mbala nzikye ɓolɔɓɔ ɓoɓe ɓomoakya, ŋwana kabutwe iaŋwana,
ɓomunyingyinya na ɓokusi, kabutwe itɔkɔlɔ luulu o munɔkɔ,
ɓomunyɔkɔlɔ emba teɓoomane nɛ ɓomanɛla.
40 Naongakyi na ɓaekosi ɓa wɛ oɓokye ɓatɔkɔlɔ ɓolɔɓɔ mɛ, kasi teɓaikyi
ɓokoka.»
41 Yesu amba ya wɔ yokye: «Ɓɛɛ ɓato ɓaɓe na ɓaazanga ianola.
Nasengyesi iɓa na ɓɛ̀ɛ na ikanga motema phɔ ya ɓɛ́ɛ tee nɔnɔ imbɛlɛ iye?»
Emba amba ya wɔ na moto mɛ yokye: «Yaka na ŋwana wa wɛ wawa.»
42 Waakoma ŋwana phɛnɛphɛ na Yesu, ɓolɔɓɔ ɓoɓe phaamba movaka
o se, phaamba munyingyinya na ɓokusi. Kasi Yesu amba ya phaphala na
ɓolɔɓɔ ɓoɓe mɛ, amba bikya ŋwana, emba amba moɓuyisa ango.
43 Ɓato ɓasɔ ɓamba kamwa na ɓonɛnɛ pha Ŋwaphongo.

Yesu akuli imola iwa sɛ
(Matiye 17.22-23; Malako 9.30-32)

Waaɓa ɓato ɓasɔ ɓakamwe na masɔ makyele Yesu, Yesu amba ya wɔ na
ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye:
44 «Oka na ɓolaa maphɔɔ mamoewɔlɛ nga uŋwaŋwa eye: Ɓamoungya
Ŋwana wa Moto o maɓɔkɔ ma ɓato.»
45 Kasi ɓaekosi teɓaikaka eɓa ntina ya maphɔɔ mamana. Mayɛlɛ ma
ɓɛ́ɛ temaikaka ingwa phɔ ya isɔsɔlɔ, ɓambaka na lota ituna Yesu ntina ya
lowɔɔ mɛ.

Olekyi ɓɛbi na ngambo nza?
(Matiye 18.1-5; Malako 9.33-37)

46 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, ɓaekosi ɓamba yaika ziko phɔ ya iyeɓa nza oolekyi
ɓɛbi na ngambo.
47 Yesu aeɓaka maumunya ma ɓɛ. Amba ya kpa ŋwana mɔnɔmɔ oo
mokyɛ, amba ya motɛyɛ phɛnɛphɛ nɛ.
48 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Owa moyamba ŋwana oyo na nkombo
ya nga, mɛna anzambi nga mampenza. Ka oonzambi, ayambi na moto
owa ntoma. Phɔ oolekyi mokyɛɛ onte ya ɓɛ́ɛ ɓasɔ, yo mɔnɔ oolekyi na
ngambo.»

Otoo eyine ali mbale na ɓɛ
(Malako 9.38-40)

49 Yoane amba ya wɔ na Yesu yokye: «Moteye, towɛni moto mɔnɔmɔ
katɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe na nkomɓo ya wɛ. Tounvakyi mokatela phɔ
taeɓengye na ɓanga.»
50 Kasi Yesu amba ya mobuyisela yokye: «Samokatela, phɔ otoo eyine
ali mbale na ɓɛ.»

Ɓato ɓa mokyisi mɔnɔmɔ ŋwa Samaliya ɓalɛɛ ỳyamba Yesu

51 Waakoma imbɛlɛ sa Yesu sa imana o mokyisi mumu phɛnɛphɛ, amba
ya kana ita kyɛndɛ o Yelusalɛmɛ.
52 Amba ya toma ɓatima phanza. Ɓamba ya kyɛndɛ o mokyisi mɔnɔmɔ
ŋwa Samaliya phɔ ya ikyɛ ɓɔngya iyaa sɛ.
53 Kasi ɓato ɓa mokyisi mɛ ɓa lɛkyɛ imoyamba phɔ kaya kyɛndɛ o
Yelusalɛmɛ.

54 Waawɛnɛ Zake na Yoane ɓaɓona, ɓamba ya wɔ na Yesu ɓɛkye:
«Nkolo, ozingyi oɓokye totome nkakye eute o ikolo eɓakpelemele
ɓaunve?»
55 Kasi Yesu amba ya ekpana bili ɓɛ, amba ɓakatela na ɓokusi.
56 Emba ɓamba ya kyɛndɛ o mokyisi mosuu.

Ɓaazingye iɓenga Yesu
(Matiye 8.19-22)

57 Waaɓa ɓɛ́ɛ o nzela, moto mɔnɔmɔ amba ya wɔ na Yesu yokye:
«Namoeɓenga mbale esɔ eya mokyɛmikyɛ wɛ.»
58 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Manzumbu mali na bikakala,
manyɔsi ma ikolo mali na mooɓo; ka Ŋwana wa Moto tali na ná elele
ya ilangya moto.»
59 Yesu amba ya wɔ na moto mosuu yokye: «Imbengye!» Kasi moto
mɔna amba ya moɓuyisa yokye: «Ɓaandɛ nataa kyɛ kunda tata.»
60 Yesu amba ya moɓuyisa yokye: «Lɛ ɓawe ɓakunde ɓawee ɓa ɓɛ; kasi
iwɛ, kyɛndɛ kyɛ imola Ɓokonzi pha Ŋwaphongo.»
61 Moto mosuu amba kula ya wɔɔ na Yesu yokye: «Nkolo, namoeɓenga;
kasi tandɛ nakyɛ wɛnɛnɛ mbala eya suka na iɓota sa nga.»
62 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Moto ombo tata ikyela o inzabi, ɓo
akuli buya miyo na munsima yo mɔna taika kyelama phɔ ya Ɓokonzi pha
Ŋwaphongo.»

10

Yesu atomi ɓaekosi makoo sambo mbuka ɓaɓale

1 Sima ya maphɔɔ mɛ, Nkolo Yesu amba kula ya ɔlɔ ɓato ɓasuu mako
sambo mbuka ɓaɓale. Amba ya ɓatoma ɓaɓale ɓaɓale o ɓoo o nkyisi
yaamokyɛ mikyɛ yo.
2 Amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Mbuma ya inɔkɔ ili nzikye o inzabi, kasi
ɓato ɓaetoma teɓali ɓaikye. Onga na mokolo inzabi atome ɓato ɓaetoma
ɓaikye phɔ ɓaya munɔkyɛlɛ mbuma.
3 Kyɛndɛ! Naetomi ndokolo mampate o nte ya mangɔɔ.
4 Saphila ɓaphalanga, eɓe ikuɓa, eɓe bikoto. O nzela, sakyɛmitɛmɛ phɔ
ya iphɛ ɓato mambotɛ.
5 Waamunyɔlɔ ɓɛ̀ɛ o ingambi sɔnɔsɔ, kota wɔ phanza ɓoɓo: "Ɓose ɓo
ɓee o ingambi sisi!"
6 Ɓo moto wa ɓose ali wamɔ, ɓose pha ɓɛ̀ɛ phamoikala nɛ, ka ɓo moto
wa ɓose tali, ɓose pha ɓɛ̀ɛ phamoebutolela.
7 Ɓa nde o ingambi mɛ, za ombe na nywa isɔ yaamoephɛ ɓɛ. Phɔ
moto wa etoma asengyesi izwa iphuti sɛ. Sakula kyɛluka iɓa ɓabutu o
mangambi masuu.
8 Waamunyɔlɔ ɓɛ̀ɛ o mokyisi mɔnɔmɔ, ɓo ɓato ɓa mokyisi mɛ ɓaeyambi,
zaa yaa moephɛ ɓɛ.
9 Bikya ɓato ɓa malɔsi ɓali omɔ, emba wɔ na ɓato ɓasɔ oɓokye:
"Uŋwaŋwa eye Ɓokonzi pha Ŋwaphongo ɓoekomesi oli ɓɛ!"
10 Kasi waamunyɔlɔ ɓɛ̀ɛ o mokyisi mɔnɔmɔ, ɓo ɓato ɓa mokyisi mɛ te
ɓaeyambi, tɔkɔlɔ o musɔngɔ owɔ na ɓato mɛ oɓokye:
11 "Tolasee mobulubutu ŋwa mokyisi ŋwa ɓɛ́ɛ mooɓandemakyi o
matambe ma ɓanga, toeyikyesi ŋwango. Oombe nde eɓa oɓokye Ɓokonzi
pha Ŋwaphongo ɓokomi phɛnɛphɛ."

12 Nawɔ na ɓèɛ nga kye mokɔlɔ ŋwaa mosambisa Ŋwaphongo ɓato,
etumbu ya mokyisi maamuna yamoleka eya Sodɔmɔ.»

Nkyisi iilɛ ianola Yesu
(Matiye 11.20-24)

13 «Ngɔngɔ ya wɛ mokyisi ŋwa Kolazina, ngɔngɔ ya wɛ mokyisi ŋwa
Ɓetesaida! Phɔ bilekyesako bakyelaka nga oka ɓèɛ, ɓo na bikyelaka nde
o Tula na o Sidona, ɓato ɓa nkyisi mɛ nde ɓaunva lata mangɔtɔ, nde
ɓamiinga mbutu phɔ ya iwɛninya oɓokye ɓa ɓɔngyɛɛ moɓesi ŋwa ɓɛ.
14 Yango mɛna mokɔlɔ ŋwa mosambisa Ŋwaphongo ɓato, etumbu ya
ɓèɛ yamoleka eyaaka Tula na Sidona.
15 Na wɛ, mokyisi ŋwa Kapalanauma, koumunya oɓokye wamo ɓaa nɔnɔ
o ikolo? Wamouta nɔnɔ o mokyisi ŋwa ɓawee.»
16 Yesu ambakula ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Moto okoeyokye,
kanzokye; moto okoelɛ, kandɛ; ka moto okondɛ, kalɛ Yo owantoma.»

Ibutwa sa ɓaekosi mako sambo mbuka ɓaɓale

17 Ɓoɓɛlɛ, ɓaekosi mako sambo mbuka ɓaɓale ɓamba ya butwa na
nkyisa ɓoikye ɓɛkye: «Nkolo, na malɔɓɔ maɓe malookye wa phaphale
ɓanga na mango na nkombo ya wɛ.»
18 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Nawɛnɛkyɛ Molemba kabiya, kaute
o ikolo ndokolo munkakasi.
19 Okyemela, naephɛkyɛ ɓokonzi pha ikyita manzɔɔ na maphalakasa
saekyela ekpele, na unva ɓokusi ɓosɔ pha munguna. Ekpeɓe yɔnɔyɔ
teekokyi iekyela ɓoɓe.
20 Kasi ɓèɛ sa kumba phɔ malɔɓɔ maɓe maeyokye, kumba nde phɔ
Ŋwaphongo akoma mankombo ma ɓèɛ o ikolo.»

Yesu ali na nkyisa

21 Imbɛlɛ mɛ, Yesu atondi na nkyisa ya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, amba ya wɔ
yokye: «Tata, Nkolo wa ikolo na munse, naephɛ mɛlɛsi phɔ ya maphɔɔ
maɓombela wɛ ɓato ɓa malondo na ɓaaekola, omawɛninye oka ɓato ɓaate
ɓali na ngambo. Phɛlɛ, Tata, wazinga oɓokye waɓee ɓaabona.
22 Tata aambya maphɔɔ masɔ o maɓɔkɔ ma nga. Moto na mɔnɔmɔ
taeɓe Ŋwana ɓo teeɓe Tata, eɓe moto takokyi eɓa Tata ɓo teeɓe Ŋwana
na ɓaazingyi ŋwana iɓawɛninya ɓooli Tata.»
23 Emba Yesu amba ya miekpinya oka ɓaekosi ɓèɛ, amba ya wɔɔ na ɓɛ́ɛ
nde ɓɛ́ɛ mampenza yokye: «Nkyisa ili na miyo mawɛnɛ maphɔɔ maawɛnɛ
ɓɛ!
24 Phɔ na wɔ na ɓèɛ ngakye, ɓaimosi ɓaikye, ɓakonzi ɓaikye, ɓazingaka
iwɛnɛ maphɔɔ maawɛnɛ ɓèɛ mama, kasi teɓaika mawɛnɛ, na iyoka
maphɔɔ maokye ɓèɛ mama kasi teɓaika maoka.»

Ete ya Mosamaliya molaa

25 Moteye wa miɓeko mɔnɔmɔ amba ya tɛmɛ phɔ ya imeka Yesu. Amba
ya motuna yokye: «Moteye, nakyele ɓo phɔ nazwe ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ?»
26 Yesu amba mobuyisa yokye: «O moɓeko ɓakoma ɓo? Kotangye omɔ
ɓo?»
27 Moto mɔna amba mobuyisa yokye: «Osengyesi izinga Ŋwaphongo
Nkolo wa wɛ, na ndondo yɔnɔyɔ, na molimo ŋwa wɛ munsɔ, na ɓokusi
pha wɛ ɓosɔ na ná maumunya ma wɛ masɔ, ombe na zinga nwɛbi na wɛ
ɓookomizingye wɛ mampenza.»

28 Yesu amba wɔ nɛ oɓokye: «Obuye na ɓolaa. Kyela nde ɓomɔɔ
wamobika.»
29 Kasi moteye wa miɓeko alukaka imilongya, amba tuna Yesu yokye:
«Nwɛbi na nga nza?»
30 Yesu amba mobuyisa yokye: «Moto mɔnɔmɔ kaute o Yelusalɛmɛ
kakyɛndɛ o Yeliko. Aesi ya kyɛ kaa o maɓɔkɔ ma ɓaibi, ɓaesi ya moɓɔlɔlɔ
mbolo yɛ isɔ, ɓamokutibi nzi, ɓakyɛɛ, ɓaikyi moika nde mowe.
31 Sakɔkɔ, nganga ya Ŋwaphongo mɔnɔmɔ aesi yalekana wamɔ.
Waawɛnɛ yo moto mɔna, aɓandi mopha ŋwa nzela moyɔkɔ, alekaa.
32 Molewi mɔnɔmɔ nde ɓomɔ, aesi yakoma o elele mɛ, awɛni moto mɛ,
aɓandi mopha ŋwa nzela mooyɔkɔ, alekaa.
33 Kasi Mosamaliya mɔnɔmɔ aesi yalekana nɛ minzela mɛ. Waawɛnɛ yo
moto owakutuɓaka ɓaibi, amookyesi ngɔngɔ.
34 Asusinye phɛnɛphɛ nɛ, amosweye mauta na malɛku o maphota nɔnɔ
wa mokanga yo na bitato ɓa bitobu. Sima, amba mokpesa o ikolo sa punda
yɛ, amba kyɛ nɛɛ o ingambi sa ɓabutu, omɔ, abuto imosalisa.
35 Waa yɛ bunya, Mosamaliya aesi ya tɔkɔlɔ biɓende ɓaɓale
ɓaɓaphalanga, aesi ya biphɛ mokolo ingambi, amba wɔ nɛ yokye: “Banza
moto oyo na ɓolaa. Ɓo otɔkɔsi ɓaphalanga ɓasuu phɔ ya imosalisa,
namoya ebuyisa ɓɛ́ɛ wamoya lekana nga wawa.”»
36 Yesu amba ya tuna moteye wa miɓeko yokye: «Phɔ ya wɛ, onte ya
ɓato ɓaato ɓaɓana, oomiteye nwɛbi wa moto owakaaka o maɓɔkɔ ma
ɓaibi nza?»
37 Moteye wa miɓeko yokye: «Eli moto owamookyelaka ngɔngɔ.» Emba
Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Kyɛndɛ, na wɛ o kyɛ kyela ɓomɔ.»

Yesu akyɛ oka Malata na Maliya

38 Waaɓa Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ o nzela, amba ya nyɔlɔ o mokyisi mɔnɔmɔ.
Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ aɓaka omɔ nkombo yɛ Malata, amba moyamba o
ingambi sɛ.
39 Yo aɓaka na ŋwana nyango wa ŋwaŋwasi nkombo yɛ Maliya, owa
zalaka phɛnɛphɛ na makolo ma Nkolo phɔ ya iyoka mateya mɛ.
40 Malata amitungyisaka na ɓoikye phɔ ya bitoma. Mbala yɔnɔyɔ amba
ya wɔɔ na Yesu yokye: «Nkolo, toowɛnɛ ɓoɓe ɓoondɛsi ŋwana mama
bitoma bisɔ nga mampenza? Wɔ nɛ aya nsunga.»
41 Nkolo amba mobuyisa yokye: «Malata, Malata, komitungyisa na
ikyɛmimiima phɔ ya maphɔɔ maikye,
42 kasi nde lowɔɔ lɔnɔlɔ looli na ntina enɛnɛ. Maliya aɔsi iyalo sɔnɔsɔ
siilekyi ɓolaa, na moto mɔnɔmɔ etaamoɓɔlɔlɔ sango.»

11

Yesu kateya ɓaekosi ɓɛ̀ɛ iɓɔndɛlɛ

1 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ Yesu aɓaka o elele yɔnɔyɔ kaɓɔndɛlɛ. Waunva yo,
mɔnɔmɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ amba ya wɔ nɛ yokye: «Nkolo, oleteya iɓɔndɛlɛ
ɓo wateyaka Yoane Moɓatise ɓaekosi ɓɛ.»
2 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ̀ɛ yokye: «Waaɓɔndɛlɛ ɓɛ̀ɛ, nde kowɔ ɓoɓo:
Tata,
nkombo ya wɛ eɓe esantu.
Ɓokonzi pha wɛ ɓoye.
3 Olophɛ mokɔlɔ na mokɔlɔ ntoma isengyesi na ɓanga.
4 Ololimbisa masumu ma ɓanga!
Phɔ na ɓanga tolimbisa ɓɛbi ɓaalokyele ɓoɓe.

Sa anola oɓokye Munguna alomekye.»

5 Yesu ambaya kula wɔ na ɓèɛ oɓokye: «Umunya oɓokye mɔnɔmɔ na
ɓèɛ ali na ekamba, ambikyɛ onga nɛ na molengyela yokye: “Nwɛbi na nga,
ombekya, mapa maato,
6 phɔ mɔnɔmɔ na ɓɛbi na nga oli o imbanga akomi oka nga uŋwaŋwa
eye sili na ekpele ya imophɛ.”
7 Emba oli o motema ŋwa ingambi, kambe mobuyisa yokye: “Lɛ
ntungyisa! Uŋwaŋwa eye ingambi siimbokangyema; nga na ɓana ɓanga
toumbo milangya, sikokyi ikula langwa phɔ ya iyaephɛ mapa.”
8 Nawɔ na ɓèɛ, na ɓo talango phɔ ya imophɛ mapa mɛ phɔ ya ekamba ya
ɓɛ, amba nde langwa phɔ ya etungu ya iyonga ya nwɛbi nɛ amba amophɛ
isɔ iisengyesi nɛ.
9 Yango mɛna nga na wɔ na ɓèɛ ngakye: “Onga, ɓamoephɛ; luka wa
mozwa, komola ekomba, ɓamoeyingolela.”
10 Phɔ moto okoongye ɓamophɛ, moto okolukye kazwe, ɓaziɓolele
ekomba ookokomole.
11 Ɓo mɔnɔmɔ onte ya ɓèɛ ali ango wa ŋwana, ɓo ŋwana wɛ amoongyi
swe, akokyi imophɛ nzɔɔ?
12 Naa ɓo amongyi ikyɛ, aamophɛ iphalakasa?
13 Ɓo ɓèɛ ɓato ɓaɓe koeɓe iphɛ ɓana ɓa ɓèɛ mbolo indaa. Ya moɓa
ɓoo na Ango wa ɓèɛ owa ikolo okoambya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu phɛ oka
ɓaaɓongye!»

Yesu katɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe na mwiya ŋwa Ŋwaphongo

14 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, Yesu aɓaka katɔkɔlɔ ɓolɔɓɔ ɓoɓe phaa buyaka moto
mɔnɔmɔ mbubu, watɔkɔlɔ ɓolɔɓɔ ɓoɓe mɛ, mbubu mɔnɔ abuto iwɔ. Ɓato
ɓamba kamwa na ɓoikye.
15 Kasi ɓato ɓayɔkɔ ɓɛkye: «Eli Ɓɛlɛzeɓula, mokonzi ŋwa malɔɓɔ maɓe
omophɛ mwiya ŋwa itɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe!»
16 Ɓaayɔkɔ ɓalukaka imumeka, ɓamba onga nɛ oɓokye akyele elekye-
sako ekye wɛninya oɓokye mwiya nwɛ moute na Ŋwaphongo.
17 Kasi Yesu aeɓaka maumunya ma ɓɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Ɓokonzi ɓosɔ ɓookaɓwa phango mampenza, phamunyangwa emba
mangambi mamouwa mana o ikolo sa maayɔkɔ.
18 Ka ɓo Molemba yo mampenza akaɓwa, ɓokonzi phɛ phamotɛmɛ
ndengye'ye? Phɔ ɓèɛ kowɔ oɓokye nga natɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe na mwiya
ŋwa Ɓɛlɛzeɓula.
19 Ɓoeɓe oɓokye nga natɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe na mwiya ŋwa Ɓɛlɛzeɓula,
ka ɓato ɓa ɓèɛ ɓamatɔkɔlɔ na mwiya ŋwa nza? Yango mɛna ɓato ɓa ɓèɛ
mampenza ɓamiwɛninya oɓokye oli na ekpee.
20 Ka ɓoeɓe oɓokye nde na eɓɔkɔ ya Ŋwaphongo nga na tɔkɔlɔ milimo
mibe, emba Ɓokonzi pha Ŋwaphongo ɓoekomesi.»
21 «Phɔ ɓo moto mokusi, na biŋwanele ɓèɛ bikusi kaɓanza ingambi sɛ,
mbolo yɛ yamoɓa na ɓolaa.
22 Kasi nde ɓo moto mosuu oomolekyi na ɓokusi aesi, amoɓɔlɔsi bina
biŋwanele ɓisɔ biɓakyi yo kalemele, emba amokaɓa mbolo isɔ iɓɔlɔsi yo.»
23 «Moto ootoli na nga mbale, ali munguna ŋwa nga. Moto ootonsungye
o iɓɔkya, kanyangole.»

Wakule ya butwa ɓolɔɓɔ ɓoɓe

24 «Watɔkɔlɔ ɓolɔɓɔ ɓoɓe o nzoto ya moto, ɓokyɛ miengyeɓana o
bokye, ɓokyɛ miluka elele ya iɓa. Ɓotemozwe elele, ɓomiwɔlɛ oɓokye:
“Namobutwa o ingambi sa nga saɓaka nga.”
25 Waaya butwa phango, ɓoya zwa ingambi mɛ ɓasikɔmbi, ɓasiɓɔngyɛ
na ɓolaa.
26 Ɓoɓɛlɛ mombe kyɛ kpa mbengo ya malɔɓɔ masuu sambo maamolekye
na ɓoɓe; maambe ya nyɔlɔ makyɛɛ zala; emba moɓesi ŋwa moto mɔnɔ
mobutwe moɓe koleka ɓowaɓaka ŋwango phanza.»

Yaakolo nkyisa

27 Waaunva Yesu iwɔ ɓaɓona, ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ amba ya aŋwana
onte ya ɓato yokye: «Nkyisa na ibuu saenyanyaka na mabɛlɛ maa
enywangyaka!»
28 Kasi Yesu amba mobuyisa yokye: «Nkyisa ili nde na ɓato ɓaaokye
Iloɓa sa Ŋwaphongo ɓambe na sikyelela!»

Bayuda ɓaongye elekyesako

29 Waaɓa moluku ŋwa ɓato ɓaye waali Yesu, amba butwa iwɔ yokye:
«Ɓato ɓalɔlɔ eye ɓali ɓato ɓaɓe. Ɓaongye elekyesako, kasi eteɓawɛnɛ na
elekyesako yɔnɔyɔ, ɓote eɓe nde eyaaka Yona eyaunva ɓɛ́ɛ wɛnɛ.
30 Phɔ ɓo waɓaka Yona elekyesako phɔ ya ɓato ɓa Niniwe, nde ɓomɔ
Ŋwana wa moto amoɓa elekyesako phɔ ya ɓato ɓa lɔlɔ eye.
31 Mokɔlɔ ŋwaa mosambisa Ŋwaphongo ɓato, mokonzi wa ŋwaŋwasi
ŋwa Saɓa amoya phunda ɓato ɓa lɔlɔ eye, phɔ auti itakye iya oka maloɓa
ma zebi sa Salomo. Kasi oli wawa alekyi Salomo!
32 Mokɔlɔ ŋwaa mosambisa Ŋwaphongo ɓato, ɓato ɓa Niniwe
ɓamophunda ɓato ɓa lɔlɔ eye phɔ ɓato ɓa Niniwe ɓaɓɔngyaka moɓesi
ŋwa ɓɛ́ɛ waa okaka ɓɛ́ɛ mateya ma Yona. Kasi ooli wawa alekyi Yona!»

Tala ya nzoto
(Matiye 5.15; 6.22, 23)

33 «Moto taalosa tala phɔ ya ieɓomba na phɔ ya iekukya na katini, kasi
kaetɛya o ikolo sa mesa phɔ ɓato ɓasɔ ɓanyɔlɔ o ingambi ɓawɛnɛ na ɓolaa.
34 Miyo ma wɛ mali tala ya nzoto ya wɛ. Ɓo miyo ma wɛ mali malaa,
nzoto ya wɛ mobimba kyingyɛngyɛ saa. Ka ɓo miyo mawɛ temali malaa,
nzoto ya wɛ mobimba ili o enzombi.
35 Yango mɛna okyeɓe oɓokye saa eeli o motema ŋwa wɛ yango sabutwa
enzombi.
36 Ɓo nzoto ya wɛ mobimba kyingyɛngyɛ saa, nɔnɔ ŋwana ete
tali o enzɔmbi, nzoto ya wɛ mobimba yamungyɛngyɛ saa, ndokolo
ɓokoengyɛngyɛlɛ tala.»

Ɓafalisayi na ɓateye ɓa miɓeko ɓato ɓa ɓɔɔlɛ
(Matiye 23.1-36; Malako 12.38-40)

37 Waa unva Yesu iwɔ, mofalisayi mɔnɔmɔ amba ya moɓanga na izaa
oka yɛ. Yesu amba nyɔlɔ o ingambi sa mofalisayi mɛ, amba kyɛ zala o
mesa.
38 Mofalisayi amba kamwa waa wɛnɛ yo Yesu kaze sataa kunyola sɛ.
39 Emba Nkolo amba ya wɔ na mofalisayi mɛ yokye: «Kyeka ɓoli ɓɛ̀ɛ, ɓɛ̀ɛ
ɓafalisayi, kokunyole nde ikolo sa ɓakɔphɔ na sa ɓasaani, kasi o motema
ŋwa ɓɛ̀ɛ, watonda na phowa ya iiɓa na ya itɔmbɔ.»
40 Bibubusi! Owakyela bii nze teeli yo owakyela na bii motema?

41 Kaɓela nde ɓaɓola iili o motema ŋwa ɓa kɔphɔ na ili o ɓasaani ɓa
ɓèɛ, emba isɔ yamoɓa pɛɛ phɔ ya ɓèɛ.
42 «Ŋgɔngɔ ya ɓèɛ ɓafalisayi! Phɔ kophɛ Ŋwaphongo mɔnɔmɔ phɔ ya
iko ya maakyi ma solo elaa na ya ndunda isɔ iinkyinkyi kasi kobungye
ɓosembo na lozingo phɔ ya Ŋwaphongo; nzuka eli lango losengyelakyi
ɓèɛ ikyela, saleminya iiyɔkɔ.»
43 «Ngɔngɔ ya ɓèɛ ɓafalisayi! Kozingye izala o biziye ɓa o ɓoo o
Mangambi ma makyita, kozingye na oɓokye ɓaeɓeyakye o nsɔngɔ.
44 Ngɔngɔ ya ɓèɛ! Oli ndokolo malita maatemaeɓane, kasi ɓato
ɓatambule o ikolo sa mango saeɓa!»
45 Mɔnɔmɔ wa ɓateye ɓa miɓeko amba ya wɔ na Yesu yokye: «Moteye,
ɓo wɔ wɛ ɓaɓona, ka kotole ɓanga!»
46 Yesu amba buya yokye: «Ngɔngɔ ya ɓèɛ mɛ, ɓateye ɓa miɓeko! Phɔ
ɓèɛ kophisa ɓato biphesi bizito o nkukyi kasi ɓèɛ toobikume nɔnɔ na
munsɛ mɔnɔmɔ.
47 Ngɔngɔ ya ɓèɛ, kotongyele ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo malita malaa, kasi
ya ɓaɓoma ɓa nkɔkɔ ɓa ɓèɛ!
48 Koteya oɓokye koanole yakyela ɓankɔkɔ ɓa ɓèɛ. Ɓɛɛ ɓaɓoma ɓaimosi
ɓa Ŋwaphongo, ɓèɛ kombe ɓatongyela mana malita.
49 Yango mɛna Ŋwaphongo na zebi sɛ awɔ yokye: “Naaɓatomela
ɓaimosi na ɓatoma, ɓamoɓoma ɓakyi, ɓamunyɔkɔlɔ ɓayɔkɔ.”»
50 Phɔ oɓokye ɓato ɓa lɔlɔ eye ɓazwe etumbu phɔ ya ɓaimosi ɓa
Ŋwaphongo ɓasɔ ɓaaɓoma ɓɛɛ uta o etatele ya mokyisi.
51 Tata waa ɓoma ɓɛɛ Abɛlɛ nɔnɔ oka Zakaliya owa ɓoma ɓɛɛ onte ya
etumbelo na elele esantu. Phɛlɛ na wɔ na ɓèɛ, ɓato ɓa lɔlɔ eye ɓamozwa
etumbu phɔ ya ɓato ɓasɔ ɓaaɓoma ɓɛ.
52 «Ngɔngɔ ya ɓèɛ ɓateye ɓa miɓeko! Wa kpa iphungola sa zebi kasi
ɓèɛ mampenza tonyɔlɔ, kasi ɓaazingye inyɔlɔ, ɓèɛ koɓakatele.»
53 Waatɔkɔlɔ Yesu o ingambi mɛ, ɓateye ɓa miɓeko na ɓafalisayi ɓamba
butwa imotungyisa na yɔɔ esɔ, na imotuna maphɔɔ ndengye na ndengye.
54 Ɓamumekaka phɔ ɓamozwe na lowɔɔ ɓo awɔ lowɔɔ loɓe.

12

Nde koiwɔ o phaa
(Matiye 10.26, 27)

1 Imbɛlɛ mɛ, ɓato ɓaikye ɓayakaka yaangana wali Yesu, ɓabuto
ikyɛmikyitana o makolo phɔ ya ɓoikye. Yesu amba tata iwɔ phanza na
ɓaekosi ɓèɛ yokye: «Kyeɓa na munɔ ŋwa mampa ŋwa ɓafalisayi, kyelukye
iwɔ oɓokye: Kyeɓa na ɓɔlɛ pha ɓɛ.
2 Masɔ maaɓombama, mamowɛnɛ. Masɔ maazite ɓɛ, mamoeɓana.
3 Yango mɛna, masɔ maawɔ ɓɛɛ onte ya enzɔmbi, mamookana na moo,
ikyikɔlɔ ɓɛɛ o itoo onte ya ingambi, ɓamoiyanwenela o munsɔngɔ.»

Okokyi ɓèɛ iila
(Matiye 10.28-31)

4 «Bɛbi na nga, na wɔ na ɓèɛ ngakye: Saiila ɓato ɓaakokyi iɓoma nde
nzoto, kasi teɓakokyi ikulakyela ekpele esuu.
5 Naeteya moto ookokyi ɓèɛ iila; iila nde yo ookokyi sima ya iwa sa nzoto,
ali na ná ɓokonzi pha ievaka o lifelo. Ɛɛ, na wɔ na ɓèɛ, eli yo nde moto
okokyi ɓèɛ iila.

6 Teɓaa ungya nswɛnswɛ itano inkyikyi na mpata iɓale? Kasi
Ŋwaphongo tabungye na mɔnɔmɔ onte ya yɛɛ.
7 Na phɔ ya ɓèɛ, eli nde ɓomɔ. Kaeɓe na motiya ŋwa suwe ya ɓèɛ. Yango
mɛna ɓèɛ saiila, ɓèɛ oli na ntina eelekyi ɓokanda pha nswɛnswɛ!»

Ianola ndee iangana Yesu
(Matiye 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 «Nakule wɔ na ɓèɛ ɓoɓo: Moto munsɔ owamoanola o miyo ma ɓato
ɓasɔ oɓokye ali moto wa nga, Ŋwana wa Moto aamoanola o miyo ma
ɓanze ɓa Ŋwaphongo oɓokye ali moto wɛɛ.
9 Ka ɓo moto anzangaa o miyo ma ɓato, Ŋwana wa Moto aamoangana
mɛ o miyo ma ɓanze ɓa Ŋwaphongo.
10 Moto munsɔ ookowɔlɛ Ŋwana wa Moto na ɓoɓe, ɓaamolimbisa. Ka
yo okowɔlɛ Ɓolɔɓɔ Ɓosantu na ɓoɓe, ete ɓamolimbisa.
11 Waamokyɛ ɓɛ́ɛ na ɓèɛ o Mangambi ma losambo phɔ yaesambisa o
ɓoo pha ɓazuzi naa ɓakonzi, ɓèɛ samiima na yaamokyɛ buya ɓèɛ na ná
yaamokyɛ wɔ ɓèɛ.
12 Phɔ imbɛlɛ mɛ, Ɓolɔɓɔ Ɓosantu amoeteya maphɔɔ masɔ maasengyesi
ɓèɛ iwɔ.»

Ete ya mozwe otoli na malondo

13 Moto mɔnɔmɔ onte ya ɓato ɓaaɓaka wamɔ amba ya wɔ na Yesu yokye:
«Moteye, wɔ na ŋwana mama ampɛ iyalo saaka nga sa ilaka.»
14 Yesu amba mobuyisa yokye: «Ekɔ́, owankyela munanga na mokabi
ŋwa mbolo ya ilaka sa ɓèɛ nza?»
15 Sima amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ ɓasɔ yokye: «Kyeɓa, motema munɛnɛ
ŋwango saeleka! Phɔ ɓomɔɔ pha moto, na ɓo aɓe na ezwele ndengye'ye,
teɓoli phɔ ya mbolo iili nɛ.»
16 Emba amba ya ɓakpela ete yokye: «Moto mɔnɔmɔ wa ezwele aɓaka
na manyɛtɛ maamoɓotelaka na ɓoikye.
17 Aɓaka kamitune yokye: “Namokyela ɓo? Phɔ sili na elele ya iɓomba
mbolo ya nga isɔ iye!”
18 Amba miwɔlɛ yokye: “Kyeka ɓowamokyela nga: Namouwola
mampɛndɛ ma nga, namba tonga masu manɛnɛ. Namoɓomba mbuma
ya nga ya manzabi na mbolo ya nga isɔ omɔ.
19 Sima, namba miwɔlɛ nga mampenza o motema ngakye: Nwɛbi, oli
na mbolo nzikye o iɓombo phɔ ya mambula maikye. Ɛema, zaa, nywa,
kumba!”
20 Kasi Ŋwaphongo amba wɔ nɛ yokye: “Ɛbubusi! Nde o mokɔlɔ ŋwa
lɔlɔ, namokpa ɓomɔɔ pha wɛ. Uŋwaŋwa eye isɔ iɓɔngyɛ wɛ, yamoɓa ya
nza?”»
21 Yesu amba ya bakya yokye: «Owɛni lowɔɔ looyelele moto
ookonukyiya ezwele ikye phɔ yɛ mampenza, kasi tali na ezwele oka
Ŋwaphongo.»

Kyeka nde na Ŋwaphongo

22 Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Yango mɛna na wɔ na ɓèɛ
ngakye: Samiima phɔ ya ɓomɔɔ pha ɓèɛ oɓokye wamoza ye naa phɔ ya
nzoto ya ɓèɛ oɓokye wamolata ye.
23 Phɔ ɓomɔɔ ɓolekyi ntoma, na nzoto ilekyi bitobu.

24 Kyeka biwawanga! Ɓɛ́ɛ teɓaphikye, teɓanɔkɔ, teɓali na mampɛndɛ
nana bilele ɓa iɓomba mbolo, kasi Ŋwaphongo kabizeya! Nzuka na ɓɛ̀ɛ
ɓaalekye biwawanga na ntina.
25 Moto nza onte ya ɓɛ̀ɛ, phɔ ya imiima, ookokyi iɓakyisa mokɔlɔ
mɔnɔmɔ o ɓomɔɔ phɛ?
26 Kasi emba ɓotookokye ikyela nɔnɔ ŋwana lowɔɔ oomokyikyi, ka phɔ
ya'ye kombe miima phɔ ya maphɔɔ maayɔkɔ?
27 Kyeka ɓaphulɛlɛ ɓokotɔkɔlɔ ɓɛ, ɓɛ́ɛ teɓaakyele etoma, teɓaatongye
na bitobu. Kasi na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Eɓe na Salomo owaɓaka na ezwele
ikye, taika lata bitobu bilaa ɓo yɔnɔyɔ na ɓaphulɛlɛ ɓaaɓana.
28 Ka ɓo Ŋwaphongo kalasa na ɓola nkata ya manzabi iili oɓokye yana
ɓamoivaka o ŋwenya; nzuka na ɓɛ̀ɛ, ɓato ɓa ianola sikyikyi.
29 Yango mɛna, ɓɛ̀ɛ samiimaka oɓokye tomoza ye, naa tomunywa ye.
30 Phɔ, eli nde ɓato ɓateɓaeɓe Ŋwaphongo ɓakyɛ miluka maphɔɔ
maamana. Kasi ɓɛ̀ɛ, ango wa ɓɛ̀ɛ kaeɓe oɓokye ɓɛ̀ɛ osengyesi na mango.
31 Kasi taaluka phanza Ɓokonzi phɛ, mbolo miina amoekyinzisa yango.
32 Saila, ɓɛ̀ɛ ŋwana ɓosoo oo mokyikyi! Phɔ ango wa ɓɛ̀ɛ asepesi iephɛ
Ɓokonzi!»

Ezwele eeteunve o ikolo

33 «Ungya mbolo ya ɓɛ̀ɛ, ophɛ ɓaphalanga mɛ ɓato ɓaakamba.
Omikyelele makuɓa maatemakotwe na ezwele eeteunve o ikolo. Omɔɔ,
mwibi takome na munsɛ temokokyi ieza.
34 Phɔ elele eli ezwele ya wɛ, ndondo ya wɛ yamoɓaa nde omɔɔ.»

Imiɓɔngyia phɔ ya iya sa Ŋwana wa Moto

35 «Omizekyitinya mbimbi, lɛ ɓatala ɓa ɓɛ̀ɛ ɓalolakye!»*
36 Ɓaa ndokolo ɓato ɓaaziya nkolo wa ɓɛ́ɛ okoute o esɛlɛkɔ ya ɓolonga;
oɓokye ɓo aesi ya komola, ɓamoziɓolele izele.
37 Nkɔnzɔ na ɓaombo ɓaamoyazwa nkolo wa ɓɛ, waamoya butwa yo,
ɓali o ikyɛngyɛ. Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Aamizɛkyitinya mobimbi,
aaɓazasa o mesa, emba yo mampenza amobutwa iɓakyelela.
38 Emba ɓo aesi ya butwa na molengyela, naa sima ya molengyela, ɓo
aesi ya ɓazwa ɓali nde o ikyɛngyɛ, ɓamoɓa na nkɔnzɔ.
39 «Eɓa oɓokye ɓo mokolo wa ingambi aeɓakyi imbɛlɛ siwaa saa moyaa
nwibi, nde taanolakyi oɓokye abukye ingambi sɛ.
40 Na ɓɛ̀ɛ omiɓɔngyia, phɔ Ŋwana wa moto amoya o imbɛlɛ siite
siumunya ɓɛ̀ɛ.»

Moombo owa ɓosembo na malondo

41 Emba Petelo amba ya wɔ yokye: «Nkolo, okpe ete mɛna phɔ ya ɓanga
ndee na phɔ ya ɓato ɓasɔ?»
42 Nkolo amba mobuyisa yokye: «Moombo owa ɓosembo na malondo
nza, o wa mɔɔlɔ nkolo phɔ ya iphɛ ɓato ɓa ingambi sɛ ntoma o imbɛlɛ
siikokyi?
43 Nkɔnzɔ ili na moombo mɔna ɓo nkolo wɛ, waamoyabutwa yo aesi ya
motakana kakyele ena etoma.
44 Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye, nkolo aamokyela mokonzi ŋwa mbolo
yɛ isɔ.

---

* **12:35 12.35** Omizɛkyitinya mbimbi: Nde kokyɛngyɛ.

45 Kasi ɓo moombo mɛ amiwɔsi o motema nwɛ yokye: “Nkolo wa
nga kangɔmbɔnɔ na iya”, aambi butwa iwanda ɓanzenga na ɓangɔndɔ
ɓaetoma, abuto izaa, inywa na ilanga,
46 nkolo wɛ aamba yaa mokɔlɔ moote moomoziya yo, na imbɛlɛ siteseɓe
yo: Aamowinya, amba mokyela ɓo wa mokyela ɓɛ́ɛ ɓato ɓaateɓanole
Ŋwaphongo.»
47 «Moombo okoeɓe iikyizingye nkolo wɛ, kasi taikyi ɓɔngyia na taikyi
kyela ɓokozingye yo, amokaa ɓaphimbo ɓaikye.
48 Kasi yo otoeɓe ambi kyela maphɔɔ makokyi na nzii, ɓamoɓinda
ɓaphimbo ɓontee. Moto musɔɔ oophɛ ɓɛ́ɛ na ɓoikye, ɓaamoonga na
ɓoikye; oophise ɓɛ́ɛ na ɓoikye, ɓamokula moonga na ɓoikye koleka.»

Yesu aesi yakaɓola ɓato

49 «Naesi ya vaka ŋwenya o mokyisi, emba nazingakyi oɓokye nde
moinalola eeto!
50 Nasengyesi ioka ɓolɔsi ɓoikye, phango phamoɓa ndokolo ɓatisimo
yanga. Emba nali na nkaa tee nɔnɔ waamokokyisama yango.
51 Ɓɛ̀ɛ koumunya oɓokye na yaa o mokyisi phɔ ya iya ambya ɓose? Phe!
Na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye, na ya nde iya kaɓola ɓato.
52 Phɔ tata lɔlɔ eye, ɓato ɓatano ɓali o ingambi sɔnɔsɔ, ɓamokaɓana:
Ɓaato mbale, ɓaɓale mbale.
53 Ɓamokaɓana, ango amoina ŋwana wɛ owa lele, ŋwana owa lele
amoina ango; nyango amoina ŋwana wɛ owa ŋwaŋwasi, ŋwana owa
ŋwaŋwasi amoina nyango. Ɓokyilo owa ŋwaŋwasi amoina ŋwasi wa
ŋwana wɛ, na ŋwasi wa ŋwana amoina nyamolo nyɛ.»

Ilimbola lolengye la bileko

54 Yesu awɔkɔ na ná moluku ŋwa ɓato yokye: «Waawɛnɛ ɓɛ̀ɛ ikolo
siɓɛlɔ biikyɛ milangya moo, kowɔ izele oɓokye: “Mbula ya munɔ”, emba
wakyelame nde ɓomɔ.
55 Waawɛnɛ ɓɛ̀ɛ ewɛɛlɛ kyeuté bii ngyɛlɛ, kowɔ oɓokye: “Lɔlɔ nzanga
ya moleka”, emba wakyelame nde ɓomɔ.
56 Ɓanyamaɓɔlɛ! Koeɓe nde ilimbola lolengye lowɛnɛ ɓɛ̀ɛ o ikolo na
lowɛnɛ ɓɛ̀ɛ o se. Ka phɔ ya'ye tombe eɓa ilimbola imbɛlɛ sisi?»

Ɓɔngya na moto ooli na wɛ na lowɔ

57 «Phɔ ya'ye ɓɛ̀ɛ mampenza toeɓe maphɔɔ ma ɓosembo?
58 Waakyɛ ɓɛ̀ɛ na moto ooli na wɛ na lowɔ ikyɛ amba oka munanga,
ɓɔngya nɛ wataɓa ɓɛ̀ɛ o nzela. Ɓo phe, moto mɛ amoekomya o ɓoo pha
munanga, emba munanga amoeyambya oka bulusi, bulusi amoevaka o
bɔlɔkɔ.
59 Nawɔ na wɛ oɓokye, na ɓo ndengye'ye otoo tɔkɔlɔ o bɔlɔkɔ ɓo naino
tokokye ɓaphalanga ɓasɔ ɓaamoeyonga ɓɛ.»

13

Iɓɔngya moɓesi ndee iwaa

1 Imbɛlɛ mɛ, ɓato ɓasuu ɓamba ya imola Yesu ndengye eyasweyaka Pi-
lata malongo ma ɓato ɓa Galileya imbɛlɛ saaɓaka ɓɛ́ɛ ɓaphɛ Ŋwaphongo
mambeka.
2 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Koumunya oɓokye ɓato ɓa Galileya
ɓaaɓana ɓalekaka ɓato ɓa Galileya ɓaayɔkɔ ɓasɔ na masumu phɔ ya izwa
etumbu ndengye mɛna?

3 Phe, nawɔ na ɓèɛ ngakye: Kasi ɓo ɓèɛ toɓɔngyɛ moɓesi ŋwa ɓèɛ, ɓèɛ
ɓasɔ wamovaka nde ɓomɔ.
4 Eɓe ɓato iko mbuka mwambi ɓaa Yelusalɛmɛ ɓaawa waa bukwaka
ingambi sianda saa Silowe, koumunya oɓokye ɓoɓe pha ɓɛ́ɛ phalekaka
ɓato ɓasɔ ɓa Yelusalɛmɛ?
5 Phe, nawɔ na ɓèɛ ngakye: Kasi ɓo ɓèɛ toɓɔngyɛ moɓesi ŋwa ɓèɛ, ɓèɛ
ɓasɔ wamovaka nde ɓomɔ.»

Ete ya ŋwete ŋwa fige mootemooɓote

6 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya ɓakpela ete yokye: «Moto mɔnɔmɔ aphikaka
ŋwete ŋwa fige o inzambi sɛ sa vinyɔ. Mokɔlɔ mɔnɔmɔ amba ya kyɛ luka
mbuma ya fige omɔ, kasi taamba zwa.
7 Emba amba ya wɔ na moto wa etoma owa inzambi yokye: “Kyeka,
mbula iyato, naina ya luka mbuma ya fige, kasi siizwe. Oekpɛtɛ! Phɔ
ya'ye kyembe na unva ntoma ya manyɛtɛ nde pha?”
8 Kasi moto wa etoma owa inzambi amba ya mobuyisa yokye: “Nkolo,
taakula elɛ naino mbula eye. Namotima manyɛtɛ o mambale, namba vaka
nkata yaa phɔlɔ omɔ.
9 Imbɛlɛ sisuu ekokyi iɓota mbuma o mbula ekye ye. Ɓo phe,
waamokpɛtɛ.”»

Yesu abikye ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ mokɔlɔ ŋwa Saɓata

10 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ ŋwa Saɓata, Yesu aɓaka kateya o Ingambi sɔnɔsɔ sa
makyita.
11 Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ aɓaka wamɔ, aɓaka na ɓolɔɓɔ ɓoɓe pha
mobuyaka etuku mambula iko mbuka ŋwambi; aumbamaka, takulaka
koka na imielola na ɓolaa.
12 Waa wɛnɛ Yesu ŋwaŋwasi mɛ, amba moɓanga, amba ya wɔ nɛ yokye:
«Ŋwaŋwasi, obikyi na ɓolɔsi pha wɛ.»
13 Amba ya motandela maɓɔkɔ. Mina wamɔ aelo, abuto ikumbela
Ŋwaphongo.
14 Kasi mokonzi ŋwa Ingambi sa makyita, awɛnɛkyɛ ɓoɓe phɔ Yesu
abikye moto mokɔlɔ ŋwa Saɓata. Amba ya wɔ na ɓato yokye: «Toli na
nkɔlɔ motoɓa ya etoma. Ɓèɛ yakaka nkɔlɔ mɛ, phɔ ɓaebikya na malɔsi
ma ɓèɛ. Kasi mokɔlɔ ŋwa Saɓata phe!»
15 Kasi Nkolo amba ya mobuyisa ɓoɓo: «Ɓɛɛ ɓanyamaɓɔlɛ! Mokɔlɔ ŋwa
Saɓata, mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓèɛ taingole ngɔmbɛ yɛ eɓe naa mpunda
yɛ phɔ ya ikyɛ enyweya maa?
16 Ka ŋwaŋwasi oyo ali nkɔkɔ ya Abalayama. Molemba amwakya mbula
iko mbuka ŋwambi. Emba sikokakyi imoingola o mokɔlɔ ŋwa Saɓata?»
17 Waaɓawɔlɛ Yesu ɓaɓona, ɓanguna ɓa ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaokaka sɔɔ. Kasi
moluku ŋwa ɓato munsɔ ɓaɓaka na nkyisa phɔ ya maphɔɔ maalaa
maakyelaka yo.

Ete ya mumbuma ŋwa mutardɛ

18 Yesu amba ya wɔ yokye: «Ɓokonzi pha Ŋwaphongo ɓoulane na ye?
Naɓoulinya na ye?
19 Ɓoulane na mumbuma ŋwa mutardɛ, moto mɔnɔmɔ amokpee, akyɛ
mophika o inzambi sɛ. Mumbuma mokosi, mobuto ŋwete, manyɔsi maya
tonga mooɓo o bitakyi ɓa ŋwango.»*

Ete ya munɔ ŋwa mapa

* **13:19 13.19** Mutardɛ eli ŋwana ŋwete mokyikyi mooɓote bana mbuna nkyiinkyi.

20 Yesu amba kula wɔ yokye: «Namoulinya Ɓokonzi pha Ŋwaphongo
na ye?
21 Ɓokonzi pha Ŋwaphongo ɓoulane na munɔ ŋwa mapa; ŋwaŋwasi
mɔnɔmɔ amokpe, amoangyinye na faline iikye o saani, faline esɔ yuulo.»

Moziɓo mookyikyi

22 Yesu alekanaka o nkyisi iinɛnɛ na iinkyikyi ikyɛmiteya tee nɔnɔ
waamokyɛ koma yo Yelusalɛmɛ.
23 Moto mɔnɔmɔ amba motuna yokye: «Nkolo, ɓato ɓamobika teɓali
nde ɓaikye?» Yesu amba ya mobuyisa yokye:
24 «Kyela ɓokusi onyɔlɔ ya moziɓo mokyikyi. Phɔ nawɔ na ɓɛ̀ɛ nga kye
ɓato ɓaikye ɓamoluka inyɔlɔ kasi eteɓakokye.»
25 «Waamoiŋwa mokolo ŋwa ingambi phɔ ya ikanga ekomba, ɓɛ̀ɛ
wamoikala o iɓanda, wamba tata ikomola ekomba kombe wɔ oɓokye:
“Nkolo, oloziɓole”. Amba ebuyisa yokye: “Ɓɛɛ ɓanza?”
26 Emba ɓɛ̀ɛ waamba butwa iwɔ oɓokye: “Tozaaka tonywaka na wɛ elele
yɔnɔyɔ, wambaka na teya o nsɔngɔ ya mokyisi ŋwa ɓanga.”
27 Kasi yo amokula ebuyisa yokye: “Ɓɛɛ ɓanza? Mana phɛnɛphɛ na nga,
ɓɛ̀ɛ ɓasɔ ɓaakyele ɓoɓe.”
28 Omɔɔ, yamoɓa nde malelo na itwa mino, waamowɛnɛ ɓɛ̀ɛ Abalayama,
Izake na Yakoɓo eɓe ɓaumosi ɓasɔ ɓa Ŋwaphongo, ɓali o Ɓokonzi pha
Ŋwaphongo. Ka ɓɛ̀ɛ ɓamoevaka o nzee!
29 Ɓato ɓamouta o mbale ekyetɔkɔlɔ na ekyekyɛ minangya moo, na
mbale eya ikolo na eya ngyɛlɛ ɓamo ya zwa elele ya izaa o esɛlɛkɔ, o
Ɓokonzi pha Ŋwaphongo.
30 Nde phɛlɛ, ɓato ɓayɔkɔ ɓaɓakyi uŋwaŋwa eye o mbomela,
ɓamobutwa o ɓoo, ka ɓali uŋwaŋwa eye ɓato ɓa o ɓoo, ɓamobutwa ɓato
ɓaa mbomela.»

Yesu alesi phɔ ya Yelusalɛmɛ

31 Nde o sina imbɛlɛ mɛ, ɓafalisayi ɓaayɔkɔ ɓamba susana oli Yesu,
ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Mana wawa kyɛndɛ bisuu, phɔ Elode kalukye na
ieɓoma.» 32 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Kyɛndɛ kyɛ imola munyabi
ŋwa Inzumbu mona, oɓokye: “Lɔlɔ na yana, natɔkɔlɔ malɔɓɔ maɓe,
nabikya ɓato ɓamalɔsi; maaɓale, namounva etoma ya nga.”[†]
33 Kasi lɔlɔ, yana na maaɓale, nasengyesi iunva imbamga sa nga, phɔ
teliɓolaa oɓokye moimosi wa Ŋwaphongo awe bisuu, kasi kawe nde o
Yelusalɛmɛ.»
34 «Yeeeh! Yelusalɛmɛ! Iwɛ okoɓome ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo, kombe
kula ɓoma na maɓanga ɓato ɓaetomele Ŋwaphongo! Mbala nzikye
nazingaka iɓɔkyɛ ɓana ɓa wɛ ndokolo eɓɛmbɛ ya soo waaɓɔkya yo ɓana
ɓɛ́ɛ o se ya mapapusa mɛ, kasi toikaka zinga.
35 Kyeka! Ingambi sa ɓɛ̀ɛ ɓaasilɛɛ. Nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Otokule nvɛnɛ
nɔnɔ imbɛlɛ sa mowɔ ɓɛ̀ɛ oɓokye: “Lɛ oɓokye Ŋwaphongo apambole
ookoye na nkombo ya Nkolo!”»

14

Yesu abikye moto wa ɓolɔsi mokɔlɔ ŋwa Saɓata

† **13:32 13.32** Inzumbu ali nyama ya malondo maɓe. Nyama ekyekosa ɓɛbi.

1 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ ŋwa Saɓata, Yesu amba ya kyɛndɛ o ingambi sa
mokonzi mɔnɔmɔ ŋwa ɓafalisayi phɔ ya ikyɛ zaa. Ɓafalisayi ɓaaɓaka
wamɔ, ɓaɓaka ɓamolembetele.
2 Moto mɔnɔmɔ amba ya tɛmɛ o ɓoo phɛ, aɓaka na ɓolɔsi ɓoulole
makolo na maɓɔkɔ.
3 Yesu amba ya tuna ɓateye ɓa miɓeko na ɓafalisayi yokye: «Moɓeko
ŋwa ɓanga moanole oɓokye ɓabikya moto mokɔlɔ ŋwa Saɓata?»
4 Kasi, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓamba ikala ɓose. Emba Yesu amba yakpa moto owa
ɓolɔsi mɛ, amobikye, amba mobuya.
5 Ɓoɓɛlɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nza onte ya ɓɛ̀ɛ ɓo ŋwana wɛ wa
lele naa ngɔmbɔ yɛ eka o iziɓa, etaeyaɓole izele mokɔlɔ ŋwa Saɓata?»
6 Kasi teɓaika koka imobuyisa na eyano.

Ɔlɔ elele eya mbomela

7 Yesu amba ya kpela ɓato ɓaaɓangaka mofalisayi iya zaa o ingambi sɛ
ete yɔnɔyɔ, phɔ awɛnɛkyɛ oɓokye ɓaɔlɔ biziye ɓa o ɓoo, amba wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye:
8 «Ɓo moto mɔnɔmɔ aeɓangyi o esɛlɛkɔ ya ɓolonga, sakyɛ zala o biziye
ɓa o ɓoo, phɔ imbɛlɛ sisuu aɓangyi moto mosuu okoelekye na kaa,
9 emba moto oeɓangyi ɓɛ̀ɛ ɓasɔ ɓaɓale o esɛlɛkɔ, amoya wɔ na wɛ
oɓokye: “Omolɛlɛ elele mɛna.” Emba wamumana na sɔɔ iikye, wamba
butwa ikyɛ zala o elele eya mbomela.
10 Ka wɛ, ɓo ɓaeɓangyi o esɛlɛkɔ, kyɛndɛ kyɛ zala o elele ya mbomela.
Emba waamoya moto oeɓangyi, amo yawɔ na wɛ yokye: “Nwɛbi na nga,
yaka ya zale o elele eya ɓoo.” Emba wamozwa kaa o miyo ma ɓato ɓasɔ
ɓazasi na wɛ.
11 Phɔ moto munsɔ ookomitombe, ɓaamouya, okomiuya ɓaamotomba.»
12 Yesu amba ya wɔɔ na moto owa moɓangaka yokye: «Ɓokolukye
iɓanga ɓato phɔ ya izaa, sa ɓanga bikamba ɓa wɛ, eɓe ɓanaa nyɔngɔ,
eɓe ɓato ɓa iɓota sa wɛ, na ɓato ɓa ezwele ɓali phɛnɛphɛ na wɛ. Phɔ
ɓookyesi ɓaɓona mokɔlɔ mosuu na ɓɛ́ɛ ɓamoeɓanga, ɓamoebuyisa ɓolaa
ɓosɔ phaa ɓakyelaka wɛ.
13 Kasi ɓo kolukye iɓanga ɓato phɔ ya izaa, ɓanga nde ɓaɓola, ɓato
ɓaaɔtɔnɔ maɓɔkɔ, na ɓaatɔnɔ makolo, na ɓato ɓa phɔlɔ miyo.
14 Emba wa moɓa na nkɔnzɔ, phɔ ɓɛ́ɛ teɓali na ekpele eya iebuyisa. Kasi
ɓamoebuyisela yango mokɔlɔ ŋwaa mokundwa ɓato ɓaa ɓosembo.»

Ete ya esɛlɛkɔ

15 Waaoka mɔnɔmɔ na ɓaaɓangaka ɓɛ́ɛ lowɔɔ mɛ, amba ya wɔ na
Yesu yokye: «Nkɔnzɔ na moto owa mozwa elele o izaa o Ɓokonzi pha
Ŋwaphongo!»
16 Yesu amba mokpela ete yokye: «Moto mɔnɔmɔ aɓɔngyaka esɛlɛkɔ
enɛnɛ, amba ɓanga na ɓato ɓaikye.
17 Waakoka imbɛlɛ sa izaa, amba ya toma moto wɛ owa etoma ikyɛ
imola ɓato ɓaaɓangaka yo oɓokye: “Ɓɛɛ yaka, uŋwaŋwa eye maphɔɔ
masɔ makokyi.”
18 Kasi ɓɛ́ɛ ɓasɔ, mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ atati iyonga ɓolimbisi. Owa ɓoo
amba ya wɔ na moto owa etoma yokye: “Nauti iyomba inzabi, esengyesi
oɓokye nakyɛ sikyeka. Naeɓɔndi ondimbisa.”
19 Ooyɔkɔ yokye: “Nauti iyomba matina ma mangɔmbɛ matano, nakyɛ
mameka naa mali malaa. Naeɓɔndi ondimbisa.”
20 Omoyokɔ yokye: “Nauti ilonga ŋwaŋwasi nde nkɔlɔ iye, yango mɛna
sikokyi iya.”»

21 «Moto wa etoma amba ya butwa oka mokonzi nwɛ, amba ya moimola maphɔɔ masɔ. Mokonzi amba ya oka yɔ. Amba ya wɔɔ na moto wɛ owa
etoma yokye: “Kyɛndɛ izele o bílele biangane ɓato na o nsɔngɔ ya mokyisi,
onzelele na ɓaɓola, ɓato ɓaaɔtɔnɔ maɓɔkɔ, ɓato ɓaa phɔlɔ miyo, na ɓato
ɓaaɔtɔnɔ makolo.”
22 Sakɔkɔ, moto owa etoma amba ya wɔ yokye: “Mokonzi nakyesi
ɓoontomakyi wɛ, kasi bilele bisuu bitaɓa pha.”
23 Mokonzi amba kula ya wɔ na moto owa etoma yokye: “Kyɛndɛ o
manzela na o manzabi. Nyɔsa ɓato ɓasɔ ɓamozwa wɛ na ɓokusi, phɔ
ingambi sa nga sitonde.
24 Nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Onte ya ɓato ɓasɔ ɓaaɓangakyi nga phanza,
moto na mɔnɔmɔ takokyi izwa elele o esɛlɛkɔ ya nga.”»

Phɔ ya ibutwa moekosi wa Yesu

25 Moluku ŋwa ɓato ɓaikye ɓaɓaka ɓaɓengye Yesu. Yesu amba ya
ekpana oli ɓɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
26 «Moto ookozingye iya oka nga asengyesi inzinga koleka ango, nyango,
ŋwaŋwasi wɛ, ɓana ɓɛ, ɓanaa nyango, mankanasa mɛ, eɓe na ɓomɔɔ phɛ,
ɓophe takokyi iɓa moekosi wa nga.
27 Moto oolɛ inyanya ekulusu yɛ phɔ ya imbenga, takokyi iɓa moekosi
wa nga.
28 Ɓo mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ kalukye itonga ingambi siinɛnɛ; amotazala
naino phɔ ieɓa motuya ŋwa phalanga ɓaamobungya yo, ɓowalongoɓa na
ɓaphalanga ɓali nɛ phɔ ya iunva ingambi mɛ.
29 Ka ɓotakyesi ɓaaɓona, ɓo awangye ingambi taambi siunva, ɓato ɓasɔ
ɓaasiwɛnɛ, ɓamobutwa imwɛkyɛ.
30 Ɓamowɔ ɓɛkye: “Moto oyo atatakyi itonga ingambi, tambi siunva.”
31 Nde ɓomɔ, ɓo mokonzi mɔnɔmɔ kalukye ikyɛ ŋwana mabita na
mokonzi mosuu, amotaa zala phanza phɔ ya iumunya, ɓo amokoka na
ɓatuluku nkoto iko ɓaali nɛ, iŋwana na nwɛbi nɛ ooli na ɓatuluku nkoto
mako maɓale.
32 Ɓo etaakokye, amotoma ɓatima oka mokonzi oomoyɔkɔ, naino
waataɓa yo itakye, phɔ ɓaɓɔngya.
33 Eli nde ɓomɔ, onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓo mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ taikyi isɔ iili nɛ taakokyi
iɓaa moekosi wa nga.»

Mokpa moote moli na vale

34 «Mokpa eli ekpele elaa. Kasi ɓo mumani vale, ɓamokula mobuya vale
ndengye'ye?
35 Te mokuli ɓa na ntina. Teɓakokyi imokyelela naa phɔ ya iɓɔngya
manyɛtɛ naa phɔ ya manzambi; ɓamovakye nde onze. Ooli na matoo ma
ioka, aokye!»

15

Ete ya mpate ebungakyi ezwa

1 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, ɓaphutise ɓamputi na ɓato ɓa masumu, ɓamba ya
ɓɛ́ɛ ɓasɔ oli Yesu phɔ ya imooka.
2 Ɓafalisayi eɓe na ɓateye ɓa miɓeko ɓaumelaka, ɓamba wɔ ɓɛkye:
«Moto mɛ kanyangyele ɓato ɓa masumu, kambe zaa na ná ɓɛ́ɛ elele
yɔnɔyɔ!»
3 Yango mɛna, Yesu amba ya ɓakpela ete eye:

4 «Bo mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ̀ɛ ali na mampate munkama, yɔnɔyɔ embi
bunga etaa ikye ika mako ibuwa mbuka ibuwa o bokye, phɔ ya ikyɛ luka
yɔnɔyɔ eebungyi tee nɔnɔ wa mo ezwa yo?
5 Imbɛlɛ sa moezwa yo, amoɓa na nkyisa ɓoikye; amoenyanya o
maɓɛkyɛ,
6 amobutwa o ingambi sɛ. Sima mɛ, amoangyinya bikamba ɓɛ, na
ɓabuɓa nɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: “Yaka ya sepele na nga molɔngɔ,
phɔ nazwe mpate ya nga eebungakyi!”
7 Na wɔ na ɓɛ̀ɛ, eli nde ɓomɔ o ikolo, nkyisa ya moɓa na ɓoikye, phɔ
ya moto wa masumu mɔnɔmɔ ooɓongosi motema, nkyisa mɛ ya moleka
yaaka ɓato ɓa ɓosembo mako ibuwa mbuka ibwa ɓaate ɓasengyesi na
iɓongola motema.»

Ete ya mpata ebungakyi ezwa

8 «Ka naa ɓo ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ ali na ɓaphalanga ɓa biɓende iko, ɓo
mpata yɔnɔyɔ ebungyi, etaalosa tala, etaakɔmɓɔ ingambi na ikyɛ miluka
na ɓolaa, tee nɔnɔ wa mokyɛ ezwa yo?
9 Emba imbɛlɛ siezwe yo, amoangyinya bikamba ɓɛ́ɛ na ɓabuɓa nɛ
yokye: “Yaka ya sepele na nga molɔngɔ, phɔ nazwe mpata ya nga
ebungakyi!”
10 Nde ɓomɔ, na wɔ na ɓɛ̀ɛ nga kye, nkyisa ili oka ɓanze ɓa Ŋwaphongo
phɔ ya moto wa masumu mɔnɔmɔ ooɓongosi motema.»

Ete ya ŋwana owa bungaka azwa

11 Yesu amba kula ya wɔ yokye: «Moto mɔnɔmɔ aɓaka na ɓana ɓa
ɓampele ɓaɓale.
12 Oo mosi amba ya wɔ na ango wa ɓɛ́ɛ yokye: “Tata, kaɓa ezwele ya
wɛ, ompɛ iyalo saaka nga.” Emba ango wa ɓɛ́ɛ amba ya kaɓa ezwele yɛ
onte ya ɓana ɓɛ́ɛ ɓaɓale.
13 Sima ya ɓanaa nkɔlɔ, ŋwana o mosi aesi ya ungya mbolo yɛ isɔ, akpe
ɓana ɓaphalanga akyɛ na ɓɛ́ɛ o mokyisi mɔnɔmɔ itakye. Omɔ, akyɛ ɓaɔtɔ
na maphɔɔ mazanga ntina.
14 Waunva yo ɓaphalanga, zilo sikusi saamba ya nyɔlɔ o mokyisi mɛ;
amba tata izanga na ntoma ya izaa.
15 Amba kyɛ nyɔlɔ etoma oka moto mɔnɔmɔ wa mokyisi mɛ. Moto mɛ
amba motoma o manzabi mɛ akyɛ ɓanza mangulu.
16 Aɓaka nana phowa ya itonza ibu sɛ na ntoma yaɓaka mangulu mazee,
kasi na moto mɔnɔmɔ taika mophɛ yango.
17 Emba amba ya miyɔɔ yokye: “Ɓato ɓa etoma ɓa tata ɓasɔ, ɓazee
mapa ɓamaotwe, nde nga wawa na we na nzala!
18 Na mobutwa oka tata, namba wɔ nɛ ngakye: Tata, na kyɛlesi ikolo
ɓoɓe, naekyelesi na wɛ ɓoɓe.
19 Sikokyi ikula ɓangama ŋwana wa wɛ. Inkyele ndokolo mɔnɔmɔ na
ɓato ɓa wɛ ɓa etoma.”»
20 Amba ya kpa nzela ya ibutwa oka ango.
«Waataɓa yo ŋwana itakye na ingambi, ango amba mowɛnɛ, amba oka
ngɔngɔ: Amba kyilingana akyɛ moyamba.
21 Ŋwana amba ya wɔ na ango yokye: “Tata, nakyelesi ikolo ɓoɓe,
naekyelesi na wɛ ɓoɓe. Sikokyi ikula ɓangama ŋwana wa wɛ…”
22 Kasi ango amba ya wɔɔ na ɓaombo ɓɛ́ɛ yokye: “Yaka izele na etobu
elekyi ɓolaa, omolasa yɛ; omolasa mumpɛtɛ o munsɛ na bikoto o makolo.
23 Yaka na ŋwana wa ngɔmbɛ owa isa, omoɓome, tozee, tokyele esɛlɛkɔ.

24 Phɔ ŋwana wa nga okowɛnɛ ɓɛ̀ɛ oyo awaka, kasi akuli butwa na
ɓomɔɔ, abungaka kasi akuli zwama.”» Emba ɓamba ya tata esɛlɛkɔ.
25 «Imbɛlɛ mɛ ŋwana wa moto mɛ oo ɓola aɓaka o inzabi. O ibutwa
sɛ, wakoma yo phɛnɛphɛ na ingambi, aesi ya okaa tɔkɔ ya meembo na
mbina.
26 Amba ya ɓanga mɔnɔmɔ na ɓaombo ɓa ɓɛ, amba motuna, lowɔ ye
loolekane.
27 Moombo mɛ amba moimola yokye: “Eli ŋwana nyɔngɔ aesi, yango
mɛna ɔngɔ aɓomi ŋwana wa ngɔmbɛ owa isaa, phɔ amowɛni aesi yabutwa
na nzoto ndaa.”
28 Emba ŋwana oo ɓola amba oka yɔ, tamba na ɓenela inyɔlɔ o ingambi.
Ango amba tɔkɔlɔ ikyɛ moɓɔndɔ.
29 Kasi ŋwana amba ya buyisa ango yokye: “Kyeka mambula maikye
maaekyelele nga satiyola miɓeko ma wɛ; kasi nga naino tombomesi nɔnɔ
ŋwana wa mbosi phɔ ya ikyela esɛlɛkɔ na ɓɛbi na nga.
30 Kasi oesi ŋwana wa wɛ oyo, iyo owaɔtɔ ezwele ya wɛ esɔ na ɓaɓasi,
omoɓomesi ŋwana wa ngɔmbɛ owa isaa!”
31 Emba ango amba ya wɔ nɛ yokye: “Ŋwana wa nga, iwɛ oli na nga
nkɔlɔ isɔ wawa, mbolo isɔ iili na nga, ili ya wɛ.
32 Kasi tosengyesi ikyela esɛlɛkɔ, toombe na sepela phɔ ŋwana nyɔngɔ
okowɛnɛ wɛ oyo awaka kasi ali na ɓɔmɔɔ, abungaka, azwa!”»

16

Kapita owa malondo

1 Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ yokye: «Moto mɔnɔmɔ wa ezwele
aɓaka na kapita ooko ɓanza mbolo yɛ; ɓato ɓasu ɓamba moimola oɓokye,
kapita wa wɛ, kaɔtɔ mbolo ya wɛ.
2 Mokolo mbolo amba ya ɓanga kapita amba ya wɔ nɛ yokye: “Maphɔɔ
iye maaokye nga ɓawɔ phɔ ya wɛ? Imbuyisa nkanda isɔ ikyelakyi wɛ
etoma ya wɛ, phɔ tata lɔlɔ tokokyi ikula ɓaa kapita ya mbolo ya nga.”
3 Emba kapita amba miwɔlɛ yo mampenza yokye: “Namokyela ɓo?
Ɓo mokolo mbolo amanye o etoma? Iɓala manzabi, sili na ɓokusi.
Ikyɛmionga, naokye sɔɔ.
4 Naebi yaa mokyela nga phɔ ɓo ɓamanye o etoma, ɓato ɓanzambakye
o mangambi ma ɓɛ.”
5 Emba, amba ya ɓanga ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka na mbɔngɔ na mokonzi nwɛ
mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ. Amba ya tuna moto owa o ɓoo yokye: “Oli na
mbɔngɔ ya mokonzi ŋwa nga ya ɓo?”
6 Moto mɛ amba ya mobuyisa yokye: “Ɓa tonoo mukama ɓa mauta.”
Kapita amba ya wɔ nɛ yokye: “Kyeka mokanda ŋwa mbɔngɔ ya wɛ, zala
izele, koma makoo matano.”
7 Atuni oomoyɔkɔ yokye: “Iwɛ oli na mbɔngɔ ya ɓo?” Amba ya
mobuyisa yokye: “Ɓasakyi mukama ɓa ble.” Kapita amba ya wɔ nɛ yokye:
“Kyeka mokanda ŋwa mbɔngɔ ya wɛ, koma ɓasakyi mako mwambi.”
8 Mokonzi amba kumisa kapita owa ɓolɛ mɔna phɔ ya malondo mɛ.
Phɔ ɓato ɓa mokyisi mumu ɓakalangana o maphɔɔ koleka ɓɛbi na ɓɛ́ɛ
ɓaatambule na moo.»
9 Yesu ambakula ɓakya yokye, nga nawɔ na ɓɛ̀ɛ ɓoɓo: Luka bikamba na
ezwele ya wɛ eya ɓɔlɛ, phɔ wa mounva ezwele mɛ, ɓaeyambe o mokyisi
ŋwa ɓoɓɛlɛ.

10 Moto ooli na ɓosembo o maphɔɔ maakyikyi, amoɓa na ná ɓosembo
o maphɔɔ maanɛnɛ. Kasi moto otoli na ɓosembo o maphɔɔ maakyikyi,
takokyi na iɓa na ɓosembo o maphɔɔ maanɛnɛ.
11 Ɓo toika ɓa na ɓosembo na ɓaphalanga ɓaakosa ɓato, owa moephɛ
eyakolo ezwele nza?
12 Ka ɓo toika ɓa na ɓosembo na mbolo ya ɓato ɓasuu, owa moephɛ
mbola yaka yawɛ nza?
13 «Moto wa etoma mɔnɔmɔ takokyi ikyelela ɓankolo ɓaɓale: Naa
amoina mɔnɔmɔ, amba zinga omoyɔkɔ; naa aamiphɛ mi mɔnɔmɔ,
amotiyola omoyɔkɔ. Tokokyi ikyelela mbala yɔnɔyɔ Ŋwaphongo na
ɓaphalanga.»

Miɓeko ma Ɓokonzi pha Ŋwaphongo

14 Ɓafalisayi ɓaokaka maphɔɔ masɔ mamana, ɓambaka ɛkyɛ Yesu phɔ
ɓazingaka ɓaphalanga.
15 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Bɛ̀ɛ komiwɛninya o miyo ma
ɓato oɓokye oli ɓato ɓa ɓosembo. Kasi Ŋwaphongo kaeɓe mandondo
ma ɓɛ̀ɛ. Oeɓe oɓokye maphɔɔ masɔ mawɛnɛ ɓato manɛnɛ, Ŋwaphongo
kamawɛnɛ nde phaa.
16 Imbɛlɛ saa miɓeko ma Mose na ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo sasuka na
Yoane Moɓatise. Kasi tata o imbɛlɛ saka Yoane Moɓatise, Simo Elaa ya
Ɓokonzi pha Ŋwaphongo eimolami, emba moto munsɔ kakyele ɓokusi
phɔ ya inyɔlɔ.
17 Ikolo na munse yamolekana nde na mɔɔ, kasi teɓakokyi imanya nɔnɔ
ŋwana lowɔ mokyikyi o miɓeko.
18 Moto munsɔ oolɛɛ ŋwasi wɛ, alongyi mosuu kakyele phemba; na
olongyi ŋwaŋwasi oolɛɛ ɓɛ́ɛ na ɓolonga kakyele phemba.»

Moto wa ezwele na Lazalo

19 «Yaɓaka o mokyisi mɔnɔmɔ, moto wa ezwele aɓaka kalate bitobu
bilaa na baamotiya; nkolo isɔ aɓaka kazee nde ntoma indaa ndokolo
kakyele esɛlɛkɔ.
20 O ɓoo pha ingambi sɛ, moɓola mɔnɔmɔ nkombo yɛ Lazalo, nzoto yɛ
yatondaka na maphika, aɓaka kamilangya omɔ.
21 Aɓaka na phowa ya izaa nɔnɔ mpusu yaɓaka kyilale na mozwe o se
ya mesa. Kasi yaɓaka nde manva maaɓaka maya lɛtɛ maphika mɛ.
22 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ moɓola amba ya waa. Ɓaanze ɓamba ya munyanya
ooli Abalayama. Moto wa ezwele aesi ya waa mɛ, ɓamokundi.
23 O mokysi ŋwa ɓawe, aɓaka kawɛnɛ ɓolɔsi ɓoikye. Waatomba yo miyo
o ikolo, aesi ya wɛnɛ Abalayama na itakye, na Lazalo azasi phɛnɛphɛ nɛ.
24 Amba ya aŋwana yokye: “Tata Abalayama, inzokye ngɔngɔ, toma
Lazalo, anyinya sɔngyɛ ya munsɛ nwɛ o maa, antangya o lole, phɔ na
wɛnɛ ɓolɔsi ɓoikye o itumbu sa ŋwenya sisi.”
25 Abalayama amba mobuyisa yokye: “Ŋwana wa nga, umunya oɓokye
wazwaka ezwele waaɓaka wɛ na ɓomɔɔ, kasi Lazalo aɓaka kawɛnɛ mpasi.
Uŋwaŋwa eye wawa ɓamoɓɔndɔ kasi iwɛ kowɛnɛ mpasi.
26 Waambi na ɓaa motepha mozindo onte ya ɓanga na ɓɛ̀ɛ. Phɔ ɓato
ɓazingye iuta oni, phɔ ya iya oomɔ ɓɛ́ɛ sakoka, na moto na mɔnɔmɔ
takokyi iuta oomɔ ayei oni.”
27 Moto wa ezwele amba ya wɔ yokye: “Tata, ɓo ɓaɓona na eɓɔndi, toma
Lazalo o ingambi sa tata,
28 phɔ nali na ɓanaa mama ɓa ɓampele ɓatano. Akyɛ ɓakyebisa phɔ
ɓɛ́ɛ sayaa na ɓɛ́ɛ o elele eya mpasi eye.”

29 Abalayama amba ya mobuyisa yokye: “Ɓanaa nyɔngɔ ɓali na Mose
na ná ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo ɓaaɓakyebisa, ɓaɓaokye!”
30 Moto wa ezwele yokye: “Phe, tata Abalayama. Ɓo moto mɔnɔmɔ auti
onte ya ɓawee akyɛ ɓa imola, ɓamoɓongola motema.”
31 Kasi Abalayama amba ya mobuyisa yokye: “Ɓo teɓaokyi Mose na
ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo, na ɓo moto mɔnɔmɔ auti onteya ɓawee, ete
ɓaanole.”»

17

Sa ɓaa iɓaku phɔ ya moto

1 Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Maphɔɔ makyele oɓokye
moto akyele masumu temakokyi izanga. Kasi ngɔngɔ eli na moto
okotomisa ɓɛbi oɓokye ɓakyele masumu!
2 Elekyi ɓolaa phɔ yɛ oɓokye ɓamotingya iɓanga siinɛnɛ o nkyingo,
ɓamovakye o ebale, phɔ yo sakula tomisa mɔnɔmɔ na ɓaakyikyi ikyela
masumu.
3 Nde kokyeɓe!
Ɓo nwɛbi na wɛ akyelesi isumu, omooya; ɓo aanosi isumu sɛ, omolim-
bisa.
4 Ka ɓo aekyelesi masumu mbala sambo na mokɔlɔ mɔnɔmɔ, ambi ya
mbala yɔnɔyɔ na yɔnɔyɔ iyawɔ yokye: “Indimbisa”, wɛ omolimbisaka.»

Ianola

5 Ɓatoma ɓamba ya wɔ na Nkolo ɓɛkye: «Kosa ianola sa ɓanga.»
6 Nkolo amba ya wɔ yokye: «Ɓo oɓakyi nɔnɔ na ŋwana ianola sikyikyi
ɓooli mumbuma ŋwa mutardɛ, nde owɔkyi na ŋwete mumu oɓokye:
“Phikwa wawa kyɛndɛ miphika o ebale enɛnɛ”, nde moetose.»

Maphɔɔ maasengyesi moto wa etoma ikyela

7 «Moto nza onte ya ɓɛ̀ɛ ɓo ali na moombo ookomoɓalele inzabi naa
ookomoɓanzisa manyama, amowɔ nɛ ɓo auti o manzabi oɓokye: “Kyɛndɛ
kyɛzala o mesa izele ozee?”
8 Etawɔ nɛ nde oɓokye: “Ondambele ntoma ya izaa, lata etobu elaa
ombɔngyisa mesa, na ze na nywe; emba sima na wɛ waamba zaa waamba
ná inywa.”
9 Nkolo kaphɛ moombo wɛ mɛlɛsi phɔ akyesi iimotomakyi yo? Phe.
10 Eli nde ɓomɔ phɔ ya ɓɛ̀ɛ; ɓo okyesi maphɔɔ masɔ maa etoma ɓɛ, wɔ
oɓokye: “Toli nde ɓato ɓa etoma pha. Tokyesi nde etoma esengyelakyi
ɓanga ikyela.”»

Yesu abikye ɓato iko ɓaa maɓa

11 Waaɓa Yesu kakyɛndɛ o Yelusalɛmɛ, amba lekana onte ya Samaliya
na onte ya Galileya.
12 Waanyɔlɔ yo o mokyisi mɔnɔmɔ, ɓato iko ɓaa maɓa, ɓamba ya vana
nɛ. Ɓamba tɛmɛ ŋwana itakye,
13 ɓamba butwa iaŋwana ɓɛkye: «Yesu, Moteye, olokye ngɔngɔ!»
14 Waaɓa wɛnɛ Yesu, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Kyɛndɛ kyɛmiteya oka
ɓanganga ɓa Ŋwaphongo.» Waɓa ɓɛ́ɛ ɓakyɛndɛ, ɓabikaka.
15 Mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ, waawɛnɛ yo oɓokye abikyi, aesi ya butwa oli
Yesu, atati ikumbela Ŋwaphongo na ŋwɛsi ikolo.
16 Amba kyɛ mivaka ɓoo nɔnɔ ose, o makolo ma Yesu, amba mophɛ
mɛlɛsi. Moto mɛ aɓaka Mosaliya.

17 Emba Yesu amba wɔ yokye: «Ɓɛ ɓasɔ iko teɓaikyibika? Ka ibuwa
ɓaayɔkɔ ɓali bi?
18 Onte ya ɓɛ́ɛ tewazwaa moto ooɓomesi iya phɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi,
yesi nde mobutu oyo?»
19 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Inua, kyɛndɛ, ianola sa wɛ siebikye.»

Ndengye eya moya Ɓokonzi pha Ŋwaphongo

20 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, ɓafalisayi ɓamba ya tuna Yesu ɓɛkye: «Ɓokonzi pha
Ŋwaphongo pha moya imbɛlɛ iye?» Amba ya ɓabuyisa yokye: «Ɓokonzi
pha Ŋwaphongo ete ɓoye ndokolo ekpele ekyewɛnɛ ɓɛ́ɛ na miyo.
21 Ete ɓaawɔ oɓokye: "Kyeka phango ɓoɓo!" naa "phango ɓona." Oeɓe
oɓokye, Ɓokonzi pha Ŋwaphongo ɓoli onte ya ɓɛ̀ɛ.»
22 Boɓɛlɛ, amba ya wɔ na ɓaekosi yokye: «Nkɔlɔ yaa moya, wa
moɓa na phowa ya iwɛnɛ Ŋwana wa moto nɔnɔ mokɔlɔ mɔnɔmɔ, kasi
otoomowɛnɛ.
23 Ɓamowɔ na ɓɛ̀ɛ oɓokye: "Kyeka yo ona, yo oyo."» Ɓɛ̀ɛ sakyɛndɛ,
sakyilingana omɔ.
24 Phɔ mɔkɔlɔ ŋwaa moya Ŋwana wa Moto, ŋwamoɓa ndokolo
munkankasi mungyɛngyɛ mbala yɔnɔyɔ, mowɛninya ikolo na suka na
suka.
25 Kasi phanza asengyesi itaa wɛnɛ ɓolɔsi, ɓato ɓa lɔlɔ eye ɓaamolɛɛ.
26 «Nde ɓowakyelamaka wango o nkɔlɔ yaaka Nowa, yamokyelama nde
ɓomɔ o nkɔlɔ yaaka Ŋwana wa Moto:
27 Ɓato ɓazaaka, ɓanywaka, ɓalongaka, ɓalongyinyaka, tee nɔnɔ mokɔlɔ
ŋwa nyɔlɔ Nowa o masuwa maatongaka yo; emba maa maamba ya zinza
mokyisi, maamba ɓaɓoma ɓɛ́ɛ ɓasɔ.
28 Yamoɓa ndokolo imbɛlɛ saka Lota, ɓato ɓaɓaka ɓazee, ɓanywe,
ɓaombe, ɓaungya, ɓaphikye, ɓatongye mangambi;
29 kasi mokɔlɔ ŋwaa manaka Lota o Sɔdɔmɔ, Ŋwaphongo anɔyaka uta
o ikolo mbula ya ŋwenya na muuwɛ ndokolo mobulubutu mookusi ya
ɓomaka ɓato ɓasɔ.
30 Yamokyelama nde ɓomɔ, mokɔlɔ ŋwaamiwɛninya Ŋwana wa Moto.»
31 «Mokɔlɔ mɛ, moto owa moɓa o iɓanda, yo sanyɔlɔ o ingambi ikyɛ
ikpa mbolo yɛ; nde ɓomɔ na owa moɓa o inzabi, yo sabutwa na munsima.
32 Umunya ya lekanaka na ŋwasi wa Lota.
33 Moto okolukye ibikya ɓomɔɔ phɛ, aɓobungya, ka owaaɓobungya
aaɓobikya.
34 Nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Muna mokɔlɔ mɛ, ɓato ɓaɓale ɓamilangya
ntangye yɔnɔnɔ: Ɓamokpa mɔnɔmɔ, ɓamwika oomoyɔkɔ.
35 Ɓaɓasi ɓaɓale ɓamoɓa ɓatwakye o omba yɔnɔyɔ: Ɓamokpa mɔnɔmɔ
ɓamwika oomoyɔkɔ. [
36 Ɓampele ɓaɓale ɓamoɓa o inzabi: Ɓamokpa mɔnɔmɔ, ɓamwika
oomoyɔkɔ.]»
37 Ɓaekosi ɓamba ya tuna Yesu ɓɛkye «Nkolo, maphɔɔ mɛ ma
molekama bi?» Amba ya ɓabuyisa yokye: «Elele eya moɓa eɓembe,
biwawanga ɓamoangana wamɔ.»

18

Ete ya ŋwaŋwasi ɓozengye na zuzi

1 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, Yesu amba ya pkela ɓaekosi ɓɛ́ɛ ete, phɔ ya iɓateya
oɓokye ɓasengyesi iɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo nkɔlɔ isɔ, ɓɛ́ɛ saphɛmbɛ.

2 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Yaɓaka o mokyisi mɔnɔmɔ zuzi mɔnɔmɔ
taikaka ɓaa kaile Ŋwaphongo, taikaka ɓaa kasaka na ɓato.
3 Ŋwaŋwasi ɓozengye mɔnɔmɔ aɓaka o mokyisi mɛ. Aɓaka kakyɛ
nyingonela na zuzi mɛ nkɔlɔ isɔ yokye: “Intenele ɓolombe ɓolaa na moto
owa lowɔɔ na nga.”
4 Mbala nzikye zuzi mɔna taikaka ɓa kaɓenele imotenela ɓolomɓe. Kasi
amba miwɔlɛ yokye: “Na ɓo siile Ŋwaphongo, na ɓo siitosa ɓato,
5 kasi phɔ ɓozengye ɓoɓo ɓontungyisa, naamotenela ɓolombe. Ɓo phe,
nde sizasi ɓose.”»
6 Emba Nkolo amba ɓakya yokye: «Okyemela na ɓolaa iiwɔɔ zuzi ootoli
na ɓosembo oyo.
7 Emba Ŋwaphongo amolɛ salongya ɓato ɓaaɔlɔ yo, ɓo ɓamoɓɔndɛsi na
moo na mokɔlɔ? Amowɔ na ɓɛ́ɛ oɓokye ɓaataziya?
8 Na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Aaɓatenela ɓolombe izele. Kasi waa moya
Ŋwana wa Moto, amoyazwa ianola o mokyisi?»

Ete ya mofalisayi na mophutise wa mputi

9 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, Yesu amba ya kpa ete eye phɔ ya ɓato ɓaa miwɛnɛ
ɓato ɓa ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo, ɓaawɛnɛ ɓato ɓayɔkɔ pha,
yokye:
10 «Ɓato ɓaɓale ɓakyɛkyɛ ɓondɛlɛ o Tempelo, mɔnɔmɔ aɓaka mofal-
isayi, omoyɔkɔ mophutise wa mputi.
11 Mofalisayi amɓa kyɛ tɛmɛ o ɓoo pha ɓato ɓasɔ, amba ɓɔndɛlɛ o
motema yokye: “Oo Ŋwaphongo, naephɛ mɛlɛsi phɔ sili ya ɓato ɓaayɔkɔ,
ɓɛ́ɛ ɓali ɓaibi, ɓato ɓate ɓali na ɓosembo, ɓakyesi ɓa phemba, naa ɓooli
mophutise wa mputi mɔna.
12 Na pɔsɔ yɔnɔyɔ na miime ntoma mɓala iɓale. Onte ya mbolo isɔ
iikyizwe nga, na emanyisa ekpele yɔnɔyɔ onte ya iko.”
13 Mophutise wa mputi yo atɛmi nde na itakye, taikaka zinga na itomba
miyo o ikolo, kasi aɓaka kamiwande nde o ɓontolo, kawɔ yokye: “Oo
Ŋwaphongo inzokye ngɔngɔ, nga moto wa masumu.”
14 Nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Waabutwa mophutise wa mputi o ingambi sɛ,
aɓaka moto wa ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo, kasi mofalisayi phe. Phɔ
moto munsɔ ookomitombe ɓaamuya. Kasi ookomiuya ɓaamotomba.»

Yesu apambosi ɓana ɓakyɛ

15 Ɓato ɓamba yelela Yesu ɓana ɓakyɛ phɔ aɓatandele maɓɔkɔ.
Waawɛnɛ ɓaekosi ɓaɓona, ɓatataka iɓaoya.
16 Kasi Yesu amba ya ɓanga ɓana ɓakyɛ oli yo, amba ya wɔ yokye: «Lɛ
ɓana ɓakyikyi ɓaye oka nga! Saɓakatela, phɔ Ɓokonzi pha Ŋwaphongo
ɓoli phɔ ya ɓato ɓali ɓooli ɓɛ.
17 Nde phɛlɛ naewɔlɛ ngakye: Ɓo moto tayambi Ɓokonzi pha
Ŋwaphongo ndokolo ŋwana mokyɛ phe, takokyi inyɔlɔ omɔ.»

Moto wa ezwele

18 Mokonzi mɔnɔmɔ wa ɓayuda amba ya tuna Yesu yokye: «Moteye o
molaa, nakyele ɓo phɔ na zwe ɓɔmɔɔ pha ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ?»
19 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Phɔ ya'ye kontangye moto molaa?
Moto molaa tali, ɓo teeɓe nde Ŋwaphongo.
20 Koeɓe miɓeko: “Sakyela ɓaphemba, saɓoma moto, saiɓa, satɛmɛ
ɓonzoka pha ɓɔɔlɛ, kumola nyɔngɔ na ɔngɔ.”»
21 Moto owa ezwele amba mobuyisa yokye: «Natosa miɓeko misɔ
maamina tata ɓoŋwana pha nga.»

22 Waa oka Yesu ɓaɓona, amba ya wɔ nɛ yokye: «Kyeezangye ekpele
yɔnɔyɔ: Kyɛ ungya mbolo ya wɛ isɔ, okaɓele ɓaɓola ɓana ɓaphalanga.
Wamozwa ezwele o ikolo; emba yaka ya mbengye.»
23 Waaoka moto wa ezwele mɛ ɓaɓona, amba butwa na ngɔngɔ, phɔ
aɓaka na ezwele iikye.
24 Waawɛnɛ Yesu oɓokye moto mɛ abuto na ngɔngɔ, amba ya wɔ yokye:
«Wali kamba phɔ ya ɓato ɓa ezwele inyɔlɔ o Ɓokonzi pha Ŋwaphongo!
25 Phɛlɛ wali kamba phɔ ya Shamo inyɔlɔ o iluu sa sɔlu, kasi wambi
kula ɓa nkamba koleka phɔ ya moto wa ezwele inyɔlɔ o Ɓokonzi pha
Ŋwaphongo.» 26 Ɓato ɓaaɓaka ɓamokye ɓamba wɔ ɓɛkye: «Emba
owamba bika nza?»
27 Yesu amba buya yokye: «Maphɔɔ maate maakokye ɓato ikyela,
Ŋwaphongo kamakyele.»
28 Petelo amba ya wɔ na Yesu yokye: «Okyemela, ɓanga toika ika isɔ
yaɓaka na ɓanga phɔ ya ieɓenga.»
29 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nde phɛlɛ, na wɔ na ɓɛ̀ɛ, ɓo moto
aikyi ika ingambi, ŋwaŋwasi, ɓana nyango, ɓaɓoti, ɓana phɔ ya Ɓokonzi
pha Ŋwaphongo,
30 moto mɛ amozwa mbolo nzikye koleka o imbɛlɛ sisi, emba o nkɔlɔ
yaamoyaa amba zwa ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ.»

Yesu akuli imola mbala eya iyato, ɓo wa mowa yo na ɓo wa mokundwa yo

31 Yesu aesi yakpa ɓaekosi ɓɛ̀ɛ iko mbuka ɓaɓale, amba ya wɔ na
ɓɛ́ɛ yokye: «Okyemela, uŋwaŋwa eye tokyɛndɛ o Yelusalɛmɛ, omɔ,
maphɔɔ masɔ makoma ɓaumosi ɓa Ŋwaphongo phɔ ya Ŋwana wa Moto
mamokokyisama.
32 Phɔ ɓaamoambya o maɓɔkɔ ma ɓato ɓamasumu, ɓaamoɛkyɛ,
ɓaamotola, ɓaamotowa matee;
33 waamounva ɓɛ́ɛ imobinda phimbo, ɓaamoɓoma, emba sima ya nkɔlɔ
iyato amokundwa.»
34 Kasi ɓaekosi teɓaikaka sɔsɔlɔ ntina ya maphɔɔ mɛ, teɓaikaka eɓa na
yaunvaka wɔ Yesu.

Yesu abikye moto owa phɔlɔ miyo

35 Waakoma Yesu phɛnɛphɛ na Yeliko, moto mɔnɔmɔ owa phɔlɔ miyo,
azalaka o imbale ya nzela phɔ ya ionga ɓaalekane.
36 Waaoka yo tɔkɔ ya moluku ŋwa ɓato ɓalekane, amba ya tuna yokye:
«Eni ɓa lowɔ iye?»
37 Ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Kyelekane Yesu owa Nazalɛtɛ.»
38 Emba amba yaaŋwana yokye: «Yesu, Ŋwana wa Davidi, inzokye
ngɔngɔ!»
39 Ɓato ɓaaɓaka ɓatambule o ɓoo, ɓamba mozibisa phɔ aikale ɓose,
kasi yo amba kula yaaŋwana nde na ɓokusi yokye: «Ŋwana wa Davidi,
inzokye ngɔngɔ!»
40 Yesu amba ya tɛmɛ, amba ya onga oɓokye ɓamoyelele nɛ. Waakoma
moto owa phɔlɔ miyo phɛnɛphɛ na Yesu amba motuna yokye:
41 «Kozingye oɓokye na ekyele iye?» Moto owa phɔlɔ miyo yokye:
«Nkolo, kyela oɓokye nakule wɛnɛ!»
42 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Kula wɛnɛ! Ianola sa wɛ siebikye.»

43 Mina wamɔ, moto mɛ abuto iwɛnɛ, abuto iɓenga Yesu
naikyɛmikumbela Ŋwaphongo. Waawɛnɛ ɓato ɓasɔ ɓaaɓona, na ɓɛ̌ɛ
ɓabutwaka ikyɛmikumbela Ŋwaphongo.

19

Yesu na Zakayo

1 Waanyɔlɔ yo o Yeliko, Yesu amba tamba mokyisi.
2 Moto monɔmɔ aɓaka omɔɔ nkomo yɛ Zakayo, aamba ya tɔkɔlɔ; yo
aɓaka mɔnɔmɔ na ɓakonzi wa ɓa phutise ɓa mputi, na moto wa ezwele
iikye.
3 Alukaka iwɛnɛ Yesu, kasi ɓo waɓaka yo mokuwe, taikaka koka
imowɛnɛ phɔ ya moluku ŋwa ɓato.
4 Wawɛnɛ yo ɓaɓona, amba kyilingana o ɓoo, akyɛ baa o ikolo sa ŋwete
ŋwa sikɔmɔlɛ, phɔ waa moyalekana Yesu wamɔ, amowɛnɛ na ɓolaa.
5 Waakoma Yesu o elele mɛ, amba tomba miyo o ikolo, amba ya wɔ nɛ
yokye: «Zakayo, uta mizele: Phɔ nasengyesi lɔlɔ ikyɛ ɓaa o ingambi sa
wɛ.»
6 Zakayo amba ya uta izele, amba moyamba o ingambi sɛ na nkyisa.
7 Ɓato ɓasɔ ɓaawɛnɛkyɛ lowɔ mɛ, te ɓaikaka sepela na lango, ɓamba
wɔ ɓɛkye: «Akyɛ ɓaa nde oka moto wa masumu!»
8 Kasi Zakayo amba ya susana o ɓoo pha Nkolo, amba ya wɔ nɛ
yokye: «Nkolo, okyemela, nakaɓe mbolo ya nga na miɓale, naphɛ ɓaɓola
ndambo eyɔkɔ. Ɓo nakpesi moto ɓaphalanga ɓaikye na malondo maɓe,
namobuyisele ɓɛ̌ɛ mbala ine.»
9 Emba Yesu amba wɔ phɔ yɛ yokye: «Lɔlɔ eye, ibikyi siesi o ingambi
sisi, phɔ na wɛ, oli ŋwana wa iɓota sa Abalayama mɛ.
10 Phɔ Ŋwana wa Moto aesi yaluka ná iya bikya ɓato ɓaabunga.»

Ete ya ɓaphalanga

11 Yesu ambakula ya kpela ɓato ɓaokaka maphɔɔ mamana ete esuu. Phɔ
waaɓa yo phɛnɛphɛ na Yelusalɛmɛ, ɓato ɓaumunyaka oɓokye Ɓokonzi
pha Ŋwaphongo pha mowɛnɛnɛ nde mina wamɔ.
12 Emba Yesu amba ya wɔ yokye: «Moto mɔnɔmɔ wa iɓota sa ɓokonzi
akyɛkyɛ o mokyisi mɔnɔmɔ itakye phɔ ɓamokyele mokonzi, sima amba
kula ya butwa.
13 O ɓoo pha ikyɛndɛ, amba ya ɓanga ɓaombo iko mi ɓaombo ɓɛ, aesi
yaɓakaɓela moto na moto ebuni yɔnɔyɔ ya wolo ya motiya moikye, amba
ya wɔ na ɓɛ̌ɛ yokye: “Kyela mumbongu na ɓaphalanga ɓaaɓana, tee nɔnɔ
wa moya nga.”
14 Kasi ɓato ɓa mokyisi nwɛ ɓamoinaka, ɓamotomelaka ɓato phɔ ya ikyɛ
wɔ nɛ oɓokye: “Toloanole oɓokye aɓe mokonzi ŋwa ɓanga.”
15 Waamokyela ɓɛ̌ɛ mokonzi, amba ya butwa o mokyisi nwɛ. Amba ya
ɓanga o ɓoo phɛ ɓato ɓa etoma ɓakaɓelaka yo ɓaphalanga phɔ ya iyeɓa
ɓookose moto mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ ɓaphalanga ɓaazwaka yo.
16 Owa o ɓoo amba ya wɔ yokye: “Nkolo, eɓende ya ɓaphalanga yɔnɔyɔ
eya mpɛkyɛ wɛ eɓoti biɓende iko ba wolo.”
17 Nkolo amba ya wɔ yokye: “Ɓolaa, moto wa etoma o molaa. Okyesi
ɓolaa o maphɔɔ makyikyi, na moebuya mokonzi wa nkyisi iko iinɛnɛ.”
18 Owa iɓale amba ya wɔ yokye: “Nkolo, eɓende ya ɓaphalanga yɔnɔyɔ
eya mpɛkyɛ wɛ, eɓoti biɓende bitano ba wolo.”

19 Nkolo amba ya wɔ nɛ yokye: “Iwɛ, na moebuya mokonzi ŋwa nkyisi
itano iinɛnɛ.”
20 Oomoyɔkɔ amba ya wɔ yokye: “Nkolo, kyeka eɓende ya wɛ yɔnɔyɔ
ya ɓaphalanga yango eye, na ezingaka na itambala, namba eɓomba.
21 Naɓaka na ile, phɔ oli moto mɔnɔmɔ wa nkamba, kokpe mbolo
yateyaikaka wɛ langya, konɔkɔ o elele eteyikaka wɛ phika.”
22 Nkolo amba ya mobuyisa yokye: “Oli moto wa etoma moɓe,
namoesambisa nde na maloɓa ma wɛ mampenza. Waeɓaka oɓokye nga
nali moto mɔnɔmɔ wa nkamba, nakpe mbolo yateyaikaka nga langya,
nanɔkɔ o elele eteyaikaka nga phika.
23 Ka phɔ ya'ye toikaka kyɛ ɓomba ɓaphalanga ɓanga naɓo o bankyi? O
iyabutwa sa nga nde naesi ya ɓazwa na matabisi.”*
24 Ɓoɓɛlɛ nkolo amba ya wɔ na ɓato ɓaaɓaka wamɔ yokye: “Omoɓɔlɔlɔ
eɓende ya wolo mɛna, oephɛ oli na biɓende iko.”
25 Ɓato ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: “Mokonzi, yo nga ali na ɓɛ̀ɛ ikoo!”
26 Nkolo amba ya ɓabuyisa yokye: “Nawɔ na ɓɛ̀ɛ, moto ooli na ɓanaa
mbolo, ɓamokula moɓakyisa mbolo nsuu. Ka ooli pha, ɓa moɓɔlɔlɔ na
ŋwana ndambo ooli nɛ.
27 Phɔ ya ɓanguna ɓa nga, ɓato ɓate ɓaikaka zinga oɓokye nga naɓe
mokonzi ŋwa ɓɛ, yaka na ɓɛ́ɛ wawa, emba oɓatene nyɛsi o miyo ma nga!”»

Yesu anyɔsi o Yelusalɛmɛ

28 Waaunva yo iwɔ ɓaɓona, Yesu aesi ya tambula o ɓoo phɔ ya ikyɛndɛ
o Yelusalɛmɛ.
29 Waakoma yo phɛnɛphɛ na Ɓetefaze na Ɓetani, mbale ya ngomba ya
ɓa olive, amba ya toma ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaɓale
30 amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Kyɛndɛ o mokyisi mokyekane na ɓanga;
waamokoma ɓɛ̀ɛ omɔ, wamokyɛndɛ wɛnɛ ŋwana wa mpunda atingyi,
naino moto taɓaa miyango. Oeyingole, oye na yango wawa.
31 Ka ɓo moto mɔnɔmɔ aetuni oɓokye: “Koeyingole phɔ ya'ye?”
Omobuyisa oɓokye: “Phɔ Nkolo asengyesi na yango.”»
32 Ɓoɓɛlɛ ɓaekosi mɛ ɓaɓale ɓamba ya kyɛndɛ, ɓakyɛ takana maphɔɔ
masɔ nde ɓowawɔkɔ Yesu na ɓɛ.
33 Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓaingole ŋwana wa mpunda, ɓa kolo mpunda ɓamba
ɓatuna ɓɛkye: «Koingole ŋwana wa mpunda mɔna phɔ ya'ye?»
34 Ɓaekosi ɓamba buya ɓɛkye: «Phɔ Nkolo asengyesi na yango.»
35 Ɓamba yakyɛ na ŋwana wa mpunda mɛ ooli Yesu, ɓamba ya wala
bitobu ɓa ɓɛ́ɛ o ikolo sa ŋwana wa mpunda mɛ, ɓamba yabayisa Yesu.
36 Waaɓa yo kotambule, ɓato ɓaɓaka ɓakyɛmiwala bitobu o nzela.
37 Waakoma yo phɛnɛphɛ na nzela ekyeute o ngomba ya ɓaolive, ɓaekosi
ɓasɔ ɓatondaka na nkyisa, ɓabutwaka ikumbela Ŋwaphongo na nyɛsi
ikolo phɔ ya bilekyesako bisɔ biawɛnɛkyɛ ɓɛ.
38 Ɓawɔkɔ ɓɛkye:
«Apambolame, mokonzi ookoye na nkombo ya Nkolo!
Ɓose ɓoɓe o ikolo, nkyɛmɔ iɓe o bilele biilekyi Ikolo!»
39 Ɓafalisayi ɓaayɔkɔ, ɓaaɓaka onte ya ɓato, ɓamba ya wɔ na Yesu
ɓɛkye: «Moteye, katela ɓaekosi ɓa wɛ!»
40 Yesu amba ya buya yokye: «Na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Ɓo ɓɛ́ɛ ɓaikasi
ɓose, maɓanga mamoaŋwana.»

---

* **19:23 19.23** Bakyi: Elele ekyeɓombe ɓɛ̀ɛ ɓaphalanga.

Yesu alesi phɔ ya Yelusalɛmɛ

41 Waakoma Yesu phɛnɛphɛ na Yelusalɛmɛ, waamowɛnɛ yo, amba lela
phɔ ya ŋwango.
42 Awɔkɔ yokye: «Ɓo na wɛ waeɓaka mɛ, o mokɔlɔ ŋwa lɔlɔ, ndengye
eekokyi wɛ izwa ɓose…! Kasi uŋwaŋwa eye, maphɔɔ mɛ maɓombami phɔ
ya wɛ, tokokyi imawɛnɛ!
43 Phɔ nkɔlɔ yaamoya, ɓanguna ɓawɛ ɓamoelungya, ɓamoetɛyisa
lophango, ɓamba etɔkɔlɛlɛ mbɔmbɔ isɔ.
44 Ɓamoeɓola, iwɛ na ɓana ɓa wɛ, etewaikale iɓanga sɔnɔsɔ o ikolo sa
siiyɔkɔ, phɔ toika eɓa imbɛlɛ sayakaka yaebikya Ŋwaphongo.»

Yesu anyɔsi o Tempelo

45 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya nyɔlɔ o Tempelo abuto iwiinya ɓaaɓaka
ɓaungya.
46 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Wakomama ɓoɓo: “Ingambi sa nga
samoɓa ingambi sa losambo”. Kasi ɓɛ̀ɛ osibuye iɓombo sa ɓaibi!»
47 Nkɔlɔ isɔ, aɓaka kateya o Tempelo. Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa
Ŋwaphongo, ɓateye ɓa miɓeko na ɓa nkumu ɓa mokyisi, ɓalukaka
imoɓoma;
48 kasi teɓaikaka eɓa ndengye eekokyi ɓɛ́ɛ ikyela, phɔ ɓato ɓasɔ
ɓalɛkyɛkyɛlɛkyɛ nde mi imooka.

20

Owaphɛ Yesu ɓokonzi nza?

1 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, waɓa Yesu kateya o Tempelo na iimola ɓato Simo
Elaa, ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, na ɓateye ɓa miɓeko na
ɓankumu, ɓamba ya wali yo.
2 Ɓamba motuna ɓɛkye: «Oloimole, kokyele maphɔɔ mamana na
ɓokonzi iye? Owa ephɛ ɓokonzi mɛ nza?»
3 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Na nga naetune nde motuna mɔnɔmɔ.
Onzimole:
4 Iɓatisi sa Yoane, sautaka o ikolo nde na ɓato?»
5 Ɓamba wɔnɔ ɓɛ́ɛ na ɓɛ́ɛ ɓɛkye: «Ɓo tobuye oɓokye: “Sautaka o ikolo”,
amowɔ oɓokye: “Phɔ ya'ye toikaka moanola?”
6 Ka ɓotoni buya oɓokye: “Sautaka na ɓato”, ɓato ɓasɔ ɓaalomaa
maɓanga, phɔ ɓaanole oɓokye Yoane ali moimosi wa Ŋwaphongo.»
7 Emba ɓamba buya ɓɛkye teɓaeɓe biwautaka sango.
8 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Na nga mɛ esieyimole naa na
ɓokonzi ye nakyele maphɔɔ maamana.»

Ete ya ɓakolo manzabi ma vinyɔ ɓaaphute na ɓoɓe

9 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba butwa ikpela ɓato ete eye: «Moto mɔnɔmɔ aphikaka
vinyɔ o inzabi. Aikyi siika na ɓato ɓasiphutele, yo akyɛ o imbanga sa ikɔkɔ.
10 Waakoma imbɛlɛ sa inɔkɔ mbuma, nkolo wa inzabi aesi ya toma
moombo wɛ oka ɓato ɓaaphutele inzabi oɓokye akyɛ mokpela iyalo sɛ.
Kasi ɓaphutesi inzabi, ɓamokutubi, ɓamobuye maɓɔkɔ pha.
11 Mokolo ŋwa inzabi akuli ya toma moombo mosuu. Kasi na mɔɔna,
ɓaaphutele inzabi ɓamokutubi, ɓamotosi, ɓaambi na mobuya maɓɔkɔ
pha.
12 Mokolo ŋwa inzabi amba kula toma moombo wa etoma owa iyato, nɛ
mɔɔna, ɓaphutele inzabi ɓamba mozokya, ɓamba mowiinya.

13 Emba mokolo inzabi amba ya miwɔlɛ yokye: “Na kyele ɓo? Na
motoma ŋwana wa nga owa lozingo. Iyo, ɓaamotosa.”
14 Kasi, waamowɛnɛ ɓaaphutele inzabi, ɓamba ya wɔnɔ onte ya ɓɛɛ
ɓɛkye: “Kyeka ndomi yɛ owamoikala na sina inzabi, ɓo ango awe. To
moɓome phɔ inzabi mɛ sibutwe sa ɓanga!”
15 Ɓamba ya kyɛ movaka o sɛlɛkyɛ ya inzabi, ɓamba moɓoma. Yesu
amba ya ɓatuna yokye: “Mokolo inzabi aaɓakyela ɓo?”
16 Amoya ɓoma ɓaaphutele inzabi, amba siphɛ ɓato ɓasuu.»
Waaoka ɓato ɓaɓona, ɓamba wɔ ɓɛkye: «Phe, ete wakyelame!»
17 Kasi Yesu amba ɓakyeka o maɓoo, amba ya wɔ na ɓɛɛ yokye:
«Maphɔɔ makoma ɓɛɛ o buku pha Ŋwaphongo mama, malukye iwɔ ɓo?
Iɓanga saavakaka ɓatongyi ɓa mangambi,
nde sango sibuto iingo ephisi ingambi sisɔ.
18 Moto munsɔ owa mokaa o ikolo sa sina iɓanga, amokyɛmitenya binango,
emba owamokalela iɓanga mɛ amophitingana.»

Lowɔ lookyekyi mputi ya Kaisala

19 Ɓateye ɓa miɓeko na ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, ɓaeɓaka
oɓokye ete mɛna, Yesu aekpesi ɓɛ. Yango mɛna ɓalukaka malondo ma
imwakya nde wamɔ. Kasi ɓailaka ɓato.
20 Yango mɛna ɓamba tata imokyɛngyɛ, ɓamotomelaka ɓaŋwasanyɔlɔ
ɓaawɛnɛnɛ ndokolo ɓato ɓalaa, phɔ na maloɓa mɛ mampenza, ɓamozwe
na eleko ya imoambya o maɓɔkɔ na moangyesi.
21 Ɓaesi ya motuna motuna mumu: «Moteye, toeɓe oɓokye iikyi wɔ wɛ
na iikyi teya wɛ ili nde ya phɛlɛ, watene wɛ ɓolombe tokyekye ɓoo pha
moto. Kasi koteya nde o phɛlɛ nzela ya Ŋwaphongo.
22 Taa loimola, miɓeko miphɛ nzela oɓokye tophute mputi ya Kaisala?»
23 Kasi Yesu aeɓaka oɓokye ɓazite maphɔɔ masuu, amba ya wɔ na ɓɛɛ
yokye:
24 «Inteya mpata yɔnɔyɔ ya eɓende. Ɓoo na nkombo eya koma ɓɛɛ o
eɓende eye ya nza?» Ɓamba ya moɓuyisa ɓɛkye: «Ya Kaisala.» 25 Emba
Yesu amba ya wɔ na ɓɛɛ yokye: «Buyisa Kaisala yaaka Kaisala, emba
Ŋwaphongo yaaka Ŋwaphongo.»
26 Ɓoɓɛlɛ teɓaikaka koka na imoakya phɔ ya maloɓa mɛ mampeza, kasi
ɓakamwaka na eyano yɛ, ɓamba ikala ɓose.

Motuna ŋwa ɓasadukayi phɔ ya ikundwa sa ɓawee

27 Ɓasadukayi ɓaayɔkɔ ɓamba ya oli Yesu. Ɓɛɛ ɓasadukayi ɓawɔ
oɓokye, ɓato ɓaawa ete ɓakundwe. Ɓamba tuna Yesu motuna mumu:
28 «Moteye, Mose alokomela o buku pha miɓeko ɓoɓo: “Bo moto
mɔnɔmɔ ali na mosi, alonga ŋwaŋwasi, yo ambi waa saika ɓota nɛ,
esengyesi oɓokye mosi nyɛ azasa ɓozengye ɓaɓona phɔ aɓotele ɓola phɛ
owa waa ɓana.”
29 Yaɓaka ɓaɓona o mokyisi mɔnɔmɔ, ɓana ɓa ɓampele sambo ɓaɓaka
ɓɛɛ ɓasɔ nyango mɔnɔmɔ ango mɔnɔmɔ, ɓola pha ɓɛɛ aesi ya longa
ŋwaŋwasi, awe sa ɓota nɛ.
30 Owa iɓale aesi ya zasa ɓozengye mɛ, akuli waa, saɓota nɛ.
31 Na owa iyato akuli ɓozasa, nɛ awe saɓota nɛ, nde ɓomɔ ɓɛɛ ɓasɔ
sambo, ɓawe saɓota nɛ.
32 O sima ya ɓɛɛ ɓasɔ, ɓozengye mɛ nɛ amba ya waa.
33 Ka mokɔlɔ ŋwa mokundwa ɓawe, onte ya ɓɛɛ ɓasɔ sambo amoɓa
ŋwaŋwasi wa nza? Phɔ ɓɛɛ ɓasɔ ɓamozasaka.»

34 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓato ɓa mokyisi mumu, ɓaɓasi na
ɓampele ɓalongane.
35 Kasi ɓaawɛnɛ Ŋwaphongo oɓokye ɓali ɓato ɓa ɓosembo, na
waamokundwa ɓawe eteɓalongane.
36 Teɓakokyi ikula waa phɔ ɓabuto ndokolo ɓaanzelu. Ɓali ɓana ɓa
Ŋwaphongo, phɔ ɓakundoo.
37 Oɓokye ɓaawa ɓamokundwa, Mose yo mampenza alowokɔ o isolo sa
ŋwete moolole sazika, wa ɓanga yo Nkolo, Ŋwaphongo wa Abalayama,
Ŋwaphongo wa Izake na Ŋwaphongo wa Yakoɓo.
38 Ŋwaphongo tali Ŋwaphongo wa ɓawe kasi wa ɓato ɓali na ɓomɔɔ,
phɔ ɓato ɓasɔ ɓali na ɓomɔɔ phɔ yɛ.»
39 Ɓateye ɓa miɓeko ɓaayɔkɔ, ɓamba ya wɔ na Yesu ɓɛkye: «Moteye,
owɔ na ɓolaa.»
40 Phɔ teɓakulaka meka imotuna motuna mosuu.

Masiya ali ŋwana ná Nkolo ya Davidi

41 Emba Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ndengye'ye ɓakokyi iwɔ
oɓokye, Masiya ali Ŋwana wa Davidi?
42 Phɔ Davidi yo mampenza kawɔ o buku pha Meembo yokye: “Nkolo
awɔ na Nkolo wa nga: Zala o ɓoloo pha nga,
43 nɔnɔ waamouya nga ɓanguna ɓa wɛ, o se ya mokolo ma wɛ.”
44 Kyeka, Davidi kamoɓangye Nkolo. Emba, ndengye'ye ambi kula ɓa
ŋwana wɛ?»

Sakyela ya ɓateye ɓa miɓeko

45 Amba wɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ o miyo ma ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka ɓamookye
yokye:
46 «Ɓɛ̀ɛ nde kokyeɓe na ɓateye ɓa miɓeko. Ɓɛ́ɛ ɓazingye ikyɛmitambula
na bitobu bianda, ɓambe nazinga oɓokye ɓaɓaɓeya o bilele biangane ɓato
ɓaikye, ɓaɔlɔ biziye ɓa o ɓoo o mangambi ma losambo na bilele ɓa o ɓoo
o bisɛlɛkɔ.
47 Ɓaiyele mazengye na mbolo ya ɓɛ, ɓaɓɔndɛlɛ maɓɔndɛsi maanda phɔ
ya iteya oɓokye ɓali ɓato ɓa ɓosembo. Yango mɛnɛ, Ŋwaphongo aaɓaphɛ
etumbu yɔnɔyɔ eya moleka ɓonɛnɛ.»

21

Ikaɓo sa ɓozengye

1 Waatomba yo miyo, Yesu aesi ya wɛnɛ ɓato ɓa ezwele ɓakyɛ ambya
makaɓo o ekɔkɔlɔ o Tempelo.
2 Aesi ya wɛnɛ na ɓozengye ɓɔnɔɓɔ moɓola, aesi ya langya mpata iɓale
ya biɓende.
3 Yesu amba ya wɔ yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye, ŋwaŋwasi
ɓozengye moɓola oyo, ambye ileka ɓato ɓasɔ.
4 Phɔ ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓana ɓambye nde ɓaphalanga ɓateɓali na ɓɛ́ɛ na ntina.
Kasi yo, na ɓoɓola phɛ ambye nde ɓaphalanga ɓasɔ ɓaaɓaka nɛ phɔ ya
ibika.»

Yesu aimosi oɓokye ɓamobukola Tempelo

5 Waaɓa ɓato ɓaayɔkɔ ɓawɔ phɔ ya Tempelo, ndengye eya sitonga ɓɛ́ɛ
na maɓanga malaa, na ná mbolo ya phɛkyɛ ɓɛ́ɛ Ŋwaphongo, Yesu amba
ya wɔ yokye:
6 «Isɔ ikyi wɛnɛ ɓɛ̀ɛ iye, nkɔlɔ ya moyaa, ete wa ikale iɓanga sɔnɔsɔ o
ikolo sa siiyɔkɔ: Isɔ ɓamoiyuwola.»

Yaa moya o suka ya mokyisi

7 Emba ɓamba motuna ɓɛkye: «Moteye, maphɔɔ mɛ mamokyelama
imbɛlɛ iye? Tomba na eɓa na elembo oɓokye maphɔɔ mɛ malukye
ikyelama?»
8 Yesu amba ya buya yokye: «Nde kokyeɓe oɓokye moto saekosa, phɔ
ɓato ɓaikye ɓamoya na nkombo ya nga, ɓamowɔ ɓɛkye: "Eli nga!" na:
"Imbɛlɛ mɛ sikokyi!" Saɓaɓenga.
9 Wamooka ɓɛ̀ɛ masimo ma mabita, na ma itɔmbɛlɛ ɓakonzi, ɓɛ́ɛ sa ilaa.
Phɔ esengyesi oɓokye maphɔɔ mamana mata kyelama phanza, kasi mɛna
etetaaɓa suka ya mokyisi.»
10 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ekolo yɔnɔyɔ ya muŋwana
na ekolo eyɔkɔ, ɓokonzi ɓɔnɔɓɔ pha muŋwana na ɓokonzi ɓoyɔkɔ.
11 O bilele bikye, manyɛtɛ ma munyingana, bisenzo na zilo sikusi
ya moɓa, maphɔɔ ma inganga mamouta o ikolo na bilembo binɛnɛ
biamowɛnɛnɛ.»

Yaamoyelela ɓaekosi

12 «Kasi o ɓoo pha maphɔɔ masɔ mamana, ɓamoeyakya ɓamba na
enyɔkɔlɔ; ɓamoesambisa o mangambi ma makyita, ɓamoenyɔsa o ɓɔlɔkɔ
ɓamokyɛ na ɓɛ̀ɛ o ɓoo pha ɓakonzi na ɓaangyesi ɓa mokyisi phɔ ya
nkombo ya nga.
13 Yango mɛna ɓɛ́ɛ wamoɓa manzoka ma nga.
14 Oeɓaka oɓokye tosengyesi na iɓɔngya ɓo wamosamba ɓɛ̀ɛ.
15 Phɔ, nga, na moephɛ munɔkɔ na zebi sa oɓokye moto okoephunde
takokyi ieyikyela ziko.
16 Eɓe ɓaɔngɔ na ɓanyɔngɔ, ɓanaa nyɔngɔ, ɓaa iɓota sa wɛ, na bikamba
ɓa ɓɛ̀ɛ ɓamoekaɓa, ɓamoingya ɓaikye onte ya ɓɛ̀ɛ.
17 Ɓato ɓasɔ ɓamoeyina phɔ ya nkombo ya nga;
18 kasi na munsuwe mɔnɔmɔ ŋwa moto ŋwa ɓɛ̀ɛ ete moobiya.
19 Nde na ilendendala sa ɓɛ̀ɛ, wamozwa ɓomɔɔ.»

Isambisama sa Yelusalɛmɛ

20 «Emba waamowɛnɛ ɓɛ̀ɛ Yelusalɛmɛ alungami na ɓatuluku, oeɓa
oɓokye imbɛlɛ sa ɓɔɔtɔnokye phɛ sikokyi.
21 Emba, ɓaamoɓa o Yuda, ɓɛ́ɛ elotaka o mangomba, ɓamoɓa onte ya
mokyisi, ɓɛ́ɛ etɔkɔlɔ; ɓamoɓa o manzabi, ɓɛ́ɛ saya nyɔlɔ o mokyisi!
22 Phɔ yamoɓa nkɔlɔ ya ɓolombe, oɓokye isɔ yakomama o buku pha
Ŋwaphongo ikokyisame.
23 O nkɔlɔ mɛ, ngɔngɔ na ɓaɓasi ɓaa ekama ná malekyele, phɔ mampasi
makusi mamoɓaa o mokyisi na yɔɔ phɔ ya ɓato mɛ.
24 Ɓaɓaɓoma na mphata; ɓamokyɛ na ɓɛ́ɛ ntungye o bikolo bisɔ, emba
ɓato ɓaate ɓaaeɓe Ŋwaphongo ɓamɔɔtɔ Yelusalɛmɛ tee nɔnɔ waamokoka
imbɛlɛ sa ɓɛ.»

Iyaa sa Ŋwana wa Moto

25 «Bilembo ɓamowɛnɛnɛ onte ya moo, onte ya ɓokombe na ɓa
nyasɛɛsi, o munse, ɓato ɓaate ɓaeɓe Ŋwaphongo ɓamoɓa na ngɔngɔ,
ɓamotɛkyɛnɛlɛ na ɓɔɓɔ waamowɛnɛ ɓɛ́ɛ maa ma ebale enɛnɛ manyin-
gane.
26 Ɓato ɓamowaa na ɓɔɔɓɔ pha ilota ɓoɓe phaamokpelemela mokyisi
phɔ ɓokusi ɓɔsɔ pha ikolo pha munyingana.
27 Emba, ɓamowɛnɛ Ŋwana wa Moto kaye onte ya mampata, na mwiya
mwikye na nkyɛmɔ.

28 Waamotata maphɔɔ mɛ masɔ ikyelama, omielole otombe moto, phɔ
imbɛlɛ sa iyekandola sikomi phɛnɛphɛ.»

Ete ya ŋwete ŋwa fige

29 Yesu amba kula ɓakpela ete yɔnɔyɔ yokye: «Kyeka ŋwete ŋwa fige
na nzete nsuu:
30 Wa lɛɓɔlɔ yango, koeɓe ɓɛ̀ɛ mampenza nde na iikyeka oɓokye imbɛlɛ
sa ikyɛtɛ sikokyi.
31 Nde ɓomɔ, na ɓɛ̀ɛ, wamowɛnɛ ɓɛ̀ɛ maphɔɔ masɔ mamana makye-
lame, eɓa oɓokye Ɓokonzi pha Ŋwaphongo ɓokomi phɛnɛphɛ.
32 Nde phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ, yoo eye etelekane oɓokye maphɔɔ mamana
saɓokyelamakye.
33 Ikolo na munse yamolekana, kasi maloɓa ma nga etemalekane.»

Nde kokyɛngyɛ imbɛlɛ sisɔ

34 «Nde koɓe na ɓokyɛngyi, phɔ ntema ya ɓɛ̀ɛ saɔtɔnɔ na malanga,
ɓisɛlɛkɔ na maumunya ma mokyisi, emba mokɔlɔ mɛ saeɓalikyinya,
35 ndokolo ɓondɛndi; phɔ ŋwa mokpelemela ɓato ɓasɔ ɓali o munse.
36 Kasi salala ebuu, ɓɔndɛlɛkyɛ imbɛlɛ sisɔ, phɔ maphɔɔ masɔ mamoya
mamana mango saezwa; ombe na tɛmɛ o ɓoo pha Ŋwana wa Moto.»
37 Yesu aɓaka kalekyinya nzanga o Tempelo phɔ ya iteya emba atɔkɔlɔkɔ
waa nkɔkɔlɔ phɔ ya ikyɛ lala o ikolo sa ngomba ekyeɓangye ɓɛ́ɛ ya ɓaolive.
38 Emba ɓato ɓasɔ ɓaɓaka ɓaye oka yɛ na moyɛlɔ o Tempelo phɔ ya iya
mooka.

22

Ɓakonzi ɓawangye iɓoma Yesu

1 Esɛlɛkɔ ya Ilekana yakomaka phɛnɛnɛphɛ, eli esɛlɛkɔ ya mapa
matumbe ɓɛ́ɛ sa munɔ moulole mapa.
2 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓateye ɓa miɓeko ɓalukaka
malondo ma imolɛmɔlɔ phɔ ɓailaka ɓato.

Yudasi kalukye iungya Yesu

3 Emba Molemba amba nyɔlɛlɛ Yudasi okoɓangye ɓɛ́ɛ Isikaliyota, owa
ɓaka mɔnɔmɔ onte ya iko mbuka ɓaɓale.
4 Yudasi akyɛkyɛ okana na ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na
ɓakonzi ɓa ɓakyɛngyɛlɛ Tempelo phɔ ya iluka malondo ma iɓaungyisela
Yesu.
5 Ɓɛ́ɛ ɓaɓaka na nkyisa emba ɓamba okana oɓokye ɓamophɛ
ɓaphalanga.
6 Yudasi amba anola, amba tata iluka imbɛlɛ silaa phɔ ya iɓaungyisela
yo ɓato saeɓa.

Yesu na ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓalɛngyɛlɛ esɛlɛkɔ ya Ilekana

7 Mokɔlɔ ŋwa esɛlɛkɔ ya mapa matumbe ɓɛ́ɛ sa munɔ, ŋwa kokaka,
mokɔlɔ moɓome ɓɛ́ɛ ɓana ɓa mampate phɔ ya esɛlɛkɔ ya Ilekana.
8 Yesu amba ya toma Petelo na Yoane, amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ
kyɛndɛ lolambela ntoma ya esɛlɛkɔ ya Ilekana, phɔ toze.»
9 Ɓamba motuna ɓɛkye: «Kozingye oɓokye tokyɛ lamba bi?»
10 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Wamunyɔlɔ ɓɛ̀ɛ o mokyisi, wamovana
na moto mɔnɔmɔ aphisi mbongo ya maa. Omoɓengye tee nɔnɔ o ingambi
sa munyɔlɔ yo

11 ombe wɔ na mokolo ingambi ɓoɓo: “Moteye kaetune oɓokye: Oloteya
elele eya mozaa yo ntoma ya esɛlɛkɔ ya Ilekana yo na ɓaekosi ɓɛ?”
12 Emba moto mɛ amoeteya elele yɔnɔyɔ eenɛnɛ eya ikolo onte ya
ingambi, ɓaunva eɓɔngya na ɓolaa. Olambe ntoma ya esɛlɛkɔ omɔ.»
13 Ɓaekosi ɓaesi ya kyɛndɛ, ɓakyɛ takana isɔ nde ɓo waɓawɔlɛkyɛ yo,
emba ɓamba ɓɔngya ntoma ya esɛlɛkɔ ya Ilekana.

Esɛlɛkɔ ya Ilekana eenyakune

14 Waakoka imbɛlɛ sa izaa, Yesu yo na ɓatoma ɓɛ́ɛ ɓaesi ya zala o mesa.
15 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Naɓakyi na phowa ya izaa esɛlɛkɔ ya
Ilekana eye na ɓɛ̀ɛ minyamipha o ɓoo pha nga inyɔkɔmɔ!
16 Phɔ, nawɔ na ɓɛ̀ɛ, esikule zaa esɛlɛkɔ mɛ mbala esuu tee nɔnɔ
wamokoka yango o Ɓokonzi pha Ŋwaphongo.»
17 Amba ya kpa kɔphɔ ya vinyɔ, waunva yo iphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi,
amba ya wɔ yokye: «Kpa kɔphɔ eye, oenywe ɓɛ́ɛ ɓasɔ.
18 Phɔ nawɔ na ɓɛ̀ɛ: Tata lɔlɔ esikule nywa malɛku ma mbuma ya vinyɔ
tee nɔnɔ wamoya Ɓokonzi pha Ŋwaphongo.»
19 Ɓoɓɛlɛ aesi ya kpa ipa, waaunva yo iphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi, asikyɛsi,
amba ya ɓaphɛ sango yokye: «Eye eli nzoto ya nga, iambemi phɔya ɓɛ̀ɛ.
Nde kokyele ɓomɔ phɔ ya inzumunyaka.»
20 Nde ɓomɔ waaunva ɓɛ́ɛ izaa, amba ya kpa kɔphɔ yokye: «Kɔphɔ ya
malɛku eye eli ya sangola eenyakune ya malongo manga maamosweye
phɔ ya ɓɛ̀ɛ.»

Yesu aimosi oɓokye ɓaamoungya

21 «Kasi kyeka: Moto okonzungya, kaze na nga o mesa wawa!
22 Phɔ Ŋwana wa Moto amowa ɓo owa unva ɓɔngya Ŋwaphongo. Kasi
ngɔngɔ ya moto owa moungya!»
23 Emba ɓaekosi ɓamba tata itunana onte ya ɓɛ, phɔ ya iyeɓa nza okokyi
ikyela ɓaɓona.

Oolekyi na ngambo nza?

24 Ɓaekosi ɓamba tata iyika ziko phɔ ya iyeɓa olekyi na ngambo onte
ya ɓɛ.
25 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ: «Ɓakonzi ɓa nkyisi ɓakyele na makonzi
ma ɓɛ́ɛ yaa ɓonkolo, na ɓaakonza nkyisi ɓazingye oɓokye ɓa ɓaɓangakye
“ɓato ɓaakyele ɓola”.
26 Phɔ ya ɓɛ̀ɛ, yango saɓa ɓaɓona. Kasi oolekyi ɓola onte ya ɓɛ̀ɛ akpe
elele ya mosi, emba ookokambe akpe elele ya okoekyelele.
27 Moto ozasi o mesa na okomokyelele, olekyi na ngambo nza? Teli ozasi
o mesa? Kasi nga, nali onte ya ɓɛ̀ɛ o elele ya okoekyelele.
28 Ɓɛ̀ɛ oli ɓato ɓaɓaka na nga o minyɔkɔ misɔ ma wɛnɛkyɛ nga.
29 Emba nga, naephɛ Ɓokonzi nde ɓo wa ɓompɛ Tata:
30 Yango mɛna ɓɛ̀ɛ wamozaa, wamunywa o mesa ma nga o Bokonzi pha
nga. Wamba na zala o biziye ɓa ɓokonzí phɔ ya itena malombe ma maɓota
iko mbuka maɓale ma Isalayɛlɛ.»

Yesu aimosi oɓokye Simo Petelo aamoangana

31 Nkolo amba ya wɔ na Simo Petelo yokye: «Simo, Simo, Molemba
aeyongyi phɔ ya iyenyinga ɓokonyingye ɓɛ́ɛ mbuma ya ble.
32 Kasi nga, naɓɔndɛsi phɔ ya wɛ oɓokye ianola sa wɛ sango sa unva.
Emba iwɛ, waamo ya mbutolela wɛ, okuya ɓɛbi na wɛ.»

33 Petelo amba ya wɔ nɛ yokye: «Nkolo, nga naanosi inyɔlɔ o bɔlɔkɔ
naa iwa na wɛ, elele yɔnɔyɔ.»
34 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Petelo na wɔ na wɛ ngakye, nde o
mokɔlɔ ŋwa lɔlɔ, soo sa ɓotɔngɔkye, wa munzangana mbala iyato, oɓokye
toonzeɓe.»

Ɓaphalanga, ikuɓa na mumphata

35 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba ya tuna ɓaekosi ɓɛ́ɛ yokye: «Waaetomaka nga sa
ɓaphalanga, sa ikuɓa, sa mapapa, ɓɛ̀ɛ wazangaka ekpele?» Ɓamba buya
ɓɛkye: «Phe.»
36 Amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Kasi, uŋwaŋwa eye, ooli na ɓaphalanga,
aɓaphile; nde ɓomɔ na ooli na ikuɓa; emba ootoli na mumphata, aungya
munkoto nwɛ phɔ aombe mumphata.
37 Phɔ, na wɔ na ɓɛ̀ɛ, esengyesi oɓokye maphɔɔ maakoma ɓɛ́ɛ phɔ ya
nga o buku pha Ŋwaphongo mama makyelame: "Ɓamunyɔsa o molɔngɔ
ŋwa ɓaɓomi." Nde phɛlɛ, maphɔɔ maankyekyi, mamokyelama.»
38 Ɓaekosi ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Nkolo, kyeka mphata iɓale.» Amba
ya ɓabuyisa yokye: «Wakokyi.»

Yesu kaɓɔndɛlɛ o ngomba ya ɓaolive

39 Yesu atɔkɔsi, aesi ya kyɛndɛ o ngomba ya ɓa olive, ɓowamɛlɛkyɛ yo.
Ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓamba ya moɓenga.
40 Waakoma ɓɛ́ɛ o elele mɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɔndɛlɛ phɔ
ɓɛ̀ɛ sakaa o bimekyi.»
41 Amba ya mana wali ɓɛ, amigbɔsi ŋwana imbale, akyɛ kusama, atati
iɓɔndɛlɛ yokye:
42 «Tata, ɓo ozingyi manya kɔphɔ ya ɓɔlɔsi eye oka nga. Kasi sakyela
ɓoozingye nga, kyela nde ɓoozingyi wɛ.»
43 Emba anzelu mɔnɔmɔ owa ikolo, amba motɔkɔlɛlɛ phɔ ya imokuya.
44 Na ngɔngɔ ɓoikye, amba kula ɓɔndɛlɛ na ɓokusi. Ephamisa yɛ ebuto
itanga o se ndokolo matanga ma malongo.
45 Waunva yo iɓɔndɛlɛ, atɛmi, aesi yakyɛ oli ɓaekosi ɓɛ. Akyɛ ɓatakana
ɓalasi ebu na ngɔngɔ.
46 Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Mɛnɛ ye, kolale! Langwa, ɓɔndɛlɛ phɔ
ɓɛ̀ɛ sakaa o bimekyi.»

Ɓaakye Yesu

47 Waataɓa Yesu kawɔ, ɓoɓɛlɛ ɓato ɓaikye ɓaesi. Yudasi mɔnɔmɔ na
ɓaekosi iko mbuka ɓaɓale, moto owaɓaka o ɓoo pha ɓɛ. Amba ya susinya
phɛnɛphɛ na Yesu phɔ ya imoyamba.
48 Kasi Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Yudasi, koyambe Ŋwana wa moto,
phɔ ya imungya!»
49 Waawɛnɛ ɓaekosi ɓa Yesu maphɔɔ malukye ikyelama, ɓamba motuna
ɓɛkye: «Nkolo, toŋwane na mphata?»
50 Emba mɔnɔmɔ na ɓɛ, aesi ya tena itoo sa ɓoloo sa moombo wa nganga
munɛnɛ wa Ŋwaphongo.
51 Kasi Yesu amba ya wɔ yokye: «Lɛ kyela ɓaɓona, wakokyi.» Amba
phila itoo sa moto mɛ, amba mobikya.
52 Emba Yesu amba ya wɔ na ɓaa yakaka ya moakya, ɓakonzi ɓanganga
ɓa Ŋwaphongo na ɓakonzi ɓa ɓanza Ingambi siinɛnɛ sa losambo na ɓa
nkumu, yokye: «Phɔ ya iya nzakya oesi na mphata naná kpɔngu o maɓɔkɔ
ndokolo nga nali mwibi!

53 Nkɔlɔ isɔ, naɓaka na ɓèɛ o Ingambi siinɛnɛ sa makyita, toikaka
nzakya. Kasi imbɛlɛ sisi sili sa ɓèɛ, na sa ɓokonzi phaa enzɔmbi.»

Petelo aanga Yesu

54 Ɓaakye Yesu, ɓaesi yakyɛ nɛ ɓamunyɔsɛ o ingambi sa nganga munɛnɛ
wa Ŋwaphongo. Petelo aɓaka kaɓaɓengye na itakye.
55 Ɓalosaka ŋwenya o motema ŋwa lophango, Petelo akyɛkyɛ nɛ zala
onte ya ɓato ɓaaɓaka ɓaɔtɔ ŋwenya.
56 Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ wa etoma, aesi ya mowɛnɛ azasi phɛnɛphɛ na
ŋwenya, aesi ya molembetela amba ya wɔ yokye: «Moto oyo nɛ aɓaka na
Yesu.»
57 Kasi Petelo amba angana yokye: «Ɪŋwaŋwasi oyo, nga si moeɓe.»
58 Ŋwana ɓote, moto mosuu waamowɛnɛ yo, amba ya wɔ yokye: «Na
wɛ oli mɔnɔmɔ na ɓɛ.» Kasi Petelo amba ya mobuyisa yokye: «Lele lolo,
nga phe!»
59 Sima ya ngonga yɔnɔyɔ, moto mosuu atingami na Petelo, amba ya
wɔ nɛ yokye: «Nde phɛlɛ, moto oyo aɓakyi na Yesu. Phɔ nɛ ali moto wa
Galileya.»
60 Kasi Petelo amba ya buya yokye: «Lele lolo, sieɓe maphɔɔ malukye
wɛ iwɔ.» Nde waataɓa yo iwɔ, soo esi ya tɔngɔ.
61 Nkolo aekpa, aesi ya kyeka Petelo. Emba Petelo amba ya umunya
maphɔɔ maawɔkɔ Nkolo nɛ oɓokye: «Mokɔlɔ ŋwa lɔlɔ eye, soo sa
ɓotɔngɔkye, wa munzangana mbala iyato oɓokye toonzeɓe.»
62 Emba Petelo amba ya tɔkɔlɔ, abuto ilela na ngɔngɔ ikye.

Ɓato ɓatosi Yesu ɓaambi na mowanda

63 Ɓato ɓaaɓaka ɓakyɛngɛlɛ Yesu, ɓamoɛkyɛkyɛ, ɓamba na mowanda.
64 Ɓamoziɓaka miyo, ɓambe motuna ɓɛkye: «Teya oɓokye oli moimosi!
Oewandi nza?»
65 Ɓakulaka motola na ɓoikye.

Yesu kasambe o ikyita siinɛnɛ

66 Waayɛ bunya, ɓankumu ɓa ɓayuda, ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa
Ŋwaphongo na ɓateye ɓa miɓeko, ɓaesi yaangana ikyita sinɛnɛ, ɓamba
ɓayelela na Yesu.
67 Ɓamba ya motuna ɓɛkye: «Ɓo oli Masiya? Oloumole.» Yesu amba ya
ɓabuyisa yokye: «Ɓo naeimosi, otoonzanole,
68 na ɓo naetuni motuna, otombuyisa.
69 Kasi tata lɔlɔ, Ŋwana wa moto amokyɛ zala o eɓɔkɔ ya ɓoloo ya
Ŋwaphongo, owa mwiya.»
70 Emba, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓamba ya motuna ɓɛkye: «Iwɛ nde Ŋwana wa
Ŋwaphongo?» Amba ya ɓabuyisa yokye: «Ɓɛ mampenza owɔɔ, eli nga.»
71 Emba ɓɛ́ɛ ɓamba ya wɔ ɓɛkye: «Tonekula luka manzoka maaye,
ɓanga mampenza tookyi munɔkɔ nwɛ!»

23

Ɓakyɛ na Yesu oɓoo pha Pilata

1 Ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka o ikyita ɓaesi ya tɛmɛ, ɓamba ya kyɛ na Yesu oka
Pilata.
2 Emba ɓamba butwa imophunda ɓoɓo: «Tokyɛ zwa moto oyo kaambya
mobulu o mokyisi ŋwa ɓanga: Kakatele ɓato saphuta mputi ya Kaisala,
kambe na miɓanga Masiya na mokonzi.»

3 Pilata amba motuna yokye: «Iwɛ mokonzi ŋwa ɓayuda?» Yesu amba
mobuyisa yokye: «Ewɔ nde wɛ.»
4 Pilata amba ya wɔ na ɓakonzi ɓa ɓanganga na ná moluku ŋwa ɓato
yokye: «Sikyi zwa ewele ya inyɛtɛ moto oyo.»
5 Kasi ɓɛ́ɛ ɓamba ititala na iwɔ ɓɛkye: «Katomisa ɓato na mateya mɛ
oɓokye ɓakyele mobulu o Yuda mobimba, tata o Galileya tee nɔnɔ wawa.»
6 Waaoka Pilata ɓaɓona, amba tuna naa moto mɛ ali moto wa Galileya.
7 Waeɓa yo oɓokye Yesu ali moto wa mokyisi ŋwa Elode, amba ya
mobuya oka Elode owaɓaka nɛ mi nkɔlɔ mɛ o Yelusalɛmɛ.

Ɓakyɛ na Yesu oɓoo pha Elode Antipasi

8 Wawɛnɛ Elode Yesu, asepelaka na ɓoikye, phɔ tata kala aɓaka na
phowa ya imowɛnɛ, phɔ ya maphɔɔ maɓaka yo kaokye phɔ yɛ. Ambaka
ɓaa kamokyekyele naa amokyela elekyesako.
9 Emba, amba tuna Yesu mituna miikye, kasi Yesu taika mobuyisa na
lowɔɔ.
10 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓateye ɓa Miɓeko ɓaɓaka
wa mɔ, ɓamophundaka na ɓokusi.
11 Elode na ɓatuluku ɓɛ́ɛ ɓamba motiyola, ɓamba moɛkyɛ; ɓamba
molasa etobu yɔnɔnɔ elaa, amba mobuya oka Pilata.
12 Mokɔlɔ mɛ, Elode na Pilata ɓabutwaka ekamba, ɓɛ́ɛ ɓaaɓaka phanza
ɓanguna.

Ɓatenesi Yesu ɓolombe pha iwa

13 Emba Pilata amba ya ɓanga ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo,
ɓakonzi ɓa mokyisi,
14 amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛɛ onzelesi na moto oyo phɔ kowɔ oɓokye
kakosa ɓato ɓamane o nzela elaa; kasi nga, oomotuni nga o miyo ma ɓɛ̀ɛ,
sikyi mozwa nɔnɔ na ewele eekokyi na imoakya onte ya maphɔɔ masɔ
maamophunde na ɓɛ̀ɛ:
15 Elode nɛ taikyi mozwa na lowɔ, phɔ akuli lobuyisa yo. Yango mɛna
tewali lowɔ lokoyi na iwa onte ya maphɔɔ makyela yo.
16 Namophɛ nde etumbu, ɓamoɓinde phimbo emba ɓamolɛɛ kakyɛndɛ».
17 [O biyenga bisɔ ba Ilekanaa, Pilate aɓaka kaɓatokolɛlɛ moto mɔnɔmɔ
wa bɔlɔkɔ.]
18 Kasi ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓamba aŋwana ɓɛkye: «Omoɓome emba olokandolele
Ɓalaɓa.»
19 Ɓakangaka Ɓalaɓa o ɓɔlɔkɔ phɔ ɓato ɓatɔmbɔkɔ o mokyisi, emba
aɓomaka moto.
20 Pilata amba kula ya wɔɔɔ na ɓɛ́ɛ na ndengye ya iluka ikandola Yesu.
21 Kasi ɓɛ́ɛ ɓamba aŋwana ɓɛkye: «Omoɓakye o ekulusu, omoɓakye o
ekulusu.»
22 Mbala eya iyato, Pilata amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓoɓe iye ɓokyesi
moto oyo? Sizwe ɓoɓe ɓokyesi yo phɔ akokye na iwaa. Namophɛ etumbu
ya phimbo emba namolɛ kakyɛndɛ.»
23 Kasi ɓɛ́ɛ ɓaititalaka nde na iaŋwana nzaga, na iyonga oɓokye
aɓakyeme o ekulusu, emba nzanga ya ɓɛ́ɛ ya ɓaka kyikole nde ɓokosi.
24 Emba Pilata amba tena lowɔ mɛ ndengye eya ongaka ɓɛ.
25 Amba kandola moto owa ongaka ɓɛ, iyo owa kangaka yo o bɔlɔkɔ
phɔ ya itɔmbɔ na iɓoma moto. Ka phɔ ya Yesu, amba moambya oɓokye
ɓamokyele ɓoozingyi ɓɛ.

Ɓaɓakyi Yesu o ekulusu

26 Waaɓa ɓatuluku ɓakyɛndɛ na Yesu, ɓaesi yakpa moto mɔnɔmɔ wa
mokyisi ŋwa Sirɛnɛ nkombo yɛ Simo kaute o inzabi. Ɓaesi ya mophisa
ekulusu phɔ aenyanya o sima ya Yesu.
27 Moluku ŋwa ɓato moikye ŋwaɓaka momoɓengye, na ɓaɓasi ɓaɓa
ɓamiwande mantolo na imiima phɔ yɛ.
28 Yesu amba miekpinya biili ɓɛ́ɛ amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓana ɓa
ɓaɓasi ɓa Yelusalɛmɛ, salela phɔ ya nga kasi lela phɔ ya ɓɛ̀ɛ mampenza
na phɔ ya ɓana ɓa ɓɛ̀ɛ.
29 Phɔ kyeka nkɔlɔ kyiye yaamowɔɔ ɓɛ́ɛ oɓokye: “Nkɔnzɔ na ɓaɓasi ɓaa
komba na ɓaateɓaika ɓota na ɓaateɓaika nwyangya.”
30 Emba ɓamobutwa iwɔɔ na mangomba oɓokye: “Kaa o ikolo sa
ɓanga!” na ná makosi oɓokye: “Oloziɓe”.
31 Phɔ ɓoɓakyesi ɓaɓona na ŋwete mobio, mi ŋwaaunga yamba ɓa ɓo?»
32 Ɓayakaka na ná ɓato ɓaɓale ɓasuu, ɓato ɓaɓe, phɔ ɓaɓaɓome na
Yesu elele yɔnɔyɔ.
33 Waakoma ɓɛ́ɛ o elele ekyeɓangye ɓɛ́ɛ «Engyɛngyɛlɛ», wamɔ, ɓamba
moɓaka na ɓato ɓaɓe ɓaɓale ɓaaɓana, ona o ɓoloo, omoyɔkɔ o ɓowɛɛ.
34 Emba Yesu amba wɔ yokye: «Tata, oɓalimbisa phɔ teɓaeɓe ikyikyele
ɓɛ.» Ɓamba maa mbɛsɛ phɔ ya ikaɓa bitobu ɓɛ.
35 Ɓato ɓatɛmɛkyɛ wamɔ phɔ ya ikyeka; ɓaakonzi, ɓɛ, ɓamoɛkyɛkyɛ,
ɓɛkye: «Abikyaka ɓato ɓasuu, amibikya yo mampenza ɓo ali Masiya owa
ɔlɔ Ŋwaphongo!»
36 Ɓatuluku na ɓɛ́ɛ ɓamoɛkyɛkyɛ mɛ. Ɓamba ya susana phɔ ya imophɛ
malɛku maa ngaa, ɓɛkye:
37 «Ɓo oli mokonzi ŋwa ɓayuda, omibikya wɛ mampenza!»
38 Yaɓaka na ikomi sɔnɔsɔ o ikolo sɛ: «Moto oyo ali mokonzi ŋwa
ɓayunda.»
39 Mɔnɔmɔ na ɓato ɓaɓe ɓaɓakaka ɓɛ́ɛ o ekulusu amotolaka yokye: «Iwɛ
toli Masiya? Omibikya wɛ mampenza, ombe lobikya na ɓanga!»
40 Kasi omoyɔkɔ amba mooya oɓokye: «Iwɛ toolote Ŋwaphongo? Phɔ
nawɛ ozwe nde etumbu ɓomɔ mɛ.
41 Phɔ ya ɓanga, eli ɓosembo: Tozwe ɓoɓe phaakyelaka ɓanga; Kasi yo
taika kyela ɓoɓe ɓɔnɔɓɔ.»
42 Emba amba ya wɔ yokye: «Yesu, onzumunyaka waamoya wɛ o
ɓokonzi pha wɛ.»
43 Yesu amba mobuyisa yokye: «Nde phɛlɛ na wɔ na wɛ: Lɔlɔ, wa moɓaa
na nga o paladiso.»*

Iwa sa Yesu

44-45 Waakoma bunya i moto, moo moesi ya mana. Enzɔmbi yamba ya
ziɓa mokyisi mobimba tee nɔnɔ o ngonga ya iyato eya nkɔnkɔlɔ. Emba
etobu eyanda eyaɓaka o Tempelo yakakwaka na miɓale. 46 Yesu amba
yaaŋwana ŋwangye mokusi yokye: «Tata, naambye molimo ŋwa nga o
maɓɔkɔ ma wɛ.» Waaunva yo iwɔ ɓaɓona, akati motema.
47 Waawɛnɛ mokonzi ŋwa ɓatuluku maphɔɔ masɔ maɓakyi malekane,
amba kumbela Ŋwaphongo yokye: «Nde phɛlɛ, moto oyo aɓakyi moto wa
ɓosembo.»
48 Ɓato ɓasɔ ɓaayakaka yaangana phɔ ya lowɔ mɛ, wawɛnɛ ɓɛ́ɛ maphɔɔ
malekaa, ɓabutwaka oka ɓɛ̀ɛ na ikyɛmi miwanda mantolo.

* **23:43 23.43** Paladiso eli elele eya ema ɓato ɓaanola Ŋwaphongo ɓo ɓa we. Mokyisi ŋwa nkyisi.

49 Bikamba ɓa Yesu ɓisɔ, eɓe na ɓaɓasi ɓaaɓaka ɓamoɓengye tata nɔnɔ
Galileya ɓatɛmɛkyɛ itakye phɔ ya ikyeka yaaɓaka kyilekane.

Ndengye eya kundama Yesu

50 Ikyeka ɓoɓo, moto mɔnɔmɔ na nkombo Zozefu aesi; aɓaka mɔnɔmɔ
na ɓato ɓa ikyita siinɛnɛ, moto molaa na wa ɓosembo.
51 Iyo alɛkyɛ maumunya na maphɔɔ maaɓaka ɓaa ikyita sinɛnɛ ɓakyele.
Iyo moto wa Alimatayi, mokyisi mɔnɔmɔ ŋwa ɓayuda. Aɓaka kaziya
Ɓokonzi pha Ŋwaphongo.
52 Aesi ya kyɛ onga Pilata eɓembe ya Yesu.
53 Ɓoɓɛlɛ, aesi ya eyuya, amba ya mozinga na etobu amba molangya o
ilita sa ima ɓɛ́ɛ o motema ŋwa maɓanga, omɔɔ naino teɓakundi moto.
54 Yaɓaka mokɔlɔ ŋwa ilɛngyɛlɛ mokɔlɔ ŋwa saɓata eyalukaka na itata.
55 Ɓaɓasi ɓaɓengaka Yesu uta o Galileya ɓaesi na Zozefu molɔngɔ.
Ɓaɓaka ɓakyekye o ilita ndengye eyalangyaka ɓɛ́ɛ eɓembe ya Yesu.†
56 Ɓoɓɛlɛ ɓaesi ya butwa, ɓamba ɓɔngya malasi na mauta maa solo elaa
phɔ ya eɓembe ya Yesu.
Emba mokɔlɔ ŋwa saɓata ɓaamba emaa ɓokoongye miɓeko.

24

Yesu akundoo

1 Mokɔlɔ ŋwa saɓata moumbo, na moyɛlɔ, ɓaɓasi ɓaesi ya kyɛndɛ o ilita
ɓaphisi malasi maɓɔngyaka ɓɛ.*
2 Ɓaesi ya kyɛ zwa iɓanga simani o munɔkɔ ŋwa ilita.
3 Waanyɔlɔ ɓɛ, teɓaikyi kyɛ zwa nzoto ya Nkolo Yesu.
4 Waaɓa ɓɛ́ɛ sakula eɓa maphɔɔ maa iwɔɔ, kyeka ɓoɓo ɓato ɓaɓale
ɓalati bitobu bitane pɛɛ ɓaesi yaɓatɔkɔlɛlɛ.
5 Na ɓona ɓɔɔɓɔ, ɓamba nyɔkyɛ maɓoo o se waɓa ɓato ɓaɓana ɓawɔ
na ɓɛ́ɛ oɓokye: «Phɔ ya'ye kolukye moto ooli na ɓomɔɔ onte ya ɓawe?
6 Tali wawa, kasi akundoo. Umunya ya ewɔlɛkyɛ yo waataka ɓa yo o
Galileya.
7 Awɔkɔ yokye: “Esengyesi oɓokye Ŋwana wa moto aambyame o
maɓɔkɔ ma ɓato ɓa masumu, ɓamoɓakye o ekulusu emba o mokɔlɔ ŋwa
iyato akundwe.”»
8 Emba ɓamba umunya maloɓa mɛ.
9 Waa uta ɓɛ́ɛ o ilita, ɓamba ya imola maphɔɔ masɔ mamana oka ɓaekosi
iko mbuka mɔnɔmɔ na ɓato ɓasuu ɓasɔ.
10 Ɓaɓasi mɛ yaɓaka Maliya ma Magadala na Zaani na Maliya nyango
wa Zake. Na ɓaɓasi ɓasuu ɓaaɓaka na ɓɛ́ɛ molɔngɔ ɓaimolaka ɓatoma
nde ɓomɔ.
11 O miyo ma ɓɛ, maloɓa mɛ temaikaka ɓaa na ntina emba teɓambaka
na anolela ɓaɓasi mɛ.
12 Kasi Petelo amba ya kyilingana o ilita; waaminya yo ikyeka, awɛni nde
bitato na bitato. Amba ya butwa oka yɛ na ikamwa na isɔɔ yaalekanaka.

Yesu atɔkɔlɛsi ɓaekosi ɓaɓale o nzela ya Emaus
(Malako 16.12-13)

---

† **23:55 23.55** Malasi mɛ mautamaka na nkata na ná biɓolo ba solo elaa. Lokola nkata ya tii, mundulumba, ngola, yombo. * **24:1 24.1** Malasi mɛ mautamaka na nkata na ná biɓolo ba solo elaa, ndokolo ngola, yombo, na iyɔkɔ.

13 Kyeka nde muna mokɔlɔ mɛ, ɓaɓale onte ya ɓɛ́ɛ ɓakyɛndɛkyɛ o
mokyisi mɔnɔmɔ nkombo Emaus, itakye na Yelusalɛmɛ ngonga iɓale ya
itambula.
14 Ɓaɓaka ɓawɔnɔ onte ya ɓɛ́ɛ na maphɔɔ masɔ maaleka.
15 Emba, waaɓa ɓɛ́ɛ ɓasolole na ika ziko, Yesu yo mampenza aesi
phɛnɛphɛ na ɓɛ, atati itambula na ɓɛ́ɛ nzela yɔnɔyɔ;
16 kasi miyo ma ɓɛ́ɛ maziɓamaka, teɓakokaka imoeɓa.
17 Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Maphɔɔ iye maaɓakyi ɓɛ́ɛ koikye ziko
o nzela?» Emba ɓamba tɛmɛ, ɓatondaka na ngɔngɔ.
18 Mɔnɔmɔ na ɓɛ, nkombo Kleopasi, amba ya motuna yokye: «Onte ya
ɓato ɓasɔ ɓaali o Yelusalɛmɛ, eli nde wɛ otoeɓe maphɔɔ mauti ilekana
inkɔlɔ iye?»
19 Amba ya ɓatuna yokye: «Maphɔɔ iye?» Ɓamba mobuyisa ɓɛkye:
«Maphɔɔ maakyekyi Yesu wa Nazalɛtɛ, ooɓakyi moimosi mɔnɔmɔ wa
mwiya ŋwa bitoma na ŋwa maloɓa o miyo ma Ŋwaphongo na o miyo
ma ɓato ɓasɔ.
20 Ɓakonzi ɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓakonzi ɓa mokyisi
ɓamoambe oɓokye ɓamoɓome emba ɓamba moɓaka o ekulusu.
21 Emba ɓanga, tolemelaka oɓokye aɓakyi moto ounvakyi manya
Isalayɛlɛ o ɓoombo. Kasi lɔlɔ eli mokɔlɔ ŋwa iyato tata waakyelama
maphɔɔ mɛ.
22 Kasi ɓaɓasi ɓaayɔkɔ ɓaaɓe na ɓanga ɓalokamwisa: Ɓakyɛkyɛ na
moyɛlɔ o ilita
23 emba waaɓa ɓɛ́ɛ sakyɛ zwa nzoto yɛ, ɓaya wɔ ɓɛkye ɓawɛni ɓanze
ɓawɔ na ɓɛ́ɛ oɓokye ali na ɓomɔɔ.
24 Ɓɛbi na ɓanga ɓaayɔkɔ ɓamba ya kyɛndɛ o ilita, ɓɛ́ɛ ɓamba kyɛ wɛnɛ
nde ɓo wawɔkɔ ɓaɓasi mɛ; kasi yo, teɓaika mowɛnɛ.»
25 Emba yo amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ooo! Ɓɛ̀ɛ ɓato ɓazanga mayɛlɛ,
na mandondo makusi o ianola yaa wɔɔ ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo!
26 Tesengyelakyi oɓokye Klisto aokye ɓolɔsi emba ambe nyɔlɔ o nkyɛmɔ
yɛ?»
27 Emba amba ɓalimbolela isɔ yakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo phɔ
yɛ tata oka Mose tee nɔnɔ oka ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo ɓasɔ.
28 Ɓamba ya koma phɛnɛphɛ na mokyisi mokyɛndɛ ɓɛ, yo amba kyela
ndokolo kalekane.
29 Ɓamba ya mozimba ɓɛkye: «Bunya ɓoleka, lala na ɓanga wawa.»
Emba amba ya nyɔlɔ o ingambi phɔ ya ilala na ɓɛ.
30 Nzuka wa ɓa yo na ɓɛ́ɛ o mesa, amba kpa ipa, aphɛ Ŋwaphongo
mɛlɛsi, asikyɛsi emba amba ɓaphɛ sango.
31 Emba miyo ma ɓɛ́ɛ mamba ya ingwa ɓamba moeɓa, ɓoɓɛlɛ aesi ya
lɛmɔ.
32 Emba ɓamba butwa itunana oɓokye: «Mandondo ma ɓanga tematon-
dakyi na nkyisa waaɓa yo kalolimbolele o nzela maphɔɔ maakoma ɓɛ́ɛ o
buku pha Ŋwaphongo?»
33 Nde imbɛlɛ mɛ, ɓaesi ya tɛmɛ, ɓabuto o Yelusalɛmɛ. Ɓakyɛ takana
ɓaekosi iko na mɔnɔmɔ ɓaanga na ɓɛbi na ɓɛ.
34 Ɓamba ɓaimola oɓokye: «Eli nde phɛlɛ! Nkolo akundo. Atɔkɔlɛsi na
Simo.»
35 Emba ɓaekosi ɓaɓale ɓaaɓana ɓamba ɓaimola maphɔɔ masɔ
malekanaka o nzela na ndengye eyamoeɓaka ɓɛ́ɛ na ikyɛsɛ mapa.

Yesu amiwɛninye na ɓaekosi ɓɛ
(Matiye 28.16-20; Malako 16.14-18; Yoane 20.19-23; Bitoma 1.6-8)

36 Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓawɔ ɓaaɓona, Yesu yo mampenza aesi ya ɓatɔkɔlɛlɛ
atɛmi onte ya ɓɛ, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓose ɓo ɓee na ɓɛ̀ɛ.»
37 Na ɓɔɔɓɔ, ɓawɛnɛkyɛ inganga, ɓaumunyaka oɓokye ɓawɛni mozisi.
38 Emba amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Phɔ ya'ye mandondo ma ɓɛ̀ɛ mali o
ikolo? Phɔ ya'ye koikye ziko?
39 Kyeka matandala na makaka ma nga: Eli ndenga. Kyeka, inkume,
mozisi tali na nsoti na ná mpee ɓokonvɛnɛ ɓɛ̀ɛ na yango ɓoɓo.»
40 Waa wɔ yo ɓaɓona, amba ya ɓateya matandala na makaka mɛ.
41 Teɓakokaka naino anola phɔ ya nkyisa, ɓaɓaka ɓakamwe nde
ɓokamo. Emba Yesu amba ya ɓatuna yokye: «Oli na ŋwana ekpele wa
iza wawa?»
42 Ɓamba mophɛ ete ya swe eya kalanga ɓɛ.
43 Amba ekpa, aesi ya ezaa o miyo ma ɓɛ.
44 Ɓoɓɛlɛ amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Kyeka maphɔɔ maewɔlɛkyɛ nga
wataaka ɓa nga na ɓɛ: Esengyesi oɓokye maphɔɔ masɔ maakoma ɓɛ́ɛ phɔ
nga o buku pha Miɓeko ma Mose, ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo na o Meembo
makokyisame.»
45 Emba amba ya ingola mayɛlɛ ma ɓɛ́ɛ phɔ ɓasɔsɔlɔ yaakoma ɓɛ́ɛ o
buku pha Ŋwaphongo.
46 Amba na wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Eli nde ɓowakoma ɓɛ́ɛ oɓokye: Klisto
amooka ɓɔlɔsi amba na kundwa onte ya ɓawe mokɔlɔ ŋwa iyato.
47 Ɓaamba na teya na nkombo yɛ iɓongola mandondo na ilimbisa sa
masumu o nkyisi isɔ, tata na Yelusalɛmɛ.
48 Eli nde ɓɛ̀ɛ mana manzoka.
49 Emba nga, namoetomela yaa elakyela Tata. Ɓɛ́ɛ oikalaka nde o
mokyisi munɛnɛ mumu nɔnɔ wamotonda ɓɛ́ɛ na mwiya ŋwaa mouta o
ikolo.»

Yesu abaa o Ikolo

50 Ɓoɓɛlɛ amba ya kyɛndɛ na ɓɛ́ɛ tee mbale ya Ɓetani, amba ya tomba
maɓɔkɔ, amba ɓapambola.
51 Waaɓa yo kaɓapambole, amba ya kaɓana na ɓɛ́ɛ nɔnɔ waa baa yo o
ikolo.
52 Waaunva ɓɛ́ɛ imokusamela, ɓamba ya butwa o Yelusalɛmɛ, ɓatondi
na nkyisa.
53 Nkɔlɔ isɔ ɓaɓaka o Ingambi siinɛnɛ sa Ŋwaphongo phɔ ya imokum-
bela.

Simo elaa ya Yesu Klisto eya imolaka
Yoane
Maphɔɔ ma etatele

O nte ya Masimo masɔ Maalaa mane, eyaka Yoane yakyɛsɛnɛ na ɓoikye na eyaka Matie, Malako na Luka. Yakokana na maaka ɓɛ́ɛ nde na simo ya minyɔkɔ ma Yesu (Yoane 18-19), na ná ndambo ya maphɔɔ maayɔkɔ.

Mokanda ŋwa Yoane moli na bitee binɛnɛ biɓale:

Yoane 1-12: Imbɛlɛ sa Yesu saɓokokakye (kyeka o 2.4)
- Yoane 1.1-18: Maloɓa ma etatele. Yesu ali Iloɓa sa Ŋwaphongo saabutwa moto; yo ayelela ɓato moo na ɓomɔ
- Yoane 1.19-51: Yesu atati imomola na ɓato ɓɛ, Yoane Moɓatise, Andele, Petelo, Filipe, na Natanaele
- Yoane 2.1–12.36: Etoma ya Yesu. Yesu avani na ɓato ndengye na ndengye, emba akyela na bilekyesako sambo: Ɓolonga pha Kana; mwana wa mokonzi, etuku; Yesu azeye ɓato nkoto itano; atambusi o ikolo sa maa; abikye moto owa phɔlɔ miyo, akundosi Lazalo
- Yoane 12.37-50: Yesu awɛni oɓokye ɓato ɓalɛ imoanola

Yoane 13-21: Waakoka «Imbɛlɛ sa Yesu»
- Yoane 13-16: Mateya ma Yesu ma suka
- Yoane 17: Iɓondɛsi sa Yesu siinɛnɛ
- Yoane 18-21: Minyɔkɔ na ikundwa sa Yesu. Yesu amiwɛninye oka ɓaekosi sambo

Yoane akomaka Simo Elaa «phɔɔ ɓɛ̀ɛ oanole oɓokye Yesu ali Masiya Ŋwana wa Ŋwaphongo. Bo ɓɛ̀ɛ oanosi ɓomɔɔ, yo amokyela oɓokye ozwe ɓomɔɔ phaa ɓoɓɛlɛ» (20.30-31).

Etatele

1 O etatele Iloɓa aɓaka,
Iloɓa aɓaka oka Ŋwaphongo, Iloɓa aɓaka Ŋwaphongo.
2 O etatele aɓaka oka Ŋwaphongo.
3 Mbolo isɔ yakyelama nde nɛ,
ɓo sɛɛ phe ekpele yɔnɔyɔ nde teyakyelama.
4 Isɔ yaakyelama nɛ ili na ɓomɔɔ, emba ɓomɔɔ phaɓaka moo ŋwa ɓato.
5 Moo muungyɛngyɛ onte ya enzɔmbi,
emba enzɔmbi teikyi koka imozimya.
6 Yaɓaka moto mɔnɔmɔ, owatomaka Ŋwaphongo: Nkombo yɛ yaɓaka Yoane.
7 Iyo aesi iya ɓa nzoka, phɔ awɔlɛ moo, phɔ ya oɓokye ɓato ɓasɔ ɓaanole phɔ yɛ.
8 Iyo mampenza taikaka ɓa moo, kasi ayakaka ya wɔ nde phɔ ya moo.
9 Iloɓa aɓaka nde ŋwaakolo munyɛlɛ ŋwaya o mokyisi, ŋwaangyɛngyɛlɛ moto munsɔ.
10 Aɓaka o mokyisi,
mokyisi ŋwakyelama nde nɛ,
kasi mokyisi teŋwaika moeɓa.
11 Aesi o mokyisi nwɛ mampenza,
kasi ɓato ɓɛ́ɛ teɓaikyi moyamba.
12 Kasi oka ɓaamoyambi, ɓaanosi na nkombo yɛ, aɓaphɛ ɓokonzi pha ibutwa ɓana ɓa Ŋwaphongo.

13 Ɓɛ́ɛ teɓaika ɓotama na malongo, na ná phowa ya nzoto, na ná phowa
ya moto, kasi na Ŋwaphongo.
14 Iloɓa amibuye moto
ambi ya zala onte ya ɓanga
emba towɛni nkyɛmɔ yɛ.
Nkyɛmɔ mɛ eli oɓokye, Ŋwana nde mɔnɔmɔ, owatonda na ngɔlu na ná
phɛlɛ yauta na Tata.
15 Yoane aaŋwanaka, amba imola phɔ yɛ yokye: «Kyeka owa wɔkɔ nga
oɓokye: O sima ya nga, kyeye moto mɔnɔmɔ ookondekye, phɔ
aɓaka o ɓoo pha nga.»
16 Phɔ nde nɛ owa isɔ, ɓanga ɓasɔ tozwa ngɔlu o ikolo sa ngɔlu.
17 Ɓo Moɓeko ŋwambyamaka o maɓɔkɔ ma Mose, ngɔlu na phɛlɛ yaya na
Yesu Klisto.
18 Moto mɔnɔmɔ taikawɛnɛ Ŋwaphongo; kasi Ŋwana nde yo mɔnɔmɔ ooli
Ŋwaphongo, yo ooli onte ya Tata, aloteya yo.

Yoane aimosi phɔ ya Yesu

19 Kyeka munɔkɔ ŋwa Yoane imbɛlɛ saɓa yo o Yelusalɛmɛ, waamotomela
Ɓayuda ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na ɓalewi phɔ ya imotuna motuna
oɓokye: «Wɛ oli nza?»
20 Taika zita, amba wɔ yokye: «Nga sili Klisto.»
21 Emba ɓamba motuna ɓɛkye: «Wɛ oli nza? Oli Eliya?» Amba buya
yokye: «Nga sili Eliya». «Oli Moimosi?» Amba buya yokye: «Phe».
22 Emba ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Wɛ ombi ɓa nza? Phɔ tokyɛ imola
ɓalotomakyi! Kowɔ ɓo phɔ ya wɛ mampenza?»
23 Amba ya wɔ yokye: «Nali ŋwɛsi ŋwa moto okoaŋwane o obokye
oɓokye: "Ɓɔngya nzela ya Nkolo!"» Ɓo wawɔ moimosi Izaya.
24 Nzuka ɓato ɓatomaka ɓɛ́ɛ ɓaɓaka Ɓafalisayi.
25 Ɓamba kula nde motuna ɓɛkye: «Ɓo toɓee Klisto, naa Eliya, naa
Moimosi, phɔ ya'ye koɓatisa?»
26 Yoane amba ɓabuyisa yokye: «Nga, naɓatisa na maa. Onte ya ɓɛ̀ɛ,
moto mɔnɔmɔ ali, ɓɛ̀ɛ toomoeɓe.
27 Kaye o sima ya nga, sikokyi na iyingola simbi ya bikoto ɓɛ.»
28 Maphɔɔ masɔ mamana malekanaka o Ɓetani o mokukulu moyɔkɔ
ŋwa Yaladɛnɛ, waaɓaka Yoane kaɓatisa.

Yesu, Ŋwana wa mpate wa Ŋwaphongo

29 Ɓo yana, aesi ya wɛnɛ Yesu kaye bili yo, amba wɔ yokye: «Kyeka
Ŋwana wa mpate wa Ŋwaphongo okomanya masumu ma ɓato.
30 Eli nde phɔ yɛ nawɔkɔ oɓokye: "O sima ya nga moto ookoye kandekye,
phɔ aɓaka o ɓoo pha nga."
31 Nga mampenza, simoeɓe, kasi nde phɔ ya imiwɛninya sɛɛ oka
Isalayɛlɛ, yango mɛna naesi iyaɓatisa na maa.»
32 Yoane amba wɔ yokye: «Nawɛnɛkyɛ Ɓolɔɓɔ ɓoute o ikolo ndokolo
inkotoŋwenya, ɓoesi yakyɛ tɛmɛ o ikolo sɛɛ.
33 Emba nga siikaka nweɓa, kasi owantoma iɓatisa na maa, eli yo o wa
wɔ na nga oɓokye: "Owa mowɛnɛ wɛ Ɓolɔɓɔ ɓoute ɓokyɛ tɛmɛ o ikolo
sɛ, eli yo o wa moɓatisa na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu."
34 Emba nga, nambo wɛnɛ, na wɔ ngakye, iyo ali Ŋwana wa
Ŋwaphongo.»

Ɓaekosi ɓa Yesu ɓaa ɓoo

35 Ɓo yana, Yoane akulaka ɓa o elele mɛ, yo na ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaɓale.

36 Waawɛnɛ yo Yesu katambule, amba wɔ yokye: «Kyeka Ŋwana wa
mpate wa Ŋwaphongo!»
37 Wamooka ɓaekosi ɓaɓale kawɔ ɓaɓona, ɓamba ɓenga Yesu.
38 Yesu amba ya miekpinya, waawɛnɛ yo oɓokye ɓamoɓengye, amba wɔ
na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ kolukye'ye?» Ɓamba buya ɓɛkye: «Labi — kyelukye
iwɔ ɓokye Moteye —, koɓe bi?»
39 Amba wɔɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Yaka wamowɛnɛ.» Emba ɓamba ya kyɛndɛ,
ɓamba ya kyɛ wɛnɛ elele ekye ɓe yo, emba ɓamba ya zala nɛ mokɔlɔ mɛ.
Yaɓaka phɛnɛphɛ ngonga ya iko.
40 Andele, ŋwana nyango na Simo Petelo, aɓaka mɔnɔmɔ na ɓaɓale
ɓaokaka Yoane na ɓaɓengaka Yesu.
41 O ɓoo pha ɓato ɓasɔ, amba kyɛ zwa ŋwana nyango Simo, amba wɔ
nɛ yokye: «Towɛni Masiya.» — Kyelukye iwɔ ɓokye Klisto.
42 Amba yakyɛ nɛ oka Yesu. Wamolembetela yo, Yesu yokye: «Oli Simo,
ŋwana wa Yoane, ɓamoeɓanga Sefasi.» — Kyelukye iwɔ ɓokye «Petelo».
43 Ɓo yana, Yesu aesi kyɛndɛ o Galileya. Amba yakyɛ zwa Filipe amba
wɔ nɛ yokye: «Imbengye!»
44 Filipe aɓaka moto wa Ɓetesaida, mokyisi ŋwa Andele na Petelo.
45 Filipe amba yakyɛ vana na Natanayɛlɛ, amba wɔ nɛ yokye: «Towɛni
owakoma ɓɛ́ɛ maphɔɔ mɛ o buku pha miɓeko ma Mose na ɓaimosi: Eli
Yesu, ŋwana wa Zozefu owa Nazalɛtɛ».
46 Natanayɛlɛ amba wɔ yokye: «O Nazalɛtɛ wakokyi itɔkɔlɔ lowɔ lolaa?»
Filipe amba wɔ yokye: «Yaka ya kyekye.»
47 Yesu amba ya kyeka Natanayɛlɛ okoye bili yo, amba wɔ na ɓato
ɓaaɓaka nɛ phɔ yɛ yokye: «Kyeka owakolo moto wa Isalayɛlɛ ootoli na
ɓɔlɛ».
48 Natanayɛlɛ amba motuna yokye: «Konzeɓe bi?» Emba Yesu amba
mobuyisa yokye: «Waaɓa Filipe saɓoeɓangakye, waaɓa wɛ o se ya ŋwete
ŋwa fige, naewɛnɛkyɛ.»
49 Natanayɛlɛ amba buya yokye: «Labi, oli Ŋwana wa Ŋwaphongo, oli
mokonzi ŋwa Isalayɛlɛ.»
50 Yesu amba mobuyisa yokye: «Oanosi nde phɔ nawɔ na wɛ oɓokye
naewɛnɛkyɛ o se ya ŋwete ŋwa fige. Wamowɛnɛ maphɔɔ maikye malekyi
ɓonɛnɛ ileka lolo.»
51 Emba amba kula wɔ yokye: «Phɛlɛ phɛlɛ nawɔ na ɓɛ̀ɛ, wamowɛnɛ
ikolo siingo, emba ɓanze ɓa Ŋwaphongo ɓabaa ɓaute o ikolo sa Ŋwana
wa Moto.»

2

Esɛlɛkɔ ya ɓolonga o Kana

1 Mokɔlɔ ŋwa iyato, esɛlɛkɔ ya ɓolonga yaɓaka o Kana o manyɛtɛ ma
Galileya, emba nyango wa Yesu aɓaka omɔ.
2 Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaɓaɓangaka na ɓɛ́ɛ o esɛlɛkɔ mɛ.
3 Waunva malɛku, nyango wa Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Teɓakuli ɓa na
malɛku.»
4 Kasi Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Mama, nga na wɛ lowɔ iye?
Imbɛlɛ sa nga naino tesikokyi.»
5 Nyango amba ya wɔ na ɓato ɓaetoma yokye: «Kyela isɔ yaamoewɔlɛ
yo.»
6 Mambongo motoɓa, maakyela ɓɛ́ɛ na maɓanga, maaɓaka Ɓayuda
ɓakyelele phɔ ya imikunyola ɓoo okowɔ miɓeko ma ɓɛ, maɓaka wamɔ.

Mbongo yɔnɔyɔ yɔnɔyɔ kyenyɔlɔ ɓalitele ŋwambi naa iko.* 7 Yesu amba
ya wɔ na ɓato ɓaetoma yokye: «Tonza mambongo mamana na maa».
Emba ɓamba matonza nɔnɔ o munɔkɔ.
8 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Uŋwaŋwa eye, toka ndambo ya maa
mɛ, okyɛ maphɛ mokolo wa esɛlɛkɔ.» Ɓamba yakyɛ mophɛ mango.
9 Emba waamameka yo, maa mabutoo malɛku. Taikaka eɓa biute
mango, yaeɓaka nde ɓatokaka mana maa. Ɓoɓɛlɛ mokolo esɛlɛkɔ amba
wɔ na molongyi
10 yokye: «Moto munsɔ kataakaɓa malɛku swaswa phanza, ɓo ɓato
ɓaɓangyi ɓɛ́ɛ ɓalangyi, ɓaamɓe ya ambya malɛku ma mpiko. Kasi wɛ,
oɓombi malɛku ma swaswa tee nɔnɔ uŋwaŋwa eye!»
11 Mɛna eli etatele sa bilekyesako ɓa Yesu o Kana o manyɛtɛ ma Galileya.
Ateyaka nkyɛmɔ yɛ, emba ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓamba moanolela.
12 Sima ya yango, amba ya kyɛndɛ o Kapalanauma, yo na nyango, na
ɓanaa nyango nana ɓaekosi ɓɛ. Kasi ɓakelaka omɔ nde ɓanaa nkɔlɔ.

Yesu o Tempelo

13 Eyenga ya Ilekana ya Bayuda yakomaka phɛnɛphɛ emba Yesu amba
yakyɛndɛ o Yelusalɛmɛ.
14 Amba yakyɛ zwa o Tempelo ɓaungye ɓa mangɔmbɛ, ɓa mampate na
mankoto nwinya na ɓaendinye ɓa ɓaphalanga ɓazasi omɔ.
15 Ndokolo, kambe ya kyela phimbo ya simbi, amba ɓauwinya ɓɛ́ɛ ɓasɔ
o Tempelo, eɓe mampate na mangɔmbɛ. Amba nyangola ɓaphalanga ɓa
ɓaendinye, amba bungutinya ɓamesa ɓa ɓɛ. 16 Amba ya wɔ na ɓaungye ɓa
mankoto ŋwenya yokye: «Manya isɔ miina wawa emba sabuya ingambi
sa Tata ingambi sa mumbongu.»
17 Ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓamba umunya oɓokye ɓakoma oɓokye: «Phowa ya
ingambi sa wɛ yamumboma.»
18 Kasi Ɓayuda ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Iyaa ye saaloteya wɛ, ɓokokyele
wɛ ɓaɓona?»
19 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Uwola Tempelo eye emba nga namoe-
tonga na nkɔlɔ iyato.»
20 Emba Ɓayuda ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Tempelo eye ekyesi mambula
mako mane mbuka motoɓa ma ietonga. Emba iwɛ, wamokoka ikula
etonga na nkɔlɔ iyato?»
21 Kasi yo awɔkɔ nde na nzoto yɛ ili Tempelo.
22 Yango mɛna, waakundwa Yesu onte ya ɓawe, ɓaekosi ɓamba
ya umunya oɓokye awɔkɔ ɓaɓona, emba ɓamba anolela buku pha
Ŋwaphongo na maphɔɔ maawɔkɔ yo.

Ianola site sikokyi

23 Waataa ɓaa Yesu o Yelusalɛmɛ, imbɛlɛ sa esɛlɛkɔ ya Ilekana, ɓato
ɓaikye ɓaanola nkombo yɛ wa wɛnɛ ɓɛ́ɛ bilekyesako ɓa ɓa yo kakyele.
24 Kasi Yesu, yo, taikaka ɓaanolela phɔ aɓaeɓaka ɓɛ́ɛ ɓasɔ,
25 emba taikaka sengyela oɓokye ɓamoimole maphɔɔ maakyekyi moto,
phɔ yo mampenza aeɓaka iili o ndondo ya moto.

3

Isolo sa Yesu na Nikodɛmɛ

* **2:6 2.6** Litele: Ekyelele ya damuzani (ndangyi ya ba litele ikoo).

1 Yaɓaka onte ya Ɓafalisayi moto mɔnɔmɔ na nkombo Nikodɛmɛ,
mɔnɔmɔ na ɓankumu ɓa Ɓayuda.
2 Waa mokɔlɔ, amba ya kyɛndɛ oka Yesu, amba wɔ nɛ yokye: «Labi,
ɓanga toeɓe oɓokye oli moteye owatoma Ŋwaphongo. Phɔ na moto
takokyi ikyela bilekyesako bikyele wɛ ɓo Ŋwaphongo tali nɛ.»
3 Yesu amba mobuyisa yokye: «Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ ngakye:
Ɓo moto takuli ɓotama mbala eya iɓale, takokyi iwɛnɛ Ɓokonzi pha
Ŋwaphongo.»
4 Nikodɛmɛ amba wɔ nɛ yokye: «Ɓo moto aunva koma phomba, amokula
ɓotama ndengye'ye? Akokyi ikula nyɔlɔ o ibu sa nyango emba ambe
ɓotama?»
5 Yesu amba mobuyisa yokye: «Nawɔ na wɛ nde phɛlɛ phɛlɛ ngakye:
Ɓo moto taɓotami na maa na ná Ɓolɔɓɔ, takokyi inyɔlɔ o Ɓokonzi pha
Ŋwaphongo.
6 Oo ɓotami na ɓomoto, ali moto, oo ɓotami na Ɓolɔɓɔ ali ɓolɔɓɔ.
7 Sakamwa ɓo nawɔkyi na wɛ oɓokye: "Osengyesi iɓotama o ikolo."
8 Ewɛɛlɛ kyekyɛndɛ mbale ezingyi yango, emba koeyokye, kasi toeɓe
biute yango na bikyɛ yango. Eli nde ɓomɔ phɔ ya moto oo ɓotami na
Ɓolɔɓɔ.»
9 Ɓoɓɛlɛ Nikodɛmɛ amba ya wɔ nɛ yokye: «Lowɔ mɛ laamba kyelama
ndengye'ye?»
10 Yesu amba mobuyisa yokye: «Iwɛ oli moteye o Isalayɛlɛ, emba toombe
eɓa maphɔɔ mama?
11 Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ: Towɔ maphɔɔ maeɓe ɓanga, toimole
maphɔɔ maawɛnɛ ɓanga, emba ɓɛ̀ɛ toanole ikyimole ɓanga.
12 Ɓo toanole wa ewɔlɛ nga maphɔɔ ma mokyisi, wamba anola
ndengye'ye ɓo naewsɔsi maphɔɔ ma ikolo?
13 Phɔ moto nɔnɔ mɔnɔmɔ taika baa o ikolo ɓo teeɓe nde Ŋwana wa
Moto owauta o ikolo.
14 Nde ɓo watombaka Mose nzɔɔ o bokye, esengyesi oɓokye Ŋwana wa
Moto atombame
15 phɔ moto munsɔ okoanole, azwe na nzela yɛ ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
16 Phɔ Ŋwaphongo azinga mokyisi na ɓoikye, yango mɛna ambya
Ŋwana wɛ, nde yo mɔnɔmɔ, phɔ ya oɓokye moto munsɔ okoanole Ŋwana
mɛ, yo sa waa, kasi azwe ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
17 Phɔ Ŋwaphongo taika toma Ŋwana wɛ o mokyisi phɔ ya iya sambisa
mokyisi, kasi phɔ ya oɓokye mokyisi mobikye phɔ yɛ.
18 Moto okomoanole, taikyi sambisama. Moto otoanole, ambosam-
bisama, phɔ takyi anola nkombo ya Ŋwana nde mɔnɔmɔ wa Ŋwaphongo.
19 Emba isambisa mɛ sango sisi: Moo moesi o mokyisi, kasi ɓato ɓazingyi
enzɔmbi o elele ya moo phɔ bitoma ɓa ɓɛ́ɛ ɓaɓaka biɓe.
20 Phɔ moto munsɔ okokyele maphɔɔ maaɓe kaine moo, emba tatɔkɔlɔ
o moo, phɔ bitoma ɓɛ́ɛ sawɛnɛnɛ.
21 Moto ookokyele maphɔɔ malaa katɔkɔlɔ o moo phɔ bitoma ɓɛ́ɛ
biwɛnɛnɛ, bitoma mɛ bakyelama onte ya Ŋwaphongo.»

Yoane na Yesu

22 Sima mɛ, Yesu na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaesi ya kyɛndɛ o Yuda. Akyelaka na
ɓɛ́ɛ omɔ ɓanaa nkɔlɔ, aɓaka kaɓatisa.
23 Yoane nɛ, aɓaka kaɓatisa o Ainona, phɛnɛphɛ na Salima ooli maa
maikye. Ɓato ɓaɓaka ɓayaɓatisama.
24 Phɔ Yoane naino teɓataaka munyɔsɛ o bɔlɔkɔ.

25 Ɓaekosi ɓa Yoane ɓamba ya ika ziko ɓɛ́ɛ na Moyuda mɔnɔmɔ phɔ ya
lowɔ la imikunyola ɓowɔ miɓeko ma ɓɛ.
26 Ɓamba ya kyɛndɛ oka Yoane, ɓamba ya kyɛ wɔ nɛ ɓɛkye: «Labi, moto
owaɓaka na wɛ o mokukulu moyɔkɔ ŋwa Yaladɛnɛ, owa wɔkɔ wɛ phɔ yɛ,
kyeka nɛ abuto iɓatisa emba ɓato ɓasɔ ɓabuto ɓakyɛndɛ nde oka yɛ!»
27 Yoane amba ɓabuyisa yokye: «Moto takokyi imiphɛ ekpele koleka eya
mophɛ ɓɛ́ɛ o ikolo.
28 Ɓɛ̀ɛ mampenza oli manzoka ma nga oɓokye nawɔkɔ ngakye: “Nga sili
Masiya, kasi nali moto owa toma ɓɛ́ɛ o ɓoo phɛ.”
29 Moto oli na ŋwaŋwasi ali moloo. Kasi ekamba ya moloo, ootɛmi
wamɔ, kamokye emba ŋwɛsi ŋwa moloo momophɛ nkyisa. Nde ɓoli
nkyisa ya nga nzikye.
30 Esengyesi oɓokye ngambo yɛ ebaa, emba eyaaka nga eute.»

Okoute o ikolo

31 «Okoute o ikolo ali o ikolo sa isɔ. Oouti o mokyisi ali wa mokyisi emba
kawɔ ya mokyisi. Okoute o ikolo
32 kaimole yaa wɛnɛ yo na yaa oka yo, emba na moto taanole ikyiimole
yo.
33 Moto okoanole ikyiimole yo, kaanole oɓokye Ŋwaphongo ali phɛlɛ.
34 Phɔ owatoma Ŋwaphongo kawɔ maloɓa ma Ŋwaphongo, ooko
mophɛ Ɓolɔɓɔ ɓote ɓoli na ndelo.
35 Tata kazingye Ŋwana emba isɔ aiyambya o maɓɔkɔ mɛ.
36 Moto okoanole Ŋwana ali na ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ; moto otokumole
Ŋwana etawɛnɛ ɓomɔɔ, kasi yɔɔ ya Ŋwaphongo eli mi yo.»

4

Yesu na ŋwaŋwasi mosamaliya

1 Waeɓa Yesu oɓokye Ɓafalisayi ɓaoka oɓokye yo kazwe ɓaekosi ɓaikye
kambe na ɓatisa ɓato ɓaikye koleka Yoane,
2 — o ɓosembo, Yesu yo mampenza taikaka ɓaa kaɓatisa, kasi ya
ɓatisaka nde ɓaekosi ɓɛ́ɛ —
3 amba ya mana o Yuda aesi ya butwa o Galileya.
4 Phɔ ya ibutwa omɔ, asengyelaka ikatisa Samaliya.
5 Amba ya koma o mokyisi mɔnɔmɔ ŋwa Samaliya mooɓangye ɓɛ́ɛ
Sukala, phɛnɛphɛ na manyɛtɛ maphɛkyɛ Yakoɓo ŋwana wɛ Zozefu,
6 elele mɛ eyaɓaka iziɓa sa Yakoɓo. Na ɓophɛmbɛkye pha itambula,
Yesu aesi ya kyɛ zala imbale ya mungombe ŋwa iziɓa. Yaɓaka phɛnɛphɛ
na ɓunya i moto.
7 Ikyeka ɓoɓo, ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ wa Samaliya aesi ya toka maa. Yesu
amba ya wɔ nɛ yokye: «Impɛ maa ma inywa.» 8 Ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓakyɛkyɛ o
omokyisi munɛnɛ phɔ ya ikyɛ omba ntoma ya iza.
9 Kasi ŋwaŋwasi mɛ, Mosamaliya mɔna, amba ya wɔ na Yesu yokye:
«Lotati ɓo? Iwɛ, Moyuda, konzongye nga ŋwaŋwasi mosamliya maa
ma inywa!» Phɔ Ɓayuda teɓaa ɓenele iyangana ekpele yɔnɔyɔ na
Ɓasamaliya.
10 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Ɓo oeɓakyi ikaɓo sa Ŋwaphongo na
okoewɔlɛ oɓokye: Impɛ maa ma inywa, eɓakyi nde wɛ moto wa imoonga,
emba yo nde aephɛkyi maa ma ɓomɔɔ.»
11 Ŋwaŋwasi amba wɔ nɛ yokye: «Nkolo, toli nana tubu, na iziɓa sili
sizindo, mana maa ma ɓomɔɔ mɛ wamazwa bi?

12 Iwɛ olekyi ango wa ɓanga Yakoɓo owa loikyela iziɓa sisi, saa ikaka
nywa yo maa, eɓe na ɓana ɓèɛ, eɓe na manyama mɛ?»

Maa ma ɓomɔɔ

13 Yesu amba mobuyisa yokye: «Moto munsɔ okonywe maa mama,
amokula oka phowa ya maa.
14 Kasi moto owa munywa maa maamophɛ nga, etakule oka phowa ya
maa. Phɔ maa maamophɛ nga ma mobutwa ndokolo elele ekye tɔkɔlɔ maa
onte yɛ nɔnɔ o ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.»
15 Ŋwaŋwasi amba ya wɔ nɛ yokye: «Nkolo, impɛ maa mɛ phɔ nga
sakula oka phowa ya maa ma inywa, nga sambaka kula naya wawa phɔ
ya iyatoka maa.»
16 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Kyɛ ɓanga moloo nya wɛ emba ɓèɛ ɓasɔ
oye wawa.»
17 Ŋwaŋwasi amba mobuyisa yokye: «Nga sili na moloo.»
18 Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Kowɔ na ɓolaa oɓokye: Sili na moloo,
waunva zala na ɓalo ɓatano, emba lele oli na wɛ uŋwaŋwa eye tali molo
wa wɛ. Na ɓomɔ, owɔ phɛlɛ.»
19 Emba ŋwaŋwasi amba wɔ nɛ yokye: «Nkolo, nawɛnɛ oɓokye oli
moimosi.
20 Ɓaango ɓa ɓanga ɓasambelaka Ŋwaphongo o ngomba eye. Emba ɓèɛ
kowɔ oɓokye elele ya isambela Ŋwaphongo eli nde o Yelusalɛmɛ.»
21 Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Mama, inzanole, imbɛlɛ samoya, eteɓakule
sambela Tata na o ngomba eye, na o Yelusalɛmɛ.
22 Kosambele itiyeɓe ɓèɛ, kasi ɓanga tosambele ikyieɓe ɓanga phɔ lobiko
loute na Ɓayuda.
23 Kasi imbɛlɛ saamoya, sango sisi, saamosambela ɓaakolo ɓasambesi
ɓa Tata, na molimo na ná phɛlɛ. Phɔ mɛna eli ɓasambesi ɓaalukye Tata.
24 Ŋwaphongo ali molimo. Yango mɛna ɓato ɓaamosambele, ɓasengyesi
imosambela na molimo na ná phɛlɛ.»
25 Ŋwaŋwasi amba ya wɔ nɛ yokye: «Naeɓe oɓokye Masiya mɔnɔmɔ
asengyesi iya, okoɓangye ɓée Klisto. Waamoya yo, aloimola maphɔɔ
masɔ.»
26 Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Masiya mɛ, eli nga okoewɔlɛ oyo.»
27 Imbɛlɛ mɛ ɓaekosi ɓaesi ya koma. Ɓakamwaka na iwɛnɛ oɓokye Yesu
kasolole na ŋwaŋwasi. Kasi na moto taika motuna oɓokye: «Kolukye'ye?»
Na oɓokye: «Phɔ ya'ye kosolole nɛ?»
28 Ɓoɓɛlɛ, ŋwaŋwasi mɔna aikyi ika uuku yɛ, aesi ya kyɛ imola ɓato o
lombo oɓokye:
29 «Yaka yakyɛ kyeka moto mɔnɔmɔ onvɔsi maphɔɔ masɔ maakyela nga.
Eteɓe nde yo Klisto?»
30 Ɓato ɓaesi ya tɔkɔlɔ o mokyisi, ɓamba yakyɛ ooli yo.

Ntina ya etoma ya Yesu

31 Imbɛlɛ mɛ, ɓaekosi ɓaɓaka ɓamokandindisa ɓɛkye: «Labi, taa za.»
32 Kasi yo amba ya wɔ na ɓée yokye: «Nali na ntoma ya iza ite ieɓe ɓèɛ.»
33 Ɓaekosi ɓamba butwa iwɔnɔ onte ya ɓée ɓɛkye: «Ɓoɓo moto mɔnɔmɔ
animophɛ ntoma ya iza nde iye?»
34 Yesu amba ya wɔ na ɓée yokye: «Ntoma ya nga, eli ikyela ɓookozingye
owantoma na ikokya etoma yɛ.

35 Ɓɛ̀ɛ mampenza towɔ oɓokye: “Iikasi makombe mane emba imbɛlɛ
sa inɔkɔ mbuma sikokye.” Kasi nga nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Tomba miyo
okyekye, mbuma ili o manzabi iosi ikokyi phɔ ya inɔkɔ!
36 Munɔkyi ambo zwa iphuti sɛ, kambe na ɓɔkya mbuma phɔ ya ɓomɔɔ
pha ɓoɓɛlɛ. Na ɓomɔ, moto okophikye na okonɔkɔ ɓakumbe elele yɔnɔyɔ.
37 Phɔ i lowɔ lolo ete eye eli nde phɛlɛ: “Mɔnɔmɔ kaphikye, omoyɔkɔ
kanɔkɔ.”
38 Naetomaka ikyɛ nɔkɔ yaate yaikaka kumela ɓɛ̀ɛ. Ɓaayɔkɔ ɓakuma,
emba ɓɛ̀ɛ oesi ya zwa ɓolaa mi yaakumelaka ɓɛbi na ɓoikye.»
39 Ɓasamaliya ɓaikye ɓa mokyisi munɛnɛ ɓaanolaka Yesu phɔ maloɓa
ma ŋwaŋwasi mawɔkɔ yo oɓokye: «Anvɔsi maphɔɔ masɔ maakyela nga.»
40 Na wakoma ɓɛ́ɛ phɛnɛphɛ nɛ, Ɓasamaliya ɓaongaka nɛ oɓokye ata
ɓaa na ɓɛ. Emba amba kyela na ɓɛ́ɛ nkɔlɔ iɓale.
41 Ɓato ɓasuu ɓaikye ɓakulaka anola Yesu phɔ ya maphɔɔ maawɔkɔ yo.
42 Emba ɓamba ya wɔ na ŋwaŋwasi mɔna, ɓɛkye: «Teli oɓokye
tomoanosi nde phɔ ya maphɔɔ maloimolakyi wɛ, kasi na ɓanga mampenza
tomookyi, emba toeɓi oɓokye ali phɛlɛ Mobikye wa mokyisi.»

Yesu abikye ŋwana wa mokonzi mɔnɔmɔ wa ɓaloo

43 Sima ya nkɔlɔ iɓale, Yesu amba ya mana o bilele mɛ, amba ya butwa
o Galileya.
44 Phɔ yo mampenza aanolaka oɓokye moimosi tazwe ngambo o mokyisi
mwɛ mampenza.
45 Kasi wakoma yo o Galileya, ɓato ɓa Galileya ɓamoyambaka na ɓolaa.
Ɓakyɛndɛkyɛ o Yelusalɛmɛ phɔ ya esɛlɛkɔ, na ɓɛ́ɛ mɛ, ɓawɛnɛkyɛ isɔ
yakyelaka Yesu.
46 Yesu amba ya butwa o Kana, o manyɛtɛ ma Galileya, owa ɓongolaka
yo maa malɛku. Mokonzi mɔnɔmɔ wa ɓaloo aɓaka na ŋwana wa lele na
ɓolɔsi o Kapalanauma.
47 Waaoka yo oɓokye Yesu auti o Yuda, akomi o Galileya, amba yakyɛndɛ
zwana nɛ, amba ya onga nɛ oɓokye ɓakyɛndɛ phɔ akyɛ bikya ŋwana wɛ
wa lele oli nde mowe.
48 Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Ɓo ɓɛ̀ɛ towɛni mayaa na bilekyesako ɓɛ̀ɛ
otoanole!»
49 Mokonzi wa ɓaloo amba wɔ nɛ yokye: «Nkolo, yakyɛ naino ŋwana
wa nga saɓowakye!»
50 Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Kyɛndɛ, ŋwana wa wɛ ali na ɓomɔɔ.» Moto
mɔna amba ya anola maloɓa maa mowɔsi Yesu, nɔnɔ wa butwa yo.
51 Waɓa yo kabutwe, ɓato ɓɛ́ɛ ɓaetoma ɓamba ya moɓenga, ɓamba ya
wɔ ɓɛkye: «Ŋwana wa wɛ wa lele ali na ɓomɔɔ!»
52 Amba ya ɓatuna imbɛlɛ ye sibutwakyi ŋwana na ɓolaa emba ɓamba
mobuyisa ɓɛkye: «Yaɓaka yana, o ngonga ya sambo wa mana mowɛwɛ o
nzoto yɛ.»
53 Ango wa ŋwana awɛnɛkyɛ oɓokye yaɓaka nde o sina imbɛlɛ saawɔkɔ
Yesu nɛ oɓokye: «Ŋwana wa wɛ wa lele ali na ɓomɔɔ.» Mina wa mɔ, yo
na ɓonkpe phɛ ɓosɔ ɓaesi ya anola.
54 Mɛna yaɓaka elekyesako eya iɓale eyakyelaka Yesu o Galileya, wauta
yo o Yuda.

5

Yesu abikye moto owanyiɓa makolo o Yelusalɛmɛ

1 Sima ya maphɔɔ mamana, waa imbɛlɛ sa esɛlɛkɔ ya Ɓayuda, Yesu
amba ya kyɛndɛ o Yelusalɛmɛ.
2 Nzuka o Yelusalɛmɛ, phɛnɛphɛ na moziɓo mootangye ŋwa ɓampate,
wali mbondo yɔnɔyɔ ekyeɓangye ɓɛ́ɛ na munɔkɔ ŋwa ɓa Ebele Ɓetezata.
Mokanda mɔnɔmɔ ŋwa milaku mitano ŋwaɓaka wamɔ,
3 o milaku mɛ, ɓato ɓa malɔsi ɓaikye ɓaɓaka ɓamilangye omɔ, ɓato
ɓaaphɔlɔ miyo, ɓaakpɛkusa, ɓaanyiɓa binango. [Ɓaɓaka ɓaziya oɓokye
maa maphukuɓane,
4 phɔ anzelu wa Nkolo aɓaka kaute o mbondo imbɛlɛ siiyɔkɔ phɔ ya
iphukubinya maa. Moto wa ɓolɔsi owa kyɛkyɛ mikumbya o maa mɛ
phanza waaphukuɓane mango, abikaka na ɓolɔsi phɛ, nabo ɓolɔsi mɛ
phaɓaka ndengye'ye.]
5 Moto mɔnɔmɔ owanyiɓa enango mambula mako maato mbuka
ŋwambi aɓaka omɔ.
6 Waamowɛnɛ Yesu alangyi, na waeɓa yo oɓokye akɔkyi na elɛmɛ mɛna,
amba wɔ nɛ yokye: «Oli na phowa ya ibika?»
7 Mookaa amba mobuyisa yokye: «Nkolo, sili na moto wa inkumbya o
mbondo imbɛlɛ siphukuɓane maa. Imbɛlɛ siikusuɓane nga oɓokye nakyɛ
mikumbya o maa, moto mosuu kaingyele angwa o ɓoo pha nga.»
8 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Langwa, kpa itɔkɔ sa wɛ, tambula.»
9 Mina wamɔ, moto mɛ abikyi. Aesi yakpa itɔkɔ sɛ, abuto itambula.
Nzuka mokɔlɔ mɛ yaɓaka mokɔlɔ ŋwa saɓata.
10 Phɔ ya ɓomɔ, Ɓayuda ɓamba ya wɔ na moto obikyi ɓɛkye: «Eli
mokɔlɔ ŋwa saɓata, tosenyesi iphila itɔkɔ sa wɛ.»
11 Kasi amba ɓabuyisa yokye: «Moto oombikye, eli nde yo moto owɔ na
nga oɓokye: “Kpa itɔkɔ sa wɛ otambule.”»
12 Ɓamba motuna ɓɛkye: «Moto mɛ nza owɔ na wɛ oɓokye: “Kpa itɔkɔ
sa wɛ otabule?”»
13 Kasi moto owabikyaka ɓɛ́ɛ taikaka eɓa nza oomobikye, phɔ Yesu
amanaka waali moluku ŋwa ɓato ɓaaɓaka wamɔ.
14 Sima, Yesu amba kula kyɛ mozwa o Tɛmpɛlo, amba wɔ nɛ yokye: «Wɛ
mɔna obikyi, sakula kyela masumu phɔ lowɔ losuu lolɔbi ɓoɓe saeyelela»
15 Ɓoɓɛlɛ, moto mɛ amba kyɛndɛ imola Ɓayuda oɓokye eɓakyi Yesu
moto oomobikye.
16 Tata wamɔ, Ɓayuda bamba ya okyela Yesu yɔɔ, phɔ akyelaka ɓaɓona
mokɔlɔ ŋwa saɓata.
17 Kasi Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Tata, nɔnɔ uŋwaŋwa eye ali o
ikyela etoma; na nga nde ɓomɔ nali o ikyela etoma.»
18 Tata wamɔ, Ɓayuda ɓakulaka luka na ɓoikye manzela ma imoɓoma,
teli nde phɔ taikaka kumola mokɔlɔ ŋwa saɓata, kasi na phɔ aɓaka
kaɓangye Ŋwaphongo oɓokye ali Ango, kambe na kula mimekyinya na
Ŋwaphongo.

Bokonzi pha Ŋwana wa Ŋwaphongo

19 Yesu amba kula ya kpa maloɓa amba ɓawɔlɛ yokye: «Nawɔ na ɓɛ̀ɛ
nde phɛlɛ phɛlɛ, Ŋwana takokyi ikyela lowɔ na ndengye'ye yo mampenza,
kasi nde ikyi wɛnɛ yo Ango kakyele: Phɔ iikyi kyele Tata, Ŋwana kaikyele
nde ɓomɔ.
20 Eli oɓokye Tata kazingye Ŋwana emba kamoteya isɔ iikyi kyele yo.
Amoteya bitoma bikuli leka ɓonɛnɛ, na oɓokye ɓɛ̀ɛ oɓe kokamwe nde
ɓokamo.

21 Phɔ ɓooko akole Tata ɓawe kakule ɓabuya na ɓomɔɔ, Ŋwana nɛ
kabikya nzaa oozingyi yo.
22 Tata taasambisa moto, ambya isambisa sisɔ oka Ŋwana,
23 oɓokye ɓato ɓasɔ ɓakumole Ŋwana ɓo okokumole ɓɛ́ɛ Tata. Moto
ootokumole Ŋwana, taakumole na Ango owa motoma.
24 Nawɔ na ɓɛ̀ɛ nde phɛlɛ phɛlɛ, moto okookye maloɓa ma nga, kambe
na anolela owantoma, ali na ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ. Yo etasambe, kasi yo
amokundwa onte ya ɓawe, amozwa ɓomɔɔ.
25 Nawɔ na ɓɛ̀ɛ phɛlɛ phɛlɛ, imbɛlɛ siiye — emba uŋwaŋwa eye imbɛlɛ
mɛ sili wawa — ɓawe ɓamooka ŋwɛsi ŋwa Ŋwana wa Ŋwaphongo emba
ɓato ɓamooka ŋwɛsi mɛ, ɓamoɓa na ɓomɔɔ.
26 Phɔ, ɓooli Tata na ɓomɔɔ yo mampenza, nde ɓomɔɔ aphɛ Ŋwana
oɓokye aɓe na ɓomɔɔ mɛ yo mampenza.
27 Amophɛ ɓokonzi pha isambisa phɔ ali Ŋwana wa Moto.
28 Maphɔɔ masɔ mama mango saekamwisa! Imbɛlɛ siiye, ɓasɔ
ɓaakyimele o malita ɓamooka ŋwɛsi nwɛ,
29 emba ɓasɔ ɓaakyelaka ɓolaa ɓamokundwa phɔ ya izwa ɓomɔɔ.
Ɓaakyelaka ɓoɓe, ɓamokundwa phɔ ya isambisama.»

Maphɔɔ mawɛninya ɓokonzi pha Yesu

30 Nga, sikokyi ikyela lowɔ na ndengye ya nga mampenza: Natene
ɓolombe nde na nɔkɔ yookyi nga, emba ɓolombe pha nga ɓoli pha
ɓosembo phɔ siilukye ikyela ɓoozingyi nga, kasi ɓoozingyi owantoma.
31 «Ɓo namiwɔlɛ phɔ ya nga mampenza, ɓowɔkye pha nga nde teɓoɓe
phaa phɛlɛ.
32 Eli nde mosuu okwɔ phɔ ya nga, emba naeɓe oɓoye iwɔ siiwɔ yo phɔ
ya nga sili sa phɛlɛ.
33 Ɓɛɛ, watomaka bato oka Yoane Moɓatise. Aewɔlɛ maphɔɔ ma phɛlɛ.
34 Ka nga, sisengyesi na moto obokye awɔ phɔ ya nga. Nawɔ babona
phɔ ya bɛɛ, oɓokye obikye.
35 Yoane aɓaka tala ekyelosa ɓɛ́ɛ emba kyelole: Kasi ɓɛ̀ɛ wazingaka
ikumba nde phɔ ya ŋwana imbɛlɛ na saa ya tala mɛ.
36 Kasi nga, nali na maphɔɔ ma iewɔlɛ maalekyi maaka Yoane na
ɓonɛnɛ: Eli bitoma biantoma Tata oɓokye nabikyele. Nabikyele, emba
eli ɓɛ́ɛ biiwɔ phɔ ya nga oɓokye Tata antoma.
37 Tata owantoma awɔ na yo mampenza phɔ ya nga. Kasi toika oka
ŋwɛsi nwɛ na mbala, naa iwɛnɛ ɓoo phɛ.
38 Emba iloɓa sɛ tesili onte ya ɓɛ̀ɛ, phɔ ɓɛ̀ɛ toanolele owatoma yo.
39 Ɓɛ̀ɛ koekole Buku pha Ŋwaphongo phɔ koumunya oɓokye wamozwa
omɔ ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ. Kasi eli nde phango ɓoowɔ phɔ ya nga.
40 Emba toozingye iya oka nga phɔ ya iya zwa ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
41 Nkyɛmɔ, siika izwa na ɓato.
42 Kasi naeyeɓe, ɓɛ̀ɛ toli na lozingo la Ŋwaphongo onte ya ɓɛ̀ɛ.
43 Inga, naesi o nkombo ya Tata, emba ɓɛ̀ɛ toikyi ɓenela inzamba. Ka ɓo
moto mosuu aesi na nkombo yɛ mampenza, yo mɔɔna ɓɛ̀ɛ wamoyamba!
44 Ɓɛ̀ɛ nde ombi anola ndengye'ye, ɓɛ̀ɛ ɓazwe nkyɛmɔ ya ɓɛ̀ɛ onte ya ɓɛ̀ɛ
na ɓɛ̀ɛ. Ɓɛ̀ɛ ɓate ɓalukye nkyɛmɔ ikyiute na Ŋwaphongo yo mampenza?
45 Saumunya oɓokye yamoɓa nga owamokyɛ esongyela oka Tata.
Mosongyesi wa ɓɛ̀ɛ, eli Mose okolemele ɓɛ̀ɛ.
46 Phɔ ɓokoanolele Mose, nde onzanolelakyi mɛ, phɔ akomaka nde phɔ
ya nga.

47 Ɓo toanole yaakoma yo, wamba anola iikyi wɔ nga ndengye'ye?»

6

Yesu azeye ɓampele nkoto itano

1 Sima mɛ, Yesu amba yakatisa o mokukulu mooyɔkɔ ŋwa ebale eenɛnɛ
ya Galileya, ekyeɓangye na ɓɛ́ɛ Tiberias. 2 Moluku ŋwa ɓato ŋwaɓaka
momoɓengye phɔ ɓato ɓawɛnɛkyɛ bilekyesako biaɓaka yo kakyele oka
ɓato ɓaa malɔsi.
3 Yango mɛna Yesu amba ya ɓaa o ikolo sa ngomba akyɛ zala omɔ yo na
ɓaekosi ɓɛ̀ɛ.
4 Yaɓaka ŋwana o ɓoo pha esɛlɛkɔ ya Ɓayuda eya Ilekana.
5 Nzuka watomba Yesu miyo o ikolo ɓoɓo, amba ya wɛnɛ moluku ŋwa
ɓato moye oli yo. Amba ya wɔ na Filipe yokye: «Tomoomba mapa phɔ ya
oɓokye ɓato ɓaɓa ɓaze bi?»
6 Wa wɔ yo ɓaɓona, amumekaka. Phɔ yo aeɓaka lowɔ laamokyela yo.
7 Filipe amba ya mobuyisa yokye: «Na ɓo toombi mapa ma ɓaphalanga
ɓaakokyi na iphuti sa nkɔlɔ mikama miɓale, etemaakokye oɓokye moto
na moto azwe nɔnɔ ŋwana etee.»
8 Mɔnɔmɔ na ɓaekosi ɓɛ, okoɓangye ɓɛ́ɛ Andele, ŋwana nyango na Simo
Petelo, amba ya wɔ nɛ yokye:
9 «Munzenga mɔnɔmɔ wawa, ali na mapa matano na swe iɓale. Kasi
ina yango miina yamokyela ekpele'ye phɔ ya ɓoikye pha ɓato ɓoɓo?»
10 Yesu yokye: «Oɓazasa o se.» Elele mɛ yaɓaka na nkata nzikye. Ɓoɓɛlɛ,
ɓamba ya zala. Ɓaɓaka phɛnɛphɛ ɓampele nkoto itano.
11 Emba Yesu amba ya kpa mapa, aphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi emba amba
ya makaɓela ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka wamɔ. Amba kula kyela nde ɓomɔ na
swe. Aɓaphɛkyɛ nde na phowa ya moto na moto.
12 Waaoka ɓɛ́ɛ ntoma, Yesu amba ya wɔ na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ yokye:
«Angyinya bitee bisɔ biikasi, phɔ ekpele yɔnɔyɔ sabunga.»
13 Ɓamba ya bianginya, ɓamba tonza ɓanyanzima iko mbuka ɓaɓale na
bitee ɓa mapa maazaka ɓɛ.
14 Waawɛnɛ ɓato elekyesako eyauta yo ikyela, ɓɛkye: «Oyo ali owaakolo
moimosi, oosengyesi iya o mokyisi.»
15 Kasi Yesu waeɓaka yo oɓokye ɓakokyi iya mokpa na ɓokusi phɔ ya
imobuya mokonzi, amba kula mana wamɔ, yo mampenza amba ɓaa o
ngomba.

Yesu atambusi o ikolo sa maa

16 Wakoma nkɔkɔlɔ, ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓamba yauta nɔnɔ o ebale enɛnɛ.
17 Ɓamba ya ɓaa o vato ɓɔnɔɓɔ ɓaamba ya kyɛ o Kapalanauma, o
mokukulu moyɔkɔ. Mɛna bunya ɓombo inda, emba Yesu naino sataa
ɓaɓenga.
18 Ewɛɛlɛ enɛnɛ yeesi ya kyela, eɓale ebuto iphukuɓana.
19 Ɓalukaka phɛnɛphɛ na ɓakyilomɛtɛlɛ ɓatano naa motoɓa, waa wɛnɛ
ɓɛ́ɛ Yesu katambule o ikolo sa maa, kambe koma phɛnɛphɛ na vato. Emba
ɓɛ́ɛ ɓailaka,
20 kasi Yesu amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛɛ saila, eli nde nga!»
21 Ɓazingaka imokpesa o vato, kasi sa kɔkɔ, vato ɓokyɛ sɛmɛ o elele
eyakyɛkyɛ ɓɛ.

Yesu ali mapa ma ɓomɔɔ

22 Ɓo yana, moluku ŋwa ɓato ŋwa ikalaka o mokukulu moyɔkɔ, ŋwamba
yaeɓa oɓokye yaɓaka wamɔ nde vato ɓɔnɔɓɔ, na oɓokye Yesu taikaka kyɛ
na ɓaekosi ɓɛ́ɛ elele yɔnɔyɔ, ɓɛ́ɛ ɓakyɛkyɛ ɓɛ́ɛ mampeza.
23 Kasi mato maayɔkɔ maautaka o Tiberias makomaka phɛnɛphɛ na elele
eya zaka ɓɛ́ɛ mapa sima ya Nkolo iphɛ mɛlɛsi.
24 Waaeɓa moluku ŋwa ɓato oɓokye eɓe Yesu, eɓe ɓaekosi ɓɛ̀ɛ teɓakuli
ɓaa wamɔ, ɓato ɓamba ya kpela o mato emba ɓamba yakyɛndɛ o
Kapalanauma, ikyɛ miluka Yesu.
25 Emba wamozwa ɓɛ́ɛ o mopha moyɔkɔ ŋwa eɓale enɛnɛ, ɓamba wɔ
nɛ ɓɛkye: «Labi, okomi wawa imbɛlɛ iye?»
26 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ ngakye:
Toondukye phɔ ya oɓokye wawɛnɛ bilekyesako, kasi phɔ wazaka mapa
wambaka na maoka.
27 Osengyesi imiambya o etoma phɔ ya izwa ntoma ite iunve, yamoephɛ
Ŋwana wa Moto, kasi phɔ ya ntoma ikyiɔtɔnɔ phe. Phɔ eli Tata, yo ooli
Ŋwaphongo, owa mophɛ ɓokonzi.»
28 Ɓoɓɛlɛ ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Tosengyesi ikyela ɓoo phɔ ya ikyela
bitoma biizingye Ŋwaphongo oɓokye tobikyele?»
29 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Etoma ya Ŋwaphongo eli nde ianolela
owatoma yo.»
30 Ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: «Kasi wɛ, elekyesako iye eyamokyela wɛ
phɔ toewɛnɛ emba tombe eanolela? Etoma ya wɛ iye?
31 O obokye, ɓaango ɓa ɓanga ɓazaka mana, nde ɓo wakoma ɓɛ́ɛ
oɓokye: “Aɓaphɛkyɛ ya iza, mapa maute o ikolo.”»
32 Kasi Yesu amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ, teli Mose
owaephɛkyɛ mapa ma ikolo, kasi eli nde Tata okoephɛ maakolo mapa ma
ikolo.
33 Phɔ mapa ma Ŋwaphongo, eli nde yo okoute o ikolo na okoambya
ɓomɔɔ o mokyisi.»
34 Emba ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Nkolo, olophɛkyɛ nkɔlɔ isɔ mapa mɛ.»
35 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Eli nde nga oli ipa sa ɓomɔɔ, moto
okoye oka nga etakule oka nzala. Moto okonzanole etaokye phowa ya maa.
36 Kasi naambo wɔ ngakye: Ɓɛ̀ɛ owɛni emba toanole.
37 Ɓato ɓasɔ ɓaampɛ Tata, ɓamoya oka nga, emba okoye oka nga, esi
movakye,
38 phɔ nauta o ikolo phɔ ya iyakyela ɓokozingye owantoma, kasi
ɓokozingye nga phe.
39 Nzuka, phowa ya owantoma eli oɓokye nga sabungya nɔnɔ moto
mɔnɔmɔ mi ɓaampɛ yo, kasi oɓokye naɓakundole o mokɔlɔ ŋwa suka.
40 Phowa ya Tata yango eye: Moto munsɔ owɛni Ŋwana ambi na
moanola, azwe ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ. Emba nga, naamokundola o mokɔlɔ
ŋwa suka.»
41 Tata wamɔ, Ɓayuda ɓabuto ingunguɓana nɛ phɔ awɔkɔ oɓokye: «Nali
ipa siute o ikolo.»
42 Emba ɓambaka kula wɔ ɓɛkye: «Teli yo Yesu, ŋwana wa Zozefu?
Teloeɓe nyango na ango? Ndengye'ye akokyi iwɔ uŋwaŋwa eye oɓokye:
“Nauta o ikolo?”»
43 Yesu amba kula ya ɓabuyisa yokye: «Lɛ ingunguɓana onte ya ɓɛ̀ɛ!
44 Moto takokyi iya oka nga ɓo Tata owantoma tamokambi, emba nga
naamokundola o mokɔlɔ ŋwa suka.»

45 Ɓaimosi ɓakoma ɓɛkye: Ɓato ɓasɔ ɓamoteyama na Ŋwaphongo.
Moto munsɔ owa oka yauta na Tata ambi na anola mateya mɛ, kaye oka
nga.
46 Eli oɓokye na moto taika wɛnɛ Tata, ɓo teeɓe nde owauta na
Ŋwaphongo. Iyo, awɛnɛ Tata.
47 Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ, moto okoanole ali na ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
48 Nali ipa sa ɓomɔɔ.
49 O bokye, ɓaango ɓa ɓɛ̀ɛ ɓazaka mana, emba ɓawa.
50 Mapa maute o ikolo mali oɓokye moto owaamazaa, etaawe.
51 «Nali ipa sa ɓomɔɔ siuti o ikolo. Moto owamoza ipa mɛ amoɓa
na ɓomɔɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ. Emba ipa samoambya nga, eli nzoto ya nga,
yambyami phɔ ya oɓokye mokyisi mozwe ɓomɔɔ.»
52 Yango mɛna, Ɓayuda ɓamba butwa iika ziiko na ɓokusi onte ya ɓɛ,
ɓɛkye: «Ndengye'ye moto mɔna akokyi ilophɛ nzoto yɛ oɓokye toize?»
53 Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ, ɓo toze
nzoto ya Ŋwana wa Moto, ɓo tombi na nywa malongo mɛ, otoozwe ɓomɔɔ.
54 Moto okoze nzoto ya nga, na okonywe malongo ma nga, ali na ɓomɔɔ
pha ɓoɓɛlɛ. Emba nga, naamokundola o mokɔlɔ ŋwa suka.
55 Phɔ nzoto ya nga ili yaakolo ntoma, na malongo ma nga mali maakolo
malɛku.
56 Moto okoze nzoto ya nga, na okonywe malongo ma nga, ali onte ya
nga, na nga nali onte yɛ.
57 Emba ɓo wantoma Tata ooli na ɓomɔɔ na oɓokye nali na ɓomɔɔ phɔ
yɛ, yango mɛna moto owamoza nzoto ya nga, amoɓa na ɓomɔɔ phɔ ya
nga.
58 Ipa sauta o ikolo sili ɓoɓo: Sikyɛsɛ na saazaka ɓaango ɓa ɓɛ̀ɛ. Ɓɛ́ɛ
ɓawa, kasi moto owamoza ipa siwɛnɛ ɓɛ̀ɛ sisi, amoɓaa na bomɔɔ phɔ ya
ɓoɓɛlɛ.»
59 Mɛna yaɓaka mateya ma Yesu o mangambi ma makyita ma Ɓayuda
o Kapalanauma.

Maphɔɔ maamba ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ

60 Sima ya imooka, ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaikye ɓamba butwa iwɔ ɓɛkye: «Iloɓa
sisi sili sikusi! Okokyi imooka nza?»
61 Kasi waeɓa yo mampenza oɓokye ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓagunguɓane phɔ ya
iloɓa mɛ, Yesu amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Iloɓa mɛ siephɛ yɔ?
62 Emba ɓombi wɛnɛ Ŋwana wa Moto kabaa o elele eyaɓaka yo
phanza?…
63 Eli nde Ɓolɔɓɔ okambya ɓomɔɔ, nzoto tikyele ekpele. Maphɔɔ
maewɔsi nga, mali Molimo na ɓomɔɔ.
64 Kasi wali ɓaayɔkɔ onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓate ɓaanole.» Phɔ Yesu aeɓaka tata
o etatele ɓaaɓaka ɓawa ɓate ɓaikaka anola na nza owamuungya.
65 Amba kula wɔ yokye: «Yango mɛna, nawɔkyi na ɓɛ̀ɛ ɓokye: “Moto
takokyi iya oka nga ɓo Tata tamoanolesi.”»
66 Tata mokɔlɔ mamuna, ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓaikye ɓamanaka emba
teɓakulaka moɓenga.
67 Emba Yesu amba ya wɔɔ na Iko mbuka ɓaɓale yokye: «Na ɓɛ̀ɛ,
tozingye na ɓɛ̀ɛ ikyɛndɛ?»
68 Simo Petelo amba ya mobuyisa yokye: «Nkolo, tomokula kyɛndɛ oka
nza? Iwɛ oli na maphɔɔ ma ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
69 Na ɓanga, toanosi emba toebi oɓokye oli Mosantu wa Ŋwaphongo.»

70 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Teli nga moto owa eɔlɔ, ɓɛ̀ɛ Iko mbuka
ɓaɓale? Emba mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ ali zabulu!»
71 Awɔkɔ ɓaɓona na Yudasi, ŋwana wa Simo Mosikaliyota. Phɔ yaɓaka
yo owamuungya, iyo, mɔnɔmɔ na Iko mbuka ɓaɓale.

7

Ɓana nyango na Yesu teɓamoanole

1 Sima mɛ, Yesu aɓa nde ikyɛmikyɛndɛ o manyɛtɛ ma Galileya. Taikaka
ɓenela ikyɛmikyɛndɛ o manyɛtɛ ma Yuda waaɓaka Ɓayuda ɓalukye
imoɓoma.
2 Nzuka esɛlɛkɔ ya Ɓayuda eya ndalaku ya butwaka phɛnɛphɛ.
3 Ɓoɓɛlɛ, ɓana nyango ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Mana wawa okyɛndɛ o
Yuda phɔ ɓaekosi ɓa wɛ, na ɓɛ́ɛ mɛ, ɓawɛnɛ bitoma bikyele wɛ.
4 Moto okozingye oɓokye ɓato ɓamoeɓe, takyele maphɔɔ mɛ mi iɓombo.
Phɔ kokyele bitoma ndengye eye, omiwɛninya o mokyisi!»
5 Phɔ, ɓanaa nyango mampenza teɓaikaka moanola.
6 Emba Yesu amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Imbɛlɛ sa nga naino tesikokyi.
Imbɛlɛ saaka ɓɛ̀ɛ sakoka.
7 Mokyisi temokokyi iyeina. Kasi nga, mokyisi munzine phɔ nawɔ
ngakye bitoma ba ɓɛ́ɛ bili biɓe.
8 Kyɛndɛ o esɛlɛkɔ mɛna. Phɔ ya nga, esikyɛ omɔ, phɔ imbɛlɛ sa nga
naino tesikokyi.»
9 Sima ya iwɔ ɓaɓona, amba ikala o Galileya.
10 Kasi waakyɛ ɓanaa nyango o esɛlɛkɔ, nɛ amba yakyɛ omɔ,
samiwɛninya, akyɛkyɛ nde mi iɓombo.

Mateya o esɛlɛkɔ ya ndalaku

11 Onte ya esɛlɛkɔ, Ɓayuda ɓamolukaka emba ɓamba wɔ ɓɛkye: «Ani
ɓaa bi?»
12 Onte ya moluku ŋwa ɓato, ɓaikaka ziko phɔ yɛ. Ɓana ɓawɔkɔ ɓɛkye:
«Ali moto wa maphɔɔ malaa», ɓayɔkɔ ɓɛkye: «Phe, kakosa ɓato.»
13 Na ɓo ɓaɓona, moto na mɔnɔmɔ tamekaka iwɔ polele phɔ yɛ, phɔ ya
ila Ɓayuda.
14 Waakoma ɓɛ́ɛ onte ya nkɔlɔ ya esɛlɛkɔ, Yesu amba ya kyɛ o Tempelo
emba abuto iteya.
15 Ɓayuda ɓakamwaka na mateya mɛ emba ɓamba wɔ ɓɛkye:
«Ndengye'ye iyo taika ekola kambe eɓa maphɔɔ makoma ɓɛ?»
16 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Mateya ma nga temaute na nga, kasi na
owantoma.
17 Ɓo moto kazingye ikyela phowa ya Ŋwaphongo, amoeɓa ɓo mateya
mama maute na Ŋwaphongo naa ɓo namiwɔlɛ nga mampenza.
18 Moto ookowɔ phɔ yɛ, kalukye nkyɛmɔ yɛ mampenza. Kasi ookolukye
nkyɛmɔ ya owamotoma, ali na maphɔɔ maa phɛlɛ. Emba ɓɔlɛ teɓoli onte
yɛ.
19 Teli Mose owaephɛ Miɓeko? Kasi nɔnɔ moto mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ̀ɛ
takyele ɓokowɔ Miɓeko: Phɔ yaye kolukye imboma?»
20 Moluku ŋwa ɓato ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Oli na molemba o nzoto
ya wɛ! Okolukye ieɓoma nza?»
21 Yesu amba kula yakpa maloɓa amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nakyesi nde
etoma yɔnɔyɔ, ɓɛ̀ɛ ɓasɔ okamo!

22 Mose awɔkɔ na ɓɛ̀ɛ oɓokye oɓɛlɛkye ɓana ɓa ɓampele — lauta na
ɓankɔkɔ kasi na Mose phe — emba ɓɛ̀ɛ kolokyele na mokɔlɔ ŋwa Saɓata.
23 Ka ɓo ɓɛ̀ɛ koɓɛlɛ moto mokɔlɔ ŋwa Saɓata sa nka eya oɓokye Moɓeko
ŋwa Mose mɔɔtɔ, ka phɔ yaye kontɔmbɛlɛ phɔ nabikye moto mokɔlɔ ŋwa
saɓata?
24 Sakyeka maɓoo ma ɓato ɓo kotene ɓolombe, kasi tena ɓolombe na
ɓosembo.»

Yesu eli yo Klisto?

25 Ɓato ɓa Yelusalɛmɛ ɓawɔkɔ ɓɛkye: «Mɛna teli ookolukye ɓɛ́ɛ oɓokye
ɓamoɓome?
26 Kyeka kawɔ mi pha emba teɓamowɔlɛ na lowɔɔ! Bakonzi ɓa ɓanga
ɓaeɓaka phɛlɛ oɓokye eli nde yo Klisto?
27 Kasi moto oyo, ɓanga toeɓe biute yo, nzuka imbɛlɛ samoya Klisto, na
moto etaeɓe biuti yo.»
28 Ɓoɓɛlɛ Yesu owateyaka o Tempelo, aimolaka yokye: «Konzeɓe! Koeɓe
biuti nga? Kasi sikyi ya na ndengye ya nga mampenza. Owantoma kawɔ
phɛlɛ, yo otoeɓe ɓɛ̀ɛ.
29 Nga, namoeɓe phɔ naute oka yɛ, eli yo owantoma.»
30 Emba ɓambaka luka nde imoakya. Kasi na moto taika na moakya phɔ
ngonga yɛ teyataaka koka.
31 Onte ya moluku ŋwa ɓato, ɓaikye ɓamoanolaka, ɓambaka wɔ ɓɛkye:
«Waamoya Klisto, amokyela bilekyesako biikye koleka bikyele moto oyo?»

Ɓatomi ɓato ikyɛ akya Yesu

32 Yaaɓaka ɓɛ́ɛ ɓakyɛ mikɔlɔ onte ya moluku ŋwa ɓato phɔ yɛ,
yakomaka o matoo ma Ɓafalisayi. Emba ɓanganga ɓanɛnɛ na Ɓafasayi
ɓamba ya toma ɓabulusi phɔ ya imoakya.
33 Yesu amba wɔ yokye: «Nata kuta kula ɓa na ɓɛ̀ɛ ŋwana imbɛlɛ, emba
namokyɛndɛ oka owantoma.
34 Ɓɛ̀ɛ wamunduka kasi ontonzwe. Phɔ elele eyamoɓa nga, ɓɛ̀ɛ otokome
omɔ.»
35 Tata wamɔ, Ɓayuda ɓabutwaka iwɔnɔ onte ya ɓɛ́ɛ ɓɛkye: «Amu-
nakyɛndɛ mi elele iye eyamoɓaa ɓanga sakyɛ mozwa? Amokyɛ ɓenga
ɓakyɛminyangwa onte ya Ɓaela? Amokyɛ teya Ɓaela?
36 Maphɔɔ maawɔ yo mamana maluke iwɔ ɓo: Ɓɛ̀ɛ wamunduka kasi
ontonzwe, na oɓokye: Elele eyamoɓa nga, ɓɛ̀ɛ otokome omɔ?»

Phɔ ya maa ma ɓomɔɔ

37 Mokɔlɔ ŋwa suka ya esɛlɛkɔ, muna moolekye nkɔlɔ isɔ, Yesu aesi ya
tɛmɛ, abuto iimola yokye: «Ɓo moto ali na phowa ya maa, aye oka nga,
ambe ya nywa.
38 Moto ookonzanole; ɓo wawɔ ɓuku pha Ŋwaphongo: “Uta o ndondo
yɛ, bibale ba maa ma ɓomɔɔ ɓiamolukwa.”»
39 Awɔkɔ ɓaɓona na Ɓolɔɓɔ pha sengyelaka izwa ɓato ɓaamoanolela.
Na ɓosembo Ɓolɔɓɔ tephataka ɓa phɔ Yesu tataka zwa naino nkyɛmɔ.

Ɓato ɓakaɓwa phɔ ya Yesu

40 Onte ya moluku, ɓato ɓaokaka maphɔɔ mɛ, ɓakyi ɓɛkye: «Nde phɛlɛ,
kyeka Moimosi!»
41 Ɓana ɓɛkye: «Klisto, eli nde yo.» Kasi ɓayɔkɔ ɓakulaka wɔ ɓɛkye:
«Klisto akokyi itɔkɔlɔ o Galileya?
42 Buku pha Ŋwaphongo teɓowɔ oɓokye amoɓa wa ɓosoo Davidi, emba
amouta o Ɓɛtɛlɛyɛmɛ, mokyisi mokyikyi ŋwaauta Davidi?»

43 Yango mɛna ɓato ɓaamba kaɓwana phɔ yɛ.
44 Ɓato ɓayɔkɔ onte ya ɓɛ, ɓalukaka imoakya, kasi na moto mɔnɔmɔ
taika mokuma.

Bakonzi ɓa Ɓayuda teɓaanole Yesu

45 Ɓoɓɛlɛ ɓabulusi ɓamba ya butwa ooli ɓanganga ɓanɛnɛ na Ɓafalisayi.
Ɓamba ya wɔ na ɓabulusi oɓokye: «Phɔ ya'ye ɓɛ̀ɛ toikyi ya nɛ?»
46 Ɓabulusi ɓamba yabuya ɓɛkye: «Moto taawɔ ɓokowɔ moto mɔna!»
47 Ɓafalisayi ɓamba wɔ na ɓɛ́ɛ ɓɛkye: «Olukakyi na ɓɛ̀ɛ imoanolela mɛ?
48 Onte ya ɓankumu naa onte ya Ɓafalisayi, wali mɔnɔmɔ omoanolesi?
49 Eli nde moluku ŋwa ɓato ɓateɓaeɓe Moɓeko, ɓato ɓaaza ɓɛ!»
50 Kasi mɔnɔmɔ onte ya Ɓafalisayi, Nikodɛmɛ owa kyɛkyɛ oka Yesu
phanza, yokye:
51 «Moɓeko ŋwa ɓanga munyɛtɛ moto ɓo naino tomookyi naa ieɓa
maphɔɔ makyele yo?»
52 Ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Na wɛ toli moto wa Galileya? Luka na
ɓolaa emba wamowɛnɛ oɓokye o Galileya, tewakokyi itɔkɔlɔ moimosi.»

Ŋwaŋwasi wa ɓaphemba

53 Ɓamba ya butwa moto na moto o ingambi sɛ.

8

1 Emba Yesu amba ya kyɛndɛ o ngomba ya ɓa Olive.
2 Waakoma waa mumbengu, amba kula ya o Tempelo. Emba ɓo waɓaka
ɓato ɓasɔ ɓaye oka yɛ, amba ya zala abuto iɓateya.
3 Ɓoɓɛlɛ, ɓateye ɓa miɓeko na Ɓafalisayi ɓamba moyelela na ŋwaŋwasi
mɔnɔmɔ owazwaka ɓɛ́ɛ na lele mosuu, emba ɓamba ya motɛya onte ya
ɓɛ́ɛ ɓasɔ.
4 Ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Moteye, ŋwaŋwasi oyo, tomozwe na lele
mosuu.
5 O buku pha Moɓeko, Mose awɔ na ɓanga oɓokye toɓome ɓaɓasi ɓa
ndengye mɛna na maɓanga. Emba wɛ, kowɔ ɓo?»
6 Ɓawɔkɔ ɓaɓona na maumunya ma imoɓekyisa izɛngyɛ, phɔ ɓazwe
eleko ya imophunda. Kasi Yesu, amba ya miinya, abuto iwala nzɛnzɛ na
munsɛɛ o manyɛtɛ.
7 Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓalendendale nde na imotuna mituna, Yesu amba ya
miinola, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Onte ya ɓɛ̀ɛ, otowaikakyela isumu,
aɓe moto owa o ɓoo wa imuma iɓanga.»
8 Emba kula yo miinya, akuli butwa iwala nzɛnzɛ o manyɛtɛ.
9 Waoka ɓɛ́ɛ maphɔɔ mamana, mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ atati imigbɔlɔ, tata
na ɓaphomba. Emba Yesu amba ya ikala yo mampenza na ona ŋwaŋwasi
owa tɛmɛkyɛ onte ya iɓɔkɔ.
10 Yesu amba ya miinola, amba ya wɔ nɛ yokye: «Ŋwaŋwasi, ɓɛ́ɛ ɓawa?
Na moto mɔnɔmɔ taikyi ema iɓanga?»
11 Amba ya buya yokye: «Nkolo, moto phe.» Emba Yesu amba ya wɔ
nɛ yokye: «Na nga mɛ, siiema iɓanga. Kyɛndɛ, kasi tata lɔlɔ sakula kyela
isumu.»

Yesu ali moo ŋwa mokyisi

12 Yesu akulaka wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nali moo ŋwa mokyisi. Moto
okombengye, etaatambule o enzɔmbi, amozwa moo mokambe o ɓomɔɔ.»

13 Emba Ɓafalisayi ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Komiwɔlɛ wɛ mampenza!
Munɔkɔ ŋwa wɛ tolokokyi imoanola»
14 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Eli phɛlɛ oɓokye namiwɔlɛ nga
mampenza, kasi munɔkɔ ŋwa nga moli ŋwa ianola, phɔ naeɓe mbale euti
nga na mbale ekyekyɛ nga; kasi ɓèɛ, toeɓe biuti nga na bi kyɛ nga.
15 Ɓèɛ kosambisa na ndengye ya ɓomoto. Inga sii sambisa moto.
16 Emba ɓo eniɓa oɓokye na sambisa, isambisa sa nga sili nde phɛlɛ phɔ
sili nga mampenza, eli na owantoma.
17 O Moɓeko ŋwa ɓɛ́ɛ mampenza nga ɓakoma oɓokye ɓo nɔkɔ ya ɓato
ɓaɓale ikokaa ɓakokyi iianola.
18 Namiwɔlɛ nga mampenza, emba Tata owantoma kawɔ phɔ nga mɛ.»
19 Emba ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Ɔngɔ ali bi?» Yesu amba buya yokye:
«Toonzeɓe, tooeɓe na Tata. Ɓowanzeɓaka, okokakyi ieɓa na Tata.»
20 Awɔkɔ maphɔɔ mamana o elele ekye ambya ɓɛ́ɛ makaɓo, waɓa
yo kateya o Tempelo. Moto na mɔnɔmɔ taika moakya, phɔ ngonga yɛ
teyaikaka koka.

Ikyɛndɛ sa Yesu

21 Yesu amba kula wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Nakyɛndɛ, wa munduka, kasi
wamowa na masumu ma ɓɛ. Elele ekyekyɛ nga, tokokyi ikyɛndɛ omɔ.»
22 Emba Ɓayuda ɓamba wɔ ɓɛkye: «Ali na maumunya ma imiɓoma phɔ
kawɔ yokye: "Elele eya mokyɛndɛ nga, tokokyi ikyɛndɛ omɔ?"»
23 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Ɓèɛ oli ɓato ɓa o se, nga nauti o ikolo.
Ɓèɛ oli ɓato ɓamokyisi mumu, nga sili wa mokyisi mumu.
24 Yango mɛna, nawɔkyi na ɓèɛ oɓokye wa mowa na masumu ma ɓèɛ.
Phɔ na ɓo toanosi oɓokye Nali, wamowa na masumu ma ɓèɛ.»
25 Emba ɓamba ya wɔ ɓɛkye: «Iwɛ oli nza?» Yesu amba ɓabuyisa yokye:
«Ikyiiewɔlɛ nga uta o etatele.
26 Phɔ ya ɓèɛ, nali na maphɔɔ maikye ma iwɔ na ma isambisa, kasi
owantoma kawɔ phɛlɛ. Na yaoka nga nɛ, ili yango ikyi wɔ nga o mokyisi.»
27 Teɓaikaka sɔsɔlɔ oɓokye aɓawɔlɛkyɛ phɔ ya Ango.
28 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya ɓawɔlɛ yokye: «Waamotomba ɓɛ́ɛ Ŋwana
Moto, wamoeɓa oɓokye Nali, simbe nakyela maphɔɔ na ndengye ya nga
mampenza: Nawɔ nde maphɔɔ maanteya Tata.
29 Owantoma ali na nga, taika ndɛ nga mampenza, phɔ nakyele nkɔlɔ
isɔ maphɔɔ maamosepelisa.»
30 Waaɓa yo kawɔ ɓaɓona, ɓato ɓaikye ɓamoanolaka.

Baakolo ɓana ɓa Abalayama

31 Ɓoɓɛlɛ, Yesu amba ya wɔ na Ɓayuda ɓaamoanolaka yokye: «Ɓo oikasi
iɓanza maphɔɔ ma nga, oli phɛlɛ ɓaekosi ɓanga,
32 wamoeɓa maphɔɔ ma phɛlɛ emba maphɔɔ mɛ mamoeyikola.»
33 Ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Ɓanga toli ɓana ɓa Abalayama, tololi
ɓaombo ɓa moto: Phɔ ya'ye kowɔ oɓokye tomoikolama?»
34 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Nawɔ na ɓèɛ nde phɛlɛ phɛlɛ, ngakye,
moto okokyele masumu ali moombo ŋwa masumu.
35 Moombo taaikale nkɔlɔ isɔ o ingambi, kasi ŋwana, yo kaikale o
ingambi phɔ ya ɓoɓɛlɛ.
36 Ɓo Ŋwana aeyikosi, wamoɓa ɓaakolo ɓato ɓaaikola ɓɛ.
37 Naeɓe oɓokye ɓèɛ oli ɓana ɓa Abalayama, kasi phɔ maphɔɔ ma nga
te manyɔlɔ onte ya ɓèɛ, kolukye imboma.

38 Nga, nawɔ maphɔɔ maawɛnɛ nga oka Tata, kasi ɓèɛ, kokyele maphɔɔ
maoka ɓèɛ oka ango wa ɓèɛ!»
39 Ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Ango wa ɓanga, eli Abalayama.» Yesu
amba ya wɔ na ɓéɛ yokye: «Ɓo oli ɓana ɓa Abalayama, kyela bitoma
ɓa Abalayama.
40 Kasi uŋwaŋwa eye, ɓèɛ kolukye imboma, nga, oewɔsi maphɔɔ ma
phɛlɛ maoka nga oka Ŋwaphongo. Abalayama taika kyela ɓaɓona.
41 Kasi ɓèɛ, kokyele bitoma ɓa ango wa ɓèɛ.» Ɓamba mobuyisa ɓɛkye:
«Ɓanga tololi ɓana ɓaaɓota ɓéɛ mi eɓembi! Toli nde ango mɔnɔmɔ,
Ŋwaphongo!»

Ɓana ɓa Molemba

42 Yesu amba ya wɔ na ɓéɛ yokye: «Ɓo Ŋwaphongo aɓakyi ɔngɔ wa ɓèɛ,
nde wanzingaka, phɔ natɔkɔlɔ oka Ŋwaphongo namba kula uta nde oka
yɛ. Siika ya na ndengye ya nga mampenza, eli Yo owantoma.
43 Phɔ ya'ye ɓèɛ tooɔsɔlɔ ewɔsi ya nga? Phɔ tookokye iyoka maphɔɔ
ma nga.
44 Angɔ wa ɓèɛ eli Zabulu, emba oli na phowa ya ikokya maphowa ma
ango wa ɓèɛ. Uta o etatele aɓaka nde moɓomi wa ɓato, taika miambya i
maphɔɔ ma phɛlɛ phɔ maphɔɔ ma phɛlɛ temali onte yɛ. Waakate yo ɓɔɔlɛ,
loute o ndondo yɛ, phɔ ali moto wa ɓɔɔlɛ na ango wa ɓɔɔlɛ.
45 Ka phɔ ya Nga, phɔ na wɔ maphɔɔ ma phɛlɛ yango mɛna tonzanole.
46 Moto nza, o nte ya ɓèɛ owa munteya isumu sakyela nga? Ɓo na wɔ
maphɔɔ ma phɛlɛ, phɔ ya'ye ɓèɛ tonzanolele?
47 Moto wa Ŋwaphongo, kaokye maphɔɔ ma Ŋwaphongo. Ka ootoli ɓèɛ
ɓato ɓa Ŋwaphongo, yango mɛna, ɓèɛ toonzokye.»

Yesu na Abalayama

48 Ɓayuda ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Toloikaka longa waawɔkɔ ɓanga
oɓokye oli Mosamaliya na ná ɓolɔɓɔ ɓoɓe?»
49 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Phe, sili na ɓolɔɓɔ ɓoɓe, kasi na
kumbele Tata, kasi ɓèɛ, toonkumbele!
50 Siika na luka nkyɛmɔ nga mampenza, moto mosuu ali okoiyambya na
ookosambisa.
51 Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ, ɓo moto aɓanze maphɔɔ ma nga, etawe.»
52 Emba Ɓayuda ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Iŋwaŋwa eye tombi ya eɓa
oɓokye oli na ɓolɔɓɔ ɓoɓe! Abalayama awa, na ɓaimosi mɛ, kasi wɛ koya
wɔ wɛkye: “Ɓo moto kaɓanza maphɔɔ ma nga, etaa we.”
53 Iwɛ olekyi ango wa ɓanga Abalayama owa wa? Na ɓaimosi ɓaawa
mɛ! Iwɛ kombe mipka nza?»
54 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Ɓo namitatakyi nga mampenza, nkyɛmɔ
ya nga nde teiɓe na ntina. Eli nde Tata oko ntate, iyo okoanole ɓèɛ oɓokye
ali Ŋwaphongo wa ɓèɛ.
55 Ɓèɛ toika moeɓa, kasi nga namoeɓe. Ɓo nawɔkɔ ngakye simoeɓe, nde
na ɓa nde ya ɓèɛ: Moto wa ɓɔɔlɛ. Kasi na moeɓe emba na ɓanza maphɔɔ
mɛ.
56 Ango wa ɓéɛ Abalayama, aɓaka na nkyisa ya iumunya oɓokye
amowɛnɛ mokɔlɔ ŋwa nga. Awɛnɛ mokolɔ mɛ, emba atondaka na nkyisa.»
57 Waaawɔ yo ɓaɓona, Ɓayuda ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Naino tokokye na
mambula mako matano, emba wamba wɛnɛ Abalayama!»
58 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ, naino
Abalayama sata ɓotama, Nga Nali.»

59 Ɓoɓɛlɛ, ɓamba ya ɔngɔ maɓanga phɔ ya imumaa, kasi Yesu amba
miɓomba, nɔnɔ watɔkɔlɔ yo o Tempelo.

9

Yesu abikye moto owa phɔlɔ miyo

1 Waaɓa Yesu kalekane, amba ya wɛnɛ moto mɔnɔmɔ owa ɓotama na
miyo maphɔlɔ.
2 Ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓamba ya motuna motuna mumu: «Labi, moto oyo aphɔlɔ
miyo phɔ ya masumu mɛ ndee phɔ ya masumu ma ɓaɓoti ɓɛ̀ɛ?»
3 Yesu amba buya yokye: «Teli yo naa ɓaɓoti ɓɛ̀ɛ. Kasi eli nde phɔ ya
oɓokye bitoma ɓa Ŋwaphongo biwɛnɛnɛ onte yɛ!
4 Waata ɓaa moo, tosengyesi ikyela bitoma ɓa owantoma. Waskome
mokɔlɔ, moto takokyi ikula kyela etoma.
5 Naino ootaɓa nga o mokyisi, nali moo ŋwa mokyisi.»
6 Waawɔ yo ɓaɓona, Yesu amba ya towa matee o manyɛtɛ, aesi ya
maphuta na manyɛtɛ amba ya mainga moto owa phɔlɔ miyo mɛ o miyo.
7 Amba ya wɔ nɛ yokye: «Kyɛ mikunyola o mɓondo ya Silowe».
Kyelukye iwɔ oɓokye: Ɓoma. Moto owa phɔlɔ miyo amba ya kyɛndɛ, akyɛ
mikunyola, waaya butwa yo, abuto iwɛnɛ.
8 Ɓabuɓaa nɛ na ɓaɓaka ɓamowɛnɛ soosoo — phɔ aɓaka moongyi —
ɓawɔkɔ ɓɛkye: «Teli yo owa ɓaka azasi kaongye?»
9 Ɓana ɓɛkye: «Eli nde yo!» Ɓayɔkɔ ɓɛkye: «Iyo phe, eli nde moula nɛ.»
Kasi moto owa phɔlɔ miyo amba anola yokye: «Eli nde nga.»
10 Emba ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Ka miyo ma wɛ mambi ziɓwa
ndengye'ye?»
11 Amba buya yokye: «Moto okoɓangye ɓɛ́ɛ Yesu, aphuti manyɛtɛ,
amanzingyi o miyo, amba wɔ na nga yokye: “Kyɛ mikunyola o Silowe.”
Ɓoɓɛlɛ nga, namba ya kyɛndɛ, namba mikunyola emba namba ya butwa
iwɛnɛ.»
12 Ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Moto mɛ, ali bi?» Amba buya yokye: «Nga
sieɓe.»

Ɓafalisayi ɓatune moto owa phɔlɔkɔ miyo obikyi

13 Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya kyɛ na moto owaphɔlɔkɔ miyo oka Ɓafalisayi.
14 Nzuka mokɔlɔ ŋwaa phutaka Yesu manyɛtɛ na ŋwaa moziɓolaka yo
miyo, yaɓaka mokɔlɔ ŋwa Saɓata.
15 Ɓafalisayi ɓamba motuna na ɓɛ́ɛ ndengye'ye eya butwa yo iwɛnɛ.
Amba ɓabuyisa yokye: «Anzinga mungyinda o miyo, na mikunyosi,
nabuto iwɛnɛ.»
16 Onte ya Ɓafalisayi ɓana ɓawɔkɔ ɓɛkye: «Moto oyo taakumole Saɓata,
tali moto wa Ŋwaphongo.» Kasi ɓayɔkɔ ɓawɔkɔ ɓɛkye: «Moto wa
masumu akokyi izwa ɓokonzi pha ikyela bilekyesako bibi ndengye'ye?»
Emba ɓokaɓanakye ɓonyɔsi onte ya ɓɛ.
17 Ɓoɓɛlɛ ɓamba kula tuna moto owa phɔlɔ miyo ɓɛkye: «Ka wɛ, kowɔ
ɓo phɔ ya oeziɓosi miyo?» Amba buya yokye: «Ali moimosi.»
18 Kasi waaɓa ɓɛ́ɛ naino sata ɓanga ɓaɓoti ɓɛ, Ɓayuda teɓaikaka eɓa
oɓokye aphɔlɔkɔ miyo amba butwa iwɛnɛ.
19 Ɓamba ya tuna ɓaɓoti ɓa ŋwana mɛ motuna mumu: «Moto oyo ali
phɛlɛ ŋwana wa ɓɛ̀ɛ ookowɔ ɓɛ̀ɛ oɓokye aɓotama na miyo ma phɔlɔ?
Ɛmba uŋwanweye kawɛnɛ ndengye'ye?»
20 Ɓaɓoti ɓamba ɓabuyisa ɓɛkye: «Toeɓe oɓokye eli nde phɛlɛ ŋwana
wa ɓanga, aɓotama na miyo ma phɔlɔ.

21 Kasi ɓo buto yo iwɛnɛ uŋwaŋwa eye, ɓanga toloeɓe. Oomoziɓosi miyo
nza? Tolomoeɓe. Omotune, ali phomba, aimole yo mampenza!»
22 Ɓaɓoti ɓɛ́ɛ ɓawɔkɔ ɓaɓona phɔ ɓailaka Ɓayuda. Ɓɛ́ɛ ɓaokanaka
itɔkɔlɔ moto munsɔ okowɔ oɓokye Yesu ali Klisto o ingambi sa makyita.
23 Yango mɛna, ɓaɓoti ɓawɔkɔ ɓɛkye: «Yo nga ali phomba, omotune yo
mampenza.»
24 Mbala eya iɓale. Ɓafalisayi ɓamba kula ɓanga moto owa phɔlɔkɔ
miyo, ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Phɛ Ŋwaphongo ngambo! Ɓanga toeɓe
oɓokye moto oyo ali moto wa masumu.»
25 Amba ɓabuyisa yokye: «Nga sieɓe naa ali moto wa masumu. Naeɓe
nde ekpele yɔnɔyɔ oɓokye: Naphɔlɔkɔ miyo emba uŋwaŋwa eye nabuto
iwɛnɛ.»
26 Ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Aekyesi ye? Aeziɓosi miyo ndengye'ye?»
27 Amba ɓabuyisa yokye: «Nambo eyimola, kasi ɓɛ̀ɛ tookye! Phɔ ya'ye
kozingye oɓokye nakule eyimola mbala esuu? Emba na ɓɛ̀ɛ toli nde na
phowa ya ibutwa ɓaekosi ɓɛ̀ɛ?»
28 Ɓoɓɛlɛ, Ɓafalisayi ɓabuto imotola, ɓamba wɔ ɓɛkye: «Moekosi nwɛ
eli nde wɛ! Ɓanga toli ɓaekosi ɓa Mose.
29 Ɓanga toeɓe oɓokye Ŋwaphongo awɔkɔ na Mose, kasi moto mɔna,
toloeɓe mbale euti yo!»
30 Moto mɛ amba ɓabuyisa: «Eye eli lowɔ la ikamwa, oɓokye ɓɛ̀ɛ toeɓe
mbale euti moto oyo, kasi yo anziɓosi miyo!
31 Ɓanga toeɓe oɓokye Ŋwaphongo taaokye ɓato ɓa masumu. Kasi ɓo
moto ali mosambesi ŋwa phɛlɛ, kambe kyela na phowa ya Ŋwaphongo,
Ŋwaphongo kamookye.
32 Naino tolookyi ɓawɔ oɓokye moto aziɓosi miyo ma moto owa ɓotama
na miyo maphɔlɔ.
33 Ɓo moto mɛ taɓakyi moto wa Ŋwaphongo, takokakyi ikyela na
ekpele.»
34 Ɓamba ya buya ɓɛkye: «Iwɛ waɓotama onte ya masumu, emba kombe
ya loteya?» Ɓamba movaka o nze.

Ɓaaphɔlɔ miyo ma molimo

35 Yesu aesi ya oka oɓokye ɓamowiinye. Amba yakyɛ vana nɛ, amba ya
wɔ nɛ yokye: «Iwɛ, koanole Ŋwana wa Moto?»
36 Amba ya buya yokye: «Yo nza, Nkolo, oɓokye namoanole?»
37 Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Ombo mowɛnɛ. Eli moto okowɔnɔ na wɛ.»
38 Moto mɛ yokye: «Naanosi, Nkolo» Emba amba kusama o ɓoo phɛ.
39 Emba Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Naya o mokyisi phɔ ya iya sambisa,
phɔ ya oɓokye ɓaate ɓaikaka wɛnɛ ɓawɛnɛ, emba ɓaaɓaka ɓawɛnɛ ɓɛ́ɛ
sakula wɛnɛ.»
40 Ɓafalisayi ɓaaɓaka nɛ ɓaokaka maphɔɔ mɛ, ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye:
«Ɓoɓo na ɓanga tophɔlɔ miyo mɛ?»
41 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Ɓo waɓaka ɓato ɓaaphɔlɔ miyo, nde
toɓakyi na masumu. Kasi uŋwaŋwa eye kowɔ oɓokye: "Towɛnɛ", oli nde
ɓato ɓa masumu ɓoɓɛlɛ.»

10

Ete ya mɔɔkɔsi wa mampate

1 «Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ oɓokye, moto owa moɓa sanyɔlɔ yaa mɔziɓo
o lophango la mampate, kasi kaɓaa mopha mosuu, yo mɔna ali mwibi na
moɓomi.
2 Kasi okonyɔlɔ yaa mɔziɓo, ali mɔɔkɔsi ŋwa mampate.
3 Sinzili amoziɓolela mɔziɓo, na mampate maokye ŋwɛsi nwɛ. Mam-
pate mɛ, kamaɓange, yɔnɔyɔ na yɔnɔyɔ na nkombo ya yango, emba
kamatɔkɔlɔ o nze.
4 Waamatɔkɔlɔ yo masɔ, katambule o ɓoo pha mango, emba
mamoɓengye phɔ maeɓe ŋwɛsi nwɛ.
5 Ete maaɓengye mobutu, kasi mamolota phɔ temaeɓe ŋwɛsi ŋwa
ɓabutu.»
6 Yesu amba ɓakpela ete mɛna, kasi teɓaika sɔsɔlɔ ntina ya maphɔɔ
maawɔkɔ yo.

Yesu, Moɓanze molaa wa mampate

7 Yesu amba kula wɔ yokye: «Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ ngakye, nali
mɔziɓo ŋwa mampate.
8 Ɓasɔ ɓaaya o ɓoo pha nga ɓali ɓaibi na ɓaɓomi, kasi mampate temaika
ɓaoka.
9 Inga, nali mɔziɓo. Ɓo moto anyɔsi o nzela ya nga, amobika.
Amokyɛndɛ, amoya amba zwa na ya izaa.
10 Moibi yo kaye nde phɔ ya iiɓa, phɔ ya iɓoma na phɔ ya iɔtɔ. Nga,
naya phɔ ya oɓokye ɓato ɓazwe ɓomɔɔ, ɓambe ɓozwa na ɓoikye.
11 Nga, nali mɔɔkɔsi molaa wa mampate: Mɔɔkɔsi molaa kambya ɓomɔɔ
phɛ phɔ ya mampate mɛ.
12 Ka moto okokyele etoma nde phɔ ya iphuti, tali owakolo mɔɔkɔsi
wa mampate, tali na mokolo ŋwa mampate. Waawɛnɛ yo ngɔɔ kyeye,
kaikye ika mampate emba yo kalote. Emba ngɔɔ kaya mabuta kambe na
manyangola.
13 Phɔ ali moto okokyele etoma nde phɔ ya iphuti emba mampate temali
na ntina phɔ yɛ.
14 Nga, nali mɔɔkɔsi molaa wa mampate, naeɓe mampate ma nga na
mampate ma nga manzeɓe.
15 Ɓoo konzeɓe Tata, na nga naeɓe Tata. Emba nambya ɓomɔɔ pha nga
phɔ ya mampate.
16 Nali na mampate masuu maate mali ma lophango lolo. Emba na
mango mamana, nasengyesi imakamba. Ma mooka ŋwɛsi ŋwa nga emba
ya moɓa nde ɓokanda ɓɔnɔɓɔ ná mɔɔkɔsi mɔnɔmɔ.
17 Tata kanzingye phɔ naambya ɓomɔɔ pha nga phɔ ya ikula ɓozwa
sima.
18 Moto taika ɓɔlɔlɔ ɓomɔɔ pha nga, kasi naɓoambya nga mampenza.
Nali na ɓokonzi pha iɓoambya na ná ɓokonzi pha ikula ɓokpa: Mɛna eli
moɓeko ŋwa zwa nga na Tata.»
19 Maphɔɔ mɛ mamba kula ambya nde ikaɓana onte ya Ɓayuda.
20 Ɓaikye onte ya ɓɛ́ɛ ɓamba wɔ ɓɛkye: «Ali na ɓolɔɓɔ ɓoɓe! Ayeyee!
Phɔ ya'ye ɓɛ̀ɛ komookye?»
21 Kasi ɓaayɔkɔ ɓawɔkɔ ɓɛkye: «Mɛna teli maphɔɔ ma moto oli na
ɓolɔɓɔ ɓoɓe, ɓolɔɓɔ ɓoɓe akokyi iziɓola miyo ma moto owa phɔlɔ miyo?»

Ɓayuda ɓalɛ Yesu

22 Yaɓaka imbɛlɛ sa sɛkyɛ. Ɓakyelaka esɛlɛkɔ ya iumunya mokɔlɔ ŋwa
ingolaka ɓɛ́ɛ Tempelo o Yelusalɛmɛ.
23 O Tempelo, Yesu aɓaka kakyɛ kaye o mɔziɓo ŋwa Salomo.

24 Ɓayuda ɓaesi ya molungya, ɓamba wɔ nɛ ɓɛkye: «Waa lolɛɛ ntema o
ikolo nɔnɔ mokɔlɔ ye? Ɓo oli Klisto, oloimole polele!»
25 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Nambo eyimola kasi ɓɛ̀ɛ toanole.
Bitoma biikyele nga na nkombo ya Tata biwɔ phɔ ya nga,
26 kasi ɓɛ̀ɛ tonzanole phɔ toli mampate ma nga.
27 Mampate ma nga maokye ŋwɛsi ŋwa nga, emnba nga namaeɓe,
mambe na mbenga. 28 Emba nga, namaphɛ ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ. Ete mawɛ
na mbala, na moto takokyi imaɓɔlɔlɔ o maɓɔkɔ ma nga.
29 Tata owa mampɛ alekyi na mwiya, emba na moto tali na makokyi ma
iɓɔlɔlɔ ekpele o maɓɔkɔ ma Tata.
30 Nga na Tata toli moto mɔnɔmɔ.»
31 Ɓoɓɛlɛ, Ɓayuda ɓamba kula ya ɔngɔ maɓanga phɔ ya imumaa.
32 Kasi Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «Naeteye bitoma biikye bilaa
ɓauta oka Tata. Phɔ ya etoma iye ekyembe ɓɛ̀ɛ maa maɓanga?»
33 Ɓayuda ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Ɓanga telolukye iemaa maɓanga
phɔ ya etoma elaa ekyesi wɛ, kasi phɔ kotole Ŋwaphongo, na phɔ iwɛ oli
nde moto, komibuya wɛ mampenza Ŋwaphongo.»
34 Yesu amba ya ɓabuyisa yokye: «O buku pha Moɓeko ŋwa ɓɛ̀ɛ, teɓaika
koma oɓokye: “Nga nawɔ ngakye: Ɓɛ̀ɛ oli ɓa Ŋwaphongo?”
35 Moɓeko ŋwaɓangaka ɓa Ŋwaphongo ɓato ɓaawɔlɛkyɛ Ŋwaphongo.
Nzuka maphɔɔ maakomama o buku pha Ŋwaphongo temakokyi imana.
36 Ka owa kaɓa na owa toma Ŋwaphongo o mokyisi, ɓɛ̀ɛ kowɔ oɓokye:
“Kotole Ŋwaphongo”, phɔ nawɔ ngakye nali Ŋwana wa Ŋwaphongo.
37 Ɓo sikyele bitoma ɓa Tata, ɓɛ̀ɛ sa nzanola!
38 Kasi ɓo nabikyele, na ɓo tonzanole, anola nɔnɔ bitoma, phɔ oeɓe,
ombe na eɓa na ɓolaa oɓokye Tata ali onte ya nga nde ɓooli nga onte ya
Tata.»
39 Emba, ɓamba kula luka mbala esuu ya imoakya, kasi amba ya
ɓembɛtɛnɛ o maɓɔkɔ ma ɓɛ.
40 Yesu amba kula ya butwa o mopha moyɔkɔ ŋwa Yaladɛnɛ, o elele
eyaɓaka Yoane kaɓatisa phanza, emba amba ikala omɔ.
41 Ɓato ɓaikye ɓamba ya ooli yo, ɓamba wɔ ɓɛkye: «Phɛlɛ, Yoane taika
kyela na elekyesako yɔnɔyɔ, kasi isɔ ya wɔ yo phɔ ya moto oyo ili phɛlɛ.»
42 Emba omɔ, ɓato ɓaikye ɓamba moanola.

11

Iwa sa Lazalo

1 Yaɓaka moto mɔnɔmɔ na nkombo Lazalo, aɓaka na ɓolɔsi o Ɓetani,
mokyisi ŋwa Maliya na ŋwana nyango Malata.
2 Eli nde ona Maliya owa ɔlɔlɔkɔ Nkolo malasi na owa mokunyolaka
makolo na suwe yɛ. Yaɓaka ŋwana nyango Lazalo owaɓaka na ɓolɔsi.
3 Mankanasa ma Lazalo maamba lɔngɔlɔ Yesu oɓokye: «Nkolo, kyeka
ookozingye wɛ ali na ɓolɔsi.»
4 Waaoka Yesu ɓaɓona, amba wɔ yokye: «Ɓolɔsi ɓaɓona teɓoli pha
iwaa, kasi ɓoli phɔ ya iwɛninya nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo. Nde na phango,
ɓamokumola Ŋwana wa Ŋwaphongo.»
5 Yesu azingaka Malata na ŋwana nyango na Lazalo.
6 Kasi waoka yo simo oɓokye Lazalo ali na ɓolɔsi, nde phɛlɛ, akulaka
kyela nkɔlo iɓale o elele eyaɓaka yo.
7 Ɓoɓɛlɛ, sima mɛ, amba ya wɔ na ɓaekosi yokye: «Tokule butwa o
Yuda.»

8 Ɓaekosi ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Labi, nde uŋwaŋwa eye Ɓayuda
ɓalukakyi iema maɓanga, emba kokule butwa omɔ?»
9 Yesu amba buyaa yokye: «Tewali mangonga iko mbuka maɓale ma
moo? Ɓo moto katambule wa moo, taaɓakatane phɔ kawɛnɛ moo ŋwa
mokyisi.
10 Kasi ɓo moto katambule waa mokɔlɔ, amoɓakatana phɔ moo temoli
onte yɛ.»
11 Waaunva yo iwɔ ɓaɓona, amba ya wo na ɓɛ́ɛ yokye: «Nwɛbi na ɓanga
Lazalo alasi, kasi na kyɛ moumola.»
12 Ɓaekosi ɓɛ̀ɛ ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Nkolo, ɓo alasi, amobika.»
13 Yesu awɔkɔ ɓaɓona phɔ ya iwa sa Lazalo, kasi ɓɛ́ɛ ɓaumunyaka nde
oɓokye kawɔ phɔ ya eyaakolo ebu.
14 Yesu amba ya ɓawɔlɛ polele yokye: «Lazalo awe,
15 emba nali na nkyisa phɔ sikyi ɓa omɔ, phɔ ɓɛ̀ɛ oanole. Kasi tokyɛndɛ
oka yɛ.»
16 Emba Toma, okoɓangye ɓɛ́ɛ Ipasa, amba ya wɔ na ɓaekosi ɓayɔkɔ
yokye: «Na ɓanga tokyɛndɛ mɛ, emba towe nɛ molɔngɔ.»

Yesu mokundosi ŋwa ɓawee na okophɛ ɓomɔɔ

17 Wakoma yo omɔ, Yesu akyɛ zwa oɓokye Lazalo ambo kyela nkɔlɔ ine
o ilita.
18 Yelusalɛmɛ na Ɓetani ɓali na itakye sa ɓakilomɛtɛlɛ phɛnɛphɛ na
ɓaato.
19 Ɓaikye onte ya Ɓayuda ɓayakaka oka Malata na Maliya phɔ ya iya
zala na ɓɛ́ɛ phɔ ya ŋwana nyango na ɓɛ́ɛ owawaka.
20 Waaoka Malata oɓokye Yesu kaye, amba ya kyɛ moɓenga o nzela,
mɛnɛ Maliya aikasi azasi o ingambi.
21 Emba Malata amba ya wɔ na Yesu yokye: «Nkolo, ɓo waɓaka wawa,
ŋwana mama nde tawa.
22 Kasi na iŋwaŋwa eye mɛ, naeɓe oɓokye isɔ ya moonga wɛ oka
Ŋwaphongo, Ŋwaphongo amoephɛ yango.»
23 Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Ŋwana nyɔngɔ amokundwa.»
24 Malata amba ya mobuyisa yokye: «Naeɓe oɓokye amokundwa imbɛlɛ
saa mokundwa ɓawe o mokɔlɔ ŋwa suka.»
25 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Nga nali moto okokundole ɓawee, na
okophɛ ɓomɔɔ, moto okonzanole, na ɓo awe amoɓa nde na ɓomɔɔ.
26 Emba moto musɔ oli na ɓomɔɔ kambe na nzanola etawe. Koanole
ɓomɔ?»
27 Amba mobuyisa yokye: «Ɛɛ Nkolo, nga naanosi oɓokye oli Klisto,
Ŋwana wa Ŋwaphongo, ookoye o mokyisi.»

Yesu alesi

28 Waaunva yo iwɔ ɓaɓona, amba ya kyɛ ɓanga ŋwana nyango Maliya,
amba kɔlɔ nɛ yokye: «Moteye aesi, kaeɓangye.»
29 Waaoka Maliya ɓaɓona, aesi ya iŋwa izele, aesi kyɛndɛ oli yo.
30 Yesu tataaka nyɔlɔ o mokyisi, kasi ataka ɓa nde oelele eya vanaka
Malata nɛ.
31 Ɓayuda ɓaɓaka na Maliya o ingambi phɔ ya izala nɛ, waamowɛnɛ
ɓɛ́ɛ aino izele, atɔkɔsi, ɓamba ya moɓenga, ɓaumunyaka oɓokye kakyɛ o
ilita phɔ ya ikyɛ lela omɔ.

32 Waakoma Maliya o elele eya ɓaka Yesu, wamowɛnɛ yo amba ka o
makolo mɛ, amba wɔ nɛ yokye: «Nkolo, ɓo waɓaka wawa, ŋwana mama
nde tawa.»
33 Waɓa wɛnɛ yo ɓanyingonele, Maliya na Ɓayuda ɓaɓaka nɛ, Yesu
aokaka ngɔngɔ ɓoikye na ɓolɔsi o ndondo yɛ.
34 Emba amba ya ɓatuna yokye: «Ɓɛɛ wamokunda wa?» Ɓamba
mobuyisa ɓɛkye: «Nkolo, yaka ya kyekye.»
35 Yesu amba ya lela.
36 Emba Ɓayuda ɓɛyke: «Kyeka ɓo wamozingaka yo.»
37 Ɓakyi onte ya ɓɛ̀ɛ ɓɛkye: «Moto owa ziɓolaka miyo ma moto owa
phɔlɔ miyo, taikyi koka ikatela Lazalo iwa.»

Yesu akundosi Lazalo

38 Ɓoɓɛlɛ Yesu amba kula ya oka ngɔngɔ o motema amba ya kyɛndɛ
o ilita. Yaɓaka mobɔngu onte ya maɓanga emba iɓanga saziɓaka muna
mobɔngu. 39 Emba Yesu amba ya wɔ yokye: «Manya iɓanga sisi.» Malata,
nkanasa ya mowe, amba wɔ nɛ yokye: «Nkolo, kaye solo, phɔ ambo kyela
nkɔlɔ ine.»
40 Kasi Yesu amba mobuyisa yokye: «Siika wɔ na wɛ ngakye, ɓo oanosi,
wamowɛnɛ nkyɛmo ya Ŋwaphongo?»
41 Ɓoɓɛlɛ, ɓamba ya manya iɓanga. Yesu amba ya tomba miyo o ikolo,
amba wɔ yokye: «Tata, naephɛ mɛlɛsi phɔ onzokyi.
42 Phɛlɛ, naeɓe oɓokye konzokye nkɔlɔ isɔ, kasi nawɔ ɓaɓona phɔ ya
moluku moondungye, phɔ ɓaanole oɓokye iwɛ wantoma.»
43 Waawɔ yo ɓaɓona, amba ya aŋwana na ɓokusi yokye: «Lazalo,
tɔkɔlɔ!»
44 Emba mowee aesi ya tɔkɔlɔ, makolo na maɓɔkɔ makangyemi na
bitato, na ɓoo phɛ ɓozingami na etobu. Yesu amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Omoingole emba omolɛ kakyɛndɛ!»

Ɓawangyele Yesu

45 Ɓayuda ɓaikye onte ya ɓaayakaka yakyeka Maliya, na ɓawɛnɛkyɛ
yaakyelaka Yesu, ɓamba moanolela.
46 Kasi ɓayɔkɔ onte ya ɓɛ, ɓamba ya kyɛ imola Ɓafalisayi isɔ yakyelaka
Yesu.
47 Ɓanganga ɓanɛnɛ na Ɓafalisayi ɓamba ya angyinya ikyita ɓamba wɔ
ɓɛkye: «Tokyele ɓo? Moto oyo kakyele bilekyesako biikye.
48 Ɓo tomokyekyi ɓokyekyi ɓaɓona, ɓato ɓasɔ ɓamoanolela. Ɓaloma
ɓamoya ɔtɔ elele esantu ya ɓanga na mokyisi ŋwa ɓanga.»
49 Kaifa, mɔnɔmɔ na ɓɛ, owa ɓaka nganga o munɛnɛ o mbula mɛ, amba
wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ toosɔsɔlɔ
50 toombe na eɓa oɓokye eli ɓolaa phɔ ya ɓɛ́ɛ oɓokye moto mɔnɔmɔ
awe phɔ ya ɓato, naa oɓokye mokyisi mobimba mowe.»
51 Taika wɔ ɓaɓona na ndengye yɛ, kasi waɓaka yo nganga o munɛnɛ, o
mbula mɛ, ambaka imola oɓokye ya sengyelaka oɓokye Yesu awe phɔ ya
mokyisi.
52 Teli nde phɔ ya mokyisi ɓoɓɛlɛ, kasi phɔ ya iyangyinya elele yɔnɔyɔ
ɓana ɓa Ŋwaphongo ɓaanyangwa.
53 Emba nde mokɔlɔ mɛ, ɓamba wanga imoɓoma.
54 Yango mɛna, Yesu takulaka tambula mi pha onte ya Ɓayuda. Amba
ya kyɛndɛ o manyɛtɛ mali phɛnɛphɛ na obokye, o mokyisi moɓangye ɓɛ́ɛ
Efalayimɛ, azalaka omɔ yo na ɓaekosi ɓɛ.

55 Eyenga ya Ilekana ya Ɓayuda yakomaka phɛnɛphɛ. Oɓoo pha eyenga
ya Ilekana, ɓato ɓaikye ɓautaka o mangonda ɓakyɛkyɛ o Yelusalɛmɛ phɔ
ya imipetola.
56 Ɓalukaka Yesu, emba onte ya Tempelo waaɓaka ɓɛ, ɓawɔnɔkɔ ɓɛkye:
«Ɓɛ̀ɛ koumunya ɓo? O esɛlɛkɔ etaye?»
57 Ɓanganga ɓanɛnɛ na Ɓafalisayi ɓambyaka mitindo oɓokye: Moto
munsɔ wamoeɓa elele eli yo, asengyesi eyimola phɔ ɓamoakya.

12

Maliya aɔlɔsi Yesu malasi o makolo

1 Nkɔlɔ motoɓa o ɓoo pha eyenga ya Ilekana, Yesu aesi ya koma o Ɓetani,
waaɓaka Lazalo owa kundolaka yo onte ya ɓawe.
2 Omɔ, ɓamba ya za nɛ. Malata aɓaka kakaɓe ntoma kasi Lazalo aɓaka
mɔnɔmɔ na ɓaɓaka nɛ o mesa.
3 Ɓoɓɛlɛ, Maliya amba yakpa molangyi ŋwa malasi ŋwakyela ɓɛ́ɛ na
nalɛ ŋwa motiya moikye. Aesi ya maɔlɔlɔ o makolo ma Yesu, amba
makunyola na suwe yɛ, emba ingambi satondaka na solo ya mana malasi.
4 Ɓoɓɛlɛ, Yudasi Mokyeliyota, mɔnɔmɔ na ɓaekosi ɓɛ́ɛ, eli nde ona yo
owamuungya, yokye:
5 «Phɔ ya'ye teɓaungye malasi mamana na nkama iyato ya ɓa denale,
phɔ ya iɓaphɛ ɓaɓola?»
6 Awɔkɔ ɓaɓona, phɔ teli obokye ali na ngɔngɔ ya ɓaɓola, kasi phɔ aɓaka
moibi na oɓokye, yo moɓombi ŋwa ɓaphalanga, aɓaka kaiɓe ɓaphalanga
ɓaɓaka ɓɛ́ɛ ɓamophisa.
7 Emba Yesu amba wɔ yokye: «Omolɛ! Aɓanza lowɔ lokyesi yo phɔ ya
mokɔlɔ ŋwa munkunda ɓɛ.
8 Ɓaɓola, oli na ɓɛ́ɛ nkɔlɔ isɔ, kasi nga, otooɓe na nga phɔ ya ɓoɓɛlɛ.»

Ɓawangyele Lazalo

9 Emba moluku moikye ŋwa Ɓayuda ɓaokaka oɓokye Yesu aɓaka omɔ,
kasi teɓaikaka ya nde phɔ ya Yesu yo mampenza, kasi nde phɔ ya ikyeka
Lazalo owa kundolaka yo onte ya ɓawee.
10 Tata wamɔ, Ɓanganga ɓanɛnɛ ɓamba wangya oɓokye ɓaɓome na
Lazalo mɛ,
11 phɔ yaɓaka nde phɔ yɛ, Ɓayuda ɓaikye ɓaɓalotaka ɓabutwaka ianola
Yesu.

Yesu anyɔsi o Yelusalɛmɛ

12 Ɓo yana, moluku ŋwa ɓato ŋwakaka o esɛlɛkɔ, ŋwamba oka oɓokye
Yesu amoya o Yelusalɛmɛ.
13 Ɓamba kpa kanga ya mabila ɓamba tɔkɔlɔ ikyɛ vana nɛ. Ɓaɓaka
ɓaaŋwane ɓɛkye: «Ozana! Nkolo apambole okoye na nkombo yɛ,
mokonzi ŋwa Isalayɛlɛ.»
14 Waazwa Yesu ŋwana wa mpunda, amba zala o ikolo sa yango ɓo
wakomama wango oɓokye:
15 Saila ŋwana ŋwasi wa Siyona: Kyeka mokonzi kaye, abaa ikolo sa
ŋwana mpunda.
16 O eɓandele ɓaekosi ɓɛ́ɛ teɓaikaka sɔsɔlɔ maphɔɔ maaye, kasi imbɛlɛ
sazwa Yesu ngambo, ɓamba umunya oɓokye maphɔɔ mɛ makomamaka
phɔ yɛ, na oɓokye eli nde mango makyela ɓɛ́ɛ phɔ yɛ.

17 Moluku ŋwa ɓato ŋwaaɓaka nɛ imbɛlɛ saɓangaka yo Lazalo itɔkɔlɔ
onte ya ilita na wa mokundola yo onte ya ɓawee, ɓaimolaka maphɔɔ
mawɛnɛkyɛ ɓɛ.
18 Yango mɛna moluku ŋwa ɓato ɓayakaka ya vana nɛ phɔ ɓaokaka
elekyesako eya kyelaka yo.
19 Emba Ɓafalisayi ɓamba wɔnɔ onte ya ɓɛ́ɛ ɓɛkye: «Ka kowɛnɛ, otokule
kyela na ekpele, kyeka ɓato ɓasɔ ɓabuto imoɓenga!»

Nkyɛmɔ na ekulusu

20 Ɓato ɓayɔkɔ ɓaateɓali Ɓayuda ɓakyɛkyɛ o esɛlɛkɔ phɔ ya ikumbela.
21 Ɓamba ya wɔ na Filipe owaɓaka wa Ɓetesayida ya Galileya emba
ɓamba onga nɛ ɓɛkye: «Nkolo, toli na phowa ya iwɛnɛ Yesu.»
22 Filipe amba yakyɛ lowɔlɛ Andele, emba ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓamba yakyɛ lowɔlɛ
Yesu.
23 Yesu amba ɓabuyisa ɓoɓo: «Imbɛlɛ sisengyesi Ŋwana wa moto izwa
ngambo sikokyi.
24 Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ, ɓo mumbuma ŋwa ble moka o manyɛtɛ
te mowee, moikale ŋwango mampenza. Kasi ɓo mowee, moɓote mbuma
nzikye.
25 Moto okozingye ɓomɔɔ phɛ, aaɓobungya; kasi moto owamoina ɓomɔɔ
phɛ onte ya mokyisi mumu, aaɓoɓanza nɔnɔ o ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
26 Ɓo moto kazingye inkyelela, ambengye, emba elele eli nga, na moto
wa nga wa etoma amoɓa omɔ. Ɓo moto kankyelele, Tata amokumola.»

Yesu aimosi ɓo wamowa yo

27 «Uŋwaŋwa eye, ndondo ya nga teli ɓose. Emba namba wɔ ɓo? Tata,
ombikya o imbɛlɛ sisi? Kasi naya nde phɔ ya sina imbɛlɛ sisi.
28 Tata, phɛ nkombo yawɛ ngambo.» Emba ŋwɛsi mɔnɔmɔ mouti o ikolo
mowɔ oɓokye: «Naeephɛ ngambo, emba namokula eephɛ ngambo.»
29 Moluku ŋwa ɓato ŋwaɓaka wamɔ na ɓaokaka ɓɛkye eli engyinzi,
ɓaayɔkɔ ɓawɔkɔ ɓɛkye eli anzelu moto omowɔsi.
30 Yesu amba ya buya yokye: «Ŋwɛsi mamuna temoikyi okana phɔ ya
nga, kasi nde phɔ ya ɓɛ̀ɛ.
31 Uŋwaŋwa eye eli isambisa sa mokyisi mumu, uŋwaŋwa eye
ɓamovaka mokonzi ŋwa mokyisi o iɓanda.
32 Phɔ ya nga, imbɛlɛ sa moɓaa nga o ikolo, namoɓenda ɓato ɓasɔ oka
nga».
33 Na maloɓa mamana, aimolaka ndengye eya mowa yo.
34 Moluku ŋwa ɓato ŋwamba mobuyisa oɓokye: «Ɓanga Moɓeko
ŋwaloimola oɓokye Klisto amoɓaa ɓoɓɛlɛ. Ndengye'ye wɛ okokyi iwɔ
oɓokye Ŋwana wa moto amobaa o ikolo? Yo nza, ona Ŋwana wa moto?»
35 Emba Yesu amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Moo motaa ɓaa onte ya ɓɛ̀ɛ phɔ
ya ŋwana imbɛlɛ. Tambula imbɛlɛ sili ɓɛ̀ɛ na moo, phɔ ya oɓokye enzɔmbi
yango saeziɓa. Phɔ ookotambule o enzɔmbi, taeɓe mbale ekyekyɛ yo.
36 Wata ɓa ɓɛ̀ɛ na moo, omoanole phɔ ya ibutwa ɓana ɓa moo.»

Ɓayuda teɓaanole Yesu

Waaunva yo iɓawɔlɛ ɓaɓona, Yesu amba ya mana wali ɓɛ̀ɛ, akyɛ
miɓomba.
37 Naɓo wakyela yo bilekyesako biikye o miyo ma ɓɛ, teɓaika moanola.
38 Phɔ maphɔɔ mawɔkɔ moimosi Isaya oɓokye: Nkolo, owanosi yaoka
ɓanga nza? Na eɓɔkɔ ya Nkolo yamiteya oka nza? Makokyisame.
39 Nde ona Isaya akula imola ntina ye ete yakokaka ɓɛ́ɛ anola:

40 Aphɔsɛ miyo ma ɓɛ, ambi nabuya ntema ya ɓɛ́ɛ nkusi, phɔ ɓɛ́ɛ sawɛnɛ
na miyo ma ɓɛ, oɓokye ntema ya ɓɛ́ɛ sa sɔsɔlɔ, oɓokye ɓɛ́ɛ saɓongola
ntema, emba nde na ɓabikye!
41 Isaya kawɔ ɓaɓona phɔ awɛnɛ nkyɛmɔ yɛ na oɓokye awɔ phɔ yɛ.
42 Naɓo ɓaɓona, ɓaikye onte ya ɓakambi, ɓamoanolaka. Kasi phɔ
ya Ɓafalisayi teɓamekaka na iwɔ, phɔ ya iila oɓokye nde ɓaɓatɔkɔsi o
ingambi sa makyita:
43 Phɔ ɓazingaka nkyɛmɔ ekyiute na ɓato o elele ya nkyɛmɔ ikyiute na
Ŋwaphongo.

Phɔ ya mateya ma Yesu

44 Yesu amba ya aŋwana yokye: «Okonzanole, taanole nga, kasi kaanole
Owantoma,
45 eɓe moto ookonvɛnɛ, kawɛnɛ na Owantoma mɛ.
46 Inga, moo, naesi o mokyisi phɔ moto munsɔ okonzanole aɓe saɓa o
enzɔmbi.
47 Ɓo moto aokyi maphɔɔ ma nga, tambe maɓanza, teli nga okomosam-
bisa: Phɔ sikyi ya sambisa mokyisi, kasi naesi nde iya bikya mokyisi.
48 Moto okondɛ na otoanole maloɓa ma nga ali na mosambise: Iloɓa
siiwɔ nga, samosambisa o mokɔlɔ ŋwa suka.
49 Sikyi wɔ phɔ ya nga mampenza, kasi Tata owantoma anteya isengyesi
nga iwɔ na iimola.
50 Emba naeɓe oɓokye motindo nwɛ eli ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ: Ikyi wɔ nga,
naiwɔ nde ɓowanvɔlɛ Tata.»

13

Yesu akunyosi makolo ma baekosi ɓɛ

1 O ɓoo pha eyenga ya Ilekana, Yesu aeɓaka oɓokye imbɛlɛ sɛ saimana
o mokyisi mumu oikyɛndɛ oka Ango sikokyi, yo owazingaka ɓato ɓɛ́ɛ ɓali
o mokyisi, aɓazingaka tee nɔnɔ o suka.
2 Emba waaɓa ɓɛ́ɛ ɓaze, Zabulu amba nyɔsa maumunya maɓe o ndondo
ya Yudasi Mokyeliyota, oɓokye amungya,
3 Yesu aeɓaka oɓokye Ango aphɛ mbolo isɔ o maɓɔkɔ mɛ, phɔ auta na
Ŋwaphongo emba amobutwa oka Ŋwaphongo,
4 Aesi ya mana o mesa, amanye bitobu, akpe etato yɔnɔyɔ, amba
mikanga o mobimbi.
5 Ɓoɓɛlɛ, amba yaangola maa o bɛsɛni, atati ikunyola makolo ma
ɓaekosi, kambe manya maa na etato eyamikanga yo o mobimbi.
6 Wakoma yo oka Simo Petelo, Petelo amba wɔ nɛ yokye: «Nkolo, iwɛ
konkunyole makolo?»
7 Yesu amba mobuyisa yokye: «Ikyikyele nga, tokokyi ieɓa uŋwaŋwa
eye, kasi wamoisɔsɔlɔ sima.»
8 Petelo amba wɔ nɛ yokye: «Inkunyola makolo! Tewakokyi ikyelama!»
Yesu amba mobuyisa yokye: «Ɓo siekunyosi, tokokyi iɓa na nga elele
yɔnɔnɔ.»
9 Emba Simo Petelo amba ya wɔ nɛ yokye: «Nkolo, sankunyola nde
makolo na makolo, kasi na maɓɔkɔ na moto!»
10 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Moto oumbo ɔkɔ, ali munsɔ pɛtɔɔ,
tasengyesi ikula mikunyola, ɓote eɓee nde malolo phe. Ka ɓɛ̀ɛ, ɓɛ̀ɛ oli
pɛtɔɔ, kasi ɓɛ̀ɛ ɓasɔ phe.»
11 Phɔ aeɓaka moto owamoungya, yango mɛna amba wɔ yokye: «Ɓɛɛ
ɓasɔ toli pɛtɔɔ.»

12 Waaunva yo iɓakunyola makolo, aesi ya kpa bitobu ɓɛ, akuli ya nkyɛ
zala o mesa amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ osɔsɔsi lowɔɔ lookyesi nga
phɔ ya ɓɛ̀ɛ?
13 Ɓɛ̀ɛ kombangye “Moteye na Nkolo”, kowɔ phɛlɛ, phɔ nali ɓomɔ.
14 Emba ɓo nga, Nkolo na Moteye, naekunyosi makolo, na ɓɛ̀ɛ osengyesi
ikunyolana makolo.
15 Phɔ naephɛ ndakisa oɓokye, ikyesi nga na ɓɛ̀ɛ, na ɓɛ̀ɛ oikyele mɛ.
16 Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ oɓokye, moombo taalekye nkolo wɛ, na toma
talekye moto oo motomi.
17 Ɓo koeɓe maphɔɔ mamana, wamoɓa na nkyisa ɓo waamakyelela.
18 Siwɔ phɔ ya ɓɛ̀ɛ ɓasɔ, naeɓe ɓaaɔlɔ nga. Kasi phɔ ɓa wɔ buku pha
Ŋwaphongo oɓokye: Okoze na nga ipa molɔngɔ, abuto mbomi ya nga.
19 Naewɔlɛ uŋwaŋwa eye, o ɓoo pha lowɔ mɛ iya. Phɔ, waamoya lango,
oanole oɓoke “nga nali ɓooli nga”.
20 Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ oɓokye: Owamoyamba moto otomi nga,
kayambe nga mampenza, ka okonzambe kayambe na moto owantoma.»

Yudasi aungye Yesu

21 Waaunva yo iwɔ ɓaɓona, Yesu amba oka ngɔngɔ o motema, amba wɔ
yokye: «Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ, mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ̀ɛ amunzungya.»
22 Ɓaekosi ɓamba kyekana, ɓamba mituna ɓɛkye, kanewɔ na nza?
23 Mɔnɔmɔ na ɓaekosi ɓɛ, owaɓaka Yesu kalɔɓɔ zinga, azalaka phɛnɛphɛ
na Yesu.
24 Simo Petelo amba munyatela miyo yokye: «Omotune, kaanewɔ na
nza.»
25 Moekosi amba ya miɓanza o ntolo ya Yesu, amba motuna yokye:
«Nkolo, eni ɓa nza?»
26 Yesu amba mobuyisa yokye: «Eli owamophɛ nga ete ya ipa eya
munyinya nga o subu.» Waaunva yo iwɔ ɓaɓona, Yesu amba yakpa ete
ya ipa eya nyinyaka yo o subu, amba ya ephɛ Yudasi Mokyeliyota, ŋwana
wa Simo.
27 Emba nde o sina imbɛlɛ saamophɛ yo ena ete ya ipa, Molemba aesi
ya nyɔlɛlɛ Yudasi. Ɓoɓɛlɛ Yesu amba wɔ nɛ yokye: «Loozingye wɛ ikyela,
olokyele izele.»
28 Na mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓaka o mesa taikaka sɔsɔlɔ phɔ ya'ye
awɔkɔ ɓaɓona.
29 Ɓo waɓaka Yudasi moɓombi ŋwa ɓaphalanga, ɓaayɔkɔ ɓaumunyaka
oɓokye Yesu awɔkɔ nɛ phɔ ya iyomba ya sengyelaka phɔ ya esɛlɛkɔ, naa
phɔ ya iphɛ ɓaɓola ŋwana ekpele.
30 Ka Yudasi, wakpa yo ete ya ipa, amba ya tɔkɔlɔ. Yaɓaka enzɔmbi.

Moɓeko ŋwa sika

31 Waatɔkɔlɔ Yudasi, Yesu amba wɔ yokye: «Uŋwaŋwa eye, Ŋwana wa
moto ambo zwa ngambo, na Ŋwaphongo azwe ngambo phɔ yɛ.
32 [Ɓo Ŋwaphongo azwe ngambo phɔ yɛ], Ŋwaphongo amophɛ nɛ
ngambo ɓo eeli nɛ. Emba sakɔkɔ amophɛ ngambo.
33 Ɓana ɓa nga, sikuli ɓa na ɓɛ̀ɛ elinga. Wamunduka, emba nde ɓo
wawɔ nga na Ɓayuda oɓokye: “Bi kyɛ nga, ɓɛ̀ɛ otokome omɔ”, naewɔlɛ
na ɓɛ̀ɛ uŋwaŋwa eye.
34 Naephɛ moɓeko ŋwa sika: Zingana ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ. Ɓo waezinga nga, na
ɓɛ̀ɛ ozingane ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ.

35 Ɓoozinga ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ, na ɓomɔ, ɓato ɓasɔ ɓamoeɓa oɓokye ɓɛ̀ɛ oli
ɓaekosi ɓa nga.»

Yesu aimosi oɓokye Petelo aamoangana

36 Simo Petelo amba ya wɔ nɛ yokye: «Nkolo, kokyɛ bi?» Yesu amba
mobuyisa yokye: «Bi kyɛ nga, tokokyi imbenga uŋwaŋwa eye, kasi
wamumbenga sima.»
37 Petelo amba wɔ nɛ yokye: «Nkolo, phɔ ya'ye sikokyi iyeɓenga
uŋwaŋwa eye? Namoambya ɓomɔɔ pha nga phɔ ya wɛ!»
38 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Wamoambya ɓomɔɔ pha wɛ phɔ ya
nga? Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ ngakye: Wamunzangana mbala iyato soo
saɓotɔngɔkye.»

14

Yesu ali nzela ekyekambe oka Tata

1 «Mandondo ma ɓɛ̀ɛ satungyisama, anola Ŋwaphongo, onzanole na
nga.
2 O ingambi sa Tata, bilele ba iɓaa bili biikye, ɓo teeɓakyi ɓomɔ, nde
naewɔlɛkyi oɓokye nakyɛndɛ eɓɔngyisela elele eya moɓa ɓɛ̀ɛ?
3 Emba wamokyɛndɛ eɓɔngyisela nga elele, na mokula yaekpa, phɔ elele
eli nga na ɓɛ̀ɛ oɓe omɔ mɛ.
4 Na bi kyɛ nga, ɓɛ̀ɛ koeɓe nzela.»
5 Toma amba ya wɔ nɛ yokye: «Nkolo, toloeɓe bi kyɛ wɛ, tombaeɓa ena
nzela ndengye eye?»
6 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Nga nali nzela, na phɛlɛ, na ɓomɔɔ. Moto
takokyi ikyɛndɛ oka Tata, ɓo taleka oka nga.
7 Ɓo onzeɓakyi, na Tata nde omoeɓakyi. Tata uŋwaŋwa eye omoebi,
emba omowɛni.»
8 Filipe amba ya wɔ nɛ yokye: «Nkolo, oloteya Tata, mɛna oka ɓanga
wakokyi.»
9 Yesu amba ya wɔ nɛ yokye: «Nali na ɓɛ̀ɛ wawa elinga, emba wɛ Filipe
toonzeɓe! Moto oo nvɛni awɛni Tata. Phɔ ya'ye kowɔ wɛkye: “Oloteya
Tata?”
10 Toanole oɓokye nga nali onte ya Tata, emba Tata ali onte ya nga?
Maphɔɔ maewɔlɛ nga, si mawɔ na ndengye ya nga mampenza! Kasi eli
nde Tata ooli onte ya nga, okokyele bitoma ɓɛ̀ɛ.
11 Onzanole, nga nali onte ya Tata, emba Tata ali onte ya nga. Ɓo toone
anola maphɔɔ ma nga, anola nɔnɔ phɔ ya bitoma bibi.
12 Naewɔlɛ nde phɛlɛ phɛlɛ, moto okonzanole amokyela nɛ bitoma
bikyele nga, amokyela na bitoma bilekyi ɓonɛnɛ, phɔ nga nakyɛndɛ oka
Tata.
13 Isɔ yamoonga ɓɛ̀ɛ na nkombo ya nga, namoikyela, phɔ oɓokye Tata
azwe ngambo onte ya Ŋwana.
14 Ɓoonzongyi ekpele na nkombo ya nga, namoekyela.»

Mbunu ya itoma Ɓolɔɓɔ

15 «Ɓo konzingye, wamokumola miɓeko ma nga.
16 Nga namoonga na Tata, amoetomela Moambelesi mosuu owa moɓa
na ɓɛ̀ɛ phɔ ya ɓoɓɛlɛ.
17 Eli yo Ɓolɔɓɔ owa phɛlɛ, iyo ootokokyi mokyisi iwɛnɛ na ieɓa. Ɓɛɛ,
ɓɛ̀ɛ komoeɓe, phɔ ali phɛnɛphɛ na ɓɛ̀ɛ na onte ya ɓɛ̀ɛ.

18 Esieyikye biika, namokula ebutolela.
19 Eikasi nde ŋwana ɓokyi ɓoɓo, mokyisi ete mokule nvɛnɛ. Kasi ɓɛ̀ɛ,
konvɛnɛ phɔ nali na ɓomɔɔ emba ɓɛ̀ɛ wamoɓa na ɓomɔɔ.
20 Mokɔlɔ mɛ, wamoeɓa oɓokye nga nali onte ya Tata, ɓɛ̀ɛ onte ya nga
na nga onte ya ɓɛ̀ɛ.
21 Moto oli na miɓeko ma nga emba kamikumole, yo mɔna kanz-
ingye. Kasi ookonzingye, Tata amozinga, na nga naamozinga namba na
miwɛninya nɛ.»
22 Yudasi, kasi Yudasi Mokyeliyota phe, amba wɔ nɛ yokye: «Nkolo,
ndengye'ye waamiwɛninya na ɓanga, kasi na mokyisi phe?»
23 Yesu amba mobuyisa yokye: «Ɓo moto kanzingye, amokumola
maphɔɔ ma nga, emba Tata aamozinga. Tomokyɛ, tomobuya elele ya
ɓanga ya izala oka yɛ.
24 Moto ootonzingye, taakumole maphɔɔ ma nga, nzuka maphɔɔ maokye
ɓɛ̀ɛ, temali ma nga kasi ma Tata owantomaka.
25 Naewɔlɛkyɛ maphɔɔ mamana wataaka ɓa nga na ɓɛ̀ɛ.
26 Moambelesi, Ɓolɔɓɔ pha moetomela Tata na nkombo ya nga, amoteya
maphɔɔ masɔ, amoekundolela isɔ yaa ewɔlɛkyɛ nga.
27 Naeyikyele ɓose, naephɛ ɓose pha nga. Siephɛ phango ɓokoephɛ ɓato
ɓa mokyisi. Mandondo ma ɓɛ̀ɛ maɓee satungisama naa iɓaa na ɓoilakye.
28 Waoka oɓokye nawɔkɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: “Nakyɛndɛ, namokula
ebutolela.” Ɓokonzingye, wamosepela na oɓokye nakyɛ oka Tata, phɔ
Tata andekyi.
29 Emba uŋwaŋwa eye, nawɔ na ɓɛ̀ɛ oɓoo pha maphɔɔ mamana
ikyelama phɔ wamokyelama mango, ɓɛ̀ɛ oanole.
30 Tata uŋwaŋwa eye, esikule wɔnɔ na ɓɛ̀ɛ, phɔ mokonzi ŋwa mokyisi
mumu kaye. Nde phɛlɛ tali na ɓokonzi o ikolo sa nga.
31 Kasi phɔ ya oɓokye mokyisi moeɓe oɓokye nazingye Tata na oɓokye
nakyele isɔ ɓoko zingye yo. Tɛmɛ, tomane wawa!»

15

Yesu ali ŋwete ŋwa vinyɔ ŋwa phɛlɛ phɛlɛ

1 «Nga nali ŋwete ŋwa vinyɔ ŋwa phɛlɛ phɛlɛ emba Tata ali nkolo ya
inzabi.
2 Bitakyi bisɔ bili onte yanga, bite biɓote mbuma, aabimanya, emba
bitakye bisɔ biɓote mbuma, aabiɓɔngya, phɔ oɓokye bikule ɓota mbuma
nzikye.
3 Ɓɛ̀ɛ waunva ɓɔngɔ phɔ ya iloɓa saewɔlɛ nga.
4 Ɓa na nga ɓooli nga na ɓɛ̀ɛ! Nde ɓomɔ ɓooli etakyi, teekokyi iɓota
mbuma yango mampenzaa ɓoteeɓe yɔnɔyɔ onte ya ŋwete. Nde ɓomɔ na
ɓɛ̀ɛ tokokyi iɓota mbuma, ɓotoɓee na nga elele yɔnɔyɔ.
5 Nga, nali ŋwete ŋwa vinyɔ, ɓɛ̀ɛ oli bitakyi: Moto okoɓe na nga na
owa oli nga onte yɛ, yo mona amoɓota mbuma nzikye, phɔ tokokyi ikyela
ekpele ɓo nga siɓe na ɓɛ̀ɛ.
6 Ɓo moto taɓe na nga elele yɔnɔyɔ, ɓamovaka o nze ya etakyi, amuunga,
emba ɓabiɔngɔ, ɓabivaka o ŋwenya emba biamolola.
7 Ɓo oɓe na nga, na maloɓa ma nga ɓo mali na ɓɛ̀ɛ, wamoonga izingyi
ɓɛ̀ɛ, wamoizwa.
8 Lowɔ lophɛ Tata ngambo, eli oɓokye ɓɛ̀ɛ oɓote mbuma nzikye na
oɓokye obutwe ɓaekosi ɓa nga.

9 Ɓo wanzinga Tata, na nga naezingye mɛ, ikala na lozingo na nga.
10 Ɓo kokumole miɓeko ma nga, oli na lozingo na nga, ya ɓookokumole
nga miɓeko ma Tata, naikale o lozingo lɛ.
11 Naewɔsi ɓaɓona phɔ nkyisa ya nga iɓe na ɓèɛ na oɓokye nkyisa ya
ɓèɛ iiɓe nzikye.
12 Eye eli moɓeko ŋwa nga: Zingana ɓèɛ na ɓèɛ ɓo wa ezinga nga.
13 Tewali moto na lozingo loikye ya moto okoambya ɓomɔɔ phɛ phɔ ya
ɓɛbi nɛ.
14 Ɓo kokyele ikyietome nga, ɓèɛ oli ɓɛbi na nga.
15 Esikule eɓanga ɓaombo, phɔ moombo taeɓe ikyikyele nkolo wɛ. Kasi
ɓèɛ, naeɓangye ɓɛbi, phɔ isɔ yaaoka nga oka Tata, naeyimola yango.
16 Teli ɓèɛ ɓato ɓaanzɔlɔ, eli nde nga moto owa eɔlɔ na owa ephɛ etoma
phɔ okyɛndɛ, oɓokye oɓote mbuma na oɓokye mbuma mɛ ikɔkɔ. Phɔ ya
oɓokye ya moonga ɓèɛ oka Tata na nkombo ya nga, amoephɛ yango.
17 Lowɔ loeyongye nga, eli oɓokye ozingane ɓèɛ na ɓèɛ.»

Loino la mokyisi

18 «Ɓo mokyisi moeyini, eɓa oɓokye nga ŋwanzina phanza.
19 Ɓo oɓakyi ɓa mokyisi, mokyisi nde moezingyi. Kasi ɓèɛ toli ɓa
mokyisi: Kasi eli nga oemanye o mokyisi yango mɛna mokyisi moeyine.
20 Umunya maphɔɔ mawɔkɔ nga na ɓèɛ oɓokye: “Moombo talekye nkolo
wɛ”, ɓo wanyɔkɔlɔ ɓɛ, ɓamoenyɔkɔlɔ na ɓèɛ mɛ. Ɓo ɓakumola maphɔɔ
ma nga, maphɔɔ ma ɓèɛ ɓamakumola mɛ.
21 Kasi ɓamoekyela isɔ miina phɔ ya nkombo ya nga, phɔ teɓaeɓe
owantoma.
22 Ɓo sikaka ya, na ɓo sikaka ɓawɔlɛ, nde teɓaɓe na isumu, kasi
uŋwaŋwa eye, teɓakokyi angana isumu sa ɓɛ.
23 Moto ookonzine, kaine na Tata mɛ.
24 Ɓo sikyelaka bilekyesako ɓate ɓaika kyela na moto mosuu onte ya ɓɛ,
nde teɓaɓe na isumu. Kasi uŋwaŋwa eye oobiwɛni ɓɛ́ɛ ɓali nde iloina,
eɓe nga eɓe Tata.
25 Kasi eli phɔ ya oɓokye ekokyisame maphɔɔ maakomama o Moɓeko
ŋwa ɓɛ́ɛ oɓokye: “Ɓanzina sa eleko.”
26 Waamoya Moambelesi owamoetomela nga uta oka Tata, Ɓolɔɓɔ pha
phɛlɛ ɓoute na Tata, yo mampenza amoya wɔ phɔ ya nga.
27 Na ɓèɛ, oli manzoka ma nga, phɔ tata o etatele oli na nga.»

16

1 «Naewɔsi maphɔɔ masɔ mamana phɔ ya oɓokye oɓe sakaa o bimekyi.
2 Ɓamoewiinya o mangambi ma makyita ma Ɓayuda. Nzuka imbɛlɛ
siye, moto owa moeɓoma, amoumunya oɓokye kambya ikaɓo oka
Ŋwaphongo.
3 Ɓamokyela ɓaɓona phɔ teɓaika eɓa eɓee Tata, eɓee nga.
4 Kasi naewɔlɛ ɓaɓona phɔ ya oɓokye, wamokoka imbɛlɛ sa ɓɛ, ɓèɛ oeɓe
oɓokye naewɔlɛkyɛ lango.»

Etoma ya Ɓolɔɓɔ

«Sika ewɔlɛ lango uta oetatele phɔ naɓaka na ɓèɛ.
5 Kasi uŋwaŋwa eye nakyɛndɛ oka owantoma, emba na mɔnɔmɔ onte
ya ɓèɛ santuna oɓokye: “Kokyɛ bi?”
6 Kasi phɔ naewɔsi lango, mandondo ma ɓèɛ mabuto na ngɔngɔ.

7 Nzuka, naewɔsi nde phɛlɛ oɓokye: Eli ɓolaa oɓokye nga nakyɛndɛ,
phɔ, ɓo nga sikyɛ, moto ookokyi iya eyambelela etaye. Kasi ɓo na kyɛ,
namoetomela yo.
8 Emba waamoya yo, amoya phɛ ɓato ɓa mokyisi sɔɔ phɔ ya maphɔɔ
maakyekyi masumu, ɓosembo, na isambisa sa Ŋwaphongo.
9 Phɔ ya masumu, teɓaanzanole.
10 Phɔ ya ɓosembo, nakyɛndɛ oka Tata, otokule nvɛnɛ.
11 Phɔ ya isambisa, mokonzi wa mokyisi mumu ɓamosambisaka.
12 Nakuli ɓa na maphɔɔ maikye ma iewɔlɛ, kasi ɓo naewɔsi mango
uŋwaŋwa eye, mamoeleka na ɓokusi.
13 Waamoya Ɓolɔɓɔ ɓowɔ maphɔɔ ma phɛlɛ, amoeteya maphɔɔ masɔ
ma phɛlɛ. Etawɔ maphɔɔ maaute nɛ mampenza. Amowɔkɔ maphɔɔ
maokye yo, amo eimolaka na maphɔɔ mamoya.
14 Amowɛninya nkyɛmɔ ya nga oka ɓato phɔ amokpaka maphɔɔ maaute
na nga, emba amoeimolaka mango.
15 Maphɔɔ masɔ mali na Tata, mali na nga. Yango mɛna, nawɔ ngakye:
Ɓolɔɓɔ amokpaka maphɔɔ maaute na nga, emba amoeimolaka mango.»

Ngɔngɔ ya mobutwa nkyisa

16 Ŋwana ɓokyi ɓoɓo, ɓɛ̀ɛ otokule nvɛnɛ, emba nde ŋwana ɓokyi ɓoɓo
wamokula nvɛnɛ.
17 Ɓoɓɛlɛ, ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓaayɔkɔ ɓamitunaka, ɓɛkye: «Maphɔɔ mama
malukye iwɔ ɓo? Ŋwana ɓokyi ɓoɓo, ɓɛ̀ɛ otokule nvɛnɛ, emba nde ŋwana
ɓokyi ɓoɓo wamokula nvɛnɛ. Ebe na oɓokye: “Nakyɛndɛ oka Tata?”»
18 Maphɔɔ mawɔ yo, yokye: Ŋwana ɓokyi ɓoɓo, malukye iwɔ ɓo? Ɓanga
tolomaeɓe.
19 Yesu aeɓaka oɓokye ɓalukye imotuna, amba ya ɓatuna, yokye: «Ɓɛ̀ɛ
komitune phɔ ya maphɔɔ maewɔsi nga oɓokye: Ŋwana ɓokyi ɓoɓo, ɓɛ̀ɛ
otokule nvɛnɛ, emba nde ŋwana ɓokyi ɓoɓo wamokula nvɛnɛ?
20 Naewɔlɛ nde phɛlɛ: Ɓɛ̀ɛ wamolela, wamba na miima, kasi ɓato ɓa
mokyisi ɓamoɓa na nkyisa. Wamoɓa na ngɔngɔ, ngɔngɔ mɛ yamobutwa
nkyisa.
21 Yamoɓa ndokolo ŋwaŋwasi kalukye iɓota. Waasweya yo, kaɓe na
ngɔngɔ phɔ kaeɓe oɓokye akomi imbɛlɛ sa ɓolɔsi. Kasi ɓo aɓoti, taakule
eɓa ɓolɔsi ɓosɔ ɓaaɓona phɔ abuto na nkyisa oɓokye atɔkɔsi moto o
mokyisi.
22 Nde ɓomɔ, uŋwaŋwa eye na ɓɛ̀ɛ, obuto na ngɔngɔ. Kasi namokula
ya wɛnɛnɛ na ɓɛ̀ɛ, emba mandondo ma ɓɛ̀ɛ mamobutwa na nkyisa. Moto
nɔnɔ mɔnɔmɔ etakokye imanya nkyisa ya ɓɛ̀ɛ.
23 Muna mokɔlɔ mɛ, otokule ntuna na maphɔɔ. Naewɔlɛ nde phɛlɛ: Tata,
amoephɛ isɔ yamoonga ɓɛ̀ɛ na nkombo ya nga.
24 Nɔnɔ uŋwaŋwa eye, naino toongyi ekpele yɔnɔyɔ na nkombo ya nga.
Oonga, wamozwa, emba nkyisa ya ɓɛ̀ɛ yaamba lɔɓɔ.»

Yesu ali kamba owanyɛtɛ ɓoɓe pha mokyisi

25 Naewɔsi maphɔɔ mamana na bite. Imbɛlɛ siiye, esikule ewɔlɛ na bite,
kasi namoewɔlɛ saasa maphɔɔ makyekyi Tata.
26 Muna mokɔlɔ mɛ, wamoonga Tata maphɔɔ masengyesi na ɓɛ̀ɛ na
nkombo ya nga, teli oɓokye namonga nɛ phɔ ya ɓɛ̀ɛ. Wamoonga nɛ ɓɛ̀ɛ
mampenza na nɔkɔ ya ɓɛ̀ɛ,
27 phɔ Tata, yo mampenza kaezingye. Kaezingye phɔ ɓɛ̀ɛ konzingye,
koanole na oɓokye nauta na Ŋwaphongo.

28 Nauta na Tata, naya o mokyisi. Uŋwaŋwa eye, naikye mokyisi,
nabutwe oka Tata.
29 Ɓaekosi ɓɛ, ɓɛkye: «Owɛni, uŋwaŋwa eye kowɔ saasa, tokuli wɔ na
bite.
30 Nde uŋwaŋwa eye, ɓanga toeɓe oɓokye koeɓe maphɔɔ masɔ.
Tosengyesi oɓokye ɓato ɓakule etuna mituna. Yango mɛna, toanole
oɓokye wauta na Ŋwaphongo.»
31 Yesu amba ɓabuyisa yokye: «Uŋwaŋwa eye, ɓɛ̀ɛ kombe yaanola?
32 Kyeka, imbɛlɛ mɛ siye, simbo koka, ɓɛ̀ɛ ɓasɔ wamunyangwa, moto
na moto amobutwa oka yɛ, wamoika nzika nga mampenza. Kasi sili nga
mampenza phɔ Tata ali na nga elele yɔnɔyɔ.
33 Naewɔsi maphɔɔ mamana phɔ ɓɛ̀ɛ ɓali na nga elele yɔnɔyɔ oɓe
na motema mpiyɔ. Wamunyɔkɔmɔ o mokyisi. Kasi oititalaka, phɔ inga
natɔkɔlɔ kamba owanyɛtɛ ɓoɓe pha mokyisi!»

17

Yesu kaɓɔndɛlɛ phɔ ya ɓaeksi ɓɛ

1 Ɓoɓɛlɛ, waawɔkɔ yo ɓaɓona, Yesu atombaka miyo o ikolo, yokye:
«Tata, imbɛlɛ mɛ simbi ya koka. Wɛninya oɓokye nga, Ŋwana wa wɛ,
nali na nkyɛmɔ phɔ ya oɓokye na nga nawɛninya nkyɛmɔ ya wɛ.
2 Na phɔ ya oɓokye, na ɓokonzi phaamophɛ wɛ o ikolo sa ɓato ɓasɔ,
ambya ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ oka ɓato ɓasɔ ɓaamophɛ wɛ.
3 Nzuka ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ ɓoli oɓokye ɓaeyeɓe, nde wɛ mampenza
owaakolo Ŋwaphongo, na Yesu Klisto owa toma wɛ.
4 Nawɛninye nkyɛmɔ ya wɛ o munse mumu. Naumboo etoma
eyampɛkyɛ wɛ oɓokye naekyele.
5 Emba uŋwaŋwa eye, Tata, ompɛ nkyɛmɔ phɛnɛphɛ na wɛ, nkyɛmɔ
yaaɓaka na nga waaɓaka nga phɛnɛphɛ na wɛ o ɓoo pha oɓokye mokyisi
mokyelame.»
6 «Nawɛninye nkombo ya wɛ oka ɓato ɓaamanya wɛ o mokyisi phɔ ya
iɓa mpɛ. Ɓaɓaka ɓa wɛ, waɓampɛ emba ɓambi kumola iloɓa sawɛ.
7 Uŋwaŋwa eye ɓaeɓe oɓokye isɔ yaampɛ wɛ kyiute na wɛ.
8 Oɓokye maloɓa maaɓawɔlɛ nga eli nde maloɓa maanvɔlɛ wɛ.
Ɓamaanola, ɓaeɓa nde phɛlɛ oɓokye naute na wɛ, emba ɓamba anola
oɓokye wɛ wantoma.»
9 «Naongye na Ŋwaphongo phɔ ya ɓɛ, sionga na Ŋwaphongo phɔ ya
mokyisi, kasi phɔ ya ɓawa ɓampɛ wɛ, phɔ ɓali ɓa wɛ.
10 Emba isɔ ili ya nga ili ya wɛ, nde ɓoli isɔ yaka ya wɛ, ili ya nga, emba
nazwe nkyɛmɔ ya nga phɔ ya ɓɛ.
11 Tata lɔlɔ, sikuli ɓa wa mokyisi mumu, ɓɛ́ɛ ɓaikale o mokyisi, kasi nga
nakyɛ oka ya wɛ. Tata mosantu, oɓaɓanza na nkombo ya wɛ eyampɛ wɛ,
phɔ ɓaɓe moto mɔnɔmɔ ɓoli nga na wɛ moto mɔnɔmɔ.
12 Waaɓaka nga na ɓɛ́ɛ elele yɔnɔyɔ, naɓaɓanzaka na nkombo ya wɛ
eyampɛ wɛ. Naɓaɓanza emba na monɔmɔ onte ya ɓɛ́ɛ taikyi bunga,
ɓoteɓe nde ŋwana owaɓaka oɓokye amobunga, phɔ ya oɓokye makomi
makokyisame.
13 Uŋwaŋwa eye, naye oka ya wɛ emba nawɔ maphɔɔ mama o mokyisi
phɔ ya oɓokye ɓazwe na mango nkyisa nzikye.
14 Naɓaphɛ iloɓa sa wɛ, emba mokyisi moɓaini, phɔ teɓali ɓa mokyisi
nde ɓootoli nga wa mokyisi.

15 Siongye na wɛ oɓokye oɓamanya o mokyisi, kasi oɓokye oɓaɓanza
ɓɛ́ɛ sa kaa o maɓɔkɔ ma Molemba.
16 Ɓɛ́ɛ teɓali ɓa mokyisi nde ɓotoli nga wa mokyisi.
17 Kyela oɓokye ɓamiambya muwosi oka ya wɛ na nzela ya maphɔɔ ma
phɛlɛ, iloɓa sa wɛ sili nde phɛlɛ.
18 Ɓo wantoma wɛ o mokyisi, na nga naɓantome o mokyisi.
19 Phɔ ya ɓɛ, namiambya nga mampenza, phɔ ya oɓokye na ɓɛ́ɛ
ɓamiambya na nzela ya maphɔɔ ma phɛlɛ.»
20 «Siongye na Ŋwaphongo nde phɔ ya ɓɛ́ɛ na ɓɛ, naɓondɛlɛ na phɔ ya
ɓaawa, phɔ ya iloɓa sa ɓɛ, ɓamunzanola:
21 Oɓokye ɓasɔ ɓaɓe moto mɔnɔmɔ ndengye eli wɛ Tata, oli onte ya
nga emba nga onte ya wɛ. Ɓaɓe na ɓɛ́ɛ onte ya ɓanga mɛ phɔ ya oɓokye
mokyisi moanole oɓokye wɛ wantoma.
22 Emba nga naɓaphɛ nkyɛmɔ eyampɛ wɛ, phɔ ɓaɓe moto mɔnɔmɔ ɓoli
ɓanga moto mɔnɔmɔ,
23 inga onte ya ɓɛ́ɛ ɓooli wɛ onte ya nga, phɔ ya oɓokye ɓakome o sakolo
isanga, na ɓaɓona mokyisi ŋwamoeɓa oɓokye eli wɛ owantoma na oɓokye
waɓazinga ɓo wanzinga wɛ.»
24 «Tata, nazingye oɓokye elele eli nga, ɓasɔ ɓaampɛ wɛ ɓaɓe na ɓɛ́ɛ
wamɔ mɛ. Emba na ɓɛ́ɛ ɓawɛnɛ nkyɛmɔ yaampɛ wɛ, phɔ wanzinga o ɓoo
pha ikyelama sa mokyisi.
25 Tata owa ɓosembo, mɛna mokyisi temoeyeɓe, nga naeyeɓe, emba ɓato
ɓaɓa ɓaebi oɓokye wɛ wantoma.
26 Naɓaimola nkombo ya wɛ, namba kula na ɓaimola yango, phɔ ya
oɓokye lozingo laanzinga na wɛ loɓe na mi ɓɛ, emba nga onte ya ɓɛ.»

18

Iyakyema sa Yesu

1 Waawɔ Yesu ɓaɓona, amba yakyɛndɛ yo na ɓaekosi ɓɛ́ɛ o mokukulu
moyɔkɔ ŋwa moluka ŋwa Sɛdrɔ. Aesi ya nyɔlɔ na ɓɛ́ɛ o iɓala sɔnɔsɔ sa
ndemo.
2 Yudasi, owaamoungya, aeɓaka nɛ elele mɛ, phɔ Yesu na ɓaekosi
ɓaɓaka ɓaya angana wamɔ.
3 Yudasi aesi ya kpa ɓatuluku ɓa Ɓaloma na ɓakyɛngyɛsi ɓa Tempelo,
ɓaatomaka ɓakambi ɓa ɓanganga na Ɓafalisayi. Akyɛ na ɓɛ́ɛ o elele mɛ.
Ɓaphilaka mphata, na ɓayanzi, na ɓakɔlukɔlu.
4 Ka Yesu aeɓaka isɔ yaamoyelela. Aesi ya susinya oli ɓɛ, aɓatuni, yokye:
«Ɓɛɛ kolukye nza?»
5 Ɓɛkye: «Ɓanga, tolukye Yesu, moto wa Nazalɛtɛ». Yesu, yokye: «Nga
oyo». Yudasi owamungya atɛmɛkyɛ na ɓɛ́ɛ wamɔ.
6 Waawɔ Yesu na ɓɛ, yokye: «Nga oyo», ɓabuto na munsima, ɓakaa o
se.
7 Yesu akuli ɓatuna, yokye: «Ɓɛ̀ɛ kolukye nza?» Ɓɛkye: «Tolukye Yesu,
moto wa Nazalɛtɛ».
8 Yesu, yokye: «Nambo ewɔlɛ oɓokye Nga oyo. Ka, ɓo eli nga okolukye
ɓɛ̀ɛ, olɛ ɓato ɓayɔkɔ ɓaɓa, ɓakyɛndɛ ɓose.»
9 Yesu awɔ ɓaɓona phɔ lowɔ, loowɔkyi yo na Ango lolo lokokye:
«Sibungye nɔnɔ moto mɔnɔmɔ mi ɓaampɛ wɛ.»
10 Simo Petelo aɓaka na mumphata. Aesi ya mokaa, aɛngyi moombo wa
nganga o munɛnɛ itoo saa ɓoloo. Nkombo ya moombo mɛ, Markus.

11 Kasi Yesu amba wɔ na Petelo, yokye: «Buya muphata ŋwa wɛ o kokolo.
Iwɛ, kobuya oɓokye esiwɛnɛ ɓolɔsi ɓoompɛ Tata ɓoɓo?»

Bakyɛ na Yesu oka Ana

12 Ɓoɓɛlɛ, ɓatuluku na mokonzi ŋwa ɓɛ, na ɓakyɛngyɛsi ɓa Ɓayuda
ɓaesi yaakya Yesu, ɓamoɓakyi maphanga.
13 Ɓakyɛ nɛ phanza oka Ana. Ana alongyaka ŋwana wɛ wa ŋwaŋwasi
na Kayafa. Kayafa aɓaka nganga munɛnɛ mi mbula mɛ mɛna.
14 Nzuka eli Kayafa owawɔkɔ na Ɓayuda lowɔɔ lolo: «Eli ɓolaa oɓokye
moto mɔnɔmɔ awe phɔ ya ɓanga ɓato.»

Petelo aanga Yesu

15 Simo Petelo na moekosi mosuu ɓakyɛkyɛ miɓenga Yesu. Moekosi
omosuu mɔna, aeɓanaka na nganga munɛnɛ. Yango mɛna, amba ya nyɔlɔ
molɔngɔ mɔnɔmɔ na ɓaanyɔlɔkɔ na Yesu, o iɓala oka nganga munɛnɛ.
16 Petelo aikalaka o iɓanda, phɛnɛphɛ na moziɓo. Moekosi owaeɓanaka
na nganga munɛnɛ, aesi ya tɔkɔlɔ, awɔɔ na ŋwaŋwasi owaɓaka
kakyɛngyɛlɛ moziɓo. Ɓoɓɛlɛ, moekosi mɛ aesi ya nyɔsa Petelo.
17 Ŋwaŋwasi mɛ amba ya wɔ na Petelo, yokye: «Na wɛ, toli moekosi wa
moto mɔna?» Petelo, yokye: «Phe, sili moekosi nwɛ».
18 Ɓaombo na ɓakyɛngyɛsi ɓakyelaka ŋwenya oɓokye ɓaɔtɔ phɔ mpiyɔ
yakyelaka. Petelo nɛ ayakaka ya tɛmɛ na ɓɛ, kaɔtɔ ŋwenya.

Yesu o ɓoo pha nganga munɛnɛ

19 Ɓoɓɛlɛ, nganga munɛnɛ aesi ya tuna Yesu phɔ ya ɓaekosi ɓɛ́ɛ na phɔ
ya mateya maateyaka yo.
20 Yesu, yokye: «Nawɔkɔ o pha, phɔ ya moto munsɔ. Nateyaka o
mangambi ma makyita, na o Tempelo, elele ekyeangane Ɓayuda ɓasɔ.
Sikaka wɔ mi iɓombo.
21 Phɔ ya'ye kontune? Tuna ɓaanzokaka, ɓaeimole maphɔɔ
maaɓawɔlɛkyɛ nga. Ɓaeɓe yaawɔkɔ nga na ɓolaa.»
22 Wabuya Yesu ɓaɓona, mɔnɔmɔ na ɓakyɛngyɛsi, owaɓaka phɛnɛphɛ
nɛ, aesi ya mowanda engyete, yokye: «Mɛna ɓo kobuyisa wɛ nganga o
munɛnɛ?»
23 Yesu, yokye: «Ɓo nawɔ na ɓoɓe, onzimole, ka ɓo na wɔ na ɓola, iwɛ
konvande phɔ ya'ye?»
24 Ɓoɓɛlɛ, Ana amba ya motoma, nde na mana maphanga oka Kayafa,
nganga munɛnɛ.

Petelo akuli angana Yesu

25 Simo Petelo ataka ɓa atɛmi, kaɔtɔ ŋwenya. Ɓaesi ya motuna, ɓɛkye:
«Na wɛ, toli moekosi wa moto mɛ?» Petelo aanga, yokye: «Phe, sili
moekosi wɛ?»
26 Mɔnɔmɔ na ɓaombo ɓa nganga o munɛnɛ, owaɓaka ŋwana nyango
na moto owaɛngyɛkyɛ Petelo itoo, amba wɔ nɛ, yokye: «Siikaka ewɛnɛ na
wɛ na nɛɛ o iɓala?»
27 Petelo akuli angana. Sa kɔkɔ, soo yamba ya tɔngɔ.

Yesu o ɓoo pha Moangyesi Pilata

28 Na munkukutu, ɓaesi ya mana na Yesu oka Kayafa. Ɓakyɛ nɛ oka
Pilata. Kasi ɓakambi ɓa Ɓayuda teɓaikaka nyɔlɔ o ingambi sɛ, oɓokye
ɓɛ́ɛ saɔtɔ ekyila ya ɓɛ́ɛ phɔ ɓaze eyenga ya Ilekana.
29 Yango mɛna, Pilata akyɛkyɛ ɓatuna o iɓanda, yokye: «Lowɔ iye
loosongyele ɓɛ̀ɛ moto oyo?»

30 Ɓɛkye: «Ɓo taɓakyi moto moɓe, nde toloyakakyi ya eyikyela yo.»
31 Pilata, yokye: «Kasi ɓɛ̀ɛ omokpe, omotenele ɓolombe, ɓookowɔ
moɓeko ŋwa ɓɛ̀ɛ.» Ɓayuda ɓamba ya mobuyisa ɓɛkye: «Ɓanga
mampenza tolokokyi iphɛ moto etumbu ya iwa.»
32 Lowɔ lolo lokokyee ewɔlɛ ya Yesu, eyawɔkɔ yo phɔ ya iteya ndengye
ya iwa sa mowa yo.
33 Ɓoɓɛlɛ, Pilata amba ya nyɔlɔ o ingambi. Aɓangyi Yesu, amba wɔ nɛ
yokye: «Iwɛ, oli mokonzi ŋwa Ɓayuda?»
34 Yesu amba ya mobuyisa yokye: «Kowɔ ɓaɓona phɔ umunye wɛ
mampenza, ndee ɓasuu ɓaeimosi phɔ ya nga?»
35 Pilata, yokye: «Ombuye Moyuda ndee ɓo? Ɓato ɓa mokyisi ŋwa wɛ
mampenza, ɓanganga ɓanɛnɛ ɓaeyambye oka nga! Okyesi lowɔɔ iye?»
36 Yesu amba buya yokye: «Ɓokonzi pha nga teɓoli pha mokyisi mumu.
Ɓo ɓokonzi pha nga ɓoɓoɓakyi pha mokyisi mumu, ɓaaka nga nde
ɓaŋwanesi eɓasi phɔ nga sa kaa o maɓɔkɔ ma Ɓayuda. Kasi ɓokonzi
pha nga, uŋwaŋwa eye, teɓoli pha wawa.»
37 Pilata amba wɔ nɛ yokye: «Oli nde mokonzi?» Yesu amba mobuyisa
yokye: «Ewɔ nde wɛ oɓokye nali mokonzi. Naɓotama emba naya o
mokyisi phɔ ya iya imola maphɔɔ maa phɛlɛ. Moto munsɔ oli na maphɔɔ
maa phɛlɛ kaokye ŋwɛsi ŋwa nga».
38 Pilata amba ya wɔ nɛ yokye: «Maphɔɔ ma phɛlɛ eli iye?»

Pilata ambye Yesu oɓokye ɓamoɓome

Waatuna Pilata ɓaɓona, amba kula kyɛndɛ ɓenga Ɓayuda o nze, amba
wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Phɔ ya nga, sikyi mozwa na ná lowɔɔ lɔnɔlɔ looɓe.
39 Kasi ɓo wamɛlɛ ɓɛ̀ɛ oɓokye mbula na mbula naekandolele moto wa
bɔlɔko mɔnɔmɔ phɔ abutwe oka yɛ, imbɛlɛ size ɓɛ́ɛ eyenga ya Ilekana,
kozingye oɓokye naekandolele mokonzi ŋwa Ɓayuda?»
40 Ɓamba ya butwa iyaŋwana ɓɛkye: «Mɔna phe, nde Ɓalaɓa!» Nzuka
Ɓalaɓa mɛ aɓaka moɓoni ná moibi.

19

1 Ɓoɓɛlɛ, Pilata amba ya na Yesu oɓokye ɓamobinde phimbo.
2 Ɓatuluku, ɓamba ya tonga eboko, ekyelate ɓakonzi, na milɔ. Ɓamba
na molasa yango o moto. Ɓamba kula na molasa munkoto ŋwa mangola
3 Ɓamba ya susinya phɛnɛphɛ nɛ ɓambe wɔ ɓɛkye: «Wɛ mɔna, mokonzi
ŋwa Ɓayuda!» Ɓamba butwa na imowanda bingyete.
4 Pilata amba kula tɔkɔlɔ o iɓanda, amba ya wɔ na Ɓayuda yokye:
«Kyeka, naetɔkɔlɛlɛ yo o iɓanda, ombe eɓa oɓokye sikyi zwa nɔnɔ lowɔɔ
lonɔlɔ looɓe oka yɛ.»
5 Yesu amba ya tɔkɔlɔ o iɓanda, alati eɓoko ekyelate ɓakonzi etongyi
ɓɛ́ɛ na milɔ na munkoto ŋwa mangola. Pilataa amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye:
«Kyeka moto mɛ!»
6 Kasi waamowɛnɛ ɓanganga ɓanɛnɛ na ɓato ɓa ɓɛ́ɛ ɓamba butwa
iyaŋwana ɓɛkye: «Omoɓakye o ekulusu! Omoɓakye o ekulusu!» Pilata
amba wɔ na ɓɛ́ɛ yoye: «Omokpe, omoɓakye o ekulusu ɓɛ̀ɛ mampenza,
phɔ ya nga, sikyi mozwa nɔnɔ na lowɔ looɓe.»
7 Ɓayuda ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Toli na moɓeko mɔnɔmɔ, emba phɔ
ya moɓeko mɛ, asengyesi iwa phɔ amibuye Ŋwana wa Ŋwaphongo!»
8 Waoka Pilata ɓaɓona, akulaka ila na ɓoikye.
9 Amba kula nyɔlɔ o ingambi, amba ya tuna Yesu, yokye: «Iwɛ, oli wa
bi?» Kasi Yesu taika mobuyisa nɔnɔ eyano.

10 Ɓoɓɛlɛ, Pilata amba ya wɔ nɛ yokye: «Kolɛ iwɔlɛ nga! Toeɓe oɓokye
nali na ɓokonzi na pha iekandola na pha ieɓaka oekulusu?»
11 Kasi Yesu amba mobuyisa yokye: «Tokokakyi iɓa na ɓokonzi mi nga
ɓo tephautaka o ikolo, emba yango mɛna oonzambye oka ya wɛ, ali na
isumu sinɛnɛ.»
12 Waoka Pilata ɓaɓona, alukaka malondo ma ibikya Yesu. Ɓayuda
ɓaesi ya aŋwana, ɓɛkye: «Ɓo obikye moto mona, toli nwɛbi na Moangyesi
munɛnɛ, Kaisala.» Moto okomibuya mokonzi na ndengye yɛ mampenza,
mɛna owa ilanga na Kaisala.
13 Ɓoɓɛlɛ, Pilata aesi ya tɔkɔlɔ Yesu o iɓanda. Yo akyɛ zala o elele
ekyeɓangye ɓɛ́ɛ Mokpengba ŋwa Maɓanga phɔ ya itena ɓolombe. O
munɔkɔ ŋwa Ɓayuda, elele mɛ, ɓaeɓangye Gaɓata.
14 Yaɓaka mokɔlɔ mɔnɔmɔ oɓo pha eyenga ya ilekana, imbɛlɛ sikome
bunya i moto. Pilata aesi ya wɔ na Ɓayuda, yokye: «Kyeka, mokonzi ŋwa
ɓɛ!»
15 Baesi ya aŋwana, ɓɛkye: «Awe! Awe! Omoingya o ekulusu!» Pilata,
yokye: «Naingya mokonzi ŋwa ɓɛ́ɛ o ekulusu?» Ɓakambi ɓa ɓanganga,
ɓɛkye: «Ɓanga, tololi na mokonzi mosuu, toeɓe nde Kaisala, suka.»
16 Ɓoɓɛlɛ, Pilata amba ya ambya Yesu oɓokye ɓamoingya o ekulusu.

Ɓaingye Yesu o ekulusu

Uŋwaŋwa eye, ɓakuli yaakya Yesu.
17 Yesu aesi ya nyanya ekulusu yo mampenza, aikyi mokyisi mamuna,
nɔnɔ o elele ekye ɓangye ɓɛ: «Engyɛngyɛlɛ ya moto», o munɔkɔ ŋwa
Ɓayuda, ɓɛkye: «Gologota.»
18 Wamɔ, ɓaesi ya ingya Yesu o ekulusu. Ɓaingye na ɓato ɓasuu ɓaɓale
o bikulusu, ona bi ɓoloo, ona bi ɓowɛɛ, Yesu waa nte.
19 Pilata aesi ya wɔ oɓokye ɓakome mokanda, ɓamoɓakye o ikolo sa
ekulusu ya Yesu. Mokanda mɛ mowɔ ɓoɓo: «Yesu, moto wa Nazalɛtɛ,
mokonzi ŋwa Ɓayuda.»
20 Ɓayuda ɓaikye ɓatangaka mokanda mɛ, phɔ elele eya ingyaka ɓɛ́ɛ
Yesu o ekulusu, yaɓaka phɛnɛphɛ na mokyisi. Ɓakomaka mokanda mɛ
na nɔkɔ iyato iye: Munɔkɔ ŋwa Ɓabɛlɛ, ŋwa Ɓaloma, ŋwa Ɓaela.
21 Ɓoɓɛlɛ, ɓakambi ɓa ɓanganga ɓakyɛ wɔ na Pilata, ɓɛkye: «Manya
ɓookomi wɛ wɛkye: “Mokonzi ŋwa Ɓayuda”, kasi buya oɓokye: “Moto
mɛ awɔɔ yokye: Nali mokonzi ŋwa Ɓayuda.”»
22 Pilata, yokye: «Ɓoumbo nga koma, waikale nde ɓookomi nga.»
23 Waingya ɓatuluku Yesu o ekulusu, ɓatuluku mɛ ɓaesi ya kpa bitobu
ɓɛ, ɓabikaɓi na maalo mane, tuluku na tuluku na sɛ iyalo. Ɓakpe na
munkoto nwɛ, ŋwaaɓaka sa ɓobambele, ɓamotonga ɓotongyi tata o ikolo
nɔnɔ o se.
24 Ɓɛkye: «Ɓanga sa mokakola. Toma zekye, moto owamoza, kamokpe.»
Eli nde ɓomɔ phɔ lowɔ, laakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo lolo, lokokye:
«Ɓakabi bitobu ɓanga onte ya ɓɛ, ɓamaalesi munkoto ŋwa nga zekye.»
Ɓatuluku mɛ ɓakyelaka nde ɓomɔ.
25 Maliya, nyango wa Yesu, yo na ŋwana nyango wa ŋwaŋwasi, na Maliya
ŋwaŋwasi wa Keleopasi, na Maliya owa Magadala, ɓatɛmɛkyɛ ɓɛ́ɛ ɓasɔ
phɛnɛphɛ na ekulusu eyaka Yesu.
26 Waawɛnɛ Yesu nyango, na moekosi owalɔɓɔkɔ yo zinga, atɛmi phɛnɛphɛ
na nyango, aesi ya wɔ na nyango, yokye: «Mama, mɛna eli ŋwana wa wɛ».
27 Awɔ na moekosi mɛ, yokye: «Mɛna eli nyɔngɔ. Nde sina imbɛlɛ mɛ,
moekosi mɛ aesi ya kpa nyango o ingambi sɛ.»

Iwa sa Yesu

28 Sima ya maphɔɔ mamana, ɓo waeɓaka Yesu oɓokye etoma yɛ
yuumbo, aesi ya wa, phɔ ya ikokya maphɔɔ maakoma ɓɛ́ɛ o buku, yokye:
«Naokyi phowa ya maa.»
29 Kpala yɔnɔyɔ yaɓaka wamɔ, yatondaka na malɛku ma ngaa. Ɓaesi
ya kpa inyuka, ɓasinyinye o malɛku mɛ, ɓasiphakye i ŋwana ŋwete,
ɓasiongyise Yesu o munɔkɔ.
30 Waanyunya yo malɛku mɛ, yokye: «Etoma ya nga yumbo.»
Amba ya nyɔkya moto, asɛngɔɔ.

Ɓamaa Yesu ikɔngɔ o moɓanzi

31 Yaɓaka nkɔlɔ ya mosala itano, ɓakambi ɓa Ɓayuda teɓaikaka zinga
oɓokye ɓato ɓaikale o ekulusu nɔnɔ mokɔlɔ moeme ɓɛ. Mokɔlɔ mɛ
ŋwaɓaka na ntina enɛnɛ phɔ ŋwalongoɓanaka na eyenga ya Ilekana.
Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi yaakyɛ wɛ na Pilata oɓokye ɓatene ɓato mɛ mpee ya makolo,
ɓambe ɓamanya.
32 Pilata aesi ya toma ɓatuluku, ɓakyɛ tena mpee ya makolo ma ɓato
ɓaɓale, ɓaaingyaka ɓɛ́ɛ na Yesu molɔngɔ o bikulusu.
33 Wakoma ɓɛ́ɛ oka Yesu, ɓawɛnɛkyɛ oɓokye ambo wa. Yango mɛna,
teɓaika motena mpee yaa makolo.
34 Mɔnɔmɔ na ɓatuluku aesi ya mumaa ikɔngɔ o moɓanzi. Ɓoɓɛlɛ, na
malongo na maa maesi ya tɔkɔlɔ.
35 Moto okoeimole maphɔɔ mamana, amawɛnɛkyɛ, maphɔɔ mɛ mali
phɛlɛ. Amaimolaka oɓokye na ɓɛ, oanole mɛ. Kaeɓe oɓokye kawɔ phɛlɛ.
36 Lowɔ lalona lalekanaka phɔ lowɔɔ laakoma ɓɛ́ɛ o Buku pha
Ŋwaphongo lolo, lokokye: «Ete ɓaamotene nɔnɔ mumpee mɔnɔmɔ.»
37 Lowɔ loyɔkɔ laakoma ɓɛ́ɛ lokule wɔ oɓokye: «Ɓamokyeka yo uumbo
ɓɛ́ɛ maa.»

Ɓakundi Yesu

38 Uŋwaŋwa eye, moto mɔnɔmɔ na nkombo Zozefu, aesi ya onga Pilata,
oɓokye akpe ndemba ya Yesu. Zezefu, mokyisi nwɛ Alimataya, aɓaka
moekosi wa Yesu. Taikaka miebinya phɔ aɓaka kaile Ɓayuda. Pilata aesi
ya anola. Ɓoɓɛlɛ, Zozefu aesi ya kyɛ kpa ndemba ya Yesu.
39 Nikodɛmɛ, owakyɛkyɛ phanza oka Yesu waamokɔlɔ mamuna, aɓaka
nɛ, yo na Zozefu. Ɓoɓɛlɛ, aesi na nɛ yaakyela ɓɛ́ɛ na phoo na makyikyi
ma ŋwete. Yaɓaka na ɓozito pha ɓakilo mako maato.
40 Ɓaesi ya kpa ndemba ya Yesu, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓale. Ɓaezingyi na bitato,
ɓakyesi na mɛɛ mɛ o motema. Mɛna eli ɓo wamɛlɛkyɛ Ɓayuda ikunda
ɓato.
41 O elele eyaingyaka ɓɛ́ɛ Yesu, iɓala sɔnɔsɔ sa ndemo saɓaka wamɔ. O
motema ŋwa iɓala mɛ, mɔɔtɔ mɔnɔmɔ monyakune ŋwaɓaka omɔ, naino
teɓamokundi moto.
42 Yaɓaka mokɔlɔ mɔnɔmɔ oɓo pha mokɔlɔ moeme Ɓayuda. Yango
mɛna, ɓamba ya kunda Yesu, phɔ ilita mɛ saɓaka phɛnɛphɛ.

20

Mɔɔtɔ moikasi pha

1 Mokɔlɔ ŋwa eyenga, waa moyɛlɔ, Maliya Magadala aesi ya kyɛ o mɔɔtɔ.
Waakoma yo omɔ, awɛni ɓamanye iɓanga saaziɓaka ɓɛ́ɛ o munɔkɔ ŋwa
mɔɔtɔ.

2 Ɓoɓɛlɛ, aesi ya kyilingana, akyɛ zwa Simo Petelo na moekosi oyɔkɔ,
owaɓaka Yesu kazingye. Aesi ya wɔ na ɓɛ, yokye: «Ɓakyɛɛ manya Nkolo
o mɔɔtɔ, toloebi mbale ekyɛ ɓɛ́ɛ molangya.»
3 Petelo na moekosi mɛ mɔna, ɓaesi ya mana, ɓakyɛ o mɔɔtɔ.
4 Ɓaesi ya kyilingana, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓale. Ka moekosi mɛ mɔna alekyi
Petelo na mbango, akyɛ koma o mɔɔtɔ, moto owa oɓo.
5 Aesi ya nɔngyɛmɛlɛ, awɛni bitato ɓa malekani bilangyi o se, nzuka yo
taikaka nyɔlɔ omɔ.
6 Emba Simo Petelo owamoɓengaka o sima, nɛ aesi ya koma. Aesi ya
nyɔlɔ o mɔɔtɔ awɛni nɛ bitato ɓa malekani biilangyi o se,
7 Na malekani maamozingaka ɓɛ́ɛ o moto. Malekani mɛ mazingami,
malangyi mbale, bitato na bango mbale.
8 Ɓoɓɛlɛ, moekosi mɛ owakomaka o mɔɔtɔ moto owa oɓo, nɛ aesi ya
nyɔlɔ omɔ. Awɛni nde ɓomɔ, amba yaanola oɓokye Yesu akundoo.
9 Naɓo ɓaɓona, ɓaekosi teɓataa kaeɓe makomi maawɔ oɓokye Yesu
amokula kundwa onte ya ɓawe.
10 Emba ɓaekosi mɛ ɓaɓale ɓaaɓana ɓamba ya butwa oka ɓɛ.

Yesu atɔkɔlɛsi Maliya Magadala

11 Imbɛlɛ mɛ, Maliya atɛmɛkyɛ i mbale ya mɔɔtɔ, kalele. Waɓaka yo
kalele, aesi ya nɔngyɛmɛlɛ o mɔɔtɔ.
12 Awɛni ɓaanze ɓaɓale, ɓalati bitobu ɓa mpɛmbɛ, ɓazasi waalangyaka
ɓɛ́ɛ ndemba ya Yesu, ona bi moto, ona bi makolo.
13 Baanze mɛ ɓaesi ya motuna, ɓɛkye: «Mama, kolele iye?» Yokye:
«Nalele phɔ ɓamanye Nkolo ya nga o mɔɔtɔ. Siebi na mbale ewaa ekyɛ
ɓɛ́ɛ molangya.»
14 Waaɓaka yo kawɔ ɓaɓona, ɓobuyakye miyo o sima, awɛni Yesu, atɛmi.
Ka yo taikaka eɓa oɓokye mɛna Yesu.
15 Yesu aesi ya motuna, yokye: «Mama, kolele iye? Kolukye nza?»
Maliya abuyaka oɓokye kyewɔ nɛ nde moto okokyele etoma o iɓala mɛ
saaɓaka mɔɔtɔ. Maliya, yokye: «Tata, ɓo wɛ moto oomumanye, onteya
mbale ekyɛ wɛ molangya, Nakyɛ mokpa.»
16 Yesu, yokye: «Maliya!» Maliya aesi ya buya miyo mbale eli Yesu.
Aesi ya wɔ nɛ na munɔkɔ ŋwa Baebele, yo kye: Raboni! Kyewɔ obokye
«Moteye».
17 Yesu aesi ya wɔ nɛ, yokye: «Sa mpila phɔ nali sataa kyɛndɛ oka
Tata. Kasi, okyɛ imola ɓɛbi na nga oɓokye nga Yesu, nabutwe oka Tata
Ŋwaphongo, nɛ ooli Ango wa ɓɛ, na Ŋwaphongo wa ɓɛ.»
18 Ɓoɓɛlɛ, Maliya Magadala, aesi ya kyɛ, akyɛ imola ɓaekosi yokye:
«Nawɛni Nkolo!» Amba na ɓaimola na maphɔɔ mawɔkɔ Yesu nɛ.

Yesu atɔkɔlɛsi ɓaekosi

19 Mokɔlɔ mɛ ŋwa eyenga, wa nkɔnkɔlɔ, ɓaekosi ɓaanganaka o ingambi
sɔnɔsɔ ɓazibi biziɓele, phɔ ɓailaka Ɓayuda. Yesu aesi ya phunzwa, atɛmi
onte ya ɓɛ, yokye: «Ɓose ɓoɓee na ɓɛ̀ɛ!»
20 Waunva yo iwɔ ɓaɓona, aesi ya teya ɓaekosi matandala mɛ na
moɓanzi nwɛ. Wawɛnɛkyɛ ɓɛ́ɛ Yesu, ɓabutwaka isamba.
21 Yesu amba kula ya ɓawɔlɛ, yokye: «Ɓose ɓoɓee na ɓɛ̀ɛ! Na nga
naetome o mokyisi, ɓo wantoma Tata.»
22 Sima, amba ya ɓaulela muwɛ, yokye: «Naephɛ Ɓolɔɓɔ Ɓosantu!
23 Ɓo olimbise moto na ɓoɓe ɓookyesi yo, Ŋwaphongo nɛ aamolimbisa.
Ɓo tolimbise moto na ɓoɓe ɓookyesi yo, Ŋwaphongo nɛ etamolimbisa.»

Toma aanosi oɓokye Yesu ali Ŋwaphongo

24 Nzuka, waɓatɔkɔlɛlɛkyɛ Yesu, mɔnɔmɔ na ɓaekosi, na nkombo Toma
okoɓangye ɓɛ́ɛ Ŋwana owa Zaa taɓaka na ɓɛ́ɛ wamɔ.
25 Ɓoɓɛlɛ, ɓɛbi nɛ, ɓaekosi, ɓaesi ya wɔ nɛ, ɓɛkye: «Towɛni Nkolo». Kasi
yo, yokye: «Bo siwɛni biusa bia ɓasɛtɛ o matandala mɛ, sibitase na nwɛɛ,
na ɓo sitase uusa eya moɓanzi nwɛ na itandala sa nga, esianole.»
26 Sima ya pɔsɔ yɔnɔyɔ, ɓaekosi ɓakulaka angana o ingambi, Toma nɛ
aɓaka na ɓɛ́ɛ wamɔ. Ɓazibi biziɓele, kasi Yesu akuli kyɛ ɓatɔkɔlɛlɛ. Atɛsi
onte ya ɓɛ. Yokye: «Ɓose ɓoɓee na ɓɛ̀ɛ!»
27 Yesu amba ya wɔ na Toma, yokye: «Elola nwɛ ŋwa wɛ oni, okyekye
matandala ma nga, osusinya na itandala sa wɛ, otasa moɓanzi ŋwa nga.
La kula ika ziiko, anola nde to!»
28 Toma, yokye: «Nkolo ya nga na Ŋwaphongo wa nga!»
29 Yesu, yokye: «Oanosi phɔ oonvɛni wɛ? Ɓato ɓaanzanole, mɛna sataa
nvɛnɛ, ɓɛ́ɛ ɓali ɓato ɓa nkyisa!»

Phɔ ya'ye ɓakoma buku ɓoɓo

30 Yesu akulaka kyela bilekyesako bisuu biikye o miyo ma ɓaekosi ɓɛ,
biitebaika koma ɓɛ́ɛ o Ɓuku ɓoɓo.
31 Kasi maphɔɔ maakoma ɓɛ, ɓamakoma phɔ ɓɛ̀ɛ oanole oɓokye Yesu
ali Masiya, Ŋwana wa Ŋwaphongo, na oɓokye, okomoanole, azwe ɓomɔɔ.

21

Yesu atɔkɔlɛsi ɓaekosi o Galileya

1 Sima ya nkɔlɔ, Yesu akulaka kyɛ tɔkɔlɛlɛ ɓaekosi ɓɛ́ɛ o mokukulu ŋwa
maa ma Tiberiade. Yaɓaka ɓoɓo:
2 Simo Petelo, na Toma okoɓangye ɓɛ, Ŋwana awa Zaa, na Natanaɛlɛ
moto wa mokyisi ŋwa Kana o Galileya, na ɓana ɓa ɓampele ɓa Zebede,
na ɓaekosi ɓaayɔkɔ ɓaɓale ɓa Yesu, ɓaɓaka na ɓɛ.
3 Simo Petelo aesi ya wɔ na ɓɛbi nɛ, yokye: «Nakyɛ lɔɓɔ.» Ɓɛ, ɓɛkye:
«Na ɓanga, tokyɛ na wɛ.» Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya kyɛ, ɓakyɛ kpela o vato, ɓabuto
ikyɛ miɔlɔ. Ɓaɔsi mokɔlɔ mokɔlɔ, sa zwa ekpele.
4 Waa limbi limbi, Yesu aesi ya tɛmɛ o mokukulu ŋwa maa. Mɛna ɓaekosi
sa eɓa oɓokye eli yo.
5 Yesu aesi ya wɔ na ɓɛ, yokye: «Ɓanzenga, ozwe ŋwana ekpele?» Ɓɛɛ,
ɓɛkye: «Phe»
6 Iyo, yokye: «Vaka ɓondɛndi mbale ya vato eya ɓoloo, wamozwa.»
Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya ɓovaka mbale mɛ. Teɓakulaka koka iɓenda ɓondɛndi phɔ
phatondaka na swe ɓoɓo nɔnɔ owo. 7 Moekosi owaɓaka Yesu kazingye,
aesi ya wɔ na Petelo, yokye: «Mɛna, eli Nkolo», Petelo amanyaka etobu
phɔ ya ivaka ɓondɛndi. Waoka yo oɓokye mɛna eli Nkolo, aesi ya lata
etobu mɛ. Amba ya mivaka o maa.
8 Ɓɛbi nɛ ɓaesi ya kyɛ na ɓona vato. Ɓabuto iɔngɔ ɓondɛndi mɛ, ɓotondi
na swe. Ɓaikalaka na mokukulu phɛnɛphɛ matambe munkama.
9 Waabwa ɓɛ́ɛ o mokukulu, ɓaesi ya wɛnɛ ŋwenya wamɔ, ɓatumbi swe
i ŋwango, na mapa malangyi.
10 Yesu aesi ya wɔ na ɓɛ, yokye: «Yaka na swe mii zwe ɓɛ.»
11 Simo Petelo aesi ya kyɛ kpela o vato. Aesi ya aɓola ɓondɛndi, ɓotondi
na swe inɛnɛ na iinɛnɛ, munkama mɔnɔmɔ mbuka makoo matano na
iyato. Na ɓo watondaka ɓondɛndi mɛ na swe nzikye ɓaɓona, tephaikaka
kakwa.

12 Yesu, yokye: «Bɛɛ, yaka, ya ze.» Moekosi nɔnɔ mɔnɔmɔ taikaka meka
imotuna oɓokye: «Iwɛ oli nza?» Phɔ ɓaeɓaka oɓokye eli yo Nkolo!
13 Ɓoɓɛlɛ, Yesu aesi ya susinya waali ɓɛ. Aɓuto iɓakaɓela mapa mɛ
mamana na swe mɛ mɛna.
14 Eye, eli mbala eya iyato eyakulaka Yesu tɔkɔlɛlɛ ɓaekosi ɓɛ,
wakundwa yo.

Yesu atuni Petelo mbala iyato

15 Waumva ɓɛ́ɛ iza, Yesu amba ya tuna Simo Petelo, yokye: «Simo,
ŋwana wa Yoane, oli nwɛbi na nga ileka ɓɛbi ɓaɓa?» Iyo, yokye: «Nkolo,
koeɓe oɓokye nali ekamba ya wɛ.» Yesu, yokye: «Oɓanzakye ɓana ɓa
mampate ma nga.»
16 Akuli motuna mbala eya iɓale, yokye: «Simo, ŋwana wa Yoane, oli
nwɛbi na nga?» Iyo, yokye: «Iyo, Nkolo, koeɓe oɓokye nali ekamba ya
wɛ.» Yesu, yokye: «Oɓanzakye mampate ma nga.»
17 Akuli ya motuna mbala eya iyato, yokye: «Simo, ŋwana wa Yoane, oli
ekamba ya nga?» Waamotuna Yesu mbala eya iyato, oɓokye oli ekamba ya
nga, Petelo amiokaka ngɔngɔ. Amba ya mobuyisa, yokye: «Nkolo, koeɓe
phɔ isɔ, koeɓe oɓokye nali ekamba ya wɛ!» Yesu, yokye: «Oɓanzakye
mampate ma nga.
18 Naewɔlɛ nde phɛlɛ: Waɓaka wɛ nwɛngyɛ, wɛ mampenza waɓaka
komilasa mokaɓa, wakyɛkyɛ mbale esɔ ezingyi wɛ. Kasi wamobutwa
wɛ munanga, wamotandola maɓɔkɔ ma wɛ, emba moto mosuu amoelasa
mokaɓa. Emba amokyɛ na wɛ mbale ewaa, eteyikyi wɛ zinga.»
19 Awɔkɔ maphɔɔ mamana oɓokye aimole ɓo wamowa Petelo, na
ɓo wamowɛninya yo nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo. Ɓoɓɛlɛ, Yesu, yokye:
«Imbengye!»

Yesu awɔ phɔ ya moekosi owaɓaka yo kazingye

20 Petelo aesi ya buya miyo o sima, awɛni moekosi, owaɓaka Yesu
kazingye, kaya ɓaɓenga. Eli yo moekosi owakɔlɔkɔ na Yesu mi itoo,
wazaka ɓɛ, yokye: «Nkolo, moto mɛ, owamoeyungya, nza?»
21 Ɓoɓɛlɛ, Petelo waamowɛnɛ yo, aesi ya tuna Yesu, yokye: «Ka yo,
Nkolo, lowɔɔ iye laamokomela?»
22 Yesu, yokye: «Bo nazingyi oɓokye ataa ɓa o mokyisi nɔnɔ mokɔlɔ
mowaa, ŋwamoya nga, lowɔ mɛ lokyekyi wɛ? Kasi wɛ, imbengye!»
23 Ɓoɓɛlɛ, Simo yeesi ya nyangwa onte ya ɓɛbi oɓokye moekosi mɛ mɔna,
etawe. Nzuka Yesu taikaka wɔ na Petelo ɓomɔ ɓaɓona. Awɔkɔ nde nɛ,
yokye: «Bo nazingyi oɓokye aɓe o mokyisi nɔnɔ mokɔlɔ mowaa ŋwamoya
nga, lowɔ mɛ lokyekyi wɛ?»
24 Eli moekosi mɛ mɔna, ooloimosi maphɔɔ mɛ mamana. Amakoma o
Buku ɓoɓo. Toeɓe na oɓokye maphɔɔ, maaloimosi yo mali phɛlɛ.

Lowɔ la mbomela

25 Yesu akulaka kyela maphɔɔ masuu maikye. Ɓoɓamakomaka lowɔɔ
lɔnɔlɔ na lɔnɔlɔ o Buku, naumunya oɓokye mokyisi mobimba nde te
mokokakyi phɔ ya iɓomba ɓabuku ɓaunvaka ɓɛ́ɛ koma.

Bitoma ɓa Ɓatoma
Maphɔɔ ma etatele

Mokomi ŋwa mokanda mumu eli Luka. Eli nde na yo mokomi ŋwa Simo Elaa eya iyato.

Tata mokɔlɔ ŋwaa baa Yesu o ikolo, ɓaekosi teɓakulaka mowɛnɛ. Kasi yo aɓaka nde onte ya ɓɛ́ɛ phɔ Ɓolɔɓo phaɓaka ɓoɓasungye: Eɓe ɓatoma (Petelo, Yoane…) na ɓasungyi ɓa ɓɛ́ɛ sambo (Etiɛni, Filipe…) na eɓe Polo.

Maloɓa ma Yesu (1.8) mateya ndemgye ekyeɓengame maphɔɔ:

- Bitoma 1.1-26: Yesu aphɛ ɓatoma mitindo, ambi na ɓateya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu. Ɓaɔsi moɔlɔngɔ wa Yudasi
- Bitoma 2.1–8.3: Ɓaekosi ɓanyangosi Simo Elaa o Yelusalɛmɛ
- Bitoma 8.4–12.25: Ɓaekosi ɓanyangosi Simo Elaa o mokyisi mobimba ŋwa Ɓayuda na o Samaliya
- Etee 13.1–28.31: Etoma ya Polo o nkyisi ili o mokukulu ŋwa maa manɛnɛ ma Meditelane nɔnɔ o Loma
  Bitoma 13.1–14.28: Imbanga sa ntuɓo sa toma Polo
  Bitoma 15.1-35: Ɓakonzi ɓa Ingomba ɓaanga o Yelusalɛmɛ

Yesu aikyesi ɓatoma mbunu ya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu

1 Nwɛbi na nga, Teofili, o buku pha nga pha ntuɓo, naeyimolaka maphɔɔ masɔ makyelaka Yesu na maateyaka yo,
2 nɔnɔ mokɔlɔ mowa ŋwa phɛ yo ɓatoma ɓaɔlɔkɔ yo miɓeko na nzela ya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, nɔnɔ wabaa yo o ikolo.
3 Sima ya iwa sɛ, onte ya nkɔlɔ mako mane, amiwɛninyaka na ɓɛ́ɛ phɔ ya iɓateya oɓokye ali na ɓomɔɔ. Akulaka ɓakyelela bilekyesako biikye, aɓaimolaka na maphɔɔ ma ɓokonzi pha Ŋwaphongo.
4 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ ɓaɓaka ɓaze yo na ɓɛ, amba ya wɔɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛɛ sa mana o Yelusalɛmɛ, oziyaka mbunu eya eyikyelaka Tata. Mbunu mɛ, eya eimolaka nga.
5 Yoane aɓatisaka ɓato na maa, kasi ɓɛ̀ɛ, sima ya ɓana nkɔlɔ, wamoɓatisama na Ɓolɔɓɔ.»

Yesu abaa o ikolo

6 Ɓoɓɛlɛ, waɓa ɓɛ́ɛ ɓaanga, ɓatoma ɓaesi ya motuna ɓɛkye: «Nkolo, imbɛlɛ mɛ sango sisi, sasmobuyisa wɛ Isalayɛlɛ ɓokonzi phɛ?»
7 Yesu amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Tosengyesi iyeɓa bileko na imbɛlɛ sa ɓɔngya Tata na ɓokonzi phɛ mampenza.
8 Kasi ɓɛ̀ɛ, wamozwa mwiya ŋwaka Ɓolɔɓɔ ŋwa moeutela, emba wamoɓa manzoka ma nga o Yelusalɛmɛ, o Yuda mobimba na Samaliya, tee nɔnɔ o mbomela ya mokyisi.»
9 Sima ya ɓowɔkye ɓaɓona, Yesu aesi ya baa o ikolo o miyo ma ɓɛ. Ɓoɓɛlɛ, ipata sɔnɔsɔ siesi ya moziɓa, ɓɛ́ɛ sa kula mowɛnɛ.
10 Waɓa ɓɛ́ɛ ɓaikasi ilamamala ɓakyekye ɓo okokyɛ yo, ikyeka ɓoɓo, ɓampele ɓaɓale ɓalati bitobu bitane ɓaesi ya ɓatɔkɔlɛlɛ.
11 Ɓaesi ya wɔ na ɓɛ, ɓɛkye: «Ɓato ɓa Galileya, ɓɛ̀ɛ oikasi otɛmi wawana kokyekye o ikolo phɔ ya'ye? Yesu mɛ, obaa o ikolo o miyo ma ɓɛ̀ɛ, amokula ya nde ɓomɔ ɓo omowɛnɛkyi ɓɛ̀ɛ ibaa o ikolo.»

Moɔlɔngɔ wa Yudasi

12 Ɓoɓɛlɛ, ɓatoma ɓaesi ya mana o ngomba ya nzete ya Olive, ɓabuto
o Yelusalɛmɛ. Itakye sa ngomba mɛ na Yelusalɛmɛ saɓaka kilometɛlɛ
yɔnɔyɔ.
13 Waakoma ɓɛ́ɛ o Yelusalɛmɛ, ɓakyɛkyɛ baa o etee ya ingambi eya ikolo,
eyamɛlɛkyɛ ɓɛ́ɛ izala. Yaɓaka Petelo, Yoane, Zake, Andele, Filipe, Toma,
Ɓatelemi, Matiye, Zake ŋwana wa Alafa, Simo moambelesi wa mokyisi
nwɛ na Yuda ŋwana wa Zake.
14 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ, ndondo yɔnɔyɔ, ɓamiambyaka o iɓɔndɛlɛ nkɔlɔ isɔ, na
ndambo ya ɓaɓasi: Maliya, nyango wa Yesu, na ɓasii ɓa Yesu.
15 Mi nkɔlɔ mɛ, ɓaekosi ɓaanganaka elele yɔnɔyɔ na ɓato phɛnɛphɛ
munkama mbuka mako maɓale. Petelo aesi yakyɛ tɛmɛ onte ya ɓɛ, amba
wɔ yokye:
16 «Ɓɛbi, elaa oɓokye maphɔɔ maimolaka Ɓolɔɓɔ o makomi makoky-
isame. Aimolaka maphɔɔ mɛ na munɔkɔ ŋwa Davidi phɔ ya Yudasi owa
butwaka ikamba ɓato ɓakyɛkyɛ akya Yesu.
17 Phɔ aɓaka mɔnɔmɔ na ɓanga, azwaka sɛ iyalo sa etoma na ɓanga.
18 Moto mɛ aombaka mokondo na ɓaphalanga ɓaamuumaka na ɓɛ́ɛ phɔ
ya ɓoɓe phakyelaka yo. Atɔkɔɓɔ na moto, ibu sɛ siwaye, nkundu yɛ isɔ
inyango.
19 Ɓato ɓasɔ ɓa Yelusalɛmɛ ɓaokaka simo mɛ, ɓaphɛkyɛ mokondo mɛ
nkombo na munɔkɔ ŋwa ɓɛ́ɛ oɓokye: “Akɛlɛdama.” Kyelukye iwɔ oɓokye:
“Mokondo ŋwa malongo.”
20 Na o buku pha Meembo ɓakoma oɓokye:
“Ingambi sɛ sialangane,
na moto mɔnɔmɔ sa sizala.”
Ɓakula na koma oɓokye:
“Moto mosuu akpe etoma yɛ.”
21 Yango mɛna onte ya ɓampele ɓasɔ ɓaanganaka na ɓanga imbɛlɛ sisɔ
saɓaka Nkolo Yesu kanyɔlɔ katɔkɔ na ɓanga,
22 tata na ɓatisimo ya Yoane nɔnɔ o mokɔlɔ ŋwaamumanya ɓɛ́ɛ onte
ya ɓanga: Esengyesi oɓokye mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ́ɛ abutwe nɛ nzoka ya
ikundwa sɛ elele yɔnɔyɔ na ɓanga.»
23 Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya tɔkɔlɔ ɓampele ɓaɓale: Zozefu okoɓangye Ɓalasaɓa,
ɓamoɓokyaka nkombo esuu ya Yusutu, na Matiasi.
24 Emba ɓamba ya ɓɔndɛlɛ ɓoɓo: «Iwɛ, Nkolo, okoeɓe mandondo ma
ɓato ɓasɔ, oloteya moto oɔsi wɛ onte ya ɓato ɓaɓale ɓaɓa,
25 phɔ aɔlɔngɔnɔ o etoma, o elele ya ɓotoma elɛ Yudasi phɔ ya ikyɛ o
elele yɛ mampenza.»
26 Ɓoɓɛlɛ, ɓamba ya maa mbɛsɛ, mbɛsɛ ya mba longya Matiasi, emba
ɓaamba moɓakya o motango ŋwa ɓatoma iko mbuka mɔnɔmɔ.

2

Iya sa Ɓolɔɓɔ

1 Wakoma nkɔlɔ mako matano, ɓaekosi ɓaanganaka ɓasɔ elele yɔnɔyɔ.
2 Mbala yɔnɔyɔ, tɔkɔ yɔnɔyɔ euti o ikolo ndokolo lokyito la ewɛɛlɛ ekusi
elambisinye ingambi sisɔ saazalaka ɓɛ,
3 ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya wɛnɛ ndee ya nwinya ikaɓaa, itɛmi o ikolo sa mɔnɔmɔ
na mɔnɔmɔ na ɓɛ.
4 Emba ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓatondaka na Ɓolɔɓɔ. Emba ɓamba butwa iwɔ na nɔkɔ
suu ɓo waɓa phɛkyɛ Ɓolɔɓɔ maloɓa ma iwɔ.

5 Ɓayuda ɓaɓaka o Yelusalɛmɛ, ɓampele ɓaatosa Ŋwaphongo, na
maɓota masɔ maali o mokyisi.
6 Waokana tɔkɔ mɛna, ɓato ɓaikye ɓaesi ya kyɛ angana wamɔ.
Ɓakamwaka na ɓoikye phɔ ɓaɓa ɓaɓaokye moto na moto na munɔkɔ
nwɛ ŋwa lombo.
7 Ɓawɛnɛkyɛ inganga, ɓakamwaka, ɓamba wɔ ɓɛkye: «Taakyeka, yango
ɓato ɓasɔ ɓawɔ ɓaɓa teli ɓato ɓa Galileya?
8 Ka ndengye'ye mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ onte ya ɓanga kaɓaokye na
munɔkɔ nwɛ ŋwa lombo?
9 Onte ya ɓanga, ɓana ɓauta o nkyisi ya Parte, Mɛdɛs na Elamitɛ, ɓato
ɓa Mezopotami, ɓa Yuda na ɓa Kapadose, ɓa Pɔntis na ɓa nkyisi ya Azi,
10 ɓato ɓa Friji na ɓa Pamfili, ɓa Ezipito na ɓa mokyisi ŋwa Libi
phɛnɛphɛ na sirɛnɛ na ɓato ɓauta o Loma,
11 ɓasɔ, eɓe Bayuda na ɓato ɓa Loma ɓamibuya Bayuda, ɓato ɓa Kɛlɛtɛ
na ɓa Arabi, toɓaokye ɓanga ɓasɔ, ɓaimole bitoma binɛnɛ ɓa Ŋwaphongo
na nɔkɔ ya ɓanga ya lombo!»
12 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓawɛnɛkyɛ inganga bibi ɓamakamakye ɓambe wɔnɔ ɓɛkye:
«Eye kyelukye iwɔ ɓo?»
13 Kasi ɓaayɔkɔ ɓaɓaɛkyɛkyɛ ɓɛkyɛ: «Ɓalangyi malɛku!»

Iteya sa Petelo

14 Ɓoɓɛlɛ, Petelo aesi ya tɛmɛ yo na ɓɛbi nɛ ɓatoma iko mbuka mɔnɔmɔ,
amba ya tomba ŋwɛsi, amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛ̀ɛ ɓato ɓa Yuda na
ɓɛ̀ɛ ɓato ɓasɔ ɓaazale o Yelusalɛmɛ, sɔsɔlɔ na ɓolaa lowɔ loolekane emba
ola itoo ookye maloɓa ma nga.
15 Ɓato ɓaɓa teɓaikyi langa malɛku ɓookoumunya ɓɛ, phɔ totaa ɓa
naino nde o ngonga eya iyato eya moo;
16 kasi eye kyekokyisame yaawɔkɔ moimosi Yowɛlɛ:
17 “Ŋwaphongo yokye:
Kyeka maphɔɔ maamoya o nkɔlɔ ya suka:
Namunyangolela ɓato ɓasɔ Ɓolɔɓɔ pha nga,
ɓana ɓa ɓɛ́ɛ ɓa ɓampele na ɓa ɓaɓasi ɓamoɓa ɓaimosi,
ɓanzenga ɓa ɓɛ̀ɛ ɓamowɛnɛ na ndɔtɔ,
ɓananga ɓa ɓɛ̀ɛ ɓamolɔtɔ mandɔtɔ;
18 ɛɛ, mi ɓato ɓa nga ɓa etoma,
na ɓa ɓampele na ɓaɓasi,
mi nkɔlɔ mɛ,
namunyangola Ɓolɔɓɔ pha nga,
emba ɓamoɓa ɓaimosi.
19 Namokyela bilekyesako o ikolo na o se;
na malongo, na ŋwenya na ipata saa zunguu.
20 Moo ŋwamobutwa enzɔmbi;
ɓokombe phamobutwa malongo.
O ɓoo pha oɓokye mokɔlo ŋwa Nkolo moyee, mokɔlɔ munɛnɛ na ŋwa
nkyɛmɔ.
21 Emba moto munsɔ owamoɓanga nkombo ya Nkolo, amobika.”»
22 «Ɓato ɓa Isalayɛle, okyemela maphɔɔ mama: Yesu, moto wa Nazalɛtɛ,
moto owa ewɛninyaka Ŋwaphongo ɓokonzi phɛ na bilekyesako ndengye
na ndengye onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓo koloeɓe ɓɛ̀ɛ mampenza.
23 Moto mɛ, ɓo wameka Ŋwaphongo o ŋwango nwɛ na ɓoeɓakye phɛ,
ɓɛ̀ɛ wamoambya o maɓɔkɔ ma ɓato ɓaɓe oɓokye ɓamoɓakye o ekulusu.

24 Kasi Ŋwaphongo amokundola, amumanya o ɓolɔsi pha iwa, phɔ iwaa
tesaɓaka na mwiya ŋwa imoakya ɓoɓɛlɛ.
25 Na Davidi awɔkɔ phɔ yɛ, yokye:
“Imbɛlɛ sisɔ nawɛnɛkyɛ Nkolo atɛmi o ɓoo pha nga,
phɔ ali o ɓolo pha nga phɔ nga sanyingana.
26 Yango mɛna, ndondo ya nga eli na nkyisa,
na lolee la nga lokumbe na nkyisa ɓoikye;
na nzoto ya nga ili na molemo,
27 phɔ otoikye molimo ŋwa nga o mokyisi ŋwa ɓawe,
otoolɛ na nga moto wa wɛ, oɓokye nzoto ya nga iphɔlɔ o mɔɔtɔ.
28 Onteye manzela ma ɓomɔɔ,
iɓa sa wɛ na nga elele yɔnɔyɔ simpɛ nkyisa.”»
29 «Ɓɛbi na nga, naewɔlɛ saasa phɔ ya nkɔkɔ Davidi oɓokye awa,
ɓamokunda. Na mɔɔtɔ nwɛ moli nɔnɔ lɔlɔ onte ya ɓanga.
30 Kasi yo, aɓaka moimosi, aeɓaka na oɓokye Ŋwaphongo amolakyelaka
oɓokye amozasa mɔnɔmɔ na ɓankɔkɔ ɓauta o íbu sɛ o eziye ya ɓokonzi;
31 awɛnɛkyɛ phanza ikundwa sa Klisto, emba phɔ yɛ awɔkɔ yokye:
Teɓaikaka molɛ o mokyisi ŋwa ɓawe na nzoto yɛ teyaikaka phɔlɔ o mɔɔtɔ.
32 Yesu mɛ, Ŋwaphongo amokundola, ɓanga ɓasɔ toli manzoka.
33 Waabaa yo o eɓɔkɔ ya ɓoloo ya Ŋwaphongo, amba zwa na Ango
Ɓolɔɓɔ pha molakyelaka yo; emba yo amba ɓonyangola, ɓoko wɛnɛ ɓɛ̀ɛ
na ɓookokye ɓɛ̀ɛ ɓoɓo.
34 Davidi, otowaika baa o ikolo, ana wɔ yokye:
“Nkolo Ŋwaphongo awɔ na Nkolo ya nga yokye:
Yaka ya zale o ɓoloo pha nga,
35 tee nɔnɔ wamobuya nga ɓanguna ɓa wɛ ekyitele ya makolo ma wɛ.”
36 Ɓato ɓasɔ ɓa Isalayɛlɛ ɓaeɓe na ɓolaa oɓokye: Ŋwaphongo amokyela
Nkolo ná Klisto, nde ona Yesu owaɓakaka ɓɛ̀ɛ oekulusu!»

Ɓaanosi ɓa eɓandele

37 Waaoka ɓɛ́ɛ maphɔɔ mamana, mandondo ma ɓɛ́ɛ temaɓaka ɓose.
Ɓaesi ya wɔ na Petelo na ɓatoma ɓayɔkɔ ɓɛkye: Ɓɛbi na ɓanga, tokyele
ɓo?
38 Petelo amba ɓabuyisa yokye: «Bongola ntema ya ɓɛ̀ɛ: Mɔnɔmɔ na
mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ aɓatisame na nkombo ya Yesu Klisto phɔ alimbisame na
masumu mɛ, emba wamozwa ikaɓo sa Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo.
39 Phɔ mbunu mɛ eli phɔ ya ɓɛ̀ɛ, na ɓana ɓa ɓɛ̀ɛ na ná ɓato ɓaali itakye,
ɓasɔ ɓaamoɓanga Nkolo wa ɓanga Ŋwaphongo.»
40 Na maloɓa masuu, Petelo aɓaimolaka na maphɔɔ masuu na iɓalenza
yokye: «Omibikya, onte ya yoo eyaɔtɔnɔ eye!»
41 Ɓato ɓaanolaka iloɓa sɛ ɓazwaka batisimo. Mokɔlɔ mɛ, ɓato
ɓaaɓakyisamaka o motango ŋwa ɓaanosi, ɓakomaka phɛnɛphɛ na nkoto
iyato.

Ingomba sa eɓandele

42 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓalendelaka iɓenga mateya ma ɓatoma na iɓa elele yɔnɔyɔ
ndokolo ɓato ɓa iɓota, na itenana ipa na ná maɓɔdɛsi.
43 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓawɛnɛkyɛ ɓɔɓɔ phɔ ɓatoma ɓakyelaka bilekyesako
ndengye na ndengye.
44 Ɓato ɓasɔ ɓaabutwaka ɓaanosi ɓabutwaka moto mɔnɔmɔ emba
ɓaangyiyaka mbolo ya ɓɛ́ɛ isɔ elele yɔnɔyɔ.

45 Ɓaungyaka manzabi ma ɓɛ́ɛ na mbolo ya ɓɛ, phɔ ya ikaɓa ɓana
ɓaphalanga onte ya ɓɛ́ɛ ɓasɔ, kokokana na ɓosenga pha moto na moto.
46 Mokɔlɔ na mokɔlɔ, ɓalendendalaka ikyɛ o Ingambi siinɛnɛ sa
losambo, ɓakyɛsɛkyɛ mapa o mangambi ma ɓɛ, ɓakaɓaka ntoma na nkyisa
na ná ndondo yɔnɔyɔ.
47 Ɓakumbelaka Ŋwaphongo emba ɓato ɓasɔ ɓaɓaka ɓaɓayambe na
ɓolaa. Emba Nkolo akyinzaka mokɔlɔ na mokɔlɔ o ingomba ɓato
ɓaabikaka o ingomba.

3

Etuku yɔnɔyɔ ebikyi

1 Petelo na Yoane ɓakyɛkyɛ ikyɛ ɓɔndɛlɛ o Ingambi siinɛnɛ sa losambo,
yaɓaka wa ngonga eya iyato eya nkɔkɔlɔ.
2 Ɓamba yaa na lele mɔnɔmɔ owa ɓaka etuku tata iɓotama sɛ. Nkɔlɔ
isɔ ɓaɓaka ɓamozasa o munɔkɔ ŋwa Inganbi siinɛnɛ sa losambo siɓangye
ɓɛ́ɛ Moziɓo Molaa phɔ aongakye ɓaphalanga oka ɓato ɓasɔ ɓaayanyɔlɔ
omɔ.
3 Lele mɛ, wawɛnɛ yo Petelo na Yoane ɓalukye inyɔlɔ o Ingambi sinɛnɛ
sa losambo, aesi ya ɓaonga ɓaphalanga.
4 Emba Petelo na Yoane ɓamba molembetela, Petelo amba ya wɔɔ nɛ
yokye: «Olokyekye»
5 Lele mɛ amba ɓakyeka, phɔ aumunyaka izwa na ɓɛ́ɛ ŋwana ekpele.
6 Ɓoɓɛlɛ Petelo aesi ya wɔ nɛ yokye: «Wolo ná ɓaphalanga, sili na yango;
kasi eli na nga, naephɛ yango: Na nkombo ya Yesu Klisto moto wa Nazalɛtɛ,
tambula!»
7 Emba amba ya mophila mi eɓokɔ eya ɓoloo, amoinosi. Mina wamɔ,
makolo na makyɛɛ matuto.
8 Moto mɛ aesi ya ngbika, atɛmi, abuto itambula. Amba ya nyɔlɔ na ɓɛ́ɛ
o Ingambi siinɛnɛ sa losambo, abuto ikyɛmitambula, kakyɛmingbika bibi
kakumbele Ŋwaphongo.
9 Ɓato ɓasɔ ɓaamba mowɛnɛ katambule kakyɛmikumbela Ŋwaphongo.
10 Ɓamoeɓaka oɓokye eli yo moto owaɓaka kazale phɔ ya iongaka o
Moziɓo Molaa ŋwa Ingambi siinɛnɛ sa losambo. Emba ɓato ɓailaka,
ɓakamwaka na lowɔɔ lamoyelelaka.

Petelo kateya o Ingambi siinɛnɛ sa losambo

11 Waaɓa moto mɛ saika Petelo na Yoane itakye, ɓato ɓasɔ ɓayakaka
angana wali ɓɛ́ɛ na ikamwa o mokpengba ŋwa Salomo.
12 Waawɛnɛ Petelo ɓaɓona, aesi ya wɔ na ɓato mɛ, yokye: «Ɓampele
ɓa Isalayɛlɛ, phɔ ya'ye kokamwe na lowɔ lolo? Phɔ ya'ye kololembetele,
ndokolo naa ɓanga totambuse moto oyo na mwiya ɓanga naa na ngɔngɔ
ya ɓanga?
13 Ŋwaphongo wa Abalayama, wa Izaka na Yakoɓo, Ŋwaphongo wa
ɓaango ɓa ɓanga, aphɛ mosali nwɛ Yesu ngambo, yo owa ungyaka ɓɛ̀ɛ na
owa lɛkyɛ ɓɛ̀ɛ o ɓoo pha Pilata owa kpaka meko oɓokye kamokandole.
14 Kasi ɓɛ̀ɛ walɛkyɛ moto o mosantu na owa ɓosembo, wamba onga
oɓokye ɓaekandolele moɓomi ŋwa ɓato.
15 Mokonzi ŋwa ɓomɔɔ owa ɓoma ɓɛ̀ɛ. Ŋwaphongo amokundola o
ɓawe, ɓanga toli manzoka ma lowɔɔ mɛ.

16 Phɔ ya ianola nkombo ya Yesu, nkombo mɛ esi ya kuya moto okowɛnɛ
ɓèɛ na okoeɓe ɓèɛ oyo; emba ianola siute na Yesu simophɛ nzoto ɓokusi
o miyo ma ɓèɛ ɓasɔ.»
17 «Yango mɛna, ɓɛbi, naeɓe oɓokye wakyelaka ɓaɓona phɔ ya
ɓoeɓakye phe, nde ya ɓakonzi ɓa ɓèɛ.
18 Ŋwaphongo akokye nde ɓomɔ maphɔɔ mawɔkɔ yo phanza na nzela
ya ɓaimosi ɓasɔ oɓokye Klisto amunyɔkɔmɔ.
19 Ɓongola motema ombe butwela Ŋwaphongo, phɔ masumu ma ɓèɛ
ma malimbisame:
20 Emba imbɛlɛ sa iema saamoephɛɛ Nkolo samoya, waamotoma yo
Klisto owa emekyela yo, yo Yesu.
21 Iyo asengyesi iikala o ikolo nɔnɔ imbɛlɛ sa mokokyisama maphɔɔ
masɔ maawɔkɔ Ŋwaphongo namunɔkɔ ŋwa ɓaimosi ɓasantu ɓakalakala.
22 Mose phanza awokɔ yokye:
“Nkolo Ŋwaphongo wa ɓèɛ,
amoetomela moimosi mɔnɔmɔ onte ya ɓèɛ ɓoli nga;
waamooka o maphɔɔ masɔ ma moewɔlɛ yo.
23 Emba moto munsɔ owamoɓa saoka moimosi mɔna,
etakule ɓa onte ya ɓato, ɓaamoɓoma.”
24 Emba ɓaimosi ɓasɔ tata na Samwɛlɛ na ɓasɔ ɓaya o sima yɛ, mɔnɔmɔ
na mɔnɔmɔ awɔkɔ phɔ ya iimola nkɔlɔ mɛ ili ɓanga iye.
25 Eli ɓèɛ ɓana ɓa ɓaimosi na ɓaa sangola eya kyelaka Ŋwaphongo na
ɓaango ɓa ɓèɛ, waawɔkɔ yo na Abalayama oɓokye: “Phɔ ya ɓankɔkɔ ɓa
wɛ, maɓota masɔ ma mokyisi mamopambolama.”
26 Eli phanza phɔ ya ɓèɛ, Ŋwaphongo atɔkɔlɔ Mosali nwɛ, amba motoma
iepambola phɔ ya iemanya moto na moto o maphɔɔ mɛ maaɓe.»

4

Petelo na Yoane ɓakyɛ amba o ikyita sinɛnɛ

1 Waaɓa Petelo na Yoane ɓata ɓa iwɔnɔ na ɓato, ɓanganga ɓa
Ŋwaphongo na mokonzi ŋwa ɓaɓanze ɓa Ingambi siinɛnɛ sa losambo
na ɓa-Sadukayi ɓaesi wali ɓɛ.
2 Ɓaɓaka na yɔ iikye ya iɓawɛnɛ ɓateya na iimola ikundwa sa ɓawe ɓo
wakundwa Yesu.
3 Ɓaesi ya ɓaakya, ɓakyɛ ɓanyɔsa o bɔlɔkɔ nɔnɔ yana phɔ ya butwaka
nkɔkɔlɔ.
4 Ɓato ɓaikye ɓaokaka Iloɓa, ɓaanolaka motango ŋwa ɓɛ́ɛ ŋwa komaka
phɛnɛphɛ na koto itano.
5 Waakoma yana, ɓakonzi, ɓankumu na ɓateye ɓa Miɓeko ɓaanganaka
oli ɓɛ́ɛ o Yelusalɛmɛ.
6 Yaɓaka Ana, nganga ya Ŋwaphongo o munɛnɛ, Kaifa, Yoane, Alegizan-
dele na ɓato ɓasɔ ɓaa iɓota sa nganga o munɛnɛ.
7 Ɓaesi ya tɛyɛ Petelo na Yoane onte ya ɓɛ, ɓabuto iɓatuna ɓɛkye: «Na
mwiya iye na ná nkombo iye, ɓèɛ wakyela lowɔ lalona?»
8 Emba Petelo atondi na Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo, amba wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye: «Ɓakonzi ɓa ɓato na ɓankumu,
9 ɓo ɓanga lɔlɔ ɓalosambisa phɔ tokyesi moto wa ɓolɔsi lowɔ lolaa,
oɓokye toimole na ndengye moto mɔna azwe ɓolaa,
10 oeɓe na ɓolaa ɓèɛ ɓasɔ na ɓato ɓa Isalayɛlɛ oɓokye, eli na nkombo
ya Yesu Klisto, moto wa Nazalɛtɛ, owa ɓakaka ɓèɛ o ekulusu, Ŋwaphongo

amokundola onte ya ɓawe, emba eli nde o nzela yɛ, moto ootɛmi o ɓoo pha ɓɛ̀ɛ oyo abikyi.
11 Yo ali
“iɓanga sa tiyolaka ɓɛ́ɛ ɓatongyi ɓa mangambi,
siibuto iɓanga siiphisi ingambi sisɔ.”
12 Lobiko loli nde na nzela yɛ, kasi na mosuu phe, phɔ nkombo esu teeli
o munse mumu eya phɛ ɓɛ́ɛ ɓato eekokyi ilophɛ lobiko.»
13 Waaɓa ɓɛ́ɛ ɓawɛnɛ ianola sa Petelo na Yoane, na waeɓaka ɓɛ́ɛ oɓokye
ɓali ɓato ɓate ɓaika ekola na ɓato pha, ɓakamwaka, emba ɓamba eɓa
oɓokye ɓato mɛ ɓaɓaka elele yɔnɔyɔ na Yesu.
14 Kasi waaɓa ɓɛ́ɛ ɓawɛnɛ moto obikyi, atɛmi phɛnɛphɛ na ɓɛ, teɓakulaka zwa na lowɔɔ la ibuya.
15 Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya ambya moɓeko ŋwa iɓatɔkɔlɔ o elele ekyeangane
ɓɛ́ɛ iwɔ maphɔɔ, ɓamba butwa iwɔnɔ onte ya ɓɛ,
16 ɓɛkye: «Tomokyela ɓo na ɓato ɓaɓa? Phɔ waeɓa saa na ɓato ɓasɔ
ɓaazasi o Yelusalɛmɛ oɓokye nde eyakolo elekyesako ekyelami na maɓɔkɔ
ma ɓɛ. Tolokokyi ieyangana.
17 Kasi phɔ ya oɓokye simo mɛ sanyangwa oka ɓato ɓasɔ, toɓakatele,
ɓɛ́ɛ sakula wɔ na nkombo mɛ eɓe naa na moto nza.»
18 Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya ɓaɓanga, ɓaɓakatesi na ɓokusi oɓokye ɓɛ́ɛ sakula
wɔ eɓe iteya na nkombo ya Yesu.
19 Kasi Petelo na Yoane ɓaesi ya ɓabuyisa ɓɛkye: «Ɓɛɛ mampenza
otene ɓolombe ɓo eli phɛlɛ oɓokye: Ɓanga toeyokye ndee tookye nde
Ŋwaphongo.
20 Phɔ ya ɓanga tolokokyi ilɛ iteya maphɔɔ maawɛnɛkyɛ ɓanga na miyo
ma ɓanga na maaokaka ɓanga na matoo ma ɓanga.»
21 Ɓamba kula ɓakatela, emba ɓamba ɓalɛ phɔ tebaikaka zwa malondo
ma iɓakanga. Phɔ ɓato ɓasɔ ɓakumbelaka Ŋwaphongo phɔ ya lowɔɔ
lalekanaka.
22 Moto owa bikaka na mwiya ŋwa Ŋwaphongo aɓaka na mambula
koleka mako mane.

Baanosi ɓaɓɔndɛlɛ

23 Waɓakandola ɓɛ, Petelo na Yoane ɓamba yakyɛ oka ɓɛbi na ɓɛ́ɛ
ɓamba ɓaumola maphɔɔ masɔ mawɔkɔ ɓanganga ɓanɛnɛ ɓa Ŋwaphongo
na ɓankumu.
24 Waoka ɓɛ́ɛ maphɔɔ mamana, ɓaanosi ɓamba yaangana ɓɛ́ɛ ɓasɔ
ndondo yɔnɔyɔ, ɓaɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo, ɓɛkye: «Nkolo, iwɛ moto
owakyela ikolo, munse, maa na isɔ iili omɔ.
25 Na mwiya ŋwa Ɓolɔɓɔ, wawɔkɔ na nzela ya nkɔkɔ wa ɓanga Dawidi,
moto wa wɛ okoekyelele ɓoɓo:
“Phɔ ya'ye nkyisi isɔ itɔmbi na ɓato ɓaawangye makɔlɔ ma pha?
26 Ɓakonzi ɓa munse munsɔ ɓatombi, iŋwana eɓasi.
Na ɓaangyesi ɓaanga oɓokye ɓaangyenele Ŋwaphongo na Masiya wɛ.”
27 Eli nde phɛlɛ oɓokye Elode na Pɔnti Pilata ɓaanga o mokyisi mumu
na ɓato ɓaateɓali Ɓayuda na ɓosoo Yisalaɛlɛ, ɓaangyenele okoekyelele,
yo Yesu Mosantu, owalɛ wɛ iɓa Masiya.
28 Na ɓomɔ, ɓakokyee maphɔɔ masɔ, maakanaka wɛ phanza na ɓokusi
pha wɛ na ná maumunya ma wɛ.
29 Uŋwaŋwa eye, Nkolo, okyekye ɓookokane ɓɛ. Ophɛ ɓato ɓa wɛ
ɓaekyelele nguya oɓokye ɓamilenza phɛlɛ iimola maphɔɔ ma wɛ.

30 Elola eɓɔkɔ ya wɛ oɓokye ɓato ɓaamalɔsi ɓabikye, bilekyesako na
bilembetele bikyelame na nkombo ya Mosantu wa wɛ, okoekyelele, yo
Yesu.»
31 Waunva iɓɔndɛlɛ, elele eyaanganaka ɓɛ́ɛ yabutwaka inyingana.
Emba ɓasɔ ɓatondaka na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, ɓabuto imilenza ikyɛ miimola
maphɔɔ ma Ŋwaphongo.

Ɓaanosi ɓakaɓenele mbolo

32 Ɓaanosi ɓasɔ ɓaɓaka na ndondo yɔnɔyɔ na ná mokali mɔnɔmɔ.
Mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ tawɔkɔ oɓokye mbolo yɛ ili yɛ ya mpenza. Kasi mbolo isɔ
onte ya ɓɛ́ɛ yaɓaka ya ɓɛ́ɛ ɓasɔ.
33 Ɓatoma ɓaimolaka na nguya ɓoikye oɓokye Nkolo Yesu akundwa ya
phɛlɛphɛlɛ. Ŋwaphongo aɓapambolaka na ɓoikye.
34 Onte ya ɓasɔ molaa taɓaka. Yango mɛna, ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka na
manzabi, eɓe mangambi, ɓaiyungyaka. Ɓakpe ɓaphalanga ɓaazwaka ɓɛ,
35 ɓakyɛ ɓaphɛ ɓatoma. Emba ɓakaɓaka onte ya ɓɛ́ɛ kokokana na
ɓosenga pha moto na moto.
36 Moto mɔnɔmɔ, na nkombo Zezefu, wa iɓota sa Lewi, amoɓotaka o
esanga ya Shiprɛ, ɓatoma ɓamoɓokyaka nkombo ya Ɓalaɓa kyeyimole
oɓokye «moto ookolenza ɓɛbi».
37 Aungyaka inzabi sɛ, akpee ɓaphalanga ɓaazwaka yo, akyɛ ɓaphɛ
ɓatoma.

5

Ananiya na Safila ɓakose Ɓolɔɓɔ Ɓosantu

1 Kasi lele mɔnɔmɔ na nkombo Ananiya, na ŋwaŋwasi wɛ na nkombo
Safila, ɓamba ya ungya inzabi sa ɓɛ.
2 Ananiya aɓombaka ɓaphalanga ɓaayɔkɔ mi ɓaphalanga ɓaazwaka yo,
ɓaaikalaka, aesi ya kyɛ ɓaphɛ ɓatoma. Ŋwaŋwasi wɛ aeɓaka lowɔ mɛ.
3 Ɓoɓɛlɛ, Petelo aesi ya wɔ nɛ, yokye: «Ananiya, phɔ ya'ye Molemba
aangangasi o ndondo ya wɛ oɓokye okosa Ɓolɔɓɔ Ɓosantu? Oɓombi
ɓaphalanga ɓayɔkɔ mi ɓaazwakyi wɛ, waungye wɛ inzabi.
4 Oɓakyi wɛ sataa ungya inzabi mɛ, sango siɓakyi sa wɛ. Emba sima
osiungye wɛ, ɓaphalanga ɓaakyi ɓa wɛ, teli ɓomɔ? Ndengye'ye okani
o ndondo ya wɛ oɓokye okyele ɓaɓona? Iwɛ tokatesi ɓato kasi okatesi
Ŋwaphongo.»
5 Waoka Ananiya maphɔɔ mamana, akaa o se, awe. Emba ɓato ɓasɔ
ɓaokaka simo mɛ, ɓailaka na ɓoikye.
6 Ɓanzenga ɓaesi ya kyɛ zinga ndemba yɛ na bitobu, ɓaenyanye, ɓakyɛ
ekunda.
7 Yalekanaka phɛnɛphɛ ngonga iyato, ŋwaŋwasi nɛ, aesi ya nyɔlɔ, sa eɓa
lowɔ lotɔkɔlɔkyi.
8 Petelo aesi ya motuna, yokye: «Inzimole, ɓaphalanga ɓaaungye na ɓɛ́ɛ
inzabi, ɓɛ́ɛ ɓaso ɓaɓana?» Ŋwaŋwasi, yokye: «Ɓɛ ɓasɔ ɓaɓana.»
9 Ɓɔɔlɛ, Petelo aesi ya wɔ nɛ, yokye: «Yaɓo'ye, wɛ na molo nya wɛ okɔsi
oɓokye omekye Ɓolɔɓɔ pha Nkolo? Kyeka, ɓato ɓaauti ikyɛ kunda molo
nya wɛ, ɓatɔkɔsi o munɔkɔ ŋwa ingambi. Na wɛ, ɓamoya ekpa nde ɓomɔ.»
10 Mina wamɔ, ŋwaŋwasi mɛ akaa o makolo ma toma Petelo, awee.
Ɓanzenga mɛ waanyɔlɔ ɓɛ, ɓakyɛ mozwa, ambo wa. Ɓamba ya mokpa,
ɓakyɛ mokunda phɛnɛphɛ na molo nyɛ.
11 Ɓato ɓasɔ ɓa Ingomba na ɓato ɓasɔ ɓaaokaka lowɔ mɛ, ɓamba ya ila
na ɓoikye.

Ɓatoma ɓakyele bilekyesako biikye

12 Ɓatoma ɓakyelaka bilekyesako na bilembetele biikye onte ya ɓato.
Ɓaanosi ɓaanganaka ɓasɔ elele yɔnɔyɔ o mokpengba ŋwa Salomo o
Tempelo.
13 Moto mosuu nɔnɔ mɔnɔmɔ taikaka meka ikyɛ angana na ɓɛ, kasi ɓato
ɓaɓaka ɓaɓamengyele na ɓoikye.
14 Ɓampele na ɓaɓasi ɓaikye ɓaanolaka Nkolo, ɓamikyinzaka o eɓoko
ya ɓaanosi.
15 Ɓato ɓabutwaka ikyɛ nyanya ɓaokaa, ɓakyɛ ɓaika o nzela, ɓaɓalangye
mi ndengba na mi matɔkɔ oɓokye imbɛlɛ samolekana Petelo, elalaa yɛ
ekaalele nɔnɔ ɓaokaa ɓayɔkɔ.
16 Eɓoko ya ɓato ɓautaka o nkyisi yaa phanɛphɛ na Yelusalɛmɛ,
ɓakyɛkyɛ na ɓaoka na ná ɓato ɓanyɔkɔmɔ na malɔɓɔ maɓe. Emba ɓato
ɓasɔ ɓabikaka.

Ɓanyɔkɔlɔ ɓatoma

17 Nkolo wa Ɓanganga na ɓato ɓasɔ ɓaaka nɛ, ɓato ɓa ingomba sa
Ɓasadukai ɓaokyelaka ɓatoma zuwa siikye.
18 Ɓaesi ya kyɛ akya ɓatoma, ɓakyɛ ɓanyɔsa o bɔlɔkɔ.
19 Kasi imbɛla sa mokɔlɔ, ŋwanze ŋwa Nkolo akyɛ ziɓola bikomba ɓa
bɔlɔkɔ atɔkɔsi ɓatoma, yokye:
20 «Kyɛndɛ okyɛ nyɔlɔ o Tempelo, oimole ɓato maphɔɔ masɔ maa bomɔ
ɓonyakune.»
21 Waoka ɓɛ́ɛ ɓaaɓona, wa mumbengu ɓakyɛ nyɔlɔ o Tempelo, ɓabuto
iteya.
Nkolo wa Ɓanganga, na ɓato ɓaaɓaka nɛ, ɓaesi ya koma. Ɓaɓangyi
ɓakumu ɓasɔ ɓa Yisalayɛlɛ, ɓasɔ ɓaesi ya angana. Ɓaesi ya toma ɓato
ikyɛ kpa ɓatoma o bolɔkɔ.
22 Waakoma ɓakyɛngyɛsi o bɔlɔkɔ, ikyɛ azwa omɔ phe. Ɓaesi ya butwa
ikyɛ imola ɓato ɓaaɓatomaka.
23 Ɓɛkye: «Tokyɛ zwa bɔlɔkɔ ɓaezibi nde na ɓolaa, na ɓakyɛngyɛsi
ɓatɛmi oɓo pha moziɓo ŋwa bɔlɔkɔ. Kasi waziɓosi ɓanga, toloikyi zwz
nɔnɔ moto mɔnɔmɔ o motema.»
24 Waoka Nkolo wa ɓakyɛngyɛsi ɓa Tempelo na ɓakolo ɓa Ɓanganga
maphɔɔ mamana, ɓakamwaka na ndengye eyalɛmɔkɔ ɓatoma,
ɓamitunaka ɓo wamoɓa lowɔɔ mɛ.
25 Moto mɔnɔmɔ aesi ya kyɛ ɓaimola, yokye: «Kyeka ɓampele
ɓanyɔsakyi ɓɛ́ɛ o bɔlɔkɔ, ɓali o Tempelo, ɓateya ɓato.»
26 Ɓoɓɛlɛ, Nkolo wa ɓakyɛngyɛsi aesi ya kyɛ na ɓato ɓɛ, ɓakyɛ kpa
ɓatoma. Kasi ɓakyɛkyɛ na mɔɔ na mɔɔ, phɔ ɓailaka oɓokye ɓato sa ɓamaa
maɓanga.
27 Ɓaesi ya kyɛ na ɓɛ, ɓakyɛ ɓatɛyɛ oɓo pha ɓato ɓaanganaka. Nkolo
ya Ɓanganga abuto iɓatuna,
28 yokye: «Toekatelaka na ɓokusi oɓokye sa kula teya na nkombo ya
moto mɔna. Kyeka onyangosi maphɔɔ maateya ɓɛ́ɛ o mokyisi munsɔ ŋwa
Yelusalɛmɛ. Kolukye na ibuya oɓokye ɓanga ɓato ɓaamoɓoma.»
29 Petelo, na ɓɛbi nɛ ɓatoma, ɓaesi ya ɓabuyisa yokye: «Ioka
Ŋwaphongo, na ioka ɓato, ɓanga tookye konza Ŋwaphongo.
30 Ŋwaphongo wa ɓankɔkɔ ɓa ɓanga owakundola Yesu owaɓomaka ɓɛ́ɛ
o ekulusu.

31 Amobaya o mopha nwɛ ŋwa ɓoloo, amobuya Nkolo na Mobikye phɔ
ya ɓato ɓa Yisalayɛlɛ ɓaingole mandondo ma ɓɛ, na oɓokye ɓaɓalimbisa
na ɓoɓe pha ɓɛ.
32 Ɓanga, na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu pha Ŋwaphongo ɓoophɛ yo ɓato ɓawaa
ɓaamookye, toli manzoka ma maphɔɔ masɔ mamana.»

33 Waaoka ɓɛ́ɛ maphɔɔ mamana, ɓaokaka yɔ, ɓalukaka oɓokye ɓaɓome
ɓatoma.
34 Kasi Mofalisayi mɔnɔmɔ aɓaka onte ya ɓɛ, na nkombo Gamaliɛlɛ,
moteye ŋwa miɓeko. Ɓato ɓasɔ ɓamokumolaka, amba ya tɛmɛ onte ya
ɓasɔ ɓaanganaka, aɓaongyi oɓokye ɓataa kuta tokɔlɔ ɓatoma onze.
35 Ɓoɓɛlɛ, aesi ya wɔ na ɓɛ, yokye: «Ɓato ɓa Yisalayɛlɛ, okyeɓaka na
lowɔɔ laamokyela ɓɛ́ɛ na ɓato ɓaaɓana.
36 Phɔ tewakyesi nkɔlɔ nzikye, Teudas atɔkɔlɔkɔ, yokye: Konza nde yo.
Ɓato phɛnɛphɛ minkama mine ɓabutwa isanga nɛ. Kasi yo, ɓamoɓomaka,
emba ɓato ɓasɔ ɓaamoɓengaka, ɓamba ya nyangwa, tewakulaka wɛnɛnɛ
nɔnɔ moto mɔnɔmɔ.
37 Sima yɛ, imbɛlɛ saakyelamaka etango, yakulaka tɔkɔlɔ moto mɔnɔmɔ
wa Galileya na nkombo Yudasi, azwaka ɓato ɓaikye ɓaamoɓengaka. Kasi
nɛ, ɓamoɓomaka. Emba ɓato ɓasɔ ɓamoɓengaka, ɓamba ya nyangwa.
38 Uŋwaŋwa eye, naambe ya ewɔlɛ, ngakye: Ɓɛ́ɛ sakula kyelela ɓato
ɓaaɓana etungu, o ɓalɛ, ɓakyɛndɛ. Ɓo eɓe oɓokye maumunya ma ɓɛ̀ɛ na
etoma ekyekyele ɓɛ iuti na ɓato, yamunyangwa.
39 Kasi ɓo kyeute na Ŋwaphongo, tokokyi ieɔtɔ. Okyeɓe oɓokye ɓɛ́ɛ
sa ŋwana na Ŋwaphongo.» Ɓato ɓasɔ ɓaanganaka ɓaesi ya anola
maumunya ma Gamalilɛ.
40 Ɓamba ya ɓanga ɓatoma, ɓaɓawandi phimbo, ɓakuli ɓakatela oɓokye
ɓɛ́ɛ sa kula teya na nkombo ya Yesu. Emba ɓamba ya ɓakandola.
41 Ɓatoma ɓaesi ya mana o elele eyaanganaka ɓɛ́ɛ na nkyisa isɔ, phɔ
Ŋwaphongo aɓaphɛ kaa mi minyɔkɔ miizwe ɓɛ́ɛ phɔ ya nkombo ya Yesu.
42 Emba nkɔlɔ isɔ teɓaikaka lɛ iteya na iimola Simo Elaa ya Yesu Masiya
onte ya Tempelo, eɓe na o mangambi ma ɓato.

6

Ɓaɔsi ɓaingosi sambo

1 Mi nkɔlɔ mɛ mina, ɓaekosi ɓalɔɓɔkɔ ɓoikye, Ɓayuda ɓa munɔkɔ ŋwa
Ɓaela ɓawɔlɛkyɛ Ɓayuda ɓa muna mokyisi, oɓokye: Nkɔlɔ isɔ, waakaɓe
ɓɛ́ɛ ntoma, mazengye ma ɓanga maimale.
2 Ɓoɓɛlɛ, ɓatoma iko mbuka ɓaɓale mɛ ɓaesi ya anginya ɓaekosi ɓasɔ,
ɓawɔ na ɓɛ, ɓɛkye: «Teli ɓolaa oɓokye ɓanga tolɛkyɛ imola Simo ya
Ŋwaphongo phɔ ya ikaɓaka yaa izaa.
3 Yango mɛna ɔlɔ onte ya ɓɛ, ɓampele sambo ɓaali na moɓesi molaa,
ɓaatonda na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu na ná ɓoomakye. Emba tombe ɓaphɛ etoma
mɛ mɛna.
4 Ɓanga tomiamba nde iɓɔndɛlɛkyɛ na iimolaka Simo ya Ŋwaphongo.»

5 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaanolaka maphɔɔ mamana. Ɓaesi ya ɔlɔ ɓato ɓaɓa:
Setefano, moanosi ŋwa phɛlɛ owa tonda na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, Filipe,
Pɔlɔkɔlɛ, Nikanola, Timona, Palamena na Nikola, moto wa Antioshe
owamibuyaka Moyuda.
6 Ɓaesi ya kyɛ ɓateya ɓatoma, ɓaɓɔndɛsi na ɓɛ, ɓaɓatandesi maɓɔkɔ.

7 Simo ya Ŋwaphongo yanyangwaka mboka esɔ. Mokyisi ŋwa
Yelusalɛmɛ ŋwabutwaka na ɓaekosi ɓaikye, na ɓanganga ɓaikye ɓa
Ŋwaphongo ɓaanolaka.

Ɓaakye Setefano

8 Ŋwaphongo atonzaka Setefano na ngɔlu na ná ɓokusi phɛ. Setefano
mɛ akyelaka bilembetele na bilekyesako binɛnɛ onte ya ɓato.
9 Kasi, ɓato ɓaayɔkɔ ɓaikaka ziiko na Setefano: Yaɓaka ɓato ɓaaɓɔndɛlɛ
o ingambi siinɛnɛ sa losambo la Ɓayuda siiɓangye ɓɛ: Ɓaombo ɓaikwa:
Ɓayuda ɓa Sirɛnɛ, ɓa Alegizandri, ɓa Silisi, na ɓa Azi.
10 Teɓaikaka koka imunyɛtɛ phɔ aɓaka kawɔ na ɓomakye
phaamophɛkyɛ Ɓolɔɓɔ Ɓosantu.
11 Ɓoɓɛlɛ, ɓamba ya phɛ ɓato ɓayɔkɔ ɓaphalanga oɓokye ɓaimole,
oɓokye: «Tomookyi, katole Mose, eɓe na Ŋwaphongo!»
12 Nde ɓaɓona ɓamba ya losa ɓato ná ɓankumu ná ɓateye ɓa miɓeko.
Emba aɓesi ya moakya, ɓakyɛ moika oɓo pha ɓato ɓaanganaka.
13 Ɓaesi ya kyɛ na ná ɓato ɓaamokatele maphɔɔ, oɓokye: Moto oyo talɛ
itola Tempelo ya ɓanga na moɓeko ŋwa Mose.
14 Tomookyi kawɔ, yokye: Yesu wa Nazalɛtɛ amoɔtɔ Tempelo, ɓamobuya
na ɓonkɔkɔ phaloikyelaka Mose ndengye esuu.
15 Ɓato ɓasɔ ɓaanganaka, ɓabuto ilembetela Setefano. Ɓawɛni ɓoo phɛ
ɓobuto ndokolo ɓoo pha anzelu.

7

Etiɛni o ɓoo pha Ɓayuda

1 Nganga omunɛnɛ amba ya motuna yokye: «Maphɔɔ mamana mali
phɛlɛ?»
2 Etiɛni amba ya mobuyisa yokye: «Ɓa tata na ɓɛbi na nga, okyemela.
Ŋwaphongo owa nkyɛmɔ atɔkɔlɛlɛkyɛ ango wa ɓanga Abalayama
waaɓaka yo o Mezopotami, sa ɓokyɛkyɛ zala o Halana,
3 amba ya wɔ nɛ yokye: “Mana o mokyisi ŋwa wɛ, wɛ na ɓonkpe pha
wɛ, okyɛndɛ o mokyisi ŋwamoeteya nga.”
4 Ɓoɓɛlɛ, Abalayama amba ya mana o mokyisi ŋwa Ɓakaladi phɔ ya ikyɛ
zala o Halana. Omɔ, sima ya iwa sa ango, Ŋwaphongo aesi ya mumanya
o mokyisi ŋwa Halana. Amunyɔsɛ o mokyisi moozasi ɓɛ̀ɛ lɔlɔ eye.
5 Ŋwaphongo taika mophɛ nɔnɔ ekpele o mokyisi mɛ, nɔnɔ ŋwana elele
wa itɛya makolo. Kasi amolakyelaka oɓokye aamophɛ mokyisi mɛ, na ɓo
Abalayama tataaka ɓa na ŋwana.
6 Emba Ŋwaphongo amba wɔ ɓoɓo: “Ɓankɔkɔ ɓɛ́ɛ ɓamozala o mokyisi
mosuu, ɓaaɓabuya ɓaombo, emba ɓaaɓanyɔkɔlɔ mbula mikama mine.
7 Kasi mokyisi mɛ ŋwaaɓabuyaka ɓaombo, naamosambisa, inga, kyewɔ
Ŋwaphongo. Emba sima mɛ, ɓamotɔkɔlɔ, emba ɓamunkyelela o elele
mɛ.”
8 Amba ya kyela na ɓɛ́ɛ sangola ya iɓɛlɛ. Yango mɛna waaɓota yo Izake,
Abalayama amba ya moɓɛlɛ waakokya yo nkɔlɔ ŋwambi. Izake amba
kyela nde ɓomɔ na Yakoɓo, emba Yakoɓo amba kyela nde ɓomɔ mɛ na
ɓana ɓɛ́ɛ iko mbuka ɓaɓale ɓaabuwaka ɓankɔkɔ iko mbuka ɓaɓale ɓa
Isalayɛlɛ.»
9 «Ɓankɔkɔ mɛ ɓaokyelaka Zozefu zuwa, ɓamba muungya phɔ ɓakyɛ nɛ
o Ezipito. Kasi Ŋwaphongo aɓaka nɛ,

10 Amba motɔkɔlɔ onte ya minyɔkɔ misɔ mamina, amba na mophɛ ɓolaa
na zebi o ɓoo pha Falo, mokonzi ŋwa Ezipito, owa mobuyaka moangyesi
ŋwa Ezipito na ingambi sɛ sisɔ.
11 Nzuka zilo siesi yakyinda Ezipito mobimba na Kanana. Minyɔkɔ
maɓaka miike, emba ɓaango ɓa ɓanga teɓakulaka ɓaa na ntoma ya iza.
12 Waaoka ɓɛ́ɛ oɓokye ntoma yaɓaka o Ezipito, Yakoɓo amba ya toma
ɓaango ɓa ɓanga mbala eya ntuɓo omɔ.
13 Mbala eya iɓale, Zozefu aesi ya eɓa ɓanaa nyango, emba Falo amba
ya eɓa mbale eyauta yo.
14 Ɓoɓɛlɛ, Zozefu amba ya toma oɓokye ɓakyɛ kpa ango Yakoɓo na
ɓanaa nyango, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓaka ɓato mako sambo na ɓatano.
15 Ɓoɓɛlɛ Yakoɓo amba yakyɛ o Ezipito, amba waa omɔ yo na ɓaango
ɓa ɓanga.
16 Ɓakyɛkyɛ na biɓembe ɓa ɓɛ́ɛ o Sikɛmɛ, ɓaamba kyɛ ɓakunda omɔ,
o elele eli mɔɔtɔ ŋwa ombaka Abalayama na ɓaphalanga oka ɓana ɓa
Hamɔr, ango wa Sikɛmɛ.»
17 «Waaɓa oɓokye mbunu eyaikyelaka Ŋwaphongo Abalayama, ebutoo
phɛnɛphɛ na ikokyisama, ɓankɔkɔ ɓa ɓanga ɓaamba ɓotama, butwaka
ɓaikye o Ezipito.
18 Nɔnɔ waakpa moto mosuu ɓokonzi o Ezipito, otoikaka eɓa Zozefu.
19 Na malondo, mokonzi mɛ anyɔlɛlɛkyɛ ɓonkpe pha ɓanga: Phowa ya
inyɔkɔlɔ ɓaango ɓa ɓanga yakyɛkyɛ tee nɔnɔ o iɓatoma na ɓokusi oɓokye
ɓavakye ɓana ɓaaɓote ɓɛ́ɛ ɓaa sika phɔ ɓawe.
20 Imbɛlɛ mɛ saɓotamaka Mose. Aɓaka molaa o miyo ma Ŋwaphongo.
Makombe maato, ɓaɓaka ɓamoɔkɔlɔ o ingambi sa ango
21 emba, wakyɛ movaka ɓɛ, ŋwana wa Falo wa ŋwaŋwasi amba mɔɔngɔ,
amba moɔkɔlɔ ndokolo ŋwana wɛ solongo.
22 Mose aekolaka zebi sisɔ sa ɓato ɓa Ezipito, emba aɓaka na mwiya o
maphɔɔ ma wɔ yo na o bitoma ɓɛ.
23 Waakokya yo mbula mako mane, maumunya maamba moyelela
oɓokye akyɛndɛ oka ɓanaa nyango, ɓana ɓa Isalayɛlɛ.
24 Waakyɛ wɛnɛ yo mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ ɓamunyɔkɔlɔ, amba moambelela,
emba phɔ ya ibuya ɓo nyɔkɔsi ɓɛ́ɛ nwɛbi mɔna, amba ɓoma moto owa
Ezipito.
25 Aɓaka kaumunya oɓokye ɓanaa nyango ɓamosɔsɔlɔ oɓokye
Ŋwaphongo aaɓabikya na nzela yɛ Mose, kasi ɓɛ́ɛ teɓaikaka sɔsɔlɔ ɓomɔ.
26 Ɓo yana, ɓamowɛni kakande ɓato ɓaɓale ɓaŋwane eɓasi ekusi, phɔ
ya imeka iɓaɓɔngya, amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: “Bɛbi, ɓɛ́ɛ oli inyango, phɔ
ya'ye koŋwane?”
27 Kasi owaɓaka kawande nwɛbi amba uka Mose, amba wɔ nɛ yokye:
“Oekyesi mokonzi na munanga ŋwa ɓanga nza?
28 Kolukye imboma ɓo waɓomaka wɛ moto wa Ezipito yana?”
29 Waoka Mose maphɔɔ mamana, amba ya lota, amba kyɛ miɓomba o
mokyisi ŋwa Madiani. Amba kyɛ ɓota omɔ ɓana ɓa ɓampele ɓaɓale.»
30 «Sima ya mbula mako mane, anzelu amba motɔkɔlɛlɛ o bokye pha
ngomba ya Sinayi, onte ya ingyɛngu sa ŋwenya.
31 Mose akamwaka na lowɔɔ lawɛnɛkyɛ yo. Waluka yo isusana phɔ ya
ikyeka, ŋwɛsi ŋwa Nkolo ŋwamba okana:
32 “Nali Ŋwaphongo wa ɓaɔngɔ, Ŋwaphongo wa Abalayama, wa Izake
na wa Yakoɓo”. Na itɛkyɛnɛlɛ, Mose takulaka nyanga na ikyeka.

33 Ɓoɓɛlɛ, Nkolo amba wɔ nɛ yokye: “Manya ɓasapato ɓa wɛ o makolo,
phɔ elele etɛmi wɛ eli manyɛtɛ masantu.
34 Phɛlɛ, nawɛni pasi ya ɓato ɓa nga o Ezipito, naokyi na nkyime ya ɓɛ.
Nauti o se phɔ ya iɓaikola. Emba uŋwaŋwa eye, kyɛndɛ, nazingye ietoma
o Ezipito.”»
35 «Nde ona yo Mose, owa lɛkyɛ ɓɛ, oɓokye: “Oekyesi mokonzi na
munanga nza?” Eli nde yo owatomaka Ŋwaphongo ndokolo mokonzi na
mokandosi, na nzela ya anzelu owa motɔkɔlɛlɛkyɛ o ingyɛngu sa nweya
siilole.
36 Eli yo owaɓatɔkɔlɔkɔ o Ezipito na ikyela maphɔɔ ma ikamwa na
mayaa o mokyisi ŋwa Ezipito, o ebale enɛnɛ eya mangola na o bokye tee
mambula mako mane.
37 Ekuli ɓa nde yo Mose, owawɔkɔ na Ɓaisalayɛlɛ oɓokye: “Ŋwaphongo
amotɔkɔlɔ onte ya ɓanaa nyango na ɓɛ̀ɛ moimosi mɔnɔmɔ ɓooli nga.”
38 Eli yo moto owaa owatɛmɛkyɛ onte ya ɓaango ɓa ɓanga na anzelu
owawɔkɔ nɛ o bokye, o ikolo sa ngomba ya Sinai. Eli yo moto owazwaka
maloɓa ma ɓomɔɔ phɔ ya ilophɛ mango.
39 Kasi ɓaango ɓa ɓanga teɓaikaka zinga oɓokye ɓamookye. Ɓamotɛkyɛ,
na maumunya, ɓakulaka butwa o Ezipito.
40 Ɓamba wɔ na ná Alona ɓɛkye: “Olokyelele ɓaŋwaphongo ɓaamoɓaka
matambule oɓoo pha anga. Phɔ ona Mose owalotɔkɔlɔkɔ o mokyisi ŋwa
Ezipito, toloeɓe maphɔɔ maamoyelesi.”
41 Mi nkɔlɔ mɛ, ɓamba ya ema ekyeko ya ŋwana wa ngɔmbɛ, ɓamba
ya eɓonzela bilambo, ɓamba yaanela na nkyisa ekpele eyakyela ɓɛ́ɛ na
maɓɔkɔ ma ɓɛ.
42 Phɔ ya ɓomɔ, Ŋwaphongo amba ɓambya o maɓɔkɔ ma ɓatuluku ɓa
ikolo, nde ɓo wakomama wango o buku pha ɓaimosi oɓokye:
“Ɓato ɓa Isalayɛlɛ, mbula mako mane, o bokye,
wambomela manyama, wambonzela mambeka?
43 Wanyanya molaku ŋwa Ŋwaphongo Moloki
na nyasɛɛsi wa Ŋwaphongo wa ɓɛ̀ɛ Lefana,
bikyeko ɓabina wabikyela phɔ ya ibikumola.
Yango mɛna namokyɛ evaka itakye koleka Ɓabilɔnɛ.”»
44 «O bokye, ɓaango ɓa ɓanga ɓaɓaka na molaku ŋwaaɓaka na
moɓeta ŋwa sangola: Mose amokyelaka nde ɓo waawɔkɔ Ŋwaphongo
nɛ. Amokyelaka kokokana na ndengye eya mowɛnɛkyɛ yo.
45 Waazwa ɓaango ɓa ɓanga molaku mɛ, ɓamba munyɔsa ɓo
waɓakambaka Yosuwa o mokyisi ŋwaaɓolɔlɔkɔ ɓɛ́ɛ mi nkyisi yawiinyaka
Ŋwaphongo ɓato o ɓoo pha ɓɛ. Molaku ŋwa moɓeta ŋwa sangola mɛ
ŋwaɓaka omɔ nɔnɔ o imbɛlɛ saaka Davidi.
46 Davidi azwaka ngɔlu o miyo ma Ŋwaphongo, amba na onga nɛ
oɓokye atongele Ŋwaphongo wa Yakoɓo na ingambi sa izala.
47 Kasi yaɓaka nde Salomo owamotongyelaka ingambi.
48 Kasi Owa ikolo taazale o mangambi maatongama na maɓɔkɔ ma ɓato.
Nde ɓo wawɔ moimosi oɓokye:
49 “Ikolo sili eziye ya nga ya ɓokonzi
emba manyɛtɛ mali ekyitele ya nga ya makolo.
Ingambi ye saamuntongyela ɓɛ̀ɛ, kyewɔ Nkolo,
na elele ya nga ya iema yamoɓa ewa?
50 Teli maɓɔkɔ ma nga makyela bikpele bisɔ ɓabina?”»
51 «Ɓato ɓa nzoto nkusi, ɓate ɓaika ɓɛ́ɛ ɓɛlɛ o ndondo na o matoo, nkɔlɔ
isɔ kosemole Ɓolɔɓɔ Ɓosantu; oli nde ya ɓaango ɓa ɓɛ̀ɛ!

52 Moimosi nza ooto wanyɔkɔlɔ ɓaango ɓa ɓɛ̀ɛ? Ɓaɓoma na ɓaimolaka
phanza iya sa Moto owa ɓosembo, nde yo oougye ɓɛ̀ɛ na ooɓomi ɓɛ́ɛ
uŋwaŋwa eye.
53 Ɓɛ̀ɛ wazwaka moɓeko ŋwaeyimolaka ɓaanzelu, emba toika
mokyelela!»

Iwa sa Etiɛni

54 Maphɔɔ mɛ maɓaphɛkyɛ kabu emba ɓamba butwa izaa mino na yɔɔ
phɔ ya Etiɛni.
55 Kasi yo, atondaka na Ɓolɔɓɔ, kakyekye nde ikolo. Amba wɛnɛ nkyɛmɔ
ya Ŋwaphongo na Yesu atɛmi o ɓoloo pha Ŋwaphongo.
56 Yokye: «Kyeka, nawɛnɛ ikolo siingo na Ŋwana wa moto atɛmi o ɓoloo
pha Ŋwaphongo.»
57 Ɓamba ya lika nyangye na ɓokusi, ɓaundi matoo. Ɓoɓɛlɛ, ɓɛ́ɛ ɓasɔ,
ɓamba ya mivaka mi yo,
58 ɓaesi ya kyɛ nɛ i mbale ya mokyisi, ɓabuto imumaa maɓanga oɓokye
awe. Manzoka ɓaikaka bitobu ba ɓɛ́ɛ oka ma munzenga mɔnɔmɔ nkombo
yɛ Saolo.
59 Nzuka waaɓa ɓɛ́ɛ ɓamuma maɓanga phɔ ya imoɓoma, Etiɛni amba
ya ɓɔndɛlɛ ɓoɓo: «Nkolo Yesu, yamba molimo ŋwa nga!»
60 Ɓoɓɛlɛ, amba ya kusama na maɓɔngɔ, amba lika ŋwangye na ɓokusi
yokye: «Nkolo, sakyeka isumu sa ɓɛ́ɛ sisi.» Emba na maloɓa mamana,
nɔnɔ waasɛngɔ yo.

8

1 Saolo aɓaka mi ɓaanolaka oɓokye ɓaɓome Etiɛni.

Saolo kanyɔkɔlɔ ingomba

O mokɔlo mɛ, minyɔkɔ mikusi miayelelaka ɓato ɓa ingomba sa
Yelusalɛmɛ. Manya ɓatoma, ɓato ɓasɔ ɓanyangwaka o nkyisi ya Yuda
na Samaliya.
2 Ɓato ɓa mandondo malaa ɓamba kunda Etiɛni, ɓamba na mokyelela
eyakolo ngɔndɛ.
3 Kasi phɔ ya Saolo, iyo anyangolaka ingomba, anyɔlɔkɔ o mangambi
ikyɛ miakya ɓaɓasi na ɓampele, kaɓavakye o bɔlɔkɔ.
4 Ɓato ɓasɔ ɓanyangwaka, ɓakyɛkyɛ miimola Simo Elaa o bilele bisɔ.

Simo Elaa ya Ŋwaphongo ekomi o Samaliya

5 Yango mɛna Filipe, owakyɛkyɛ o mokyisi munɛnɛ ŋwa Samaliya, abuto
iimola simo ya Klisto omɔ.
6 Ɓato ɓasɔ na munɔkɔ mɔnɔmɔ ɓamiambyaka o maphɔɔ ma Filipi, phɔ
ɓaokaka sango ya bilekyesako ɓaɓaka yo kakyele emba ɓabiwɛnɛkyɛ.
7 Phɔ malɔɓɔ maɓe maikye maɓaka matɔkɔlɔ onte ya ɓato ɓanyɔlɛlɛkyɛ
mango, malikye nyangye na ɓokusi, emba bituku biikye na ɓato ɓa bilɛmɛ
ɓabikaka.
8 Nkyisa nzikye yaɓaka o mokyisi mɛ.
9 Nzuka moto mɔnɔmɔ aɓaka omɔ phanza na nkombo ya Simo owabaka
kakyele manganga, aɓaka kakaŋwaisa ɓato ɓa Samaliya. Amikpaka moto
mɔnɔmɔ oolekyi na ná ngambo,
10 emba ɓato ɓasɔ ɓamiambyaka mi yo, eɓe ngyɛɛngyɛ nɔnɔ o
ɓaphomba. Ɓaɓaka ɓawɔ ɓɛkye: «Moto oyo, ali Mwiya ŋwa Ŋwaphongo,
moɓangye ɓɛ́ɛ “Mwiya ŋwa sikyisa.”»

11 Ɓo ɓamiambyaka mi yo ɓaɓona, eli phɔ wakɔkɔkɔ elinga ɓowaɓaka
mbalo yɛ kyiɓakamwisa.
12 Kasi waanolela ɓɛ́ɛ Filipe owaɓaka kaɓaimole Simo Elaa ya Ɓokonzi
pha Ŋwaphongo na nkombo ya Yesu Klisto, ɓazwaka ɓatisimo na ɓaɓasi
na ɓampele.
13 Simo yo mampenza abutwaka nɛ moanosi, amba ya zwa ɓatisimo,
ɓoɓɛlɛ abutwaka na Filipe nde elele yɔnɔyɔ. Simo akamwaka na boikye
oikyeka mayaa maanɛnɛ na bilekyesako biaɓaka bikyelame.
14 Waaoka ɓatoma ɓaaɓaka o Yelusalɛmɛ oɓokye ɓato ɓa Samaliya
ɓaanosi maphɔɔ ma Ŋwaphongo, ɓamba ya toma Petelo na Yoane omɔ.
15 Waakoma ɓɛ́ɛ omɔ, Petelo na Yoane ɓamba ɓɔndɛlɛ phɔ ya ɓato ɓa
Samaliya oɓokye ɓazwe Ɓolɔɓɔ Ɓosantu.
16 Phɔ Ɓolɔɓɔ Ɓosantu tephataaka utela nɔnɔ mɔnɔmɔ na ɓɛ, ɓataaka
zwa naino nde ɓatisimo na nkombo ya Nkolo Yesu.
17 Ɓoɓɛlɛ, Petelo na Yoane ɓamba ya butwa iɓatandela maɓɔkɔ, emba
ɓato ɓa Samaliya ɓazwaka Ɓolɔɓɔ Ɓosantu.
18 Kasi Simo, waawɛnɛ yo oɓokye ɓatoma ɓaambya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu nde
na itanda maɓɔkɔ, amba ya wɔ yokye kaɓaphɛ ɓaphalanga.
19 Amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Onzakyisa na nga mwiya mamuna, phɔ ya
oɓokye ɓato ɓaamotandela nga maɓɔkɔ ɓazwe Ɓolɔɓɔ Ɓosantu.»
20 Kasi Petelo amba ya mobuyisa yokye: «Owee wɛ na ɓaphalanga ɓa
wɛ, phɔ koumunya oɓokye okokyi iomba na ɓaphalanga, ikaɓo siambya
Ŋwaphongo pha!
21 Otoozwe nɔnɔ ekpele, eɓe iyalo naa ilaka mi lowɔ lolekane wawa, phɔ
ndondo ya wɛ teli elaa o ɓoo pha Ŋwaphongo.
22 Ɓongola motema ŋwa wɛ olɛ maumunya ma wɛ maaɓe, oɓɔndɛlɛ
Nkolo, naa akokyi ielimbisa na mango.
23 Phɔ nawɛnɛ oɓokye oli na zuwa, oombi na ɓa moombo ŋwa masumu.»
24 Emba Simo amba buya yokye: «Ɓɔndɛlɛ Nkolo phɔ ya nga ɓɛ̀ɛ
mampenza, phɔ ya oɓokye iiwɔɔ ɓɛ̀ɛ yango sanzelela.»
25 Ɓoɓɛlɛ, waaunva Petelo na Yoane iimola na iwɔ maphɔɔ ma Nkolo,
ɓamba ya butwa o Yelusalɛmɛ. Ɓaimolaka Simo Elaa o nkyisi nzikye yaa
Samaliya.

Filipe na moto mɔnɔmɔ wa Etiopi

26 Mwanze wa Nkolo amba ya wɔ na Filipe yokye: «Tɛmɛ, okyɛndɛ o
mbale eya ngyɛlɛ o nzela ekyeute o Yelusalɛmɛ kyekyɛndɛ o Gaza. Nzela
mɛ ealangaa.»
27 Emba sakɔkɔ, Filipe amba yakyɛ omɔ. Nzuka moto mɔnɔmɔ wa Etiopi
owamanya ɓɛ́ɛ ɓompele, mokonzi munɛnɛ na mokambi wa ezwele esɔ ya
Kandase, mokonzi owa ŋwaŋwasi wa Etiopi, akyɛkyɛ o Yelusalɛmɛ phɔ ya
isambela.
28 Ayakaka ya butwa oka yɛ, azasi o ikalo sɛ, katangye buku pha moimosi
Isaya.
29 Ɓolɔɓɔ amba wɔ na Filipe yokye: «Susinya okyɛ ɓenga ikalo saasina.»
30 Filipe amba ya kyilingana omɔ, aesi ya oka moto owamanya ɓɛ́ɛ
ɓompele mɔna katangye buku pha moimosi Isaya, amba wɔ nɛ yokye:
«Koeɓe ntina ya maphɔɔ matangye wɛ maamana?»
31 Amba mobuyisa yokye: «Namba eba ndengye'ye, ɓo siɓe na moteye?»
Emba amba ɓanga Filipe oɓokye abaa, azale phɛnɛphɛ nɛ.
32 Kyeka maphɔɔ ma buku maɓaka yo katangye:
Ndokolo mpate ekyekyɛ na ɓɛ́ɛ phɔ ya ikyɛ etena nkyingo,

ndokolo ŋwana wa mpate akangyi munɔkɔ o ɓoo pha okoekate nkungyɛ,
nde ɓomɔ taingole munɔkɔ.
33 Na imiuya sɛ, teɓaikaka motenela phakolo ɓolombe.
Owamoimola mankɔkɔ mɛ nza?
Phɔ ɓamanye ɓomɔɔ pha o mokyisi.
34 Moto owamanyaka ɓɛɛ ɓompele, amba wɔ na Filipe yokye:
«Naeɓɔndi, onzimole, moimosi kawɔ ɓaɓona phɔ ya nza? Phɔ yɛ
mampenza ndee phɔ ya mto mosuu?»
35 Ɓoɓɛlɛ, Filipe amba ya ingola munɔkɔ, utama na yaakoma ɓɛ, amba
moimola Simo Élaa ya Yesu.
36 Waaɓa ɓɛɛ ɓakyɛ. Ɓamba kyɛ koma o elele yɔnɔyɔ ya maa, emba
moto owamanya ɓɛɛ ɓompele yokye: «Kyeka maa, kyekatele iye oɓokye
nazwe ɓatisimo?» [
37 Filipe amba ya wɔ nɛ yo kye: «Bo koanole na ndondo ya wɛ esɔ,
okokyi iɓatisama.» Amba ya buya yo kye: «Naanole oɓokye Yesu Klisto
ali Ŋwana wa Ŋwaphongo.»]
38 Amba ya wɔ nɛ oɓokye atɛya ikalo sɛ, Filipe na moto owa manya ɓɛɛ
ɓompele ɓaamba ya uta o maa, emba Filipe amba ya moɓatisa.
39 Waaɓwa ɓɛɛ o maa, Ɓolɔɓɔ pha Nkolo phaamba ya manya Filipe,
emba moto owa manya ɓɛɛ ɓompele takulaka mowɛnɛ, kasi amba kyɛ
nde nzela yɛ na nkyisa.
40 Kasi phɔ ya Filipe, amba kyɛ wɛnɛnɛ o Azɔtɛ, aimolaka Simo Elaa o
nkyisi isɔ yaalekanaka yo nɔnɔ wakoma yo o Sezare.

9

Mbela ya Saolo

1 Saolo aɓaka na maumunya nde ma ikanela na iɓoma ɓaekosi ɓa Nkolo,
amba kyɛndɛ
2 tuna nganga o munɛnɛ nkanda phɔ ya mangambi ma makyita ma
Damaseke. Ɓo akyɛ zwa omɔ ɓato ɓaaɓengye nzela mɛ, eɓe ɓaɓasi eɓe
ɓampele aɓakangye maphanga, aye na ɓɛɛ o Yelusalɛmɛ.
3 Waaɓa yo kakyɛ nzela yɛ, wakoma yo phɛnɛphɛ na Damaseke, mbala
yɔnɔyɔ, mwenya mouti o ikolo, moesi ya mozinga na sina ilola.
4 Aesi ya kaa o se, amba ya oka ŋwɛsi mɔnɔmɔ mowɔ nɛ oɓokye: «Saolo,
Saolo, phɔ ya'ye konyɔkɔlɔ?»
5 Amba ya tuna yokye: «Iwɛ nza, Nkolo? Nali Yesu, eli nga okonyɔkɔlɔ
wɛ.
6 Kasi tɛmɛ, nyɔlɔ o mokyisi muunɛnɛ, emba ɓamoewɔlɛ losengyesi wɛ
ikyela.»
7 Ɓɛbi nɛ ɓa imbanga, ɓatɛmɛkyɛ, sawɔ na ɓɔɔɓɔ: Ɓaokaka ŋwɛsi, kasi
teɓaiaka wɛnɛ moto.
8 Saolo amba ya tɛmɛ, kasi na ɓo waɓa yo na miyo makyekye, takulaka
wɛnɛ na ekpele, ɓɛbi nɛ ɓamba mophlila mi eɓɔkɔ phɔ ya imonyɔsa o
Damaseke.
9 Akyɛkyela omɔ nkɔlɔ iyaato sawɛnɛ, saza na ekpele na sanywa.
10 Moekosi mɔnɔmɔ na nkombo ya Ananiya aɓaka o Damaseke. Nkolo
amba moɓanga o ndɔtɔ yokye: «Ananiya!» Ananiya amba mobuyisa
yokye: «Nga oyo, Nkolo!»
11 Nkolo amba kula wɔ yokye: «Wamokyɛndɛ o ngɔ ekyeɓangye ɓɛɛ
ngɔ eya Tɛmɛ yɔɔ, otune o ingambi sa Yuda, moto okoɓangye ɓɛɛ Saolo
wa Talase, ali o mɔ kaɓɔndɛlɛ.

12 Auti iwɛnɛ moto mɔnɔmɔ na kombo ya Ananiya anyɔsi, amotandesi
maɓokɔ phɔ ya oɓokye abutwe ikula wɛnɛ.»
13 Ananiya amba buya yokye: «Nkolo, naokye ɓato ɓaikye ɓawɔ phɔ ya
moto mɔna na phɔ ya ɓoɓe ɓolukye yo ikyela ɓaanosi o Yelusalɛmɛ.
14 Emba wawa ali na ɓokonzi ɓosɔ ɓoomophɛ ɓanganga ɓanɛnɛ phɔ ya
ikanga maphanga ɓato ɓasɔ ɓatangye nkombo ya wɛ.»
15 Kasi Nkolo amba wɔ nɛ yokye: «Kyɛndɛ, phɔ moto mɛ ali ekyelele ya
etoma eɔsi nga phɔ ya iteya na nkombo ya nga o nkyisi ya ɓato ɓate ɓaeɓe
Ŋwaphongo, oka ɓakonzi na ɓato ɓa Isalayɛlɛ.
16 Phɔ naamoteya nga mampenza ɓolɔsi ɓosɔ phaamooka yo phɔ ya
nkombo ya nga.»
17 Ɓoɓɛlɛ, Ananiya amba ya kyɛndɛ, aesi yakyɛ nyɔlɔ o ingambi mɛ,
amotandesi maɓɔkɔ yokye: «Saolo, nwɛbi na nga, eli Nkolo ookontome
— Yesu mɛ owaetɔkɔlɛlɛkyɛ o nzela eya ɓaka wɛ koye — phɔ ya oɓokye
okule butwa iwɛnɛ na oɓokye otonde na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu.»
18 Mina wamɔ, bikɔɔ ndokolo bikyɛtɛ bimotɔkɔsi o miyo. Boɓɛlɛ, abuto
iwɛnɛ nɔnɔ waazwa yo ɓatisimo.
19 Ɓoɓɛlɛ waza yo, amba kula ya zwa ɓokusi.

Saolo kateya o Damaseke

Amba ya kyela ɓanaa nkɔlɔ na ɓaekosi ɓaɓaka o Damaseke.
20 Sa kɔkɔ, abuto ikyɛmimola o mangambi ma makyita oɓokye Yesu ali
Ŋwana wa Ŋwaphongo.
21 Ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka ɓamookye ɓakamwaka, ɓɛkye: «Eye teli yo
owaɓaka kanyɔkɔlɔ ɓato ɓaɓaka ɓatangye nkombo ya Yesu o Yelusalɛmɛ?
Emba tayakaka wawa na nkoo phɔ ya iya ɓaakya maphanga phɔ akyɛ na
ɓɛ́ɛ oka ɓanganga ɓanɛnɛ?»
22 Kasi Saolo anolaka na ɓokusi nkɔlɔ isɔ oɓokye Yesu ali nde owaakolo
Masiya. Na waɓa yo kateya ɓaɓona, Ɓayuda ɓaɓaka o Damaseke
teɓakulaka zwaka na lowɔ la imobuyisa.
23 Sima ya nkɔlɔ, Ɓayuda ɓamba ya okana oɓokye ɓamoɓome.
24 Saolo amba ya eɓa ŋwango ŋwa ɓɛ. Na moo na mokɔlɔ, ɓaɓaka
ɓakyɛngyɛlɛ biɓonga ɓa mokyisi ŋwa ɓɛ́ɛ phɔ ya imoɓoma.
25 Kasi mokɔlɔ mɔnɔmɔ, ɓaekosi ɓɛ́ɛ ɓamba moloya, ɓamokyesi
mieluɓa, ɓamba mouya o mbale eyɔkɔ ya ekuka eya zinga mokyisi.

Saolo akomi o Yelusalɛmɛ

26 Waakoma yo o Yelusalɛmɛ, Saolo alukaka oɓokye aangane na ɓaekosi
ɓaayɔkɔ, kasi ɓasɔ ɓaɓaka na ɓɔɔɓɔ nɛ, teɓaikaka anola oɓokye abutoo
moekosi wa Yesu phɛlɛ.
27 Emba Ɓarnabas amba mokpa, amba ya munyɔsa oka ɓatoma, amba
na ɓaimola ndengye eya wɛnɛkyɛ yo Nkolo owa mowɔlɛkyɛ o nzela, na
ndengye eyateyaka yo Simo Elaa na nkombo ya Yesu o Damaseke.
28 Tata wamɔ, Saolo abutwaka na ɓatoma elele yɔnɔyɔ o Yelusalɛmɛ,
kaimole Simo Elaa na nkombo ya Nkolo na ianola sisɔ.
29 Aɓa kawɔnɔ na Ɓayada ɓaamunɔkɔ ŋwa ɓaela, kaikye miko na ɓɛ.
Kasi ɓɛ́ɛ ɓalukaka nde imoɓoma.
30 Waloooka ɓɛbi, ɓamba kyɛndɛ nɛ o Sezare. Emba omɔ, ɓamba
molekyinya o Tarse.
31 Emba ingomba saaɓaka o mokyisi ŋwa Yuda munsɔ, ŋwa Galileya
na ŋwa Samaliya ɓaɓaka ɓose. Bamilenzaka, ɓatambulaka na ɓoilakye
Nkolo, na nzela ya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, ɓabutwaka ɓaikye.

Petelo aɓikye Ene wa Lidɛ

32 Petelo aɓaka kakyɛmikyɛ mi ina nkyisi ɓoɓɛlɛ ɓoɓɛlɛ. Mokɔlɔ mɔnɔmɔ amba ya kyɛndɛ oka ɓaanosi ɓaɓaka o mokyisi na nkombo ya Lidɛ.
33 Amba ya kyɛ zwa omɔ moto mɔnɔmɔ na nkombo ya Ene, alangyi mi ntangye mbula ŋwambi, phɔ aɓaka etuku.
34 Petelo amba ya wo nɛ yokye: «Ene, Yesu Klisto aebikye. Langwa, oɓɔngya ntangye ya wɛ, wɛ mampenza!» Sa kɔkɔ, aesi ya langwa.
35 Waamowɛnɛ ɓato, ɓato ɓasɔ ɓa Lidɛ na ɓa mambale ma Salona ɓaanolaka Nkolo.

Iakwa sa Tabita

36 Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ aɓaka o Yafo, aɓaka moekosi. Nkombo yɛ yaɓaka Tabita, na munɔkɔ ŋwa ɓaela «Doloka», kyelimbole oɓokye Munkyete. Aɓaka na bitoma bilaa biikye na mosungyi wa ɓato ɓaakaya.
37 Nzuka mi nkɔlɔ mɛ, aesi ya zwa ɓolɔsi, aesi ya waa. Wa unva ɓɛ́ɛ imokunyola, ɓaesi yakyɛ molangya o etee ya ingambi eya ikolo.
38 Oli Lidɛ phɛnɛphɛ na Yafo, ɓaekosi ɓaokaka oɓokye Petelo aɓaka omɔ. Emba ɓamba motomela ɓato ɓaɓale phɔ ya ikyɛ moɓanga oɓokye: «Yaloɓengye mizele.»
39 Petelo amba yakyɛ na ɓɛ́ɛ mizele. Waakoma yo, ɓaesi ya mobaya o etee ya ingambi eya ikolo, emba mazengye masɔ maɓaka matɛmi o ɓoo phɛ malele, mamoteya nkoto na bitobu ɓaɓaka Doloka kakyele wataaka ɓaa yo na ɓɛ.
40 Petelo amba ya tɔkɔlɔ ɓato ɓasɔ, amba ya kusama na maɓɔngɔ, amba ɓɔndɛlɛ. Ɓoɓɛlɛ amba ya miekola bili ndemba, amba wɔ yokye: «Tabita, langwa!» Amba ya ziɓola miyo, wa wɛnɛ yo Petelo, amba ya mielola, amba ya zala.
41 Petelo amba ya mophɛ eɓɔkɔ, amotɛyɛ, amba kula ya ɓanga ɓaanosi na mazengye, aesi ya ɓateya yo mumɔɔ.
42 Mokyisi ŋwa Yafo moɓimba ŋwa okaka lowɔ mɛ, emba ɓato ɓaikye ɓamba anola Nkolo.
43 Petelo amba kɔkɔ na ŋwana ɓoikye o Yafo, oka moto mɔnɔmɔ na nkombo ya Simo owa ɓaka mokyesi ŋwa etoma na mangoɓo ma manyama.

10

Ndɔtɔ ya Kɔlɔnɛlɛ o Sezare

1 O mokyisi ŋwa Sezare, moto mɔnɔmɔ aɓaka omɔ nkombo yɛ Kɔlɔnɛlɛ, aɓaka mokonzi ŋwa batayɔ ya ɓatuluku ɓa Loma, ekyeɓangye ɓɛ: «Batayɔ ya Itali».
2 Moto mɛ aɓaka moto molaa. Yo na iɓota sɛ sisɔ ɓaɓaka ɓakumole Ŋwaphongo. Aɓaka kalɔɓɔ sunga Ɓayuda ɓaakaya, na iɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo ntango isɔ.
3 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ, imbɛlɛ sa nkɔkɔlɔ, aesi ya wɛnɛ, nde ya nzanga, o ndɔtɔ, mwanze mɔnɔmɔ wa Ŋwaphongo kanyɔlɔ oka yɛ kamoɓangye yokye: «Kɔlɔnɛlɛ!»
4 Kɔlɔnɛlɛ aesi ya molembetela, na ɓɔɔɓɔ, aesi yaanola yokye: «Nkolo, lowɔ iye? Ŋwaphongo asepesi na maɓɔndɛsi ma wɛ na ɓolaa ɓookyele wɛ oka ɓaɓola, emba taambi ebunga.
5 Emba uŋwaŋwa eye, toma ɓato o Yafo phɔ ɓaye na moto mɔnɔmɔ na nkombo Simo, owa kula ɓɛ́ɛ phɛ nkombo ya Petelo.

6 Ali mobutu wa Simo mosuu, okokyele etoma ya mangoɓo ma
manyama, okozale o ingambi sili o mokukulu ŋwa ebale eenɛnɛ.»
7 Waalɛmɔ anzelu owautaka imowɔlɛ, Kɔlɔnɛlɛ amba ya ɓanga ɓato
ɓaɓale ɓa ingambi sɛ na tuluku mɔnɔmɔ okoɓɔndɛlɛ na okokumole
Ŋwaphongo, uta kalakala o se ya miɓeko mɛ.
8 Amba ya ɓaimola isɔ ya moimolaka ɓɛ, amba ya ɓatoma o Yafo.

Ndɔtɔ ya Petelo o Yafo

9 Ɓo yana, mɛna ɓato mɛ ɓatakaɓa o nzela, ɓaesi ya koma phɛnɛphɛ na
mokyisi, Petelo aesi ya baa o motɔndɔ ŋwa ingambi ŋwaalangyema phɔ
ya iɓɔndɛlɛ. Yaɓaka phɛnɛphɛ na bunya i moto.
10 Kasi aesi ya oka nzala, emba alukaka iza. Waɓa ɓɛ́ɛ ɓamolambele ya
izaa. Aesi ya lɔtɔ ndɔtɔ.
11 Awɛni ikolo siziɓo, ekɔ yɔnɔyɔ ndokolo imputa sinɛnɛ, ɓasiphisi o
matuu masɔ mane, siute o se.
12 Emba onte ya sango, yaɓaka manyama masɔ ma makolo mane na
malande na ibu, na manyɔsi ndengye na ndengye.
13 Ŋwɛsi mɔnɔmɔ moesi ya mowɔlɛ oɓokye: «Tɛmɛ, Petelo! Ɓoma ozee.»
14 Petelo amba ya buya yokye: «Phe, Nkolo! Phɔ o ɓomɔɔ pha nga, naino
size ntoma ya ekyila na ya sɔkɔtɔ.»
15 Amba kula oka ŋwɛsi mɔnɔmɔ mowɔ nɛ, phɔ ya mbala eya iɓale
oɓokye: «Ekpele ebuye Ŋwaphongo elaa, iwɛ tokokyi iwɔ oɓokye eli
sɔkɔtɔ!»
16 Lowɔ mɛ lakyelama mbala iyato, emba ekɔ mɛ nɔnɔ waabutwa yango
o ikolo.
17 Petelo ameka imilimbolela yo mampenza ntina ya ndɔtɔ euti yo ilɔtɔ,
sakoka, nde imbɛlɛ mɛ, ɓatima ɓa Kɔlɔnɛlɛ ɓaɓaka ɓakyɛmituna mboka
esɔ wali ingambi sa Simo, ɓaesi ya koma o munɔkɔ ŋwa lopango.
18 Ɓamba butwa ɓaɓangye na ɓambe na tuna ɓɛkye: «Simo Petelo
kazale wawa?»
19 Petelo aɓaka kataumunya nde ndɔtɔ yɛ, kasi Ɓolɔɓɔ amba wɔ nɛ
yokye: «Kyeka, ɓato ɓaɓale ɓaelukye.
20 Uta uwaŋwa eye, kyɛndɛ na ɓɛ́ɛ molɔngɔ, samakamaka, phɔ eli nga
moto oɓatomi.»
21 Ɓoɓɛlɛ, Petelo amba ya uta ikyɛɓenga ɓato mɛ. Amba ya wɔ na ɓɛ́ɛ
yokye: «Nga oyo. Eli nga moto okolukye ɓɛ̀ɛ. Oesi ya nkyeka phɔ ya'ye?»
22 Ɓamba mobuyisa ɓɛkye: «Eli mokonzi ŋwa ɓatuluku, Kɔlɔnɛlɛ, moto
mɔnɔmɔ wa ɓosembo, okoile Ŋwaphongo, oli na ná moɓesi molaa onte
ya Ɓayuda ɓasɔ. Mwanze wa Ŋwaphongo amowɛninya oɓokye asengyesi
ikyela oɓokye okyɛndɛ o ingambi sɛ phɔ aokye maphɔɔ ma wɛ.»
23 Petelo amba ya ɓanyɔsa, amba ya ɓayamba.

Ɓo yana, amba ya kyɛ na ɓɛ́ɛ molɔngɔ na ɓɛbi ɓaayɔkɔ ɓa Yafo.
24 Bunya pha sima, amba ya koma o Sezare. Kɔlɔnɛlɛ, o mbale yɛ, waɓa
yo kaɓaziya, aɓangaka ɓanaa nyango, na ɓɛbi nɛ ɓalɔɓɔ zingana na nɛ.
25 Imbɛlɛ saa koma Petelo, Kɔlɔnɛlɛ amba kyɛ vana nɛ, emba amba
mivaka o makolo mɛ phɔ ya imokumbela.
26 Petelo amba ya wɔ nɛ yokye: «Iŋwa, phɔ na nga nali nde moto ɓoli
wɛ». Ɓoɓɛlɛ amba ya mophila phɔ ya imunola.
27 Emba, bibi kawɔnɔ nɛ, amba nyɔlɔ. Wakyɛ wɛnɛ yo moluku ŋwa ɓato,
28 amba ya wɔ yokye: «Ɓo koeɓe ɓɛ̀ɛ, eli ekyila phɔ ya Moyuda angana
elele yɔnɔyɔ naa ikumana na mobutu. Kasi oka nga, Ŋwaphongo kaute

insɔsɔlisa oɓokye tewasengyesi iwɔ oɓɔkye moto oyɔkɔ ali na sɔkɔtɔ naa tali wa iɓa nɛ elele yonɔyɔ.
29 Yango mɛna naesi saika ziko wambangyi wɛ. Kasi uŋwaŋwa eye, nazingyi iyeɓa ntina embangyi na wɛ.»
30 Kɔlɔnɛlɛ amba ya buya yokye: «Lɔlɔ wakokyi nkɔlɔ iyato, o ngonga eya iyato eya nkɔkɔlɔ, naɓaka naɓɔndɛlɛ o ingambi sa nga. Mbala yɔnɔyɔ, moto mɔnɔmɔ alati bitobu bilaa aesi ya tɛmɛ o ɓoo pha nga
31 kawɔ na nga yokye: “Kɔlɔnɛlɛ, iɓɔndɛsi sa wɛ ɓasianosi, na ɓolaa ɓokyele wɛ ɓato, Ŋwaphongo kaɓoumunya.
32 Emba toma moto mɔnɔmɔ o Yafo phɔ ya ikyɛ ɓanga Simo, owaphɛ ɓɛ́ɛ nkombo ya Petelo, aye wawa. Ali mobutu o ingambi sa Simo okokyele etoma ya mangoɓo ma manyama, ingambi sɛ sili o mokukulu ŋwa eɓale eenɛnɛ.”
33 Nde o sina imbɛlɛ, naesi ya toma ɓakyɛ eluka. Emba oɓee na ɓanga na lozingo phɔ ya iyaloɓenga. Uŋwaŋwa eye, kyeka ɓanga ɓasɔ o ɓoo pha wɛ phɔ ya iyoka isɔ ietomi na Nkolo iya loimola.»

Petelo kawɔ maphɔɔ oka Kɔlɔnɛlɛ

34 Ɓoɓɛlɛ, Petelo amba ya ingola munɔkɔ yokye: «Nde phɛlɛ, nawɛni oɓokye Ŋwaphongo tali mbale nde na moto monɔmɔ.
35 Emba na o maɓota masɔ, moto munsɔ okomwile na okokyele ɓosembo, Ŋwaphongo kamoanole.
36 Simo yɛ, aetomela ɓato ɓa Isalayɛlɛ: Simo Elaa na ɓose, na nzela ya Yesu Klisto, iyo oli Nkolo ya ɓato ɓasɔ.
37 Ɓɛ̀ɛ koloeɓe. Lowɔ laokana o Yuda mobimba, lauta o Galileya, sima ya batisimo eyateyaka Yoane.
38 Yesu mɛ owa ɓotama o Nazalɛtɛ, ɓɛ̀ɛ koeɓe ndengye eya mophɛ Ŋwaphongo Ɓolɔɓɔ na mwiya. Atambulaka mboka esɔ ikyɛmikyela ɓolaa, kakyɛmibikya ɓato ɓasɔ ɓabutwaka ɓaombo ɓa Zabulu, phɔ Ŋwaphongo aɓaka nɛ.
39 Emba ɓanga toli manzoka ma etoma yɛ esɔ o mokyisi ŋwa Ɓayuda na o Yelusalɛmɛ. Yo owa ɓoma ɓɛ́ɛ na imoɓaka o ekulusu,
40 Ŋwaphongo amoakola mokɔlɔ ŋwa iyato, emba amophɛ oɓokye amiwɛninya,
41 na ɓato ɓasɔ phe, kasi na manzoka matanga Ŋwaphongo phanza, na ɓanga ɓazaka na ɓanywaka nɛ sima ya ikundwa sɛ onte ya ɓawe.
42 O suka, amba lotoma ikyɛmiimola ɓato na iɓayelela simo oɓokye: Eli yo owa ɔlɔ Ŋwaphongo ndokolo munanga ŋwa ɓato ɓali na ɓomɔɔ na ɓaawa.
43 Nde phɔ yɛ, ɓaimosi ɓasɔ ɓawɔ ɓoɓo: Ilimbisa sa masumu saphɛmɛ na nzela ya Nkombo yɛ oka moto musɔ okomoanole.»

Iya sa Ɓolɔɓɔ oka ɓato ɓate ɓali Ɓayuda

44 Petelo ataka ɓa naino kaimole maphɔɔ, Ɓolɔɓɔ Ɓosantu ɓoesi yauta mi ɓato ɓasɔ ɓaɓaka ɓaokye Iloɓa.
45 Yaɓaka ɓɔɔɓɔ onte ya ɓaanosi ɓaɓɛlɛ, ɓakyɛkyɛ na Petelo. Yango mɛna, uŋwaŋwa eye, nɔnɔ o maɓota ma ɓato ɓate ɓali Ɓayuda, ikaɓo sa Ɓolɔɓɔ Ɓosantu sa nyangwaka!
46 Phɔ ɓaokaka ɓato mɛ ɓawɔ na nɔkɔ ya ɓɛ, ɓakumbele ɓonɛnɛ pha Ŋwaphongo. Petelo amba kula ya wɔ yokye:
47 «Moto akokyi ikatela iɓatisa ɓato ɓaɓa na maa, phɔ na ɓɛ́ɛ ɓazwe Ɓolɔɓɔ Ɓosantu ndokolo ɓanga?»

48 Amba ya ambya moɓeko ŋwa iɓaɓatisa na nkombo ya Yesu Klisto.
Ɓoɓɛlɛ, ɓamba ya moonga oɓokye akule ɓa na ɓɛ́ɛ ɓanaa nkɔlɔ.

11

Simo ya Petelo o Yelusalɛmɛ

1 Ɓatoma na ɓɛbi ɓaaɓaka o Yuda ɓaokaka ɓawɔ oɓokye nkyisi ya ɓato
ɓate ɓali Ɓayuda, ɓaanosi iloɓa sa Ŋwaphongo.
2 Waya butwa Petelo o Yelusalɛmɛ, ɓaaɓɛlɛ ɓɛ́ɛ ɓamba ya ika ziko nɛ.
3 Ɓɛkye: «Okyɛ nyɔlɔ o ingambi sa ɓato ɓate ɓaika ɓɛlɛ ɓɛ, ozee na ɓɛ́ɛ
elele yɔnoyɔ!»
4 Ɓoɓɛlɛ, Petelo amba kula ya tata simo mɛ tata o etatele, amba ya
ɓawɔlɛ lowɔ lɔnɔlɔ na lɔnɔlɔ, yokye:
5 «Naɓaka o mokyisi ŋwa Yafo naɓɔndɛlɛ. Naesi ya wɛnɛ o ndɔtɔ ekpele
yɔnɔyɔ ndokolo imputa sinɛnɛ, ɓasiphisi o matuu mane, siute o ikolo nɔnɔ
waya sango wali nga.
6 Walembetela nga o imputa mɛ, naeai yawɛnɛ manyama ma makolo
mane ma mokyisi, manyama ma mangonda, maalande na ibu na manyɔsi
ma ikolo.
7 Naesi ya oka na ŋwɛsi mɔnɔmɔ mowɔ na nga oɓokye: “Petelo, iŋwa,
ɓoma ozee!”
8 Naesi ya wɔ ngakye: “Phe, Nkolo! Phɔ bikpele bia ekyila na bia sɔkɔtɔ
naino tebinyɔsi o munɔkɔ ŋwa nga.”
9 Mbala eya iɓale, ŋwɛsi ŋwamba kula uta o ikolo ŋwamba buya oɓokye:
“Iɓɔngyɛ Ŋwaphongo, wɛ tokokyi ikpa ndokolo ili ya sɔkɔtɔ.”
10 Lowɔ mɛ lalekanaka mbala iyato, emba isɔ yamba kula butwa o ikolo.
11 Emba sakɔkɔ, iwɛnɛkyɛ ɓampele ɓaato ɓantomelaka ɓɛ, ɓautaka
Sezare, ɓaesi ya koma o ingambi saaɓaka ɓanga.
12 Ɓolɔɓɔ Ɓosantu aesi ya wɔ na nga oɓokye nga sa makamaka, nakyɛ
na ɓɛ́ɛ molɔngɔ. Nakyɛ na ná ɓɛbi motoɓa ɓakyɛ nzika. Ɓanga ɓaso
tomba ya kyɛ nyɔlɔ o ingambi sa moto mɛ.
13 Moto mɛ amba ya loimola ɓo wawɛnɛkyɛ yo anzelu o ingambi sɛ atɛmi
kawɔ nɛ obokye: “Toma ɓato o Yafo, ɓakyɛ ɓanga Simo, owa kula ɓɛ́ɛ phɛ
nkombo ya Petelo,
14 owa moewɔlɛ maphɔɔ mamoebikya iwɛ na ingambi sa wɛ sisɔ.”
15 Watata nga iwɔ, Ɓolɔɓɔ Ɓosantu ɓoesi ya ɓautela nde ɓo waloutelaka
phango o etatele.
16 Namba ya umunya maphɔɔ ma Nkolo wawɔkɔ yo oɓokye: “Yoane
aɓatisaka na maa, kasi ɓɛ̀ɛ wamoɓatisama na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu.”
17 Ɓo ikaɓo mɛ siphɛmi oka ɓɛ, Ŋwaphongo asiphɛ na ɓanga phɔ
toanola Yesu Klisto. Emba nga nali nza phɔ ya ikatela Ŋwaphongo ikyela.»
18 Waoka ɓɛ́ɛ maphɔɔ mamana, ɓamba ya ikala ɓose, ɓabuto ikumbela
Ŋwaphongo, ɓɛkye: «Kyeka oɓokye Ŋwaphongo aphɛ na nkyisi iteili ya
Ɓayuda oɓokye iɓongole mandondo pho ya izwa ɓomɔɔ.»

Etatele ya ingomba sa Antioshe

19 Ɓato ɓanyangwaka phɔ ngɔngɔ eyautaka phɔ Etiyɛni, ɓakyɛkyɛ nɔnɔ
o Fenisi na o Shiprɛ na o Antioshe. Kasi teɓaikaka teya nɔnɔ moto mɔnɔmɔ
iloɓa ɓo teyaɓaka nde Ɓayuda.
20 Nzuka ɓana onte ya ɓɛ́ɛ ɓaɓaka ɓato ɓa Shiprɛ, na ɓa Sirɛnɛ, ɓautaka
o Antioshe, ɓaɓaka ɓateya na ɓɛ́ɛ oka Ɓaela, ɓaimole Simo Elaa ya Nkolo
Yesu.

21 Eɓɔkɔ ya Nkolo ya ɓaka na ɓɛ, emba motiya ŋwa ɓato ɓaanolaka
Nkolo ŋwa butwaka moikye.
22 Simo ya lowɔ mɛ yamba koma o matoo ma ɓaanosi ɓa ingomba saɓaka
o Yelusalɛmɛ, emba ɓamba ya toma Ɓalaɓa o Antioshe.
23 Wakyɛ wɛnɛ yo omɔ ngɔlu ya Ŋwaphongo kyekyele etoma, aɓaka
na nkyisa, emba amba ɓalenza ɓɛ́ɛ ɓasɔ phɔ ɓaikale ikyelela Nkolo na
ndondo yɔnɔyɔ.
24 Phɔ yo aɓaka moto molaa na owa tonda na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu na ná
ianola. Emba moluku ŋwa ɓato mwikye ŋwamba ya miambya oka Nkolo.
25 Ɓoɓɛlɛ, amba yakyɛndɛ o Tarsis phɔ ya ikyɛ luka Saolo.
26 Wakyɛ yo mozwa, amba yakyɛ nɛ o Antioshe. Ɓamba kyela omɔ
mbula mobimba ikyela etoma elele yɔnɔyɔ na ɓato ɓa ingomba. Ɓateyaka
ɓato ɓaikye sɔmɔ. Emba yaɓaka o Antioshe, waatataka ɓɛ́ɛ iɓanga ɓaekosi
na nkomgo ya ɓaklisto phɔ ya mbala eya yambo.
27 Mi nkɔlɔ mɛ, ɓaimosi ɓamba ya uta o Yelusalɛmɛ, ɓakyɛ o Antioshe.
28 Mɔnɔmɔ na ɓɛ, na nkombo ya Agabusu, amba ya tɛmɛ, amba ya imola
na mwiya ŋwa Ɓolɔɓɔ Ɓosantu oɓokye zilo sikusi samokyinda mokyisi
mobimba. Yakyelamaka imbɛlɛ saaɓaka Kolode mokonzi.
29 Ɓoɓɛlɛ ɓaekosi ɓamba yakpa meko oɓokye ɓamotaa mɔnɔmɔ na
mɔnɔmɔ kokokana na ɓozwakye phɛ, ɓatome phɔ ya isunga ɓɛbi ɓazale
o Yuda.
30 Ɓamba kyela nde ɓomɔ. Ɓamba tomela ɓankumu nsindo yazwaka
ɓɛ́ɛ na Ɓalaɓa na Saolo.

12

Ɓaɓomi Zake, ɓaakye Petelo

1 Imbɛlɛ mɛ sasina, mokonzi Elode abutwaka inyɔkɔlɔ ɓato ɓayɔkɔ ɓa
ingomba.
2 Amba ya ɓoma Zake, ŋwana nyango na Yoane na mumphata.
3 Wawɛnɛ yo oɓokye Ɓayuda ɓakumbe na yakyelaka yo, amba kula akya
Petelo. (Yaɓaka i nkɔlɔ ya esɛlɛkɔ ya mapa matumbe ɓɛ́ɛ sa munɔ moulole
mapa.)
4 Wamoɓanga ɓɛ, amba munyɔsa o bɔlɔkɔ, amombye o maɓokɔ ma
biɓoko bine ɓa ɓatuluku, eɓoko ya ɓane ɓane phɔ ya imokyɛngyɛlɛ.
Ɓazingaka ikyɛ moambinya o ɓoo pha ɓato o sima ya esɛlɛkɔ ya Ilekana.
5 Yo Petelo mɔna, aɓaka o bɔlɔkɔ, kasi iɓɔndɛlɛ sikusi sa ingomba saɓaka
oka Ŋwaphongo imɓɛlɛ sisɔ phɔ yɛ.

Bakandosi Petelo

6 Waaluka Elode iyambinya Petelo, na mokɔlɔ mɛ, Petelo alalaka onte
ya ɓatuluku ɓaɓale, ɓamokangyi na nyɔlɔlɔ iɓale, na ɓakyɛngyɛsi ɓaɓaka
ɓatɛmi o moziɓo.
7 Emba kyeka anzelu wa Nkolo aesi ya tɔkolɔ na mwenya mobuto
ingyɛngyɛ wamɔ. Aesi ya wanda moɓanzi ŋwa Petelo, aesi ya moumola
yokye: «Langwa izele!» Ɓoɓɛlɛ, nyɔlɔlɔ yeesi ya mana o maɓɔkɔ mɛ.
8 Mwanze amba ya wɔ nɛ yokye: «Kanga kamba ya wɛ, lata bikoto ba
wɛ.» Amba kyela ɓomɔ. Amba kula wɔ nɛ yokye: «Lata munkoto ŋwa
wɛ, ombengye.»
9 Petelo aesi ya tɔkɔlɔ, abuto imoɓenga, saeɓa oɓokye ikyilekane nɛ na
anzelu ili ya phɛlɛ: Awɛnɛkyɛ ndokolo kalɔtɔ nde ndɔtɔ.
10 Walekana yo iɓala sa etatele na sa iɓale, ɓamba ya koma o moziɓo
ŋwa ebuni munyɔlɔ na ɓɛ́ɛ o mokyisi munɛnɛ. Ekomba ya moziɓo mɛ

yaingwaka nde yango mampenza. Ɓɛɛ ɓamba ya tɔkɔlɔ nɔnɔ waɓenga ɓɛɛ ngɔɔ yɔnɔyɔ, ɓoɓɛlɛ mina wamɔ, anzelu aesi ya moika.

11 Emba Petelo amba ya mieɓa, amba wɔ yokye: «Unaŋwa eye, naeɓi phɛlɛ oɓokye Nkolo atomi anzelu wɛ phɔ ya iyamanya o maɓɔkɔ ma Elode na ɓoɓe ɓosɔ ɓonzimelakyi Ɓayuda.»

12 Waeɓa yo elele ekomi yo, amba yakyɛ o ingambi sa Maliya, nyango wa Yoane, owaphɛkyɛ ɓɛɛ na nkombo ya Malako. Omɔ ɓato ɓaikye ɓaanganaka, ɓaɓɔndɛlɛ.

13 Wakomola yo ekomba enɛnɛ eya lopango, ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ wa etoma amba susinya phɔ ya iyokyemela, nkombo yɛ Loda.

14 Amba ya eɓa ŋwɛsi ŋwa Petelo. Na nkyisa, taikaka ziɓola ekomba. Amba butwa na mbangu o motema, amba kyɛ imola oɓokye Petelo atɛmi o ɓoo pha moziɓo munɛnɛ.

15 Ɓamba ya wɔ nɛ ɓɛkye: «Oyeye!» Kasi yo kaanole nde oɓokye eli phɛlɛ. Ɓamba wɔ ɓɛkye: «Wanaka eli anzelu wɛ.»

16 Mɛna Petelo kakomole nde ɓokomosi. Wamba ya ziɓola ɓɛɛ ekomba, ɓamowɛni, ɓabuto ikamwa.

17 Amba ya ɓazibisa na eɓɔkɔ oɓokye ɓaikale ɓose. Amba ya ɓaimola ndengye emotɔkɔsi Nkolo o bɔlɔkɔ, yokye: «Oimola Zake na ɓɛbi lowɔ mɛ.» Emba amba ya tɔkɔlɔ, aesi yakyɛ o elele esuu.

18 Waayɛ bunya, tɔkɔ ekusi yeesi ya tɔkɔlɔ onte ya ɓatuluku. Ɓamitunaka ɓɛkye: «Petelo akyesi ɓo?»

19 Elode amba toma ɓato ɓakyɛmimoluka, imozwa phe. Amba ya tuna ɓakyɛngyɛsi, amba ya wɔ oɓokye ɓaɓaɓome. Amba ya mana o Yuda akyɛ o Sezare, amba ikala omɔ.

Iwa sa Elode

20 Elode aɓaka na yɔ na ɓato ɓa Tula na Sidona. Ɓato ɓaɓana ɓaesi ya kɔlɔ, ɓakyɛ oka yɛ. Ɓaɓɔngyɛ na Ɓalasitusu, moto wa etoma wa etee ya ingambi eya ilala ya mokonzi, oɓokye ɓakule butwa na ɓooka, phɔ nkyisi ya ɓɛɛ izwakye ntoma ya iza ikyeute o mokyisi ŋwa mokonzi.

21 Wakoma mokɔlɔ ŋwa okanaka ɓɛ, Elode amba ya lata etobu ya ɓokonzi, aesi ya zala o eziye yɛ ya ɓokonzi kaɓawɔlɛ maphɔɔ.

22 Ɓato ɓaesi ya aŋwana, ɓɛkye: «Eye nde ŋwɛsi ŋwa Ŋwaphongo, teli ŋwa moto!»

23 Nde o sina imbɛlɛ, anzelu wa Nkolo asei ya mowanda phɔ taphɛ waphongo nkyɛmɔ. Ɓoɓɛlɛ ɓanyanzumbɛlɛ ɓamba ya mozaa, nɔnɔ waa wa yo.

24 Maphɔɔ ma Ŋwaphongo manyangwaka mboka esɔ, na ɓaanosi ɓabutwaka ɓaikye.

25 Waunva Ɓalaɓa na Saolo etoma ya ɓɛ, ɓamba ya butwa o Yelusalɛmɛ. Ɓakyɛkyɛ na Yoane, owaphɛkyɛ ɓɛɛ nkombo ya Malako.

13

Ɓatomi Ɓalaɓa na Saolo ikyɛ imola Simo Elaa

1 O ingomba sa Antioshe, ɓaimosi na ɓateye ɓaɓaka omɔ. Ɓalaɓa, Simeyɔ okoɓangye ɓɛɛ Mwindo, Lukusu wa Sirɛnɛ, Manaene owakolaka elele yɔnɔyɔ na ŋwangyesi Elode, na Saolo.

2 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ ŋwa ɓaka ɓɛɛ ɓaɓɔndɛlɛ Nkolo na imiima ntoma, Ɓolɔɓɔ Ɓosantu amba ya wɔ yokye: «Omanyisa Ɓalaɓa na Saolo phɔ ya etoma eeɓaɓangyi na nga.»

3 Ɓoɓɛlɛ, wa miima ɓɛ́ɛ ntoma na wa ɓɔndɛlɛ ɓɛ, ɓamba ya ɓatandela
maɓɔkɔ, nɔnɔ wa ɓalɛ ɓɛ́ɛ ɓakyɛ.

Ɓalaɓa na Saolo o esanga ya Shiprɛ

4 Wa ɓa ɓɛ́ɛ o etoma eya ɓaphɛ Ɓolɔɓɔ Ɓosantu ya ikyɛnimola Simo
Elaa, Ɓalaɓa na Saolo ɓamba ya uta o ibongu sa Silisi. Omɔ, ɓamba ya
kpela o masuwa phɔ ya ikyɛndɛ o Shiprɛ.
5 Wakoma ɓɛ́ɛ o Salamini, ɓamba ya imola iloɓa sa Ŋwaphongo o
mangambi ma makyita ma Ɓayuda. Ɓaɓaka na ná Yoane phɔ ya iɓasunga.
6 Wa katisa ɓɛ́ɛ esanga esɔ nɔnɔ o Pafos, ɓamba kyɛ zwa moto
mɔnɔmɔ, nkombo yɛ Ɓalayesu, yo moyuda, mokyesi ŋwa manganga,
aɓaka kamikpe oɓokye ali moimosi.
7 Aɓaka yo na mwangyesi wa esanga. Nkombo ya mwangyesi
mɛ, Sɛlɛgusu Polo, moto wa malondo. Iyo amba ya toma oɓokye
ɓamoɓangyele Ɓalaɓa na Saolo, phɔ alukaka na ɓokusi oɓokye aokye
iloɓa sa Ŋwaphongo.
8 Kasi nganga Elima (phɔ nkombo yɛ kyelimbole ɓaɓona), taikaka anola
yaaɓaka ɓɛ́ɛ ɓawɔ, emba alukaka na oɓokye ŋwangyesi yo sa anola.
9 Ɓoɓɛlɛ, Saolo, okoɓangye ɓɛ́ɛ Polo, atondaka na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, amba
ya molembetela.
10 Amba wɔ nɛ yokye: «Owatonda na malondo maɓe na ná ɓɔɔlɛ,
ŋwana wa Molemba, ŋwakolo munguna ŋwa ɓosembo! Otoeme
ikyɛmiɔtingyinya manzela ma Nkolo matɛmɛ yɔɔ?
11 Emba kyeka iŋwaŋwa eye, eɓɔkɔ ya Nkolo ya moewanda: Wamophɔlɔ
miyo, nɔnɔ itekye, otokule wɛnɛ moo.» Mina wamɔ, lonzumbe na enzɔmbi
eesi ya moziɓa, abuto tiɓatiɓa phɔ ya iluka ɓato ɓa imokpa mi eɓɔkɔ.
12 Ɓoɓɛlɛ wawɛnɛ mwangyesi lowɔ loleka, amba butwa ianola, phɔ
mateya ma Nkolo maamokamwisaka na ɓoikye.

O Antioshe ya Pisidi, Polo awɔɔ

13 Polo na ɓɛbi nɛ ɓamba ya kpela o masuwa o Pafos, ɓamba ya koma
o Pɛlɛze o Pamfiliya. Emba Yoane amba kaɓana na ɓɛ, yo ibutwa o
Yelusalɛmɛ
14 Ɓɛ, ɓamba ya mana o Pɛlɛze, ɓamba ya koma o Antioshe o pisidi.
Mokɔlɔ ŋwa saɓata, ɓamba ya kyɛ nyɔlɔ o ingambi sa makyita, ɓakyɛ
zala.
15 Waunva ɓɛ́ɛ itanga buku pha Miɓeko na pha Ɓaimosi, Ɓakonzi ɓa
ingambi sa makyita ɓamba ya toma ɓato ikyɛ wɔ na ɓɛ́ɛ ɓɛkye: «Ɓɛbi ɓa
ɓampele, na oli na lowɔ la iɓɔndɔ ɓato, owɔ.»
16 Polo amba ya tɛmɛ, amba ya ɓazibisa na eɓɔkɔ, yokye: «Ɓato ɓa
Isalayɛlɛ na ɓa lote Ŋwaphongo, okyemela!
17 Ŋwaphongo owa ɓato ɓa Isalayɛlɛ owa ɔlɔ ɓa ango ɓa ɓanga, na ɓato
ɓa tomba yo imbɛlɛ sa ɓaka ɓɛ́ɛ o mokyisi ŋwa Ezipito wa tɔkɔlɔ yo na
eɓɔkɔ yɛ ekusi onte ya ɓɛ.
18 Phɛnɛphɛ mbula mako mane, akuyaka na moɓesi ŋwa ɓɛ́ɛ o bokye.
19 Emba waɔtɔ yo maɓota sambo o mokyisi ŋwa Kanana, amba kaɓa
mokyisi ŋwa ɓɛ́ɛ ilaka
20 phɛnɛphɛ na mbula mikama mine mbuka mako matano. Emba sima
mɛ, amba ya ambya ɓananga nɔnɔ o imbɛlɛ saka moimosi Samwɛlɛ.
21 Emba tata wamɔ, ɓamba ya onga mokonzi mɔnɔmɔ. Ŋwaphongo
amba ya ɓaphɛ Saolo ŋwana wa Kyisi, moto wa iɓota sa Ɓenzamɛ, phɔ ya
mbula mako mane.

22 Wamolɛ ɓɛ, amba ya ɓaphɛ Davidi oɓokye aɓe mokonzi ŋwa ɓɛ. Phɔ
yɛ amba na wɔ yokye: “Nazwe Davidi, ŋwana wa Yese, moto olongoɓa o
ndondo ya nga, owa mokyela maphɔɔ masɔ ɓoozingye nga.”
23 O iɓota sɛ, Ŋwaphongo, ɓo waikaka yo mbunu, atɔkɔlɛlɛkyɛ Isalayɛlɛ
Mobikye Yesu.
24 O ɓoo pha iya sɛ, Yoane ateyaka phanza ɓato ɓasɔ ɓa Isalayɛlɛ
ɓatisimo ya iɓongola motema.
25 Wakoma Yoane iyunva etoma yɛ, awɔkɔ yokye: “Ɓɛɛ koumunya
oɓokye nga nali nza? Sili yo! Kasi kyeka oɓokye okoye o sima ya nga,
sikokyi na iyingola simbi ya bikoto ɓɛ.”»
26 «Ɓɛbiɓana ɓa iɓota sa Abalayama na ɓaalote Ŋwaphongo, maphɔɔ
ma ibika mama, ɓamatoma phɔ ya ɓanga.
27 Phɔ ɓato ɓa Yelusalɛmɛ na ɓakonzi ɓa ɓɛ, teɓaikyi moeɓa, na
wamoingya ɓɛ, ɓakokyisa maphɔɔ mawɔkɔ ɓaimosi, matangye ɓɛ́ɛ nkɔlɔ
ya saɓata isɔ.
28 Na waɓaka ɓɛ́ɛ sazwa ewele ya imoingya, ɓamba onga oka Pilata
oɓokye amoɓome.
29 Waunva ɓɛ́ɛ ikokya maphɔɔ masɔ maakoma ɓɛ́ɛ phɔ yɛ, ɓamba ya
mumanya o ekulusu, ɓaesi ya mokunda.
30 Kasi Ŋwaphongo amba ya mokundola onte ya ɓawe.
31 Iyo owatɔkɔlɛlɛkyɛ nkɔlɔ nzikye ɓato ɓautaka nɛ Galileya phɔ ya
ikyɛndɛ o Yelusalɛmɛ. Uŋwaŋwa eye, ɓɛ́ɛ ɓali manzoka mɛ oka ɓato.
32 Na ɓanga, toeyimole Simo Elaa eye: Mbunu eyaikyelaka ɓɛ́ɛ ɓaango
ɓa ɓanga,
33 Ŋwaphongo aekokye esɔ phɔ ya ɓanga, ɓana ɓa ɓɛ, wakundola yo
Yesu, ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o zembo sa iɓale oɓokye:
Oli ŋwana wa nga,
inga, lɔlɔ, naeɓoti.
34 Omokundosi Ŋwaphongo onte ya ɓawe, etakule phɔlɔ,
eli nde ɓo wawɔkɔ yo, oɓokye:
“Namoephɛ mbolo isantu ya Davidi,
maphɔɔ ma phɛlɛ.”
35 Yango mɛna, kakule wɔ o elele eyɔkɔ yokye:
“Otolɛ moto mosantu wa wɛ oɓokye aphɔlɔ o ilita.”
36 Phɔ Davidi, wakyelela yo iɓota sɛ o imbɛlɛ sɛ, na ŋwango ŋwa
Ŋwaphongo, amba wa. Ɓamba ya mokunda phɛnɛphɛ na ɓaango, nɛ
aphɔlɔ.
37 Kasi yo owakundola Ŋwaphongo onte ya ɓawe, taika phɔlɔ.
38 Ɓande, oeɓe oɓokye eli phɔ yɛ simo ya ilimbisa masumu yeesi, na
ibutwa ɓato ɓa ɓosembo phate pha ikaka zwa ɓɛ̀ɛ na Moɓeko ŋwa Mose,
39 na nzela yɛ, moanosi musɔ abuto moto wa ɓosembo.
40 Omiɓanza, oɓokye maphɔɔ mawɔ ɓaimosi mango sa eyelela:
41 “Kyeka, ɓɛ̀ɛ ɓasemosi,
okamwe, olɛmɔ!
Phɔ, ɓo taɓaa ɓɛ̀ɛ na ɓomɔɔ, namokyela etoma yɔnɔyɔ,
oɓokye ɓo ɓaeyimosi yango
otoeyanole!”»
42 Wa itɔkɔlɔ, ɓamba ya ɓɔndɛlɛ Polo na Ɓalaɓa na ɓoikye oɓokye
ɓakule ya ɓaawɔlɛ phɔ ya lowɔ mɛ mɔkɔlɔ ŋwa saɓata ŋwa sima.

43 Wanyangwa ɓato ɓasɔ ɓaanganaka, Ɓayuda ɓaikye na ɓato ɓasuu
ɓaakumole Ŋwaphongo, ɓamba ya ɓenga Polo na Ɓalaɓa. Ɓaɓalenzaka
oɓokye ɓaphile ɓophɛlɛlu ngolu ya Ŋwaphongo.

Polo na Ɓalaɓa bakyɛ oka ɓato ɓate ɓali Ɓayuda

44 Wakoma saɓata, phanɛphɛ mokyisi mobimba ŋwamba yaangana phɔ
ya iyoka maphɔɔ ma Nkolo.
45 Wa wɛnɛ Ɓayuda moluku ŋwa ɓato, ɓaesi ya tnda na zuwa, abuto
iikyela maphɔɔ ma Polo ziko, ɓamotole.
46 Polo na Ɓalaɓa, na mwiya, ɓamba ɓabuyisela ɓɛkye: «Eɓakyi oɓokye
maphɔɔ ma Ŋwaphongo ɓata mateya ɓɛ̀ɛ phanza. Kasi phɔ ɓɛ̀ɛ omalɛ,
tokokyi na ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ. Yango mɛna tokyɛ oka ɓato bate ɓali
Ɓayuda.
47 Phɔ Nkolo awɔ na ɓanga ɓaɓona:
“Naekyesi ndokolo tala ya
na maɓota phɔ ya ikyɛ na
Simo yanga nɔnɔ
o mbomela ya mokyisi!”»
48 Waoka ɓaate ɓali Ɓayuda ɓaaɓona, na nkyisa, ɓabuto ikumbela
maphɔɔ ma Nkolo, emba ɓasɔ ɓaɔlɔmɔkɔ phɔ ya ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ
ɓamba butwa ɓaanosi.
49 Maphɔɔ ma Nkolo mamba ya nyangwa o mokyisi munsɔ.
50 Kasi Ɓayuda ɓamba ya losa ɓaɓasi ɓa kaa ɓakumole Ŋwaphongo na
onte ya bankumu ɓa mokyisi, ɓalukaka inyɔkɔlɔ Polo na Ɓalaɓa, emba
ɓamba ya ɓawiinya o manyɛtɛ ma ɓɛ.
51 Kasi ɓɛ, ɓamba ya lasa mobulubutu ŋwa makolo ma ɓɛ, ɓamba yakyɛ
o Ikoniumu.
52 Kasi ɓaekosi ɓatondaka na nkyisa na ná Ɓolɔɓɔ Ɓosantu.

14

Polo na Ɓalaɓa o Ikoniumu

1 O Ikoniumu, wakula lekana nde ɓomɔ. Polo na Ɓalaɓa ɓamba ya kyɛ
nyɔlɔ o ingambi sa Ɓayuda sa makyita. Ɓamba ya wɔ na ndengye yɔnɔyɔ
oɓokye Ɓayuda na Ɓaela ɓaikye ɓabutwaka ɓaanosi.
2 Kasi Ɓayuda ɓayɔkɔ ɓate ɓaikaka anola, ɓamba losa ɓapakano oɓokye
ɓaɓe na maumunya maɓe phɔ ya ɓɛbi.
3 Na ɓo ɓomɔ, ɓakyelaka nkɔlɔ nzikye o Ikoniumu. Ɓaɓaka ɓawɔ nde
pwapwa phɔ ya Nkolo na phɔ ya maphɔɔ ma ngɔlu yɛ. Aɓaphɛkyɛ mwiya
ŋwa ikyela na maɓokɔ ma ɓɛ́ɛ bilembetele na bilekyesako.
4 Moluku ŋwa ɓato ɓa mokyisi ŋwamba kaɓana. Ɓana ɓaɓaka mbale
na Ɓayuda, ɓayɔkɔ mbale na ɓatoma.
5 Ɓapakano na Ɓayuda na ɓakonzi ɓa ɓɛ́ɛ ɓamba kana inyɔkɔlɔ na
iɓoma ɓatoma na maɓanga.
6 Waawɛnɛ ɓɛ́ɛ ɓaɓona, ɓamba ya lota mbale ya nkyisi ya Likaoni, Listrɛ
na Dɛrbɛ, na o nkyisi ili phɛnɛphɛ na yango.
7 Omɔ, ɓabuto nde iimola Simo Elaa.

Polo na Ɓalaɓa o Listrɛ

8 O Listrɛ, moto mɔnɔmɔ munɛnɛ aɓaka omɔ, taikaka ɓa katɛmɛ.
Makolo mɛ manyiɓa uta o ibu sa nyango, taikaka na ɓa katambule.
9 Amba oka Polo kawɔ. Polo amba ya molembetela, aesi ya wɛnɛ oɓokye
ali na ianola phɔ ya ibika,

10 Amba ya wɔ na ɓokusi yokye: «Tɛmɛ na makolo ma wɛ!» Emba amba
ya ngbɛngɔ, aɓuto itambula.
11 Waayawɛnɛ moluku ŋwa ɓato lowɔ lokyesi Polo, ɓamba ya aŋwana
na munɔkɔ ŋwa ɓɛ, ɓɛkye: «Ɓa Ŋwaphongo ɓamibuye ɓato, ɓauti o ikolo,
ɓaesi oka ɓanga!»
12 Ɓaɓangaka Ɓalaɓa «Zeyusu», emba Polo «Ɛrmɛsi», phɔ ya ɓaka yo
owa kpaka maloɓa.
13 Nganga wa Ŋwaphongo Zeyusu o nze ya iɓala, amba yaa na ɓalo
ɓa mangɔmbɛ na biɓoko ɓa ɓokonzi o nziɓo ya inyɔlɔ o mokyisi. Yo na
moluku ŋwa ɓato ɓamba okana oɓokye ɓaɓakaɓele ikaɓo.
14 Waaoka ɓatoma Ɓalaɓa na Polo lowɔ mɛ, ɓamba kakola bitobu ɓa ɓɛ,
ɓamba ya ngbɛngɔ bili moluku ŋwa ɓato na iyaŋwana
15 ɓɛkye: «Ɓato, phɔ ya'ye kokyele maphɔɔ mamana? Na ɓanga toli nde
ɓato ɓoli ɓɛ̀ɛ! Simo Elaa ekyeyimole ɓanga, eli nde oɓokye olɛ maphɔɔ
maaɓe obutwele Ŋwaphongo oli na ɓomɔɔ, owakyela ikolo na munse,
ebale eenɛnɛ na isɔ ili omɔ.
16 Wa phanza, alɛkyɛ maɓota masɔ maɓengye manzela ma ɓɛ́ɛ mamp-
enza.
17 Nzuka amiwɛninyaka na maphɔɔ malaa maakyele yo mama. Kasi
taika lɛ iɓawɛninya maphɔɔ malaa, phɔ kaɓatomele uta o ikolo mambula
na bipha bilaa, kaɓatonza na ntoma katonza na mandondo ma ɓɛ́ɛ na
nkyisa.»
18 Maphɔɔ mɛ temakokaka izibisa moluku ŋwa ɓato izele, phɔ ya oɓokye
ɓɛ́ɛ saɓaambisa mambeka.
19 Ɓoɓɛlɛ, o Antioshe na o Ikoniumu, wamba ya tɔkɔlɔ Ɓayuda ɓaya losa
moluku na ɓato. Ɓaesi ya ma Polo maɓanga, ɓamba ya tɔkɔlɔ nɛ o imbale
ya mokyisi, ɓaumunyaka oɓokye awe.
20 Kasi, wangana ɓaekosi wali yo, amba ya iŋwa ɓoɓɛlɛ amba ya nyɔlɔ
o mokyisi. Ɓo yana, yo na Ɓalaɓa ɓamba ya kyɛ o Dɛrbɛ.

Polo na Ɓalaɓa ɓabuto o Antioshe ya Siri

21 Sima ya iyimola Simo Elaa o mokyisi mɛ na izwa ɓaekosi ɓaikye omɔ,
ɓamba kula ya kyɛndɛ o Listrɛ, o Ikoniumu na o Antioshe.
22 Ɓakyɛkyɛ kuya mandondo ma ɓaekosi na iɓalenza oɓokye
ɓalendendale o ianola, ɓɛkyɛ: «Tosengyesi ilekana na minyɔkɔ miikye,
phɔ ya inyɔlɔ o Ɓokonzi pha Ŋwaphongo.»
23 O ingomba sɔnɔsɔ na sɔnɔsɔ, ɓaɓaɔlɛlɛkyɛ ɓankumu, ɓamba ɓɔndɛlɛ,
ɓamba na miima ntoma phɔ ya iɓaambya oka Nkolo owa anola ɓɛ.
24 Emba wakatisa ɓɛ́ɛ Pisidi, ɓamba ya kyɛ o Pamfili.
25 Wateya ɓɛ́ɛ maphɔɔ ma Ŋwaphongo o Pɛrgɛ, emba ɓamba ya kyɛndɛ
o Atali.
26 Omɔ, ɓamba ya kpela o masuwa, ɓabuto o Antioshe, wautaka ɓɛ,
elele eya ɓambyaka ɓɛ́ɛ o ngɔlu ya Ŋwaphongo phɔ ya etoma ekyeute
ɓɛ́ɛ ikyela.
27 Wakoma ɓɛ, ɓaesi ya angyinya Ingomba, ɓamba ɓaimola masɔ
makyela Ŋwaphongo na ɓɛ, na ndengye eyaingolaka yo moziɓo ŋwa
ianola phɔ ya ɓapakano.
28 Emba, ɓamba ya kɔkɔ omɔ ɓɛ́ɛ na ɓaekosi.

15

Tɔkɔ o Antioshe phɔ ya lowɔɔ la iɓɛlɛ

1 Ɓoɓɛlɛ, ɓato ɓayɔkɔ ɓamba uta o Yuda, ɓɛ́ɛ ɓalukaka iteya ɓɛbi ɓoɓo:
«Ɓɛ ɓoto miɓɛsi ɓokowɔ moɓeko ŋwa Mose, ɓɛ́ɛ tokokyi ibika.»
2 Tɔkɔ yamba tɔkɔlɔ, emba miko makusi mamba ɓa onte ya Polo na
Ɓalaɓa na ɓato mɛ. Ɓamba ya sukya oɓokye Polo, Ɓalaɓa na ɓato ɓasu
ɓakyɛ o Yelusalɛmɛ, ɓakyɛ zwana na ɓatoma na ɓakumu phɔ ya tɔkɔ mɛ.
Teɓaikaka ɓanolela, ɓaesi ya phalatana na ná ɓokusi phɔ ya lowɔ mɛ. Na
ɓomɔ, ɓaesi ya toma Polo, Ɓalaɓa na ɓato ɓayɔkɔ ɓa Antioshe oɓokye
ɓakyɛndɛ o Yelusalɛmɛ oka ɓatoma na ɓankumu, ɓawɔ lowɔ mɛ.

3 Ingomba ɓasungaka phɔ ya imbanga mɛ. Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya katisa
Fenikisi na Samaliya, ɓakyɛ mimola o waanola ɓato ɓaateɓali Ɓayuda
Yesu. Simo mɛ ya phɛkyɛ nde ɓɛ́ɛ ɓasɔ nkyisa na ɓoikye.
4 Wakoma ɓɛ́ɛ o Yelusalɛmɛ, ingomba ɓaakumbelaka, eɓe na ɓatoma na
ɓakumu, ɓaaimolaka isɔ yaakyelaka Ŋwaphongo na nzela ya ɓɛ.
5 Ɓaanosi ɓaayɔkɔ ɓa mbale ya Ɓafalisayi, ɓaesi ya tɛmɛ, ɓɛkye:
«Esengyesi oɓokye ɓaɓɛlɛ ɓaanosi ɓaateɓali Ɓayuda, ɓaɓatome na
ɓokusi ikokya moɓeko ŋwa Mose.»
6 Ɓatoma na ɓakumu ɓaesi ya angana phɔ ya ekola lowɔ mɛ.
7 Ɓaphalatanaka na ɓoikye. Sima, Petelo aesi ya tɛmɛ, yokye: «Ɓande,
koeɓe oɓokye Ŋwaphongo anzɔlɔ onte ya ɓɛ̀ɛ oɓokye naimole Simo Elaa
oka ɓato ɓaateɓali Ɓayuda, phɔ ɓa okye, ɓaanole.
8 Ŋwaphongo, okoeɓe mandondo ma ɓato, aɓaphɛ Ɓolɔɓɔ Ɓosantu ɓo
ŋwaalophɛ yo, phɔ ya iteya oɓokye ɓaanosi.
9 Taika lokyɛsinya na ŋwana ɓokyi ɓoɓo na ɓɛ, Ŋwaphongo akunyola
mandondo ma ɓɛ́ɛ phɔ ɓamoanola.
10 Kasi kolukye itoma ɓaanosi inyanya ephesi ewaa, na ɓankɔkɔ ɓa
ɓanga, na ɓanga toloikyi koka ienyanya. Komekye Ŋwaphongo ɓaɓona
phɔ ya'ye?
11 Kasi na ngɔlu ya Nkolo Yesu, ɓanga toanole oɓokye tobikyi ndengye
yɔnɔyɔ na ɓɛ.»
12 Ɓato ɓasɔ ɓaesi ya ikala ɓose, ɓaokyemele Ɓalaɓa na Polo ɓaɓaimole
bilekyesako na bilembetele bisɔ ɓiakyelaka Ŋwaphongo na nzela yɛ o nte
ya ɓato ɓaateɓali Ɓayuda.
13 Waunva iwɔ, Zake nɛ aesi ya wɔ, yokye: «Ɓande, inzokyemele!
14 Simo aimosi ɓo watataka Ŋwaphongo ikana oɓokye onte ya ɓato
ɓaateɓali Ɓayuda aɔlɔ iɓota sɔnɔsɔ siili sɛ.
15 Maphɔɔ maawɔ baimosi makoka na lowɔ mɛ, phɔ totangye o buku
pha Ŋwaphongo ɓoɓo:
16 Nkolo kawɔ ɓoɓo:
“Sima ya maphɔɔ mamana namokula ya,
Namotonga na ingambi sa Davidi saabukwaka, nasiinola, naasitɛyɛ,
17 Emba ɓato ɓayɔkɔ ɓasɔ ɓamoluka Nkolo,
eɓe na maɓota masɔ maɓanga nga oɓokye maɓe ma nga. Eye ɓooko wɔ
Nkolo.
18 Aebinyaka maphɔɔ mɛ mamana uta kalakala.”
19 Zake akuli wɔ, yokye: Yango mɛna, nawɛnɛ oɓokye tolokokyi iɓaphɛ
motema ɓolɔsi oka ɓaatebali Ɓayuda, ɓaanole Ŋwaphongo.
20 Kasi toɓakomele mokanda oɓokye toongye na ɓɛ, sa zaa nsoti ikyiambya
ɓɛ́ɛ oka manzambe ma bikyeko, sa kyela ɓondumba, sa zaa manyama
maawe na malongo o motema, sa zaa na malongo.

21 Phɔ nɔnɔ wa kalakala, ɓato ɓateya moɓeko ŋwa Mose o mokyisi
mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ, ɓamotangye na o mangambi ma makyita ma
Ɓayuda nkɔlɔ isɔ ya Saɓata.»

Mokanda mootomi ɓɛ́ɛ oka ɓaanosi ɓaateɓali Ɓayuda

22 Ɓoɓɛlɛ, ɓatoma, ɓakumu, na ingomba sisɔ ɓaesi ya kana oɓokye ɓaɔlɔ
ɓato onte ya ɓɛ, ɓaɓatome o Antioshe ɓɛ́ɛ na Polo na Ɓalaɓa. Ɓaesi ya
ɔlɔ Yuda okoɓangye ɓɛ́ɛ Ɓalasabas, na Silasi, ɓasɔ ɓaɓale ɓaɓaka ɓato ɓa
kaa onte ya ɓande na ɓɛ.
23 Ɓaphisaka mokanda moowɔ ɓoɓo: «Ɓande na ɓɛ̀ɛ, ɓatoma na
ɓankumu, ɓaɓeya ɓande na ɓɛ, ɓaateɓali Ɓayuda, ɓaazale o nkyisi iye:
Antioshe, Siri na Silisi.
24 Tooka oɓokye ɓana ɓato, ɓawaa ɓaateɓaika ɓanga phɛ nzela, ɓauta
oni, ɓaya bi omɔɔ, ɓaebunzinya na maphɔɔ maawɔ ɓɛ, ɓakyɛtitisa
mandondo ma ɓɛ̀ɛ.
25 Yango mɛna, tokani ɓanga ɓasɔ oɓokye toɔlɔ ɓato emba toetomele ɓɛ.
Ɓamoyaa molɔngɔ na ɓɛbi na ɓanga, Ɓalaɓa na Polo.
26 Ɓaambya ɓomɔ pha ɓɛ́ɛ phɔ ya etoma ya Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto.
27 Toetomesi Yuda na Silasi ɓaamoeyimola, ɓɛ́ɛ mampenza, maphɔɔ
maakomi ɓanga mamana.
28 Phɔ, na ɓanga na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, tokani oɓokye tolokokyi iephisa
ephesi esuu, kasi maphɔɔ masengyesi ɓɛ́ɛ ikyila mango mama:
29 Sa zaa nsoti ikyiambya ɓɛ́ɛ oka manzambe ma bikyeko, sa zaa
malongo, sa zaa manyama maawe na malongo o motema, sa kyela
ɓondumba. Ɓo omimanye mi maphɔɔ masɔ mamana, kokyele ɓolaa.
Oikalaka na ɓolaa.»
30 Emba ɓato mɛ ɓaatomaka ɓɛ, ɓamba ya kyɛndɛ, ɓakyɛ koma o
Antioshe. Ɓaesi ya angyinya ɓaanosi ɓasɔ, ɓaɓaphɛ mokanda mɛ.
31 Ɓaesi ya tanga mokanda mɛ, ɓato ɓasɔ ɓatondaka na nkyisa phɔ ya
maphɔɔ maaɓalenzaka na ɓɛ́ɛ o mokanda mɛ.
32 Yuda na Silasi, ɓɛ́ɛ mampenza ɓaɓaka ɓaimosi, ɓalenzaka ɓɛbi,
ɓaɓakuyaka na maphɔɔ maikye maawɔkɔ ɓɛ.
33 Ɓakutaka kɔkɔ na ɓɛ. Waakoma ɓɛ́ɛ wa ibutwa, ɓɛbi ɓaesi ya kyɛ
ɓaika, ɓɛ́ɛ o kyɛkyɛ na ɓolaa. Ɓamba ya butwa oka ɓaaɓatomaka. [
34 Kasi Silasi akanaka oɓokye kaikale omɔ.]
35 Ɓoɓɛlɛ Polo na Ɓalaɓa ɓamba ya ikala o Antioshe. Na ɓato ɓayɔkɔ
ɓaikye, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓaka ɓateya, ɓaimole Simo Elaa ya Nkolo.

Polo na Ɓalaɓa ɓakaɓwa

36 Sima ya ɓana nkɔlɔ, Polo aesi ya wɔ na Ɓalaɓa, yokye: «Tobutwe,
tokyɛ kyeka ɓande na ɓanga o nkyisi isɔ yaimolaka ɓanga Simo ya Nkolo,
tokyekye ndengye eli ɓɛ.»
37 Ɓalaɓa aɓaka na phowa ikyɛndɛ na Yoane, ookoɓangye ɓɛ́ɛ Malako.
38 Kasi Polo taikaka zinga oɓokye akyɛndɛ ɓɛ, phɔ aɓaikaka o mokyisi
na nkombo Pamfili, takulaka ɓakamba o etoma ya ɓɛ.
39 Baokaka na ɓokusi onte ya ɓɛ, ɓamba ya kaɓana. Ɓalaɓa akpe
Malako, abaa o masuwa, akyɛ o Shiprɛ.
40 Polo aɔsi Silasi, waunva ɓaanosi iɓaamba o maɓɔkɔ ma Ŋwaphongo
oɓokye aɓaɓanza na ngɔlu yɛ, ɓamba ya kyɛndɛ.
41 Ɓamba ya katisa Siri na Silisi, ɓalenzaka mangomba oɓokye ɓaikale
na ianola.

16

Timote atambusi na Polo na Silasi nzela yɔnɔyɔ

1 Polo aesi ya koma o Dɛrbɛ, na o Listrɛ. Moanosi mɔnɔmɔ aɓaka omɔ,
nkombo yɛ Tímote, nyango Moyuda, owaɓutwa Moklisto, kasi ango Moela.
2 Ɓande ɓaɓaka ɓazale o Listrɛ na o Ikoniumu, ɓaɓaka ɓawɔ oɓokye ali
moto molaa.
3 Polo aɓaka na phowa oɓokye Timote atambulakye nɛ molɔngɔ. Aesi
ya mɔkpa, ɓamoɓɛsi phɔ Ɓayuda, ɓaaɓaka o nkyisi mɛ, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaeɓaka
oɓokye ango ali Moela.
4 O nkyisi isɔ, yaaɓaka yo kalekane, ɓaimolaka ɓaanosi miɓeko miakpa
ɓatoma na ɓakumu ɓa Yelusalɛmɛ. Ɓaongaka na oɓokye ɓakokya miɓeko
mɛ.
5 Mangomba mabutwaka na ianola sikusi, motiya ŋwa ɓato ŋwaɓaka
moɓakisame nkɔlɔ isɔ.

Polo alɔti ndɔtɔ o mokyisi na nkombo Troas

6 Ɓolɔɓɔ Ɓosantu aɓakatelaka oɓokye sa imola Simo ya Ŋwaphongo o
nkyisi ya Azi. Yango mɛna aesi ya katisa o nkyisi iye: Friji na Galati.
7 Wakomaka phɛnɛphɛ na Misi, alukaka ikyɛndɛ o Ɓitini. Kasi Ɓolɔɓɔ
pha Yesu tephawaikaka ɓaɓenisa ikyɛndɛ omɔ.
8 Ɓoɓɛlɛ, aesi ya katisa Misi, akyɛ o ibongu siiɓangye ɓɛ́ɛ Troas.
9 Wa mokɔlɔ, Polo aesi ya lɔtɔ ndɔtɔ awɛni moto mɔnɔmɔ wa
Makedoniya atɛmi, kamoɓɔndɛlɛ, yokye: «Lekana o Makedoniya, oya
losunga!»
10 Sima ya ndɔtɔ mɛ ya Polo, sa kɔkɔ, ɓanga toesi ya luka nzela ya
ikyɛndɛ o Makedoniya, phɔ toeɓaka oɓokye Ŋwaphongo kaloɓangye ikyɛ
imola Simo Elaa oka ɓato ɓa mokyisi mɛ.

O mokyisi na nkombo Filipi

11 Tokpe masuwa o Troas, tokyɛ o esanga na nkombo Samotras, ɓo yana
toleka o Neapolis.
12 Toesi ya mana omɔ, tokyɛ o Filipi, mokyisi munɛnɛ ŋwa Makedoniya,
ŋwazalaka Ɓaloma. Tokyelaka nkɔlɔ nzikye o mokyisi mɛ.
13 Mokɔlɔ ŋwa Saɓata, toesi ya tɔkɔlɔ, toikyi mokyisi, tokyɛ o mokukulu
ŋwa eɓale, toumunyaka oɓokye tomozwa elele ekyesambele Ɓayuda omɔ.
Toesi ya zala, towɛni na ɓaɓasi ɓaanganaka wamɔ.
14 Mɔnɔmɔ na ɓaɓasi mɛ, nkombo yɛ Lidi, mokyisi nwɛ Tiyatire, aɓaka
moungye wa bitobu bilaa ɓa mangola, aɓaka ŋwaŋwasi okosambele
Ŋwaphongo. Waɓa ɓanga towɔ, aɓaka kalookye. Nkolo aesi ya ingola
ndondo yɛ oɓokye aanole maphɔɔ maawɔkɔ Polo.
15 Ɓaesi ya moɓatisa, eɓe na iɓota sɛ. Ɓoɓɛlɛ, aloɓangyi oka yɛ, yokye:
Ɓo koanole phɛlɛ oɓokye nali moanosi wa Nkolo, yaka ya kyɛ ɓa o ingambi
sa nga. Alokandindisaka oɓokye toanole.

O motema ŋwa ɓɔlɔkɔ o Filipi

16 Mokɔlɔ mɔnɔmɔ waɓa ɓanga tokyɛndɛ o elele ya iɓɔndɛlɛ, moombo
mɔnɔmɔ ŋwa ŋwaŋwasi aesi ya vana na ɓanga: Aɓaka na ɓolɔɓɔ ɓoɓe
onte yɛ, phaɓaka ɓomotome imola maphɔɔ maamoya. Azwelaka ɓakolo
ɓɛ́ɛ ɓaphalanga ɓaikye mi etoma mɛ.
17 Aesi ya butwa iloɓenga, ɓanga na Polo. Aɓaka kaŋwane yokye: «Ɓato
ɓaɓa ɓali ɓato ɓa Ŋwaphongo owa ikolo, ɓaeteya nzela eya ibika.»
18 Akyelaka ɓaɓona nkɔlɔ nzikye. Polo aesi ya wɛnɛ eempi, amba ya
miekpinya, awɔ na ɓolɔɓɔ mɛ, yokye: «Na nkombo ya Yesu Klisto, nawɔ

na wɛ oɓokye otɔkɔlɔ onte yɛ!» Mina wamɔ, ɓolɔɓɔ mɛ ɓotɔkɔsi onte ya
moombo mɛ.
19 Waawɛnɛ ɓakolo ɓa moombo mɛ oɓokye teɓakokyi ikula zwa
ɓaphalanga na nzela yɛ, ɓaesi ya akya Polo na Silasi, ɓakyɛ na ɓɛ́ɛ o elele
eya zando oɓoo pha ɓakonzi.
20 Wakoma ɓɛ́ɛ oɓoo pha ɓananga mɛ, ɓɛkye: «Ɓato ɓaɓa ɓali Ɓayuda.
Ɓaambya mobulu o mokyisi ŋwa ɓanga.
21 Ɓateya ɓonkɔkɔ ɓolokatele moɓeko ŋwa ɓanga oɓokye ɓanga
Ɓaloma, tolokokyi iɓoanola na iɓokyelela.»

22 Eɓoko ya ɓato mɛ ɓaesi ya ɓasonga nɔkɔ. Ɓananga ɓa Ɓaloma ɓaesi
ya ɓatomisa oɓokye ɓamanya Polo na Silasi bitobu, ɓaɓawande phimbo.
23 Waunva ɓɛ́ɛ iɓawanda phimbo na ɓoikye, aɓavakyi o bɔlɔkɔ, ɓawɔ
na moto ookokyɛngɛlɛ oɓokye aɓakyɛngyɛlɛ na ɓolaa.
24 Mokyɛngyɛsi mɛ, waoka yo ɓaɓona, aesi ya ɓanyɔsa o etee ya bɔlɔkɔ
eya motema, ɓaɓanyɔsɛkye makolo o motema ŋwa maɓaya manɛnɛ.

25 Wa molengyela, Polo na Silasi ɓaɓaka ɓaɓɔndɛlɛ, ɓatuɓe phɔ ya
ikumbela Ŋwaphongo, ɓato ɓaayɔkɔ ɓa bɔlɔkɔ ɓaɓaka ɓaɓaokye.
26 Iɓalakana ɓoɓo, manyɛtɛ mabuto inyingana na ɓokusi, manyingyinye
na bɔlɔkɔ, bikomba bisɔ biziɓo, nyɔlɔlɔ ya ɓato ɓasɔ ɓa bɔlɔkɔ yiingo.
27 Mokyɛngyɛsi aesi ya umwa, wawɛnɛ yo oɓokye bikoma ɓa bɔlɔkɔ
biikasi pha, aesi ya pka mumphata nwɛ oɓokye kamibome, phɔ abuyaka
oɓokye ɓato ɓa bɔlɔkɔ ɓasɔ ɓaloti.
28 Kasi Polo aesi ya aŋwana na ɓokusi, yokye: «Sa mikyela lowɔ! Ɓanga
ɓasɔ toli wawa!»
29 Ɓoɓɛlɛ, mokyɛngyɛsi aesi ya onga tala, anyɔsi izele o motema,
katɛkyɛnɛlɛ na sina inganga, aesi ya mivaka o makolo ma Polo na Silasi.
30 Aesi ya ɓatɔkɔlɔ o nze, yokye: «Ɓatata, nakyele ɓo oɓokye nabikye?»
31 Ɓɛkye: «Anola Nkolo Yesu, wamobika, na wɛ, na iɓota sa wɛ.»

32 Ɓaesi ya moimola Simo ya Nkolo, yo na ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka o ingambi
sɛ.
33 Na sina imbɛlɛ mɛ sa mokɔlɔ, mokyɛngyɛsi aesi ya ɓakpa oka yɛ,
aɓakunyosi maphota ma ɓɛ. Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya moɓatisa yo na iɓota sɛ
sisɔ.
34 Amba ya nyɔsa Polo na Silasi o ingambi sɛ, aɓaphɛ ntoma ya izaa.
Moto mɛ na iɓota sɛ sisɔ ɓatondaka na nkyisa phɔ ɓaanolaka Ŋwaphongo.
35 Wayɛ bunya, ɓananga ɓa Ɓaloma ɓaesi ya toma ɓato oɓokye ɓakyɛ
wɔ na mokyɛngyɛsi, ɓatɔkɔlɔ ɓato ɓaɓana.
36 Mokyɛngyɛsi aesi ya imola Polo, yokye: «Ɓananga ɓatomi ɓato iya
imola oɓokye ɓaetɔkɔlɔ. Uŋwaŋwa ye, emba tɔkɔlɔ, okyɛndɛ na ɓolaa.»
37 Kasi Polo aesi ya wɔ na ɓato mɛ, yokye: «Ɓalowanda phimbo o miyo
ma ɓato ɓasɔ, mɛna sa taa lotenela ɓolombe, ɓanga toli ɓato ɓa Loma!
Ɓalovakyi o Ɓɔlɔkɔ. Uŋwaŋwa ye, ɓakule luka ilotɔkɔlɔ mi iɓombo? Pha!
Ɓaya lotɔkɔlɔ ɓɛ́ɛ mampenza!»

38 Ɓato ɓaatomaka ɓɛ́ɛ ɓaesi ya kyɛ imola maphɔɔ mɛ oka ɓananga ɓa
Ɓaloma. Ɓananga mɛ ɓailaka, waoka ɓɛ́ɛ oɓokye Polo na Sila ɓali ɓato
ɓa Loma.
39 Emba ɓamba ya kyɛ ɓaonga ɓolimbisi, ɓaɓatɔkɔsi o bɔlɔkɔ, ɓamba
ya onga na ɓɛ́ɛ oɓokye ɓamane o mokyisi mɛ.
40 Watɔkɔlɔ Polo na Silasi o bolɔkɔ, aesi ya kyɛndɛ oka Lidi. Waunva
ɓɛ́ɛ ikyeka ɓande na ɓɛ, na iɓalenza, ɓamba ya kyɛndɛ.

17

Polo na Silasi o Tesaloniki

1 Ɓaesi ya lekana o Afipolis na Apoloni, ɓakyɛ koma o Tesaloniki
waaɓaka ingambi sa makyita sa Ɓayuda.
2 Polo, ɓo wamɛlɛ yo, amba ya nyɔlɔ o ingambi sa makyita sa Ɓayuda,
awɔnɔkɔ na ɓɛ̀ɛ ɓa Saɓata ɓaato mi makomi ma Ŋwaphongo.
3 Aɓalimɓolelaka makomi mɛ, aɓateyaka, yokye: «Esengyesi oɓokye
Masiya awɛnɛ ɓolɔsi, awe, akundwe onte ya ɓawe.» Aɓawɔlɛkyɛ, yokye:
«Yesu okoeyimole nga, eli yo Masiya.»
4 Ɓana onte ya ɓɛ, ɓaesi ya anola ɓaɓengyi na Polo na Silasi. Na moluku
ŋwa Ɓaela ɓaaɓaka ɓasambele Ŋwaphongo, na ɓaɓasi ɓaikye ɓa kaa.
5 Kasi Ɓayuda ɓatondaka na zuwa. Ɓaesi ya kpa ɓana nzoɓo ɓaazwaka
ɓɛ́ɛ o nzela, ɓakyɛ angyinya eɓoko ya ɓato. Ɓamba yaambya mobulu onte
ya mokyisi. Ɓaesi ya kyɛndɛ o ingambi sa Yasona, ikyɛ luka Polo na Silasi
oɓokye ɓakyɛ na ɓɛ́ɛ o ɓoo pha ɓato ɓasɔ ɓa Tesaloniki.
6 Waɓa ɓɛ́ɛ sa ɓazwa, ɓaesi yaakya Yasona na ɓɛbi ɓayɔkɔ, ɓakyɛ na
ɓɛ́ɛ o ɓoo pha ɓananga ɓa mokyisi, ɓaaŋwanaka, ɓɛkye: «Ɓato ɓaɓa
ɓabunzinye maumunya ma munse munsɔ, uŋwaŋwa ye ɓaesi ya koma
wawa!
7 Yasona aɓabuye oka yɛ! Ɓato mɛ ɓasɔ ɓaɔtɔ miɓeko ma Moangyesi
Kaisala, awɔ oɓokye mokonzi mosuu ali, nkomo yɛ Yesu.»
8 Maphɔɔ mamana maesi ya phɛ ɓato ɓasɔ na ɓananga ɓa mokyisi yɔɔ.
9 Yasona na ɓɛbi mɛ ɓayɔkɔ ɓaesi ya tukya ɓaphalanga oka ɓananga ɓa
mokyisi, ɓamba ya ɓalɛ, ɓakyɛ.

Polo na Silasi o Bere

10 Waamokɔlɔ ɓande ɓaesi ya toma Polo na Silasi o Bere. Waakoma ɓɛ́ɛ
omɔ, ɓaesi ya kyɛ nyɔlɔ o ingambi sa makyita sa Ɓayuda.
11 Ɓayuda mɛ ɓaɓaka ɓato ɓalaa ileka ɓaa Tesaloniki. Ɓaesi ya anola
Simo ya Ŋwaphongo na motema molaa. Ɓaɓaka ɓaekole makomi nkɔlɔ
isɔ, oɓokye ɓaeɓe maphɔɔ maaɓaka Polo kawɔ mali phɛlɛ.
12 Ɓato ɓaikye onte ya ɓɛ́ɛ ɓamba ya anola, onte ya Ɓaela, ɓato ɓaikye
ɓa kaa, ɓaɓasi na ɓampele, ɓamba ya anola mɛ.
13 Kasi waoka Ɓayuda ɓa Tesaloniki oɓokye Polo akyɛ imola Simo ya
Ŋwaphongo o Bere, ɓamba ya kyɛndɛ omɔ, ɓakyɛ losa moluku ŋwa ɓato
na iɓabunzinya maumunya.
14 Sakɔkɔ, ɓande ɓaesi ya loya Polo mopha ŋwa maa manɛnɛ, Silasi na
Timote ɓaikalaka o Bere.
15 Ɓaakyɛkyɛ na Polo, ɓamba kyɛ moika nɔnɔ o Atɛnɛ. Emba waya
butwa ɓɛ́ɛ o Bere, Polo amba ya lɔngɔlɔ Silasi na Timote oɓokye
ɓamoɓengye izele.

Polo o Atɛnɛ

16 Waaɓa Polo kaziya Silasi na Timote o Atɛnɛ, aokaka ɓolɔsi o ndondo yɛ
na ɓoikye iwɛnɛ ndengye eyatonda mokyisi mɛ na manzambe ma bikyeko.
17 Ateyaka o Ingambi sa makyita, yo na Ɓayuda, na ná ɓato ɓaateɓali
Ɓayuda, ɓaasambele Ŋwaphongo. Na o zando, ateyaka nkɔlɔ isɔ ɓato
ɓaavanaka nɛ wamɔ.
18 Ɓateye ɓa Epikiriɛ na ɓa Stoisiɛ ɓawɔnɔkɔ nɛ. Ɓana ɓɛkye: «Nyaewɔ
oyo kalukye wɔɔ ɓo?» Ɓayɔkɔ, waoka ɓɛ́ɛ Polo kaimole Simo ya Yesu,
na maphɔɔ ma ikundwa sa ɓawe, ɓɛkye: «Kolo kaloimole manzambe
masuu.»

19 Ɓaesi ya mokpa, ɓakyɛ nɛ o ɓo pha ɓananga ɓaangane o ngomba ya
Aaropaje, ɓawɔ nɛ, ɓɛkye: «Mateya mɛ manyakune maateya wɛ mali iye?
Ɓanga tozingye imaeɓa,
20 phɔ matoo ma ɓanga maokyi maphɔɔ ma inganga, tolukye eeɓa
maphɔɔ mɛ malukye iwɔ ɓo.»
21 Na ɓomɔ ɓato ɓasɔ ɓa Atɛnɛ, na ɓabutu ɓaya onte ya ɓɛ, etoma ya
ɓɛ́ɛ yabutwaka nde iwɔkɔ na iokaka maphɔɔ manyakune.
22 Polo aesi ya tɛmɛ o ntante ya ɓananga, yokye: «Ɓɛ ɓato ɓa Atɛnɛ,
nawɔ na ɓɛ́ɛ oɓokye oli phɛlɛ ɓaakolo ɓasambesi.
23 Phɔ, waɓe nga nalekane o mokyisi ŋwa ɓɛ, nawɛni bikyeko biisambele
ɓɛ, nawɛni na mɛsa elele yɔnɔyɔ ekyeambya ɓɛ́ɛ mandaa, ɓakoma o ikolo
ɓoɓo: “Oka nzambe otoeɓane.” Iyo okosambele ɓɛ́ɛ sa moeɓa, eli yo
okoeyimole nga.
24 Ŋwaphongo owakyela mokyisi na isɔ ili omɔ, ali Nkolo ya ikolo na ya
munse, taazale o ɓatempelo, ɓaatonga ɓato.
25 Tasengyesi na oɓokye ɓato ɓamophɛ eɓe na ekpele iye, phɔ eli yo
okophɛ ɓato ɓasɔ ɓomɔɔ na mpema ná mbolo isɔ.
26 Uta na moto mɔnɔmɔ, akyela maɓota masɔ, oɓokye ɓazale o munse
munsɔ. Aɓamekyela imbɛlɛ sa elanga na sa mampela, na mandelo ma
makyito maasengyesi ɓɛ́ɛ izala.
27 Akyela ɓaɓona phɔ ɓato ɓamolukye, na ɓo bazwe kamba phɔ ya
imoluka, naa ɓakokyi imozwa. O solongo, Ŋwaphongo tali itakye na
ɓanga ɓasɔ.
28 Phɔ “eli yo moto okolophɛ ɓomɔɔ, na ɓokusi pha ikyɛ mitambula. Toli
o munse mumu nde phɔ yɛ.” Na ɓakombi ɓa ɓɛ́ɛ ɓaayɔkɔ, ɓɛkye:
“Na ɓanga, toli ɓana ɓɛ́ɛ mɛ.”
29 Ɓo oli ɓanga ɓana ɓɛ, tolokokyi umunya oɓokye Ŋwaphongo akokaa
na bikyeko ɓa itela, eɓe ɓa ebuni ya motiya, eɓe ɓa iɓanga, mbolo
yaakyelama na maumunya ma moto.
30 Ŋwaphongo taakule ɓenga imbɛlɛ saatesaikaka moeɓa ɓato. Kasi
uŋwaŋwa eye kaimole ɓato ɓasɔ, o bilele bisɔ, oɓokye ɓaɓongole ntema
ya ɓɛ.
31 Phɔ ameka mokɔlɔ mɔnɔmɔ ŋwamotenela yo munse munsɔ phaakolo
ɓolombe, na nzela ya moto owa somya yo. Ateya ɓato ɓasɔ, ɓo wakundola
yo moto mɛ onte ya ɓawe oɓokye eli phɛlɛ.»
32 Waoka ɓɛ́ɛ Polo kawɔ na ikundwa sa ɓawe, ɓana ɓamoɛkyɛkyɛ,
ɓayɔkɔ ɓɛkye: «Tomokula eyoka kowɔ lowɔɔ lalona mokɔlɔ mosuu.»
33 Ɓoɓɛlɛ, Polo aesi ya mana onte ya ɓɛ, akyɛ.
34 Ɓana ɓamoɓengaka, ɓamba ya anola, onte ya ɓɛ, yaɓaka Denisi,
mɔnɔmɔ na ɓananga ɓaangane o ngomba ya Aeropaje, na ŋwaŋwasi
mɔnɔmɔ na nkombo Damaris, na ɓato ɓasuu mɛ.

18

Polo na Silasi o Koliti

1 Sima ya maphɔɔ mamana, Polo aesi ya mana o Atɛnɛ, akyɛ o Koliti.
2 Omɔ, akyɛ vana na Moyuda mɔnɔmɔ, nkombo yɛ Akilas, mokyisi nwɛ
Pɔntis. Iyo na ŋwaŋwasi wɛ, Prisilɛ, auta o Itali, phɔ moangyesi Klode
atomaka oɓokye Ɓayuda ɓasɔ ɓamane o Loma. Polo aesi ya kyɛ miɓanza
na ɓɛ.

3 Ɓowaɓaka yo kakyele etoma ndengye yɔnɔyɔ na ɓɛ, amba ya kyɛ zala
oka, ɓabuto ikyela etoma elele yɔnɔyɔ. Etoma ya ɓɛ́ɛ yaɓaka ya ikyele
ndalaku.
4 Nkɔlɔ isɔ ya Saɓata, Polo aɓaka kateya Ɓayuda na Ɓaela o ingambi sa
makyita. Alukaka oɓokye ɓasɔ ɓaanole.
5 Wauta Silasi na Timote o Makedoniya, ɓaesi, Polo amiambyaka imbɛlɛ
sisɔ iimolaka Simo ya Ŋwaphongo. Ateyaka Ɓayuda oɓokye Yesu ali
Masiya.
6 Kasi Ɓayuda, teɓaikaka moanola, ɓamotolaka. Ɓoɓɛlɛ, aesi ya ɓalasisa
mobulubutu ŋwa bitobu ɓɛ, yokye: «Ɓo ɓɛ̀ɛ obungyi, tekuli ɓa lowɔɔ la
nga, malongo ma ɓɛ́ɛ mali o moto ŋwa ɓɛ! Uŋwaŋwa ye, namokyɛndɛ
oka ɓato ɓaateɓali Ɓayuda.»
7 Aesi ya mana wamɔ, akyɛ oka moto mɔnɔmɔ owaɓaka kasambele
Ŋwaphongo, nkombo yɛ Tito Yusutu. Ingambi sa moto mɛ saɓaka
phɛnɛphɛ na ingambi sa makyita.
8 Krispus, mokonzi ŋwa ingambi sa makyita, aesi ya anola Nkolo, yo na
iɓota sɛ sisɔ. Ɓakoliti ɓaikye ɓaokaka Polo, ɓaesi ya anola mɛ, aɓaɓatise.
9 Waa mokɔlɔ, Nkolo aesi ya wɔ na Polo o ndɔtɔ, yokye: «Sa ila, saikala
ɓose, wɔkɔ nde ɓowɔ,
10 phɔ, inga, nali na wɛ elele yɔnɔyɔ. Moto etaeyakya oɓokye aekyele
ɓoɓe, phɔ ɓato ɓaikye o mokyisi mumu ɓali ɓa nga.»
11 Polo akyelaka o Koliti mbula yɔnɔyɔ na makombe motoɓa iimola ɓato
maloɓa ma Ŋwaphongo.
12 Wa imbɛlɛ saɓaka Galion moangyesi wa nkyisi ya Akaye, Ɓayuda
ɓaesi ya wangyela Polo na ɓoɓe. Ɓakyɛ nɛ o ɓoo pha ɓato ɓaasambisa
maphɔɔ.
13 Ɓɛkye: «Moto oyo katomisa ɓato oɓokye ɓasambele Ŋwaphongo na
ndengye eteɓenele moɓeko.»
14 Waluka Polo oɓokye kawɔ, Galion aesi ya wɔ na Ɓayuda, yokye: «Ɓo
eɓakyi oɓokye aɓomi moto, naa akyesi lowɔ lɔnɔlɔ loolekyi ɓoɓe, nde
naanolakyi iphunda sa ɓɛ̀ɛ, oo Ɓayuda, ndeoɓakyi na elongyi.
15 Kasi tɔkɔ ya ɓɛ̀ɛ oli yango nde phɔ ya ianola, phɔ ya ma nkombo na
miɓeko ma ɓɛ̀ɛ mampenza, mɛna ekyekyi ɓɛ̀ɛ! Nga sikokyi iɓa munanga
i maphɔɔ ma ndengye mɛna!»
16 Amba ya ɓawiinya o elele ekyeambe ɓɛ́ɛ maphɔɔ.
17 Ɓoɓɛlɛ, ɓasɔ ɓaesi ya akya Sositɛnɛ, mokonzi ŋwa ingami sa makyita
sa Ɓayuda, ɓabuto imowanda o ɓoo pha elele ekyeambe maphɔɔ. Kasi
Galion akyekaka nde ɓaɓona.

Polo abuto o Antioshe

18 Polo akulaka kɔkɔ o Koliti na ɓoikye. Ɓoɓɛlɛ, aikyi ika ɓɛbi,
abaa o masuwa, akyɛ o Siri, yo na Prisilɛ na Akilas. Oɓoo pha iba o
masuwa, amikololaka moto o Sasele, phɔ aunvaka nkɔlɔ yaalakyelaka yo
Ŋwaphongo.
19 Ɓaesi ya koma o Efese, Polo aikaka Prisilɛ na Akilas omɔ. Aesi ya kyɛ
nyɔlɔ o ingambi sa makyita sa Ɓayuda, kaikye ziiko omɔ na Ɓayuda.
20 Ɓaongaka nɛ oɓokye akɔkɔ omɔ, kasi yo taikaka anola.
21 Aikyi ɓaika, yokye: «Bo Ŋwaphongo azingyi, namokula ya oka ɓɛ.»
Aesi ya ba o masuwa o Efese, akyɛ.
22 Wakoma yo o Sezare, aesi ya uta, akyɛ o Yelusalɛmɛ phɔ ya iɓeya ɓɛbi
ɓa ingomba. Ɓoɓɛlɛ, amba ya kyɛndɛ o Antioshe.

23 Akyelaka ɓanaa nkɔlɔ omɔ. Amba kula ya kyɛndɛ, aakasi Galati na
Friji, alenze ianola sa ɓaekosi ɓasɔ.

Apolo akyɛ o Efese na o Koliti

24 Moyuda mɔnɔmɔ, nkombo yɛ Apolo, mokyisi nwɛ Alegizandri,
akomaka o Efese. Aɓaka moto mɔnɔmɔ wa yelaa ya iwɔɔ, aeɓaka makomi
ma Ŋwaphongo na ɓolaa.
25 Aunva ekola phanza maphɔɔ ma nzela ya Ŋwaphongo, aɓaka na
phowa ekusi, aimolaka, ateyaka nde maphɔɔ ma Yesu. Kasi yo, aeɓaka
nde iɓatisa saka Yoane.
26 Aesi ya tata iwɔ pwapwa o ingambi sa makyita. Prisilɛ na Akilas,
wamooka ɓɛ, ɓaesi ya mokpa, ɓakyɛ molimbolela nde maphɔɔ ma nzela
ya Ŋwaphongo.
27 Kasi waɓa Apolo na phowa ya ikyɛndɛ o Akaye, ɓɛbi ɓaesi ya
molenza mi lowɔɔ mɛ. Ɓakomi mokanda, ɓamotomesi ɓaanosi ɓa mokyisi
mɛ oɓokye ɓamokumbele na ɓolaa. Waakoma yo omɔ, asungaka ɓato
ɓaanolaka na ngɔlu ya Ŋwaphongo,
28 phɔ, anyɛtɛkyɛ phɛlɛ Ɓayuda, o miyo ma ɓato ɓasɔ, na maphɔɔ
maaɓawɔlɛkyɛ yo. Aɓateyaka o makomi ma Ŋwaphongo oɓokye Yesu
ali Masiya.

19

Polo o Efese

1 Wataaka ɓa Apolo o Koliti, Polo amba ya lekana o nkyisi ya mambale,
akyɛ koma o Efese. Azwe ɓaekosi ɓaayɔkɔ omɔ.
2 Aesi ya ɓatuna, yokye: «Waanola Ŋwaphongo, wazwa Ɓolɔɓɔ
Ɓosantu?» Ɓɛkye: «Ɓanga toloika na oka ɓawɔ oɓokye Ɓolɔɓɔ Ɓosantu
ali.»
3 Polo, yokye: «Emba wazwa iɓatisi siwaa?» Ɓɛkye: «Iɓatisi saaka
Yoane.»
4 Polo, yokye: «Yoane aɓaka kabatisa ɓaanolaka iɓongola mandondo ma
ɓɛ, ambaka wɔ na Ɓayuda, yokye: Ɓaanole owamoya o sima yɛ, kyelukye
iwɔ oɓokye Yesu.»
5 Waoka ɓɛ́ɛ ɓaɓona, ɓaesi ya ɓatisama na nkombo ya Nkolo Yesu.
6 Polo amba ya ɓatandela maɓɔkɔ, ɓaesi ya zwa Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, ɓabuto
iwɔ nɔkɔ nsuu, na imola Simo ya Ŋwaphongo.
7 Ɓato mɛ ɓaɓaka ɓasɔ phɛnɛphɛ iko mbuka iɓale.
8 Ɓoɓɛlɛ, Polo amba ya kyɛndɛ o ingambi sa makyita sa Ɓayuda,
aɓaimolaka pwapwa Simo ya Ŋwaphongo. Ɓalukaka oɓokye ɓato
ɓaamookye ɓaanole maphɔɔ ma ɓokonzi pha Ŋwaphongo. Akyelaka
ɓomɔ makombe maato.
9 Kasi ɓayɔkɔ ɓakyelaka moto ɓokusi, teɓaikaka ɓaanola, ɓatiyolaka
nzela ya Ŋwaphongo oɓoo pha ɓato ɓasɔ. Ɓoɓɛlɛ, Polo aesi ya ɓaika, akpe
ɓaekosi, akyɛ na ɓɛ, aɓateyaka nkɔlɔ isɔ o Ingambi sa kalasi ya Tiranus.
10 Akɔkɔkɔ omɔ mambula maɓale, emba na ɓomɔ, ɓato ɓasɔ ɓaazalaka
o Azi, Ɓayuda, na ɓaateɓali Ɓayuda, ɓamba ya oka Simo ya Ŋwaphongo.

Ɓana ɓa Sekewa

11 Ŋwaphongo akyelaka bilekyesako ɓa ikamwa na nzela ya Polo.
12 Yango mɛna, ɓato ɓaayɔkɔ ɓaphilelaka ɓato ɓa malɔsi, bitobu, na
bitato ɓaakumaka nzoto ya Polo. Malɔsi ma ɓato mɛ mamanaka, na
malɔɓɔ maɓe matɔkɔlɔkɔ o nte ya ɓɛ.

13 Ɓana Bayuda ɓaaɓaka ɓakyɛ mitambula phɔ ya iwinya malɔɓɔ maɓe
onte ya ɓato ɓa malɔsi, ɓaɓaka ɓatangye na nkomo ya Nkolo Yesu phɔ ya
itɔkɔlɔ malɔɓɔ mɛ. Ɓaɓaka ɓawɔ, ɓɛkye: «Na nkombo ya Yesu, okoteya
Polo, nawɔ na ɓɛ, malɔɓɔ maɓe, oɓokye otɔkɔlɔ!»
14 Ɓato ɓaaɓaka ɓakyele ɓaɓona, yaɓaka ɓana ɓa ɓampele sambo ɓa
nganga munɛnɛ, Moyuda, nkombo yɛ Sekewa.
15 Ɓolɔɓɔ ɓoɓe ɓoɓabuyise oɓokye: «Nga naeɓe Yesu, naeɓe na Polo,
kasi ɓɛ, oli ɓanza?»
16 Ɓoɓɛlɛ, moto owaɓaka na ɓolɔɓɔ ɓoɓe aesi ya mivaka miɓɛ. Aŋwani
na ɓɛ, aɓalekaka na mwiya, ɓaesi ya tɔkɔlɔ o iɓanda, ɓaloti ɓɛ́ɛ ɓasɔ
malumbu, ɓazokyi na maphota.
17 Ɓato ɓasɔ ɓa Efese, Ɓayuda na ɓaateɓali Ɓayuda, waoka lowɔ mɛ
ɓailaka, ɓabutwaka ikpa nkombo ya Nkolo Yesu na kaa ikye.
18 Ɓato ɓaikye ɓabutwaka ɓaanosi, ɓayakaka ya yaimola maphɔɔ
maakyelaka ɓɛ, ɓamaimolaka o ɓoo pha ɓato ɓasɔ.
19 Onte ya ɓato ɓaaɓaka na meete, ɓaikye ɓayakaka na nkanda ya meete,
ɓaitumbaka o miyo ma ɓato ɓasɔ. Watanga ɓɛ́ɛ nkanda mɛ, motiya ŋwa
yɛ ŋwakokanaka na ɓaphalanga ɓa biɓende nkoto mako matano (50.000).
20 Na ɓomɔ, na mwiya ŋwa Nkolo, Simo Elaa yanyangwaka na ɓoikye.

Tɔkɔ o Efese

21 Sima ya maphɔɔ mamana, Polo aesi ya kana ikatisa Makedoniya na
Akaye oɓokye akyɛndɛ o Yelusalɛmɛ. Yokye: «Ɓo nakomi omɔ, esengyesi
oɓokye nakome na o Loma.»
22 Atomaka ɓɛbi nɛ ɓaɓale ɓaamosungye o etoma, Timote na Eraste o
Makedoniya, kasi yo akulaka kuta kɔkɔ o nkyisi ya Azi.
23 Imbɛlɛ mɛ, tɔkɔ iikye yatɔkɔlɔkɔ phɔ ya maphɔɔ ma nzela ya Nkolo.
24 Motusi mɔnɔmɔ, nkombo yɛ Demetelius, aɓaka katule ɓatempelo ɓa
nzambe Artemis na eɓende ya motiya. Azwaka ɓaphalanga o etoma mɛ,
aphutaka na ɓolaa ɓaakyele nɛ.
25 Aesi ya aangana na ná ɓato ɓasuu ɓaakyele etoma ɓo ekyekyele yo.
Yokye: «Ɓande, koeɓe oɓokye ɓanga tobikye nde na etoma ekyekyele
ɓanga eye.
26 Ɓo kowɛnɛ, kombe na kula oka maphɔɔ maakyele Polo, yokye:
Manzambe maakyelama na nsɛ ya ɓato temali manzambe. Aɓongosi
maumunya ma ɓato ɓaikye. Teli nde wawa na wawa o Efese, kasi
phɛnɛphɛ nde o nkyisi ya Azi isɔ.
27 Lowɔ mɛ nde lɔɔti etoma ya ɓanga, nde lombi na kula buya tempelo
ya nzambe munɛnɛ owa ŋwaŋwasi, Artemis, ekpele pha, nzambe mɛ
okosambele ɓato ɓa Azi, na ɓato ɓa mokyisi munsɔ, nde takuli ɓa na kaa!»
28 Waoka ɓato maphɔɔ mamana, ɓatondaka na yɔɔ, ɓaaŋwanaka ɓɛkye:
«Ali nzambe munɛnɛ, Artemis wa Ɓaefese!»
29 Mokyisi munsɔ moesi ya tonda na tɔkɔ, ɓato ɓasɔ ɓawelane ikyɛndɛ
o elele ya maano. Ɓaakyaka na ɓato ɓa Makedoniya ɓaɓale ɓaaɓaka
ɓatambule na Polo elele yɔnɔyɔ o imbanga sɛ, Gayusu na Aristarke.
30 Polo aunvaka mitɔkɔlɔ o ɓo pha eɓoko ya ɓato, kasi ɓaekosi
ɓamokatelaka.
31 Ɓankumu ɓaayɔkɔ ɓa nkyisi ya Azi, ɓaali ɓikamba ɓa Polo,
ɓamolɔngɔlɔkɔ phɔ ya imoɓɔndɔ oɓokye yo sa kyɛndɛ o elele ya maano.
32 O elele eyaanganaka ɓato, tɔkɔ yalɔɓɔkɔ. Ɓaná ɓaaŋwane lowɔ lolo,
ɓaayɔkɔ ɓaaŋwane na lowɔ losuu, ɓaikye onte ya ɓɛ́ɛ teɓaikaka eɓa na
ntina eyaanganaka ɓɛ.

33 Ɓayuda Ɓamba ya lekyinya moto monɔmɔ o ɓoo pha eɓoko mɛ
na nkombo Alegizandre. Ɓato ɓaayɔkɔ ɓaaɓaka wamɔ ɓamoimolaka
maphɔɔ maalekanaka. Ɓoɓɛlɛ, Alegzandre aesi ya tomba eɓɔkɔ o ikolo,
alukaka iyambelela Ɓayuda.
34 Waeɓa ɓɛ́ɛ nde oɓokye ali Moyuda, ɓaesi ya aŋwana, ɓɛ́ɛ ɓasɔ mbala
yɔnɔyɔ, ɓɛkye: «Artemis wa Ɓafese! Ali nzambe munɛnɛ!» Ɓaaŋwanaka
ɓabona phɛnɛphɛ mangonga maɓale.
35 Emba nkumu monɔmɔ wa mokyisi mɛ, amba ya zibisa eɓoko ya
ɓato, yokye: «Bɛ Ɓaefese, ɓato ɓasɔ ɓaeɓe oɓokye mokyisi ŋwa Ɓaefese
ɓaɓanza tempelo ya omunɛnɛ, Artemis, na ekyeko yɛ eyauta o ikolo ya
kaa o se.
36 Moto takokyi ika ziiko na lowɔɔ mɛ. Na ɓomɔ, uya mɔ, oumunya o
ɓoo pha ikyela lowɔɔ.
37 Oesi na ɓato ɓaɓa wawa, kasi teɓaikyi ɔtɔ tempelo ya ɓanga, teɓaikyi
tola na nzambe ya ɓanga.
38 Ɓo Demetelius na ɓato ɓali na lowɔɔ na moto monɔmɔ, elele
ekyeambe ŋwambo eli, na ɓananga ɓali, ɓakyɛ songyela!
39 Ɓoli na lowɔ losuu la ituna, tooloɓɔngya waangane ɓato ɓasɔ ɓo kowɔ
moɓeko.
40 Mi maphɔɔ maleka lɔlɔ, iikasi ŋwana ɓokyi ɓoɓo, ɓalosongyele
oɓokye totɛmbi. Na ɓomɔ, otoloɓe na ná elongyi yɔnɔyɔ ya imola ɓato
ntina ya angana sisi.»
41 Waunva yo iwɔ ɓaɓona, aesi ya buya ɓato, ɓakyɛ mibutwa oka ɓɛ.

20

Polo o Makedoniya na o Grɛsɛ.

1 Waunva tɔkɔ, Polo amba yaangyinya ɓaanosi, aɓalenze, sima aesi ya
ɓaika, akyɛ o Makedoniya.
2 Alekanaka o nkyisi mɛ, kakyɛ milenza ɓaanosi na mateya maikye.
Ɓoɓɛlɛ, aesi ya kyɛndɛ o Grɛsɛ.
3 Akyelaka omɔ makombe maato. Aunvaka baa o masuwa phɔ akyɛndɛ
o Siri. Waoka yo oɓokye omɔ Ɓayuda ɓamowangyele, ɓoɓɛlɛ, aesi ya kana
ibutwa o nzela ya Makedoniya.
4 Ɓato ɓakyɛkyɛ moika ɓaɓa: Sopatele, ŋwana wa Pirus, mokyisi nwɛ
Bere, Aristarke na Sekundus, ɓato ɓa Tesaloniki, Galion moto wa Dɛrbɛ,
Timote, Tishikɛ na Trofime, ɓato ɓa Azi.
5 Moluku mɛ ɓakyɛkyɛ o ɓoo, ɓakyɛ loziya o Troas.
6 Ɓanga, sima ya eyenga ya umunya itɔkɔlɔ sa Ɓayisalaɛlɛ o Ezipito,
toesi ya baa o masuwa o Filipi. Sima ya nkɔlɔ itano, tokyɛ ɓazwa o Troas,
tokyelaka omɔ nkɔlɔ sambo.

Polo akuli kyɛ o Troas

7 Mokɔlɔ ŋwa pɔsɔ, wa nkɔkɔlɔ, toanganaka phɔ ya izaa, Polo awɔnɔkɔ
na ɓaekosi. Waaɓa oɓokye ɓamokyɛndɛ ɓoyana, aesi ya teya nɔnɔ waa
molengyela.
8 Ɓatala ɓaɓaka ɓaikye o ingambi saanganaka ɓanga o ikolo.
9 Munzenga mɔnɔmɔ, nkombo yɛ Etikos, azalaka o fɛnɛtɛlɛ. Imɓɛlɛ
saaɓaka Polo kateya nde ɓoteye, yo azwaka ebuu na ɓokusi, mi ena ebu,
aesi ya uta o etaze eya iyato, akaa nɔnɔ o se. Ɓamba ya motomba,
awelakyi.
10 Kasi Polo aesi ya uta, amiinye ooli munzenga mɛ, amokpe o maɓɔkɔ
mɛ, yokye: «Bɛ sa lota, taikyi wa. Ali mumɔ!»

11 Ɓoɓɛlɛ, akuli baa, ateni mapa, azee. Akulaka teya ɓoɓɛlɛ nɔnɔ wa
mumengu. Waunva yo, amba ya kyɛndɛ.
12 Ɓabutwaka na munzenga mɛ, abikyi na ná nzoto nkusi, ɓo waaka yo.
Lowɔɔ mɛ labuyaka ɓato ɓasɔ na nkyisa ɓoikye.

Polo akyɛ o Milɛtɛ

13 Ɓanga tokyɛkyɛ o ɓo oɓokye tobaa o masuwa maakyɛkyɛ na ɓanga
o Asos, mokyisi ŋwakanaka Polo oɓokye tomokpesa o masuwa, phɔ yo
mampenza azingaka itambula nzela mɛ na makolo.
14 Wakyɛ lozwa yo o Asos, tomokpese o masuwa, tokyɛ ɓanga ɓasɔ o
Mitilɛnɛ.
15 Toesi ya mana wamɔ, ɓoyana tokyɛ sɛmɛ, tokyekane na esanga ya
Kio. Mokɔlɔ ŋwa sima, toesi ya katisa o esanga ya Samos, sima ya mokɔlɔ
mamuna, tomba ya kyɛ sɛma o Milɛtɛ.
16 Polo taikaka zinga isɛmɛ o Efese, phɔ ya oɓokye yo sa ngɔmbɔnɔ
o nkyisi ya Azi. Aɓaka kawelane oɓokye, ɓo walongoɓa, ɓakome o
Yelusalɛmɛ o eyenga ya Pantekote.

Polo awɔ na ɓankumu ɓa Efese

17 Wasɛmɛ masuwa o Milɛtɛ, Polo aesi ya lɔngɔlɔ ɓakumu ɓa Efese
oɓokye ɓaya vana nɛ omɔ.
18 Waya koma ɓɛ́ɛ waali yo, yokye: «Ɓɛ koeɓe moɓesi ŋwa nga, nkɔlɔ
isɔ yaaɓaka nga na wawa tata nɔnɔ mokɔlɔ ŋwakomaka nga o Azi.
19 Nakyelelakyi Nkolo na imiuya sisɔ, na mbembe o matama nawɛnɛkyɛ
na mpasi phɔ ya maphɔɔ maaɓaka Ɓayuda ɓanvangyele.
20 Ɓo, koeɓe oɓokye sikyi ezitela maphɔɔ maakokyi iesunga, naeyimosi
masɔ, naeteye eɓe o ɓo pha ɓato ɓasɔ, eɓe o mangambi ma ɓɛ.
21 Naimosi Ɓayuda na ɓaateɓali Ɓayuda oɓokye ɓaɓongole mandondo
ma ɓɛ, ɓabutwe ɓato ɓa Ŋwaphongo, ɓaanole Nkolo wa ɓanga, Yesu.
22 Kyeka, uŋwaŋwa eye, nakyɛndɛ o Yelusalɛmɛ, o kontome Ɓolɔɓɔ
Ɓosantu, sieɓe maphɔɔ mamunzelela omɔ.
23 Naeɓe nde oɓokye o mokyisi na mokyisi mookyɛ nga, Ɓolɔɓɔ Ɓosantu
kanzimole nde phanza oɓokye bɔlɔkɔ na minyɔkɔ kyinziya.
24 Kasi phɔ ya nga, nawɛnɛ oɓokye ɓomɔ pha nga teɓoli na ntina, phowa
ya nga eli oɓokye nakomya imbanga sa nga o suka, naunve etoma empɛ
Nkolo Yesu, Imola Simo Elaa eya ngɔlu ya Ŋwaphongo.»
25 «Nalekanaka onte ya ɓasɔ ikyɛ mimola ɓokonzi pha Ŋwaphongo.
Kasi uŋwaŋwa ye, naeɓe oɓokye nɔnɔ mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ etaakule nvɛnɛ.
26 Yango mɛna, naewɔlɛ lɔlɔ oɓokye: Ɓo mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ abungyi nzela
ya Ŋwaphongo, tekuli ɓa lowɔ la nga,
27 phɔ sikyi ezita, naeyimosi maphɔɔ masɔ maaɓɔngya Ŋwaphongo.
28 Nde komiɓanza ɓɛ̀ɛ mampenza, nde koɓanza na ɓaanosi ɓasɔ. Ɓolɔɓɔ
Ɓosantu aekyesi ndokolo ɓaɔkɔsi ɓa mampate. Okambakye ingomba sa
Ŋwaphongo saaikola yo na malongo ma Sɔmi yɛ mampenza.
29 Naeɓe, ngakye: O sima ya nga, ɓo nakyɛ, ɓato ɓaali ndokolo mangɔɔ
maa vale, ɓamoya onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓamunyangola mampate.
30 Eɓe na onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓato ɓayɔkɔ ɓamobutwa iwɔ maphɔɔ maa ɓɔlɛ,
oɓokye ɓaanosi ɓaɓaɓengye.
31 Yango mɛna nde komiɓanza, umunyaka oɓokye mambula maato, na
moo na mokɔlɔ, na ná mbembe o matama, sikakyi lɛ iiyolela mɔnɔmɔ na
mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ.»

32 «Uŋwaŋwa eye, naeyikye o maɓɔkɔ ma Ŋwaphongo. Simo yɛ ya
ngɔlu yamoeɓanza. Eli na ikokyi sa iyelenza, na sa iephɛ ilaka saaɓomba
yo phɔ ya ɓato ɓasɔ.
33 Sikyi mengyela, eɓe ɓaphalanga, eɓe itela, eɓe bitobu ɓa moto.
34 Koeɓe ɓɛ̀ɛ mampenza oɓokye nakyelakyi etoma na maɓɔkɔ ma nga
mpenza, phɔ ya izwa isengyesi na nga na yaka ɓɛbi na nga.
35 O maphɔɔ masɔ mamana, mɛna naeteye oɓokye osengyesi ikyela
etoma, phɔ osungakye ɓato ɓaakaya. Toumunya maphɔɔ maawɔkɔ Nkolo
Yesu yo mpenza, oɓokye: “Nkyisa ya iphɛ, ilekyi nkyisa ya izwa!”»
36 Waunva Polo iwɔ ɓaɓona, amba ya kusama na maɓɔngɔ, yo na ɓɛ,
ɓaɓɔndɛsi.
37 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓabutwaka ilela, ɓaakyinyaka na Polo phɔ ya imophɛ mbɔtɔ
eya suka.
38 Ɓaɓaka na ngɔngɔ ɓoikye, phɔ Polo awɔkɔ na ɓɛ, yokye: Eteɓakule
mowɛnɛ. Ɓoɓɛlɛ, ɓamba ya kyɛ moika nɔnɔ o masuwa.

21

Ikyɛndɛ sa Polo o Yelusalɛmɛ

1 Waamana ɓanga oka ɓɛ, tokuli ya kpela o masuwa. Toesi ya kyɛndɛ
ɓoɓɛlɛ nɔnɔ o Kos. Ɓo yana, toesi ya kyɛ koma o esanga ya Rode, tomani
omɔ, tokyɛ o Patara.
2 Tozwaka omɔ masuwa maakyɛndɛ o Fenisi. Toesi ya baa o masuwa
mɛ, tokyɛ.
3 Toesi ya koma phɛnɛphɛ na esanga ya Shiprɛ, toesi ya mana o esanga
phɔ ya ikyɛndɛ mopha ŋwa Siri emba tomba kyɛ aɓwa o Tir, phɔ masuwa
maɓaka na mbolo ya iyaɓola omɔ.
4 Toesi ya kyela omɔ nkɔlɔ sambo phɔ tozwaka ɓaanosi, na nwiya ŋwa
Ɓolɔɓɔ Ɓosantu, ɓamba ya wɔ na Polo oɓokye yo sakyɛndɛ o Yelusalɛmɛ.
5 Wakokya ɓanga nkɔlɔ ya iɓa na ɓɛ, tomba kula ya ɓenga imbanga sa
ɓanga. Waɓa ɓanga totambule, ɓato ɓasɔ ɓamba ya kyɛ loika o eɓonga,
na ɓaɓasi na ɓana. O eɓonga, tomba ya kusama na maɓɔngɔ o mokululu
ŋwa maa maanɛnɛ, tomba ya ɓɔndɛlɛ.
6 Ɓoɓɛlɛ, tomba ya kaɓwana. Ɓanga tomba ya baa o masuwa, emba ɓɛ́ɛ
ɓamba ya butwa oka ɓɛ.
7 Kasi phɔ ya ɓanga, wa uta ɓanga o Tir, wakatisa ɓanga, tomba ya
koma o Ptolemais, emba waaunva ɓanga iɓeya ɓɛbi, tomba ya kyela na
ɓɛ́ɛ mokɔlɔ mɔnɔmɔ.
8 Ɓo yana, toesi ya lekana, tokyɛ koma o Sezare. Omɔ, tokyɛ uta o
ingambi sa moteye wa Simo Elaa, nkombo yɛ Filipe, mɔnɔmɔ na ɓateye,
emba tomba zala oka yɛ.
9 Aɓaka na ɓana ɓa ɓaɓasi ɓane, ɓali sa taa eɓa ɓampele, ɓaɓaka
ɓaimole maphɔɔ maute oka Ŋwaphongo.
10 Wakyela ɓanga nkɔlɔ nzikye omɔ, yamba ya moimosi mɔnɔmɔ wa
Yuda na nkombo Agabusu.
11 Waya lokyeka yo, amba ya kpa nkamba ya Polo, amba ya mikanga
na yango na maɓɔkɔ na makolo yokye: «Kyeka ɓokowɔ Ɓolɔɓɔ Ɓosantu.
Mokolo ŋwa mokaɓa mumu, kyeka ɓo waamokanga ɓakonzi ɓa Ɓayuda
o Yelusalɛmɛ na mokaɓa o maɓɔkɔ na o makolo, emba ɓamba moambya
oka ɓaate ɓali Ɓayuda.»
12 Waoka ɓanga ɓaɓona, ɓanga na ɓɛbi ɓa mokyisi, tomba ya ɓɔndɔ
Polo oɓokye yo sakula kyɛndɛ o Yelusalɛmɛ.

13 Ɓoɓɛlɛ yo, amba lobuyisa yokye: «Ɓɛɛ kolele phɔ ya intena maɓale
phɔ ya'ye? Ŋga nali phɛnɛphɛ, teli de phɔ ya inkanga kasi na phɔ ya iwa
o Yelusalɛmɛ phɔ ya nkombo ya Nkolo Yesu».
14 Waɓa yo saanola, toloomba kula mokandindisa. Tomba wɔ nde
oɓokye: «Mokano ŋwa Nkolo mokyelame!»
15 O sima ya nkɔlɔ mɛ, waunva ɓanga imiɓɔngya, tomba yakyɛndɛ o
Yelusalɛmɛ.
16 Ɓaekosi ɓaayɔkɔ ɓa Sezare ɓakyɛkyɛ loika, ɓamba kyɛ lolasa o
ingambi sa Manasɔnɔ moto wa Shiprɛ, moekosi wa kalakala.

Polo na Zake ɓazwa o Yelusalɛmɛ

17 Waakoma ɓanga o Yelusalɛmɛ, ɓɛbi ɓamba ya lokumbela na nkyisa.
18 Ɓo yana, Polo aesi ya kyɛ na ɓanga oka Zake. Ɓankumu ɓa ingomba
ɓasɔ ɓaanganaka omɔ.
19 Polo aesi ya ɓaɓeya, aɓaimosi lowɔ lɔnɔlɔ na lɔnɔlɔ o maphɔɔ masɔ
maɓakyelelaka Ŋwaphongo o etoma yɛ onte ya ɓato ɓateɓali Ɓayuda.
20 Waoka ɓankumu maphɔɔ mɛ, ɓamba kumola Ŋwaphongo. Emba
ɓamba ya wɔ na Polo, ɓɛkye: «Nwɛbi, owɛni Ɓayuda nkoto na nkoto,
ɓabuto ɓaanosi, ɓasɔ ɓaɓengye miɓeko na ɓolaa.
21 Ɓaɓaimolaka oɓokye iwɛ koteya Ɓayuda ɓasɔ ɓaali onte ya maɓota
mayɔkɔ oɓokye ɓalɛ moɓeko ŋwa Mose, kowɔ na oɓokye ɓɛɛ saɓɛlɛ ɓana
ɓa ɓɛ, ɓɛɛ saɓenga miɓeko.
22 Tokyele ɓo? Tewali ziko, ɓato ɓamooka oɓokye okomi wawa.
23 Na ɓomɔ, kyela ɓo wamoewɔlɛ ɓanga. Toli wawa na ɓampele ɓane
ɓaakata seleka.
24 Oɓakpe, omikunyole na ɓɛɛ elele yɔnɔyɔ, ombe ɓaphutela maphɔɔ
masɔ. Ɓakokyi imikolola moto, emba ɓato ɓasɔ ɓamoeɓa oɓokye maphɔɔ
maokaka ɓɛɛ phɔ ya wɛ, mali maɓɔlɛ, kasi oɓokye wɛ koɓengye na wɛ ɓo
okoongye Moɓeko.
25 Phɔ ya ɓapakano ɓabutwa ɓaanosi, toɓakomela mokanda phɔ ya
iɓaimola ɓo wakana ɓanga. Tokana oɓokye: Ɓɛɛ sa zaa manyama
maɓomesi ɓɛɛ bikyeko, ɓɛɛ sa zaa malongo, ɓɛɛ sa zaa manyama mawe
na malongo o motema, ɓɛɛ sakyela ɓondumba.»
26 Ɓoɓɛlɛ, mokɔlɔ ŋwa sima, Polo amba yakpa ɓato mɛ, aesi ya tata
imikunyola yo na ɓɛɛ molɔngɔ, amba ya kyɛndɛ o Tempelo phɔ ya
iumola mokɔlɔ mowaa ɓo imikunyola siumbo, amoya ambya ikaɓo phɔ
ya mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓɛ.

Baakye Polo o Tempelo

27 Nkɔlɔ sambo ya imikunyola ya lukaka unva, waamowɛnɛ Ɓayuda
ɓaautaka o Azi o Tempelo. Ɓamba ya losa moluku mosɔ nɔnɔ wa moakya
ɓɛ.
28 Ɓaaŋwanaka ɓɛkye: «Ɓato ɓa Isalayɛlɛ, yaka ya lophɛ maɓɔkɔ!
Omokyekye, moto okoŋwane na ɓato ɓa ɓanga, na Moɓeko na ná elele
eye na mateya makyɛ yo miteya mboka esɔ na oka ɓato ɓasɔ!»
29 Phɔ ɓamowɛnɛkyɛ phanza na Tolofimɛ, moto wa Efeze, onte ya
mokyisi, emba ɓaumunyaka oɓokye Polo amunyɔsaka onte ya Tempelo.
30 Mokyisi moɓimba ŋwamba ya tɔmbɔ, emba ɓato ɓamba yaa ɓaikye.
Ɓamba ɓa akya Polo, emba ɓamba motɔkɔlɔ o Tempelo, nɔnɔ wakanga
ɓɛɛ bikomba ɓa Tempelo izele.
31 Waɓa ɓɛɛ ɓalukye imoɓoma, simo mɛ esiyakoma oka mokonzi ŋwa
ɓatuluku nkoto ɓa Ɓaloma oɓokye: Yelusalɛmɛ mobimba ali na mobulu.

32 Sakɔkɔ, ɓaesi ya angyinya ɓatuluku na ɓakambi ɓa ɓɛ, ɓaesi ya tomisa
moluku ŋwa ɓato oɓokye wamowɛnɛ ɓɛ́ɛ mokambi ŋwa ɓatuluku na
ɓatuluku, ɓɛ́ɛ elɛ iwanda Polo.
33 Ɓoɓɛlɛ, nkolo ya ɓatuluku amba ya susana phɛnɛphɛ na Polo, amba ya
tomisa oɓokye ɓamokangye na nyɔlɔlɔ iɓale. Emba alukaka iyeɓa oɓokye
ali nza na oɓokye akyesi ye.
34 Kasi onte ya eɓoko mɛ ya ɓato, ɓaaŋwanaka moto na moto aɓa na
ewɔlɛ yɛ. Mokonzi ŋwa ɓatuluku taikaka oka ekpele phɔ ya tɔkɔ. Aesi ya
ɓa toma oɓokye ɓakyɛ na Polo o ingambi sa ɓatuluku.
35 Wakoma ɓɛ́ɛ na Polo phɛnɛphɛ na ebaalele ya ingambi mɛ, ɓatuluku
ɓamunyanyaka phɔ eɓoko ya ɓato ɓatondaka na yɔɔ.
36 Na ɓomɔ, ɓato ɓasɔ ɓamoɓengaka, ɓaɓaka ɓaaŋwane, ɓɛkye:
«Ɓamoɓome!»

Polo kaambe

37 Imbɛlɛ salukaka ɓɛ́ɛ inyɔsa Polo o ingambi sa ɓatuluku, aesi ya wɔ na
mokonzi ŋwa ɓatuluku, yokye: «Impɛ nzela, naewɔlɛ nɔnɔ lowɔ lɔnɔlɔ?»
Mokonzi ŋwa ɓatuluku yokye: «Koeɓe iwɔ munɔkɔ ŋwa Ɓaela?
38 Emba iwɛ toli Moezipito owakyelaka tɔkɔ mi nkɔlɔ iye wawa, emba
amba loya ɓaɓomi ɓa ɓato nkoto ine o bokye?»
39 Polo, yokye: «Inga nali, Moyuda, mokyisi ŋwa nga Tarsis o Silisi,
nakuli ɓa na ŋwana mɔnɔmɔ wa mokyisi ŋwa kaa. Naeɓɔndi, impɛ nzela,
nawɔlɛ ɓato.»
40 Mokonzi ŋwa ɓatuluku amɓa ya mophɛ nzela. Ɓoɓɛlɛ, Polo aesi ya
tɛmɛ o ikolo sa ebalele ya ingambi mɛ, aziɓise ɓato na eɓɔkɔ. Waikala ɓɛ́ɛ
ɓose, Polo amba ya wɔ na ná munɔkɔ ŋwa Ɓayuda:

22

1 Ɓande na nga, na ɓatata, okyemela iili na nga oɓokye naewɔlɛ
uŋwaŋwa eye.
2 Waoka ɓɛ́ɛ Polo kaɓawɔlɛ na munɔkɔ ŋwa lombo ɓamba kula ikala
phio. Polo yokye:
3 «Inga nali Moyuda, mokyisi ŋwa nga Tarsis o Silisi, kasi ɓanzɔkɔlɔ
wawa o Yelusalɛmɛ, naekola maphɔɔ masɔ ma miɓeko ma ɓankɔkɔ oka
Gamaliɛlɛ. Naɓaka na nga moto wa phowa o maphɔɔ ma Ŋwaphongo, ɓo
oli lɔlɔ eye.
4 Nanyɔkɔlɔkɔ ɓato ɓaaɓaka ɓaɓengye nzela ya Nkolo, ɓaayɔkɔ ɓawaka.
Naakyaka ɓampele na ɓaɓasi, naɓanyɔsaka o bɔlɔkɔ.
5 Nkolo ya ɓanganga na ɓakumu ɓakokyi eimola ɓo nawɔ ɓɔlɛ.
Ɓantomaka na nkanda phɔ ya ɓɛbi Ɓayuda ɓa Damaseke. Nakyɛkyɛ
akya ɓaanosi ɓaaɓaka omɔ oɓokye nakyɛ na ɓɛ́ɛ o Yelusalɛmɛ, ɓaɓaphɛ
etumbu.»

Polo kaimole ɓo wamoɓanga Ŋwaphongo

6 «Naɓaka natambule o nzela, waakoma nga phɛnɛphɛ na Damaseke,
iɓalakana ɓoɓo, phɛnɛphɛ na imbɛlɛ sa bunya i moto, ɓongyɛngyɛkye
ɓouti o ikolo, ɓoesi ya nzinga.
7 Naesi ya kaa o se, namba ya oka ŋwɛsi mɔnɔmɔ mowɔ na nga, oɓokye:
“Saolo, Saolo, konyɔkɔlɔ phɔ ya'ye?”
8 Namba ya tuna ngakye: “Iwɛ nza, Nkolo?” Ŋwɛsi moesi ya buya
oɓokye: “Inga Yesu moto wa Nazalɛtɛ, okonyɔkɔlɔ wɛ.”
9 Ɓaaɓaka na nga elele yɔnɔyɔ, ɓawɛnɛkyɛ ɓongyɛngyɛkye mɛ, kasi
teɓaikaka oka ŋwɛsi ŋwa nvɔlɛkyɛ.

10 Ɓoɓɛlɛ, namba ya tuna ngakye: “Nkolo, nakyele ɓo?” Emba
Nkolo amba ya mbuyisa yokye: “Inua, kyɛndɛ o Damaseke, emba omɔ,
ɓamoeyimola na ɓolaa etoma eephɛ ɓɛ.”
11 Kasi phɔ ɓongyengyekye mɛ pha ndandindisaka miyo, sakula wɛnɛ,
nde mɔnɔmɔ na ɓaɓaka na nga ambampila mi eɓɔkɔ oɓokye nakome o
Damaseke.»
12 «Moto mɔnɔmɔ aɓaka omɔ, nkombo yɛ Ananiya. Aɓaka moto
monɔmɔ mokumosi ŋwa miɓeko ma ɓanga. Ɓayuda ɓasɔ ɓaɓaka omɔ,
ɓaɓaka ɓatate ɓomoto ɓolaa phɛ.
13 Ɓoɓɛlɛ, amba yaa oli nga, amba ya wɔ na nga yokye: “Saolo, nwɛbi
na nga, kula butwa iwɛnɛ!” Emba nde mina wamɔ, miyo ma nga maziɓo,
nakuli butwa iwɛnɛ.
14 Amba wɔ na nga yokye: “Ŋwaphongo wa ɓaango ɓa ɓanga aɓɔngyɛ
oɓokye oeɓe phowa yɛ, owɛnɛ Ɓosembo phɛ na iyoka ŋwɛsi nwɛ
mampenza.
15 Phɔ osengyesi iɓa nzoka yɛ, o ɓoo pha ɓato ɓasɔ. Wamoimola na
masɔ mawɛni na maokyi wɛ.
16 Kombe kula makamaka phɔ ya'ye? Tokyɛndɛ! Oɓatisame, emba
oɓɔndɛlɛ na nkombo ya Nkolo phɔ masumu ma wɛ malibisame.”»
17 «Waya butwa nga o Yelusalɛmɛ, mokɔlɔ mɔnɔmɔ naɓaka o Tempelo,
naɓɔndɛlɛ, namba ya lɔtɔ ndɔtɔ.
18 Naesi ya wɛnɛ Nkolo kawɔ na nga yokye: “Izele, mana o Yelusalɛmɛ,
sangɔmbɔnɔ, phɔ eteɓaanole simo eyamoɓaimola wɛ.”
19 Namba ya buya ngakye: “Nkolo, kasi ɓɛ́ɛ nga ɓaeɓe na ɓolaa oɓokye
eli nga owaɓaka kakyɛ o Mangambi ma makyita phɔ ya ivaka o bɔlɔkɔ na
ibinda na phimbo ɓato ɓaeyanole.
20 Na waɓomaka ɓɛ́ɛ Etiyɛni, nzoka ya wɛ, na nga naɓaka omɔ,
naanolelaka ɓaɓomi mɛ emba naɓaphilelaka bitobu ɓa ɓɛ.”
21 Kasi amba wɔ na nga yokye: “Kyɛndɛ, amoetoma itakye ombale ya
nkyisi ya ɓapakano!”»

Polo na mokonzi ŋwa ɓatuluku ɓa Loma

22 Ɓayuda ɓaokaka Polo kawɔ nɔnɔ o maphɔɔ ndengye mɛna, ɓamba
ya lika nyangye ɓɛkye: «Ɓamanya moto ndengye eye o mokyisi! Takokyi
iɓa na ɓomɔɔ!»
23 Ɓaaŋwanaka, ɓamba manya minkoto ma ɓɛ, ɓavakye mobulubutu o
ikolo.
24 Mokonzi ŋwa ɓatuluku aesi ya toma oɓokye ɓanyɔsa Polo o ingambi
sa ɓatuluku, ɓamowande phimbo, ɓamoɓalimisa oɓokye awɔ ɓo kaeɓe
ntina ekyemoanwenele ɓɛ.
25 Kasi wamokanga ɓɛ́ɛ na mokpɔsɔ oɓokye ɓamowande phimbo, Polo
awɔ na mokambi wa ɓatuluku owaɓaka wamɔ, yokye: «Moloma otoikyi
na ɓɛ́ɛ sambisa, oli na makokyi ma imowanda phimbo?»
26 Waoka mokambi ɓaɓona, akyɛ imola mokonzi ŋwa ɓatuluku, yokye:
«Wamokyela ɓo?» Moto mɛ ali Moloma!
27 Mokonzi ŋwa ɓa tuluku aesi ya kyɛndɛ phɛnɛphɛ na Polo, ɓamotuni,
yokye: «Inzimole, oli Moloma?» Polo aesi ya anola, yokye: «Eli ɓomɔ.»
28 Mokonzi ŋwa ɓatuluku yokye: «Inga naphuta ɓaphalanga ɓaikye
oɓokye nabutwe Moloma.» Polo, yokye: «Kasi nga ɓambota Moloma.»
29 Sa kɔkɔ, ɓaalukaka imowanda phimbo oɓokye awɔ, aesi ya mana
phɛnɛphɛ nɛ, mokonzi ŋwa ɓatuluku, waeɓa yo oɓokye Polo ali Moloma,
ailaka, phɔ amokangaka na minyɔlɔlɔ.

Polo oɓo pha ikyita sinɛnɛ

30 Mokonzi ŋwa ɓatuluku alukaka oɓokye aeɓe solongo, lowɔ ye
losongyele Ɓayuda Polo. Yango mɛna, ɓoyana, ɓamɓa ya moingola nyɔlɔlɔ
yaamokangaka na ɓɛ, aesi ya toma ɓakolo ɓa ɓanganga na ɓato ɓa ikyita
sinɛnɛ oɓokye ɓaangane. Ɓoɓɛlɛ, ɓamɓa ya kpa Polo, ɓamotyɛ oɓo pha
ɓɛ.

23

1 Polo aesi ya kyeka ɓato ɓa ikyita sinɛnɛ, yokye: «Ɓande, nɔnɔ lɔlɔ eye,
naikasi ikyelela Ŋwaphongo na ndondo yɔnɔyɔ.»
2 Nkolo ya ɓanganga, Ananiya, aesi ya tomisa ɓato ɓaaɓaka phɛnɛphɛ
na Polo oɓokye ɓamowande o munɔkɔ.
3 Ɓoɓɛlɛ, Polo aesi ya wɔ nɛ, yokye: «Yamoewanda nde Ŋwaphongo,
ekuka eyainga ɓɛ́ɛ mokoɓo ŋwa mpɛmbɛ! Ozasi wawana oɓokye ontenele
ɓolombe, ɓo kowɔ moɓeko. Emba kokule ɔtɔ moɓeko, kotomisa ɓato
oɓokye ɓanvande.»
4 Ɓaaɓaka phɛnɛphɛ na Polo, ɓaesi ya wɔ nɛ, yokye: «Kotole nkolo ya
ɓanganga ɓa Ŋwaphongo!»
5 Polo, yokye: «Ɓande, sikakyi eɓa oɓokye ali nkolo ya ɓanganga, phɔ
naeɓe na ɓolaa oɓokye ɓakoma o buku pha Ŋwaphongo, “sa wɔlɛ nkolo
ya iɓota sa wɛ maphɔɔ maaɓe!”»
6 Polo aeɓaka oɓokye ɓato ɓa ikyita sinɛnɛ ɓaɓaka ɓana Ɓasadukai,
ɓayɔkɔ Ɓafalisayi. Yango mɛna, aŋwanaka oɓoo pha ɓɛ̀ɛ, yokye: «Ɓande,
nga nali Mofalisayi, ŋwana wa Ɓafalisayi. Okoanole nga oɓokye ɓawee
ɓamokundwa, yango mɛna nasambe.»
7 Wawɔ yo ɓaɓona, Ɓafalisayi na Ɓasadukayi ɓaphalatanaka, ɓato
ɓaanganaka ɓaesi ya mikabinya na ɓiɓoko biɓale.
8 Phɔ Ɓasadukayi ɓawɔ oɓokye ɓawee eteɓakule kundwa, ŋwanze tali,
ɓolɔɓɔ tali, kasi Ɓaphalisayi ɓaanole oɓokye isɔ mina ili.
9 Ɓakulaka aŋwana na ɓokusi, ɓateye ɓa miɓeko ɓayɔkɔ ɓali na
Ɓafalisayi, ɓaesi ya tɛmɛ, ɓaphalatanaka na ɓokusi, ɓɛkye: «Ɓanga
toloikyi mozwa na lowɔ loɓe. Yamoɓa ɓolɔɓɔ, na ŋwanze awɔ nɛ!»
10 Ɓakuli phalatana na ɓokusi, mokonzi ŋwa ɓatuluku ailaka oɓokye
ɓamotena Polo bitee bitee. Yango mɛna, ɓatomaka ɓatuluku oɓokye ɓaute
o elele eyanga ɓato, ɓamanya Polo onte ya ɓɛ̀ɛ na ɓokusi, ɓakyɛ nɛ o
ingambi sa ɓtuluku.
11 Wa mokɔlɔ ŋwa sima, Nkolo amba ya miwɛninya na Polo, awɔ nɛ,
yokye: «Oititala nde ɓaɓona! Ɓo uti wɛ iimola Simo ya nga wawa o
Yelusalɛmɛ, esengyesi oɓokye okyɛ na imola o Loma.»

Ɓawangye iɓoma Polo

12 Ɓoyana wa mumbengu, Ɓayuda ɓamba ya wanga, ɓakati seleka
oɓokye ɓamokula zaa, ɓamokula nywa, elaa phanza ɓaɓomi Polo.
13 Ɓayuda mɛ ɓaawangaka ɓaɓaka ɓato leka mako mane.
14 Ɓaesi ya kyɛndɛ oka ɓakolo ɓa ɓanganga na oka ɓankumu, ɓawɔ na
ɓɛ, ɓɛkye: «Ɓanga tokati seleka oɓokye tomokula zaa elaa phanza toɓomi
Polo.
15 Emba uŋwaŋwa eye, ɓɛ̀ɛ okana na ɓato ɓa ikyita sinɛnɛ, ongye na
mokonzi ŋwa ɓatuluku, oɓokye ɓaye na Polo oɓo pha ɓɛ̀ɛ, eɓe ndokolo
oli na phowa ya ikula ɔlinya lowɔ lɛ na ɓolaa. Ɓanga mampenza, tumbo
miwangya oɓokye tomoɓome mɛna yo sa taakoma wawa.»

16 Ŋwana wa lele wa ŋwana nyango na Polo owa ŋwaŋwasi, waoka yo
ikɔlɔ mɛ, aesi ya kyɛndɛ o ingambi sa ɓatuluku, akyɛ imola Polo maphɔɔ
mɛ.
17 Ɓoɓɛlɛ, Polo aesi ya ɓanga mɔnɔmɔ na ɓakambi ɓa ɓatuluku, awɔ nɛ,
yokye: «Kyɛndɛ na munzenga oyo oka mokonzi ŋwa ɓatuluku, ali na lowɔ
la imoimola.»
18 Mokambi wa ɓatuluku aesi ya mokpa, akyɛ nɛ oka mokonzi ŋwa
ɓatuluku, yokye: «Polo, amɓangyi, amɓɔndi oɓokye naeyelele na mun-
zenga oyo, ali na lowɔ la ewɔlɛ.»
19 Mokonzi ŋwa ɓatukuluu aesi ya kpa munzenga mɛ meeɓɔkɔ, akyɛ nɛ
ɓi mbale, yokye: «Lowɔ ye loolukye wɛ inzimola?»
20 Yokye: «Ɓayuda ɓaoka oɓokye ɓaongye na wɛ okyɛndɛ na Polo yana
oɓo pha ikyita sinɛnɛ, eɓe ndokolo ɓali na phowa ya ikula ɔlinya lowɔɔ lɛ
na ɓolaa.
21 Kasi iwɛ, sa anola yaamowɔ ɓɛ! Phɔ ɓato leka mako mane onte ya
ɓɛ́ɛ ɓaamiɓomba oɓokye ɓamoakya. Ɓakata seleka oɓokye ɓamokula zaa,
ɓamokula nywa elaa phanza ɓamoɓomi. Uŋwaŋwa ye ɓambo miwangya,
ɓaziya nde ɓowaɓabuyisa wɛ.»
22 Mokonzi mɛ aesi ya wɔ na munzenga mɛ oɓokye: Wɛ sa kyɛ imola
nɔnɔ moto mɔnɔmɔ maphɔɔ maanzimosi wɛ. Emba amba ya mobuya.

Ɓatomi Polo oka Moangyesi Feliks

23 Ɓoɓɛlɛ, mokonzi ŋwa ɓatuluku amba ya ɓanga ɓakambi ɓaɓale onte
ya ɓakambi, yokye: «Angyinya ɓatuluku mikama miɓale, ɓato mako
sambo ɓaatambule na mampunda, na ɓato mikama miɓale ɓaaphile
makɔngɔ, omiɓɔngya phɔ ya ikyɛndɛ o Sezare wa ngonga ya ibuwa eya
nkɔkɔlɔ.
24 Ɓɔngya na mampunda ma inyanya Polo oɓokye omokomya na nzoto
ndaa oka Moangyesi Feliks.»
25 Akomaka mokanda yokye:
26 «Inga Klode Lusias, naɓeya, Moangyesi Feliks, moto wa kaa.
27 Ɓayuda ɓaakyaka moto oyo, ɓalukaka imoɓoma, waoka nga oɓokye
ali Moloma, naesi ya kyɛ na ɓatuluku ɓa nga, nakyɛ mokandola.
28 Nalukaka eeɓa naa Ɓayuda ɓamosongyele na lowɔ ye, naesi ya kyɛndɛ
nɛ oɓo pha ikyita sinɛnɛ.
29 Nawɛnɛkyɛ oɓokye ɓamosongyele phɔ ya maphɔɔ ma moɓeko ŋwa
ɓɛ́ɛ mampenza, kasi taika kyela lowɔ lɔnɔlɔ loɓe la oɓokye awe, naa
ɓamunyɔsa o bɔlɔkɔ.
30 Waoka nga oɓokye Ɓayuda ɓamowangyele na ɓoɓe, yango mɛna
naetomesi yo izele, nawɔ na ɓato ɓaamosongyele oɓokye ɓaya mosongyele
oɓo pha wɛ.»
31 Ɓatuluku ɓaesi ya kyela ɓo waatomaka ɓɛ, ɓakpe Polo, ɓakyɛ nɛ
mokɔlɔ mɛ mamuna nɔnɔ o Antipatris.
32 Ɓoyana, ɓatuluku, ɓaakyɛkyɛ na makolo, ɓaesi ya butwa o ingambi
sa ɓɛ, ɓaikyi ɓaaɓaka na mampunda, ɓakyɛ na Polo.
33 Wakoma ɓɛ́ɛ o Sezare, ɓaakyɛkyɛ na mampunda ɓaesi ya phɛ
Moangyesi mokanda, ɓaikyi Polo o sɛ yɛ.
34 Moangyesi amba ya tanga mokanda, atuni Polo naa kaute o mokyisi
ye. Waeɓaka yo oɓokye kaute o Silisi,
35 awɔ nɛ, yokye: «Namoetuna mituna ɓo ɓato ɓaaesongyele ɓaesi».
Amba ya toma ɓato oɓokye ɓaɓanza Polo o ingambi sa Elode.

24

Ɓasongyesi Polo oka Moangyesi

1 Sima ya nkɔlɔ itano, Nganga munɛnɛ, Ananiya, amba ya kyɛndɛ o
Sezare yo na ndambo ya ɓankumu, na ná moto mɔnɔmɔ wa yela ya
iwɔ, nkombo yɛ Tertulus. Ɓaesi ya kyɛ oɓo pha Moangyesi Feliks oɓokye
ɓasongyele Polo.
2 Ɓamba ya ɓanga Polo. Tertulus atati imosongyela, yokye: «Iwɛ
Moangyesi wa kaa, Feliks, eli phɔ ya wɛ, ɓanga lɔlɔ toli na nkyisa ya iɓa
ɓose. Ɓakyele bitoma bilaa o iɓota sa Ɓayuda sisi phɔ ya ɓoeɓakye pha
wɛ pha maphɔɔ.
3 Toeɓe na ɓolaa ɓo kyele wɛ, phɔ ya isɔ ikyizwe ɓanga mala na mala
bilele bisɔ.
4 Kasi sikokyi iwɔ waikye, yango mɛna, naongye nde oɓokye, na ngɔngɔ
ya wɛ, okute looka ŋwana ɓokyi ɓoɓo.
5 Towɛni oɓokye moto oyo ali phɛlɛ moto moɓe, kaambya tɔkɔ oka
Ɓayuda ɓasɔ ɓa mokyisi munsɔ. Ali mokambi ŋwa ingomba sa ɓato ɓa
Nanasalɛtɛ.
6 Alukaka na ɔtɔ Tempelo, emba tomba moakya. Tolukaka imosambisa
ɓo kowɔ moɓeko ŋwa ɓanga.
7 Kasi mokonzi ŋwa ɓatuluku, Lusias, wa ya yo, aesi ya moɓɔlɔlɔ na
ɓokusi o sɛ ya ɓanga.
8 Lusias amba ya wɔ na ɓato ɓaamosongyele oɓokye ɓaye oɓo pha
wɛ. Ɓo otuni moto mɛ wɛ mampenza, wamowɛnɛ oɓokye maphɔɔ masɔ
maamosongyele na ɓanga mali phɛlɛ.»
9 Ɓayuda ɓamba ya anola, ɓɛkye: Eli nde ɓomɔ.

Polo kaambe

10 Ɓoɓɛlɛ, Moangyesi Feliks amba ya kyelela Polo eɓɔkɔ oɓokye awɔ.
Polo, yokye: «Naeɓe oɓokye mambula maikye oli moteni wa ɓolombe wa
iɓota sisi, nali na nkyisa ya aamba oɓo pha wɛ.
11 Na wɛ mampenza, okokyi eeɓa phɛlɛ oɓokye, o wakomaka nga o
Yelusalɛmɛ phɔ ya iɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo, nakyela nde nkɔlɔ iko mbuka
biɓale ɓoɓɛlɛ.
12 Teɓaika nzwa, eɓe o Tempelo, eɓe o mangambi ma makyita ma
Ɓayuda, eɓe o lombo, oɓokye naphalatane na moto mɔnɔmɔ, naa nalosa
eɓoko ya ɓato.
13 Ɓato ɓaɓa teɓali na ekpele ekyeteya oɓokye maphɔɔ maansongyele
na ɓɛ́ɛ lɔlɔ mali phɛlɛ.
14 Naanole oɓo pha wɛ oɓokye nakyelele Ŋwaphongo owakyelelaka
ɓankɔkɔ ɓa ɓanga, namokyelele na Nzela ya Yesu enyakune ekyewɔ ɓɛ́ɛ
oɓokye telongoɓa. Nakule anola maphɔɔ masɔ maali o ɓuku pha miɓeko
na o ɓuku pha ɓaimosi.
15 Nalemele oka Ŋwaphongo, na ɓaansongyele ɓalemele ɓomɔ mɛ,
oɓokye ɓato, na ɓalaa na ɓaaɓe ɓasɔ ɓamokundwa.
16 Yango mɛna, nakyele ɓokusi oɓokye naɓee imbɛlɛ sisɔ na maumunya
maalongoɓa oɓo pha Ŋwaphongo, na o ɓoo pha ɓato.»
17 «Sima ya mambula maikye sa kula koma o Yelusalɛmɛ, nakuli yaa
oɓokye nasungye iɓota sa ɓanga Ɓayuda na ɓaphalanga na oɓokye
naamba ndaa oka Ŋwaphongo.
18 Mɛna maphɔɔ manzwaka na ɓɛ́ɛ nakyele o Tempelo, naumvaka
imikunyola, ɓo kowɔ moɓeko. Ɓato teɓaikaka ɓa ɓaikye, na tɔkɔ
teyaikaka ɓa.

19 Kasi Ɓayuda ɓayɔkɔ ɓa Azi ɓaɓaka wamɔ, eli ɓɛ́ɛ ɓakokakyi
iyansongyela oɓo pha wɛ, ɓo ɓaɓakyi na nga na lowɔ.
20 Ɓo teɓe ɓomɔ, lɛ oɓokye ɓato ɓaɓa ɓawɔ, ɓo ɓanzwa na lowɔ'ye
looɓe, waɓaka nga oɓo pha ikyita sinɛnɛ.
21 Nawɔkɔ na ná ɓokusi, ngakye: “Naambe lɔlɔ ye oɓo pha wɛ nde phɔ
naanole oɓokye ɓawee amokundwa. Sieɓe lowɔ losuu loonsongyele na
ɓɛ!”»
22 Feliks, o waeɓaka yo maphɔɔ ma nzela ya Kolo na ɓolaa, aesi ya
ɓabuyisa, yokye: «Namotena ɓolombe pha lowɔ la ɓɛ, wamoya mokonzi
ŋwa ɓatuluku, Lusias.»
23 Amba ya wɔ na mokambi wa ɓatuluku oɓokye abuya Polo o bɔlokɔ,
amoɛphisa, ɓo ɓɛbi nɛ ɓaaya mosunga, yo sa ɓakatela.

Polo oɓo pha Feliks na Dulusila

24 Sima ya ɓana nkɔlɔ, Feliks amba ya na ŋwaŋwasi wɛ Dulusila, ali
Moyuda. Aesi ya toma ɓato oɓokye ɓaye na Polo, aokye maphɔɔ maawɔ
yo phɔ ya aanola Yesu Klisto.
25 Feliks, waoka yo Polo kateya ɓookokyi moto ikumola Ŋwaphongo na
moɓesi nwɛ, ɓookokyi moto imizila, ɓo wamotena Ŋwaphongo ɓolombe
pha mokyisi mumu, awɔkɔ nɛ kyɛ. Yokye: «Uŋwaŋwa ye, taa kyɛndɛ, ɓo
nazwe ngonga, namokula eɓanga.»
26 Alemelaka na oɓokye Polo aamophɛ ɓaphalanga, yango mɛna ɓaɓaka
kamoɓangye oɓokye ɓavane.
27 Mambula maɓale malekana nde ɓaɓona, sima Porsuis Festus amba
ya butwa moangyesi o elele ya Feliks. Feliks aikaka Polo o bolɔkɔ, phɔ ya
ilɛkyikyisa Ɓayuda.

25

Polo akomye lowɔ lɛ oka Kaisala, Moangyesi munɛnɛ wa Loma

1 Sima ya nkɔlɔ iyato, wakpa Festus ɓokonzi, aesi ya uta o Sezare, akyɛ
o Yelusalɛmɛ.
2 Omɔ, ɓakolo ɓa ɓanganga na ɓankumu ɓa Ɓayuda ɓaesi ya songyela
Polo oka yɛ.
3 Ɓaongaka nɛ oɓokye ɓatome ɓato ɓakyɛ ɓanga Polo, ɓaye nɛ o
Yelusalɛmɛ, ɓawangyaka oɓokye amoɓome o nzela.
4 Festus aesi ya ɓabuyisa, yokye: Polo aɓaka o bɔlɔkɔ o Sezare, na nga
mampenza nalukye ikula kyɛndɛ omɔ uŋwaŋwa ye.
5 Lɛ oɓokye: «Ɓakonzi ɓa ɓɛ̀ɛ ɓakyɛ nzika o Sezare, ɓambe songyela
moto mɛ, ɓo akyela ɓoɓe.»
6 Festus akyelaka omɔɔ nde nkɔlɔ wambe naa iko, amba ya butwa o
Sezare. Ɓoyana, aesi ya kyɛ zala o elele ekyeambe ɓɛ́ɛ maphɔɔ, amba ya
toma ɓato, yokye: Ɓaye na Polo.
7 Waya ɓɛ́ɛ nɛ, Ɓayuda ɓaa utaka o Yelusalɛmɛ, ɓaesi ya molungya,
ɓamosongyele na maphɔɔ maikye maikye manɛnɛ, mawaa ɓɛ́ɛ mampenza
teɓaikaka koka iteya oɓokye mali phɛlɛ.
8 Polo aesi ya ɓabuyisa, yokye: «Eɓe phɔ ya miɓeko ma Ɓayuda, eɓe
phɔ ya Tempelo, eɓe phɔ ya Kaisala, sikyi kyela lowɔ lɔnɔlɔ loɓe.»
9 Festus alukaka oɓokye Ɓayuda ɓamosambe, aesi ya tuna Polo, yokye:
«Wamozinga ikyɛndɛ o Yelusalɛmɛ oɓokye osambe lowɔ lolo omɔ o ɓoo
pha nga?»

10 Kasi Polo amba ya buya yokye: «Nali o tilibinalɛ ya Mokonzi,
nasengyesi isamba nde omɔ. Sikyi kyela Ɓayuda na lowɔ lɔnɔlɔ looɓe,
nde ɓokowɛnɛ wɛ mampenza ɓaɓona.
11 Ɓo nakyesi ɓoɓe phɛlɛ, na ɓo naani kyela lowɔ loɓe lokokyi oɓokye
nawe, sikokyi ilota iwa. Kasi ɓo maphɔɔ mansongyesi na ɓɛ́ɛ mali ma
ɓɔlɛ, moto takokyi inzambya o maɓɔkɔ ma ɓɛ. Nazingyi iamba o ɓoo pha
mokonzi.»
12 Ɓoɓɛlɛ, Festus amba ya anola maumunya mɛ, emba amba mobuyisa
yokye: «Ozingyi iamba nde oka mokonzi, wamokyɛ o ɓoo pha mokonzi.»

Polo o ɓoo pha Agripa na Belenisɛ

13 Ɓana nkɔlɔ ɓalekanaka, mokonzi Agripa na Belenisɛ ɓamba yaa o
Sezare, emba; bamba kyɛ kyeka Festus.
14 Emba ɓo waɓa ɓɛ́ɛ ɓalekyinya ŋwana imbɛlɛ, Festus amba ya imola
mokonzi lowɔ la Polo, yokye: «Moto mɔnɔmɔ ali wawa, Feliks amoika o
bɔlɔkɔ.
15 Waɓa nga o Yelusalɛmɛ, ɓanganga ɓanɛnɛ na ɓankumu ɓa Ɓayuda
ɓamba ya mosongyela, ɓaongye oɓokye ɓamunyɛtɛ.
16 Namba ɓabuyisa oɓokye o miɓeko ma Ɓaloma, teɓakokyi ambya moto
ɓo naino teɓamokyi yo na ɓato ɓamosongyesi, na ibuya i maphɔɔ masɔ
mamosongyesi na ɓɛ.
17 Yango mɛna ɓaya wawa nde ena yana, sakuta na nzɛphisa. Namba
ya zala o tilibinalɛ, emba na mba ɓatoma oɓokye ɓaye na moto mɛ.
18 Wa yaangana ɓasongyesi ɓɛ́ɛ wali yo, teɓaka zwa na lowɔ lɔnɔlɔ
lokusi ɓowa umunyaka nga.
19 Ɓaɓaka nɛ nde na tɔkɔ ekyekyi maphɔɔ ma losambo la ɓɛ́ɛ
mampenza, na phɔ ya moto mɔnɔmɔ na nkombo ya Yesu owawa, kasi
Polo kawɔ oɓokye ooli nde na ɓomɔɔ.
20 Waɓa nga sazwa ndengye ya itena ɓolombe mi lowɔ ndengye mɛna,
namba ya onga nɛ oɓokye akyɛndɛ o Yelusalɛmɛ phɔ ya oɓokye lowɔ lɛ
lokyɛ wɔɔmɔ omɔ.
21 Kasi Polo azingyi nde ikyɛ aamba o ɓoo pha mokonzi omunɛnɛ,
emba namba ya toma oɓokye ɓatamovaka o bɔlɔkɔ nɔnɔ mokɔlɔ
ŋwaamolekyinya ɓanga o ɓoo pha mokonzi.»
22 Ɓoɓɛlɛ Agripa amba ya wɔ na Festus: «Nazingyi ooka na nga moto
mɛ.» Amba mobuyisa yokye: «Yana, wamooka.»

23 Ɓo yana, Agripa na Ɓelenisɛ ɓamba yakyɛ nyɔlɔ na kaa esɔ o ingambi
siambinya ɓɛ́ɛ maphɔɔ, ɓɛ́ɛ na ɓakonzi ɓanɛnɛ ɓa ɓatuluku na ɓankumu
ɓa mokyisi. Festus amba ya toma ɓato oɓokye ɓaye na Polo.
24 Emba Festus amba ya tata iwɔ, yokye: «Mokonzi Agripa na ɓɛ̀ɛ ɓasɔ
ɓali na ɓanga, kowɛnɛ moto oyo. Ɓayuda ɓasɔ ɓaesi oka nga phɔ yɛ,
o Yelusalɛmɛ nɔnɔ wawa, ɓakyɛmiaŋwana ɓɛkye takokyi ikula ɓa na
ɓomɔɔ.
25 Phɔ ya nga, sikyi zwa o maphɔɔ mɛ lokokyi nɛ iwa. Kasi phɔ yo
mampenza azingyi ikyɛ amba oka mokonzi omunɛnɛ, naanosi imotoma
oka yɛ.
26 Otoli nga na ná lakolo lowɔ la ikomela mokonzi phɔ yɛ, namoambinya
o ɓoo pha ɓɛ̀ɛ, konza o ɓoo pha wɛ mokonzi Agripa, phɔ okokye
imokomela sima ya iyoka munɔkɔ nwɛ.
27 Phɔ yamoɓa ɓoɓe, phɔ ya nga, itoma moto wa bɔkɔlɔ, sanka ya
iyebinya ɓiwele bimoakye na ɓɛ.»

26

Polo kaambe o ɓoo pha Agripa

1 Agripa amba ya wɔ na Polo, yokye: «Toephɛ nzela oɓokye oambe.»
Polo amba ya elola eɓɔkɔ, amba ya amba yokye:
2 «Mokonzi Agripa, i maphɔɔ masɔ mansongyesi na Ɓayuda, namiwɛnɛ
nde na nkɔnzɔ ya iyamba lɔlɔ o ɓoo pha wɛ,
3 phɔ iwɛ koeɓe na ɓolaa ɓonkɔkɔ ɓosɔ pha Ɓayuda na maphɔɔ ma
phango. Naongye na wɛ oɓokye onzokye na ɓolaa.»
4 «Ɓayuda ɓasɔ ɓanzeɓe na ɓolaa, uta ɓolɛngyɛ pha nga, ɓaeɓe ɓo
waɓaka nga phanza onte ya iɓota sa ɓanga Ɓayuda, na o Yelusalɛmɛ.
5 Ɓanzeɓe kalakala, ɓakokyi na iwɔ ɓo ɓazingyi, oɓokye nali moto
okokumole na ɓokusi miɓeko ma ingomba sa ɓanga Ɓafalisayi.
6 Emba lɔlɔ eye, ɓo naesi yaamba, eli nde phɔ ya molemo ŋwa mbunu
eya ikyela Ŋwaphongo ɓaango ɓa ɓanga.
7 Na oɓokye maɓota ma ɓanga iko mbuka maɓale, wa moɓɔndɛlɛ
ɓɛ́ɛ Ŋwaphongo na moo na mokɔlɔ, saema, ɓalemele iwɛnɛ mbunu mɛ
ekokyisame. Eli nde phɔ ya molemo mamuna, so mokonzi, ɓonsongyesi
Ɓayuda ɓoɓo.
8 Phɔ ya'ye onte ya ɓɛ̀ɛ toanole oɓokye Ŋwaphongo kakundole ɓawe?
9 Phɔ ya nga, naanolaka ɓato saanola nkombo ya Yesu, moto wa Nazalɛtɛ.
10 Emba nde ɓomɔ ɓo wakyela nga o Yelusalɛmɛ. Nga mampenza
naakyaka ɓaanosi ɓaikye na ɓokonzi pha mpɛkyɛ ɓanganga ɓanɛnɛ emba
na nga naanolaka waɓa ɓɛ́ɛ ɓaɓaɓome.
11 Nanyɔlɔkɔ o mangambi ma makyita masɔ, nakyelaka bitoma biikye
phɔ ya ɓɛ, phɔ ya iɓatomisa na ɓokusi oɓokye ɓatole Yesu, emba na kabu
ya nga ekusi, naɓaɓengaka nɔnɔ o nkyisi nsuu inɛnɛ.»
12 «Yango mɛna, mokɔlɔ mɔnɔmɔ, naɓaka na kyɛndɛ o Damaseke na
ɓokonzi ɓosɔ na etoma ya ɓanganga ɓanɛnɛ.
13 Naɓaka o nzela, so mokonzi, imbɛlɛ sa bunya o moto, naesi ya wɛnɛ
ɓongyɛngyɛkye ɓouti o ikolo, ɓolole koleka moo, ɓongyɛngyɛkye mɛ ɓoesi
ya nzinga eɓe na ɓɛbi ɓatambulaka na nga nzela.
14 Tomba ya ka ɓanga ɓasɔ o se, emba namba ya oka ŋwɛsi mɔnɔmɔ
mowɔ na nga na munɔkɔ ŋwa ɓa Eɓele oɓokye: "Saolo, Saolo, phɔ ya ye
konyɔkɔlɔ? Ɓo olɛ mbela ya nga, mɛna komizokya nde wɛ mampenza."
15 Namba ya buya ngakye: "Iwɛ nza, Nkolo?" Nkolo amba kula yawɔ
yokye: "Nali Yesu, eli nga moto okonyɔkɔlɔ wɛ.
16 Kasi iŋwa, tɛmɛ! Kyeka phɔ ya'ye naetɔkɔlɛsi: Naeyɔsi phɔ oɓe moto
wa etoma na nzoka ya iwɛnɛ siuti wɛ invɛnɛ, na yaamowɛnɛkyɛ sima, na
yaamoɓaka nga naeteya.
17 Namba ebikya o maɓɔkɔ ma Ɓayuda, na ma maɓota ma ɓapakano
wamoetoma nga
18 phɔ ya ikyɛ ɓaingola miyo, iɓamanya o enzɔmbi phɔ ya iɓabuya o
moo, iɓamanya o ɓokonzi pha Molemba phɔ ya iɓabuya oka Ŋwaphongo.
Phɔ ya oɓokye ɓazwe ɓolimbisi pha masumu na iyalo sa ilaka elele yɔnɔyɔ
na ɓaanosi, na nzela ya inzanola."»

Polo kaimole ɓokokyele yo etoma yɛ

19 «Tata wamɔ, mokonzi Agripa, sika koka ilɛ ndɔtɔ ya ikolo eya wɛnɛkyɛ
nga.
20 Kasi naimola ɓato ɓa Damaseke phanza, emba ɓa Yelusalɛmɛ, o nkyisi
isɔ ya Yuda, sima o maɓota ma ɓapakano oɓokye ɓasengyesi ɓongola

mandondo phɔ ya ekpana bika Ŋwaphongo, ɓobikakye ɓooteya oɓokye ɓaɓongosi mandondo ma ɓɛ.
21 Eli phɔ ya ɓomɔ Ɓayuda ɓanzakyakyi o Tempelo, ɓalukakyi imɓoma.
22 Ŋwaphongo ambanze nɔnɔ lɔlɔ eye, nataɓa ɓa ɓomɔ oɓokye naimole simo ya nga oka ɓato ɓasɔ ɓaakyikyi na ɓaanɛnɛ. Naanole nde maphɔɔ maawɔ Mose na mawɔ ɓikondo oɓokye mamoya:
23 Masiya amowɛnɛ ɓolɔsi, amoɓa moto owa ɓoo, owamokundwa onte ya ɓawee. Amoimola o iɓota sa ɓanga na ɓato ɓaateɓali Ɓayuda oɓokye moo moesi, enzɔmbi emani.»

Polo kalukye oɓokye Agripa aanole Yesu

24 Waɓa Polo katɔndɔlɔ ɓaɓona, Festus amɓa ya aŋwana nɛ, yokye: «Polo, oli na ŋwaa! Iekola saaekola wɛ na ɓoikye siephɛ ŋwaa!»
25 Polo, yokye: «Festus moto wa kaa, nga sili na ŋwaa, nawɔ maakolo maphɔɔ maali phɛlɛ.
26 Mokonzi Agripa kaeɓe maphɔɔ mamana na ɓolaa. Nakokyi imowɔlɛ mango pwapwa. Naanole oɓokye tabungye nɔnɔ lowɔ lɔnɔlɔ i maphɔɔ mamana, phɔ malekanaka o miyo ma ɓato.
27 Mokonzi Agripa, koanole maphɔɔ maawɔ ɓaimosi? Naeɓe oɓokye komaanole!»
28 Agripa aesi ya wɔ na Polo, yokye: «Kolukye imbuya nde uŋwaŋwa eye Moklisto?»
29 Kasi Polo, yokye: «Eɓe uŋwaŋwa eye, eɓe wakɔkɔ, naɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo oɓokye na wɛ, na ɓasɔ ɓaanzokye lɔlɔ ye, ɓɛ́ɛ obutwe ɓooli nga, manya nde nyɔlɔlɔ iye!»
30 Mokonzi, na moangyesi, na Bɛlɛnisɛ, na ɓasɔ ɓaazalaka na ɓɛ́ɛ ɓamba ya tɛmɛ.
31 Wamana ɓɛ́ɛ wamɔ, ɓawɛnɛkɛ, ɓɛkye: «Moto oyo taikyi kyela lowɔ lɔnɔlɔ la iwaa naa laa imunyɔsa o bɔlɔkɔ.»
32 Agripa amba wɔ na Festus, yokye: «Moto oyo, ɓo tawɔkyi oɓokye azingyi ikyɛ amba oka Kaisala phe, nde ɓamokandolakyi.»

27

Ɓatomi Polo o Loma

1 Wakpama meko oɓokye toba o masuwa phɔ ya ikyɛndɛ o Itali, aesi ya kpa Polo na ɓato ɓa bɔlɔkɔ ɓayɔkɔ ɓakyɛ ɓaphisa Yuli, oli mɔnɔmɔ na ɓakambi ɓa moluku ŋwa ɓatuluku ɓa moangyesi wa Loma.
2 Ɓoɓɛlɛ tomba ya baa o masuwa mautaka o Adramite, makyɛndɛ mopha ŋwa mabɔngu ma Azi. Moto mɔnɔmɔ wa Makedoniya, mokyisi nwɛ Tesaloniki, aɓaka na ɓanga elele yɔnɔyɔ. Nkombo yɛ Aristarke. Tomba ya kyɛndɛ.
3 Ɓoyana, toesi ya koma o Sidona. Yuli aɓaka na Polo na ɓolaa, aesi ya mophɛ nzela ya ikyɛ kyeka ɓande nɛ, oɓokye azwe ya sengyelaka nɛ.
4 Wamana ɓanga wawana, toesi ya ɓanda mopha ŋwa esanga ya Shiprɛ, phɔ phɛphɛkyɛ yaɓaka kyekule lobuya na munsima.
5 Toesi ya katisa maa manɛnɛ maali phɛnɛphɛ na Silisi na Pamfili, tokyɛ koma o Mira, mokyisi mɔnɔmɔ o Lisi.
6 Omɔ, mokambi wa ɓatuluku azwe masuwa mautaka o Alegizandri, makyɛ o Itali, aesi ya lokpesa omɔ.
7 Tokyelaka nkɔlɔ nzikye o nzela, masuwa makyɛkyɛ nde na mɔɔ na mɔɔ. Tolukaka oɓokye tokome o Kinidi. Toesi ya lekana o Salmone

oɓokye toekpane o mopha moyɔkɔ ŋwa esanga ya Kɛlɛtɛ, phɔ phɛphɛkyɛ teyaikaka lophɛ nzela ya ilekana mopha ŋwaɓaka ɓanga.

8 Totambulaka na nkaka oɓokye tolekane o mokukulu mɛ, tokyɛ koma o elele yɔnɔyɔ, ɓaeɓangye Mabongu Maalaa phɛnɛphɛ na mokyisi na nkombo Lase.

9 Tokɔkɔkɔ na ɓoikye o nzela. Nkɔlɔ ikyikyile ɓɛ́ɛ izaa yaunva lekana. Na ɓomɔ tokomaka imɓɛlɛ siikyele phɛphɛkyɛ na ɓokusi. Yabutwaka nkamba oɓokye masuwa makule tambula.

10 Ɓɛbi, nawɛnɛ oɓokye imbanga sisi samoɓa na nkamba, masuwa na mbolo iili omɔ yamɔtɔnɔ na ɓoɓe, kasi na ɓanga mampenza ɓotewalongoɓa phe, tomowaa.

11 Kasi mokambi wa ɓatuluku taikaka anola munɔkɔ ŋwa Polo, anolaka nde munɔkɔ ŋwa mopuse wa masuwa na mokolo wa masuwa.

12 Ibongu mɛ tesaikaka ɓa elele elaa oɓokye masuwa masɛmɛ imbɛlɛ saɓaka phɛphɛkyɛ kyekyele na ɓokusi. Yango mɛna, ɓato ɓayɔkɔ ɓaikye ɓa masuwa, ɓakanaka oɓokye tomane wamɔ, ɓo tomokoka, tokome o Feniks, ibongu sa Kɛlɛtɛ sikyekye mbale eya ngyɛlɛ, na mbale eya ikolo, oɓokye imbɛlɛ sa sɛkyɛ suunve wamɔ.

Ewɛɛlɛ o maa manɛnɛ

13 Ŋwana phɛphɛkyɛ ekeute mopha ŋwa ngyɛlɛ, ebuto ikyela. Ɓato ɓa masuwa ɓabuyaka oɓokye ɓamokokya yaakanaka ɓɛ. Ɓaesi ya manya longo, ɓabuto itambula, ɓaɓande phɛnɛphɛ na mokukulu ŋwa esanga ya Kɛlɛtɛ.

14 Sa kɔkɔ, ewɛɛlɛ yɔnɔyɔ yautaka o mangomba manɛnɛ ma esanga. O munɔkɔ ŋwa Ɓaela ɓaɓangye ewɛlɛ mɛ Yulakulu.

15 Yeesi ya lodikyinya, tewakulaka koka iɓekola masuwa mopha mooye ewɛɛlɛ. Ɓoɓɛlɛ, ewɛlɛ ebuto ikyɛ milouka nde ɓaɓona.

16 Toesi ya ɓanda phɛnɛphɛ na esanga yɔnɔyɔ ekyikyi, nkombo na yango Koda, yakutaka loziɓa phɔ ya ewɛɛlɛ. Tonyɔkɔkɔ iphila ŋwana eɓɛ omokyikyi okoɓe o sima ya masuwa

17 Oɓokye ɓato ɓa masuwa ɓaebaya omɔ. Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya kpa nsimbi inɛnɛ, ɓaizingyi o masuwa, ɓamakangyi oɓokye mɛ sa ɔtɔnɔ. Waɓa ɓɛ́ɛ ɓaile ikyɛ baa mi bokye pha mokukulu ŋwa Libi, ɓaesi ya vaka iɓaya sɔnɔsɔ sinɛnɛ oɓokye sizimbe masuwa, mabutwe ikyɛ na mɔɔ na mɔɔ, ewɛɛlɛ yeesi ya butwa ikyɛ mi louka nde ɓaɓona.

18 Ewɛɛlɛ yaɓaka kyelodikyinya nde na ɓokusi, ɓoyana ɓaesi ya ɓutwa ivaka biphɛsi banyanyaka ɓanga o maa.

19 Mokɔlɔ ŋwa sima, ɓaesi ya vaka ɓɛ́ɛ mampenza ɓakapoo ɓaa masuwa solongo o maa.

20 Nkɔlɔ nzikye tolokulaka wɛnɛ, eɓe moo, eɓe ɓanyasɛsi, ewɛɛlɛ yataaka ɓa nde ekusi. Tolokulaka lemela oɓokye tomobika.

21 Ɓaaɓaka o masuwa ɓakɔkɔkɔ sa zaa. Ɓoɓɛlɛ, Polo aesi ya tɛmɛ onte ya ɓɛ, yokye: «Ɓɛbi, ɓo wanzokaka oɓokye ɓanga sa mana o Kɛlɛtɛ, nde tolonyɔmɔkyi ɓoɓo, nde tolobungye na mbolo ɓoɓo.

22 Kasi uŋwaŋwa eye, naongye na ɓɛ́ɛ oɓokye oititale, phɔ nɔnɔ moto mɔnɔmɔ etaawe, ekpele yɔnɔyɔ eya mɔɔtɔnɔ nde masuwa.

23 Ŋwaphongo, ooli Mobikye wa nga, owaa okokyelele nga, antomelakyi ŋwanze wɛ na mokɔlɔ,

24 awɔ na nga, yokye: “Polo, iwɛ sa ila! Esengyesi oɓokye okome oɓo pha Moangyesi Kaisala, phɔ ya wɛ, Ŋwaphongo na ngɔlu yɛ amobikya na ɓasɔ ɓaatambule na wɛ o masuwa”.

25 Yango mɛna, ɓɛbi, oititala phɔ nakyele ndondo ya nga oka
Ŋwaphongo oɓokye maphɔɔ mamana mamoɓa nde ɓo nzimolakyi
ŋwanze.
26 Kasi esengyesi oɓokye masuwa makyɛ lovaka o mokukulu ŋwa esanga
yɔnɔyɔ ɓaɓona.»
27 Tokyela nkɔlɔ iko mbuka ine, ewɛɛlɛ yaɓaka kyekyɛ na ɓanga nde
ɓokyɛ o maa manɛnɛ ma Meditelane. Wa molengyela, ɓato ɓaakyele o
masuwa ɓawɛnɛkyɛ oɓokye tokomi phɛnɛphɛ na manyɛtɛ.
28 Ɓaesi ya meka ɓozindo pha maa, ɓawɛni oɓokye ɓoli pha ɓamɛtɛlɛ
mako mane. Ɓasusa na ŋwana ɓoo, ɓakuli meka, ɓazwe ɓozindo pha
ɓamɛtɛlɛ mako maato.
29 Ɓailaka oɓokye masuwa sa zuma o maɓanga. Yango mɛna, ɓamba
ya vaka ɓalongo ɓane o sima ya masuwa, ɓaimaka oɓokye bunya ɓoyɛɛ
izele.
30 Ɓato ɓaakyele o masuwa ɓalukaka ilota, ɓaesi ya uya eɓɛ̀ɛ ya masuwa
o maa, ɓakyɛ vaka ɓalongo o ɓoo pha masuwa.
31 Kasi Polo aesi ya wɔɔ na ɓatuluku na mokambi wa ɓɛ, yokye: «Ɓo
ɓato ɓaɓa teɓaikasi o masuwa, tolokokyi ibika.»
32 Ɓoɓɛlɛ, ɓatuluku ɓaesi ya tena nsimbi yaaphilaka eɓɛ̀ɛ, ɓaelɛ, ekyɛ.
33 Phɛnɛphɛ na walukye iyɛ bunya, Polo aesi ya ɓanga ɓato ɓasɔ oɓokye
ɓaze, yokye: «Lɔlɔ eye tokokyee nkɔlɔ iko mbuka ine, koziya nde oɓokye
ewɛɛlɛ yunve, oli nde ɓaɓona sa zaa ekpele.
34 Kasi naongye na ɓɛ́ɛ oɓokye oze, phɔ osengyesi na ntoma oɓokye
obikye. Moto mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ́ɛ etaabungya nɔnɔ munsuwe mɔnɔmɔ
o moto nwɛ.»
35 Waunva Polo iwɔ ɓaɓona, amba ya kpa mapa, aɓɔndɛsi Ŋwaphongo
oɓo pha ɓasɔ, aesi ya makaɓa, ɓabuto izaa.
36 Ɓoɓɛlɛ, ɓasɔ ɓabutwaka na nkyisa, ɓaesi ya zaa.
37 Ɓanga ɓasɔ o masuwa, toɓaka ɓato nkama iɓale na mako sambo
mbuka motoɓa.
38 Waawɛnɛ ɓɛ́ɛ oɓokye ɓaokyi ntoma, ɓamba ya vaka ɓa ble o maa
oɓokye masuwa malawe.
39 Wayɛ bunya, ɓato ɓaakyele o masuwa teɓaikaka eɓa oɓokye ɓakomi
phɛnɛphɛ na manyɛtɛ. Kasi ɓamba ya wɛnɛ iɓongu sɔnɔsɔ o iwɛɛ sa maa,
ɓaesi ya kana, ɓɛkye, ɓo ɓaakokyi, ɓakyɛ sɛminya masuwa omɔ.
40 Ɓamba ya tena nsimbi ya ɓalongo ɓasɔ, ɓaɓaikyi o maa, ɓamba ya
ingola na nsimbi ya yenda ya masuwa. Ɓoɓɛlɛ, ɓaesi ya kyela etobu
yɔnɔyɔ enɛnɛ o masuwa mopha ŋwa oɓoo, oɓokye ewɛɛlɛ eukye masuwa
mopha ŋwa ibongu mɛ.
41 Masuwa maesi ya kyɛ sɛlɛ na ɓokusi o bokye mɛ phaaɓaka o ntante ya
maa, mopha ŋwa oɓo munyɔsi o bokye, temokuli nyingana, emba kanda
yamba tena mopha ŋwa sima.
42 Ɓatuluku ɓalukaka iɓoma ɓato ɓaɓɔlɔkɔ phɔ nɔnɔ mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ
sa nyongyela oɓokye alote.
43 Kasi mokambi wa ɓatuluku alukaka ibikya Polo, amba ya ɓakatela
oɓokye ɓalɛ. Aesi ya tomisa ɓaaeɓaka inyongyela, yokye, amikumbya o
maa phanza, akyɛ abwa o ikolo.
44 Ɓayɔkɔ ɓaphile o maɓaya, na o bite ɓa masuwa, ɓaɓengye ɓɛbi. Na
ɓomɔ ɓaɓona, ɓanga ɓasɔ toabwaka o ikolo, tobikaka.

28

Polo o esanga ya Malte

1 Wamana ɓanga o mbale eya makama, tomba ya oka oɓokye esanga mɛ
ɓaeɓangye na nkombo ya Malte.
2 Ɓato ɓa esanga mɛ, ɓalookyelaka ngɔngɔ. Waɓa mbula kyenɔ, mpiyɔ
yaɓaka, ɓaesi ya lokyelela ŋwenya muikye, ɓaloɓangyi ɓanga ɓasɔ oɓokye
tokyɛ ɔtɔ.
3 Polo aɔngɔkɔ eɓolo ya nkoo oɓokye aevakye o ŋwenya, na ina
mbambisa nzɔɔ yeesi ya tɔkɔlɔ omɔ, ekatemi o eɓɔkɔ yɛ.
4 Wawɛnɛ ɓato ɓa esanga oɓokye nzɔɔ ekatemi o eɓɔkɔ ya Polo,
ɓawɔnɔkɔ, ɓɛkye: «Nde phɛlɛ moto oyo ali molɛmɔsi wa ɓato. Na ɓo
ɓabikakyi o maa, Ŋwaphongo na ɓolomɓe phɛ, taikyi zinga oɓokye aɓe
na ɓomɔ.»
5 Kasi Polo, nde phɛlɛ, aesi ya nyaka nzɔɔ o ŋwenya, saoka na ŋwana
ɓolɔsi.
6 Ɓato ɓaziyaka nde oɓokye ɓamowɛnɛ aulo, na aka awe. Kasi, waziya
ɓɛ́ɛ tee, ɓaesii ya wɛnɛ nde oɓokye tewamoyelele na lowɔ lɔnɔlɔ looɓe.
Ɓamba ya ɓongola maumunya ma ɓɛ, ɓamba butwa iwɔ mbala nzikye
ɓɛkye: Ali nde nzambe.
7 Manyɛtɛ ma mokonzi ŋwa esanga mɛ maɓaka phɛnɛphɛ na elele mɛ,
nkombo yɛ Pubilusu. Amba loyamba na ɓolaa, amba lolasa nkɔlɔ iyato.
8 Ango aɓaka alangyi o ntangye, mowɛwɛ ŋwaɓaka momunyɔkɔlɔ na
iphanza malongo. Polo amba yakyɛndɛ o moto ŋwa ntangye yɛ, na
iɓɔndɛlɛ, amba motandela maɓɔkɔ, amba mobikya.
9 Sima ya lowɔ lalona, ɓato ɓaayɔkɔ ɓa esanga ɓaaɓaka na malɔsi,
ɓayakaka na ɓɛ́ɛ oka Polo, na ɓɛ́ɛ ɓabikaka mɛ.
10 Ɓamba lokumola na ndengye isɔ, emba wakula ɓanga ɓenga imbanga
sa ɓanga o nzela ya ebale, ɓalokokyiselaka mbolo isɔ iwaa yasengyelaka
na ɓanga.

Imbanga o nzela ya uta o Maltɛ nɔnɔ o Loma

11 Sima ya makombe maato, tomba ya ɓaa o masuwa masengyelaka
wamɔ imbɛlɛ sisɔ sa sɛɛkyɛ. Masuwa mɛ mautaka o Alegizandri, nkombo
ya mango Manzambe ma zaa.
12 Toesi ya kyɛ sɛmɛ o Sirakize, tokyelaka omɔ nkɔlɔ iyato.
13 Wamana ɓanga wawana, toesi nde yaɓanda mokukulu, tokyɛ koma
o Regiyumu. Ɓo yana, phɛphɛkyɛ ekyeute o ngyɛlɛ, yeesi ya kyela, emba
tomba ya koma o Puzɔlɛ sima ya nkɔlɔ iɓale.
14 Omɔ, tokyɛzwa ɓɛbi ɓaongaka na ɓanga oɓokye tokyele pɔsɔ yɔnɔyɔ
oka ɓɛ. Kyeka ɓo wakyɛ ɓanga o Loma.
15 Wataɓa ɓanga o mokyisi mamuna, ɓɛbi ɓaokaka iya sa ɓanga, ɓamba
ya loɓenga nɔnɔ o Zando sa Apiyusu na o elele ekyeɓangye ɓɛ́ɛ Mangambi
Maato. Waɓawɛnɛ yo, Polo amba phɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi, akuli zwa
nkyisa.

Polo akomi o Loma

16 Wakoma ɓanga o Loma, ɓaanolaka oɓokye Polo akyɛ zala o elele yɛ
mampenza, na tuluku mɔnɔmɔ phɔ ya imoɓanza.
17 Sima ya nkɔlɔ iyato, Polo amba ya ɓanga ɓankumu oɓokye ɓaangane.
Wa angana ɓɛ, amba wɔ na ɓɛ́ɛ yokye: «Ɓɛbi, nga otowaika kyela lowɔ na
ɓato ɓa ɓanga naa na miɓeko ma loikyela ɓaango ɓa ɓanga, ɓakambi ɓa
Ɓayuda ɓanzakyaka o Yelusalɛmɛ, ɓanzambe o maɓɔkɔ ma Ɓaloma.
18 Waunva intuna mituna, ɓalukaka inkandola phɔ teɓaikaka nzwa na
ná lowo lɔnɔlɔ looɓe oɓokye ɓambome.

19 Kasi Ɓayuda teɓaikaka ɓanola, nambaka ɓaonga nde oɓokye
nakyɛndɛ oka Moangyesi Kaisala, siikaka ɓaa na ná lowɔ la isongyela iɓota
sa nga.
20 Yango mɛna, naeɓangakyi oɓokye naewɛnɛ, towɛnɛ, ɓankangaka
munyɔlɔlɔ mumu nde phɔ ya moto okokyelele ɓanga ɓato ɓa Yisalaɛlɛ
molika.»
21 Ɓaesi ya mobuyisa, ɓɛkye: «Toloika zwa nɔnɔ mokanda mɔnɔmɔ
muute o Yuda phɔ ya wɛ, onte ya ɓɛbi ɓaaesi wawa, nɔnɔ mɔnɔmɔ taikyi
loimola lowɔ la wɛ, naa awɔ lowɔ loɓe phɔ ya wɛ.
22 Kasi ɓanga toli na phowa oɓokye oloimole ɓo koumunya wɛ, phɔ toeɓe
oɓokye bilele ɓisɔ ɓaikye ziiko na ingomba sa Ɓaklisto.»
23 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ na Polo, ɓalongyibinyaka mokɔlɔ ŋwamovana ɓɛ. Wakoka
mokɔlɔ mɛ, ɓato ɓaikye ɓayakaka ya ɓenga Polo o ingambi siizale yo.
Polo aɓateyaka tata na mumbengu nɔnɔ wa nkɔkɔlɔ. Aɓaimolaka ɓo oli
ɓokonzi pha Ŋwaphongo: Aɓatangyelaka nkanda ya miɓeko ma Mose na
nkanda yaakomaka ɓamoisi, akyelaka ɓokusi oɓokye ɓaanole Yesu.
24 Ɓana ɓaanolaka maphɔɔ maawɔkɔ yo, kasi ɓayɔkɔ teɓaikaka anola.
25 Waiŋwa ɓɛ́ɛ oɓokye ɓabutwe, ɓaɓaka na ziiko onte ya ɓɛ. Polo aesi
ya wɔ na ɓɛ́ɛ nde oɓokye: «Ɓolɔɓɔ Ɓosantu alongaka, waawɔkɔ yo na
ɓankɔkɔ ɓa na nzela ya moimosi Yisaya, yokye!
26 Kyɛ wɔ na iɓota sa Ɓayuda sasina ɓoɓo:
“Wamooka na ɓolaa, kasi otoeɓe ntina ya maphɔɔ mɛ,
Wamokyeka na ɓolaa, kasi otoowɛnɛ ekpele.
27 Phɔ ntema ya ɓato ɓaɓa ibuto nkusi,
Phɔ iɓota mɛ, ɓaundi matoo ma ɓɛ, sa oka,
Ɓazibi miyo ma ɓɛ, oɓokye ɓɛ́ɛ sa wɛnɛ,
Mandondo ma ɓɛ́ɛ mabuto makusi oɓokye
Ɓɛ́ɛ sa eɓa ekpele phɔ ɓaye oka nga, naɓabikya.
Eye kyewɔ nga Ŋwaphongo.”
28 Emba Polo amba ya sukya yokye: Oeɓa oɓokye Ŋwaphongo
atomelaka ɓato ɓaateɓali Ɓayuda Simo yɛ oɓokye ɓabikye, emba ɓɛ́ɛ
ɓaamooka!»
29 Wawɔ Polo ɓaɓona, Ɓayuda ɓabutwaka, ɓaphalatanaka na ɓokusi
onte yaɓɛ.
30 Polo aphutelaka ingambi sɔnɔsɔ o Loma. Akyelaka mambula maɓale
omɔ. Ayambaka ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka ɓaya mokyeka.
31 Aimolaka ɓo li ɓokonzi pha Ŋwaphongo, ateyaka maphɔɔ ma Nkolo
Yesu Klisto pwapwa. Moto nɔnɔ mɔnɔmɔ taikaka mokatela.

Mokanda ŋwa Polo oka Ɓaloma

Maphɔɔ ma etatele

Waaɓa Polo kakomele ɓaanosi ɓa Loma, mɛna aɓaka o suka ya imbanga sɛ saa iyato. Aɓaka na phowa ya ikyɛndɛ nɔnɔ o Loma, phɔ naino tataka koma omɔ, emba ambe kula kyɛndɛ ikyɛ imola Simo Elaa o Esipanye (15.22-24). Ntina ya mokanda nwɛ yaɓaka phɔ ya iɓɔngya iyaa sɛ, na phɔ ya iteya mateya mɛ oka ɓaanosi ɓa Loma.

Mokanda mumu moli na maphɔɔ mama:

- Ɓaloma 1.1-17: Mokomi ŋwa mokanda mumu na ntina ya etoma yɛ ya ɓotoma
- Ɓaloma 1.18–3.20: Ɓato ɓabungyi nzela emba ɓasengyesi na ibika
- Ɓaloma 3.21–4.25: Ɓookobikya Ŋwaphongo ɓato
- Ɓaloma 5.1–8.39: Ɓomɔɔ ɓponyakune o nte ya Klisto
- Ɓaloma 9.1–11.36: Maumunya ma Ŋwaphongo phɔ ya Isalayɛlɛ
- Ɓaloma 12.1–15.13: Moɓesi ŋwa ɓaanosi
- Ɓaloma 15.14–16.27: Maloɓa ma isɔkya na ndɔngɔlɔ

Iɓeya

1 Mokanda mumu moute na nga Polo, moto wa etoma wa Yesu Klisto. Ŋwaphongo ambanga phɔ ya iɓaa toma yɛ, anzɔlɔ phɔ nakyɛndɛ imola Simo Elaa yɛ oka ɓato,

2 Simo Elaa mɛ, Ŋwaphongo alolakyelaka yango o buku phɛ na munɔkɔ ŋwa ɓaimosi ɓɛ́ɛ ɓaaphanza.

3 Simo Elaa mɛ kye wɔ phɔ ya Ŋwana wɛ Yesu Klisto Nkolo wa ɓanga. Na ɓomoto aɓotama o iɓota sa mokonzi Davidi.

4 Wa kundwa yo, Bolɔɓɔ amowɛninyaka Ŋwana wa Ŋwaphongo owa mwiya.

5 Na nzela ya Yesu, Ŋwaphongo na ngɔlu yɛ amba ya ntoma phɔ ya ngambo ya Yesu, phɔ na kyɛ miimola ɓato ɓa nkyisi isɔ iloɓa sɛ phɔ ɓa moanole ɓambe na motosa.

6 Ɓɛ̀ɛ ɓato ɓa Loma oli na ɓɛ̀ɛ nde ɓo ɓato mɛ, ɓɛ̀ɛ ɓato ɓaaɓanga Ŋwaphongo phɔ o ɓe ɓato ɓa Yesu Klisto.

7 Emba naekomele ɓɛ́ɛ ɓasɔ, Ŋwaphongo kaezingye ɓɛ́ɛ ɓali phɔ yɛ. Ŋwaphongo Ango wa ɓanga na Yesu Klisto Nkolo wa ɓanga aephɛ ngɔlu na ɓose.

Polo kazingye ikyɛkyeka ɓaklisto ɓa Loma

8 O eɓandele, na nzela ya Yesu Klisto, na phɛ Ŋwaphongo wa nga mɛlɛsi phɔ ya ɓɛ́ɛ ɓasɔ, phɔ o munse munsɔ, ɓato ɓawɔɔ phɔ ya ianola sa ɓɛ.

9 Ŋwaphongo kaeɓe oɓokye iikyi wɔ nga ili phɛlɛ, iyo okokyelele nga etoma na ndondo yɔnɔyɔ ná iimola Simo Elaa ekyekyi Ŋwana wɛ. Kaeɓe oɓokye nkɔlɔ isɔ wa ɓɔndɛlɛ nga na ɓɔndɛlɛ phɔ ya ɓɛ.

10 Mbala isɔ o maɓɔndɛsi ma nga na ongye na Ŋwaphongo oɓokye ɓoeɓe mokano nwɛ, aingole nzela oɓokye nata na yaa ekyeka.

11 Phɔ nasepele na ɓoikye iyaa ephɛ ikaɓo siuti na Ɓolɔɓɔ Ɓosantu phɔ ya iyaekuya.

12 Nazingye oɓokye ɓanga ɓasɔ tokuyinyakye onte ya ianola sa ɓanga oka Klisto.

13 Ɓaande, eɓa oɓokye mbala nzikye naumunya iya ekyeka, kasi tewa
longoɓane. Phɔ phowa ya nga eli oɓokye etoma ya nga eɓote mbuma oka
ɓèɛ ɓo wa ɓota yango o nkyisi iyɔkɔ,
14 Ŋwaphongo ampɛ etoma mɛ. Yango mɛna nasengyesi iimola Simo
Elaa oka ɓato ɓasɔ, eɓe ɓato ɓali o nkyisi inɛnɛ, eɓe ɓato ɓali o nkyisi ya
mongonda. Na moeyimola oka ɓato ɓaekola na oka ɓato ɓate ɓaika ekola.
15 Yango mɛna nali na phowa ya iyaa eimola Simo Elaa na ɓèɛ ɓato ɓali
o Loma mɛ.

Simo Elaa eli na mwiya

16 Sili na sɔɔ ya iimola Simo Elaa. Yango Eli mwiya ŋwa Ŋwaphongo
moobikya ɓato ɓasɔ ɓaanola Yesu Klisto: Ɓayuda phanza, emba ɓaate
ɓali Ɓayuda sima.
17 Simo Elaa mɛ kyewɛninya ndengye ekye buya Ŋwaphongo ɓato, ɓato
ɓa ɓosembo o miyo mɛ. Esengyesi nde oɓokye ɓato ɓaanole nde Yesu
Klisto, nzela esuu teeli. Nde ɓo wakomama wɛ o buku pha Ŋwaphongo
oɓokye: «Moto wa ɓosembo, amobika na ianola sɛ.»

Moto kakyele masumu

18 Uta o ikolo, Ŋwaphongo kawɛninya yɔɔ yɛɛ phɔ ya masumu masɔ na
ɓoɓe ɓosɔ ɓokyele ɓato, maphɔɔ maɓe makyele ɓɛ́ɛ makatele ɓato saeɓa
nzela ya ɓosembo.
19 Ŋwaphongo aaɓaphɛ etumbu phɔ nzela ekokakyi na ɓɛ́ɛ imoeɓa
eli polele, Ŋwaphongo yo mampenza aɓateya yango kasi ɓɛ́ɛ te ɓaikyi
eɓanga.
20 Uta waakyela Ŋwaphongo mokyisi, bikpele biakyela yo biwɛninya
ɓato polele ɓooli yo, naɓo tebiiwɛnɛnɛ na miyo. Emba te ɓakokyi iwɔ
oɓokye teli ɓoɓe pha ɓɛ́ɛ ɓo teɓaamotosa.
21 Naɓo okoeɓe ɓɛ́ɛ oɓokye Ŋwaphongo alii, teɓaamokumole,
teɓamophɛ na mɛlɛsi ɓo sengyesi ɓɛ́ɛ ikyelela Ŋwaphongo. Maumunya
ma ɓɛ́ɛ mali nde o maphɔɔ mpamba, ɓataaɓa o enzɔmbi, te ɓaeɓe na lowɔ
loolaa.
22 Ɓamitate oɓokye ɓali ɓato ɓa malondo, nzuka ɓali nde ɓato ɓa nyaa.
23 Oɓokye ɓakumbele Ŋwaphongo owa nkyɛmɔ, otoowe, ɓakumbele
nde bikyeko baulana na moto ookowe, bikyeko biiyɔkɔ bauluna na
manyɔsi, biiyɔkɔ na manyama, bina bikuli ɓa ndokolo manyama maa-
lande na ibuu.
24 Yango mɛna Ŋwaphongo amba ɓalɛ phɔ ɓakyele maphɔɔ maaɓe
ɓozingye ɓɛ́ɛ ikyela, emba ɓambe kyela maphɔɔ ma sɔɔ onte ya ɓɛ.
25 Ɓalɛ ɓosembo pha Ŋwaphongo, ɓaɓengyi nde ɓɔɔlɛ. Ɓakumbele
bikpele ɓakyela Ŋwaphongo, ɓabikyelele, kasi ona Ŋwaphongo owa
bikyela teɓoamokumole, osengyesi ɓɛ́ɛ ikumbela nkɔlɔ isɔ. Amɛ.
26 Yango mɛna Ŋwaphongo aɓalɛ phɔ ɓakyele maphɔɔ masɔ maakane
ɓɛ́ɛ ikyela. Ɓaɓasi ɓalɛ ɓampele ɓabuto ikyela maphɔɔ ma sɔɔ ɓɛ́ɛ na ɓɛ.
27 Ɓampele nde ɓomɔ mɛ, ɓalɛ ɓaɓasi, ɓali na phowa ekusi ya ikpa
ɓampele ɓasu ndokolo ɓaɓasi. Ɓampele na ɓampele ɓakyele maphɔɔ ma
sɔɔ. Ɓamiɓangyesi etumbu ekokyi phɔ ya masumu makyele ɓɛ.
28 Phɔ ɓato ɓalɛ ieɓa Ŋwaphongo, Ŋwaphongo aɓalɛ na maumunya ma
ɓɛ́ɛ maɓe phɔ ɓakyele maphɔɔ maɓe matemakokyi ɓɛ́ɛ ikyela.
29 Mandondo ma ɓɛ́ɛ matonda na maphɔɔ maaɓe, ɓamengyele mbolo
ya ɓato, ɓakyelane ɓoɓe, ɓaokyenele zuwa, ɓaɓome ɓato, ɓaokye maoka,
ɓakatele ɓato, ɓaine ɓato, ɓayɔɔ ɓato.

30 Ɓakyɛmiwɔlɛ ɓɛbi na ɓɛ́ɛ na ɓoɓe, ɓali ɓanguna ɓa Ŋwaphongo
ɓatole ɓɛbi, ɓali ɓato ɓa lolɛndɔ, ɓamitate. Ɓaumunya nkɔlɔ isɔ nde
ikulaka kyela masumu, teɓatosa ɓaɓoti ɓaɓɛ.
31 Teɓakule eɓa lowɔ lolaa, teɓakokya mambunu ma ɓɛ, teɓaeɓe izinga
ɓato, teɓali na ngɔngɔ na moto.
32 Ɓaeɓe na ɓolaa oɓokye moɓeko ŋwa Ŋwaphongo mowɔ oɓokye:
Ɓato ɓakyele maphɔɔ maɓe ndengye mɛna, ɓakokyi na iwaa. Na ɓokoeɓe
ɓɛ́ɛ ɓaɓona, ɓakule kyela nde maphɔɔ maaɓe. Te eni ɓa nde yango miina,
ɓasambe wa wɛnɛ ɓɛ́ɛ ɓɛbi na ɓɛ́ɛ ɓakyele maphɔɔ maɓe.

2

Ndengye eya mosambisa Ŋwaphongo ɓato

1 Iwɛ, oɓe na nzaa, okosambisa ɓɛbi, eteɓaelimbisa. Phɔ waasambisa
wɛ moto, kominyɛtɛ wɛ mampenza, phɔ na wɛ kokyele ɓomɔ mɛ, iwɛ
okosambisa ɓɛbi.
2 Nzuka ɓanga toeɓe oɓokye isambisa sa Ŋwaphongo sikyelame na
ɓosembo phɔ ya ɓato ɓakyele maphɔɔ maɓe.
3 Koumunya oɓokye iwɛ ookosambisa ɓato ɓakyele ɓoɓe na ɓakyele ya
ɓɛ, wamolota isambisa saka Ŋwaphongo?
4 Naa iwɛ kotiyole ɓolaa pha Ŋwaphongo, na iyɔsa sɛ, na ndondo elaa
yɛ, saeɓa oɓokye ɓolaa phɛ ɓoetomisa oɓokye oɓongole motema?
5 Na moto ɓokusi ŋwa wɛ, na ndondo ya wɛ ete okye na wɛ ngɔngɔ,
komiɓangyele kabu o mokɔlɔ ŋwaa kabu wamokyelama sakolo isambisa
sa Ŋwaphongo.
6 Amophɛ moto na moto iɓonza kokokana na bitoma ɓɛ:
7 Ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ phɔ ya ɓato ɓawaa, na ilendendala sa ɓɛ́ɛ sa ikyela
ɓolaa, ɓaluye nkyɛmɔ, ngambo na ɓosembo,
8 kasi yɔɔ na kabu yamoɓa phɔ ya ɓato ɓaatɔmbɔ, ɓaatɛmɛlɛ ɓosembo
ɓambe na miambya o maphɔɔ matemali na ɓosembo.
9 Ngɔngɔ na minyɔkɔ yamoɓa phɔ ya moto okokyele ɓoɓe, phɔ ya
Moyuda phanza na phɔ ya moto otoli moyuda.
10 Nkyɛmɔ, ngambo na ɓose oka moto munsɔ okokyele ɓola, oka Moyuda
phanza, sima oka moto ootoli moyuda
11 Phɔ oka Ŋwaphongo, ɓato ɓasɔ ɓali nde ndengye yɔnɔyɔ.
12 Ɓato ɓasɔ ɓaakyela masumu saeɓa moɓeko ɓamowa samiɓeko mɛ.
Ɓato ɓasɔ ɓaakyela masumu na ɓoeɓakye moɓeko, ɓamosambisama na
moɓeko.
13 Phɔ teli ɓato ɓaokye moɓeko ɓaali ɓato ɓa ɓosembo o ɓoo pha
Ŋwaphongo, ɓato ɓa ɓosembo eli nde ɓaakyelele moɓeko mɛ.
14 Waaɓe ɓapakano saeɓa moɓeko, ɓakyele ikyitomisa moɓeko,
ɓamibuya moɓeko ɓɛ́ɛ mampenza, ɓɛ́ɛ ɓaate ɓali na moɓeko.
15 Ɓateya oɓokye bitoma bizingye moɓeko biakamama o mandondo ma
ɓɛ. Mandondo ma ɓɛ́ɛ mawɔ mɛ na maumunya ma ɓɛ, bina ma ɓaphunde
bina ma ɓaambelele.
16 Maphɔɔ mɛ mamotɔkɔlɔ mokɔlɔ ŋwaa mosambisa Ŋwaphongo na
nzela ya Yesu Klisto, moɓesi munsɔ ŋwa ɓato ŋwaa ɓombama, ɓowawɔ
Simo Elaa ekyeimole nga.

Ɓayuda na miɓeko ma Mose

17 Kasi ɓo wɛ ookoɓangye ɓɛ́ɛ Moyuda, ootɛmi nde o moɓeko na ookyesi
lolɛndɔ lɛ oka Ŋwaphongo wɛ,

18 koeɓe maphɔɔ mazingye yo, na moɓeko ŋwa eteya iyɔlɔ maphɔɔ maala.
19 Koumunya iɓa moteye ŋwa ɓato ɓaaphɔlɔ miyo nzela, tala phɔ ya ɓato ɓaali o enzɔmbi,
20 moteye ŋwa ɓato ɓate ɓaeɓe ekpele na moteye ŋwa ɓato ɓaate ɓali na ngambo, phɔ koanole oɓokye nanzela ya moɓeko, oli na phaakolo ɓoeɓakye na ná maphɔɔ ma phɛlɛ.
21 Ee ɓolaa! Iwɛ okoteya nwɛbi, tomiteya wɛ mampenza! Koteya oɓokye ɓato saiɓa, emba iwɛ koiɓe!
22 Kokatele ɓato ikyela ɓaphemba, emba iwɛ kokyele ɓaphemba! Toozingye bikyeko, kasi koiɓe mbolo ili o makɔkɔ ma ɓɛ!
23 Kokyele lolɛndɔ la wɛ o miɓeko, kasi tookumole Ŋwaphongo waate waakumole wɛ mina miɓeko!
24 Phɔ, nde ɓo wakoma ɓɛ́ɛ oɓokye: «Nkombo ya Ŋwaphongo etolami phɔ ya ɓɛ̀ɛ onte ya ɓapakano.»
25 Tewali ziko, iɓɛlɛ sili na ntina ɓo kokyelele miɓeko, kasi ɓo tokumole miɓeko, na iɓɛlɛ sa wɛ, oli nde moto oli mungbɔtu.
26 Kasi ɓo moto oli mungbɔtu kakumole ikyiwɔ miɓeko, ɓomungbɔtu phɛ ete ɓaɓokye ndokolo iɓɛlɛ?
27 Emba yo otoika ɓɛlɛ o nzoto, ɓo kakokya miɓeko, amoesambisa; iwɛ ooli na buku pha miɓeko na owa ɓɛlɛ ɓɛ, kasi tookumole mina miɓeko.
28 Phɔ teli maphɔɔ mawɛnɛnɛ maakyele oɓokye moto ali Moyuda, naa mbasi ikyiwɛnɛnɛ o nzoto ikyikyele iɓɛlɛ,
29 kasi eli nde maphɔɔ maɓombama maakyele oɓokye moto ali Moyuda, emba iɓɛlɛ eli nde sa motema, siute na Ɓolɔɓɔ, kasi sa buku phe. Owaakolo Moyuda mɔna kazwe ngambo yɛ oka Ŋwaphongo, kasi oka ɓato phe.

3

1 Ntina ya iɓa Moyuda eli iye? Ntina ya iɓɛlɛ eli iye?
2 Ntina eli enɛnɛ phɔ ya ɓato ɓasɔ! Emba phanza oka ɓato ɓaaphɛkyɛ Ŋwaphongo mambunu mɛ.
3 Kasi tomowɔ ɓo? Ɓo ɓakyi ɓaɓaka sakokya yasengyelaka ɓɛ́ɛ ikyela, ɓoɓe pha ɓɛ́ɛ phamokyela oɓokye Ŋwaphongo sakula kokya yaa lakaka yo?
4 Phee! Ŋwaphongo asengyesi ieɓana oɓokye ali moto wa maphɔɔ maa phɛlɛ; naɓo moto munsɔ ali moto wa ɓɔɔlɛ, ɓowakomama wɛ oɓokye: «Esengyesi oɓokye oeɓane moto wa ɓosembo onte ya maloɓa ma wɛ, emba olongye imbɛlɛ saamoesambisa ɓɛ.»
5 Kasi ɓo izanga ɓosembo sa ɓanga siwɛninya ɓosembo pha Ŋwaphongo, tomowɔ ɓo? Ŋwaphongo kazangye ɓosembo waalowande yo na kabu yɛ? Nawɔ ndengye ekyeumunya ɓato.
6 Phee! Phɔ ɓoeli ɓomɔ, Ŋwaphongo amosambisa mokyisi ndengye'ye?
7 Kasi ɓo ɓɔɔlɛ pha ɓanga ɓowɛninya ɓosembo pha Ŋwaphongo, na phɔ ya nkyɛmɔ yɛ, phɔ ya'ye nga, nakule kangyema ndokolo moto wa masumu?
8 Emba, phɔ ya'ye tolokyele ɓoɓe phɔ ɓolaa ɓoyee, ɓookokyɛminvɔlɛ ɓato ɓa ɓɔɔlɛ ɓaayɔkɔ? Ɓato mɛ ɓakokyi na etumbu!

Moto molaa o ɓoo pha Ŋwaphongo tali

9 Ka ɓo? Tokuli ɓa, ɓanga Ɓayuda na ɓokonzi mi ɓɛbi? Na ŋwana
ɓokyikyi phe! Phɔ toumbo loteya oɓokye: Ɓanga ɓasɔ, Ɓayuda na ɓaate
ɓali Ɓayuda, toli ɓanga ɓasɔ o se ya ɓokonzi pha masumu.
10 Eli nde ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye:
«Moto molaa tali, na mɔnɔmɔ phee,
11 moto okosɔsɔlɔ tali, na mɔnɔmɔ taalukye Ŋwaphongo.
12 Ɓato ɓasɔ teɓakuli ɓenga nzela elaa, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓabunza,
na mɔnɔmɔ taakyele ɓolaa, na mɔnɔmɔ phee.
13 Nɔkɔ ya ɓɛ́ɛ ili ndokolo ilita siili munɔkɔ pha,
na lolee la ɓɛ, ɓakate ɓɔɔlɛ,
ngyɛngyi ya nzɔɔ eli o biɓaa ɓa ɓɛ.
14 Nɔkɔ ya ɓɛ́ɛ yatonda na bitoo na ná maloɓa maa ɓololo.
15 Makolo ma ɓɛ́ɛ makyɛ mizele o ikyɛ ɓoma moto.
16 Iɔtɔ na ngɔngɔ ili o manzela maatambule ɓɛ,
17 emba nzela ya ɓose, ɓɛ́ɛ teɓaeyeɓe.
18 Teɓali na ɓoilakye pha Ŋwaphongo o miyo ma ɓɛ.»
19 Kasi toeɓe oɓokye isɔ ikyiwɔ moɓeko, kaiwɔ na ɓato ɓasɔ ɓaali o se ya
moɓeko, phɔ moto satakola munɔkɔ phɔ ya isamba, emba munse munsɔ
moeɓane moɓe o miyo ma Ŋwaphongo.
20 Kyeka phɔ ya'ye moto na mɔnɔmɔ eta ɓe mola o ɓoo phɛ phɔ ya
bitoma ba moɓeko, phɔ moɓeko kateya ɓato nde oɓokye ɓakyesi masumu.

Ɓosembo ɓozwame na nzela ya ianola

21 Kasi, uŋwaŋwa eye, na nzela ya moɓeko phe, ɓosembo pha
Ŋwaphongo phaa miteya, moɓeko na ɓaimosi ɓawɔ phɔ yɛ.
22 Ŋwaphongo kaɓuya ɓato, ɓato ɓa ɓosembo o miyo mɛ na nzela ya
ianola sa ɓɛ́ɛ oka Yesu Klisto. Kakyele ɓaɓona phɔ ya ɓato ɓasɔ ɓaanole,
phɔ tewali ɓokyɛsɛ.
23 Phɔ ɓato ɓasɔ ɓakyesi masumu, emba ɓaimasi nkyɛmɔ ya
Ŋwaphongo.
24 Kasi Ŋwaphongo na ngɔlu yɛ, aɓabuya ɓato ɓa ɓosembo o miyo mɛ
nde pha, kakyele ɓaɓona na nzela ya Yesu Klisto oko ɓaikole o masumu.
25 Ŋwaphongo amoambya mbeka, phɔ oɓokye awe phɔ ya ɓanga,
phɔ malongo mɛ mamanya masumu ma ɓanga, nzela mɛ Ŋwaphongo
aeyingola phɔ ya ɓato ɓaanole Yesu Klisto. Kakyele ɓaɓona phɔ ya
iwɛninya oɓokye ali na ɓosembo. Masumu maakyeleka ɓato phanza,
Ŋwaphongo akyelaka ndokolo taikaka mawɛnɛ,
26 imbɛlɛ saaɓaka yo na motema moanda. Kateya ɓosembo phɛ imbɛlɛ
sa lɔlɔ, phɔ aɓe na ɓosembo, ambe na ibuya ɓato ɓaanole Yesu ɓato ɓa
ɓosembo.
27 Oli wango ɓaɓona, ekpele yɔnɔyɔ eekokyi na ɓanga imitata eli? Phee,
teli. O nkombo ya'ye? Ya bitoma? Phe, kasi o nkombo ya ianola.
28 Phɔ toeɓe oɓokye ɓato ɓabutwe ɓato ɓa ɓosembo o miyo ma
Ŋwaphongo nde na ianola; kasi phɔ ya bitoma ba ɓɛ́ɛ ɓo koongye moɓeko
phe.
29 Naa oɓokye, Ŋwaphongo akokyi iɓaa nde Ŋwaphongo wa Ɓayuda?
Tali na Ŋwaphongo wa ɓapakano? Eli ɓomɔ, ali na Ŋwaphongo wa
ɓapakano,
30 Phɔ Ŋwaphongo ali nde yo mɔnɔmɔ owa mobuya ɓato ɓa ɓosembo
ɓato ɓaaɓɛlɛ ɓɛ́ɛ na ɓaate ɓaika ɓɛ́ɛ ɓɛlɛ phɔ ya ianola.
31 Kyelukye iwɔɔ oɓokye na ianola mɛna tomanya ngambo eli na
moɓeko? Phe, mɛna tokule nde phɛ moɓeko eyaakolo ngambo ya ŋwango.

4

Ndakyisa ya Abalayama

1 Emba tomowɔ ɓo phɔ ya Abalayama nkɔkɔ wa ɓanga? Lokola moto,
azwaka iye?
2 Ɓo Abalayama abutwaka moto wa ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo
phɔ ya bitoma ɓɛ, akokyi imitata. Kasi oɓoo pha Ŋwaphongo phe!
3 Phɔ buku ɓowɔ ɓo? Abalayama aɓaka na ianola oka ŋwa Ŋwaphongo,
emba ɓamotanga moto wa ɓosembo.
4 Nzuka phɔ ya moto okokyele bitoma, iphuti sɛ tesitangyeme ndokolo
ngɔlu, kasi ndokolo mbano.
5 Kasi phɔ ya moto otokyele bitoma kasi kaanole moto okoɓuya moto
moɓe moto wa ɓosembo, Ŋwaphongo kakyeke ianola sɛ, kaambe mobuya
moto wa ɓosembo.
6 Yango mɛna Davidi kakumisa ɓoola pha moto okobuya Ŋwaphongo
moto wa ɓosembo sakyeka bitoma ɓɛ.
7 Nkɔnzɔ eli na ɓato ɓalimbise ɓɛ́ɛ ɓoɓe pha ɓɛ́ɛ ná masumu ma ɓɛ.
8 Nkɔnzɔ eli na moto owa Ŋwaphongo taakyeke isumu sɛ.
9 Bola ɓoowɔ ɓɛ́ɛ ɓaɓona ɓoli nde phɔ ya ɓaaɓɛlɛ na ɓaaɓɛlɛ, ndee na
phɔ ya ɓate ɓaika ɓɛ́ɛ ɓɛlɛ mɛ? Phɔ towɔ oɓokye ianola sa Abalayama
samobuya moto wa ɓosembo.
10 Wango wakyelama imbɛlɛ iye? O ɓoo nde o sima ya iɓɛlɛ sɛ? Teli
sima, kasi phanza!
11 Emba iɓɛlɛ simophɛ elembo ya ɓosembo pha zwa yo na nzela ya
iamola, wataaka ɓa yo sa ɓoɓɛlɛkye. Yango mɛna abutwaka na ango wa
ɓato ɓasɔ ɓateɓaika ɓɛlɛ ɓɛ́ɛ ɓaanola, phɔ ya oɓokye na ɓɛ́ɛ ɓabutwe ɓato
ɓa ɓosembo.
12 Ali na ango wa ɓaaɓɛlɛ ɓɛ, na ɓasɔ ɓali o ingomba sa ɓato ɓaɓɛlɛ nde
ɓoɓɛsi phe, kasi na ɓaatambule o matambe ma ianola sa ango wa ɓanga
Abalayama, oɓoo pha oɓokye ɓamoɓɛlɛ.

Mbunu ya Ŋwaphongo eya zwa ɓanga na nzela ya ianola

13 Phɔ, teeli phɔ ya moɓeko, kasi phɔ ya ɓosembo pha ianola, mbunu
eya izwa mokyisi ndokolo ilaka sikabi ɓɛ, ya lakyelamaka na Abalayama
na ná ɓana ɓɛ.
14 Ɓo ɓaakumole moɓeko ɓaɓe mandomi, ianola nde tesikuli ɓa na ntina
na mbunu ya Ŋwaphongo nde teekuli ɓaa na elele.
15 Phɔ moɓeko kaɓote yɔɔ. Elele eteli na moɓeko, tewali omɔ na lowɔɔ
la itiyola moɓeko.
16 Na ianola tobutwe mandomi, phɔ yango eɓe oɓokye na ngɔlu na
oɓokye mbunu eikale na ntina phɔ ya ɓankɔkɔ ɓa Abalayama, yango saɓa
nde phɔ ya ɓɛ́ɛ ɓamitangye ɓaa moɓeko, kasi na phɔ ya ɓamitangye ɓa
ianola sa Abalayama, ango wa ɓanga ɓasɔ.
17 Phɔ wakomama oɓokye: «Naebuyee ango wa ɓato ɓaikye.» Ali
ango wa ɓanga o ɓoo pha owa anola yo, Ŋwaphongo ookoakole ɓawe na
ookotɔkɔlɔ o mokyisi iteili.
18 Na ilemela sa saphɛmbɛ, «aanola emba amba butwa ango wa ɓato
ɓaikye», ɓo wa wɔ Ŋwaphongo oɓokye: «Ɓankɔnkɔ ɓa wɛ ɓamoɓa ɓoɓo.»
19 Na ɓokyekakye nzoto yɛ, aɓaka phɛnɛphɛ na mambula munkama kasi
taika phɛmbɛ o ianola - Naɓo awɛnɛkyɛ oɓokye yo na ŋwaŋwasi wɛ Sala
ɓakotoo ɓabutoo phɛnɛ phɛ na iwaa.
20 O ɓoo pha mbunu ya Ŋwaphongo, taika ika ziko, kasi azwaka ɓokusi
na ianola emba amba phɛ Ŋwaphongo nkyɛmɔ.

21 Aɓaka na ianola oɓokye Ŋwaphongo ali na mwiya ŋwa ikokya yaalakyela yo.
22 Yango mɛna Ŋwaphongo atanga Abalayama o molɔngɔ ŋwa ɓato ɓa ɓosembo, phɔ ya ianola sɛ.
23 Nzuka tewaikaka komama ɓaɓona phɔ yɛ mampenza oɓokye: «Yango mɛna ɓamotanga o molɔngɔ ŋwa ɓato ɓa ɓosembo».
24 Kasi na phɔ ya ɓanga mɛ ɓaanola, phɔ toanole oka moto owa kundwa onte ya ɓawe, Nkolo Yesu.
25 Ɓamokaɓa o iwa phɔ ya ɓoɓe pha ɓanga, amba kundwa phɔ ya ilobuya na ɓanga ɓato ɓa ɓosembo.

5

Ɓose ɓoli onte ya ɓanga na Ŋwaphongo

1 Yango mɛna, toli ɓato ɓa ɓosembo phɔ ya ianola sa ɓanga, toli ɓose na Ŋwaphongo phɔ ya Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto.
2 Na nzela yɛ, na ianola, ɓaloanosi izwa ngɔlu ya Ŋwaphongo ekyekyele oɓokye tomitate na molemo ŋwa nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo.
3 Na koleka, tomitate na o mampasi, phɔ toeɓe oɓokye mpasi kaɓote ilendendala,
4 ilendendala kaɓote iititala simekyi ɓɛ, iititala simekyi ɓɛ́ɛ siɓote molemo.
5 Emba molemo taakate, phɔ Ɓolɔɓɔ Ɓosantu phaalophɛkyɛ ɓɛ, anyangola lozingo la Ŋwaphongo o mandondo ma ɓanga.
6 Phɛlɛ, wataka ɓa ɓanga naino sa ɓokusi, Klisto, o imbɛlɛ sameka ɓɛ, awa phɔ ya ɓato ɓaɓe.
7 Eli nkamba oɓokye ɓaanole iwa phɔ ya moto molaa. Moto akoyi ikoka izwa ɓokusi pha iwa phɔ ya moto molaa.
8 Kasi Ŋwaphongo kateya lozingo lɛ oka ɓanga na ɓoɓo: Klisto awa phɔ ya ɓanga, mɛna totaɓa naino ɓato ɓa masumu.
9 Emba oobuto ɓanga uŋwaŋwa eye ɓato ɓa ɓosembo phɔ ya malongo mɛ, tomobika nɛ o kabu ya Ŋwaphongo.
10 Phɔ ɓo eɓe oɓokye wataka ɓa ɓanga ɓanguna ɓa Ŋwaphongo, toɓɔngyɛkyɛ nɛ na iwa sa Ŋwana wɛ, ka ombi ɓɔngya ɓanga, tomobika na ɓomɔɔ phɛ.
11 Teli nde ɓaɓona, waakule mitata ɓanga oka Ŋwaphongo na nzela ya Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto, na nzela ya yɛ, uŋwaŋwa eye, tozwe maɓɔngyɛ.

Adama na Klisto

12 Isumu sanyɔlɔ o mokyisi na nzela ya moto mɔnɔmɔ, Adama, emba iwa na nzela ya isumu. Nde ɓomɔɔ iwa siesi phɔ ya ɓato ɓasɔ, phɔ ɓato ɓasɔ ɓakyela isumu.
13 Phɔ, nɔnɔ o moɓeko, isumu saɓaka o mokyisi emba na ɓo isumu tesaikaka zwa etumbu wa tewaɓaka moɓeko.
14 Kasi uta oka Adama nɔnɔ oka Mose iwa saɓaka, na oka ɓateɓaikaka kyela isumu na itiyola moɓeko ndengye yɔnɔyɔ na Adama owa ulana na owa moya.
15 Kasi tewali ɓomɔ phɔ ya ikaɓo sa ngɔlu phɔ ya ɓoɓe. Phɔ, ɓo phɔ ya ɓoɓe pha moto mɔnɔmɔ ɓato ɓaikye ɓawe, ka phɔ ya ngɔlu ya Ŋwaphongo, ngɔlu eelokyelesi yo na moto mɔnɔmɔ, Yesu klisto, enyango na ɓoikye mi ɓato ɓoikye.

16 Emba teli ɓomɔ mɛ phɔ ya ikaɓo ɓo phɔ isumu sa moto mɔnɔmɔ.
Phɔ, phɔ ya isumu sa moto mɔnɔmɔ isamba sikambe o etumbu, kasi ɓoɓe
ɓoikye, ikaɓo sa ngɔlu sikambe o ɓosembo.
17 Phɔ ɓo phɔ ya moto mɔnɔmɔ, na nzela ya ɓoɓe pha moto mɔnɔmɔ
iwa siesi, ka phɔ ya moto mɔnɔmɔ Yesu Klisto, ɓato ɓaikye ɓaamoɓa na
ɓomɔ ɓamozwa ngɔlu na ɓoikye na ikaɓo sa ɓosembo.
18 Yango mɛna, ooli phɔ ya ɓoɓe pha moto mɔnɔmɔ ɓato ɓasɔ ɓazwe
etumbu, nde ɓomɔ mɛ phɔ ya etoma ya ɓosembo ya moto mɔnɔmɔ, eli
phɔ ya ɓato ɓasɔ ɓosembo ɓoo ambya ɓomɔ.
19 Nde phɔ ya oɓokye na izanga ɓotosi pha moto mɔnɔmɔ, ɓato ɓaikye
ɓabutwakyi ɓato ɓamasumu, nde ɓomɔ mɛ na itosa sa moto mɔnɔmɔ ɓato
ɓabuto ɓato ɓa ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo.
20 Moɓeko moesi phɔ ya oɓokye ɓoɓe ɓotonde. Elele eli masumu maikye,
ngɔlu na yango etondi wamɔ.
21 Phɔ ya oɓokye ɓo oesi isumu phɔ ya iwa, nde ɓomɔ phɔ ya ɓosembo,
ngɔlu eesi phɔ ya ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ na nzela Yesu Klisto, Nkolo wa ɓanga.

6

Iwa na ɓomɔɔ oka Yesu Klisto

1 Tomba wɔ ɓo? Toikale nde oikyela maasumu, phɔ ngɔlu ya
Ŋwaphongo etonde?
2 Tekokyi iɓa ɓomɔ. Na isumu toli ɓawe, tomba kula ɓika na isumu
ndengye'ye?
3 Na ɓɛ̀ɛ kobungye oɓokye ɓanga ɓasɔ ɓaaɓatisama na nkombo ya Yesu,
toɓatisama na iwa sɛ?
4 Na ɓatisimo, na iwa sɛ, tokundamaka nɛ, phɔ ya oɓokye ɓo wakundwa
Klisto onte ya ɓawe na nkyɛmɔ ya Tata, na ɓanga mɛ nde ɓomɔ tobikye
na ɓomɔɔ pha sika.
5 Phɔ ɓo tobuto nɛ moto mɔnɔmɔ, toulaa nɛ o iwa sɛ, tomba kula ulana
nɛ mɛ o ikundwa sɛ.
6 Toeɓe na ɓolaa: Moɓesi ŋwa ɓanga mookasi ŋwa ɓakama nɛ o ekulusu
phɔ ya oɓokye nzoto ya masumu imane phɔ ɓanga sakula ɓa ɓaombo ɓa
masumu.
7 Phɔ moto oowe aikolami na masumu.
8 Ɓo towe molɔngɔ na Klisto, toli na ianola oɓokye tomobika nɛ.
9 Phɔ toeɓe oɓokye: Waakundwa yo onte ya ɓawe, Klisto etakule waa.
Iwaa tesikuli ɓa na ɓokonzi o ikolo sɛ.
10 Phɔ na iwaa, awe phɔ ya isumu mbala yɔnɔyɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ. Kasi na
ɓomɔɔ, ali na ɓomɔɔ phɔ ya Ŋwaphongo.
11 Yango mɛna na ɓɛ̀ɛ, omikpe oɓokye na isumu, oli ɓawee emba na
Yesu Klisto, oli na ɓomɔɔ phɔ ya Ŋwaphongo.
12 Eli oɓokye isumu tesikuli ɓa na ɓokonzi mi nzoto ya ɓɛ̀ɛ ikyi we phɔ
ya ietomisa ianola maphowa maɓe mɛ.
13 Sakyelela binango ɓa nzoto ya ɓɛ̀ɛ phɔ ya masumu ndokolo biŋwanele
ɓa maphɔɔ mate mali na ɓosembo, kasi ndokolo ɓato ɓaakundwa onte
ya ɓawe, na binango ɓa nzoto ya ɓɛ̀ɛ, ndokolo biŋwanele ɓa ɓosembo,
omiambya o etoma ya Ŋwaphongo.
14 Phɔ isumu etesikule ɓa na ɓokonzi o ikolo sa ɓɛ̀ɛ, phɔ ɓɛ̀ɛ tokuli ɓa o
se ya miɓeko, kasi o se ya ngɔlu.

Tokyelele ɓosembo

15 Emba kyelukfye iwɔ ɓo? Tomokyela masumu phɔ tolokuli ɓa o se ya miɓeko, kasi o se ya ngɔlu? Teli ɓomɔ!
16 Toeɓe oɓokye wamiambya ɓèɛ oka moto ndokolo moombo phɔ ya imokumola, oli ɓaombo ɓa ookokumle ɓèɛ, naa ɓa isumu sikambe o iwa, naa ɓa itosa sikambe o ɓosembo.
17 Kasi Ŋwaphongo akumisame oɓokye, na ɓo phanza ɓèɛ waɓaka ɓaombo ɓa masumu, kasi uŋwaŋwa eye obuto itosa na motema mɔnɔmɔ lolengye la mateya mazwaka ɓèɛ.
18 Tokuli ɓa ɓaombo ɓa masumu, obuto ɓaombo ɓa ɓosembo.
19 Nakpe mowɔsi ŋwa ɓomoto phɔɔ ya ewɔlɛ phɔ ya ɓokɔ pha nzoto. Phanza, waɓaka ndokolo ɓaombo ɓa maphɔɔ maɓe maatome itɔmbɛlɛ Ŋwaphongo. Nde ɓomɔ uŋwaŋwa eye, omiambya mouwosi ndokolo ɓaombo ɓa maphɔɔ maalaa phɔ ya ɓomɔɔ ɓosantu.
20 Phɔ, waaɓaka ɓèɛ ɓaombo ɓa masumu, maphɔɔ ma ɓosembo temaikaka ekyeka.
21 Wamba zwa omɔ iye? Uŋwaŋwa eye, maphɔɔ makyelaka ɓèɛ obuto komaokyele sɔɔ, phɔ suka ya mɛ eli iwa.
22 Kasi uŋwaŋwa eye, tokuli ɓa ɓaombo ɓa masumu, obuto ɓaombo ɓa Ŋwaphongo, wamokyela maphɔɔ ma ɓosantu. Suka ya mɛ eli ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
23 Phɔ iphuti sa isumu eli iwa. Kasi ikaɓo si ambya Ŋwaphongo pha, eli ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ onte ya Yesu Klisto Nkolo wa ɓanga.

7

Imana o ɓoombo ŋwa miɓeko

1 Ɓaande, ɓèɛ kobungye oɓokye nawɔ phɔ ya ɓato ɓaeɓe miɓeko oɓokye, miɓeko mili na ɓokonzi o ikolo sa moto nde imbɛlɛ sitaa yo ɓa na ɓomɔɔ?
2 Yango mɛna, ŋwaŋwasi wa ɓolonga ali o se ya miɓeko ma lele wɛ ɓo naino lele mɛ ali na ɓomɔɔ. Kasi ɓo lele awe, ŋwaŋwasi takuli ɓa o se ya miɓeko ma lele mɛ.
3 Emba ɓo moloo wɛ ata ɓa na ɓomɔɔ, ɓo akyɛ ɓa na lele mosuu, mɛna akyesi phemba. Kasi ɓo lele awe, takuli ɓa o se ya miɓeko. Emba ɓo akyɛ ɓa na lele mosuu, mɛna taikyi kyela phemba.
4 Ɓaande na nga, phɔ ya ɓèɛ eli nde ɓomɔ mɛ, wawaka phɔ ya miɓeko, elele yɔnɔyɔ na Klisto, phɔ ya ibutwa ɓato ɓa mosuu, owa kundwa onte ya ɓawee, phɔ ya oɓokye toɓotele Ŋwaphongo mbuma.
5 Phɔ waataka ɓa ɓanga toɓengye bitoma ɓa ɓomoto, maphowa maɓe maatomisa miɓeko makyelaka onte ya ɓanga emba malotomaka o iwa.
6 Kasi uŋwaŋwa eye, tolokuli ɓa ɓaombo ɓa miɓeko, oɓakyi ɓanga ɓawe ndokolo ɓaloakya o bɔlɔkɔ. Tokokyi ikyelea Ŋwaphongo na ndengye enyakune o se ya ɓokonzi pha Ɓolɔɓɔ, kasi na ndengye ekasi phe, o se ya ɓokonzi pha miɓeko miakoma ɓɛ.

Miɓeko na masumu

7 Tomoewɔlɛ ɓo? Miɓeko mili masumu? Phe! Kasi naebi masumu nde phɔ ya miɓeko. Yango mɛna sikokyi ieɓa imengyela ɓo miɓeko temiwɔkɔ oɓokye: «Wɛ samengyela».
8 Kasi waateyaka miɓeko oɓokye: Kyeka masumu, masumu mazwa nzela oka nga, mamba ntoma imengyela mbolo ndengye na ndengye. Ɓo miɓeko temili, masumu temali na ɓokusi.
9 Kalakala wataka ɓa nga saeɓa miɓeko, naɓaka na ɓomɔɔ. Kasi wa sɔsɔlɔ nga miɓeko, masumu maɓandi ibutwa na ɓokusi,

10 emba nga nali mowe. Ŋwaphongo ambya miɓeko phɔ oɓokye miphɛ ɓato ɓomɔɔ. Kasi nga miɓeko mimbomi.
11 Waoka nga miɓeko, masumu mazwe nzela oka nga, ndondo ya nga enkose phɔ nakyele masumu, yango mɛna masumu mambomi.
12 Yango mɛna, miɓeko ma Mose mauta na Ŋwaphongo, mitindo ma mango mili misantu, miɓeko mɛ mili ma ɓosembo na maiilaa.
13 Emba yango kyelukye iwɔ oɓokye ekpele mɛ elaa ya mboma? Phe, teli ɓomɔɔ. Kasi eli nde masumu maamboma. Masumu mɛ makpa ekpele elaa, maamba mboma na yango. Eli phɔ ɓaeɓe oɓokye masumu mali phɛlɛ masumu. Emba phɔ ya miɓeko, masumu mawɛnɛɛ na ɓoɓe koleka.

Moto ali moombo wa masumu

14 Toeɓe oɓokye miɓeko miute na Ŋwaphongo, kasi inga nali nde moto. Nabuto moombo ŋwa masumu.
15 Ikyikyele nga, siisɔsɔlɔ. Phɔ sikyele ikyi zingye nga ikyela, kasi nakyele nde iteiizingye nga.
16 Ɓo siizingye ikyikyele nga, mɛna naanole oɓokye miɓeko mili milaa.
17 Yango mɛna, ɓoɓe ɓokyele nga, teli nga ookoɓokyele, kasi eli nde masumu maali onte ya nga maaɓokyele.
18 Phɔ na eɓe oɓokye ekpele elaa teli onte ya nga, nawɔ onte ya nga lokola moto. Nazingye ikyela ɓolaa kasi siikokye iɓokyela.
19 Yango mɛna, sikyele lowɔ lolaa lozingye nga ikyela. Kasi nakyele nde lowɔ loɓe loote loozingye nga ikyela.
20 Ɓo nakyele lootelozingye nga ikyela, mɛna kyelukye iwɔ oɓokye teli nga moto ookokyele ɓomɔɔ, kasi eli nde masumu maali onte ya nga.
21 Emba nga nawɛnɛ ɓoɓo: Ɓo nazingye ikyela ɓolaa, nawɛnɛ oɓokye nakule kyele nde ɓoɓe.
22 Kyelukye iwɔ oɓokye o ndondo ya nga nasepele na miɓeko ma Ŋwaphongo.
23 Kasi nawɛnɛ oɓokye o ndondo ya nga, wali moɓeko mosuu muŋwane na miɓeko ma Ŋwaphongo. Moɓeko mɛ onte ya nga mumbuya moombo ŋwa masumu.
24 Moto wa ngɔngɔ ɓoli nga! Owa mumanya o ɓoombo pha nzoto ikyitome o iwaa iye nza?
25 Ŋwaphongo akumisame na nzela ya Yesu Klisto Nkolo wa ɓanga! Emba inga mampenza na maumanya ma nga natosa miɓeko ma Ŋwaphongo. Kasi nzoto ya nga ya ɓomoto kyizingye oɓokye naɓengye masumu.

8

Ɓomɔɔ ɓoute na Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo

1 Emba iŋwaŋwa eye, Ŋwaphongo etaingya ɓato ɓaangana na Yesu Klisto.
2 Phɔ moɓeko ŋwa Ɓolɔɓɔ moolophɛ ɓɔmɔɔ pha phɛlɛ na nzela ya Yesu Klisto moli miɓanga, tolokuli ɓa ɓaombo ɓa moɓeko ŋwa masumu na ŋwa iwaa.
3 Miɓeko na Mose temaikaka koka ilophɛ ɓomɔɔ phɔ ɓanga ɓato toli na ɓokɔ. Toloikaka koka itosa miɓeko kasi lootelaikaka koka miɓeko ikyela, Ŋwaphongo alokyela. Phɔ ya ilokyela, atoma Ŋwana wɛ o mokyisi, abuto moto, aulanaka na ɓanga ɓato ɓa masumu phɔ ya imanya masumu ma ɓanga. Yango mɛna, Ŋwaphongo amba ingya Ŋwana wɛ o elele ya ɓanga phɔ taazingye masumu.

4 Ŋwaphongo akyela ɓaɓona phɔ tozwe nzela ya ikyelela miɓeko mɛ,
ɓanga ɓaatambule o nzela ya Ɓolɔɓɔ kasi ɓate ɓatambule o nzela ya nzoto.
5 Ɓato ɓaabikye o nzela ya ɓomoto, ɓaumunya nkɔlɔ isɔ nde maphɔɔ
masepelisa nzoto. Kasi ɓato ɓaabikye o nzela ya Ɓolɔɓɔ, ɓɛ́ɛ ɓaumunya
nkɔlɔ isɔ nde ikyela maphɔɔ maasepelisa Ɓolɔɓɔ.
6 Ɓo toumunya nkɔlɔ isɔ nde maphɔɔ maasepelisa nzoto, mɛna eli nzela
ya iwaa. Kasi ɓotoumunya nkɔlɔ isɔ nde maphɔɔ maasepelisa Ɓɔlɔɓɔ,
tomozwa ɓomɔɔ pha phɛlɛ na ɓose.
7 Ɓato ɓaaumunya nkɔlɔ isɔ nde maphɔɔ maasepelisa nzoto ya ɓɛ,
ɓali ɓanguna ɓa Ŋwaphongo. Teɓaaɓengye na miɓeko ma Ŋwaphongo,
tewali nzela oɓokye ɓaamotosa.
8 Bato ɓabikye o nzela ekyesepelisa nzoto, te ɓakokyi isepelisa
Ŋwaphongo.
9 Kasi ɓɛ, toobikye o nzela ya maphɔɔ maasepelisa nzoto. Kasi ɓɛ́ɛ
kobikye o nzela eyaka Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo phɔ Ɓɔlɔɓɔ mɛ ɓoli onte
ya ɓɛ. Ɓo moto tali na Ɓɔlɔɓɔ pha Yesu Klisto onte yɛ, tali moto wa Yesu
Klisto.
10 Ɓo Klisto ali onte ya ɓɛ, na ɓo nzoto ya ɓɛ́ɛ isengyesi iwa phɔ wakyela
masumu, kasi Ɓɔlɔɓɔ phɛ ɓoephɛ ɓomɔɔ, phɔ Ŋwaphongo aebuya ɓato
ɓa ɓosembo o miyo mɛ.
11 Kasi ɓo Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo owaakola Yesu Klisto o iwa ali phɛlɛ
o nte ya ɓɛ̀ɛ, emba nde ona Ŋwaphongo mɛ amoakola nzoto ya ɓɛ́ɛ o iwaa
mɛ na nzela ya mwiya ŋwa Ɓolɔɓɔ phɛ ɓoli onte ya ɓɛ.
12 Phɔ oli wango ɓaɓona ɓande na nga, esengyesi oɓokye toɓikye
ɓokozingye Ɓolɔɓɔ kasi ɓokozingye nzoto ya ɓanga phe.
13 Ɓo oɓengyi nzela ya maphɔɔ maasepelisa nzoto ya ɓɛ́ɛ wa mowaa.
Kasi ɓoephɛ Ɓolɔɓɔ nzela na mwiya nwɛ, wamolɛ ɓoɓɛlɛ maphɔɔ maɓe
makyele ɓɛ, emba wamoɓa na ɓomɔɔ.
14 Ɓato ɓasɔ ɓaakambame na Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo ɓali ɓana ɓa
Ŋwaphongo.
15 Phɔ Ɓolɔɓɔ phaephɛ Ŋwaphongo teɓoebuya ɓaombo, naa ɓokule
ephɛ iɓale. Kasi eli nde Ɓolɔɓɔ Ɓosantu ɓooebuya ɓana ɓa Ŋwaphongo,
ɓoolotome iɓanga Ŋwaphongo oɓokye «Aba, Tata!»
16 Ɓolɔɓɔ mɛ ɓoloteya o mandondo ma ɓanga oɓokye toli ɓana ɓa
Ŋwaphongo.
17 Phɔ toli ɓana ɓɛ, emba tomozwa mbolo isɔ indaa ikyi ɓombe yo phɔ
ya ɓanga. Tomoizwa molɔngɔ na Yesu Klisto phɔ ɓanga nɛ tonyɔkɔmɔ
elele yɔnɔyɔ. Emba na ɓanga mɛ tomozwa nkyɛmɔ elele yɔnɔyɔ nɛ.

Nkyɛmɔ ikyiloziya

18 Naeɓe oɓokye minyɔkɔ miiwɛnɛ ɓanga lɔlɔ eye mili ndokolo ŋwana
ekpele mokyikyi wa phaa. Temiikyi buɓanaa na ŋwana ɓokyi ɓoɓo na
nkyɛmɔ ya loteya Ŋwaphongo.
19 Bikpele bisɔ biakyela Ŋwaphongo biziya na phowa. Bizingye na
ɓoikye iwɛnɛ mokɔlɔ ŋwa mowɛninya Ŋwaphongo ɓana ɓɛ́ɛ nkyɛmɔ ya
ɓɛ.
20 Phɔ bikpele bisɔ biakyela yo Ŋwaphongo te bikuli ɓaa na ntina.
Bikpele byɛ mampenza, te biikaka zinga ɓomɔɔ. Eli nde Ŋwaphongo
owazinga ɓomɔɔ. Kasi nkɔlɔ isɔ kalemele,
21 phɔ mokɔlɔ mɔnɔmɔ aamokandola na bikpele bisɔ biakyela yo.
Bikpele mɛ etebikule ɓaa ndokolo ɓaombo, etebikule phɔlɔ, biamozwa
nkyɛmɔ ndokolo ɓana ɓa Ŋwaphongo, biamozwa ɓosɔmi.

22 Toeɓe oɓokye nɔnɔ lɔlɔ bikpele bisɔ biakyela Ŋwaphongo bikyimele.
Bili na ɓɔlɔsi ndokolo ŋwaŋwasi okosweya.
23 Ɓolɔsi mɛ teɓookye nde bikpele na bikpele. Na ɓanga ɓawaa ɓaphɛ
Ŋwaphongo Ɓolɔɓɔ phanza na ɓaamokula phɛ yo nkyɛmɔ, na ɓanga
tokyimele o mandondo ma ɓanga mɛ. Toziya na phowa iikye oɓokye
Ŋwaphongo alobuya ɓana ɓɛ, kyelukye iwɔ oɓokye amanya nzoto ya
ɓanga o malɔsi.
24 Ŋwaphongo alobikya kasi naino tolowɛni maphɔɔ masɔ, tolemele
nkɔlɔ isɔ oɓokye toomawɛ nɛ. Waamowɛnɛ ɓanga na miyo maphɔɔ
malemelakyi ɓanga, etelookule malemela phɔ mabuto ma ɓanga. Moto
ookolemele ekpele ekye wɛnɛ yo nza?
25 Kasi phɔ naino tolowɛni ekpele ekyelemele ɓanga, emba tokangye
motema, toziya na phowa iikye.
26 Nde ɓomɔɔ, Ɓolɔɓɔ nɛ kaya losunga, ɓanga ɓate ɓali na mwiya o nzela
ya Ŋwaphongo. Phɔ toloeɓe iɓɔndɛlɛ na ɓolaa. Kasi Ɓolɔɓɔ yo mampenza
ka ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo o elele ya ɓanga, kanyingonele, koleka ndengye
ekokyi iwɔ ɓato.
27 Ŋwaphongo kaeɓe ili o mandondo ma ɓato. Emba kaeɓe na ikyiu-
munya Ɓolɔɓɔ mɛ, phɔ Ɓolɔɓɔ kaɓɔndɛlɛ o elele ya ɓato, kamoɓɔndɛlɛ
na ndengye ekyezingye yo.
28 Toeɓe oɓokye o maphɔɔ masɔ, Ŋwaphongo kakyele phɔ ya ɓolaa pha
ɓato ɓaamozingye, ɓato ɓawaa ɓaaɓanga yo kokokana na ŋwango nwɛ.
29 Phɔ ɓato ɓaunva ɔlɔ yo, aunva kana iɓabuya ndokolo Ŋwana wɛ,
oɓokye Ŋwana wɛ aɓe ɓola onte ya ɓana ɓaikye.
30 Ɓaaɔlɔ unva ɔlɔ Ŋwaphongo phanza, amba na ɓaɓanga. Ɓaaɓanga
yo, aɓabuya na ɓato ɓa ɓosembo, emba ɓaabuya yo ɓato ɓa ɓosembo,
aɓaphɛ na nkyɛmɔ yɛ.

Lozingo lonɛnɛ la Ŋwaphongo

31 Emba toombe kula wɔɔ ɓo? Ɓo Ŋwaphongo ali mbale na ɓanga,
owaalotɛmɛlɛ nza?
32 Emba Ŋwaphongo, yo otoika ima Ŋwana wɛ, amoambya oɓokye aya
waa phɔ ya ɓanga ɓasɔ, emba takokyi ilophɛ na ɓanga mɛ isɔ molɔngɔ
Ŋwana wɛ?
33 Owa mophunda ɓato ɓa ɔlɔ Ŋwaphongo nza? Moto phe. Phɔ eli
Ŋwaphongo owa ɓabuya ɓato ɓa ɓosembo.
34 Okokyi iɓaingya nza? Moto phe. Phɔ Yesu Klisto ali moto owa waa,
aambakula naakundwa, ali o ɓoloo pha Ŋwaphongo, kambe na ɓondɛlɛ
phɔ ya ɓanga.
35 Owaalokaɓola na lozingo la Yesu Klisto nza? Mampasi, minyɔkɔ, ɓato
ɓaalonyɔkɔlɔ, manzala, ɓoɓola, ikama, iwaa?
36 Ɓowakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Phɔ ya wɛ
Ŋwaphongo, imbɛlɛ sisɔ toli o ikama sa iwaa. O miyo ma ɓato tobuto
ndokolo mampate makyɛ ɓɛ́ɛ ɓoma.»
37 Kasi tolongye minyɔkɔ misɔ mamina na mwiya ŋwa okolozingye.
38 Phɔ nali na ianola oɓokye tewali ekpele eyaa lokaɓola na lozingo la
Yesu Klisto: Eɓe iwaa, eɓe ɓomɔɔ, eɓe ɓanze, eɓe malɔɓɔ, eɓe maphɔɔ
maa lɔlɔ eye, eɓe maphɔɔ maamoyaa, eɓe isɔ iili na mwiya,
39 eɓe phɛmbɔ yaa ikolo, eɓe na phɛmbɔ yaa o se, eɓe isɔ yaakye-
lama, ekpele nɔnɔ yɔnɔyɔ teekokyi iɓokaɓola na lozingo la Ŋwaphongo
laawɛninya yo onte ya Yesu Klisto Nkolo wa ɓanga.

9

Ŋwaphongo na ɓato ɓa Izalayɛlɛ ɓaaɔlɔ yo

1 Maphɔɔ mamowɔ nga mali maa phɛlɛ, phɔ nali moto wa Klisto, sikosa.
Ɓolɔɓɔ kanteya oɓokye maphɔɔ maawɔ nga mali maphɛlɛ, na ndondo ya
nga kyeanole ɓɔmɔ mɛ.
2 Nali na ngɔngɔ ɓoikye, imbɛlɛ sisɔ nali na ɓolɔsi o motema,
3 phɔ ya Ɓayuda ɓato ɓa iɓota sa nga. Ɓɛbi na nga ɓa iɓota sɔnɔsɔ. Ɓo
nzela eɓakyi, nazingye oɓokye Ŋwaphongo anvambe, ambe nakaɓola na
Yesu Klisto phɔ yaɓola pha ɓɛbi na nga ɓa iɓota sa nga.
4 Ɓaali ɓana ɓa Isalayɛlɛ, Ŋwaphongo aɓaɔlɔ phɔ ɓaɓe ɓana ɓɛ, aɓateya
nkyɛmɔ yɛ, akyela na ɓɛ́ɛ ɓasangola, aɓaphɛ miɓeko, aɓateya nzela ya
imoɓɔndɛlɛ, aɓaikyela mambunu.
5 Ɓaali ɓankɔkɔ ɓa Abalayama. Yesu Klisto nɛ wa ɓutwa yo moto, ali
wa iɓota sa ɓɛ. Kasi teɓaika moanola. Yo, Klisto nɛ ali Ŋwaphongo, ali o
ikolo sa maphɔɔ masɔ. Tomokumbele phɔ ya ɓoɓɛlɛ. Amɛ.
6 Teli oɓokye Ŋwaphongo taika kyela yaalakaka yo. Alokyela na ɓaakolo
ɓana ɓa Isalayalɛ. Na wɔ ɓo? Na wɔ ngakye ɓana ɓayɔkɔ teɓali ɓaakolo
ɓana ɓa Ŋwaphongo.
7 Abalayama aɓaka na ɓana ɓaikye, kasi ɓɛ́ɛ ɓasɔ teɓali ɓaakolo ɓana
ɓɛ́ɛ ɓo wa wɔ Ŋwaphongo. Kalakala Ŋwaphongo amba wɔ na Abalayama
yokye: «Ɓaakolo ɓana ɓa wɛ ɓamotɔkɔlɔ oka ɓana ɓa Izake.»
8 Kyekukye iwɔ oɓokye: Onte ya ɓana ɓasɔ ɓa Abalayama, ɓɛ́ɛ ɓasɔ
tebali ɓana ɓa Ŋwaphongo. Ŋwaphongo kawɔ yokye ɓaakolo ɓana ɓɛ́ɛ
eli nde ɓaɓota yo kokokana na mbunu eya ikyelaka yo Abalayama.
9 Mbunu eya moikyelaka Ŋwaphongo eli oɓokye: Waamokoka imbɛlɛ
simekyi nga, namokula yaa, Sala amoɓota ŋwana wa lele.
10 Teyaikaka ɓa nde Sala yo mampenza. Lebeka aɓaka ŋwaŋwasi wa
nkɔkɔ wa ɓanga Izaka. Aekamaka zaa.*
11-12 Ŋwaphongo awɔkɔ nɛ yokye: «Mosi amoleka ɓola.» Wa wɔ
Ŋwaphongo ɓaɓona teɓaikaka kyela naa maphɔɔ maala naa maphɔɔ
maaɓe, teɓataka na ɓotama. Ŋwaphongo akyela ɓaɓona phɔ ya iteya
oɓokye kakyele nde ɓozingye yo. Ka ɔlɔ moto wɛ onte ya ɓato, tamoɔlɔ
phɔ ya maphɔɔ maala makyele yo.
13 Nde ɓowakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Ŋwaphongo
awɔ yokye nazinga Yakoɓo, naina Esau.»
14 Emba tomba wɔ ɓo? Tomowɔ oɓokye Ŋwaphongo taakyele maphɔɔ
na ɓosembo? Phe, teeli ɓaɓona!
15 Amba wɔ na Mose yokye: «Ɓo nazingyi ikyela moto ɓolaa, na ɓokyela.
Na ɓo nazingyi ooka moto ngɔngɔ, naamooka ngɔngɔ.»
16 Emba wa ɔlɔ Ŋwaphongo moto, kamoɔlɔ nde phɔ azingyi imokyela
ɓolaa, teeli phɔ moto azingyi, naa phɔ ya etoma yɛ.
17 Wakomama o buku pha Ŋwaphongo oɓokye Ŋwaphongo awɔkɔ phɔ
ya Falo yokye: «Naetɛyɛ mokonzi phɔ nawɛninya oka ɓato ɓasɔ ɓokusi
pha nga miwɛ na phɔ nkombo ya nga eokane o mokyisi moɓimba.»
18 Yango mɛna, towɛnɛ oɓokye Ŋwaphongo kakyele ɓolaa na moto ooz-
ingyi yo. Moto oozingyi Ŋwaphongo oɓokye aɓe sa motosa, Ŋwaphongo
kakyele nde oɓokye aɓe samotosa ɓomɔɔ.

Yɔɔ na ngɔngɔ ya Ŋwaphongo

---

* **9:10 9.10** Mapasa

19 Naa moto mɔnɔmɔ amowɔ na nga oɓokye: «Ɓo eɓe ɓaɓona, phɔ
ya'ye Ŋwaphongo kaoya ɓato? Ɓato ɓakyele ka nde ya ɓaatoma yo
mampenza?»
20 Nwɛbi na nga, iwɛ moto okowɔ ɓaɓona, oli nza oɓokye oikyele
Ŋwaphongo ziko? Mbongo ekokyi iwɔ na owa ekyelela oɓokye: «Phɔ
ya'ye onkyesi ndengye eye?»
21 Mokyesi ŋwa mambongo ali na ɓokonzi pha ikyela ekpele ezingyi
yo na manyɛtɛ; nde na manyɛtɛ mɛ akokyi ikyela mbongo eya motuya
na mbongo eteli na motuya. 22 Emba ɓo Ŋwaphongo azingakyi iɓa ya
mokyesi ŋwa mambongo, eli lowɔ la wɛ? Azingaka oɓokye ɓato ɓaeɓe
oɓokye ali na yɔɔ, ali nana mwiya. Emba kakangye motema phɔ ya ɓato
ɓaokyele yo yɔɔ na ɓaakokyi yo iɓoma.
23 Kasi Ŋwaphongo azingaka oɓokye ɓato ɓaeɓe oɓokye ali na nkyɛmɔ
nzikye, kambe na kaɓela ɓato ɓazingye yo ikyela ɓolaa nkyɛmɔ mɛ.
Aloɓɔngya phanza oɓokye tozwe nkyɛmɔ mɛ.
24 Toli ɓanga ɓasɔ ɓato ɓaaɓanga Ŋwaphongo phɔ ya iɓa ɓato ɓɛ. Taika
ɔlɔ nde oka Ɓayuda na Ɓayuda, aɓanga na ɓato ɓasuu mɛ.
25 Nde ɓo wawɔ yo obuku pha Oze yokye: «Ɓato ɓateɓaikaka ɓaa
phanza ɓato ɓanga, naɓaɓanga ɓato ɓanga, na iɓota satesaikaka nga
zinga, nasiɓanga iɓota saalɔɓɔ nga zinga.
26 O elele eya wɔkɔ nga na ɓɛ́ɛ oɓokye: “Toli ɓato ɓanga”, nde oena elele
mɛ, nga Ŋwaphongo ooli na ɓomɔɔ, naɓaɓanga ɓana ɓanga.»
27 Ka phɔ ya ɓato ɓa Isalayɛlɛ, moimosi Isaya awɔ phɔ ya ɓɛ, aimola
yokye: «Naɓo ɓato ɓa Isalayɛlɛ ɓaɓaka ɓaikye ndokolo musɛngyɛ o
mokukulu ŋwa ebale, eɓa oɓokye ɓaamobikya Ŋwaphongo teɓali ɓaikye.
28 Nkolo Ŋwaphongo etaa kɔkɔ, amoyakyela maphɔɔ masɔ maawɔ yo o
mokyisi.»
29 Nde ɓowawɔkɔ ona Isaya phanza yokye: «Ɓo Nkolo Ŋwaphongo
okokambe maphɔɔ masɔ taikaka manya ndambo ya ɓana ɓaɓanga, nde
towee ndokolo ɓato ɓa Sodɔmɔ na Gomola.»

Yesu ali ndokolo iɓanga siiɓakyitinya ɓato

30 Emba tomowɔ ɓo? Towɔɔ oɓokye ɓato ɓate ɓali Ɓayuda ɓɛ́ɛ
teɓaikaka luka nzela ya ibutwa ɓato ɓa ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo.
Kasi iŋwaŋwa eye ɓabuto ɓato ɓa ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo phɔ
ɓamoanosi.
31 Ɓayuda ɓɛ́ɛ ɓalukaka miɓeko phɔ ɓamiɓɔngya oɓokye ɓaɓe ɓato ɓa
ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo, yango mɛna ɓakaa o nzela.
32 Ɓakaa phɔ ya'ye? Phɔ ɓaumunyaka oɓokye ɓamoɓa ɓato ɓosembo
na misala miaɓaka ɓɛ́ɛ ɓakyele, kasi te ɓaikaka onola Ŋwaphongo. Emba
ɓamba zuma o iɓanga.
33 Iɓanga mɛ eli Yesu Klisto, siiwɔɔ o buku pha Ŋwaphongo. O buku,
Ŋwaphongo awɔ yokye: «Okyemela nakyesi iɓanga sɔnɔsɔ o mokyisi ŋwa
Siyona, ɓato ɓamoɓakatana misango. Ɓato ɓamokaa phɔ ya iɓanga mɛ.
Kasi phɔ ya moto owa moanola iɓanga mɛ etesimophɛ sɔɔ.»

10

1 Ɓande na nga, nazingye na ɓoikye oɓokye ɓato ɓanga Ɓayuda ɓayee
phɔ Ŋwaphongo aɓabikya. Naɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo na ɓoikye phɔ ya lowɔ
mɛ.
2 Naeɓe oɓokye ɓazingye iɓenga Ŋwaphongo phɛlɛ, kasi teɓaeɓe eya
kolo nzela.

3 Phɔ teɓaika sɔsɔlɔ nzela ekyebuya Ŋwaphongo na yango ɓato, ɓato
ɓa ɓosembo o miyo mɛ. Ɓazingaka iɓenga nde nzela ya ɓɛ́ɛ mampenza.
Yango mɛna ɓalɛ nzela ekyebuya Ŋwaphongo na yango ɓato, ɓato ɓa
ɓosembo o miyo mɛ.
4 Nawɔ ɓaɓona phɔ waaya Yesu Klisto, ayaa unva ɓokusi pha miɓeko ma
Mose, akyela ɓaɓona phɔ ɓato ɓasɔ ɓa moanole ɓabutwe ɓato ɓa ɓosembo
o miyo ma Ŋwaphongo.

Moto munsɔ okoanole Yesu Klisto amobika

5 Mose akoma phɔ ya nzela ya ibutwa moto wa ɓosembo na miɓeko,
akoma yokye: «Moto ookotosa miɓeko misɔ amozwa ɓomɔɔ pha phɛlɛ
phɔ ya miɓeko.»
6 Kasi nzela ekyebuya ɓato ɓa ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo phɔ
ɓamoanole, nzela mɛ ekyɛsɛ. O buku pha Ŋwaphongo ɓawɔ phɔ ya nzela
mɛ oɓokye: «Samiwɔlɛ oɓokye: Owa mobaa oikolo nza?» (Kyelukye iwɔ
oɓokye owa mokyɛ ɓanga Klisto aute nza).
7 Samiwɔlɛ na oɓokye: «Owa munyɔlɔ ose ya manyɛtɛ onte ya ɓawe
nza?» (Kyelukye iwɔ oɓokye owamokyɛ ɓanga Klisto oɓokye atɔkɔlɔ nza).
8 Ɓuku pha Ŋwaphongo ɓowɔ nde oɓokye: «Iloɓa sa Ŋwaphongo sili
phɛnɛphɛ na wɛ, tesili itakye na wɛ, iloɓa mɛ sili o munɔkɔ ŋwa wɛ, sili
na o ndondo ya wɛ.» Iloɓa mɛ eli nde sango siiteya ɓanga ɓato oɓokye
ɓasengyesi ianola Ŋwaphongo.
9 Ɓo kowɔ na munɔkɔ ŋwawɛ oɓokye Yesu ali Nkolo, na ɓo koanole
o ndondo ya wɛ oɓokye Ŋwaphongo amoakola o ɓawe, Ŋwaphongo
amoebikya.
10 Ɓo toanosi Yesu phɛlɛ tobutwe ɓato ɓa ɓosembo o miyo mɛ. Ɓo towɔ
na munɔkɔ oɓokye Yesu ali Nkolo, Ŋwaphongo aalobikya.
11 Nde ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Ɓato ɓasɔ
ɓaamoanole eta ɓaphɛ sɔɔ.»
12 Yango mɛna eɓe moyuda, eɓe ɓaate ɓali Ɓayuda, ɓokyɛsɛ teɓoli,
Nkolo nde yo mɔnɔmɔ ali Nkolo wa ɓato ɓasɔ, kakyele ɓolaa oka ɓato
ɓasɔ ɓaamoɓɔndɛlɛ.
13 Eli ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Ɓato ɓasɔ
ɓaamoɓɔndɛlɛ Nkolo ɓamobika.»
14 Kasi ɓaamoɓɔndɛlɛ ndengye'ye ɓo naino teɓamoanosi? Ɓaamoanola
ndengye'ye ɓo naino teɓaokyi Simo yɛ? Ɓamooka simo yɛ ndengye'ye ɓo
ɓato ɓaiɓaimola yango te ɓali?
15 Emba ɓaaɓaimola ndengye'ye ɓote ɓaɓatomi? Eli nde ɓowakoma ɓɛ́ɛ
o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Eye ɓolaa, na matambe ma ɓato ɓaaya
imola Simo Elaa!»
16 Kasi ɓato ɓasɔ teɓaika anola Simo Elaa mɛ. Moimosi Isaya yo
mampenza awɔ yokye: «Nkolo, owaanola Simo eyaimolaka ɓanga nza?»
17 Yango mɛna, ianola siute na ioka Simo, Simo mɛ eli maloɓa ma Klisto.
18 Phɔ oli yango ɓaɓona, natune motuna monɔmɔ, na wɔ ngakye:
Ɓato ɓa Isalayɛlɛ teɓaika aoka Simo Elaa phɛlɛ? Phe, ɓaeyoka. Nde ɓo
wakoma ɓɛ́ɛ oɓuku pha Ŋwaphongo oɓokye: Ɓato ɓakyɛmiwɔ Iloɓa sa
Ŋwaphongo o mokyisi moɓimba. «Nyɛsi ya ɓɛ́ɛ yooka mboka esɔ eɓe na
o bilele bia itakye.»
19 Emba natune motuna mosuu ngakye: Ɓato ɓa Isalayɛlɛ te ɓaika sɔsɔlɔ
na ɓolaa? Mose awɔ phanza yokye: Ŋwaphongo yokye: «Namokyela
oɓokye wamookyela ekolo eteli na ngambo zuwa. Na mokyela oɓokye
oɓe na yɔɔ na ekolo ya ɓato ɓaateɓali na malondo.»

20 Sima mɛ moimosi Isaya awɔ na iwɔ yokye: Ŋwaphongo kawɔ
yokye: «Ɓato ɓateɓaikaka ɓaa ɓandukye, ɓanzwee. Namiwɛninye na ɓato
ɓateɓaikaka ɓaa ɓanzongye ekpele.»
21 Kasi phɔ ya ɓato ɓa Isalayɛlɛ, Ŋwaphongo kawɔ na munɔkɔ nwɛ
yokye: «Ɓaelolesi ɓato ɓanga maɓɔkɔ nzanga moɓimba oɓokye ɓaye,
kasi ɓali na nzoto nkusi, teɓaikyi anola ikyi wɔ nga.»

11

Ŋwaphongo taikyilɛ ɓato ɓa Isalayɛlɛ

1 Emba nakule tuna motuna mosuu: Ɓoli wango ɓaaɓona, kyelukye
iwɔ oɓokye Ŋwaphongo alɛ ɓato ɓɛ́ɛ Isalayɛlɛ? Phe, na mbala! Phɔ nga
mampenza nali moto wa Isalayɛlɛ. Nauta o iɓota sa Benzamɛ, nɛ aɓaka
ŋwana wa Abalayama.
2 Ŋwaphongo taika lɛ ɓato ɓɛ́ɛ ɓaɔlɔ yo uta wakyela yo mokyisi phɔ
ɓaɓe ɓato ɓɛ. Koeɓe yaakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo phɔ ya Eliya.
Eliya amilelaka na Isalayɛlɛ o ɓoo pha Ŋwaphongo. Awɔkɔ yokye:
3 «Nkolo, ɓato ɓaɓa ɓaɓoma ɓaimosi ɓa wɛ, ɓanyangola bilele bietum-
bele ɓɛ́ɛ mambeka. Naikasi nde nga mampenza okoeɓengye, ɓalukye
imboma mɛ.»
4 Kasi Ŋwaphongo amobuyisa ɓo? Awɔ nɛ yokye: «Phe, toli wɛ
mampenza. Na ɓomba phɔ ya nga ɓato nkoto sambo ɓamɓangye nkɔlɔ
isɔ. Ɓo teɓaikyi sambela ekyeko ya Baala.»
5 Phɔ ya ɓanga lɔlɔ eli nde ɓomɔ, wali nde ndambo ya ɓato ɓaɔlɔ
Ŋwaphongo phɔ yɛ na ngɔlu yɛ onte ya ɓato ɓa Isalayɛlɛ.
6 Phɔ Ŋwaphongo aɓaɔlɔ na ngɔlu yɛ emba kyelukye iwɔ oɓokye taika
ɓaɔlɔ phɔ ya bitoma biikyele ɓɛ. Ɓo ɓaɓona phe, emba ngɔlu yɛ nde tekuli
ɓa eyaakolo ngɔlu.
7 Kyelukye iwɔ ɓo? Kyelukye iwɔ oɓokye ɓato ɓa Isalayɛlɛ teɓaika
zwa ekyelukye ɓɛ, ndambo ya ɓato ɓaɔlɔkɔ Ŋwaphongo onte ya ɓɛ, ɓɛ́ɛ
ɓaezwa. Kasi phɔ ya ɓaayɔkɔ, ɓabutwaka na nzoto nkusi.
8 Eli nde ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Ŋwaphongo
aɓabuye bibubusi, aziɓi miyo ma ɓɛ, aundi na matoo ma ɓɛ, nɔnɔ lɔlɔ ɓali
nde ɓaɓona.»
9 Na Davidi awɔ ɓoɓo: «Bisɛlɛkɔ ɓa ɓɛ̀ɛ biebisa ndokolo izɛngyɛ siibise
nyama. Ɓaaka, Ŋwaphongo aɓaphɛ etumbu ekokyi na ɓɛ.
10 Miyo ma ɓɛ́ɛ maphɔlɔ phɔ ɓɛ́ɛ sakula wɛnɛ, ɓazwakye nkɔlɔ isɔ nde
maphɔɔ phɔ ɓanyiɓe.»
11 Emba nakule tuna motuna mosuu ngakye: Waazuma Ɓayuda iɓaku,
ɓakaa ɓoɓɛlɛ? Phe, na mbala! Kasi eli nde phɔ ya oɓokye ɓakyela
masumu, Ŋwaphongo abikye ɓato ɓasuu. Ŋwaphongo akyela ɓaaɓona
phɔ Ɓayuda ɓaokyele ɓato ɓaayɔkɔ zuwa.
12 Waakyela ɓato ɓa Isalayɛlɛ masumu, Ŋwaphongo akyela ɓolaa na
ɓato ɓasɔ ɓa mokyisi. Phɔ ya ikaa sa ɓayuda o ɓoo pha Ŋwaphongo, ɓato
ɓasuu ɓazwe ɓolaa o maɓɔkɔ ma Ŋwaphongo. Ɓo Ŋwaphongo kakyele
ɓato ɓasuu ɓolaa imbɛlɛ sitesimotosa Ɓayuda, ɓolaa phamba ɓakyela yo
pha moɓa ndengye'ye waamba mobutwela Ɓayuda ɓasɔ?

Ɓato ɓaate ɓali Ɓayuda ɓamobika

13 Iŋwaŋwa eye na wɔ na ɓɛ̀ɛ ɓato ɓali Ɓayuda. Nali toma wa
Ŋwaphongo owa etomela yo ɓɛ̀ɛ ɓato ɓate ɓali Ɓayuda. Yango mɛna,
nasepele na etoma eyampɛ yo.

14 Nazingye oɓokye ɓato ɓanga Ɓayuda ɓawɛnɛ ɓaɓona phɔ ɓayɔkɔ
ɓaokye zuwa, ɓayee phɔ Ŋwaphongo aɓabikya o nzela ya etoma ya nga.
15 Phɔ, waalɛ Ŋwaphongo Ɓayuda, akyela maɓɔngyɛ na ɓato ɓasuu ɓa
mokyisi. Wamoɓa ɓoo ɓo akuli ɓaanola? Ya moɓa ndokolo ɓawe ɓakundo.
16 Ɓo moto aphɛ Ŋwaphongo mbuma ya eɓandele ya inzabi sɛ kyelukye
iwɔ oɓokye mbuma isɔ ya inzabi ili yɛ mɛ. Ɓo moto amophɛ munkanga
ŋwa ŋwete, emba na bitakyi bili nde ɓɛ́ɛ mɛ.
17 Isalayɛlɛ eli ndokolo ŋwete ŋwa olive ŋwa tena Ŋwaphongo ndambo
ya bitakyi, o elele ya bitakyi mɛ, aesi ya eɓanza, iwɛ otoli moyuda, ndokolo
etakyi ya ŋwete ŋwa olive eya ngonda. Maphɔɔ maala maaɓaka Ɓayuda
ɓazwe, uŋwaŋwa eye ɓɛ́ɛ komazwe mɛ, ndokolo bitakyi biizwe ɓokusi uta
na ŋwete.
18 Yango mɛna satiyola ɓali ndokolo bitakyi ɓatenya. Komitate phɔ
ya'ye? Oli nde bitakyi phaa, ɓokusi pha bitakyi ɓoute nde na nkanga,
ɓokusi pha nkanga teɓoute na bitakyi.
19 Naa monɔnɔ onte ya ɓɛ̀ɛ amowɔ yokye: «Ŋwaphongo amanya bitakyi
biiyɔkɔ phɔ ambanza o elele mɛ.»
20 Eli phɛlɛ, Ŋwaphongo abimanya phɔ teɓaika moanola. Ka phɔ ya
wɛ, aephɛ elele phɔ komoanole. Sa ɓaa na lolɛndɔ, kasi ɓaa nde na ilota
Ŋwaphongo.
21 Phɔ, ɓo Ŋwaphongo alɛ Ɓayuda ɓaaɓaka ndokolo bitakyi bia phɛlɛ,
koumunya oɓokye etaewiinya mɛ ɓo tomoasi, iwɛ o wa ɓanza yo ɓoɓanze
wawana.
22 Okyemela ɓoli Ŋwaphongo molaa naa okophɛ yo bitumbu mɛ. Kaphɛ
etumbu ɓato ɓaaka inzela yɛ, kasi oka ya wɛ ali molaa ɓo oli oikyela
maphɔɔ mamosepelisa. Ɓo phe amoemanya mɛ.
23 Ɓayuda ɓaɓana, ɓote ɓaikasi o iɓa saanola sa ɓɛ, Ŋwaphongo
aɓabuya o bilele ɓa ɓɛ, phɔ ali na ɓokonzi pha iɓabuya.
24 Ɓo toli Ɓayuda, oli ndokolo bitakyi ɓa ŋwete ŋwa ngonda biteni
ɓɛ, ɓakyɛ biɓanza o ŋwete moli o ingambi. Ɓo Ŋwaphongo akokyi
ikyela lowɔ lokusi ɓaɓona, embi ɓa iye oɓokye abuya Ɓayuda o elele eya
ɓamanyaka yo, ɓɛ́ɛ ɓaali ndokolo ɓakolo bitakyi.

Ɓayuda ɓamoɓongola mandondo

25 Ɓɛbi na nga, nazingye oɓokye ɓɛ̀ɛ o sɔsɔlɔ sekyele eye, phɔ ɓɛ̀ɛ saɓaa
na lolɛndɔ. Eli oɓokye ndambo ya ɓato ɓa Isalayɛlɛ teɓazinzye ianola
Ŋwaphongo, yango mɛna, kasi ɓamo ɓongwana. Esengyesi oɓokye ɓato
ɓasɔ ɓate ɓali Ɓayuda ɓaɔlɔ Ŋwaphongo ɓaanole, emba ɓato ɓa Isalayɛlɛ
ɓamba ɓongwana.
26 Emba Ŋwaphongo amobikya ɓato ɓasɔ ɓa Isalayɛlɛ ɓo wa koma ɓɛ́ɛ
o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Moto owa moya kandola ɓato amouta
o Siyona. Amumanya masumu ma ɓato ɓasɔ ɓaali ɓana ɓa Yakoɓo.
27 Ŋwaphongo kawɔ yokye: Eye eli sangola eya mokyela nga na ɓɛ, wa
mumanya nga masumu ma ɓɛ.»
28 Ɓayuda ɓalɛ Simo Elaa, emba ɓabuto ɓanguna ɓa Ŋwaphongo.
Eli ɓaɓona phɔ ɓɛ̀ɛ ɓate ɓali Ɓayuda onyɔlɔ omɔ. Kasi mbala eyɔkɔ
Ŋwaphongo aɓaɔlɔ phɔ ɓaɓe ɓato ɓɛ, kambe na ɓazinga phɔ alakyelaka
ɓankɔkɔ ɓa ɓɛ́ɛ ɓaɓona.
29 Ɓo Ŋwaphongo aɓangyi moto ambi na mophɛɛ mbolo, wa ikale nde
ɓaɓona, phɔ Ŋwaphongo taaɓongole maumunya mɛ.

30 Ɓɛ̀ɛ ɓaate ɓali Ɓayuda, kalakala toika tosa Ŋwaphongo. Kasi uŋwaŋwa eye Ŋwaphongo aeyokyesi ngɔngɔ phɔ Ɓayuda teɓaikyi motosa.
31 Phɔ ya ɓɛ̀ɛ, ya moɓaa nde ɓomɔ mɛ. Uŋwaŋwa eye teɓamotosa emba Ŋwaphongo kakyele nde ɓolaa oka ɓɛ. Kasi eli ɓaɓona phɔ ya oɓokye na ɓɛ́ɛ mɛ ɓaɓongole ntema na oɓokye Ŋwaphongo aɓaokyele ngɔngɔ.
32 Emba Ŋwaphongo alɛ ɓato ɓasɔ oɓokye ɓalɛ imotosa. Akyela ɓaɓona phɔ aokyele ɓato ɓasɔ ngɔngɔ.

Ngambo ya Ŋwaphongo elekyi ɓonɛnɛ

33 Phɛlɛ ndondo elaa ya Ŋwaphongo elekyi! Ali na zebi, kaeɓe maphɔɔ masɔ! Ikyiumunya yo o ndondo yɛ moto takokyi iilimbola! Moto takokyi isɔsɔlɔ nzela yɛ!
34 Nde ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Okoeɓe maumunya ma Nkolo Ŋwaphongo nza? Ookokyi imophɛ toli nza?
35 Wali moto owa mokaɓela ekpele phɔ ya oɓokye Ŋwaphongo ali na mbɔngɔ yɛ?»
36 Eli phɛlɛ, tewali moto, phɔ eli nde yo moto owa kyela bikpele bisɔ, yo moto okobiɓanza, mbolo isɔ ili omɔ phɔ yɛ. Eɓɔngyi tomokumole nkɔlɔ isɔ. Amɛ!

12

Moɓesi ŋwa moto wa etoma wa Ŋwaphongo

1 Phɔ eli ɓaɓona ɓande na nga, na eɓɔndi, phɔ Ŋwaphongo alookyesi ngɔngɔ iikye. Ambya nzoto ya ɓɛ̀ɛ isɔ oka yɛ, phɔ oɓe na ɓomɔɔ, omamɓya ndokolo nyama eya ɓoma ɓɛ́ɛ phɔ ya ikaɓela Ŋwaphongo. Ɓa mouwosi phɔ yɛ, phɔ ya imosepelisa. Mɛna eli laakolo losambo lookokyi ɓɛ́ɛ imosembela.
2 Sa ɓenga moɓesi ŋwa ɓato ɓa mokyisi. Lɛ oɓokye Ŋwaphongo aɓongole mandondo ma ɓɛ̀ɛ, phɔ obutwe ɓato ɓa moɓesi moonyakune. Emba wamoeɓa maphɔɔ mazingye Ŋwaphongo. Kyelukye iwɔ oɓokye: Maphɔɔ maala, maphɔɔ mamosepelisa, na maphɔɔ malongoɓana.
3 Phɔ ya ikaɓo saphɛ Ŋwaphongo na ngɔlu yɛ, nawɔ na mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ̀ɛ ngakye: Sa mitata, kasi omieɓe nde na ɓolaa ndengye eli ɓɛ̀ɛ phɛlɛ, kyeka ndengye ya ianola sa wɛ ɓo owaephɛ Ŋwaphongo.
4 Nzoto ya moto ili yɔnɔyɔ kasi ili na binango biikye. Enango yɔnɔyɔ na yɔnɔyɔ eli na etoma eekyɛsɛɛ.
5 Na phɔ ya ɓanga wali nde ɓomɔ mɛ. Toli ɓaikye kasi toli nde mɔnɔmɔ onte ya Yesu Klisto. Totongana na moto mɔnɔmɔ nde ɓo watongana binango ɓa nzoto o nzoto ya moto.
6 Ŋwaphongo alophɛ makaɓo ma Ɓolɔɓɔ makyɛsɛnɛ, nde ɓo wazinga yo ilophɛ mango. Emba, mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ akyelele makaɓo mɛ. Ɓo Ŋwaphongo aephɛ ikaɓo sa iimolaka maphɔɔ mɛ, imola ɓo koeɓe wɛ oɓokye Ŋwaphongo aephɛ ikaɓo.
7 Ɓo Ŋwaphongo aephɛ ikaɓo sa ikyelela ɓato, oɓakyelele ɓookokyi. Ɓo Ŋwaphongo aephɛ ikaɓo sa iteya ɓato, oɓateya nde ɓomɔ.
8 Ɓo Ŋwaphongo aephɛ ikaɓo sa ilenzaka ɓato, oɓalenzakye nde ɓomɔ. Ɓo Ŋwaphongo aephɛ ikaɓo sa ikaɓela ɓaɓola, oɓakaɓele nde ɓomɔ na ndondo yɔnɔyɔ. Ɓo Ŋwaphongo aephɛ ikaɓo sa ikamba ɓɛbi, kyela etoma mɛ na ɓolaa. Ɓo Ŋwaphongo aephɛ ikaɓo sa ikyelaka ɓɛbi ɓolaa, oɓakyelele na nkyisa.

9 Zinga ɓɛbi na ndondo yɔnɔyɔ, sa ɓazinga nde na munɔkɔ. Iina maphɔɔ maaɓe. Zinga maphɔɔ maala.
10 Zinga ɓɛbi na ɓɛ̀ɛ ɓaklisto, eɓa oɓokye ɓɛ̀ɛ ɓasɔ oli ɓana ɓa nyango mɔnɔmɔ. Tosanaka ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ.
11 Omiambya o etoma, sa ɓa ɓato ɓa ɓokɔɔ. Omiambya mouwosi o etoma ya Nkolo.
12 Kolemele yalakyela Ŋwaphongo. Emba ɓaa na nkyisa. Ititala o minyɔkɔ, ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo imbɛlɛ sisɔ.
13 Kaɓa mbolo ya ɓɛ̀ɛ oka ɓaanosi ɓa Ŋwaphongo ɓaakyelesi. Yamba na ɓolaa ɓato ɓaaye oka ɓɛ̀ɛ.
14 Onga Ŋwaphongo apambole ɓato ɓaenyɔkɔlɔ, sa moonga oɓokye aɓakyele ɓoɓe.
15 Sepela na ɓaasepele, lela na ɓaalele.
16 Ɓa na ɓooka wɛ na ɓɛbi na wɛ. Sa ɓaa na lolɛndɔ, kyela etoma esɔ na ɓo eɓe na ngambo ekyikyi. Saumunya oɓokye oli ɓato ɓaa zebi.
17 Ɓo moto mɔnɔmɔ aekyesi ɓoɓe, sa mobuyisa ɓoɓe, kasi wɛ luka nde nzela ya ikyela maphɔɔ maakokyi oɓokye ɓato ɓasɔ ɓaanole oɓokye iwɛ kokyele ɓolaa.
18 Ɓo wakokyi, emba ɓo eeli nde phɔ ya wɛ, luka oɓokye oɓee na ɓose na ɓato ɓasɔ.
19 Ɓɛ̀ɛ ɓato ɓazingye nga, sabuyisa ɓato ɓoɓe, kasi lɛ oɓokye yɔɔ ya Ŋwaphongo ekyele etoma ya yango, phɔ ɓakoma o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Nkolo Ŋwaphongo yokye: Moambelesi eli nde nga! Lowɔ loɓe loekyesi nwɛbi, nde nga moto owaamobuyisa ɓoɓe.»
20 Kasi iloɓa sa Ŋwaphongo siwɔ na oɓokye: «Bo monguna ŋwa wɛ ali na nzala, omophɛ ŋwana ekpele wa izaa. Ɓo ali na phowa ya maa, omophɛ maa mainywa. Ɓo okyesi ɓaɓona sɔɔ ya moakya amba na ɓɔngyɛ moɓɛsi nwɛ.»
21 Samilɛɛ oɓokye ɓoɓe ɓoelekye, kasi leka ɓoɓe na ikyela ɓolaa.

13

Itosa ɓakonzi ɓa ɓaloo

1 Moto munsɔ atosa ɓakonzi ɓa ɓaloo phɔ ɓokonzi ɓosɔ ɓoute na Ŋwaphongo; Emba makonzi maalii, eli Ŋwaphongo moto owamatɛyɛ.
2 Emba moto ookotɛmɛlɛ ɓakonzi, katɛmɛlɛ maphɔɔ molɔngɔ ŋwaaɓɔngya Ŋwaphongo. Ɓato ɓakyele ɓaɓona ɓamiɓangyele etumbu.
3 Ɓato ɓakyele ɓolaa teɓali na inganga sa ɓakonzi, kasi nde ɓato ɓakyele ɓoɓe ɓamoɓa na inganga. Ɓo tozingye iɓaa na inganga sa ɓakonzi, kyela ɓolaa phɔ ɓaekumisa.
4 Eli ɓaɓona phɔ ɓali ɓato ɓa etoma ya Ŋwaphongo, ɓazingye iesunga o ikyela ɓolaa. Ɓo okyesi ɓoɓe, ɓa na inganga na ɓɛ́ɛ phɔ ɓokusi phaaɓaphɛ Ŋwaphongo taaɓoambya ɓoambisa. Ɓali ɓato ɓa etoma ya Ŋwaphongo phɔ ya iteya yaaka Ŋwaphongo na iphɛ ɓato ɓakyele ɓoɓe etumbu.
5 Phɔ eli ɓaɓona, osengyesi itosa ɓakonzi. Teli nde phɔ ɓamoephɛ etumbu ɓo toɓatose. Oɓatosa nde phɔ koeɓe o mandondo ma ɓɛ̀ɛ oɓokye eli nzela elaa.
6 Phɔ ya ntina mɛ, yango mɛna, kophute mputi, phɔ Ŋwaphongo atɛyɛ ɓato ɓaephutisa oɓokye etoma mɛ eɓe na ɓolaa.
7 Phuta oka moto na moto isengyesi wɛ iphuta oka yɛ. Phuta mputi oka ɓaephutisa, phutela mbolo ya wɛ oka ɓato ɓaiphutisa. Tosa na ɓolaa ɓato ɓasengyesi wɛ itosa.

Tozinganakye

8 Sa ɓaa na mbɔngɔ na moto, ɓoteeɓe nde mbɔngɔ ya izingana onte ya ɓèɛ. Moto okozingye ɓɛbi atose miɓeko ma Ŋwaphongo misɔ.
9 Ŋwaphongo awɔ na ɓanga yokye: Wɛ sakyela ɓaphemba, wɛ saɓoma ɓato, wɛ saiɓa, wɛ samengyela mbolo ya ɓato. Miɓeko mimi na miiyɔkɔ mili misɔ onte ya moɓeko mɔnɔmɔ moowɔ oɓokye: Zinga ɓɛbi na wɛ ɓookomizingye wɛ mampenza.
10 Moto ookozingye nwɛbi nɛ etaamokyele ɓoɓe. Emba ɓokozingye ɓɛbi na wɛ mɛna otose miɓeko misɔ.

Imbɛlɛ sa iumwa sikokyi

11 Kyela ɓokusi phɔ oeɓe imbɛlɛ sili ɓanga. Uŋwaŋwa eye eli imbɛlɛ siisengyesi ɓèɛ iumwa. Imɓɛlɛ sa Ŋwaphongo sa iya lobikya sikomi phɛnɛphɛ. Takuli ɓaa itakye ndokolo o imbɛlɛ sa tataka ɓanga ianola Yesu Klisto.
12 Enzɔmbi kyelukye naiunva, bunya ɓoɓengye na iyɛ. To lɛ misala ma enzɔmbi. Tokpe biŋwanele ɓiamokyelela ɓanga waamoo.
13 To ɓe na moɓesi molaa ndokolo ɓato ɓatambule na moo. Ɓanga salanga malɛku, ɓanga sakyela ɓondumba, ɓanga sakyela maphɔɔ maa sɔɔ ndengye na ndengye, ɓanga saoka maoka na saokyela ɓɛbi zuwa.
14 Omilasa na isɔ ikyilophɛ Nkolo Yesu Klisto. Sakula milɛɛ o maumunya maaɓe phɔ ya isepelisa phowa ya nzoto ya ɓèɛ.

14

Sa sambisa nwɛbi

1 Yamba na ɓolaa ɓato ɓate ɓali naino na ɓokusi o nzela ya ianola Ŋwaphongo. Kasi saika na ɓɛ́ɛ miko o maphɔɔ ma umunya ɓɛ́ɛ o mandondo ma ɓɛ.
2 Nakpe ete phɔ ya ntoma ya izaa. Ɓana teɓaumunya oɓokye ntoma iiyɔkɔ ɓaikatela, ɓɛ́ɛ ɓaze nde isɔ. Kasi ɓato ɓate ɓali na ɓokusi o nzela ya ianola Ŋwaphongo ɓaze nde ndunda.
3 Ookoze ntoma isɔ, yo satiyola nwɛbi ootoze ntoma iiyɔkɔ. Eɓe ootoze ntoma isɔ, yo sawɔlɛ ookoze ntoma isɔ na ɓoɓe phɔ Ŋwaphongo, yo amoyamba.
4 Iwɛ oli nza okowɔlɛ na ɓoɓe moto wa etoma wa moto? Ɓo akyesi ɓoɓe naa ɓo akyesi ɓolaa, ekyekyi nde mokonzi nwɛ. Amokyela ɓolaa phɔ Nkolo akokyi imoɓanza phɔ yo sakaa.
5 Bato ɓakyi ɓaumunya oɓokye mokɔlɔ muna molekye nkɔlɔ iyɔkɔ o miyo ma Ŋwaphongo, kasi ɓato ɓaayɔkɔ ɓane umunya nde oɓokye nkɔlɔ isɔ ili nde ndengye yɔnɔyɔ. Moto na moto ambe nde eɓa na ɓolaa ikyiumunya yo o ndondo yɛ.
6 Moto okoumunya oɓokye mokɔlɔ mɔnɔmɔ molekye nkɔlɔ iiyɔkɔ, kaumunya ɓaɓona phɔ akumisa Nkolo Yesu. Moto okoze ntoma isɔ kazingye nɛ ikumisa Nkolo phɔ kaphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi phɔ ya ntoma ikyi ze yo. Moto okolɛ izaa ntoma iyɔkɔ, kakyele ɓaɓona phɔ ya ikumisa Nkolo mɛ, kaphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi mɛ phɔ ya ikyi ze yo.
7 Moto na mɔnɔmɔ onte ya ɓanga, tali mokonzi ŋwa nzoto yɛ o mokyisi, na moto na mɔnɔmɔ eta we ɓoozingyi yo.
8 Waataɓaa ɓanga na ɓomɔɔ, toli na phango phɔ ya ikyela etoma ya Nkolo. Waawe ɓanga, towe phɔ ya ikyela etoma mɛ. Emba ɓo toɓee naa na ɓomɔɔ, naa ɓo towe, ɓanga ɓasɔ toli nde ɓato ɓa Nkolo Yesu Klisto,

9 phɔ Yesu Klisto awaa amba na kundwa o ɓawe phɔ aɓe Nkolo wa ɓato,
ɓaali na ɓomɔɔ na wa ɓato ɓaawa mɛ.
10 Ka wɛ, phɔ ya'ye kosambisa nwɛbi na wɛ? Ka wɛ, phɔ ya'ye kotiyole
nwɛbi na wɛ? Ɓanga ɓasɔ tomokyɛndɛ o ɓoo pha Ŋwaphongo phɔ
alosambisa.
11 Nde ɓowakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Inga, Nkolo
ooli na ɓomɔɔ, nawɔ phɛlɛ ngakye: Maɓɔngɔ masɔ mamunkusalela, nɔkɔ
isɔ yamokumola nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo.»
12 Emba mɛna kyelukye iwɔ oɓokye mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ amoimola
yakyela yo. Amoloimola o ɓoo pha Ŋwaphongo na munɔkɔ nwɛ
mampenza.

Sa ɓaa iɓaku phɔ ya nwɛbi

13 Emba to lɛ isambisa ɓɛbi. Kpa nde mokano oɓokye otoɓe iɓaku phɔ
ya nwɛbi phɔ akyele isumu.
14 Phɔ naangana na Nkolo Yesu, naeɓe na ɓolaa oɓokye tewali ntoma ili
na ekyila, kasi ɓo moto aumunye oɓokye ntoma iyɔkɔ ili na ekyila ya sa
izaa, phɔ yɛ ntoma mɛ ili nde na ekyila phɛlɛ.
15 Emba ɓo wɛ koize, wamowɛninya nwɛbi ndondo ɓolɔsi, mɛna
totambule nɛ na lozingo. Yesu Klisto awaa phɔ yɛ. Saanola oɓokye ntoma
ikyize wɛ imɔɔtɔ.
16 Ɓo koumunya oɓokye lowɔ loli lolaa, kasi ɓo koeɓe oɓokye ɓato
ɓamoewɔlɛ na ɓoɓe, sakula lokyela phɔ ɓɛ́ɛ salowɔlɛ na ɓoɓe.
17 Phɔ ɓokonzi pha Ŋwaphongo teli lowɔ la izaa naa la inywa. Kasi eli
nde ɓosembo, ɓose na nkyisa ikyi ambya Ɓolɔɓɔ.
18 Moto okokyele etoma ya Yesu Klisto ɓaɓona, amosepelisa
Ŋwaphongo, na ɓato ɓamotosa mɛ.
19 Phɔ ooli wango ɓaɓona, tokyele ɓokusi pha ikyela maphɔɔ maambya
ɓose onte ya ɓanga, na maphɔɔ mamosunga ɓɛbi o ikola o nzela ya ianola
Ŋwaphongo.
20 Saɔtɔ etoma ya Ŋwaphongo phɔ ya lowɔ la izaa. Ɓo eli phɛlɛ oɓokye
tewali ntoma ya ekyila, kasi ɓo ɓɛbi na wɛ ɓamokaa phɔ ya yango, teli
ɓolaa oɓokye wɛ o izee.
21 Lowɔ lolaa eli nde sakyela lowɔ lokokyi itoma ɓɛbi ikyela ɓoɓe, eɓe
iza nyama, eɓe inywa, na eɓe ekpele'ye.
22 Loeɓe wɛ phɔ ya maphɔɔ mamana, oloɓombe o ndondo ya wɛ, loeɓe
nde wɛ na Ŋwaphongo. Ɓkyisa eli na moto otoli na ziko na lowɔ lokyele
yo ɓoko loeɓe yo.
23 Kasi moto ooli na ziko mi ntoma, ɓo aize, akyesi ɓoɓe phɔ takyele
ikyiute o ndondo yɛ. Phɔ lowɔ losɔ loteloeɓe moto na ɓolaa, ɓo ali na ziko
milango, ɓo alokyesi, mɛna akyesi isumu.

15

Kyela ɓolaa

1 Ɓanga ɓali ɓakusi o nzela ya Ŋwaphongo, esengyesi oɓokye tosungye
ɓali na ɓokɔɔ. Ɓanga sakyelaka nde maphɔɔ maazingye ɓanga.
2 Kasi lɛ oɓokye mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓanga akyele ɓokusi pha isunga
ɓɛbi ɓaayɔkɔ, phɔ na ɓɛ́ɛ ɓabutwe ɓakusi o nzela ya Ŋwaphongo, oɓokye
ianola sa ɓɛ́ɛ sikole.
3 Klisto taika yakyela nde maphɔɔ mazingaka yo mampenza. Kasi eli nde
ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo ɓoɓo: «Bitoo bisɔ biaewambaka
ɓɛ́ɛ bia ya kaa nde mi nga.»

4 Maphɔɔ masɔ maakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo, ɓamakoma
oɓokye maloteya, phɔ toeɓakye ikanga ntema, tombakye ɓaa na ná
etungu. Na ɓomɔ tomoɓa na molemo oka Ŋwaphongo.
5 Lɛ oɓokye Ŋwaphongo okoloteya ɓookokyi ɓanga ikanga ntema, na
okokyele oɓokye toɓe na etungu, akyele oɓokye ɓɛ̀ɛ oɓe na ɓooka onte ya
ɓɛ̀ɛ, ɓokozingye Yesu Klisto.
6 Oɓokye ɓɛ̀ɛ ɓasɔ okumole Ŋwaphongo, Ango wa Nkolo ya ɓanga Yesu
Klisto, na ndondo yɔnɔyɔ na ná munɔkɔ mɔnɔmɔ.

Kumbelana onte ya ɓɛ̀ɛ

7 Yango mɛna, okumbelenakye onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓo wa ekumbela Yesu Klisto.
Kyelaka ɓomɔ phɔ ɓato ɓakumole Ŋwaphongo.
8 Naeyimole phɛlɛ oɓokye Klisto abutwaka mosali ŋwa Ɓayuda phɔ
aɓateya oɓokye Ŋwaphongo taakate ɓɔɔlɛ. Ayakaka phɔ ya iya kokya
mbunu eya ikyelaka Ŋwaphongo ɓankɔkɔ ɓa ɓɛ.
9 Ayakaka na oɓokye ɓato ɓate ɓali Ɓayuda ɓakumole Ŋwaphongo phɔ
ya ɓolaa ɓo ɓakyelele yo. Eli ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo
oɓokye: «Yango mɛna namoekumola oka ɓato ɓaate ɓali Ɓayuda, namba
na etuɓela meembo.»
10 Buku pha Ŋwaphongo ɓokule wɔɔ oɓokye: «Ɓɛɛ ɓato ɓate ɓali
Ɓayuda, sepela elele yɔnɔyɔ na ɓato ɓaɔlɔ Ŋwaphongo!»
11 O elele eyɔkɔ ɓakula koma oɓokye:
«Ɓɛɛ ɓasɔ ɓate ɓali Ɓayuda, kumola Nkolo,
lɛ oɓokye ɓato ɓasɔ ɓakumole Ŋwaphongo!»
12 Moimosi Isaya nɛ awɔkɔ yokye:
«Moto mɔnɔmɔ o iɓota sa Davidi amoyaa,
amoya angyela ɓato ɓaate ɓali Ɓayuda.
Ɓato mɛ ɓamba kyela molemo ŋwa ɓɛ́ɛ oka yɛ.»
13 Lɛ oɓokye Ŋwaphongo okophɛ ɓato molemo akyele oɓokye ɓɛ̀ɛ oɓe
na nkyisa nzikye, ombe ɓaa na ná ɓose o mandondo ma ɓɛ̀ɛ na mwiya
ŋwa Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo.

Polo kawɔ na etoma yɛ

14 Ɓande na nga, inga naeɓe oɓokye ɓɛ̀ɛ oli ɓato ɓalaa, kombe na eɓa
maphɔɔ masɔ maaloteya Ŋwaphongo. Na ɓomɔ, oteyanakye onte ya ɓɛ̀ɛ.
15 Na ɓo ɓaɓona, o munkanda mumu naekomesi maphɔɔ maayɔkɔ
maunva eɓa ɓɛ̀ɛ, phɔ ɓɛ̀ɛ samabunga. Naekomesi mɛ na ɓolaa na ɓolaa,
phɔ Ŋwaphongo na ngɔngɔ yɛ,
16 ambuya moto wa etoma wa Yesu Klisto oka ɓato ɓaate ɓali Ɓayuda.
Namiambya mouwosi oka Ŋwaphongo ndokolo nganga wɛ, phɔ ya iyimola
Simo Elaa ekyeute oka yɛ Ŋwaphongo. Naimole Simo mɛ oka ɓato ɓate
ɓali Ɓayuda oɓokye ɓaanole Ŋwaphongo, ɓambe ɓaa ndokolo ikaɓo silaa
siiphɛ Ŋwaphongo nkyisa. Ikaɓo mɛ, Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo aunva
siɓɔngya phɔ yɛ.
17 Yango mɛna, ɓo waangana nga na Yesu Klisto, namitate na etoma ya
Ŋwaphongo ekyekyele nga.
18 Namowɔlɛ nde maphɔɔ makyela Klisto na nzela ya nga oɓokye
nakambe ɓato ɓate ɓali Ɓayuda ɓabutwe itosa Ŋwaphongo. Akyela ɓomɔ
na nzela ya maphɔɔ mawɔ nga na makyele nga.
19 Akyela na bilekyesako ndengye na ndengye na nzela ya nga, isɔ mina
yakyelama na mwiya ŋwa Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo. Nde na mwiya ŋwa

Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo, naimola Simo Elaa ya Yesu Klisto o nkyisi isɔ, tata o Yelusalɛmɛ tee nɔnɔ o nkyisi ya Iliri.
20 Naɓe na phowa ya ikyemimola Simo Elaa o bilele bili naino ɓato saeɓa Yesu Klisto. Ŝika zinga iimola Simo mɛ o elele eyaunva ɓato ieyoka, phɔ yɛ saɓa ndokolo naesi ya tonga ingambi o elele eyaunva wangya moto mosuu.
21 Nazingaka oɓokye eɓe ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye:
«Ɓali sataa zwa Simo yɛ ɓamowɛnɛ.
Ɓali sataa oka Simo yɛ, ɓamoeyeɓa.»

Polo kalukye na ikyɛndɛ o Loma

22 Yango mɛna, mbala na mbala waɓa nga nalukye oɓokye naye oka ɓɛ̀ɛ, sika kokyisama phɔ ɓɛ̀ɛ waunva oka nkombo ya Klisto.
23 Mambula maikye nde naunva yaekyeka, kasi etoma ya nga yakyela oɓokye nga saya. Kasi unwŋwa eye, naumbo etoma ya nga o nkyisi iye.
24 Uŋwaŋwa eye nalukye na ikyɛndɛ o mokyisi ŋwa Espanyɛ. Na ɓomɔ, na moya ekyeka wa moyalekana nga omɔ. Naumunya oɓokye ɓo naesi tomokuta zala na ɓɛ̀ɛ ɓana nkɔlɔ, sima ɓɛ̀ɛ wamba nsunga phɔ ya imbanga sikyɛndɛ nga.
25 Ka iŋwaŋwa eye natakyɛndɛ o Yelusalɛmɛ phɔ ya isunga ɓato ɓa Ŋwaphongo ɓali omɔ.
26 Phɔ ɓaanosi ɓa Masedwanɛ na ɓa Akaye ɓakanaka itaa ɓaphalanga phɔ ya isunga ɓato ɓa Ŋwaphongo ɓaakyelela ɓali o Yelusalɛmɛ.
27 Ɓɛ́ɛ mampenza ɓawɛnɛkyɛ oɓokye ɓasengyesi ikyela ɓomɔ. Ɓayuda ɓasunga ɓato ɓate ɓali Ɓayuda oɓokye ɓazwe ɓolaa pha Ŋwaphongo. Na ɓomɔ, eli ɓola oɓokye ɓato ɓate ɓali Ɓayuda na ɓɛ́ɛ ɓasungye Ɓayuda na mbolo ya mokyisi iili na ɓɛ.
28 Ɓo naumbo iɓaikyela ɓaphalanga ɓaataa ɓɛbi, namoyalekana oka ɓɛ̀ɛ phɔ ya ikyɛndɛ o Espanyɛ.
29 Nambe naeɓa oɓokye wa moya nga oka ɓɛ̀ɛ, Klisto amoepambola na ɓoikye phɔ ya iya sa nga.
30 Kasi ɓande na nga, naongye na ɓɛ̀ɛ na nkombo ya Nkolo ya ɓanga Yesu Klisto, na phɔ na lozingo loophɛ Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo: Ɓɛ̀ɛ angana na nga, oɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo na ɓophɛlɛlu phɔ ya nga.
31 Ɓɔndɛlɛ na oɓokye ɓato ɓa Yuda ɓate ɓaanole Klisto ɓɛ́ɛ sankyela ɓoɓe, na oɓokye ɓato ɓa Ŋwaphongo ɓali o Yelusalɛmɛ ɓasepele na etoma ekye ɓakyelele nga.
32 Na ɓomɔ, ɓo Ŋwaphongo azingi, namoya oka ɓɛ̀ɛ na nkyisa isɔ, oɓokye nakute yaema onte ya ɓɛ̀ɛ.
33 Lɛ oɓokye Ŋwaphongo yo okophɛ ɓose, aɓe na ɓɛ̀ɛ ɓasɔ! Amɛ.

16

Polo kalɔngɔlɔ

1 Naongye na ɓɛ̀ɛ phɔ ya ŋwana nyango na ɓanga wa ŋwaŋwasi Foebe, okokyele o ingomba sa Sankeleya.
2 Waamoya yo oka ɓɛ̀ɛ, omokumbele na ɓolaa na nkombo ya Nkolo Yesu, omokumbele ɓookokumbelakye ɓaaka Ŋwaphongo. Omosungye na isungyi sisɔ saamoonga yo oka ɓɛ̀ɛ. Phɔ nɛ asunga ɓato ɓaikye, eɓe na nga mampenza.

3 Ondɔngɔlɛlɛ Prisile na molo nyɛ Akilasi ɓaakyelele Yesu Klisto ndokolo nga.
4 Ɓalukaka na iya waa phɔ ya iya mbikya. Naɓaphɛ mɛlɛsi na ɓoikye, kasi teli nde nga mampenza, na ɓaanosi ɓasɔ ɓa mangomba ma ɓato ɓaate ɓali Ɓayuda ɓaɓaphɛ mɛlɛsi.
5 Olɔngɔlɔ na ɓaanosi ɓaangane o ingambi sa ɓɛ̀ɛ phɔ ya iɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo.
Olongɔlɔ na nwɛbi na nga Epainɛtɛ. Aɓaka moto owa o ɓoo owanola Klisto o nkyisi ya Azi.
6 Olɔngɔlɔ na Maliya owa kyela etoma iikye phɔ ya ɓɛ̀ɛ.
7 Olɔngɔlɔ na Andolonikusu na Zuniasi, ɓali ɓanaa mama Ɓayuda. Ɓɛ́ɛ ɓaɓaka na nga elele yɔnɔyɔ o bɔlɔkɔ; ɓali ɓatoma ɓaaeɓana na ɓoikye. Ɓɛ́ɛ ɓaanolaka Yesu Klisto o ɓoo pha nga.
8 Olɔngɔlɔ nwɛbi na nga Ampiliyatusu, oli na nga elele yɔnɔyɔ o isanga sa Nkolo Yesu.
9 Olɔngɔlɔ Uliɓanusu, nɛ kakyelele Klisto ndokolo ɓanga. Olɔngolɔ na nwɛbi na nga owa zinga nga Sitakasi.
10 Olɔngɔlɔ Apelɛsi, anyɔkɔmɔ phɔ ya Yesu Klisto kasi taika moangana. Olɔngɔlɔ na ɓato ɓazale oka Alisitobulɛ.
11 Olɔngɔlɔ na ŋwana mama owa moyuda Elodioni, na ɓaanosi ɓaazale oka Narsise.
12 Olɔngɔlɔ na ɓana nyango na ɓanga ɓaa ɓaɓasi Tilifɛnɛ, Tilifose, na Pelɛsisi; ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓakyela etoma na ɓoikye phɔ ya Nkolo ya ɓanga.
13 Olɔngɔlɔ Lufusu, moto wa Ŋwaphongo mpenza molaa. Olɔngɔlɔ na nyango oli phɔ ya nga ndokolo mama owa mbota.
14 Olɔngɔlɔ na Asenkilite, Felegona, Elemesi, Patoloɓasi, Elemasi, na ɓɛbi ɓaanosi ɓayɔkɔ ɓasɔ ɓali oka ɓɛ.
15 Olɔngɔlɔ na Filologe, Zuli, Nele na ŋwana nyango owa ŋwaŋwasi, na Olimpasi na ɓato ɓasɔ ɓa Ŋwaphongo ɓali oka ɓɛ.
16 Olɔngɔnɛlɛ ɓɛ̀ɛ ɓasɔ, oyambane ɓokokyelakye ɓato ɓa Ŋwaphongo. Mangomba masɔ ma Klisto maelɔngɔsi.

Toli eya suka

17 Ɓande na nga, naongye na ɓɛ̀ɛ oɓokye: Okyeɓe na ɓaamotɛmɛlɛ maphɔɔ maekosi ɓɛ̀ɛ. Ɓɛ́ɛ ɓakyele oɓokye ɓato ɓakaɓane, ɓambe naɔtɔ ianola sa ɓɛ. Ɓɛ̀ɛ saɓa na ɓɛ́ɛ elele yɔnɔyɔ.
18 Ɓato ɓaa ndengye mɛna teɓakyele etoma ya Nkolo ya ɓanga Yesu Klisto, ɓakyelele nde mabuu ma ɓɛ. Na yela ya ɓɛ́ɛ ya iwɔɔ, ɓakyɛmikosa ɓato ɓate ɓaeɓe ekpele.
19 Kasi phɔ ya ɓɛ̀ɛ, ɓaanosi ɓasɔ ɓaeɓe ɓokotosa ɓɛ̀ɛ Ŋwaphongo, eli nde phɛlɛ, nali na nkyisa nzikye phɔ ya ɓɛ̀ɛ. Kasi nazingye oɓokye ɓɛ̀ɛ oɓe na malondo maikye maikyela maphɔɔ maalaa, olɛ maphɔɔ maaɓe.
20 Iikasi ŋwana ɓokyi ɓoɓo, Ŋwaphongo okophɛ ɓose amoɔtɔ mwiya ŋwa Molemba, aamokyela o se ya makolo ma ɓɛ̀ɛ.
Lɛ oɓokye Nkolo ya ɓanga Yesu aepambole!
21 Timote okokyele na nga etoma elele yɔnɔyɔ aelɔngɔsi. Ɓɛbi na nga Ɓayuda, Lusiusu, Zazona, na Sozipatele ɓaelɔngɔsi na ɓɛ.
22 Eli nga Teletiusi moto okoekomele maphɔɔ mawɔ Polo o mokanda mumu. Naelɔngɔsi na nga na nkombo ya Nkolo.

23 Gayusi nɛ aelɔngɔsi, nazale o ingambi sɛ. Ɓato ɓa Ŋwaphongo ɓasɔ
ɓaa yasambela oka yɛ na ɓɛ́ɛ ɓaelɔngɔsi. Elasite okoɓombe ɓaphalanga
ɓa mokyisi, na nwɛbi na ɓanga Kwalatusu ɓaelɔngɔsi.
[
24 Lɛ oɓokye Nkolo ya ɓanga Yesu Klisto aepambole! Amɛ.]

Polo kakumole Ŋwaphongo

25 Tokumole Ŋwaphongo! Yo ali na makokyi ma iephɛ ɓokusi na nzela
yɛ. Eli nde ɓo kowɔ nga soo soo waimole nga ɓato Simo Elaa ya Yesu Klisto
eya ɓombaka Ŋwaphongo o bileko ɓalekana.
26 Uŋwaŋwa eye Ŋwaphongo ateye Simo mɛ eya ɓombaka yo o phaa.
Na ɓo wakomaka ɓaimosi phɔ ya Klisto. Yango mɛna, ɓato ɓasɔ ɓaate ɓali
Ɓayuda ɓaoka Simo mɛ, ɓo wa wɔkɔ Ŋwaphongo yokye azingaka oɓokye
maɓota masɔ maokye Simo mɛ phɔ ɓato ɓamoanole, ɓambe na motosa.
27 Eli nde Ŋwaphongo, yo mampenza ooli na zebi, azwe nkyɛmɔ, na
nzela ya Yesu Klisto, phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ! Amɛ!

Mokanda ŋwa Polo ŋwa ntuɓo oka Ɓakoliti

Maphɔɔ ma etatele

Polo aingolaka ingomba sa Koliti o imbanga sɛɛ saa iɓale. Akyelaka omɔɔ makombe ikoo na ŋwambe (18); (Bitoma 18.1-18). Koliti yaɓaka mɔnɔmɔ na nkyisi ya ngambo o Gɛlɛsi phɔ ɓamotonga onte ya bibale biɓale bili na mabongu na mophaa na mophaa. Maphɔɔ maaɓe maikye maɓaka malekane omɔ. Ɓato ɓa Koliti ɓaɓaka ɓaɓengye maumunya ndengye na ndengye na masambo ndengye na ndengye. Emba ingomba siinyakune sa ɓaanosi saa ingolaka Polo omɔ saɓaka simekame na maphɔɔ maikye, emba maphɔɔ mɛ maɓaka matungyisa toma Polo na ɓokusi.

Waamana Polo o Koliti, aɓaka kazwe masimo maikye maaɓe phɔ ya ɓaanosi ɓa Koliti. Emba Polo amba ya ɓakomela mokanda nwɛ ŋwa ntuɓo mumu o Efese (Bitoma 19).

Mokanda mumu moli na maphɔɔ mama:

- 1 Ɓakoliti 1.1-9: Iɓeya na iphɛ mɛlɛsi
- 1 Ɓakoliti 1.10–4.21: Mateya maakyekyi ikaɓwana
- 1 Ɓakoliti 5-7: Mateya maakyekyi:
1. Maphɔɔ maa sɔɔ onte ya ingomba (5.1-13)
2. Ɓooka (6.1-11)
3. Ikyelela nzoto phɔ ya Nkolo (6.12-20)
4. Maphɔɔ maakyekyi ɓolonga (7.1-40).
- 1 Ɓakoliti 8.1–11.1: Biyano phɔ ya maphɔɔ makyekyi izaa manyama maambya ɓɛ́ɛ mambeka oka manzambe maa bikyeko, na moɓesi onte ya ɓato ɓate ɓaeɓe Ŋwaphongo
- 1 Ɓakoliti 11.2–15.58: Biyano o maphɔɔ maakyekyi:
1. Masanga ma ɓaanosi na elambo ya Nkolo (11.2-34),
2. Makaɓo ma Ɓolɔɓɔ Ɓosantu (12-14), Iakwa sa ɓawee (15)
- 1 Ɓakoliti 16.1-4: Maɓonza phɔ ya ɓato ɓa Ŋwaphongo ɓaa Yelusalɛmɛ
- 1 Ɓakoliti 16.5-24: Maloɓa ma isɔkya

O maphɔɔ masɔ mama toma Polo kateya ndengye'ye iɓa onte ya Klisto sikokyi ìunva maphɔɔ masɔ maamana. Lowɔɔ loolekyi masɔ eli laakolo lozingo.

Iɓeya

1 Inga Polo, owa ɓangama iɓaa toma wa Yesu Klisto na phowa ya Ŋwaphongo, na nwɛbi Sositɛnɛ,
2 oka ɓɛ̀ɛ ingomba sa Ŋwaphongo siili o Koliti, na ɓaanola Ŋwaphongo na nzela ya Yesu Klisto, na ɓɛ́ɛ ɓaaɓangama iɓaa ɓasantu, na ɓasɔ ɓaaɓangye o bilele bisɔ nkombo ya Nkolo Yesu Klisto, ooli Nkolo ya ɓɛ́ɛ na ya ɓanga, toekomesi mokanda mumu.
3 Lɛ oɓokye Ango wa ɓanga, na Nkolo Yesu Klisto ɓaephɛ ngɔlu na ɓose.

Ŋwaphongo kalophɛ ɓolaa na nzela ya Yesu Klisto

4 Naphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi imbɛlɛ sisɔ phɔ ya ɓɛ̀ɛ, phɔ ya ngɔlu ya Ŋwaphongo eya ephɛkyɛ yo na nzela ya Yesu Klisto.
5 Onte ya Klisto, Ŋwaphongo aetonza na makaɓo masɔ: Makaɓo masɔ maa iwɔɔ na maa ɓoebi.
6 Eli oɓokye Simo ya Klisto eya eyaimolaka ɓanga, ya phikama onte ya ɓɛ̀ɛ,

7 na ndengye ya oɓokye ɓèɛ sazanga nɔnɔ ikaɓo sɔnɔsɔ sa Ŋwaphongo,
ɓèɛ ɓaaziya imbɛlɛ saamiwɛninya Nkolo ya ɓanga Yesu Klisto.
8 Eli nde yo owamoelenza nɔnɔ o suka, phɔ ɓèɛ sa ɓaa nɔnɔ na lowɔ
lɔnɔlɔ looɓe mokɔlɔ ŋwaamoyaa Nkolo Yesu Klisto.
9 Yo taalekyinya mambunu mɛ, Ŋwaphongo owaeɓanga iyaangana na
Ŋwana wɛ Yesu Klisto, Nkolo ya ɓanga.

Ikaɓana onte ya Ingomba

10 Ɓande, na nkombo ya Nkolo ya ɓanga Yesu Klisto, naelenza oɓokye
oɓe na ɓooka, ikaɓana sango saɓaa onte ya ɓèɛ, ɓaa moto mɔnɔmɔ onte
ya molimo mɔnɔmɔ na maumunya mɔnɔmɔ.
11 Phɔ, ɓande na nga, ɓato ɓa Kolowe ɓanzimola oɓokye tɔkɔ eli onte
ya ɓèɛ.
12 Nalukye iwɔ ɓoɓo: Mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓèɛ kawɔ ɓoɓo: «Nga
nali moto wa Polo», oyɔkɔ yokye: «Nga moto wa Apolo», ona mosu yokye:
«Nga moto wa Petelo», ona mosu mɛ yokye: «Nga moto wa Klisto.»
13 Klisto amiwata na maalo? Eli Polo owa ɓakaka ɓée o ekulusu phɔ ya
ɓèɛ? Ɓèɛ wa ɓatisamaka na nkombo ya Polo?
14 Naphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi, phɔ inga siika ɓatisa nɔnɔ moto mɔnɔmɔ
onte ya ɓèɛ, manya nde Klisipusu na Gayo.
15 Phɔ moto sa wɔ oɓokye aɓatisamaka na nkombo ya nga.
16 Aa! Nakulaka ɓatisa na iɓota sa Setefanɛ. Ɓo sibungyi phe, sieɓe
oɓokye nakulaka ɓatisa na moto mosuu.
17 Phɔ Klisto taika ntoma oɓokye naya ɓatisa ɓato, kasi antoma nde
oɓokye naya imola Simo Elaa, nga sa eimola na mayɛlɛ ma ɓomoto, phɔ
iwaa sɛ o ekulusu sango saɓaa sa pha.

Mwiya ŋwa ekulusu

18 Phɔ simo ya ekulusu, eli lowɔ la ɓobubusi oka ɓato ɓaabunga, kasi
phɔ ya ɓanga ɓaali o nzela ya ibikyi, simo mɛ eli mwiya ŋwa Ŋwaphongo.
19 Phɔ wakomama ɓoɓo: «Namɔɔtɔ zebi sa ɓato ɓaazebi, namobuya pha
malondo ma ɓato ɓa malondo.»
20 Emba ɓato ɓaa zebi ɓamowɔ ɓo? Naa ɓato ɓaekola? Naa ɓawɔ ɓa
phɔɔ ɓa imbɛlɛ sisi? Ŋwaphongo awɛninya oɓokye zebi sa mokyisi mumu
sili ŋwaa!
21 Phɔ, mokyisi na nzela ya zebi, teŋwaikaeɓa Ŋwaphongo na zebi sɛ.
Eli nde na nzela ŋwaa ŋwa mateya, Ŋwaphongo awɛni ɓolaa oɓokye
abikya ɓaanole.
22 Ɓayuda ɓaongye bilekyesako, emba Ɓaela ɓalukye zebi.
23 Kasi ɓanga toimole Simo ya Yesu Klisto owa ɓakyaka ɓée o ekulusu.
Phɔ ya Ɓayuda ɓawɛnɛ oɓokye mɛna Simo ya sɔɔ. Nzuka phɔ ya ɓato
ɓate ɓali Ɓayuda, ɓèɛkye: Mɛna Simo ya ŋwaa.
24 Kasi phɔ ya ɓato ɓaaɓanga Ŋwaphongo, eɓe Ɓayuda, eɓe ɓate
ɓali Ɓayuda, ɓawɛnɛ oɓokye Yesu Klisto ali mwiya na ɓoeɓakye pha
Ŋwaphongo.
25 Phɔ ŋwaa ŋwa Ŋwaphongo moli zebi koleka zebi sa ɓato. Emba ɓokɔɔ
pha Ŋwaphongo ɓoli ɓokusi koleka ɓokusi pha ɓato.
26 Ɓande, taakyeka naino ɓèɛ ɓato ɓaaɓanga Ŋwaphongo, ɓèɛ oli ɓa
nza? Onte ya ɓèɛ, ɓato ɓaa zebi teɓali ɓaikye, ɓato ɓa mwiya teɓali ɓaikye,
ɓato ɓa ngambo teɓali ɓaikye.

27 Kasi Ŋwaphongo aɔlɔ ɓawɛnɛnɛ ɓato ɓa nyaa o miyo ma ɓato, oɓokye
aphɛ ɓaali na zebi sɔɔ. Aɔlɔ ɓaali na ɓokɔɔ o miyo ma ɓato, oɓokye aphɛ
ɓaali na ɓokusi sɔɔ.
28 Aɔlɔ ɓawɛnɛ ɓɛ́ɛ pha, ɓatiole ɓɛ́ɛ na ɓateɓali na ntina o miyo ma ɓato
phɔ ya iphɛ ɓato ɓaangambo sɔɔ.
29 Yango mɛna, moto na mɔnɔmɔ takokyi imitata o ɓoo pha Ŋwaphongo.
30 Ŋwaphongo aebuya ɓɛ̀ɛ na Yesu Klisto moto mɔnɔmɔ. Klisto ali
phɔ ya ɓanga zebi siute oka Ŋwaphongo: Na nzela yɛ, tobuto ɓato ɓa
ɓosembo na ɓosantu o ɓoo pha Ŋwaphongo, oolokunyosi ɓoɓe ɓosɔ ambi
na lomanya o ɓoombo.
31 Yango mɛna buku pha Ŋwaphongo ɓowɔ ɓoɓo: «Ɓo moto kazingye
imitata, amitate nde na maphɔɔ maakyela Nkolo.»

2

Polo aimosi Simo ya Yesu owa ɓakyaka ɓɛ́ɛ o ekulusu

1 Ɓande, waayakaka nga oka ɓɛ̀ɛ, oɓokye naya eimola maphɔɔ ma phɛlɛ
ma Ŋwaphongo maa ɓombama, sika eimola mango na yela ya nga ya iwɔ,
naa na ɓoeɓakye pha ɓomoto.
2 Phɔ nakanaka oɓokye nga sa eimola lowɔ losuu, naeimola nde Simo
ya Yesu Klisto; Yesu Klisto owa ɓakyaka ɓɛ́ɛ o ekulusu.
3 Yango mɛna, imbɛlɛ saakoma nga oka ɓɛ̀ɛ, sikaka ɓa na ɓokusi; naɓaka
naile, naɓaka natɛkyɛnɛlɛ.
4 Mateya ma nga, na maphɔɔ maa ɓaka nga naeyimole, siikaka ɓa na
mawɔ na ɓoeɓakye pha ɓomoto. Eli nde Ɓolɔɓɔ owa ɓaka kateya mwiya
nwɛ o maphɔɔ ma ɓaka nga na wɔ.
5 Yango mɛna, ianola sa ɓɛ̀ɛ ete siute na zebi sa ɓomoto, kasi nde na
mwiya ŋwa Ŋwaphongo.

Zebi sa Ŋwaphongo

6 Ɓanga toimole zebi oka ɓaanosi ɓaalongoɓa o miyo ma Ŋwaphongo.
Kasi teli zebi sa mokyisi mumu, naa pha ɓakonzi ɓa mokyisi mumu; phɔ
ɓɛ, ɓakomi o suka.
7 Ɓanga toimole zebi sa Ŋwaphongo saa ɓombama; asiɓomba na ɓato
ɓa mokyisi. Ŋwaphongo, mɛna yo sa taakyela mokyisi, akanaka, yokye,
aloteya sango oɓokye ɓanga tozwe ngambo.
8 Nɔnɔ mɔnɔmɔ na ɓakonzi ɓa mokyisi mumu, taika eɓa zebi sa
Ŋwaphongo; ɓo ɓasieɓaka, nde teɓaɓakyaka Nkolo owa nkyɛmɔ o
ekulusu.
9 Kasi eli nde ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku oɓokye: «Maphɔɔ mali naino moto
sawɛnɛ na saoka, na mali moto mɔnɔmɔ sa umunya, Ŋwaphongo aunva
ma ɓɔngya phɔ ya ɓato ɓamozingye.»
10 Ŋwaphongo aimola sekyele yɛ nde ɓanga; eli Ɓolɔɓɔ phɛ moto
owaloimola yango. Iyo, Ɓolɔɓɔ kaeɓe maphɔɔ masɔ, eɓe na maumunya
ma Ŋwaphongo maa ɓombama.
11 Oka moto, nde Ɓɔlɔɓɔ ɓooli onte yɛ, ɓoeɓe maphɔɔ masɔ maali o
ndondo yɛ. Kasi moto mosuu taamaeɓe. Nde ɓomɔ mɛ, maumunya ma
Ŋwaphongo, kyemaeɓe nde Ɓolɔɓɔ.
12 Ɓanga, toloika zwa Ɓɔlɔɓɔ ɓoute o mokyisi mumu, kasi tozwa nde
Ɓɔlɔɓɔ ɓoute na Ŋwaphongo, oɓokye toeɓe maphɔɔ malaa malokyele yo.
13 Emba toloowɔ maphɔɔ mɛ na zebi siiteya ɓato, kasi towɔ maphɔɔ
mɛ na maloɓa maaloteya Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo. Na ɓomɔ tolimbole
maphɔɔ ma Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo nde oka ɓato ɓali na Ɓolɔɓɔ mɛ.

14 Moto otooli na Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo, takokyi eɓa maphɔɔ ma phɛlɛ
maaute na Ɓolɔɓɔ mɛ. Oka yɛ, maphɔɔ mɛ mali ndokolo ŋwaa; takokyi
imaeɓa, phɔ ɓamaeɓe nde ɓooli na Ɓolɔɓɔ mɛ.
15 Yango mɛna, moto oli na Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo, akokyi eɓa maphɔɔ
masɔ, na maaɓe na malaa; kasi maakyele yo moto takokyi wɔ oɓokye mali
maɓe.
16 Phɔ o buku pha Ŋwaphongo ɓakoma oɓokye:
«Okoeɓe maumunya ma Nkolo nza?
Okokyi imoteya nza?»
Kasi ɓanga, toli na maumunya ma Klisto.

3

Ɓato ɓaetoma ɓa Ŋwaphongo

1 Ɓande, sikokakyi iyewɔlɛ ndokolo ɓato ɓaali na Ɓolɔɓɔ pha
Ŋwaphongo, kasi naewɔsi ndokolo ɓato ɓa mokyisi mumu, phɔ ɓɛ̀ɛ otaa
ɓaa ɓana ɓakyɛ o ianola Klisto.
2 Naephɛkyɛ nde maɔku, kasi ntoma inkusi phe, phɔ ntoma inkusi tiikyi
koka na ɓɛ̀ɛ. Eɓe na uŋwaŋwa eye, tokokyi nana yango.
3 Phɔ ɓɛ̀ɛ otaa ɓaa naino ibika ndokolo ɓato ɓa mokyisi mumu. Oli na
zuwa na ná iwelana onte ya ɓɛ̀ɛ. Mɛna toteya oɓokye oli naino nde ɓato
ɓa mokyisi mumu, na oɓokye kombe mitambwisa na ɓomoto?
4 Waawɔ mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ oɓokye: «Inga moto wa Polo», omoyɔkɔ yokye:
«Inga moto wa Apolo», mɛna tokyele nde ɓookokyele ɓato ɓa mokyisi?
5 Apolo ali nza? Na nga Polo nali nza? Ɓanga ɓasɔ toli nde ɓato ɓaetoma
ya Ŋwaphongo. Na nzela ya ɓanga, ɓɛ̀ɛ obuto ɓaanosi. Ɓanga ɓasɔ
ɓaɓale, moto na moto kakokya etoma eya mophɛ Ŋwaphongo oɓokye
aekyele:
6 Toli ndokolo ɓaɓasi ɓa manzabi. Inga naphikyi mumboto, Apolo
amosweye maa. Kasi okomokosa, eli nde Ŋwaphongo.
7 Yango mɛna, na moto ophikakyi, na osweyakyi maa, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓale
ɓali nde phaa. Kasi eli nde Ŋwaphongo okyesi etoma esɔ, phɔ yo moto
ookose mumboto mamuna.
8 Moto ophikakyi, na moto osweyakyi maa, ɓakokaa. Ŋwaphongo
amophɛ moto na moto mbano ekokaa na etoma ekyesi yo.
9 Phɔ ɓanga na Apolo toli ɓato ɓa etoma ɓa Ŋwaphongo, emba ɓɛ̀ɛ, oli
inzabi na ingambi sa Ŋwaphongo.
10 Nakyelele na ɓolaa makaɓo mampɛ Ŋwaphongo, ndokolo moto
okoeɓe itonga ingambi. Nasiwangya na ɓolaa. Kasi o sima moto mosuu
aesi ya sitomga. Kasi moto na moto akyeɓe na motongyesi nwɛ.
11 Ingambi saunva wangyema, iwangya mɛ eli nde Yesu Klisto. Moto
mosuu takokyi ikula wangya mowangyesi mosuu, nde ŋwango mamuna.
12 O elele eewangye ɓɛ́ɛ ingambi mɛ, ɓana ɓamotonga na itela, ɓaayɔko
na bibuni ba motiya, ɓayɔkɔ na maɓanga ma motiya. Ɓayɔkɔ ɓamotonga
na makonzi, na maakyi, na ná ndɛlɛ.
13 Mokɔlɔ ŋwamotena Ŋwaphongo ɓolombe, etoma ya moto na moto
yamowɛnɛnɛ, phɔ mokɔlɔ mɛ bitoma mɛ biamowɛnɛnɛ onte ya ŋwenya.
Ŋwenya mɛ ŋwa moteya ɓowakyelaka moto na moto etoma yɛ.
14 Ɓo ingambi sa moto tesizikyi na ŋwenya, ŋwanaka etoma yɛ eli elaa,
yo amozwa mbando yɛ.
15 Nzuka ɓo ingambi sa moto sizikyi, amozanga mbano, kasi yo
mampenza amobika. Yamoɓa ndokolo moto abikyi o iwaa sa ŋwenya.

16 Ɓɛɛ koeɓe na ɓolaa oɓokye oli Tempelo ya Ŋwaphongo, na Ɓolɔɓɔ
pha Ŋwaphongo ɓozale onte ya ɓɛɛ.
17 Ɓo moto aɔti Tempelo ya Ŋwaphongo, Ŋwaphongo nɛ aamɔɔtɔ. Phɔ
Tempelo ya Ŋwaphongo eli esantu. Na ɓɛɛ oli ndokolo Tempelo yɛ.
18 Moto sa mikosa. Ɓo moto mɔnɔmɔ onte ya ɓɛɛ kaumunya oɓokye ali
na zebi o miyo ma ɓato ɓa mokyisi mumu, abutwe ndokolo moto wa ŋwaa
oɓokye ambe zwa saakolo zebi.
19 Phɔ zebi sa ɓato ɓa mokyisi mumu, sili ŋwaa o miyo ma Ŋwaphongo.
O buku pha Ŋwaphongo wakomama ɓoɓo: «Zebi sa ɓato ɓa mokyisi
mumu, sibutwe izɛngyɛ si ɓabisa na Ŋwaphongo.»
20 Ɓakula na koma ɓoɓo: «Nkolo kaeɓe maumunya ma ɓato ɓaali na
zebi. Kaeɓe oɓokye maumunya mɛ mali nde pha.»
21 Yango mɛna, moto sa mitata phɔ ya nwɛbi nɛ moto, maphɔɔ masɔ
mali ma ɓɛɛ.
22 Eɓe Polo, eɓe Apolo, eɓe Petelo, eɓe mokyisi, eɓe ɓomɔɔ, eɓe iwaa,
eɓe maphɔɔ ma lɔlɔ eye, eɓe maphɔɔ maamoya, isɔ ili ya ɓɛɛ.
23 Kasi ɓɛɛ, oli ɓato ɓa Klisto, Klisto ali moto wa Ŋwaphongo.

4

Ɓatoma ɓa Klisto

1 Esengyesi oɓokye olokpe ndokolo ɓato ɓaetoma ɓa Klisto. Maphɔɔ ma
phɛlɛ maa ɓomba Ŋwaphongo, mali onte ya ɓanga.
2 Ekpele ekyeongye ɓɛ́ɛ oka moto oophɛ ɓɛ́ɛ etoma, eli nde oɓokye
akyele etoma mɛ na ɓosembo.
3 Eɓe ɓɛɛ, eɓe ɓato ɓasuu, okokyi invɔlɛ oɓokye nakyele maphɔɔ maɓe
naa malaa. Oka nga tewakyele ekpele. Na nga mampenza, sikokyi
imitenela ɓolombe.
4 O ɓosembo, simiwɛnɛ oɓokye nakyele maphɔɔ maɓe, kasi mɛna
telukye iwɔ oɓokye nakyele nde maphɔɔ malaa na malaa. Eli nde Nkolo
moto owamuntenela ɓolombe.
5 Yango mɛna, ɓo imbɛlɛ saa meka Nkolo naino tesikokyi, ɓɛɛ satatenela
moto ɓolombe. Taaziya Nkolo ayee: Nde yo moto owamoya wɛninya
maphɔɔ masɔ maaɓombama na maumunya maali o mandondo ma ɓato.
Emba moto na moto amozwa ngambo ekokyi nɛ oka Ŋwaphongo.
6 Ɓande, naekpesi ete ya nga mampenza, na ya Apolo phɔ ya ieteya.
Nazingyi oɓokye na nzela ya ɓanga, ombe na eɓa ntina ya ete ekyewɔ
ɓoɓo: «Suka nde o Miɓeko, saakala». Emba ɓɛɛ saɓa na lolɛndɔ la iɓa
mbale na moto mɔnɔmɔ ombe iina omoyɔkɔ onte ya ɓɛɛ.
7 Kolekye ɓɛbi ɓaayɔkɔ na ekpele'ye? Isɔ ili na wɛ, Ŋwaphongo aephɛ
yango nde ɓoephɛ. Ka emba ɓo aephɛ yango nde ɓoephɛ, phɔ ya'ye kombe
mitata na yango ndokolo wa izwa nde na ɓokusi pha wɛ mampenza?
8 Ɓokoumunya oɓokye ombo zwa isɔ isengyesi na ɓɛɛ, ombo zwa na
bizwele biikye! Koumunya na oɓokye ɓɛɛ obuto ɓakonzi, kasi ɓanga phe!
Nazingye oɓee ɓaakolo ɓakonzi, phɔ na ɓanga toɓe ɓakonzi ɓoli ɓɛɛ.
9 Nga naeɓe oɓokye ɓanga ɓatoma, Ŋwaphongo alokyela o molɔngɔ ŋwa
suka: Toli ndokolo ɓato ɓazwe etumbu ya iwaa, phɔ ya oɓokye ɓaloɓome
o miyo ma ɓato ɓa mokyisi mobimba na ma ɓaanzelu.
10 Ɓanga toyeeya phɔ ya Klisto, kasi ɓɛɛ koumunya oɓokye oli ɓato ɓa
zebi. Ɓanga toli ɓakɔɔ, kasi ɓɛɛ koumunya oɓokye oli na ɓokusi. Ɓanga
toli ɓato pha, kasi ɓɛɛ koumunya oɓokye oli ɓato ɓanɛnɛ.

11 Nɔnɔ uŋwaŋwa eye, ɓanga towe na manzala na ná phowa ya
maa, tololi na bitobu. Ɓalowande, tozangye ingambi, tokyɛmiengyeɓana
mboka esɔ,
12 towɛnɛ mpasi na iluka na maɓɔkɔ ma ɓanga mampenza. Walotole
ɓɛ, ɓanga toɓapambole, walonyɔkɔlɔ ɓɛ́ɛ ɓanga toititale,
13 walosongyele ɓɛ́ɛ na maphɔɔ maɓɔlɛ, ɓanga toɓabuyisa maphɔɔ
malaa. Nɔnɔ uŋwaŋwa eye ɓalowɛnɛ ndokolo sɔkɔtɔ ya mokyisi, ndokolo
vala.
14 Sikyi ekomela maphɔɔ mamana phɔ ya oɓokye naephɛ sɔɔ, kasi phɔ
ya oɓokye naeteya ndokolo ɓana ɓa nga ɓaalozingo.
15 Na ɓo ozwe ɓateye nkoto iko ɓaeteya na nkombo ya Klisto, oli nde
na Ango mɔnɔmɔ, phɔ eli nde nga moto owa eɓota onte ya Yesu Klisto,
imbɛlɛ sa eyelela nga na Simo Elaa.
16 Emba naongye na ɓɛ̀ɛ oɓengye matambe ma nga.
17 Yango mɛna, naetomesi Timote. Ooli ŋwana wa nga wa lozingo,
na owa anola Nkolo na ndondo yɔnɔyɔ. Iyo amoekundolela maphɔɔ
matambule na nga ɓomɔɔ pha nga onte ya Yesu Klisto, na ɓookoteya nga
mateya ma nga mboka esɔ o mangomba masɔ.
18 Ɓato ɓaayɔkɔ onte ya ɓɛ̀ɛ ɓatondi na lolɛndɔ, phɔ ɓaumunya oɓokye
esiya ekyeka.
19 Kasi ɓo Ŋwaphongo anosi, namoya oka ɓɛ̀ɛ nde minkɔlɔ iye. Emba
esi ɓengye maloɓa ma ɓato ɓalolɛndɔ ɓaɓana, kasi namokyeka mwiya
ŋwa ɓɛ.
20 Phɔ ɓokonzi pha Ŋwaphongo teli lowɔ la maloɓa, kasi nde la mwiya.
21 Ɓɛ̀ɛ kozingye'ye? Naeyelele na phimbo ndee naeyelele na lozingo losɔ
nana ɓose?

5

Lowɔ looɓe onte ya ingomba

1 Inga naokye ɓakyɛ miwɔɔ mboka esɔ oɓokye lowɔ lɔnɔlɔ la sɔɔ
loli onte ya ɓɛ̀ɛ, eli lowɔ lɔnɔlɔ looɓe la oɓokye na ɓato ɓaateɓaeɓe
Ŋwaphongo te ɓakokyi ilokyela. Naokyi oɓokye moanosi mɔnɔmɔ onte
ya ɓɛ̀ɛ kalale na ŋwasi wa ango.
2 Ɓɛ̀ɛ uŋwaŋwa eye otaa ɓa na lolɛndɔ! Ekokakyi oɓokye ɓɛ̀ɛ oɓe
na ngɔngɔ, na moto owakyela lowɔ la sɔɔ lalona, yaɓaka oɓokye ɓɛ̀ɛ
omowiinya onte ya ɓɛ̀ɛ.
3-4 Phɔ ya nga, na ɓo nali itakye na ɓɛ̀ɛ na nzoto, kasi o molimo nali
na ɓɛ̀ɛ elele yɔnɔyɔ. Na nkombo ya Nkolo ya ɓanga Yesu, nambo nyɛtɛ
moto okyesi lowɔ looɓe lalona, ndokolo naɓaka na ɓɛ̀ɛ elele yɔnɔyɔ.
Wamoangana ɓɛ̀ɛ, namoɓa na ɓɛ̀ɛ elele yɔnɔyɔ o molimo, mwiya ŋwa
Nkolo ya ɓanga Yesu ŋwamowɛnɛnɛ.
5 Emba yengyelakyi oɓokye ɓɛ̀ɛ oambya moto mɔna oka Molemba phɔ
nzoto ya masumu iwee, kasi abikye o molimo mokɔlɔ ŋwa moya Nkolo.
6 Tololi na lowɔ la imitata wawana, ɓɛ̀ɛ koeɓe na ɓolaa oɓokye: «Ɪŋwana
ndambo wa munɔ mokyele na ɓɛ́ɛ mapa moulole bɛsɛni mobimba ya
falinɛ.»
7 Ɓɛ̀ɛ koeɓe oɓokye Ɓayuda oesɛlɛkɔ ya ɓɛ́ɛ ekyeumunya ɓɛ́ɛ itɔkɔlɔ
sa ɓɛ́ɛ o Ezipito, ɓavakye nɔɔ isɔ ya kalakala, ɓambe zaa mapa ma sika
matemaika kyela ɓɛ́ɛ na munɔɔ. Na ɓɛ̀ɛ kyelaka nde ɓomɔ, phɔ oɓutwe

mapa maa sika maazangi munɔɔ. Phɔ ɓanga toli na esɛlɛkɔ ekyeumunya ɓɛ́ɛ itɔkɔlɔ sa ɓɛ́ɛ o Ezipito eya sika.
8 Tokyele esɛlɛkɔ ya ɓanga, toloeze na mapa makyela ɓɛ́ɛ na munɔ ŋwa kalakala ŋwa masumu na maphɔɔ maaɓe, kasi na mapa mate mali na munɔɔ, yango eli maphɔɔ ma ɓosembo na maa phɛlɛ.
9 O mokanda ŋwaekomelaka nga phanza, nawɔkɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye, ɓɛ̀ɛ saangana na ɓato ɓaakyele mobulu ŋwa ɓaɓasi na ɓampele.
10 Ɓo nawɔkɔ ɓaɓona, teli oɓokye ɓɛ̀ɛ olote ɓato ɓasɔ ɓaateɓaeɓe Ŋwaphongo. Ɓo yaɓaka oɓokye olote ɓato ɓasɔ ɓaakyele mobulu ŋwa ɓaɓasi na ɓampele, ɓaamengyele mbolo ya ɓɛbi, ɓali ɓaibi, ɓaasambele ɓikyeko, ɓɛ̀ɛ nde omanakyi o mokyisi mumu.
11 Kasi naekomelaka ɓaɓona oɓokye ɓɛ̀ɛ saangana na ɓato ɓawɔ oɓokye ɓali ɓaanosi, nzuka ɓakyele maphɔɔ maa sɔɔ, ɓali na looto, ɓasambele ma nzambe ma bikyeko, ɓatole ɓato, ɓakule mengyela mbolo ya ɓɛbi, ɓalangye malɛku naa ɓaibi. Esengyesi oɓokye ɓɛ̀ɛ sazaana na ɓato ɓa ndengye mɛna elele yɔnɔyɔ.
12-13 Yango mɛna, teli lowɔ la nga oɓokye natene ɓolombe pha ɓato ɓaateɓali ɓaklisto. Eli nde Ŋwaphongo owaa ɓatenela ɓolombe. Kasi ɓɛ̀ɛ, esengyesi oɓokye okyekye maphɔɔ ma ɓɛbi na ɓɛ̀ɛ. Wakomama ɓoɓo: «Wiinya ɓato ɓaaɓe onte ya ɓɛ̀ɛ.»

6

Isongyelana onte ya ɓaklisto

1 Ɓo mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ azwe lowɔɔ na nwɛbi nɛ moanosi, phɔ ya'ye kakyɛ aamba na nwɛbi nɛ moanosi o ɓoo pha ɓananga ɓateɓaeɓe Ŋwaphongo? Phɔ ya'ye taikyi kyɛndɛ oka ɓato ɓa Ŋwaphongo?
2 Ɓɛ̀ɛ toeɓe oɓokye ɓato ɓa Ŋwaphongo ɓamotena ɓolombe pha munse musɔ? Ka ɓo ɓɛ̀ɛ wa motena ɓolombe pha munse musɔ, tombi koka itena ɓolombe o maphɔɔ makyi makyi?
3 Ɓɛ̀ɛ toeɓe oɓokye ɓanga ɓato ɓamotena ɓolombe pha ɓaanzelu? Emba tomba otwa itena ɓolombe pha maphɔɔ ma ɓomɔɔ pha ɓanga o mokyisi mumu?
4 Wazwe ɓɛ̀ɛ tɔkɔ ndengye mɛna, ɓɛ̀ɛ kokyɛ kpa ɓananga ɓato ɓate ɓali o ingomba.
5 Nawɔ ɓaɓona phɔ naephɛ sɔɔ! Eli phɛlɛ oɓokye onte ya ɓɛ̀ɛ tombi ɓaa nana moto mɔnɔmɔ wa zebi okokyi iɓɔngya maphɔɔ ɓo ɓɛbi ɓazwe tɔkɔ?
6 Kasi ndengye'ye moanosi mɔnɔmɔ ɓo ali na ŋwambo na nwɛbi nɛ, ɓaambe kyɛ saamba o ɓoo pha ɓananga ɓaateɓali ɓaanosi?
7 Nde phɛlɛ, lowɔ la nsambo onte ya ɓɛ̀ɛ, loteya oɓokye ɓɛ̀ɛ obungyi. Ɓo moto kaekyele maphɔɔ maaɓe, phɔ ya'ye ɓɛ̀ɛ tokuya? Ɓo moto kaeɓɔlɔlɔ ekpele, phɔ ya'ye tomolɛlɛ yango?
8 Kasi eli nde ɓɛ̀ɛ mampenza ɓaakyele maphɔɔ maaɓe na ɓaɓɔlɔlɔ ɓato mbolo! Kokyele na ɓaɓona na ɓɛbi na ɓɛ̀ɛ ɓaanosi!
9 Ɓande, koeɓe oɓokye ɓato ɓaakyele maphɔɔ maɓe ete ɓanyɔlɔ o ɓokonzi pha Ŋwaphongo. Ɓɛ̀ɛ samikosa! Eli ɓato ɓaakyele maphɔɔ ma sɔɔ, ɓasambele bikyeko, ɓato ɓakyele ɓaphemba, ɓampele ɓalale na ɓɛbi na ɓɛ́ɛ ɓampele,
10 eɓe ɓaibi, eɓe ɓaamengyele mbolo ya ɓɛbi, eɓe ɓalangyi ɓa malɛku, eɓe ɓato ɓaatole ɓɛbi na ɓɛ, eɓe ɓato ɓaaɓɔlɔlɔ mbolo ya ɓɛbi na ɓɛ, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ete ɓanyɔlɔ o ɓokonzi pha Ŋwaphongo.

11 Onte ya ɓèɛ ɓaayɔkɔ ɓaɓaka ndengye mɛna. Kasi Ŋwaphongo
akunyola ɓoɓe pha ɓèɛ, aeyɔlɔ oɓokye oɓe ɓato ɓɛ, aebuya ɓato ɓa
ɓosembo o ɓoo phɛ phɔ koanole Nkolo Yesu Klisto, na nzela ya Ɓolɔɓɔ
pha Ŋwaphongo ɓooli onte ya ɓanga.

Nzoto ya wɛ oikyelele na Ŋwaphongo

12 Ɓana onte ya ɓèɛ ɓawɔ ɓɛkye: «Nakokyi ikyela maphɔɔ masɔ
maazingyi nga.» Eli ɓomɔ. Kasi maphɔɔ masɔ temali malaa phɔ ya ɓèɛ.
Nakokyi iwɔ ngakye: «Nakokyi ikyela maphɔɔ masɔ maazingyi nga.» Kasi
esiimilɛ ibutwa moombo ŋwa maphɔɔ mamana.
13 Kokule nawɔ phɔ ya ntoma ya izaa oɓokye: «Ntoma ili phɔ ya ibuu,
ibuu sili phɔ ya ntoma.» Eli ɓomɔ, kasi Ŋwaphongo amoɓoma isɔ iɓale.
Kasi phɔ ya maphɔɔ makyekyi ɓondumba, nzoto ya moto teyaika kyelama
phɔ ya ɓondumba, kasi phɔ ya Nkolo. Eli nde Nkolo oli mokonzi ŋwa
nzoto.
14 Phɔ ndengye eya kundola Ŋwaphongo Nkolo Yesu onte ya ɓawee,
alokundola na ɓanga nde ɓomɔ na mwiya nwɛ.
15 Ɓèɛ toeɓe? Nzoto ya ɓèɛ ili ɓinango ɓa nzoto ya Klisto. Emba, nakokyi
ikpa enango ya nzoto ya Klisto naebuya enango ya nzoto ya ŋwaŋwasi wa
ndumba? Tewakokyi ikyelama na mbala!
16 Phɔ moto okoangane na ŋwaŋwasi wa ndumba, abuto nɛɛ moto
mɔnɔmɔ. O buku pha Ŋwaphongo ɓakoma ɓoɓo: «Ɓɛ ɓaɓale ɓamobutwa
moto mɔnɔmɔ.»
17 Kasi moto okoangane na Nkolo, kabutwe nɛ moto mɔnɔmɔ o nzela ya
Ɓolɔɓɔ.
18 Ɓèɛ lota ɓondumba. Masumu masɔ maasu makokyi ikyela moto,
temaɔtɔ nzoto yɛ, kasi moto omiambye na ɓondumba, kaɔtɔ nzoto yɛ
mampenza.
19 Ɓèɛ toeɓe oɓokye nzoto ya ɓèɛ ili Tempelo ya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu? Phɔ
Ŋwaphongo aephɛ Ɓolɔɓɔ Ɓosantu ɓoozale o nzoto ya ɓèɛ. Emba toli
ɓakolo ɓa nzoto ya ɓèɛ.
20 Ɓɛɛ, Ŋwaphongo aeyomba ɓoombi na motiya moikye, yango mɛna
osengyesi ikyelele nzoto ya ɓèɛ phɔ ya iphɛ Ŋwaphongo nkyɛmɔ.

7

Maphɔɔ maakyekyi ɓolonga

1 Phɔ ya maphɔɔ mankomelaka ɓèɛ o mokanda, na wɔ ɓoɓo: Eli ɓolaa
oɓokye lele yo salonga.
2 Kasi ombi ɓa maphɔɔ ma sɔɔ maikye onte ya ɓèɛ, esengyesi oɓokye
lele munsɔ aɓee na ŋwaŋwasi wɛ, na ŋwaŋwasi musɔ aɓee na lele wɛ.
3 Lele asengyesi ikokya phowa ya ŋwaŋwasi wɛ, na ŋwaŋwasi aengyesi
ikokya phowa ya lele wɛ.
4 Ŋwaŋwasi tali na ɓokonzi mi nzoto yɛ, kasi nde lele wɛ. Nde ɓomɔ
phɔ ya lele, lele tali na ɓokonzi mi nzoto yɛ, kasi nde ŋwasi wɛ.
5 Ɓèɛ sakaɓana matangye, ɓoteeɓe oɓokye ooka ikaɓana matangye
ŋwana imbɛlɛ phɔ ya iɓɔndɛlɛ. Emba sima ombe ya butwa ɓo wamɛle
ɓèɛ, ɓoteɓe ɓomɔ, otoeɓe imiɓatela, Molemba amoluka malondo oɓokye
ɓèɛ okaa.
6 Maphɔɔ maaewɔlɛ nga mama, teli oɓokye naetomisa ikyela ɓomɔ, kasi
mɛna naephɛ nde nzela oɓokye, ɓo ɓèɛ ozingyi ilonga, teli ɓoɓe.

7 Eli phɛlɛ, nazingye oɓokye moto munsɔ aɓe ndenga ɓoli nga, kasi
Ŋwaphongo kaphɛ moto na moto ikaɓo sikokyi nɛ.
8 Phɔ ya mandenga na mazengye, na wɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye eli ɓola oɓokye
oɓe ɓooli nga.
9 Kasi ɓo ɓɛ̀ɛ otokokye ikuya, eli ɓolaa oɓokye olongye na oɓokye owee
na phowa.
10 Oka ɓɛ̀ɛ ɓaunva longa, naephɛ motindo moote muute na nga, kasi
moute na Nkolo: Ŋwaŋwasi wa ɓolonga takokyi ikaɓana na lele wɛ.
11 Kasi ɓo ŋwaŋwasi alɛ lele wɛ, yo sakula zala ɓolonga ɓosuu, naa akule
ɓɔngya yo na lele wɛ. Na lele nɛ, takokyi ilɛ ŋwaŋwasi wɛ.
12 Oka ɓato ɓayɔkɔ, nawɔ ɓoɓo (eye kyewɔ nga mampenza, teewɔ
Nkolo): Ɓo lele, ooli moklisto, ali na ŋwaŋwasi otoeɓe Ŋwaphongo, ɓo
ŋwaŋwasi mɛ ali na phowa ya iikala izala nɛ, lele mɔna takokyi imolɛ.
13 Nde ɓomɔ mɛ, ɓo ŋwaŋwasi ooli moklisto ali na lele otoeɓe
Ŋwaphongo, ɓo lele mɛ ali na phowa ya iikala izala nɛ, ŋwaŋwasi mɔna
takokyi imolɛ.
14 Phɔ lele otoanole Klisto, Ŋwaphongo aunva ŋwanola phɔ aangana
na ŋwaŋwasi oli manosi. Nde ɓomɔ na ŋwaŋwasi otoanole Klisto,
Ŋwaphongo aunva ŋwanola phɔ aangana na lele oli manosi. Ɓo teɓe
ɓaɓona, ɓana ɓa ɓɛ̀ɛ ɓamoɓa sɔkɔtɔ, nzuka Ŋwaphongo aunva ɓaanola.
15 Kasi ɓo moto otoli moanosi azingyi imana o ɓolonga, amane ndeto.
O maphɔɔ mandengye mɛna, moanosi owa lele na owa ŋwaŋwasi tali
moombo ŋwa ɓolonga, Ŋwaphongo aeɓangaka phɔ ɓɛ̀ɛ ozale na ɓose.
16 Phɔ iwɛ ŋwaŋwasi ooli moklisto, wamoeɓa ndengye'ye oɓokye
wamobikya lele wa wɛ? Na wɛ lele ooli moklisto, wamoeɓa ndengye'ye
oɓokye wamobikya ŋwaŋwasi wa wɛ?

Moto na moto aikale ndengye eya moɓangaka Ŋwaphongo

17 Manya nde lowɔ lalona, phɔ ya maphɔɔ maayɔkɔ masɔ, moto na moto
aikale ibika nde na iyalo sɛ saamophɛ Nkolo, na ɓo waɓaka yo phanza
imbɛlɛ saamoɓangaka Ŋwaphongo. Mɛna eli motindo moophɛ nga o
mangomba masɔ.
18 Ɓo moto ɓamoɓɛlɛkyɛ o ɓoo pha izwa yo mbela ya Ŋwaphongo, aikale
nde ɓomɔ, ɓo moto aɓaka mungbɔtu wazwa yo mbela ya Ŋwaphongo, yo
sa miɓɛlɛ.
19 Ɓaeɓɛlɛ, ɓaɓe saeɓɛlɛ: Tewali na ntina. Lowɔ la ntina eli nde ikokya
maphɔɔ maatome Ŋwaphongo.
20 Esengyesi oɓokye moto na moto aikale ɓo waɓaka yo imbɛlɛ saazwa
yo mbela ya Ŋwaphongo.
21 Waɓaka moombo imbɛlɛ saeɓanga Ŋwaphongo, sa mitungyisa na
lowɔ mɛ. Ka ɓo ozwe nkɔnzɔ ya ibutwa sɔmi, omibuya sɔmi ɓoɓɛlɛ.
22 Moombo, owaɓanga Nkolo, ali moto oomani o ɓoombo, abuto moto
wa Nkolo. Nde ɓomɔ mɛ, sɔmi owaɓanga Klisto, ali moombo nwɛ.
23 Ŋwaphongo aeyomba na motiya moikye, ɓɛ̀ɛ sabutwa ɓaombo ɓa
ɓato.
24 Ɓande, moto na moto aikale o ɓoo pha Ŋwaphongo nde ɓo waɓaka
yo phanza, waamozwa mbela ya Ŋwaphongo.

Maphɔɔ maakyekyi mandenga na mazengye

25 Oka ɓato ɓaali mandenga, sikyi zwa maphɔɔ uta oka Nkolo, oɓokye
naewɔlɛ, ka naewɔlɛ maumunya ma nga, moto wa Ŋwaphongo na ngɔlu
yɛ. Okyele mandondo ma ɓɛ̀ɛ imɛɛ, o maanole.

26 Naumunya oɓokye phɔ ya mpasi eli lɔlɔ eye o mokyisi, eli ɓolaa phɔ
ya moto oɓokye aikale nde ɓoli iyo.
27 Ooli na ŋwaŋwasi, sa luka imolɛ, ooli ndenga, yo sa longa ŋwaŋwasi.
28 Ka ɓo olongyi, toikyi kyela ɓoɓe, na ɓo ngɔndɔ azasi ɓolonga, taikyi
kyela ɓoɓe. Kasi ɓaalongyi ɓaɓana: Ɓamoɓa na minyɔkɔ o malonga ma
ɓɛ́ɛ mokɔlɔ na mokɔlɔ, yango mɛna, nazingyi oɓokye naebikya iminyɔkɔ
mamina.
29 Ɓande, nalukye ewɔlɛ ɓoɓo: Tewakuli ikala itakye, tata uŋwaŋwa eye
esengyesi oɓokye ɓampele ɓaalonga ɓaɓe ndokolo teɓaika longa.
30 Ɓaalele, ɓaɓe ndokolo teɓaalele. Ɓaali na nkyisa, ɓaɓe ndokolo teɓali
na nkyisa. Ɓaaombe mbolo, ɓaɓe ndokolo teɓali na mbolo.
31 Ɓaakyelele mbolo ya mokyisi mumu, ɓaɓe ndokolo teɓaikyelele, phɔ
maphɔɔ ma mokyisi mumu mamolekana.
32 Nazingyi oɓokye ɓɛ̀ɛ saɓa na nkaa. Moto ooli salonga, amiphɛkyɛ o
maphɔɔ ma Nkolo, akyelakye oɓokye asepelisa Nkolo.
33 Ka moto owalonga, kamiphɛ o maphɔɔ ma mokyisi mumu, kakyele
oɓokye asepelisa ŋwaŋwasi wɛ.
34 Kaumunya maphɔɔ maɓale. Nde ɓomɔ mɛ, ŋwaŋwasi ooli sazala
ɓolonga, naa ngɔndɔ, kamiphɛ o maphɔɔ ma Nkolo, phɔ ali na phowa ya
imiphɛ oka Nkolo, o maphɔɔ maakyele yo na o maphɔɔ maaumunya yo.
Kasi ŋwaŋwasi owa zala ɓolonga, kamiphɛ o maphɔɔ ma mokyisi mumu,
kakyele oɓokye asepelisa lele wɛ.
35 Nawɔ ɓaɓona phɔ ya ɓolaa pha ɓɛ̀ɛ, teli phɔ ya iyebekyisa izɛngyɛ,
nazingyi oɓokye ɓɛ̀ɛ oɓe ndengye ekokyi, omiphɛ muuwosi o etoma ya
Nkolo.
36 Ɓo munzenga azimgyi ngɔndɔ mɔnɔmɔ oɓokye kamolongye, sima
ɓaoka, ɓɛ̀ɛkye: Teɓakule longana, ɓo phowa ya ilonga eyelesi munzenga
mɔna, awɛni oɓokye ɓo alɛ ngɔndɔ mɛ, etewaɓɔngɔ, akokyi imolonga
ɓozingyi yo, mɛna takyele isumu.
37 Ka ɓo munzenga mɔna akani phɛlɛ o ndondo yɛ oɓokye yo salonga,
ɓo akokyi ititala oɓokye eɓe nde ɓomɔ ɓokani yo, akyesi ɓolaa oɓokye yo
salonga ngɔndɔ mɔna.
38 Na ɓomɔ, ɓo munzenga azingyi ilonga ngɔndɔ ozingyi yo, akyesi
ɓolaa. Ka yo okolɛ ilonga akuli kyela ɓolaa ɓolekyi.
39 Ŋwaŋwasi ozasi ɓolonga aɓe nde na lele wɛ imbɛlɛ sisɔ sili ɓɛ́ɛ na
ɓomɔɔ, ka ɓo lele wɛ awee, akokyi izala ɓolonga na lele ozingyi yo, elaa
aɓe moklisto.
40 Nzuka inga naumunya ɓoɓo: Ŋwaŋwasi amoɓa na nkyisa koleka, ɓo
tazasi ɓolonga. Naanole oɓokye, na nga, nali na Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo.

8

Nsoti ya manyama ikyiambya ɓɛ́ɛ manzambe ma bikyeko

1 O maphɔɔ maakyekyi nsoti ikyiambya ɓɛ́ɛ oka manzambe ma bikyeko,
toeɓe oɓokye ɓanga ɓasɔ toli na ɓoeɓakye pha maphɔɔ. Ɓoeɓakye mɛ
ɓophɛ moto mawala. Kasi lozingo, lolenza aanola sa ɓanga.
2 Ɓo moto kaumunya oɓokye kaeɓe lowɔ, naino taebi ɓo sengyelakyi yo
iyeɓa.
3 Ka ɓo moto kazingye Ŋwaphongo, iyo mɔna Ŋwaphongo kamoeɓe.
4 Motuna ŋwango mumu: Ɓanga tokokyi izaa nsoti ya manyama
ikyiute o mambeka maambya ɓɛ́ɛ oka manzambe ma bikyeko? Toeɓe na

ɓolaa oɓokye nzambe ya ekyeko tali o mokyisi mumu, toeɓe na oɓokye
Ŋwaphongo ali nde yo mɔnɔmɔ.
5 Na ɓo mbolo ikyiɓangye ɓɛ́ɛ manzambe ɓo ili, eɓe o ikolo, eɓe o se, na
ɓomɔ, manzambe maikye mali, na ɓankolo ɓaikye ɓali.
6 Ka phɔ ya ɓanga, toeɓe oɓokye Ŋwaphongo ali nde yo mɔnɔmɔ, ali
Ango wa ɓanga, iyo owakyela mbolo isɔ, na ɓanga tobikye phɔ yɛ. Na
Nkolo ali nde yo mɔnɔmɔ, Yesu Klisto, owakyelaka mbolo isɔ na mwiya
ŋwa Ŋwaphongo, amba na lobikya.
7 Ka ɓato ɓasɔ teɓaeɓe lowɔ la phɛlɛ lalona. Ɓaayɔkɔ ɓalɔɓɔkɔ mɛɛlɛ
na manzambe ma bikyeko, na uŋwaŋwa eye, ɓaze nsoti ikyambya ɓɛ́ɛ oka
manzambe ma bikyeko. Maumunya ma ɓɛ́ɛ mali makɔɔ. Ɓamiwɛninya
oɓokye ɓabuto na sɔkɔtɔ phɔ ɓaze nsoti mɛ mina.
8 Ntoma eteilokomya phɛnɛphɛ na Ŋwaphongo, ɓo toloize otolokyele
ekpele, na ɓo toize, otolozwe na ekpele.
9 Ɓoumbo ɓɛ̀ɛ mana o ɓoombo pha manzambe ma bikyeko, oeɓaka
oɓokye maphɔɔ makyele ɓɛ̀ɛ mɛ sa nyɔsa ɓali na aanola sikuwe o maphɔɔ
maɓe.
10 Na ɓomɔ, ɓo moto ooli na aanola sikuwe, aewɛni wɛ moto oli na
ɓoeɓakye pha maphɔɔ, ozasi koze o tempelo ya nzambe ya ekyeko,
etaɓe nɛ na maumunya ya wɛ oɓokye azakye nɛ nsoti ikyambya ɓɛ́ɛ oka
manzambe ma bikyeko?
11 Emba phɔ ya ɓoeɓakye pha wɛ, wamovaka nwɛbi oli na ianola sikuwe
mɔna o maphɔɔ maɓe, nzuka Klisto awa phɔ yɛ.
12 Ɓoeɓe oɓokye kokyelele ɓɛbi ɓaali na ianola sikuwe ɓoɓe, mɛna ɓoɓe
mɛ koɓokyelele nde Klisto yo mampenza.
13 Yango mɛna, ɓo ntoma ikyize nga ili iɓaku phɔ ya nwɛbi na nga,
esikule zaa nsoti mɛ phɔ nga sakyela oɓokye nwɛbi akaa phɔ ya nga.

9

Toma ali na ɓosɔmi

1 Inga sili sɔmi? Nga sili toma? Nga sika wɛnɛ Yesu, Nkolo wa ɓanga?
Ɓɛ̀ɛ toli mbuma ya etoma eya kyelela nga Nkolo?
2 Na ɓo ɓato ɓaayɔkɔ teɓaanole oɓokye nali toma, ɓɛ̀ɛ koeɓe na ɓola
oɓokye nali toma. Na ɓomɔ, ɓo obuto ɓɛ̀ɛ ɓato ɓa Nkolo phɛlɛ, oli ɓɛ̀ɛ
mampenza elembetele ekyeteya oɓokye nali toma.
3 Oka ɓato ɓateɓaanole oɓokye nali toma, naɓabuyisa ɓoɓo:
4 Ɓanga tolokokakyi izaa na inywaa phɔ ya etoma ekyekyele ɓanga eye?
5 Ɓanga tolokokakyi ikpa ngɔndɔ mɔnɔmɔ ooli moanosi oɓokye aɓe
ŋwasi wa ɓanga ɓo okokyele ɓatoma ɓayɔkɔ, na ɓana nyango na Nkolo,
na Petelo?
6 Na inga na Ɓalanaɓa, tolokokakyi ilɛ ikyela etoma?
7 Tuluku nza okokyele etoma kambe miphuta yo mampenza? Moto nza
owaunva phika mumboto, nokyi aɓe sa zaa ina mbuma wakute yango?
Moto nza owaunva ɔkɔlɔ manyama, nokyi aɓe sa nywaa maɔku ma
manyama mamana?
8 Ɓɛ̀ɛ sabuya oɓokye nawɔ ɓaɓona phɔ eli maphɔɔ maakyele ɓanga ɓato.
Na moɓeko ŋwa Mose mokule wɔ nde ɓomɔ mɛ.
9 Na ɓomɔ, ɓakoma o moɓeko mɛ ɓoɓo: «Sa kanga munɔkɔ ŋwa ngɔmbɛ
ɓo kyeekyelele etoma ya itɔkɔlɔ ble». Ɓɛ̀ɛ koumunya oɓokye Ŋwaphongo
awɔkɔ ɓaɓona nde phɔ ya mangɔmbɛ?

10 Ŋwaphongo awɔkɔ ɓaɓona nde phɔ ya ɓanga oɓokye aloteya ɓoɓo:
Ɓaakyele etoma ya Nkolo ɓasengyesi izwa iphuti oka ɓato ɓaakyelele
ɓɛ. Moto okoɓale inzabi, na moto okonɔkɔ maanza, ɓakyele etoma na
maumunya oɓokye moto na moto amozwa mbano ya etoma yɛ.
11 Ɓanga tophika mumboto ŋwa Ɓolɔɓɔ onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓo kophikye ɓɛ́ɛ
manza. Teli ɓoɓe oɓokye toongye, eɓe ntoma, eɓe bitobu oka ɓɛ̀ɛ.
12 Ɓo ɓaayɔkɔ ɓazwe mbolo oka ɓɛ̀ɛ, ekokyi oɓokye ɓanga toizwe ileka
ɓɛ́ɛ ɓaɓana. Ka ɓanga toloikaka zinga ikyela maphɔɔ mamana. Toititala
oɓokye nɔnɔ lowɔ lɔnɔlɔ lango saɔtɔ Simo Elaa ya Klisto.
13 Ɓo koeɓe na ɓolaa oɓokye ɓaakyele etoma o Tempelo ɓazwe ntoma ya
ɓɛ́ɛ nde wamɔ wawana. Na ɓaamba mambeka oka Ŋwaphongo, ɓazwe
na ɓɛ́ɛ ntoma nde o mambeka maamba ɓɛ́ɛ mamana.
14 Nde ɓomɔ mɛ, Nkolo aambya ndingyisa oɓokye ɓato ɓaanole Simo
Elaa, ɓasungye na ɓɛ́ɛ ɓato ɓaaimole Simo mɛ.
15 Ka siika eonga nɔnɔ ekpele; ɓo nakomi maphɔɔ mamana, teli oɓokye
uŋwaŋwa eye namotata onga. Na ɓomɔ, namozinga oɓokye nawe na
nzala, na oɓokye ɓambɔlɔlɔ lowɔ la kaa looli na nga lolo.
16 Sili na lowɔ la imikumisa oɓokye naimole Simo Elaa; eli etoma eya
mpɛ Nkolo oɓokye naekyele. Ɓo siimosi Simo Elaa, eli ngɔngɔ ya nga!
17 Ɓo eɓakyi oɓokye naɔlɔkɔ etoma eye nga mampenza, nde naziyakyi
oɓokye nazwe iphuti. Ka oli yango nde etoma eya mpɛ Nkolo oɓokye
naekyele; yango mɛna namiphɛ oɓokye etoma mɛ eunve na ɓolaa.
18 Ka iphuti sa nga embi ɓa iye? Eɓakyi oɓokye nazwe ɓaphalanga phɔ
nali moimosi wa Simo Elaa. Sikyi kyela ɓomɔ; iphuti sa nga, eli nkyisa, iili
na nga, phɔ ya imola Simo Elaa pha, sa zwa nɔnɔ ekpele oka moto.
19 Nali sɔmi; sili moombo ŋwa moto. Kasi namiphɛ ndokolo moombo
ŋwa ɓato ɓasɔ, oɓokye nazwe ɓato ɓaikye phɔ ya Klisto.
20 Ɓo nali onte ya Ɓayuda, naamibuya ndokolo Moyuda oɓokye naɓazwe
phɔ ya Klisto. Na ɓo nga mampenza sikumole miɓeko ma Mose, ɓo nali
onte ya ɓaamikumole, naamibuya ndokolo ɓɛ, oɓokye naɓazwe phɔ ya
Klisto.
21 Nde ɓomɔ mɛ, ɓo nali onte ya ɓato ɓaateɓaeɓe miɓeko ma Mose,
naamibuya ndokolo ɓɛ, oɓokye naɓazwe phɔ ya Klisto. Mɛna telukye iwɔ
oɓokye sikumole miɓeko ma Ŋwaphongo; phɔ inga nali o se ya miɓeko
ma Klisto.
22 Ɓo nali onte ya ɓaali na ianola sikuwe, naamibuya na nga ndokolo
moto wa ianola sikuwe oɓokye naɓazwe phɔ ya Klisto. Nakyele ɓaɓona
oka ɓato ɓasɔ oɓokye na manzela masɔ, nabikya nɔnɔ ɓayɔkɔ.
23 Nakyele maphɔɔ masɔ maamana phɔ ya Simo Elaa oɓokye nazwe
iyalo silaa oka Ŋwaphongo.
24 Ɓɛ̀ɛ koeɓe na ɓolaa oɓokye ɓo ɓato ɓamekane ikyilingana,
ɓakyilingane ɓɛ́ɛ ɓasɔ, ka kyezwe mbano nde moto mɔnɔmɔ. Na ɓomɔ,
ɓɛ̀ɛ, kyilingana na ɓolaa oɓokye ozwe mbano.
25 Ɓato ɓasɔ ɓaamiphɛ o iyekola ikyilingana, ɓamikyisa na maphɔɔ
maikye. Ɓakyele ɓaɓona oɓokye ɓazwe ekpele eyamoɓa sa kɔkɔ; ka
ɓanga tokyele ɓaɓona oɓokye tozwe ekpele eyamokɔkɔ ɓoɓɛlɛ.
26 Yango mɛna, ɓo nakyilingane, miyo ma nga masɔ maɓe nde o ekpele
ekyeɓengye nga; nali ndokolo moto okoŋwane eɓasi, inkutu sa nga
tesikokyi ikaa i mbale.
27 Nawɛninyaa nzoto ya nga mpasi, naiɓanza na ɓolaa oɓokye
Ŋwaphongo yo sa ndɛ; ona nga okokyɛ miteya ɓaayɔkɔ.

10

Sakumola manzambe ma bikyeko

1 Bande, nazingyi oɓokye ɓɛ̀ɛ o umunya lowɔ laakyelamaka oka ɓankɔkɔ
ɓa ɓanga waɓaka ɓɛ́ɛ ɓatambule na Mose elele yɔnɔyɔ. Ŋwaphongo
atomaka ipata sɔnɔsɔ oɓokye siɓaɓanza, ɓɛ́ɛ ɓasɔ. Aɓaɓanzaka na
wakatisaka ɓɛ́ɛ maa manɛnɛ ma mangola.
2 Waɓaka ɓɛ́ɛ onte ya ipata, na wakatisaka ɓɛ́ɛ maa manɛnɛ ma
mangola; yaɓaka ndokolo ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓatisami onte ya Mose.
3 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓazaka ntoma elele yɔnɔyɔ, eli ntoma yautaka o ikolo.
4 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓanywaka maa ma Ɓolɔɓɔ elele yɔnɔyɔ; ɓanywaka maa ma
iɓanga sa Ɓolɔɓɔ saaɓaka siɓaɓengye. Iɓanga mɛ yaɓaka Klisto.
5 Ka maphɔɔ maaɓaka ɓaikye ɓakyele onte ya ɓɛ́ɛ temaɓaka maphɔɔ
maphɛ Ŋwaphongo nkyisa. Yango mɛna ɓawa o bokye.
6 Maphɔɔ mamana mali ndakyisa phɔ ya ɓanga, oɓokye ɓanga saɓa na
maumunya maɓe, ɓo maaɓaka na ɓɛ.
7 Ɓɛ̀ɛ sa nyanga na oɓokye omiphɛ o ikumola manzambe ma bikyeko,
ɓo wakyelaka ɓayɔkɔ onte ya ɓɛ̀ɛ. Eli ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha
Ŋwaphongo ɓoɓo: «Ɓato ɓazasi oɓokye ɓaze, ɓanywe; sima ɓatɛmi,
ɓabine oɓokye ɓakumole manzambe ma bikyeko».
8 Ɓanga sa miphɛkyɛ o mobulu ŋwa ɓaɓasi na ɓampele ɓo wakyelaka
ɓaayɔkɔ onte ya ɓɛ̀ɛ. Phɔ ya lowɔ mɛ lalona, Ŋwaphongo aɓomaka ɓato
nkoto mako maɓale mbuka iyato na mokɔlɔ mɔnɔmɔ.
9 Tolokokyi imeka ndondo ya Nkolo, ɓo wakyelaka ɓaayɔkɔ onte ya ɓɛ̀ɛ.
Manzɔɔ maɓatwaka, maɓaɓomaka.
10 Ɓɛ̀ɛ samiimaka ɓo wakyelaka ɓaayɔkɔ onte ya ɓɛ̀ɛ, anzelu owa iwaa
aɓaɓomaka.
11 Maphɔɔ mamana maɓayelelaka phɔ ya iphɛ ndakyisa oka ɓaayɔkɔ.
Ɓamakoma oɓokye ɓalokyebisa phɔ imbɛlɛ sili ɓanga sisi, suka ya mokyisi
ebuto phɛnɛphɛ.
12 Na ɓomɔ, moto okoumunya oɓokye atɛmi na ɓolaa, nde kakyeɓe
oɓokye yo sakaa.
13 Bimekyi bisɔ biazwaka ɓɛ̀ɛ eli nde bimekyi biizwe ɓato ɓasɔ.
Ŋwaphongo ookokokya yaalaka yo, etaalɛ oɓokye omekame koleka bokusi
pha ɓɛ. Imbɛlɛ saamoya bimekyi, Ŋwaphongo amoephɛ malondo ma
iititala mi bɛɛ, na nzela ya itɔkɔlɔ o bimekyi mɛ.
14 Ɓande na nga, yango mɛna lota manzambe ma bikyeko.
15 Naewɔlɛ ndokolo ɓato ɓali na malondo. Ɓɛ̀ɛ mampenza oumunya
maphɔɔ mawɔ nga mamana.
16 Tophɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi phɔ ya kɔphɔ ya mapambosi. Waaenywe
ɓanga, mɛna teeli oɓokye toangane na malongo ma Klisto? Nde ɓomɔ,
waaze ɓanga ipa siitenane ɓanga, mɛna teeli oɓokye toangane na nzoto
ya Klisto?
17 Ipa sili nde sɔnɔsɔ. Na ɓo toli ɓato ɓaikye, tobuto nde nzoto yɔnɔyɔ,
phɔ toanga ɓasɔ oɓokye toze ipa sɔnɔsɔ sasina.
18 Kyeka ɓana ɓa Isalayɛlɛ. Ɓaaze manyama mambeka ɓɛ̀ɛ o etumbelo,
ɓaangane na Ŋwaphongo ookoɓonzele ɓɛ.
19 Mɛna naewɔlɛ oɓokye manyama, maambya ɓɛ́ɛ mambeka oka
manzambe ma bikyeko, temali nana kaa yɔnɔyɔ. Ebe manzambe mɛ ma
bikyeko temali na ná kaa yɔnɔyɔ.

20 Mambeka maambya ɓato ɓaateɓaeɓe Ŋwaphongo, ɓamaambya oka
bikyeko; teɓamaambya oka Ŋwaphongo. Na ɓɛ, ɓazwe maphɔɔ masɔ
maaɓalakyelaka bikyeko. Ka nga sikyi zinga oɓokye ɓɛ̀ɛ okyele ɓomɔ.
21 Ɓɛɛ, tokokyi inywa mbala yɔnɔyɔ o kɔphɔ ya Nkolo, na o kɔphɔ ya
biɓɛkyɛ; tokokyi izaa mbala yɔnɔyɔ o mesa ma Nkolo na o mesa ma
biɓɛkyɛ.
22 Ɓanga sa luka oɓokye toɓangye yɔɔ ya Ŋwaphongo. Ɓɛ̀ɛ saumunya
oɓokye tomolekye na ɓokusi.

Tokyelakye maphɔɔ masɔ phɔ ya ikumola Ŋwaphongo

23 Ɓaayɔkɔ ɓawɔ, ɓɛ̀ɛkye: Tokokyi ikyela maphɔɔ masɔ maazingyi
ɓanga. Ɛli ɓomɔ phɛlɛ. Kasi maphɔɔ masɔ temali malaa phɔ ya ɓanga.
Tosengyesi ikyela maphɔɔ masɔ maazingyi ɓanga, kasi maphɔɔ masɔ
temaakosa ianola sa ɓato.
24 Moto na moto yo sa luka ɓolaa phɛ mampenza, alukye ɓolaa pha ɓɛbi.
25 Ɓɛ̀ɛ okokyi izaa manyama masɔ maungya ɓ o zando; ɓɛ̀ɛ sa mituna
oɓokye oeɓe ntina ya mango,
26 phɔ ɓakoma o buku pha Ŋwaphongo ɓoɓo: Mokyisi na isɔ iili omɔ,
ili ya Nkolo.
27 Ɓo moto otoeɓe Ŋwaphongo aeɓangyi oɓokye okyɛ zaa oka yɛ, ɓo
oanosi ikyɛndɛ, okokyi izaa ntoma isɔ yamoephɛ ɓɛ; sa mituna oɓokye
oeɓe ntina ya ntoma mɛ.
28 Ka ɓo moto awɔ na ɓaɛ oɓokye: Nyama mɛna euti o mambeka
maambya ɓɛ́ɛ oka manzambe ma bikyeko, ɓɛ̀ɛ sa ezaa, phɔ moto mɛ
aeyebuse, oeɓi ntina mɛ.
29 Nawɔ ɓoɓo phɔ ya maumunya ma ɓayɔkɔ; siwɔ phɔ ya maumunya
ma ɓɛ̀ɛ. Moto mosuu akokyi ituna, yokye: Phɔ ya'ye maumunya ma nwɛbi
makokyi inkatela oɓokye nga sa kyela maphɔɔ maazingyi nga?
30 Ɓo naphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi phɔ ya ntoma iizingyi nga izaa, phɔ
ya'ye ɓantole na yango, phɔ na nga phɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi?
31 Na ɓomɔɔ, na ɓo koze, na ɓo konywe, na ɓo kokyele eɓe na lowɔ iye,
kyela maphɔɔ masɔ phɔ ya ikumola Ŋwaphongo.
32 Ɓɛ̀ɛ kyela oɓokye moɓesi ŋwa ɓɛ̀ɛ ŋwango sa ɓa iɓaku, eɓe phɔ
ya Ɓayuda, eɓe phɔ ya ɓato ɓaateɓali Ɓayuda, eɓe phɔ ya ingomba sa
Ŋwaphongo.
33 Ɓɛ̀ɛ kyela ndokolo nga; nakyele ɓokusi oɓokye nasepelisa ɓato ɓasɔ
o maphɔɔ masɔ; siilukye ɓolaa pha nga mpenza. Kasi nalukye ɓolaa pha
ɓato ɓasɔ oɓokye ɓabikye.

11

1 Ɓɛ̀ɛ ɓenga ndakyisa ya nga, ɓo koɓengye nga ndakyisa ya Klisto.

Moɓesi ŋwa ŋwaŋwasi imbɛlɛ siɓɔndɛlɛ yo

2 Naekumole phɔ ɓɛ̀ɛ konzumunya o maphɔɔ masɔ na phɔ otaa ɓa
iɓanza mateya maephɛkyɛ nga.
3 Emba nazingye oɓokye ɓɛ̀ɛ oeɓe ɓoɓo: Klisto ali mokonzi ŋwa lele
munsɔ; lele ali mokonzi ŋwa ŋwaŋwasi wɛ. Ŋwaphongo ali mokonzi ŋwa
Klisto.
4 Waangane ɓɛ̀ɛ o losambo, ɓo lele kaɓɔndɛlɛ, naa kaimole maphɔɔ
maauti na Ŋwaphongo, ɓo azibi moto nwɛ na etobu, mɛna kaphɛ Mokonzi
nwɛ sɔɔ.

5 Ka ɓo ŋwaŋwasi kaɓɔndɛlɛ, naa kaimole maphɔɔ maauti na
Ŋwaphongo, waangane ɓèɛ o losambo, ɓo tazibi moto nwɛ na etobu, mɛna
kaphɛ lele wɛ sɔɔ; ali ndokolo ŋwaŋwasi oangyi ɓɛ́ɛ suwe.
6 Ɓo ŋwaŋwasi tazibi moto nwɛ na etobu, akokyi na imianga suwe mɛ.
Nzuka ooli yango sɔɔ phɔ ya ŋwaŋwasi oɓokye angye suwe naa aikolole,
asengyesi imiziɓa etobu o moto.
7 Lele tasengyesi na imiziba moto, phɔ Ŋwaphongo amokyela ɓo oli yo
Ŋwaphongo. Kateya na nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo. Ka ŋwaŋwasi, kateya
nkyɛmɔ ya lele.
8 Na ɓomɔ, Ŋwaphongo taika kpa ekpele o nzoto ya ŋwaŋwasi oɓokye
aekyele na lele; kasi akpa nde ekpele o nzoto ya lele, aekyela na ŋwaŋwasi.
9 Ŋwaphongo taika kyela lele phɔ ya ŋwaŋwasi, kasi akyela nde
ŋwaŋwasi phɔ ya lele.
10 Yango mɛna, ŋwaŋwasi asengyesi iziba moto nwɛ na etobu phɔ ya
iteya o miyo ma ɓato na o miyo ma ɓaanze oɓokye ali o se ya ɓokonzi pha
lele wɛ.
11 Emba o ɓomɔɔ pha banga o nte ya Nkolo, ŋwaŋwasi kazwe ɓokusi
nde na lele wɛ; lele kazwe ɓokusi nde na ŋwaŋwasi wɛ.
12 Phɔ nde ɓo owakyela Ŋwaphongo ŋwaŋwasi utama na lele, nde ɓomɔ
mɛ ŋwaŋwasi kaɓote lele, emba ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaute na Ŋwaphongo.
13 Ɓèɛ mampenza, tena ɓolombe pha lowɔɔ lolo. Eli ɓolaa oɓokye
ŋwaŋwasi aɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo sa miziba etobu o moto?
14 Ndengye eyalokyela Ŋwaphongo, moɓesi ŋwa ɓanga ɓato moloteya
oɓokye ɓo lele ali na suwe nsanda eli sɔɔ phɔ yɛ.
15 Ka eli ngambo phɔ ya ŋwaŋwasi, ɓo aɓe na suwe nsanda. Na ɓomɔ,
Ŋwaphongo amophɛ suwe nsanda oɓokye izibe moto nwɛ.
16 Ɓo moto ali na phowa ya ikula wɔ lowɔ lolo, aeɓe na ɓokuwe ɓoɓo:
Eɓe mangomba ma Ŋwaphongo, eɓe ɓanga mampenza, tololi na moɓeko
mosuu o elele ya lowɔ lalona.

Elambo ya Nkolo

17 Naeyimole phanza ɓoɓo: Lowɔ la ɓèɛ lootelozingye nga lango lolo:
Waangane ɓèɛ elele yɔnɔyɔ, aangana sa ɓèɛ tesili oɓokye sieɓɔngya, ka
sietɔ ɓɔti.
18 Phanza ɓanzimosi oɓokye waangaane ɓèɛ, ɓato na ɓato ɓaɓe na ya
ɓɛ́ɛ ewɔlɛ; nambe kuta naanola oɓokye eli phɛlɛ.
19 Esengyesi oɓokye ikaɓana siɓe o nte ya ɓèɛ, phɔ toeɓe o nte ya ɓèɛ
ɓaali phɛlɛ.
20 Waangane ɓèɛ elele yɔnɔyɔ phɔ ya izaa, teli oɓokye ɓèɛ koze elambo
ya Nkolo.
21 Na ɓomɔ, wazale ɓèɛ o mesa phɔ ya izaa, moto na moto kawelane
izaa ntoma yɛ mampenza na ndengye yɔnɔyɔ oɓokye ɓana ɓali na nzala,
bibi ɓayɔkɔ ɓalangyi.
22 Mangambi ma ɓèɛ temali oɓokye okyɛ zaa naa okyɛ nywa omɔ?
Ka naa kolukye oɓokye otiyole ingomba sa Ŋwaphongo na oɓokye ophɛ
ɓaatebali na ntoma sɔɔ? Ɓèɛ kozingye oɓokye naewɔlɛ ɓo? Oɓokye
naesambe? Pha! Nga sikokyi esamba phɔ ya maphɔɔ mamana.
23 Kyeka, maphɔɔ maazwa nga oka Nkolo, maeimola nga, mango mama:
Nkolo Yesu, na muna mokɔlɔ mɛ ŋwa moambyaka Yuda, aesi ya kpa ipa,
24 waumva yo iphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi phɔ ya sango aesi ya sikyɛsɛ,
aphɛ ɓaekosi ɓɛ, yokye: Ɓèɛ kpa, oze, eye eli nzoto ya nga. Naikabi phɔ
ya ɓèɛ. Okyelakye ɓaɓona phɔ ya inzumunyaka.

25 Nde ɓomɔ, o sima ya izaa, akuli ya kpa kɔphɔ, yokye: Kɔphɔ eye
eli sangola enyakune, ekyesi ɓɛ̀ɛ na Ŋwaphongo o nte ya malongo ma
nga. Imbɛlɛ sisɔ saamoɓaka ɓɛ̀ɛ koenywe, okyelakye ɓaɓona phɔ ya
inzumunyaka.
26 Na ɓomɔ, imbɛlɛ sisɔ saamoɓaka ɓɛ̀ɛ koze ipa saasina, kombe na
konywa kɔphɔ mɛna, mɛna koimole simo ya iwaa sa Nkolo nɔnɔ waamoya
yo.
27 Yango mɛna, moto okooze ipa sa Nkolo, naa ookonywe kɔphɔ yɛ na
ndengye etelongoɓa, moto mɔna kamikyɛtɛ, phɔ awɛni nzoto ya Nkolo na
malongo mɛ nde pha.
28 Esengyesi oɓokye moto na moto amikyekye o ndondo yɛ, o ɓoo pha
izaa ipa saasina, na inywaa kɔphɔ mɛna.
29 Ɓo moto kaze ipa saasina, naa kanywe kɔphɔ mɛna, ɓo tasɔsɔsi
oɓokye eli nzoto ya Nkolo, mɛna kamiɓangyele ɓoɓe o nzoto yɛ mamp-
enza.
30 Yango mɛna, kowɛnɛ ɓato ɓaikye o nte ya ɓɛ̀ɛ, ɓana ɓali na malɔsi na
bilɛmɛ, ɓayɔkɔ ɓaikye ɓawa.
31 Ɓo totate imikyeka ɓanga mampenza phanza o mandondo ma
ɓanga o ɓoo pha izaa elambo ya Nkolo, etelomilukyele lowɔ o ɓoo pha
Ŋwaphongo.
32 Nkolo kalosambisa, kalophɛ bitumbu uŋwaŋwa eye phɔ ya oɓokye yo
sa lonyɛtɛ elele yɔnɔyɔ na ɓato ɓa mokyisi.
33 Ɓande, waangane ɓɛ̀ɛ phɔ ya izaa elambo ya Nkolo, oziyanakye o nte
ya ɓɛ̀ɛ.
34 Ɓo moto ali na nzala, aikye zaa o ingambi sɛ, oɓokye iangana sa ɓɛ̀ɛ
sango sa ɓa phɔ ya imilukyela lowɔ o ɓoo pha Ŋwaphongo. Maphɔɔ
mayɔkɔ maikasi, naamaɓɔngya wamoya nga oka ɓɛ̀ɛ.

12

Makabo maambya Ɓolɔɓɔ

1 Bande, phɔ ya maphɔɔ maakyekyi makabo maambya Ɓolɔɓɔ, nazingyi
oɓokye ɓɛ̀ɛ omaeɓe na ɓolaa.
2 Ɓɛ̀ɛ koeɓe oɓokye watakaɓa ɓɛ̀ɛ ɓapakano, waɓaka kokyɛ miɓenga
manzambe ma bikyeko mali mambubu.
3 Yango mɛna, nawɔ na ɓɛ̀ɛ ɓoɓo: Moto okowɔ maphɔɔ na nzela ya
Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo, etatole Yesu. Moto takokyi iwɔ oɓokye Yesu ali
Nkolo ɓo Ɓolɔɓɔ tamokambi.
4 Makaɓo maambya Ɓolɔɓɔ mali ndengye na ndengye. Ka Ɓolɔɓɔ ali
nde yo mɔnɔmɔ.
5 Maalo maalophɛ Ŋwaphongo phɔ ya imokyelela mali ndengye na
ndengye. Kasi tokyelele nde Nkolo mɔnɔmɔ.
6 Bitoma bili ndengye na ndengye. Kasi Ŋwaphongo nde yo mɔnɔmɔ
okobikyele bisɔ oka ɓato ɓasɔ.
7 Ɓolɔɓɔ kawɛnɛnɛ oka moto na moto na ikaɓo sɔnɔsɔ phɔ ya ɓolaa pha
ɓato ɓasɔ.
8 Na ɓomɔ, Ɓolɔɓɔ yo mɔnɔmɔ kaphɛ ona moto ɓoeɓakye pha iwɔ
maphɔɔ; kaphɛ oyɔkɔ zebi sa iwɔ maphɔɔ.
9 Ɓolɔɓɔ mɛ nde yo mɔnɔmɔ kaphɛ ona moto ianola, kaphɛ oyɔkɔ mwiya
ŋwa ibikya ɓato ɓa malɔsi.
10 Ɓolɔɓɔ kaphɛ ona mwiya ŋwa ikyela bilekyesako, oka oomuyɔkɔ
ikaɓo sa imola maphɔɔ maaute na Ŋwaphongo, oka oomosuu ikaɓo sa

ikyɛsinya ɓolɔɓɔ ɓoɓe na ŋwa phɛlɛ. Oka ona ikaɓo sa iwɔ nɔkɔ insuu, oka oyɔkɔ ikaɓo sa ilimbola nɔkɔ mɛ mina.
11 Eli Ɓolɔɓɔ nde yo mɔnɔmɔ okokyele maphɔɔ masɔ mamana. Kaphɛ moto na moto ikaɓo ɓo zingyi yo.

Nzoto yɔnɔyɔ ili na binango biikye

12 Na ɓomɔ, Klisto ali ndokolo nzoto yɔnɔyɔ, ili na binango biikye. Na ɓo binango bili biikye, bili nde nzoto yɔnɔyɔ.
13 Emba ɓanga ɓasɔ, Ɓayuda na ɓaate ɓali Ɓayuda, ɓaombo na masɔmi, Ŋwaphongo aloɓatisa na Ɓolɔɓɔ ɓɔnɔmɔ. Tobuto nzoto yɔnɔyɔ, Ŋwaphongo alotonza na Ɓolɔɓɔ ɓɔnɔɓɔ.
14 Nzoto tili na enango yɔnɔyɔ, kasi na binango biikye.
15 Ɓo ekolo ewɔ oɓokye: «Nga sili eɓɔkɔ, na ɓomɔ sili enango ya nzoto», etemane enango ya nzoto phɔ ewɔ ɓaɓona.
16 Ɓo itoo siwɔ oɓokye: «Nga sili ziyo; na ɓomɔ, sili enango ya nzoto», etesiimane enango ya nzoto phɔ siwɔ ɓaɓona.
17 Ɓo nzoto isɔ yaɓaka nde ziyo, nde kyiokye ndengye'ye? Ɓo yaɓaka nde itoo, nde kyiokye solo ndengye'ye?
18 O phɛlɛ Ŋwaphongo akyela enango na enango o nzoto ɓo wazinga yo.
19 Ɓo ɓasɔ ɓaɓaka nde enango yɔnɔyɔ, nzoto nde teili.
20 Na ɓomɔ, binango bili biikye, nzoto ili nde yɔnɔyɔ.
21 Ziyo tesikokyi iwɔ na eɓɔkɔ oɓokye: «Nga sisengyesi na wɛ! Na moto temokokyi iwɔ na makolo oɓokye nga sisengyesi na ɓɛ̀ɛ!»
22 Binango ɓisɔ bili o nzoto ya moto; enango na enango eli na ntina ya yango.
23 Binango biikyikyi biiwɛnɛ ɓanga oɓokye tebili na ntina, eli bɛ biikyele ɓanga inzenga koleka biiyɔkɔ; na biyɔkɔ biiwɛnɛ ɓanga oɓokye bili binango ɓa sɔɔ, tobiphɛ kaa koleka biyɔkɔ.
24 Kasi binango biwɛnɛ ɓanga oɓokye bili bilaa o nzoto, toloomiphɛ ibiɓɔngya. Ŋwaphongo akyela nzoto ɓaɓona oɓokye tophɛ kaa o binango biitebili na kaa.
25 Yango mɛna, binango ɓa nzoto ɓango sa kaɓana, ɓɛ́ɛ bisɔ bisunganakye.
26 Ɓo enango yɔnɔyɔ ya nzoto eli na ɓolɔsi, binango biiyɔkɔ bisɔ biwɛnɛ ɓolɔsi elele yɔnɔyɔ na enango mɛ. Mɛna, ɓo enango yɔnɔyɔ ezwe kaa, binango biyɔkɔ bisɔ bikumbe na nkyisa elele yɔnɔyɔ na enango mɛ mɛna.
27 Ɓɛ̀ɛ ɓasɔ oli nzoto ya Klisto, mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ ali enango ya nzoto mɛ.
28 O ingomba, Ŋwaphongo akyela ɓatoma oetɛmi eya o ɓoo, ɓaimosi o etemi eya iɓale, ɓateye o etemi eya iyato; sima ɓaali na ikaɓo sa ikyela bilekyesako, ɓaali na ikaɓo sa ibikya ɓato ɓa malɔsi, ɓaasungye ɓato, ɓayɔkɔ ɓaangyele ɓɛbi, ɓayɔkɔ ɓaali na ikaɓo sa iwɔ nɔkɔ insuu.
29 Ɓasɔ teɓali ɓatoma naa ɓaimosi, naa ɓateye. Ɓasɔ teɓali na ikaɓo sa ikyela bilekyesako;
30 naa sa ibikya ɓato ɓa malɔsi naa iwɔ nɔkɔ insuu, naa sa ilimbola nɔkɔ mɛ mina.
31 Ɓaka na phowa ya makaɓo maa ntina. Kasi uŋwaŋwa eye namoeteya nzela eelekyi manzela masɔ na ɓolaa.

13

Lozingo

1 Na ɓo naebi iwɔ nɔkɔ ya ɓato ɓasuu na yaaka ɓaanzelu, kasi ɓo sizingyi
ɓɛbi, nali nde eɓende ekyelele ngbɛ ngbɛ, na mbonda ekyekyele tɔkɔ.
2 Na ɓo nazwe ikaɓo saiimola Simo ya Ŋwaphongo, eɓe na ɓoeɓakye
ɓosɔ, naa iyeɓa maphɔɔ masɔ mali miiɓombo, na ɓo nali na ianole siikye,
nabuto imanya mangomba o elele eɓakyi mango, ka ɓo sizingye ɓɛbi, nali
nde moto pha.
3 Na ɓo nakaɓesi ɓaɓola mbolo ya nga isɔ, eɓe naa naambye nzoto ya
nga oɓokye izikye, ka ɓo sizingye ɓɛbi, esizwe imɔ ekpele.
4 Lozingo ali na motema moanda, lozingo kakyele ɓolaa, taamengyele,
taamitate, taamiulole na mawala;
5 taakyele maphɔɔ ma sɔɔ, taalukye nde ɓolaa phɛ mampanza, taaokye
yɔɔ, taakyele malanga;
6 taasepele na mbɛlɛkyɛ, kasi kasepele na maphɔɔ maa phɛlɛ.
7 Kalimbisa maphɔɔ masɔ, kaanole maphɔɔ masɔ, kalemele mi maphɔɔ
masɔ, kakuya maphɔɔ masɔ.
8 Lozingo taawe. Mokɔlɔ mɔnɔmɔ maphɔɔ maimole Ɓolɔɓɔ mamounva,
na ikaɓo sa iwɔ nɔkɔ insuu sa mounva, na ɓoeɓakye phamounva.
9 Phɔ, ɓoebakye pha ɓanga ɓoli ɓokyiyi, maphɔɔ maimole ɓanga na
nkombo ya Ŋwaphongo mali nde bitee.
10 Kasi wamoya maphɔɔ maaɓɔngɔ, maphɔɔ maa bitee bitee mamounva.
11 Waɓaka nga nwɛɛngyɛ, nawɔkɔ ndokolo nwɛɛngyɛ, naumunyaka
ndokolo nwɛɛngyɛ, namitunaka i maphɔɔ ndokolo nwɛngyɛ. Kasi oobuto
nga phomba, nalɛ maphɔɔ ma ɓonwɛngyɛ.
12 Lɔlɔ eye, ikyi wɛnɛ ɓanga ili ndokolo elalaa ekye wɛnɛnɛ o talatala;
kasi mokɔlɔ mɔnɔmɔ moli, tomoiwɛnɛ isɔ na miyo. Lɔlɔ eye naeɓe nde
ŋwana ekɔ; kasi mokɔlɔ mɔnɔmɔ namoeɓa Ŋwaphongo ɓokonzeɓe yo.
13 Emba uŋwaŋwa eye, maphɔɔ maato mama maikasi: Ianola, molemo
na lozingo; kasi lowɔɔ loolekyi masɔ onte mɛ maato, eli lozingo.

14

Mateya masuu phɔ ya makaɓo ma Ɓolɔɓɔ

1 Ɓɛɛ luka oɓokye ozingakye ɓɛbi na ɓɛɛ. Ɓaka na ná phowa ya makaɓo
ma Ɓolɔɓɔ, na koleka makaɓo ma imola maphɔɔ maaute na Ŋwaphongo.
2 Moto ookowɔ nɔkɔ insuu, tawɔ na ɓato; mɛna kawɔlɛ Ŋwaphongo,
phɔ moto mɔnɔmɔ taeɓe maphɔɔ maawɔ yo. Kawɔ maphɔɔ maaɓomba
Ŋwaphongo na mwiya ŋwa Ɓolɔɓɔ.
3 Ka moto okoimole maphɔɔ maaute na Ŋwaphongo, mɛna kawɔlɛ ɓato
oɓokye aɓakuya o ianola, aɓalenza, amanya ngɔngɔ eeli na ɓɛ.
4 Moto okowɔ nɔkɔ isuu, mɛna kakuya aanola sɛ mampenza, kasi
yo okoimole maphɔɔ maaute na Ŋwaphongo, mɛna kakuya aanola sa
ingomba sisɔ.
5 Phowa ya nga eli oɓokye ɓɛ́ɛ ɓasɔ owɔ nɔkɔ insuu; nambi kula ɓa na
phowa koleka oɓokye ɓɛɛ oimole maphɔɔ maaute na Ŋwaphongo. Moto
okoimole maphɔɔ maaute na Ŋwaphongo ali na ntina koleka ookowɔ
nɔkɔ insuu; elaa nde ɓo okowɔ nɔkɔ insuu mɔna, azwe moto wa ilimbola
maphɔɔ maawɔ yo mamana phɔ ya ikuya ingomba sisɔ o aanola.
6 Ɓande, wamoya nga oka ɓɛɛ, ɓo nakyɛ naewɔlɛ na nɔkɔ insuu,
maphɔɔ mɛ mamoesunga ndengye'ye? Ekokyi oɓokye naeimole maphɔɔ
maanteya Ŋwaphongo, naa maphɔɔ ma ɓoeɓakye, naa maphɔɔ maaute
na Ŋwaphongo, naa naeteya maphɔɔ ma Ŋwaphongo.

7 Tokpe ndakyisa ya mbolo ikyituɓe na ɓɛ, ɓoli iphengo, naa gidale ɓo
nyɛsi ya yango teikyɛsɛ phe, tomoeɓa na ye oɓokye eye ɓawande iphengo
naa gidale?
8 Ɓo mowandi wa kyɛlɛlɔ taewandi na ɓolaa, tuluku aamiɓɔngya phɔ
ya eɓasi ndengye'ye?
9 Nde ɓomɔ phɔ ya ɓɛ̀ɛ; ɓo maphɔɔ maawɔ ɓɛ̀ɛ na nɔkɔ insuu temaoka
na ɓolaa, ɓato ɓamaeɓa ndengye'ye? Mɛna ɓɛ̀ɛ kowɔ nde ya ewɛɛlɛ.
10 Nɔkɔ ili o mokyisi nzikye, kasi munɔkɔ na munɔkɔ moli na ntina ya
ŋwango.
11 Ɓo nga siebi munɔkɔ munvɔlɛ ɓɛ, yo okowɔ munɔkɔ mamuna amoɓa
ndokolo mobutu phɔ ya nga, na nga namoɓa ndokolo mobutu phɔ yɛ.
12 Nde ɓomɔ, ɓoli ɓɛ̀ɛ na phowa ya makaɓo ma Ɓolɔɓɔ, lɛ oɓokye olukye
na ɓoikye makaɓo maakosa aanola sa ingomba.
13 Yango mɛna, yo okowɔ nɔkɔ insuu, esengyesi oɓokye aongye na
Ŋwaphongo, amophɛ ikaɓo sa ilimbola nɔkɔ mɛ oka ɓato.
14 Ɓo naɓɔndɛlɛ na nɔkɔ insuu, molimo ŋwa nga moɓɔndɛlɛ, kasi
maumunya ma nga temakyele na ekpele.
15 Nakyele ɓo? Namoɓɔndɛlɛ o molimo ŋwa nga na o maumunya mɛ;
namotuɓa o molimo ŋwa nga na o maumunya mɛ.
16 Na ɓomɔ, ɓo kophɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi nde o molimo; moto mosuu
oozasi o iangana ɓozasi, amooka ndengye ye oɓokye aanole Amɛ o
iɓɔndɛsi sa wɛ, ɓo taeɓe naa kowɔ maphɔɔ iye?
17 Na ɓo oɓɔndɛsi Ŋwaphongo na ɓolaa, iɓɔndɛsi sa wɛ etesikuya mosuu
o aanola sɛ.
18 Naphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi phɔ naelekye ɓɛ̀ɛ ɓasɔ na iwɔ nɔkɔ insuu.
19 Kasi waangane ɓato ɓa ingomba, nazingye oɓokye nawɔ maphɔɔ
matano oɓokye nateya ɓato na oɓokye nawɔ maphɔɔ nkoto na nkoto na
nɔkɔ insuu iiteyokye ɓato.
20 Ɓande, ɓɛ̀ɛ sa ɓa na maumunya ndokolo ɓana ɓakyɛ; ɓa ɓana ɓakyɛ o
maphɔɔ maɓe, phɔ ŋwana taeɓe oɓokye maphɔɔ maakyele yo mali maɓe;
kasi ɓɛ̀ɛ ɓa ɓaphomba o maumunya ma ɓɛ̀ɛ.
21 Ɓakoma o buku pha Ŋwaphongo ɓoɓo: «Nkolo yokye: Namotoma
ɓabutu phɔ ya iwɔlɛ iɓota sa nga na nɔkɔ ya ɓɛ́ɛ ɓabutu. Na ɓo ɓaɓona
eteɓaɓenele inzoka.»
22 Na ɓomɔ, ikaɓo sa iwɔ nɔkɔ insuu eli elembetele phɔ ya ɓaateɓali
ɓaanosi. Kasi phɔ ya ɓaanosi phe. Emba ikaɓo sa imola maphɔɔ maaute
na Ŋwaphongo eli elembetele phɔ ya ɓaanosi. Kasi phɔ ya ɓaateɓali
ɓaanosi phe.
23 Ɓo ɓato ɓaateɓali ɓaanosi naa ɓato ɓasuu ɓaesi ya ezwa ɓɛ̀ɛ ɓasɔ
oanga o losambo kowɔ nɔkɔ insuu, ɓamobuya nde phɛlɛ oɓokye ɓɛ̀ɛ oli
ɓayeyee.
24 Kasi ɓo ɓɛ̀ɛ ɓasɔ koimole maphɔɔ maaute na Ŋwaphongo, moto
otoeɓe Ŋwaphongo naa moto mosuu, ɓo anyɔsi o aangana sa ɓɛ̀ɛ, amooka
maphɔɔ maateya ɓɛ̀ɛ, amoeɓa oɓokye ali moto okokyele maphɔɔ maɓe.
Ŋwaphongo amotenela ɓolombe na maphɔɔ masɔ maaokye yo.
25 Maumunya maaɓombama o ndondo yɛ mamowɛnɛnɛ o pha. Emba
amiinya ɓoo o se, amokumola Ŋwaphongo; amowɔ yokye: «Ɪŋwaphongo
ali phɛlɛ o nte ya ɓɛ̀ɛ!»

Molɔngɔ o ingambi sa Ŋwaphongo

26 Ɓande, nawɔ na ɓɛ̀ɛ ɓoɓo: Waangane ɓɛ̀ɛ phɔ ya iɓɔndɛlɛ
Ŋwaphongo, moto na moto aɓe na etoma yɛ; motubi aɓe, moteye aɓe,

moto okoimole maphɔɔ maateya Ŋwaphongo aɓe, okoimole maphɔɔ na nɔkɔ insuu aɓe, okolimbole maphɔɔ mɛ aɓe; maphɔɔ masɔ mamana masengyesi oɓokye makuya ɓato ɓa ingomba o ianola sa ɓɛ.
27 Ɓo ɓato ɓawɔ nɔkɔ insuu, ewɔɔ nde ɓato ɓaɓale naa ɓaato ɓoɓɛlɛ; ɓawɔɔ mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ, emba moto mɔnɔmɔ alimbole maphɔɔ maawɔ ɓɛ.
28 Ɓo moto wailimbola maphɔɔ mamana taɓe, esengyesi oɓokye mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ, alɛ iwɔ na ɓokusi o nte ya ɓato ɓaanga: Awɔ nde yo mpenza na ná Ŋwaphongo.
29 Oka ɓato ɓaaimole maphɔɔ maaute na Ŋwaphongo, ewɔ ɓato ɓaɓale naa ɓaato; ɓayɔkɔ ɓaokye naa maphɔɔ mɛ maaute na Ŋwaphongo phɛlɛ.
30 Ka ɓo Ŋwaphongo ateye moto mɔnɔmɔ o nte ya ingomba maphɔɔ ma sekyele, esengyesi oɓokye oɓakyi kawɔ phanza mɔna aikale ɓose.
31 Ɓɛ̀ɛ ɓasɔ mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ, okokyi imola maphɔɔ maaute na Ŋwaphongo, oɓokye ɓato ɓasɔ ɓazwe ɓoeɓakye, ɓamilenza.
32 Ɓaimole maphɔɔ mɛ mamana, esengyesi oɓokye ɓaikale iɓa na ɓokonzi o ikolo sa ikaɓo saazwa ɓɛ;
33 phɔ Ŋwaphongo tali Ŋwaphongo wa mobulu; ali Ŋwaphongo okozingye ɓose.
Ndokolo o mangomba masɔ ma Ŋwaphongo.
34 Esengyesi oɓokye ɓaɓasi, ɓɛ́ɛ sa kyela tɔkɔ, waangane ɓato ɓa ingomba phɔ ya iɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo. Teɓaika ɓaphɛ nzela oɓokye ɓawɔkɔ. Esengyesi oɓokye ɓamiuyakye ɓokowɔ moɓeko ŋwa Ŋwaphongo.
35 Ɓo ɓali na phowa yaituna maphɔɔ ɓatune ɓampele ɓa ɓɛ́ɛ o mangambi. Teli ɓolaa oɓokye ŋwaŋwasi awɔ, waangane ɓato ɓa ingomba phɔ ya iɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo.
36 Ɓɛ̀ɛ koumunya oɓokye maloɓa ma Ŋwaphongo mauta oka ɓɛ̀ɛ? Naa koumunya oɓokye makoma suka nde oka ɓɛ̀ɛ?
37 Ɓo moto kaumunya oɓokye ali moto okoimole maphɔɔ maute na Ŋwaphongo, naa kaumunya oɓokye azwe ikaɓo sa Ɓolɔɓɔ, asengyesi eɓa oɓokye maphɔɔ maakome nga mama eli maphɔɔ maantome Nkolo.
38 Kasi ɓo taeɓe ɓaɓona, ɓɛ̀ɛ saanola maphɔɔ maawɔ yo.
39 Ɓande, na ɓomɔ, phowa ya ɓɛ̀ɛ eɓe ya iimola maphɔɔ maaute na Ŋwaphongo. Sa katela ɓaali na ikaɓo sa iwɔ nɔkɔ insuu.
40 Lɛ oɓokye maphɔɔ mamana masɔ makyelame na ɓolaa na ná molɔngɔ.

15

Ikundwa sa Klisto

1 Ɓande, uŋwaŋwa eye nali na phowa ya eimola Simo Elaa eya eimolaka nga, eya anolaka ɓɛ̀ɛ, eta ɓa na ɓɛ̀ɛ ianola nɔnɔ lɔlɔ eye.
2 Ɓo bikyi ɓɛ̀ɛ phɔ ya yango, ɓo ɓanze maphɔɔ mɛ, ɓo waeyimolaka nga; ɓo teɓe ɓomɔ phe, aanola sa ɓɛ̀ɛ sili nde pha.
3 Naeyimole simo eyazwaka nga, ekyelekye maphɔɔ masɔ oɓokye Klisto awa phɔ ya ɓoɓe pha ɓanga, ɓo koimole buku pha Ŋwaphongo.
4 Ɓamokundaka, akundwa mokɔlɔ ŋwa iyato, ɓo koimole buku pha Ŋwaphongo.
5 Atɔkɔlɛlɛ Petelo; sima awɛnɛnɛ na ɓatoma iko mbuka ɓaɓale.
6 Ɓoɓɛlɛ, aesi ya kyɛ wɛnɛnɛ na ɓaekosi ɓɛ̀ɛ koleka mikama mitano na mbala yɔnɔyɔ. Ɓaikye na ɓɛ̀ɛ ɓataa ɓa na ɓomɔɔ, kasi ɓayɔkɔ ɓawa.

7 Sima akyɛ wɛnɛnɛ na Zake, na ná ɓatoma ɓasɔ.
8 O sima ya ɓɛ́ɛ ɓasɔ, aesi ya wɛnɛnɛ na nga. Ɓibi nga nali ndokolo
ŋwana owa ukwa ɓouko.
9 Inga nali o suka ya ɓatoma ɓasɔ. O solongo, inga teɓakokyi imbanga
toma, phɔ nga moto owa nyɔkɔlɔkɔ ingomba sa Ŋwaphongo.
10 Na ngɔlu ya Ŋwaphongo nali ɓoli nga lɔlɔ eye; ngɔlu mɛ taikaka empɛ
pha, nakyelaka etoma koleka ɓɛ̀ɛ ɓasɔ; na ɓo teyaɓaka nga mampenza,
kasi ngɔlu ya Ŋwaphongo yaɓaka na nga elele yɔnɔyɔ.
11 Na ɓomɔ, eɓe nga, eɓe ɓɛ̀ɛ, ɓanga ɓasɔ toteya Simo Elaa ya Yesu Klisto
eyaanola ɓɛ̀ɛ.

Ikundwa sa ɓanga

12 Ɓanga ɓototeya oɓokye Klisto akundwa o nte ya ɓawe, ndengye'ye
ɓana o nte ya ɓɛ̀ɛ ɓawɔ oɓokye ɓawe eteɓakundwe?
13 Ɓo ɓawe eteɓakundwe, kyelukye iwɔ oɓokye Klisto taika kundwa.
14 Ka ɓo Klisto taika kundwa o nte ya ɓawe, iteya sa ɓanga sili nde pha,
na aanola sa ɓɛ̀ɛ sili nde pha mɛ.
15 Yamoɓa oɓokye, naa ɓanga, towɔ maphɔɔ ma ɓɔlɛ phɔ ya
Ŋwaphongo, oɓokye akundola Klisto o nte ya ɓawe. Nzuka taika kyela
ɓomɔ, ɓo eli phɛlɛ oɓokye ɓawe eteɓakundwe.
16 Ɓo ɓawe eteɓakundwe Klisto nɛ taika kundwa o nte ya ɓawe
17 Emba ɓo Klisto taika kundwa o nte ya ɓawe, aanola sa ɓɛ̀ɛ sili nde
pha; otaa ɓa nde o maphɔɔ ma ɓɛ̀ɛ maɓe.
18 Kyelukye iwɔ oɓokye na ɓaanosi ɓasɔ ɓaawa ɓakyɛ nde ɓaɓona.
19 Ɓo tolemele oka Klisto nde phɔ ya ɓomɔɔ ɓooli na ɓanga ɓoɓo, toli
ɓato ɓa ngɔngɔ koleka ɓato ɓasɔ.
20 Kasi eli phɛlɛ, Klisto akundwa o nte ya ɓawe; ali moto owa o ɓoo otati
ikundwa o nte ya ɓawe. Wateya oɓokye ɓaawa, na ɓɛ, ɓamokundwa mɛ.
21 Nde ɓomɔ, ɓo wauta iwa na moto mɔnɔmɔ, nde ɓomɔ mɛ ikundwa
sa ɓawe siesi na moto mɔnɔmɔ mɛ.
22 Ɓookowe ɓato ɓasɔ na nzela ya Adama, nde ɓomɔ mɛ na nzela ya
Klisto, ɓato ɓasɔ ɓaanole ɓamokundwa.
23 Ka moto na moto amokundwa na imbɛlɛ sɛ; Klisto ali moto owa o ɓoo
owakundwa o nte ya ɓawe. O sima yɛ yamoɓa ɓaanosi ɓɛ̀ɛ; imbɛlɛ sa
moya yo.
24 O sima ya maphɔɔ masɔ, tomba ya koma o suka ya mokyisi. Klisto
amoɔtɔ kaa ya ɓokonzi pha ɓakonzi ɓasɔ, na mwiya ŋwa malɔɓɔ masɔ,
emba amba ɓuya ɓokonzi ɓosɔ oka ango Ŋwaphongo.
25 Esengyesi oɓokye Klisto aɓe mokonzi nɔnɔ wamunyɛtɛ Ŋwaphongo
ɓailanga nɛ ɓasɔ, na waɓakyela yo o se ya makolo mɛ.
26 Munguna ŋwa suka ŋwaa moɓoma Ŋwaphongo, eli iwa.
27 Na ɓomɔ, ɓakoma o buku pha Ŋwaphongo ɓoɓo: Ŋwaphongo akyela
maphɔɔ masɔ o se ya makolo ma Klisto. Kasi o iloɓa sisi maphɔɔ masɔ,
ma wɛnɛnɛ na ɓolaa oɓokye eli Ŋwaphongo owakyela maphɔɔ masɔ o se
ya makolo ma Klisto, manya nde yo.
28 Wamunva Ŋwaphongo ikyela maphɔɔ masɔ o se ya makolo ma
Klisto, emba yo mampenza Klisto amiuya o se ya Ŋwaphongo owa mophɛ
ɓokonzi pha maphɔɔ masɔ oɓokye Ŋwaphongo aɓe mokonzi o ikolo sa
maphɔɔ masɔ na ɓolaa.
29 Ɓɛ̀ɛ kula umunya lowɔ la ɓato ɓaɓatisame o elele ya ɓawe; ɓaumunya
oɓokye ɓamozwa iye? Ɓo eli phɛlɛ oɓokye ɓawe eteɓakundwe, phɔ ya'ye
ɓaɓatisame o elele ya ɓɛ?

30 Na Ɓanga, phɔ ya'ye tomiphɛ imbɛlɛ sisɔ oɓokye towe?
31 Ɓande, nkɔlɔ isɔ nalɛmbɛ nde na iwa. Naeyimosi lowɔ mɛ oɓokye
namikumole phɔ ya ɓɛ̀ɛ ɓali elele yɔnɔyɔ na Yesu Klisto, Nkolo wa ɓanga.
32 Ɓo yaɓaka na ndengye ya ɓomoto oɓokye naŋwanaka na manyama
ma ngonda wawa o Efese, nazwe iye? Ɓo ɓawe teɓakundo, toze, tonywe,
phɔ yana tomowa!
33 Ɓɛ̀ɛ sa mikosa na maphɔɔ mamana: Itambula na ɓɛbi ɓaɓe ɓaɔtɔ
maphɔɔ malaa maali o nte ya nwɛbi na ɓɛ.
34 Ɓɛ̀ɛ ɓa na maumunya maalongoɓa; ɓɛ̀ɛ sa kulaka kyela ɓoɓe, phɔ
ɓana o nte ya ɓɛ̀ɛ teɓaeɓe Ŋwaphongo. Nawɔ ɓaɓona phɔ naephɛ ɓɛ̀ɛ
sɔɔ.

Nzoto ya ɓato ɓaakundo

35 Ka moto mɔnɔmɔ amotuna, yokye: Ɓawe ɓakundwe ndengye'ye?
Ɓamokundwa na nzoto ya ndengye'ye?
36 Ebubusi! Waphikye wɛ mumboto o manyɛtɛ, mumboto mamuna
temokokyi itɔkɔlɔ, ɓo temowe.
37 Ekye phikye wɛ o manyɛtɛ eli nde mumboto pha. Imbɛlɛ sisuu
mumboto ŋwa blé naa mumboto mosuu; teli ŋwete ŋwa mumboto
ŋwamotɔkɔlɔ.
38 Ŋwaphongo kakosa mumboto mamuna, ɓo zingyi yo. Kakosa
mumboto na mumboto ɓo wamokyela yo.
39 Nzoto ya mbolo isɔ tili ndengye yɔnɔyɔ; nzoto ya ɓato ili na yango
ndengye, ya manyama ndengye, ya manyɔsi ndengye, ya swe ndengye.
40 Na nzoto ya mbolo ya ikolo ili, na nzoto ya mbolo ya mokyisi ili. Ɓolaa
pha mbolo ya ikolo ɓokyɛsɛ na ɓolaa pha mbolo ya mokyisi.
41 Moo mungyɛngyɛ na ndengye ya ŋwango, na ɓokombe ɓongyɛngyɛ
na ndengye ya phango, na ɓanyasɛsi ɓangyɛngyɛ na ndengye ya ɓɛ; na o
nte ya ɓanyasɛsi, nyasɛsi na nyasɛsi kangyɛngyɛ na ndengye yɛ.
42 Yamoɓa ɓaɓona imbɛlɛ sa mokundwa ɓawe. Ɓamokunda nzoto ikyi
phɔlɔ, yamokundwa nzoto iteiphɔlɔ.
43 Wakunde ɓɛ́ɛ nzoto mɛ o manyɛtɛ, teiɓe ndaa. Teiɓe na ná ɓokusi.
Wamokundwa yango, yamoɓa nzoto indaa, ili na ɓokusi.
44 Wakunde ɓɛ́ɛ nzoto mɛ o manyɛtɛ, kyeɓe nzoto ili na ɓanga iye.
Wamokundwa nzoto mɛ, yamoɓa nzoto ya molimo. Ɓo nzoto ili na ɓanga
iye ili, na nzoto ya molimo ili mɛ.
45 Na ɓomɔ, ɓakoma o buku pha Ŋwaphongo ɓoɓo: Ŋwaphongo
akyelaka moto owa o ɓoo, eli Adama; amophɛkyɛ ɓomɔɔ. Ka Adama owa
sima ali molimo okoamba ɓomɔɔ.
46 Nzoto ya molimo teiye o ɓoo, kasi kyeye o ɓoo nzoto ili na ɓanga iye;
ya molimo kyiye o sima.
47 Adama owa o ɓoo, Ŋwaphongo amokyelaka na mobulubutu ŋwa
manyɛtɛ mama. Adama owa iɓale auta oka Ŋwaphongo o ikolo.
48 Ɓato ɓasɔ ɓaali o manyɛtɛ ɓaulana na Adama owakyela ɓɛ́ɛ na
mobulubutu ŋwa manyɛtɛ. Ɓaali o ikolo ɓaulana na Klisto moto owa uta
o ikolo.
49 Ɓo waulana ɓanga na moto owakyela ɓɛ́ɛ na manyɛtɛ, nde ɓomɔ mɛ
tomoulana na moto owa uta o ikolo.
50 Ɓande, nalukye iwɔ na ɓɛ̀ɛ ɓoɓo: Nzoto yakyela ɓɛ́ɛ na munsoti na ná
malongo teikokyi izwa ɓokonzi pha Ŋwaphongo, na nzoto ikyiwe teikokyi
iɓa na ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.

51 Kyeka, naeimole lowɔ lɔnɔlɔ laamiɓomba: Ɓanga ɓasɔ etoloowe; kasi
tomobutwa ɓanga ɓasɔ ndengye esuu.
52 Ŋwana imbɛlɛ mokyikyi, nde na lokpatibinya la miyo lɔnɔlɔ, imbɛlɛ
sa moula ɓɛ́ɛ kyɛlɛlɔ eya suka, phɔ imbɛlɛ sa moula ɓɛ́ɛ kyɛlɛlɔ mɛ, ɓawe
ɓamokundwa oɓokye ɓazwe nzoto iteiphɔlɔ, emba nzoto ya ɓanga ɓasɔ
yamobutwa ndengye esuu.
53 Na ɓomɔ, nzoto ikyiphɔlɔ, yamozwa nzoto nsuu iteiphɔlɔ; nzoto
ikyiwe yamozwa nzoto iteiwe.
54 Ɓo maphɔɔ mamana makyelame, waumbo, wamozwa nzoto ikyiphɔlɔ
nzoto iteiphɔlɔ, na wamozwa nzoto ikyiwe nzoto iteiwe, emba lowɔ
laakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo lolo lamokokyisama: Iwaa tesikuli
ɓa, Ŋwaphongo anyɛti iwa.
55 Iwa, elonga ya wɛ yango ewa? Iwa etɛngu ya wɛ yango ewa?
56 Etɛngu ya iwa, eli isumu, emba ɓokusi pha isumu eli moɓeko.
57 Kasi tokumole Ŋwaphongo owa alophɛ elonga na nzela ya Nkolo wa
ɓanga Yesu Klisto.
58 Emba ɓande na nga ɓaa lozingo, ɓɛ̀ɛ otɛmɛkyɛ na ɓokusi ombe na
phikama nde phɛlɛ phɛlɛ. Omiphɛkyɛ nde imbɛlɛ sisɔ o bitoma ɓa Nkolo,
na ɓoeɓakye oɓokye ikuma sa ɓɛ̀ɛ phɔ ya etoma ya Nkolo, etesiikyɛ pha.

16

Taaka ya isunga ɓɛbi

1 Phɔ ya maphɔɔ maakyekyi taaka ya isungyi sa ɓaanosi ɓa Yelusalɛmɛ,
na ɓɛ̀ɛ okyele ɓo wateyaka nga mangomba ma Galati.
2 Eyenga yɔnɔyɔ na yɔnɔyɔ, mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ, phɔ ya
iambaka bilambo, amanyakye mi mbolo yɛ ɓokozwe yo kalangya imbale
oɓokye oɓakye sa ziya ikoma sa nga.
3 Waamokoma nga, namotoma ɓato na nkanda oɓokye ɓakyɛ ika
bilambo ɓa ɓɛ̀ɛ o Yelusalɛmɛ ɓo waɓaɔlɔkɔ ɓɛ̀ɛ.
4 Ɓo wasengyesi oɓokye na nga nakyɛ omɔ, tomokyɛ imbanga mɛ
molɔngɔ.

Maumunya ma Polo

5 Sima namoya oka ɓɛ̀ɛ ya nzela eya Makedoniya, phɔ namoakala o
nkyisi mɛ.
6 Namoɓa na ɓɛ̀ɛ ɓanaa nkɔlɔ; wayɔkɔ namunva imbɛlɛ sisɔ sa sɛɛkyɛ
oɓokye ɓɛ̀ɛ, okyɛ nzika mbale eya mokyɛ nga.
7 Phɔ mbala eye sikyi zinga oɓokye naya kaa oka ɓɛ̀ɛ nde ɓokaa,
nalekane. Nali na phowa ya iɓa na ɓɛ̀ɛ ɓanaa nkɔlɔ, ɓo Ŋwaphongo
aanosi lowɔ mɛ.
8 Nzuka nakane ikala wawa o Efese nɔnɔ mokɔlɔ moumunya ɓɛ̀ɛ eyenga
ya Pantekote.
9 Phɔ nambo zwa nzela ɓoɓɛlɛ, naɓe omɔ oɓokye nakokya etoma
eenɛnɛ, na ɓaailanga na nga ɓali ɓaikye omɔ.
10 Ɓo Timote akomi omɔ, kyela na ɓolaa, amiwɛnɛ oɓokye ɓɛ̀ɛ
omunyangyesi o nte ya ɓɛ̀ɛ. Phɔ kakyele ɓokokyele nga etoma ya Nkolo.
11 Emba moto sa motiyola, okyɛ moika o imbanga sɛ ɓose oɓokye akule
mbutolela, phɔ nga na ɓɛbi tomoziya.
12 Phɔ ya nwɛbi na ɓanga Apolo, namolenza soosoo oɓokye ayakakye
oka ɓɛ̀ɛ na ɓɛbi ɓayɔkɔ. Kasi tali phɛlɛ na phowa ya iya uŋwaŋwa eye.
Nzuka amoya, mokɔlɔ ŋwamozwa yo nzela.

Maphɔɔ maa suka

13 Omibanzakye, oikale ianola na ɓokusi, omilenzaka, oɓe na ɓokusi.
14 Ozingane mi maphɔɔ masɔ maakyele ɓɛ̀ɛ.
15 Koeɓe Setefano na ɓoonkpe phɛ; ɓali ɓato ɓa o ɓoo ɓaaɓongola mandondo ma ɓɛ́ɛ oka Ŋwaphongo o mokyisi ŋwa Akaye. Ɓamibuya ɓato ɓa etoma ya Ŋwaphongo. Ɓande, naongye na ɓɛ̀ɛ
16 oɓokye na ɓɛ̀ɛ okumole ɓato ɓaɓana na ɓato ɓasɔ ɓaakyele etoma.
17 Nali na nkyisa na iya sa Setefano, Phɔlɔtuna, Akaika, phɔ ɓaampɛ ikyi imale nga o sima ya ɓɛ̀ɛ.
18 Ɓalenza molimo ŋwa nga ɓo kolenza ɓɛ̀ɛ milimo maka ɓɛ. Emba, oeɓe ikumola ɓato mɛ ɓaɓana.
19 Mangomba ma nkyisi ya Azi maelɔngɔsi. Akilas na Prisilɛ na Ingomba siangane oka ɓɛ, ɓaelɔngɔsi na iko na iko o nte ya Nkolo ya ɓanga.
20 Ɓɛbi ɓasɔ ɓaali wawa ɓaelɔngɔsi. Longɔnɛlɛ o nte ya ɓɛ̀ɛ na inyangana na ndondo yɔnɔyɔ.
21 Maphɔɔ mama, nga moto omakomi: Ndɔngɔlɔ ya Polo!
22 Ɓo moto tazingye Nkolo, azwe ɓoɓe! Maranatha! (Kyeimole oɓokye Nkolo ya ɓanga, yaka!)
23 Lɛ oɓokye ngɔlu ya Nkolo ya ɓanga eɓe na ɓɛ̀ɛ.
24 Naezingye ɓɛ̀ɛ ɓasɔ o nte ya Yesu Klisto.

Mokanda ŋwa Polo ŋwa iɓale oka Ɓakoliti
Maphɔɔ ma etatele

Tata waakomaka Polo mokanda nwɛ ŋwa ntuɓo, masimo maɓaka maute o Koliti, na nkanda yaɓaka kyisekane onte ya Polo na ingomba sa Koliti. Teɓakulaka ɓaa malaa, ɓato ɓaayɔkɔ ɓaɓaka ɓatole Polo, na iika ziko na ndengye eya butwa yo toma. Polo atɛmbɛkyɛ na maphɔɔ mɛ. Yango mɛna oɓo pha oɓokye akule kyɛndɛ o Koliti, Polo akomaka mokanda mumu ŋwa iɓale phɔ ya ibuya ɓookaa onte yɛ na ɓɛ.

Mokanda mumu moli na maphɔɔ mama:

2 Ɓakoliti 1.1-11: Maphɔɔ ma etatele
2 Ɓakoliti 1.12–7.16: Maphɔɔ ma Polo na Ingomba sa Koliti
2 Ɓakoliti 8.1–9.15: Maɓonza phɔ na ɓato ɓa. Ŋwaphongo ɓaa Yelusalɛmɛ
2 Ɓakoliti 10.1–13.10: Polo kawɔ phɔ ya ɓotoma phɛ
2 Ɓakoliti 13.11-13: Maloɓa ma Polo phɔ ya isɔkyɛ mokanda nwɛ

Iɓeya

1 Eli nga Polo owa ɔlɔ Ŋwaphongo phɔ ya iɓa toma ya Yesu Klisto na
Timote nwɛbi na ɓanga, toekomele mokanda mumu ɓɛ̀ɛ ɓato ɓa ingomba
sa Koliti na ɓaanosi ɓasɔ ɓaasu ɓali o nkyisi ya Akaye.
2 Ŋwaphongo ango wa ɓanga na Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto ɓaekyele
ɓolaa, ɓaephɛ na ɓose.

Ŋwaphongo kakuya ɓanyɔkɔmɔ

3 Tokumbele Ŋwaphongo ango wa Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto. Nkɔlɔ
isɔ kaokyele ɓato ngɔngɔ, kaɓakuya.
4 Mɓala isɔ ikyinyɔkɔmɔ ɓanga, kalokuya phɔ ya oɓokye na ɓanga
tokyɛndɛ kuya nde ɓomɔ mɛ ɓato ɓanyɔkɔmɔ.
5 Nde ɓomɔ phɔ minyɔkɔ ma Klisto miili miikye mi ɓanga, nde ɓomɔ
Ŋwaphongo kalokuya na ɓoikye phɔ ɓanga toangana na Klisto.
6 Ɓo toli o nkaka eli phɔ ya oɓokye ɓɛ̀ɛ okuyame ozwe ibikyi;
ɓotokuyane, eli phɔ ya oɓokye ɓɛ̀ɛ okuyame na ikanga motema o minyɔkɔ
ɓo mizwe ɓanga.
7 Toli na ianola oɓokye Ŋwaphongo kaelenza ɓokololenza yo, phɔ ɓɛ̀ɛ
kookye mpasi nde ɓookookye ɓanga mɛ.
8 Ɓɛbi na ɓanga, tozingye oɓokye oeɓe ɓowaoka ɓanga mpasi o manyɛtɛ
ma Azi. Tooka mpasi na ɓoikye walekaka na ɓokusi pha ɓanga. Toloikaka
umunya na oɓokye tomobika.
9 Phɛlɛ, toumunyaka o mandondo ma ɓanga oɓokye tomowa. Nzuka
Ŋwaphongo akyela ɓaɓona phɔ ɓanga salemela ɓokusi pha ɓanga
mampenza, kasi phɔ tolemele nde yo. Eli yo okoakole ɓato o iwa.
10 Eli yo owa lobikya o iwa mɛ saa ɓɔɓɔ si unvakyi waa ɓanga, amba
na lobikya na o mampasi masuu mɛ; molemo ŋwa ɓanga moli nde oka yɛ
phɔ amokula lobikya na o mampasi masuu nde mɛ.
11 Na ɓɛ̀ɛ, wa losunga na maɓɔndɛli. Phɔ ɓo ɓato ɓaikye ɓaɓɔndɛlɛ
Ŋwaphongo phɔ ya ɓanga, ɓato ɓaikye ɓaamophɛ mɛlɛsi mɛ phɔ ya ɓolaa
pha lokyela yo.

Polo takuli kyɛndɛ imɓanga sa Koliti

12 Kyeka lowɔ lokyele mawala ma ɓanga lango lolo; o mandondo ma
ɓanga toeɓe oɓokye moɓesi ŋwa ɓanga o mokyisi moli molaa konza oka
ɓèɛ, toɓe na ɓèɛ na imiuya na ná ɓosembo ɓoute na Ŋwaphongo. To loika
kambema na zeɓi sa ɓato kasi na ngɔlu ya Ŋwaphongo.
13 Phɔ o nkanda ya ɓanga, toloo ekomele maphɔɔ masuu, nde matangye
ɓèɛ na ma sɔsɔlɔ ɓèɛ. Na anole oɓokye wa losɔsɔlɔ na ɓolaa,
14 phɔ olosɔsɔsi ɓonte uŋwaŋwa eye, mokɔlɔ ŋwa moya Yesu Nkolo wa
ɓanga, wa mozwa ngambo, phɔ ya ɓanga na ɓanga tomozwa ngambo phɔ
ya ɓèɛ.
15 Naɓaka na ianola ɓomɔ yango mɛna nazingaka naino iya oka ɓèɛ phɔ
naesungye mbala eya iɓale,
16 emba ɓonauti oka ɓèɛ na mokyɛndɛ o Makedoniya, ɓonamani o
Makedoniya nambe kula ya ɓutwa oka ɓèɛ, phɔ okyɛndɛ nzika o Yuda.
17 Waakana nga oɓokye na mokyela ɓaɓona, nakana ɓokanela? Na
nyango ya nga ili nde nyango ya ɓomoto phɔ na wɔ «ɛɛ» na «phe» mi
lowɔ lɔnɔlɔ?
18 O ɓoo pha Ŋwaphongo oli na ɓosembo na wɔ na ɓèɛ ngakye, ya wɔ
nga na ɓèɛ teyaikaka ɓa «ɛɛ» na «phe» mi lowɔ lɔnɔlɔ.
19 Phɔ Yesu Klisto, Ŋwana wa Ŋwaphongo, yo mampenza owaeteya
ɓanga, inga na Sila na Timote, yo taika wɔ «ɛɛ» na «phe». Mi lowɔ lango
lɔnɔlɔ, aɓa kawɔ nde «ɛɛ».
20 Phɔ eli «ɛɛ» yo okolophɛ ianola oɓokye maphɔɔ masɔ malolakyela
Ŋwaphongo mali ma phɛlɛ. Emba o nzela yɛ towɔ oɓokye: «Amɛ» phɔ ya
ikumbela Ŋwaphongo
21 Eli yo Ŋwaphongo yo mampenza okolokuya na ɓanga na ɓèɛ o nzela
ya Yesu Klisto. Eli nde yo owa loɔlɔ.
22 Alokyela elembetele ekyeteya oɓokye toli ɓato ɓɛ, amba na tonza
mandondo ma ɓanga na Ɓolɔɓɔ, okoteya oɓokye alophɛ mbolo nsuu
yaawɔkɔ yo.
23 O ɓoo pha Ŋwaphongo nakati seleka na ɓomɔɔ pha nga, ɓo nakate na
wee; yaɓaka phɔ nga saaya iyaekyela ɓoɓe, yango mɛna siika yaa o Koliti.
24 Teli oɓokye toyaetomisa isengyesi ɓèɛ ianola, phɔ wa unva anola Yesu
Klisto na ɓokusi. Kasi tozingye ikyela etoma elele yɔnɔyɔ na ɓèɛ phɔ oɓe
na nkyisa.

2

1 Yango mɛna nakani oɓokye esikule yaa oka ɓèɛ phɔ nde nakuli ebuya
ɓato ɓa ngɔngɔ.
2 Ɓo naebuye ɓato ɓangɔngɔ, ete wazwane moto owa moephɛ nkyisa
phɔ ɓèɛ ɓasɔ wamoɓa na ngɔngɔ.
3 Yango mɛna naekomesi mokanda ɓo waekomelaka nga o elele ya
oɓokye na ya ekyeka, sizingaka oɓokye ɓonaesi oka ɓèɛ nayaezwa na
ngɔngɔ eɓe na ɓato ɓawa ɓakokakyi impɛ nkyisa. Nali na ianola oɓokye
ɓo na ɓe na nkyisa na ɓèɛ ɓasɔ oli ɓato ɓa nkyisa.
4 Waa ekomela nga mokanda mamuna, na mokoma na ndondo ɓolɔsi
nana mbembe o miyo. Sizingaka iyeyokyisa ngɔngɔ, kasi naekomela phɔ
oeɓe ndengye ekyeezingye nga.

Polo alimbise moto omokyesi ɓoɓe

5 Ɓo moto mɔnɔmɔ ampɛ mpasi o motema, taikyi ephɛ nde nga na nga,
akuti ephɛ na ɓèɛ ɓasɔ mɛ, kasi ɓanga samba lɔɓɔ lolekyinya lowɔ mɛ.

6 Phɔ ya moto wa ndengye mɛna, ɓato ɓaikye ɓakokyi imooya, yango mɛna,
7 iŋwaŋwa eye oengyesi imolimbisa na imokuya, ɓo phe ngɔngɔ yaa mophila na ɓoikye.
8 Emba naeɓɔndi, omoteya polele oɓokye oli nde imozinga.
9 Ntina eya ekomelaka nga ya ɓaka phɔ ya iemeka na ikyeka ɓokotosa phɛlɛ.
10 Ɓo olimbise moto, nga naamolimbisa mɛ. Ɓo nga nalimbise moto mi lowɔ lookokyi nga imolimbisa, eli phɔ ya ɓɛ̀ɛ, o miyo ma klisto.
11 Phɔ ɓanga sakosama na Molemba. Phɔ toloobungye maumunya mɛ.

Polo kawɔ na imɓɛlɛ sa lekinya yo o Troas

12 Wakoma nga o Troas phɔ ya ikyɛ teya Simo Elaa ya Yesu Klisto, omɔ naesi ya wɛnɛ oɓokye Nkolo Yesu ambɔngyiselaka nzela phɔ ya iteya.
13 Kasi naɓaka na ɓoilakye phɔ sikaka zwa nwɛbi na ɓanga Tito. Emba namba ya ika ɓato ɓa Troas, namba ya kyɛndɛ o Makedoniya.

Tozwe elonga nde na Yesu Klisto

14 Tokumbele Ŋwaphongo okolokambe nkɔlɔ isɔ o elonga o nzela ya Yesu Klisto. Na nzela ya ɓanga kaeɓinya Yesu Klisto mboka esɔ ndokolo solo ya malasi ekye nyangwe mboka esɔ.
15 Na ɓomɔ toli ndokolo malasi ma solo elaa mabonzele Klisto Ŋwaphongo, toli malasi mɛ phɔ ya ɓato ɓaali o nzela ya lobiko na ɓaamibungye itakye na Ŋwaphongo.
16 Phɔ ya ɓato ɓali o ibunga, solo mɛ eli eɓe, kye ɓakambe o iwaa. Phɔ ya ɓato ɓaabikya Ŋwaphongo, solo mɛ eli elaa, kye ɓakambe o ɓomɔ pha ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ. Emba okokyi ikyela etoma mɛ nza?
17 Tololi ndokolo ɓato ɓayɔkɔ ɓaungya Iloɓa sa Ŋwaphongo, kasi phɔ eli Ŋwaphongo owa lotoma, towɔ nde na ɓosembo o ɓoo phɛ phɔ toangana na Yesu Klisto.

3

Ɓato ɓa etoma ya sangola eenyakune

1 Wa mowɔ oɓokye ɓanga tokuli tata imitata? Na toonisengyela ya ɓato ɓaayɔkɔ ieteya nkanda na ieyonga yango phɔ ya iwɛninya oɓokye toli ɓakolo ɓatoma.
2 Mokanda ŋwa ɓanga eli nde ɓɛ, ŋwaakoma Klisto o mandondo ma ɓanga, moeɓane moombe na tangama na ɓato ɓasɔ.
3 Eli phɛlɛ oɓokye ɓɛ́ɛ oli mokanda ŋwaakoma Klisto o nzela ya ɓanga. Taika mokoma na maa ma mokanda, amokoma na Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo oli na ɓomɔɔ. Taika mokoma o ikolo sa maɓanga, amokoma o mandondo ma ɓato.
4 Towɔ ɓaɓona phɔ Yesu Klisto aloteya oɓokye eli Ŋwaphongo owa lotoma.
5 Tolokokyi imitata oɓokye ɓokusi ɓokyele na ɓanga etoma mɛ ɓoute na ɓanga mampenza, ɓokusi mɛ ɓoute nde na Ŋwaphongo.
6 Eli yo moto okolophɛ makokyi ma iɓa ɓato ɓa etoma ya sangola eenyakune, teli na moɓeko ŋwakoma ɓɛ, kasi na Ɓolɔɓɔ; phɔ moɓeko ŋwa koma ɓɛ́ɛ moɓome kasi Ɓolɔɓɔ kaphɛ ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ.
7 Moɓeko ŋwa komamaka o ikolo sa maɓanga emba nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo ya wɛnɛnɛkyɛ imɓɛlɛ mɛ. Ɓoo pha Mose pha ngyɛngyɛkyɛ na ɓokusi, ɓa Isalayɛlɛ teɓaikaka koka na iɓokyeka, kasi ingyɛngyɛ mɛ

tesaikaka na kɔkɔ. Ɓo moɓeko mokambe ɓato o iwaa ŋwa tɔkɔlɔkɔ na nkyɛmɔ.
8 Ka wa mokyela Ɓolɔɓɔ etoma, ngyɛmɔ ya Ŋwaphongo yamba ɓa ɓo?
9 Ɓo moɓeko mophɛ ɓato etumbu moli na nkyɛmɔ, ka nkyɛmɔ ya sangola eenyakune ekyebuya ɓato, ɓato ɓa ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo yamoba ndengye'ye!
10 Tokokyi na iwɔ oɓokye nkyɛmɔ yaangyɛngyɛkyɛ kalakala tiikokane na ya lɔlɔ eye, ikyilekye ya kalakala.
11 Phɔ ɓo sangola eekasi ya imbɛlɛ sikuwe yaɓaka na nkyɛmɔ, nkyɛmɔ yaamba ɓa ɓo phɔ ya sangola eenyakune eyamoikala ɓoɓɛlɛ.
12 Toli na ianola phɔ molemo ŋwa ɓanga moli imaphɔ mamana.
13 Ɓanga tolokyele ya Mose owaziɓaka ɓoo phɛ na etoɓu phɔ ɓato ɓa Isalayɛlɛ, ɓɛ́ɛ sawɛnɛ oɓokye ingyɛngyɛ mɛ silɛmɔ.
14 Kasi ɓato ɓa Isalayɛlɛ teɓakuli ɓa na mayɛlɛ; nɔnɔ lɔlɔ eye, watangye ɓɛ́ɛ ɓabuku ɓa sangola eya kalakala, etobu eyaziɓa ɓɛ́ɛ o ɓoo etaaɓa nde omɔ. Naino teɓaemanye, phɔ kyemane nde o nzela ya Klisto.
15 Na lɔlɔ eye, watangye ɓɛ́ɛ ɓabuku ma Mose, etobu yɔnɔyɔ kyeziɓe mayɛlɛ ma ɓɛ.
16 Eli nde na iɓongola ndondo oka Nkolo, etobu mɛ kyeembe mana.
17 Phɔ Nkolo ali Ɓolɔɓɔ, emba elele eli Ɓɔlɔɓɔ pha Nkolo, wamɔ wali ɓosɔmi.
18 Emba ɓanga ɓasɔ ɓateɓaakule ziɓa maɓoo, towɛninya nkyɛmɔ ya Nkolo; yango mɛna toɓongwa phɔ ya iulana na Nkolo tombe na mana o nkyɛmɔ inkyinkyi, tobutwe o nkyɛmɔ inɛnɛ na nzela ya Nkolo oli, Ɓolɔɓɔ.

4

Ekpele ya motuya o motema ŋwa mambongo makyela ɓɛ́ɛ na yɔndɔ

1 Ŋwaphongo na ngɔngɔ yɛ, alophɛ etoma eye, yango mɛna toloophɛmbɛ.
2 Tolɛ maphɔɔ masɔ makyele ɓɛ́ɛ miiɓombo. Tolookatele ɓato, tolooɓongole maphɔɔ ma Ŋwaphongo. Kasi towɔ ɓosembo o ɓoo pha Ŋwaphongo. Tozingye ɓaɓona phɔ ɓato ɓasɔ ɓaeɓe oɓokye toli ɓato ɓawɔ phɛlɛ.
3 Ɓo Simo Elaa ekyeteya ɓanga, ɓato ɓayɔkɔ teɓaesɔsɔlɔ, eli nde ɓato ɓa ɓungye.
4 Phɔ ya ɓɛ́ɛ ɓato ɓaɓungye, Molemba okokonza munse mumu kabunzinya malondo ma ɓɛ́ɛ phɔ ɓɛ́ɛ sa anola Simo Elaa. Tozingye ɓɛ́ɛ ɓawɛnɛ ŋwenya molole o ikolo sa ɓɛ̀ɛ. Ŋwenya mɛ moolole moute na Simo Elaa ya nkyɛmɔ ya Yesu Klisto oli elala ya Ŋwaphongo.
5 Wa imole ɓanga Simo Elaa, tolowɔ phɔ ya ɓanga manpenza, towɔ phɔ ya Yesu Klisto oɓokye eli yo Nkolo wa ɓato ɓasɔ. Ka phɔ ya ɓanga, toli ɓato ɓɛ́ɛ ɓa etoma phɔ ya Yesu.
6 Phɔ Ŋwaphongo wakyela yo mokyisi awɔ yokye; «ŋwenya molole onte ya enzɔmbi!» Eli nde ona yo Ŋwaphongo owa lola o mandondo ma ɓanga phɔ ya ilophɛ malondo mateya ɓato nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo ikyiwɛnɛnɛ o ɓoo pha Klisto.
7 Toli ɓakɔɔ ndokolo mambongo maakyela ɓɛ́ɛ na yɔndɔ, kasi toli na ekpele yɔnɔyɔ eya motuya onte ya ɓanga. Kyeteya oɓokye ŋwenya munɛnɛ phɔ ya ikyela etoma ya Ŋwaphongo moute nɛ kasi na ɓanga phe.
8 Ɓato ɓaloyelele na ɓiɓasi mboka esɔ, kasi teɓaloɓome. Ɓalolukye na maphɔɔ kasi toititale.

9 Ɓa lowiinya kasi te ɓalozwe. Ɓalounza kasi te ɓaloɓome.
10 Mbala na mbala tonyanya iwa sa Yesu o nzoto ya ɓanga phɔ ɓɔmɔɔ
phɛ ɓo wɛnɛnɛ na o nzoto ya ɓanga.
11 Na ɓoli ɓanga na ɓomɔɔ, toli mbala na mbala o ikama sa iwa phɔ ya
Yesu, phɔ ɓomɔɔ phɛ ɓowɛnɛnɛ na o nzoto ya ɓanga ikyi we.
12 Yango mɛna iwa sili mi ɓanga nkɔlɔ isɔ. Phɔ ya oɓokye ɓomɔɔ ɓoɓe
na ɓèɛ.
13 Ɓakoma o buku pha Ŋwaphongo oɓokye, «Naanola Ŋwaphongo
yango mɛna nawɔ.» Na ɓanga toanole Ŋwaphongo mɛ, yango mɛna towɔ.
14 Phɔ toeɓe oɓokye owaakola Nkolo Yesu, aaloakola na ɓanga mɛ
molɔngɔ na Yesu, emba amokyɛ na ɓanga na ɓèɛ o ɓoo phɛ.
15 Toititale o maphɔɔ masɔ phɔ ya ɓèɛ, na ɓomɔɔ ngɔlu ya Ŋwaphongo
ekomele ɓato na ɓoikye. Yango mɛna ɓato ɓamoɓa ɓaikye phɔ ya imophɛ
mɛlɛsi na phɔ ya imokumbela.

Ianola si ambya ɓomɔɔ

16 Yango mɛna toloophɛmbɛ. Na ɓo nzoto ya ɓanga kyiphɛmbɛ na mɔ
na mɔ, kasi o mandondo ma ɓanga, Ŋwaphongo kalophɛ ɓokusi mokɔlɔ
na mokɔlɔ.
17 Mampasi maokye ɓanga iŋwaŋwa eye mali makyikyi imamekyinya
na nkyɛmɔ iinzikye, na ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ ikyi loɓɔngyisa yo.
18 Phɔ maumunya ma ɓanga te mali mi maphɔɔ mawɛnɛ ɓɛ, kasi mali
mi maphɔɔ maate maawɛnɛ ɓɛ; phɔ maphɔɔ maawɛnɛ ɓɛ́ɛ temaakɔkɔ
kasi maatemawɛnɛ ɓɛ́ɛ mali phɔ ya ɓoɓolɛ na ɓoɓɛlɛ.

5

1 Toeɓe oɓokye ɓo ingambi sa ɓanga sa o se wawa sili nde molaku, —
kyelukye iwɔ oɓokye nzoto ya ɓanga — toli na ingambi sinɛnɛ sakyelama
na Ŋwaphongo, ingambi sa ɓoɓɛlɛ o ikolo sitesaika tongama na ɓato.
2 Emba iŋwaŋwa eye tokyimele phɔ phowa ya ɓanga eli ikye oɓokye to
kyɛ nyɔlɔ o ingambi sa ikolo;
3 Phɔ ya oɓokye toɓe na bitobu o nzoto kasi ɓolumbu phe.
4 Phɔ naino otaaɓa ɓanga nkɔlɔ isɔ o molaku mumu, tookye mpasi,
tokyimele. Teli oɓokye tozingye imana o nzoto iye, kasi tozingye oɓokye
tolate nzoto ya ikolo phɔ ɓomɔɔ ɓomine nzoto ikyi we.
5 Eli Ŋwaphongo yo mampenza owa loɓɔngya phɔ ya yango, amba lophɛ
na Ɓolɔɓɔ phɛ ndokolo ndanga ya mbolo yaaloɓɔngyisa yo.
6 Yango mɛna toli nde na ianola oɓokye na ɓotaɓa ɓanga o nzoto iye,
toli o nze ya ingambi sa ɓanga, itakye na ingambi sa Nkolo.
7 Phɔ totambule na ianola kasi na iwɛnɛ na miyo phɛ.
8 Eli ɓomɔ, totondi na ianola emba tombe nde zinga imana o nzoto iye
phɔ ya ikyɛ zala phɛnɛphɛ na Nkolo.
9 Na ɓo totaɓa o nzoto iye, na ɓo tomani mi yango, phowa ya ɓanga eli
nde ya ikyela maphɔɔ maamosepelisa.
10 Phɔ ɓanga ɓasɔ toengyesi ikyɛ samba o ɓoo pha Yesu Klisto phɔ moto
na moto azwe iphuti mi isɔ ya kyela yo o ɓomɔɔ phɛ, naa na ɓolaa naa na
ɓoɓe.

Klisto aya loɓɔngyɛ na Ŋwaphongo

11 Ɓoeɓi ɓanga itosa Nkolo, tolukye isɔsɔlisa ɓato oɓokye maphɔɔ ma
ɓanga mali ma phɛlɛ. Ŋwaphongo kaloeɓe na ɓolaa nambe naanola
oɓokye o mandondo ma ɓèɛ konzeɓe mɛ.

12 Tolookule zinga imitata ɓanga mampenza oka ɓɛ̀ɛ, kasi tozingye
iyephɛ nzela ya iɓa na mawala phɔ ya ɓanga, phɔ oeɓe iɓuyisela ɓato
ɓawa ɓamitate nde na maphɔɔ ma iɓanda kasi na maali o ndondo phe.
13 Ɓo eli phɛlɛ oɓokye ɓanga toyeya, eli phɔ ya Ŋwaphongo, kasi ɓo
toɓee na mayɛlɛ malaa, eli phɔ ya ɓɛ̀ɛ.
14 Phɔ lozingo la Klisto lololekye, ɓanga ɓaanole oɓokye moto mɔnɔmɔ
awa phɔ ya ɓato ɓasɔ, emba eli oɓokye ɓato ɓasɔ ɓawa nɛ o miyo ma
Ŋwaphongo.
15 Awa phɔ ya ɓato ɓasɔ oɓokye ɓato ɓasɔ ɓali na ɓomɔɔ ɓɛ́ɛ sakula
bika phɔ ya ɓɛ́ɛ mampenza, kasi phɔ ya owaawa, owaakwa phɔ ya ɓɛ.
16 Yango mɛna tolookule kyeka moto na motindo ŋwa ɓomoto. Na ɓo
phanza tokyekaka Klisto na motindo ŋwa ɓomoto, iŋwaŋwa eye tolookule
mokyeka ɓomɔ.
17 Ɓo moto aanga na Klisto aɓuto moto oomunyakune. Moɓesi mookasi
molɛmɔ, moɓesi moonyakune motɔkɔsi.
18 Maphɔɔ masɔ mamana maute na Ŋwaphongo, owaɓɔngya na ɓanga
o nzela ya Klisto na owa lophɛ etoma ya ibuya ɓato ɓayɔkɔ o maɓɔngyɛ
nɛ.
19 Phɔ o nzela ya Klisto, Ŋwaphongo aɓɔngyaka na ɓato ɓasɔ sakyeka
masumu ma ɓɛ. Amba lophɛ etoma ya ikyɛ imola maɓɔngyɛ mɛ.
20 Toli ɓatoma ɓa Klisto, eli ndokolo nde Ŋwaphongo yo mampenza
kaeɓangye o nzela ya ɓanga; toeɓɔndi, na nkombo ya Klisto oɓokye, anola
oɓokye oɓɔngyɛ na Ŋwaphongo.
21 Yesu Klisto taika kyela isumu, kasi Ŋwaphongo amunyɔsa o isumu sa
ɓanga, phɔ ya oɓokye, o nzela yɛ tobutwe ɓato ɓa ɓosembo o miyo mɛ.

6

1 Phɔ tokyele etoma elele yɔnɔyɔ na Ŋwaphongo, to eɓɔndɛlɛ: Ɓɛ̀ɛ saɔtɔ
ngɔlu eya zwa ɓɛ̀ɛ oka yɛ.
2 Ŋwaphongo awɔ yokye: «Imbɛlɛ sa wɛnɛnɛkyɛ ngɔlu ya nga
naeyokaka, mokɔlɔ ŋwa lobiko na ya esunga». Kyeka iŋwaŋwa eye imbɛlɛ
sa ianola ngɔlu ya Ŋwaphongo, kyeka mokɔlɔ ŋwa lobiko.
3 Toloozingye ikyela lowɔ lokokyi ikatela ɓato o nzela ya Ŋwaphongo
phɔ toloozingye oɓokye ɓato ɓawɔlɛ etoma ya ɓanga na ɓoɓe.
4 Kasi mi maphɔɔ masɔ makyele ɓanga, toteya oɓokye toli ɓato ɓa etoma
ɓa Ŋwaphongo. Na ɓo towɛnɛ mampasi ndengye na ndengye, na ɓo
ɓalonyɔkɔlɔ, toititale nde ɓaɓona.
5 Ɓalokutuɓa, ɓalonyɔsa o bɔlɔkɔ, ɓatomisa ɓato oɓokye ɓalokyele
mobulu; tokyele etoma na ɓokusi, mbala eyɔkɔ toloikaka zwaka malondo
ma ilala na ma izaa.
6 To miwɛninya ɓato ɓa etoma ɓa Ŋwaphongo na imikamba sa ɓanga
silaa, na ɓoeɓakye pha ɓanga, na ikanga mandondo, na ikyela ɓolaa, na
nzela ya Ɓolɔɓɔ, na izinga ɓato na ndondo yɔnɔyɔ,
7 na iteya sa ɓanga sa bosembo, na phɔ ya ngɔlu ya mwiya ŋwa
Ŋwaphongo. Moɓesi molaa ŋwa ɓanga moli ndokolo ɓiŋwanele ɓa ɓanga
phɔ ya ikyinda ɓanguna na phɔ ya imiɓatela mɛ.
8 Ɓato ɓana ɓalokumole, ɓaayɔkɔ ɓalosemole, ɓana ɓalokumisa, ɓayɔkɔ
ɓalotole, ɓalowɛnɛ ndokolo ɓato ɓa ɓɔlɛ nzuka towɔ phɛlɛ,
9 Ɓalokyekye ndokolo moto taaloeɓe, kasi ɓato ɓasɔ ɓaloeɓe.
Ɓaloumunya nkɔlɔ isɔ oɓokye tomowaa, kasi ɓalowɛnɛ oɓokye toli nde
na ɓomɔɔ. Ɓalophɛ mampasi, toloowe.

10 Ɓalowɛninya ngɔngɔ kasi toli nkɔlɔ isɔ nde na nkyisa, toli ɓaɓola
kasi tobuya ɓato ɓaikye ɓato ɓa ezwele o nzela ya Ŋwaphongo, towɛnɛnɛ
ndokolo tololi na ekpele nzuka o ɓona ɓosembo toli na mbolo isɔ.
11 Ɓèɛ ɓato ɓa Koliti, toewɔlɛ polele, toewɔlɛ ili o mandondo ma ɓanga.
12 Ɓanga toloika lɛ iyezinga, eli nde ɓèɛ ɓate ɓalozingye.
13 Naewɔlɛ ndokolo oli ɓana ɓanga, nawɔ na ɓèɛ ngakye; Olowɔlɛ ili o
mandondo ma ɓèɛ, olozingye ɓokoezingye ɓanga!

Saangana na ɓato ɓate ɓaanole Yesu Klisto

14 Ɓèɛ saangana na ɓato ɓate ɓaanole Yesu Klisto phɔ ya ikyela na ɓéɛ
etoma elele yɔnɔyɔ. Ndengye'ye moto molaa na moto moɓe ɓakokyi ikyela
etoma elele yɔnɔyɔ? Ŋwenya na enzɔmbi ɓakokyi iangana?
15 Klisto na Zabulu ɓakokyi iyokana? Moto oko anole Klisto na
otomoanole, ɓakokyi iɓa na maumunya ndengye yɔnɔyɔ?
16 Bikyeko tebili na elele o tempelo ya Ŋwaphongo. Phɔ ɓanga toli
tempelo ya Ŋwaphongo oli na ɓomɔɔ. Eli nde ɓo wawɔ yo Ŋwaphongo
oɓokye: «Namoɓa onte ya ɓɛ, na motambula na ɓɛ, namoɓa Ŋwaphongo
wa ɓɛ, emba ɓéɛ ɓamoɓa ɓato ɓanga».
17 Yango mɛna Nkolo Ŋwaphongo kawɔ na ɓato ɓéɛ yokye: «Mana onte
ya ɓato ɓaaɓe, saɓa elele yɔnɔyɔ na ɓɛ, sakuma mbolo ya sɔkɔtɔ, emba
nga na moeyamba.
18 Namoba ango wa ɓèɛ, emba ɓèɛ wa moɓa ɓana ɓanga, eɓe ɓampele
eɓe ɓa ɓaɓasi. Kyewɔ Nkolo Ekambambasi.»

7

1 Phɔ Ŋwaphongo alolakyela ɓaɓona, ɓande na nga ɓa lozingo,
tomikunyole na ɓoɓe ɓosɔ pha nzoto na pha molimo, tomilenza o ibutwa
ɓaakolo ɓato ɓa ɓosantu na ɓoilakye Ŋwaphongo.

Nkyisa ya Polo

2 Oloyambe o mandondo ma ɓèɛ, toloika kyela moto ɓoɓe, toloika
bungya moto mɔnɔmɔ, toloika kosa moto.
3 Saumunya oɓokye nawɔ ɓaɓona phɔ ya iyewɔlɛ na ɓoɓe. Eli nde ɓowa
ewɔlɛ nga oɓokye toezingye na ɓoikye na ɓo o iwa na ɓo na ɓomɔɔ.
4 Sili na ziko mi ɓèɛ, nali na lolɛndɔ phɔ ya ɓèɛ. Onte ya mampasi ma
ɓanga masɔ, si phɛmbɛ, natonde na nkyisa.
5 Phɔ na wakoma ɓanga o Makedoniya, toloikazwa na ŋwana imbɛlɛ wa
iyema, nde minyɔkɔ na minyɔkɔ, toloika ɓaa ɓose na ɓato, na ɓoilakye o
mandondo.
6 Kasi Ŋwaphongo okokuya ɓato ɓaaphɛmbi, alokuye na ikoma sa Tito.
7 Teli nde phɔ ya ɓokomakye phɛ, kasi na phɔ aloimola ndengye eya
mokuya ɓèɛ. Aloimola na phowa ya ɓèɛ ya ikula nvɛnɛ, na ngɔngɔ ya ɓèɛ
phɔ ya maphɔɔ maaɓe malekana, na phowa ya ɓèɛ ya inzambelela. Yango
mɛna nkyisa ya nga ilekyi ɓonɛnɛ.
8 Naeɓe oɓokye mokanda ŋwa ekomelaka nga ŋwa ephɛ ngɔngɔ, sikuli
ɓaa na ngɔngɔ phɔ ya lowɔɔ mɛ. Naokyi ngɔngɔ wa wɛnɛ nga oɓokye
mokanda mɛ ŋwa ephɛkyɛ ngɔngɔ nde phɔ ya ŋwana imbɛlɛ mokuwe.
9 Kasi iŋwaŋwa eye na sepele phɔ nakoma mokanda mamuna. Si sepele
phɔ ya oɓokye naephɛ ngɔngɔ. Nasepele phɔ ya oɓokye waɓaka na
ngɔngɔ phɔ ya lowɔ looɓe lakyela ɓèɛ, emba yango mɛna wamba ɓɔngyɛ
mandondo. Ngɔngɔ ya ɓèɛ yaɓaka nde bowazingaka Ŋwaphongo phɔ
oɓɔngyɛ mandondo. Yango mɛna toloika ekyela ɓoɓe na mokanda mɛ.

10 Phɔ ngɔngɔ ekyeute na ŋwango ŋwa Ŋwaphongo, kyetome moto
iɓɔngya moɓesi momokambe o lobiko; ngɔngɔ ndengye mɛna tolomiime
na yango. Kasi ngɔngɔ ekyeute na maumunya ma mokyisi mumu, kyetome
o iwaa.
11 Kyeka iŋwaŋwa eye mbano ya ngɔngɔ ya ɓèɛ ɓowazinga Ŋwaphongo,
Kyeka ndengye emambye ɓèɛ, kyeka ɓookomiwele ɓèɛ oɓokye tokyele
masumu, kyeka ɓoomɛngyi ɓèɛ na maphɔɔ malekana, kyeka ɓoile ɓèɛ,
kyeka phowa ya ɓèɛ ya ikula nvɛnɛ, kyeka ɓoozingye ɓèɛ ikyela ikyizingye
Ŋwaphongo, kyeka ɓozingye ɓèɛ iphɛ okyesi ɓoɓe etumbu. Oteye na
ndengye isɔ oɓokye toika ɓa na lowɔ i lowɔ lalona.
12 Ɓo na ekomelaka mokanda mamuna, teyaɓaka maphɔɔ ma moto owa
kyela ɓoɓe, naa phɔ ya moto owa kyela ɓèɛ ɓoɓe. Kasi yaɓaka nde phɔ
ya oɓokye oeɓe na ɓolaa o ɓoo pha Ŋwaphongo imiambya sa ɓèɛ phɔ ya
ɓanga.
13 Yango mɛna mobuyise ŋwa ɓèɛ molokuyee. Teeɓe nde ikuya na ikuya,
tokulizwa nkyisa ilekyi ɓoikye na iwɛnɛ Tito na nkyisa phɔ ya ndengye
eyaɓaka ɓèɛ nɛ na ɓolaa.
14 Wa motoma nga oka ɓèɛ naekumisa o ɓoo phɛ. Iŋwaŋwa eye toikyi
mpɛ sɔɔ. Maphɔɔ masɔ mawɔ ɓanga na ɓèɛ, mali phɛlɛ. Ikumisa
saaekumisa ɓanga o ɓoo pha Tito sili sa phɛlɛ mɛ, wakyelama nde ɓomɔ.
15 Yango mɛna phowa yɛ phɔ ya ɓèɛ ekuli leka ɓoikye wa umunya yo
ndengye eya motosa ɓèɛ ɓasɔ na ndengye eyamoyamba ɓèɛ na ɓolaa, na
ɓotosi ɓosɔ.
16 Nasepele phɔ nakokyi iyelemela i maphɔɔ masɔ.

8

Ɓaphalanga ɓaambya ɓèɛ phɔ ya ɓa anosi ɓa Yelusalɛmɛ

1 Ɓande na nga, tozingye oɓokye oeɓe ɓolaa pha kyela Ŋwaphongo phɔ
ya ɓaanosi ɓa Makedoniya.
2 Onte ya mampasi maikye mazwaka ɓèɛ na ɓolaa pha ɓèɛ, kasi ɓaɓaka
na nkyisa nzikye, yango mɛna ɓambyaka ɓaphalanga ɓaikye phɔ ya etoma
ya Ŋwaphongo.
3 Nawɛnɛ na miyo, ɓambya na makokyi ma ɓɛ́ɛ na ileka, makokyi ma
ɓɛ́ɛ nde na phowa ya ɓɛ́ɛ mampenza,
4 Ɓaloɓɔndɛlɛkyɛ, ɓamba wɔ na ɓanga ɓɛkye toɓaphɛ nzela ya iangana
na ɓanga mi lowɔ mɛ, phɔ na ɓɛ́ɛ ɓasungye ɓato ɓa Ŋwaphongo ɓali o
Yuda.
5 Yakyela ɓɛ, yaleka ya umunyaka ɓanga phɔ ya ɓɛ. Ɓataka maambya
phanza na Nkolo Yesu. Emba ɓamba ya mambya na ɓanga mɛ ɓo
wazingaka Ŋwaphongo.
6 Yango mɛna, toongyi na Tito o ɓokye, aya unva etoma elaa eya tataka
yo oka ɓèɛ.
7 Phɔ oli na maphɔɔ masɔ: Ianola, yela ya iwɔɔ, ɓoebi, imambya na
lozingo ɓo waeteya ɓanga, ɓaa nana ngɔlu ikye mi lowɔ lolo.
8 Siephɛ mitindo; kasi ɓo na wɔ na ɓèɛ, na imiambya sa ɓɛbi, na ephɛ
nzela ya iteya laakolo lozingo na ɓɛbi.
9 Phɔ koeɓe ɓolaa pha lokyela Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto; iyo owaɓaka
moto wa ezwele, amibuya moɓola phɔ ya ɓèɛ, phɔ na ɓoɓola phɛ, ɓèɛ
oɓutwe ɓato ɓa ezwele.

10 Yango mɛna na ephɛ maumunya ma nga mi lowɔ mɛ, eɓɔngyi na ɓɛ̀ɛ ilendendala, ɓɛ̀ɛ ɓaɓaka ɓato ɓa oɓoo ɓa izwa maumunya maamana mbula eelekaa, na ikana imakyelela.
11 Kasi uŋwaŋwa eye, unva ikyela etoma mɛ. Oeyunve iyekyela na ndondo yɔnɔyɔ ɓo waekanaka ɓɛ̀ɛ, na makokyi mali na ɓɛ̀ɛ.
12 Phɔ ɓokoambya na ndondo yɔnɔyɔ, Ŋwaphongo kaanole ikaɓo siiambya wɛ kokokana na ili na wɛ, kasi na iteili na wɛ phe.
13 Teli oɓokye nakpe mampasi ma ɓato ɓayɔkɔ nambe ephisa mango, phɔ ɓɛ́ɛ ɓaɓe na ɓolaa, ɓɛ̀ɛ owɛnɛ mpasi, kasi eli nde oɓokye ɓɛ̀ɛ ɓasɔ oɓe nde ndengye yɔnɔyɔ.
14 Uŋwaŋwa eye, oli na mbolo nzikye emba okokyi isunga ɓɛbi ɓaakambi. Phɔ mokɔlɔ ŋwa mokamba ɓɛ̀ɛ, ɓo ɓɛ́ɛ ɓaɓe na mbolo nzikye, na ɓɛ́ɛ ɓamosunga mɛ. Na ndengye mɛna wamokokana.
15 Nde ɓowakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Owa ɔngɔkɔ mbolo nzikye, wa za ɓɛ́ɛ teɓaika ikala na epkele. Ɓaɔngɔkɔ mbolo ndambo, ɓazee nana ɓoikye mɛ.»

Tito na ɓɛbi nɛ

16 Ŋwaphongo akumame phɔ akyesi oɓokye Tito amiambya mi ɓɛ́ɛ ɓokomiambya ɓanga.
17 Tito aanosi yaa moongaka ɓanga, ambakula miambya nde na phowa yɛ mampenza na iyaa oka ɓɛ̀ɛ phɔ ya iya esunga.
18 Tomotome na nwɛbi mosuu, moto mɛ, mangomba masɔ ma ɓaanosi ɓasepele nɛ, phɔ kateya Simo Elaa na ɓolaa.
19 Na phɔ, mangomba masɔ ma ɓaanosi ɓamɔɔlɔkɔ phɔ akyɛ na ɓanga o imbanga sa etoma eya ngɔlu eya lophɛ Ŋwaphongo phɔ ya nkyɛmɔ yɛ na phɔ ya iwɛninya ndondo elaa ya ɓanga.
20 Tokyele na ndengye isɔ oɓokye ɓato sa lowɔlɛ na ɓoɓe na ndengye ekyekyelele ɓanga ɓaphalanga ɓaikye ndengye eye.
21 Tolukye ikyela ɓolaa, teli nde o miyo ma Nkolo kasi na o miyo ma ɓato.
22 Toɓatomi na nwɛbi na ɓanga mosuu, mbala nzikye mi maphɔɔ maamumekye na ɓanga, towɛnɛ oɓokye kamiambya. Iŋwaŋwa eye kakule miambya na koleka phɔ ɓɛ̀ɛ komikambe na ɓolaa.
23 Phɔ ya Tito, iyo ali nwɛbi na nga owa lozingo na owa etoma onte ya ɓɛ̀ɛ; kasi phɔ ya ɓato ɓaɓale ɓayɔkɔ ɓaye nɛ, ɓali ɓatoma ɓa mangomba ma ɓaanosi, ɓambe nakyela phɔ ya nkyɛmɔ ya Yesu klisto.
24 Wɛninya oɓokye koɓazingye phɛlɛ. Phɔ mangomba maaɓaɓatomi, ɓawɛnɛ oɓokye toesambe na phɛlɛ.

9

Isungyi phɔ ya ɓɛbi

1 Tewali ntina phɔ ya oɓokye nakule ekomela phɔ ya lowɔ lokyekyi isungyi sa ɓaanosi ɓa Ŋwaphongo ɓali o Yelusalɛmɛ.
2 Phɔ naeɓe oɓokye, ɓɛ̀ɛ oli na phowa ya iɓasunga, namba na ekumisa o miyo ma ɓato ɓa Makedoniya, ngakye: «Bɛbi ɓa Akaye ɓaunva miɓongya iambya ɓanda mbula elekaa». Yango mɛna ɓato ɓaikye ɓa Makedoniya ɓaɓuto imiambya phɔ ya ndakisa ya ɓɛ̀ɛ.
3 Iŋwaŋwa eye na etomele Tito na ɓɛbi nɛ phɔ itata saa etata ɓanga mi lɔwɔ mɛ, sango saɓa saa phaa; na zingye oɓokye o miɓɔngya ɓowawɔkɔ nga.

4 Ɓo phe, ɓo nga na ɓato ɓa Makedoniya toesi omɔ, toloombi ya ezwa o
miɓɔngyɛ, tomoɓaa na sɔɔ, phɔ toetataka oɓokye ɓɛ̀ɛ waunva miɓɔngya,
kasi sɔɔ eyaka ɓɛ̀ɛ ya moleka.
5 Yango mɛna, nawɛnɛ oɓokye esengyesi oɓokye nawɔ na ɓɛbi ɓaɓana
ɓayee phanza phɔ ya ilɛngyɛlɛ makaɓo ma ɓɛ̀ɛ ɓo wakanaka ɓɛ̀ɛ. Emba ɓo
umbo imilɛngyɛlɛ, yamowɛninya oɓokye ɓɛ̀ɛ koambya na ndondo yɔnɔyɔ
kasi na mandondo maɓale phe.
6 Imunya naino, oɓokye moto okophikye na ɓokyikyi, kanɔkɔ na
ɓokyikyi. Okophikye na ɓoikye kanɔkɔ na ɓoikye.
7 Eɓɔngyi oɓokye moto na moto akaɓe ɓokani yo. Yango saɓa na imiima,
na na ietomisa na ɓokusi. Phɔ Ŋwaphongo kazingye moto okokaɓe na
nkyisa.
8 Ŋwaphongo ali na makokyi ma iephɛ mbolo ndengye na ndengye phɔ
oɓakye nkɔlɔ isɔ na mbolo isengyesi na wɛ phɔ ya isunga ɓitoma ɓisɔ
ɓilaa.
9 Eli ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Motɔ omolaa
kakaɓele ɓaɓola na ɓoikye, ɓolaa phɛ pha mokɔkɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na
ɓoɓɛlɛ.»
10 Eli Ŋwaphongo okophɛ ɓato mumboto ŋwa iphika na ntoma ya izaa.
Amoephɛ na ɓɛ̀ɛ mumboto, aamobuya nwikye phɔ ophɛkyɛ ɓato ɓaayɔkɔ
mɛ.
11 Amoeɓuya ɓato ɓa ezwele, phɔ oɓakye imbɛlɛ sisɔ kokaɓele ɓato;
yango mɛna ɓato ɓaikye ɓamophɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi phɔ ya makaɓo
maaɓaphɛ ɓanga na nkombo ya ɓɛ.
12 Phɔ etoma eya ikaɓela ɓato ɓaakaya, teli nde phɔ ya isunga ɓaanosi
ɓa Ŋwaphongo kasi kyesepelisa na Ŋwaphongo phɔ ɓato ɓaikye ɓamophɛ
mɛlɛsi.
13 Waamokamwa ɓɛ́ɛ na ngambo ya etoma ya ɓɛ̀ɛ, ɓato ɓaikye
ɓamokumisa Ŋwaphongo phɔ ya ɓotosi ɓowɛninya ɓosembo pha ɓɛ̀ɛ o
Simo Elaa ya Klisto, ɓaamokumisa mɛ phɔ ya ngɔlu ekyeɓakaɓele ɓɛ̀ɛ, na
ɓato ɓasuu mbolo ya ɓɛ̀ɛ.
14 Wamowɛnɛ ɓɛ́ɛ ngɔlu eyaephɛ Ŋwaphongo, ɓamoɓɔndɛlɛ phɔ ya ɓɛ̀ɛ
na lozingo losɔ.
15 Tophɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi phɔ ya ikaɓo sa lophɛ yo, silekyi makaɓo
masɔ.

10

Polo kalimbole etoma yɛ ya botoma

1 Inga Polo, nga mampenza naongye na ɓɛ̀ɛ na ndondo elaa nana ɓoɓoto
pha Klisto, kanga okowɔ ɓɛ̀ɛ ɓɛkye: Naɓe moto wa ɓose waɓe nga na ɓɛ̀ɛ
elele yɔnɔyɔ, kasi moto wa nkamba waɓe nga itakye na ɓɛ̀ɛ;
2 Naeɓɔndi; santoma oɓokye nateya nkamba ya nga waamoya nga oka
ɓɛ̀ɛ, phɔ nakane iteya nkamba mɛ na ɓokusi ɓosɔ oka ɓato ɓaumunya
oɓokye inga na ɓengye nde maphɔɔ ma ɓomoto.
3 Phɛlɛ, toli ɓato, kasi toloŋwane na ndengye ya ɓomoto.
4 Biŋwanele biiŋwane na ɓanga tebaika uta na ɓato, kasi eli biŋwanele
bikusi ba Ŋwaphongo, phɔ ya inyangole ɓilele ɓisɔ biimiɓombe ɓanguna.
Tonyangole maumunya maaɓe,
5 na lolɛndɔ losɔ lokatele ɓato ieɓa nzela ya Ŋwaphongo. To kangye
maumunya masɔ phɔ ya oɓokye matosa Klisto.

6 Waalowɛninya ɓɛ̀ɛ oɓokye kolotosa, toli phɛnɛphɛ iphɛ ɓato
ɓateɓalotosa etumbu.
7 Kokyekye nde maphɔɔ mawɛnɛnɛ o iɓanda; ɓo moto mɔnɔmɔ kawɔ
oɓokye ali moto wa Klisto, aeɓe oɓokye na nga nali moto wa Klisto mɛ.
8 Phɔ sikokyi ioka sɔ naɓo namitati, na ɓokonzi pha loophɛ Nkolo,
ɓokonzi ɓoli na ntina ya iekuya kasi ienyangola phe.
9 Sizingye oɓokye na eiyisa na nkanda ya nga.
10 Phɔ kyeka ɓokowɔ ɓɛ̀ɛ: «Nkanda ya Polo kyilozokya o mandondo;
kasi waɓe yo na ɓanga elele yɔnɔyɔ taɓe na ɓokusi, na maphɔɔ mɛ mali
nde phaa.»
11 Kasi moto okowɔ ɓaɓona aeɓe na ɓolaa oɓokye ndengye eekyekomele
nga nkanda na itakye, namokyela nde ɓomɔ wa moɓa nga na ɓɛ̀ɛ elele
yɔnɔyɔ.
12 Phɔ ɓanga etelomimekye na ɓato ɓaayɔkɔ, ɓaamiwɛnɛ oɓokye ɓɛ́ɛ
ɓakoka. Ɓali ɓibubusi, moɓesi ŋwa ɓɛ́ɛ ɓamokpe ndokolo mumekyele,
ɓambe mimeka na ŋwango.
13 Phɔ ya ɓanga, tomitate nde na etoma eya lophɛ Ŋwaphongo.
Etelomitate na lowɔɔ losuu. Etoma eya lophɛ Ŋwaphongo eli ya iyaa na
oka ɓɛ̀ɛ mɛ.
14 To loikyi leka mandelo nde ɓo eɓakyi oɓokye toloikyi yaa oka ɓɛ̀ɛ,
toekomesi nde phɛlɛ ɓato ɓa o ɓoo oka ɓɛ̀ɛ na Simo Elaa ya Yesu Klisto.
15 Yango mɛna, tolomitate na ɓitoma ɓakyela ɓato ɓasuu. Kasi tozingye
nde oɓokye ianola sa ɓɛ̀ɛ sikole, phɔ etoma ya ɓanga onte ya ɓɛ̀ɛ ekole
mɛ, kasi nde o mandelo maalomekyela Ŋwaphongo.
16 Sima, tokokyi ikyɛnimola Simo Elaa o nkyisi ili itakye na ɓɛ̀ɛ, ili naino
saeyoka. Emba etolomitate na etoma eya kyela ɓato ɓasuu.
17 Kasi ɓakoma o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Moto okozingye
imitata, amitate nde na maphɔɔ makyela Nkolo.»
18 Phɔ Ŋwaphongo taanole moto okomitate yo mampenza, kasi nde yo
oko sambe Nkolo.

11

Polo na ɓatoma ɓaɓɔlɛ

1 Naongye na ɓɛ̀ɛ okangakye mandondo, ondɛ nawɔ ndokolo moyeye
(moto wa ŋwaa). Nde phɛlɛ otaa kanga mandondo.
2 Nali na zuwa phɔ ya ɓɛ̀ɛ, nde ɓooli zuwa sa Ŋwaphongo, nakane
iyelongya na molo mɔnɔmɔ, molo mɛ eli Klisto. Na zingye iyeteya o ɓoo
phɛ ndokolo ngɔndɔ oli naino sa eɓaa nzoto ya lele.
3 Kasi koeɓe ndengye eya kosaka nzɔɔ Ewa na malondo mɛ maɓe. Na
ile, imbɛlɛ sisuu Molemba akokyi iya ɓunzinya maumunya ma ɓɛ̀ɛ maalaa
phɔ ɓɛ̀ɛ sakula zinga Klisto na ndondo yɔnɔyɔ.
4 Phɔ ɓo nawɛni oɓokye moto mosuu aesi ya eteya Yesu mosuu okyɛsɛ na
owa eteyaka ɓanga, ɓɛ̀ɛ wa moanola. Koanole Ɓolɔɓɔ ɓokyɛsɛ na Ɓolɔɓɔ
pha zwaka ɓɛ̀ɛ na Simo Elaa ekyɛsɛ na eya eteyaka ɓanga.
5 Naumunya oɓokye ɓato ɓaɓangye ɓɛ̀ɛ oɓokye ɓatoma ɓanɛnɛ,
teɓandekye na ná ekpele yɔnɔyɔ.
6 Na ɓosili na yela ya iwɔ, kasi nali na ɓoeɓi. Mbala nzikye naɓa
naewɛninya phango na maphɔɔ ndengye na ndengye.

7 Waeyimolaka nga Simo Elaa ya Ŋwaphongo, sikaka eonga ekpele. Namiuyaka o ɓoo pha ɓɛ̀ɛ phɔ ɓɛ̀ɛ oɓutwe ɓato ɓanɛnɛ. Ɓaɓona nakyelaka ɓoɓe?
8 Naanolaka iphutama na mangomba ma ɓaanosi ɓa Ŋwaphongo masuu, naɓaka nabikye nde na ɓɛ̀ɛ phɔ ya iesunga.
9 Imbɛlɛ saaɓaka nga oka ɓɛ̀ɛ, sikaka ɓaa ephesi ya moto waɓaka nga na masengyesi, phɔ ɓɛbi ɓautaka o Makedoniya ɓanzelelaka na mbolo isɔ ya sengyelaka na nga. Sikaka zinga iɓaa ephesi ya ɓɛ̀ɛ, náa milowɔ ye. Na moikala iɓaa nde ɓomɔ.
10 Nawɔ na ɓosembo pha Klisto ɓoli onte ya nga ngakye: O nkyisi ya Akaye isɔ, moto na mɔnɔmɔ etaandomya.
11 Na wɔ ɓaɓona phɔ ya'ye? Phɔ oɓokye siezingye? Ŋwaphongo kaeɓe oɓokye na ezingye.
12 Ikyikyele nga na moikala ikyela nde ɓomɔ, phɔ oɓokye ɓatoma ɓa ɓɔlɛ ɓaɓana ɓɛ́ɛ sazwa nzela ya imitata oɓokye ɓakyele etoma nde ɓokyele ɓanga.
13 Ɓato mɛ ɓaɓana ɓali ɓatoma ɓa ɓɔlɛ, ɓaibi, ɓakatele ɓato oɓokye ɓali ɓatoma ɓa Klisto.
14 Kasi teli lowɔ la ikamwa, phɔ Molemba yo mampenza kakate oɓokye ali anzelu owa moo.
15 Tekuli ɓa na lowɔ laikamwa ɓo ɓato ɓaetoma; ɓɛ́ɛ ɓakate oɓokye ɓali ɓato ɓa etoma ɓa Ŋwaphongo owa ɓosembo, o mokɔlɔ ŋwa suka, ɓamozwa etumbu ekokyi na bitoma ɓa ɓɛ.

Mampasi ma Polo o etoma ya ɓotoma

16 Nakule wɔ ngakye: Moto mɔnɔmɔ saumunya oɓokye nga na yeya (nga nali na ŋwaa), kasi ɓokoumunya ɓomɔ, anola oɓokye na yeya phɔ nakute mitata ŋwana ɓokyii mɛ.
17 Ɓo na mitate, siwɔ ɓozingye Ŋwaphongo, kasi ndokolo na yeya.
18 Ɓokomitate ɓato ɓayɔkɔ mi maphɔɔ ma mokyisi, na nga namitata nde ɓomɔ.
19 Ɓɛ̀ɛ ɓato ɓa ɓaakolo malondo, komengyele ianolela ɓato ɓa yeya!
20 Koanole oɓokye ɓɛ́ɛ ɓaebuya ɓaombo ɓa ɓɛ, ɓa eɓɔlɔlɔ mbolo na malondo, ɓa etiyole, ɓaewande o maɓoo.
21 Naokye sɔɔ ya ilowɔ, toloikaka leka ɓokɔɔ phɔ ya ikyela ndengye mɛna! Kasi wa mekye ɓɛbi imitata nawɔ ndokolo na yeya, nakokyi imitata na nga mɛ.
22 Ɓɛ́ɛ ɓali Ɓa-Eɓele? Na nga mɛ! Ɓɛ́ɛ ɓali ɓato ɓa Iisalayɛlɛ? Na nga mɛ! Ɓali ɓana ɓa Abalayama? Na nga mɛ!
23 Ɓali ɓato ɓa etoma ya Klisto? — Namowɔ ndokolo moto owa yeya — Na ɓalekye, nawɛnɛ mpasi o etoma ileka ɓɛ. Nanyɔlɔkɔ mɓala nzikye o bɔlɔkɔ ileka ɓɛ. Ɓato ɓanvandaka na ɓoikye ileka ɓɛ, naɓaka mi makama ma iwaa mbala nzikye ileka ɓɛ.
24 Ɓayuda ɓa nvandaka phimbo mako maato na iɓuwa mbala itano,
25 ɓakonzi ɓa Ɓaloma ɓambinda phimbo mbala iyato, ɓamaa maɓanga mbala yɔnɔyɔ, nazinda na masuwa mbala iyato, nakyela mokɔlɔ moɓimba o maa, na moo na mokɔlɔ.
26 O mambanga ma nga nazwaka makama ndengye na ndengye; makama maa vato na maa masuwa, makama oka ɓaibi, makama oka ɓɛbi na nga Ɓayuda, oka ɓato ɓateɓali Ɓayuda, na oka ɓɛbi na ɓanga ɓa ɓɔlɛ; makama onte ya nkyisi inɛnɛ na o mabokye.

27 Na wɛnɛkyɛ mpasi na bitoma biikusi. Mbala nzikye sikaka lala ebuu.
Na waka na nzala nana phowa ya maa, imbɛlɛ siyɔkɔ siɓaka nɔnɔ na
ekpele ya izaa. Nazangaka na etobu, na nyɔkɔmɔ na ná mpiyɔ.
28 Mampasi masuu malii kasi sii matangye. Maumunya ma nga ma
mokɔlɔ na mokɔlɔ mali phɔ ya ɓaanosi ɓa mangomba masɔ.
29 Moto mɔnɔmɔ ɓo aphɛmbi o nzela ya Ŋwaphongo, na nga na phɛmbɛ
mɛ. Ɓo moto mɔnɔmɔ akaa o isumu, wankyele mpasi ikye o ndondo.
30 Ɓo eɓe oɓokye na mitate, na mitata na ɓokɔɔ pha nga.
31 Ŋwaphongo, ango wa Nkolo wa ɓanga Yesu, ookokumbele ɓato nkɔlɔ
isɔ, kaeɓe oɓokye siikate.
32 Wa ɓaka nga o Damaseke, mokonzi o munɛnɛ wa mokyisi mɛ
yaɓaka Aletasi, mokonzi monɔmɔ aɓaka o se yɛ. Mokonzi mɛ, akyɛkyɛ
mikyɛla ɓatuluku o ɓiɓonga ɓisɔ ɓa mokyisi phɔ ɓa nzakya. Mokyisi mɛ
ŋwalungamaka na ekuka.
33 Kasi ɓaanosi ɓa Ŋwaphongo ɓamba nyɔsa mieluɓa enɛnɛ, ɓamba
ya ntɔkɔlɔ o fɛnɛtɛlɛ eyaɓaka o ekuka, nɔnɔ wa nzuya ɓɛ́ɛ o nze. Nɔnɔ
waalota nga.

12

Polo kamitate na mandɔtɔ mɛ

1 Esengyesi oɓokye na mitate, na ɓoteɓe ɓolaa, kasi nalukye iwɔ
uŋwaŋwa phɔ ya mandɔtɔ na maphɔɔ maanvɛninyaka Nkolo.
2 Naeɓe moklisito mɔnɔmɔ, owa baaka o ikolo, elekaa lɔlɔ mambula
iko mbuka manee, (sieɓe naa abaaka o ikolo phɛlɛ naa yaɓaka ndɔtɔ,
Ŋwaphongo yo mampenza kaeɓe).
3 Phɛlɛ, naeɓe oɓokye Ŋwaphongo akyɛndɛ na moto mɛ o Paladiso.
(Nakule wɔ ngakye, sieɓe naa abaaka o ikolo phɛlɛ naa yaɓaka ndɔtɔ,
Ŋwaphongo yo mampenza kaeɓe).
4 Omɔ aokaka maphɔɔ matemakokyi moto iwɔɔ naa imekola.
5 Phɔ ya moto mɛ namitata, kasi phɔ ya nga, namokyela mawala ma nga
nde o ɓokɔɔ pha nga.
6 Ɓo nazingakyi imiotata nde sikyesi ndokolo moto wa ŋwaa, phɔ nde
nawɔ maphɔɔ; maa phɛlɛ. Kasi nalɛ imitata phɔ siiɓenele oɓokye ɓato
ɓaɓee na maumunya manɛnɛ mi nga koleka maphɔɔ mawɛnɛ ɓɛ́ɛ na
maokye ɓɛ́ɛ phɔ ya nga.
7 Yango mɛna, phɔ nga satonda na mawala mimaphɔ ma nvɛninyaka
Ŋwaphongo, Ŋwaphongo ampɛ ɓolɔsi ɓokusi ndokolo toma ya Molemba
phɔ ya invanda na inkatela phɔ nga satonda na mawala.
8 Naɓɔndɛlɛkyɛ Nkolo mbala iyato phɔ ya oɓokye ambikya na ɓolɔsi mɛ.
9 Kasi yo amba ya ambuyisa yokye: «Ngɔlu ya nga ekokyi na wɛ. Phɔ
mwiya ŋwa nga momiwɛninya oka moto ootoli na ɓokusi». Yango mɛna
nasepele nde imitata na ɓokɔɔ pha nga, phɔ mwiya ŋwa Klisto moɓee mi
nga.
10 Yango mɛna nasepele ɓokɔɔ pha nga, ɓo ɓantosi, ɓo na kambi, ɓo
ɓanyɔkɔsi na ɓo ɓanvɛninye mpasi phɔ ya Klisto. Phɔ imbɛlɛ sili nga na
ɓokɔɔ, eli nde sango sili nga na ɓokusi.

Iila sa Polo phɔ ya ingomba sa Ɓakoliti

11 Nawɔ ndokolo na yeya, kasi eli ɓɛ̀ɛ ɓato ɓazingye ɓomɔ. Phɔ
esengyelakyi oɓokye ɓɛ̀ɛ onzambelele. Phɔ na ɓo sili na ntina, ɓato
ɓaɓangye ɓɛ̀ɛ ɓatoma ɓanɛnɛ teɓaandekye.

12 Bilembo biwɛninya oɓokye nali owakolo toma ɓakyelamaka onte
ya ɓèɛ, ɓèɛ koeɓe ɓowaɓaka nga nakangye motema mi maphɔɔ masɔ,
koeɓe na ɓilekyesako ndengye na ndengye ɓa wɛninyaka mwiya ŋwa
Ɲwaphongo.
13 Ekpele'ye eyakyela nga o mangomba masuu eteyaika nga kyela oka
ɓèɛ? Naeɓe nde lowɔ lonɔlɔ, oɓokye sika anola oɓokye onzeya. Indimbisa
na ɓoɓe pha ekyela nga.
14 Eye ya moɓa mbala ya nga eya iyato iyaa oka ɓèɛ, na mbala mɛ esi
anole oɓokye na zee ntoma ya ɓèɛ, nalukye nde ɓèɛ kasi ntoma ya ɓèɛ
phe. Eli nde ɓoli ɓana na ɓaɓoti ɓa ɓɛ. Teli ɓana ɓaazeya ɓaɓoti kasi eli
nde ɓaɓoti ɓaazeya ɓana.
15 Phɔ ya nga, namoɓa na nkyisa ya ibungya isɔ ili na nga, na imibungya
nga mampenza phɔ ya ɓèɛ. Ɓo nga na ezingye na ɓoikye ɓaɓona, ɓèɛ wa
munzinga ɓontee?
16 Wa moanola oɓokye sikaka ɓaa ephesi phɔ ya ɓèɛ. Kasi ɓato ɓamowɔ
oɓokye, nga Polo moto moɓe, na yaekpela ɓaphalanga na ɓɔɔlɛ.
17 Onte ya ɓato ɓatomaka nga oka ɓèɛ, moto nza owa toma nga oɓokye
ayaekosa phɔ ankpele ɓaphalanga?
18 Natomaka Tito na nwɛbi mɔnɔmɔ okoeɓe ɓèɛ oɓokye ɓayee oka ɓèɛ.
Emba Tito aya ekosa phɔ aekpele ɓaphalanga? Ɓanga nɛ toloika ɓaa na
maumunya ndengye yɔnɔyɔ?
19 Tee nɔnɔ uŋwaŋwa eye, ɓèɛ koumunya oɓokye nalukye nzela ya
imilongya o ɓoo pha ɓèɛ? Teli ɓomɔ! Towɔ nde o ɓoo pha Naphongo
ɓozingye Klisto. Ɓande na nga, nambe wɔ na ɓèɛ maphɔɔ masɔ mamana,
phɔ tozingye iyesunga phɔ oɓokye okole o nzela ya Ɲwaphongo.
20 Naile oɓokye imɓɛlɛ sa mokoma nga oka ɓèɛ, naya ezwa na mozalesi
ŋwa moɓa sa nsunga naa ŋwaka nga sa esunga mɛ. Naile oɓokye tɔkɔ na
zuwa, yɔɔ na iwelana, itolana, iyɔnɔ, mawala na ikyɛmikyela moɓulu iɓe
onte ya ɓèɛ.
21 Naile oɓokye imbɛlɛ samokula nga yaa oka ɓèɛ, Ɲwaphongo wa
nga sa mpɛ sɔɔ o ɓoo pha ɓèɛ, emba na motonda na ngɔngɔ phɔ ya
ɓato ɓakyeleka masumu kalakala, teɓambe nalɛ ikyela maphɔɔ maa sɔɔ,
ɓondumba na maphɔɔ maɓe ndengye na ndengye makyelaka ɓɛ.

13

Lowɔɔ laa suka

1 Eye ya moɓa mbala ya nga eya iyato ya iyaa oka ɓèɛ. Ɓo wakoma ɓɛ́ɛ
o buku pha Miɓeko oɓokye: «Ɓatene ɓolombe ɓookyi manzoka maɓale
naa maato makyɛɛ munɔkɔ mɔnɔmɔ.»
2 Nali na lowɔɔ lɔnɔlɔ la iwɔlɛ ɓato ɓakyeleka masumu na ɓèɛ ɓasɔ mɛ.
Naunva ewɔlɛ lowɔɔ mɛ imbɛlɛ saɓaka nga oka ɓèɛ mbala eya iɓale, na
uŋwaŋwa eye ɓoli nga itakye, nakule ɓutolela lowɔɔ mɛ ngakye: Mbala
eya sima wamoya nga oka ɓèɛ, esiokye na moto mɔnɔmɔ ngɔngɔ.
3 Phɔ kozingye naeteya oɓokye Klisto kawɔ o munɔkɔ ŋwa nga,
walowɛnɛ. Iyo tali na ɓokɔɔ oka ɓèɛ, kasi kateya ɓokusi phɛ onte ya ɓèɛ.
4 Nde phɛlɛ, azangaka ɓokusi imɓɛlɛ sa moɓakaka ɓɛ́ɛ o ikolo sa ekulusu,
kasi uŋwaŋwa eye ali na ɓomɔɔ phɔ ya nwiya ŋwa Ɲwaphongo. Na ɓanga
tozangyi ɓokusi ndengye eyazangaka Klisto, kasi wamowɛnɛ oɓokye toli
na ɓomɔɔ ɓoli nɛ, phɔ mwiya ŋwa Ɲwaphongo ŋwa ɓanda ikyela na
ɓanga onte ya ɓèɛ.

5 Omimekye ɓèɛ mampenza ɓooli onte ya ianola. Omimekye! Tooeɓe
oɓokye Yesu Klisto ali onte ya ɓèɛ? Wanaka imimeka mɛ siloekpenele.
6 Kasi naumunya oɓokye wa moeɓa oɓokye imimeka mɛ tesiikyi
loekpenela.
7 To ɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo oɓokye ɓèɛ sakyela nɔnɔ ɓoɓe ɓɔnɔɓɔ, tololi
na phowa ya imilongya, kasi tozingye oɓokye ɓèɛ okyele ɓolaa, na ɓo
ɓanga toloikyi longa.
8 Phɔ tolokokyi itɛmɛlɛ ɓosembo pha Ŋwaphongo, kasi tosengyesi nde
ikyela ili phɛlɛ.
9 Tokumbe imbɛlɛ sili ɓanga na ɓokɔɔ emba ɓèɛ na ɓokusi o nzela ya
Ŋwaphongo. Lowɔ looɓɔndɛlɛ ɓanga Ŋwaphongo loli oɓokye ɓèɛ oɓe
ɓato ɓalaa mpenza.
10 Yango mɛna, naekomesi ɓaɓona o ɓoo pha nga iyaa oka ɓèɛ, phɔ
waamoya nga oka ɓèɛ, nga saya ephɛ etumbu na ɓokonzi pha mpɛ Nkolo,
ɓokonzi mɛ ɓoli na ntina ya itomba ingomba sa ɓèɛ, kasi phɔ ya isiɔtɔ
phe.
11 Kasi uŋwaŋwa eye ɓande na nga, oikala na ɓolaa. Luka ikyela ɓolaa,
kuyinyaka ɓèɛ na ɓèɛ, ookanaka onte ya ɓèɛ, ɓaa na ná ɓose. Emba
Ŋwaphongo owa lozingo na owa ɓose amoɓa na ɓèɛ.
12 Oɓeyinya, ombe na yambana. Ɓaanosi ɓa Ŋwaphongo ɓali wawa
ɓaelɔngɔsi.
13 Lɛ oɓokye ngɔlu ya Nkolo Yesu Klisto, lozingo la Ŋwaphongo, na
isungyi sa Ɓolɔɓɔ Ɓosantu iɓee na ɓèɛ ɓasɔ.

Mokanda ŋwa Polo oka
Ɓagalatia
Maphɔɔ ma etatele

Polo atomelaka Bagalatia mokanda ŋwa ngɔngɔ mumu imbɛlɛ saakyɛkyɛ yo o imbanga sɛɛ sa iyato. Phɔ waakoma yo o Efeze (Bitoma 19.1), aokaka oɓokye Bagalatia ɓaanole mateya ma ɓato ɓasuu ɓaayakaka oka ɓɛ̀ɛ emba ɓawɔkɔ ɓɛ́ɛ kyɛ: Esengyesi oɓokye ɓaanosi ɓa nkyisi iinsuu ɓatosa na ɓɛ̀ɛ miɓeko ma Ɓayuda ma imiɓɛlɛ. Phɔ ya itutola ɓaande nɛ o nzela ya Simo Elaa, Polo amba ya phɛɛ maumunya mɛ na bitee biato.

Bitee mɛ bili ɓoɓo:

- Bagalatia 1-2: Polo aimosi ɓato ɓa Galatia maphɔɔ mawɛnɛkyɛ yo mampenza. Kamiphambe na etoma yɛ ya ɓotoma, kateya oɓokye eli Nkolo moto owamophɛkyɛ ephesi mɛna
- Bagalatia 3-4: Polo akyekyi maphɔɔ maakomama o buku pha Ŋwaphongo wa Sangola eekasi, yo kye Miɓeko ma Ɓayuda temaika bikya ɓato. Moto akokyi ibika nde ɓo aanosi Yesu Klisto
- Bagalatia 5-6: O mbomela, Polo kaongye na Bagalatia oɓokye ɓa lɛɛ Bolɔɓɔ pha Ŋwaphongo ɓotambwisa ɓomɔɔ pha ɓɛ, pho Bolɔɓɔ kaphɛ moto maumunya maanyakune, na koleka maumunya ma lozingo

Mokonda mumu moongye na ɓaanosi ɓasɔ oɓokye ɓaokye maloɓa mama emba ɓamaanole, oɓokye ɓamane o ɓoombo pha ndengye esɔ.

Iɓeya

1 Nga Polo, owabutwa toma. Teyaika ɓombuya ɓato, naa sika ɓobutwa na moto. Kasi na ɓobutwa nde na Yesu Klisto na Tata Ŋwaphongo owa mokundola onte ya ɓawe.

2 Inga na ɓɛbi ɓaali na nga wawa, toekomele ɓɛ̀ɛ mangomba mali o Galati.

3 Ngɔlu na ɓose pha Ango wa banga Ŋwaphongo na Nkolo Yesu Klisto iɓee na ɓɛ̀ɛ.

4 Iyo owamiambya phɔ ya masumu ma ɓanga, phɔ ya oɓokye alomanya o mokyisi mumu mooɓe, ɓo waazingaka Ŋwaphongo, oli Ango wa ɓanga.

5 Nkyɛmɔ iɓe nɛ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ. Amɛ.

Simo Elaa eli nde yɔnɔyɔ

6 Ŋwaphongo aebanga pho ya Klisto; nambe taakamwa na ɓonzanga ɓomokuɓolesi na ɓɛ̀ɛ lokukyi, phɔ ya ikyɛ ɓenga Simo Elaa esuu.

7 Teli na phɔ ya oɓokye Simo esuu eli, kasi wali nde ɓato ɓaambya mobulu onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓambe na zinga iɔtɔ Simo Elaa ya Klisto.

8 Kasi ɓo moto mɔnɔmɔ, eɓe ɓanga naa anzelu mɔnɔmɔ owa ikolo, aeyimosi Simo Elaa eekyɛsɛ na eya eyimola ɓanga, alakame na bobe!

9 Tounva lowɔ na ɓɛ̀ɛ, emba nakule ewɔlɛ lango uŋwaŋwa eye, ngakye: Ɓo moto aeyimosi Simo Elaa eekyɛsɛ na eyaanola ɓɛ̀ɛ, alakame na bobe!

10 Uŋwaŋwa eye, kyelukye iwo obokye nalukye ɓolaa oka ɓato ndee oka Ŋwaphongo? Nalukye nde oɓokye ɓato ɓansambe? Ɓo nataakyi ɓa nde oɓokye ɓato ɓansambe, nde sikuli ɓa moto wa etoma wa Klisto.

Ndengye eyabutwa Polo toma

11 Ɓande, phɔ nawɔ na ɓɛ̀ɛ ngakye: Simo Elaa eya eyaeimola nga, teli
ya ɓato.
12 Phɔ simba na ezwa na moto, sika naeyekola na moto. Kasi yanvɛninya
nde Yesu Klisto.
13 Phɔ waoka ɓawɔ na moɓesi ŋwa nga ŋwa phanza onte ya miɓeko ma
Ɓayuda: Na kabu eya ɓaka na nga nanyɔkɔlɔ ingomba sa Ŋwaphongo na
waɓaka nga nalukye isɔɔtɔ.
14 Naɓaka nakole o miɓeko ma Ɓayuda, nalekaka ɓɛbi ɓaikye ɓa yoo na
nga na ɓa ɓosoo pha nga, phɔ nazingaka na ɓoikye ɓonkɔkɔ pha ɓatata.
15 Kasi, Ŋwaphongo owanzɔlɔ tata ibu sa mama, ambanga na ngɔlu yɛ.
16 Anvɛninya Ŋwana wɛ phɔ ya oɓokye nakyɛmimola Simo ye onte ya
ɓapakano. Mina wamɔ, sikula luka izwa mateya ma ɓato,
17 naa ikyɛndɛ o Yelusalɛmɛ oka ɓaɓaka ɓatoma o ɓoo pha nga.
Nakyɛkyɛ o Arabi, sima namba ya butwa o Damaseke.
18 Emba, sima ya mbula iyato, namba yakyɛ o Yelusalɛmɛ phɔ ya ieɓana
na Petelo, namba kyela nɛ nkɔlɔ iko mbuka itano.
19 Sika wɛnɛ na toma mosuu, kasi nde Zake, ŋwana nyango na Nkolo.
20 Maphɔɔ maekomele nga mama, namawɔ o ɓoo pha Ŋwaphongo, teli
ɓɔlɛ.
21 Sima, namba ya kyɛndɛ o manyɛtɛ ma Siri na Silisi.
22 Kasi teɓaikaka nzeɓa o Mangomba ma Klisto mali o manyɛtɛ ma Yuda.
23 Kasi ɓaokaka ɓawɔ oɓokye: «Moto owaɓaka kalonyɔkɔlɔ phanza,
abuto kaimole maphɔɔ ma ianola Klisto maɓaka yo kaɔtɔ phanza.»
24 Emba Mangomba mɛ makumolaka Ŋwaphongo phɔ ya nga.

2

Iokana sa ɓatoma o Yelusalɛmɛ

1 Ɓoɓɛlɛ, o sima ya mbula iko mbuka ine, namba kula yakyɛndɛ o
Yelusalɛmɛ, nga na Ɓalanaɓasi. Nakyɛndɛkyɛ na ná Tito.
2 Nakyɛndɛkyɛ phɔ Ŋwaphongo anvɛninyaka oɓokye nakyɛndɛ omɔ.
Emba namɓa ɓaimola Simo Elaa eya imiolaka nga onte ya ɓapakano.
Naeyimolaka na ɓato ɓalɔɓɔ ɓɛ́ɛ kumola, oɓokye etoma esɔ ekyekyele
nga yango sakyɛndɛ pha.
3 Kasi nwɛbi na nga Tito, na ɓo ali Moela, teɓaika motomisa oɓokye
amiɓɛlɛ.
4 Nde ya ɓaka nde phɔ ya ɓɛbi ɓaɓɔlɛ, ɓaminyɔsaka na malondo oɓokye
ɓaya nɔngɔ ɓookokyelele ɓanga ɓosɔmi pha ɓanga, ɓoute na Yesu Klisto,
phɔ ɓakule lobuya o ɓoomɓo.
5 Oka ɓato ɓaaɓana, toloika miuya, nɔnɔ phɔ ya ŋwana imbɛlɛ, phɔ ya
oɓokye phɛlɛ ya Simo Elaa eɓe nde yango phɔ ya ɓɛ̀ɛ.
6 Kasi phɔ lokyekyi ɓato ɓanɛnɛ — ɓo waɓaka ɓɛ, te wali na tina:
Ŋwaphongo takyekye maɓoo ma ɓato — ɓato mɛ teɓaika na ntomisa
ekpele esuu.
7 Kasi ɓawɛnɛkyɛ nde oɓokye iimola Simo Elaa oka ɓato ɓali sa miɓɛlɛ,
yaɓaka etoma eya mpɛ ɓɛ, ɓooli eyaka Petelo oka ɓato ɓamiɓɛlɛ.
8 Phɔ moto owakyelaka onte ya Petelo phɔ ya ikyɛ teya oka ɓato
ɓaamiɓɛlɛ, akyela nɛ onte ya nga phɔ ya ɓato ɓaateɓaika miɓɛlɛ (pakano).
9 Emba, Zake, Petelo na Yoane ɓawɛnɛ ndokolo ntɔndɔ o ingomba,
okoeɓe ɓɛ́ɛ ngɔlu eyampɛ Ŋwaphongo, ɓalophɛkyɛ maɓɔkɔ, na nga na
Ɓalanaɓasi, phɔ ya iwɛninya oɓokye toli elele yɔnɔyɔ. Tookanaka oɓokye

ɓanga tokyɛndɛ mbale eli ɓato ɓate ɓaika miɓɛlɛ, ɓɛ́ɛ mbale eli ɓato ɓaamiɓɛlɛ.
10 Ɓaongaka na ɓanga nde oɓokye toumunyakye ɓaɓola, lowɔɔ laakyela nga na ɓolaa.

Polo kaoya Petelo o Antioshe

11 Kasi wakyɛndɛ Petelo o Antioshe, namba ya mooya o miyo ma ɓato, phɔ aminyɔsaka o lowɔɔ loɓe.
12 Mɛna ɓato ɓatomaka Zake saɓoyakakye, aɓaka kaze yo na ɓapakano. Kasi, sima ya iya sa ɓɛ, abuto ilota na ikyɛmiɓa imambale, phɔ ya ilota ɓato ɓaamiɓɛlɛ.
13 Emba Ɓayuda ɓaayɔkɔ butwaka ikyela ɓokokyele yo, eɓe na Ɓalanaɓasi yo mampenza abutwaka nɛ ikyela ɓomɔ mɛ.
14 Kasi waawɛnɛ nga oɓokye teɓaatambule o molɔngɔ ɓokowɔ phɛlɛ ya Simo Elaa, namba wɔ na Petelo o ɓoo pha ɓato ɓasɔ, ngakye: «Ɓo wɛ oli Moyuda, kobikye ya moɓesi ŋwa ɓapakano, kasi ŋwa Ɓayuda phe, wamba tomisa ɓapakano iɓaa ya Ɓayuda ndengye'ye?»

Ɓayuda na ɓate ɓali Ɓayuda ɓabikyi phɔ ya ianola Klisto

15 Ɓanga, toɓotama Ɓayuda, tololi ɓato ɓa masumu ndokolo ɓapakano ɓaɓa.
16 Kasi toeɓe na ɓolaa oɓokye moto tabutwe moto wa ɓosembo phɔ ya bitoma ɓa miɓeko, kasi nde phɔ ya ianola sɛ oka Yesu Klisto. Toanola na ɓanga Yesu Klisto mɛ, phɔ ya oɓokye toɓe ɓato ɓa ɓosembo na ianola Klisto emba phɔ ya bitoma ɓa miɓeko phe. Phɔ na bitoma ɓa miɓeko, moto etabutwe moto wa ɓosembo.
17 Kasi ɓo na ɓolukakye ibutwa ɓato ɓa ɓosembo onte ya Klisto, ɓalozwaka ɓato ɓa masumu na ɓanga mɛ, kyelukye iwɔ oɓokye Klisto ali moto wa etoma wa isumu? Teli ɓomɔ!
18 Ɓo nakuli ɓɔngya maphɔɔ ma miɓeko maɔtɔkɔ nga, mɛna nga mampenza nakule mibuya mosemosi wa miɓeko.
19 Phɔ nga, nawa nde na moɓeko phɔ ya oɓokye naɓe na ɓomɔɔ phɔ ya Ŋwaphongo. Na Klisto, nali moto oɓakyi ɓɛ́ɛ o ekulusu.
20 Nali na ɓomɔɔ, kasi tekuli ɓa nga, eli Klisto oli na ɓomɔɔ onte ya nga. Phɔ ɓomɔɔ ɓooli na nga uŋwaŋwa eye, nali na phango phɔ ya ianola Ŋwana wa Ŋwaphongo, yo owa nzinga na owa miambya phɔ ya nga.
21 Siibuya ngɔlu ya Ŋwaphongo sa ntina, phɔ ɓo na moɓeko tozwe ɓosembo, ka mɛna Klisto amba waa nde ɓowela.

3

Moto kabikye na moɓeko ndee na ianola

1 Oo ɓato ɓa Galati bibubusi! Oelɔkyi nza? O miyo ma ɓɛ̀ɛ, ɓaeteyaka Yesu Klisto owaɓakaka ɓɛ́ɛ o ekulusu.
2 Onzimole mi lowɔɔ lolo: Eli phɔ ya ikyelela miɓeko wamba zwa Ɓolɔɓɔ, ndee phɔ waoka Simo Elaa?
3 Ɓɛ̀ɛ oli bibubusi mi lowɔɔ lolo? Ɓɛ̀ɛ ɓaatatakyi phanza na Ɓolɔɓɔ, uŋwaŋwa eye, eli na nzoto kombe luka iɓomela?
4 Okyesi maphɔɔ manɛnɛ maikye nde ɓokyelela? Emba ɓo embi kula ɓa nde ɓokyelela!
5 Moto owaephɛ Ɓolɔɓɔ, na owakyela bilekyesako onte ya ɓɛ̀ɛ, kaikyele nde phɔ kokumole miɓeko ndee phɔ waoka Simo Elaa?
6 Phɔ Abalayama aɓaka na ianola oka Ŋwaphongo, emba yango mɛna yakyela oɓokye ɓamotangye ndokolo moto wa ɓosembo.

7 Yango mɛna, oloeɓe oɓokye: Eli ɓaanosi ɓali ɓana ɓa Abalayama.
8 Na o Buku, Ŋwaphongo awɔ oɓokye amobuya ɓapakano ɓato ɓa
ɓosembo na ianola, amba na imola Abalayama phanza Simo mɛ Elaa eye:
«Maɓota masɔ mamozwa ɓolaa phɔ ya wɛ.»
9 Yango mɛna, ɓato ɓali ɓaanosi ɓazwe ɓolaa ɓɛ́ɛ na moanosi Abal-
ayama.
10 Phɔ ɓakyelesi ɓa miɓeko, ɓali ɓɛ́ɛ ɓasɔ o se ya ilakyema. Phɔ
wakomama oɓokye: «Moto munsɔ owamoɓa sakumola miɓeko misɔ
miakomama o buku pha Miɓeko, alakyelame na ɓoɓe.»
11 Phɔ eli nde phɛlɛ oɓokye na miɓeko, moto etabutwe moto wa ɓosembo
o miyo ma Ŋwaphongo. Phɔ moto ooli na ɓosembo phɔ ya ianola,
amobika.
12 Miɓeko na Ianola teɓatambule ndengye yɔnɔyɔ. Phɔ ya ɓomɔ, moto
owamokokya ikyiongye moɓeko mɛ, amobika phɔ ya ŋwango.
13 Klisto aphuta phɔ ya ilomanya o bilakyi ɓa moɓeko, wabutwa yo
mampenza ilakyi phɔ ya ɓanga. Phɔ wakomama ɓoɓo: «Moto munsɔ
oingye ɓɛ́ɛ o mwete, alakyelame na ɓoɓe.»
14 Wakyelama ɓaɓona phɔ ɓolaa pha Abalayama ɓokomele na ɓapakano
na nzela ya Yesu Klisto. Emba na ɓomɔ, tozwe, na ianola, Ɓɔlɔɓɔ, ekpele
eya lolakyela ɓɛ.

Klisto, ŋwakolo mumboto ŋwa Abalayama

15 Ɓɛbi, tokyekye ɓokokyele ɓato ɓa mokyisi. Ɓo nkyisi iɓale ikyesi
sangola, moto na mɔnɔmɔ takokyi ieyɔtɔ na iebuya ndengye esuu.
16 Eli nde ɓomɔ, mambunu Ŋwaphongo amaikyelaka Abalayama
mumboto nwɛ. Taika wɔ oɓokye: «Na mboto yɛ», ndokolo kawɔ na ɓato
ɓaikye. Kasi «na muboto ŋwa wɛ», eli nde phɔ ya moto monɔmɔ: Emba
moto mɛ eli Klisto.
17 Emba kyeka maumunya ma nga: Sangola eyaika kyela ɓɛ́ɛ na ɓolaa
phanza, yakyelama na Ŋwaphongo. Moɓeko, ŋwango ŋwaya bipha
mikama mine mbuka maato o sima, temokokyi iɔtɔ ilaka mɛ phɔ mɛna
nde wabuye mbunu ya Ŋwaphongo nde pha.
18 Phɔ nde ɓo na moɓeko ɓambe zwa ilaka, mɛna tekuli ɓa na mbunu.
Nzuka, eli nde na nzela ya mbunu, Abalayama azwa ngɔlu ya Ŋwaphongo.
19 Emba, moɓeko moya kyela ye? Moyamiɓakya phɔ ya iwɛninya itiyo
sa miɓeko, wamotaɓa ɓɛ́ɛ ɓaziya iya sa mumboto ŋwaikyela ɓɛ́ɛ mbunu.
Ŋwaphongo aphɛkyɛ Moɓeko nwɛ na nzela ya ɓanze oka Mose, owa ɓaka
tima onte yɛ na ɓato.
20 Nzuka tima mɛ tali moto wa moto mɔnɔmɔ. Emba Ŋwaphongo ali
nde yo mɔnɔmɔ.

Ntina ya moɓeko

21 Kyelukye iwɔ oɓokye moɓeko mokyɛsɛ na mambunu ma
Ŋwaphongo? Teli ɓomɔ. Phɔ ɓo moɓeko ŋwaphɛmɛkyɛ, ɓo ŋwaɓaka na
mwiya ŋwa iphɛ ɓomɔɔ, emba ibutwa moto wa ɓosembo nde wautakyi
nde phɛlɛ na moɓeko.
22 Kasi buku pha Ŋwaphongo ɓoloteya oɓokye masumu maakya ɓato
ɓasɔ, phɔ ya oɓokye na nzela ya ianola Yusu Klisto, mbunu ekokyisame
phɔ ya ɓaanosi.
23 O ɓoo pha iya sa ianola, toɓaka o bɔlɔkɔ ya moɓeko, naɓoziyakye
oɓokye ianola simiwɛninya.
24 Yango mɛna, moɓeko ŋwaɓaka mɔɔkɔsi wa ɓanga, wataɓa ɓanga
toziya Klisto, phɔ ya oɓokye tobutwe ɓato ɓa ɓosembo na ianola.

25 Kasi sima ya iya sa ianola, tolokuli ɓa o se ya mɔɔkɔsi mɔna.
26 Phɔ na nzela ya ianola Yesu Klisto, ɓɛ́ɛ ɓasɔ oli ɓana ɓa Ŋwaphongo.
27 Ɛɛ, ɓɛ̀ɛ ɓasɔ ɓazwaka ɓatisimo onte ya Klisto, olati Klisto.
28 Tewakuli ɓa naa Moyuda, naa Moela. Tewakuli ɓa naa moombo, naa sɔmi. Tewakuli ɓa lele na ŋwaŋwasi. Phɔ ɓɛ̀ɛ ɓasɔ, oli nde moto mɔnɔmɔ onte ya Yesu Klisto.
29 Emba ɓoli ɓato ɓa Klisto, mɛna eli nde oɓokye oli mboto ya Abalayama, oli mandomi mɛ ɓo waimokyela Ŋwaphongo mbunu.

4

Ɓaklisto teɓakuli ɓa ɓaombo ɓa moɓeko

1 Eye eli maumunya ma nga: Oli wango oɓokye ŋwana owa sɔmi ali ŋwana, takyɛsɛ na moombo na ŋwana ndambo, iyo ali kolo ya maphɔɔ masɔ.
2 Kasi ali o se ya ɓato ɓaamoɓanza na okokambe maphɔɔ mɛ nɔnɔ mokɔlɔ ŋwa meka ango.
3 Na ɓanga, nde ɓomɔ, wataka ɓa ɓanga ɓana, toɓaka ɓaombo ose ya phɛmbɔ ya mokyisi.
4 Kasi, wakoka sina imbɛlɛ, Ŋwaphongo amba ya toma Ŋwana wɛ, aɓotama na ŋwaŋwasi, ambi ɓa na o se ya miɓeko.
5 Ŋwaphongo amotomaka phɔ ya iyikola ɓaɓaka o se ya miɓeko, phɔ ya oɓokye tobutwe ɓana ɓɛ.
6 Nde phɛlɛ, oli ɓana ɓɛ: Ŋwaphongo atoma Ɓolɔɓɔ pha Ŋwana wɛ o mandondo ma ɓanga, Ɓolɔɓɔ mɛ ɓoaŋwane oɓokye: «Aba, Tata!»
7 Tokuli ɓa moombo, kasi ŋwana. Emba oli wɛ ŋwana, okuli ɓa na sɔmi onte ya Ŋwaphongo.

Polo amiokyi ngɔngɔ phɔ ya ɓato ɓa Galati

8 Phanza, waɓaka ɓɛ̀ɛ saeɓa Ŋwaphongo, waɓaka ɓaombo ɓa manzambe, ɓateɓali maakolo manzambe.
9 Kasi uŋwaŋwa eye ɓoeɓi ɓɛ̀ɛ Ŋwaphongo, na ɓoeyebi Ŋwaphongo, ndengye kombe kula zinga ikyɛ butwa ɓaombo ɓa phɛmɓɔ ya phaa ite ili ntina ya mokyisi mumu?
10 Ɓɛ̀ɛ kokumole nkɔlɔ, makombe, mambɛlɛ na mambula!
11 Ompɛ ɓɔɔɓɔ phɔ etoma eyakyela nga onte ya ɓɛ, nakuma nde ɓokumela!
12 Ɓande, na eɓɔndi, kyela ɓokokyele nga, phɔ na nga nabutwa ndokolo ɓɛ̀ɛ. Toika nkyela na lowɔ lɔnɔlɔ looɓe.
13 Koeɓe na ɓolaa, yaɓa waaɓaka nga na ɓolɔsi, phɔ ya mbala eya etatele, naeteyaka Simo Elaa.
14 Emba, na ɓo phɔ ya ɓolɔsi pha nzoto ya nga, toika nvɛnɛ pha naa toika nzoka empi. Kasi wanzambanga ndokolo anzelu wa Ŋwaphongo, ndokolo Klisto Yesu.
15 Nkyisa yaɓaka na ɓɛ̀ɛ ili bi? Nga ka nali nzoka ya ɓɛ: Ɓo wakokaka, nde wa miphɛngɔlɔkɔ miyo ma ɓɛ̀ɛ phɔ ya imampɛ.
16 Emba uŋwaŋwa eye, nabuto mbomi ya ɓɛ̀ɛ phɔ naewɔlɛ ɓosembo?
17 Imiɓanza simiɓanza na ɓɛ́ɛ ɓɛ̀ɛ sasina, teli saakolo imɓanza. Ɓazingye nde oɓokye ɓaeɓalola na nga phɔ omiɓanza na ɓɛ.
18 Ekpele elekyi ɓolaa, eli imiwɛnɛ oɓokye ɓamiɓanza na ɓɛ́ɛ sakolo imiɓanza imbɛlɛ sisɔ, emba yango saɓa nde waɓe nga onte ya ɓɛ̀ɛ.

19 Ɓana ɓanga, onte ya minyɔkɔ, nakule eeɓota, nɔnɔ wamokuta Klisto
onte ya ɓèɛ.
20 O! Nazingaka iɓaa phɛnɛphɛ na ɓèɛ imbɛlɛ sisi phɔ ya izwa mowɔsi
molongoɓa, phɔ sieɓe ndengye ekokyi nga ikyela phɔ ya ɓèɛ.

Ŋwana wa Sala na ŋwana wa Agala

21 Inzimole, ɓèɛ ɓazingye iɓaa o se ya miɓeko, ɓèɛ tookye ikyiwɔ mina
miɓeko?
22 Wakomama ɓoɓo, phɔ oɓokye Abalayama aɓotaka ɓana ɓaɓale:
Mɔnɔmɔ na ŋwasi moombo, omoyɔkɔ na ŋwasi owa sɔmi.
23 Kasi ŋwana owaka ŋwasi moombo, aɓotamaka ɓokoɓotame ŋwana
munsɔ, emba ŋwana wa ŋwasi owa sɔmi, aɓotamaka phɔ ya ikokya
mbunu ya Ŋwaphongo.
24 Maphɔɔ mamana mali maɓombami mazindo: Ɓasi ɓaɓana ɓali,
sangola iɓale. Mɔnɔmɔ, okoye o ngomba ya Sinayi, kaɓote phɔ ya ɓoombo:
Eli Agala.
25 Phɔ ngomba ya Sinayi eli o Arabi. Emba Agala akokaa na Yelusalɛmɛ
eya lɔlɔ phɔ ali moombo yo na ɓana ɓɛ.
26 Kasi Yelusalɛmɛ eya ikolo eli sɔmi, emba yango eli nyango wa ɓanga.
27 Phɔ wakomama ɓoɓo:
«Iwɛ komba, otowaɓotaka, kumba!
Iwɛ otowaika eɓa ɓolɔsi pha iɓota, lika nyangye ya nkyisa,
phɔ ŋwasi owa engyibinya ɓɛ́ɛ ali na ɓana ɓaikye
koleka ŋwasi oli na moloo.»
28 Emba ɓèɛ, ɓɛbi, nde ɓoli Izake, oli ɓana ɓaaɓotama o mbunu ya
Ŋwaphongo.
29 Kasi, nde ɓo wanyɔkɔlɔkɔ ŋwana owa ɓotamaka ɓokobotame ŋwana
munsɔ owa ɓotamaka na Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo, wakuli ɓa nde ɓomɔ
uŋwaŋwa eye.
30 Emba buku pha Ŋwaphongo ɓowɔ ɓo? Winya ŋwasi owa moombo
na ŋwana wɛ, phɔ tewakokyi oɓokye ŋwana wa ŋwasi moombo akaɓe
ilaka yo na ŋwana wa ŋwasi owa sɔmi.
31 Yango mɛna, ɓɛbi, teloli ɓana ɓa ŋwasi owa moombo, kasi ɓana ɓa
ŋwasi owa sɔmi.

5

Klisto kalophɛ ɓosɔmi

1 Klisto alokandola nde phɔ tozwe phakolo ɓosɔmi. Ophila na ɓolaa, ɓèɛ
samilɛ ikula ɓutwela ɓoombo.
2 Kyeka, nga Polo, naewɔlɛ ngakye: Ɓo ɓèɛ omiɓɛsi, yaakyela Klisto phɔ
ya ɓèɛ eteikule ɓa na ntina.
3 Nambe nakula wɔ na ɓèɛ mbala yɔnɔyɔ oɓokye moto munsɔ
okomiɓɛlɛ, asengyesi na ikyelela moɓeko ɓo kowɔ ŋwango.
4 Ɓo kokyele ɓosembo phɔ ya miɓeko, okaɓwa na Klisto, ozangyi ngɔlu.
5 Ɓo na ɓanga, tolemele oɓokye Ŋwaphongo alobuya ɓato ɓa ɓosembo
phɔ toanola. Eli mbunu ekyeziya ɓanga na mwiya ŋwa Ɓolɔɓɔ.
6 Phɔ, phɔ ya moto oli onte ya Yesu Klisto, eɓe imiɓɛlɛ, eɓe iɓa samiɓɛlɛ,
teili na ntina. Kasi eli na ntina, eli nde ianola simiwɛninya na lozingo.
7 Wakyilinganaka na ɓolaa. Moto oeziɓesi nzela na oekatesi ianola
maphɔɔ maɓosembo nza?
8 Ikatela sisi tesikyi uta na okoeɓangye.

9 Ŋwana munɔ ŋwa mapa mokyikyi onte ya falini, moulole falini esɔ!
10 Phɔ ya nga, nali na ianola oka ɓɛ́ɛ onte ya Nkolo oɓokye otoɓengye
nzela esuu. Kasi moto okoamba mobulu onte ya ɓɛ̀ɛ, na ɓo aɓe nza,
Ŋwaphongo amophɛ etumbu.
11 Ɓande, ɓo na nga, ɓo nakule teya imiɓɛlɛ, phɔ ya'ye nanyɔkɔmɔ? Na
ɓomɔ, ekulusu ya klisto tekuli ɓa iɓaku!
12 Ɓato ɓanyɔsa mobulu onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓambe nde kyɛ mitena ɓompele
pha ɓɛ.

Bitoma ba Nzoto na mbuma ya Ɓolɔɓɔ

13 Ɓɛɓi, ɓɛ̀ɛ waɓangamaka oɓokye ozwe ɓosɔmi. Kasi ɓosɔmi mɛ
phango saephɛ nzela ya iɓenga phowa ya nzoto! Kasi na lozingo
omiambya, o sungane onte ya ɓɛ̀ɛ.
14 Phɔ miɓeko misɔ mikokyisame nde onte ya iloɓa sɔnɔsɔ sisi:
«Wamozinga mobuɓa na wɛ ɓokomizingye wa mampenza».
15 Kasi, ɓo ɓɛ̀ɛ kotwane ya manyama, kombe na zaana ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ, kyeɓa:
Wamiɔtɔ ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ.
16 Inzokye: Tambula na Ɓolɔɓɔ emba otokyele maphɔɔ maetomisa
phowa ya nzoto.
17 Phɔ nzoto na ma phowa mɛ, matɛmɛlɛ Ɓolɔɓɔ, emba Ɓolɔɓɔ katɛmɛlɛ
nɛɛ nzoto. Onte ya ɓɛ̀ɛ, wali eɓasi, yango mɛna sakyela ɓo kozingye ɓɛ̀ɛ.
18 Kasi ɓo okambemi na Ɓolɔɓɔ, ɓɛ̀ɛ tokuli ɓa o se ya miɓeko.
19 Bitoma bia nzoto uŋwaŋwa eye biwɛnɛ na ɓolaa: Ekoɓo, maphɔɔ ma
sɔkɔtɔ, ɓondumba,
20 isambela bikyeko, ɓonganga, iyinana, iɓa saokana, zuwa, itɔmbɔ,
iwelana, ika miko, ikaɓwana,
21 imengyela, ilanga malɛku, nganga ya iza na maphɔɔ ndengye na
ndengye maula na mango. Ɓakyesi ɓa maphɔɔ mɛ, naekyebisa ɓo waunva
eekyebisa phanza nga, eteɓakome o Ɓokonzi pha Ŋwaphongo.
22 Kasi kyeka mbuma ya Ɓolɔɓɔ: Lozingo, nkyisa, ɓose, iuya mɔɔ,
motema ɓolaa, izinga ɓato, ianola,
23 iɓa na ɓoɓoto, imizila. Maphɔɔ masɔ mama, moɓeko tamakatele.
24 Ɓato ɓasɔ ɓaka Klisto, ɓaɓakya nzoto na maphowa ma yango maaɓe
masɔ o ekulusu.
25 Ɓo tobikye na Ɓolɔɓɔ, tolɛɛ Ɓolɔɓɔ mɛ alokambe.

Moɓeko ŋwa Klisto

26 Ɓanga saɓa ɓato ɓa mawala: Ɓanga satumonela onte ya ɓanga, ɓanga
samengyelana onte ya ɓanga.

6

Nyanyinyana biphesi ba ɓɛ̀ɛ

1 Ɓande, ɓo mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ akyesi ɓoɓe, eli nde ɓɛ̀ɛ, ɓali na Ɓolɔɓɔ,
ɓakokyi imoteya na mɔɔ. Nde kokyeɓe na wɛ: Na wɛ tokokyi imekama
mɛ?
2 Nyanyinyana biphesi onte ya ɓɛ̀ɛ. Na ɓomɔ, kokokya moɓeko ŋwa
Klisto.
3 Phɔ, ɓo moto kamikpe na kaa, nzuka ali nde pha, yo mampenza
kamikosa.
4 Kasi moto na moto akyekye etoma yɛ. Emba, ɓo awɛni oɓokye etoma
mɛ eli ya kaa, yamoɓa nde phɔ yɛ, kasi teli phɔ ya ɓaayɔkɔ.
5 Phɔ moto na moto amophila ephesi yɛ mampenza.

6 Moto okoteya ɓɛ̀ɛ Iloɓa sa Ŋwaphongo, akaɓe na moto okomoteya
mbolo yɛ isɔ iinda.
7 Ɓɛ̀ɛ samɛngyɛ: Teɓaalangye mi Ŋwaphongo. Phɔ iphikyi moto,
amoinɔkɔ.
8 Moto okophikye phɔ ya nzoto yɛ mampenza, amunɔkɔ ikyi ɓote nzoto:
Iwaa. Kasi moto okophike phɔ ya Ɓolɔɓɔ amunɔkɔ ikyi ɓote Ɓolɔɓɔ:
Ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
9 Ɓanga saphɛmbɛ na ikyela ɓolaa. Phɔ, o imbɛlɛ mɛ, ɓo tololɛ phe,
tomunɔkɔ mbuma ya ɓalaa.
10 Yango mɛna, imbɛlɛ ɓotaaɓaa sango, tokyele ɓolaa na ɓato ɓasɔ,
konza na ɓɛbi na ɓanga onte ya ianola.

Maphɔɔ maa isɔkya

11 Kyeka nkoma inɛnɛ iye: Naekomele yango na maɓɔkɔ ma nga
mampenza!
12 Ɓato ɓaazinga imiebinya ɓokolo moto na maphɔɔ ma nzoto, kyeka
ɓɛ́ɛ ɓaɓana ɓato ɓaetomisa imiɓɛlɛ. Phowa ya ɓɛ́ɛ yɔnɔyɔ eli nde ya iɓa
sanyɔkɔmɔ phɔ ya ekulusu ya Klisto.
13 Phɔ, ɓɛ́ɛ ɓamiɓɛlɛ, teɓakumole moɓeko. Kasi ɓazingye nde oɓokye
ɓɛ̀ɛ omiɓɛlɛ phɔ ɓamiphambe na imiɓɛlɛ sa ɓɛ.
14 Phɔ ya nga, sili na lowɔɔ losuu la imiphamba ɓo teeɓe nde ekulusu
ya Nkolo ya ɓanga Yesu Klisto. Na ekulusu mɛ, mokyisi moɓakyemi phɔ
ya nga, na nga naɓakyemi o ekulusu phɔ ya mokyisi.
15 Imiɓɛlɛ na iɓaa samiɓɛlɛ, tewali na ntina. Ka lowɔɔ la ntina eli nde
ibutwa moto oomunyakune.
16 Phɔ ya ɓaamikambe na moɓeko mumu, ɓose na ngɔngɔ iɓe mi ɓɛ, na
mi Isalayɛlɛ sa Ŋwaphongo.
17 Tata uŋwaŋwa eye, moto sakula ntungyisa. Phɔ nga, nali na bilembo
bia Yesu o nzoto ya nga.
18 Ɓɛbi, lɛ oɓokye ngɔlu ya Nkolo ya ɓanga Yesu Klisto eɓe na ɓɛ̀ɛ. Amɛ.

Mokanda ŋwa Polo oka Ɓaefese

Maphɔɔ ma etatele

Polo akomaka mokanda mumu imbɛlɛ saɓaka yo o bɔlɔkɔ o Loma. Efese yaɓaka mokyisi mɔnɔmɔ ŋwa ntina koleka o nkysisi isɔ ya Azi minɛrɛ. Polo akomaka mokanda mɛ na phɔ ya Mangomba ma nkyisi isɔ ya mambale.

O etee eye ntuɓo, lowɔɔ lonɛnɛ eli «sekyele ya Ŋwaphongo.» Ŋwaphongo akokya ŋwango nwɛ ŋwa izasa Klisto mokonzi nde mɔnɔmɔ wa bikpele bisɔ biakyela yo o ikolo na o se (1.10). Yango mɛna atata iyamba ɓato ɓasɔ, eɓe Ɓayuda na ɓate ɓali Ɓayuda phɔ ya iɓabuya mokyisi nde mɔnɔmɔ moli nde nwɛ mampemza.

O etee eya iɓale, Polo kaongye na ɓaanosi ɓaɓe nde moto mɔnɔmɔ ndengye elongoɓa wango na ɓomɔɔ pha ɓɛ́ɛ ɓoonyakune na iyangana sa ɓɛ́ɛ na Yesu Klisto.

Phɔ ya iwɛninya ndengye ya iyangana sa ɓaanosi ɓo wabutwa sango nde mokyisi mɔnɔmɔ ŋwa Ŋwaphongo, Polo akpa bite ɓaato:

- Ingomba sili ndokolo nzoto, Klisto ali ndokolo moto ŋwa sango.
- Ingomba sili ndokolo ingambi, Klisto ali ndokolo iɓanga siphile ingambi sisɔ.
- Ingomba sili ndokolo ŋwasi wa Klisto.

Na ɓomɔ wateya oɓokye ɓaanosi ɓasengyesi aangana na Nkolo wa ɓɛ.

Maphɔɔ mali o mokanda mumu

Baefese 1.1-2: Maloɓa ma etatele
Baefese 1.3–3.21: Yesu Klisto na Ingomba
Baefese 4.1–6.20: Ɓomɔɔ ɓonyakune o iyangana na Klisto
Baefese 6.21-24: Ndɔngɔlɔ

Iɓeya

1 Nga Polo, ooli toma wa Yesu Klisto na phowa ya Ŋwaphongo. Naekomele ɓɛ́ɛ ɓasantu ɓa Efese ɓaanole Yesu Klisto.
2 Lɛ oɓokye ngɔlu na ɓose pha Ango wa ɓanga Ŋwaphongo na Nkolo Yesu Klisto iɓe na ɓɛ!

Ngɔlu eteli na suka

3 Topambole Ŋwaphongo, Ango wa Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto!
Yo owalopambola onte ya Klisto, na mapambosi masɔ ma molimo maute o ikolo.
4 Mɛna mokyisi sa ɓokyelamakye,
Ŋwaphongo alozinga amba na loɔlɔ onte ya Klisto oɓokye toɓe ɓasantu na sa mooya o miyo mɛ.
5 Awangaka phanza oɓokye tobutwe ɓana ɓɛ́ɛ na nzela ya Yesu Klisto.
Mɛna ɓowazingaka phowa elaa yɛ,
6 phɔ tokumisa nkyɛmɔ yɛ,
na ngɔlu eya lotonza nɛ onte ya Ŋwana wɛ wa lozingo.
7 Onte yɛ, toikoo na nzela ya malongo mɛ.
Onte yɛ, Ŋwaphongo alimbise ɓoɓee pha ɓanga,
ilongoɓana na ngɔlu yɛ ete eli na suka,
8 eya lotonza nɛ na zebi sisɔ na ná malondo.
9 Aloteya iɓombami ya phowa yɛ,

ilongoɓana na phowa yɛ elaa ɓo wa wangaka yo onte ya Klisto.
10 Ŋwango moli oɓokye wakoka sina imbɛlɛ mɛ:
Ŋwaphongo amoangyinya maphɔɔ masɔ maali o ikolo na mali o se phɔ
Klisto aɓe mokonzi nde mɔnɔmɔ.
11 Onte yɛ mɛ, ɓanga tozwa iyalo sa ɓanga
phɔ Ŋwaphongo aloɔlɔ minyabipha ilongoɓana na ŋwango nwɛ okokyele
isɔ ɓoozingyi phowa yɛ.
12 Phɔ ɓanga toɓe o ikumo sa nkyɛmɔ yɛ ɓanga
ɓalemelaka oka Klisto phanza.
13 Onte yɛ mɛ, waoka iloɓa sa phɛlɛ, Simo Elaa ekyeebikya.
Onte yɛ mɛ, waanola, emba ɓamba ekyela elembetele ya Ɓolɔɓɔ phalakye-
laka yo minyabipha.
14 Ɓolɔɓɔ mɛ eli ndanga ya ilaka samozwa ɓanga oka Ŋwaphongo.
Tomozwa ilaka mɛ sisɔ wamokandolama ɓanga o ɓoombo, emba
tomowɛnɛ nkyɛmɔ yɛ, tomba na mokumola.

Losambo la Polo oka Ŋwaphongo

15 Yango mɛna, na nga mɛ, waaoka nga ianola sa ɓɛ́ɛ oka Nkolo Yesu na
lozingo la ɓɛ́ɛ phɔ ya ɓasantu ɓasɔ,
16 silɛ iphɛ mɛlɛsi phɔ ya ɓɛ, naetangye moto na moto o maɓɔndɛli ma
nga.
17 Phɔ ya oɓokye Ŋwaphongo wa Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto, Tata owa
nkyɛmɔ, aephɛ zebi saamoeteya na saamokyela oɓokye omoeɓe phɛlɛ na
ɓalaa.
18 Naɓɔndɛlɛ oɓokye awɛninya saa miyo ma mandondo ma ɓɛ́ɛ phɔ oeɓe
molemo ye moephɛ mbela yɛ, yango eli ɓonɛnɛ pha nkyɛmɔ ya ilaka sɛ
sikaɓele yo ɓasantu.
19 Naɓɔndɛlɛ na oɓokye oeɓe phɛmbɔ iinkusi ya Ŋwaphongo phɔ ya
ɓanga ɓaanola, kokokana na mwiya ŋwa ɓokusi pha phɛmbɔ yɛ.
20 Aikyela isɔ o etoma onte ya Klisto, waamokundola yo onte ya ɓawe
na waamozasa yo o ɓoloo phɛ o ikolo,
21 Klisto ali o ikolo sa Mwiya musɔ, Ɓokonzi ɓosɔ, Phɛmbo isɔ na
Ɓonkolo ɓosɔ, ali na o ikolo sa mankombo masɔ maali, eɓe o mokyisi
mumu, eɓe na o mokyisi ŋwaamoya.
22 Ɛɛ, Ŋwaphongo akyela isɔ o se ya makolo ma Klisto, amba na mokyela
o ikolo sa isɔ, amɔɔlɔ iɓaa ndokolo moto ŋwa Ingomba.
23 Ingomba eli nzoto ya Klisto, onte ya sango Klisto ali muuwosi, onte ya
Klisto Ŋwaphongo ali muuwosi.

2

Ɓomɔɔ o nte ya Klisto

1 Phanza ɓɛ́ɛ waɓaka ɓawe phɔ ya mabunga na masumu ma ɓɛ.
2 Waɓaka kobikye o masumu kokokana na manzambe ma mokyisi
mumu. Waɓaka kokumole mokonzi ŋwa ɓokonzi pha phɛmbɔ iili o
mipɛpɛ. Mokonzi mɛ eli ɓolɔɓɔ ɓoɓe ɓookyele uŋwaŋwa eye o mandondo
ma ɓana ɓaatɔmbɛlɛ Ŋwaphongo.
3 Na ɓanga toɓaka o molɔngyɛlɛ ŋwa ɓato ɓaɓana mɛ, wamiambyaka
ɓanga o phowa ya ɓanga ya ɓonzoto. Toɓaka tokyele phowa ya ɓonzoto na
ya maumunya maaɓe, emba tokokaka na etumbu ya Ŋwaphongo ndokolo
ɓato ɓasɔ.
4 Kasi Ŋwaphongo na ngɔngɔ yɛ iikye, phɔ ya lozingo lɛ lonɛnɛ laa
lozinga nɛ,

5 eɓe na wawaka ɓanga o mabunga ma ɓanga, alophɛ ɓomɔɔ na Klisto.
Nde phɛlɛ, ɓɛ́ɛ wabika na ngɔlu ya Ŋwaphongo.
6 Emba molɔngɔ na Klisto, alokundola, amba na lozasa o ikolo, onte ya
Yesu Klisto.
7 Oɓokye ateya o bileko biamoya ɓonɛnɛ pha ngɔlu yɛ na nzela ya ɓolaa
phɛ phɔ ya ɓanga onte ya Yesu Klisto.
8 Phɔ na ngɔlu yɛ, ɓɛ́ɛ obikyi na nzela ya ianola. Ka teli lowɔ la ɓɛ, mɛna
eli nde ikaɓo sa Ŋwaphongo.
9 Sango tesiute na bitoma, oɓokye moto amiphambe na sango.
10 Phɔ toli bikyelamo ɓa Ŋwaphongo, alokyela onte ya Klisto Yesu phɔ
tokokya bitoma bilaa ɓaloɓɔngyisela yo phanza.

Ɓasɔ toanga onte ya Yesu

11 Yango mɛna, nde koumunya ɓo waɓaka ɓɛ́ɛ phanza ɓapakano o
ɓonzoto. Ɓaaɓɛlɛ ɓɛ̀ɛ, nde phɔ ya phota eya mikyela ɓɛ̀ɛ o nzoto na
maɓɔkɔ ma ɓato, ɓaeɓangye ngbɔtu.
12 Imbɛlɛ mɛ, toikaka eɓa Klisto, toikaka ɓa ɓato ɓa makokyi ŋwa
Isalayɛlɛ, waɓaka ɓabutu, mbunu eyaikaka Ŋwaphongo onte ya sangola
na ɓato ɓɛ, teyaɓaka phɔ ya ɓɛ. Toikaka ɓa na molemo, toeɓaka na
Ŋwaphongo o mokyisi.
13 Kasi uŋwaŋwa eye, onte ya Klisto Yesu, ɓɛ́ɛ ɓaaɓaka phanza itakye,
obuto phɛnɛphɛ phɔ ya malongo ma Klisto.
14 Phɔ, eli yo owa loyelela ɓose. Ɓayuda na ɓateɓali Ɓayuda aɓabuye
moto mɔnɔmɔ. Waambya yo ɓomɔɔ phɛ o ekulusu, Klisto auosi ekuka ya
loino eyaɓaka kyeɓakabinya.
15 Waamanya yo moɓeko na mitindo na milɔngɔ ma ŋwango, aluka
ibuya ɓato ɓaɓale moto mɔnɔmɔ oomunyakune onte yɛ mampenza. Yango
mɛna aambya ɓose.
16 Waawa yo o ekulusu, Klisto aangyinye Ɓayuda na ɓateɓali Ɓayuda,
aɓabuye moto mɔnɔmɔ, emba amba ɓaɓɔngya na Ŋwaphongo. Na nzela
ya ekulusu, aɓomi loino.
17 Aesi yaimola Simo Elaa ya ɓose oka ɓɛ́ɛ ɓaɓaka itakye na ɓaɓaka
phɛnɛphɛ.
18 Phɔ na nzela ya Klisto, Ɓayuda na ɓateɓali Ɓayuda, ozwe ɓanga
Ɓolɔɓɔ nde ɓonɔɓɔ, tozwe nzela ya inyɔlɔ oka Tata.
19 Yango mɛna, tokuli ɓa ɓabutu naa ɓato ɓaalekane. Kasi oli na ɓasantu
ɓɛ́ɛ ɓasɔ nde ɓato ɓa lombo, ɓato ɓa ingambi sa Ŋwaphongo.
20 Ingambi saatongama o ikolo sa ɓatoma na ɓaimosi. Emba Yesu Klisto
yo mampenza ali ntɔndɔ ya moloo.
21 Eli nde o ikolo sa Klisto Yesu, ingambi sisɔ sitongame, simbe na baa
phɔ ya ibutwa tempelo esantu onte ya Nkolo.
22 Molɔngɔ nɛ, onyɔsi na ɓɛ́ɛ mɛ o itongama elele yɔnɔyɔ, phɔ ya ibutwa
ingambi sa Ŋwaphongo na nzela ya Ɓolɔɓɔ.

3

Polo, moto wa iɓombami sa Klisto

1 Yango mɛna, phɔ ya ɓɛ́ɛ ɓapakano, nga Polo, nali moto wa bɔlɔkɔ wa
Klisto Yesu.
2 Ɓo waokaka ɓɛ́ɛ ndengye eya mpɛ Ŋwaphongo etoma phɔ ya ɓɛ̀ɛ, na
ngɔlu eya nzokyela yo,
3 ndengye eya nvɛninya yo iɓombami sɛ, ɓo wa ekomelaka nga phanza
na ɓokuwe.

4 Waatangye ɓɛ́ɛ mokanda ŋwa nga, okokyi iwɛnɛ oɓokye, nali na
malondo o iɓombami sa Klisto.
5 Iɓombami mɛ, taika simola ɓayoo ɓayɔkɔ na ɓana ɓa ɓato ɓo
siwɛninye yo uŋwaŋwa eye oka ɓatoma ɓasantu ɓɛ́ɛ na oka ɓaimosi na
nzela ya Ɓolɔɓɔ.
6 Iɓombami mɛ sili ɓoɓo: Ɓapakano ɓabuto na ɓɛ̀ɛ ɓakabi ilaka, ɓanyɔsi
na ɓɛ́ɛ o nzoto mɛ, ɓabuto o mbunu onte ya Klisto Yesu na nzela ya Simo
Elaa.
7 Nabutwa moto wa etoma ya yango ikokana na ikaɓo sa ngɔlu ya
Ŋwaphongo eya mpɛ yo ikokana na bitoma bia mwiya nwɛ.
8 Nga, oli moto olekyi ɓokyikyi onte ya ɓasantu ɓasɔ, nazwa ngɔlu ya
iimola ɓapakano ezwele ya Klisto etekokyi moto ieɓa na ilimbola.
9 Na ya iwɛninya o saa ɓozwakye pha iɓombami saɓomba Ŋwaphongo
minyabipha, yo mokyesi wa maphɔɔ masɔ.
10 Phɔ ya oɓokye tata uŋwaŋwa eye, Ɓakonzi na Ɓaangyesi ɓali o ikolo
owo, ɓaeɓe na nzela ya Ingomba oɓokye zebi sa Ŋwaphongo kasiteya na
ndengye nzikye,
11 ikokana na ŋwango ŋwa kokya yo o bileko onte ya Yesu Klisto oli
Nkolo wa ɓanga.
12 Onte yɛ mɛ, phɔ ya ianola sɛ, towɔ salota moto, tozwe nzela ya isusinya
ooli Ŋwaphongo na ɓosɔmi ɓosɔ.
13 Naongye na ɓɛ̀ɛ mɛ, ɓɛ̀ɛ saphɛmbɛ phɔ ya minyɔkɔ miikusi miokye
nga phɔ ya ɓɛ̀ɛ, miili nkyɛmɔ ya ɓɛ̀ɛ.

Iyeɓa lozingo la Klisto

14 Yango mɛna nakusame na maɓɔngɔ o ɓoo pha Tata,
15 maɓota masɔ mali o ikolo na o se, matangye nkombo yɛ.
16 Phɔ ya oɓokye aephɛ ikokana na ezwele ya nkyɛmɔ yɛ, aetonza na
mwiya, na Ɓolɔɓɔ phɛ, phɔ ya oɓokye moto wa ɓɛ́ɛ owa motema akute,
17 emba Klisto aya zala o mandondo ma ɓɛ̀ɛ na nzela ya ianola, onte ya
lozingo, onyɔsa nkanga, ophikame na ɓokusi.
18 Phɔ ya oɓokye ozwe ɓokusi pha isɔsɔlɔ, ɓɛ̀ɛ na ɓasantu ɓasɔ, ɓonɛnɛ,
phaanda, ngomba na ɓozindo,
19 na iyeɓa lozingo la Klisto lolekye ɓoebi ɓosɔ, phɔ ya oɓokye
Ŋwaphongo aetonza na itondi sisɔ.
20 Ali na mwiya mokyele onte ya ɓanga koleka ikokyi ɓanga oonga na
iumunya, mokyele etoma onte ya ɓanga.
21 Nkyɛmɔ iɓee nɛ onte ya Ingomba na onte ya Klisto Yesu, phɔ ya ɓayoo
ɓasɔ, ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ. Amɛ.

4

Nzoto ya Klisto ili nde yɔnɔyɔ

1 Yango mɛna, nga ooli moto wa bɔlɔkɔ onte ya Nkolo, naelenza oɓokye
moɓesi ŋwa ɓɛ́ɛ molongoɓane phɛlɛ na mbela eya eɓanga ɓɛ̀ɛ.
2 Na imiuya sisɔ na ná ɓonyilɛ, na ikanga motema, limbisanaka ɓɛ́ɛ na
ɓɛ́ɛ onte ya lozingo.
3 Luka na ɓokusi iɓanza iyangana sa Ɓolɔɓɔ saa eyangyinya na nzela ya
ɓose phɛ.
4 Na nzela ya ɓose, nzoto ili yɔnɔyɔ, Ɓolɔɓɔ ɓɔnɔɓɔ. Nde ɓomɔ, mbela
eya eɓanga ɓɛ̀ɛ eli nde o molemo mɔnɔmɔ,
5 Nkolo mɔnɔmɔ, ianola sɔnɔsɔ, iɓatisa sɔnɔsɔ,

6 Ŋwaphongo mɔnɔmɔ, yo Ango wa ɓato ɓasɔ, ali o ikolo sa ɓasɔ, o
bilele bisɔ na o maphɔɔ masɔ.
7 Kasi mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓanga azwa ngɔlu ikokana na ikaɓo
samophɛ Klisto.
8 Yango mɛna kawɔ oɓokye:
«Wa baa yo o ikolo, aakya ɓato o bɔlɔkɔ,
akaɓela ɓato makaɓo.»
9 «Aba!» Kyelukye iwɔ ɓo? Kyelukye iwɔ oɓokye, yambo ya iba, Klisto
ataka uta naino nɔnɔ o se ya manyɛtɛ.
10 Moto oouti, ekuli ɓa nde yo moto obaa o ikolo owo phɔ ya oɓokye
atonza na munse na ikolo na ɓolaa phɛ.
11 Emba eli yo mampenza owa phɛ nde phɛlɛ ɓakyi ikaɓo sa iɓa ɓatoma,
ɓayɔkɔ ɓaimosi, ɓayɔkɔ ɓaimosi ɓa simo Elaa, kasi na ɓayɔkɔ mɛ ɓaɓanze
ɓa mangomba na ɓateye.
12 Na makaɓo mamana, Klisto aluka iphɛ ɓasantu makokyi phɔ ɓakokya
etoma ya ɓɛ́ɛ na phɔ ɓatongye nzoto ya Klisto.
13 Nɔnɔ oɓokye ɓanga ɓasɔ tokome o ianola nde sɔnɔsɔ na ɓoeɓakye
Ŋwana wa Ŋwaphongo. Na ɓomɔ, ɓanga ɓasɔ tomokola, tomobutwa
ɓaphomba, emba tomokokana na motɛsi ŋwa itondi sa Klisto.
14 Phɔ ya oɓokye ɓanga sakula ɓa ya ɓana ɓakyikyi ɓakyɛmikyɛ ɓokyɛlɛ.
Mateya ma ndengye na ndengye etemaalogbɔlɔ. Eteloɓengye ɓato ɓa
malondo maaɓe ɓateya maphɔɔ ma ɓɔɔlɛ.
15 Kasi ɓo towɔ phɛlɛ onte ya lozingo, tomokola o maphɔɔ masɔ ikokana
na Klisto, yo ooli moto.
16 Emba nɛ binango bisɔ ɓa nzoto ɓaangana. Mantonga maikye
maangyinya nzoto, emba wakyele enango yɔnɔyɔ na yɔnɔyɔ etoma ya
yango, nzoto kyikole, kyimbe na mitonga yango mampenza onte ya
lozingo.

Ɓomɔɔ ɓonyakune onte ya Klisto

17 Yango mɛna, kyeka ikyiwɔ nga na ikyianole nga onte ya Nkolo:
Moɓesi ŋwa ɓɛ́ɛ sakula ɓa ndokolo ɓapakano ɓaaɓengye malondo ma ɓɛ́ɛ
matemali na ntina.
18 Maumunya ma ɓɛ́ɛ mali ma enzɔmbi, ɓali ɓabutu o ɓomɔɔ pha
Ŋwaphongo phɔ ya iɓa saeɓa sili na ɓɛ́ɛ na phɔ ya ntema nkusi ya ɓɛ.
19 Na iɓa sakula oka sa ɓɛ, ɓamiambye o ɓondumba, phɔ ya ikyela
maphɔɔ masɔ maa sɔkɔtɔ na nganga.
20 Kasi phɔ ya ɓɛ̀ɛ, teli ɓomɔ ɓo waeteyaka ɓɛ́ɛ Klisto,
21 ɓo eeni ɓaa nde yo owaokaka ɓɛ̀ɛ ɓawɔ, ɓo ɓaeteyaka nde phɔ yɛ,
ikokana na phɛlɛ eli onte ya Yesu,
22 osengyesi ilɛ moɓesi ŋwa ɓɛ̀ɛ mookasi, omimanya na moto owa
phanza okomiɔtɔ na maphowa maaɓe ma ɓɔɔlɛ.
23 Osengyesi imibuya ɓato ɓaanyakune na imiɓongola malondo ma ɓɛ́ɛ
na nzela ya Ɓolɔɓɔ.
24 Emba obutwe ɓato ɓaanyakune, ɓakyelama na ndengye ya
Ŋwaphongo onte ya ɓosembo na ɓosantu ɓoute na phɛlɛ.
25 Yango mɛna, olɛ ɓɔɔlɛ. Moto na moto awɔ phɛlɛ na nwɛɓi nɛ, phɔ toli
nde binango bia nzoto yɔnɔyɔ.
26 Ɓo oɓe na yɔɔ, sakyela masumu. Yɔɔ ya wɛ yango sakoma nɔnɔ
wamokyɛ milangya bunya.
27 Saphɛ Zabulu nzela.

28 Moto owaɓaka kaiɓe, alɛ iiɓa, aanole iwɛnɛ ɓolɔsi pha ikyela etoma
na maɓɔkɔ mɛ, phɔ ya izwa mbolo yaikaɓa na moto ookayee.
29 Iloɓa sɔnɔsɔ siiɓe sango satɔkɔlɔ o nɔkɔ ya ɓèɛ, kasi ɓo wani ɓa lowɔɔ
la iwɔ, eɓe lowɔɔ lolaa, lokokyi ikuya na ná iyelela ɓato ɓalookye ngɔlu.
30 Saphɛ Ɓolɔɓɔ ɓosantu pha Ŋwaphongo ngɔngɔ, phaekyela nɛ
elembetele phɔ ya mokɔlɔ ŋwa ikandolama.
31 Maphɔɔ masɔ maaɓe, itɔmbɔ, yɔɔ, nzangaa, bitoo, isɔ maina imane
onte ya ɓèɛ, na lolengye losɔ la kabu.
32 Ɓa na ɓolaa onte ya ɓèɛ, oɓe na motema ŋwa ngɔngɔ, limbisana onte
ya ɓèɛ ɓo waelimbisa Ŋwaphongo onte ya Klisto.

5

Ibika onte ya moo

1 Yango mɛna, butwa ɓamekosi ɓa Ŋwaphongo ya ɓana ɓa lozingo.
2 Ɓa na lozingo, ɓo wa ezinga Klisto mɛ, amiambya yo mampenza oka
Ŋwaphongo phɔ ya ɓanga, iɓonza na mbeka ya malasi ma solo mpimbo.
3 Ɓondumba, sɔkɔtɔ na ɓo ya ndengye'ye, nganga, teikokyi itangyema
onte ya ɓɛ́ɛ ɓookokyi wango iɓa oka ɓasantu.
4 Tewaɓɔngyi na ɓɛ́ɛ oɓokye owɔ maloɓa maakusi, ma ɓobubusi na
manzeya imbe. Kasi eɓɔngyi na ɓɛ́ɛ nde iwɔ maphɔɔ maiphɛ Ŋwaphongo
mɛlɛsi.
5 Phɔ, eɓa na ɓolaa oɓokye, ndumba munsɔ na moto wa sɔkɔtɔ, na moto
wa nganga, ali moto okokumole bikyeko. Etazwe ilaka o ɓokonzi pha Klisto
na Ŋwaphongo.
6 Moto saekatela na maphɔɔ matemali na tina. Phɔ, eli masɔ mamana
maɓangye yɔ ya Ŋwaphongo mi ɓaate ɓamokumole.
7 Yango mɛna, ɓɛ́ɛ saɓa na ɓèɛ mbale.
8 Phɔ phanza, waɓaka o enzɔmbi. Uŋwaŋwa eye, oli moo onte ya Nkolo.
Ɓa ya ɓana ɓa moo.
9 Phɔ mbuma ya moo ɓaiɓangye: Ɓolaa, ɓosembo, phɛlɛ,
10 isɔsɔlɔ maphɔɔ maasambe Nkolo,
11 iɓa saangana o bitoma ɓa ɓato ɓa enzɔmbi bitebili na tina, kasi iibilɛɛ.
12 Maphɔɔ makyele ɓato mɛ mi iɓombo, mali na ná sɔɔ ya imawɔ.
13 Kasi maphɔɔ masɔ matɛ ɓèɛ, mamiwɛninya o saa,
14 emba maphɔɔ masɔ mawɛnɛ mali saa. Yango mɛna ɓawɔ oɓokye:
Umwa, iwɛ okolale,
langwa onte ya ɓawe,
emba o ikolo sa wɛ, Klisto amungyɛngyɛ.
15 Kyeɓa na ɓolaa na moɓesi ŋwa ɓèɛ: Samiwɛninya bibubusi, kasi oɓe
ɓato ɓa zebi,
16 ɓakyelele imɓɛlɛ sisi na ɓolaa, phɔ nkɔlɔ ili mbe.
17 Yango mɛna, sa ɓa mangbɛlɛ, kasi oeɓe phowa iye eli na Nkolo.
18 Ɓɛ́ɛ salanga malɛku, phɔ malɛku kamanya moto o molɔngɔ. Kasi
otonde na Ɓolɔɓɔ,
19 wɔɔnɔ ɓèɛ na ɓèɛ onte ya memboo, na zembo, na meembo maute na
molimo ma iphɛ mɛlɛsi, kumisa Nkolo na membo na ndondo ya ɓèɛ esɔ.
20 Imɓɛlɛ sisɔ, o maphɔɔ masɔ, phɛkyɛ Tata Ŋwaphongo mɛlɛsi na
nkombo ya Klisto Nkolo wa ɓanga.

Ɓasi na ɓampele

21 Ɓɛ̀ɛ ɓaakumole Klisto, ndekomiuya onte ya ɓɛ̀ɛ.
22 Ɓaɓasi, ndekotosa ɓampele ɓa ɓɛ̀ɛ ndokolo oka Nkolo.
23 Phɔ lele ali moto ŋwa ŋwaŋwasi, nde ɓoli Klisto moto ŋwa Ingomba,
iyo Mobikye wa nzoto.
24 Kasi, ɓokomiuya Ingomba oka Klisto, nde ɓomɔ mɛ ɓaɓasi ɓasengyesi
imiuya oka ɓampele ɓa ɓɛ́ɛ o maphɔɔ masɔ.
25 Ɓɛ́ɛ ɓampele, zinga ɓaɓasi ɓa ɓɛ̀ɛ ɓookozingye Klisto Ingomba, emba
amiambya yo mampenza phɔ ya sango.
26 Phɔ ya oɓokye Ingomba sango mampenza sibutwe sisantu, sikuny-
olame na maa na ná Iloɓa.
27 Phɔ ya oɓokye yo mampenza ateya Ingomba sa nkyɛmɔ sitesili na
itɔni na munkutɛ naa ŋwana ekpele, kasi siɓe sisantu na sa mooya.
28 Yango mɛna, ɓampele ɓasengyesi izinga ɓasi ɓa ɓɛ̀ɛ ndokolo nzoto ya
ɓɛ̀ɛ mampenza. Moto okonzingye ŋwasi wɛ, kamizingye yo mampenza.
29 Nana mbala moto takokyi iina nzoto yɛ. Kasi kaizeya, kaiɓɔngya
ɓookokyele Klisto phɔ ya Ingomba.
30 Phɔ ɓanga tololi binango ɓa nzoto yɛ.
31 Yango mɛna, lele amoika nyango na ango, amoangana na ŋwasi wɛ,
emba ɓɛ̀ɛ ɓasɔ ɓaɓale ɓamobutwa nde nzoto yɔnɔmɔ.
32 Iɓombami mɛ sili sinɛnɛ: Nde phɛlɛ, nga nawɔ phɔ ya Klisto na phɔ
ya Ingomba.
33 Na ɓokuwe, phɔ ya ɓɛ̀ɛ, mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ azingye ŋwasi
wɛ ɓokomizingye yo, emba ŋwaŋwasi akumole lele wɛ.

6

Ɓana na ɓaɓoti

1 Ɓana, ndekotosa ɓaɓoti ɓa ɓɛ́ɛ onte ya Nkolo, phɔ mɛna eli ɓosembo.
2 «Kumola nyɔngɔ na ɔngɔ» mɛna eli moɓeko ŋwa ntuɓo ŋwaikyela ɓɛ̀ɛ
mbunu:
3 «Phɔ ya oɓokye oɓe na ɓolaa na ná ɓomɔɔ ɓoanda o mokyisi».
4 Emba ɓɛ́ɛ ɓatata, satɔmbya ɓana ɓa ɓɛ, kasi oɓaɔkɔlɔ, ombe na ɓakosa
na moɓesi ŋwa maphɔɔ maute na Nkolo.

Ɓaombo na ɓa nkolo

5 Ɓaombo, ndekotosa ɓankolo ɓa ɓɛ́ɛ ɓaa nzoto na ɓoilakye na ná
ɓotɛkyɛnɛlɛkye, na ndondo ya imiuya ndokolo oka Klisto.
6 Sakyela ɓaɓona nde ɓo ɓaekyɛngyɛlɛ, ɓookokyele ɓato ɓaalukye
oɓokye ɓaɓasambe, kasi kyela ndokolo ɓaombo ɓa Klisto ɓaakyele phowa
ya Ɲwaphongo na ndondo ya ɓɛ́ɛ esɔ.
7 Na motema molaa, oɓakyelele ndokolo kokyelele Nkolo, kasi ɓato phe.
8 Nde koeɓe oɓokye ɓo moto akyesi ɓolaa, aaɓozwa oka Nkolo, aɓe
moombo naa aɓe sɔmi.
9 Emba ɓɛ́ɛ ɓankolo, ndekokyele maphɔɔ masɔ nde ɓomɔ mɛ oka ɓɛ. Sa
ɓakanela. Eɓa oɓokye Nkolo ya ɓɛ́ɛ na ya ɓɛ̀ɛ, ali o ikolo, oka yɛ tewali
mbɛlɛkyɛ.

Biŋwanele ɓa Ɲwaphongo

10 Phɔ ya isɔkyɛ, ɓɛ́ɛ luka ɓokusi oka Nkolo, na ɓokusi pha mwiya nwɛ.
11 Lata biŋwanele ɓa Ɲwaphongo phɔ ya itɛmɛlɛ zaɓulu na ɓitoma ɓɛ.

12 Phɔ eɓasi ya ɓanga teli ya malongo na nzoto, kasi toŋwane na
Ɓakonzi, na Makonzi, na Ɓaangyesi ɓa mokyisi ŋwa enzɔmbi, na malɔɓɔ
maɓe mali o ikolo owo.
13 Yango mɛna, phila biŋwanele bia Ŋwaphongo, phɔ ya oɓokye o
mokɔlɔ mooɓe, olendendale, ɓɛ́ɛ saenyɛtɛ.
14 Yango mɛna, tɛmɛ! Olate phɛlɛ o mobimbi ndokolo nkamba, ɓosembo
ndokolo mumbɔmbɔ.
15 Emba, ndokolo bikoto o makolo, olate ɓonzanga pha ikyɛmiimola Simo
Elaa ya ɓose.
16 O maphɔɔ masɔ, phila nguɓa ya ianola, na yango okokyi izimya
matumbu masɔ ma ŋwenya maa ma Munguna.
17 Emba olate eboko ya lobiko na mumphata ŋwa Ɓolɔɓɔ, yango eli Iloɓa
sa Ŋwaphongo.
18 Na maɓɔndɛli na ná inyongonela sisɔ, nde koɓɔndɛlɛ na nzela ya
Ɓolɔɓɔ imbɛlɛ sisɔ. Phɔ ya ɓomɔ nde kokyɛngyɛ, saphɛmbɛ iɓondɛlɛ phɔ
ya ɓasantu ɓasɔ.
19 Ndekoɓɔndɛlɛ phɔ ya nga, oɓokye wamoingola nga munɔkɔ ŋwa nga,
nazwe iloɓa sa iwɛninya sa nkaa, iɓombami sa Simo Elaa,
20 phɔ ya yango, nali toma eya kanga ɓɛ́ɛ maphanga na nyɔlɔlɔ.
Ndekoɓɔndɛlɛ oɓokye nateya na ɓosɔmi phɔ yɛ ɓo sengyesi nga iteya.

Maphɔɔ ma isɔkye

21 Tisikyi, nwɛbi na nga owa lozingo na owaakolo moto wa etoma o
molaa onte ya Nkolo, amoeyimola masimo manga masɔ, phɔ ya oɓokye
oeɓe na ɓɛ̀ɛ mɛ maphɔɔ maankyekyi na makyele nga.
22 Naetomesi yo nde phɔ ya ɓomɔ, phɔ ya oɓokye oeɓe maphɔɔ ma
ɓanga na oɓokye alenza mandondo ma ɓɛ̀ɛ.
23 Ɓose, na lozingo, na ianola siute na Tata Ŋwaphongo na ná Nkolo
Yesu Klisto, iɓe na ɓande.
24 Lɛ oɓokye ngɔlu eɓe na ɓɛ̀ɛ ɓasɔ ɓaazingye Nkolo wa ɓanga Yesu
Klisto na lozingo lotelounve.

Mokanda ŋwa Polo oka Ɓafilipi

Maphɔɔ ma etatele

Polo akyɛkyɛ imola Simo Elaa o mokyisi munɛnɛ ŋwa Filipi o moɓembo nwɛ ŋwa iɓale (Bitoma 16.12-40).

Sima ya ɓanaa mambula, waɓa yo o bɔlɔkɔ o Efese, Polo amba komela ɓato ɓa Filipi mokanda mumu phɔ ya iɓaphɛ mɛlɛsi phɔ ya sindo ya motomelaka ɓɛ́ɛ na Epafrodite. Amba kula ɓalenza oɓokye ɓaphilane na Nkolo Yesu Klisto, ɓɛ́ɛ samiambya na ŋwana ɓokyikyi o mateya maa ɓɔɔlɛ maanyɔlɔkɔ o ingomba sa ɓɛ.

Mokanda mumu ɓamoɓangye mokanda ŋwa nkyisa phɔ tata o etatele nɔnɔ o suka, Polo kawɔ nde maphɔɔ ma nkyisa. Nkyisa mɛ yaangane nde na ikumola Nkolo ɓo wakomama wango o Bafilipi 2.6-11.

Maphɔɔ mali o mokanda mumu mango mama:

- Bafilipi 1.1-2: Maloɓa ma etatele
- Bafilipi 1.3-11: Iɓondɛsi sa Polo phɔ ya ɓato ɓa Filipi
- Bafilipi 1.12-26: Maphɔɔ maawɛnɛ Polo o ianola sɛ
- Bafilipi 1.27–2.18: Ɓomɔɔ pha ɓaanosi o onte ya Yesu Klisto
- Bafilipi 2.19-30: Maumunya ma Polo phɔ ya Timote na Epafrodite
- Bafilipi 3.1–4.9: Mateya ma Polo ndengye na ndngye
- Bafilipi 4.10-20: Ekamba ya Polo na ɓaanosi ɓa Filipi
- Bafilipi 4.21-23: Ndɔngɔlɔ

Iɓeya

1 Nga Polo na Timote, ɓaombo ɓa Yesu Klisto, toekomele ɓɛ́ɛ ɓasantu
ɓasɔ onte ya Yesu Klisto, ɓali o Filipi, ɓɛ́ɛ na Ɓakyɛnyɛsi ɓa ingomba ɓasɔ
na ɓato ɓa etoma ɓa ɓɛ:
2 Lɛ oɓokye ngɔlu na ɓose pha Ango wa ɓanga Ŋwaphongo na Nkolo
Yesu Klisto iɓe na ɓɛ.

Ikumbela na iɓɔndɛlɛ

3 Naphɛ Ŋwaphongo wa nga mɛlɛsi imbɛlɛ sisɔ sieyumunya nga.
4 Imɓɛlɛ sisɔ siiɓɔndɛlɛ nga phɔ ya ɓɛ́ɛ ɓasɔ, naɓɔndɛlɛ na nkyisa,
5 phɔ waangana na nga o etoma ya ikyɛmimola Simo Elaa, tata mokɔlɔ
ŋwa etatele nɔnɔ uŋwaŋwa eye.
6 Nali na ianola na lowɔ lɔnɔlɔ: «Iyo owa tata etoma elaa onte ya ɓɛ̀ɛ,
amokyɛ na yango nɔnɔ o suka, nɔnɔ o mokɔlɔ ŋwaamoyaa Yesu Klisto.»
7 Nali na elongyi ya iɓa na maumunya mamana phɔ ya ɓɛ̀ɛ ɓasɔ, phɔ
oli o ndondo ya nga. Phɔ naɓoli nga uŋwaŋwa eye o bɔlɔkɔ, na waɓaka
nga o nze phɔ ya iɓanza na ikyɛmiimola Simo Elaa, ɓɛ́ɛ ɓasɔ wazwa ikaɓo
nde ɓo wazwa nga.
8 Nde phɛlɛ, Ŋwaphongo ali nzoka ya nga, kaeɓe oɓokye naezingye ɓɛ̀ɛ
ɓasɔ na lozingo la Yesu Klisto.
9 Emba kyeka iɓɔndɛsi sa nga: «Lɛ oɓokye lozingo la ɓɛ́ɛ lokole na
ɓoikye, lotonde na sakolo iyeɓa na ná sakolo isɔsɔlɔ.
10 Phɔ ya oɓokye oɓe na makokyi ma isɔsɔlɔ maphɔɔ mali malaa. Emba
mokɔlɔ ŋwa moya Klisto, oɓe ɓalaa na sa mooya».*

* **1:10 1.10** Ɓaef 5.10

11 Wamotonda na maphɔɔ ma ɓosembo onte ya ɓɛ́ɛ maute na Yesu Klisto,
o nkyɛmɔ na o ikumo sa Ŋwaphongo.

Simo Elaa enyango mboka esɔ

12 Ɓande, nazingye oɓokye ɓɛ́ɛ oeɓe: Maphɔɔ mankomesi, mansungyi
phɔ Simo Elaa enyangye mboka esɔ.
13 Yango mɛna, ɓato ɓasɔ ɓaakyele etoma oka mokonzi na bisuu, ɓaeɓe
uŋwaŋwa oɓokye ɓanzakya phɔ ya Klisto,
14 na ɓɛɓi na nga ɓaikye onte ya Nkolo, oawɛni ɓɛ́ɛ oɓokye nali o bɔlɔkɔ,
ɓakuli butwa imola Iloɓa sa Ŋwaphongo sa ilota.
15 Eli phɛlɛ oɓokye ɓato ɓakyi onte ya ɓɛ́ɛ ɓaimole nkombo ya Klisto na
phowa ya imekana, ɓalukye oɓokye ɓandekye. Kasi ɓayɔkɔ ɓaimole Simo
ya Klisto na maumunya malaa.
16 Ɓakyi ɓakyele na lozingo. Ɓaeɓe oɓokye nali o bɔlɔkɔ phɔ ya iwela
Simo Elaa.
17 Kasi ɓaayɔkɔ, ɓaumole Simo ya Klisto na imekana. Etoma ya ɓɛ̀ɛ teeli
na ndengye elaa, ɓalukye oɓokye mpasi ya bɔlɔkɔ ya nga ekule ɓakyisama.
18 Lowɔ phe! Na ɓo maumunya ma ɓɛ̀ɛ maɓee malaa naa ɓo maɓee
maɓe, ɓaumole nde Simo ya Klisto. Yango mɛna nali na nkyisa. Kasi
naambaka ɓaa nde na nkyisa.
19 Phɔ ɓo ɓɔndɛlɛ ɓɛ́ɛ phɔ ya nga na phɔ ya Ɓolɔɓɔ pha Yesu Klisto
ɓoonsungye, naeɓe oɓokye maphɔɔ masɔ mamana mamosuka na ɓolaa,
namobika.
20 Kokokana na phowa ekyeziya na nga na ná molemo moli na nga,
esokye sɔɔ. Kasi esiikye ziko, eɓe uŋwaŋwa eye na nkɔlɔ isɔɔ, Klisto
amozwa ngambo o nzoto ya nga, na ɓomɔɔ pha nga na ná iwaa sa nga.
21 Phɔ, phɔ ya nga ɓomɔɔ eli Klisto, emba iwaa eli mbano.
22 Kasi ɓo iɓaa na ɓomɔɔ o mokyisi wansungye ikyela etoma ya ntina,
emba sieɓe lookokyi nga iɔlɔ.
23 Nali o sato: Nali na phowa ya iwa phɔ nakyɛ ɓa elele yɔnɔyɔ na Klisto,
yango elekyi ɓolaa!
24 Kasi phɔ ya ɓɛ, elekyi ɓolaa oɓokye nataa ɓaa na ɓomɔɔ.
25 Yango mɛna nali na ianola, naeɓe oɓokye esiwe, namoikala na ɓɛ́ɛ
ɓasɔ, phɔ ya iesunga oɓokye okole, na oɓokye oanole na nkyisa.
26 Phɔ ya oɓokye, na ikula yaa sa nga oka ɓɛ̀ɛ, nkyɛmɔ ya zwa ɓɛ̀ɛ onte
ya Yesu Klisto ikule kola.

Eɓasi phɔ ya Simo Elaa

27 Lowɔ loolekyi: Moɓesi ŋwa ɓɛ̀ɛ molongoɓane na Simo Elaa ya Klisto.
Phɔ ya oɓokye ɓo naesi yaekyeka naa ɓo siikyi yaa, naokye ɓawɔ phɔ ya
ɓɛ̀ɛ. Emba namooka oɓokye ophisi na ɓokusi onte ya Ɓolɔɓo, oli nde elele
yɔnɔyɔ, emba koŋwane elele yɔnɔyɔ na ndondo yɔnɔyɔ, phɔ ya iɓanza
ianola saeyelela Simo Elaa.
28 Namoeɓa na oɓokye ɓɛ̀ɛ tolote ɓaini ɓa ɓɛ̀ɛ. Phɔ ya ɓɛ̀ɛ, kyeteya
iwa sa ɓɛ̀ɛ. Phɔ ya ɓɛ̀ɛ kyeteya oɓokye ɓɛ̀ɛ obikyi, emba masɔ maute na
Ŋwaphongo.
29 Phɔ taika ephɛɛ ngɔlu nde ya ianola Klisto, kasi nakoleka ná inyɔkɔmɔ
phɔ yɛ.
30 Yango mɛna toŋwane eɓasi elele yɔnɔyɔ. Ɓɛ̀ɛ koeɓe, phanza waokoka
oɓokye naŋwane, emba nataɓa nde iŋwana.

2

Klisto taika luka ngambo

1 Yango mɛna ɓo wali ilenza onte ya Klisto, ikuya onte ya lozingo,
aangana onte ya Ɓolɔɓɔ, imɛɛlɛ na ioka ngɔngɔ,
2 mɛna kontonza nkyisa ya nga ooli ɓɛ̀ɛ onte ya ɓooka. Na lozingo lɔnɔlɔ,
ndondo yɔnɔyɔ, maumunya mɔnɔmɔ.
3 Sakyela na imekana naa iluka ngambo eteli na ntina, kasi na imiuya
onte ya ɓɛ̀ɛ na iwɛnɛ ɓɛbi ndokolo ɓaelekye.
4 Saluka nde ɓolaa pha wɛ mampenza, kasi luka na ɓolaa pha ɓɛbi.
5 Yango mɛna, onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓa na maumunya ndokolo ɓato ɓali onte ya
Yesu Klisto.
6 Yo ooli ɓo Ŋwaphongo,
taika zwa maumunya ma imikokyinya na Ŋwaphongo.
7 Kasi alɛ isɔ,
amibuye moombo,
abutwaka nde ya ɓato ɓasɔ,
na nzoto, awɛnɛnɛkyɛ nde ɓo moto.
8 Amiuya yo mampenza,
atosaka nɔnɔ o iwa, nɔnɔ o iwaa sa ekulusu.
9 Yango mɛna, Ŋwaphongo na ngɔlu yɛ, amotomba o ikolo,
amba mola nkombo elekyi mankombo masɔ.
10 Phɔ ya oɓokye na nkombo ya Yesu, maɓɔngɔ masɔ makusame,
o ikolo, o se, ná o se ya manyɛtɛ,
11 phɔ ya oɓokye nɔkɔ isɔ iwɔ oɓokye Yesu Klisto ali Nkolo, phɔ ya nkyɛmɔ
ya Tata Ŋwaphongo.

Etoma ya ɓaklisto

12 Yango mɛna, ɓɛbi na nga ɓa lozingo, ɓɛ́ɛ ɓaɓaka nkɔlɔ isɔ na ikumo,
saɓa na sango nde ɓo nali wamɔ, kasi na koleka iŋwaŋwa ootoli nga wamɔ.
Na sakolo itosa Ŋwaphongo nana itɛkyɛnɛlɛ, kyela etoma phɔ ya oɓokye
obikye.
13 Phɔ eli Ŋwaphongo okokyele onte ya ɓɛ́ɛ oɓokye ozingye ombe na
okyela bitoma kokokana na ŋwango nwɛ.
14 Sakyɛmi miima, saika ziko o maphɔɔ masɔ makyele ɓɛ̀ɛ.
15 Na ɓomɔ otooɓe na lowɔ, eteɓaezwe na mooya. Wamoɓa ɓana ɓa
Ŋwaphongo ɓateɓali na ɓoɓe onte ya ɓato ɓaaɓe na ɓateɓali na ɓɔɔlɛ.
Onte ya ɓato ɓaɓana, ɓɛ̀ɛ kongyɛngyɛ ndokolo moo.
16 Phɔ ɓɛ̀ɛ ophisi Iloɓa sa ɓomɔɔ, eli nkyɛmɔ ya nga mokɔlɔ ŋwa moya
Klisto, phɔ sikakyilingana ɓokyilingyenela naa iwɛnɛ mpasi ya pha.
17 Emba na ɓo malongo ma nga masweye ya iɓonza o mbeka na etoma
ya ianola sa ɓɛ̀ɛ, nali na nkyisa, emba nasepele na ɓɛ̀ɛ ɓasɔ.
18 Na ɓɛ̀ɛ mɛ, ɓa na nkyisa, kumba na nga molɔngɔ!

Polo atomi Timote na Epafrodite

19 Nali na molemo onte ya Nkolo Yesu oɓokye namoetomela ndɛlɛ Timote
phɔ aya elenza. Emba namooka masimo ma ɓɛ̀ɛ maamundenza.
20 Sili na moto mosu ooli na maumunya ɓo maka nga, okoeumunya na
ɓokusi.
21 Ɓasɔ ɓalukye nde ɓolaa pha ɓɛ́ɛ mampenza, kasi phaka Yesu Klisto
phe.

22 Kasi ɓɛ̀ɛ koeɓe oɓokye Timote awɛninya ɓolaa phɛ. Akyela na nga
etoma ya iimola Simo Elaa ndokolo ŋwana phɛnɛphɛ na ango.
23 Yango mɛna, eli nde yo okoumunya nga etomela yo ɓo naebi ndengye
eya mosuka lowɔ la nga.
24 Nali nana ianola onte ya Nkolo oɓokye na nga namoyaekyeka nde
ndɛlɛ mɛ.
25 Emba naumunye oɓokye eli ɓolaa naebuyisa Epafrodite. Ali nwɛbi na
nga wa etoma na okoŋwane na nga mbale. Emba ɓɛ̀ɛ wamotoma phɔ aya
nsunga imbɛlɛ saasengyelaka nga.
26 Ali na phowa ekusi ya ikula ewɛnɛ ɓɛ́ɛ ɓasɔ, kambe na mitungyisa
phɔ waokaka simo ya ɓolɔsi phɛ.
27 Nde phɛlɛ, aɓaka na ɓolɔsi, nde mowe. Kasi Ŋwaphongo amooka
ngɔngɔ, emba teli nde yo mampenza, kasi na nga, phɔ nga sazwa ngɔngɔ
o ikolo sa ngɔngɔ.
28 Yango mɛna nawelane iyetomela yo. Phɔ waamowɛnɛ ɓɛ̀ɛ, okule
samba, emba ngɔngɔ ya nga yamokuta uta.
29 Onte ya Nkolo, omoyambe na nkyisa ɓokoyambe ɓɛ́ɛ nwɛbi. Kumola
na ɓoikye ɓato ɓali ɓoli yo,
30 phɔ aunvakyi wa phɔ ya etoma ya Klisto. Nde awa phɔ ya inkyelela
imbɛlɛ saɓa ɓɛ̀ɛ sakoka inkyelela ɓɛ̀ɛ mampenza.

3

Polo ambye molemo nwɛ onte ya Klisto

1 Emba uŋwaŋwa eye, ɓande na nga, kumba onte ya Nkolo. Siotwe
ikula ekomela maphɔɔ maekomelaka nga phanza, emba eli phɔ ya ɓolaa
pha ɓɛ̀ɛ.
2 Okyeɓe na manva, okyeɓe na ɓato ɓa etoma ɓaaɓe, okyeɓe na moɓɛlɛsi
mooɓe!
3 Phɔ ɓato ɓaaɓɛlɛ ɓɛ, eli ɓanga. Phɔ tokyelele Ŋwaphongo na isungyi sa
Ɓolɔbɔ phɛ, tomikuya phɔ ya Yesu Klisto, toloomilemele ɓanga mampenza.
4 Na ɓokomilele nga mampenza mɛ, ɓo moto mosu kaumunya imilema
yo mamɛ, nga nakule milemela ileka yo.
5 Phɔ ya imiɓɛlɛ mokɔlɔ ŋwa ŋwambi sima ya iɓotama, nali moto wa
Isalayɛlɛ onte ya ɓato ɓa Isalayɛlɛ, o iɓota sa Ɓenzamɛ, moela o iɓota sa
Ɓaela, phɔ ya moɓeko ŋwa Ɓafalisai.
6 Naɓaka munyɔkɔsi ŋwa Ingomba. O lowɔɔ la ɓosembo lookomi
moɓeko, teɓakokakyi inzoya.
7 Nzuka maphɔɔ masɔ maaɓaka mbano phɔ ya nga, namawɛni nde phaa
phɔ ya Klisto.
8 Kyeka loolekyi na ntina: Iyeɓa Yesu Klisto Nkɔlo wa nga. Phɔ yɛ
naɓungye mbolo isɔ, emba nawɛnɛ maphɔɔ masɔ mamana ndokolo sɔkɔtɔ
phɔ ya izwa Klisto
9 na phɔ ya iɓa isanga onte yɛ, sili moto wa ɓosembo phɔ nakumole
moɓeko, kasi phɔ nali na ianola onte ya Klisto. Eli nde Ŋwaphongo
ookobuya moto, moto wa ɓosembo ɓoute na ianola.
10 Ekpele yɔnɔyɔ ekyezingye nga, eli ieɓa Klisto, na ieɓa mwiya ŋwa
ikundwa sɛ, na ianga na mpasi yɛ, oɓokye namiulinya na iwa saawaka yo.
11 Phɔ nali na molembo oɓokye na nga namokundwa onte ya ɓawee mɛ.

Omilenza na mbangu phɔ olongye

12 Sizingye iwɔ oɓokye nambo koma o mbomela naa oɓokye nambo zwa
losengyesi na nga. Kasi nataɓa ikyilingana phɔ ya izwa losengyesi, phɔ
Klisto [Yesu] ampila na ɓokusi mi eɓɔkɔ.
13 Oo ɓɛɓi, siumunya oɓokye naunva zwa losengyesi. Kasi phowa ya
nga eli nde oɓokye nabungye masɔɔ malekana o sima ya nga, nakyɛndɛ
nde o ɓoo.
14 Nakyilingane nɔnɔ o suka phɔ ya izwa mbano ekyembangye na
Ŋwaphongo izwa, onte ya Yesu Klisto, o ikolo.
15 Ɓanga ɓasɔ ɓaalongoɓana, tosengyesi ikyela ɓaɓona. Kasi ɓoumunye
ikyela ndengye esuu, nde phɛlɛ Ŋwaphongo amoeteya nde mɛ.
16 O maphɔɔ masɔ, toikale nde o nzela ekyeɓengye ɓanga nɔnɔ
uŋwaŋwa eye.
17 Ɓande na nga, ɓɛɛ ɓasɔ ɓenga matambe ma nga. Lembetela ɓato
ɓamikambe ndengye eya wɛnɛ ɓɛɛ oka ɓanga.
18 Phɔ naeyimolaka mbala nzikye, emba nakule ewɔlɛ langɔ lɔlɔ na
mbembe o miyo, ngakye: Ɓato ɓaikye ɓabikye ndokolo ɓaini ɓa ekulusu
ya Klisto.
19 Mbomela ya ɓɛ́ɛ eli iwa, Ŋwaphongo wa ɓɛ́ɛ eli ibu sa ɓɛ, emba
maphɔɔ maɓaphɛ sɔɔ, mɛna nde mamiphambe na ɓɛ. Ɓɛ́ɛ ɓaɓengye nde
maphɔɔ ma mokyisi.
20 Kasi phɔ ya ɓanga, mokyisi ŋwa ɓanga moli o ikolo, emba moto
okoziya ɓanga ɓo Mobikye, eli Nkolo Yesu Klisto.
21 Yo amoɓongola nzoto ya ɓanga yaa ngɔngɔ iye phɔ ya iibuya ndokolo
nzoto yɛ ya nkyɛmɔ. Phɔ ali na mwiya ŋwa ikyela ɓomɔ, phɔ ali Mokonzi
ŋwa maphɔɔ masɔ.

4

1 Yango mɛna, ɓande ɓa lozingo, ɓaazingye nga na ɓoikyi ikula ya wɛnɛ.
Ɓɛɛ oli nkyisa na eboko ya nga ya ɓokonzi. Ɓande na nga ɓa lozingo,
ophilaka na ɓokusi onte ya Nkolo.

Ɓookaa, nkyisa, ɓose

2 Naongye na Evodi na Sɛtishɛ, iɓa na maumunya mɔnɔmɔ onte ya
Nkolo.
3 Na wɛ, nwɛɓi na nga owa phɛlɛ, naongye na wɛ oɓokye iɓasungye.
Phɔ ɓaŋwana mbale na nga phɔ ya Simo Elaa, na Klema na ɓɛbi ɓasuu
ɓasɔ ɓaakyele na nga etoma. Makombo ma ɓɛ́ɛ makomama o buku pha
ɓomɔɔ.
4 Ndekokumbe imbɛlɛ sisɔ onte ya Nkolo! Nakule wɔ ngakye,
ndekokumbe!
5 Ɓolaa pha ɓɛɛ ɓoeɓane na ɓato ɓasɔ. Nkolo ali phɛnɛphɛ.
6 Samitungyisa na ná ekpele, kasi o maphɔɔ masɔ, umola ɓosenga pha
ɓɛ́ɛ oka Ŋwaphongo na iɓondɛlɛ, na ná inyingonela, na ɓomophɛkye
mɛlɛsi.
7 Emba ɓose pha Ŋwaphongo ɓoolekye malondo masɔ, pha moɓanza
mandondo ma ɓɛ́ɛ na maumunya ma ɓɛ́ɛ onte ya Yesu Klisto.
8 Phɔ ya isɔkyia, ɓɛɓi, kyela maphɔɔ ma phɛlɛ: Maambya kaa, na
ɓosembo, na ɓopɛto, maakokyi ɓɛ́ɛ izinga, maambya ngambo, maphɔɔ
maaɓɔngɔ, makokyi ɓato isamba.
9 Kyela oetoma isɔ yaaekolaka ɓɛɛ, yazwaka ɓɛɛ, na yaokaka ɓɛɛ na
yawɛnɛkyɛ ɓɛɛ onte ya nga. Emba Ŋwaphongo owa ɓose amoɓaa na ɓɛɛ.

Polo ka phɛ ɓato ɓa Filipɛ mɛlɛsi phɔ ya nsindo ya ɓɛ

10 Nali na nkyisa ɓoikye onte ya Nkolo phɔ ya oɓokye okuli wɛninya
phowa ya ɓɛ̀ɛ oka nga, na phɔ ya oɓokye konzumunya, kasi toikaka zwa
nde nzela ya iewɛninya.
11 Siiwɔ phɔ nakayee. Phɔ naekola onte ya maphɔɔ masɔ ikyekyela nde
ili na nga.
12 Naeɓe ibika onte ya ikaya na ibika onte ya ezwele. Naekola onte ya
maphɔɔ masɔ nana ndengye isɔ iɓa na itonda nana iɓa na nzala, na ibika
onte ya ewzele na ibika onte ya ikaya.
13 Nakokyi ikyela masɔ mamana, phɔ ya Klisto ookonkuya.
14 Emba, ɓɛ̀ɛ okyesi ɓolaa, ookabi ɓɛ̀ɛ na nga ngɔngɔ ya nga.
15 Ɓɛ̀ɛ koloeɓe, ɓɛ̀ɛ ɓato ɓa Filipi, o etatelɛ yaikyɛmiimola Simo
Elaa, waamana nga o Makedeniya, imbɛlɛ mɛ Ingomba sɔnɔsɔ tesaikaka
umunya lowɔɔ la iphuti sa nga, manya nde ɓɛ̀ɛ.
16 Phɔ o Tesaloniki, ɓɛ́ɛ waunva ntomela nsindo mbala yɔnɔyɔ naa iɓale
yasengyelaka na nga.
17 Teli oɓokye nalukye mosindo, kasi nalukye nde oɓokye oɓote mbuma
nzikye o bitoma ba ɓɛ̀ɛ.
18 O maɓɔkɔ ma nga nali na isɔ iengyesi na nga, naa ileka. Nazwe
na sindo itomesi ɓɛ̀ɛ na Epafrodite, emba uŋwaŋwa eye, nali na isɔ
phɛlɛ. Nsindo ya ɓɛ̀ɛ ili ndokolo malasi ma solo elaa, mbeka ekyeanole
na ekyesambe Ŋwaphongo.
19 Emba Ŋwaphongo wa nga amoetonza na isɔ isengyesi na ɓɛ, ikokana
na ɓonɛnɛ phɛ, na ná nkyɛmɔ yɛ onte ya Yesu Klisto.
20 Lɛ oɓokye nkyɛmɔ iɓe na Ŋwaphongo ango wa ɓanga phɔ ya bipha
na bipa. Amɛ.

Ndɔngɔlɔ ya suka

21 Longɔlɔ ɓasantu ɓasɔ onte ya Klisto Yesu. Ɓɛɓi ɓaali na nga
ɓaelɔngɔsi.
22 Ɓasantu ɓasɔ ɓaelɔngɔsi, konza ɓali o ingambi sa Sezare.
23 Lɛ oɓokye ngɔlu ya Nkolo Yesu Klisto eɓee na ɓɛ́ɛ ɓasɔ.*

* **4:23 4.23** Ɓakokyi na iwɔ oɓokye: Na ná Ɓolɔɓɔ pha ɓɛ.

Mokanda ŋwa Polo oka Ɓakolose
Maphɔɔ ma etatele

Polo akomaka mokanda mumu imbɛlɛ saɓaka yo o bɔlɔkɔ. Yo taikaka eɓa ɓaanosi ɓa Kolose. Moto owa ɓaeɓaka eli nde nwɛbi nɛ Epafras moto owaimolaka Simo Elaa omɔ. Emba amba yaimola Polo oɓokye ɓatati inyangola masimo masuu manyakune onte ya ɓaanosi. Ɓaɓateya oɓokye: Phɔ ya iyeɓa Ŋwaphongo, esengyesi oɓokye ɓato ɓakumole na ɓoikye malɔɓɔ maɓangye ɓɛ́ɛ «Ɓakonzi ɓa ikolo na munse», ɓambe kula na miɓɛlɛ na ikumola miɓeko ndengye na ndengye mikyekyi ntoma.

O etee eya ntuɓo, Polo aphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi phɔ ya ndengye eyalobikya Klisto. Yo alekyi malɔɓɔ misɔ, eli nde yo oli mokonzi ŋwa Ingomba (1.3–2.3). O etee eya iɓale, Polo kaongye na ɓaanosi oɓokye ɓakyeɓe na mateya ma ɓɔɔlɛ (2.4-25). Asɔkya na iteya moɓesi mowa molongoɓa na ɓato ɓa Klisto na ɓa Ingomba. Eɓe onte ya maɓota naa onte ya mokyisi. Ɓoɓɛlɛ amba ɓeya ɓaanosi (3-4).

Mateya maa ɓɔɔlɛ matɔkɔlɔ imbɛlɛ sisɔ. Naɓo mawɛnɛnɛ ndokolo mali nde manyakune, mango masɔ maɓende ɓato phɔ ɓamanya maumunya ma ɓɛ́ɛ oka Klisto. Nzuka eli nde yo oli munɛnɛ, yo moto owa manya ɓato o ɓoombo ɓosɔ.

Maphɔɔ mali o mokanda mumu:

- Ɓakolose 1.1-8: Iɓeya
- Ɓakolose 1.9–2.19: Klisto ali nza na etoma yɛ eli iye?
- Ɓakolose 2.20–4.6: Ɓomɔɔ ɓoonyakune onte ya Klisto
- Ɓakolose 4.7-18: Ndɔngɔlɔ

Iɓeya

1 Inga Polo, nali toma ya Yesu Klisto ɓo wazinga Ŋwaphongo. Nga na nwɛbi na ɓanga Timote,
2 toekomele mokanda mumu, ɓɛ̀ɛ ɓasantu ɓaa Kolose, ɓaakolo ɓɛbi na ɓanga onte ya Klisto. Lɛ oɓokye ngɔlu na ɓose ikyiute oka Ango wa ɓanga Ŋwaphongo iɓee na ɓɛ̀ɛ.

Polo kaphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi

3 Tophɛ Ŋwaphongo, Ango wa Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto mɛlɛsi phɔ ya ɓɛ̀ɛ o maɓɔndɛsi ma ɓanga ma nkɔlɔ isɔ.
4 Tooka simo ya ianola sa ɓɛ̀ɛ oka Yesu Klisto, na phɔ ya lozingo looli na ɓɛ̀ɛ oka ɓasantu ɓasɔ,
5 na molemo ŋwa ɓɛ́ɛ mi yaeɓɔngyisela Ŋwaphongo o ikolo. Molemo ŋwaokaka ɓɛ̀ɛ phanza o nzela ya Iloɓa saa phɛlɛ, sili Simo Elaa.
6 Simo mɛ Elaa eyakomaka nɔnɔ oka ɓɛ̀ɛ, eenyango o munse munsɔ, kyeembe na ɓota mbuma ikyikole nde ɓowa kyela yango onte ya ɓɛ̀ɛ, tata mokɔlɔ ŋwaokaka ɓɛ̀ɛ na ŋwa eɓaka ɓɛ̀ɛ na phɛlɛ ngɔlu ya Ŋwaphongo.
7 Ikokana na mateya maephɛkyɛ Epafras, ekamba ya ɓanga na nwɛbi wa etoma, owakyela etoma phɔ ya ɓɛ̀ɛ ndokolo owaakolo moto wa etoma wa Klisto.
8 Aloimola ndengye ya lozingo laephɛ Ɓolɔɓɔ.

9 Yango mɛna, o mopha ŋwaka ɓanga, tata mokɔlɔ ŋwa looka ɓanga,
toloolɛ iɓɔndɛlɛ phɔ ya ɓèɛ. Toongye na Ŋwaphongo oɓokye aephɛ
saakolo zebi na malondo maute na Ɓolɔɓɔ phɛ.
10 Na ɓomɔ, wambabika ɓookozingye Ŋwaphongo, waamba na kyela
isɔ ikyimophɛ nkyisa. Wamokyela na maphɔɔ masɔ maɓote mbuma iinda,
wamba na kola na iyeɓa Ŋwaphongo sakolo iyeɓa.
11 Ɓamoekuya o maphɔɔ masɔ na mwiya ŋwa nkyɛmɔ yɛ, emba na
ɓomɔ wamokoma na ilendendala na ná ikanga motema o bimekyi bisɔ.

Zembo phɔ ya Klisto ooli mokonzi ŋwa ikolo na munse

12 Na nkyisa, phɛ Tata mɛlɛsi, phɔ eli yo owakyela ɓokye ozwe na ɓèɛ
iyalo o ilaka sa ɓasantu onte ya moo.
13 Alomanya o ɓokonzi pha enzɔmbi, amba lobuya o ɓokonzi pha Ŋwana
wɛ wa lozingo.
14 Onte yɛ tokando, masumu ma ɓanga malimbisami.
15 Ali elalaa ya Ŋwaphongo otowɛnɛnɛ,
Mwana owa ɓoo onte ya bikyelamo bisɔ,
16 phɔ isɔ yakyelama onte yɛ,
o ikolo na o se,
bikyelamo biwɛnɛnɛ na biteebiwɛnɛnɛ,
eɓe na phɛmbɔ isɔ ikyiangyele mokyisi ŋwa enzɔmbi,
isɔ yakyelamaka nde nɛ na phɔ yɛ.
17 Emba iyo ali o ɓoo pha maphɔɔ masɔ,
isɔ ili nde phɔ yɛ,
18 emba iyo alii moto ŋwa nzoto, nzoto mɛ eli Ingomba.
Ali etatele,
Ŋwana owa ɓoo onte ya ɓawe,
phɔ aɓe o maphɔɔ masɔ moto wa ɓoo.
19 Phɔ Ŋwaphongo asepela
imizasa mobimba nwɛ munsɔ onte ya Klisto.
20 Na nzela yɛ, ná phɔ yɛ, Ŋwaphongo aɓɔngya na phɔ isɔ.
Na nzela ya malongo maasweya ŋwana wɛ o ekulusu, Ŋwaphongo abuya
ɓose eɓe na ose eɓe na o ikolo.
21 Emba ɓèɛ ɓaaɓaka phanza ɓabutu, ɓèɛ ɓaaɓaka na bitoma biɓe
ɓawɛniyaka ɓonguna ɓookusi na Ŋwaphongo,
22 kyeka oɓokye uŋwaŋwa eye Ŋwaphongo aeɓɔngya phɔ ya nzoto ya
Ŋwana, na iwa sɛ, phɔ ya ewɛninya o ɓoo phɛ ɓasantu, sa mooya na sa
intɔnɔ.
23 Kasi esengyesi oɓokye, na ianola, ophile na ɓokusi ɓɛ́ɛ sakatusa,
samana o molemo ŋwa Simo Elaa eya okaka ɓèɛ, eya imolaka ɓɛ́ɛ
bikyelamo bisɔ bili o mokyisi, emba inga Polo, nabuto moto wa etoma
phɔ yaimola Simo mɛ Elaa.

Eɓasi ya Polo

24 Uŋwanwe eye nali na nkyisa onte ya malɔsi maokye nga phɔ ya
ɓèɛ. Na nzoto ya nga, nakokya malɔsi ma Klisto mata ɓaa o nzoto yɛ
ili Ingomba.
25 Naɓuto moto wa etoma wa Ingomba, kokokana na etoma eyampɛ
Ŋwaphongo phɔ ya ɓèɛ. Etoma mɛ eli iunva iyimola Iloɓa sa Ŋwaphongo,
26 sekyele eyaɓombama minyabipha emba Ŋwaphongo aewɛninye
uŋwaŋwa oka ɓasantu ɓɛ.

27 Azingaka iɓateya ezwele na nkyɛmɔ ya sekyele eyaɓombama mɛ onte
ya ɓapakano. Klisto ali onte ya ɓɛ̀ɛ, molemo ŋwa nkyɛmɔ!
28 Eli yo okoimole ɓanga. Toimole moto munsɔ, toteya na moto munsɔ
na zebi sisɔ, phɔ ya ibuya moto munsɔ moto olongoɓa onte ya Klisto.
29 Yango eli ntina ya etoma ekyeŋwane na nga, ya eɓasi ekye kambe nga
na ɓokusi pha Klisto ɓookyele na mwiya onte ya nga.

2

1 Phɔ nazingye oɓokye ɓɛ̀ɛ oeɓe eɓasi ye ekusi ekyeŋwane nga phɔ ya
ɓɛ̀ɛ, phɔ ya ɓa Laodikiya, na phɔ ya ɓasuu ɓaikye ɓate ɓaika na nvɛnɛ
nga mampenza.
2 Nazingye oɓokye na ɓomɔ, mandondo ma ɓɛ́ɛ malenzame na laakolo
lozingo, ɓazwe ezwele yɛ esɔ, na saakolo iyeɓa, na iyeɓa sekyele ya
Ŋwaphongo eli Klisto.
3 Ezwele esɔ ya zebi na ya ɓoebi ya ɓombama onte yɛ.
4 Nawɔ ɓabona phɔ oɓokye moto sayaekosa na molɛtɛ ŋwa iwɔɔ.
5 Naɓo na nzoto sili onte ya ɓɛ̀ɛ, kasi na ɓolɔɓɔ nali na ɓɛ̀ɛ, nali na
nkyisa ya ieyeɓa oɓokye ophisi bitɛmi ɓa ɓɛ̀ɛ na ɓokusi pha ianola sa ɓɛ̀ɛ
oka Klisto.

Phakolo ɓomɔɔ ɓoute nde na Klisto

6 Ɓɛ̀ɛ waanola Yesu Klisto iɓa Nkolo ya ɓɛ̀ɛ, yango mɛna ɓɛ̀ɛ ikala nde
iɓenga nzela yɛ.
7 Nyɔsa nɛ nkanga ophikame nde mi yo. Oɓe na ná ianola sikusi ɓo
waeteyaka ɓɛ, emba ophɛkyɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi imbɛlɛ sisɔ.
8 Okyeɓe oɓokye moto na mɔnɔmɔ saebisa o izɛngyɛ sa zebi sa ɓomoto
siiwɛnɛnɛ ndokolo eli makolo malondo nzuka eli nde mateya maute na
ɓato. Isɔ miina kyiute na phɛmbɔ ya mokyisi kasi na Klisto phe.
9 Phɔ mobimba musɔ ŋwa Ŋwaphongo mozasi o nzoto ya Klisto.
10 Emba ooli ɓɛ̀ɛ onte ya Klisto, otondi na phaakolo ɓomɔɔ. Yo ali oikolo
sa phɛmbɔ isɔ.
11 Ɓaeɓɛlɛkyɛ nde onte ya Klisto. Iɓɛlɛ mɛ teli sikyelame na nsɛɛ ya
ɓato, simanya ɓɛ́ɛ etee ya nzoto kasi eli iɓɛlɛ saaka Klisto.*
12 Phɔ waaɓatisamaka ɓɛ̀ɛ, yaɓaka ndokolo wakundamaka nɛ molɔngɔ
mɔnɔmɔ. Wamba kula kundwa nɛ molɔngɔ o nzela ya ianola siili na ɓɛ̀ɛ
mi phɛmbɔ ya Ŋwaphongo, owamokundola onte ya ɓawe.
13 Ɓɛ̀ɛ ɓaɓaka phanza ɓawe phɔ ya ɓoɓe pha ɓɛ̀ɛ na wataka ɓa ɓɛ̀ɛ
ngbɔtu, akuli ebuya na ɓomɔɔ molɔngɔ nɛ. Alolimbisa ɓoɓe pha ɓanga
ɓosɔ.
14 Aziminye moɓeko mwa ɓaka molophunde, amolɛmɔlɔ na imoɓakya
o ekulusu.
15 Ŋwaphongo amanya mwiya ŋwa phɛmɓɔ isɔ, aiphɛ sɔɔ omiyo ma
ɓato ɓasɔ na ɓowa ilonga Ŋwana wɛ o ekulusu.
16 Ɓoeɓe ɓaɓona moto saeyoya phɔ ya ntoma naa phɔ ya malɛku naa
phɔ ya esɛlɛkɔ naa phɔ ya ɓokombe pha sika, naa phɔ ya saɓata.
17 Isɔ mina ili nde elalaa ya maphɔɔ mamoya, kasi lona lakolo lowɔɔ eli
nde Klisto.
18 Moto mɔnɔmɔ saeiyisa. Ɓɛ́ɛ ɓakumisa na imiuya sa ɓɔɔlɛ, ɓaasambele
ɓanze, ɓaaumunya nde maphɔɔ mawɛnɛ ɓɛ́ɛ ondɔtɔ, ɓato mɛ ɓali na
maumunya nde ma ɓomoto, mɛ maaɓaphɛ mawala.

---

* **2:11 2.11** Iɓɛlɛ sa ka yesu Klisto sili oɓokye kamanya moɓesi ŋwa moto mokasi ŋwaa masumu.

19 Ɓɛ, teɓaangane na Klisto, ooli motó. Ka eli nde motó moophɛ nzoto isɔ
ieyengyesi na yango oɓokye mantonga na nsoti iɓee elele yɔnɔyɔ. Emba
eli Ŋwaphongo okokosa ina nzoto.
20 Ɓo umbo waa na Klisto molɔngɔ ombi na mana o ɓoombo pha maphɔɔ
ma mokyisi mumu, phɔ ya'ye koanole ukula kyelela miɓeko ndokolo
ɓomɔɔ pha ɓɛ́ɛ ɓotaɓaa nde o maphɔɔ ma mokyisi mumu?
21 Sakpa! Sameka! Sakuma!
22 Esɔ meena eli nde maphɔɔ maamɔtɔnɔ ɓo moto kamakyelele. Mɛna
eli miɓeko na mateya maaute na ɓato!
23 Maphɔɔ mɛ mawɛnɛnɛ bina ndokolo maphɔɔ maa zeɓi, matome moto
isambela na ɓokusi phɔ yɛ mampenza, imiuya, na imba miwɛninya ɓolɔsi.
Kasi miɓeko mɛ temili na ntina phɔ mikokya nde maphowa ma ɓomoto.

3

1 Ɓo waakwa ɓɛ̀ɛ na Klisto, luka mbolo ili o ikolo, wazasi Klisto o eɓɔkɔ
ya ɓoloo ya Ŋwaphongo.
2 Umunyaka maphɔɔ mali o ikolo, kasi maa munse phe.
3 Ɓɛ̀ɛ waawa, na ɓomɔ, emba ɓomɔɔ pha ɓɛ̀ɛ pha miɓomɓa na Klisto,
onte ya Ŋwaphongo.
4 Phɔ Klisto ali phaakolo ɓomɔɔ pha ɓɛ̀ɛ, na ɓɛ̀ɛ mɛ, wamowɛnɛnɛ nɛ
onte ya nkyɛmɔ yɛ.

Moto oomokasi na moto oomunyakune

5 Na ɓomɔ, olɛ bitoma biiɓe ba ɓɛ̀ɛ ba mokyisi: Ɓondumba, sɔkɔtɔ,
phɔwa ya nzoto, looto, phɔ looto eli isambela bikyeko.
6 Kyeka maphɔɔ maaɓangye yɔ ya Ŋwaphongo.
7 Phanza wataaka ɓa ɓɛ̀ɛ o maphɔɔ mama, moɓesi ŋwa ɓɛ̀ɛ ŋwaɓaka
ɓomɔ mɛ.
8 Uŋwaŋwa eye, na ɓɛ̀ɛ mɛ, omanya maphɔɔ masɔ maama: Yɔɔ, itɔmbɔ,
kabu, bitoo, maloɓa masɔ maɓe mɛ satɔkɔlɔ o nɔkɔ ya ɓɛ̀ɛ.
9 Sa katelana onte ya ɓɛ̀ɛ phɔ wamanya moto oomokasi na maphɔɔ
maɓaka yo kakyele.
10 Emba ɓɛ̀ɛ olati moto omunyakune, iyo oobuto na phakolo ɓoebi
ɓoomulinya na elala ya Ŋwaphongo wamokyela.
11 Uŋwaŋwa, tewakuli ɓa Ɓaela naa Ɓayuda, ɓato ɓaɓɛlɛ ɓɛ́ɛ naa ɓato
ɓa teika ɓɛlɛ ɓɛ, ɓabutu, moto owatanga, moombo, moto wa sɔmi, teɓali
na ɓokyɛsɛ. Kasi Klisto ali maphɔɔ masɔ na ali na o isɔ.
12 Phɔ ɓɛ́ɛ oli ɓaaɔlɔ Ŋwaphongo, ɓasantu ɓɛ́ɛ ɓazinga yo, olate ndondo
ya ngɔlu, ndondo elaa, ndondo ya imiuya, ɓonyilɛ, na ikanga motema.
13 Ndekokuyane onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓo nwɛbi akyesi ɓoɓe olimbisane onte ya
ɓɛ̀ɛ. Ɓo waelimbisa Nkolo ya ɓanga, na ɓɛ̀ɛ okyele nde ɓomɔ mɛ
14 Emba epkele elekyi ntina eli, ilata lozingo: Ɓookyesi ɓomɔɔ, wamoɓa
ɓɛ́ɛ ɓasɔ elele yɔnɔyɔ na ná ndondo yɔnɔyɔ.
15 Lɛ oɓokye ɓose ɓoephɛ Klisto, ɓokonza mandondo ma ɓɛ̀ɛ, phɔ
oɓokye Ŋwaphongo aeɓanga phɔ oɓokye oɓe ɓɛ̀ɛ ɓasɔ nzoto yɔnɔyɔ,
ndekomophɛ melɛsi mbala na mbala mɛ.
16 Lɛ oɓokye Iloɓa sa Klisto na ezwele ya sango sizwe eziye onte ya ɓɛ.
Oteyanakye, ombakye na kyebisana na zebi sisɔ siikokyi. O mandondo
ma ɓɛ̀ɛ, tuɓela Ŋwaphongo membo ma imophɛ mɛlɛsi, omokumole na
membo masuu maute na Ɓolɔɓɔ.

17 Isɔ iikokyi ɓɛ̀ɛ iwɔ naa ikyela, oikyele na nkombo ya Nkolo Yesu, na
iphɛɛ Tata Ŋwaphongo mɛlɛsi na nzela yɛ.

Mozalesi ŋwa iɓota

18 Ɓasi, ndekomuiya oɓo pha ɓampele ɓa ɓɛ̀ɛ, ndengye ekokyi o miyo
ma Nkolo.
19 Ɓampele, zingaka ɓasi ɓa ɓɛ̀ɛ, saphinyoaka na ɓɛ̀ɛ.
20 Ɓana, kumolaka ɓaɓoti ɓaɓɛ na maphɔɔ masɔ, kyeka maphɔɔ
mazingye Nkolo oka ɓɛ̀ɛ.
21 Ɓatata, satɔmbyaka ɓana ɓaɓɛ, phɔ ɓɛ́ɛ saɓaa na ngɔngɔ.
22 Ɓaombo, kumolaka ɓakolo ɓa ɓɛ̀ɛ ɓa wawa o se o maphɔɔ masɔ.
Sa ɓakumolaka nde o miyo ma ɓɛ, ɓokokyele ɓato ɓaayɔkɔ oɓokye
ɓaɓasambakye. Kasi oɓakumole na motema mɔnɔmɔ ya ɓato ɓaalote
Nkolo.
23 Na ɓo kokyele etoma ye, oekyele na ndondo elaa, ndokolo koekyelele
Nkolo kasi ɓato phe.
24 Eɓa oɓokye, Nkolo amoephɛ ilaka ndokolo mbano. Nkolo okokyelele
ɓɛ̀ɛ eli Klisto.
25 Moto okokyele ɓoɓe amozwa etumbu na ɓoɓe ɓokyele yo. Phɔ
Ŋwaphongo tali na mbɛlɛkyɛ.

4

1 Ɓɛ̀ɛ ɓankolo, ɓaka na ɓaombo ɓa ɓɛ̀ɛ na ɓosembo na ná phɛlɛ, eɓa
oɓokye na ɓɛ̀ɛ mɛ, oli na Nkolo mɔnɔmɔ o ikolo.

Maphɔɔ ma isɔkya

2 Ɓaka na etungu ya iɓɔndelɛ, oɓakye na ná ɓokyɛngyi pha iphɛkyɛ
Ŋwaphongo mɛlɛsi.
3 Ɓondɛlɛkyɛ na phɔ ya ɓanga oɓokye Ŋwaphongo aloziɓolele moziɓo
ŋwa iimola Simo yɛ. Na ɓomɔ, na moimula sekyele ya Klisto enyɔlɛsi nga
o bɔlɔkɔ.
4 Lɛ oɓokye na eimole mboka esɔ ɓokokyi nga ieyimola.
5 Ndekomitambusa na ɓosembo o miyo ma ɓato ɓateɓali ɓaklisto.
Kyelaka ɓaɓona imbɛlɛ sisɔ sizwe ɓɛ̀ɛ nkɔnzɔ ya iɓaa na ɓɛ.
6 Lɛ oɓokye mowɔsi ŋwa ɓɛ̀ɛ moɓakye na lɛɛlɛɛ ɓo ya mokpa, ɓaka na
yela yaiɓusisa moto munsɔ na ndegye ekokyi.
7 O maphɔɔ mankyekyi, wamozwa masimo masɔ maanyakune na
Tishikɛ, nwɛɓi na nga okozingye nga, yo owakolo moto wa etoma, ooli
ekamba ya nga o etoma ya Nkolo.
8 Na etomesi yo nde phɔ aya eyimole masimo ma ɓanga, ambe na lenza
mandondo ma ɓɛ̀ɛ.
9 Namotomi yo na Onezime, owakolo nwɛɓi okozingye ɓanga, auta nde
oka ɓɛ̀ɛ oomɔ. Ɓɛ́ɛ ɓamoeyimola maphɔɔ masɔ malekane wawa.
10 Nwɛbi na nga wa bɔlɔkɔ Aristarke, aelɔngɔsi, na Malako, ŋwana
nyango na Balanabasi. Ombo zwa mateya phɔ yɛ: Ɓo akomi oka ɓɛ,
omoyambe na ɓola.
11 Yesu ookoɓangye ɓɛ́ɛ Yusitu aelɔngɔsi mɛ. Onte ya Bayuda eli nde ɓɛ́ɛ
ɓakyela na nga etoma phɔ ya ɓokonzi pha Ŋwaphongo, ɓaaɓaka ɓanzuya
mɔɔ.
12 Epafras owauta oka ɓɛ̀ɛ aelɔngɔsi. Yo moto wa etoma wa Yesu Klisto
otootwe iɓɔndɛlɛ phɔ ya ɓɛ̀ɛ oɓokye otɛmɛ nzi, ombakye na kyela maphɔɔ
masɔ maali o phowa ya Ŋwaphongo.

13 Nga nali nzoka ya ɓokowɛnɛ yo ɓolɔsi ɓoikye ya ɓɛ̀ɛ, na phɔ ya
ɓaanosi ɓa Laodikiya na Ɓa Ierapolis.
14 Luka, nwɛɓi na ɓanga owa muunganga na Demasi ɓaelɔngɔsi.
15 Olɔngɔlɔkɔ ɓɛɓi ɓali o Laodikiya, na Nimifa na ingomba siangane o
ingambi sɛ.
16 Ɓo otangyi mokanda mumu waumbo, omotomele ingomba sa
Laodikiya ɓamotangye mɛ. Na ɓɛ̀ɛ otangye mokanda ŋwa motoma nga
o Laodikiya.
17 Phɔ ya isɔkya, wɔ na Alisipe oɓokye: Ndekoeɓe na etoma eephɛ Nkolo,
oekyele na ɓolaa.
18 Eye molɔngɔlɔ mookomi nga Polo na maɓɔkɔ manga mampenza, ɓɛ̀ɛ
sabunga oɓokye nali o bɔlɔkɔ.
Lɛ oɓokye ngɔlu ya Ŋwaphongo eɓe na ɓɛ̀ɛ!

Mokanda ŋwa Polo ŋwaa ntuɓo oka Ɓatesaloniki

Maphɔɔ ma etatele

Polo akomaka mokanda mumu phɛnɛphɛ na ileka mbula mako matano o sima ya ikundwa sa Yesu. Mokanda mɛ mokokyi iɓa mokanda ŋwa ntuɓo ŋwaakoma Polo. Mokokyi iɓa na mokanda ŋwa ntuɓo onte ya nkanda isɔ ya Sangola Eenyakune.

Tesaloniki yaɓaka mokyisi mozale mokonzi ŋwa manyɛtɛ ma Makedoniya. Polo akomaka omɔ o imbanga sɛ sa iɓale. Ɓato ɓaikye ɓaanolaka mateya mɛ, emba tamba nde kɔkɔ omɔ phɔ Ɓayuda ɓa omɔ ɓaambyaka mobulu. Yango mɛna amba mana o Tesaloniki, amba ya kyɛndɛ o Ɓere (Bitoma 17.1-10).

Sima ya nkɔlɔ, wakoma yo Koliti, nwɛbi nɛ Timote amba moimola ɓo walekanaka maphɔɔ o Tesaloniki. Emba Polo amba ya ɓalɔngɔlɔ. Amba na ɓalenza oɓokye ɓakyɛndɛ nde o ɓoo. Amba na ɓabuyisela eyano o motuna ŋwaaɓaka ɓɛ́ɛ ɓamitune phɔ ya lowɔ la ikundwa sa ɓawe na phɔ ya iya sa Nkolo na nkyɛmɔ isɔ.

O moo ŋwa lɔlɔ, ɓaanosi ɓaayɔkɔ ɓamitune phɔ ya ndengye eya mosuka maphɔɔ ma mokyisi. Mokanda mumu mokokyi iloingola mayɛlɛ phɔ moloimole nyango wa lowɔ: Esengyesi oɓokye toteya oɓokye toli ɓato ɓa mokyisi ŋwa Ŋwaphongo, tombe na ɓaa na ianola oɓokye nɔnɔ itekye tomoɓa na Nkolo elele yɔnɔyɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ (4.17).

Maphɔɔ mali o mokanda mumu:

- 1 Ɓatesaloniki 1.1: Iɓeya
- 1 Ɓatesaloniki 1.2-10: Mɛlɛsi phɔ ya moɓesi na ianola sa ɓato ɓa Tesaloniki
- 1 Ɓatesaloniki 2.1–3.13: Etoma ya Polo o Tesaloniki
- 1 Ɓatesaloniki 4.1-12: Moɓesi moanole Ŋwaphongo
- 1 Ɓatesaloniki 4.13–5.11: Iya sa Nkolo Yesu
- 1 Ɓatesaloniki 5.12-28: Mateya na ndɔngɔlɔ

Iɓeya

1 Inga Polo, Silivɛ na Timote tokomele ingomba sa Tesaloniki sili onte
ya Tata Ŋwaphongo na Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto. Lɛ oɓokye ngɔlu na
ɓose iɓe na ɓɛ̀ɛ.

Ianola sa ɓato ɓa Tesaloniki

2 Nkɔlɔ isɔ tophɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi phɔ ya ɓɛ̀ɛ wa eyumunya ɓanga o
maɓɔndɛsi ma ɓanga. Imbɛlɛ sisɔ,
3 toeyumunya phɔ ya ianola sa ɓɛ̀ɛ sili na bitoma, na lozingo la ɓɛ̀ɛ
lookusi, na ná imilenza sa ɓɛ̀ɛ o molemo, ikyiute na Nkolo wa ɓanga Yesu
Klisto, o ɓoo pha Ŋwaphongo Ango wa ɓanga.
4 Ɓɛbi na ɓanga ɓa lozingo, eɓa na ɓolaa oɓokye Ŋwaphongo aeyɔlɔ.
5 Phɔ waaya ɓanga eyimola Simo Elaa, teyaɓaka nde na maloɓa pha,
kasi na ná ɓokusi pha Ɓolɔɓɔ. Na isɔ yaaɓaka ɓanga towɔ ili ya phɛlɛ.
Waɓaka ɓanga na ɓɛ̀ɛ, koeɓe moɓesi ŋwa ɓanga. Tokyelaka ɓaɓona phɔ
ya ɓolaa pha ɓɛ̀ɛ.
6 Emba ɓɛ̀ɛ, wamba lomekola ɓanga na Nkolo, waa yamba ɓɛ̀ɛ Iloɓa
onte ya minyɔkɔ na nkyisa ya Ɓolɔɓɔ.

7 Yango mɛna, ɓaanosi ɓasɔ ɓa Makedoniya na ɓa Akaye, ɓabuto
iyemekola.
8 Emba uta na ɓɛ̀ɛ, Iloɓa sa Nkolo sioka, teli nde o Makedoniya na Akaye,
kasi simo ya ianola sa ɓɛ̀ɛ oka Ŋwaphongo, enyango mboka esɔ oɓokye
tolosengyesi na ikula wɔɔ.
9 Phɔ moto na moto kaimole, wa wɔɔ yo phɔ ya ɓɛ̀ɛ, ndengye
eya loyamba ɓɛ̀ɛ na ndengye eya lɛ ɓɛ̀ɛ bikeko phɔ ya iyekpana oka
Ŋwaphongo phɔ ya imokyelela, yo ooli na ɓomɔɔ na owa solongo.
10 Emba koziya Ŋwana wɛ owa mouta o ikolo, eli Yesu owakundola
Ŋwaphongo onte ya ɓawe. Iyo aalomanya o yɔɔ ya Ŋwaphongo ekye
ye.

2

Etoma eya kyelaka Polo o Tesaloniki

1 Ɓɛbi, ɓɛ̀ɛ mampeza koloeɓe na ɓolaa oɓokye, waloyamba ɓɛ̀ɛ, teli phɔ
ya pha.
2 Kasi ɓɛ̀ɛ koeɓe oɓokye naɓo touti inyɔkɔmɔ na itolama o Filipe,
Ŋwaphongo olophɛkyɛ ɓokusi pha ikanga motema phɔ ya iya eyimola
Simo Elaa onte ya minyɔkɔ.
3 Phɔ mateya ma ɓanga temali maimamela, teloli na mamunya maɓe,
telookatele moto.
4 Kasi Ŋwaphongo alomeka phɔ ya ilophɛ Simo Elaa. Yango mɛna toteya
nde ɓomɔɔ, telolukye isepelisa ɓato, kasi nde Ŋwaphongo okomekye
mandondo ma ɓanga.
5 Yango mɛna waateya ɓanga, toloowɔ maphɔɔ ma molɛtɛ, ɓɛ̀ɛ koeɓe,
tololi na maumunyama ma oɓokye olophɛ ekpele, nzoka ya ɓanga
Ŋwaphongo.
6 Tolombaa na luka ngambo oka ɓato, naa oka ɓɛ̀ɛ, na oka ɓato ɓasuu.
7 Emba tokokakyi iɓa ɓato ɓanɛnɛ onte ya ɓɛ̀ɛ phɛlɛ, phɔ toli ɓatoma ɓa
Klisto. Kasi toɓaka onte ya ɓɛ̀ɛ nde na ɓonyilɛ, ndokolo nyango wa ɓana
kaɓanza ɓana ɓɛ́ɛ mampenza.
8 Toezingaka na ɓoikye, yango mɛna toloeyimolaka nde Simo Elaa
ya Ŋwaphongo yango na yango, kasi toambyaka na ɓomɔɔ pha ɓanga
mampenza, phɔ oli na motuya mwikye phɔ ya ɓanga.
9 Ɓɛbi, ɓɛ̀ɛ umunya minyɔkɔ na nkuka ya ɓanga, tokyela etoma oka
ɓɛ̀ɛ na moo na mokɔlɔ, phɔ ɓanga saɓa ephesi ya mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ waaɓa
ɓanga toeyimole Simo Elaa ya Ŋwaphongo.
10 Ɓɛ̀ɛ oli manzoka ma ɓanga, eɓe na Ŋwaphongo, phɔ moɓesi ŋwa
ɓanga o ɓoo pha ɓɛ̀ɛ ɓaanosi, teloika kyela masumu, toɓaka na ɓosembo,
na moto mɔnɔmɔ takokyi ilooya na lowɔɔ lɔnɔlɔ.
11 Emba ɓɛ́ɛ koeɓe na oɓokye tokyela na mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ onte ya
ɓɛ̀ɛ ndokolo ango na ɓana ɓɛ.
12 Toekuyaka, toelenzaka, toongaka na ɓɛ̀ɛ na ɓokusi oɓokye moɓesi
ŋwa ɓɛ̀ɛ mosepelisa Ŋwaphongo okoeɓangye oɓokye onyɔlɔ o ɓokonzi
phɛ na o nkyɛmɔ yɛ.

Polo akuli samba ianola sa Ɓatesaloniki

13 Kyeka ntina ekye phɛ ɓanga Ŋwaphongo mɛlɛsi imbɛlɛ sisɔ, waoka
ɓɛ̀ɛ Iloɓa sa Ŋwaphongo saeyimola ɓanga, wasaanola, teli ndokolo iloɓa
sa ɓato kasi nde ɓoli sango phɛlɛ oɓokye Iloɓa sa Ŋwaphongo. Iloɓa mɛ
sikyele onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓɛ̀ɛ ɓaanosi.

14 Emba ɓɛ̀ɛ obuto imekola mangomba ma Ŋwaphongo maali o Yuda,
maanola Yesu Klisto. Phɔ ɓɛbi na ɓɛ̀ɛ mampenza ɓaenyɔkɔlɔ ɓo
wanyɔkɔlɔkɔ Ɓayuda ɓanaa nyango na ɓɛ̀ɛ.
15 Ɓɛ́ɛ ɓaɓoma Nkolo Yesu na ɓaimosi, ɓalonyɔkɔlɔkɔ mɛ. Teɓaikaka
sepelisa Ŋwaphongo, emba ɓali ɓanguna ɓa ɓato ɓasɔ.
16 Ɓalokatele iteya Iloɓa sa Ŋwaphongo oka ɓato ɓateɓali Ɓayuda phɔ
ɓabikye. Na ɓomɔ, masumu ma ɓɛ̀ɛ makule butwa nde maikye. Nɔnɔ waa
kaa yɔɔ ya Ŋwaphongo mi ɓɛ.

Polo ali na phowa ya ikula butwa o Tesaloniki

17 Ɓande, phɔ ya ɓanga, na ɓokabwa ɓanga na ɓɛ̀ɛ phɔ ya ŋwana
imbɛlɛ, itakye na miyo kasi o ndondo toli elele yɔnɔyɔ. Toli na phowa
ekusi ya ekula ya ewɛnɛ yango mɛna tokyele na ndenge isɔ oɓokye toyee.
18 Toɓaka na phowa ekusi ya iyaa oka ɓɛ̀ɛ. Nga mampenza Polo, mbala
na mbala nalukaka na iya oka ɓɛ, kasi molemba aɓaka kalokutole nde
ɓokutosi.
19 Ɓɛ̀ɛ oli molemo mwa ɓanga na nkyisa ya ɓanga na eboko ya ɓanga
ya nkyɛmɔ oɓoo pha nkolo Yesu imbɛlɛ sa moya yo. Teli ɓomɔ?
20 Nde phɛlɛ, ɓɛ̀ɛ oli nkyɛmɔ ya ɓanga na nkyisa ya ɓanga.

3

1 Yango mɛna, ɓo tewaakulaka ɓanga koka iziya tomba wɛnɛ oɓokye
toikale ɓanga mampenza o Atɛnɛ.
2 Emba toetomele Timote nwɛbi na ɓanga, kakyele na ɓanga etoma ya
Ŋwaphongo ya iyimola Simo Elaa ya Klisto. Phɔ ayaekuya na ielenza o
ianola sa ɓɛ̀ɛ.
3 Phɔ ya oɓokye moto salota o ɓoo pha minyɔkɔ. Phɔ ɓɛ̀ɛ mampenza
koeɓe oɓokye toɓangama phɔ ya mango.
4 Waaɓaka ɓanga oka ɓɛ̀ɛ, toeyimolaka oɓokye tosengyesi iwɛnɛ
minyɔkɔ ɓookyelami wango, ɓɛ̀ɛ koloeɓe.
5 Yango mɛna, na nga sikokakyi kula ziya, natomi Timote aya nzwela
masimo ma ianola sa ɓɛ̀ɛ, phɔ naile oɓokye molemba aumbo eemeka,
emba etoma ya ɓanga onte ya ɓɛ̀ɛ ekyɛ pha.
6 Uŋwaŋwa eye Timote auti oka ɓɛ̀ɛ, ambi na loyelela na Simo Elaa ya
ianola sa ɓɛ̀ɛ na lozingo la ɓɛ̀ɛ. Awɔ yokye ɓɛ̀ɛ otaɓa iloumunya nkɔlɔ
isɔ na ɓolaa, oli na ná phowa ekusi ya ikula lowɛnɛ nde ɓooli ɓanga na
phowa ya ikula ewɛnɛ.
7 Yango mɛna, ɓɛbi, onte ya minyɔkɔ ma ɓanga misɔ na bimekyi ɓa
ɓanga bisɔ, tozwe ɓokusi phɔ ya ianola sa ɓɛ̀ɛ.
8 Emba uŋwaŋwa eye mandondo ma ɓanga mauti phɔ ɓɛ̀ɛ ophisi nzela
ya Nkolo na ɓokusi.
9 Mɛlɛsi iye mikokyi ɓanga iphɛ Ŋwaphongo phɔ ya ɓɛ̀ɛ, phɔ ya nkyisa
ikyi okye ɓanga phɔ ya ɓɛ̀ɛ o ɓoo pha Ŋwaphongo wa ɓanga?
10 Na moo na mokɔlɔ toɓɔndɛlɛ na etungu phɔ tozwe kɔnzɔ ya ikula
ewɛnɛ oɓokye tokokyia ikyizangye o ianola sa ɓɛ̀ɛ.
11 Lɛ oɓokye Ŋwaphongo yo mampenza, Ango wa ɓanga na Nkolo wa
ɓanga Yesu ɓaingole nzela o ɓoo pha ɓanga phɔ ya oɓokye toyee oka ɓɛ̀ɛ.
12 Lɛ oɓokye Nkolo akosa, ambe na tonza na ɓoikye lozingo looli onte ya
ɓɛ̀ɛ na lozingo looli na ɓɛ̀ɛ phɔ ya ɓato ɓasɔ, ndengye ya lozingo loezingye
na ɓanga.

13 Na ɓomɔ, lɛ oɓokye Nkolo alenza mandondo ma ɓɛ̀ɛ. Emba mokɔlɔ
ŋwaamoya yo na ɓansatu ɓɛ̀ɛ ɓansɔ, yo sa yaezwa na maphɔɔ maɓe onte
ya ɓɛ̀ɛ na oɓokye oɓe samooya o ɓoo pha Ango wa ɓanga Ɲwaphongo.

4

Moɓesi mozingye Ɲwaphongo

1 Ɓɛbi, phɔ ya isɔkya, toeteyaka lolengye la moɓesi mokokyi iɓa na ɓɛ̀ɛ
phɔ ya isepelisa Ɲwaphongo. Nde phɛlɛ komikambe nde ɓomɔɔ. Kasi
uŋwaŋwa eye, toongye na ɓɛ̀ɛ emba tombe na eɓɔndɔ na nkombo ya
Nkolo Yesu oɓokye: Kula lendendala.
2 Ɓɛ̀ɛ koeɓe mateya maeteyaka ɓanga ɓo wa wɔ Nkolo Yesu.
3 Kyeka phowa ya Ɲwaphongo: Eli oɓokye ɓɛ̀ɛ oɓe ɓato ɓansatu ombe
na ɓa sakyela ɓondumba.
4 Moto na moto onte ya ɓɛ̀ɛ aeɓe ikpa ŋwaŋwasi na ndengye ya ɓonsatu
na ya ngambo.
5 Samilɛ oɓokye phowa eɓe eekonza ya ɓato ɓaayɔkɔ ɓaate ɓaeɓe
Ɲwaphongo.
6 Moto sakosa nwɛbi nɛ, yo samba na mokyela ɓoɓe mi lowɔɔ lalona.
Phɔ Nkolo kaambelele mi maphɔɔ masɔ mamana, nde ɓo waunva ewɔlɛ
ɓanga na ɓo waekyebisa ɓanga.
7 Phɔ Ɲwaphongo taika loɓanga oɓokye toikale ikyela maphɔɔ maa
sɔkɔtɔ, kasi maphɔɔ ma ɓosantu.
8 Yango mɛna, moto okolɛ mateya mama, taalɛ moto, kasi kalɛ
Ɲwaphongo okoephɛ Ɓolɔɓɔ phɛ.
9 Phɔ ya lowɔ lokyekyi izinga ɓɛbi, telosengyesi iyekomela mokanda.
Phɔ ɓɛ̀ɛ, Ɲwaphongo yo mampenza aeteya ndengye ekokyi ɓɛ̀ɛ izingana
onte ya ɓɛ̀ɛ.
10 Emba eli nde lona lozingo lalona lowɛninya ɓɛ̀ɛ oka ɓɛbi ɓasɔ ɓa
Makedoniya mobimba. Kasi ɓande, ɓanga toelenza oɓokye okule kyela na
ɓolaa koleka.
11 Ɓa na phowa ekusi ya iɓa ɓose, ya ikyeka nde maphɔɔ ma ɓɛ̀ɛ
mampenza na ya ikyela etoma nde na maɓɔkɔ ma ɓɛ̀ɛ mampenza, nde
ɓo wawɔkɔ ɓanga phanza.
12 Phɔ moɓesi ŋwa ɓɛ̀ɛ moɓe ŋwa kaa o miyo ma ɓato ɓate ɓali ɓaklisto,
emba otoɓe ephesi ya moto.

Mokɔlɔ ŋwaa moya Yesu

13 Ɓɛbi, tozingye oɓokye toeyimole phɛlɛ esɔ phɔ ya lowɔ lokyekyi ɓawe,
phɔ ya oɓokye oɓe saɓa na ngɔngɔ ya ɓato ɓasuu ɓaate ɓali na molemo.
14 Emba ɓo ɓanga toanole oɓokye Yesu awa amba kundwa, nde ɓomɔ
mɛ, ɓaawa onte ya Yesu, Ɲwaphongo aaɓayamba elele yɔnɔyɔ na Yesu.
15 Emba kyeka uŋwaŋwa eye loewɔlɛ ɓanga, eli iloɓa sa Nkolo: Ɓanga
ɓaali na ɓomɔɔ, ɓaamoikala nɔnɔ o iya sa Nkolo, etelokyɛndɛ na ŋwana
ɓokyikyi o ɓoo pha ɓaawa.
16 Waamookana iya samoambya yo, na ŋwɛsi ŋwa mokonzi ŋwa
ɓaanzelu na ilela sa mumbɛnzɔ ŋwa Ɲwaphongo, Nkolo yo mampenza
amouta o ikolo: Emba ɓaawa onte ya ianola Klisto ɓamokundwa phanza.
17 Sima ɓanga ɓaamoɓa na ɓomɔɔ imbɛlɛ mɛ, ɓanga ná ɓɛ́ɛ tomunetwa
o mampata, phɔ yaikyɛ vana na Nkolo o ikolo. Emba ɓanga ɓasɔ tomoɓa
na Nkolo phɔ ya ɓoɓɛlɛ.
18 Yango mɛna, kuyanaka ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ na mateya mamana.

5

Tokyɛngyɛkye

1 Ɓande, phɔ ya lowɔ lokyekyi imbɛlɛ na bileko, tewali ntina oɓokye
toekomele mokanda phɔ ya lango.
2 Phɔ ɓɛ̀ɛ mampenza koeɓe na ɓolaa oɓokye mokɔlɔ ŋwa Nkolo
ŋwamoya ndokolo waaye mwibi na mokɔlɔ.
3 Imbɛlɛ sa mowɔ ɓato oɓokye: «Eye ɓose, eye ɓokyɛngyi», emba nde
o sina imbɛlɛ sasina ephambo ya ɓayelela mbala yɔnɔyɔ ndokolo ɓolɔsi
pha eswɛtɛ ekyeokye ŋwaŋwasi owa ekama ɓo kalukye iɓota, emba moto
nɔnɔ mɔnɔmɔ etakokye ilota.
4 Kasi ɓɛ̀ɛ, ɓande, ɓɛ̀ɛ toli o enzɔmbi, phɔ ya oɓokye mokɔlɔ mɛ
moeɓalikyinya ndokolo mwibi.
5 Ɓɛ̀ɛ ɓasɔ oli ɓana ɓa moo, ɓana ɓa nzanga: Teloli ɓana ɓa mokɔlɔ, na
ɓa enzɔmbi.
6 Yango mɛna, ɓanga salala ebu ya ɓato ɓaayɔkɔ, kasi tokyɛngyɛkye
emba tombe na miɓanza.
7 Ɓaalale ebu, ɓalale na mokɔlɔ, emba ɓalangye malɛku, ɓalangye na
mokɔlɔ.
8 Kasi ɓanga ɓaali ɓato ɓa nzanga, toɓanza nzoto ya ɓanga na ɓolaa,
tolate ianola na lozingo ndokolo etobu ya eɓasi, tolate o moto eboko ya
molemo ŋwa lobiko.
9 Phɔ Ŋwaphongo taika loɔlɔ phɔ ya kabu yɛ, kasi aloɔlɔ phɔ ya oɓokye
alobikya na nzela ya Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto.
10 Awa phɔ ya ɓanga phɔ ya oɓokye na ɓo tokyekye na ɓo tolasi ebuu
toɓee na ɓomɔɔ isanga nɛ.
11 Yango mɛna, kuyinya ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ emba ombe na sungana ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ,
nde ɓokokyele ɓɛ̀ɛ phanza.

Maloɓa ma isɔkya

12 Ɓande, toongye na ɓɛ̀ɛ oɓokye okumole ɓaamiphɛ mpasi ya ikyela
etoma onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓaateya Nkolo phɔ ya iyeɓanza na iyeteya nzela
13 Ɓa na ɓɛ́ɛ na ikumo siikye, na lozingo phɔ ya etoma ya ɓɛ. Ɓa na ɓose
onte ya ɓɛ̀ɛ.
14 Ɓande, toongye na ɓɛ̀ɛ oɓokye oteya ɓato ɓa ɓokɔɔ, okuya ɓato ɓali
na iɓale, sunga ɓato ɓate ɓali na ɓokusi, kanga motema na ɓato ɓasɔ.
15 Kyeɓa oɓokye moto sabuya ɓoɓe phɔ ya ɓoɓe, kasi nkɔlɔ isɔ, luka
ikyela ɓolaa ɓɛ̀ɛ na ɓɛ̀ɛ na ná ɓato ɓasɔ.
16 Ndekoɓe na nkyisa nkɔlɔ isɔ,
17 ɓɔndɛlɛkyɛ sa ema,
18 phɛkyɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi mi maphɔɔ masɔ, phɔ Ŋwaphongo
kazingye oɓokye okyelakye ɓaɓona, ɓɛ̀ɛ ɓaangana na Yesu Klisto.
19 Sakubya etoma ya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu,
20 sasemola maloɓa ma ɓaimosi.
21 Kyitolela maphɔɔ masɔ na ɓolaa: Ombe ɓanza loolaa,
22 omizile na maphɔɔ masɔ maaɓe.
23 Lɛ oɓokye Ŋwaphongo owa ɓose, yo mampenza aebuya moɓimba
ɓasantu. Lɛ oɓokye aɓanza molimo ŋwa ɓɛ̀ɛ, na mokali ŋwa ɓɛ̀ɛ, na nzoto
ya ɓɛ̀ɛ, iɓe sa mooya phɔ ya mokɔlɔ ŋwa moya Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto.
24 Okoeɓangye ali moto okokokya mambunu mɛ: Ekuli ɓa nde yo owa
mokyela.

25 Ɓande, ɓɔndɛlɛ na phɔ ya ɓanga mɛ.
26 Ɓeya ɓaanosi ɓasɔ na ikoo na ikoo.
27 Naeyongye na kombo ya Nkolo oɓokye: Mokanda mumu motangyeme
o ɓoo pha ɓɛbi ɓasɔ.
28 Lɛ oɓokye ngɔlu ya Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto eɓe na ɓɛ̀ɛ.

Mokanda ŋwa Polo ŋwa iɓale oka Ɓatesaloniki

Maphɔɔ ma etatele

O mokanda mumu, Polo akuli butolela lowɔ la iya sa Nkolo Yesu (kyeka mokanda nwɛ ŋwa ntuɓo oka Ɓatesaloniki). Phɔ lowɔ mɛ laɓaka lotungyisa ɓato ɓa Tesaloniki.

- Ɓakyi onte ya ɓɛ́ɛ ɓaɓaka ɓawɔ ɓɛkye mokɔlɔ mɛ mokomi phɛnɛphɛ (2.2). Polo kambe ɓaimola ɓoɓo: Yambo ya oɓokye Nkolo Yesu aye na nkyɛmɔ, esengyesi oɓokye «Mɔɔti» amiwɛninya, Zabulu owamoluka ibungya ɓato ɓa Ŋwaphongo na iikyela Nkolo ziko (2.1-12). Yango mɛna Polo kaongye na ɓaanosi ɓaphile Simo Elaa nzii, ɓɛ́ɛ saphɛmbɛ na iɓondɛlɛ (2.13–3.5)
- Ɓaanosi ɓayɔkɔ ɓalɛkyɛ ikyela etoma phɔ nde ya iziya suka ya mokyisi, emba ɓambaka butwa nde iza ntoma ya ɓato ɓasuu. Polo katomisa ɓato ɓaa ɓokɔɔ oɓokye ɓaɓengye moɓesi ŋwa ɓaamiambya o etoma. Phɔ ɓɛ́ɛ mampenza ɓakokye imibikya. «Moto ootozingye ikyela etoma, yo samba na za» (3.10).

Maphɔɔ mali o mokanda mumu:

- 2 Ɓatesaloniki 1.1-2: Iɓeya
- 2 Ɓatesaloniki 1.3-4; 11-12: Polo kaɓɔndɛlɛ Ŋwaphongo phɔ ya ɓato ɓa Tesaloniki
- 2 Ɓatesaloniki 1.5-10; 2.1-12: Mateya phɔ ya iya sa Nkolo Yesu Klisto
- 2 Ɓatesaloniki 2.13–3.15: Mateya phɔ ya moɓesi moɓɔngyi na moanosi
- 2 Ɓatesaloniki 3.16-18: Ndɔngɔlɔ

Iɓeya

1 Inga Polo, Silivɛ na Timote tokomele ingomba sa Tesaloniki siili onte
ya Tata Ŋwaphongo na Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto.
2 Lɛ oɓokye ngɔlu na ɓose ikyiute oka Ŋwaphongo Tata na Nkolo Yesu
Klisto iɓee na ɓɛ̀ɛ.

Ŋwaphongo amosambisa ɓato mokɔlɔ ŋwa moya Nkolo Yesu

3 Ɓande, tosengyesi iphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi imbɛlɛ sisɔ phɔ ya ɓɛ̀ɛ,
embi ɓa nde ɓomɔ, phɔ ianola sa ɓɛ̀ɛ sikole na ɓokusi, na lozingo loli na
ɓɛ̀ɛ onte ya ɓɛ̀ɛ, lokole onte ya mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ ɓasɔ.
4 Yango mɛna ɓanga tomiphambe na ɓɛ̀ɛ onte ya mangomba ma
Ŋwaphongo, phɔ ya ikanga sa ɓɛ̀ɛ sa motema na ianola sa ɓɛ̀ɛ onte ya
minyɔkɔ misɔ na ɓimekyi bizwe ɓɛ̀ɛ.
5 Isɔ miina ili elembo ya ɓolombe pha ɓosembo pha Ŋwaphongo, ntina
mɛ eli ya iyebuya ɓato ɓaalongoɓa phɔ ya Ɓokonzi pha Ŋwaphongo
ɓookyele ɓɛ̀ɛ ɓolɔsi.
6 Yango mɛna, Ŋwaphongo na ɓolombe phɛ amoenza maɓeku oka ɓato
ɓaenyɔkɔlɔ.
7 Emba amoephɛ ɓɛ̀ɛ ɓanyɔkɔlɔ ɓɛ, iyema na ɓanga elele yɔnɔyɔ, imbɛlɛ
saa mowɛnɛnɛ Nkolo Yesu, owamouta o ikolo na ɓanze ɓɛ́ɛ ɓa mwiya.
8 Amoya onte ya itumbu sa ŋwenya, phɔ ya iya phɛ etumbu oka ɓato
ɓaate ɓaeɓe Ŋwaphongo na ɓaate ɓakuummole Simo Elaa ya Nkolo wa
ɓanga Yesu.

9 Etumbu ya ɓɛ́ɛ yamoɓa iwa sa ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ, itakye na ɓoo pha
Nkolo na ná nkyɛmɔ ya ɓokonzi phɛ.
10 Imbɛlɛ sa moya yo, mokɔlɔ mɛ, ɓasantu ɓɛ̀ɛ ɓaamophɛ nkyɛmɔ na
ɓato ɓasɔ ɓaanola Ŋwaphongo ɓaamosamba. Emba ɓɛ̀ɛ ɓaanola simo
eyaeyimolaka ɓanga wamoɓa o motango ŋwa ɓɛ.
11 Kyeka ntina ekye ɓɔndɛlɛ ɓanga imbɛlɛ sisɔ phɔ ya ɓɛ̀ɛ, phɔ
Ŋwaphongo wa ɓanga awɛnɛ oɓokye olongoɓa na mbela eya eɓanga yo,
oɓokye na mwiya nwɛ, akyele oɓokye okokya ɓolaa ɓosɔ ɓozingye yo
ambe na buya ianola sa ɓɛ̀ɛ siɓe na bitoma.
12 Na ɓomɔɔ nkombo ya Nkolo wa ɓanga Yesu yamoɓa na kyɛmɔ onte
ya ɓɛ̀ɛ, emba ɓɛ̀ɛ onte yɛ, phɔ ya ngɔlu ya Ŋwaphongo wa ɓanga ná ya
Nkolo Yesu Klisto.

2

Yaamoya o ɓoo pha iya sa Nkolo

1 Ɓande, phɔ ya lowɔ lokyekyi iyaa sa Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto na
phɔ ya iyangana sa ɓanga phɛnɛphɛ nɛ, toongye na ɓɛ̀ɛ oɓokye:
2 Saɔtɔ maumunya ma ɓɛ̀ɛ izele na sa lota phɔ ya iwɛnɛ sa ɓaimosi,
phɔ ya Iloɓa na phɔ ya mokanda mɔnɔmɔ ɓaiteye ndokolo yiuti na ɓanga,
yamba ekyela oɓokye oanole oɓokye mokɔlɔ ŋwa Nkolo mokomi.
3 Moto saekatela naa na ndengye iye. Phɔ oɓoo pha oɓokye mokɔlɔ
mamuna mokokye, ɓato ɓaikye ɓamolɛ Ŋwaphongo emba na moto moɓe
amiwɛninya. Moto mɛ eli yo moto wa mophɛ yo etumbu.
4 Iyo amotɛmɛlɛ isɔ ikyi ɓangye ɓɛ́ɛ manzambe na isɔ ikyi kumole ɓɛ,
amokoma nɔnɔ ikyɛ zala o Ingambi sinɛnɛ sa Ŋwaphongo phɔ ya iwɔ
yokye ali Ŋwaphongo.
5 Tokuli na eɓa oɓokye naewɔlɛkyɛ maphɔɔ mamana wataka nga ɓa oka
ɓɛ̀ɛ?
6 Emba iŋwaŋwa eye, ɓɛ̀ɛ koeɓe ekpele ekyemozimbe phɔ ya oɓokye
amiwɛninya nde o imbɛlɛ sɛ.
7 Phɔ sekyele ya ikyela ɓoɓe kyekyele lɔlɔ etoma, esengyesi nde imanya
okoezimbe uŋwaŋwa eye.
8 Emba moto moɓe aamiwɛninya, Nkolo Yesu amba mɔɔtɔ na muwɛ ŋwa
munɔkɔ nwɛ emba aamounva na mwiya ŋwa iya sɛ.
9 Waamoya moto o moɓe na mwiya ŋwa Molemba, amiwɛninya na
bitoma bikusi ndengye na ndengye, na bilekyesako, na mayaa ɓaɓɔɔlɛ.
10 Naa na malondo masɔ matemali na ɓosembo phɔ ya ikatela ɓato
ɓamobunga, phɔ teɓaika yamba lozingo la ɓosembo lokokakyi iɓabikya.
11 Yango mɛna, Ŋwaphongo kaɓatomele mwiya mwa iɓabungya,
mokyele oɓokye ɓaanole maphɔɔ ma ɓɔɔlɛ,
12 phɔ ya oɓokye ɓa phɛ etumbu ɓato ɓasɔ ɓaalɛ ianola maphɔɔ maa
phɛlɛ kasi ɓawɛnɛ ɓolaa nde o ikyela maphɔɔ matemali ma ɓosembo.

Ŋwaphongo aloɔlɔ phɔ tobikye

13 Kasi phɔ ya ɓanga, ɓande ɓa lozingo la Nkolo, toengyesi iphɛ
Ŋwaphongo mɛlɛsi imbɛlɛ sisɔ phɔ ya ɓɛ̀ɛ, phɔ Ŋwaphongo aeyɔlɔ tata
etatele phɔ obikye na nzela ya Ɓolɔɓɔ ɓoemanya masumu, na ná ianola
sa ɓɛ̀ɛ sa maphɔɔ ma phɛlɛ.
14 Ŋwaphongo aeɓanga phɔ ya izwa iɓikyi na nzela ya Simo Elaa eya
imola ɓanga phɔ ya oɓokye ozwe nkyɛmɔ na Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto.

15 Yango mɛna, ɓɛbi, phila na ɓolaa ombe na ɓanza na ɓokusi mateya masɔ maeteyaka ɓanga, na ŋwɛsi ikolo naa na mokanda.
16 Lɛ oɓokye Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto yo mampenza na Ŋwaphongo Ango wa ɓanga owalozinga na owalophɛ na ngɔlu yɛ, nbɔndi sa ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ na molemo moolaa,
17 ɓaeɓɔndɔ, ɓambe naekuya o maphɔɔ masɔ malaa makyele ɓɛɛ na maawɔ ɓɛɛ.

3

Ɓɔndɛlɛ phɔ ya ɓanga

1 Phɔ ya isɔkya, ɓande, ɓɔndɛlɛ phɔ ya ɓanga, phɔ ya oɓokye Iloɓa sa Nkolo sikyɛndɛ o ɓoo izele emba ɓato ɓasikumole ɓookokyele ɓɛɛ mɛ.
2 Ɓɔndɛlɛ na phɔ ya ɓanga oɓokye tomane o nsɛɛ ya ɓato ɓaa yɔɔ na ya ɓanguna: Phɔ ɓasɔ teɓali na ianola.
3 Nkolo yo ookokokya isɔ ikyiwɔ yo: Amoekuya, amba na eɓanza phɔ Munguna saekyela ɓoɓe.
4 Phɔ ya ɓɛɛ, toli na ianola na nkombo ya Nkolo oɓokye ikyiwɔ ɓanga na ɓɛɛ, koikyele, wamba na ikala nde ikyela.
5 Lɛ oɓokye Nkolo akambe mandondo ma ɓɛɛ phɔ ya izinga Ŋwaphongo na ná iititala ya Klisto.

Moto munsɔ aengyesi ikyela etoma

6 Ɓande, towɔ na ɓɛɛ o nkombo ya Nkolo Yesu Klisto oɓokye: Oɓe itakye na nwɛbi munsɔ owa ɓokɔɔ na otookye mateya maeteya ɓanga.
7 Ɓɛɛ mampenza koeɓe ndengye'ye esengyesi ɓɛɛ ikyela phɔ ya iɓenga matambe ma ɓanga. Waɓa ɓanga onte ya ɓɛɛ, toloika ɓa ɓato ɓa ɓokɔɔ.
8 Toloika onga na moto ipa sa iza, kasi onte ya minyɔkɔ na iphɛmbɛ, na moo na mokɔlɔ, tokyelaka etoma phɔ ɓanga saɓaa ephesi ya mɔnɔmɔ na ɓɛɛ.
9 Nde phɛlɛ, tokokaka iyeyonga, kasi tozingaka iɓaa ndakyisa ya imekola phɔ ya ɓɛɛ.
10 Kasi waaɓaka ɓanga oka ɓɛɛ, toephɛkyɛ moɓeko mumu: Ɓo moto tazingye ikyela etoma, yo samba na zaa!
11 Emba tookye ɓawɔ oɓokye wali onte ya ɓɛɛ ɓato ɓa ɓokɔɔ, teɓakyele ekpele kasi ɓanyɔlɔ nde o maphɔɔ ma ɓato.
12 Towɔ na ɓato ɓaaɓana, tombe na ɓalenza na nkombo ya Nkolo Yesu Klisto oɓokye: Ɓakyele etoma ya ɓɛ́ɛ ɓose emba ɓazee ipa siizwe ɓɛ́ɛ mampenza.
13 Phɔ ya ɓɛɛ, ɓande, ɓɛɛ saotwa ikyela ɓolaa.
14 Ɓo moto tatosee ikyiewɔlɛ ɓanga o mokanda mumu, okyeɓe nɛ, ɓɛɛ sakula ɓa nɛ phɔ aokye sɔɔ.
15 Samba mokpa ndokolo mbomi, kasi omooya ɓo ookooya ɓɛ́ɛ nwɛbi.

Mapambosi na iɓeya sa suka

16 Lɛ oɓokye Nkolo owa ɓose aephɛ yo mampenza ɓose nkɔlɔ isɔ na ndengye isɔ. Nkolo aɓe na ɓɛɛ ɓasɔ.
17 Eli nga mampenza Polo oekomesi munkanda mumu na eɓɔkɔ ya nga mampenza na oeɓeye. Mɛna eli elembetele ekyekyele nga o nkanda ya nga. Èli mokomesi ŋwa nga.
18 Lɛ oɓokye ngɔlu ya Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto eɓe na ɓɛɛ ɓasɔ.

Mokanda ŋwa Polo ŋwa ntuɓo oka Timote

Maphɔɔ ma etatele

Ango wa Timote aɓaka Moela, nyango aɓaka Moyuda owa butwa moklisto. Polo avanaka na Timote phɔ ya mbala eya ntuɓo o mokyisi na nkombo Listrɛ (Bitoma 16.1-4), mɛna yaɓaka o imbanga sa Polo sa iɓale. Koɓanda wawana, Timote abutwaka mɔnɔmɔ ɓaaɓaka ɓakyɛ mitambula na Polo o mambanga mɛ maikye ma iimola simo elaa.

Mokanda mumu mowɔlɛ maphɔɔ manɛnɛ maato:

- 1 Timote 1.1-20; 4.1-5: Polo kakyebisa Timote phɔ ya mateya ma ɓɔlɛ, na maphɔɔ makyekyi miɓeko ma Ɓayuda na ɓato ɓateɓali ɓayuda
- 1 Timote 2-3: Polo kaphɛ Timote molɔngɔ ŋwa iɓɔngya losambo, na moɓesi mosengyesi iɓa na ɓakambi ɓa Ingomba
- 1 Timote 4.6–6.21: Polo kateya Timote ndengye esengyesi yo ikyela etoma yɛ onte ya ɓaanosi, phɔ aɓe awaakolo moto wa etoma wa Yesu Klisto

O mokanda nwɛ, Polo kaongye na ɓanga oɓokye ɓanga satosaka nde miɓeko ma Ingomba na ɓakambi ɓa sango, kasi toɓe na sakolo ianola phɔ yaikumola Yesu Klisto, mobikye wa ɓanga (2.3-6).

Polo kaɓeya Timote

1 Nga Polo, toma wa Yesu Klisto, phɔ ya ndingyisa ya Ŋwaphongo
Mobikye wa ɓanga na Yesu Klisto molemo ŋwa ɓanga,
2 oka wɛ Timote, owakolo ŋwana wa nga o ianola, naekomele oɓokye:
Ngɔlu, ngɔngɔ, ɓose pha Tata Ŋwaphongo na pha Yesu Klisto Nkolo wa
ɓanga iɓe na wɛ.

Ɓateye ɓa ɓɔlɛ

3 Ɓo wawɔkɔ nga na wɛ imbɛlɛ sa kyɛkyɛ nga o Makedoniya, ɓa o Efese
phɔ ya ikatela ɓato ɓaayɔkɔ ɓɛ́ɛ sateya mateya maa ɓɔlɛ.
4 Oɓakatele ɓɛ́ɛ samiambya o bikoo ɓa pha na itɔndɔlɔkɔ maɓota
saunva. Maphɔɔ mamana maɓote nde miko kasi ŋwango ŋwa
Ŋwaphongo phe, mookokyisame onte ya ianola.
5 Ntina ya motindo mɛ eli lozingo looute o ndondo elaa, na maumunya
malaa na ianola sa phɛlɛ.
6 Phɔ ya iɓa saɓenga nzela eye, ɓato ɓayɔkɔ ɓabungyi nzela, ɓaɓengi
ɓowɔlɛ ɓowɔlɛ phaazanga ntina.
7 Ɓamitate iɓa ɓateye ɓa miɓeko, nzuka teɓaeɓe naa maphɔɔ mawɔ ɓɛ́ɛ
naa maphɔɔ mateya ɓɛ.

Eyaakolo ntina ya moɓeko

8 Phɔ toeɓe oɓokye moɓeko ali molaa ɓo moto kamokyelele ndokolo
moɓeko.
9 Phɔ, toeɓe na ɓolaa ɓoɓo: Moɓeko temoli phɔ ya moto o molaa, kasi
phɔ ya ɓato ɓaateɓatosa na ɓatɔmbi, ɓato ɓaɓe na ɓato ɓa masumu,
ɓaateɓakumole Ŋwaphongo eɓe na mbolo iisantu, ɓaɓomi ɓa ɓato, eɓe
ɓa ango eɓe ɓa nyango,
10 ɓaakyele ɓondumba, ɓaalale na ɓɛbi na ɓɛ́ɛ ɓampele, ɓaaungye
ɓa ɓaombo, ɓakati ɓa ɓɔlɛ, ɓaakate seleka ya ɓɔlɛ, na maphɔɔ masɔ
maatɛmɛlɛ mateya ma phɛlɛ.

11 Mateya mɛ eli Simo Elaa ya nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo owa ngambo eya
mpɛ ɓɛ́ɛ phɔ naeɓanza.

Polo aphɛ mɛlɛsi phɔ ya ngɔngɔ ya Klisto

12 Naphɛ mɛlɛsi na owampɛ ɓokusi, Yesu Klisto Nkolo wa ɓanga: Eli yo
moto owa wɛnɛ oɓokye nakokyi amba nkpa o etoma yɛ,
13 nga owaɓaka phanza motiyosi, munyɔkɔsi na moto wa nkamba. Kasi
anzokyela ngɔngɔ phɔ nakyelaka saeɓa ntina, na izanga ianola.
14 Phɛlɛ, ngɔlu ya Nkolo wa ɓanga, eɓe na ianola, na lozingo looli onte
ya Yesu Klisto yatonda mi nga.
15 Iloɓa sisi sili sa phɛlɛ, sikokyi ianolama na ɓato ɓasɔ oɓokye Yesu
Klisto aya o mokyisi phɔ ya ibikya ɓato ɓa masumu ɓoli nga, inga moto
owa o ɓoo.
16 Kasi ɓo anzokyelaka ngɔngɔ, eli phɔ ya oɓokye oka nga, moto owa
o ɓoo, Yesu Klisto ateya ndondo yɛ elaa, ndokolo ndakyisa phɔ ya ɓato
ɓamoanolela, phɔ ya ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
17 Oka mokonzi owa ɓoɓɛlɛ,
Ŋwaphongo ooli nde yo mɔnɔmɔ, ootowe, ootowɛnɛnɛ,
ngambo na nkyɛmɔ
phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ. Amɛ.

Iŋwana eɓasi elaa

18 Timote, ŋwana wa nga, kyeka moɓeko moephɛ nga, ikokana na nɔkɔ
ya ɓaimosi ɓaakalakala phɔ ya wɛ. Nɔkɔ mɛ iɓe ɓokusi pha wɛ o eɓasi
elaa ekye ŋwane wɛ;
19 na ianola na maumunya malaa. Ɓato ɓaayɔkɔ ɓalɛkyɛ ikyela ɓaɓona,
emba ɓamba zinza ianola sa ɓɛ.
20 Onte ya ɓɛ́ɛ wamozwa Imene na Alegizandre, na ɓaambya oka Zabulu,
phɔ ɓaekole iɓa sakula tiyola Ŋwaphongo.

2

Mateya phɔ ya iɓɔndɛlɛ

1 Naongye na ɓɛ̀ɛ oɓokye o ɓoo pha maphɔɔ masɔ, nde koongye, nde
koɓɔndɛlɛ, nde konyingonele, nde kophɛ mɛlɛsi, phɔ ya ɓato ɓasɔ.
2 Phɔ ya ɓakonzi na ɓaaloangyele, phɔ toɓe ɓose na ikyela maphɔɔ
malaa na ma kaa.
3 Kyeka maphɔɔ malaa na masepelisa Ŋwaphongo Mobikye wa ɓanga,
4 okozingye oɓokye ɓato ɓasɔ ɓabikye emba ɓaeɓe ɓosembo.
5 Phɔ Ŋwaphongo ali nde yo mɔnɔmɔ,
na moɓɔngyɛ ali nde yo mɔnɔmɔ onte ya Ŋwaphongo na ɓato,
moto mɔnɔmɔ: Yesu Klisto,
6 owa miambya phɔ ya iikola ɓato ɓasɔ.
Mɛna eli Simo eya imola ɓɛ́ɛ o imbɛlɛ sa mekama,
7 na phɔ ya simo mɛ nakyelamaka na nga owakolo toma, na wɔ nde
phɛlɛ, siikate, nga nali nganga mayɛlɛ wa nkyisi onte ya ianola na onte ya
ɓosembo.

Ɓampele na ɓaɓasi o losambo

8 Nazingyi oɓokye ɓampele ɓaɓɔndɛlɛ o bilele bisɔ, ɓatombe maɓɔkɔ
masantu o ikolo, sa kabu na ná ɓookaaa.
9 Phɔ ya ɓaɓasi, ɓalate molato molongoɓa, ɓɛ́ɛ sa lekyinya ndelo: Naa
na itonga suwe, naa na ɓayaka ɓa wolo, naa na mbɔngyɛsi ya motuya.

10 Kasi ɓalate nde bitoma bilaa, ɓolongoɓaa na ɓaɓasi ɓakyele etoma ya
ɓosembo.
11 Imbɛlɛ sa mateya, ŋwaŋwasi asengyesi ikala ɓose na imiuya sisɔ.
12 Nga, siiphɛ nzela oɓokye ŋwaŋwasi kateya na aangyele lele. Aikale
ɓose.
13 Eli nde Adama owa kyeka ɓɛ́ɛ phanza. Ewa sima.
14 Emba teli Adama owa kosaka ɓɛ, kasi eli ŋwaŋwasi owa kosama,
amba buka miɓeko.
15 Na ɓo eɓe ɓɔmɔ, ŋwaŋwasi amobika na iɓota sɛ, kasi ambe nde ɓanza
ianola, lozingo na ɓosantu phɛ sa mawala.

3

Ɓakambi ɓa ingomba

1 Lowɔɔ loowɔ nga lolo loli nde phɛlɛ: Ɓo moto ali na phowa ya iɓa
mokambi, mɛna kazingye etoma eli elaa.
2 Mokambi ŋwa ingomba, yo sa ɓa moto wa maphɔɔ maɓe oɓokye ɓato
ɓamooya, lele wa ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ, yo sa ɓa moto wa looto, aɓe na
maumunya malaa, moɓesi molaa, kayambe ɓabutu, akokye na iteya,
3 yo sa ɓa munwe ŋwa malɛku, sa ɓa muŋwani ŋwa biɓasi, kasi moto
wa ɓonyilɛ, yo sa ɓa moto wa maoka, na moto wa phowa enɛnɛ ya
ɓaphalanga,
4 aeɓe ikamba ingambi sɛ ambe na teya ɓana ɓɛ̀ɛ imiuya na kaa esɔ:
5 Ɓo moto taakokye ikamba ingambi sɛ mampenza, amba koka iɓɔngya
ingomba sa Ŋwaphongo ndengye'ye?
6 Kasi yango sa ɓa moto naino otookɔkyi o ianola, phɔ yo sa kaa, ɓo
mawala mamozibi miyo, o mazɛngyɛ maɓekya Molemba.
7 Elaa na oɓokye ɓato ɓaate ɓali ɓaklisto ɓawɔɔ na ɓolaa phɔ yɛɛ, phɔ
yo sa zwa sɔɔ, yo saamba na ikaa mbala yɔnɔyɔ o mazɛngyɛ ma Molemba.

Ɓa diakre

8 Ɓa diakre nde ɓomɔ mɛ, ɓasengyesi iɓa ɓato ɓa kaa, ɓasengyesi iɓa
nde na ewɔlɛ yɔnɔyɔ, ɓɛ́ɛ samiambya o malɛku naa na iluka ɓaphalanga
na manzela maa sɔɔ.
9 Ɓasengyesi iɓanza ɓosembo pha ɓaawɛninya ianola sa ɓɛ́ɛ na ndondo
yɔnɔyɔ.
10 Na ɓɛ́ɛ mɛ ɓasengyesi iɓameka phanza, emba sima, ɓo teɓaɓazwe na
lowɔɔ looɓe, ɓakokyi imba kyela etoma ya ɓɛ́ɛ ya ɓo diakre.
11 Na ɓaɓasi nde ɓomɔ mɛ, ɓasengyesi iɓa ɓaɓasi ɓakumole ɓɛ, ɓaate
ɓali na ewɔlɛ eɓe, ɓaate ɓali na looto, ɓaakokya maloɓa ma ɓɛ́ɛ o maphɔɔ
masɔ.
12 Ɓa diakre ɓasengyesi ilonga nde ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ, ɓaangyele
mangambi ma ɓɛ́ɛ na ɓana ɓa ɓɛ́ɛ na ɓolaa.
13 Phɔ ɓaakyele etoma ya diakre na ɓolaa ɓazwe ikumo sa ɓato ɓasɔ, na
ɓokusi pha ianola ɓoli na Yesu Klisto.

Sekyele eenɛnɛ

14 Naekomele ɓaɓona na iumunya oɓokye namoya zwana na wɛ mizele.
15 Kasi na ɓo nazimbane, wamoeɓa nde mɛ imikamba o ingambi sa
Ŋwaphongo, sili ingomba sa Ŋwaphongo oli na ɓomɔɔ, ikonzi na iingo
ya ɓosembo.
16 Nde phɛlɛ, sekyele ya ikumola maphɔɔ ma Ŋwaphongo eli enɛnɛ!
Yo owamiwɛninyaka onte ya nzoto,

Ɓolɔɓɔ amolongya,
ɓaanzelu ɓamowɛnɛ,
ɓato ɓaate ɓaaeɓe Ŋwaphongo ɓaoka simo yɛ,
o munse munsɔ ɓamoanola,
azwa nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo.

4

Ɓato ɓaateya mateya ma ɓɔɔlɛ

1 Ɓolɔɓɔ kawɔ polele oɓokye: O imbɛlɛ sa suka, ɓato ɓayɔkɔ
ɓamoangana ianola sa ɓɛ, ɓamoɓenga malɔɓɔ ma ɓakose na mateya ma
malɔɓɔ maɓe,
2 phɔ ikosa sa ɓanyamaɓɔlɛ na isɔsɔlɔ sa ɓato ɓaɓana simbo zika.
3 Ɓamokatela malonga; ɓamokyisa ntoma iyɔkɔ, nzuka Ŋwaphongo
aikyela phɔ ya oɓokye ɓaanosi, ɓɛ́ɛ ɓaeɓe maphɔɔ ma phɛlɛ, ɓaize, ɓambe
mophɛ mɛlɛsi.
4 Phɔ isɔ yakyela Ŋwaphongo ili ndaa, ekpele yɔnɔyɔ teli ya ilɛ ɓo tophɛ
Ŋwaphongo mɛlɛsi o ɓoo pha iye zaa.
5 Phɔ na Iloɓa sa Ŋwaphongo na ná iɓɔndɛsi ibuto pɛtɔ.

Moto wa etoma omolaa wa Yesu Klisto

6 Teya ɓɛbi maphɔɔ masɔ mamana: Wa moɓa moto wa etoma omolaa
wa Yesu Klisto, okookye maloɓa ma ianola na iteya sila saɓenga wɛ.
7 Ka phɔ ya bikoo biiɓe na ɓowɔlɛɓowɔlɛ pha ɓakasi ɓaɓaɓasi, obilɛ.
Omikuya wɛ mampenza nde o moɓesi ŋwa moto wa Ŋwaphongo.
8 Phɔ ikuya sa nzoto sili na ntina mi maphɔɔ makyi, kasi moɓesi ŋwa
moto wa Ŋwaphongo, ŋwango, moli na ntina o maphɔɔ masɔ. Ŋwango
moli na mbunu ya ɓomɔɔ, ya ɓomɔɔ pha lɔlɔ, na ya ɓomɔɔ pha moya.
9 Iloɓa mɛ sili sa ianola, emba sango sisɔ sikokyi iyambama.
10 Phɔ ɓo tookye mpasi na ɓo toŋwane, molemo ŋwa ɓanga moli mi
Ŋwaphongo oli na ɓomɔɔ, iyo oli mobikye wa ɓato ɓasɔ, konza ɓaanosi.
11 Kyeka isengyesi wɛ iyimola na iteya.
12 Moto satiyola ɓolɛngyɛ pha wɛ. Kasi ɓa ndakyisa phɔ ya ɓaanosi na
ewɔlɛ ya wɛ, na moɓesi ŋwa wɛ, na lozingo la wɛ, na ianola sa wɛ, na ná
ndondo elaa.
13 Tee nɔnɔ waamoya nga, omiambya na itanga makomi ma
Ŋwaphongo, na ilenzaka na ná iteyaka.
14 Sa langa na ikaɓo sa ngɔlu siili onte ya wɛ, sazwa wɛ na munɔkɔ ŋwa
ɓaimosi na wa etandela ɓankumu maɓɔkɔ.
15 Kyeka losengyesi wɛ iɓanza o ndondo ya wɛ. Kyela lowɔ lowaa o
losengyesi wɛ ilendendala. Yango mɛna bitoma ɓa wɛ biamowɛnɛnɛ o
miyo ma ɓato ɓasɔ.
16 Kyeɓa na wɛ mampenza na ná mateya ma wɛ. Lendendala i mango.
Ɓo okyesi ɓaɓona, waamibikya wɛ mampenza, wamobikya na ɓaaeyokye.

5

Ɓaanosi ɓakyɛsɛ

1 Saoya munanga na ɓokusi, kasi omoteya ndokolo ɔngɔ. Ɓa na
ɓanzenga ndokolo ɓanaa nyɔngɔ,
2 ɓaphomba ɓaa ɓaɓasi ndokolo ɓa nyɔngɔ, ɓangɔndɔ ndokolo
mankanasa ma wɛ, na ɓopɛto ɓosɔ.

Mazengye

3 Kumola mazengye, ɓali maakolo mazengye.
4 Ɓo ɓozengye ɓoli na ɓana naa na mankɔkɔ, eli nde ɓɛ́ɛ ɓasengyesi
iteya o ɓoo ianola sa ɓɛ́ɛ o maɓota ma ɓɛ́ɛ mampenza na ibuyisa ɓaɓoti
ɓa ɓɛ́ɛ ɓolaa. Kyeka maphɔɔ mali malaa o miyo ma Ŋwaphongo.
5 Phɔ ya oli owaakolo ɓozengye, owa ikala nde yo mampenza, molemo
nwɛ nde Ŋwaphongo kambe na lendendala na moo na mokɔlɔ na
inyingonelaka na ná maɓɔndɛsi.
6 Kasi okoumunya nde o bisɛngɔ ali mowe, na ɓo ali na ɓomɔɔ.
7 Kyeka na isengyesi wɛ ikatela, phɔ ɓɛ́ɛ sazwa mooya.
8 Ɓo moto taaɓanza ɓato ɓɛ̀ɛ, konza ɓali nɛ ingambi sɔnɔsɔ, aɔti ianola
sɛ, ali moɓe koleka na moto otoanole Ŋwaphongo.
9 Ŋwaŋwasi ɓamunyɔsa o molɔngɔ ŋwa mazengye nde ɓo ali na
mambula koleka mako motoɓa, ambaka zala nde na lele mɔnɔmɔ.
10 Esengyesi oɓokye aeɓane phɔ ya bitoma ɓɛ́ɛ bilaa: Owa kosa
ɓana, kayambe ɓato, akunyola makolo ma ɓato ɓakyelele Ŋwaphongo,
kasungye ɓato ɓaanyɔkɔlɔ ɓɛ, okomiambya o bitoma bisɔ bilaa.
11 Kasi phɔ ya mazengye ma ɓangɔndɔ, waaɓamanya. Phɔ, imbɛlɛ
samooka ɓɛ́ɛ maphowa, ɓamokuɓolela Klisto lokukyi, ɓamozinga ikula
zala malonga,
12 ɓamosambisama phɔ ɓalɛ ianola sa ɓɛ́ɛ saa ɓoo.
13 Oombi kula ɓa ɓɛ́ɛ na sa etoma, ɓakyɛ mikyɛ tsho tsho o mangambi
ma ɓato, teli nde phɔ teɓali na bitoma, kasi ɓakuli ɓa ɓakyesi ɓa tɔkɔ na
iwɔɔ maphɔɔ sa mokyito, ɓawɔ ɓowɔlɛ ɓowɔlɛ.
14 Yango mɛna nazingye oɓokye mazengye ma ɓangɔndɔ ɓakule zala
malonga, ɓaɓote ɓana, ɓaɓatele mangambi ma ɓɛ̀ɛ phɔ ɓanguna ɓa ɓanga
sazwa nzela ya ilo yɔɔ na ɓoɓe.
15 Phɔ ɓana ɓaunva bunga nzela, ɓaɓenga Molemba.
16 Ka ɓo moanosi owa ŋwaŋwasi ali na mazengye o iɓota sɛ, aɓasungye.
Te esengyesi oɓokye ɓaɓe ephesi ya ingomba, phɔ ya oɓokye ingomba
asungye nde ɓali maakolo mazengye.
17 Ɓankumu, ɓaakambe etoma na ɓolaa, ɓasengyesi izwa ngambo
elekyi, konza ɓaawɛnɛ mpasi na etoma ya iyimola na ya iteya simo ya
Ŋwaphongo.
18 Phɔ Makomi mawɔ ɓoɓo:
Sakanga munɔkɔ ŋwa ngɔmbɛ waekyelele yango etoma ya mbuma ya ble,
naa:
Moto wa etoma akokyi na iphuti sɛ.
19 Koanole ɓo ɓaphundi nkumu nde na nɔkɔ ya manzoka maɓale na
maato.
20 Ɓaakyele masumu, oɓaoya o miyo ma ɓato ɓasɔ, phɔ ɓayɔkɔ ɓaile
mɛ.
21 Naongye na wɛ o miyo ma Ŋwaphongo na ma Yesu Klisto na ma ɓanze
ɓaaɔlɔ Ŋwaphongo oɓokye otosa mitindo mimi salɛ miiyɔkɔ, okyele na
ɓasɔ nde ndengye yɔnɔyɔ.
22 Sawelana itandela moto maɓɔkɔ, saangana o masumu ma ɓato. Wɛ
mampenza o miɓatele oɓe pɛtɔɔ.
23 Sa nywaka nde maa na maa, kasi nywaka na ŋwana vinyɔ phɔ ya
ɓolɔsi pha wɛ phaa motema, phɔ kolɔɓɔ na okana.
24 Masumu ma ɓato ɓayɔkɔ maeɓane sataa na ɓasambisa, kasi maaka
ɓayɔkɔ mambe ya eɓana nde sima.

25 Bitoma bilaa na biɛ bieɓane nde ɓomɔ mɛ, na bitebili bilaa tebikokyi iɓombama.

6

1 Ɓato ɓasɔ ɓaali ɓaombo, ɓasengyesi ikumolaa ɓa nkolo ɓa ɓɛ́ɛ na
maphɔɔ masɔ, phɔ ya oɓokye ɓɛ́ɛ satiyola nkombo ya Ŋwaphongo ná
mateya ma ɓanga.
2 Ɓaali na ɓa nkolo ɓaanola Ŋwaphongo, ɓɛ́ɛ salɛ iɓakumola phɔ ya
oɓokye ɓali ɓɛbi na ɓɛ. Kasi ɓakule ɓakyelela na koleka, phɔ ɓali ɓaanola
Ŋwaphongo na ɓɛbi ɓa lozingo, ɓasengyesi na bitoma bilaa ɓa ɓɛ.

Mateya ma ɓɔɔlɛ

Kyeka maphɔɔ masengyesi wɛ iteya na ilenza.
3 Ɓo moto kateya mateya masuu, ɓo taɓengye maloɓa maphɛlɛ maaka
Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto na mateya malongoɓaa na ianola
4 mɔna lolɛndɔ lomozibi miyo. Ali moto otoeɓe ekpele, moto wa ɓolɔsi
okokyɛmiluka miko na ɓatɔkɔ. Zuwa, maoka, bitoo na maumunya maaɓe
masɔ maute wawana.
5 Ɓaikye ziko saema, phɔ maumunya ma ɓɛ́ɛ mali maɓe. Ɓazanga
maphɔɔ ma phɛlɛ, ɓaumunya oɓokye imiambya o maphɔɔ ma
Ŋwaphongo eli nzela ya izwa ezwele.

Eyaakolo ezwele

6 Nde phɛlɛ, eli nzela ya izwa eyaakolo ezwele, imiambya o maphɔɔ ma
Ŋwaphongo, phɔ ya moto okokyekyele nde iili nɛ.
7 Phɔ toloikaka ya na ekpele o mokyisi mumu, nde ɓomɔ, tomobutwa
maɓɔkɔ pha sa ekpele.
8 Emba ɓo toli na ntoma na bitobu, mɛna wɛkyɛ oka ɓanga wakokyi.
9 Ka phɔ ya ɓazingye ibutwa ɓato ɓa ezwele, ɓabisa o izɛngyɛ sa bimekyi,
onte ya maphowa maɓobubusi na maazanga ntina, maatomisa ɓato o iwa
na o ibunga.
10 Phɔ phowa ya ɓaphalanga, eli sina ya maphɔɔ masɔ maaɓe. Phɔ ya
imiambya mi yango, ɓato ɓaayɔkɔ ɓabunga itakye na ianola, ɓamba na
nyɔkɔlɔ mokali ŋwa ɓɛ́ɛ na matungyisi maikye.

Polo kaphe ndɔngɔ ya maphɔɔ

11 Phɔ ya wɛ, moto wa Ŋwaphongo, lota maphɔɔ mamana. Luka
ɓosembo, imiambya o maphɔɔ ma Ŋwaphongo, ianola, lozingo, iittala,
ɓonyilɛ.
12 Ŋwana eɓasi elaa ya ianola, zwa ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ pha
eɓangaka na ɓɛ, ɓo waimola wɛ na ɓolaa o miyo ma manzoka maikye.
13 Nawɔ na wɛ o miyo ma Ŋwaphongo ookophɛ mbolo isɔ ɓomɔɔ, na o
ɓoo pha Yesu Klisto owa imolaka na ɓolaa ianola sɛ o ɓoo pha Pɔsɔ Pilata:
14 Ɓanza miɓeko na iɓa sa intɔnɔ siiɓe na sa mooya, nɔnɔ waimiwɛninya
sa Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto.
15 Imiwɛninya mɛ samoɓaa o imbɛlɛ saameka Ŋwaphongo,
moto wa nkyisa na mokonzi nde mɔnɔmɔ,
Mokonzi wa ɓa ɓakonzi, na Nkolo wa ɓa nkolo.
16 Iyo mampenza etaawe,
kazale o moo motemokokyi ɓɛ́ɛ izwa,
moto nɔnɔ mɔnɔmɔ naino tamowɛni etambe na mowɛnɛ.
Nkyɛmɔ ná mwiya ŋwa ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ iɓee nɛ!
Amɛ.

17 Oka ɓato ɓa ezwele ɓa mokyisi mumu, wɔ na ɓɛ́ɛ oɓokye ɓɛ́ɛ saɓa
na lolɛndɔ naa sakyela molemo ŋwa ɓɛ́ɛ o ezwele eteekɔkɔ, kasi ɓakyele
molemo ŋwa ɓɛ́ɛ nde oka Ŋwaphongo, yo okolophɛ mbolo isɔ na ɓoikye,
phɔ ya oɓokye tosepele na yango.
18 Wɔ na ɓɛ́ɛ ɓakyele ɓolaa, ɓaɓe ɓato ɓa ezwele ya bitoma bilaa. Ɓaɓe
na ngɔlu, ɓaɓakye na ná ɓɛbi.
19 Emba ɓamoɓɔkya phɔ ya ɓɛ́ɛ mampenza ezwele elaa ná ekyekɔkɔ o
imbɛlɛ sa moya, phɔ ya izwa phaakolo ɓomɔɔ.

Iɓeya sa suka

20 O Timote, ɓanza na ɓolaa maphɔɔ masɔ maephɛ ɓɛ. Sa nyɔlɔ o ɓowɔlɛ
ɓowɔlɛ ɓooɓe na miko ma ɓoeɓakye pha ɓɔɔlɛ.
21 Ɓato ɓaayɔkɔ ɓawɛnɛkyɛ oɓokye ɓali na ɓoeɓakye pha ndengye mɛna
ɓabungyaka ianola sa ɓɛ.
Lɛ oɓokye ngɔlu eɓe na wɛ!

Mokanda ŋwa Polo ŋwa iɓale oka Timote

Maphɔɔ ma etatele

Polo akomaka mokanda mumu o Loma (1.17).

Imbɛlɛ sasina aɓaka o bɔlɔkɔ (2.2). Atataka imiwɛnɛ ndokolo akomi o suka ya etoma yɛ (4.6) na ɓato ɓasɔ ɓaaɓaka nɛ ɓamoengyibinyaka (4.10, 16). Yango mɛna amba komela Timote, nwɛbi nɛ wa motema phɔ ya imophɛ mitindo. Aphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi phɔ ya lozingo na ianola sa Timote.

Aongyi nɛ nde ikanga motema onte ya mampasi na nkaka ikyiwɛnɛ ɓaimosi ɓa Simo Elaa. Alendendale phɔ alongye eɓasi ndokolo tuluku ya Yesu Klisto. Akyeɓe na ɓato ɓalukye nde inyɔsa miko, ambe na phila mateya ma Nkanda ya Ŋwaphongo mazwaka yo tata imbɛlɛ sataaka ɓa yo naino nwɛngyɛ.

O mbomela, kambe imola ɓampasi ɓawɛnɛ yo mampenza, emba kambe na phɛ Nkolo mɛlɛsi phɔ amoɓanza (4.6-22).

Toma Polo aŋwana nde eyaakolo eɓasi na ɓolaa phɔ ya Simo Elaa. Yango mɛna o mokanda nwɛ kaongye na ná ɓaanosi oɓokye ɓaŋwane eɓasi mɛ ɓo waeŋwana yo.

Maphɔɔ mali o mokanda mumu:

- 2 Timote 1.1-2: Polo kaɓeya Timote
- 2 Timote 1.3–2.13: Polo kaphɛ Ŋwaphongo mɛlɛsi, kambe na lenza Timote phɔ ya etoma ya iyimola Simo Elaa
- 2 Timote 2.14–4.5: Mateya ndengye na ndengye
- 2 Timote 4.6-18: Mampasi mawɛnɛkyɛ Polo
- 2 Timote 4.19-22: Ndɔngɔlɔ

Polo kaɓeya Timote

1 Nga Polo, toma wa Yesu Klisto, na mokano ŋwa Ŋwaphongo, phɔ ya mbunu ya ɓomɔɔ eli oka Yesu Klisto,

2 oka ya wɛ Timote, ŋwana wa nga wa lozingo, naekomele oɓokye: Ngɔlu, ngɔngɔ, ɓose pha Tata Ŋwaphongo na pha Yesu Klisto Nkolo wa ɓanga iɓe na wɛ.

Polo kaphɛ mɛlɛsi

3 Nakyelele Ŋwaphongo na maumunya malaa ɓo wakyelaka ɓankɔkɔ ɓa nga, nambe na mophɛ mɛlɛsi waeumunya nga onte ya maɓɔndɛsi ma nga imbɛlɛ sisɔ na moo na mokɔlɔ.

4 Waumunya nga mbembe ya wɛ, nali na phowa ikye ya ikula ewɛnɛ phɔ natonde na nkyisa.

5 Naumunya ianola sa phɛlɛ sili na wɛ, ianola saɓaka phanza na nkɔko ya wɛ Loisi na nyɔngo Enisi. Nali na ná ianola oɓokye ianola mɛ sili na onte ya wɛ.

6 Yango mɛna naeyebusa oɓokye oitinya ŋwenya ŋwa ikaɓo sa Ŋwaphongo sili onte ya wɛ tata wa etandelaka nga maɓɔkɔ.

7 Phɔ Ɓolɔɓɔ phaalophɛ Ŋwaphongo teli pha iɓale, kasi Ɓolɔɓɔ pha ɓokusi, pha lozingo na pha imizila.

8 Saoka sɔɔ ya iwɔ phɔ ya Nkolo wa ɓanga na phɔ ya nga ooli moto wa bɔlɔkɔ phɔ yɛ. Kasi nyɔkɔmɔ na nga molɔngɔ phɔ ya Simo Elaa, na ɓokyekyelakye nde mwiya ŋwa Ŋwaphongo,

9 owa lobikya na owa loɓanga na mbela esantu. Teli phɔ ya bitoma ɓa
ɓanga, kasi phɔ ya mokano nwɛ na ná ngɔlu yɛ. Ngɔlu mɛ, eya lophɛkyɛ
ɓɛ́ɛ o ɓoo pha ikyela mokyisi o nte ya Yesu Klisto.
10 Uŋwaŋwa eye ngɔlu mɛ ewɛnɛ na iya sa Mobikye wa ɓanga, Yesu
Klisto. Eli yo moto owa sukyisa ɓokusi pha iwa, angyengyise ɓɔmɔɔ ɓote
ɓoli na suka na nzela ya Simo Elaa,
11 eyankyela ɓɛ́ɛ moteye, toma na molakyisi.
12 Yango mɛna naanole mina minyɔkɔ. Kasi simiokyele sɔɔ, phɔ naeɓe
moto nza oanosi nga, emba nali na ɓoanolakye oɓokye ali na ɓokonzi pha
iɓanza maphɔɔ mawa mampɛ yo o maɓɔkɔ nɔnɔ o mokɔlɔ mɛ.
13 Ɓengaka nde maloɓa maa phɛlɛ ma oka wɛ na nga, onte ya ianola na
lozingo ili onte ya Yesu Klisto.
14 Ɓanza maphɔɔ malaa na nzela ya Ɓolɔɓɔ ɓoli onte ya ɓanga.
15 Koeɓe oɓokye ɓato ɓasɔ ɓa Azi ɓandota. Onte ya ɓɛ́ɛ Fizɛlɛ na
Elemzɛnɛ.
16 Lɛ oɓokye Nkolo aokyele iɓota sa Onezifɔlɛ ngɔngɔ, phɔ mbala nzikye
ankuyaka, taambaka na oka sɔɔ ya minyɔlɔlo ma nga.
17 Kasi oɓokomakye phɛ o Loma, anduka ɓoɓolɛ ɓoɓɛlɛ tee nɔnɔ wakyɛ
nzwa yo.
18 Lɛ oɓokye Nkolo akyele oɓokye Ŋwaphongo amokyele ngɔngɔ mokɔlɔ
mɛ. Emba isungyi sisɔ saampɛ yo o Efese, kosieɓe na ɓolaa.

2

Anola iyalo sa wɛ saa minyɔkɔ

1 Na wɛ, ŋwana wa nga, omilenza na ngɔlu eli onte ya Klisto Yesu.
2 Yaekola wɛ na nga o ɓoo pha manzoka maikye, oiteya oka ɓato ɓa
ɓosembo ɓakokyi ɓɛ́ɛ mampenza ikula iteya ɓato ɓasuu.
3 Anola iyalo sa wɛ sa minyɔkɔ ya tuluku molaa wa Klisto Yesu.
4 Te wali moto oɓokye ɓo anyɔsi o etoma ya ɓotuluku, akule miambya o
maphɔɔ ɓokyele ɓato ɓaa lombo, ɓo kalukye isepelisa moto owa amokpa
o etoma.
5 Nde ɓomɔ, moto okomekane na ɓɛbi o maano ma ikyilingana mbangu,
amolonga nde ɓo atose miɓeko.
6 Eli nde oka moɓasi ŋwa manzabi okokume, oko taazwa phanza iyalo
sɛ sa mbuma.
7 Umunya ikyi wɔ nga. Phɔ ya maphɔɔ mayokɔ, Nkolo amoesɔsɔlisa
mango.

Umunya Yesu owa kundwa

8 Umunya Yesu Klisto
owa kundwa onte ya ɓawe,
wa ɓosoo Davidi, ɓokowɔ Simo Elaa ekyimole nga.
9 Na ekyewɛnɛlɛ nga ɓolɔsi nɔnɔ o ikangyema na nyɔlɔlɔ ndokolo mwibi.
Kasi Iloɓa sa Ŋwaphongo tesi kokyi ikangyema!
10 Yango mɛna naititale mi maphɔɔ masɔ phɔ ya ɓato ɓaɔlɔ Ŋwaphongo,
phɔ oɓokye na ɓɛ́ɛ ɓazwe loboiko, looli onte ya Klisto Yesu, na nkyɛmo ya
ɓoɓɛlɛ.
11 Iloɓa sisi sili saa phɛlɛ:
Ɓo towee nɛ molɔngɔ,
tomobika nɛ molɔngɔ.
12 Ɓo toititasi nɛ molɔngɔ,

tomoɓa ɓakonzi nɛ molɔngɔ.
Ɓo tomoanga,
nɛ aloangana mɛ.
13 Ɓo tozangyi ɓosembo,
yo amoikala iɓa na ɓosembo,
phɔ yo takokyi imiangana yo mampenza.

Teya o solongo Iloɓa saa phɛlɛ

14 Maphɔɔ masɔ mamana, kula maimola o ɓoo pha Ŋwaphongo oɓokye ɓalɛɛ miko o maloɓa, phɔ temali na ntina, kasi maɔtɔ nde ɓato ɓamaokye.
15 Kyela na ɓokusi omiteya o ɓoo pha Ŋwaphongo ya moto owa koka, moto wa etoma otoeyokyele sɔɔ, okoteya o solongo Iloɓa sa phɛlɛ.
16 Lota ɓowɔlɛ ɓowɔlɛ ɓote ɓoli na ntina. Kasi ɓamiambya mi phango, ɓamitangole na mɔɔ na mɔɔ na Ŋwaphongo.
17 Mateya ma ɓɛ́ɛ mali ndokolo phota ekyebiya soti. Nde ɓoli Imene na Filetosi.
18 Ɓalɛ Iloɓa sa phɛlɛ, ɓɛkye ikundwa sa ɓawe saunva kyelama. Mɛna ɓaɔtɔ nde ianola sa ɓato ɓaikye.

Iwangya saawangya Ŋwaphongo

19 Kasi Iwangya siikusi saawangya Ŋwaphongo sili. O ikolo sa iwangya mɛ ɓakoma ɓoɓo:
Nkolo kaeɓe ɓaaka yɛɛ, emba na oɓokye:
Moto munsɔ owa moɓanga nkombo ya Nkolo,
alote maphɔɔ maaɓe.
20 Onte ya ingambi sinɛnɛ, tewali nde manzongo ma wolo na wolo na ma palata, wali omɔ na ma nzete na ma yɔndɔ. Mana mali phɔ ya bitoma ba kaa, mayɔkɔ mali phɔ ya bitoma biteɓili na kaa.
21 Ɓo moto alɛ maphɔɔ mɛ maɓe mamana, amoɓa nzongo eya kaa, ebuto esantu, eya ntina phɔ ya nkolo wa yango, elaa phɔ ya bitoma bisɔ biilaa.

Moto wa etoma wa Nkolo

22 Yango mɛna, lota maphowa mansɔ ma ɓonzenga, luka ɓosembo, ianola, lozingo, ɓose na ɓato ɓasɔ ɓaɓangye nkombo ya Nkolo na ndondo elaa.
23 Lɛ ika ziko na maphɔɔ ma mpamba na ma ɓobubusi. Koeɓe oɓokye mɛ matɔkɔlɔ maoka.
24 Kasi moombo ŋwa Nkolo takokyi iyoka, kasi aengyesi iɓa moto molaa o ɓoo pha ɓato ɓasɔ, aeɓe iteya, akangakye motema.
25 Ɓato ɓaiikye ziko nɛ, asengesi iɓateya na ɓonyilɛ. O koeɓe nza, naa Ŋwaphongo amoɓongola ntema ya ɓɛ́ɛ phɔ ɓaeɓe maphɔɔ maa phɛlɛ,
26 emba ɓabutolele maumunya malaa, ɓamane o manzɛngyɛ ma zabulu okoɓaakya oɓokye ɓakyele mokano nwɛ?

3

Nkɔlɔ ya suka

1 Oeɓaka na ɓolaa lowɔ lolo: Minyɔkɔ ma moya o nkɔlɔ ya suka.
2 Phɔ ɓato ɓamoɓa na elɛmɛ, ɓato ɓalooto la ɓaphalanga, ɓato ɓaamikumisa na ɓato ɓaa lolɛndɔ, ɓato ɓaatiyole Ŋwaphongo na mbolo isantu, ɓatɛmɛsi ɓa ɓaɓoti ɓa ɓɛ, ɓato ɓateɓaaphɛ mɛlɛsi na ɓato ɓaɓakyele ɓolaa.
3 Ɓamoɓa ɓato ɓaa bikyi, ɓato ɓaateɓaokye ɓato ngɔngɔ, ɓato ɓaakatele ɓɛbi maphɔɔ, eteɓaɓe na molɔngɔ, ɓatɔmbi, ɓanguna ɓa maphɔɔ malaa.

4 Ɓamungya ɓɛbi na ɓɛ, ɓatɛmbɛ izele, ɓamotonda na lolɛndɔ, ɓamoɓa
nde bikamba ɓa bisengɔ ba mokyisi kasi ba Ŋwaphongo phe.
5 Ɓamiteya ndokolo ɓato ɓaanola, kasi teɓaanole muna mwiya. Sakula
ɓa na ɓato ɓaɓana!
6 Phɔ ɓato ɓa ɓɛ́ɛ ɓayɔkɔ, ɓanyɔlɔ o mangambi, ɓakosa ɓasi ɓali na
ntema nkɔɔ, ɓaanyanya masumu na ɓaaɓengye maphowa ndengye na
ndengye.
7 Ɓasi mɛ, ɓalukye iyekola imbelɛ sisɔ, kasi teɓakokye ikoma o zebi sa
phɛlɛ.
8 Nde ɓomɔ na Yanesi na Yambesi ɓatɛmɛlɛkyɛ Mose, nde ɓomɔ, ɓato
ɓaɓana ɓatɛmɛlɛ maphɔɔ ma phɛlɛ. Ɓato ɓaɔtɔnɔ maumunya, teɓali na
ianola sikusi.
9 Kasi eteɓakyɛndɛ itakye, phɔ ɓobubusi pha ɓɛ́ɛ pha mowɛnɛnɛ na ɓato
ɓasɔ, ndokolo phaka ɓato ɓaɓale ɓaɓana.

Mateya ma suka

10 Kasi wɛ, waɓenga na ɓolaa mateya ma nga, moɓesi ŋwa nga, nyango
ya nga, ianola sa nga, ikanga motema sa nga, lozingo la nga, ilendendala
sa nga,
11 minyɔkɔ ma nga, mampasi maaoka nga o Antioshe, na o Ikoniumu,
na Listrɛ. Minyɔkɔ ɓo mawɛnɛ nga! Emba i misɔ mamina Nkolo ambikya!
12 Kasi ɓato ɓasɔ ɓazingye ibika na ianola onte ya Klisto Yesu
ɓamunyɔkɔmɔ.
13 Kasi phɔ ya ɓato ɓaaɓe na ɓaakate, ɓamokyɛndɛ nde o ɓoɓe, na
ikatela ɓɛbi na imikatela ɓɛ́ɛ mampenza.
14 Kasi iwɛ, ikala nde o maphɔɔ maekola wɛ na maanola wɛ ya ɓayɔkɔ:
Phɔ koeɓe nza owa eteya mango.
15 Tata ɓoŋwana pha wɛ, koeɓe ya koma ɓɛ́ɛ o Buku pha Ŋwaphongo,
maphɔɔ mɛ mali na ɓokonzi pha eyeyimola zebi sikambe o lobiko o nzela
ya ianola siili onte ya Klisto Yesu.
16 Maphɔɔ masɔ makomama o buku pha Ŋwaphongo, makomama na
mwiya ŋwa Ŋwaphongo, mali na ntina phɔ ya iteya, ianolisa, phɔ ya
itutola ɓato, na iɓateya nzela ya ɓosembo,
17 phɔ moto wa Ŋwaphongo aɓe moto oo ɓɔngyi, na ookokyi phɔ ya
ikyela bitoma bisɔ bilaa.

4

Imola Simo Elaa

1 Nawɔ na wɛ o ɓoo pha Ŋwaphongo na pha Yesu Klisto, owa moya
sambisa ɓato ɓaali na ɓomɔɔ na ɓaawa, o nkombo ya iya sɛ na ya ɓokonzi
phɛ, naeyongye oɓokye:
2 Imola Simo Elaa, oeyimole na etungu, na ɓo ɓaanosi na ɓo teɓaanosi.
Ooya, lenza, kyebisa, kanga motema nkɔlɔ isɔ na phowa ya iteya.
3 Phɔ imbɛlɛ samoya, ɓato ɓayɔkɔ eteɓakule anola mateya ma phɛlɛ, kasi
ɓamoɓenga nde phowa ya ɓɛ́ɛ na phɔ ya isepelisa maato ma ɓɛ, ɓamizinga
na moluku ŋwa ɓateye ɓaaɓawɔlɛ maphɔɔ mazingye ɓɛ́ɛ iyoka.
4 Eteɓakule laa matoo o maphɔɔ ma phɛlɛ, ɓamolaa matoo nde o bikoo.
5 Kasi phɔ ya wɛ, omikyɛngyɛ na maphɔɔ masɔ, anola minyɔkɔ, teya
oɓokye oli moimosi wa Simo Elaa, kokya etoma ya wɛ.

Imbɛlɛ sa nga sa ikyɛndɛ sikokyi

6 Phɔ ya nga, kyeka oɓokye nambo miambya mbeka na imbɛlɛ sa nga
sa ikyɛndɛ sikokyi.
7 Naŋwani eɓasi elaa, naumbo ikyiingana sa nga, naɓanze ianola.
8 Tata uŋwaŋwa eye eboko ya ɓosembo eya munpɛ Nkolo kyenziya. O
mokɔlɔ mɛ, iyo munanga owa ɓosembo, etaephɛ nde nga mampenza, kasi
amoephɛ na ɓato ɓasɔ ɓaaziya na phowa imìwɛninya sɛ.

Mateya ma suka

9 Kyela ɓokusi oya mbenga izele.
10 Phɔ Demasi andota phɔ ya phowa ya mokyisi mumu. Akyɛndɛ o
Tesaloniki, Kelesa akyɛndɛ o Galati, Tito akyɛndɛ o Dalmati.
11 Naikala wawa nde na Luka. Waamoya wɛ, oyakaka na Malako, phɔ
ya etoma, ali na ntina iikye phɔ ya nga.
12 Natoma Tishikɛ o Efese.
13 Munkoto ŋwa nga ŋwaika nga o Troas oka Kalaposi, omumpilelaka
wa moya wɛ, na ɓabuku, konza ɓakyela ɓɛ́ɛ na ngoɓo ya nyama.
14 Alegizandele owa itusi ankyela ɓoɓe ɓoikye. Nkolo aamobuyisela
ɓoɓe ɓonkyesi yo.
15 Na wɛ, kyeɓa nɛ mɛ. Phɔ atɛmɛlɛ mateya ma ɓanga na ɓokusi.
16 Wasamba nga mbala eya eɓandele, nɔnɔ moto mɔnɔmɔ taika ɓa
phɛnɛphɛ na nga, ɓato ɓasɔ ɓandotaka. Ɓɛ̀ɛ saɓaɓenga na lowɔ mɛ.
17 Nkolo, yo aɓaka phɛnɛphɛ na nga. Ampɛ ɓokusi, phɔ ya oɓokye na
nzela ya nga Simo Elaa iemolame na ɓolaa embe na okana na oka ɓato
ɓate ɓaeɓe Ŋwaphongo. Namba na tɔkɔlɔ o munɔkɔ ŋwa gbɔgbɔ.
18 Nkolo amuntɔkɔlɔ o maphɔɔ masɔ maaɓe, amba na mbikya phɔ ya
ɓokonzi phɛ pha ikolo. Nkyɛmɔ iɓe nɛ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ. Amɛ.

Ndɔngɔlɔ

19 Ɓeya Prisilɛ na Akilasi na iɓota sa Onezifɔlɔ.
20 Elasite aikala o Koliti. Naika ika Tolofime na ɓolɔsi o Milɛtɛ.
21 Kyela ɓokusi oɓokye oye o ɓoo pha imbɛlɛ saa sɛɛkyɛ. Ebulus, Pudas,
Linos, Klodia na ɓɛbi ɓaayɔkɔ ɓasɔ ɓaelɔngɔsi.
22 Nkolo aɓe na molimo ŋwa wɛ.
Lɛ oɓokye ngɔlu ya Ŋwaphongo eɓe na ɓɛ̀ɛ ɓasɔ.

Mokanda ŋwa Polo oka Tito

Maphɔɔ ma etatele

Tito yo taikaka ɓa Moyuda (kyeka o Ɓagalatia 2.1-3). Aɓaka nde moanosi, na nwebi na Polo o etoma ya imola Simo Elaa. Eli yo moto awa yɛngɔlɔkɔ ɓookaa onte ya ɓanosi ba Kolinti na Polo (2 Ɓakolinti 7.6-16). Tito azwaka mokanda ŋwa Polo mumu waɓaka yo o Kɛlɛtɛ; Polo atomaka Tito o Kɛlɛtɛ phɔ akyɛ kyeka, ambe na ɓongya maphɔɔ ma ingoma sa esanga mɛ (1.5).

O eɓandele ya mokanda nwɛ, Polo akomi maphɔɔ masɔ na ɓokuwe (1.1-4). Ateye moɓesi mokokyi iɓa na ɓakambi ɓa ingomba (1.5-16). Aphɛ mateya ndengye na ndengye phɔ ya masanga maɓato ɓali o Ingomba: Oka ɓankɔkɔ, oka ɓakasi (Emba ɓɛ́ɛ ɓasengyesi iteya ɓangɔndɔ), oka ɓanzenga, na oka ɓaombo (2.1-15). Esengyesi oɓokye ɓanosi ɓabikye na ɓookaa, ɓalɛ ikaɓana onte ya ɓɛ́ɛ (3.1-11). Emba asukye mokanda nwɛ na mateya masuu na ná ndɔngɔlɔ (3.12-15).

Mokanda mumu teɓaika mokomela nde Tito yo mampenza (1 na 2 Timote). Maphɔɔ mawɔɔmɔ omɔ eli maphɔɔ malekane o mangomba masɔ, oka ɓakambi ɓa mangomba, na oka ɓanosi ɓali onte ya Ingomba.

Maphɔɔ mali o mokanda mumu mɛ mama:

- Tito 1.1-4: Etatele
- Tito 1.5-16: Mateya phɔ ya ɓakambi ɓa Ingomba
- Tito 2.1-15: Mateya phɔ ya moto munsɔ onte ya Ingomba
- Tito 3.1-11: Moɓesi ŋwa ɓaanosi
- Tito 3.12-15: Ndɔngɔlɔ

Polo kaɓeya Tito

1 Inga Polo, moombo ŋwa Ŋwaphongo, toma wa Yesu Klisto phɔ ya ikamba ɓato ɓaɔlɔ Ŋwaphongo phɔ ya ianola na phɔ ya iyeɓa maphɔɔ maphɛlɛ maakoka na laakolo losambo,
2 onte ya molemo ŋwa ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ phaa lakyela Ŋwaphongo o etatele ya mokyisi, yo ootokate.
3 O imbɛlɛ sa meka yo, awɛninya Iloɓa sɛ onte ya simo eya mpɛkyɛ yo, ikokana na ndigyisa ya Ŋwaphongo Mobikye wa ɓanga.
4 Nakomele wɛ Tito, owaakolo ŋwana wa nga onte ya ianola saangana ɓanga oɓokye: Ngɔlu na ɓose pha Tata Ŋwaphongo na Klisto Yesu Mobikye wa ɓanga iɓe na wɛ.

Etoma ya Tito o Kɛlɛtɛ

5 Ɓo naeyika Kɛlɛtɛ, eli phɔ ya iyunva iɓɔngya maphɔɔ masɔ maikalaka ombe na kyela ɓankumu o mokyisi mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ, ɓo wa wɔkɔ nga na wɛ.
6 Mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ aɓe na moɓesi molaa, lele oli na ŋwasi mɔnɔmɔ, ɓana ɓɛ́ɛ ɓaɓe ɓaanosi, ɓɛ́ɛ sa ɓa na moɓesi moɓe na izanga itosa.
7 Phɔ mokambi ŋwa Ingomba ali moto okokyekye maphɔɔ ma Ŋwaphongo, esengyesi oɓokye aɓe na moɓesi molaa: Yo sa ɓa munzoɓo, munywe ŋwa malɛku, muŋwani ŋwa biɓasi, molukyi ŋwa ɓaphalanga na mayɛlɛ maɓe.

8 Asengyesi iɓa moto okokumbele ɓabutu, ekambaya maphɔɔ maala,
moto oko sɔsɔlɔ maphɔɔ, moto wa ɓosembo, mosantu, moto okoeɓe
imikamba,
9 amiambya na Iloɓa sa phɛlɛ na ɓokusi, Iloɓa silongoɓa na mateya
mateya yo. Na ɓomɔ, amokoka ilenza ɓato ɓayɔkɔ na maateya malongoɓa
na iwɛninya mabunga ma ɓato ɓaɓaikyele ziko.

Bateye ɓa ɓɔlɛ

10 Phɔ ɓato ɓaikye onte ya ɓaaɓɛlɛ teɓatosa, ɓali ɓato ɓa ɓowɔlɛ ɓowɔlɛ
na ɓakose ɓa ɓato.
11 Esengyesi oɓokye oɓakangye munɔkɔ. Ɓaɔtɔ maɓota masɔ na
ikyɛmiteya phɔ ya izwa ɓaphalanga na mayɛlɛ maɓe, lotelosegyesi
ikyelama.
12 Mɔnɔmɔ na ɓɛ, moimosi ŋwa ɓɛ́ɛ mampenza, awɔ yokye:
«Ɓato ɓa Kɛlɛtɛ, ɓato nde ɓɔlɛ,
manyama ma vale, ɓato ɓa ɓokɔ na looto.»
13 Lowɔ mɛ loli nde la phɛlɛ. Yango mɛna oɓaoya na bokusi phɔ ɓaɓee na
saakolo ianola.
14 Ɓɛ́ɛ samiambya o biko ɓa Ɓayuda na o mitindo ma ɓato bate ɓaanole
maphɔɔ ma phɛlɛ.
15 Mbolo isɔ ili pɛtɔ phɔ ya ɓato ɓali pɛtɔ. Kasi phɔ ya ɓato ɓali na
mbindo na ɓalɛ ianola, ekpele yɔnɔyɔ teli pɛtɔ. Kasi mayɛlɛ ma ɓɛ́ɛ na
maumunya ma ntema ya ɓɛ́ɛ mali na mbindo.
16 Ɓawɔ ɓɛkye ɓaeɓe Ŋwaphongo, kasi na bitoma ɓa ɓɛ́ɛ ɓamoangane.
Ɓali ɓakolo ɓato ɓaɓe, ɓatɔmbi, teɓakokyi na etoma elaa esɔ.

2

Mateya maa phɛlɛ makokyi na ɓato ɓasɔ

1 Phɔ ya wɛ, teya maphɔɔ malongoɓa na mateya ma phɛlɛ.
2 Ɓato ɓaakotwa ɓɛ́ɛ ekangaka ntema, ɓaɓe ɓato ɓa kaa, ɓato ɓa
mayɛlɛ, ɓato ɓaatonda na saakolo ianola, ɓato ɓaatonda na lozingo, na
ná ilendedala.
3 Ɓaɓasi ɓaakotwa, nde ɓomɔ, ɓasengyesi iɓa ya ɓato ɓaala: Sawɔlɛ
ɓato na ɓoɓe, ɓɛ́ɛ saɓa ɓaombo ɓa malɛku. Ɓateya maphɔɔ maala,
4 ɓateya ɓangɔndɔ izinga ɓampele ɓa ɓɛ́ɛ na ɓana ɓa ɓɛ,
5 ɓaɓe ɓato ɓate ɓaamikpe, ɓate ɓakyele ɓaphemba, ɓamiambya o
etoma ya mangambi ma ɓɛ, ɓatosa ɓalo ɓa ɓɛ, phɔ moto satiyola Iloɓa
sa Ŋwaphongo.
6 Nde ɓomɔ, lenza na ɓanzenga oɓokye ɓamizile
7 o maphɔɔ masɔ. Wɛ mampenza osengyesi iɓa ndakyisa na bitoma ɓa
wɛ biilaa: Mateya ma phɛlɛ, ma kaa.
8 Maloɓa ma wɛ maɓee malaa, mate makokyi ɓɛ́ɛ iikyela ziko, phɔ ya
oɓokye motemesi yo sazwa na lowɔ looɓe la iwɔ phɔ ya ɓanga, kasi azwe
sɔɔ.
9 Ɓaombo ɓatosa ɓa nkolo ɓa ɓɛ́ɛ o maphɔɔ masɔ. Ɓaɓasepelisakye, ɓɛ́ɛ
saɓaikyela ziko,
10 na saɓaiɓela na ekpele yɔnɔyɔ. Ɓawɛninyakye imbɛlɛ sisɔ oɓokye
ɓali ɓakolo ɓaombo, emba ɓamokumola o maphɔɔ masɔ maateya ma
Ŋwaphongo Mobikye wa ɓanga.

Molemo ŋwa ɓaklisto

11 Phɔ ngɔlu ya Ŋwaphongo yamiwɛninya, etatele ya lobiko phɔ ya ɓato
ɓasɔ.
12 Ngɔlu mɛ kyeloteya ilɛ moɓesi mooɓe na maphowa ma mokyisi
mumu, phɔ ya oɓokye tobikye o imbɛlɛ sisi na ɓokyebi, na ɓosembo na
ná isambela Ŋwaphongo,
13 na iziya sa molemo moola na imiwɛninya sa nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo
wa ɓanga o munɛnɛ na Mobikye wa ɓanga Yesu Klisto.
14 Amiambya yo mampeza phɔ ya ɓanga, phɔ ya ilomanya o ɓoɓe ɓosɔ
na ipɛtɔlɔ ɓato ɓɛ, oɓokye ɓatonde na phowa iikye phɔ ya bitoma bilaa.
15 Yango mɛna osengyesi iwɔɔ, ilenza na iooya na ɓokonzi ɓosɔ. Moto
saetiyola.

3

Kalenza ikyela bitoma bilaa

1 Okulaka wɔ na ɓɛ́ɛ ɓasɔ oɓokye ɓaengyesi imiuya o ɓoo pha ɓakambi
na pha ɓakonzi, ɓaengyesi iɓatosa, ɓambe ɓa phɛnɛphɛ na ikyela etoma
esɔ elaa,
2 Ɓɛ́ɛ satola moto, ɓɛ́ɛ saoka, ɓamiteya ɓato ɓalaa, ɓawɛninya ɓonyilɛ
imbɛlɛ sisɔ oka ɓato ɓasɔ.
3 Phɔ na ɓanga mɛ, phanza, toɓaka bibubusi, ɓatɔmbi, ɓato ɓabunga
nzela, ɓaoombo ɓamaphowa maɓe na ɓa bisengo ɓa pha. Tokyela ɓoɓe,
toɓaka na zuwa, toinanaka.
4 Kasi wawɛnɛnɛkyɛ ɓolaa na lozingo la Ŋwaphongo mobikye wa ɓanga,
5 taika lobikya nde phɔ ya bitoma ɓa ɓosembo ɓakyela ɓanga, kasi nde
phɔ ya ngɔngɔ yɛ, imbɛlɛ sa lokunyola ɓɛ́ɛ na maa, na mwiya ŋwa Ɓolɔɓɔ,
toɓotama mbala eya iɓale, tokoma ɓato ɓa sika.
6 Ɓolɔɓɔ mɛ, Ŋwaphongo alophɛ phango na ɓoikye na nzela ya Yesu
Klisto Mobikye wa ɓanga,
7 phɔ oɓokye, na ngɔlu yɛ, tobuto ɓato ɓalaa, emba na molemo tobutwe
mandomi ma ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
8 Iloɓa mɛ sili nde sa phɛlɛ, emba nazingye oɓokye oɓe na ɓokyebi
phɔ ya sango, phɔ oɓokye ɓato ɓasɔ ɓaali na ianola oka Ŋwaphongo
ɓamiambya mobimba o bitoma bilaa. Kyeka lowɔ loola na laa ntina phɔ
ya ɓato.
9 Kasi miko ma phaa, itɔndɔlɔ maɓota, maoka na iwelana phɔ ya miɓeko,
omalɛ. Phɔ eli maphɔɔ ma phaa na mazanga ntina.
10 Moto okokaɓole ɓato na miko mɛ, ɓo omokyebise mbala eya yambo
na eya iɓale, ɓo taokyi, omumanya onte ya ɓɛ̀ɛ.
11 Koeɓe oɓokye moto wa ndengye mɛna, abunga nzela, ali moto wa
masumu, kamiingya yo mampenza.

Ndɔngɔlɔ

12 Wa moetomela nga Artemasi naa Tishikɛ, kyela ɓokusi oɓokye oya
nzwa o Nikopolis. Phɔ nakani iɓa imbɛlɛ sa sɛɛkyɛ nde omɔ.
13 Ɓɔngya na ɓolaa imbanga sa Zenasi ooli avoka na Apolo, phɔ ɓɛ́ɛ sa
zanga ekpele.*
14 Ɓaaka ɓanga ɓasengyesi iyekola na ɓokusi ikyela bitoma bilaa mɛ,
phɔ ya ikokya maphɔɔ masengyesi izele. Emba ɓamoɓota mbuma.
15 Ɓato ɓasɔ ɓali na nga ɓaeɓeya. Ɓeya ɓato ɓasɔ ɓalozingye onte ya
ianola.

* **3:13 3.13** Avoka: Moto okosambele mossu lowɔɔ na imoambelela.

Lɛ oɓokye ngɔlu ya Ŋwaphongo eɓe na ɓɛ̀ɛ ɓasɔ.

Mokanda ŋwa Polo oka
Filemɔ
Maphɔɔ ma etatele

Filemɔ aɓaka moanosi mɔnɔmɔ wa kaa onte ya ingomba sa Kolose. Aɓaka nwɛbi na Polo (Etee ya 1). Ambaka ɓaa na moombo mɔnɔmɔ nkombo yɛ Onesime, owa molotaka. Waɓa Polo o bɔlɔkɔ, aesi ya vana na Onesime, amba ya moɓatisa. Polo aesi ya kana oɓokye kamobuya oka kolo yɛ Filemɔ. Amba ya mokomela mokanda phɔ ya imoonga oɓokye ayambe Onesime ndokolo moombo phe (phɔ moombo munsɔ awalotaka koloyɛ aɓaka kazwe etumbu ekusi), kasi Filemɔ amokpe ndokolo nwɛbi moanosi.

Polo amba ya komela nwebi nɛ Filemɔ na ɓokonde ɓosɔ, taikaka moɓalimisa ɓoɓalimise, tamba na moonga na ɓokusi, tambaka na bunga oɓokye Filemɔ ali kolo wa Onesime. Kasi aongaka nɛ nde oɓokye aumunya. Na ɓomɔ, mokanda mumu moteya ɓaanosi ɓasɔ ndengye ekyeɓɔngya lozingo la Klisto maphɔɔ na moɓesi ŋwa ma ɓato.

Mokanda ŋwa Filemɔ moli na maphɔɔ mama:

- Etee ya 1-3: Iɓeya
- Etee ya 4-7: Polo kakumole Ŋwaphongo phɔ ianola na munzaka ŋwa Filemɔ
- Etee ya 8-22: Polo kaɓɔndɛlɛ Filemɔ phɔ ya Onezime
- Etee ya 23-25: Ndɔngɔlɔ

Iɓeya

1 Inga Polo, moto wa bɔlɔkɔ phɔ ya Yesu Klisto, na Timote, toeɓeye iwɛ
Filemɔ nwɛbi na ɓanga wa etoma.
2 Toɓeye na Apia, nkanasa wa ɓanga, na Alisipɛ, nwɛbi na ɓanga wa
eɓasi, na ingomba siangane o ingambi sa wɛ.
3 Lɛ oɓokye ngɔlu na ɓose pha Ŋwaphongo Ango wa ɓanga na Nkolo
wa ɓanga Yesu Klisto iɓe na ɓèɛ.
4 Naphɛ Ŋwaphongo wa nga mɛlɛsi nkɔlɔ isɔ phɔ ya wɛ waaɓɔndɛlɛ
nga.
5 Phɔ naokye ɓawɔ phɔ ya lozingo loli na wɛ oka ɓato ɓa Ŋwaphongo
na ianola sili na wɛ oka Nkolo Yesu.
6 Lɛ oɓokye iyangana sawɛ na ɓanga o ianola siɓe sikusi, phɔ ya iteya
ɓolaa ɓosɔ ɓoli na ɓanga onte ya Klisto.
7 Nwɛbi, natondi na nkyisa ɓoikye na ná nzoto nkusi phɔ ya lozingo la
wɛ, olenze ntema ya ɓato ɓa Ŋwaphongo.

Polo kaɓɔndɛlɛ Filemɔ phɔ ya Onezimɛ

8 Yango mɛna, naɓo nali na makokyi onte ya Klisto ma iephɛ etoma
esengyesi wɛ ikyela,
9 kasi nazingye na ɓoikye o nkombo ya lozingo ieyonga lowɔ lolo. Phɛlɛ
nga Polo, oli phomba, uŋwaŋwa eye nambi na kula ɓa o bɔlɔkɔ phɔ ya
Yesu Klisto.
10 Naongye na wɛ phɔ ya ŋwana wa nga, Onezimɛ, owa ɓota nga onte
ya bɔlɔkɔ.
11 Taikaka ɓa phanza na ntina phɔ ya wɛ, kasi uwaŋwa eye, abuto na
ntina phɔ ya ɓanga ɓasɔ, eɓe wɛ eɓe nga.
12 Naetomesi yo, iyo oli ndokolo ndondo ya nga solongo.

13 Ɓo taaɓa nga o bɔlɔkɔ phɔ ya Simo Elaa, naɓakyi na phowa ya ikala
nɛ wawa phɔ ansungye o elele ya wɛ.
14 Kasi sikyi anola ikyela ɓaɓona sataa etuna, phɔ ya oɓokye ɓolaa mɛ
phango saɓa ndokolo pha ikandindisa, kasi ɓoute na phowa ya wɛ.
15 Naumunya oɓokye Onezimɛ atangwaka na wɛ phɔ ya ɓana nkɔlɔ, phɔ
ya oɓokye ambe ya ebutwela phɔ ya ɓoɓɛlɛ.
16 Takuli ɓa nde moombo na moombo kasi abuto na ntina iikye koleka
moombo: Abuto nwɛbi wa lozingo, na ɓoikye phɔ ya nga, amba kula leka
phɔ ya wɛ, eɓe o miyo ma ɓato na ma Nkolo.
17 Ɓo konpke ndokolo nwɛbi na wɛ o nzela ya ianola, omokpe ndokolo
eli nde nga.
18 Ka ɓo aekyela ɓoɓe naa ɓo ali na mbɔngɔ ya wɛ, namoeyita.
19 Eli nga Polo okoekomele mokanda mumu nde na maɓɔkɔ ma nga
mampenza. Eli nde nga owamoeyitela. Emba simbe na kula eyimola
oɓokye na wɛ oli na mbɔngɔ ya nga, emba mbɔngɔ mɛ eli nde wɛ
mampenza.
20 Nwɛbi, phɔ ya iangana sa ɓanga onte ya Nkolo, kyela ɓoeyongyi nga,
o nkombo ya Klisto, kuya ndondo ya nga.
21 Naeɓe na ɓolaa ɓotosi pha wɛ yango mɛna naekomele. Naeɓe oɓokye
wamokyela koleka ikyi wɔɔ nga.
22 Nawɔ na ná wɛ ɓoɓɛlɛ oɓokye o mbɔngyisa elele ya imilangya,
phɔ nalemele oɓokye, phɔ ya iyonga sa ɓɛ̀ɛ oka Ŋwaphongo, namokula
ekomela omɔ.

Ndɔngɔlɔ

23 Epafras, nwɛbi na nga wa bɔlɔkɔ phɔ ya Yesu Klisto, aelɔngɔsi.
24 Maalako, Aristarke, Demasi na Luka, ɓɛbi na nga ɓaetoma na ɓɛ́ɛ
ɓaelɔngɔsi.
25 Lɛ oɓokye Ngɔlu ya Nkolo Yesu Klisto eɓe na ɓɛ̀ɛ.

Mokanda ŋwa Polo oka Ɓaebele

Maphɔɔ ma etatele

Mokanda mumu o imokyeka, mowɛnɛnɛ ndokolo ɓamotomelaka ɓaanosi ɓaali Ɓayuda. Moɓalenza phɔ ɓaɓaka ɓanyɔkɔmɔ emba ɓaunvaka na lɛ ianola sa ɓɛ̀ɛ. Moto owakoma mokanda mumu taeɓane.

Etatele ya mokanda mumu kyewɛninya saa oɓokye Ŋwaphongo amiwɛninyaka oka ɓanga na nzela ya Ŋwana wɛ Yesu Klisto (1.1-3). Mateya ma mokanda mɛ makaɓana na bite biɓale binɛnɛ.

- Etee eya o ɓoo (1.4–10.18) kyeteya oɓokye Yesu ali na mwiya mokusi. Taikyi leka nde Ɓaimosi na ɓaimosi (1.1), kasi alekyi na ɓanze, na Mose na Zozuwe. Oli yo Nganga ya Ŋwaphongo o munɛnɛ o sangola eenyakune, aleki ɓanganga ɓa Ŋwaphongo ɓanɛnɛ ɓasɔ ɓa sangola eekasi. Amiambyaka nde mbala yɔnɔyɔ ɓoɓɛlɛ ndokolo mbeka, alekyi na mambeka masɔ ma Isalayɛlɛ ma kalakala.
- Etee eye iɓale (10.19–13.25) kyekuya ɓaanosi phɔ ɓaphile nde ianola, ɓaɓengye moɓesi ŋwa ɓasantu ɓa Sangola eekasi, ɓakyekyele nde Yesu Klisto. Phɔ ya isukya, mokanda mumu moamba mateya na miɓeko ndengye na ndengye.

Maphɔɔ mali o mokanda mumu mango mama:

- Ɓaebele 1.1-3: Ŋwaphongo amiwɛninye na ɓato na nzela ya Ŋwana wɛ Yesu Klisto
- Ɓaebele 1.4–2.18: Klisto alekyi ɓanze
- Ɓaebele 3.1–4.13: Klisto alekyi Mose na Zozuwe
- Ɓaebele 4.14–7.28: Klisto alekyi Ɓanganga ɓaanɛnɛ ɓa Ŋwaphongo

Ŋwaphongo awɔ na nzela ya Ŋwana wɛ

1 Waakalakala Ŋwaphongo awɔlɛkyɛ ɓankɔkɔ ɓa ɓanga mbala nzikye
na ná ndengye nzikye na nzela ya ɓaimosi,
2 o nkɔlɔ ya suka iye, alowɔsi na nzela ya Ŋwana wɛ owatɛyɛ yo ndomi
ya maphɔɔ masɔ, nde na nzela yɛ mɛ, akyela munse munsɔ.
3 Yo, ooli ingyɛngyɛ sa nkyɛmɔ yɛ, na ɓonɛnɛ pha ɓoekondo phɛ.
Emba aphisi maphɔɔ masɔ na mwiya ŋwa Iloɓa sɛ. Ɓaunva yo ikunyola
masumu ma ɓato ɓasɔ, akyɛ zala o ɓoloo pha Ɓonɛnɛ pha Ŋwaphongo, o
ikolo.

Ŋwana wa Ŋwaphongo alekyi ɓanze

4 Abutwa na mwiya ileka ɓanze, yango mɛna azwa nkombo ya ngambo
eelaa koleka maaka ɓɛ.
5 Phɔ nzaa onte ya ɓaanzelu owaunva wɔlɛ Ŋwaphongo nɔnɔ mbala
yɔnɔyɔ oɓokye:
«Iwɛ oli mpenza ŋwana wa nga,
lɔlɔ, nga nabutoo ɔngɔ.»
Naa oɓokye:
«Nga, namoɓa ango
emba yo amoɓa ŋwana wa nga.»
6 Kasi wakula kamba yo ŋwana owa ɓola o mokyisi, awɔ yokye:
«Ɓaanze ɓa Ŋwaphongo ɓasɔ ɓamokusamele.»
7 Emba oka ɓanze, kawɔ ɓoɓo:
«Kabuya ɓanze ɓɛ́ɛ biwɛɛlɛ,

na ɓato ɓɛ́ɛ ɓa etoma itumbu sa mwenya.»
8 Kasi oka Ŋwana wɛ awɔ:
«Mumbanga ŋwa ɓokonzi pha wɛ, O Ŋwaphongo, ŋwamoɓa phɔ ya bipha
na bipha.
Emba motuu ŋwa ɓosembo eli motuu ŋwa ɓokonzi pha wɛ.
9 Wazinga ɓosembo, waina ɓoɓe,
yango mɛna, Ŋwaphongo, Ŋwaphongo wa wɛ aeyinga mauta maa nkyisa,
koleka ɓɛbi na wɛ.»
10 Aamba kula wɔ ɓoɓo:
Eli iwɛ, Nkolo, owakyela munse o etatele,
emba ikolo elii bitoma ba maɓɔkɔ ma wɛ.
11 Isɔ miina yamowa, kasi iwɛ, wamoikala.
Na isɔ yamokotwa ndokolo etobu.
12 Emba ɓokokyele ɓɛ́ɛ na munkoto, wamoizinga,
ndokolo etobu, ɓamo ɓa endinya,
kasi iwɛ, oli nde ɓomɔ, mambula ma wɛ etemaakome o suka.
13 Emba nzaa onte ya ɓanze owaunva yo wɔlɛ nɔnɔ mbala yɔnɔyɔ oɓokye:
«Zala o ɓoloo pha nga,
tee nɔnɔ owamobuya nga ɓanguna ɓa wɛ, etɛyisa ya makolo ma wɛ.»
14 Te ɓali ɓɛ́ɛ ɓasɔ malɔɓɔ maakyele bitoma naa maatome yo phɔ ya
ɓolaa pha ɓato ɓasengyesi izwa ilaka sa lobiko?

2

Lobiko loonɛnɛ

1 Yango mɛna, esengyesi oɓokye ɓanga tophile na ɓolaa koleka maphɔɔ
maoka ɓanga, ɓo phe tomobunga.
2 Phɔ ɓo maphɔɔ maawɔmɔkɔ na nzela ya ɓanze mazwe elele,
emba ɓo ɓato ɓabukaka miɓeko naa ɓate ɓamitosaka bazwaka etumbu
eyalongoɓanaka na ɓomɔ,*
3 ɓanga tomoɓa sazwa etumbu ndengye'ye ɓo toleminye lobiko laa ntina
ndengye mɛna? Nkolo yo moto owatataka iloimola phanza. Emba sima
ɓato ɓaalokaka ɓakulaka loanolela oɓokye loli phɛlɛ.
4 Ŋwaphongo akulaka nɛ lenzaka ɓonzoka pha ɓɛ́ɛ ebe na bilembetele,
ebe na ná bilekyesako, na ná maphɔɔ maa ikamwa ndengye na ndengye,
emba alokaɓela na maalo ma Ɓolɔɓɔ ɓosantu ɓowazingaka yo.

Yo, ookokambe ɓato o ibika

5 Phɔ, teli oka ɓaanzelu oɓokye aɓaphɛ ɓokonzi oikolo sa mokyisi ŋwaa
moyaa moowɔlɛ ɓanga.
6 Nzuka moto mɔnɔmɔ, kawɔ elele yɔnɔyɔ phɔ ya ŋwango oɓokye:
«Moto yo nzaa oɓokye omoumunya?
Naa ŋwana wa moto oɓokye omookyele nkaa?
7 Wamouya phɔ ya ŋwana imbɛlɛ mokuwe o se ya ɓaanzelu,
emba wamolasa nkyɛmɔ na ngambo.
8 Wauya bikpele bisɔ o se ya makolo mɛ.»
Phɔ amokyela mokonzi ŋwa mbolo isɔ, ekpele na yɔnɔyɔ tekokyi iɓa o
nze ya ɓokonzi phɛ. Kasi uŋwaŋwa eye, tolootaa wɛnɛ oɓokye mbolo isɔ
ili o se ya ɓokonzi phɛ.
9 Kasi phɔ ya ŋwana imbɛlɛ mokuwe, ɓo wamouyaka ɓɛ́ɛ ose ya
ɓaanzelu, towɛnɛ Yesu, phɔ ya minyɔkɔ ma iwa sɛ, ɓamolasa eboko ya

* **2:2 2.2** Iphuti

nkyɛmɔ na ya ngambo, oɓokye na ngɔlu ya Ŋwaphongo, alekane o nzela
ya iwaa phɔ abikya ɓato ɓasɔ.
10 Emba wamoanelaka oɓokye, eli yo, phɔ ya nza na ná nzela ya nza
maphɔɔ masɔ makyelama. Akamba ɓana ɓaikye o nkyɛmɔ, ali motati wa
ibikyi sa ɓɛ́ɛ na nzela ya minyɔkɔ miakokya yo.
11 Phɔ eɓe okobuya mosantu na ɓaabuya ɓɛ́ɛ ɓasantu, ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓauta
elele yɔnɔyɔ. Yango mɛna, na nzela mɛ tali na sɔɔ ya iɓaɓanga ɓaande,
12 na ya iwɔ oɓokye:
«Namoimola nkombo ya wɛ oka ɓaande na nga,
onte ya ingambi sa Ŋwaphongo, namoetuɓela meembo.»
13 Namba na kula kyela ndondo ya nga esɔ nde oka yɛ.
«Ekule ɓaa na nga na ɓana ɓaampɛ Ŋwaphongo.»
14 Yango mɛna, phɔ ɓana ɓaangana na malongo na ná nzoto, emba
nɛ nde ɓomɔ mɛ, aangana na ɓɛ́ɛ nde ndengye yɔnɔyɔ, phɔ na iwa sɛ,
abuya phaa owaɓaka na ɓokonzi pha iwa o maɓɔkɔ, kyelukye iwɔ oɓokye
Molemba,
15 na ikandola ɓato ɓaaɓaka na ɓoilakye pha iwa, ɓaabutwa ɓomɔɔ pha
ɓɛ́ɛ mobimba ɓaombo.
16 Phɔ o solongo, taikyi ya sunga ɓanze, kasi aesi nde ya sunga mboto
ya Abalayama.
17 Yango mɛna, asengyelaka na nzela esɔ uulana na ɓaande nɛ, oɓokye
aɓutwe nganga o munɛnɛ owaa okookye ngɔngɔ na okoɓanza etoma eya
mophɛ Ŋwaphongo eya imanya masumu ma ɓato.
18 Phɔ onte ya ɓo wa nyɔkɔmɔ yo, ɓo wa zwa yo mampenza bimekyi,
ali na makokyi ma isunga ɓato ɓaazwe bimekyi.

3

Yesu alekyi Mose na Zozuwe

1 Yango mɛna, ɓaande ɓaasantu, ɓɛ̀ɛ ɓazwa mbela ya ikolo molɔngɔ,
wɛnɛ Yesu oɓokye ali toma na nganga wa Ŋwaphongo oo munɛnɛ wa
itatola sa ɓanga.
2 Ali na ianola oka owa mɔɔlɔ, ndokolo ɓowabaka Mose onte ya ingambi
sɛ sisɔ.
3 Phɔ yo aɓaka na kaa ya nkyɛmɔ koleka Mose. Phɔ motongyi ŋwa
ingambi ali na ngambo koleka sina ingambi.
4 Phɔ ingambi na ingambi sili na motongyi ŋwa sango. Emba motongyi
wa masɔ eli Ŋwaphongo.
5 Emba Mose aɓaka na ianola onte ya ingambi sɛ sisɔ, ndokolo moto wa
etoma phɔ ya ɓonzoka pha maphɔɔ maamo wɔ ɓɛ.
6 Kasi Klisto ali ndokolo Ŋwana, emba ali o ikolo sa ingambi sɛ. Ingambi
sɛ, eli ɓanga, ɓo tokyele ntema ya ɓanga o mambunu ma Ŋwaphongo na
ilendendala na ná molemo.

Ɓato ɓa Ŋwaphongo ɓamoema

7 Yango mɛna, Ɓolɔɓɔ ɓosantu kawɔ ɓoɓo: «Lɔlɔ, ɓo okyi ŋwɛsi nwɛ,
8 sakyela ntema ɓokusi, ndokolo imbɛlɛ saatɔmbɔkɔ ɓakɔkɔ ɓa ɓɛ̀ɛ,
mokɔlɔ ŋwa mekaka ɓɛ́ɛ Ŋwaphongo o bokye.
9 Omɔ, ɓaɔngɔ ɓamekaka phɔ ya iluka iyeɓa ɓozindo,
emba ɓawɛnɛkyɛ bitoma bianga
10 mbula mako mane.
Yango mɛna naɓaokyelaka yɔɔ

emba namba wɔ ngakye: “Ntema ya ɓato ɓaɓa kyibungye nkɔlɔ isɔ,
ɓato ɓaɓa teɓaeɓe manzela ma nga.”
11 Phɔ, na yɔɔ ya nga, nakata seleka ngakye:
Tomokyeka ɓo ɓamunyɔlɔ o elele eya ɓɔngya nga phɔ ya iyema!»
12 Kyeka, ɓaande, kyeɓa oɓokye mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ saɓa na motema moɓe
mooɓalole izanga ianola na Ŋwaphongo oli moambee wa ɓomɔɔ.
13 Kasi lenzana onte ya ɓɛ̀ɛ mokɔlɔ na mokɔlɔ ɓotaaɓa wango lɔlɔ, phɔ
ya oɓokye mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ̀ɛ, isumu sango samokosa phɔ ya ibutwa na
motema ɓokusi.
14 Phɔ, toɓutwa ɓɛbi ɓa Klisto, ɓo tomophila na ɓokusi nɔnɔ o suka
motɛsi ŋwa tataka na ɓanga ianola.
15 Emba ɓawɔ oɓokye:
«Lɔlɔ, ɓookyi ŋwɛsi nwɛ,
sa kyela ntema ɓokusi ndokolo imbɛlɛ saatɔmbɔkɔ ɓa nkɔkɔ ɓa ɓɛ̀ɛ
ɓaakasi.»
16 Phɔ, ɓanzaa ɓaokaka, emba ɓamba motɔmbɛlɛ? Ka teeli nde ɓasɔ
ɓaatɔkɔlɔkɔ o Ezipito na nzela ya Mose?
17 Emba aɓaka na yɔɔ na ɓa nzaa mbula mako mane? Teli na ɓato
ɓaakyelaka masumu, ɓaawaka o bokye?
18 Emba oka ɓa nzaa akataka seleka oɓokye eteɓanyɔlɔ o eemele yɛ, ɓo
teeɓe nde ɓaalɛkyɛ itosa?
19 Emba towɛnɛ oɓokye teɓaikaka koka inyɔlɔ phɔ ya izanga ianola.

4

1 Na ɓomɔ, tokyeɓe na ɓokusi, oɓokye mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ sa zanga, ɓo
taaɓa mbunu eyaloikyela yo eya inyɔlɔ o eemele yɛ.
2 Phɔ o solongo, tooka Simo Elaa ɓaloteya yango nde ɓo waeyokaka
ɓankɔkɔ ɓa ɓanga ɓaakasi. Kasi Iloɓa sa ɓateyaka ɓɛ́ɛ tesaikaka ɓa na
mbano phɔ ya ɓɛ, phɔ teɓaikaka ɓa mɔnɔmɔ o ianola na ɓaasiokaka.
3 Phɔ ɓanga tonyɔlɔ o eemele yɛ, ɓanga ɓaanola, nde ɓo wawɔ yo
oɓokye: «Nde ɓo wakata nga seleka na yɔɔ yanga, ete ɓaanyɔlɔ o eemele
ya nga!» Na ɓo oɓokye bitoma tata o etatele ya mokyisi biaunvaka.
4 Phɔ awɔ o elele yɔnɔyɔ phɔ ya mokɔlɔ ŋwa sambo oɓokye: «Emba
Ŋwaphongo aemaka o mokɔlɔ ŋwa sambo o bitoma bɛ.»
5 Emba ekuli ɓaa nde o elele mɛ eye: «Ete ɓaanyɔlɔ o eemle ya nga.»
6 Na ɓomɔ, ɓookuli wɛɛ ɓaa oɓokye ɓakyi ɓamunyɔlɔ omɔ, emba ɓato
ɓaaphanza ɓaatataka iyoka Simo Elaa teɓaika nyɔlɔ phɔ ya iɓa satosa,
7 akuli ɓongya mokɔlɔ mosuu: Nkombo ya ŋwango lɔlɔ. O zembo sa
Davidi, awɔ omɔ ɓanda kalakala, nde ɓo wa wɔkɔ ɓɛ́ɛ oɓokye: «Lɔlɔ, ɓo
ookyi ŋwɛsi nwɛ, sakyela ntema ɓokusi.»
8 Phɔ ɓo Zozuwe aɓaemyaka, Ŋwaphongo nde taɓawɔlɛkyɛ phɔ ya
mokɔlɔ mosuu sima ya nkɔlɔ iye.
9 Yango mɛna, iyema saa Saɓata saikala phɔ ya ɓato ɓa Ŋwaphongo.*
10 Phɔ moto oonyɔsi o eemele yɛ, nɛ anyɔsi nɛ mɛ o iyema sa etoma yɛ
nde ɓo wa mieminyaka Ŋwaphongo o etoma yɛ mampenza.
11 Yango mɛna, towele inyɔlɔ o eemle mɛ, phɔ ya oɓokye mokyelesi ŋwa
iɓaa satosa, ŋwango saɓenda moto na mɔnɔmɔ o yakyi.
12 Phɔ Iloba sa Ŋwaphongo sili na ɓomɔɔ na ná ɓokusi, sili na mwiya
na ná ɓootu koleka mumphata munsɔ mooli na ɓootu na mbale na mbale.

* **4:9 4.9** Mokɔlɔ ŋwa sambo. Mokɔlɔ moeme Ŋwaphongo.

Sango sinyɔlɔ nɔnɔ o ikyɛ kaɓola ezisi na ɓolɔɓɔ, mantonga na phɔngɔ. Sili na ikokyi sa isambisa maphowa na maumunya ma ndondo.

13 Emba tewali ekyelamo yɔnɔyɔ eyamiɓomba o ɓoo phɛ. O miyo mɛ, isɔ ili nde ɓolumbu, te wali na ekpele eya miɓomba o miyo mɛ. Eli oka yɛ tomotɔndɔlɔ maphɔɔ masɔ.

Yesu, nganga wa Ŋwaphongo oo munɛnɛ

14 Ooli ɓanga na nganga wa Ŋwaphongo oo munɛnɛ owa lɔɓɔ, owa lekana o ikolo, Yesu, Ŋwana wa Ŋwaphongo, tophile na ɓokusi ianola siitatole ɓanga.

15 Phɔ tololi na nganga ŋwa Ŋwaphongo otokokye iyoka mpasi na ɓanga o imbɛlɛ sitesili ɓanga na ɓokusi. Nde ya ɓanga, ɓamumekaka o maphɔɔ masɔ, kasi taikakyela isumu.

16 Yango mɛna, tosusinya na ɓokamba ɓosɔ o kyiti ya ɓokonzi ooli ngɔlu na ianola sisɔ, phɔ ɓalookyele ngɔngɔ na ngɔlu, phɔ ya oɓokye ɓalosungye ɓotosengyesi.

5

Klisto, nganga wa Ŋwaphongo omunɛnɛ okookye ngɔngɔ

1 Phɔ nganga wa Ŋwaphongo munsɔ oomunɛnɛ, ɔɔsi ɓɛ́ɛ onte ya ɓato, ɓamotɛyɛ phɔ ya ikyelela Ŋwaphongo phɔ ya ɓato. Etoma yɛ eli ya iambya bilambo na mambeka phɔ ya masumu. 2 Ali na makokyi ma isɔsɔlɔ phɔ ya ɓateɓaeɓe, ɓambe na bunga. Phɔ nɛ mɛ alii mboka esɔ na ɓokɔɔ.

3 Emba phɔ ya ɓokɔɔ mɛ, asengyesi iambya phɔ yɛ mampenza na phɔ ya ɓato, mambeka phɔ ya masumu.

4 Phɔ moto taamiphɛ ngambo mɛna yo mampenza, ɓaezwe na mbela ya Ŋwaphongo, ɓo waɓaka ya ngo phɔ ya Alona.

5 Yango mɛna, na Klisto taika miphɛ yo mampenza nkyɛmɔ ya ibutwa nganga ya Ŋwaphongo. Aezwa na owa wɔ nɛ oɓokye: «Oli ŋwana wa nga wa lele, lɔlɔ, nga nabutoo ɔngɔ o eɓoti.

6 Ɓo wakula yo wɔ bisuu oɓokye: Olii nganga ya Ŋwaphongo phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ o molɔngɔ ŋwa Mɛlɛkisedɛkɛ».

7 Eli yo owa, onte ya ɓomɔɔ phɛ o mokyisi, ambya nsambo na imilela na ŋwangye munɛnɛ na mbembe oka okokyi imobikya o iwa. Emba ɓamookaka phɔ ya imiuya sɛ.

8 Na ɓo aɓaka Ŋwana, aekola itosa na nzela ya minyɔkɔ mɛ,

9 emba, ɓo waunva mokokya ɓɛ́ɛ na isɔ, amba butwa phɔ ya ɓato ɓasɔ ɓaamotosa ntina ya lobiko la ɓoɓɛlɛ.

10 Ŋwaphongo amotɔkɔlɔ nganga oo munɛnɛ wa Ŋwaphongo o mɔlɔngɔ ya Mɛlɛkisedɛkɛ.

Sa lɛɛ ianola

11 Phɔ ya lowɔɔ lolo, toli na maphɔɔ maikye maiwɔ, kasi mali makusi phɔ ya ima wɔɔ na imalimbola, phɔ ɓɛ̀ɛ obuto na zunu sa iyoka.

12 Phɔ ɓo wasengyelaka ɓɛ̀ɛ imbɛlɛ sisɔ ibutwa ɓateye, okuli sengyela oɓokye ɓaeteya maphɔɔ maa etatele ma mateya ma Ŋwaphongo. Obuto ɓaasengyesi na maɔku, kasi na ntoma iinkusi phe.

13 Phɔ moto munsɔ otaaɓa naino o maɔku, taika mɛɛlɛ na lowɔɔ lookyekyi ɓosembo, phɔ ali ŋwana mokyɛɛ.

14 Kasi phɔ ya ɓa phomba, ntoma iinkusi ili phɔ ya ɓɛ, phɔ ɓɛ́ɛ ɓamɛɛlɛ, ɓali na ɓoomakye phaekusa ɓɛ́ɛ ikyɛsinya lowɔɔ loola na looɓe.

6

1 Yango mɛna, toikye o sima mateya ma etatele maakyekyi Klisto,
tokyɛndɛ oɓoo bii mateya ma ɓoomakye maa ɓophomba, ɓanga sakula
butolela mateya maa etatele maa iɓongola motema o ilɛɛ bitoma baawa
na ianola Ŋwaphongo,
2 mateya maa ɓatisimo na itanda maɓɔkɔ, emba na ikundwa onte ya
ɓawee na moambo ŋwaa suka.
3 Eye eli maphɔɔ maamokyela ɓanga ɓo Ŋwaphongo alophɛ nzela.
4 Phɔ tewakokyi ikyelama oɓokye ɓato ɓaaunva ingola Ŋwaphongo
miyo, ɓaameka ɓolaa pha ikaɓo sa ikolo, ɓaabutwa ɓɛbi ɓa Ɓolɔɓɔ
Ɓosantu,*
5 ɓaameka ɓolaa pha iloɓa sa Ŋwaphongo na siya ya mokyisi ŋwaa
moya,
6 emba ɓakula kaa; oɓokye ɓakule ɓongola ntema, mɛna ɓakule ɓakya
Ŋwana wa Ŋwaphongo oekulusu mbala eya iɓale phɔ ya bɛ mampenza,
na imophɛɛ sɔɔ o miyo ma ɓato.
7 Phɔ waanywe manyɛtɛ mambula maamunɔlɛ mbala na mbala,
katɔkɔlɔ ndemo iilongoɓa phɔ ya ɓato ɓaazingye imaɓala manzabi, mango
mazwe impambosi oka Ŋwaphongo.
8 Kasi ɓo matɔkɔsi nde ɓa kata na milɔ, temali na ntina, kyembe nde
ikala oɓokye ɓamawambe, maamba na suka nde naimatumba.
9 Kasi phɔ ya ɓɛ̀ɛ ɓaande ɓa lozingo, waa wɔɔ ɓanga ɓaɓona, toli na
ianola oɓokye oli o mophaa moolaa koleka, mophaa ŋwa lobiko.
10 Phɔ Ŋwaphongo tali na mbɛlɛkyɛ oɓokye abungye etoma ya wɛ, na
lozingo looteye wɛ phɔ ya nkombo yɛ waa salisaka wɛ ɓasantu na ɓoo taa
ɓa wɛ iɓasalisa.
11 Emba phowa ya ɓanga eli oɓokye mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ akule
teya phowa eekusi yɛ mɛ phɔ molemo ŋwa ɓɛ̀ɛ motonde nɔnɔ o suka;
12 oɓokye ɓɛ̀ɛ sabutwa ɓakɔɔ, kasi ɓamekosi ɓa ɓato ɓawaa o nzela ya
ianola na ya ilendendala na ɓazwe ilaka sa mambunu maa ɓaikyela ɓɛ.

Mbunu ya Ŋwaphongo eya ɓoɓɛlɛ

13 Waikyela Ŋwaphongo Abalayama mbunu, wate waɓa na moto mosuu
oomolekyi na ɓonɛnɛ phɔ akate seleka na nkombo yɛ, amba kata seleka
nde na nkombo yɛ mampenza
14 yo kye: «Ɛ, namoepambola na ɓoikye, namba na ephɛ iɓota siinɛnɛ».
15 Emba waalendendala yo o iziya, Abalayama azwaka mbunu
eyamoikyelaka Ŋwaphongo.
16 Waakate ɓato seleka na nkombo ya moto oo ɓalekyi na ɓonɛnɛ, seleka
mɛ phɔ ya ɓɛ́ɛ kyewɛninya oɓokye ɓaumbo miko misɔ.
17 Na bomɔ, Ŋwaphongo kalukye iwɛninya na ɓolaa oka mandomi ma
mbunu yɛ ndengye eetekokyi ɓɛ́ɛ imanya meko mɛ, maakatela yo seleka.
18 Na nzela ya maphɔɔ maɓale maatemaekpane, maatemakokyi na
Ŋwaphongo ikata ɓɔɔlɛ, bii ilolenza na ɓokusi, ɓanga ɓaika lota phɔɔ
isɔ, phɔ ya iphila molemo mooli o ɓoo pha ɓanga.
19 Molemo mɛ moli phɔ ya ɓanga ndokolo longo ya molimo. Moli
nde phɛlɛ na ɓokusi, emba munyɔlɔ motema ŋwa etobu eyaziɓa ɓɛ́ɛ o
tempelo.†

---

* **6:4 6.4** Ibutwa o saa ya ɓoeɓakye.

† **6:19 6.19** Etobu eye eli ndokolo lokala naa ekpekyete ekyekabole bitee ba ingambi.

20 Eli elele eya kyɛ nyɔlɔ owakyɛ oɓoo phɔ ya ɓanga, Yesu, owabutwa
nganga ya Ŋwaphongo oomunɛnɛ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ, o molɔngɔ
ŋwa Mɛlɛkisedɛkɛ.

7

Mɛlɛkisedɛkɛ, mokonzi na nganga ya Ŋwaphongo

1 Mɛlɛkisɛdɛkɛ mɔna aɓaka mokonzi ŋwa Salɛmɛ na nganga ya
Ŋwaphongo owa ikolo. Akyɛkyɛ ɓenga Abalayama o nzela, wautaka yo o
mabita maa longaka yo ɓakonzi, amba mopambola.
2 Emba Abalayama amba mophɛ mɔnɔmɔ phɔ ya iko mi mbolo isɔ
yaazwaka yo o mabita. Naino ali na nkombo ekyelimbolame oɓokye
«mokonzi wa ɓosembo», emba o sima ambikula naɓa mokonzi wa Salɛmɛ,
kyelukye iwɔ oɓokye «mokonzi wa ɓose».
3 Yo ooli sa ango, sa nyango, naa sa mankɔkɔ naa sa etatele phɔ ya nkɔlɔ
yɛ, naa sa suka phɔ ya ɓomɔɔ phɛ. Kasi aulana na ŋwana wa Ŋwaphongo
ooli nganga ya Ŋwaphongo phɔ ya ɓoɓɛlɛ.
4 Kyeka ɓonɛnɛ pha moto mɔna, nkɔkɔ Abalayama amophɛkyɛ mɔnɔmɔ
phɔ ya iko, iyalo siilekyi ɓolaa o mbolo yazwaka yo o mabita.
5 Nzuka, nde ɓana ɓampele ɓa Levi ɓazwe ɓonganga pha Ŋwaphongo
ikokana na miɓeko, iyonga mɔnɔmɔ phɔ ya iko oka ɓato kokokana na
moɓeko, kyelukye iwɔ oɓokye ɓɛɓi na ɓɛ, ɓatɔkɔlɔ o piko ya Abalayama.
6 Kasi iyo, otoli oiɓota saɓɛ, azwe mɔnɔmɔ phɔ ya iko oka Abalayama
emba amba na pambola mokolo mbunu.
7 Nzuka toanole oɓokye moto oli osima ka pambolame nde na moto
okomolekye.
8 Emba wawa, ɓana ba Levi ɓaawe bazwe mɔnɔmɔ phɔ ya iko, Kasi oka
oyo, Mɛlɛkisɛdɛkɛ, oko wɔ ɓɛ́ɛ oɓokye ali na ɓomɔɔ.
9 Emba tokokyi iwɔ oɓokye, na nzela ya Abalayama, ebe na levi,
owaɓaka kazwe mɔnɔmɔ phɔ ya iko, aɓaka kaphute nɛ mɔnɔmɔ phɔ ya
iko.
10 Phɔ wataaka ɓa yo Levi o mokyeya ŋwa nkɔkɔ yɛ, eli waaɓayo ka kyɛ
vana na Mɛlɛkisɛdɛkɛ.
11 Ɓo tokomakyi o saakolo ikoka silaa na ɓonganga pha Levi, eli phɔ
moɓeko ŋwaaphɛkyɛ ɓɛ́ɛ ɓato ŋwa utaka phɔ yɛ. Nde amba kula sengyela
na nganga ya Ŋwaphongo mosuu wa ye o molɔngɔ ŋwa Mɛlɛkisedɛkɛ, o
elele ya oɓokye aute o molɔngɔ ŋwa Alona?
12 Phɔ iyendinya manganga, kyeongye iyendinya miɓeko.
13 Emba moto okowɔlɛ munkanda motangyemi ali wa iɓota site sili na
ná moto mɔnɔmɔ owa ɓaka o etoma ya ikyela o etumbelo.
14 Phɔ ɓato ɓasɔ ɓaeɓe oɓokye Nkolo wa ɓanga auta o iɓota sa Yuda,
wa iɓota sitesaika wɔ Mose o nkanda yaawɔ yo phɔ ya ɓanganga.
15 Lowɔ mɛ lombikula ya butwa la phɛlɛ imbɛlɛ sikuli ya tɔkɔlɔ nganga
mɔnɔmɔ owaulana na Mɛlɛkisedɛkɛ,
16 emba taika koma o ɓonganga phɔ ya moɓeko ŋwa iɓa wa sina iɓota,
kasi phɔ ya mwiya ŋwa ɓomɔɔ ɓote ɓoli na mbomela.
17 Phɔ ɓawɔ oɓokye:
«Oli Nganga ya Ŋwaphongo phɔ ya ɓoɓɛlɛ
o molɔngɔ ŋwa Mɛlɛkisedɛkɛ.»
18 Emba toli na ɓowakye pha moɓeko ŋwa phanza phɔ ya ɓokɔɔ pha
ŋwango na izanga ntina sa ŋwango.

19 Phɔ moɓeko ŋwa Mose teŋwaika ɓɔngya na ekpele yɔnɔyɔ. Kasi
ŋwalonyɔsa o ŋwakolo molemo moolaa, mowaa na nzela ya ŋwango
tobuɓane phɛnɛphɛ na Ŋwaphongo.
20 Emba ɓo waɓaka ŋwango, te ŋwakyelamaka ɓokyelela sa kata seleka.
Phɔ ɓaabaka sa katela ɓɛ́ɛ seleka, eli ɓaa iɓota sa Levi ɓaabutwaka
ɓanganga.
21 Kasi phɔ yɛ ɓakataka seleka na nzela ya owa wɔ phɔ yɛ oɓokye:
«Nkolo akati seleka emba etaakule ebutolela: “Oli nganga ya Ŋwaphongo
phɔ ya ɓoɓɛlɛ.”»
22 Kokokana na seleka eya ndengye mɛna, Yesu abutwa nɛ ndanga ya
eyaakola sangola eekusi na eelaa koleka.
23 Emba ɓaikye ɓabutwaka ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, kasi iwa
saɓakatela iikala o mokyisi phɔ ya ikyelaka etoma mɛ.
24 Kasi yo, ɓooli yo phɔ ya ɓoɓɛlɛ, ali na ɓonganga pha ɓoɓɛlɛ ɓote
booambiya ɓɛ.
25 Emba na ɓomɔ, ali na makokyi ma ibikya phɔ ya ɓoɓɛlɛ ɓato ɓawaa,
na nzela yɛ, ɓaye oka na Ŋwaphongo, phɔ ali nkɔlɔ isɔ na ɓomɔɔ phɔ ya
iyonga phɔ ya ɓɛ.
26 Emba nganga ya Ŋwaphongo o munɛnɛ owa ndengye mɛna, ali phɛlɛ
owakokaka na ɓanga, mosantu, tali na ɓoɓe, sa isumu, ɓamokabinya na
ɓato ɓa masumu, abutwa o ikolo koleka.
27 Tali na ntina ya ɓosenga pha mokɔlɔ na mokɔlɔ, ndokolo ɓanganga
ɓa Ŋwaphongo ɓanɛnɛ ɓaayɔkɔ, ɓaambya bilambo mokɔlɔ na mokɔlɔ,
naino phɔ ya masumu ma ɓɛ́ɛ mampenza, sima phɔ ya maaka ɓato. Phɔ
yo alokyela nde mbala yɔnɔyɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ, waamiambya yo mampenza.
28 Nzuka moɓeko ŋwa Mose mokyele ɓato ndokolo ɓanganga ɓa
Ŋwaphongo ɓaanɛnɛ. Ɓato ɓate ɓalongoɓana; kasi iloɓa sa seleka siye o
sima ya moɓeko sikyele Ŋwana owa koka na isɔ, nganga ya Ŋwaphongo
oomunɛnɛ phɔ ya ɓoɓɛlɛ.

8

Yesu, nganga ya Ŋwaphongo oomunɛnɛ wa ɓanga

1 Nzuka, lowɔ laa ntina o maphɔɔ maawɔ ɓanga lango lolo, toli na
nganga ya Ŋwaphongo oomunɛnɛ, oozasi o ɓoloo pha mumbanga ŋwa
ɓokonzi ŋwaa ɓonɛnɛ o ikolo.
2 Kakyele etoma ya maphɔɔ maa ɓosantu na o ŋwakolo molaku
ŋwaatongama na Nkolo kasi na moto phe.
3 Phɔ, nganga ya Ŋwaphongo oomunɛnɛ munsɔ ɓamɔɔlɔ phɔ ya iambya
bilambo na itumba mambeka. Yango mɛna asengyesi oɓokye nɛ azwe
ŋwana ekpele wa ilambela.
4 Ɓo aɓaka o mokyisi, nde taɓaka na nganga ya Ŋwaphongo, phɔ wali
ɓato ɓawaa ɓa ambya bilambo kokokana na moɓeko.
5 Kasi etoma ya ɓɛ, eli eyaulana, na elala ya maphɔɔ ma ikolo, nde ɓo
wawɔkɔ Ŋwaphongo na Mose waalukaka yo na iyunva itonga molaku
oɓokye:
Kyeka, amba wɔ nɛ,
wamokyela isɔ koɓenga ndakyisa ya ɓo wateyaka ɓɛ́ɛ o ikolo sa ngomba.
6 Kasi uŋwaŋwa eye, azwe etoma ya ɓonganga eelekyi na ɓolaa koleka.
Phɔ ali moɓɔngyɛ ŋwa sangola elaa, eli o ikolo sa mambunu maala koleka.
7 Phɔ ɓo sangola eya eɓandele teyaɓaka na maphɔɔ maaɓe, nde
teɓaeyendinyakyi na sangola eya iɓale.

8 Phɔ, ɓaezwa na mooya, yango mɛna Ŋwaphongo awɔ yo kye:
Kyeka: Kyewɔ Nkolo, nkɔlɔ kyiye
namokyela sangola eenyakune na iɓota sa Isalayɛlɛ
na ná iɓota sa Yuda
9 eteɓe ndokolo sangola eyakyelaka nga na ɓaango ɓa ɓèɛ
mokɔlɔ ŋwa ɓakpaka nga mieɓɔkɔ
phɔ ya iɓatɔkɔlɔ o mokyisi ŋwa Ezipito.
Phɔ ɓɛ́ɛ mampenza te ɓaika maambya mi sangola ya nga,
na nga sikulaka ɓakyeka na miyo, kyewɔ Nkolo.
10 Phɔ kyeka sangola eyamoɓa na nga na iɓota sa Isalayɛlɛ
o nsima ya nkɔlɔ miina, kyewɔ Nkolo:
Waamoambya nga miɓeko ma nga,
naamikoma o maumunya ma ɓɛ́ɛ na o mandondo ma ɓɛ.
Na moɓaa Ŋwaphongo wa ɓɛ,
ɓa moɓaa iɓota sa nga.
11 Mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ onte ya ɓɛ́ɛ etakule teya nwɛbi nɛ
naa ŋwana nyango na iwɔ oɓokye: Eɓa Nkolo!
phɔ ɓasɔ ɓamunzeɓa,
tata o ɓaakyikyi nɔnɔ o ɓaphomba.
12 Phɔ ya oɓokye namoɓaa na ngɔngɔ phɔ ya ɓoɓe pha ɓɛ
na masumu ma ɓɛ, esikule maumunya na mbala.
13 Waawɔ yo na sangola eenyakune, kakotole sangola eekasi. Nzuka ekpele eekotosi ɓɛ, eli phɛnɛphɛ na ilɛmɔ.

9

Losambo la munse na losambo la Ikolo

1 Sangola eya eɓandele ya ɓaka na mokyelesi ŋwa losambo, na elele esantu o munse.
2 Na ɓomɔ, molaku mɔnɔmɔ ŋwa kyelamaka, mɛna molaku ŋwa eɓandele, ɓa moɓangaka elele esantu, wa tɛya ɓɛ́ɛ tala, mesa ma mapa maaɓonzele ɓɛ.
3 O nsima ya etobu eya iɓale eekyeziɓe molaku, moɓangye ɓɛ́ɛ Mosantu ŋwa ɓasantu.
4 Na elele ekye tumbe ɓɛ́ɛ malasi eya kyela ɓɛ́ɛ na itela, na moɓeta ŋwa sangola eya zinga ɓɛ́ɛ esɔ na itela. Onte ya moɓeta mɛ, kɔphɔ yɔnɔyɔ eya kyela ɓɛ́ɛ na itela yaɓaka na mana, na ingenda sa Alona sa lɛɓɔlɔkɔ na ɓa mesa ɓa sangola.
5 O ikolo sa moɓeta mɛ, ɓakeluɓa ɓa nkyemɔ ɓaezingaka na elala ya ɓɛ́ɛ ekye teya oɓokye Ŋwaphongo ali. Kasi tolokokyi iwɔ maphɔɔ wawa.
6 Waunva ɓɛ́ɛ iɓongya maphɔɔ masɔ, ɓanganga ɓa Ŋwaphongo, ɓanyɔlɔ imbɛlɛ sisɔ onte ya molaku ŋwa eɓandele, phɔ ya ikyela etoma ya ɓɛ.
7 Kasi o molaku ŋwa iɓale, kyenyɔlɔ omɔ nde nganga ya Ŋwaphongo o munɛnɛ mbala yɔnɔyɔ phɔ ya mbula. Kasi tanyɔlɔ sa malongo ma iyambya phɔ ya ɓoɓe phɛ na phɔ ya phaka ɓato.
8 Ɓolɔɓɔ ɓosantu ateya ɓaɓona oɓokye nzela ya elele esantu naino teemiwɛninye, naino ɓotaɓa molaku ŋwa eɓandele.
9 Mɛna eli eyɛlɛ phɔ ya imbɛlɛ sisi: Maɓonza na mambeka maambyame, temaakokya nɔnɔ o ndondo ya moto okosambele.

10 Eli nde phɔ ya ntoma, malɛku na imikunyola ndengye na ndengye.
Eli nde mokyelesi ŋwa ɓomoto ŋwa anolamaka nɔnɔ o imbɛlɛ saakyelaka
Ɲwaphongo mɔlɔngɔ ŋwaa sika.

Mbeka ya Klisto

11 Kasi Klisto atɔkɔsi, iyo nganga ya Ɲwaphongo o munɛnɛ wa maphɔɔ
maala ma moya. Eli nde na molaku molekyi ɓonɛnɛ na molekyi na ɓolaa,
mote ŋwaika kyelama na maɓɔkɔ ma ɓato, kyelukye iwɔ oɓokye temoli
onte ya bikpele biakyelama o munse mumu.
12 Teli na malongo ma mambosi na ma mangɔmbɛ, kasi na malongo mɛ
mampenza, anyɔlɔ nde mbala yango yɔnɔyɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ o elele eya
Mosantu ŋwa ɓasantu, alozwela ikandolama saa ɓoɓɛlɛ.
13 Phɔ ɓo malongo ma mambosi na maa mangɔmbɛ, na mbutu ya ŋwana
wa ngɔmbɛ ootumbi ɓɛ, maasweya ɓɛ́ɛ phɔ ya ibuya ɓasantu ɓato ɓasɔ
ɓaali na sɔkɔtɔ phɔ ya ikunyola nzoto ya ɓɛ.
14 Ya moɓaa ɓoo koleka na malongo ma Klisto, yo owaa, na nzela
ya Ɓolɔɓɔ pha ɓoɓɛlɛ, amiambya yo mapenza oka Ɲwaphongo ndokolo
mbeka eteli na intɔnɔ, amokunyola ɓoeɓakye pha ɓanga na bitoma biawa
phɔ ya oɓokye tokyelele Ɲwaphongo ooli na ɓomɔɔ.
15 Emba phɔ ya ɓomɔ, yo ali moɓɔngyɛ wa sangola eenyakune, phɔ ya
oɓokye iwa sɛɛ saya phɔ ya iloikola o ɓoɓe phaakyelaka ɓanga o se ya
sangola ya eɓandele, oɓokye ɓaaɓangama na Ɲwaphongo ɓazwe ilaka sa
ɓoɓɛlɛ saaɓalakyela yo.
16 Phɔ ɓo mowee aikyi ika maloɓa, esengyesi oɓokye waeɓane phɛlɛ
oɓokye moto mɛ awa.
17 Phɔ maloɓa maikye ika mowee mazwe esika nde ɓo yo awee. Kasi
temali na ntina ɓo moto mɛ ata ɓaa na ɓomɔɔ.
18 Yango mɛna, na sangola eya eɓandele nde teyatataka ɓo malongo
temasweyaka.
19 Phɔ Mose waimolaka yo ɓato ɓasɔ motindo mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ
kokokana na moɓeko, amba ya kpa malongo ma mangɔmbɛ [na maa
mambosi], na maa, na munyɛngu mootane, na etakyi ya ŋwete ŋwa isɔpɛ,
amba nyakyela eɓe buku phango mampenza, eɓe na ɓato ɓasɔ.*
20 Yokye: «Eye eli malongo ma sangola eyatomisa Ɲwaphongo phɔ ya
ɓɛ̀ɛ».
21 Emba amba na nyaka nde ɓomɔ mɛ malongo o molaku na o mbolo
isɔ yaɓaka ɓɛ́ɛ ɓakyelele phɔ ya losambo.
22 Eli nde na malongo, ɓo kowɔ moɓeko, ɓapɛtɔle mbolo isɔ, emba ɓo
malongo tematangyi, ilimbisama sa masumu te silii.

Mbeka ya Klisto kyemanya masumu

23 Yango mɛna, esengyesi oɓokye ndakyisa ya mbolo iili o ikolo
ikunyolame na ndengye mɛna, Kasi mbolo ya ikolo yango mampenza
kyiongye ikunyolama na mambeka maalaa koleka mbolo ya wawa ose.
24 Phɔ, Klisto taika nyɔlɔ nde o Mosantu ŋwa ɓasantu ŋwaakyelama na
maɓɔkɔ ma ɓato, ŋwaa ulinya ɓɛ́ɛ na ŋwaa phɛlɛ. Kasi anyɔlɔ nde o ikolo
solongo phɔ awɛnɛnɛ uŋwaŋwa eye oɓoo pha Ɲwaphongo phɔ ya ɓanga.
25 Emba teeli phɔ ya oɓokye amiambyiakye yo mapenza mbala na mbala
ndokolo nganga ya Ɲwaphongo oomunɛnɛ ookonyɔlɔ o Mosantu ŋwa
ɓasantu mbula na mbula na malongo ma mosuu.

---

* **9:19 9.19** O nkanda iyɔkɔ tebaika koma malongo ma mambosi.

26 Phɔ wasengyelaka wɛ oɓokye anyɔkɔmɔ mbala na mbala ɓanda wa
etatele ya mokyisi. Kasi uŋwaŋwa eye, o imbɛlɛ saa suka, amba ya
miwɛninya nde mbala yɔnɔyɔ phɔ ya imanya masumu na nzela ya mbeka
yɛ mapenza.
27 Emba ɓowa kyelama wɛ phɔ ya ɓato iwaa nde mbala yɔnɔyɔ, o sima
mɛ kyembe ya moambo,
28 nde ɓomɔ mɛ, Klisto amiambya mbeka nde mbala yɔnɔyɔ phɔ ya ɓato
basɔ, phɔ ya imanya masumu ma ɓaikye. Amokula miwɛninya mbala eya
iɓale sa masumu, oka baamoziya phɔ ya lobiko.

10

1 Phɔ moɓeko moli elalaa ya maphɔɔ malaa ma moya, temoli eyaakolo
ekpele mɛ solongo. Mbula na mbula ɓaambya mambeka nde ma ndengye
yɔnɔyɔ mbala na mbala, te maunva koka iɓɔngya ɓato ɓaasusane na
Ŋwaphongo.
2 Ɓo phe, ɓato ɓaambya mambeka mamana nde te ɓaunva lɛ, phɔ
teɓakuli ɓaa na ná ɓoeɓakye pha masumu, oɓokye ɓakunywa na masumu
ma ɓɛ́ɛ mbala yɔnɔyɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ?
3 Kasi, na nzela ya mambeka maamana, ɓato ɓamikundolele masumu
ma ɓɛ́ɛ mbula na mbula.
4 Phɔ malongo ma mangɔmbɛ na ma mambosi te mali na mwiya ŋwa
imanya masumu.

5 Yango mɛna Klisto, walukaka yo inyɔlɔ o mokyisi, amba wɔ yokye.*
Mambeka na makaɓo, tokuli maanola
kasi ombɔngyisesi nzoto.†
6 Manyama maatumbe ɓɛ́ɛ oikolo sa etumbelo
na mambeka maambya ɓɛ́ɛ phɔ ya masumu
tokuli sepela na mɛ.
7 Emba namba wɔ nga kye:
Kyeka, naye, iyakyela phowa ya wɛ, O Ŋwaphongo.
Nde ɓo wakomama wɛ phɔ ya nga
o buku ɓosanto.
8 Phanza awɔkɔ yokye:
Na mambeka, na makaɓo, na makaɓo maatumbe ɓɛ́ɛ na ŋwenya, na
makaɓo maambyame phɔ ya masumu,
toika mazinga naa toika sepela na mɛ, mɛ mawaa mambyame ɓoko ongye
moɓeko.
9 O sima kambe wɔ yokye:
Kyeka, naesi, phɔ ya iyakyela phowa yawɛ.
Amanye mokyelesi ŋwa phanza ŋwa iambya mambeka phɔ ya izasa
mokyelesi ŋwa iɓale.‡
10 Nde oena phowa yɛ, tobutoo ɓasantu na nzela ya ikaɓo sa nzoto ya
Yesu Klisto, mbala yɔnɔyɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ.
11 Nzuka ɓa nganga ɓa Ŋwaphongo ɓasɔ ɓaɓaka ɓatɛmɛ mokɔlɔ na
mokɔlɔ phɔ ya ikyela etoma na iyambyaka mambeka maambya ɓɛ́ɛ mbala
na mbala, kasi mambeka mɛ temakokyi imanya masumu,
12 Nzuka, Klisto aambya nde mbeka yɔnɔyɔ phɔ ya masumu, emba ambi
zala phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ o eɓɔkɔ ya ɓoloo ya Ŋwaphongo.

---

* **10:5 10.5** Eye eli ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o Meembo 40.7-9. † **10:5 10.5** Kyelukye iwɔ oɓokye onkyelesi naa o mbuye na nzoto. ‡ **10:9 10.9** Eye eli mokyelesi ŋwaa suka.

13 Banda iŋwaŋwa eye, kaziya obokye Ŋwaphongo akyele ɓanguna ɓɛ́ɛ
ose ya ekyitele ya makolo mɛ.
14 Phɔ nde na ikaɓo sɔnɔsɔ, abuya o iɓɔngɔ oɓoo pha Ŋwaphongo phɔ
ya ɓoɓɛlɛ, ɓato ɓaabuya yo ɓansatu.
15 Emba Ɓolɔɓɔ ɓonsatu ɓoloumole mɛ, o sima ya iwɔ:§
16 Kyeka sangola eya mokyela nga na ɓɛ́ɛ osima ya nkɔlɔ mina,
Nkolo awɔ obokye:
Na mokyela miɓeko manga o mandondo ma ɓɛ̀ɛ,
namba makuluta o maumunya ma ɓɛ̀ɛ,*
17 Kambe kula ɓakya oɓokye: Emba esikule oumunya masumu ma ɓɛ̀ɛ na
ɓoɓe pha ɓɛ̀ɛ.
18 Nzuka, elele eeli ilimbisama sa masumu, tewakuli ɓa ntina ya ambya
ikaɓo phɔ ya imanya masumu.

Tosusinya oka Ŋwaphongo

19 Yango mɛna, ɓaande, toɓe na ɓokamba pha inyɔlɔ o Mosantu ŋwa
ɓasantu na nzela ya malongo ma Yesu.
20 Aloingolela yo nzela yɔnɔyɔ enyakune na ya ɓomɔɔ, na nzela ya etobu,
ekye lukye iwɔ oɓokye nzoto yɛ mamɛ.
21 Emba toli na nganga mɔnɔmɔ wa Ŋwaphongo o munɛnɛ ooli
mokambi ŋwa ingambi sa Ŋwaphongo.
22 Yango mɛna, lɛ oɓokye tosusane na Ŋwaphongo na ndondo eya phɛlɛ
na ná mokyito munsɔ ŋwa ianola, mandondo maakunywa na ɓoɓe ɓosɔ
na nzoto ya ɓanga ikunyolame na maa ma pɛtɔ.
23 Saɓophɛkye, toikalakye o itatoli sa molemo ŋwa ɓanga, phɔ moto oikyi
mbunu mena ali okokokya mambunu.
24 Tokyɛngyɛlɛnɛ ɓana na ɓayɔkɔ, phɔ ya ikuyana na izingana na o
bitoma bilaa.
25 Salɛɛ isanga sa ɓanga, ndokolo ɓowa mɛɛlɛ ɓaayɔkɔ ikyela, kasi
tokuyinyakye ɓana na ɓayɔkɔ wawɛnɛ ɓɛ́ɛ oɓokye mokɔlɔ nwɛ moli
phɛnɛphɛ.
26 Phɔ ɓo tokyele masumu na nko osima ya izwa pha ɓoebi ɓoikye phaa
phɛlɛ, tewakulí ɓa na mbeka yɔnɔyɔ phɔ ya imanya masumu,
27 kasi nde iziya isambisama sɔnɔsɔ siikusi na mbambisa ya ŋwenya
ŋwa mozikya ɓatɔmbi.
28 Moto oolɛ itosa moɓeko ŋwa Mose amowaa sa ngɔngɔ, ɓo ɓato ɓaɓale
na ɓaato ɓaefundi, eli nde iwa.
29 Ɓɛ̀ɛ umunya etumbu ekusi ewaa eya mo ɓaa na moto owamokyita
Ŋwana wa Ŋwaphongo na makolo, na owa mosemola malongo ma
sangola eyamobuya mosantu, na owamotola Ɓolɔɓɔ pha ngɔlu?
30 Phɔ toeɓe owawɔ oɓokye:
Nga moto owamoe yambelela, namophɛ moto na moto ɓo okokyi nɛ!
Amba kula wɔ yokye:
Nkolo amosambisa ɓato ɓɛ.
31 Eli lowɔɔ lɔnɔlɔ lokusi ikaa o maɓɔkɔ ma Ŋwaphongo olii na ɓomɔɔ.
32 Umunya nkɔlɔ ya etatele, nde wa ingwa ɓɛ̀ɛ miyo, waititala o eɓasi
eekusi na eya ɓolɔsi.†
33 Mbale ena omiambye o miyo ma ɓato na bito na ná minyɔkɔ, mbale
eyɔkɔ oanga na ɓato mɛ ɓaokye mpasi.

---

§ **10:15 10.15** Kyeka na Yilimiya 31.33-34. * **10:16 10.16** Ikuluta † **10:32 10.32** Ibutwa o saa ya ɓoeɓakye.

34 Emba phɔ ozwe na ɓɛ̀ɛ iyalo o minyɔkɔ ma ɓato ɓa bɔlɔkɔ emba
wamba na yanola na nkyisa waeɓolɔlɔ ɓɛ́ɛ mbolo ya ɓɛ̀ɛ, na ɓoeɓakye
oɓokye oli na ezwele elekyi ɓolaa na ekyekɔkɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ.
35 Sabungya molemo ŋwa ɓɛ̀ɛ, ŋwango moli na mbano enɛnɛ.
36 Phɔ osengyesi nde na ititala phɔ ya ikokya phowa ya Ŋwaphongo
emba wamowɛnɛ ikokyisama sa mbunu eyaeyikyelaka yo.
37 Phɔ eikasi nde ŋwana ɓote, nde imbɛlɛ sikyikyi,
emba okoye, amoya, eta ɔsa.‡
38 Moto wa nga owa ɓosembo amobika na ianola sɛ,
emba ɓo alɛ ianola sɛ,
molimo ŋwa nga temokokyi izwa lowɔ la isepela onte yɛ.
39 Ɓanga, nde phɛlɛ, tololi ɓato ɓakokyi ilɛ ianola sa ɓanga phɔ ya bobe,
toli ɓato ɓa ianola phɔ ya lobiko la milimo ma ɓanga.

11

Bitoma ba ianola

1 Uŋwaŋwa eye, ianola eli elikya ya maphɔɔ maalemele ɓanga, mokyito
ŋwa maphɔɔ maanole ɓanga oɓokye mamokyelama naɓo naino tolo-
mawɛni na miyo.
2 Nde na nzela ya ianola sa ɓɛ, ɓankɔkɔ ɓa ɓanga ɓazwaka itatoli silaa.
3 Na ianola, tosɔsɔlɔ oɓokye ikolo na munse yakyelamaka na iloɓa sa
Ŋwaphongo. Kyelimbole oɓokye bikpele biwɛnɛnɛ na miyo biute na
bitebiiwɛnɛnɛ.
4 Na ianola, Aɓɛlɛ aphɛkyɛ Ŋwaphongo mbeka elaa koleka eyaka Kaina.
Nde phɔ ya ianola, amba zwa itotali obokye aɓaka moto wa ɓosembo,
emba Ŋwaphongo amba phɛ itatoli silaa phɔ ya makaɓo mɛ. Nde na
ianola, na ɓo awa, ataaɓa iwɔɔ.
5 Na ianola, Enoka anetwaka o ikolo phɔ yo sa waa, emba teɓakula
mozwa phɔ Ŋwaphongo amobayaka o ikolo. Phɔ o ɓoo pha inetwa sɛ,
azwaka itatoli oɓokye aɓaka moto molaa oka Ŋwaphongo.
6 Nzuka sa ianola moto takokyi isepelisa Ŋwaphongo, phɔ moto
okosusinya na Ŋwaphongo asengyesi imoanola oɓokye alii na oɓokye
kaphute ɓato ɓaamolukye.
7 Na ianola, Nowa akyeɓisamaka na maphɔɔ mate mataaka wɛnɛnɛ na
miyo, atosaka, atongaka masuwa phɔ ya ibikya ingambi sɛ. Na nzela mɛ,
anyɛtɛkyɛ mokyisi, emba amba butwa ndomi ya ɓosembo phɔ ya ianola.
8 Na ianola, waazwaka Abalayama mbela, atosaka ikyɛndɛ o elele ewaa
eyaunvaka yo izwa phɔ ya ilaka, amba yakyɛndɛ saeɓa ɓiikyɛ yo.
9 Na ianola, akyɛkyɛ zala omanyɛtɛ ma moikyelaka ɓɛ́ɛ mbunu ndokolo
mobutu. Azalaka o ndalaku yo na Izake na Yakoɓo, ɓaazwaka nɛ mbunu
mɛ yɔnɔyɔ.
10 Phɔ Abalayama aɓaka kaziya mokyisi ŋwa phikama na ɓokusi, mowaa
mowangye na motongyi eli Ŋwaphongo.
11 Na ianola, Sala nɛ mɛ, ɓowaɓaka yo ekomba, azwaka makokyi ma
ikula ɓota, na ɓo mambula mɛ malekanaka, phɔ aɓaka na ianola oka owa
moikyelaka mbunu.
12 Yango mɛna, uta nde na moto mɔnɔmɔ, ɓaikye ɓaɓotamaka. Emba
ɓaɓaka nde ɓawee, moluku ndokolo ɓanyasɛsi ɓa ikolo o motiya, na
ndokolo munsɛngyɛ moikye o mokukulu ŋwa maa maanɛnɛ.

‡ **10:37 10.37** Habakuku 2.3-4.

13 Kokokana na ianola, ɓasɔ ɓaɓa ɓawa, teɓaika zwa mambunu, kasi
ɓamawɛnɛkyɛ, ɓambaka na maɓeya na itakye. Emba ɓamba ya mieɓa
oɓokye ɓali ɓabutu na ɓato ɓa imbanga o munse.
14 Phɔ ɓato ɓaawɔ maphɔɔ mamana ɓawɛninya saa oɓokye ɓali oiluka
mokyisi ŋwa ɓɛ́ɛ mampenza.
15 Emba ɓo ɓakulaka ɓa ɓaumunya mokyisi mɛ bi wautaka ɓɛ, nde
ɓazwaka imbɛlɛ saikula ɓutwa.
16 Kasi uŋwaŋwa, ɓali na phowa ekusi ya mokyisi moolaa koleka ŋwa
ɓɛ́ɛ mampenza, kyelukye iwɔɔ oɓokye mokyisi ŋwa ikolo. Yango mɛna
Ɲwaphongo tali na sɔɔ na ɓɛ, oɓokye ɓamoɓangye Ɲwaphongo wa ɓɛ,
phɔ aɓaɓɔngyisa mokyisi.
17 Na ianola, Abalayama aambyaka Izake mbeka wamekamaka yo, emba
ŋwana wɛ nde yo mɔnɔmɔ aambyamaka, yo owazwaka mambunu
18 oka owawɔlekye yo oɓokye
Nde na nzela ya Izake amba zwa mankɔkɔ.
19 Aanolaka oɓokye Ɲwaphongo ali na nwiya ŋwa iakola ɓawee. Yango
mɛna na ndengye ya ete, akulaka zwa ŋwana wɛ, ndokolo aakoo nde o
iwaa.
20 Na ianola, na phɔ ya maphɔɔ mamoya, Izake apambolaka Yakobo na
Esau.
21 Na ianola, Yakobo, phɛnɛphɛ na iwa, apambolaka ɓana ɓa Zozefu
mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ, emba amba ya kusamela Ɲwaphongo amisungye
na motuu nwɛ.
22 Na ianola, Zozefu, wakoma yo phɛnɛphɛ na iwa, amba yawɔ phɔ ya
itɔkɔlɔ sa ɓana ɓa Isalayɛlɛ o ɓoombo, amba na ambya miɓeko phɔ ya
mpee yɛ.
23 Na ianola, Mose, waɓotamaka yo, ɓaɓoti ɓɛ́ɛ ɓa moɓombaka phɔ ya
makombe maato, phɔ ɓawɛnɛkyɛ oɓokye ŋwana mɛ aɓaka munzenga,
emba teɓaikaka na lota moɓeko ŋwaaphɛkyɛ mokonzi Falo.
24 Na ianola, Mose, abutwaka moto munɛnɛ, alɛkyɛ oɓokye ɓamoɓangye
ŋwana wa ŋwasi wa Falo.
25 Aɔlɔkɔ inyɔkɔmɔ mɔlɔngɔ mɔnɔmɔ na ɓato ɓa Ɲwaphongo, o elele
ya oɓokye asepele nɔnɔ imbɛlɛ sɔnɔsɔ na masumu.
26 Awɛnɛkyɛ itiyolama sa Klisto ndokolo ezwele elekyi ɓonɛnɛ koleka
nkyita ya Ezipito, phɔ aɓaka kakyekyele iphuti saa moya.
27 Na ianola, amanaka o Ezipito sa lota yɔɔ ya mokonzi Falo, phɔ
alendendalaka ndokolo moto oko wɛnɛ moto oto wɛnɛnɛ.
28 Na ianola, akyelaka esɛlɛkɔ ya Ilekana amba na ya inga malongo o
nziɓo ya mandaku phɔ ya oɓokye mɔɔti yo sa kuma ɓana ɓa ɓolaa ɓa
Isalayɛlɛ.
29 Na ianola, ɓa akalaka maa maanɛnɛ ma mangola ndokolo ikyito; waya
meka ɓato ɓa Ezipito iya akala na ɓɛ, ɓazindaka.
30 Na ianola, bikuka ɓa Yeliko ɓa ɓukwaka o sima ya ibizolongana nkɔlɔ
sambo.
31 Na ianola, Laɓa, ŋwasi wa ndumba, taikaka waa na ɓa tɔmbi, phɔ
ayambaka ɓanɔngyi na ɓose.
32 Emba na mbe kula wɔ ɓo, nazangye na imbɛlɛ phɔ ya iwɔ maphɔɔ
makyekyi Zedeyɔ, Balaka, Samisona, Zefete, eɓe Davidi na Samwɛlɛ, na
ɓaimosi ɓa Ɲwaphongo ɓasɔ.*

* **11:32 11.32** Eye eli elele ekokakyi iba Debola kas Balaka phe (Basambise 4).

33 Na ianola, ɓɛ́ɛ ɓabɔlɔlɔkɔ manyɛtɛ ma nkyisi iinsuu, ɓakyelaka etoma
na ɓosembo, ɓazwaka ma mbunu, ɓakangaka nɔkɔ ya ɓa kpɔkpɔ,
34 ɓazimia mwiya ŋwa ŋwenya, ɓalotaka iwaa saa ɓootu pha sɛndɔ,
ɓaɓutwaka na ɓokusi o makɔɔ ma ɓɛ, ɓabutwaka ɓakusi o mabita,
ɓawiinyaka ɓaŋwani ɓa nkyisi ya ɓabutu.
35 Ɓaɓasi ɓazwaka ɓawee ɓa ɓɛ́ɛ na nzela ya iyakwa. Kasi ɓaayɔkɔ
ɓanyɔkɔmɔkɔ nɔnɔ o iwaa, ɓalɛkyɛ ikandolama oɓokye ɓakome o iyakwa
silekyi ɓolaa.
36 Ɓaayɔkɔ ɓaɓaɛkyɛkyɛ ɓambaka na ɓawanda phimbo, emba ɓaayɔkɔ
ɓaɓaɓakaka maphanga na iɓa vaka o bɔlɔkɔ.
37 Ɓaɓamaaka mabanga, ɓaɓaphaphaka na miɓale, ɓaɓaɓomaka na
sɛndɔ, ɓaɓaka ɓakye miengyeɓana, ma ngoɓo ma mapate, na ma
mambosi, ɓaɓola, ɓaɓakangaka, ɓaɓanyɔkɔlɔkɔ.
38 Nzuka mokyisi teŋwaikaka longoɓana phɔ ya bɛ, ɓaɓaka
ɓakyɛmiengyeɓana o mabokye na o mangomba, o maɓanga na o maɓela
ma manyɛtɛ.
39 Emba ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaɓana, ɓozwaka itatoli kouta na Ŋwaphongo phɔ ya
ianola sa ɓɛ, kasi teɓaika zwa mbunu eyaɓaikyelaka ɓɛ.
40 Phɔ Ŋwaphongo aɓomba ekpele elaa koleka phɔ ya ɓanga, oɓokye sa
ɓanga, teɓakokaka iɓaa ɓato ɓaa iɓɔngɔ.

12

Ikanga motema onte ya imekama.

1 Yango mɛna, toli na ɓanga mɛ, na moluku ŋwa manzoka maalozinga,
tovakye ɓiphesi ɓisɔ bilophe bozito, ebe na isumu, emba tokyilingane na
ilendendala sisɔ phɔ ya izwa mbano eeli o ɓoo pha ɓanga.
2 To kyekye miyo oikolo oka Yesu moto ooli motati na mosukyee wa
ianola, iyo owa lɛɛ nkyisa yaamolakyelaka ɓɛ, aanola ɓolɔsi pha ekulusu
saoka sɔɔ emba akyɛzala oeɓɔkɔ ya ɓoloo ya mumbanga ŋwa ɓokonzi pha
Ŋwaphongo.
3 Umunya moto owaa owanola ɓolɔsi pha ɓato ɓa masumu
ɓaamotɛmɛlɛkyɛ, oɓokye ɓɛ́ɛ sa otwa, ɓɛ́ɛ samba na phɛmbɛ o mandondo
ma ɓɛ.
4 Ɓɛ́ɛ naino tolendendasi nɔnɔ o itangya malongo o eɓasi ya ɓɛ́ɛ na
isumu.
5 Ɓɛ́ɛ oɓungyi maphɔɔ ma ilenza maewɔlɛ yo ndokolo oka ɓana?
Ŋwana wa nga, sa tiyola etumbu ya Nkolo,
sa phɛmbɛ o ndondo ya we waeyoya yo.
6 Phɔ Nkolo kaphɛ etumbu nde oka moto oko zingye yo,
kawande ɓana ɓasɔ ɓayambe yo.
7 Ititala o etumbu ekye zwe ɓɛ. Ŋwaphongo kaekpe ndokolo ɓana. Wali
ŋwana oɓokye ango takokyi imophɛ etumbu?
8 Ɓo tozwee etumbu ndokolo ɓana ɓasɔ, mɛna oli ɓana ɓa makango kasi
ɓaakolo ɓana phe.
9 Toli na ɓa ango ɓaɓanga ɓa nzoto ɓaa loteya, emba toɓatosa, tolokokyi
na ileka, imiuya oka tata wa malɔɓɔ na oɓokye izwa nɛ ɓomɔ?
10 Phɔ ɓɛ, ɓaɓaka ɓalophɛ ɓitumbu phɔ ya ndambo ya nkɔlɔ, ikokana
na maumunya ma ɓɛ, etumbu eyaka yɛ nde phɔ ya ɓola pha ɓanga, phɔ
yailumola ɓonsatu phɛ.

11 Etumbu esɔ, o sina imbɛlɛ, tekokyi iba lowɔ la nkyisa, kasi lowɔ la
ngɔngɔ. Kasi sima, etumbu mɛ kyeɓote oka ɓato ɓaephɛ ɓɛ́ɛ mbuma ya
ɓose na ya ɓosembo.
12 Yango mɛna, tomba maɓɔkɔ ma ɓɛ̀ɛ maaphɛmbi, ombe nakuya
maɓɔngɔ maanyibi,
13 emba kyela manzela matɛmɛ yɔɔ phɔ ya makolo ma ɓɛ̀ɛ, oɓokye ekolo
ya moto okokpɛkusa sakula kyɛndɛ imbale, kasi abikye.
14 Luka iɓa ɓose na ɓato ɓasɔ, na iɓa mosantu, phɔ sa ɓosantu moto na
mɔnɔmɔ etawɛnɛ Nkolo.
15 Kyeɓa oɓokye moto samimanya o ngɔlu ya Ŋwaphongo, na oɓokye
na munkanga mɔnɔmɔ ŋwa ɓololo ŋwango satɔkɔlɔ, saphɛ na mobulu,
emba ŋwango saɔto ɓato ɓaikye.
16 Kyeɓa oɓokye ɓato ɓaa ɓondumba naa ɓato ɓasemole bikyila, ya Esau
owaungyaka ɓoɓola phɛ phɔ ya ntoma ya moza mɔnɔmɔ.
17 Phɔ, ɓɛ̀ɛ koeɓe oɓokye walukaka yo sima izwa ipambosi,
ɓamumanyaka emba tewaɓaka na malondo masu ma iɓongola ipambosi
mɛ, eɓe na phɔ ya inyingonela sɛ na mbembe yɛ.
18 Phɔ Ɓɛ̀ɛ toikyi susinya phɛnɛphɛ na ekpele ekyekume ɓɛ, ŋwenya
munɛnɛ, enzɔmbi, mokɔlɔ, ewɛɛlɛ ekusi,
19 lokyito la mumbɛnzɔ naa tɔkɔ ya ŋwɛsi ŋwa milimo. Ɓato ɓamookaka
ɓaongaka na mbembe oɓokye ɓɛ́ɛ sakula ɓakyinzisa iloɓa.
20 Phɔ teɓaɓaka na ɓokusi pha ikoka moɓeko mɛ: Moto owamokuma
ngomba, na ɓoeɓe nyama ya vale, ɓaamumaa maɓanga!
21 Lowɔ la ɓɔɔɓɔ yaɓaka lawɔ Mose oɓɔkye: Nawɛni ɓɔɔɓɔ,
natɛkyɛnɛlɛ.
22 Kasi ɓɛ̀ɛ osusinye phɛnɛphɛ na ngomba ya Siyona na ná mokyisi
munɛnɛ ŋwa Ŋwaphongo oli na ɓomɔɔ, Yelusalɛmɛ eya ikolo. Ɓɛ́ɛ
osusinye phɛnɛphɛ na miluku ma ɓaanzelu ɓali o ikyita sa esɛlɛkɔ.
23 Ɓɛ̀ɛ osusinye na ná isanga sa ɓana ɓaɓotama o ɓoo, ɓakoma ɓɛ́ɛ
mankombo o ikolo. Ɓɛ̀ɛ osusinye phɛnɛphɛ na ná Ŋwaphongo, munanga
ŋwa ɓato ɓasɔ. Ɓɛ̀ɛ osusinye na ná ɓato ɓa ɓosembo ɓabutwa ɓaaɓɔngɔ.
24 Ɓɛ̀ɛ osusinye phɛnɛphɛ na Yesu, mowɔsi phɔ ya sangola eenyakune,
na malongo manyangwa maawɔ na ɓolaa koleka maka Abɛlɛ.
25 Kyeɓa oɓokye ɓɛ̀ɛ salɛ iyoka moto okowɔ na ɓɛ̀ɛ! Phɔ teɓaika zanga
etumbu imbɛlɛ salɛkyɛ ɓɛ́ɛ iyoka moto owaɓakyebisaka o mokyisi. Emba
na ɓanga ɓotokuɓolesi okolowɔle uta o ikolo, etolozangye etumbu mɛ.
26 Iyo, ŋwɛsi nwɛ ŋwanyingyinyaka manyɛtɛ, kawɔ unŋwaŋwa eye
ɓoɓo: Mbala eya suka, esinyinginya nde manyɛtɛ na manyɛtɛ, kasi na
ikolo mɛ.
27 Maloɓa mɛ mbala eya suka maimole ilɛmɔ sa isɔ ikyimyambya o
izangya ɓose o mokyisi ŋwa kyelama, phɔ ya oɓokye yikale nde itikokyi
ɓɛ́ɛ ibunzinya.
28 Phɔ ɓanga tozwe ɓokonzi ɓoteɓokokyi ɓɛ́ɛ inyingyinya, tophile
ngɔlu mɛna na ɓolaa. Na ngɔlu mɛ, tokyelele Ŋwaphongo na ndengye
ekyesambe yo, na imiuya na ná ilota.
29 Phɔ Ŋwaphongo wa ɓanga ali ŋwenya moɔtɔ.

13

Sakolo ingomba

1 Le oɓokye lozingo loɓee onte ya ɓɛ.

2 Sabunga ikumbela ɓabutu ɓaaye oka ɓèɛ, phɔ na ikumbela sasina,
ɓaayɔkɔ ɓakumbelaka ɓaanzelu, saeɓa.
3 Umunyaka ɓato ɓaa bɔlɔkɔ, ndokolo olii o bɔlɔkɔ na ɓɛ́ɛ molɔngɔ,
emba na baanyɔkɔlɔ ɓɛ́ɛ ndokolo konyɔkɔmɔ na ɓɛ́ɛ molɔngɔ.
4 Lɛ oɓokye ɓolonga ɓokumolame na ɓato ɓasɔ, na ntangye ya ɓolonga
yango saɔtɔnɔ na sɔkɔtɔ ya ɓondumba, phɔ ɓato ɓaa ɓondumba na
ɓaakyele ɓaphemba, Ŋwaphongo aaɓasambisa.
5 Lɛ oɓokye looto la ɓaphalanga lango sakamba moɓesi ŋwa ɓèɛ. Ɓa
na nkyisa na ŋwana ɓozwakye ɓoli na ɓɛ, phɔ Nkolo yo mampenza awɔ
yokye: «Phe, esi ekatusa na mbala, esimbe na elɛ.»
6 Phɔ na ianola sisɔ tokokyi iwɔ oɓokye:
«Nkolo ali moto okonzambelele,
esilote ekpele.
Moto amunkela iye?»
7 Umunya ɓato ɓaekambe, ɓaeyimola iloɓa sa Ŋwaphongo. Kyeka
ndengye eyasukya ɓɛ́ɛ ɓomɔɔ pha ɓɛ, mekola ianola sa ɓɛ.
8 Yesu Klisto ali nde ndengye yɔnɔyɔ, yana na lɔlɔ, amoɓaa ɓomɔ, nde
phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ.
9 Ɓɛ́ɛ saebungya na mateya masuu ma ndengye na ndengye. Phɔ eli ɓola
oɓokye ndondo ekute na ngɔlu kasi na ntoma phe, phɔ teyaika sunga ɓato
ɓaaiɓengaka.
10 Ɓanga toli na etumbelo, ɓaakyele o molaku teɓakokyi iza ntoma
ikyiute o etumbelo mɛ.
11 Phɔ manyama makpe nganga wa Ŋwaphongo oomunɛnɛ malongo
phɔ ya ikyɛ na mango o ete ya tempelo elekyi Mosantu ŋwa ɓasantu phɔ
ya ilimbisa masumu, ɓamatumbe o eɓonga ya mokyisi.
12 Emba Yesu, phɔ ya ibuya ɓato ɓasɔ ɓasantu na malongo mɛ
mampenza, aoka mpasi o eɓonga ya mokyisi.
13 Yango mɛna, totɔkɔlɔ o eɓonga ya mokyisi phɔ ya ikyɛvana nɛ na
inyanya sɔɔ eyaokaka yo.
14 Phɔ tololi o se wawa na mokyisi ŋwa ɓoɓɛlɛ, kasi toli o iluka mokyisi
ŋwaamoyaa.
15 Na nzela yɛ, tophɛ Ŋwaphongo imbɛlɛ sisɔ mbeka ya imokumisa,
kyelukye iwɔ oɓokye mbeka ekyetɔkɔlɔ o biɓaa bitɔndɔlɔ nkombo yɛ.
16 Sabunga ikyela ɓola na isungana, phɔ eli nde mambeka mandengye
mɛna masepelisa Ŋwaphongo.
17 Tosa ɓakambi ɓa ɓèɛ, oɓe na imiuya phɔ ya ɓɛ. Phɔ ɓɛ́ɛ ɓakyɛngyɛ
phɔ ya milimo ma ɓèɛ, ɓamba na tɔndɔlɔ phɔ ya mango oka Ŋwaphongo.
Kyela oɓokye ɓakokya etoma ya ɓɛ́ɛ na nkyisa, na saikyɛmi miima, phɔ
nde tewaɓee na itomba phɔ ya ɓèɛ.
18 Naongye oɓokye oɓɔndɔlɛkye phɔ ya ɓanga, phɔ toli na ianola oɓokye
teloli na maumunya maɓe o mandondo ma ɓanga, naa na phowa ya
imitambwisa na ɓola o maphɔɔ masɔ.
19 Naloongye na ɓèɛ na ɓokusi oɓokye okyele ɓaɓona, phɔ naebutolele
izele.

Iɓondɛlɛ saa suka

20 Lɛ oɓokye Ŋwaphongo owa ɓose owa tɔkɔlɔ Nkolo wa ɓanga Yesu
onte ya ɓawe, na nzela ya malongo ma sangola eya ɓoɓɛlɛ, yo ooli
Moɓanze oomunɛnɛ wa mampate,
21 emba Ŋwaphongo mɛ aebuya na ɓokalanganakye oo maphɔɔ masɔ
malaa, phɔ ya ikyela phowa yɛ. Akyele onte ya ɓanga maphɔɔ

maasepelisa, na nzela ya Yesu Klisto okokyi na nkyɛmɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ. Amɛ.

Ndɔngɔlɔ

22 Ɓaande, naongye na ɓɛ̀ɛ ikanga motema phɔ ya maloɓa maekuya na
nga mama! Phɔ naekomele nde ɓana maloɓa.
23 Naeyimole oɓokye nwɛbi na ɓanga Timote ɓamotɔkɔlɔ o ɓɔlɔkɔ. Ɓo
aesi izele, namoyaekyeka ɓanga nɛ.
24 Longɔlɔ ɓakambi ɓa ɓɛ̀ɛ ɓasɔ na ɓasantu ɓasɔ. Baa Itali ɓaelɔngɔsi.
25 Lɛ oɓokye ngɔlu ya Ŋwaphongo eɓe na ɓɛ̀ɛ ɓasɔ!

Mokanda ŋwaakomaka
Zake
Maphɔɔ ma etatele

Zake akomaka mokanda mumu phɔ ya iteya ɓaanosi mozalesi mosengyesi na ɓɛ̀ɛ iɓaa onte ya ɓɛ̀ɛ na ná ɓato ɓate ɓali ɓaanosi.

Zake kateya oɓokye malondo maute nde na Ŋwaphongo, emba toengyesi imoonga mango na ianola sisɔ (1.2-8). Amba ya ambya sima mitindo phɔ ya maphɔɔ makyekyi ezwele, iɓaa pha, maphɔɔ ma nkaka ndengye na ndengye, bimekyi na mateya ma phɛlɛ maawɛnɛnɛ na bitoma (1.9-27). Akatela na ɓokusi lowɔ la ikyeka maɓoo onte ya isanga (2.1-130). Emba awɛninya oɓokye o maphɔɔ masɔ, lolekyi na ntina eli nde ianola na bitoma bilaa (2.14-26). Kaongye na ɓanga oɓokye toɓanzakye nɔkɔ ya ɓanga (3.1-12), amba na loteya malondo ma phɛlɛ mauta na Ŋwaphongo (3.13-18). Kakyebisa ɓato ɓanyɔsa mobulu, ɓamiambya nde o maphɔɔ ma mokyisi, ɓaayɔɔ ɓɛbi na ɓɛ̀ɛ, na ɓanyɔkɔlɔ ɓasi ɓa ɓɛ̀ɛ (4.1–5.6). Kaongye na ɓaanosi ɓasɔ ɓaeɓe ikanga motema, ɓa ɓee ɓato ɓa losambo na ɓasalise ɓa ɓɛbi ɓaabungi (5.7-20).

Mokanda mumu mongye na ɓaanosi oɓokye ianola sa ɓɛ̀ɛ siwɛninya bitoma phɔ ianola sitesiwɛninya bitoma sawa (2.26).

Maphɔɔ mali o mokanda mumu

- Zake 1.1: Maphɔɔ ma etatele
- Zake 1.2-18; 2.1-13; 5.7-20: Mateya ndengye na ndengye
- Zake 1.19-27: Iyoka na ikyela
- Zake 2.14-26: Iɓaa na ianola kyeongye na ikyela bitoma
- Zake 3.1-18: Munɔkɔ ŋwa moanosi
- Zake 4.1–5.6: Moanosi na maphɔɔ ma mokyisi

Iɓeya

1 Inga Zake, moombo ŋwa Ŋwaphongo na ŋwa Nkolo Yesu Klisto, naeɓeya ɓɛ́ɛ maɓota iko mbuka maɓale makyɛminyangwa o nkyisi isɔ.*

Ianola na zebi

2 Ɓɛbi na nga, ɓo bimekyi ɓa ndengye na ndengye biekomesi, ɓa na nkyisa.
3 Oeɓe oɓokye, ɓo ophisi ianola sa ɓɛ́ɛ onte ya imekama, wamokoka ikanga motema.
4 Kasi ikanga motema siɓe saa phɛlɛ phɔ oɓe ɓato ɓalongoɓana o maphɔɔ masɔ, phɔ ya oɓokye ɓɛ́ɛ sazanga ekpele yɔnɔyɔ.
5 Ɓo eɓe oɓokye mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ azangyi zebi, asiongye na Ŋwaphongo, aamophɛ sango. Phɔ Ŋwaphongo kaphɛ ɓato ɓasɔ na motema molaa, sa mooya.
6 Aongye na ianola sisɔ, yo saɓa na ziko. Phɔ moto okoikye ziko, aula na kanda ya maa manɛnɛ matombe ewɛɛlɛ na mbale na mbale.
7 Moto wa ndengye mɛna yo saumunya oɓokye amozwa ŋwana ekpele oka Nkolo,
8 phɔ ali moto wa ntema iɓale, kaɓongole maumunya mɛ imbɛlɛ sisɔ o maphɔɔ mɛ.

---

* **1:1 1.1** Zake oyo eli mosi wa Yesu. Bitoma ɓa ɓatoma 12.17. Galatiya 1.19.

Ɓoɓola na ezwele

9 Moɓola asepele na ɓoɓola phɛ, yo samiwɛnɛ pha,
10 emba moto wa ezwele amiuya phɔ ezwele yamounva, o iwa sɛ
amoikala pha ndokolo phulɛlɛ ekyeungye o ngonda.
11 Phɔ moo motɔkɔsi, mungasi, munyibye munkata, phulɛlɛ ya ŋwango
ekaa, emba ɓolaa pha ŋwango ɓoumbo. Eli nde ɓomɔ na moto wa ezwele,
onte ya bitoma ɓɛ, amounga.

Bimekyi

12 Nkɔnzɔ ili na moto okokangye motema o bimekyi. Phɔ oteye yo
ikanga motema sɛ, amozwa eboko ya ɓomɔɔ phalakyela Ŋwaphongo ɓato
ɓaamozingye.
13 Ɓo moto amekami, yo sa wɔ oɓokye: «Eli Ŋwaphongo okomekye.»
Phɔ Ŋwaphongo tazingye ɓoɓe, tambe na meka moto.
14 Moto na moto kamekame nde na phowa yɛ mampenza, ekyemokosa
na ekye motome ikyela ɓoɓe.
15 Emba phowa ekusi kyeɓote isumu, ɓo isumu sikosi, siɓangye iwaa.
16 Ɓɛbi na nga ɓa lozingo, ɓɛ́ɛ samikosa.
17 Ɓolaa ɓosɔ na makaɓo masɔ maala maakoka o ikolo, maute oka
Tata owakyela saa, ɓokombe na ɓanyasɛɛsi. Ali nde ndengye yɔnɔyɔ, yo
taekpane, oka yɛ enzɔmbi teeli.
18 Ɓo wazinga yo, aloɓota na iloɓa sa phɛlɛ phɔ ya oɓokye toɓe o ikolo
sa bikyelamo ɓɛ́ɛ bisɔ.

Iyoka na ikyela

19 Ɓɛbi na ga ɓa lozingo, eɓa maphɔɔ mama na ɓolaa, moto munsɔ
akyele ɓokusi aokye, kasi yo sa wɔ mizele, yo saoka yɔɔ mizele.
20 Phɔ moto wa yɔɔ, takokya maphɔɔ ma Ŋwaphongo ma ɓosembo.
21 Yango mɛna, manya maphɔɔ masɔ maasɔkɔtɔ na ma koo. Yamba na
ɓolaa iloɓa sa phika Ŋwaphongo onte ya ɓɛ, sango sikokyi ibikya milimo
ma ɓɛ.
22 Ɓa ɓakyelesi ɓa ikyiwɔ Iloɓa, kasi saɓa nde ɓaokyi na matoo.
23 Phɔ moto okookye iloɓa, kasi tambe sikyelela, yo mɔna aula na moto
okyekyi ɓoo phɛ o talatala.
24 Amiwɛni yo mampenza, wakute yo mana wamɔ, sakɔkɔ amibungyi
ɓo miwɛnɛkyi yo.
25 Kasi moto owa mophila miɓeko miilaa, ma ɓosɔmi, taokye nde iloɓa
ɓookyi phɔ ya isibunga mizele, kasi kasikyelele. Yo mɔna amoɓa na
nkɔnzɔ o maphɔɔ maakyele yo.
26 Ɓo moto kaumunya oɓokye ali mosambesi, kasi tauya lole lɛ, kamikosa
yo mampenza, losambo lɛ loli la pha.
27 Losambo loote loli na intɔnɔ siiɓe oka Tata Ŋwaphongo, eli: Ikyeka
biika na mazengye onte ya ngɔngɔ ya ɓɛ̀ɛ, na imiɓanza i maphɔɔ masɔ
maaɓe ma mokyisi.

2

Sakyeka maɓoo ma ɓato

1 Ɓande na nga, sakyela ɓokyɛsɛ na sakyeka ma ɓoo ma ɓato ɓɛ́ɛ ɓato
ɓaanola Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto owa nkyɛmɔ.
2 Phɔ ɓo moto mɔnɔnɔ alati mumpɛtɛ ŋwa itela, na bitobu bingyɛngyɛ,
anyɔsi o losambo la ɓɛ̀ɛ, ekuli na yanyɔlɔ na moɓola alati bitobu biakakwa,

3 ɓo okyekyi nde moto olati bitobu bingyɛngyɛ, ombi wɔ nɛ oɓokye:
«Iwɛ, zala o elele elaa eye;» emba oka moɓola kombe wɔ nɛ oɓokye: «Iwɛ,
kyɛ tɛmɛ wana, naa zala o se phɛnɛphɛ na mbata ya nga».
4 Mɛna tokyesi ɓokyɛsɛ ɓɛ̀ɛ mampenza, tomibuye ɓananga ɓaa mau-
munya maɓe?
5 Ɓɛbi na nga ɓa lozingo, okyemela: Teli Ŋwaphongo moto owa ɔlɔ
ɓaɓola o mokyisi phɔ ya iɓabuya ɓato ɓa ezwele na mandomi ma ɓokonzi
pha lakyela yo ɓaamozingye o nzela ya ianola?
6 Kasi ɓɛ, kotiyole ɓaɓola. Teli ɓato ɓa ezwele ɓa enyɔkɔlɔ? Teli nde ɓɛ̀ɛ
ɓakyɛ na ɓɛ́ɛ o tilibinalɛ?
7 Teli ɓɛ̀ɛ ɓatiyole nkombo elaa eya ephɛ ɓɛ̀ɛ?
8 Phɛlɛ, kokyele ɓolaa ɓo otose moɓeko ŋwa mokonzi, ɓo wako-
mama ŋwango o buku pha Ŋwaphongo oɓokye: «Zinga nwɛbi na wɛ
ɓookomizingye wɛ mampenza».
9 Kasi ɓo kokyekye maɓoo ma ɓato, kokyele isumu. Emba moɓeko
moephunde phɔ iwɛ tookumole Ŋwaphongo.
10 Emba na ɓo moto mɔnɔmɔ atose miɓeko ma Ŋwaphongo misɔ, kasi
ambi ikpa nde i mɔnɔmɔ, mɛna aikpe nde na misɔ.
11 Phɔ owa wɔ oɓokye: «Sakyela ɓaphemba», akula na wɔ oɓokye:
«Saɓoma moto.» Yango mɛna, na ɓo tokyesi ɓaphemba kasi oɓomi moto,
oikpe nde na miɓeko.
12 Moɓeko ŋwa Ŋwaphongo moambya ɓosɔmi. Yango mɛna
tokyelekakye moɓeko mɛ, o maphɔɔ masɔ mawɔ ɓɛ́ɛ na makyele ɓɛ. Phɔ
mokɔlɔ ŋwa moesambisa Ŋwaphongo, amokyeka moɓeko mɛ.
13 Phɔ o mokɔlɔ ŋwa isambisa, isambisa samoɓa sikusi phɔ ya moto
otookyele ɓɛbi ngɔngɔ. Kasi okookye ɓɛbi ngɔngɔ, taile mokɔlɔ ŋwa
mosambisa Ŋwaphongo ɓato.

Ianola na bitoma

14 Ɓande na nga, ɓo moto awɔ oɓokye ali na ianola, kasi takyele ikyi wɔ
Ŋwaphongo, ianola sɛ saamobikya?
15 Ɓo nwɛbi mɔnɔmɔ wa lele naa wa ŋwaŋwasi azangyi bitobu na toma
ya iza nkɔlɔ isɔ,
16 emba mɔnɔmɔ na ɓɛ́ɛ ambi wɔ nɛ yokye: «Kyɛndɛ na ɓolaa, kyɛ ɔtɔ
ŋwenya, kyɛ za na ɓolaa!» kasi toikyi mophɛ mbolo izangyi yo, ombi kyela
iye?
17 Phɔ ya ianola eli nde ɓomɔ. Ɓo kowɔ oɓokye oli na ianola, kasi ɓo
ianola mɛ tesili na bitoma, ianola sa wɛ sawa.
18 Kasi moto mɔnɔmɔ akokyi iwɔ oɓokye: «Iwɛ oli na ianola, na nga nali
na bitoma.» Ɓo moto awɔ ɓaɓona, namobuisela oɓokye: Onteya ianola sa
wɛ site sili na bitoma emba nga, na moeteya bitoma ɓanga biute na ianola
sa nga.
19 Iwɛ, koanole oɓokye Ŋwaphongo ali nde mɔnɔmɔ? Owɔɔ na ɓolaa.
Bilima bianole na bɛ nde ɓomɔ, bimbe tɛkyɛnɛlɛ na ɓɔɔɓɔ.
20 Iwɛ oli ebubusi! Kozingye naeteya oɓokye ianola sizangyi bitoma sili
nde pha?
21 Umunya ango wa ɓanga Abalayama, abutwaka moto wa ɓosembo o
miyo ma Ŋwaphongo ndengye'ye? Eli phɔ ya bitoma ɓɛ, phɔ ambyaka
ŋwana wɛ Izake o ikolo sa etumbele.
22 Owɛni, ianola sɛ, sitambule elele yɔnɔyɔ na bitoma. Bitoma ɓɛ́ɛ
bikokya ianola sɛ.

23 Yango mɛna, ya komama o buku pha Ŋwaphongo ɓoɓo: «Abalayama
aɓa na ianola oka Ŋwaphongo, emba ɓamotanga moto wa ɓosembo.»
Emba ɓamba butwa imoɓanga na nkombo ya ekamba ya Ŋwaphongo.
24 Owɛni, moto kabutwe moto wa ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo phɔ
ya bitoma ɓɛ, kasi teli nde na ianola ɓoɓɛlɛ.
25 Kula umunya Laɓa ŋwaŋwasi owa ɓondumba. Abutwaka moto wa
ɓosembo o miyo ma Ŋwaphongo phɔ ya bitoma ɓɛ, phɔ ayambaka ɓato
ɓaatomaka ɓɛ́ɛ phɔ ya iya kyɛngyɛ mokyisi, amba ɓaloya mi nzela esu.
26 Emba eli nde ɓomɔ, ɓo moemo motɔkɔsi o nzoto ya moto, moto mɛ
abuto mowe. Nde ɓomɔ mɛ na ianola sitesili na bitoma, sawa.

3

Kyeɓa na lole

1 Ɓande na nga, onte ya ɓɛ, ɓaikye sazinga iɓa ɓateye, koeɓe oɓokye
esambiseli enɛnɛ eli phɔ ya ɓanga.
2 Phɔ ɓanga ɓasɔ tokyele ɓoɓe. Ɓo moto taakyele ɓoɓe wa wɔ yo, ali
moto owa longoɓana, ali na makokyi ma iɓatela nzoto yɛ isɔ.
3 Ɓo tokyele ebuni o nɔkɔ ya ɓa punda phɔ ya oɓokye ɓalotosa, emba
tokambe nzoto ya ɓɛ́ɛ isɔ.
4 Kyeka na masuwa: Na ɓo maɓe manɛnɛ, ɓo ewɛlɛ ekusi kyemaukye,
mopusee wa masuwa kamakambe mbale ezingyi yo nde na ŋwana yenda
mokyikyi.
5 Nde ɓomɔ, lole ali ŋwana enango mokyikyi, kasi okomitate na maphɔɔ
manɛnɛ. Kyeka oɓokye nde na ŋwana etɛɛtɛɛ okokyi izikya ngonda enɛnɛ!
6 Lole la moto loli ndokolo ŋwenya. Lole ali mokyisi ŋwa ɓoɓe moli
o nzoto ya ɓanga, kaɔtɔ nzoto ya ɓanga mobimba. Lole kalosa ŋwenya
moɔtɔ ɓomɔɔ pha moto ɓosɔ. Ŋwenya mɛ moute o iɓela sa ŋwenya
motemozime.
7 Moto ali na malondo makyela oɓokye manyama masɔ ma ngonda, na
manyɔsi, na manyama malande na ibu eɓe na swe ibutwe imotosa.
8 Kasi lole, moto na mɔnɔmɔ takokye ikyela oɓokye lomotosa. Lole ali
ekpele yɔnɔyɔ eɓe, atonda na ngyɛngyi ikyi ɓome.
9 Na lole topambole Nkolo na Tata, nde na lole, tolakye na ɓoɓe ɓato
ɓali elalaa ya Ŋwaphongo.
10 O munɔkɔ mɔnɔmɔ kyetɔkɔlɔ mapambosi na bilakyesi biɓe. Ɓɛbi na
nga, yango saɓa ɓaɓona.
11 Elele yɔnɔyɔ ekyetɔkɔlɔ maa, kyetɔlɔ maa ma lɛɛlɛɛ na ma ɓololo?
12 Ɓɛbi na nga, ŋwete ŋwa fige ŋwa unva ɓota mbuma ya olive naa
ŋwete ŋwa vinyɔ ŋwa unva ɓota mbuma ya fige? Nde ɓomɔ, elele ekyetɔlɔ
maa ma mokpa tekokyi itɔkɔlɔ maa ma lɛɛlɛɛ.

Zebi siute na Ŋwaphongo

13 Oli moto wa zebi na ná malondo onte ya ɓɛ́ɛ nza? Ateya moɓesi molaa,
akyele bitoma ɓɛ́ɛ bisɔ na ɓonyilɛ pha zebi.
14 Kasi ɓo oli na ndondo eya tonda na zuwa na ná molimo ŋwa imekana,
samitata, samba na kata ɓɔɔlɛ o maphɔɔ ma phɛlɛ.
15 Zebi sa ndengye mɛna tesiute o ikolo, sili sa mokyisi, sili sa ɓonyama,
sili sa ɓozaabulu.
16 Phɔ elele eli zuwa na imekana, elele mɛ eli na mobulu na ná ɓoɓe
ndengye na ndengye.

17 Kasi zebi siute o ikolo, sili phanza sa sɔkɔtɔ, sima, siambya ɓose
na ɓonyilɛ, siambya ɓotosi, satonda na motema ŋwa ngɔngɔ na mbuma
indaa, tesiikyɛsinya ɓato, tesiikatele ɓato.
18 Mbuma ya ɓosembo kyiphikame onte ya ɓose na ɓato ɓakyele bitoma
bia ɓose.

4

Ekamba ya mokyisi, moinele ŋwa Ɲwaphongo

1 Biɓasi na maoka onte ɓɛ́ɛ kyiute bi? Kyiute na maphowa ma ɓɛ́ɛ
maaŋwane onte ya ntema ya ɓɛ?
2 Ɓɛ́ɛ komengyele mbolo, kasi watewaizwe ɓɛ, kombe ɓoma ɓato.
Watonda na zuwa mi maphɔɔ masɔ, kasi ɓotokokye imazwa, kombe ooka,
kombe butwa iŋwana. Toombe na zwa mbolo mɛ phɔ toeɓe iyonga.
3 Na ɓo koongye, ɓɛ́ɛ otoo izwe, phɔ koongye na ɓoɓe, koongye mbolo
ikyi sepelisa phowa ya ɓɛ́ɛ mampenza.
4 Ɓakyesi ɓa ɓaphemba, toeɓe oɓokye izinga mokyisi eli iina
Ɲwaphongo? Moto ookyesi ekamba na mokyisi amikyesi moinele ŋwa
Ɲwaphongo.
5 Naa koumunya oɓokye eli nde ɓowɔlɛ wa wɔ buku pha Ɲwaphongo
oɓokye: «Ɲwaphongo ali na zuwa phɔ Ɓolɔɓɔ pha kyela yo onte ya
ɓanga.»
6 Kasi Ɲwaphongo akula lophɛ ngɔlu ekuli leka ɓonɛnɛ. Yango mɛna
kawɔ oɓokye: «Tazingye ɓato ɓa lolɛndɔ, kasi kaphɛ ngɔlu oka ɓato ɓa
miuya.»
7 Yango mɛna, kumola Ɲwaphongo, tɛmɛlɛ Zabulu, emba yo amolota
itakye na ɓɛ.
8 Susana phɛnɛphɛ na Ɲwaphongo, emba yo amosusana phɛnɛphɛ na
ɓɛ. Kunyola sɛ ya ɓɛ, ɓato ɓa masumu, kunyola mandondo ma ɓɛ, ɓato
ɓa ntema iɓale!
9 Ɓa ɓato ɓa ngɔngɔ, na eyakolo ngɔngɔ, lela. Kyela oɓokye ntɔlɔ ya ɓɛ́ɛ
ibutwe ngɔndɛ, emba nkyisa ya ɓɛ́ɛ ibutwe ngɔngɔ!
10 Omiuya o ɓoo pha Nkolo, emba yo amoetomba.

Sawɔlɛ nwɛbi na ɓoɓe

11 Ɓande, sawɔɔnɛlɛkyɛ na ɓoɓe. Moto okowɔlɛ nwɛbi na ɓoɓe na
kamosambisa, kawolɛ na ɓoɓe moɓeko kambe na mosambisa. Kasi ɓo
kosambisa moɓeko, mɛna obuto munanga emba tokuli ɓa mokumosi wa
moɓeko.
12 Nzuka moambye ŋwa miɓeko na munanga ali nde mɔnɔmɔ. Eli nde
yo moto okokyi ibikya na iɓoma. Kasi iwɛ oli nza, iwɛ, phɔ ya isambisa
nwɛbi na wɛ?

Saɓa moto wa lolɛndɔ

13 Uŋwaŋwa eye, kyeɓa, ɓɛ́ɛ ɓato ɓaawɔ oɓokye: «Lɔlɔ naa yana
tomokyɛ o mokyisi muna, tomokyɛ kyela mbula yɔnɔyɔ omɔ, tomokyela
mumbongu, emba tomozwa ɓaphalanga.»
14 Kasi toeɓe yaamoya yana phɔ ya ɓomɔɔ pha ɓɛ, phɔ ɓɛ́ɛ oli ndokolo
lonzumbe, lowɛnɛnɛ ŋwana imbɛlɛ, sima lolɛmɔɔ.
15 Elekyi ɓolaa iwɔ oɓokye: «Ɓo Nkolo azingyi, tomoɓa na ɓomɔɔ,
tomokyela lowɔ lolo naa lona.»
16 Kasi komitate na maloɓa ma lolɛndɔ. Lolɛndɔ losɔ la ndengye mɛna
loli loɓe.
17 Moto okoeɓe ikyela ɓolaa, kasi taaɓokyele, mɛna kakyele isumu.

5

Ngɔngɔ ya ɓèɛ ɓato ɓa ezwele

1 Emba uŋwaŋwa eye, ɓèɛ ɓato ɓa ezwele, lela, kyimela na ngɔngɔ phɔ
ya mampasi maeziya!
2 Ezwele ya ɓèɛ ephɔsi, bitobu ɓa ɓèɛ bize muunsɛ.
3 Itela na ɓaphalanga ɓa ɓèɛ ɓakyesi maɓembe, emba maɓembe mɛ
mamoimola ɓoɓe pha ɓèɛ, mamoɔtɔ nzoto ya ɓèɛ ndokolo ɓaitumbi na
nwinya. Suka ya mokyisi ekomi phɛnɛphɛ, kasi ɓèɛ oli nde iɓɔkya ezwele.
4 Ɓɛɛ olɛ iphuta ɓato ɓaetoma, ɓanɔkɔ mbuma o manzabi ma ɓɛ.
Okyemela ɓo milele ɓèɛ na ɓɛ! Ilela sa ɓɛɛ sioka o matoo ma Nkolo wa
ɓatuluku ɓasɔ.
5 Oɓakyi na ɓomɔɔ ɓolaa na pha ɓombɔti o mokyisi. Koze na ɓolaa,
ombi na iisa ndokolo manyama maziya mokɔlɔ ŋwa imaɓoma.
6 Waphɛkyɛ moto molaa etumbu, waɓoma moto wa ɓosembo, kasi yo
taika na ekpɛtɛlɛ kapha.

Ikanga motema na iɓɔndɛlɛ

7 Ɓande, kanga ntema tee nɔnɔ mokɔlɔ ŋwaamoya Nkolo. Kyeka moɓasi
wa inzabi: Kaziya mbuma indaa ya motɔkɔ o manyɛtɛ na ikanga motema
tee nɔnɔ wa wamunɔkɔ yo mbuma yaa ntuɓo na yaa suka.
8 Na ɓɛ, kanga ntema mɛ, oititale, phɔ mokɔlɔ ŋwaamoya Nkolo mokomi
phɛnɛphɛ.
9 Ɓande, ɓɛɛ sakyɛkyɛmi miima onte ya ɓèɛ, phɔ ɓɛɛ saesambisa. Kyeka
munanga atɛmi o nzibo.
10 Ɓande, phɔ ya mampasi na ikanga motema, ɓenga matambe ma
ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo ɓaawɔkɔ o nkombo ya Nkolo.
11 Towɔ oɓokye ɓali ɓato ɓa nkɔnzɔ phɔ ɓakangaka ntema. Waoka simo
ya ikanga motema ya Yɔɓɔ, emba wawɛnɛ yaa mophɛkyɛ Nkolo o suka.
Phɔ Nkolo atonda na ɓolaa na ná ngɔngɔ.
12 Ɓande na nga, o ɓoo pha isɔ, sakata seleka na nkombo ya ikolo naa
ya munse naa seleka ya ndengye ye. Lɛ oɓokye «ɛɛ» ya ɓèɛ eɓe ɛɛ, emba
«phe» ya ɓèɛ eɓe phe, phɔ ya oɓokye ɓèɛ sasambisama.
13 Ɓo moto mɔnɔmɔ onte ya ɓèɛ ali na mpasi, aɓondɛlɛ. Ɓo ali na nkyisa,
akombe.
14 Ɓo moto monɔmɔ onte ya ɓɛɛ ali na ɓolɔsi, aɓangye ɓankumu ɓa
ingomba, ɓaɓɔndɛlɛ phɔ yɛ, sima ya imoɔlɔlɔ mauta na nkombo ya Nkolo.
15 Iɓɔndɛsi sa ianola samobikya moto owa ɓolɔsi; Nkolo aamotɛya, emba
na ɓo akyelaka masumu, amoolimbisa.
16 Yango mɛna yambolaka masumu onte ya ɓèɛ na ɓèɛ, ɓondɛlɛkyɛ phɔ
ya ɓèɛ na ɓèɛ phɔ obikye. Iɓɔndɛsi sa moto wa ɓosembo sili na mwiya
moikye, sikyele etoma.
17 Eliya aɓaka moto ɓoli ɓanga, aɓɔndɛlɛkyɛ na ɓokusi oɓokye mbula
yango sanɔɔ, emba mambula temaikaka nɔɔ o mokyisi mambula maato
na makombe motoɓa.
18 Emba amba kula ya ɓɔndɛlɛ, ɓoɓɛlɛ ikolo samba yaambya mbula,
manyɛtɛ mamba kula ya ɓota mbuma.
19 Ɓande na nga, ɓo moto mɔnɔmɔ onte ya ɓɛɛ abungyi nzela, emba
nwɛbi mosu amobuye o nzela elaa,
20 oeɓe oɓokye, moto oamanye moto wa masumu o nzela eɓe, abikye
nwɛbi nɛ o iwaa, na ɓo masumu maɓakyi maikye, mamolimbisama.

Mokanda ŋwa ntuɓo ŋwaakomaka Petelo

Maphɔɔ ma etatele

Petelo aɓaka o Loma, imbɛlɛ sakomela yo ɓaanosi ɓa nkyisi nsuu ɓaokaka Simo Elaa na ɓato ɓasuu. Ɓaanosi ɓaikye onte ya ɓɛ̀ɛ ɓautaka o nkyisi nsuu. Ɓɛ̀ɛ teɓaɓaka Ɓayuda oɓo pha ya ikoma ɓaklisto. Petelo aɓaka kalukye iɓalenza phɔ ɓato ɓate ɓaeɓe Ŋwaphongo ɓaɓaka ɓaɓanyɔkɔlɔ.

Petelo kakumole Ŋwaphongo phɔ ya ɓolaa pha ɓombela yo ɓaanosi. Naɓo ɓaokye pasi, eɓɔngyi nde oɓokye ɓakangane na Klisto. Ɓo wakyela Klisto (2.21-24), waloteya maphɔɔ masengyesi moto na moto iɓenga, eɓee ɓankumu ɓa Ingomba na eɓee ɓanzenga.

Ɓaanosi ɓasengyesi iphila ianola sa ɓɛ́ɛ naɓo ɓaokye pasi. Ɓo ɓakyesi ɓaɓona, ɓamoɓa ɓakumole bitoma binɛnɛ ɓa Ŋwaphongo (2.9). Emba ɓate ɓali ɓaanosi, waamowɛnɛ ɓɛ́ɛ «bitoma ɓa ɓɛ́ɛ biilaa, ɓamokumola Ŋwaphongo mokɔlɔ ŋwamiwɛninya yo na ɓɛ» (2.12).

Maphɔɔ mali o mokanda mumu:

- 1 Petelo 1.1-2: Maphɔɔ ma etatele
- 1 Petelo 1.3-12: Ibika phɔ ya ianola
- 1 Petelo 1.13–2.10: Iɓaa na ɓɔmɔɔ pha mosantu
- 1 Petelo 2.11–4.19: Ephesi ya moanosi imbɛlɛ sa mpasi
- 1 Petelo 5.1-11: Ikyelela Ŋwaphongo
- 1 Petelo 5.12-14: Ndɔngɔlɔ

Iɓeya

1 Nga Petelo, toma wa Yesu Klisto, naekomele ɓɛ̀ɛ ɓaɔlɔ ɓɛ,
ɓaakyɛminyangwa, ɓaali ɓabutu, o nkyisi ya ɓasuu, o Pɔntis, o Galati,
o Kapadose, o Azi na o Bitini.
2 Tata Ŋwaphongo aunva eyɔlɔ phanza kokokana na ɓowɛnɛkyɛ phɛ,
na nzela ya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu aebuya ɓasantu, phɔ ya itosa Yesu Klisto na
oɓokye okunyalame na malongo mɛ. Lɛ oɓokye ngɔlu na ɓose inukane
oka ɓɛ.*

Molemo moambya ɓomɔɔ

3 Tokumole Ŋwaphongo, Ango wa Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto. Na
ngɔngɔ yɛ enɛnɛ, akula loɓota na nzela ya ikundwa sa Yesu Klisto onte
ya ɓawe phɔ ya molemo moambya ɓomɔɔ,
4 na phɔ ya ilaka siitesiɔtɔnɔ, siitesili na sɔkɔtɔ, siitesikotwe, saaɓɔngya
ɓɛ́ɛ o ikolo phɔ ya ɓɛ̀ɛ.
5 Ɓɛɛ, mwiya ŋwa Ŋwaphongo moeɓanza na nzela ya ianola phɔ ya
ibikyi siili phɛnɛphɛ na imiwɛninya o imbɛlɛ sa suka.
6 Bɛɛ ɓa na nkyisa, na ɓo eɓe oɓokye, uŋwaŋwa eye konyɔkɔmɔ na
bimekyi ndengye na ndengye phɔ ya ŋwana imbɛlɛ mokuwe,
7 itela mpenza okoɔtɔnɔ, ɓamokunyole na ŋwenya, nde ɓomɔ mɛ ianola
sa ɓɛ, siili na motiya koleka itela, simekame pho ya iteya ɓo sili saa phɛlɛ.
Na ɓomɔ wamozwa ikumo, nkyɛmɔ na ngambo imbɛlɛ saamiwɛninya
Yesu Klisto.

---

* **1:2 1.2** Ietonza

8 Yo, okozingye ɓèɛ naɓo naino tomowɛni, okoanole ɓèɛ naino
samowɛnɛ. Kumba na nkyisa yaa nkyɛmɔ iteikokyi ɓèɛ iwɔɔ,
9 phɔ ozwe mbano ya ianola sa ɓèɛ: Lobiko sa mikali ma ɓèɛ.
10 Baimosi ɓalukaka, ɓaambaka na kyemituna phɔ iyeɓa lowɔɔ lokyekyi
lobiko mɛ, emba ɓaimolaka na phɔ ya ngɔlu eya eyokyela ɓɛ.
11 Na nzela ya Ɓolɔɓɔ pha Klisto phaɓaka onte ya ɓèɛ, ɓaimosi ɓaluka
iyeɓa imbɛlɛ iye na ndengye'ye maphɔɔ mateyaka Ɓolɔɓɔ phanza phɔ ya
minyɔkɔ ma Klisto na nkyɛmɔ yaambaka ya moɓenga yamokokyisama.
12 Ɓaɓawɛninyaka oɓokye maphɔɔ mɛ temaɓaka phɔ ya ɓèɛ mam-
penza, kasi phɔ ya ɓɛ. Emba uŋwaŋwa eye ɓateye ɓa Simo Elaa
ɓaeyimola maphɔɔ mɛ, ɓèɛ ɓaawɔkɔ na mwiya ŋwa Ɓolɔɓɔ Ɓosantu
phaa ɓatomoleka ɓɛ́ɛ uta o ikolo, emba ɓanze na ɓɛ́ɛ mampenza ɓalukye
oɓokye ɓamaeɓe.

Moɓesi ŋwa ɓosantu

13 Yango mɛna, omiɓongya phɔ ya isɔsɔlɔ, ingola miyo ma ɓèɛ, kyela
molemo munsɔ onte ya ngɔlu eyamoeyelela na nzela ya imiwɛninya sa
Yesu Klisto.
14 Ya ɓana ɓa ɓotosi, saɓenga maphowa maaɓe ma ɓɛ́ɛ maa phanza, ma
imbɛlɛ saɓaka ɓɛ́ɛ o ibunga.
15 Kasi, ɓooli owa eɓanga mosantu, na ɓèɛ obutwe ɓasantu o moɓesi
ŋwa ɓèɛ mobimba,
16 phɔ ɓakoma oɓokye: «Ɓa ɓasantu, phɔ nga nali mosantu.»
17 Emba ɓo koɓangye Tata, iyo otooli na mbɛlɛkyɛ, yo okosambisa moto
na moto nde na bitoma ɓɛ, nde komizile imbɛlɛ sisɔ sitaaɓa ɓèɛ o mokyisi.
18 Koeɓe oɓokye teɓaika eyikola o moɓesi mooɓe ŋwazwa ɓèɛ na ɓa
ɔngɔ ɓa ɓèɛ na mbolo ikyiɔtɔnɔ ɓooli ɓa phalanga na itela,
19 kasi na malongo ma motiya ma Klisto ndokolo ŋwana wa mpate otoli
na mooya na ná intɔnɔ.†
20 Mɛna mokyisi sataa kyelama, amoɔlɔ. Uŋwaŋwa eye o imbɛlɛ sa suka
sisi, Ŋwaphongo amowɛninye phɔ ya ɓèɛ.
21 Na nzela yɛ, ɓèɛ koanole Ŋwaphongo owa mokundola onte ya ɓawe
na owa mophɛ nkyɛmɔ, phɔ ya oɓokye ianola sa ɓèɛ na molemo ŋwa ɓèɛ
iɓe oka Ŋwaphongo.
22 Ɓookunyosi ɓèɛ mikali ma ɓèɛ na itosa maphɔɔ phɛlɛ phɔ ya lozingo
la phɛlɛ la ɓana ɓa Ŋwaphongo, na ndondo elaa zingana na ɓoikye onte
ya ɓèɛ.
23 Phɔ ɓakula eɓota mbala eya iɓale, teli na mumboto moɔtɔnɔ, kasi
motemoɔtɔnɔ na nzela ya iloɓa sa Ŋwaphongo sili na ɓomɔɔ na sili phɔ
ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ.
24 Phɔ moto munsɔ ali ndokolo munkata, emba nkyɛmɔ yɛ iili ndokolo
phulɛlɛ ya munkata, ɓo munkata muungyi, phulɛlɛ ya ŋwango kyeka.
25 Kasi maphɔɔ maawɔ Nkolo mali phɔ ya ɓoɓɛlɛ. Maphɔɔ mɛ, eli Simo
Elaa eya eyimola ɓɛ.

2

Ŋwaphongo aeɔlɔ phɔ oɓe ɓato ɓɛ

1 Yango mɛna, lɛ kabu esɔ na malondo masɔ maaɓe, nzitako na
imengyela na iwɔlɛ nwɛbi na ɓoɓe.

† **1:19 1.19** Kyeka na o 2 Petelo 3.10, 14

2 Ɓokozingye ɓana ɓautami iɓotama maɔku matemali na sɔkɔtɔ, na ɓɛ́ɛ
zinga maɔku ma iloɓa, phɔ na mango, wamokola phɔ ya lobiko.
3 Phɔ wameka ndengye'ye eli Nkolo, wamɔwɛnɛ molaa.

Ikonzi sa etoma ya Ingomba

4 Susana ooli yo, iɓanga sa ɓomɔɔ, saavaka ɓato kasi saaɔlɔmɔ, simbi
na ɓaa na motiya oka Ŋwaphongo.*
5 Ɓɛ̀ɛ mampenza, ndokolo mabanga ma ɓomɔɔ ma Ŋwaphongo,
ominyɔsa phɔ ya itonga ingambi sa Ɓolɔɓɔ, phɔ ya ɓonganga ɓosantu,
phɔ ya iambya mambeka ma ɓolɔɓɔ oka Ŋwaphongo, maamosepelisa na
nzela ya Yesu Klisto.
6 Yango mɛna, o buku pha Ŋwaphongo tozwe oɓokye: «Kyeka, natɛyɛ
ntɔndɔ yɔnɔyɔ ya moloo eya eɔlɔnga na eya motiya o Siyona, emba
owamiabya mi yango etazwe sɔɔ.»
7 Yango mɛna, ngambo eli phɔ ya ɓɛ̀ɛ ɓaanosi. Kasi phɔ ɓato ɓate ɓali
na ianola, eli nde ikonzi savaka ɓatongyi ɓa mangambi sibuto ntɔndɔ ya
moloo,
8 emba simbi na kula ɓaa ikonzi siɓakyitinya ɓato na ikonzi siambya sɔɔ.
Ɓazume mi sango phɔ teɓaanole Iloɓa. Emba phɔ ya ɓɛ̀ɛ wamekamaka
nde ɓaɓona.
9 Kasi ɓɛ̀ɛ, oli iɓota saɔlɔ ɓɛ, ɓosoo pha ɓanganga ɓa mokonzi, mokyisi
mosantu, ɓato ɓaakpa Ŋwaphongo, phɔ ya oɓokye oimole bitoma binɛnɛ
ba owaeɓanga oɓokye omane o enzɔmbi, otɔkɔlɔ o saa yɛ elaa.
10 Ɓɛ̀ɛ ɓateɓaikaka ɓa phanza ɓato ɓɛ, uŋwaŋwa eye obuto ɓato
ɓa Ŋwaphongo. Ɓɛ̀ɛ ɓateɓaikaka oka ɓɛ́ɛ ngɔngɔ, kasi uŋwaŋwa eye
ɓaeyokyesi ngɔngɔ.

Ɓasali ɓa Ŋwaphongo

11 Ɓande ɓaa lozingo, naelenza ɓɛ̀ɛ ɓaakyɛ kaa ɓo kaa na ɓabutu o
nkyisi ya ɓasuu, oɓokye olɛ maphowa maaɓe ma nzoto, mango maaŋwane
eɓasi na Mokali.
12 Ɓa na moɓesi molaa onte ya ɓapakano, phɔ na ɓo ɓaekatesi ɓɔɔlɛ
oɓokye olii ɓato ɓaɓe, waamowɛnɛ ɓɛ̀ɛ bitoma ɓa ɓɛ́ɛ bilaa, ɓakumole
Ŋwaphongo mokɔlɔ ŋwaa moya yo.
13 Phɔ ya Nkolo, omiuya oɓoo pha makonzi masɔ ma mokyisi. Eɓe
mokonzi oomunɛnɛ okolekye ɓaayokɔ,
14 eɓe ɓakambi, ɓaatome yo phɔ ya iphɛ ɓato ɓakyele ɓoɓe etumbu naa
phɔ ya isamba ɓaakyele ɓolaa.
15 Phɔ phowa ya Ŋwaphongo eli ɓaaɓona oɓokye ɓaakyele ɓolaa
ɓakangye nɔkɔ ya bibubusi ɓaateɓaeɓe ekpele.
16 Ɓa ya masɔmi. Saamba nde miɓomba o ɓosɔmi pha bɛɛ phɔ ya
ikyelaka ɓoɓɛ. Kasi kyela ɓo ya ɓasali ɓa Ŋwaphongo.
17 Kumola ɓato ɓasɔ, zinga ɓɛbi nawɛ ɓaanosi, kaya Ŋwaphongo,
kumola mokonzi.

Ɓasali na ɓankolo ɓa ɓɛ

18 Ɓɛ́ɛ ɓasali bakyele o mangambi, omiuya oka ɓankolo ɓa ɓɛ̀ɛ na
mokaya munsɔ, yango saɓaa nde oka ɓaali ɓato ɓalaa na ɓaa ɓose, kasi
eɓe na oka ɓaa bikyi.
19 Phɔ mɛna eli ngɔlu oɓokye oititale, phɔ ya ikumola Ŋwaphongo, o
minyɔkɔ mienyɔkɔlɔ nde na pha.

---

* **2:4 2.4** Iɓanga sa ɓomoo eli ndokolo ntɔndɔ ekyephile ingambi sisɔ.

20 Ngambo ye eya mozwa wɛ ɓo oititasi waewande ɓɛ́ɛ ɓo okesi ɓoɓe?
Kasi ɓo okyesi ɓolaa, ɓambe kula enyɔkɔlɔ, ombi ititala na iuya mɔɔ, mɛna
eli ngɔlu o miyo Ŋwaphongo.
21 Phɔ ɓaeɓanga nde phɔ ya ɓomɔ, phɔ na Klisto yo mampenza
anyɔkɔmɔ phɔ ya ɓɛ̀ɛ, aika eteya nzela phɔ ya oɓokye oɓengye matambe
mɛ.
22 Yo otoikakyela isumu, na o munɔkɔ nwɛ tewaika tɔkɔlɔ ɓɔɔlɛ.
23 Iyo owa tola ɓɛ, kasi taika buya eto, o munyɔkɔ nwɛ, taika kanela
moto, kasi amiambyaka nde oka okotene ɓolombe na ɓosembo.
24 Yo oowa, mi nzoto yɛ mampenza, anyanyaka masumu ma ɓanga o
ekulusu, phɔ ya oɓokye, towee na masumu, tombe bika phɔ ya ɓosembo.
Iyo owaebikya na maphota mɛ.
25 Phɔ ɓɛ̀ɛ waɓaka ndokolo mampate maabunga, kasi uŋwaŋwa eye
obutolesi mɔɔkɔsi na mokyɛngyɛsi wa mikali ma ɓɛ̀ɛ.

3

Ɓasi na ɓampele

1 Nde ɓomɔ mɛ, ɓɛ̀ɛ ɓaɓasi, omiuyakye oka ɓampele ɓa ɓɛ̀ɛ, phɔ oɓokye
na ɓato ɓakyi ɓalɛ ianola Iloɓa, na nzela ya moɓesi ŋwa ɓasi ɓa ɓɛ, sa
iloɓa, ɓabutwe ianola,
2 okowɛnɛ ɓɛ́ɛ moɓesi ŋwa ɓɛ̀ɛ molaa na ŋwa mokaya.
3 Ɓolangangalakye pha ɓɛ̀ɛ phango sa ɓa nde pha iɓanda: Itonga suwe,
ilata ɓayaka ɓa itela, ɓitobu bilaa.
4 Kasi eɓe moɓesi ŋwaamiɓomba o ndondo, ɓolangangalakye ɓookɔkɔ,
ndondo ya ɓonyilɛ na ya ɓose, eeli na motiya munɛnɛ o ɓoo pha
Ŋwaphongo.
5 Nde ɓomɔ ɓaɓona, ɓo wamiɓɔngyaka ɓaɓasi ɓasantu wa kalakala
ɓaaɓaka na molemo oka Ŋwaphongo, ɓamiuyaka oka ɓampele ɓa ɓɛ,
6 ya Sala, owa tosaka Abalayama, aɓaka kamoɓangye «nkolo wɛ». Ɓɛ̀ɛ
obuto nde phɛlɛ ɓana ɓɛ́ɛ ɓa ɓaɓasi, waakyele ɓɛ̀ɛ ɓolaa na sa ŋwana
iɓale.
7 Ɓampele nde ɓomɔ mɛ, zala na ɓasi ɓa ɓɛ̀ɛ na ɓolaa na ɓoeɓakye
oɓokye ɓaɓasi ɓali bikyelamo bikɔɔ. Oɓaphɛkyɛ mokaya, phɔ basengyesi
izwa na ɓɛ́ɛ ilaka sa ngolu ya ɓomɔɔ, phɔ ya oɓokye ekpele na yɔnɔyɔ
saɓa iɓaku o maɓɔndɛsi ma ɓɛ̀ɛ.

Inyɔkɔmɔ phɔ ya lowɔ lolaa

8 Phɔ ya isukyisa, ɓa na ɓookaa, ndondo ya ngɔngɔ, ozingane na lozingo
la ɓana ɓa iɓota sɔnɔsɔ, oɓe na ɓoɓoto na na imiuya,
9 sabuya ɓoɓe phɔ ya ɓoɓe, naa etoo phɔ ya etoo. Kasi pambola, phɔ
ɓaeɓanga nde phɔ ya ikyela ɓomɔ, phɔ ya oɓokye ozwe na ɓɛ̀ɛ ipambosi.
10 Phɔ ookozingye iɓa na ɓomɔɔ ɓolaa, na iwɛnɛ nkɔlɔ indaa, aɓanza
lole lɛɛ o ɓoɓe na biɓaa ɓɛ́ɛ phɔ ya iɓa sakata ɓɔɔlɛ.
11 Alɛ ɓoɓe, akyele ɓolaa, alukye ɓose ambe na ɓoɓenga.
12 Phɔ miyo ma Nkolo mali mi ɓato ɓa ɓosembo, na matoo mɛ maokye
maɓɔndɛsi ma ɓɛ̀ɛ. Kasi ɓato ɓakyele ɓoɓe, Nkolo kaɓakuɓolele lokukyi.
13 Emba yamba ekyela ɓoɓe nza, ɓokomiphɛ ikyela ɓolaa?
14 Kasi ɓoonyɔkɔmi phɔ ya ɓosembo, oli ɓato ɓa nkyisa. Saila iekyele
ɓɛ, samba na mitungyisa.

15 Kasi ambya mandondo ma ɓɛ̀ɛ oka Klisto, oɓokye ali Nkolo. Ombe na
miɓongya nkɔlɔ isɔ phɔ ya itɔndɔlɔ o ɓoo pha moto munsɔ owa moetuna,
iyimola molemo moli onte ya ɓɛ̀ɛ.
16 Kasi oɓaumole na ɓonyilɛ na ná ɓotosi, oɓe na maumnya malaa o
ndondo. Phɔ na ɓo ɓakati ɓɔɔlɛ na nkombo ya ɓɛ, ɓazwe sɔɔ phɔ ya
moɓesi ŋwa ɓɛ́ɛ molaa onte ya Klisto.
17 Phɔ eli ɓolaa oɓokye onyɔkɔmɔ phɔ kokyele ɓolaa, ɓo mɛna eli phowa
ya Ŋwaphongo, na oɓokye onyɔkɔmɔ phɔ kokyele ɓoɓe.
18 Phɔ Klisto yo mampenza anyɔkɔmɔ phɔ ya masumu mbala yɔnɔyɔ
phɔ ya ɓoɓɛlɛ, iyo moto molaa phɔ ya ɓato ɓaɓe, phɔ ya oɓokye akyɛ na
ɓɛ́ɛ oka Ŋwaphongo. Ɓamoɓoma o nzoto, kasi Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo
phakula mobuya na ɓomɔɔ.
19 Yango mɛna amba na kyɛ teya mikali maakangyema o bɔlɔkɔ,
20 oka ɓaalɛkyɛ ianola kalakala, waɓa Ŋwaphongo kataakanga motema,
mi nkɔlɔ yaɓaka Nowa kataatonga masuwa, manyɔlɔkɔ nde ndambo ya
ɓato, kyelukye iwɔ: Ɓato ŋwambi mabikaka sa waa na maa.
21 Maa mɛ maɓaka elembo ya ɓatisimo ekyeebikya uŋwaŋwa eye,
ɓatisimo eteɓokunyole mbindo ya nzoto, kasi eli imiambya oka
Ŋwaphongo na maumunya malaa o ndondo na nzela ya ikundwama sa
Yesu Klisto,
22 iyo, owa kyɛndɛ o ikolo, ooli o eɓɔkɔ ya ɓoloo eya Ŋwaphongo,
ɓaanzelu, ɓakonzi na siya isɔ ɓamiuya oka yɛɛ.

4

Moɓesi moonyakune

1 Yango mɛna, phɔ Klisto anyɔkɔmɔ o nzoto, na ɓɛ̀ɛ mɛ, ɓa nde na
maumunya ndengye mɛ, phɔ moto owa nyɔkɔmɔ o nzoto asukya isumu,
2 phɔ ya ibika mi nkɔlɔ itaaɓa wɛ o mokyisi, sa bika na maphowa
maanzoto, kasi obikye kokana na ɓookozingye Ŋwaphongo.
3 Phɔ imbɛlɛ siilekaa, olɔbi kokya na ɓoikye, phowa ya ɓapakano na
imiambya o moɓesi moɓe, o imengyela, o malanga, o ngaanga, o mabusi
na ikumisa bikyeko.
4 Ɓakamwe phɔ ɓawɛnɛ oɓokye ɓɛ̀ɛ tokuli kilingana na ɓɛ́ɛ o moɓesi
moɓe mote mokuya na ɓɛ, emba ɓambe etola.
5 Ɓamokyɛ tɔndɔlɔ oka owa miɓɔngya phɔ ya isambisa ɓali na ɓomɔɔ
na ɓaawa.
6 Yango mɛna, Simo Elaa ɓaeyimolaka na oka ɓaawa, phɔ ya oɓokye o
sima ya iɓasambisa ndokolo ɓato o ɓonzoto, na nzela ya Ɓolɔɓɔ, ɓabikye
ɓookonzingye Ŋwaphongo.

Moɓesi ŋwa ɓaanosi onte ya ɓɛ

7 Mbomela ya maphɔɔ masɔ eli phɛnɛphɛ. Yango mɛna, ɓa na malondo
na ná imizila phɔ ya iɓɔndɛlɛ.
8 O ɓoo pha maphɔɔ masɔ, zingana na ɓokusi onte ya ɓɛ́ɛ na lozingo la
Ŋwaphongo, phɔ lozingo kaziɓe ɓoikye pha masumu.
9 Yambanaka onte ya ɓɛ, sanka eya ikyɛmingunguɓana.
10 Moto na moto akyelele ikaɓo sazwa yo oka Ŋwaphongo o etoma
phɔ ya ɓolaa pha ɓɛbi, na ɓomɔɔ, wamoɓa ɓaangyesi ɓalaa ɓa ngɔlu ya
Ŋwaphongo eya kyɛmikaɓana.
11 Ɓo moto ali na ikabo sa iwɔ, aimole maphɔɔ ma Ŋwaphongo. Ɓo
moto ali na ikaɓo sa ikyelela ɓɛbi, asikyelele nde na ɓokusi phaamophɛ

Ŋwaphongo, phɔ na nzela ya Yesu Klisto, Ŋwaphongo azwe nkyɛmɔ isɔ, phɔ nkyɛmɔ na mwiya ili o maɓɔkɔ mɛ phɔ ya bipha na bipha. Amɛ!

Minyɔkɔ phɔ ya ibaa moklisto

12 Ɓande ɓaa lozingo, ɓɛ̀ɛ sakamwa ɓo oli onte ya ŋwenya ŋwa bimekyi, ndokolo kyeyelele lowɔ lɔnɔlɔ loonyakune.
13 Kasi kumba phɔ ozwe na ɓɛ̀ɛ iyalo o minyɔkɔ ma Klisto, phɔ ya oɓokye otonde na nkyisa nzikye wamowɛnɛnɛ nkyɛmɔ yɛ.
14 Nkyisa ili na ɓɛ̀ɛ ɓo ɓaetole phɔ ya nkombo ya Klisto, phɔ nkyɛmɔ na Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo ili mi ɓɛ̀ɛ.
15 Moto onte ya ɓɛ̀ɛ sanyɔkɔmɔ ndokolo moɓomi wa ɓato, naa mwibi, naa mokyesi ŋwa maphɔɔ maaɓe, naa ndokolo moto wa nzangaa.
16 Kasi ɓo eɓe nde phɔ ali moklisto, yo saoka sɔɔ, akumole nde Ŋwaphongo phɔ ya nkombo mɛ.
17 Phɔ eli imbɛlɛ sa isambisa, siitate phanza o ingambi sa Ŋwaphongo. Emba ɓo sitati na ɓanga mpenza, yamba suka ya ɓato ɓalɛ ianola Simo Elaa ya Ŋwaphongo?
18 Emba ɓo moto wa ɓosembo abikyi na nkaka, yamba ɓaa ɓo phɔ ya moto moɓe na owa masumu?
19 Yango mɛna, ɓato ɓanyɔkɔmɔ ikokana na ɓookozingye Ŋwaphongo, ɓaikale nde ikyela ɓolaa ɓambe na ambya mandondo ma ɓɛ́ɛ oka owaakolo Mokyesi.

5

Mɔɔkɔsi wa etonga ya Ŋwaphongo

1 Emba, nalenza ɓankumu ɓaali onte ya ɓɛ̀ɛ. Na nga nali nkumu ɓooli ɓɛ, nali na nzoka ya minyɔkɔ ma Klisto, namozwa iyalo o nkyɛmɔ yaamowɛninya yo.
2 Ɔkɔlɔ etonga ya Ŋwaphongo eya ephɛ ɓɛ, oeɓanza na phowa esɔ ɓo kozingye Ŋwaphongo, kasi na imikandindisa phe, phɔ ya looto la ezwele phe, kasi phɔ oli na phowa yaikyelela Ŋwaphongo.
3 Saluka iwɛnɛlɛ ɓato ɓaaephɛ ɓɛ́ɛ obokye oɓaɔkɔlɔ, kasi ɓɛ̀ɛ ɓa nde ndakyisa phɔ ya etonga.
4 Emba waamoya mokonzi ŋwa ɓaɔkɔsi ɓa mampate, wamozwa eboko ya nkyɛmɔ eteɔtɔnɔ.
5 Nde ɓomɔ, ɓanzenga, omiuya oka ɓankumu. Ɓɛ̀ɛ ɓasɔ, ɓa na ɓomiuyakye o moɓesi ŋwa ɓɛ̀ɛ na ɓɛbi, phɔ Ŋwaphongo kalɛ ɓato ɓaa lolɛndɔ, kasi kaphɛ ngɔlu yɛ oka ɓato ɓaamiuya.
6 Yango mɛna, omiuya o se ya eɓɔkɔ ya Ŋwaphongo eya mwiya, phɔ ya oɓokye aetombe o imbɛlɛ saameka yo.
7 Ɓɛ̀ɛ uya mi yo maumunya masɔ maaetungyisa, phɔ yo kaezikyele.
8 Ɓa na ɓokyebi, kyɛngyɛ. Munguna ŋwa ɓɛ, Zabulu, kaina kyɛmizongana ndokolo gbɔgbɔ kyebule, kyelukye moto wa ibuta.
9 Ɓɛ̀ɛ omotɛmɛlɛ nguu na iphila ianola sa ɓɛ̀ɛ, na ɓoeɓakye oɓokye minyɔkɔ miiwɛnɛ ɓɛ̀ɛ, na ɓɛbi na ɓɛ̀ɛ o mokyisi ɓamiwɛnɛ mɛ.
10 Uŋwaŋwa ye wamunyɔkɔmɔ phɔ ya ŋwana imbɛlɛ mokuwe, emba Ŋwaphongo owa ngɔlu esɔ, owaeɓanga o nkyɛmɔ yɛ yaa ɓoɓɛlɛ na nzela ya Klisto Yesu, amokula eɓɔngya yo mampenza, amoekuya, amoelenza, amoetɛyɛ na ɓokusi.
11 Bokamba ɓoɓee nɛ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ! Amɛ.

Ndɔngɔlɔ

12 Naekomesi ŋwana mokanda mumu na nzela ya Silivɛ, okokpe nga
ndokolo owaakolo nwɛbi, phɔ ya ielenza na ieyimola oɓokye ophisi na
ɓokusi nde oeyakolo ngɔlu ya Ŋwaphongo.
13 Ɓaaɔlɔmɔ ɓaali o Babilɔnɛ, ɓaelɔngɔsi. Eɓe na ŋwana wa nga Malako,
aelɔngɔsi.
14 Ɓeyinya onte ya ɓɛ̀ɛ na ikoo na ikoo na ná iyambana. Lɛ oɓokye ɓose
ɓoɓee na ɓɛ̀ɛ ɓasɔ ɓaali onte ya Klisto.

Mokanda ŋwa iɓale ŋwaakomaka Petelo
Maphɔɔ ma etatele

Mokanda ŋwa iɓale ŋwa Petelo ŋwaakomelaka yo ɓaklisto ɓaa Ingomba sa kalakala (1.1). Lowɔɔ lɛɛ lokusi phɔ ya ikoma mokanda mumu laɓaka na ɓoikye phɔ ya iimola ɓaanosi oɓokye ɓɛ̀ɛ saanola maphɔɔ ma ɓateye ɓa ɓɔɔlɛ na maphɔɔ ma sɔkɔtɔ maute na mateya ma ɓɛ̀ɛ.

Mokanda mumu moteya moɓesi moolongoɓa na moanosi. Mobesi mɛ eli iphila maloɓa ma Ŋwaphongo na mateya ma ɓato ɓawɛnɛkyɛ Yesu na miyo ma ɓɛ́ɛ mampenza na ɓaaokaka mateya mɛ. Ɓateye ɓa ɓɔɔlɛ ɓaunva nyɔlɔ onte ya ɓaanosi. Mateya ma ɓɛ́ɛ mabungya ɓato (2.1-22). Ɓasemole ɓato ɓaaziya iyaa sa Nkolo ɓaambe na wɔɔ oɓokye etaaye. Nzuka ɓo Nkolo kangɔmbinya iyaa, eli phɔ ɓato ɓasɔ ɓaɓongole ntema.

Nɔnɔ lɔlɔ eye, ɓateye ɓa ɓɔɔlɛ ɓali nde omɔ, yango mɛna mokanda ŋwa iɓale mumu molenza ɓaanosi oɓokye ɓaikale nde iyeɓa Nkolo na ɓolaa phɔ ya oɓokye mateya ma ɓɔɔlɛ mamana mango saɓabungya.

Maphɔɔ mali o mokanda mumu

- 2 Petelo 1.1-2: Maphɔɔ ma etatele
- 2 Petelo 1.3-21: Ŋwaphongo aɓanga amba na ɔlɔ ɓaanosi
- 2 Petelo 2.1-22: Ɓateye ɓa ɓɔɔlɛ
- 2 Petelo 3.1-18: Mbunu ya iyaa sa Nkolo

Iɓeya

1 Nga Simo Petelo, moombo na toma wa Yesu Klisto, naekomele, ɓɛ́ɛ
ɓazwa na ɓanga iyalo sa ianola saamotuya ndengye yɔnɔyɔ, na nzela ya
ɓosembo pha Ŋwaphongo wa ɓanga, na Mobikye Yesu Klisto.
2 Lɛ oɓokye ngɔlu na ɓose inukane oka ɓɛ́ɛ na nzela ya iyeɓa
Ŋwaphongo na Yesu, Nkolo wa ɓanga.

Mbela na Iyɔlɔ sa Ŋwaphongo

3 Phɔ, mwiya nwɛ Ŋwaphongo ŋwalophɛ maphɔɔ masɔ masengyesi na
ɓanga phɔ ya ibika phaakolo ɓomɔɔ pha imiambya oka Ŋwaphongo, na
nzela ya phaakolo ɓoeɓakye pha ɓanga, phɔ yo owaloɓanga phɔ ya kyɛmɔ
yɛ mampenza na ná nzela ya moɓesi molaa nwɛɛ mampenza.
4 Na nzela mɛ, alophɛ mbolo ilekyi na motiya moikye na iinɛnɛ
ɓowaloikyelaka ɓɛ́ɛ mbunu, phɔ ya oɓokye na nzela ya yango ɓɛ̀ɛ obutwe
na ɓookaa na Ŋwaphongo, ɓɛ̀ɛ ɓaali satazwama o ɓoɔtɔnɔkye ɓoute na
phowa ya mokyisi.
5 Emba nde phɔ ya ɓomɔ mɛ, kyela na ɓokusi ɓosɔ oangyinya o ianola
sa ɓɛ́ɛ moɓesi molaa, o moɓesi molaa oangyinya zebi,
6 o zebi oangyinya imizila, o imizila oangyinya ilendendala, o ilenden-
dala oangyinya imiambya oka Ŋwaphongo,
7 o imiambya oka Ŋwaphongo oangyinya izinga ɓɛbi ɓaanosi, o izinga
ɓɛbi ɓaanosi oangyinya lozingo.
8 Phɔ ɓo maphɔɔ masɔ malaa maamana mali onte ya ɓɛ, ɓo maambe na
nukana, etemaelɛ sa etoma naa sa ɓota mbuma phɔ ya phaakolo ɓoeɓakye
pha Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto.
9 Kasi oka moto otooli na maphɔɔ masɔ maamana, aphɔlɔ miyo, ali na
lolanda, kabungye oɓokye aunva kunywama na masumu mɛ maakasi.

10 Yango mɛna, ɓaande, kyela na ɓokusi phɔ ya ikuya mbela eya eɓanga
ɓɛ́ɛ na iyɔlɔ sa eyɔlɔ ɓɛ. Ɓo ɓɛ̀ɛ okyesi ɓomɔ, otookaa na mbala.
11 Na ɓomɔ, wamophɛmɛ makokyi masɔ ma inyɔlɔ o Ɓokonzi pha ɓoɓɛlɛ
pha Nkolo wa ɓanga, na Mobikye Yesu Klisto.
12 Yango mɛna, namoekundolelaka nkɔlɔ isɔ maphɔɔ mamana, na ɓo
komaeɓe, na ɓo oɓokye okuti onte ya phɛlɛ eya lɔlɔ eye.
13 Kasi naanole na ɓosembo oɓokye, ɓoota ɓa nga naino na ɓomɔɔ o
munse mumu, namoeyumolaka na ieyebusaka,
14 phɔ naeɓe na ɓolaa oɓokye imbɛlɛ sanga sa imana o munse mumu
sili phɛnɛphɛ; ɓo wanvɛninya Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto yo mampenza.
15 Kasi namokyela na ɓokusi oɓokye o sima ya iwaa sa nga, ɓɛ́ɛ oikale
imbɛlɛ sisɔ ikyelela maphɔɔ maamana.

Ɓaawɛnɛ nkyɛmɔ ya Klisto

16 Phɔ, teli na iɓenga bikoo biaɓongya ɓɛ́ɛ na ɓolaa oɓokye toeteya
mwiya na iyaa sa Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto, kasi eli phɔ ɓanga toɓaka
manzoka maawɛnɛ na miyo ma ɓanga mampenza ɓonɛnɛ phɛ.
17 Phɔ azwa ngambo na nkyɛmɔ uta na Tata Ŋwaphongo, waaokana
ŋwɛsi uta o ɓonɛnɛ pha nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo, oɓokye: «Oyo ali Ŋwana
wa nga owa sɔmi, nali na nkyisa ɓoíkye phɔ yɛ.»
18 Emba ŋwɛsi mɛ ɓanga mampenza tomooka moute o ikolo imbɛlɛ
saɓaka ɓanga nɛ o ikolo sa ngomba eesantu.
19 Emba toanole na ɓokusi maphɔɔ maawɔ ɓaimosi, mi mango, oli na
elongyi ya imakyelela miyo ndokolo ɓokokyekyele ɓɛ́ɛ tala ekyelole o
elele ya enzɔmbi, nɔnɔ waamoyɛɛ bunya na oɓokye maanguma atɔkɔlɔ o
mandondo ma ɓɛ̀ɛ.
20 O ɓoo pha maphɔɔ masɔ, oeɓa na ɓolaa oɓokye: Moto takokyi ilimbola
simo nɔnɔ yɔnɔyɔ eyakoma ɓaimosi na ndengye yɛ mampenza.
21 Phɔ, simo nɔnɔ yɔnɔyɔ ya ɓaimosi teyautaka na phowa ya ɓomoto,
kasi yautaka nde na nzela ya Ɓolɔɓɔ Ɓosantu oɓokye ɓato ɓambe wɔɔ
maphɔɔ mautaka na Ŋwaphongo.

2

Ɓaimosi ɓa ɓɔɔlɛ

1 Kasi ɓo waɓaka Ɓaimosi ɓa ɓɔɔlɛ o nte ya ɓato ɓa Isalayɛlɛ, nde ɓomɔ
mɛ, ɓateye ɓa miɓeko ɓaa ɓɔɔlɛ ɓamoɓaa onte ya ɓɛ̀ɛ. Ɓamoyaa na
malondo na mateya maaɓe na maaɔtɔ, ɓamokoma nɔnɔ o iangana Moteye
owa ɓaikola. Ɓamiɓangyela bɔɔtɔnɔkye pha mbalakaka.*
2 Emɓa, ɓato ɓaikye ɓaaɓaɓenga o ɓondumba pha ɓɛ: Phɔ ya ɓɛ, nzela
eya phɛlɛ yamobutwa ya iwamba.
3 Emba na nganga ya ɓɛ, ɓamoekosa na maloɓa phɔ ya iekpela mbolo
ya ɓɛ̀ɛ. Phɔ ya ɓɛ, tata kalakala, ɓolombe pha ɓɛ́ɛ ɓokokyi, na bɔɔtɔnɔkye
pha ɓɛ́ɛ eteɓoolale.
4 Phɔ ya ɓomɔ, Ŋwaphongo taika na oka ɓanze ɓakyelaka ɓoɓe ngɔngɔ,
kasi aɓavakaka o lifelo o enzɔmbi ekusi, aɓasundola amba na ɓaɓomba
omɔ phɔ ya iziya moambo.
5 Taika oka na mokyisi ŋwa phanza ngɔngɔ, kasi imbɛlɛ satomaka yo
mpela enɛnɛ eya zinzaka mokyisi ŋwa ɓato ɓaaɓe, abikyaka nde Nowa,

* **2:1 2.1** Ɓato ndokolo maɓota: Ɓato ɓateɓaeɓe phaphongo.

moto owa ŋwambi na ɓato ɓaayɔkɔ sambo, iyo owaɓaka kateya maphɔɔ ma ɓosembo.
6 Amba na phɛ nkyisi ya Sodɔmɔ na Gomola etumbu, aizikya yabutwa nde mbutu phɔ eɓe ndakyisa phɔ ya ɓato ɓaaɓe ɓaamoya sima.
7 Emɓa, amba kandola Lota moto wa ɓosembo, owaɓaka kawɛnɛ nkaka na moɓesi ŋwa ɓondumba ɓookusi phaɓaka ɓato ɓaɓana ɓakyele.
8 Phɔ moto wa ɓosembo mɔna, aɓaka kaɓe onte ya ɓɛ, kaɓawɛnɛ, kaɓaokye: Mokɔlɔ na mokɔlɔ molimo nwɛ ŋwa ɓosembo ŋwaɓaka munyɔkɔmɔ, phɔ ya ɓitoma ɓa ɓɛ́ɛ ɓa sɔɔ.
9 Nkolo kaeɓe imanya ɓato ɓaa molɔngɔ onte ya bimekyi, emba kambe na ɓomba ɓato ɓaaɓe phɔ ya iɓaphɛ etumbu o mokɔlɔ ŋwa mosambisa yo mokyisi.
10 Amophɛɛ etumbu na ɓoikye oka ɓato ɓaaɓengye phowa ya ɓonzoto, ɓasemole bokonzi pha Ŋwaphongo. Ɓamilemele, ɓato ɓa lolɛndɔ, teɓaaile iwamba nkyɛmɔ.
11 Nzuka ɓanze ɓaaɓalekye na ɓokusi na ná mwiya, teɓaawɔlɛ nkyɛmɔ mɛ na ɓoɓe naa iyiphunda oka Nkolo.
12 Kasi ɓato ɓaɓa ɓali ndokolo ɓato ɓaaɓanza nga mayɛlɛ na ɓaaphɔlɔ, ɓali ndokolo manyama makyelama oɓokye ɓamaɓome na mazɛnngyɛ, ɓatole eteeɓe ɓɛ, na ɓɛ́ɛ ɓamowa ndokolo ɓokowe manyama.
13 Yango mɛna, ɓamozwa iphuti sa ɓoɓe ɓokyele ɓɛ. Ɓawɛnɛ ɓolaa ikokyaka phowa ya ɓɛ́ɛ eeɓe nzanga nzanga. Ɓali sɔɔ na sɔkɔtɔ waangane ɓɛ́ɛ na ɓɛ̀ɛ phɔ ya iza, bambe kumba na ɓɔɔlɛ ɓoekatele ɓɛ.
14 Miyo ma ɓɛ́ɛ matonda na phowa ya ikyela ɓaphemba, teɓaotwe ikyela masumu. Ɓakosa ɓato ɓate ɓali na ianola sikusi. Ɓali ɓato ɓa mandondo maa mɛɛlɛ na looto. Ɓali ɓana ɓa lakyema na ɓoɓe.
15 Ɓalɛ nzela eya yɔɔ, ɓabungyi oɓengyi ɓɛ́ɛ nzela ya Ɓalama ŋwana wa Ɓosɔlɔ. Iyo owa zingaka ɓaphalanga ɓaa mophɛkyɛ ɓɛ́ɛ phɔ ya ikyela ɓoɓe.
16 Kasi amba zwa mooya phɔ ya ɓoɓe phɛ. Yango mɛna mpunda otoowɔ, yawakɔ na ŋwɛsi ŋwa moto emba ya katelaka ɓobubusi pha moimosi.
17 Ɓato ɓaɓa ɓali ndokolo bitima bitebili na maa, ndokolo lonzumbe loukame na ewɛɛlɛ, elele ya enzɔmbi eya phii ɓaelɛ phɔ ya ɓɛ.
18 Ɓazwe ɓato na iwɔkɔ maphɔɔ maa lolɛndɔ na maa ɓobubusi, ɓakyelele maphowa ma ɓɛ́ɛ maa nzoto phɔ ya ibisa ɓato ɓaute itɔkɔlɔ o isanga sa ɓato ɓaabikye na moɓesi moɓe.
19 Ɓaɓalakyele ɓosɔmi, nzuka ɓɛ́ɛ mampenza ɓali ɓaombo ɓa maphɔɔ ma ɓoɔtɔnɔkye, phɔ moto munsɔ ali moombo ŋwa ekpele ekyemokonza.
20 Phɔ, ɓo ɓɛ́ɛ ɓamana o ɓoɔtɔnɔkye pha mokyisi na ɓoeɓakye Nkolo wa ɓanga na Mobikye Yesu Klisto, ɓo ɓambi kula milɛɛ ikonzama na maphɔɔ maaɓe, ɓasukyi na ɓoɓe koleka na phaaɓaka na ɓɛ́ɛ phanza.
21 Phɔ eɓakyi ɓolaa phɔ ya ɓɛ́ɛ saeɓa nzela ya ɓosembo, na oɓokye ɓaeyebi, ɓambi kula kuɓolela moɓeko mosatu ŋwa Nwphongo ŋwaa ɓaphɛkyɛ ɓɛ́ɛ lokukyi.
22 Maphɔɔ maaɓayelesi, eli nde mawɔ ɓɛ́ɛ na bite oɓokye: «Nva akuli butolela biloo ɓɛ», naa oɓokye: «Ngulu na ɓo euti iyɔkɔ uŋwaŋwa eye, kye kule kyɛ miemba mungyinda.»

3

Mbunu ya iya sa Nkolo

1 Uŋwaŋwa eye, ɓaande na nga, ɓaa lozingo, eye eli mokanda ŋwa iɓale
moekomele nga. Onte ya nkanda mɛ isɔ iɓale, phɔ ya ieyebusa, naumole
maakolo maumunya ma ɓèɛ.
2 Umunya maphɔɔ mawɔkɔ ɓaimosi ɓasantu phanza na miɓeko ma Yesu
Nkolo na Mobikye wa ɓanga maa ephɛkyɛ ɓatoma ɓa ɓèɛ.
3 Phanza oeɓe oɓokye, mi nkɔlɔ ya suka, ɓaɛkyi ɓaaminyɔsa nde na
maphowa maaɓe ma ɓɛ́ɛ mampenza ma ɓoɛkyi ɓamotɔkɔlɔ.
4 Emba ɓamowɔɔ ɓɛkye: «Ena mbunu ya iya sɛ yango ewa? Phɔ ɓanda
waawa ɓankɔkɔ ɓa ɓanga, maphɔɔ masɔ makyɛ nde bomɔ ɓo waɓaka
mango ɓanda o etatele ya mokyisi!»
5 Phɔ ɓabungye oɓokye ikolo saɓaka uta kalakala, na munse
ŋwatɔkɔlɔkɔ onte ya maa, emba na nzela ya maa Ŋwaphongo akyelaka
munse na iloɓa sɛ.
6 Nde na nzela ya maa mɛ, mokyisi mookasi ŋwawaka na mpela ya maa.
7 Kasi ikolo na munse ya lɔlɔ eye, yaɓombama nde na sina iloɓa mɛ.
Saikyela imbale phɔ ya iiɓoma na ŋwenya o mokɔlɔ ŋwa moambo na
ŋwa moɔtɔnɔ ɓato ɓaaɓe.
8 Kasi lowɔɔ lɔnɔlɔ lolo, ɓaande ɓa lozingo, ɓèɛ salobunga: Oka Nkolo,
mokɔlɔ mɔnɔmɔ moli ndokolo mambula nkoto, emba mambula nkoto mali
ndokolo mokɔlɔ mɔnɔmɔ.
9 Nkolo tali na ndɔmbɔ o ikokya mbunu yɛ ɓoko umunya ɓaayɔkɔ
oɓokye wali ndɔmbɔ. Kasi kakangye nde motema phɔ ya ɓèɛ, ootozingye
yo oɓokye moto nɔnɔ mɔnɔmɔ awe, kasi oɓokye ɓato ɓasɔ ɓaɓongole
ntema.
10 Kasi mokɔlɔ ŋwa Nkolo ŋwa moɓa ndokolo mwibi. O mokɔlɔ mɛ, ikolo
samolɛmɔ na tɔkɔ yɔnɔyɔ ekusi, emba bikpele biamozika na ŋwenya,
biamoɔtɔnɔ, munse na bitoma ɓɛ́ɛ bisɔ ete ikule wɛnɛnɛ.
11 Phɔ bikpele mɛ bibi bisɔ biamɔtɔnɔ na ndengye mɛna, ɓèɛ osengyesi
iɓaa ɓato ɓaa ndengye'ye na nzela ya moɓesi mosantu, na ya imiambya
oka Ŋwaphongo.
12 Ɓèɛ koziya, kombe na welinya oɓokye mokɔlɔ ŋwa Ŋwaphongo moye
izele. Yamoɓaa mokɔlɔ mowaa, ikolo samozika na ŋwenya, emba bikpele
bisɔ biamozika, biamunyangwa.
13 Kasi ikolo siinyakune na munse muunyakune, ili yango ikyiziya ɓanga
ɓowaloikyelaka yo mbunu, omɔ elele eyamozala ɓosembo.
14 Yango mɛna, ɓaande ɓa lozingo, na ɓoziyakye maphɔɔ mamana, kyela
ɓokusi oɓokye oɓee oɓo phɛɛ na ɓose, sa intɔnɔ, na sa mooya.
15 Emba owɛnɛ ikanga motema sa Nkolo ya ɓanga eli oɓokye ɓèɛ obikye,
ndokolo na ɓowaekomelaka nwɛbi na ɓanga owa lozingo Polo, na zebi
saamophɛkyɛ Ŋwaphongo.
16 Ekuli ɓa nde ɓookowɔ yo o nkanda yɛ isɔ phɔ ya maphɔɔ mama. Wali
omɔ maphɔɔ maayɔkɔ mali makusi phɔ ya imasɔsɔlɔ. Maphɔɔ mawaa
ɓato ɓate ɓaeɓe na ɓateɓaika ekola ɓamalimbole na ɓoɓe, nde ɓokyele
ɓɛ́ɛ na Nkanda insuu phɔ ya imiɔtɔ sa ɓɛ́ɛ mampenza.
17 Yango mɛna, ɓèɛ ɓaande ɓa lozingo, ɓokoeɓe ɓɛ́ɛ phanza, ɓa na
ɓokyebi, samilɛ oɓokye na ibunga sa ɓato ɓaaɓe ɓaebungya, ombe kaa
omane o motesi mookusi ŋwa ɓèɛ.
18 Kasi kola onte ya ŋgɔlu na ya iyeɓa Nkolo wa ɓanga na Mobikye,
Yesu Klisto. Lɛ oɓokye nkyɛmɔ iɓe nɛ uŋwaŋwa eye na phɔ ya biphaa na
biphaa. Amɛ!

Mokanda ŋwa Yoane ŋwa ntuɓo Yoane

Maphɔɔ ma etatele

Ɓawɔ ɓɛkye Yoane akoma nkanda iyato, naɓo taika koma nkombo yɛ omɔ. Mokanda nwɛ ŋwa ntuɓo temoeɓane naa ɓamotomelaka ɓanza. Kasi moteya maphɔɔ maaɓaka malekane oka ɓanosi ɓa mangomba makyɛkyɛ ŋwango. Mangomba mayɔkɔ maikye ma imbɛlɛ mɛ maɓaka malɛ iɓenga nzela ya Ŋwaphongo phɔ ya imiphɛ o maphɔɔ ndengye na ndengye. Yango mɛna mokanda mumu mowɔlɛ maphɔɔ manɛnɛ maɓale:

- Ilenza ɓanosi oɓokye ɓabikye na isanga sa phɛlɛ na Ŋwaphongo na ná Ŋwana wɛ Yesu Klisto. Ibika simiwɛninya na nzela ya lozingo la ɓɛbi.
- Ikyela ɓokusi phɔ ya isukya mateya ma ɓɔɔlɛ maɔtɔ ɓophɛlɛ pha Simo Elaa.

Mokanda mumu mowɔlɛ maphɔɔ mama:

- 1 Yoane 1.1-4: Maphɔɔ ma etatele
- 1 Yoane 1.5–2.29: Moo na enzɔmbi
- 1 Yoane 3.1-24: Ɓana ɓa Ŋwaphongo na ɓana ɓa molemba
- 1 Yoane 4.1-6: Maphɔɔ ma phɛlɛ na maphɔɔ ma ɓɔɔlɛ
- 1 Yoane 5.1-21: Laakolo lozingo loute oka Ŋwaphongo
- 1 Yoane 5.1-21: Ianola siphɛ ɓato ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ

Iloɓa sa ɓomɔɔ

1 Yaaɓaka o etatele,
yaaokaka ɓanga,
yaawɛnɛkyɛ ɓanga na miyo ma ɓanga,
yaalembetelaka ɓanga
na yaakumaka ɓanga na maɓɔkɔ
Eli yo Iloɓa saalophɛ ɓomɔɔ
2 — phɔ ɓomɔɔ phamiwɛninya,
na ɓanga towɛnɛkyɛ
yango mɛna towɔ
tombe na eyimola ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ,
phaaɓaka oka Tata, phamba ya miwɛninya oka ɓanga —
3 yaawɛnɛkyɛ ɓanga na ya okaka ɓanga,
toeyimole yango na ɓɛ̀ɛ mɛ,
phɔ na ɓɛ̀ɛ oangane na ɓanga.
Ɛmba iyangana sa ɓanga eli iyangana na Tata
na ná Ŋwana wɛ Yesu Klisto.
4 Emba toekomele ɓaɓona
phɔ nkyisa ya ɓanga iɓe ya phɛlɛ.

Ŋwaphongo ali moo

5 Kyeka simo eyaoka ɓanga nɛ,
yango ekyembe eyimola ɓanga eye:
Ŋwaphongo ali moo,
oka yɛ, tewali nɔnɔ ŋwana enzɔmbi.
6 Ɓo towɔ oɓokye: Toangana nɛ,
bibi totambule o enzɔmbi,
mɛna tokate
tolombe kyela na maphɔɔ ma phɛlɛ.

7 Kasi ɓo totambule o moo
ɓoli yo mampenza moo,
mɛna ɓanga ɓasɔ toangana elele yɔnɔyɔ,
emba malongo ma Yesu, Ŋwana wɛ, malokunyole masumu masɔ.
8 Ɓo towɔ oɓokye: Teloli na masumu,
tomikatele ɓanga mampenza,
na maphɔɔ ma phɛlɛ temali onte ya ɓanga.
9 Kasi ɓo toyambole masumu ma ɓanga,
oli yo moto okokokya maphɔɔ malakyi yo, na oli yo moto wa ɓosembo,
alolimbisa masumu ma ɓanga,
amba na lokunyola na ɓoɓe pha ɓanga ɓosɔ.
10 Ɓo towɔ oɓokye: Teloli ɓato ɓa masumu,
mɛna tomobuye moto wa ɓɔɔlɛ,
na iloɓa sɛ tesili onte ya ɓanga.

2

Klisto ali avoka wa ɓanga

1 Ɓana ɓanga,
naekomele ɓaɓona phɔ ɓɛ̀ɛ sakyela masumu.
Kasi ɓo mɔnɔmɔ na ɓɛ̀ɛ anikyela isumu,
toli na avoka mɔnɔmɔ oka Tata,
eli Yesu Klisto, oli moto wa ɓosembo.
2 Phɔ yo ali mbeka phɔ ya masumu ma ɓanga.
Teembi ɓa phɔ ya masumu maka ɓanga na ɓanga,
kasi na phɔ ya ma mokyisi mobimba.

Kumola moɓeko ŋwa lozingo

3 Emba na ɓomɔ, toanole oɓokye tomoeɓe:
Ɓo tokumole miɓeko mɛ.
4 Moto okowɔ oɓokye: «Namoeɓe»,
kasi takumole miɓeko mɛ,
ali moto wa ɓɔɔlɛ,
na maphɔɔ maphɛlɛ temali onte yɛ.
5 Kasi moto okoɓanza Iloɓa sɛ,
nde phɛlɛ, onte yɛ, lozingo la Ŋwaphongo lowɛnɛɛ.
Na ɓomɔ, toeɓe oɓokye toangana nɛ.
6 Moto okomitate oɓokye aangana na Ŋwaphongo,
esengyesi oɓokye atambule yo mampenza o manzela matambulaka Klisto.
7 Ɓɛɓi na nga ɓa lozingo,
moɓeko moekomele nga temoli munyakune,
kasi moɓeko ŋwa kalakala,
ŋwazwa ɓɛ̀ɛ uta o etatele.
Moɓeko mɛ ŋwa kalakala, eli Iloɓa saoka ɓɛ̀ɛ.
8 Naɓo ɓaɓona, eli moɓeko munyakune moekomele nga
— yango eli phɛlɛ onte yɛ na onte ya ɓɛ̀ɛ —
phɔ enzɔmbi kyemane
na ŋwakolo moo moombo ngala.
9 Moto okomitate oɓokye ali o moo,
bibi kaine nwɛbi nɛ,
ali o enzɔmbi.
10 Okozingye nwɛbi nɛ
ali o moo,

tali na ná ekpele yɔnɔyɔ onte yɛ phɔ ya imoɓakyitinya.
11 Kasi moto okoine nwɛbi nɛ
ali o enzɔmbi,
katambule onte ya enzɔmbi
tambe naeɓa biikyɛ yo,
phɔ enzɔmbi emozibi miyo.

Moanosi o ɓoo pha mokyisi na ɓaatɛmɛlɛ Klisto

12 Ɓana ɓa nga, naekomele lango phɔ:
«Masumu ma ɓɛ̀ɛ malimbisami phɔ ya nkombo yɛ, yo Yesu.»
13 Ɓatata, naekomele lango phɔ:
«Koeɓe oli uta o etatele.»
Ɓanzenga, naekomele lango phɔ:
«Olongyi moto moɓe.»
14 Ɓana ɓa nga, naekomele lango phɔ:
«Koeɓe Tata.»
Ɓatata, naekomele lango phɔ:
«Koeɓe oli uta o etatele.»
Ɓanzenga, naekomele lango phɔ:
«Oli ɓakamba,
na Iloɓa sa Ŋwaphongo sili na ɓɛ̀ɛ,
oli na ɓalongyi ɓa moto moɓe.»
15 Sazinga mokyisi naa ili o mokyisi.
Ɓo moto kazingye mokyisi,
lozingo la Tata teloli nɛ,
16 phɔ isɔ ili o mokyisi
— phowa ya nzoto,
phowa ya miyo,
na lolɛndɔ la imiambya o mbolo ya mokyisi —
teyute na Tata,
kasi kyiute na mokyisi.
17 Nzuka mokyisi ŋwamolekana, iyo na maphowa mɛ.
Kasi moto okokyele ɓoozingyi Ŋwaphongo amoɓa phɔ ya ɓoɓɛlɛ.
18 Ɓana ɓa nga,
eli imbɛlɛ sa mbomela.
Waoka ɓaimole
oɓokye motɛmɛsi wa Klisto kaye.
Nzuka tata uŋwaŋwa eye, ɓatɛmɛsi ɓa Klisto ɓali.
Na ɓɛ̀ɛ toeɓe oɓokye eli imbɛlɛ sa mbomela.
19 Ɓatɔkɔlɔ nde oka ɓanga,
kasi teɓaɓaka ɓa ɓanga.
Ɓo ɓaɓaka ɓa ɓanga,
nde ɓaikalaka na ɓanga.
Kasi esengyelakyi oɓokye amiwɛninya
oɓokye ɓato ɓasɔ, na ɓo ɓali,
teɓali ɓa ɓanga.
20 Kasi phɔ ya ɓɛ̀ɛ, wazwa mauta maeyinga Ɓolɔɓɔ,
na ɓɛ̀ɛ ɓasɔ koeɓe.
21 Sikyi ekomela
oɓokye toeɓe maphɔɔ ma phɛlɛ,
kasi oɓokye komaeɓe,
na oɓokye lowɔ losɔ loli la ɓɔɔlɛ
teloute na maphɔɔ ma phɛlɛ.

22 Moto wa ɓɔɔlɛ eli nza,
ɓo teɓe moto okoangane
oɓokye Yesu tali Klisto?
Kyeka motɛmɛsi wa Klisto,
moto akoangane Tata na Ŋwana.
23 Moto munsɔ okoangane Ŋwana
aanga na Tata.
Ka okoanole Ŋwana
aanosi na Tata mɛ.
24 Phɔ ya ɓèɛ, simo eyaoka ɓèɛ uta o etatele
eɓe na ɓèɛ.
Ɓo eɓe na ɓèɛ,
simo eyaoka ɓèɛ uta o etatele,
na ɓèɛ, wamoɓa na Ŋwana na ná Tata.
25 Mɛna eli mbunu eya elakyela yo mampenza:
Ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ.
26 Kyeka lolukakyi nga ekomela
phɔ ya ɓato ɓalukye iyekatela.
27 Phɔ ya ɓèɛ, mauta maeyinga yo
mali na ɓèɛ
emba tosengyesi oɓokye ɓaeteya.
Kasi phɔ mauta mɛ maeteya o maphɔɔ masɔ,
— emba mauta mɛ mali ma phɛlɛ
temambe na kata —,
phɔ maeteya,
oli nɛ.
28 Yango mɛna, ɓana ɓa nga, ɓa nɛ,
phɔ wamotɔkɔlɔ yo,
toɓe na sakolo ianola
emba ɓanga satonda na sɔɔ itakye nɛ,
imbɛlɛ saamoya yo.

Ɓa na ɓosembo, sakyela masumu

29 Phɔ ɓèɛ koeɓe oɓokye ali moto wa ɓosembo,
eɓa oɓokye moto munsɔ oli nɛ na ɓosembo, aɓotama nɛ.

3

Ɓana ɓa Ŋwaphongo

1 Kyeka ndengye ya lozingo loikye laalophɛ Tata ndokolo ikaɓo,
oɓokye toɓangame ɓana ɓa Ŋwaphongo,
emba tombi nde ɓa ɓomɔ!
Yango mɛna mokyisi temokokyi iloeɓa,
phɔ teŋwaika eɓa Ŋwaphongo.
2 Ɓande na nga ɓa lozingo,
tata uŋwaŋwaeye toli ɓana ɓa Ŋwaphongo,
kasi ndengye eyamoɓa ɓanga naino teewɛnɛ.
Toeɓe oɓokye, wa mowɛnɛnɛ yo,
tomoulana nɛ,
phɔ tomowɛnɛ ɓoli yo.
3 Emba moto munsɔ okokyele molemo ndengye mɛna mi yo
kamibuya pɛtɔ ɓoli yo pɛtɔ.
4 Moto okokyele isumu
kakyele na ɓoɓe.

Phɔ isumu ali ɓoɓe.
5 Kasi ɓɛ̀ɛ koeɓe oɓokye iyo aya phɔ ya iya manya masumu,
emba iyo taika kyela isumu.
6 Moto musɔ owaangana nɛ takokyi ikula kyela isumu.
Moto munsɔ okokyele isumu tamowɛnɛ tambe na moeɓa.
7 Ɓana ɓa nga,
moto saekosa.
Moto okokyele maphɔɔ ma ɓosembo ali moto wa ɓosembo,
nde ɓoli yo moto wa ɓosembo.
8 Moto okokyele isumu ali moto wa Zabulu,
phɔ tata o etatele Zabulu ali mokyesi wa masumu.
Kyeka ntina ya ɓoyakakye pha Ŋwana wa Ŋwaphongo:
Iyaɔtɔ bitoma ɓa Zabulu.
9 Moto munsɔ oɓotami na Ŋwaphongo
takule kyela isumu,
phɔ mumboto nwɛ moli onte yɛ,
emba takokyi ikula kyela isumu,
phɔ aɓotama na Ŋwaphongo.
10 Na yango waeɓane ɓana ɓa Ŋwaphongo na ɓana ɓa Zabulu.
Moto munsɔ otokyele maphɔɔ ma ɓosembo tali wa Ŋwaphongo,
eɓe na otozingye nwɛbi nɛ.

Zinga ɓɛbi ya Ŋwana wa Ŋwaphongo

11 Phɔ eye eli simo eyaokaka ɓɛ̀ɛ tata o etatele:
Oɓokye tozingane onte ya ɓanga.
12 Ya Kaina phe:
Wauta yo na moto moɓe, atena ŋwana nyango nkyingo.
Amotenaka nkyingo phɔ ya'ye?
Bitoma ɓɛ́ɛ ɓaɓaka biɓe,
kasi ɓaka ŋwana nyango ɓaɓaka bilaa.
13 Ɓɛbi, ɓɛ̀ɛ sakamwa,
ɓo mokyisi moeyini.
14 Ɓanga toeɓe oɓokye towaa tomba akwa,
phɔ tozingye ɓɛbi na ɓanga.
Moto otozingye ali mowe.
15 Moto munsɔ okoine nwɛbi nɛ, ali moɓomi.
Emba ɓɛ̀ɛ koeɓe oɓokye moɓomi wa ɓato na mɔnɔmɔ tali na ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ
onte yɛ.
16 Na ndengye eye, tata lɔlɔ toeɓe lozingo lɛ oɓokye:
Iyo Yesu, ambya ɓomɔɔ phɛ phɔ ya ɓanga,
na ɓanga mɛ, tosenyesi iyambya ɓomɔɔ pha ɓanga phɔ ya ɓɛbi.
17 Ɓo moto mɔnɔmɔ ali na mbolo ya mokyisi mumu
emba kambe wɛnɛ nwɛbi nɛ akayee,
tambi mooka ngɔngɔ,
ndengye'ye lozingo la Nwphongo lamba ɓa onte yɛ?
18 Ɓana ɓa nga,
ɓanga sazinga nde na maloɓa ma munɔkɔ,
kasi na bikyela na ná maphɔɔ ma phɛlɛ.
19 Na ɓomɔ tomoeɓa oɓokye toli ɓato ɓawɔ maphɔɔ ma phɛlɛ,
na o ɓoo phɛ tomouya mandondo ma ɓanga,
20 phɔ ɓo mandondo ma ɓanga malooya,

Ŋwaphongo alekyi mandondo ma ɓanga na ɓonɛnɛ, kambe na eɓa
maphɔɔ masɔ.
21 Ɓɛbi na nga ɓa lozingo
ɓo mandondo ma ɓanga temalooya,
tomosolola na Ŋwaphongo sa ɓolotakye.
22 Na ekpele esɔ eyamoonga ɓanga, aalophɛ yango,
phɔ tokumole miɓeko mɛ
tombe na kyela ikyi mosepelisa.
23 Kyeka moɓeko nwɛ:
Ianola Ŋwana wɛ Yesu Klisto
na izingana ɓanga na ɓanga,
ɓo walophɛ yo lango ndokolo moɓeko.
24 Moto okokumole miɓeko mɛ ali onte ya Ŋwaphongo, emba Ŋwaphongo
ali onte yɛ mɛ.
Na ɓomɔ toeɓe oɓokye ali onte ya ɓanga,
na nzela ya Ɓolɔɓɔ phaalophɛ yo ndokolo ikaɓo.

4

Isɔsɔlɔ milimo na nzela ya ianola Yesu Kilisio

1 Ɓande na nga ɓa lozingo,
saanola milimo misɔ,
kasi omimikye,
pho ya iyeɓa ɓo mili ma Ŋwaphongo.
Phɔ ɓaimosi ɓaikye ɓa ɓɔɔlɛ ɓanyangwa o mokyisi.
2 Na ɓoɓo, wamoeɓa Ɓolɔɓɔ pha Ŋwaphongo:
Molimo munsɔ moanole oɓokye Yesu Klisto aya na nzoto,
moli ŋwa Ŋwaphongo.
3 Emba molimo munsɔ moote moanole Yesu,
temoli ŋwa Ŋwaphongo,
eli molimo ŋwa motɛmɛsi wa Klisto,
ŋwa ooka ɓɛ̀ɛ ɓawɔ oɓokye moye,
emba tata uŋwaŋwa eye, moli o mokyisi.
4 Ɓana ɓa nga, ɓɛ̀ɛ ɓaali ɓa Ŋwaphongo,
oli ɓalongyi ɓa ɓaimosi ɓaɓana,
phɔ oli onte ya ɓɛ̀ɛ
ali munɛnɛ koleka oli onte ya mokyisi.
5 Ɓɛ, ɓali ɓa mokyisi,
ɓambe na wɔ mowɔsi ŋwa mokyisi,
emba mokyisi moɓaokye.
6 Ɓanga, toli ɓa Ŋwaphongo.
Moto okozingye iyeɓa Ŋwaphongo, kalookye.
Moto otoli wa Ŋwaphongo, talokye.
Na yango toeɓe
Ɓolɔɓɔ pha maphɔɔ ma phɛlɛ na ɓolɔɓɔ pha ɓɔɔlɛ.

Ŋwaphongo ali lozingo

7 Ɓande na nga ɓa lozingo,
tozingane ɓanga na ɓanga,
phɔ lozingo loute na Ŋwaphongo,
emba moto munsɔ okozingye
aɓotama na Ŋwaphongo, aeɓa na Ŋwaphongo.
8 Moto otozingye, taeɓe na Ŋwaphongo,

phɔ Ŋwaphongo ali lozingo.
9 Kyeka ndengye eya wɛnɛnɛ lozingo la Ŋwaphongo onte ya ɓanga:
Ŋwaphongo atoma Ŋwana wɛ nde mɔnɔmɔ o mokyisi,
phɔ ya oɓokye toɓe na ɓomɔɔ phɔ yɛ.
10 Kyeka ɓoli lozingo:
Teli ɓanga ɓazinga Ŋwaphongo,
eli nde yo owa lozinga
na owa toma Ŋwana wɛ ndokolo mbeka phɔ ya masumu ma ɓanga.
11 Ɓɛbi na nga ɓa lozingo,
ɓo Ŋwaphongo alozinga ɓaɓona,
na ɓanga tosengyesi izingana ɓanga na ɓanga.
12 Ŋwaphongo, na moto mɔnɔmɔ taika mowɛnɛ.
Ɓo tozingane ɓanga na ɓanga,
Ŋwaphongo ali onte ya ɓanga,
emba lozingo lɛ onte ya ɓanga lowɛnɛɛ.
13 Na ɓoɓo toeɓe oɓokye:
Toli onte yɛ, nɛ ali onte ya ɓanga.
Alophɛ Ɓolɔɓɔ phɛ.
14 Emba ɓanga, towɔ phɔ tomowɛnɛ,
oɓokye Tata atoma Ŋwana wɛ ndokolo Mobikye wa mokyisi.
15 Moto munsɔ okowɔ oɓokye Yesu ali Ŋwana wa Ŋwaphongo,
Ŋwaphongo ali onte yɛ, nɛɛ ali onte ya Ŋwaphongo.
16 Emba ɓanga, toeɓe phɔ toanola,
lozingo lowɛninya Ŋwaphongo onte ya ɓanga.
Ŋwaphongo ali lozingo:
Moto ooli na lozingo
ali onte ya Ŋwaphongo, Ŋwaphongo nɛɛ ali onte yɛ.
17 Na ɓomɔ, lozingo onte ya ɓanga lowɛnɛɛ,
oɓokye tolokokyi ilota mokɔlɔ ŋwa mosambisa ɓɛ́ɛ mokyisi,
phɔ ɓoli yo,
na ɓanga mɛ, nde ɓoli ɓanga o mokyisi mumu.
18 Onte ya lozingo tewali ilota,
kasi lakolo lozingo lomanya ilota,
phɔ ilota kaɓangye etumbu,
emba moto okolote tali na lakolo lozingo.
19 Ɓanga, tozingye,
phɔ yo moto wa o ɓoo wa ilozinga.
20 Ɓo moto mɔnɔmɔ kawɔ oɓokye: «Nazingye Ŋwaphongo», bibi kaine nwɛbi nɛ,
ali moto wa ɓɔɔlɛ.
Phɔ moto otozingye nwɛbi nɛ okowɛnɛ yo,
takokyi izinga Ŋwaphongo otowɛnɛ yo.
21 Emba kyeka moɓeko ŋwaalophɛ yo:
Moto okozingye Ŋwaphongo,
azingye na nwɛbi nɛ mɛ.

5

Ianola Ŋwana wa Ŋwaphongo eli sina ya lozingo

1 Moto munsɔ okoanole oɓokye Yesu ali Klisto
ali ŋwana wa Ŋwaphongo.
Emba moto munsɔ okozingye Ŋwaphongo,
kazingye na ɓana ɓa Ŋwaphongo.

2 Na ɓaɓona toeɓe oɓokye tozingye ɓana ɓa Ŋwaphongo,
ɓo tozingye Ŋwaphongo tombe na kyelela miɓeko mɛ.
3 Phɔ izinga Ŋwaphongo eli ɓoɓo:
Ikumola miɓeko mɛ.
Emba miɓeko mɛ temili ephesi,
4 phɔ ŋwana wa Ŋwaphongo munsɔ ali molongyi wa mokyisi.
Emba elonga eya longa mokyisi, eli ianola sa ɓanga.
5 Molongyi wa mokyisi nza,
ɓo teeɓe nde moto owaanola oɓokye Yesu ali Ŋwana wa Ŋwaphongo?
6 Eli yo owa ya na nzela ya maa na ya malongo,
Yesu Klisto.
Taika ya nde na maa ɓoɓɛlɛ,
kasi aya na ná maa na ná malongo.
Eli Ɓolɔɓɔ okoimole,
phɔ Ɓolɔɓɔ ali phɛlɛ.
7 Ɓaimole ɓali ɓɛ́ɛ ɓaato,
8 Ɓɔlɔɓɔ, maa na malongo.
Emba ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓaato ɓawɔ nde munɔkɔ mɔnɔmɔ ɓɛkye:
9 Ɓo toanole munɔkɔ ŋwa ɓato,
munɔkɔ ŋwaka Ŋwaphongo molekyi ɓonɛnɛ,
phɔ munɔkɔ ŋwa Ŋwaphongo ŋwango mumu:
Awɔ phɔ ya Ŋwana wɛ.
10 Okoanole Ŋwana wa Ŋwaphongo
ali na munɔkɔ mɛ onte yɛ.
Otoanole Ŋwaphongo
kamobuya moto wa ɓɔɔlɛ,
phɔ taanole munɔkɔ ŋwaa wɔ
Ŋwaphongo phɔ ya Ŋwana wɛ.
11 Emba kyeka munɔkɔ mɛ:
Ŋwaphongo alophɛ ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ,
emba ɓomɔɔ mɛ ɓoli onte ya Ŋwana wɛ.
12 Oli na Ŋwana ali na ɓomɔɔ,
otoli na Ŋwana wa Ŋwaphongo, tali na ɓomɔɔ.

Maloɓa ma suka

13 Naekomesi maphɔɔ masɔ mamana
phɔ oeɓe oɓokye oli na ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ,
ɓɛ̀ɛ ɓali na ianola o nkombo ya Ŋwana wa Ŋwaphongo.
14 Kyekya lowɔ lokyele oɓokye ɓanga salota o ɓoo phɛ:
Ɓo tomoongye ekpele yɔnɔyɔ ɓookozingye yo,
kalookye.
15 Emba okoeɓe ɓanga oɓokye kalookye waamoongye ɓanga,
toeɓe oɓokye tozwe imoongye ɓanga.
16 Ɓo moto mɔnɔmɔ kawɛnɛ nwɛbi nɛ kakyele isumu,
isumu site sikambe moto mɛ o iwa,
aɓɔndɛlɛ, emba Ŋwaphongo amophɛ moto okokyele isumu mɔna ɓomɔɔ,
ɓo isumu mɛ sikyesi yo tesikambe o iwa phɛlɛ.
Wali isumu sikambe o iwa:
Teli phɔ ya sango ekyewɔ nga oɓokye oɓɔndɛlɛ.
17 Ɓoɓe ɓosɔ ɓoli isumu.
Kasi masumu masɔ temaakambe o iwa.
18 Toeɓe oɓokye moto munsɔ oli ŋwana wa waphongo takule kyela isumu,
phɔ Ŋwana wa Ŋwaphongo kamoɓanza,

emba Moto moɓe tali na makokyi mi yo.
19 Toeɓe oɓokye toli ɓaaka Ŋwaphongo,
kasi mokyisi munsɔ mokyimele o se ya ɓokonzi pha Moto moɓe.
20 Toeɓe oɓokye Ŋwana wa Ŋwaphongo aya
amba na lophɛ mayɛlɛ
phɔ ya iyeɓa Owa phɛlɛ.
Emba toli ɓaaka Owa phɛlɛ, onte ya Ŋwana wɛ Yesu Klisto.
Iyo ali Owa phɛlɛ, ali Ŋwaphongo, ali na ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
21 Ɓana ɓa nga,
kyeɓa na bikyeko.

Mokanda ŋwa Yoane ŋwa iɓale
Yoane
Maphɔɔ ma etatele

Moto owa koma mokanda mumu kamiɓangye na nkombo ya «Nkumu». Na maphɔɔ mawɔ yo mawɛninya oɓokye ɓaanosi ɓaakomele yo ɓaɓaka ɓamokumole. Atomaka mokanda mɛ oka Ingomba sɔnɔsɔ siɓangye yo: «Mwasi owa ɔlɔ Ŋwaphongo na ɓana ɓɛ» (Etee ya 1-2).

Kalenza ɓaanosi oɓokye ɓaphile ɓophɛlɛlu maphɔɔ ma phɛlɛ, ɓambe na ɓa na lozingo (1-6). Kaɓakyebisa oɓokye ɓɛ̀ɛ saɓenga mateya maa ɓɔɔlɛ (7-11). Phɔ ya isɔkya, kaimole imbanga saamokyɛ yo oka ɓɛ̀ɛ.

Nde ɓowakomaka yo o mokanda ŋwa ntuɓo, o mokanda mumu Yoane kaongye na ɓaanosi ɓasɔ oɓokye ɓaingole miyo, ɓambe na phila sakolo ianola.

Maphɔɔ mali o mokanda mumu mango mama:

- Etee ya 1-3: Maphɔɔ ma etatele
- Etee ya 4-11: Laakolo lozingo, na ikyebisa phɔ ya mateya maa ɓɔlɛ
- Etee ya 12-13: Maphɔɔ ma isɔkya

Iɓeya

1 Inga, nkumu ya ingomba sa Ŋwaphongo, nakomele mokanda mumu,
iwɛ ŋwaŋwasi owa ɔlɔ Ŋwaphongo na ɓana ɓa wɛ,
ɓaazingye nga phɛlɛphɛlɛ
teli nga mampenza,
kasi na ɓato ɓasɔ ɓaali na zebi sa maphɔɔ ma phɛlɛ,
2 phɔ ya maphɔɔ ma phɛlɛ mali onte ya ɓanga
emba maa moɓa na ɓanga ɓoɓɛlɛ:
3 Lɛ oɓokye Ŋwaphongo Ango wa ɓanga na
Yesu Klisto, Ŋwana wa Tata, ɓalophɛ ngɔlu,
ɓalookye ngɔngɔ, ɓalophɛ na ɓose,
phɔ tobikye onte ya phɛlɛ ná lozingo.
4 Nasepesi na ɓoikye
iya wɛnɛ ɓana ɓa wɛ ɓatambule o nzela ya maphɔɔ malaa,
ndengye eyawɔ moɓeko ŋwaa zwa ɓanga na Tata.
5 Emba uŋwaŋwa eye, mama, naongye na wɛ
— siiekomele wawa moɓeko munyakune,
kasi ŋwaazwaka ɓanga tata o etatele —, oɓokye
tozingane ɓanga na ɓanga.
6 Kyeka ɓoli lozingo:
Totambule o nzela ya miɓeko mɛ.
Mɛna eli moɓeko ŋwa oka ɓɛ̀ɛ tata o etatele,
phɔ ya oɓokye otambule o nzela mɛ.
7 Phɔ ɓakosee ɓaikye ɓanyangwa o mokyisi.
Teɓaanole oɓokye Yesu Klisto aya na nzoto.
Yo mɔna, mokose na motɛmɛsi wa Klisto!
8 Nde kokyeɓe,
phɔ ɓɛ̀ɛ sabungya mbuma ya bitoma ɓa ɓɛ̀ɛ,
kasi ozwe eyaakolo mbano.
9 Moto musɔ okolɔɓo phunda o ɓoo
tambe ikala o mateya ma Klisto,

tali na Ŋwaphongo.
Okoikale o mateya,
iyo ali na ná Tata na ná Ŋwana.
10 Ɓo moto aesi oka ɓɛ̀ɛ
taikyi yaa na mateya mamana,
samoyamba
samba na munyangyela.
11 Owaamunyangyela
aanga o bitoma ɓa moto mɛ biiɓe.
12 Nali na maphɔɔ maikye ma iyekomela,
kasi siki zinga iyekomela na lokasa na maa ma mokanda.
Phɔ naumunya iyaa oka ɓɛ̀ɛ
na iyaa ewɔlɛ yango nga mampenza,
phɔ ɓanga ɓasɔ toɓe na nkyisa.
13 Ɓana ɓa nkanasa ya wɛ owa ɔlɔ ɓɛ, ɓaelɔngɔsi.

Mokanda Yoane ŋwa iyato
Yoane
Maphɔɔ ma etatele

Moto owa koma mokanda ŋwa iyato mumu kamiɓangye «Nkumu» (kyeka na o mokanda ŋwa Yoane ŋwa iɓale). Amotomelaka Gayusi phɔ ya imokyebisa oɓokye yo saɓenga moɓesi ŋwa Diotrɛfɛ, kasi alukye nde oɓokye aphɛ Demeteliusi maɓɔkɔ.

Mokanda mumu moteya oɓokye owakolo moanosi eli nde yo okozingye ɓebi ɓasɔ.

Maphɔɔ mali o mokanda mumu mɛ mama:

- Ètee ya 1-4: Maphɔɔ ma etatele
- Etee ya 5-8: Ɓasambi ianola sa Gayusi
- Etee ya 9-12: Ɓoɓe pha Diotrɛfɛ na ɓolaa pha Demeteliusi
- Etee ya 13-15: Maphɔɔ ma isɔkya

Iɓeya

1 Inga, nkumu ya ingomba sa Ŋwaphongo, nakomele mokanda mumu, iwɛ Gayusi wa lozingo, okozingye nga phɛ̀lɛ.

2 Nwɛbi owa lozingo, nazingye oɓokye oɓe na ɓolaa o maphɔɔ masɔ, emba nzoto ya wɛ iɓakye nkusi, na molimo ŋwa wɛ moɓe nde ɓomɔɔ.

3 Nali na nkyisa ɓoikye phɔ ɓɛbi ɓaaesi wawa, ɓanzimosi maphɔɔ malaa mali onte ya ɓomɔɔ pha wɛ oɓokye iwɛ, kotambule onte ya phɛlɛ.

4 Nkyisa ya nga ɓoikye, eli nde ya iyoka oɓokye ɓana ɓa nga ɓatambule onte ya phɛlɛ.

Gayusi owakolo moanosi

5 Nwɛbi wa lozingo, komiwɛninya owakolo moanosi waasungye wɛ ɓɛbi eɓee na ɓabutu.

6 Ɓaesi ya imola ngɔlu ya wɛ o ɓoo pha ingomba. Okyelaka nde ɓaɓona phɔ ɓaunve etoma ya ɓɛ́ɛ na ɓolaa ɓookosepele Ŋwaphongo.

7 Emba nde phɔ ya Nkombo ya Klisto, ɓakyɛ o imbanga, kasi teɓaikyi zwa na ekpele oka ɓato ɓaateɓaeɓe Ŋwaphongo.

8 Emba ɓanga, tosengyesi isunga ɓato mɛ, phɔ tomiwɛninya oɓokye na ɓanga toanga na ɓɛ́ɛ o ikyela maphɔɔ ma phɛlɛ.

Diyotrɛfɛ na Demeteliusu

9 Nakomesi ingomba sa ɓɛ̀ɛ ŋwana mokanda. Kasi Diyotrɛfɛ, okozingye iɓa nde o ɓoo o maphɔɔ masɔ, taanole maphɔɔ ma ɓanga.

10 Emba na wamoya nga, namoimola ɓoɓe phɛ ɓosɔ, yo okolotɛmɛlɛ na maloɓa maɓe: Emba otosepele yo na maphɔɔ mamana, yo mampenza kalɛ na iyamba ɓɛbi, na ɓaazingye iɓayamba, kambe kula ɓakatela, kambe na ɓawiinya o ingomba.

11 Nwɛbi owa lozingo, samekola maphɔɔ maaɓe kasi malaa. Moto okokyele ɓolaa ali owaaka Ŋwaphongo, moto okokyele ɓoɓe taaeɓe Ŋwaphongo.

12 Ka phɔ ya Demetiliusu, ɓato ɓasɔ ɓamowɔlɛ nde na ɓolaa. Na maphɔɔ malaa mawɔ phɔ yɛ. Kasi na ɓanga mɛ, tomowɔlɛ nde na ɓolaa, emba koeɓe oɓokye munɔkɔ ŋwa ɓanga moli nde phɛlɛ.

Ndɔngɔlɔ

13 Naɓakyi na maphɔɔ maikye maekomela, kasi sizingye ekomela mango
na maa ma mɔkanda.
14 Phɔ naumunya iyewɛnɛ mi nkɔlɔ ikyi ye, emba tomba solola.
15 Lɛ oɓokye ɓose ɓoɓe na wɛ! Ɓɛbi ɓaelɔngɔsi. Lɔngɔlɔ na ɓɛbi,
mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ.

Mokanda ŋwaakomaka Yuda

Maphɔɔ ma etatele

Moto owa koma mokanda mumu ali Moyuda, phɔ molimbolesi nwɛ ŋwa maphɔɔ ma sangola eekasi moɓengye ɓateye ɓa Miɓeko ɓa Ɓayunda (Etee ya 6-7).

Mokanda mumu moingole ɓanosi miyo phɔ ɓakyeɓe na ɓato ɓaatati itɔkɔlɔ mateya ma ɓɔɔlɛ, na iɓenga moɓesi ŋwa sɔɔ. Esengyesi oɓokye ɓakyele mandondo ma ɓɛ́ɛ nde o ɓolaa ɓoziya ɓɛ́ɛ (Etee ya 20-21).

Maphɔɔ mali o mokanda mumu mɛ mama:

- Etee ya 1-2: Maphɔɔ ma etatele
- Etee ya 3-16: Moɓesi, mateya na suka ya ɓateye ɓa ɓɔɔlɛ
- Etee ya 17-23: Mateya phɔ ya iphila nde ianola
- Etee ya 24-25: Kaa ya Ŋwaphongo

Iɓeya

1 Nga Yuda, moombo ŋwa Yesu Klisto, ŋwana nyango na Zake, naekomele ɓɛ̀ɛ ɓato ɓasɔ ɓaaɓanga ɓɛ, ɓaazinga Tata Ŋwaphongo na ɓaɓanza ɓɛ́ɛ phɔ ya Yesu Klisto.

2 Ŋwaphongo aeyokye ngɔngɔ, aephɛ ɓose na lozingo loikye.

Ɓateye ɓa ɓɔɔlɛ

3 Ɓande na nga, nazingaka na ɓoikye iyekomela mokanda phɔ ya lowɔ la lobiko lookyekyi ɓanga ɓasɔ. Nawɛni oɓokye nasengyesi ilokyela phɔ ya iyelenza oɓokye oŋwane eɓasi ya ianola saphɛ Ŋwaphongo ɓato ɓɛ̀ɛ phɔ ya ɓoɓɛlɛ.

4 Phɔ ɓato ɓasu ɓaaɓe ɓanyɔsi onte ya ɓɛ̀ɛ, ɓaɔtɔ ngɔlu ya Ŋwaphongo wa ɓanga na ikyela ɓondumba ɓambe na angana Moteye nde mɔnɔmɔ wa ɓanga Nkolo Yesu Klisto. Ɓɛ́ɛ ɓaɓana ɓaunva ɓatangyela etumbu ɓo kowɔ buku pha Ŋwaphongo.

5 Na ɓokoeɓe ɓɛ̀ɛ maphɔɔ masɔ mamana phanza, oɓokye Nkolo, waunva yo ibikya ɓato ɓɛ́ɛ o mokyisi ŋwa Ezipito, amba ya ɓoma sima ɓateɓaikaka moanola.

6 Eɓe na ɓanze ɓateɓaikaka ikala o etɛsi ya ɓɛ́ɛ na ɓalɛkyɛ elele ekyeɓe ɓɛ, aɓaɓomba na maphanga o enzɔmbi phɔ ya iziya mokɔlɔ munɛnɛ ŋwa mosambisa yo mokyisi.

7 Kula umunya na phɔ ya Sɔdɔmɔ na Gomola na nkyisi inɛnɛ ya mambale, yamiambyaka o maphɔɔ ndengye yɔnɔyɔ ma ɓondumba na ilalinya ɓaɓasi na ɓaɓasi naa ɓampele na ɓampele, na ɓɛ́ɛ ɓakyimele ndokolo ndakyisa o etumbu ya ŋwenya motemozime.

8 Eli nde ndengye yɔnɔyɔ na ɓateye ɓaaɓɔlɛ ɓaɓana, na ŋwaa ŋwa ɓɛ́ɛ ɓaɔti nzoto ya ɓɛ, ɓatiyole ɓokonzi pha Nkolo, ɓatole ɓanze ɓa nkyɛmɔ.

9 Nzuka eɓe na Mikayɛlɛ, mokonzi ŋwa ɓanze, waɓa yo na Zabulu ɓawele nzoto ya Mose, taika motola, kasi awɔ nde oɓokye: «Nkolo aephɛ etumbu!»

10 Kasi ɓato ɓaɓana ɓatole maphɔɔ mate maasɔsɔlɔ ɓɛ. Ɓali ndokolo manyama mazanga malondo, ɓasɔsɔlɔ nde maphɔɔ maaɓabungya.

11 Ngɔngɔ ya ɓɛ, phɔ ɓaɓengyi nzela ya Kaina. Phɔ ya iphuti, ɓamilɛ o mabunga ma Ɓalama, ɓaunva naɔtɔnɔ phɔ ɓatɔmbi ndokolo Kole.

12 Eli ɓɛ́ɛ ɓato ɓaɔtɔ ntoma ikyi ze ɓɛ̀ɛ o iɓota, imbɛlɛ siangane ɓɛ́ɛ na
ɓɛ̀ɛ na sɔɔ phe walunde ɓɛ́ɛ ntoma. Ɓali ndokolo mampata maatemanɔyɛ
mbula maukye ewɛlɛ. Ɓali ndokolo nzete itiɓote mbuma na ɓo imbɛlɛ mɛ
sikokyi, ɓaiphikola, ya waa mbala iɓale.
13 Ɓali ndokolo kanda eenɛnɛ, ɓatɔkɔlɔ maphɔɔ ma sɔɔ ndokolo
kanda kyephambe luulu. Ɓali ndokolo ɓanyasɛɛsi ɓaakyɛ miengyeɓana,
ɓamoɓomba ɓɛ́ɛ o elele ya enzɔmbi ekusi phɔ ya ɓoɓɛlɛ.
14 Nde phɔ ya ɓɛ́ɛ mɛ, moimosi Enoka, nkɔkɔ owa sambo tata oka
Adama, awɔkɔ yokye: «Kyeka Nkolo kaye yo na moluku ŋwa ɓanze ɓɛ̀ɛ
ɓasantu
15 phɔ ya isambisa mokyisi na iwɛninya ɓato ɓaɓe ɓoɓe pha ɓɛ́ɛ na
maloɓa maɓe mamowɔlɛ ɓɛ.»
16 Eli nde ɓɛ! Ɓato ɓaamiime na ɓakyɛmimilela, ɓaɓengye nde
maphowa ma ɓɛ, nɔkɔ ya ɓɛ́ɛ kyitɔkɔlɔ maphɔɔ manɛnɛ, ɓakyele molɛtɛ
na ɓato phɔ ɓaɓakaɓele.

Maloɓa maikuya

17 Ɓande na nga, phɔ ya ɓɛ̀ɛ, umunya maloɓa maewɔlɛkyɛ ɓatoma ɓa
Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto phanza.
18 Ɓawɔkɔ na ɓɛ̀ɛ ɓoɓo: «O imbɛlɛ saa suka, ɓasemosi ɓaaɓengye nde
maphowa ma ɓɛ́ɛ maaɓe ɓamoya.»
19 Eli nde ɓɛ! Ɓaaya kaɓola ɓato, ɓali na maumunya ma mokyisi, teɓali
na Ɓolɔɓɔ.
20 Kasi ɓɛ̀ɛ, ɓɛbi na nga, omitɛyɛ nde o ikolo sa ianola sa ɓɛ̀ɛ sisantu,
onga na Ŋwaphongo onte ya Ɓolɔɓɔ.
21 Phila lozingo la Ŋwaphongo, ɓootaɓa ɓɛ̀ɛ iziya oɓokye Nkolo wa
ɓanga Yesu Klisto na ngɔngɔ yɛ aephɛ ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ.
22 Ɓato ɓaataaɓa na ziko oɓaokyele ngɔngɔ,
23 oɓabikya, oɓatɔkɔlɔ o ŋwenya. Phɔ ya ɓaayɔkɔ, oɓaokyele ngɔngɔ.
Kasi nde kokyeɓe na ɓɛ, saphila na ɓo munkoto phɔ ŋwaunva ɔtɔnɔ na
maphɔɔ ma ɓɛ́ɛ ma sɔkɔtɔ.

Ipambosi

24 Ŋwaphongo ali na mwiya ŋwa iyeɓanza phɔ ɓɛ̀ɛ sakaa na oɓokye ɓɛ̀ɛ
saɓaa na ɓoɓe nɔnɔ ɓɔnɔɓɔ. Eli nde yo moto okokyi iyekomya oka yɛ o
kyɛmɔ yɛ, phɔ omowɛnɛ ombe ɓaa na nkyisa nzikye.
25 Ali Ŋwaphongo nde yo mɔnɔmɔ na Mobikye wa ɓanga o nzela ya
Nkolo wa ɓanga Yesu Klisto. Lɛ oɓokye nkyɛmɔ, ɓonɛnɛ, mwiya na
ɓokonzi iɓe nɛ uta o etatele, uŋwaŋwa eye na phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ.
Amɛ.

Mokanda ŋwa
Iwɛninyama sa Maphɔɔ
Maphɔɔ ma etatele

Yoane, mokomi ŋwa mokanda ŋwa mbomela ŋwa Bibilia, amokomaka phɔ ya ilenza ianola sa ɓato. Phɔ ɓakonzi ɓa Loma, ɓaɓaka ɓamiwɛnɛ ndokolo manzambe. Yango mɛna ɓabutwaka inyɔkɔlɔ ɓaanosi phɔ ɓɛ̀ɛ ɓaɓaka ɓaanole nde Nkolo mɔnɔmɔ Yesu. Teɓaɓaka ɓaanole na ikusamela mokonzi oomunɛnɛ wa Loma naa ekyeko yɛ.

Imbɛlɛ mɛ ɓamba ɓoma ɓaanosi ɓaikye. Ɓamba akya na Yoane, ɓamba motoma o mosanga ŋwa Patimos (1.9). Omɔ, anzelu wa Nkolo Yesu amba moteya maphɔɔ masengyesi iya sima ya ɓana nkɔlɔ (1.1). Yoane awɛnɛ oɓokye minyɔkɔ mamina mili ndokolo mianyɔkɔlɔkɔ ɓato ɓa Ɓabilɔnɛ na ɓa Ela ɓato ɓa Isalayɛlɛ. Maulane nana manyɔkɔlɔkɔ Ɓayuda Nkolo Yesu. Yango mɛna Yoane aɓenga ndengye eyakomama wango o nkanda ya Isaya, Ezekiyɛlɛ na Danyɛlɛ, na ndengye eya wɔ Nkolo Yesu.

Maphɔɔ mali o mokanda mumu maɓengana ɓoɓo:

- Iwɛninyama 1–3: Maphɔɔ mawɛninyama phanza na Nkanda yaakomela Yoane Mangomba
- Iwɛninyama 4–5: Ngambo ya Ŋwaphongo na ya Klisto o ikolo
- Iwɛninyama 6–7: Ɓuku pha mangyende sambo. Ingomba, mokyisi munyakune ŋwa ɔlɔ Ŋwaphongo
- Iwɛninyama 8–11: Mbɛnzɔ sambo
- Iwɛninyama 12–13: Ingomba na Munguna Zabulu, na manyama maɓale
- Iwɛninyama 14: Ŋwana wa mpate na ɓato ɓɛ̀ɛ. Ŋwaphongo moteni ŋwa malombe ma ɓato ɓa mokyisi
- Iwɛninyama 15–16: Bisenzo sambo
- Iwɛninyama 17–20: Ɓabilɔnɛ enyango, nyama ɓaelongyi, moimosi owa ɓɔɔlɛ na Zabulu
- Iwɛninyama 21–22.5: Ikolo na munse munyakune, Yelusalɛmɛ enyakune
- Iwɛninyama 22.6-11: Nkolo Yesu aikyi mbunu: «Waikasi ɓonte, naye.»

Etatele

1 Iwɛninyama sa maphɔɔ sawɛnɛkyɛ Yesu Klisto. Ŋwaphongo amowɛninya sango phɔ ya iteya ɓasali ɓɛ̀ɛ maphɔɔ masengyesi iya uŋwaŋwa eye. Klisto atomaka anzelu wɛ phɔ ya ikyɛ siwɛninya oka Yoane mosali nwɛ,
2 owa anola oɓokye isɔ yaawɛnɛ yo ili Iloɓa sa Ŋwaphongo na ikyi wɔ phɔ ya Yesu Klisto.
3 Nkyisa ili na moto okotangye Iloɓa sisi, na ɓaaokye maloɓa ma ɓaimosi emba ɓambe ɓomba isɔ yaakoma ɓɛ́ɛ omɔ, phɔ imbɛlɛ mɛ sikomi phɛnɛphɛ.

Nkanda o mangomba ma Azi

4 Inga Yoane, nakomele mangomba sambo mali o Azi. Be ozwe ngɔlu na ɓose ikyiute na Iyo ooli, owaɓaka na okoye, ikyiute na ná Malɔɓɔ sambo mali o ɓoo pha mumbanga nwɛ ŋwa ɓokonzi,

5 ikyiute na ná Yesu Klisto, nzoka okowɔ nde ɓo wawɛnɛkyɛ yo,
Ŋwana owa ɓola onte ya ɓawe, Mokonzi ŋwa ɓakonzi ɓa mokyisi. Oka
okolozingye, owalokunyola masumu ma ɓanga na malongo mɛ,
6 owalobuya ɓosoo pha ɓanganga ɓa Ŋwaphongo phɔ ya Ango
Ŋwaphongo, nkyɛmɔ na ɓokonzi iɓe nɛ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ. Amɛ!
7 Kyeka, kaye onte ya mampata, moto munsɔ aamowɛnɛ, eɓe na
ɓamumaaka ikɔngɔ. Maɓota masɔ ma mokyisi mamunyingonela phɔ yɛ.
Ɛ! Amɛ!
8 «Nali Etatele na Mbomela», kyewɔ Nkolo Ŋwaphongo, iyo ooli,
owaɓaka na ookoye, Ekambambasi.

Yoane awɛni Klisto o ndɔtɔ

9 Inga Yoane, nwɛɓi na ɓɛ́ɛ okookye mpasi ɓo okookye ɓɛ́ɛ phɔ ya
ɓokonzi na ikanga sa motema onte ya Yesu, ɓantomaka o mosanga ŋwa
Patimos phɔ ya Iloɓa sa Ŋwaphongo saɓaka nga nateya na phɔ ya
ɓosembo pha ɓaka nga naimole phɔ ya Yesu.
10 Mokɔlɔ ŋwa Nkolo, Ɓolɔɓɔ phamba ya nzwa, emba namba yaoka o
sima ya nga ŋwɛsi mokusi, ndokolo mumbɛnzɔ,
11 mowɔ oɓokye: «Maphɔɔ maawɛnɛ wɛ, omakome o buku ɓɔnɔɓɔ,
ombe ɓotoma o mangomba sambo mama: O Efese, o Similinɛ, o Pelegamɛ,
o Tiatile, o Saledɛsi, o Filadɛlfi na o Laodikia.»
12 Namba ya miekpinya phɔ ya ikyeka ŋwɛsi ŋwaɓaka munvɔlɛ. Emba
waamiekpinya nga, naesi yawɛnɛ maɓele sambo makyela ɓɛ̀ɛ na itela.
13 Emba onte ya maɓele, moto mɔnɔmɔ owa ulana na ŋwana wa moto
aɓaka omɔ. Alataka etubu aanda na nkamba ya itela eyamoiphiaka
ɓontolo.
14 Moto nwɛ na suwe yɛ yaɓaka intane ndokolo nkungyɛ ya mpate,
ndokolo mangbandangbala. Emba miyo mɛ maɓaka ndokolo ingyɛngu
sa ŋwenya.
15 Makolo mɛ maɓaka ndokolo ebuni ya motuya eekunyo o itumbu sa
ŋwenya, emba ŋwɛsi nwɛ ŋwaɓaka ndokolo ɓokyele kanda ya maa ma
ebale eenɛnɛ.
16 O eɓɔkɔ yɛ ya ɓoloo, aphilaka ɓanyasɛsi sambo, emba munɔkɔ nwɛ
ŋwaɓaka motɔkɔlɔ mumphata mootu. Ɓoo phɛ phaɓaka ɓongyɛngyɛ
ndokolo ɓoko ngale moo.
17 Wa mowɛnɛ nga, namba ka ndokolo mowe o makolo mɛ, emba amba
yalangya eɓɔkɔ yɛ ya ɓoloo o ikolo sa nga, amba ya wɔ yokye: «Salota!
Nali moto owa o ɓoo na owa mbomela.
18 Na oli na ɓomɔɔ. Nawaka, emba kyeka, nali na ɓomɔɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ
na ɓoɓɛlɛ, naphisi maphungola ma iwaa na ma mokyisi ŋwa ɓawe.
19 Yango mɛna koma maphɔɔ masɔ mawɛni wɛ, malekane uŋwaŋwa eye
na maamoya sima.
20 Phɔ ya lowɔ lokyekyi ɓanyasɛsi sambo ɓaawɛni wɛ o ɓoloo pha nga na
maɓele sambo makyela ɓɛ́ɛ na itela, sekyele, eli ɓoɓo: Ɓanyasɛsi sambo eli
ɓanze ɓa mangomba sambo, emba maɓele sambo eli mangomba sambo.»

2

Mokanda ŋwa Ingomba sa Efese

1 Komela anzelu owa Ingomba sa Efese ɓoɓo: «Eye kyewɔ oophisi
ɓanyasɛsi sambo o ɓoloo phɛ, okotambule onte ya maɓele sambo makyela
ɓɛ́ɛ na itela.

2 Naeɓe bitoma bya wɛ, etoma ya wɛ na ilendendala sa wɛ, na oɓokye
tokokyi anolela ɓato ɓaakabu. Walomya ɓamiphambe oɓokye ɓali ɓatoma
nzuka teɓali ɓomɔ, wamba na ɓawɛnɛ ɓato ɓa ɓɔɔlɛ.
3 Oli na ilendendala, waoka mpasi phɔ ya nkombo ya nga, kasi toika
phɛmbɛ.
4 Kasi loteloli na nga mbale na wɛ eli oɓokye, wabungya lozingo la etatele
laɓaka na wɛ.
5 Yango mɛna, umunya bii kaa wɛ. Ɓongola motema, kyela bitoma
baphanza. Ɓo phe, namoya oli wɛ, emba ɓo toɓongosi motema,
namumanya iɓele sa wɛ waaɓe sango.
6 Emba lowɔ lawɛ lɔnɔlɔ lola lango lolo: Koine bitoma ɓa Banikolaitɛ
nde ɓoko biine nga.»
7 «Ooli na matoo, aokye ikyiwɔ Ɓolɔɓɔ o Mangomba!
Owa molonga, namophɛ ya iza, mbuma ya ŋwete ŋwa ɓomɔɔ mooli o
inzabi sa Ŋwaphongo.»

Mokanda ŋwa Ingomba sa Similinɛ

8 Komela anzelu owa Ingomba sa Similinɛ ɓoɓo:
«Eye kyewɔ moto owa o ɓoo na owa mbomela, owa waka emba owa
kula butwa na ɓomɔɔ.
9 Naeɓe mpasi ya wɛ, ɓoɓola pha wɛ, kasi oli na ezwele. Emba maɓɔlɛ
ma ɓaamisambole oɓokye ɓɛ́ɛ ɓayuda kasi teɓali ɓomɔ. Ɓali isanga sa
Molemba.
10 Salota phɔ ya mpasi eyamooka wɛ. Kyeka, Molemba amovaka ɓakyi
ɓaka ya wɛ o bɔlɔkɔ phɔ ya iyemeka, emba wamunyɔkɔmɔ nkɔlɔ iko.
Oititale naɓo nɔnɔ oiwa; namba ephɛ mbano ya ɓomɔɔ pha ɓoɓɛlɛ».
11 «Ooli na matoo, aokye na ɓolaa maphɔɔ mawɔ Ɓolɔɓɔ o Mangomba!
Owa molonga, etawe iwaa sa iɓale.»

Mokanda ŋwa Ingomba sa Pelegame

12 Komela anzelu wa Ingomba sa Pelegame ɓoɓo:
«Oka maphɔɔ ma moto ooli na mumphata ŋwa ɓootu na mbale na
mbale.
13 Naeɓe elele ekyezale ɓɛ, Molemba akyela eziye yɛ omɔ. Eɓe na
nkɔlɔ yaɓoma ɓɛ̀ɛ Antimpasi, owaakolo nzoka ya nga oka ɓɛ̀ɛ, waabuya
Molemba eziye yɛ, waphila nde nkombo ya nga, toika lɛ inzanola.
14 Kasi nali na wɛ na ŋwana mooya. Wali ɓakyi oka ya wɛ ɓaphila
mateya ma Ɓalama maatomisa Ɓalaka ibekyisa ɓana ɓa Isalayɛlɛ izɛngyɛ
na ɓaatomisa iza manyama mambya ɓɛ̀ɛ mambeka o bikyeko na ikyela
ɓondumba.
15 Nde oka ya wɛ mɛ, wali na ɓaaphila mateya ma Ɓanikolaitɛ.
16 Yango mɛna, ɓongola motema. Ɓo phe, ŋwana ɓonte, naye oka ya wɛ,
namuŋwana na ɓɛ̀ɛ na muphata ŋwa munɔkɔ ŋwa nga.
17 Ooli na matoo, aokye na ɓolaa maphɔɔ mawɔ Ɓolɔɓɔ o Mangomba!
Owa molonga, namophɛ Mana maa ɓombama. Namophɛ iɓanga siitane,
emba o ikolo sa iɓanga mɛ, ɓakoma nkombo eenyakune eteeɓe na moto,
manya nde owa ekpa.»*

Mokanda ŋwa Ingomba sa Tiatilɛ

18 Komela anzelu wa Ingomba sa Tiatilɛ ɓoɓo:
«Oka maphɔɔ mawɔ Ŋwana wa Ŋwaphongo, yo owa miyo ndokolo
itumbu sa ŋwenya na makolo ndokolo ebuni eya motiya.

---

* **2:17 2.17** Mana eli ntoma yaphɛkyɛ Ŋwaphongo bana ba Isalayɛlɛ O isobe.

19 Naeɓe bitoma ɓa wɛ, lozingo la wɛ, ianola sa wɛ, etoma ya wɛ na
ilendendala sa wɛ. Bitoma ɓa wɛ bia mbomela bilekye bia etatele na
ɓoikye.
20 Kasi lote loli na nga na wɛ mbale eli oɓokye wɛ koanolele Zezabɛlɛ.
Ŋwasi mɔna kamitangye moimosi wa Ŋwaphongo, kakosa ɓasali ɓanga
na iɓateya oɓokye ɓakyele ɓondumba, ɓaze na manyama mambye ɓɛ́ɛ
mambeka o bikyeko.
21 Namolɛsi ŋwana imbɛlɛ phɔ aɓongole motema, kasi taanole iɓongola
motena phɔ ya ilɛ ɓondumba phɛ.
22 Kyeka, namolangya o ntangye ya ɓolɔsi eɓee na ɓatambule nɛ o
ikyɛmikyela ɓaphemba ɓo teɓalɛ bitoma mɛ.
23 Namoɓoma ɓana ɓɛ, emba Mangomba masɔ mamoeɓa oɓokye nali
okoeɓe maumunya na maphowa ma ɓato, emba namophɛ moto na moto
ikokana na bitoma bɛ.»
24 «Kasi nawɔ na ɓɛ̀ɛ ɓali o Tiatilɛ, ɓate ɓaika anola mateya mamana,
ɓate ɓaikaluka iyeɓa ɓozindo pha ɓasekyele ɓa Molemba oɓokye: Siikule
ephisa ephesi esu.
25 Lowɔ lɔnɔlɔ nde oɓokye, looli na ɓɛ̀ɛ olophile na ɓokusi nɔnɔ
waamoya nga.
26 Moto owamoɓanza bitoma ɓa nga nɔnɔ o suka, namophɛ ɓokonzi o
ikolo sa nkyisi.
27 Emba amotambwisa nkyisi mɛ na phimbo ya ebuni ndokolo ɓooɓole
ɓɛ́ɛ mambongo makyela ɓɛ́ɛ na yɔndɔ.
28 Naamophɛ maanguma okongyɛngyɛ wa mumbengu nde ɓo wampɛ
Tata ɓokonzi.†
29 Ooli na matoo, aokye na ɓolaa maphɔɔ mawɔ Ɓolɔɓɔ o Mangomba!»

3

Mokanda ŋwa Ingomba sa Sardɛ

1 Komela anzelu owa Ingomba sa Sardɛ ɓoɓo:
«Eye kyewɔ oli na Malɔɓɔ sambo ma Ŋwaphongo na ɓanyasɛɛsi sambo:
Naeɓe bitoma ɓa wɛ, komitate oɓokye oli na ɓomɔɔ, nzuka oli mowe.
2 Ɓa na ɓokyɛngyi! Kuya ŋwana ndambo oli na wɛ phɔ yo sa waa. Phɔ
sikyiwɛnɛ bitoma ɓa wɛ bilaa o miyo ma Ŋwaphongo wa nga.
3 Yango mɛna, umunya maphɔɔ mazwa wɛ na maoka wɛ. Omaɓanza
ombe na ɓongola motema. Ɓo tokyɛngyi, namoya ndokolo mwibi, sanka
eya oɓokye oeɓe imbɛlɛ sa moeyelela nga.»
4 Kasi o Sardɛ, oli na ndambo ya ɓato ɓate ɓaika ɔtɔ bitobu bia ɓɛ.
Ɓamotambula na nga, ɓalati bitobu bitane, phɔ ɓali na kaa.
5 Yango mɛna, «owa molonga amolata bitobu biitane. Esikunyole
nkombo yɛ o buku pha ɓomɔɔ. O ɓoo pha Tata na ɓaanzelu ɓɛ, namoanola
oɓokye oli moto wa nga.
6 Oli na matoo, aokye ikyiwɔ Ɓolɔɓɔ o Mangomba!»

Mokanda ŋwa Ingomba sa Filadɛlfi

7 Komela anzelu owa Ingomba sa Filadɛlfi ɓoɓo:
«Eye kyewɔ Mosantu, Owakolo, ophisi iphungola sa Davidi, ɓo aingosi,
na moto takokyi ikanga. Emba ɓo akangyii na moto takokyi iingola.

† **2:28 2.28** Nyasɛsi owa mumbengu.

8 Naeɓe bitoma ɓa wɛ. Kyeka, naingosi moziɓo o ɓoo pha wɛ oɓokye na
moto mɔnɔmɔ takokyi imokanga. Na oli wɛ nde na ŋwana ɓokusi, oɓanze
maloɓa ma nga, tombi na nzangana.
9 Kyeka, naephɛ ɓato ɓa isanga sa Molemba, ɓaakate oɓokye ɓali
Ɓayuda. Kyeka, namokyela oɓokye ɓaya kusama o makolo ma wɛ, emba
ɓamoeɓa oɓokye naezinga.
10 Phɔ wakanga motema phɔ ya iɓanza maloɓa ma nga. Na nga mɛ
namoeɓanza o imbɛlɛ sa mpasi eyamoyelela mokyisi phɔ ya imeka ɓato
ɓasɔ.
11 Waikasi ɓonte naye. Phila na ɓokusi yaazwa wɛ phɔ ya oɓokye moto
saeɓɔlɔlɔ mbano yawɛ.»
12 «Owa molonga, namotɛyɛ ntɔndɔ onte ya tempelo ya Ŋwaphongo
wa nga phɔ yo sakula tɔkɔlɔ. Emba namokoma o ikolo sɛ nkombo ya
Ŋwaphongo na nkombo ya mokyisi ŋwa Ŋwaphongo wa nga, Yelusalɛmɛ
eenyakune ekyeute o ikolo oka Ŋwaphongo wa nga, na nkombo ya nga
eenyakune.
13 Oli na matoo, aokye ikyiwɔ Ɓolɔɓɔ o Mangomba!»

Mokanda ŋwa Ingomba sa Laodikiya

14 Komela anzelu owa Ingomba sa Laudikia ɓoɓo:
«Eye kyewɔ Amɛ, Nzoka o molaa na owaakolo, etatele ya isɔ yaakyela
Ŋwaphongo:
15 Naeɓe bitoma ɓa wɛ, toli mpiyɔ na ŋwenya. Ndoɓakyi naa mpiyɔ naa
ŋwenya.
16 Kasi phɔ ya oɓokye oli ndɛlɛku, emba toli naa mpiyɔ naa ŋwenya, na
moelowa na munɔkɔ ŋwa nga.
17 Phɔ kowɔ oɓokye: “Nali na ezwele, nali na mbolo nzikye, sikuli
sengyela na ekpele.” Kasi toeɓe oɓokye oli moɓola, moto wa ngɔngɔ, moto
wa mpasi, moto owa phɔlɔ miyo, ombi kula ɓa na ɓolumbu.
18 Yango mɛna naeteya ɓoɓo: Oya omba itela saakunyola ɓɛ́ɛ na ŋwenya
oka nga phɔ obutwe moto wa ezwele, oya omba na bitobu bitane phɔ ya
iziba bolumbu pha wɛ. Oya omba na munɔ mokokyi ɓɛ́ɛ ikyela o miyo
phɔ okule wɛnɛ.
19 Nga naoya nambe phɛ etumbu oka ɓato ɓasɔ ɓazingye nga. Yango
mɛna, lendendala ombe na ɓongola motema.
20 Kyeka, nga na tɛmi o moziɓo, na komole. Ɓo moto aokyi ŋwɛsi ŋwa
nga, ambi nziɓola na munyɔlɔ o ingambi sɛɛ, nga namozaa nɛɛ, emba nɛɛ
amozaa na nga.»
21 «Owa molonga, naamophɛ nzela ya izala na nga o mumbanga ŋwa
nga ŋwaa ɓokonzi. Ɓo wa longa nga, na ɓo wakyɛ zala nga na Tata o
mumbanga nwɛ ŋwa ɓokonzi.
22 Oli na matoo, aokye ikyiwɔ Ɓolɔɓɔ o Mangomba!»

4

Ɓokokumbele ɓɛ́ɛ Ŋwaphongo o ikolo

1 O sima ya maphɔɔ mamana, nambakula ya wɛnɛ ndokolo o ndɔtɔ:
Moziɓo mɔnɔmɔ moziɓoo o ikolo.
Emba ŋwɛsi mɔnɔmɔ mokusi ndokolo mumbɛnzɔ ŋwaokaka nga
phanza, ŋwa wɔkɔ ɓoɓo: «Baa oni! Namoeteya maphɔɔ masengyesi iya
sima.»
2 Mbala yɔnɔyɔ Ɓolɔɓɔ ɓoesi ya mpila. Ikyeka ɓoɓo, mumbanga
mɔnɔmɔ moli o ikolo, moto mɔnɔmɔ azasi mi ŋwango.

3 Owazalaka mi mumbanga mɛ aɓaka kangyɛngyɛ ndokolo maɓanga ma
zasipe na saladowane. Seleka ya zingaka muna mumbanga na ingyɛngyɛ
ndokolo iɓanga sa emerode.
4 Mbanga mako maɓale mbuka ine yazingaka muna mumbanga, emba
o ikolo sa ina mbanga, ɓankumu mako maɓale mbuka ɓane ɓazalaka mi
yango, ɓalati bitobu bitane. O nzoto ya ɓɛ, ɓalataka biboko bia itela.
5 Nkakasi, nyɛsi na bingyinzi yaɓa kyitɔkɔlɔ o muna mumbanga. O ɓoo
pha muna mumbanga, ɓa tala sambo ɓaɓaka ɓalole na ɓokusi. Eli Malɔɓɔ
sambo ma Ŋwaphongo.
6 O ɓoo pha mumbanga, naesi yawɛnɛ ndokolo ebale enɛnɛ ya maa ma
sangyisangyi ndokolo molangyi.
Onte ya mumbanga na o mambale, manyama mane matonda na miyo
na o ɓoo na o sima.
7 Nyama eya ɓoo yaulana na gbɔgbɔ, eya iɓale yaulana na ngɔmbɛ
eya moloo. Eya iyato yaɓaka na ɓoo ndokolo pha moto emba eya ine
yaulanaka na koko ekyephumbwe.
8 Manyama mane mɛ maɓaka yɔnɔyɔ na yɔnɔyɔ na mapapusa motoɓa
matonda na miyo o mambale na onte. Na moo na mokɔlɔ temaemaka iwɔ
oɓokye:
«Mosantu, mosantu, mosantu! Nkolo, Ŋwaphongo Ekambambasi,
yo owaɓaka, ooli na ookoye!»
9 Emba, imbɛlɛ sisɔ saɓa manyama mɛ makumbele nkyɛmɔ, maphɛ
ngambo na mɛlɛsi oka moto oozasi o mumbanga ŋwa ɓokonzi, moto oli
na ɓomɔɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ,
10 ɓankumu mako maɓale mbuka ɓane ɓaɓaka ɓakyɛminyɔkyɛ maɓoo o
se o ɓoo pha oozasi o mumbanga ŋwa ɓokonzi, ɓaɓaka ɓakumisa Moto
oli na ɓomɔɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ. Ɓaɓaka ɓavakye biboko ɓa ɓɛ̀ɛ o
ɓoo pha mumbanga ŋwa ɓokonzi ɓambe wɔ ɓɛ̀ɛkye:
11 «Nkolo Ŋwaphongo wa ɓanga, okokyi na nkyɛmɔ, ngambo na mwiya.
Phɔ eli wɛ moto owakyela mbolo isɔ,
wazingaka oɓokye iɓee, yango mɛna yakyelama.»

5

Ŋwana wa Mpate okokyi iziɓola buku

1 Emba namba yawɛnɛ o eɓɔkɔ ya ɓoloo pha oozasi o mumbanga ŋwa
ɓokonzi, buku ɓonɔɓɔ phaakoma ɓɛ́ɛ na o motena na o iɓanda, ɓaɓoɓaka
na mangyende sambo.
2 Namba ya wɛnɛ anzelu mɔnɔmɔ owa mwiya kaaŋwane na ŋwɛsi
mokusi yokye: «Okokyi iingola mangyende mama nza phɔ ya iziɓola buku
ɓoɓo?»
3 Kasi eɓe o ikolo, na o se naa o se ya manyɛtɛ, moto na mɔnɔmɔ
takokaka iingola buku mɛ naa ivaka ziyo omɔ.
4 Nalelaka na ɓoikye phɔ tewazwanaka na moto mɔnɔmɔ owakokaka
ingola buku mɛ na ivaka ziyo omɔ.
5 Kasi mɔnɔmɔ onte ya ɓankumu amba wɔ na nga yokye: «Salela!
Kyeka, owaunva, gbɔgbɔ ya iɓota sa Yuda, nkɔkɔ wa mokonzi Davidi,
amoingola mangyende sambo, amba ziɓola buku.»
6 Emba namba ya wɛnɛ ŋwana wa mpate mɔnɔmɔ owaɓaka ndokolo
ɓamoɓomi atɛmi onte ya mumbanga ŋwa ɓokonzi, alungami na manyama
mane, na ná ɓankumu makoo maɓale na ɓane. Aɓaka na membe sambo,
na miyo sambo mali maloɓɔ sambo ma Ŋwaphongo matoma yo o mokyisi
musɔ.

7 Ŋwana wa Mpate amba ya susinya, amba ya kpa na eɓɔkɔ yɛ eya ɓoloo
buku pha ɓaka na ozasi o mumbanga ŋwa ɓokonzi.
8 Emba wakpa yo buku mɛ, manyama mane na ɓankumu mako maɓale
mbuka ɓane ɓamba ya kusama o ɓoo pha ŋwana wa mpate. Mɔnɔmɔ
na mɔnɔmɔ aphilaka isangyi na ɓakɔphɔ ɓakyela ɓɛ́ɛ na itela ɓatondi na
malasi, eli maɓɔndɛsi ma ɓasantu.
9 Ɓaɓaka ɓatuɓe zembo siinyakune ɓɛkye: «Iwɛ okokyi na ikpa buku
na naiɓoingola mangyende; phɔ ɓaeɓomaka, na malongo ma wɛ, waikola
phɔ ya Ŋwaphongo ɓato ɓa maɓota masɔ, nɔkɔ isɔ, ɓato ɓasɔ, na nkyisi
isɔ.
10 Oɓabuye ɓosoo pha ɓanganga ɓa Ŋwaphongo phɔ ya imokyelela.
Emba ɓamoɓa ɓakonzi ɓa mokyisi.»
11 Ɓoɓɛlɛ namba kula ya kyeka, namba yaoka nyɛsi ya ɓaanzelu ɓaikye.
Ɓaɓaka miluku na miluku, mankoto na mankoto ɓazingyi mumbanga ŋwa
ɓokonzi, eɓe na manyama na ɓankumu.
12 Ɓaɓaka ɓatuɓe na ɓokusi, ɓɛkye: «Ŋwana wa mpate owa ɓoma ɓɛ̀ɛ,
akokyi na izwa mwiya, ezwele, zebi, ɓokusi, ngambo, nkyɛmɔ na nkuma.»
13 Namba yaoka bikyelamo bisɔ ɓakyelama o ikolo, o se, o se ya manyɛtɛ
na o ikolo sa mpiko eenɛnɛ, biaɓaka bituɓe ɓɛ́ɛ bisɔ oɓokye: «Nkuma,
ngambo, nkyɛmɔ na ɓokonzi phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ iɓe na oozasi o
mumbanga ŋwa ɓokonzi na ná ŋwana wa mpate.»
14 Emba manyama mane maɓaka maanole mɛkye: «Amɛ!» Ɓoɓɛlɛ
ɓankumu ɓamba ya kusama maɓoo o se.

6

Ŋwana wa mpate kaingole mangyende

1 Ɓoɓɛlɛ namba yawɛnɛ Ŋwana wa mpate kaingole buku. Waingola
yo ingyende sa etatele mi mangyende sambo maɓaka ɓɛ̀ɛ na buku mɛ,
namba yaoka nyama eya o ɓoo pha manyama mane kyeaŋwane ndokolo
engyinzi, oɓokye: «Yaka!»
2 Sima, namba ya wɛnɛ mpunda etane. Moto owa baaka o ikolo sa yango
aphisi itumbu. Ɓamba ya muuma phɔ akukosi mabita, ambi kula kyɛndɛ
phɔ ya ikukola mabita.
3 Waingola yo ingyende sa iɓale, naesi yaoka nyama eya iɓale
kyeaŋwane: «Yaka!»
4 Ɓoɓɛlɛ mpunda esuu esi yatɔkɔlɔ, yaɓaka mangola ndokolo ŋwenya.
Moto owa baaka o ikolo sa yango, ɓamophɛ mumphata moanda, aesi
yazwa ɓokonzi pha imanya ɓose o mokyisi phɔ ya oɓokye ɓato ɓabukane.
5 Waingola Ŋwana wa mpate ingyende sa iyato, naesi yaoka nyama eya
iyato kyeaŋwane: «Yaka!» Namba yawɛnɛ punda iindo. Moto owa baaka
o ikolo sa yango, aphisi o maɓokɔ ekɔɔ ekyemekye na ɓɛ̀ɛ ɓozito pha
mbolo.
6 Emba namba yaoka ndokolo ŋwɛsi onte ya manyama mane, mowɔ
oɓokye: «Kilo yɔnɔyɔ ya ble* kyebukane na nzanga yɔnɔyɔ ya etoma.
Emba ɓakilo ɓaato ya ɔlɔzɛ† phɔ ya nzanga ya etoma. Kasi saɔtɔ manzabi
ma mauta na maa vinyɔ‡!»
7 Ɓoɓɛlɛ waingola Ŋwana wa mpate ingyende sa ine, naesi yaoka nyama
eya ine kyeaŋwane: «Yaka!»

---

* **6:6 6.6** Mbuma ikyi ɓe ndokolo lɔsɔ. † **6:6 6.6** Mbuma ikyi ɓe ndokolo maanza. ‡ **6:6 6.6** Mauta ma olive.

8 Namba ya wɛnɛ mpunda yɔnɔyɔ eya bulua. Moto owa baaka o
ikolo sa mpunda mɛ kombo yɛ Iwa, na mokyisi ŋwa ɓawe momoɓengye.
Ɓaɓaphɛkyɛ ɓokonzi o ete yɔnɔyɔ mi bitee bine ba manyɛtɛ phɔ ya iɓoma
na mumphata, na nzala, iwa na manyama ma kabu ma mokyisi.
9 Imbɛlɛ saa ingola Ŋwana wa mpate ingyende sa itano, nawɛni o se ya
etumbelo mikali ma ɓato ɓaaɓoma ɓèɛ phɔ ya Iloɓa sa Ŋwaphongo na
phɔ ya ɓonzoka pha ɓɛ́ɛ pha iimola Simo Elaa.
10 Ɓaɓaka ɓaaŋwane na ɓokusi ɓɛkye: «Owakolo Mokonzi mosantu,
nɔnɔ imbɛlɛ iye saamoya wɛ yaambinya ɓato ɓa mokyisi, na iɓaphɛ
etumbu phɔ ya malongo ma ɓanga?»
11 Ɓoɓɛlɛ, amba yaphɛ moto na moto etobu eetane. Amba yaonga na ɓèɛ
oɓokye ɓaziya ŋwana ɓokyi ɓoɓo, phɔ motuya ŋwa ɓɛbi na ɓèɛ ɓayɔkɔ
basengyesi ɓɛ́ɛ iɓaɓoma ɓowaɓaɓoma ɓɛ́ɛ mokokye.
12 Ɓoɓɛlɛ namba ya wɛnɛ Ŋwana wa mpate kaingole ingyende sa
motoɓa. Imbɛlɛ mɛ, manyɛtɛ mamba ya nyingana na ɓokusi. Munyɛlɛ
ŋwaindaka ndokolo etobu eyindo, emba ɓokombe ɓosɔ phabutwaka
ndokolo malongo.
13 Ɓanyasɛsi ɓa ikolo ɓamba ya biya, ɓayakaa o se ndokolo mbuma ya
fige naino iiteiosi ibiye na ewɛɛlɛ.
14 Ikolo samba yalɛmɔ ndokolo iyakyi sianda sizingyi ɓɛ. Mangomba
masɔ na misanga maphikwaka o bilele bia ɓèɛ.
15 Ɓakonzi ɓa mokyisi, ɓato ɓanɛnɛ, ɓakonzi ɓa ɓatuluku, ɓato ɓa
ezwele na ɓato ɓa mwiya, ɓato ɓasɔ eɓe ɓaombo naa mansɔmi, ɓamba
kyɛmiɓomba o mabiko ma maɓanga mali o mangomba.
16 Ɓamba butwa iwɔ na mangomba na ná maɓanga oɓokye:
«Olokaalele, oloɓombe itakye na Moto ozasi o mumbanga ŋwa ɓokonzi
phɔ yo salowɛnɛ, na itakye na yɔɔ ya Ŋwana wa mpate!
17 Phɔ mokɔlɔ muunɛnɛ ŋwa yɔɔ ya ɓɛ́ɛ mokokyi. Owamotɛmɛ nza?»

7

Elembetele ya Ŋwaphongo

1 O sima ya maphɔɔ mamana, namba ya wɛnɛ ɓanze ɓane ɓatɛmi o
mambale masɔ mane ma manyɛtɛ. Ɓatɛyɛ biwɛɛlɛ bine ba manyɛtɛ phɔ ya
oɓokye na ewɛlɛ yɔnɔyɔ salekana o manyɛtɛ, na o ikolo sa mpiko eenɛnɛ
naa mi ŋwete.
2 Emba namba ya wɛnɛ anzelu omoyɔkɔ kaute bitɔkɔlɔ munyɛlɛ.
Mwanze mɛ aphilaka elembetele ya Ŋwaphongo oli na ɓomɔɔ. Na ŋwɛsi
mokusi, amba ya aŋwanela ɓanze ɓane ɓazwaka makokyi ma ikyela
mokyisi na mpiko eenɛnɛ ɓoɓe:
3 Yokye: «Sakyela mokyisi ɓoɓe, naa mpiko eenɛnɛ naa nzete!
Tosengyesi itaunva ikyela elembetele o mambanda ma ɓato ɓa etoma ɓa
Ŋwaphongo wa ɓanga.»
4 Emba namba yaoka motuya ŋwa ɓakyelaka ɓèɛ elembetele o mam-
banda ma ɓèɛ. Ɓaɓaka ɓato nkoto munkama na makoo mane mbuka ine,
ɓa maɓota masɔ ma ɓana ɓa Isalayɛlɛ.
5 Nkoto iko mbuka iɓale ɓa iɓota sa Yuda, nkoto iko mbuka iɓale ɓa
iɓota sa Luɓɛni, nkoto iko mbuka iɓale ɓa iɓota sa Gadi,
6 nkoto iko mbuka iɓale ɓa iɓota sa Asɛlɛ. Nkoto iko mbuka iɓale ɓa
iɓota sa Nefitali, nkoto iko mbuka iɓale ɓa iɓota sa Manase,
7 nkoto iko mbuka iɓale ɓa iɓota sa Simeyɔ, nkoto iko mbuka iɓale ɓa
iɓota sa Levi, nkoto iko mbuka iɓale ɓa iɓota sa Isakale,

8 nkoto iko mbuka iɓale ɓa iɓota sa Zabulɔ, nkoto iko mbuka iɓale ɓa
iɓota sa Zozefu, nkoto iko mbuka iɓale ɓa iɓota sa Benzamɛ. Ɓɛ̀ɛ ɓasɔ
ɓazwaka elembetele ya Ŋwaphongo o mbanda.

Moluku ŋwa ɓato ɓaɔlɔmɔ

9 O sima ya maphɔɔ mamana, namba kula yakyeka. Namba yawɛnɛ
moluku mwikye ŋwa ɓato mootemokokyi na moto itanga. Yaɓaka nkyisi
isɔ, maɓota masɔ, ɓato ɓasɔ na nɔkɔ isɔ. Ɓatɛmɛkyɛ o ɓoo pha mumbanga
ŋwa ɓokonzi na o ɓoo pha Ŋwana wa mpate. Ɓalati bitobu bianda bitane
na nkanga ya mabila o maɓɔkɔ.
10 Ɓaɓaka ɓaaŋwane na nyɛsi inkusi ɓɛkye: «Tobikyi na Ŋwaphongo
wa ɓanga ozasi o mumbanga ŋwa ɓokonzi, yo na Ŋwana wa mpate.»
11 Emba ɓanze ɓasɔ ɓalungyaka mumbanga ŋwa ɓokonzi, ɓankumu na
manyama mane mamba kaa o ɓoo pha mumbanga ŋwa ɓokonzi maɓoo o
se, ɓamba kumisa Ŋwaphongo.
12 Ɓaɓaka ɓawɔ ɓɛ̀ɛkye:
«Amɛ!
nkuma, nkyɛmɔ, zebi, mɛlɛsi, ngambo, mwiya na ɓokusi
iɓe na Ŋwaphongo wa ɓanga phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ! Amɛ!»
13 Mɔnɔmɔ na ɓankumu amba ya ntuna: «Ɓato ɓalati bitobu biitane,
ɓali ɓanza, ɓambi uta bi?»
14 Namba ya mobuyisa ngakye: «Nkolo, kyeeɓe nde wɛ.» Amba ya wɔ
na nga yokye: «Eli ɓato ɓanyɔkɔlɔ ɓɛ́ɛ na ɓoikye. Ɓakunyola bitobu bia
ɓɛ́ɛ na malongo na Ŋwana wa mpate, yango mɛna bitobu ɓa ɓɛ́ɛ ɓabutwa
bitane.»
15 Yango mɛna ɓatɛmi o ɓoo pha mumbanga ŋwa ɓokonzi ŋwa
Ŋwaphongo.
Ɓamokyelele o Tempelo yɛ na moo na mokɔlɔ,
emba oozasi o mumbanga ŋwa ɓokonzi aaɓaɓomba o se ya molaku nwɛ.
16 Ete ɓakule oka nzala,
ete ɓakule oka phowa ya maa,
moo na mowewe itikule ɓatumba.
17 Phɔ Ŋwana wa mpate ooli onte ya mumbanga ŋwa ɓokonzi amoɓa
mɔɔkɔsi wa ɓɛ.
Amokyɛ na ɓɛ́ɛ o elele ekyetɔkɔlɔ maa,
maa maambya ɓomɔɔ,
Emba Ŋwaphongo amokunyola mbembe ikyitɔkɔlɔ o miyo ma ɓɛ.

8

Ŋwana wa mpate kaingole ingyende sa sambo

1 Waingola Ŋwana wa mpate ingyende sa sambo, ikolo samba yaikala
ɓose phɛnɛphɛ na ete ya ngonga.
2 Emba namba ya wɛnɛ ɓanze sambo ɓaatɛmɛ o ɓoo pha Ŋwaphongo.
Ɓamba ya ɓaphɛ mbɛnzɔ sambo.
3 Mwanze mosuu amba ya tɛmɛ phɛnɛphɛ na etumbelo. Aphilaka
etumbele ya malasi eya kyela ɓɛ́ɛ na itela, ɓamba mophɛ malasi maikye.
Amba maɓonzela na maɓɔndɛsi ma ɓasantu ɓasɔ o ikolo sa etumbelo eya
kyela ɓɛ́ɛ na itela eli o ɓoo pha mumbanga ŋwa ɓokonzi. 4 Ɓoɓɛlɛ zungu
sa malasi samba uta o eɓɔkɔ ya anzelu, samba baa o ɓoo pha Ŋwaphongo
elele yɔnɔyɔ na maɓɔndɛsi ma ɓasantu.
5 Sima, anzelu amba ya kpa etumbele ya malasi, amba ya etonza na
mwenya ŋwa etumbelo, amba evaka o se. Ɓoɓɛlɛ bingyinzi biamba

yakyela, nyɛsi yamba okona, nkakasi yamba kyela na manyɛtɛ mamba nyingana.

Mbɛnzɔ motoɓa ya etatele

6 Ɓaanze sambo ɓaaphilaka mbɛnzɔ sambo, ɓamba miɓɔngya phɔ ya iyulela.

7 Mwanze owa o ɓoo amba yaulela mumbɛnzɔ nwɛ. Mangbandangbala na ŋwenya na malongo yamba yakaa o se molɔngɔ. Etee yɔnɔyɔ ya manyɛtɛ mi biato, mopha mɔnɔmɔ ŋwa nzete mi biato na nkata imbyo yazikaka.

8 Mwanze owa iɓale amba yaulela mumbɛnzɔ nwɛ. Ekpele yɔnɔyɔ eyaulana na ngomba enɛnɛ ya mwenya yamba kyɛ kaa o mpiko eenɛnɛ. Etee yɔnɔyɔ ya mpiko eenɛnɛ mi biato yamba butwa malongo.

9 Ndambo yɔnɔyɔ ya bikyelamo biiɓe o mpiko eenɛnɛ mi biato yamba wa, na ndambo yɔnɔyɔ ya masuwa mi biato yamba ɔtɔnɔ.

10 Mwanze owa iyato amba yaulela mumbɛnzɔ nwɛ. Nyasɛsi mɔnɔmɔ omunɛnɛ amba biya o ikolo, kangyɛngyɛ ndokolo yanzi. Amba kyɛ ka o etee yɔnɔyɔ ya ebale mi biato na o bilele bitɔkɔlɔ maa.

11 Nkombo ya nyasɛsi mɛ eli (Ɓololo). Mophaa ŋwa maa mɔnɔmɔ mi biato ŋwa butwaka ɓololo, emba ɓato ɓaikye ɓamanywaka maa mɛ ma ɓololo mamana ɓawaka.

12 Mwanze owa ine amba yaulela mumbɛnzɔ nwɛ. Etee yɔnɔyɔ ya moo mi biato, na etee yɔnɔyɔ ya ɓokombe mi biato, na etee yɔnɔyɔ ya ɓanyasɛsi mi biato ya nyinganaka. Bitee bianyinganaka ɓiamba butwa enzɔmbi. Nzanga ebungye ndambo yɔnɔyɔ ya saa ya yango mi biato na mokɔlɔ nde ɓomɔ mobungye ndambo yɔnɔyɔ ya enzɔmbi ya yango mi biato.

13 Ɓoɓɛlɛ namba kula yakyeka. Naesi yawɛnɛ koko yɔnɔyɔ kyephumbwe o ikoloo. Naesi yaoka kyaŋwane na ɓokusi oɓokye: «Eye Ngɔngɔ! Eye Ngɔngɔ! Eye Ngɔngɔ phɔ ya ɓato ɓa mokyisi, phɔ ya mbɛnzɔ ya mbomela yamoulela Ɓaanze ɓaato!»

9

1 Boɓɛlɛ anzɛlu wa itano amba ya ulela mumbɛnzɔ nwɛ. Namba yawɛnɛ nyasɛsi mɔnɔmɔ auti o ikolo amba ka o se. Emba ɓamba mophɛ iphungola sa iɓela siinɛnɛ siizindo.

2 Nyasɛsi mɛ amba yaziɓola sina iɓela me siinɛnɛ siizondo. Zungu samba ya tɔkɔlɔ omɔ ndokolo zunguu sitɔkɔlɔ o itumbu siinɛnɛ. Emba munyɛlɛ na muuwɛ yabutwaka sindo.

3 Ɓoɓɛlɛ ntɛtɛ yamba tɔkɔlɔ o sina zungu, yamba nyangwa o mokyisi. Ɓamba iphɛ ɓokonzi ndokolo ɓoli na maphalakasa ma manyɛtɛ.

4 Ɓamba katela ntɛtɛ mɛ oɓokye yango saɔtɔ nkata, ndemo na nzete. Kasi ikyele ɓoɓe nde ɓato ɓateɓali na elembetele ya Ŋwaphongo o mbanda.

5 Teɓaikaka phɛ ntɛtɛ nzela ya iɓoma ɓato mɛ, kasi nde ya iɓanyɔkɔlɔ na ɓokusi makombe matano. Ɓolɔsi ɓokyele waatwe ntɛtɛ mɛ ɓoli ndokolo waatwe iphalakasa moto.

6 Nkɔlɔ mɛ, ɓato ɓamoluka iwa kasi ete ɓasizwe. Ɓamoima iwa kasi iwa saaɓalota.

7 Ntɛtɛ yaulanaka na mapunda maɓɔngya ɓɛɛ phɔ ya eɓasi. O nzoto ya yango, yalataka biboko ndokolo na eboko ya itela. Maɓoo ma yango maɓaka ndokolo maɓoo ma ɓato.

8 Yaɓaka na suwe ndokolo suwe ya ɓaɓasi, emba mino ma yango maɓaka ndokolo mino ma gbɔgbɔ.

9 Mantolo ma yango maɓaka ndokolo ilati ebuni, tɔkɔ ya maala ma
yango yaɓaka ndokolo tɔkɔ ya mitomba mbila moiɓende ɓɛ́ɛ na mapunda
maikye maakyilingane o eɓasi.
10 Ntɛtɛ mɛ yaɓaka na bitɛngu ndokolo nyela ya maphalakasa. Emba
na bitɛngu mɛ, yakokaka ikyela ɓato ɓoɓe phɔ ya makombe matano.
11 Mokonzi ŋwa ntɛtɛ eli anzelu wa iɓela siinɛnɛ siizindo. Na munɔkɔ ŋwa
Ebele ɓamoɓangye «Abadɔ», emba na munɔkɔ ŋwa ɓaela ɓamoɓangye
«Apoliyɔni»,* kyelukye iwɔɔ oɓokye «Mɔɔti».
12 Ngɔngɔ eya o ɓoo eleka. Kyeka mangɔngɔ maɓale maakule yaa o
sima.

Mumbɛnzɔ ŋwa motoɓa mooka

13 Ɓoɓɛlɛ anzelu owa motoɓa amba ya ulela mumbɛnzɔ nwɛ. Namba
yaoka ŋwɛsi mɔnɔmɔ moute o matuu ma etumbelo eya itela eeli o ɓoo
pha Ŋwaphongo.
14 Ŋwɛsi mɛ ŋwawɔkɔ na anzelu owa motoɓa owa philaka mumbɛnzɔ
oɓokye: «Ingola ɓanze ɓane ɓakanga ɓɛ̀ɛ phɛnɛphɛ na ebale ya Efrate.»
15 Ɓamba ya ingola ɓanze ɓane ɓaɓaka ɓaziya nde sina imbɛlɛ, muna
mokɔlɔ, ɓona ɓokombe na ena epha eya sengyelaka ɓɛ̀ɛ iɓoma ndambo
yɔnɔyɔ ya ɓato mi maato.
16 Emba namba yaoka motuya ŋwa ɓatuluku ɓaŋwane na mampunda.
Ɓaɓaka ɓamiliyɔ nkama iɓale.
17 Naɓawɛnɛkyɛ, ndokolo o ndɔtɔ, mampunda na ɓaná ɓaa mabaa.
Ɓalataka biɓende ɓa mangola ndokolo ŋwenya, bulee ndokolo iɓanga sa
motiya, boli ndokolo mobulubutu mookusi. Nzoto ya mapunda yaɓaka
ndokolo nzoto ya gbɔgbɔ, emba nɔkɔ ya ɓɛ̀ɛ yaɓaka kyilowe ŋwenya,
zungu na muuwɛ ndokolo mobulubutu mookusi.
18 Ŋwenya, zungu na muuwɛ ndokolo mobulubutu mootumbe yaaɓaka
nɔkɔ ya ɓɛ̀ɛ kyilowe, eli mangɔngɔ maanɛnɛ maato maaɓomaka ndambo
yɔnɔyɔ ya ɓato ɓa mokyisi mi maato.
19 Phɔ ɓokonzi pha mampunda ɓoli o nɔkɔ na o nyela ya ɓɛ. Nyela ya
ɓɛ́ɛ yaulana na manzɔ, nyela mɛ ili na nzoto ikyiɓasungye na ikyela ɓoɓe.
20 Kasi mangɔngɔ maanɛnɛ mɛ temaika ɓoma ɓato ɓasɔ. Ɓato ɓaikalaka
teɓaika lɛ bitoma ɓa maɓɔkɔ ma ɓɛ́ɛ biɓe, ɓaikalaka nde ikumisa malɔɓɔ
maaɓe, bikyeko biakyela ɓɛ́ɛ na itela, na bibuni, na maɓanga naa na nzete,
bitebikokyi iwɛnɛ, naa iyoka, naa itambula.
21 Ɓato mɛ teɓaikaka lɛ iɓoma, mpɛɛ, ikyela ɓondumba na iɓa.

10

Mwanze na buku ɓookyikyi

1 O sima ya maphɔɔ mɛ, namba ya wɛnɛ anzelu mosu, mokusi, kaute o
ikolo. Impata sɔnɔsɔ simozingyi ndokolo alati etobu, nkyɛmɔ izingyi ɓoo
phɛ. Ɓoo phɛ phaɓaka ndokolo munyɛlɛ, makolo mɛ ndokolo makonzi ma
ŋwenya.
2 O eɓɔkɔ yɛ, aphilaka buku bokyikyi ɓoziɓosi ɓɛ̀ɛ. Amba ya tɛyɛ itambe
sɛ sa ɓoloo o ikolo sa mpiko eenɛnɛ, itambe sa ɓowɛ o ikolo sa manyɛtɛ.
3 Amba yaaŋwana na ŋwɛsi mokusi ndokolo gbɔgbɔ kyebule. Waunva
yo iyaŋwana, bingyinzi sambo bamba ya okana.

---

* **9:11 9.11** Kyelukye iwɔ oɓokye: «Mɔɔti».

4 Emba waunva ika bingyinzi sambo, naunvaka koma maphɔɔ maokaka
nga. Naesi yaoka ŋwɛsi mɔnɔmɔ mouti o ikolo mowɔ na nga oɓokye:
«Maphɔɔ maawɔ bingyinzi sambo maikale ingyende, samba na makoma.»
5 Ɓoɓɛlɛ anzelu owa wɛnɛkyɛ nga atɛmi o ikolo sa mpiko eenɛnɛ na o
ikolo sa manyɛtɛ, amba yakata seleka Nzambe,
6 na nkombo ya Ŋwaphongo ooli na ɓomɔɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ,
owa kyela ikolo, muse, mpiko eenɛnɛ na isɔ ili omɔ. Mwanze yokye:
«Nkɔlɔ eteikule ɓa!
7 Kasi nkɔlɔ yamooka ɓɛ̀ɛ anzelu owa sambo atati iulela mumbɛnzɔ nwɛ,
yamoɓa ikokyisama sa sekyele ya Ŋwaphongo, ɓowaeyimola yo ɓasali ɓɛ́ɛ
ɓaimosi.»
8 Emba ŋwɛsi ŋwa okaka nga moute o ikolo ŋwamba kula wɔ na nga
oɓokye: «Kyɛndɛ, kpa buku ɓoingosi ɓɛ̀ɛ o maɓɔkɔ ma anzelu otɛmi o
ikolo sa mpiko eenɛnɛ na o ikolo sa manyɛtɛ.»
9 Namba ya susana phɛnɛphɛ na anzelu, namba ya moɓɔndɔ oɓokye
ampɛ buku ɓookyikyi. Amba ya wɔ na nga yokye: «Oɓokpe oɓozee. O ibu
sa wɛ, buku mɛ phamoɓa ɓololo, kasi o munɔkɔ phamoɓa lɛlɛ ndokolo
ɓoo.»
10 Namba yakpa buku mɛ ɓookyikyi o maɓɔkɔ ma anzelu namba ya
ɓozaa. O munɔkɔ ŋwa nga, phabaka na lɛlɛ ndokolo ɓoo, kasi waunva
nga iɓozaa, pha butwaka ɓololo o nkundu ya nga.
11 Ɓoɓɛlɛ ɓamba ya wɔ na nga: «Osengyesi ikula imola yaaɓɔngya
Ŋwaphongo phɔ boiyke pha ɓato, phɔ ya nkyisi, phɔ ya nɔkɔ, na phɔ
ya ɓakonzi.»

11

Manzoka maɓale

1 Ɓoɓɛlɛ, ɓamba ya mpɛ emekyelo ya phanda. Ɓaamba ya wɔ na nga
oɓokye: «Tɛmɛ, kyɛndɛ meka phanda pha tempelo ya Ŋwaphongo, na
etumbelo. Oombe na tanga motiya ŋwa ɓato ɓaakumisa Ŋwaphongo omɔ.
2 Olɛ mokpengba ŋwa tempelo, samumeka, phɔ ɓaunva molɛlɛ ɓato
ɓateɓaeɓe Ŋwaphongo. Ɓɛ́ɛ ɓamokyita mokyisi mosantu na makolo
makombe mako mane mbuka maɓale.
3 Emba namotoma manzoka ma nga maɓale oɓokye nkɔlɔ nkoto na
mikama miɓale mbuka mako motoɓa, ɓalate mangɔtɔ,* ɓaumole maphɔɔ
ma nga.»
4 Manzoka maɓale mɛ, eli nzete iɓale ya olivɛ na maɓele maɓale matɛmi
o ɓoo pha Nkolo wa mokyisi.
5 Ɓo moto mɔnɔmɔ amekyi iɓakyela ɓoɓe, ŋwenya ŋwamotɔkɔlɔ o nɔkɔ
ya ɓɛ̀ɛ, emba ŋwamoɓoma ɓaini ɓa ɓɛ. Nde phɛlɛ, ɓo moto amekyi
iɓakyela ɓoɓe, mowesi ŋwa ɓɛ́ɛ mosengyesi iɓa ndengye mɛna.
6 Manzoka mɛ mali na ɓokonzi pha ikanga ikolo, emba na mbula tekokyi
na inɔ mi nkɔlɔ ikyiimole ɓɛ́ɛ maphɔɔ ma Ŋwaphongo. Ɓali na ɓokonzi
pha ibuya maa malongo na pha itoma bisenzo biikye o mokyisi nde
ɓozingyi ɓɛ.
7 Emba wamunva ɓɛ́ɛ iwɔ maphɔɔ phɔ ya Ŋwaphongo, nyama
ekyetɔkɔlɔ o iɓela siinɛnɛ siizindo yamoya ŋwana na ɓɛ, yaɓaleka na
ɓokusi, yaɓaɓoma.

---

* **11:3 11.3** Ɓalataka ngɔtɔ phɔ ya iteya oɓokye ɓali na ilaka.

8 Biɓembe ɓa ɓɛ́ɛ ɓamoikala o musɔngɔ ŋwa mokyisi munɛnɛ mooeya
ɓɛ́ɛ na nkombo ya Sɔdɔmɔ na Ezipito, nde elele mɛ eya ɓakaka ɓɛ́ɛ Nkolo
o ekulusu.
9 Phɔ ya nkɔlɔ iyato na ndambo, ɓato ɓasɔ, nɔkɔ isɔ, na nkyisi
isɔ yaamoyaa phɔ ya iyakyeka biɓembe mɛ, emba eteɓaanole oɓokye
ɓabikunde.
10 Ɓato ɓasɔ ɓa mokyisi bamoɓa na nkyisa phɔ ya iwa sa ɓɛ,
ɓamokumba, ɓamoumana mbolo, phɔ ɓaimosi ɓa Ŋwaphongo ɓaɓale
ɓaɓana teɓaikaka ɓalɛɛ ɓose.
11 Kasi sima ya ina nkɔlɔ iyato na ndambo mina, moemo ŋwa ɓomɔɔ
mouti na Ŋwaphongo, moɓanyɔlɛsi, emba ɓaamba ya tɛmɛ. Emba ɓato
ɓaɓaka ɓaɓakyekye, ɓabuto na phakolo ɓɔɔɓɔ.
12 Ɓaamba yaoka ŋwɛsi mokusi o ikolo moɓawɔlɛ oɓokye: «Baa o ni!»
Ɓaamba ya baa o ikolo onte ya impata, o miyo ma ɓaini ɓa ɓɛ.
13 Nde o sina imbɛlɛ, manyɛtɛ mamba ya nyingana na ɓokusi penza.
Etee yɔnɔyɔ ya mokyisi mi bikoo yaamba ya ɓɛkɔ, emba ɓato koto sambo
ɓamba wa o etokyisa mɛ. Ɓaabikaka, na ɓona ɓɔɔɓɔ, ɓamba kumisa
Ŋwaphongo owa ikolo.
14 Ngɔngɔ eya iɓale elekaa. Kyeka, waikasi ŋwana ɓonte ɓoɓo, ngɔngɔ
eya iyato kyeye.

Mumbɛnzɔ ŋwa sambo

15 Ɓoɓɛlɛ, anzelu owa sambo amba yaulela mumbɛnzɔ nwɛ. Nyɛsi nkusi
yamba ya okana o ikolo, kyiwɔ oɓokye: «Uŋwaŋwa eye, ɓokonzi pha
mokyisi ɓobuto oka Nkolo wa ɓanga na Klisto wɛ, amoɓaa na ɓokonzi
phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ!»
16 Ɓankumu mako maɓale mbuka ɓane ɓaaɓaka ɓazasi o mbanga ya ɓɛ̀ɛ
o ɓoo pha Ŋwaphongo, ɓamba kaa maɓoo o se, ɓakumisa Ŋwaphongo
17 ɓɛkye: «Nkolo Ŋwaphongo ekambambasi, iwɛ owaɓaka na ooli,
toephɛ mɛlɛsi phɔ okyelesi mwiya ŋwa wɛ munɛnɛ emba otɛyɛ ɓokonzi
pha wɛ.
18 Emba ɓato ɓa nkyisi isɔ ɓatɔmbi, kasi nde yɔɔ ya wɛ eesi. Eli
nde imbɛlɛ sa iyunva ɓato ɓaɔtɔkɔ mokyisi, isambisama phɔ ya ɓawe.
Eli imbɛlɛ samophɛ wɛ mbano oka ɓasali ɓa wɛ ɓaimosi, ɓasantu na
ɓaakumole nkombo ya wɛ, eɓe ɓato pha eɓe ɓato ɓaanɛnɛ!»
19 Emba tempelo ya Ŋwaphongo eli o ikolo yamba ziɓwa. Moɓeta ŋwa
sangola ŋwamba wɛnɛnɛ o tempelo yɛ. Ɓoɓɛlɛ nkakasi yamba ya wanda,
nyɛsi ya ɓato yamba yaokana, bingyinzi, manyɛtɛ mamba nyingana na
mbula ekusi eya mangbandangbala yamba nɔɔ.

12

Ŋwaŋwasi na Dalagona (nyama eli ndokolo Mungoto)

1 Elekyesako yɔnɔyɔ enɛnɛ etɔkɔsi o ikolo: Ŋwaŋwasi mɔnɔmɔ alati
munyɛlɛ ndokolo etobu, ɓokombe o se ya makolo mɛ, emba o moto nwɛ
alati eboko ya ɓokonzi ya ɓanyasɛsi iko mbuka ɓaɓale.
2 Aɓaka na ibu, aɓaka kaaŋwane nzanga phɔ ya ɓolɔsi pha eswɛtɛ ya
iɓota.
3 Ɓoɓɛlɛ elekyesako esuu ekuli tɔkɔlɔ o ikolo: Yaɓaka Dalagɔna yɔnɔyɔ
enɛnɛ ya mangola ndokolo ŋwenya. Yaɓaka na nzotó sambo na membe
iko, emba moto mɔnɔmɔ na mɔnɔmɔ ŋwalataka eboko ya ɓokonzi.
4 Nwela nwɛ ŋwakɔmbɔkɔ mopha mɔnɔmɔ ŋwa ɓanyasɛsi ɓa ikolo mi
biato, aɓavakaka o se. Dalagɔna yamba kyɛ tɛmɛ o ɓoo pha ŋwasi
okolukye iɓota phɔ aze ŋwana mɛ wa motɔkɔlɔ yo.

5 Ɓoɓɛlɛ, amba ya ɓota ŋwana wa lele. Eli yo moto owamokamba
maɓota masɔ na ɓokusi na phimbo ya ebuni. Emba ɓamba ya kyɛ na
ŋwana wɛ phɛnɛphɛ na Ɲwaphongo na ná mumbanga nwɛ ŋwa ɓokonzi.
6 Ɓoɓɛlɛ ŋwaŋwasi amba lota o bokye. Ɲwaphongo amoɓɔngyisa elele
yɔnɔyɔ omɔ phɔ ɓamozeya nkɔlɔ nkoto na nkama iɓale mbuka mako
motoɓa.
7 Ɓoɓɛlɛ, eɓasi yamba ɓa o ikolo. Mikayɛlɛ na ɓanze ɓɛ́ɛ ɓamba ya
ŋwana na Dalagɔna. Emba Dalagɔna na ɓanze ɓaaka yɛɛ mɛ ɓaŋwanaka
na ɓɛ,
8 kasi taika koka. Yango mɛna Dalagona na ɓanze ɓɛ́ɛ teɓakulaka ɓa na
elele o ikolo.
9 Ɓamba movaka onze, Dalagɔna omunɛnɛ, nzɔɔ eekasi, yo owa laa
ɓɛ́ɛ nkombo ya Zabulu na Molemba, mokose wa mokyisi mobimba.
Ɓamovakaka yo na ɓanze ɓɛ́ɛ o se.
10 Ɓoɓɛlɛ, namba yaoka ŋwɛsi mɔnɔmɔ mokusi o ikolo mowɔ oɓokye:
«Uŋwaŋwa eye, eli imbɛlɛ sa Ɲwaphongo wa ɓanga saibikya,
sa ɓokonzi, na sa mwiya;
Masiya wɛ awɛninye ɓokonzi phɛ.
Phɔ ɓamovaka o iɓanda,
iyo owaɓaka kasongyele ɓɛbi na ɓanga na moo na mokɔlɔ o ɓoo pha
Ɲwaphongo wa ɓanga.
11 Kasi ɓɛ́ɛ ɓamolongyi na malongo ma Ɲwana wa mpate,
na phɔ ya ɓonzoka pha ɓɛ́ɛ phɔ ya Iloba sa Ɲwaphongo.
Ɓaanola iyambya ɓomɔɔ pha ɓɛ́ɛ nɔnɔ o iɓaa salota iwa.
12 Yango mɛna ɓa na nkyisa,
ikolo na ɓato ɓaazasi omɔ.
Ngɔngɔ eli na ɓɛ̀ɛ, mokyisi na mpiko eenɛnɛ,
phɔ Zabulu auti oli ɓɛ̀ɛ,
atondi na yɔɔ ekusi,
phɔ aeɓi oɓokye takuli ɓa na nkɔlɔ nzikye.»
13 Wa wɛnɛ Dalagɔna oɓokye ɓamovakyi o se, amba tata iwinya
ŋwaŋwasi owaɓotaka ŋwana wa lele.
14 Kasi ɓamba ya phɛ ŋwasi mapapusa maɓale ma koko enɛnɛ phɔ
aphumbwe oɓokye aɓee itakye na nzɔɔ, o elele eya moɓɔngyisa ɓɛ́ɛ phɔ
ya imozeya bipha biato na ndambo.
15 Ɓoɓɛlɛ, nzɔɔ yamba ya lowa maa maikye ndokolo ebale o sima ya
ŋwaŋwasi phɔ mamozinza.
16 Kasi manyɛtɛ mamba ya sunga ŋwaŋwasi, emba manyɛtɛ mamba
ingwa mamba ya mina ebale eya lowaka Dalagɔna.
17 Ɓoɓɛlɛ, na yɔɔ ekusi eli nɛ na ŋwaŋwasi, Dalagɔna amba buya mabita
mɛ nde na mumboto ŋwa ŋwaŋwasi mɛ ŋwaikalaka, eli ɓaakumole
miɓeko ma Ɲwaphongo na ɓali manzoka ma Yesu.
18 Ɓoɓɛlɛ, Dalagɔna amba ya kyɛ tɛmɛ o mokukulu ŋwa ebale eenɛnɛ.

13

Manyama maɓale ma kabu

1 Ɓoɓɛlɛ, namba ya wɛnɛ nyama yɔnɔyɔ eya kabu etɔkɔsi o mpiko
eenɛnɛ. Yaɓaka na membe iko na ná nzoto sambo. O ikolo sa zembe
sɔnɔsɔ na sɔnɔsɔ, yalataka eboko ya ɓokonzi, emba o ikolo sa nzoto mɛ
ɓakomaka nkombo ekyetole Ɲwaphongo.

2 Nyama eyawɛnɛkyɛ nga yaulanaka na ngɔ. Makolo ma yango maɓaka
ndokolo maka ulusu, emba munɔkɔ ŋwa yango ndokolo ŋwaka gbɔgbɔ.
Emba Dalagɔna amba ephɛ ɓokusi phɛ, mumbanga nwɛ ŋwa ɓokonzi na
ɓokonzi ɓonɛnɛ.
3 Moto mɔnɔmɔ mi nzoto ya Nyama mɛna ŋwaɓaka ndokolo mozokyi
phota ya iwa, kasi phota enɛnɛ mɛna yamba ɓela. Mokyisi munsɔ ŋwa
kamwaka, ŋwamba butwa iɓenga ena Nyama.
4 Emba ɓasɔ ɓamba ya kumbela Dalagɔna phɔ aphɛkyɛ Nyama ɓokonzi.
Ɓamba na ya kumbela Nyama ɓɛkye: «Ookoka na Nyama nza? Ookokyi
iŋwana na yango nza?»
5 Nyama yamba ya phɛɛmɛ nzela ya imitata na ya itola. Emba yamba ya
phɛɛmɛ ɓokonzi pha ikyela etoma makombe mako mane mbuka maɓale.
6 Yamba ya ingola munɔkɔ phɔ ya itola Ŋwaphongo, phɔ ya itola
nkombo yɛ, na elele ezasi yo na ɓato ɓaali nɛ o ikolo.
7 Nyama yamba ya phɛɛmɛ makokyi ma iŋwana mabita na ɓasantu na
maiɓanyɛtɛ. Yamba kula ya phɛɛmɛ ɓokonzi oikolo sa maɓota masɔ, ɓato
ɓasɔ, nɔkɔ isɔ, na nkyisi isɔ.
8 Ɓato ɓasɔ ɓali o mokyisi, tata o etatele ya mokyisi, ɓateɓaika ɓɛ́ɛ
koma nkombo o buku pha ɓomɔɔ pha ŋwana wa mpate owa ɓoma ɓɛ,
ɓamokumbela nyama mɛ.
9 Oli na matoo ma ioka, aokye
10 Owa lakyema moɓokami, ɓamoɓoka.
Owalakyema oɓokye amowa na sɛndɔ, amowa na sɛndɔ.
Eli imbɛlɛ sa ɓasantu sa ilendendala na sa iphila ianola.
11 Ɓoɓɛlɛ, namba yawɛnɛ nyama eya iɓale kyetɔkɔlɔ o manyɛtɛ. Yaɓaka
na membe maɓale ndokolo ŋwana wa mpate, kasi yaɓaka kyewɔ ndokolo
Dalagɔna.
12 Eli na ɓokonzi ɓosɔ ɓoli na nyama eya oɓo eya tɔkɔlɔkɔ o mpiko
eenɛnɛ, kyeɓokyelele o ɓoo pha nyama mɛ. Nyama eya tɔkɔlɔkɔ o manyɛtɛ
na ɓato ɓasɔ ɓali o mokyisi ɓakumbelaka nyama eya tɔkɔlɔkɔ o mpiko
eenɛnɛ eyazokaka phota ya iwa eya ɓelaka.
13 Yakyelaka bilekyesako binɛnɛ, nɔnɔ o iuya ŋwenya mouti o ikolo nɔnɔ
o se o miyo ma ɓato ɓasɔ.
14 Phɔ ya makokyi maephɛ ɓɛ̀ɛ maikyela bilekyesako bisɔ ɓabina o miyo
ma Nyama eya o ɓoo, yazwa nzela ya ikosa ɓato ɓasɔ ɓa mokyisi. Nyama
mɛ yaaɓatoma nɔnɔ o itɛyɛ ekyeko phɔ ya ngambo ya nyama eyaɓaka na
phota ya sɛndɔ eyakulaka butwa na ɓomɔɔ.
15 Ɓoɓɛlɛ, ɓamba phɛ nyama mɛ makokyi maiphɛ ekyeko ya nyama
ɓomɔɔ, na ndengye oɓokye ebutwe iwɔ na iɓoma moto munsɔ owa moɓa
sakumbela ena ekyeko.
16 Ɓoɓɛlɛ, nyama mɛ yamba tomisa ɓato ɓasɔ na ɓokusi, ɓaphomba na
ɓangyɛngyɛ, ɓato ɓa ezwele na ɓaɓola, ɓansɔmi na ɓaombo oɓokye ɓazwe
elembetele o eɓɔkɔ ya ɓoloo naa o mbanda.
17 Emba moto takokyi iomba na iungya ekpele ɓotali na elembetele mɛ,
naa nkombo ya nyama naa motango mokokaa na nkombo yɛ.
18 Wawa waongye zebi. Moto oli na malondo atɔkɔlɔ tina ya motango
ŋwa nyama, phɔ eli motango ŋwa moto. Emba motango nwɛ eli nkama
motaɓa na mako motoɓa mbuka motoɓa (666).

14

Ŋwana wa mpate na ɓato ɓaikola yo

1 Ɓoɓɛlɛ, namba kula yawɛnɛ Ŋwana wa mpate atɛmi o ikolo sa ngomba
ya Siona. Aɓaka yo na ɓato nkoto mukama na mako mane mbuka ine
(144.000). Nkombo ya Ŋwana wa mpate na nkombo ya ango makomamaka
o mambanda ma ɓèɛ.
2 Ɓoɓɛlɛ naesi yaoka ŋwɛsi mɔnɔmɔ mouti o ikolo, ŋwaulanaka na tɔkɔ
ya kanda ya eɓale enɛnɛ na ná tɔkɔ ya engyinzi eekusi. Emba molomba
ŋwa okaka nga ŋwaɓaka ndokolo waaɓɔkɔ ɓawandi ɓa isangyi.
3 Ɓoɓɛlɛ ɓato mɛ ɓaɓaka ɓatube zembo siinyakune oɓoo pha mumbanga
ŋwa ɓokonzi na oɓoo pha bikyelamo bine bili na ɓomɔɔ na oɓoo pha
ɓankumu. Moto takokaka ieɓa zembo mɛ, bote yabaka nde ɓato nkoto
munkama na mako mane mbuka ine (144.000) ɓaikola ɓèɛ o mokyisi.
4 Ɓèɛ teɓaika eɓa ɓaɓasi, teɓaikaka ɔtɔ nzoto ya ɓɛ. Ɓaɓaka ɓaɓengye
Ŋwana wa mpate bilele bisɔ biikyɛndɛ yo. Ɓèɛ ɓaikolamaka onte ya ɓato
ndokolo mbuma ya ɓoo phɔ ya Ŋwaphongo na phɔ Ŋwana wa mpate.
5 Nɔkɔ ya ɓèɛ teyaika wɔɔ ɓɔlɛ, teɓali na mooya.

Imbɛlɛ sa itenela ɓato ɓolombe sikokyi

6 Ɓoɓɛlɛ, nambakula yawɛnɛ anzelu mosuu kaphimbwe o ikolo owoo.
Aɓaka na Simo Elaa eya ɓoɓɛlɛ ya iyimola ɓato ɓasɔ ɓali o mokyisi, ɓato
ɓasɔ, maɓota masɔ, nɔkɔ isɔ.
7 Aɓaka kawɔ na ŋwɛsi mokusi: «Lota Ŋwaphongo, omokumbele! Phɔ
imbɛlɛ sɛ sa isambisa ɓato sikokyi. Kumbela mokyesi wa ikolo na munse,
wa mpiko eenɛnɛ na bilele bitɔkɔlɔ maa o manyɛtɛ!»
8 Emba anzelu mosuu owa iɓale amba ya ɓenga owa o ɓoo, amba wɔ
yokye: «Ekaa, ekaa, Ɓabilonɛ eenɛnɛ! Yango eyaɓaka kyenyweya ɓato ɓa
nkyisi isɔ maleku ma yɔɔ ya ɓondumba pha yango!»
9 Ɓoɓɛlɛ, anzelu mosuu owa iyato, owaɓaka kaɓaɓengye, amba wɔ na
ŋwɛsi mokusi yokye: «Ɓo moto akumbesi nyama na ekyeko ya yango, ɓo
azwe elembetele o mbanda naa o eɓɔkɔ,
10 amunyweya malɛku maaɓongyi ɓɛ́ɛ o kɔphɔ ya yɔɔ ya Ŋwaphongo,
sa nkaa ya imakonda. Moto mɛ amowɛnɛ mpasi onte ya ŋwenya na onte
ya mobulubutu mootumbe, o ɓoo pha ɓanze ɓasantu na o ɓoo pha Ŋwana
wa mpate.
11 Ɓato ɓasɔ ɓakumbele nyama na ekyeko ya yango, na ozwe elembetele
na nkombo ya yango, eteɓaeme na moo na mokɔlɔ. Zungu sa ŋwenya
siiɓanyɔkɔlɔ samoɓaka sibaa phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ.»
12 Yango mɛna, eli imbɛlɛ sa ilendendala phɔ ya ɓasantu ɓaɓombe
miɓeko ma Ŋwaphongo na sa iphila ianola oka Yesu.
13 Ɓoɓɛlɛ namba yaoka ŋwɛsi mɔnɔmɔ mouti o ikolo, mowɔ oɓokye:
«Koma ɓoɓo: Tata uŋwaŋwa eye, nkyisa ili na ɓato ɓaawa onte ya Nkolo.»
Ɓolɔɓɔ yokye: «Nde phɛlɛ, ɓaeme phɔ ya bitoma bia ɓɛ, phɔ bitoma bia
ɓɛ́ɛ biɓaɓengye.»

Inɔkɔ mbuma ya mokyisi

14 Ɓoɓɛlɛ namba kula yawɛnɛ: Yaɓaka impata sitane. Emba namba
yawɛnɛ ndokolo ŋwana wa moto azasi o ikolo sa impata mɛ. O moto nwɛ,
alataka eboko ya ɓokonzi eyakyela ɓèɛ na itela, emba o maɓɔkɔ, aphisi
sɛngu ootu.
15 Ɓoɓɛlɛ anzelu mosuu amba ya tɔkɔlɔ o tempelo. Amba yaaŋwanela
na ŋwɛsi mokusi ozasi o ikolo sa impata, yokye: «Kyelela sɛngu ya wɛ,

nɔkɔ mbuma. Imbɛlɛ sikokyi sa inɔkɔ mbuma, phɔ mbuma ya mokyisi iosi!»*
16 Ɓoɓɛlɛ owazalaka o ikolo sa ipata amba ya vaka sɛngu o mokyisi,
emba ɓamba yanɔkɔ mbuma o mokyisi mobimba.
17 Ɓoɓɛlɛ, anzelu mosu amba yatɔkɔlɔ o tempelo eli o ikolo. Nɛ mɛ
aphilaka sɛngu eotu.
18 Ɓoɓɛlɛ, anzelu mosu amba yatɔkɔlɔ o etumbelo. Aɓaka na ɓokonzi o
ikolo sa ŋwenya, amba yaaŋwanela na ŋwɛsi mokusi anzelu owaphilaka
sɛngu eotu, yokye: «Kyelela sɛngu ya wɛ eotu, nɔkɔ bikango ɓa mbuma
ya vinyɔ bili o mokyisi, phɔ mbuma yɛ iosi.»
19 Ɓoɓɛlɛ anzelu amba ya vaka sɛngu yɛ o mokyisi, amba ya nɔkɔ
mbuma ya vinyɔ yaɓaka o mokyisi, amba ivaka o isungu sa yɔɔ ya
Ŋwaphongo.
20 Ɓamba ya kyɛ ama ina mbuma o eɓonga ya mokyisi, emba isungu mɛ
sabutwaka itɔkɔlɔ nde malongo. Malongo mɛ mamba ya luka bakilomɛtɛlɛ
mikama miato, ɓo itɛyɛ mpunda omɔ nde ezindi nɔnɔ o munɔkɔ.

15

Ɓaanze sambo na bisenzo ɓaa mbomela

1 Ɓoɓɛlɛ, namba yawɛnɛ o ikolo elekyesako esuu enɛnɛ na ya ikamwa:
Ɓanze sambo ɓaphisi bisenzo sambo baa mbomela. Phɔ yɔɔ ya
Ŋwaphongo yamokokyisama na bisenzo ɓabina.
2 Ɓoɓɛlɛ, namba ya wɛnɛ ndokolo mpiko eenɛnɛ eya talatala
ɓaeyangyinye na ŋwenya. Ɓaalonga o eɓasi ya nyama, ɓateɓaikazwa
elembetele yɛ na motango ŋwa nkombo yɛ, ɓatɛmi o ikolo sa mpiko eenɛnɛ
eya talatala, ɓaphisi masangyi ma Ŋwaphongo.
3 Ɓaɓaka ɓatuɓe zembo sa Mose, mosali wa Ŋwaphongo, na zembo sa
Ŋwana wa mpate:
«Nkolo Ŋwaphongo Ekambambasi,
bitoma ɓa wɛ bili binɛnɛ na ɓa ikamwa!
Mokonzi wa nkyisi insɔ,
manzela ma wɛ mali ma ɓosembo na ma phɛlɛ!
4 Nkolo, owa moɓa sa elota nza?
Owa moɓa sakumola nkombo ya wɛ nza?
Phɔ wɛ mampenza oli mosantu.
Ɓato ɓa nkyisi isɔ ɓamoya kusama o ɓoo pha wɛ,
phɔ ɓato ɓasɔ ɓamowɛnɛ bitoma ba wɛ ɓa ɓosembo.»
5 O sima, namba yawɛnɛ o ikolo, tempelo eli na moɓeta ŋwa sangola
eingo,
6 emba ɓanze sambo ɓaphilaka bisenzo sambo ɓamba tokɔlɔ omɔ.
Ɓalataka bitobu bia nkungyɛ ya nyama, bitane, bingyɛngyɛ. O mobimbi,
ɓamizɛkyitinye na mokaɓa ŋwa itela.
7 Nyama yɔnɔyɔ onte ya manyama mane mɛ yamba yaphɛ ɓanze sambo
ɓakɔphɔ sambo ɓaakyela ɓɛ́ɛ na itela, ɓatondi na yɔɔ ya Ŋwaphongo oli
na ɓomɔɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ.
8 Ɓoɓɛlɛ, tempelo yamba tonda na zungu phɔ ya nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo
na ya mwiya nwɛ. Ɓoɓɛlɛ, na moto takokaka inyɔlɔ o tempelo, nɔnɔ
wakokyaka ɓanze sambo bisenzo sambo.

---

* **14:15 14.15** Iimbele ya bakawa

16

Ɓakɔphɔ sambo ɓa yɔ ya Ŋwaphongo

1 Ɓoɓɛlɛ, namba yaoka ŋwɛsi mokusi moute o tempelo, mowɔ na ɓanze
sambo oɓokye: «Kyɛndɛ kyɛ sweya ɓakɔphɔ sambo ɓa yɔɔ ya Ŋwaphongo
o mokyisi.»
2 Emba anzelu owa o ɓoo amba yakyɛ sweya kɔphɔ yɛ o mokyisi.
Ɓoɓɛlɛ ingata sɔnɔsɔ siikyele ɓolɔsi samba ya tɔkɔlɔ ɓato ɓasɔ ɓaɓaka
na elembetele ya nyama na ɓaɓaka ɓakumole ekyeko ya yango.
3 Mwanze owa iɓale amba ya sweya kɔphɔ yɛ o mpiko eenɛnɛ.
Maa mamba ya butwa ndokolo malongo ma eɓembe, emba ekpele esɔ
ekyebikye o motema ŋwa maa yamba waa.
4 Mwanze owa iyato amba ya sweya kɔphɔ yɛ o bibale binɛnɛ na o bilele
bitɔkɔlɔ maa. Emba maa masɔ mamba ya butwa malongo.
5 Ɓoɓɛlɛ namba ya oka anzelu oli mokonzi ŋwa maa kawɔ yokye:
«Oli na ɓosembo, iwɛ Mosantu ooli, na owaɓaka,
phɔ oli owaakolo moteni wa malombe.
6 Phɔ ɓowasweyaka ɓɛ́ɛ malongo ma ɓasantu na ɓaimosi,
ombikula ɓaphɛ nde malongo oɓokye ɓanywee.
Ɓazwe lokokyi na ɓɛ.»
7 Ɓoɓɛlɛ, namba yaoka ŋwɛsi mɔnɔmɔ moute o etumbelo mowɔ oɓokye:
«Ɛɛ, Nkolo Ŋwaphongo ekambambasi,
malombe ma wɛ mali ma phɛlɛ na ma ɓosembo.»
8 Ɓoɓɛlɛ anzelu owa ine amba ya sweya kɔphɔ yɛ o munyɛlɛ, emba
munyɛlɛ ŋwamba ya phɛɛmɛ nzela ya izikya ɓato na ŋwenya nwɛ.
9 Emba ɓato ɓamba zika na mbambisa nkusi. Ɓamba butwa itola
nkombo ya Ŋwaphongo oli na ɓokonzi o ikolo sa bisenzo. Kasi teɓaikaka
ɓongola ntema ya ɓɛ́ɛ oɓokye ɓabutwe imokumbela.
10 Mwanze owa itano amba ya sweya kɔphɔ yɛ o ikolo sa mumbanga ŋwa
ɓokonzi ŋwa nyama. Emba ɓokonzi phɛ phamba ya butwa o enzɔmbi.
Ɓato ɓamba butwa imitwa lole phɔ ya ɓolɔsi.
11 Ɓamba tola Ŋwaphongo owa ikolo phɔ ya minyɔkɔ na mangata ma
ɓɛ, kasi teɓaika lɛ bitoma ba ɓɛ́ɛ biiɓe.
12 Ɓoɓɛlɛ anzelu owa motoɓa amba ya sweya kɔphɔ yɛ o ebale ya
Efrate, emba ebale yamba oma phɔ ya iɓɔngyisela ɓakonzi ɓaute mbale
ekyetɔkɔlɔ munyɛlɛ nzela.
13 Emba namba ya wɛnɛ malɔɓɔ maato maaɓe maaulana na mangbɔku
matɔkɔlɔ, ɓona o munɔkɔ ŋwa dalagɔna, ɓooyɔkɔ o munɔkɔ ŋwa nyama,
na ɓooyɔkɔ ɓosuu o munɔkɔ ŋwa moimosi owa ɓɔɔlɛ.
14 Eli malɔɓɔ ma ɓazabulu makyele bilekyesako. Mamba kyɛ oka
ɓakonzi ɓa mokyisi mobimba, phɔ maɓaangyinya phɔ ya mabita ma
mokɔlɔ munɛnɛ ŋwa Ŋwaphongo Ekambambasi.
15 Kyeka, naye ndokolo mwibi. Nkyisa na owa mokyɛngyɛlɛ na owa
moɓanza bitobu bɛɛ phɔ yo sakyɛ ɓolumbu naa yo sa oka sɔɔ.
16 Malɔɓɔ mɛ mamba angyinya ɓakonzi o elele ekyeɓangye ɓɛ̀ɛ na
munɔkɔ ŋwa ɓa Ebele «Armagedɔ.»
17 Ɓoɓɛlɛ anzelu owa sambo amba ya sweya kɔphɔ yɛ o muuwɛ. Ŋwɛsi
mɔnɔmɔ mokusi ŋwamba ya tɔkɔlɔ o tempelo, moute o mumbanga ŋwa
ɓokonzi, mowɔ oɓokye: «Waumbo!»
18 Ɓoɓɛlɛ, yamba ya ɓaa nkakasi, bingyinzi na manyɛtɛ inyingana na
ɓokusi. Manyɛtɛ manyinganaka na ɓokusi na ndengye yɔnɔyɔ oɓokye
naino tolowɛni ɓomɔ tata ɓoli moto o mokyisi.

19 Mokyisi munɛnɛ ŋwamba kaɓana na bitee biato, emba nkyisi isɔ
iyɔkɔ yamba bukwa. Emba Ŋwaphongo amba ya umunya Ɓabilɔnɛ enɛnɛ.
Amba ephɛ kɔphɔ etondi na malɛku ma yɔɔ yɛ.
20 Misanga misɔ milɛmɔ na mangomba masɔ temakuli wɛnɛnɛ.
21 Mangbandangbala manɛnɛ maazito mambauta o ikolo mamba ya
kalela ɓato. Ingbandangbala sɔnɔsɔ saɓaka na ɓozito pha ɓakyilo
makoo mane. Emba ɓato ɓamba tola Ŋwaphongo phɔ ya esenzo ya
mangbandangbala, phɔ esenzo mɛ yataaka kula leka ɓɔɔɓɔ.

17

Ɓabilɔnɛ, eyakolo ndumba

1 Ɓoɓɛlɛ mɔnɔmɔ na ɓanze sambo ɓaaphilaka ɓakɔphɔ sambo aamba
yasusinya oli nga. Aamba yawɔ na nga yokye: «Yaka. Namoeteya
moambo ŋwa ndumba oomunɛnɛ okoɓe o mokukulu ŋwa mpiko eenɛnɛ.
2 Ɓakonzi ɓa mokyisi ɓalala nɛ. Ɓato ɓa mokyisi ɓalangaka malɛku ma
ɓondumba phɛ.»
3 Ɓoɓɛlɛ Ɓolɔɓɔ phamba ya nyɔlɛlɛ, emba anzelu amba yakyɛ na nga
o bokye. Namba yakyɛwɛnɛ ŋwasi mɔnɔmɔ azasi o ikolo sa nyama eya
mangola, eyakomamaka nzoto mobimba na mankombo maitola. Nyama
mɛ yaɓaka na nzoto sambo na membe iko.
4 Ŋwasi mɛ, alataka bitobu ba mangola ba motiya, biingyɛngyɛ ndokolo
itela na ndokolo maɓanga ma motiya na ɓayaka. O eɓɔkɔ, aphilaka kɔphɔ
ya itela etondi na maphɔɔ maɓe ma sɔkɔtɔ ya ɓondumba phɛ.
5 O mbanda yɛ, ɓakoma nkombo yɔnɔyɔ ya sekyele: «Ɓabilɔnɛ
oomunɛnɛ, nyango wa mandumba na wa maphɔɔ ma ɓɔɔɓɔ ma mokyisi.»
6 Ɓoɓɛlɛ, namba yawɛnɛ ŋwasi mɛ alangyi malongo ma ɓasantu na
malongo ma manzoka ma Yesu. Waamowɛnɛ nga, nakamwaka na ɓokusi
koleka.
7 Ndokolo anzelu kambe ya wɔ na nga yokye: «Kokamwe phɔ ya'ye?
Namoeyimola sekyele ya ŋwaŋwasi na ya nyama eemunyanye, eeli na
nzoto sambo na ná membe iko.
8 Nyama eewɛni wɛ mɛna yaɓaka, kasi tekuli ɓa. Yamotɔkɔlɔ o iɓela
sinɛnɛ siizindo, emba yamoya lekana nɔnɔ o ewele ya yango. Emba ɓato
ɓa mokyisi ɓateɓaika koma ɓɛ́ɛ nkombo o buku pha ɓomɔɔ tata etatele
ya mokyisi, ɓamokamwa wamowɛnɛ ɓɛ́ɛ nyama. Phɔ nyama mɛ yaɓaka,
tekuli ɓa, kasi yambakula yaa.»
9 «Wawa waongye iɓaa na malondo na ná zebi sa ikokolela maphɔɔ.
Nzoto sambo eli makosi sambo elele eezasi ŋwaŋwasi mɛ. Makosi mɛ
mambe na teya ɓakonzi sambo.
10 Ɓakonzi ɓatano ɓaunva waa, owa motoɓa alii. Owa sambo naino
taesi; kasi waamoya yo, ngala yɛ etekɔkɔ.
11 Nyama eyaɓaka, emba tekuli ɓa, eli nde yango nyama eya ŋwambi.
Eli o motango ŋwa manyama sambo, kasi kye ya lekana nɔnɔ o ewele ya
yango ɓoɓɛlɛ.»
12 «Membe iko maawɛni wɛ eli ɓakonzi iko ɓali naino sakyelela ɓokonzi
pha ɓɛ. Kasi ɓamokyelela ɓokonzi pha ɓɛ́ɛ na nyama nde phɔ ya ŋwana
imbɛlɛ mokuwe.
13 Ɓɛ́ɛ ɓasɔ ɓali nde na phowa yɔnɔyɔ: Iphɛ mwiya ŋwa ɓɛ́ɛ na ɓokonzi
pha ɓɛ́ɛ oka nyama.

14 Ɓamuŋwana na ŋwana wa mpate, kasi ŋwana wa mpate aaɓanyɛtɛ,
phɔ ali Nkolo wa ɓa nkolo na Mokonzi ŋwa ɓakonzi. Aaɓanyɛtɛ yo na
ɓaaɓanga ɓɛ, ɓaaɔlɔ ɓɛ, na ɓaamiambya nɛ phɛlɛ.»
15 Ɓoɓɛlɛ anzelu amba yawɔ na nga yokye: «Maa maawɛni wɛ, elele
ekyezale ŋwasi owa ndumba, eli ɓato, moluku ŋwa ɓato, nkyisi na nɔkɔ.
16 Membe iko mawɛni wɛ na nyama ewɛni wɛ, yamoina ŋwasi owa
ndumba. Ɓaamolɛ ɓombonzi, ɓaamoika na ɓolumbu. Ɓamoza nsoti yɛ,
ɓamba na motumba o ŋwenya.
17 Phɔ Ŋwaphongo akyesi o mandondo ma ɓɛ́ɛ maumunya maikokya
phowa yɛ. Baamakokya na booka. Ɓamoambya ɓokonzi pha ɓɛ̀ɛ o
maɓɔkɔ ma nyama nɔnɔ imbɛlɛ samokyisama maphɔɔ ma Ŋwaphongo.»
18 «Emba ŋwaŋwasi owɛni wɛ, eli mokyisi muunɛnɛ moli na ɓokonzi
oikolo sa ɓakonzi ɓa mokyisi.»

18

Ikaa sa Babilɔnɛ

1 Sima mɛ, naesi ya wɛnɛ anzelu mosuu kaute o ikolo. Aɓaka na ɓokonzi
ɓonɛnɛ, emba nkyɛmɔ yɛ yawɛninyaka munse munsɔ.
2 Ɓoɓɛlɛ, amba yaaŋwana na ŋwɛsi mokusi yokye:
«Ekaa, Ekaa, Babilɔnɛ eenɛnɛ!
Ebuto eziye ya ɓazabulu, na iɓombo sa malɔɓɔ masɔ maa sɔkɔtɔ, na
[iɓombo sa mambulu na manyama] masɔ maasɔkɔtɔ na ma inganga.
3 Phɔ yaɓaka kyenyweya ɓato ɓa nkyisi isɔ malɛku ma yɔ ya ɓondumba
pha yango.
Ɓakonzi ɓa mokyisi ɓakyela nɛ ɓondumba,
na ɓaungye ɓa mbolo ɓa mokyisi ɓamikumee na ɓombɔti phɛ.»
4 Ɓoɓɛlɛ namba ya oka ŋwɛsi mosuu o ikolo mowɔ oɓokye:
«Mana oka yɛ, ɓɛ̀ɛ ɓato ɓa nga!
Phɔ ɓɛ̀ɛ saangana nɛ o masumu mɛ, naa sanyɔlɔ o bisenzo biili nde phɔ
yɛ.
5 Phɔ masumu mɛ manukaa nɔnɔ o ikolo,
Emba Ŋwaphongo amba na umunya bitoma bɛ biiɓe.
6 Omokyele nde ɓowakyelaka yo ɓɛbi,
lookyesi yo, omobuyisa lango mbala iɓale.
O kɔphɔ eyasɔbinyaka nɛ malɛku mɛ,
omosɔbinyisa omɔ mbala iɓale.
7 Nde ɓo wamikumolaka yo na ɓombɔti phɛ,
nde ɓomɔ mɛ omoɓenza minyɔkɔ na mangɔndɛ.
Phɔ o ndondo yɛ aɓaka kamiwɔlɛ oɓokye:
“Nazasi ya mokonzi,
sili ɓozengye,
esimbe nakyela ngɔndɛ nɔnɔ mokɔlɔ mɔnɔmɔ.”
8 Phɔ ya ɓomɔ, bisenzo bisɔ bamoyelela nde na mokɔlɔ mɔnɔmɔ:
Iwa, mangɔndɛ, zilo,
emba amba na zika na ŋwenya.
Phɔ Nkolo Ŋwaphongo owamosambisa ali Ekambambasi.»
9 Emba ɓakonzi ɓa mokyisi ɓaakyelaka nɛ ɓondumba na ɓaakumaká nɛ
ɓaamolela, ɓamba na miima phɔ yɛ, wamowɛnɛ ɓɛ̀ɛ zunguu sa ɓozikakye
phɛ.
10 Ɓamotɛmɛ itakye phɔ ya ilota minyɔkɔ mɛ, ɓamba wɔ ɓɛkye:
«Eye ngɔngɔ! Eye ngɔngɔ!
Mokyisi muunɛnɛ, Babilɔnɛ, mokyisi mookusi,

nde na imbɛlɛ sikuwe ɓoɓo moambo muumbo enyɛtɛ!»

11 Na ɓaungye ɓa mbolo ɓalele, ɓakyele ngɔndɛ phɔ yɛ; phɔ na moto
taakule omba mbolo ya ɓèɛ.
12 Mbolo ya ɓèɛ mɛ eli: Itela, ebuni ya phalanga, maɓanga mamotiya,
mayaka, bitobu ba ɓakyela ɓɛ́ɛ na kungyɛ nsanda na bitobu bamangola,
nzete ya solo mpimbo, mbolo ya membe ma mbongo, nzete ya motiya,
bibuni, na maɓanga ma marbre,
13 na mbolo ikyi ɓɔngya ntoma, na malasi, na yɔmbɔ, na mpaka ekye
tumbe ɓɛ́ɛ phɔ ya iyambya zungu sa solo, na malɛku na mauta, na falini na
ble, mangɔmbɛ na mampate, mampunda na mitomba mbila, na baombo
na ɓaakyemi.
14 Emba isɔ yaamengyelaka wɛ ibuto itakye nawɛ. Isɔ ya ɓombɔti na
iindaa iyeloti, otokule izwa nɔnɔ mokɔlɔ mɔnɔmɔ.
15 Ɓaungye ɓa mbolo ɓaakumaká nɛ, ɓamobutwa itakye nɛ phɔ ya ilota
minyɔkɔ. Ɓamolela, ɓamokyela ngɔndɛ,
16 ɓamowɔ ɓɛkye:
«Eye ngɔngɔ, eye ngɔngɔ!
Mokyisi muunɛnɛ ŋwa lataka bitobu ba mangola na ba motiya,
na biingyɛngyɛ ndokolo itela,
na ndokolo maɓanga ma motiya na mayaka.
17 Phɔ nde na ŋwana imbɛlɛ sikuwe ezwele esɔ yɔɔtɔ!»
Emba ɓatambuse ɓasɔ ɓa avinyɔ na ɓa masuwa na ɓasɔ ɓakyele
mambanga, ɓakyele bitoma na ɓalɔbi o mpiko eenɛnɛ, ɓamba butwa
itakye nɛ.
18 Wa wɛnɛ ɓɛ́ɛ zungu sa ŋwenya mozikya mokyisi muunɛnɛ, ɓamba
butwa ilika nyangye: «Mokyisi iye mokokanakyi na mokyisi muunɛnɛ
mumu!»
19 Ɓamba ya phila maɓɔkɔ o nzoto, ɓaamba ya lika nyangye, ɓazase
ngɔndɛ, ɓɛkye:
«Eye ngɔngɔ, eye ngɔngɔ!
Mokyisi muunɛnɛ ŋwaakumiá ɓato ɓasɔ ɓali na masuwa o mpiko eenɛnɛ,
mombi ɔtɔnɔ nde na ŋwana imbɛlɛ mokuwe ɓoɓo!»
20 Ikolo, kumba phɔ ya iɔtɔnɔ sa ŋwangɔ!
Na ɓèɛ ɓasantu, ɓa toma na ɓèɛ ɓaimosi, kumba mɛ phɔ Ŋwaphongo
omosambise phɔ ya ɓoɓe pha ekyelaka yo.
21 Ɓoɓɛlɛ anzelu mɔnɔmɔ oomokusi, amba tomba iɓanga sɔnɔsɔ saulana
na munzɛlɔ muunɛnɛ, amba sikumbya o mpiko eenɛnɛ, amba wɔ yokye:
«Kyeka, nde ɓomɔɔ ɓoɓo, ɓowamovaka ɓèɛ Babilɔnɛ, mokyisi muunɛnɛ.
Emba eteɓakule mowɛnɛ.
22 Eteɓakule oka tɔkɔ ya isangyi oka ya wɛ,
nyɛsi ya ɓatubi, ɓaulesi ɓa maphengo na mbɛnzɔ.
Etebakule zwa na motusi mɔnɔmɔ oka ya wɛ.
Na tɔkɔ ya munyilele etekule okana oka ya wɛ.
23 Saa ya tala etekule ngyɛngyɛ oka ya wɛ.
Ete ɓakule oka ŋwɛsi na munzenga molongyi na ekamba yɛ,
phɔ ɓaungye ɓa wɛ ɓa mbolo ɓaɓaka ɓato ɓanɛnɛ ɓa mokyisi,
phɔ ɓonganga pha wɛ ɓokose nkyisi isɔ.»
24 Emba oka ya wɛ ɓazwa malongo ma ɓaimosi, ma ɓasantu na ma ɓato
ɓasɔ ɓaɓoma ɓèɛ o mokyisi.

19

1 O sima ya maphɔɔ mamana, namba yaoka ndokolo nyɛsi nkusi ya
moluku ŋwa ɓato o ikolo, kyiwɔ oɓokye:
«Aleluya! Lobiko, nkyɛmɔ na mwiya ili na Ŋwaphongo wa ɓanga!*
2 Phɔ yo katene malombe mɛ o phɛlɛ na ná ɓosembo.
Phɔ anyɛti ŋwaŋwasi owa ndumba oomunɛnɛ owa ɔtɔkɔ mokyisi na
ɓondumba phɛ.
Aenzee malongo ma ɓasali ɓɛ́ɛ mi yo.»
3 Ɓoɓɛlɛ ɓamba kula yawɔ ɓɛkye:
«Aleluya!
Emba zungu sa izika sa mokyisi muunɛnɛ mɛ sibaa o ikolo phɔ ya ɓoɓɛlɛ
na ɓoɓɛlɛ!»
4 Ɓakumu mako maɓale mbuka ɓane na manyama mane ɓamba ya
kusama o ɓoo pha Ŋwaphongo, ɓamba mokumbela ozasi yo o mumbanga
ŋwa ɓokonzi, ɓɛkye: «Amɛ! Aleluya!»†

Esɛlɛko ya ɓolonga pha Ŋwana wa Mpante

5 Ɓoɓɛlɛ ŋwɛsi mɔnɔmɔ ŋwamba uta o mumbanga ŋwa ɓokonzi mowɔ
oɓokye:
«Kumisa Ŋwaphongo wa ɓanga ɓèɛ ɓasali ɓɛ́ɛ ɓasɔ,
ɓèɛ ɓamolote, eɓe ɓèɛ ɓato pha, eɓe ɓèɛ ɓato ɓanɛnɛ!»
6 Ɓoɓɛlɛ nakuli yaoka ndokolo tɔkɔ ya moluku nwikye ŋwa ɓato, na
ndokolo tɔkɔ ya maa maikye, na ndokolo ŋwɛsi mɔnɔmɔ ŋwa ɓingyinzi
ɓikusi kyiwɔ oɓokye:
«Aleluya, phɔ Nkolo Ŋwaphongo wa ɓanga Ekambambasi awɛninye
ɓokonzi phɛ.
7 Tosepele, toɓe na nkyisa, tomokumole
phɔ esɛlɛkɔ ya ɓolonga pha Ŋwana wa Mpata ekokyi.
Ŋwasi wɛ amiɓɔngyɛ.
8 Ɓamolase etobu ya motiya eya pɛtɔ ekye ngyɛngyɛ.
Phɔ etobu mɛ, eli bitoma ba ɓosembo ɓa ɓasantu.»
9 Ɓoɓɛlɛ amba yawɔ na nga: «Koma: Nkyisa ili na ɓato ɓaaɓangyi ɓèɛ o
esɛlɛkɔ ya ɓolonga pha Ŋwana wa Mpate.» Amba kula wɔ na nga yokye:
«Eye eli phɛlɛ maloɓa ma Ŋwaphongo.»
10 Ɓoɓɛlɛ, namba yakaa o makolo mɛ phɔ ya imokusamela. Amba yawɔ
na nga yokye: «Sakyela ɓaɓona! Nali na nga nde mosali ɓoli wɛ, na ɓoli
ɓɛbi na wɛ ɓali manzoka ma Simo ya Yesu. Kusamela nde Ŋwaphongo.
Phɔ maloɓa ma Yesu, eli Ɓolɔɓɔ pha iimola maphɔɔ.»

Masiya alongyi

11 Ɓoɓɛlɛ, namba yawɛnɛ ikolo siziɓoo, ikyeka ɓoɓo, punda etane, emba
moto owabaaka mi yango nkombo yɛ Owaakolo na Owa phɛlɛ phɛlɛ, yo
kasambisa, kambe na ŋwana eɓasi na ɓosembo.
12 Miyo mɛ malole ndokolo ŋwenya, o moto nwɛ, alati biboko biikye ba
bokonzi. Ɓamokoma o nzoto nkombo yɔnɔyɔ ekyeɓe nde yo mampenza.
13 Alati munkoto mɔnɔmɔ munyakata na malongo. Nkombo yɛ «Maloɓa
ma Ŋwaphongo.»
14 Emba ɓatuluku ɓa ikolo ɓaɓaka ɓamoɓengye o sima ɓa baa o ikolo
sa mampunda ɓatane, ɓalati bitobu ɓa motiya, bitane, na ba pɛtɔ.

---

* **19:1 19.1** Alleluya kyelukye iwɔɔ oɓokye tokumole Ŋwaphongo. † **19:4 19.4** Amɛ kyelukye iwɔɔ: Lɛ oɓokye eɓee ɓaɓona.

15 Ɓoɓɛlɛ, mumphata mootu ŋwamba tɔkɔlɔ o munɔkɔ nwɛ phɔ ya
iwanda nkyisi. Amoikamba na phaakolo ɓokusi. Amokyita mbuma ya
vinyɔ o isungu sa yɔɔ ekusi ya Ŋwaphongo Ekambambasi.
16 Emba o ikolo sa munkoto nwɛ na eɓɛlɔ yɛ ɓakoma nkombo: «Mokonzi
ŋwa ɓakonzi na Nkolo ya ɓankolo.»
17 Ɓoɓɛlɛ, namba ya wɛnɛ anzelu mɔnɔmɔ atɛmi onte ya munyɛlɛ.
Amba yaaŋwana na mambulu masɔ maɓaka maphumbwe o ikolo na
ŋwɛsi mokusi, yokye: «Yaka, angana ɓɛ́ɛ ɓasɔ phɔ ya esɛlɛkɔ enɛnɛ ya
Ŋwaphongo!
18 Phɔ oya zaa nsoti ya ɓakonzi, nsoti ya ɓakonzi ɓa ɓatuluku, nsoti ya
ɓaakusi, nsoti ya ɓapunda na ɓaaba o ikolo sa ɓɛ̀ɛ, nsoti ya mansɔmi masɔ
na ya ɓaombo mɛ, eɓe ya ɓato ɓaa ngambo na ya ɓato pha!»
19 Ɓoɓɛlɛ, namba yawɛnɛ nyama na ɓakonzi ɓa mokyisi na ɓatuluku ɓa
ɓɛ́ɛ ɓaanga phɔ ya iŋwana eɓasi na oozasi o ikolo sa mpunda na ɓatuluku
ɓɛ.
20 Ɓoɓɛlɛ, ɓamba yaakya nyama yo na moimosi wa ɓɔlɛ. Na bilekyesako
bakyelaka yo o ɓoo pha nyama, akosaka ɓato ɓazwaka elembetele ya
nyama na ɓaabaka ɓakusamele ekyeko ya yango. Ɓɛ̀ɛ ɓasɔ ɓaɓale, ɓamba
ɓavaka ɓamɔɔ o itumbu sa ŋwenya na mobulubutu mootumbe.
21 Emba ɓaaikalaka ɓamba ɓaɓoma na mumphata ŋwaatɔkɔlɔkɔ o
munɔkɔ ŋwa oozasi o ikolo sa mpunda, emba mambulu masɔ mamba
ya mitonzaa na nsoti ya ɓɛ̀ɛ.

20

Mambula nkoto

1 Ɓoɓɛlɛ, namba yawɛnɛ anzelu mɔnɔmɔ kaute o ikolo, aphisi iphungola
sa iɓela siizindo na munyɔlɔlɔ mɔnɔmɔ munɛnɛ o eɓɔkɔ yɛ.
2 Amba yaakya Dalagɔna, nzɔɔ eekasi, eeli Zabulu na Molemba nde yo,
amba ya eɓaka maphanga phɔ ya mambula nkoto.
3 Amba ya evaka o iɓela siizindo, saakangaka yo na iphungola na
ná ingyende phɔ yango sakula kosa ɓato ɓa nkyisi nɔnɔ waamokoka
mambula nkoto. Sima mɛ, yamoonga oɓokye ɓaeyingole phɔ ya ŋwana
imbɛlɛ sikuwe.
4 Ɓoɓɛlɛ, namba yawɛnɛ mbanga ya ɓokonzi. Ɓaazalaka mi yango,
ɓaɓaphɛkyɛ ɓokonzi pha isambisa. Namba na yawɛnɛ mikali ma ɓato
ɓaaɓomaka ɓɛ́ɛ phɔ ya ɓonzoka pha ɓɛ̀ɛ phɔ ya Yesu na phɔ ya iloɓa
sa Ŋwaphongo. Na ɓaaɓomaka ɓɛ́ɛ phɔ teɓaikaka kumbela nyama naa
ekyeko ya yango, na ɓaateɓaika zwa elembetele o mbanda naa o eɓɔkɔ.
Ɓamba kula butwa na ɓomɔɔ, ɓamba ya ɓaa na ngala ya ɓokonzi ɓɛ́ɛ na
Klisto mambula nkoto.
5 Eye eli ikundwa sa ntuɓo.
Ɓawe ɓaayɔkɔ teɓaikaka butwa na ɓomɔɔ oɓoo pha oɓokye mambula
nkoto mamana makokye.
6 Nkyisa na ɓosantu ilii na ɓaaikundwa sa ntuɓo.
Iwa sa iɓale tesili na ɓokonzi o ikolo sa ɓɛ,
ɓamoɓa ɓanganga ɓa Ŋwaphongo na Klisto,
emba ɓamoɓaa na ngala ya ɓokonzi nɛ mambula nkoto.

Ekpee ya Molemba

7 Emba ɓo mambula nkoto malekaa, ɓamba ya tɔkɔlɔ Molemba o bɔlɔkɔ,

8 emba amokyɛ kosa ɓato o matuu mane ma munse, nkyisi mɛ ɓaiɓangye
Gɔge na Magɔge. Aɓaangyinya phɔ ya eɓasi, motango ŋwa ɓɛ́ɛ moli
ndokolo munsɛngyɛ ŋwa mpiko eenɛnɛ.
9 Ɓoɓɛlɛ, ɓamba ya nyangwa o mokyisi mobimba, ɓalungyaka nganda
ya ɓasantu na mokyisi ŋwaalɔɓɔ ɓɛ́ɛ zinga. Emba ŋwenya ŋwautaka o
ikolo ŋwamba ya ɓazikya.
10 Ɓoɓɛlɛ, Molemba owaɓakosaka, ɓamba mokumbya o itumbu sa
ŋwenya na mobulubutu moozikya, o elele eli nyama na moimosi owa
ɓɔɔlɛ. Ɓaamunyɔkɔlɔ na moo na mokɔlɔ phɔ ya ɓoɓɛlɛ na ɓoɓɛlɛ.

Moambo ŋwaa suka

11 Ɓoɓɛlɛ, naesi ya wɛnɛ mumbanga mɔnɔmɔ muunɛnɛ motane, na
oozasi mi ŋwango. Na ikolo na munse ya lotaka itakye nɛ, ya lemɔkɔ
ɓoɓɛlɛ.
12 Namba yawɛnɛ ɓawee, ɓaangambo na ɓaapha ɓatɛmi oɓoo pha
mumbanga ŋwa ɓokonzi. Emba ɓamba yaingola ɓa buku. Bamba ya
ingola na buku ɓosuu, eli buku pha ɓomɔɔ. Ɓamba ya sambisa ɓawe
ikokana na bitoma ba ɓɛ, nde ɓo wakoma ɓɛ́ɛ o ɓa buku.
13 Ɓoɓɛlɛ, mpiko eenɛnɛ yamba yaambya ɓawe ɓa yango, iwaa na
mokyisi ŋwa ɓawe ɓamba yaambya ɓawe ɓa ɓɛ. Moto na moto
asambisamaka kokokana na bitoma ɓɛ.
14 Ɓoɓɛlɛ, ɓamba ya ɓavaka iwaa na mokyisi ŋwa ɓawe o itumbu sa
ŋwenya. Itumbu sa ŋwenya elii iwa sa iɓale
15 Bo moto nkombo yɛ teyakomamaka o buku pha ɓomɔɔ, ɓamovakaka
o itumbu sa ŋwenya.

21

Ikolo siinyakune na munse muunyakune

1 Ɓoɓɛlɛ, namba yawɛnɛ ikolo siinyakune na munse muunyakune.
Phɔ ikolo sa etatele na munse ŋwa etatele yalɛmɔkɔ, na mpiko eenɛnɛ
teyakulaka ɓa.
2 Namba na yawɛnɛ mokyisi mosantu, Yelusalemɛ eenyakune, kyeute
o ikolo oka Ŋwaphongo, emiɓongyɛ ndokolo ŋwana ngɔndɔ oomilangy-
ingyise phɔ ya ikyɛ vana na lele wɛ.
3 Namba oka ŋwɛsi mɔnɔmɔ munɛnɛ motɔkɔlɔ o mumbanga ŋwa
ɓokonzi, mowɔ oɓokye: «Kyeka molaku ŋwa Ŋwaphongo onte ya ɓato.
Amozala elele yɔnɔyɔ na ɓɛ, emba ɓɛ́ɛ ɓamoɓa ɓato ɓɛ, emba yo amoɓa
Ŋwaphongo wa ɓɛ.
4 Aaɓakunyola mbembe o miyo ma ɓɛ. Iwa etesikule ɓaa. Ngondɛ
etekule ɓaa ilela etesikule ɓaa, minyɔkɔ etemikule ɓaa, phɔ maphɔɔ ma
maakasi malekana.»
5 Emba owaɓaka azasi o mumbanga ŋwa ɓokonzi yokye: «Kyeka,
nakyele maphɔɔ masɔ maanyakune!» Amba kula wɔ yokye: «Koma
maphɔɔ mama phɔ maphɔɔ mɛ mali ma phɛlɛ, makokyi ɓato ilemela.»
6 Amba kula ya wɔ na nga yokye: «Waumbo! Nga nali alfa na omega,
etatele na mbomela. Moto oli na phowa ya maa, naamophɛ maa ma ɓomɔɔ
nde pha oelele ekyetɔkɔlɔ maa.
7 Molongyi amozwa ilaka saasina, emba nga namoɓa Ŋwaphongo wɛ,
emba yo amoɓa ŋwana wa nga.
8 Kasi ɓato ɓa iɓale, na ɓaalɛ ianola, ɓato ɓa mpɛɛ, na ɓaɓomi ɓa
ɓato, ɓato ɓaakyele bondumba, ɓanganga, ɓaakumisa bikyeko, na ɓato

ɓa ɓɔɔlɛ, iyalo sa ɓɛ̀ɛ sili o itumbu sa ŋwenya moolole na mobulubutu mootumbe: Mɛna eli iwaa sa iɓale.»

Yelusalɛmɛ eenyakune

9 Ɓoɓɛlɛ, mɔnɔmɔ na ɓanze sambo ɓaphilaka ɓakɔphɔ sambo ɓaatondi
na bisenzo sambo ma mbomela, amba yawɔ na nga yokye: «Yaka,
namoeteya ŋwasi okolukye Ŋwana wa mpate ilonga.»
10 Ɓolɔɓɔ amba yakyɛ na nga o ikolo sa ngomba enɛnɛ na eanda. Amba
ya nteya mokyisi mosantu, Yelusalɛmɛ, eyautaka o ikolo oka Ŋwaphongo.
11 Nwaaɓaka mungyɛngyɛ na Nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo. Bongyɛngyɛkye
mɛ phaɓaka ndokolo iɓanga sɔnɔsɔ sa motiya siiwɛninya na mbale na
mbale.
12 Mokyisi mɛ ŋwa lungamaka na bikuka biinɛnɛ na bianda. Mokyisi mɛ
ŋwabaka na ná maɓala iko mbuka maɓale. O ikolo sa maɓala mɛ yaɓaka
ɓanze iko mbuka ɓaɓale na mankombo makomamaka omɔ. Mankombo
mɛ eli mankombo ma maɓota iko mbuka maɓale ma ɓana ɓa Isalayɛlɛ.
13 Bii tɔkɔlɔ munyɛlɛ wali maɓala maato, biikyɛ waa munyɛlɛ maɓala
maato, bii ɓoo likolo maɓala maato na bii ɓoo ngyɛlɛ maɓala maato.
14 Emba bikuka bialungyaka mokyisi ɓabiwangyaka na makonzi iko
mbuka maɓale. O ikolo sa mana makonzi, ɓakomaka mankombo ma
ɓatoma iko mbuka ɓaɓale ɓa Ŋwana wa mpate.
15 Mwanze owaɓaka kawɔ na nga aphilaka mumekyele ŋwa phanda
ŋwakyela ɓɛ́ɛ na itela. Amekaka phanda pha mokyisi, pha maɓala na
pha bikuka.
16 Phanda pha mokyisi mɛ phaɓaka ndengye yɔnɔyɔ mambale masɔ
mane. Amba ya meka phanda pha mokyisi na mumekyele ŋwa phanda
ŋwaakyela ɓɛ́ɛ na itela. Nwaɓaka na phanda pha ɓa sitadɛ nkoto iko
mbuka iɓale (12.000).*
17 Ɓoɓɛlɛ amba yameka ɓonɛnɛ pha bikuka. Baɓaka na ɓonɛnɛ pha
ɓakude munkama na mako mane mbuka ine (144), anzelu amekaka
phanda mɛ nde ɓokomekye ɓato.†
18 Emba ekuka mɛ ɓaetongaka na maɓanga ma zasipe. Moky-
isi ɓamokyelaka na itela sikunyosi ɓɛ, ŋwaulanaka na molangyi
mungyɛngyɛ.
19 Makonzi masɔ maphisi bikuka ɓa mokyisi mali ma maɓanga ma
motiya makomela ɓɛ. Ikonzi sa etatele sili sa zasipɛ, sa iɓale sa saphile, sa
iyato sili saa kalesedwanɛ, sa ine saa emerode,
20 sa itano sili sa saladwanɛ, sa motoɓa sa kolonaline, sa sambo sa
kilisolite, sa ŋwambi sa belilɛ, sa ibuwa sa topazɛ, sa iko sa kilizopalasɛ,
sa iko na mɔnɔmɔ sa yasɛti, sa iko mbuka iɓale sa ametisitɛ.
21 Emba maɓala iko mbuka maɓale eli mayaka iko mbuka maɓale. Iɓala
sɔnɔsɔ na sɔnɔsɔ ɓasikyelaka na yaka yɔnɔyɔ. Musɔngɔ ŋwa mokyisi
ŋwaɓaka na itela sakunyola ɓɛ́ɛ siwɛninya na mbale na mbale.
22 Kasi onte ya mokyisi, sikawɛnɛ tempelo. Phɔ tempelo yɛ eli Nkolo,
Ŋwaphongo Ekambambasi na Ŋwana wa mpate.
23 Emba mokyisi mɛ temosengyesi na munyɛlɛ naa na ɓokombe phɔ ya
imowɛninya. Phɔ nkyɛmɔ ya Ŋwaphongo kyimowɛninya, na Ŋwana wa
mpate ali tala ya ŋwango.

---

* **21:16 21.16** Sitadɛ, eli mumekyele ŋwa ɓa Ela. Sitadɛ yɔnɔyɔ ekoka na ɓa mɛtɛlɛ mikama motoɓa na mako ŋwambi (680 m). † **21:17 21.17** Kude eli emekyele ya ɓa Ela ekoka na ɓa satimɛtɛlɛ mako matano (50 cm), phanda mɛ ɓaɓokpe ɓanda o mɔɔlɔlu na suka ya munsɛ ŋwaanda.

24 Nkyisi yamotambula na saa ya ŋwango, na ɓakonzi ɓa mokyisi
ɓamoeyelela nkyɛmɔ ya ɓɛ.
25 Maɓala ma mokyisi mɛ eteɓaamaziɓe na mokɔlɔ monɔmɔ, phɔ omɔ
mokɔlɔ etemooɓe.
26 Emba nkyisi isɔ yamoya na nkyɛmɔ na ná kaa ya ɓɛ́ɛ omɔ.
27 Emba ekpele yɔnɔyɔ ya sɔkɔtɔ etenyɔlɔ omɔ, eɓe ɓaakyele maphɔɔ
maaɓe maasɔ naa maaɓɔlɛ. Kasi yamunyɔlɔ omɔ nde ɓaakoma ɓɛ́ɛ
mankombo o buku pha ɓomɔɔ pha Ŋwana wa mpate.

22

1 Ɓoɓɛlɛ, amba ya nteya ebale ya maa ma ɓomɔɔ mangyɛngyɛ ndokolo
ibanga sa motiya siweninya na mbale na mbale, maute o mumbanga ŋwa
ɓokonzi ŋwa Ŋwaphongo na Ŋwana wa mpate.
2 Onte ya musɔngɔ ŋwa mokyisi, o maphanga ma eɓale, yabaka ŋwete
mɔnɔmɔ ŋwa ɓomɔɔ ŋwaabaka moɓote mbuma iko mbuka iɓale na
mbula. Nwaɓaka moɓote mumbuma mɔnɔmɔ na ɓokombe ɓɔnɔɓɔ, emba
maakyi ma ŋwete mɛ maɓaka mabikya nkyisi.
3 Etewakule ɓa ilakama.
Emba mumbanga ŋwa ɓokonzi ŋwa Ŋwaphongo na Ŋwana wa mpate
ŋwamoɓa o mokyisi mɛ, emba ɓasali ɓɛ̀ɛ ɓaamokumbela.
4 Emba ɓamowɛnɛ ɓoo phɛ, nkombo yɛ ɓamoekoma o mambanda ma
ɓɛ.
5 Emba etewakule ɓa mokɔlɔ, eteɓakule sengyela na tala naa na munyɛlɛ
phɔ Nkolo Ŋwaphongo amoba saa ya ɓɛ, ɓamoɓa ɓakonzi phɔ ya ɓoɓɛlɛ
na ɓoɓɛlɛ.

Iya sa Yesu

6 Ɓoɓɛlɛ, anzelu amba yawɔ na nga ɓoɓo: «Eye eli maphɔɔ ma phɛlɛ na
maakokyi ɓato ilemela.» Nkolo Ŋwaphongo okophɛ Ɓolɔɓɔ oka ɓaimosi,
amba ya toma anzelu wɛ phɔ ya iteya ɓasali ɓɛ̀ɛ maphɔɔ masengyesi
ŋwana ɓonte iya.
7 «Kyeka, namoya izele. Nkyisa na moto owamoɓanza maphɔɔ mawɔ
moimosi o buku ɓoɓo.»
8 Eli nga Yoane, moto awaoka na owawɛnɛ maphɔɔ mamana. Waawɛnɛ
na waaoka nga, namba yakaa o makolo ma anzelu owanteyaka maphɔɔ
mamana phɔ ya imokumbela.
9 Ɓoɓɛlɛ, amba ya wɔɔ na nga yokye: «Sakyela ɓaɓona! Nali moto wa
etoma nde ɓoli wɛ na ɓɛbi na wɛ ɓaimosi, na ɓasɔ ɓaaɓanza maphɔɔ ma
buku ɓoɓo. Kokusamele nde Ŋwaphongo!»
10 Ɓoɓɛlɛ, amba kula ya wɔ na nga yokye: «Maphɔɔ ma moimosi maali
o buku ɓoɓo, wɛ samakanga ingyende, phɔ imbɛlɛ sikomi phɛnɛphɛ.
11 Moto ootoli na ɓosembo aikale nde iba sa ɓosembo. Emba moto wa
ɓosembo aikale nde na ɓosembo phɛ, moto wa maphɔɔ sɔkɔtɔ aikale nde
na sɔkɔtɔ mɛɛ, emba mosantu akule mibuya mosantu.»
12 «Kyeka, namoya izele. Emba iphuti sa nga sili na nga. Namophɛ moto
na moto ikokana na bitoma ɓɛ.
13 Nga nali Alfa na Omega, moto owa o ɓoo na owa mbomela, etatele na
suka.»
14 Nkyisa ili na ɓato ɓaakunyola bitobu ɓa ɓɛ̀ɛ. Phɔ ɓamoɓa na ɓokonzi
pha iza mbuma ya ŋwete ŋwa ɓomɔɔ na pha inyɔlɔ o maɓala ma mokyisi
muunɛnɛ.

15 Kasi manva, na ɓanganga, na ɓato ɓa ɓondumba, na ɓaɓomi ɓa
ɓato, ɓaakumisa bikyeko, na moto munsɔ okokyele na owa zinga ɓɔɔlɛ,
ɓamoikala o nze.
16 «Nga Yesu, natomi anzelu wa nga phɔ aɓe nzoka ya maphɔɔ masɔ
mamana o mangomba. Nga nali munkanga ŋwa iɓota sa Davidi, nali
maanguma okongyɛngyɛ waa mumbengu.»*
17 Ɓoɓɛlɛ, Ɓolɔɓɔ na ŋwasi okolukye ɓɛ́ɛ ilonga, ɓɛkye: «Yaka!» Moto
okookye awɔɔ nɛ yokye: «Yaka!» Ooli na phowa ya maa aye. Okozingye
maa ma ɓomɔɔ, aya makpaa nde pha.

Maphɔɔ ma mbomela

18 Nga naesi nzoka oka moto munsɔ ookokye maphɔɔ ma ɓaimosi mali
o buku ɓoɓo. Ɓo moto aɓakyise lowɔ losuu mi mango, Ŋwaphongo
aamoɓakyisela bisenzo biawɔɔmɔ o buku ɓoɓo.
19 Emba ɓo moto amanye ndambo ya maphɔɔ mi buku pha ɓaimosi
ɓoɓo, Ŋwaphongo amumanya iyalo sɛ sa mbuma ya ŋwete ŋwa ɓomɔɔ,
na saa mokyisi mosantu, yaawɔɔmɔ o buku ɓoɓo.
20 Nzoka ya maphɔɔ mama kawɔ yokye: «Ɛɛ, Namoya izele!» Amɛ, yaka,
Nkolo Yesu!
21 Lɛ oɓokye ngɔlu ya Nkolo Yesu eɓe na ɓato ɓasɔ.

* **22:16 22.16** Nyasɛsi owa mumbengu.